ספר

פרחי כהונה

והיא שיטות על סוגיות הגמרא ותוספות ממסכת
בבא קמא ובבא מציעא כתובות גיטין עבודה
זרה וקידושין אשר חדש והוציא לאור
בגודל פלפולו וחריפותו הגאון
המפורסם אב"ד ר"מ ור"מ בעיר
ואם בישראל שלוניקי יע"א
ה"ה כמוהר"ר אהרן
הכהן פרחיא
זצוק"ל :

וכדי לזכות בו את הרבים טרח בכמה טרחות ביציאות
והוצאות מרובות עד שהביאו על מזבח הדפוס
החכם הנעלה הישיש הנכבד כה"ר
עוריאל הכהן פרחיא בנו
של הרב המחבר
זלה"ה :

באמשטרדם
בבית
הגביר הנעלה יצחק חזקיה די קורדווא
שנת
נטיתי לבי לעשות חוקיך לפ"ק

הסכמת המאור הגדול הרב הכולל [illegible]
ומורה צדק בק״ק ספרדים שבאמשטרדם יע״א:

יציץ ויצמח״ו פרח״י שושנים אשר נטע ועשה והצליח הגאון המופלא הרב הגדול קדוש יאמר לו כמוהר״ר אהרן הכהן פרחיא זצוק״ל דיינא פקיע ומומחה דן דין אמת ומשפט שלום בשערי עיר ואם בישראל בתורה וביראת שמים שאלוניקי יע״א ואגפיה· ועתה עין ראתה אש״ר העלה ואש״ר הביא אחרי בנו אחריו החכם הנעלה הישיש הנכבד כה״ר עוזיאל נר״ו כי אחרי כמה יגיעות שיגע עד הוציאו לאורה פה קהלתנו יע״א הספר המפואר משאלות ותשובות בשם פר״ח מט״ה אהר״ן הוא מטה עוז ומקל תפארה· ומטה לחם שבר לרעב ללחם בלחמה של תורה· עוד הוציא מחבית״י כהן גדול הנזכר חבית של יין המשומר לארח״י ופרח״י לאורח מישור אל כל השותים בצמא מימי התלמוד כלל במים אדירים והעלה מרגניתא בידיה· מתון ומסיק ונכתב בספר שמו נאה לו **פרחי כהונה** כי שפתי כהן ישמרו דעת ומתוך פלפוליה רווחא שמעתתא׳ כפתוריה ופרחיה כאשר עיני כל חכם לב תחזינה· וזכות אבותיו הקדושים זלה״ה מסייעתו להחכם עוזיאל בן הרב המחבר ז״ל להדפיס הספר הנכבד הזה בשעת דוחקו וטלטולו ממקום למקום לבא עד קנו ותכליתו· ולא חן יחשב שאחרי כל זאת יכנס אחר בגבולו· וישחית את נחלתו· אשר ע״כ באתי לנעול דלת בפני חוצלי״ם ומסיגי גבול גזרתי בגזר׳ נח״ש וכחויא דרבנן דלית אסוותא למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהר״ן הוא לחזור ולהדפיס הספר הנ״ל במשך עשר שני׳ בדמות תבניתו או בתבנית אחר בין על ידי ב״נ בין על ידי שאינו ב״נ בלי רשות החכם כה״ר עוזיאל בן הרב המחבר ז״ל ולמחזיקי׳ בידו שמא דחיי יחשב לו וישא ברכה מאת ה׳ כסדר ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם· שנת **ויהיו לאות** לבני ישראל לפ״ג

העומד על התורה ועל העבודה תוך אמוני עם סגולה ק״ק ספרדים ה״י שבאמשטרדם יע״א:

איש נעי״ר שלמה בכמה״ר יעקב אאיליון זלה״ה

הסכמת הגאון הגדול אב״ד ור״מ דקהלא קדישא קהל
אשכנזים דק״ק אמשטרדם והמדינה

עושה קדש״ות· בעל מלחמ״ות· מצמיח ישועו״ת· זה סדר נזיקין· ביעורין דאשא וזיקוקין· נעש סופר חקוקין· כפתור ופרח היוצא מן הקנה· קנה חכמה ובינה· ה״ה בעל מלחמתה של תורה· הגאון הגדול בעל מחבר ספר הנחמד ונעים וחריף שאלות ותשובות· ספר פר״ח מט״ה אהר״ן ה״ה מופת הדור· מוהר״ר אהרן כהן פרחי״א· אשר גילה סודו ואשר העלה ואשר הביא לבית הדפוס· בנו האלוף המרומם מוהר״ר עוזיאל· ועתה הוציא עוד· מאפונדתו· ספר נחמד· שיתנר״ו בו פרח״י כהונ״ה· ומשפחות לויה· בהאי תיגר״א דלמיא לבידקא דמיא מים שאין להם סוף ים התלמוד· הפותח פ״ה פרח״י כהונ״ה· במעשה קידושין וליבונ״ה· מוסיף דעת חכמה ותבונה· ליבון הלכתא אשר חיקור ודרש בשבע דרישות וחקירות בעל מחבר הנ״ל על סדר נזיקי״ן ושארי מסכתות· ובכן מעשה אבות ירשו בנים· תוקף גזרותינו שלא יבוא שום אדם תוך גבולה· איש אשר אין לו חלק ונחלה· מחוץ ועד ערוך נעלה· ולמעלה· לא ירום איש את ידו להדפיס הספר פרח״י כהונ״ה· שנית· כי אם לבנו ייעדנה· מוהר״ר עוזיאל· לו משפט הירושה· לגלות תורה חדשה· מאתו תצא ולאחר לא הורשה· הן על ידי עצמו או בא כחו תוך ששה שנים מיום גמר הדפוס ספר פרח״י כהונ״ה· והשומע לדברי חכמים יאריך ימים כ״ד המדבר לכבוד וליקרה דאורייתא ולומדיה· היום יום שנא׳ בו טוב שני פעמים כ׳ מנחם· **פה פרחי כהונה** לפרט קטן פה אמשטרדם:

נאם צעיר באלפי יהודא מעניק חונה פה ק״ק אמשטרדם יע״א קהל אשכנזים והמדינה יצ״ו:

הסכמת המאור הגדול הגאון ר"מ ואב"ד דק"ק פוזנא ולע"ע בק"ק פרנקפורט דמיין יע"א:

בהיום בא לפני האלוף המרומם הישיש ר' עוריאל בן הגאון המפורסם מוהר"ר **אהרן הכהן פרחיא** בעל המחבר ספר שאלות ותשובות **פרח מטה אהרן** וכבר נשמע ונודע בין החיי' גודל מעלת החיבור הנז' חריפותו ובקיאותו להלכה ולמעשה על ד"ת ובהיותו ביקש ממני שרוצה להוציא לאור **ספר פרחי כהונה** מן אביו הגאון הנז' והוא על הלכה תוספות של סדר נזיקין ועוד איזה מסכתות ואם אמנם לא ראיתי מן החיבור הזה אלא אפס קצהו אך אוקי גברא אחזקתיה בוודאי לא יצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו כאשר היה ידו בכל בחריפות ולמדין הסתום מן המפורש ושום שכל שבוודאי יהיו דברים אשר כל כי הני מילי מעלייתא ליתאמרו בבי מדרשא בכן הנני מתקן ידי ואסכמתי עם האלוף ר' עוריאל הנז' שיוציא לאור חיבור הנחמד של אביו הגאון הנזכר ולישתעי בו רבנן ותלמידיהון לרוות צמאון ובגזרת נח"ש שלא ירים איש את ידו להדפיסו שנית בלתי רשיון הישיש ר' עוריאל הנז' עד משך ששה שנים מיו' כלות ההדפסה הן ע"י עצמו או ע"י שלוחו וגיריה דיליה ולשומע יונע' ויבא עליו ברכת טוב: נאם המדבר לכבוד התורה ולומדיה היום יום א' כ"ו כסלו תמ"ט לפ"ק:

נאם נפתלי הכהן החונה בק"ק פראנקפורט דמיין יע"א ואגפיה

הקדמת בן הרב המחבר זצוק"ל

אמר הצעיר **עוריאל** הנה עד הנה עזרני ה' ת"ל מיום אשר יצאתי ממחיצתי לכבוד אבא מורי ועטרת ראשי הרב הגדול הדיין המצויין סיני ועוקר הרים כמוהר"ר **אהרן הכהן פרחיא** זצוק"ל עם כתבי הקדש מעשה ידיו להתפאר לתור להם מנוחה בהוציאם לאור הדפוס יגעתי ומצאתי בבואי פה ק"ק אמשטרדם המהוללה הנה בא לי בעיר הזאת קרבה שנת השבע שנת הש"ס הט"ה אזנו לי לגרף מחשבתי הטובה למעשה והנה **פרח מטה אהרן** הוא ספר התשובות תשובות ומחוטבות ראוהו בני"ס ויאשרוהו ברוך שם יל"ד אלה תולדו"ת אהרן בקיר ה' אשר יברך בו מטה"ו יפר"ח כל מן דין סמוכו לנא כי אשרי עין ראתה כל אלה אך בראותי ועדיין לא הגעתי לחצי שיעור עד היכן כיבוד אב מגיע כי עדיין צריכין אנו למודעי ולהודיע טבעו בעולם ביותר מהמה אשר הניח אחריו ברכה בקרב הארץ הכי יש עוד דרושיו על התורה וביאוריו על טח"ת וחידושיו על התלמו' כי גדל בי"ס שבר"ו בדרך שדרך עם תלמידיו בעונם פלפולו הוך ויסם לדרך כמה וכמה **פרחי כהונה** ומהם נתכן ליכתב מחמת חשיבותן כל שה היו עם לבבי להדפיסם כאחד לולי כי הכסף אזל מכלי ולא כברכה אלא מפני דוחק השעה לדעת מי יבא ראשונה עד ישקיף וירא ה' להמציא לי עזר על המתנה הנשאר כי לכן חזרתי על הראשונות להון עד אים האלהים ולבית מדרשו של שם הטוב התייר הגדול מארי דאתרא הודה וזיוה והדרה הגאון המובהק כמוהר"ר **שלמה איליון** נר"ו אשר מצאתי חן בעיניו להכירני ואנכי נכרי בארץ נכריה ישלם ה' פעלו ויאריך ימים על ממלכתו עם בניו לבניו כי"ר כי לולי רוב חסדיו לא ראיתי מאורות מימי בחיבורי מר אבי זצוק"ל ועתה הוסיף שנית ידו לתמוך בימיני ויורני דרכו וילך ובאל' חפץ לתת דין קדימ' הני נקרא שמו **פרחי כהונה** (כנינויי מר אבי זצ"ל) כי לא תהא למיקם ולהיות לפני פרח"י שושנים ששוני' הלכות למלאת את ידם לכה"ן ולטחון גרויא דקשיי"א זו קושיא וזו תירוצא מלבד שאר טעמיו לשנא הנה כיכן אחלי יכונו לפני כל יודעי דת ודין לאחוז בזה וגם בזה לא יניח ידי עד אשר אוכל וראיתי כהב' וכהב' שאר מעשה ידי אבי הנז' אז תלך לבטח דרכי ואני ברך לקחתי בברכת כהן הדיוט חן וכבוד יתן ה' לרבנן ולתלמידיהון ואיש על מקומו יבא בשלום כי"ר כה מעתיר הצעיר עוריאל בכמוהר"ר:

אהרן הכהן פרחיא זצ"ל

ארבעה

אבות נזיקין פי' רש"י אבות קרי להנך דכתיבן בתורה כו' יש מן המחברים שכתבו דכוונת רש"י לומר דהוקשה לו קושית התוספות דאמאי לא תני הן ותריץ דכיון דקרי אבות להנך משום דכתיבן בתורה והא איכא טובא דכתיבן בתורה וא"כ לא מצי למיתני הן דממילא הן משמע דוקא ד' הן ולא יותר מד' והראיה ממאי דמפרש בגמרא הי נינהו תולדות דקאמר תולדה דקרן מאי היא נגיפה כו' מאי שנא נגיחה דקרי ליה אב משום דכתיב כי יגח נגיפה נמי כתיב כי יגוף כראה דמשום דכתוב בתורה קרי ליה אב כו' ע"כ וק' לי על זה דאם כן אמאי פריך בגמרא ותנא דידן אמאי לא תני הכי דהא משום הכי לא קתני הן דלא יהא משמע ד' דוקא וא"כ מאי פריך אמאי לא תני כו' אלא ודאי דבלאו הכי נמי ק' אמאי תני ד' ולא תני י"ג וכ"ת דכוונת קושית הגמ' לומר דאמאי תנא דמתניתין לא קתני הן וליתני כולהו ומשום הכי לא פריך ותנא דמתניתין אמאי קאמר ד' והא תליסר הוו אלא פריך ותנא דידן אמאי לא תני הכי והיינו משום דלא קאמר הן דאם כן ק' דלתירוץ הגמרא דמתרצינן בנזקי ממון קא מיירי ולרב תנא אדם וכל מילי דאדם אמאי לא קתני הן והשתא ליכא לאקשויי דמשמע דוקא ד' ולא יותר והאיכא אחריני דליכא אחריני דנזקי גופו :

תוספות ד"ה ד' אבות נזיקין כו' וק"ק דבגמרא מוכיח דכחית תנא למנייתא כו' מה שאמר התוס' קצת ק' הוא משום דאיכא לדחויי דאין הכי נמי דתנא דידן עיקר דיכא דאתא לאשמועינן הוא לא הרי השור כו' אבל כיון דקאמר ד' אבות נזיקין כו' ולא קאמר השור והבור כו' לא הרי כו' משמע דמילתא אגב אורחא אשמועינן דהוו האבות ד' ולהכי לא קאמר הן כיון דעיקר תנא לא אתא למנייתא ואף על פי כן פריך בגמרא אמאי לא תני הכי כו' כיון דאשמועינן אגב אורחיה דהוו ד' הו"ל למימר י"ג ואע"ג דהוה מצי מפרך בלאו הכי דהרי תני לקמן כל' אבות נזיקין דכחית למנייתא ולא קתני הן עדיפא מינה פריך מינה ובה דמתניתין עצמה א"א לתרץ כן :

תוספות ד"ה השור והבור כו' מ"מ שם שור כתיב קודם כפ' כו' ודאי דאין להקשות אמאי לא קאמר מבעה קודם לבור נמי משום דשם שור כתיב כו' כמו דתנא שור לרגלו קודם דאין כברא לסדרן על שם דשור ולא על סדר הכתובים דכתיב שן בהדיא אבל ק' מאי חזית למיתני שור לרגלו קודם בור ולא מבעה לשינו כיון דכולן מחד קרא נפקי וי"ל דשור לרגלו כתיב קודם נפ' דכתי' ושלח את בעירו דהוי רגל ובתר כן ובער בשדה אחר דהוי מבעה לפיכך הקדים שור לרגלו לבור · ועוד י"ל דשור לרגלו לא כתיב בהדיא בתר בור כמאי דכתיב שן דשור לרגלו הוי בדרשא בעלמא דכתיב ושלח וכתיב משלחי רגל כו' אבל שן כתיב בהדיא בתר בור דכתיב ובער כו' :

באו"ד לפי שרחוק יותר שבאו כסדר לא הרי כו' וא"ת דא"כ הו"ל למיתני קודם בור והוי כסדר לא הרי או להקדימו קודם שור והוי מתני לא הרי מבעה כהרי השור ולא הרי השור כו' וי"ל דכיון דשמואל פליגא עליה וקאמר דמבעה הוה שן ותנא שור לרגלו ומבעה לשינו להכי לא קאמר מבעה בהדי שור כי היכי

דלא כיון דמבעה הוא שן ותנא שור לרגלו ומבעה לשינו שלהכי קאמר להו בהדי הדדי דכולא עניינא דשור ולפיכך הפסיק בבור בין שור למבעה כי היכי דבינא דתנא שור וכל מילי דשור ומבעה הואי אדם :

רש"י בד"ה כהרי האש שאין בו רוח חיים ואי לא כתביה רחמנא ה"א ליפטר כו' דברים אלו גראים מיותרים כי כבר פירש רש"י בדיבור הקודם כלומר אי כתב שור לא נפיק מיניה כו' ואמאי חזר ופי' כאן וכוונתו כי הוא הגיע כאן זה לא"ש כפיסקא המבעה וההבער כו' במ"ש בגמרא ולאו ק"ו הוא ומה שן שאין כוונתו להזיק חייב כו' ופירש רש"י והאי ליכא לתרוצי דהכי מתרגא מלתא דרב יהודה כו' ואי כתב שן לא אתיא קרן מיניה כו' הא לאו מילתא שאין זה לשון התלמוד שלא הוה דבעי למינמר חבריה מיניה נקיט ברישא כדקתני מתני' לא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש כו' ולפיכך כתב רש"י במתני' שכוונת לא הרי זה חה שיש בהם רוח חיים כו' כלומר דאי כתב לאלו ולא כתביה לאש ה"א ליפטר כו' משום שזה מבריע דמאי דכתב לא הרי השור כהרי המבעה הוא כן שהתלמד הוא תחילה כמו הכא שהכא הזכיר בפי' קולא וחומרא מה שלא כתב ברישא ולפיכך זה מכריע שהרישא הוא דומיא דסיפא וברישא גם כן כי היכי דלא נטעה כתב אי כתב רחמנא שור לא גפיק מבעה כו':

ד"ה לא הרי כו' הפי' הנכון שראוי לפרש בדבריהם הוא מה שהסכים בסוף דבריו הרב מהרי"כל בח"א מתשובותיו עלה כ"ט יע"ש:

ד"ה לא זה וזה שיש בהן רוח חיים כו' משום שלא היה יכול למנא חומר' מה שאין כשניהם כו' וא"ת דא"כ ליכתוב אש והוה אתי מיניה שור ומבעה מק"ו ומה אש שאין בו רוח חיים חייב כו' ובגמ' לא מכינו דקאמר דנפקי אלא מבור וחד מנייהו במה הצד אבל מאש לבד לא נפקי שור ומבעה כו' וליכא למיפרך מידי דליכא שום חומרא באש שאין בשור ומבעה כו' וי"ל דמאי דקאמרי התוספות דליכא שום חומרא באש שאין בשניהם הוא שיהא שוה לשניה' אבל לכל חד וחד באנפיה נפשיה הוי חומרא דאי אתא לאפוקי שור מאי איכא למיפרך מה לאש שכן מועד מתחילתו תאמר בשור שאינו מועד כו' כמ"ש בגמרא גבי חומר באש מבשור ואם תאמר לאתויי מבעה מאש איכא למיפרך מה לאש שכן מועד בין לדבר הראוי בין לשאינו ראוי תאמר בשן שאינו מועד אלא לאכול הדברים הראויים כו' כמ"ש במתני' בפ' כיצד הרגל והכי איתא בגמרא זה חומר באש מבבור שהאש כו' ומועדת לאכול בין דבר הראוי כו' ולמ"ד מבעה אדם אין קושיא מעיקרא שא"א לאתויי מאש אדם שיתחייב בד' דברים שאינו חייב באש:

באר"ד דאי משום דכח אחר מעורב בו כו' אין זה חומרא מדלא חשיב כו' הקשה הרב מהרש"ך בח"א עלה ע"ג דאיך תיסק אדעתין לומר דכח אחר מעורב הוא חומרא דהא לקמן משמע דהוי קולא דפריך מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו כו' והוא תירץ שם יע"ש ולפע"ד גראה לתרץ דאין מכאן ראיה דהוי קולא ולהכי לא מייתי התוספות אלא מדלא חשיב לה גבי חומר באש מבשור דה"א לומר דלעולם דהוי חומרא מדאמר מאי שנא אש דכח אחר מעורב כו' דמשמע דמ"שוה חייב דכוונת הפרכא היא כך דהגמ' פריך למ"ש דאשו משום חציו מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו כו' פי' שהכי בור דהוי חמור דחייבו התורה אע"פ שאין כח אחר מעורב ולפיכך אע"פ דאפקריכהו חייב תאמר בהני דכח אחר כו' ומ"שוה חייבכהו התורה א"כ באפקריכהו כיון שאינו שלהם הוא פטור כו' וכל זה איכנו שוה לי כלל דהא באשו ובחציו אין לנו חיוב אלא ממון כפקא לן וכיון שכן איכא למימר דאתיא בק"ו ומה בור דאין כח אחר מעורב בו כו' ועוד דלקמן דף ה' ד"ה כי שדית מייתי התוס' הכרח זה וכל זה פשוט ובמהדור' ב' כתבתי ישוב על זה יע"ש גבי ד"ה כי שדית בור כו' ולהכי קאמר אין זה חומרא מדלא חשיב דהוה אפשר לומר דהוי חומרא מדקאמר מאי שנא אש דכח אחר מעורב כו' דמשמע דמ"ה חייב וכמו שפירש רש"י דף י"ג ע"ב במ"ש מאי שנא אש דכח אחר מעורב כו' פירש רש"י והוה ליה לאפוקי אדעתיה כו' אבל ק' לפי' רש"י דאם בן אתאי לא חשיב לה גבי חומר באש מבשור וי"ל דהכי פירושו כיון דכח אחר מעורב יש בדין לכאן

כאן דמשמע תומרא ומשמע קולא וכמ"ש מדברי התוספות דקאמר אין זה מומרא מדלא תשיב כו' דמשמע
הוי קולא דכיון דלאית ביה כח אחר מעורב כיוצא אין מעשיו של זה נרס ומשמע דהוי תומרא דה"ל לאפוקי
נעתיה כו' ולהכי פירש רש"י כאן מאי שנא אש דכח אחר כו' כלומר אילו תאמ' דאש הוי חמור משבנו כו' דכח
אחר מעורב הוי תומרא כו' הכי נמי כו' :

עוד הקשה הרב הנזכר במ"ש התוספות וק"ק דמשמע דעונשים מן הדין כו' וביאת כי התנא אמר לא
הדי כו' ומיהב נריכות אף על גב דלא נריך דהא אין עונשים כו' ול"נ דמאי דמקשו התוס' יאמ
ואמר התנא הנגד השוה שבהן לאתויי אבנו וסכינו כו' ואי לא אתיא מחד אתיא מתרתי במה הנגד ותקשה
מאי אי סבר דאין עונשים מן הדין היכי קאמר הנגד השוה דזה א"א לומר אי לא מייתי בתחילה מק"ו כו'
ופריך ואמר זה יוכיח כו' ופריך ואמר זה יוכיח וחזר הדין כו' ואי אין עונשים כו' אי אפשר לומר כן כו' :

דה ולר' אליעזר כו' וי"ל דה"פ רבא אמר משום כורר אבל התרו משום מרקד פטור כו' זה הלשון אינו
מדוקדק לפי שפי' רש"י ז"ל שם ז"ל ולרבא ה"ה נמי דאי התרו משום מרקד הויא התראה אבל לרבי
א אי אתרו משום כורר לא הויא התראה דלא דמי לכורר שהאוכל למטה כו' וזה פשוט בטעמו והתוספות
כתית כאן אלא לומר דלא כיונו רבא ורבי זירא לאפוקי דאין להתרות התולדה משום עצמה אלא דאין
התרות כדבר שאינו דומה שסבור שאלשינ בו ומה שיש להקשו' עוד דהקושיא במקומה עומדת דאימא דכפק
כה דאין להתרות האב משום התולדה וכבר הקשו על זה הקדמוני' ותירצו אותה יע"ש בספריהם עוד כתבו
תוספות ועוד דנוטע ומבשל אין נריך להתרותו כו' ודבריו תמוהים דנראה כמכריע בתירוץ הראשון וכתב
עוד דנראה בתירוץ אחר כו' ולזה תירץ הרב מוהר"ל בתירוץ ב' דהכי קאמרי התוספות אין לומר דמאי
מתרין משום עצמה הוי אב ומאי דלא מתרין משום עצמה הוי תולדה דהא נוטע ומבשל אין נריך להתרותו
משום אב דהא אפילו התרו התולדה שהוא הזומר משום נוטע חייב הוי התראה וכ"ש אם התרו הנוטע משום
נוטע עצמו ואם כן הוא אב ואפילו הכי לא חשיב לה בפ' כלל גדול כו' ע"כ וק' על זה דלכל התירוצי' קשה כן
כיון דידעינן דהוי נוטע אב לאילנות וכמ"ש בפ' כלל גדול ומבשל דהכי פרכינן בגמ' תנא מאי שבק מבשל
הוי במקדש ונקט אופה כמנא דהוי אב ואי"כ קשה מאי לא חשיב לה בפ' כלל גדול אלא ודאי דאנו מוכרחין
לומר דנוטע הוי בכלל מאי דחשב זורע ומבשל בכלל אופה וא"כ מאי מכריחין התוס' דאי אפשר לתרץ כך
אין הכי נמי דתליא מלתא בהכי דהאב מתרין משום עצמה ובתולדה משום עצמה ועב"ז לא ק' מידי אמאי
לא חשיב ליה וכמ"ש לכן נלע"ד לפרש דברי התוס' הכי כי כונתם לתרץ תירוץ ג' ולפיכך קאמ' ועוד והוא לפי
ומה אשר בקנת הספרי' וכך היא ועוד דנוטע ומבשל אין נריך להתרותו משום אב ואם התרו משום התולד'
ב ואפי' הכי לא חשיב לה בפ' כלל גדול דכונת' לומר דא"א לתרץ בגמ' דנקט אבות מתני' לאשמועינן שנריך
התרות התולדות שלא הוזכרו משום אבות שהוזכרו וכונת מתני' לאשמועינן היתרון שיש לאבות דא"כ לא
ה לתנא למשבק נוטע ומבשל כיון דהם דומיא דאב דאין נריך להתרותם משום אב וכמ"ש בגמ' דזומר חייב
אם נוטע וכ"ש נוטע משום עצמו וגם נראה דהם דומיא דתולדה דהרי אם התרה משום התולדה חייב אבל
בתחילה נריך להתרות' משום אב דהרי אמרו בגמ' נוטע חייב משום זורע כו' וא"כ אי כונת התנא לאשמועינן
התולדות נריך להתרותם משום אב יותר ה"ל לאשמועינן זה בנוטע דאע"ג דהוי דומיא דתולדה עכ"ז נריך
התרות תולדתה משום האב שהוא נוטע וכ"ש הכי דתשיב במתני' דהוו אבות גמורים דנריך להתרותם משום
אלא ודאי מאי דלא חשיב ליה בפ' כלל גדול משמע דכונת מתני' לא אתא לאשמועינן אב במאי דקתני
ות אלא כמ"ש הך דהוה במשכן כו' ולהכי ניחא דלא איכפת ליה למחשביניהו דנוטע בכלל זורע כו' ואין
וקשות דמאי דלא נקט מתני' נוטע כי היכי דלא נטעה דהוי אב גמור ואפילו לבתחילה אין נריך להתרותו
משום זורע ולעול' כונת מתני' אתא לאשמועינן דנריך להתרות התולדה משום אב ומאי דקאמר' בגמרא נוטע
משום זורע הוא משום דלא קא חשיב ואי הוה חשב לה ה"א הכי דאי אפשר לומר כן דודאי מאי דקא' בגמרא הכי

הוא

הוא מחבר' דכפשיה ולא משום דלא חשיב בכלל אבות דאל"כ כיצא דהוי תולדה גמורה ומ"ה לא קא חשיב מתני' ואמאי אמרינן דזומר חייב משום נוטע וה"ל למימר משום זורע דהוי אב ולא משום נוטע דהוי תולדה אלא ודאי דמחברא דכפשיה קאמר ליה וא"כ הדרא קושיא לדוכתין אלא ודאי דלא נחית תנא להא וכמ"ש :

ד"ה כ"ג הך דהואי במשכן כו' מוהרי"רל פי' דלפי הגירסא הא' לא בעי תרתי אלא כיון דחשיבה קרי ליה אב ומאי דאמרי הך דהואי במשכן הוא אע"ג דהוה במשכן אי חשיבה קרי ליה אב אי לא לא ולא תליין במשכן כלל וק' לפי' דהרי אמ' בגמ' שס דף ע"ד קשירה במשכן היכי הואי כו' קריעה במשכן מי הואי כו' תנא שבק בישולי סמנים דהוה במשכן ונקט אופה משמע דהמלאכות כולן ממשכן גמרינן להו וקרוב לזה הקשה הרב מוהר"שך לזה הפי' ולע"ד נר' דלא ק' מידי דמאי דאמרי' דצריך שיהיו במשכן לאו למיקרי להו אבות ש"א כדי שיהיו מ' חסר אחת לא פחות ולא יותר ואע"ג דדמיא להדדי מחשביה כל אחת בפני עצמה והכי פי' התוספות בפ' במה טומנין גבי האי דאמר יתבי וקא מבעיא להו הא דתנן אבות מלאכות מ' חסר א' כנגד מי כנגד עבודו' המשכן כתבו התוספות ז"ל כנגד מי דהרבה מלאכות יש דדמיא להדדי וה"ל למיחשבינהו כולן כאחד כדפריך בגמ' הייכו זורה הייכו בורר ומשום חילון מועט לא הוה מחלקינן להו אי לאו דקים לן הל"ט מלאכות כנגד שום דבר לכן בעי כנגד מי ע"כ ולפי זה הפי' אנו מוכרחים לומר דליכא מלאכה דחשיבה דלא הוה במשכן וזה קצת דוחק : (דף ב' ע"ב)

ד"ה דאילו אב מטמא אדם וכלים כו' גרסינן ולא גרסי' אדם ובגדי' שלשון זה משמע מטמא אדם לטמא בגדים וק' והרי טמא מת עושה כלי מתכות כו' איכא למידק דהאי קושיא קשה לכ' הגרסאות ולמה הוצרכו התוספות להכניע ה"ג ואחר כך הקשו הקושיא כו' והרב מוהרש"ך כתב דלגרסת אדם ובגדים לא קשה מידי דהשתא לא איירי בכלי מתכות דבכלל בגדים לא הוו כלי מתכות ואחר דמתחילה אומר דלא הבינותי דבריו דקושית התוספות לכל הגרסאות ק' דהם הקשו דהיכי אמרינן בגמרא תולדותיהן לאו כיוצא בהן דמשמע דלית כיוצא בהן כלל ולא כתולדות דנזיקין דיש כיוצא בהן והרי יש כיוצא בהן דהרי טמא מת עושה כלי מתכות כיוצא בהם נמצא דקשה אף לגירסת אדם ובגדים ולי נראה דהכי מקשו התוספות דוקא לגירסת אדם וכלים אבל לגירסת אדם ובגדים לא קשה מידי וטרם נבא לזה נדקדק עוד אמאי לא מקשו התוספות לגירסת אדם ובגדים דאמאי לא קאמר דמשמא שאר כלים דבשלמא לגירסת כלים ניחא דהוו בכלל בגדים אבל לגירסת בגדים ק' דלא הוו בכלל בגדים שאר כלי מתכות וה"ל למימר דהאב מטמא כלי מתכות ג"כ כו' לכך נראה דכוונת התוס' לומר דלגירסת אדם ובגדים לא קשה דיש תולדה דומה לאב דכלי מתכות לא מיקרי אלא אב ולא תולדה דחלל חרב כתיב ולהכי לא קאמר אדם ובגדים וכלים ולא מידכר להו בכלל התולדות דאב מיקרי ולא תולדה ולפיכך קאמר אדם ובגדים ולא כלים דהוו בכלל אבות ובכלל טמא מת הנו' במתניתין אבל ק' לזה הגרסא דמשמע אדם לטמא בגדים ולפיכך גרסי' אדם וכלים ואם תקשי לן דכיון דקאמר אדם וכלים דמשמע דהוי תולדה כלי מתכות והוי תולדה כיוצא באב בחלל חרב כתיב לזה י"ל דמ"מ אין עושה כיוצא בו כו' : (דף ג')

אמר מר ובלא זו הרגל כו' טעמא דכתב רחמנא משלחי רגל כו' הא לאו הכי במאי מוקמת כו' ק' דאמאי לא הקשו ואת הקושיא אבריתא דלעיל דאמר כי יגח אין נגיחה אלא בקרן שנ' ויעש לו צדקיה קרני ברזל כו' טעמא דכתב רחמנא ויעש לו צדקיהו הא לאו הכי במאי מוקמת רגל ושן כתיבי כו' וי"ל דהתם אין להקשות כך דכונת הברייתא התם דלא כימא דנגיחה דאמרי' גבי תם הוא דוקא בתלושה דמחוברא אורחיה בכך וכולה מועדת היא וכמו שתירצו בגמ' כי לזה אמר ואומר בכור שורו כו' ואם כן אין להקשות טעמא דכתיב ויעש לו צדקיהו כו' הא לאו הכי כו' דלעולם דבלאו הכי כמי היה אפשר לומר דהוי קרן אבל כוונת הברייתא לומר דלא נטעה לומר דומיא דקרני שעשה צדקיהו דהוו תלושין ולו"א אין נגיחה אלא בקרן שנאמר ויעש לו צדקיהו ואל תטעה כי הוא דומה בדומה ודוקא בתלוש ואומר בכור שורו והתם הוה מחוברת

באופן כי עיקר כוונת הברייתא לאשמועינן זה וכ"ת קודם שתירצו כך בגמרא חילוק דתלוש אמחוברת לזה לא הקשו כך וי"ל דבתחילה רצה לפרש כוונת הברייתא במ"ש ואומר ואחר כך להקשות דבלאו האי ראיה נמי הוה אפשר לומר שהוא קרן וכיון שתירצו לראשונה נמצא הכל מתורץ ולזה לא הקשו כלום :

אמר מר ושלח זו הרגל כו' בהא שמעתתא יתבי בה קמאי וקא מקהו בה קושיא ראשונה הקשו אמאי לא תירצו בגמ' אידי ואידי אשן הא דמשלח שלוחי הא דאזיל ממילא כמו שתרצו בסמוך אידי ואידי ברגל הא דשלח שלוחי כו' בפרט לפי מ"ש התוספו' דהשתא צריכנא להאי חילוקא וכמ"ש דאי יהוה כתיב ושלח ה"א דוקא דשלח שלוחי כו' ועוד שנית בסמוך דקא מקשה אמר מר וביער זה השן כו' טעמא דכתב רחמנא הכי הא לאו הכי במאי מוקמת רגל כתיב כו' ק' ודקאמרי לה מאי קאמרי לה כבר תירצנו הא דשלח שלוחי וכמ"ש בתוס' והוא מוכרח כי היכי דלא תקשי קושית התוספות ואי לא הוה ידע כן המקשה אמאי לא הקשה קושית התוספות כו' גם ק' דמאי פריך כיוא אידי ואידי לרגל הא דמכלייא קרנא הא דלא מיכלייא עוד צריך התישבות וטעם לרש"י אמאי לא קאמר כתירוץ התוספות והתוס' אמאי לא קאמרי כתירוץ רש"י כו' ועוד במ"ש רש"י ז"ל ואי קשיא היכא מצי למימר אידי ואידי כו' ליכתוב היכא דלא מכלייא כו' תריץ ה"א להיכא דמכלייא כו' אתי האי קרא כו' דא"א לומר כן דהרי אמרו דומיא דרגל מה רגל לא שנא מיכלייא כו' ואם איתא כימא דהא דרגל היכא דלא מכלייא והיכי כילף מיניה בין לא מכלייא אלא ודאי דמשמע היכא דלא מכלייא וא"כ הדרא קושיא לדוכתין כימא ושלח לאודיה דמשמע לא מכלייא וכ"ש כו' וראיתי בס' לקט אבירים מקשה על קושית רש"י ז"ל דאי הוה כתיב ושלח לחודיה מהיכא תיסק אדעתין דמיירי בשן ולהכי כתב ובער דמשמע שן ומאי מקשה כימא ושלח דמשמע לא מכלייא כו' ותירכן דהוה כפקא לן דושלח היינו שן מדכתיב ושן בהמות כו' וזה התירוץ כראה מוכרח מחמת הקושיא וקשיא לי על זה דאי ידעי השתא המקשה והמתרץ דושלח משמע שן מדכתיב ושן בהמות כו' מאי מקשה ליה והשתא דאוקמינן ארגל שן דלא מכלייא קרנא מכ"ל ומאי קושיא מושלח משמע תרוייהו משמע רגל מדכתיב משלחי רגל כו' ומשמע שן מדכתיב ושן בהמות כו' וכמ"ש בסמוך ואין לומר אימא כוליה קרא להכי הוא דאתא לרגל דהוא עצמו קאמר שקולין ויבואו שניהם ואמאי המתרץ לא תירצו עוד ראיתי שהקשה גם דמאי מקשה רש"י ז"ל אימא ושלח ולא כימא ובער דאימא דאתא כי היכי דלא כימא דושלח הוא ארגל דכיון דמשמע שן ומשמע רגל כמ"ש אתא לאשמועינן דלא כימא אלא שן לחוד דובער לא משמע רגל ולפי דרכינו יתישב הכל על נכון עוד ק' לי דמאי הקשו בגמרא והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מיכלייא קרנא מנ"ל דמהיכא תיתי דיהא חייב דמקשה מנ"ל דכימא דליהוי פטור עוד ק' במ"ש ולכתוב רחמנא ושלח ולא בעי ובער כו' חדא דלפי מ"ש התוס' לעיל וי"ל דה"א דשלחי שלוחי אבל ממילא לא כו' ולכך כתב ובער מאי מקשה ודקרי לה מאי קרי לה ולזה היה אפשר לתרץ כדוחק דמ"ש התוספות הוא ליישב דברי המתרץ ואין הכי נמי דכשאמר המתרץ אידי ואידי אשן הא דמכלייא כו' היה בדעתו כל זה אבל לא פירש דבריו והמקשה לא הבין זה כי לא פירש אותו והוה אפשר ליה להקשות אמאי דקס"ד אידי ואידי אלא דבתחילה רצה להבין דלפי זה הדרך כל דברי הברייתא ונם סיפא כמ"ש ובער זה השן וא"כ הקשה עדיפא מינה אפילו לפי האמת דובער מיותר ולפיכך לא רצה להקשות זה לפי אמאי דקס"ד כיון שקשה גם לפי מאי דמסיק זה היה אפשר לתרץ לפי תירוץ התוס' אבל קשה ממה שתירצו בגמ' בפי' מהו דתימא אידי ואידי ארגל הא דשלח שלוחי הא דמכלייא קמ"ל כו' ואם כן הדרא קושיא לדוכתין ודקאמרי לה מאי קרי לה עוד ק' לפי תירוץ רש"י דתירץ דאי הוה כתיב ושלח ה"א היכא דמכלייא קרנא כו' ואם כן מאי מקשה ואמאי לא תירצו כך בגמרא :

ואפשר לתרץ לכל זה לפי ע"ד ובתחילה נתרץ לכ' הקושיות הראשונות בתחלת פירוקא וקודם לזה נאמר דברי המחבר הנו' שאמר כי אין להקשות אמאי לא תירצו בגמ' גבי אידי ואידי ארגל הא דמכלייא כו' דהא אמרינן בגמרא דילפינן מרגל מה רגל לא שנא מכלייא לא שנא לא מכלייא אף שן לא

שנא

שנא מכלייא כו' א"כ היכי קאמר דצריך ושלא ונבער לרבות בין מכלייא כו' והרי מושלח נפקא ומה קשה בעיני
לומר דברים אלו דא"כ אמאי לא הקשו קושיא הראשונה בלי תירוץ דה"ל להקשות א"ה למה איצטריך משלחי
רגל כו' טעמא דכתב כו' הא' לאו הכי במאי מוקמת והשתא א"א לתרץ ה"א אידי ואידי אשן הא דמכלייא דהא
אזר דמושלח כו' משמע בין מכלייא בין לא מכלייא כו' ואם הוה אפשר להקשות עוד על דבריו ולרש' דבריתא
אי טעמא דאי אזל לשיפ' דבריתא כו' אלא ודאי דלא מוכרחין לומ' דלעולם דלפי תירוץ זה דיליף מרגל ה"א
לתרץ הא דמכלייא כו' ולא קשיא מידי מאי דקאמ' יליף מרגל מה רגל בין מכליי' כו' וטעמא דכיון דלא' קרא
ושלא לרגל כדכתי' משלחי ובער לשן כדכתי' כאשר יבער כו' ודשנ' קרא מושלח וכתב ובער גבי שן דמשמ' מכליי'
ודאי דושלח לא הוה מכלייא אלא אפי' לא מכלייא וכיון דושלח דכתיב גבי רגל הוי בין מכליי' כו' יליף שן מיניה
אבל גבי תירוצא דקיפא דאמרינן ה"א אידי ואידי אתגל כו' ודאי דמדכתב תרי לישני גבי רגל חד אתא להיכא
דמכלייא וחד להיכא דלא מכלייא ובהכי מיתרץ שפיר מה שהקשינו על רש"י דמשמע דקאמר הפך מ"ש בגמר'
זה רגל מכלייא כו' דשאני התם דכתיב גבי ובער ומדשני קרא אמ' דודאי ושלא משמע דלא שנא אבל אי הוה
כתיב ושלא לחוד כמו שכתב רש"י מכח תפסת מועט ה"א הפך משמעו' הכתוב ודוק' מכלייא כו' אבל לא מכליי'
לא ולהכי קאמ' תרתי לשנא גבי שן חד למכלייא וחד להיכא דלא מכלייא וגבי רגל נמי הוה אפשר לתרץ כן
וא"כ הדרא קושיא לדוכתין אמאי לא תירצו כן וכמ"ש וי"ל דכיון דאית לן תרי קראי לחד עיקרא וחד קרא
מיירי בפירוש בההוא עיקרא ואידך מחמת היתור ודאי מן הראוי הוא ואורחא דתלמודא הכי למימר דקרא
דמיירי בפ' נפק' מיניה עיקר דינא ואידך אתא כי היכי דלא נטע' ולפיכך כדמשנינן אידי ואידי אשן הא דמכליי'
כו' ודאי כי קרא דובער דמיירי בפי' אשן כדכתי' כאשר יבער נפק' מיניה עיקר דינא והוא להיכא דמכליי' כו' וכי
היכי דלא נטעה דוקא מכלייא אבל לא מכלייא לא אתא אידך קרא דושלא לאשמועינן כי אפי' לא מכלייא חייב
והשתא אין להקשות אמאי לא תירצו הא דשלח שלוחי כו' דא"כ הוה מוקמינן קרא דושלח דלא מיירי בפי' אשן
דקרא דובער וכדמשמע מלשנא דברייתא כו' להיכא דשלח שלוחי והוא עיקר דינא וכי היכי דלא נטעה
דוקא דשלא אבל מיזלא לא אתא קרא דובער דמיירי בפירוש אשן וקאמר אפילו מכלייא חייב ולאו אורחא
דתלמודא הכי אלא לאוקמי קרא דמיירי בפירוש אעיקר דינא ואידך לכי היכי דלא נטעה כו' ובסמוך נמי
כדמשנינן אידי ואידי ארגל הא דשלא כו' מוקמינן קרא דושלא דמיירי בפירוש ארגל לעיקר דינא וכי היכי
דלא נטעה דוקא דשלא מוקמינן אידך קרא דובער למילא דאפילו הכי חייב ולא משנינן אידי ואידי כו' הא
דמכלייא כו' דא"כ קרא דובער דלא מיירי בפי' ארגל מוקמינן לעיקר דינא והוא דמכלייא וכי היכי דלא
נטעה דוקא דמכלייא אבל לא מכלייא לא אתא אידך קרא והוא ושלא דמיירי בפי' ארגל וקאמר דאפי' דלא
מכלייא חייב ולאו אורחא הכי וכמ"ש ולהכי פריך טעמא דכתב כו' משום דידע דלא הוה מתרצי ליה הא
תירוצא דמכליי' כו' וא"ת כבר הוה אפשר לתרץ תירוצא דושלא וכבר ידע זה המקש' דאל"כ הוה מקשה קושית
התו' לזה י"ל דהמקש' לא הקשה כן דלכתוב רחמנא ושלא משום תירוצא דרש"י דמכח תפסת מועט תפסת הוה
מוקמינן ושלא להיכא דמכלייא אבל נראה לתוס' דוחק גדול לומר כן אף למתרץ כיון שמצינו לקמן בדבריו
תירוץ נכון והיא הא דשלח שלוחי כו' ולזה אמר כי כיון לזה התירוץ באמרו אידי ואידי ולא לתירוץ רש"י דהוא
דוחק לאוקומי קרא דושלא דמשמע דלא מכלייא דפשטה דקרא משמע דמכלייא וכמ"ש רש"י ז"ל מה רגל ל"ש
דהא לא כתב ביה ובער כו' ולפיכך קאמרי התוס' דהוה ס"ל למתרץ אותו תירוץ דלקמן אבל המקשה הבין
תירוץ רש"י ולא קשיא מידי לזה שתירוץ וכמו שתירצנו לעיל אבל הוא קצת דחוק מפשט' דקרא כמ"ש ולרש"י
ז"ל נראה לו דוחק לאוקומי למקשה כחד תירוצא ולמתרץ באידך ולזה כתב תירוץ א' לבד וכזה מתישבים
דברי רש"י ז"ל והתוס' ולמה דחה הא' דברי חבירו האמנה ק' לפי קושית רש"י ז"ל דכיון דאי הוה כתיב ושלא
הוה מפקינן לשן אע"ג דלא כלייא מזה ומדכתיב ושן בהמות וכמ"ש בסמוך א"כ מאי פריך והשתא דאוקימנא
מיניה כי נפקא מינה תרתי וכמ"ש י"ל דלעולם דלא מפקינן תרתי מחד קרא והוה אמינא דוקא ברגל ושאני

התם

התם לקמן דאמרי' מיכדי שקולין ויבואו שניהם כו' דכיון דכבר ילפינן זה מזה דהן שוין בכל הדברים בין
דכליא בין דלא כליא בין דאמילא בין דשלא שלוחי וזה הזיקו מצוי וזה יש הנאה להזיקו לזה פריך מכדי שקולין
הן אבל הכא אין לומר דכפקא לרגל ולשן דלא מכלייא דאדרבא אמרי' דדוקא לרגל דלא כתיב ובער קאמר
קרא דאפילו דלא מכלייא כו' חייב אבל שן דכתיב ביה ובער אמרינן דוקא דמכלייא ולא הוי שקולין שן ורגל
כי היכי דיבואו שניהם כו' לזה תירצו מכח מוכין דכיון דוקא אסמכינהו ש"מ דשוים ומה רגל בין כלייא
כו' אף שן כו' גם אין להקשות על קושית רש"י דכימא דאתא ובער לומר דלא כימא דושלח הוא רגל אלא שן
דאם כן דעיקר קרא לא אתא אלא לומר דהוי שן לא הוה ליה למימר ובער דלא משמע כפירוש דהוי שן אלא
מכח קרא אחרינא והוה ליה למימר בפירוש ומדשני ש"מ דלא אתא עיקר קרא אלא לאשמועינן דיכא דרגל
כשן אבל לא לגלות דושלח הוי שן כו' ולמה שהקשינו דמנ"ל למקשה והשתא דאוקימנא כו' דיהא חייב אשן
דלא מכלייא קרנא אין לתרץ דהוה מוכרח לומר דיהא חייב ממקרא אחרינא דאם לא כן מהיכא תיתי
לאוקומי קרא דושלח ארגל ולא אשן דלכולן אית גלוייא קרא דכמו דאמר משלחי רגל גם יש קרא דושן
בהמות דשאני התם דכתיב ובער דמשמע דוקא מכלייא כו' וכמ"ש וי"ל דלגלויי דיכא קאמר דמקשה הכי
לראות מה יתרץ לו המתרץ חייב או פטור ומאי דלא קאמר שן דלא מכלייא מאי וקאמר מנ"ל משום דמתירוץ
הגמרא משמע דהסברא הוא דיהא חייב דקאמ' ה"א אידי ואידי אשן הא דמכלייא הא דלא מכלייא ואי הסברא
הוי דפטור היכי קאמר ה"א אידי ואידי ש"מ דהסברא הכי הוא ולו"א מנ"ל ואחר שנתישב הברייתא הקשה
המקשה ולכתוב ושלח ולא בעי ובער כו' ואין קושיא ממאי דקאמר התו' לעיל דהוה אמינא דוקא ושלח שלוחיה
וא"כ מאי מקשה דכבר תירצנו לעיל בישוב קושי' אחרת כעין זה דלא כתב זה אלא למתרץ והמקשה לא הקשה
דלכתוב ושלח משום דידע תירוץ רש"י וכמ"ש בסמוך אבל ק' מיהא דקאמרי כפי' בגמ' ה"א אידי ואידי ארגל
הא דשלח שלוחיה כו' א"כ מאי מקשה לוה אומר דהמקשה ס"ל דלא אמ' בגמ' דברים אלו ודוקא היכא דשלח שא
משום דקשיא להו מאי אפקיה רחמנא לרגל בלשון ושלח ולא קאמר כפי' רגל וילך בערה ובער כו' אלא ודאי
דאשמועינן קרא דדוק' היכא דשלח אבל מאילא לא ולזה ושלח ולא וילך כו' אבל לקושיא דמקשה השת' דמושלח
כפק' לן רגל ושן אין לדקד' כך מאי כפקיה בלשון ושלח דאת' כדי לאשמועינן ב' דברי' רגל ושן כתיב את ועכ"ז
תירץ המתרץ דהוה דייקינן מדלא קאמר כפי' וקאמר ושלח דוקא היכא דשלח כו' את"כ מצאתי בדברי הרב
מהר"י אדרבי ז"ל בסי' ל"א כדברי ולמ"ש לעיל על תירוץ רש"י ז"ל הא דמכלי' כו' דה"א דושלח היכא דמכלי'
כו' אפשר לומר כי עכ"ז הקשה המקשה דהתם לא קאמר רש"י כך אלא לתירוץ הגמ' דתירץ דהוצרך הברייתא
להשמיענו דושלח הייכו תנא משום דלא כימא אידי ואידי כו' ואי הוה אמינא אידי ואידי הייכו מוכרחין למימר
דאפשר לטעות ולומר דושלח הייכו היכא דמכלייא וזה הפך הסבר' כמ"ש לעיל אלא דהתנא רצה לפרש ביותר
כי היכי דלא כטעה אע"ג שהוא הפך הסברא אבל הכא הקשה המקשה דלמה הוצרך הכתוב לומר ובער כיון
דמושלח כפק' לן שן ורגל ואין לומ' דהוה אמינא דוק' דמכלי' דכיון דושלח משמע להפך ודאי דלא אתיא הכתוב
לומר דברים מיותרים כי היכי דלא כטעה הפך הסברא ולא דמי לתנא כי הוא מפרש ביותר מהכתוב :

לא עשר כתיבי ולא ט' כתיבי תימה דבפרק הפרה תנן כו' ופ"ה דהתם בור יש בו י' כו' מפשט הלשון משמע
דאי לא הוה פי' רש"י לא האה קשיא מידי דה"א דמאי דקאמרי במתני' מה בור שיש בו כדי להמית י' כו'
הוא מ"ש חכמים דקי"ל דאין שיעור להמית אם אין בו עשר ולפיכך פטור אבל לא כתיב בתור' כלו' אבל לפי'
הקונטרי' דקאמ' דהתם בור כו' א"כ הוא כתוב בתור' והיכי קאמר המקש' לא עשר כתיבי כו' וק' דמאי הוצרכו
התו' לומ' לפירוש' דמאי דהקשה המקש' לא י' כתיבי דלא כתיבי בהדיא ואמאי כימא דהמקש' ס"ל דמאי דקאמרי
מה בור כו' שאמ' חכמי' שצריך שיש בו כדי להמית והייכו י' ולאו כתיבי בתורה וכמ"ש וי"ל דלא"א לומ' כן דמתני'
בא לתת טעם למה אמר' התורה בור דאין הפרש בין בור לשיח ומער' ואמ' דאמר' התור' בור למימר הוא די'
טפחים וא"כ אנו מוכרחים לומר דמן התורה יצא לנו דין זה ולזה פי' רש"י דהתם בור כו' ולזה הביאו התו'

פירוש

פי' רש"י לומר כי כן הדבר מוכרח לומר בפי' המשנה דמבור נפקא לן וא"כ ק' היכי קאמר לא ט' כתיבי ולא י' ופי' לפי פי' דלא הוי בהדיא כו' וזה פשוט וק"ל :

ולי נראה לתרץ הקושיות שהוקשו לפי פירוש רש"י ז"ל דלעולם דסתם בור עשרה וצריכי והמת יהיה לו דכיון דמאי דאמרה תורה בור אפשר לפרש א' מב' פירושים או דאתא למעט דדוקא בור חייב אבל שיח או מערה לא או דכ"ה שיח או מערה אבל אתיא למימ' דמה בור דהוי עשרה דסתם בור הוי עשרה אף שיח ומערה עשרה א"כ אי הוה כתיב בור לחוד לא הוה ידעינן למאי אתא בור אי לומר הדרשה הא' דוקא בור או יוה בור עשרה והשתא דכתיב והמת כו' דמשמע דכל שיש בו כדי להמית חייב וק"ל לרבנן עשרה עבדן מיתה ודאי דאתא בור למימר מה בור דא"א לומ' למעט שיח דכבר גילה תורה במה שיש בו כדי להמית חייב ומשמע בין בור בין שיח ודאי אתא למימר מה בור כו' ואי לא הוה כתיב בור אף על גב דוהמת משמע כל שיש בו כדי להמית וקי"ל י' עבדן מיתה ה"א דוקא בור דאית ביה הבלא דקטין וכריכא אבל שיח דאריך אימא לא כמ"ש שם בגמרא לכך הוצרך למימר בור דמה בור שיש בו כדי להמית עשרה אף שיח כו' ואי לא הוה דק"ל דעשרה עבדן מיתה ה"א דאתא למימר בור דכריך כבור עשרה דסתם בור י' אבל לא הוה יליף אף בשיח אבל השתא דכבר קי"ל דעשרה עבדן מיתה כבור למאי אתא בור לגופיה לא איצטריך אלא ודאי אתא למילף מבור לשיח דבעשרה כיון דסתם בור הוי עשרה ובזה מיתרץ שפיר דהוצרכו תרי קראי והמת ובור כו' והשתא מאי דפריך לא י' כתיבי הכי פירושו כיון דאפשר לומר דבור אתא לאפוקי שיח דלא ידע עדיין דרשא דוהמת א"כ לא נשמע בהדיא עשרה מדכתיב בור אע"ג דסתם בור עשרה דאפשר דלא אתא אלא לאפוקי שיח ולפיכך קאמר לא עשרה כתיבי ותירץ לו המתרץ דמקרא דוהמת נפקא לן כדי להמית וקים להו לרבנן עשרה עבדן מיתה כו' ובזה הוא מוכרח לומר דאתא בור למימר מה בור כו' אף שיח כו' וכמ"ש ולמה שהקשה עוד דלמאי לא ממעטינן אדם מנזיקין י"ל כמו שתירצו התוספות לפי הירושלמי והכא נמי כיון דעיקר קרא לא איירי אלא בבור עשרה דעביד מיתה כמ"ש והמת אף על גב דלפי המשמעות דכתיב וכפל משמע בין מת בין הוזק עכ"ז לא ממעטינן אלא מאי דכתיב בקרא בהדיא :
(דף ג' ע"ב)

ד"ה משורו לאכנו הייני קרן דשן ורגל פטורין בר"ה כו' יש להקשות בדברי התוספות דקאמר דמשום דשן ורגל פטורן בר"ה לא ילפינן מיניה והא לפי' רשב"ס ילפינן במה הצד מבור אע"ג דבור דלא אפקרינהו פטור בר"ה לרב ובמה הצד ילפינן הכא נמי נילף במה הצד וזה תחיל' נילף מרגל ואתא מה לשן ורגל שכן פטורין בר"ה קרן יוכיח מה לקרן שכן כונתו להזיק שן ורגל יוכיחו הצד השוה כו' וי"ל דאיכ' למיפרך מה לקרן ושן ורגל דרכן לילך ולהזיק תאמר באכנו וסכינו שהם מונחין ולתת קשר לדברי התוספות עם מה שהקשו אח"כ וא"ת היכי אמר משור כו' אפשר לומר לכאורה כי הוצרכו התוספות להביע תחילה זה דא"א ללמד משן ורגל משום דהוה אפשר לתרץ כשהקשו התוס' מה לשור שכן כונתו להזיק שן יוכיח או רגל שאע"פי שאין כונתו להזיק חייב וא"ת מה לשן שכן יש הנאה להיזקו ולרגל שכן היזקו מצוי קרן יוכיח כו' ובמה הצד אתי משור ולא קשיא קושית התוספות לכך הביעו תחילה דא"א ללמד מרגל ושן וא"כ כי למדנו מקרן לבדו איכא למיפרך מה לקרן שכן כונתו להזיק כו' אבל ק' דאכתי אפילו דשן ורגל היו חייבים בר"ה כו' א"א ללמד במה הצד וכמ"ש דאיכא למפרך מה להצד השוה שבהם שכן יש בהם רוח חיים או שדרכם לילך ולהזיק תאמר באכנו וסכינו שאין בו רוח חיים ואין דרכו כו' ואם כן למה הוצרכו התוספות להביע הא דשן ורגל כו' כי אין לו קשר לא עם מה שלפניו ממנו ולא עם מה שאחריו לכך היה נראה לומר דהתוס' מילתא אחריתי קאמרי בתחילה והוא דלא נימא דמאי דקאמרי בגמ' הייני בור שור הוא דומה להייני בור וכמו שבהייני בור ר"ל כי הוא חייב באכנו וסכינו נזק שלם אף בהייני שור חייב נזק שלם ומכח זה הייני מוכרחים לומר דמשן ורגל יליף בהייני שור דאי מקרן איכו חייב אלא חצי נזק לזה כתבו התוס' משורו כו' הייני קרן ולא תימא רגל בו' דהא פטור ואם תאמר והיכי יליף מיניה נזק שלם דהתם אי הוי תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם לו"א

בכו וסכיכו אין לחלק בין תמות למועדות כו' דלא שייך כו' ־ וא"כ לעולם משלם נזק שלם כו' ובתר דפי'
וספות כוכת הגמרא הוקשה להם קושיא והיא מה לשור כו' אבל קשיא לי בדברי התוספות דהיכי קאמרי
ורו למדכו והייכו קרן כו' דמאי חזית ללמד מקרן דחייב בר"ה ולא משן ורגל דהוי ממוכו כמי ופטור בר"ה
ברא דלפי מה שתירץ רשב"ס הוה אפשר לתרץ דזה הוי כמו יוכיח דכשבאכו לילף אבכו וסכיכו מקרן אמרת
ורגל יוכיחו דאע"ג דהוי ממוכו פטור בר"ה וכיון דלפי תירוץ הכו' ילפיכן השתא ממה הצד ואכן קי"ל דכל
הצד מגופיה פרכיכן מעלמא לא פרכיכן פי' מה להתם שכן כך וכך פרכיכן אבל פ' יוכיח לא פרכיכן
איתא בפ' כל הבשר דף קט"ו והובא בהליכות עולם דף ל"ט ולפיכך ליכא למפרך שן ורגל יוכיחו דהוי
ה הצד ולפי זה אפשר לתת קשר בדברי התוס' דכתבו בתחילה הא דשן ורגל דפטורין בר"ה ואם יקשה מאי
ת כמ"ש וזאת הקושיא פשוטה ולפיכך לא הוצרכו התוס' להזכירה גם יקשה קושיא אחריתי והיא מה לשור
ן ב"מ וכוכתו להזיק כו' ובאומרו שכן ב"מ ־ ר"ל דיש בו רוח חיים ודרכן לילך ולהזיק תאמר באבכו וסכיכו
' ותירץ רשב"ס לכל זה דאתי במה הצד דבור ושור והכי פי' דבתחילה ילפיכן משור דהוי ממוכו וא"ת מה
ור שכן ב"מ וכוכתו להזיק כו' בור יוכיח מה לבור שכן אם לא אפקריכהו איכו חייב משום בור כמ"ש רש"יז"ל
מכיח דף כ"ח דלרב בור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו וא"כ היכא דלא אפקריכהו איכו חייב
אמר באבכו דלא אפקריכהו שור יוכיח דהוי ממוכו דלא אפקריכהו וחזר הדין כו' הצד השוה שדרכן להזיק
מירתן עליך אף אני אביא אבכו כו' וזה פשוט בדברי רשב"ס כמ"ש דאתי במה הצד ולולא שראיתי דברי בעל
ל"א לא היה צריך לכל זה כו':

הנה לקמן בגמ' גבי הצד השוה אמריכן מה לבור שכן שלא ברשות תאמר בהכי דברשות שור יוכיח
ופי' רש"יז"ל שברשות ב"ד הוא מהלך בר"ה כו' ואם כן קשיא למ"ש דהוקשה לתוספות אמאי
פיכן משורו שחייב באבכו וסכיכו בר"ה שן ורגל יוכיחו דהוי פטור בר"ה דמה לשן ורגל שברשות הן מהלכין
לפיכך פטורין תאמר באבכו וסכיכו שלא ברשות הכיחם ברשות הרבים י"ל דלעולם לא יליף רב משורו משום
הוי אבכו שלא ברשות דוקא אלא הכי כשהכיחם ברשות דהכי אמריכן בהמכיח אמר רב לא שכו אלא שטכפו
ליו כו' וטעמא הוי משום שור כדאמר' ורב ה"מ היכא דאפקריכהו כו' ובדף ל' מתני' דהשופך מים בר"ה
מר רב לא שכו אלא שטכפו כליו כו' ואמריכן תרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים כו'
אשמועיכן דאע"ג דבימות הגשמים ברשות קא עביד חייב ואם כן ק'היכי יליף רב משור דהוי ממוכו דבטכפו
ליו חייב שן ורגל יוכיחו דהוי ממוכו וברשות כי הכא דהשופך מים בר"ה בימות הגשמי' דהוי ברשות ופטורין
לא ודאי דלאו טעמא דילפיכן אבכו וסכיכו הוי משום שלא ברשות דהרי התם ילפיכן אף כשהוא ברשות וא"כ
ך' כמ"ש ולכן תירץ דאתיא מביכייהו ולפיכך לא פרכיכן מעלמא וכמ"ש ואין להעלות על הדעת לומר איפכא
יתא דכילף משן ורגל דפטור בר"ה וכי פרכת יוה לשן ורגל שכן אין תחילת עשיתו לכזק בור דלא אפקריכהו
וכיח דפטור כו' אף על גב דתחילת עשיתו לכזק ־ ומעתה אין לומר קרן יוכיח דחייב אף על גב דאין תחילת
עשיתו לכזק דלא פרכיכן למה הצד מעלמא וכדאמרן דהא לפי זה מבור לחודיה ילפיכן בדלא אפקריכהו
ליכא מה הצד ואם כן איכא למפרך קרן יוכיח דחייב וכ"ת מה לקרן שכן כוכתו להזיק ולהכי חייב בור
דאפקריכהו יוכיח דאין כוכתו להזיק וכ"ת שאני בור דאפקריכהו אבל אבכו לא אפקריכהו קרן יוכיח ולא ראי
זה כראי זה הצד השוה כו' ומ"שזה ילפיכן חיוב ולא פטוריתו איכא למידק על מ"ש בפי' דברי רשב"ס דילפיכן
משור בתחילה ופרכיכן מה לשור שכן ב"מ וכוכתו כו' בור יוכיח כו' מה לבור שכן היכא דלא אפקריכהו פטור
כו' שור יוכיח כו' ק' דאמאי הוצרכו התוס' להקשות מהתם דילפיכן כלים מבור ושור ובבור פטור והרי הכא
ילפיכן היכא דלא אפקריכהו באבכו כו' ובבור פטור וי"ל דשאני הכא דהסברא הוי דכ"ש ראוי לחייב היכא
דלא אפקריכהו מהיכא דאפקריכהו וכדאמ' בהמכיח דף כ"ט שכי דברים איכם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב
כאילו הם ברשותו בור בר"ה ואם כן ילפיכן משור ויוכיח מבור כיון דהסברא מסייעת אבל התם דאין סברא

לפטור או לחייב אין ראוי ללמוד כיון דבבור הוי פטור כו' · ועוד נראה לי לומר דבשלמא כשבאנו ללמוד גבי אבנו דלא אפקריכהו דליחייב היא מידה דישנה מש"ה באבנו דמיירינן בדלא אפקריכהו ולהכי איכא למימר כי פרכת שאני אבנו דלא אפקריכהו קרן יוכיח וכדפרכת שאני קרן דכוונתו להזיק בור יוכיח ולא ראי זה כו' אבל אם באת לומר דראוי דבאבנו ראוי שיחייב בכלים אינו מגד עצמו אלא א"כ נילף אותו מהקרן וכדפרכת מה לקרן שכן כוונתו להזיק אין לומר בור יוכיח דהרי בור פטור בכלים דוק והבן אבל ק' דהכא משמע מדברי התוס' דכשילפינן במה הצד איזי קולא שיש לשניהן נילף כלא ד וגבי מה לבור שלא ברשות כו' שור יוכיח הקשו בתוספות שור יוכיח וא"ת למ"ד תנא שור לרגלו היכי קאמר שור יוכיח דברשות והא רגל לא מחייב אלא ברשו' הניזק והתם הוי שלא ברשות ודקדק שם הרא"ש מדלא הקשו התוס' היכי אמר מרגל לחייביניהו בר"ה והא רגל פטור משמע כדפ' דכיון דאכן ילפינן עיקר ילפותא מבור ומאי דאיצטריך משור הוא משום דאיכא למפרך לפיכך ילפינן לחומרא כבור ולא לקולא כשור דכל הצד השוה ילפינן לחומרא דאית בחד מיניהו והכא נמי מאי מקשו התוס' דבבור פטור בכלים כיון דבשור חייב ילפינן לחומרא וכה"ג · אח"כ מצאתי בש"ין שמועה דף ל"ו בשם הרא"ש שכתב זה התירוץ בתו' על קושיא שהקשו בתוס' על פירוש רשב"ם ז"ל וא"ת כיון דמבור יליף כו' דיו למה"ד כו' וי"ל דלא אמרינן דיו אפלגי דדיכא דהיינו מא' מן המלמדים אא"כ הקולא שוה בשניה' (דף ג' ע"ב) והכא בשור חייב והיכא דאיכא לאוקומי לקולא ולחומר' מקישינן לחומרא:

מאי שנא אם דבא אחר מעורב כו' וכתב רש"י וה"ל לאסוקי אדעתיה כו' מאי דאיכא לאקשויי דלקמן משמע דהוי קולא בא אחר מעורב דקאמ' מה לבור דאין בא אחר מעורב והכא משמע דהוי חומרא כו' במה שכתבנו לעיל בד"ה לא זה וזה שיש בהן רוח חיים כו' ובתירוץ הרב מהרש"ך שם גם כן מתישב הכל שפיר יע"ש:

ואמאי קרי ליה תולדה דרגל כו' והא מבעי בעי כו' וכוונת המקשה כי ודאי ראוי לאוקומי הא דרב פפא ככולי עלמא ולא כימא דרבא פליגא עליה ולזה תירץ לפוטרו כו' ולזה קרי ליה תולדה והוי תולדותיהן לאו כיוצא בהן ואתיא הא דרב פפא ככ"ע אבל מאי דאיכא לאקשויי הוא מה שהקשה הרב מהריב"ל בקושיא הב' והיא השתא דאתית להכי אמאי קאמר דמאי פשיטא ליה לרב פפא מבעיא ליה לרבא אימא לרב פפא נמי דקרי ליה תולדה לפוטרו בר"ה ולזה נראה לי לומר דתירץ לגלל מן העליה מש' דהמקש' הקשה אמאי קרי ליה תולדה ואע"ג דדמי לרגל דאתיא מכחו וגם הוי ממונא דרגל כיון דלענין החיוב משונ' לא הוי תולדה דידיה לזה תירץ המתרץ דאפילו לדידיה לא קשיא מידי דאף לענין החיוב דומים לגלל מן העליה כו' ולא תירץ לפוטרו בר"ה דכבר הקשה המקשה דאף על גב דהן דומים בענין א' כיון דבענין החיוב אין דומים אין ראוי לקרותו תולדה אבל לרבא כי א"א לתרץ באופן אחר תירץ המתרץ הפך דעת המקשה והיא דכיון דדומים בכל זה דהוי ממונא ואתיא מכחו וגם לאשמועינן דפטור בר"ה קרי ליה תולדה:

ורב מאי טעמא לא אמר כשמואל כו' ק' דאורחיה דתלמודא להקשות להפך וה"ל ושמואל מאי לא קאמר כרב כיון שסברנו טעמו בתחילה ואם כן אמאי שמואל לא ס"ל האי טעמא דרב וכמו שהקשה הרב מוהר"י אדרבי ז"ל עוד הקשה דמאי קאמר ושמואל כו' אמר לך מי כתיב בועה כו' ולדידיה מי כיתא ומי כתיב נבעה מלשון נבעו כו' ע"כ ובאמ' דבריו תמוהין בעיני דכבר הקשו בגמ' כותיה ולא מטעמיה מכדי קראי לא כמר דייקי כו' וטעמא דמלתא דלא הקשו מחמת הלשון אלא מחמת המשמעות כמ"ש רש"י דנבעה משמע הוא עצמו נבעה ומבעה משמע דבר אחר כמ"ש לרב דהו"ל בועה כדכתיב בעיו שאני התם דקרא מיירי באדם וראיכו דקאמר בעיו הו"ל לתנא למנקט לישנא דקרא אבל לשמואל דס"ל דמבעה הוא שן אין להקשות דה"ל למנקט לישנא דקרא · דקרא דנבעו מצפוניו לא מיירי בשן ולא נילף מהתם אלא דהוי לשון גילוי א"כ אין להקשות דה"ל למנקט לישנא דקרא אבל ק' מחמת המשמעות · והיינו דקאמר שמואל מי כתיב בועה דלרב ק' דהל"ל לישנא דקרא וליה לא קשיא מידי ורב קאמר לדידי לא קשה משמעות הכתוב

כדקשיא

דקשיא לך ולפיכך מקשה סתמא דתלמודא מכדי קראי לא כמר דייקי ולא כמר דייקי ולקושיא הא' י"ל
בשלמא לשמואל ניחא דקאמר תנא הני נזיקין דפ' משפטים כלים ולא קאמר אחריני אבל לרב ק' שביק
נא שן דכתיב בפ' משפטים וקאמר אדם דכתיב בפ' אמור ולהכי פריך לרב מ"ט לא קאמר כשמואל ותריץ
י קאמר כבעה כו' דקשה המשמעות והיא עדיפא מקושית הלשון כו' והשתא לא ידעינן מאי דתירץ בגמרא
נא שור וכל מילי דשור ולהכי כשתירץ בגמ' הכי פריך לשמואל אמאי לא קאמר כרב דהשתא לא קשה מ"ש
פיכך פריך דאימא דתנא שור וכל מילי דשור וגם אדם ולא תימא תנא שור לקרנו או לרגלו ומבעה לשינו
' ואדם לא קתני כו' ולפי תירוץ הרב דתירץ דכיון דלשמואל מסייע ליה מתני' דקתני מבעה קודם הבער
כי פרכינן אמאי לא קאמר כשמואל יע"ש ק' דא"כ מאי פריך בגמ' ושמואל אמאי לא קאמר כרב א"ל אי
ד אדם הא קתני סיפא כו' ומאי מקשה לשמואל כיון דמתני' מסייע ליה להכי לא קאמר כרב וי"ל דבשלמא
תחילה דלא ידעינן שום דוחק לדברי שמואל פרכינן לרב אמאי לא קאמר כותיה כיון שיש דוחק לדידיה
ג"נ דאפשר לתרץ וכמו שתרצו התוס' כיון דלשמואל לא צריכנא לתירוצין אבל הכא דשמואל ג"כ אית ליה
תקי דלא תנא בהדיא קרן וצריכנא לתירוצי דחיקי משום דלא איירי במועדין כו' פריך מאי חזית דלא ס"ל
יב דהכא נמי לדידך קשיא מתניתין ואית ליה סיוע לרב דלא קתני קרן בהדיא כשן ורגל משמע דתנא שור
וכל מילי דשור כו':

גמר רב יהודה תנא שור לקרנו כו' פירש רש"י ולקמן פריך רגל אמאי שייריה כו' הרב הנזכר רצה
לפרש דברי רש"י באופן אחר מהמשמע מדבריו שנראה שהרגיש שדברי רש"י הם מיותרים ואיני
ע מה יאמר בכל היוקומות שרמז רש"י הקושיות הפשוטות דאיכא לאקשויי וקאמר לקמן פריך דכך אורחיה
ל תלמודא ולולא זה הייתי מפרש דברי רש"י בא' וב' פי' דהרגיש רש"י ז"ל דקשה למ"ש בגמרא תנא שור
קרנו כו' דהיכי קאמרי ד' אבות נזיקין והא ה' הן ואמאי לא קאמר במתני' דרגל הוי מהנזיקין לזה פירש רש"י
לקמן יש קושי' בזה שי"ל כאן ובההוא תירוץ ניחא דפריך לקמן דקא עביד צריכות מקרן ורגל דלא אתיא
ד מחבריה פריך ורגל כו' כמ"ש רש"י שם ורגל מאי עביד ליה כו' דכיון דלא עביד צריכות ליה אם כן הוא
ותר כו' ותירץ כשהזיק חב המזיק כו' וכיון דהזכירו וגלי לן תנא דנעביד צריכותא די בזה דכבר אמר לא
י כו' וכן כאמר ברגל כו' הדר פריך ולתנייה בהדיא ולעביד צריכותא כאחריני אלא אמר רבא כו' וא"כ
וה שתירצו בגמרא אמאי לא קא עביד צריכותא בזה מתורץ ג"כ אמאי לא הזכירו בשור נזיקין וגם זה בכלל
שית הגמ' וז"ש ולקמן פריך רגל אמאי שייריה כו' ועוד אפשר לומר דהרגיש רש"י ז"ל דג' אבות כאמרו בשור
ה ראה רב יהודה לומר תנא שור לקרנו ומבעה לשינו ולא אמר תנא שור לרגלו כו' ולזה כתב לקמן פריך
' ר"ל דאין להקשות רק קושית הגמ' כי היא קושיא חזקה דקשה למ"ש תנא שור לקרנו ואילו אמר לרגלו לא
שה מידי וכמ"ש בגמ' ועכ"ז לא סבר הכי רב יהודה וטעמא ודאי כמו שכתב רש"י ז"ל בפי' המשנה דמתני'
דר אותן על סדר הכתובים ואי תנא שור לקרנו ניחא דבתחילה כתיב נזקי קרן ובתר הכי נזקי בור אבל אי
"ל דתנא שור לרגלו ק' דרגל נפקא לן מושלח כו' והוא בתר בור וכמ"ש התוס' שם במתני' ובהכי ניחא
אמאי נקט לקרנו ולא קאמר לרגלו ודי בזה לפי' רש"י ותירוץ שתרץ הרב ק' בעיני דאמאי קאמר דלא
ינו קולא ברגל ולפיכך לא קאמר תנא דמתני' לא הרי כו' דיותר קולא מצינו משן ורגל דהתם אע"ג
הבהמה כיון לנזק או להנאתה אמרי' דהוא אנוס ולא יכול למעבד לה שמירה מעלייא והכא אנוס יותר
מעיקר' אין כונתה לא לנזק ולא לתועלת כלל רק להלוך ושבר הכלים דרך הלוכה בלי מתכוין כלל וכודאי
היה אפשר לה הרי אלו דכיון למעשה ההוא דהרי הרגל דלא כיון כלל וה"א לפטור וא"כ היכי קאמר דלהכי
אמרינן לא ראי הקרן שאין הנאה כו' כי היכי דלא ליקשי ואדרבא הקושיא יותר חזקה היא:

לא ראי קרן שאין הנאה להיזק כראי השן כו' לפי פי' רש"י ז"ל ראוי לתת טוב טעם והתישבות לדברים
אלו ודקארי לה מאי קארי לה ואין לומר דסברי כפי' שפי' התוס' לפי הק"סד דהי"ל לרש"י לפרש

אם ס"ל הכי כיון דהוא דבר חדוש לומר דהוי חומרא אין הכאה להזיק כו' גם ראוי ליישב מאי דתירוץ מידי
דהוה אעבד ואמה כו' כיון שהקושיא הוא בין אגריכו' דשן בין אגריכות דקרן מאי תירץ מידי דהוה אעבד כו'
ולזה כ"ל לומ' דלפי הקס"ד הוה ס"ל דמאי דקאמרי' במתני' לא הרי כו' כשאר לא ראי זה דאמרי' בתלמוד שפי'
אין חומרתו של שור כחומרתו של מבעה ואין חומרתו של מבעה כו' והוא הפי' שדחו התו' בד"ה לא הרי במתני'
יע"ש ולפי' זה אנו מוכרחין להזכיר הקולא בראשונה ולומר אין חומרתו של שור כחומרתו של מבעה שהרי
אין הכא' ביושב' ועכ"ז חייב ואין חומרתו של מבע' שאין כונתו להזי' כקרן שכונתו להזיק ועכ"ז חייב וא"כ מה
חומרא גורם הכל השוה שדרכן להזיק אף אני אביא אנכו וסכינו כמ"ש בגמ' לקיין וכונת מתני' כולה להביא
אנכו כו' והמקשה לא הבין דבריו אלה ולא סלקא דעתיה דלמקשה כעלם כונת המשנה והבין לפי פי' שר"ל
אין קולתו של שור כו' כלומר ואי הוה כתיב קרן לא נפיק מכיה שן ולזה הקשה דלפי דבריו אלה כ"ש הוא
וסתמא דתלמודא דהוה קאמר הכי לפי הקס"ד הבין או מכח קושית המקשה דודאי כונת מתני' לו' אין קולתו
של זה והבין ג"כ הכרח לדברי המקשה דודאי שהוא מוכרח זה הפי' ממה שראינו שהקשה לפי' והוא ממ"ש ולא
זה וזה שיש בהן רוח חיים כו' והוא חומרא ואילו היה הפי' האחר הכ"ל ולא זה שאין בו כו' ולהזכיר הקולא
קודם כמפורש בדברי רש"י והשתא תירץ לו המתרץ וקאמר למקשה אילו היית מקשה לדברי הראשונים והוא
לא ראי הקרן היה הקושיא חזקה ולא היה אפשר אלא כתירוץ שאמר כך אבל השתא שהקשת לדברי האחרוני'
והוא לא ראי השן אפשר לתרץ מידי דהוה העבד כו' אמר רב אשי אטו עבד כו' ואפילו לדבריך האחרונים לא
תרצת כלום דשאני עבד ואמה כו' זה כ"ל לפי רש"י ז"ל ולתו' ז"ל שפי' פי' אחר ראוי ליישב מאי מקשה ולאו ק"ו
הוא כו' דלפי מאי דקאמרי דשן דאין כונתו להזיק הוא חומרא מאי מקשה וי"ל דהכי קאמר המקשה הדבר
מוכרח לומר דכשאין כונתו להזיק הוא קולא ואם כן הוי ק"ו דאם לא כן היכי קאמר במתניתין ולא זה וזה
שיש בהן רוח חיים כו' וע"כ הוא חומרא ולפי מה שאמרת דכיון דיכרה תקפה הוא אנוס והוי קולא ודאי
דכשיש בו רוח חיים הוא אנוס יותר מכשאין בו רוח חיים אלא ודאי דהחומרא איכה לפי הבעלים אבל לפי
המזיק ולהכי כשיש בו רוח חיים הוא מזיק יותר וה"ל לשומרו גם כשכונתו להזיק הוא חמור יותר דה"ל
לשומרו ובזה ההכרח הקשה קושיתו המקשה והתלמוד כיון שראה שהקשה ק"ו או הבין ההכרח ולזה תירץ מה
שתירץ כו' ולפי זה התוס' ס"ל כפי' רש"י דקושית ולאו ק"ו הוא אטעמא קמא כמי כו' ולאו ק"ו הוא ומה שן כו'
אע"ג דליכא פירכא טובא בהאי ק"ו לא קשיא מידי דכונת המקשה לאו לילף קרן משן בהאי ק"ו אלא לומר
דיותר חמור כשכונתו להזיק מכשאין כונתו להזיק ובהכרח כמ"ש ולזה תירץ המתרץ מידי דהוה העבד כו'
והסברא דיותר חמור כשאין כונתו מכשכונתו וכמו שאמרתי כו' וכמו שיבא: (דף ד' ע"א)

ד"ה לאו אע"ג דכונתו להזיק כו' וא"ת עבד ואמה כו' ליכא לספוקי במאי דקאמרי בגמרא מידי דהוה
אעבד ואמה דאין הכונה עבד ואמה יוכיחו דאע"ג דכונתן להזיק א"ה פטירי דאיכא למיפרך מה
לעבד ואמה שכן אינן חייבי' כופר תאמ' בקרן שחייב כופר ואין לומ' דאי לא כתיב קרן מהיכא תיתי שיהא חייב
כופר דמאי דאתא לתת גריכו' אינו אלא כשהזיק ולא כשהמית אדם דחייב כופר דזה א"א לילף משן דהתם
לא כתיב כופר אלא ודאי דהכונה לקיים מ"ש בתחילה דיותר חמור כשאין שכונתו להזיק מכונתו ולז"א מידי
דהוה אעבד ואמה דכונתו להזיק ופטורין וכבר הכריח כן הרב מוהריב"ל בח"ב עם שנחלק הא' הסכי' לפי'
הא' שדחינו דף כ"ט יע"ש וכונת הקושיא הא' שהקשו התוס' כך היא שכיון שהמקשה לית ליה ולא ידע טעמא
דשמא יקניטנו א"כ מהיכא תיתי דפטירי עבד ואמה והרי אמרו התם הנדוקי' ק"ו לעבד ואמה משור ואי לא
הוה לן טעמא דשמא יקניטנו היו חייבים וא"כ קשה למקשה דמהיכא תיתי דפטירי דאימא ק"ו משן ומ"ש משן
והתם אמרי' משור דהתם לפי המסקנא דבין קרן בין שן כולם חייבים אבל הכא לפי דעת המקשה דלא כתיב
קרן אלא שן דחייב להכי קאמרי' לילף ק"ו משן ואין להקשות דא"א לילף משן דאיכא למיפרך מה לשן שיש
הנאה להיזקו תאמר בעבד ואמה כו' ואי אפשר לתרץ לזה קרן יוכיח דהשתא הוא לפי הקס"ד דאי לא כתיב

קרן

קרן הוה נילף מהן ואם כן אין כאן מקרן יוכיח אבל יש יוכיח מרגל דאין הכאה להזיקו וחייב ועוד דא"א לומר דיואי דקאמר מידי דהוה אעבד ואמה דפטירי הוא מהכרח דא"א לילף מהן משום דאיכא למיפרך מה לשן שיש הנאה כו' דא"כ קרן נמי א"א למילף משום האי נמי ולמה תצטריך לילף מעבד ובלאו הכי נמי היה פטור מטעם דעבד עצמו ועוד דלפי דרכינו דאתא לקיים דבריו הראשוני' וקא סתר ראיית דבריו דלאו קאמ' מידי דהוה אעבד כו' הא הוא משום דאיכא למיפרך מה לשן שיש הנאה כו' והיכי קאמר השתא שיש הנאה הוא מומרא להפך דבריו הראשונים לא ראי קרן שאין הנאה כו' ואתא לקיומי דבריו הראשונים וקא סתר להו אלא ודאי דמאי דקאמר דפטירי לאו משום דאיכא להפרך וא"כ קשה נילף מהן כו' ועוד ק' דכשאין כונתו להזיק פטירי וא"כ מאי מייתי דכשאין כונתו להזיק הוי מומרא כו' וי"ל דשפיר הוה ידע המקשה כו' הרי פירש כיון דמן הדין היה ראוי שיהיה חייב כשאין כונתו להזיק משום דלא שייך טעמ' דשמא יקניטנו כו' דכשלא' כשכונתו להזיק ידעינן דמשום דאקניטו רבו הדליק כו' כדי לחייבו ולהכי ראוי שיהיה פטור דאל"כ בכל יום יהא חייב מ' אבל כשהדליק בלי מכוין כו' אמאי נפטור ליה דהכא לא שייך האי טעמא דכבר ראינו דבלי מכוין עשאו ולא משום שהקניטו רבו וא"כ ראוי שנחייבנו משום ממונו וא"ת דכיון שנחייב לרבו אף כשאין כונתו להזיק ילך וידליק גדיש אחר כדי לחייבו ואע"ג דנפטור ליה משום דכונתו להזיק העבד לאו דיכא גמיר וא"כ יפסיד האחר ממונו וא"כ אתה מפסיד ממון של ישראל י"ל דמשום הכי אין ראוי שנפטור לרבו עתה ויפסיד זה שכבר הדליקו גדישו משום דלא ידליק לאחר דוה ודאי ואידך ספק ואין ראוי שיפסיד זה וליכא למיחש שאחר שידלי' גדיש של חבירו זה ידליק למח' לאחר כו' שכבר ראה דפטריכהו לרבו וא"כ מן הדין ראוי היה שנחייב לרבו כשאין כונתו אי לאו משום דפעמים דנתכוונו ויאמרו לא נתכוונו וכמאן מחייב לעולם לרבו ואם כן עיקר הפיטו' הוא משו' שיתכוין להזיק הכי נמי גבי קרן שכונתו להזיק יש לנו לפוטרו אע"ג דכונתו להזיק משו' אוכם רבו וכלפ' בדבור לא ראי קרן כו' כדפטרינן הכא לרבו אע"ג דכונתו להזיק משו' פסידא דרבו כו' ורב אשי פי' דאפי' דאין כונתו כו' הפ' כשאמרו דפטור הוא משום יקניטנו ואע"ג דאין כונתו להוי' שייך טעמ' שמא יקניטנו דכונת העבד לאו להזיק לחבירו אבל לחייב לרבו והוי דומיא דשן דאע"ג דמזיק לבעל השדה אין כונתו אלא להנאתו אף העבד אין כונתו אלא להנאתו לחייב לרבו כדי שלא יקניטנו ולא דמי לקרן שכונתו ממש להזי' וא"כ אין ראיה מכאן שיהיה פטור כשאין כונתו להזיק מכונתו כו' דלעולם פטירי מטעמא דיקניטנו וכדפרישית:

אלא הכי פריך לא ראי קרן כו' ורגל מאי שייריה כו' ולתנייה בהדיא כו' אין להקשות דמאי לא פריך בגמ' הכא מאי דפריך לקמן לרב הכל השוה שבהן שדרכן להזיק שור דרכו להזיק כו' והכא דמוקמינן לשמוש תנא שור לקרנו קשיא נמי לשמוש וכי שור דרכו להוי' דלזה י"ל דכיון דדחי לה להאי תירוצ' מהכרח דרישא ואין תירוץ לזה להכי לא מייתי לה מסיפא דאפשר לתרץ. כמו שתירץ בגמ' במועד ואע"ג דידע המקשה להאי תירוצא פריך לרב דדחיקא ליה מילתא למימר דמאי דקאמ' סיפא דמתני' הכל השוה לא קאי אלא למועד כו':

ד"ה למחשביה בהדי מועדין כו' ושמואל כו' ליכא לספוקי דמאי דהרגישו התוספות הוא דכיון דמאי דקאמר שמואל דמבעה הוא שן ולא אדם הוא מהכרח דהא קתני סיפא אדם כו' דאל"כ מהיכא תיתי לשמואל דמתני' בנזקי ממון קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי ואימא דמבעה הוא אדם ובנזקי גופו מיירי אלא מהכרח דסיפא לא ס"ל כוותיה ולהכי פריך ולרב הא קתני סיפא דזה הוא עיקר הקושיא כו' והשתא אוקשה לתוס' ולשמואל ולאפוקי מבעל ל"א שפי' פי' אחר וקשיא טובא לפי' יע"ש ותירצו התו' דלא הוה ליה לאשמועינן שבסיפא כיון דלא אשמועינן שום חידוש כו' ולא קשיא השתא לרב דאמאי ליקתני לה בסיפא כיון דלא אשמועינן שום חידוש דבשלמא לשמואל דמאי דקתני ברישא הוא מועדין ולא תמין לא אשמועינן חידושא סיפא כיון דכבר חשבינהו בהדי מועדין אבל לרב דתנא שור וכל מילי דשור ותם נמי להכי קתני סיפא אדם למחשביהו בהדי מועדין לאוד וק"ל:

ד"ה כראי אדם שאינו משלם את הכופר כו' הקשה ריב"א מאי תומרא הא' דאינו משלם את הכופר משום קים ליה כו' ק' דלפי זה עליו ולא על האדם דדרשינן לקמן לאשמועינן דפטור מכופר למה לי תקי' ליה דנפק' מלא יהיה אסון כפק' וכי תימ' דמיירי התם בשוגג דלית קים ליה מתנ' דבי חזקיה נפק' כמ"ש הכא וי"ל דלעולם דבמזיד איצטריך ומקים ליה לא נפקא לן דה"א דוקא היכא שהזיק ממון בשעת מיתה כמ"ש התוס' אבל הכא לא אמרי' קים ליה קמ"ל עליו ולא על האדם כו' אך קשה דהתם פריך באלו נערות אמתני' דהבא על בתו דאמר פטור מקנס שנא' ולא יהיה אסון כו' והא מכדי רשעתו נפקא כו' ומאי פריך אימא דאי מהתם ה"א ממון שהזיק בשעת מיתה וקנס שחייב על בתו הנערה הוי משום פגם הבתולה והוי כממון דבהדי מיתה אבל ממון ומיתה בדבר א' ככופר ה"א לא קמ"ל כדי רשעתו כו' וכי תימא האי נפקא לן מעליו ולא על האדם י"ל דאי מהתם ה"א דמיירי קרא בשוגג ולא במזיד ובשוגג לית קים ליה וטעמא דפטור משום דקיל' פטריה רחמנא ולא נפקא מתנא דבי חזקי' דאמרי' כמי התם בממון דבהדי מיתה כמ"ש התוספות להכי איצטריך קרא דעליו כו' בשוגג ובמזיד איירי קרא דמכדי רשעתו כו' דאמרי' קים ליה אף בממון ומיתה בדבר א' וי"ל דס"ל התוס' דדוקא במזיד דייקינן דבממון בהדי מיתה דוקא אמרי' קים ליה אבל בכופר לא משום דמייתי' לה מקרא דלא יהיה אסון אבל בשוגג דמייתי' מתנא דבי חזקיה דכ"ל מקרא ומכה בהמה כו' התם לא שנא ולהכי קאמר ריב"א דבשוגג בכופר כ"ל מתנא דבי חזקיה כמ"ש התוס' ותירץ דשוגג נמי פטור מדתנא כו' ובמזיד כ"ל מעליו ולא על האדם וטעמא משום קים ליה כו' והשתא קרא דמכדי רשעתו מיותר לן ולהכי פריך התם מכדי רשעתו נפקא כו' וא"ת כיון דתנא דבי חזקיה איירי נמי גבי כופר משום דלא שנא כמ"ש משום דלא מפקי' ליה מלא יהיה אסון כמו קים ליה דאמרי' גבי מזיד ק' עדיין דלשתוק מעליו ולא על האדם וכיון דגבי שוגג אמרינן דלא שנא ממון בהדי מיתה ולא שנא כופר גבי מזיד נמי אנו מוכרחין לומר כן מכח תנא דבי חזקיה דקאמר לא תחלוק בו בין בשוגג בין במזיד וא"כ היכי אפשר לומר דגבי שוגג פטור וגבי מזיד חייב והא לא תחלוק קאמר וי"ל דמכח זה ה"א אדרבא דבין בשוגג בין במזיד חייב ולא מיירי היקשה בהכי דכולן חייבין כו' וביון דכ"ל מעליו ולא על האדם דבמזיד אמרי' קים ליה כו' גבי שוגג אמרי' נמי פטור מכח תנא דבי חזקיה וכמשמעותיה באופן דלדברי ריב"א מיירי קרא דעליו ולא על האדם במזיד ולא בשוגג דלא איצטריך וכמ"ש דכ"ל מתנא דבי חזקיה כו' ואומר ר"י דליכא פירכא כלל דקרא דעליו לא מיירי במזיד דאי מיירי במזיד תיפוק ליה משום קים ליה ולמה אמרי' בגמ' דהוה נפקא לן חיוב אי לא הוה קרא דעליו ולא על האדם דמכח קים ליה ראוי שיפטור במזיד ואין לומר דה"א דומיא דלא יהיה אסון דהזיק ממון בהדי מיתה דוקא אבל גבי כופר לא דכיון דכבר גלי קרא דאמר קים ליה והוי סברא דכיון דמחייבינן מיתה לא נחייבינן ליה ממון ודוקא גבי שוגג והוא תנא דבי חזקיה מן הראוי שנאמר דוקא גבי ממון בהדי מיתה דלהכי מייתי לה התם באלו נערות לאפוקי האי סברא דדין אסון לאו דוקא דין אסון א"כ מן הראוי שנאמר דדוקא הכי פטור אבל כופר לא משום דאין סברא שנפטרהו דהא אין כאן מיתה כדי שנאמ' קים ליה כו' דהוי סברא וכיון דלא כ"ל אלא מכח קרא דתנא דבי חזקיה דוקא התם היכא דגלי גלי והכי הוי סידורן של דברי התוס' ואומ' ר"י דלאו פירכא כלל דלא מיפטר משום קים ליה כו' משום דקרא לא מיירי במזיד כמ"ש אלא בשוגג וכאן נמי לא שייך תנא דבי חזקיה כו' פי' כדי שנאמר דכבר כ"ל מהתם ולדידך נמי ק' והביא הכרח ראשונה דלא מיירי במזיד משו' דהתם משמע בפ"ב דאי לאו קרא דעליו הוה ילפינן אדם משור שיתחייב מזיד מיתה וכופר כו' ואמאי והא קים ליה וראוי שנפטרהו וכמ"ש והתחיל לפרש עתה דבריו ואמר ומעליו פטרי אפי' שוגג כו' והוא לפרושי דקרא דעליו ולא על האדם להכי איצטריך דוקא כו' דומיא דשור דאין מזיד לשור כו' וכי תימא דלפי' כמי ק' דכ"ל מתנא דבי חזקיה לו"א ותנא דבי חזקיה דפטר אפילו שוגג הייכו ממון שהזיק כו' והוא פי' מ"ש וכאן נמי לא שייך תנא דבי חזקיה כו' עוד כתבו ולאפוקי מאן דדריש בפי' אלו נערות כו' אע"ג דהוה מצי להכריח כן התוס' דתנא דבי חזקיה מיירי דוקא בממון בהדי מיתה דכתב שם רש"י בדף ל"ח ז"ל

ולא יהיה אסון מיתה איצטריך דאי מהקישא ה"א אדרבא לאידך גיסא מה מכה בהמה לעולם חייב אף מכה אדם והשתא דכ"ל פטור לתשלומין למזיד מלא יהיה אסון ע"כ היקשא לפטור ונתקיים זה בדברי התוס' בד"ה אף מכה אדם דף ל"ה וא"כ הוה מצי להכריח כן מהכא דמיירי הכא דהזיק ממון בשעת מיתה דהא עיקר הכרח ההקשה הוא מקרא דלא יהיה אסון אלא דמייתי שפיר מה"ש בגמרא ולא מדיוקא דרש"י וא"ת דהכא קאמר התוס' דמתנא דבי חזקיה לא כ"ל מאי דדרשינן מעליו ולא על האדם משום דהתם מיירי דוקא בממון אחר בהדי מיתה ובפ' כיצד הרגל אמרי בד"ה ויהא חייב כו' ומדתנא דבי חזקיה לא כ"ל אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין כמו במזיד כו' אבל כופר באדם כל זמן דלא אשכחן דיהא פטור בשום מקום לא מצינן לאילף כלל כו' ואמאי שינה התירוצין הכא מה"ש התם והתם מה"ש הכא וי"ל דהכא אי אפשר לתרץ ההוא תירוצא וטעמא שכבר כתבו דלדעת ר"י מאי דאמרינן התם ויהא חייב אדם כו' והתירוץ כו' איכו אלא בשוגג דלא כ"ל מתנא דבי חזקיה כמ"ש אבל במזיד כ"ל מטעם קים ליה וכמ"ש א"כ א"א לתרץ ההוא תירוצא כלל דדבר דכ"ל פיטור מטעם קים ליה א"כ היה אפשר לילף היקשה דתנא דבי חזקיה לזה תירץ דלא שייך דהתם דוקא היכא דהזיק ממון כו' ומ"ש התם הוא לדעת ריב"א שאמר דהתם הוא במזיד ולא כ"ל מטעם קים ליה כו' וכמ"ש ולהכי תירץ דאי לא הוה לן פטור במזיד גבי אדם לא יכילנא לפטור לא בשוגג ולא במזיד דלא תימא כ"ל בשוגג ומטעם ההקש הוא גבי מזיד כמי שכיון שאין לו פטור במזיד אין לו בשוגג כמי כו' ומ"ש רש"י ז"ל שם ויהיה אדם חייב בכופ' כגון במזיד ולא התרו ביה דליתיה בר קטלא ולא בר גלות כו' לכאורה איכא לאקשויי דלא תיקן רש"י ז"ל כלל דבמזיד ולא התרו ביה כ"ל כמי מתנא דבי חזקיה וכדמשמע מפ' אלו נערות יע"ש וכ"ל דס"ל כמו שפי' לתירוץ ר"י דשאני היכא דחייב משום רשעה אחת דאית קים ליה דהשתא לא שנא כופר לא שנא ממון בהדי מיתה אבל כיון דלא התרו לא כ"ל בכופר מתנא דבי חזקיה דאיכו חייב כלום וק"ל וזה כ"ל בכוונת התוס' הכא והתם ובפי' רש"י ז"ל:

כיון דכייף ופשיט כו' בירושלמי יש דשן לא מחייב אלא כשהשכיב עצמו כו' הוקשה לתוס' דזה אנוס הוא כיון דלא ידע מאי קא עביד ואמאי אמרי' דמשום דאורחיה הכי חייב ומה ה"ל למעבד וכי אפשר ליה להיות כפוף ולא למיפשט ולזה תירכו בירושלמי יש דלא מחייב אלא כשהשכיב עצמו אבל הכלים ומשום הכי חייב וק"ל:

ד"ה אדם שמירת גופו עליו כו' אי גרסינן בדברי התוס' ומשום בור אין צריך למועקו · כדפי' כו' כיונא והפ' דהרגישו התוס' לפי מ"ש דלא גרסי' במתני' ומוכך קשה דהרי לעיל פי' להפך במאי דקאמר' מאי שנא בור כו' ומוכך כו' פי' דלאו דוקא דאע"ג דלא יהיב מוכו חייב כו' ולזה תירכו ומשום בור כו' פי' דאע"ג דגבי אדם אמרינן דלא גרסי' טעמא משום דלא שייך מוכו כלל וא"כ כיון שראיכו דלא דייק בגמרא אדם מוכו הוא משמע דלא גרים הכי אבל מאי דקאמר במתני' בור אין צריך למועקו משו' דהוה אפשר לומ' דכיון דהוי מוכו אע"ג דלענין החיוב אע"פי שיפקירהו חייב עכ"ז שייך ביה לאומר מוכו הוא טפי ולגבי אדם וכדפרים' לעיל לאו דוק' כו' ואי גרסי' הכא כנירס' הספרים דנרסי' ומש"ה אין צריך למועקו כדפרשתי לעיל כו' הכי פי' דהרגישו התוס' לפ"ש מכאן משמע דלא גרסינן ומוכך כו' א"ת דלמאי דייקי התוספות מלשון הגמ' מדדייק אדם שמירת גופו כו' ולא דייק אדם מוכו הוא ומאי צריך לזה ת"ל דממתני' גופיה הוה אפשר לדייק כן דאמאי קאמר ומוכך כו' וכי אדם מוכו הוא אלא ודאי דלא גרסי' כו' ולזה תירכו ומשום הכי כו' ר"ל ומשו' זה ההכרח עצמו וכי אדם מוכו הוא אין צריך למועקו כו' וטעמ' כדפרשתי לעיל לאו דוקא והכא כמי לאו דוקא דקאי אשארא אבל במאי דדייקי התוס' השתא והוא דלא פריך בגמ' וכי אדם מוכו הוא אין לומ' לאו דוקא דמאי דפריך בגמ' הוא לרב כיון דאפשר לומר כשמואל דפי' מבעה זה השן והוי דוקא לישנא דמתני' אמאי קאמר דהוי אדם ולאו דוקא אימא דהוי שן והוי דוקא ולהכי דקדקו התוס' מדלא פריך אדם מוכו ואי אפשר לתרץ לאו דוקא משמע דלא גרסינן ליה וזה הכרח ואין עוד מלבדו וכדפירש' וזה כראה לי

לדון

(ד׳ ד׳ ע״ב) לדון לכונת התוס׳ לפי זאת הגרסא ותו איכא גירסא אחרת לרש״ל ופי׳ פי׳ אחר יע״ש:

מתקיף לה רב מרי ואימא מבעה זה המים כו׳ והכי הוי פירושא דמתני׳ לדעתו לא הרי השור כהרי המבעה דהיינו המים כו׳ פי׳ דלא אתי מים ומחדא דשור לא מקרן אם כאמר דלדידיה תנא שור וכל מילי דשור ואפילו תמים כאמ׳ הכי לא הרי הקרן דמשלם את הכופר וחייב בשלשים של עבד כהרי המבעה דאיכו חייב בכל זה כו׳ וכדאמ׳ לקמן בגמרא גבי קומר בשור מבכור כו׳ ולא אתי מבעה מטן שיש הנאה להיזק ולא אתי מרגל דהיזקו מצוי ולא הרי המבעה דהיינו המים כהרי השור כו׳ דמים מעשיו גרמו לו כדאמ׳ לקמן גבי בור המתגלגל כו׳ כהרי השור דאין מעשיו גרמו לו כו׳ ולא זה וזה דהיינו תרתי דשור או קרן ושן או שן ורגל או תלת דשור כהרי האש שאין בו רוח חיים וה״ה למים הנז׳ ועכ״ז כתבו התוספות דהוה מצי למימר אמאי לא זה וזה דודאי משמעותיה על הלומד והכלמד הנז׳ דכיון דברישא קרי ליה חדא לשור למה בסיפא קרי ליה תרתי כו׳ ורב זביד דהוה ס״ל דהייכו אש ס״ל הכי כמי דברישא קאמר חדא מחדא דשור דהייכו שן ורגל מהטעמים הנז׳ ובסיפא קאמר תרתי ובאש שייך לומר מעשיו גרמו לו ואע״ג שהתוס׳ כתבו לקמן בד״ה כי שדית בור כו׳ וי״ל דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו מפני שהרוח מסייעו כו׳ מ״מ רב זביד ס״ל דחשיב מעשיו גרמו כדהוה קס״ד התוס׳ כו׳ וק״ל:

ד״ה ואימא מבעה זה המים פירוש כיון דקרא לא כמר דייקי כו׳ אין לפרש כוכת התוס׳ דכיון דלא דייקי לא כמר כו׳ אימא מבעה זה המים ודייקי קראי ואע״ג דכתיב תבעה ומתניתין קרי מבעה אין זו קושיא כלל דכלם לשון פועלים הם ואין כאן כפעל כדקשה לשמואל לעיל אבל ק׳ דמאי תירכו התוס׳ בדבור מי כתיב מים כו׳ דבמים שייך שפיר לישנא דמבעה שהמים רותחין קרויש מבעבעים כו׳ דהא לעיל גבי רב דקאמר דמבעה הייכו אדם אמר דלא דייק קראי כיון דלא כתיב בועה ואע״ג דדייק לישניה דשייך גבי אדם מבעה כמו בועה מ״מ קאמר דלא דייק דה״ל בועה מלשון בעיו ואם כן הכא דדייק אי הוה כתיב נבעו הוה ליה למימר כבעה אף על גב דשייך מבעה אלא הפי׳ הנכון כדברי התוס׳ הוא דהביעו התוס׳ כך כי היכי דלא ליקשי לזה והא לא דייקי קראי אף על גב דכתיב כבעו כו׳ וכמו שיבא זה הפי׳ בשלמות בדיבור מי כתיב כו׳ ע״ש ואף על גב דשלח בעירה בבהמה איירי מ״מ כו׳ מדאפקיה בלשון ושלח כו׳ פי׳ ולא כתיב וילך בערה כו׳ דהוה משמע רגל לבד והשתא דכתיב ושלח משמע כמי מים כו׳ והאי דקאמרי התוס׳ ואף על גב דשלח בבהמה איירי כו׳ דמשמע דהוי דוחק לפוקו״י ושלח אמים הוא משום דכתיב משלחי וכיון דהוה דייק קרא דבבהמה איירי א״כ הוא דוחק לומר דבמים כמי איירי ולז״ק מדאפקיה בלשון ושלח אמר הכי ואחר כך הוקשה להם דלעיל אמרי׳ במאי מוקמת לה אי קרן כתיב כו׳ דמשמע דאף על גב דלא כתיב משלחי ה״א רגל ואמאי ואימא דה״א מים כיון דכתיב השולח מים ורגל לא דלא כתיב משלחי והאי דכתב בעירה אובער קאי ואתא לן תנא לאשמועינן דלא כימא מים אלא רגל וז״ש ושלח זה הרגל פי׳ רגל לבד כיון דקרא בבהמה איירי ולזה תירכו דכיון דקרא בבהמה איירי א״א לומר במים לבד דהיכי קאמר קרא ושלח את בעירה כו׳ כיון דושלח הוא מים לבד הי״ל לומר ובער בעירה כו׳ ומדכתיב את בעירה אושלח קאי ואם כן ודאי דהוה רגל אף דלא יכתוב רחמנא משלחי ובהכי יסתלקו קושיות הרב מוהרי״בל יע״ש· ועוד קושיא אחרת דאיכא לאקשויי דהיכי הוה סליק אדעתייהו למימר אקושיא דאמ׳ במאי מוקמת אימא דה״א אמים כו׳ דא״כ היכי אשמועינן תנא דלא כימא הכי דאף על גב דהוי רגל אפשר לומר עוד היום דהוי מים ולהכי לא תירץ בגמרא הכי דלא משמע ליה דהתנא אתא לאשמועינן דלא כימא מים אלא ודאי דכוכת התוס׳ לומר לפי מ״ש דהוי דוחק לומר דקרא איירי במים כיון דאיירי קרא בבעירה וא״כ ודאי דהשמיעכו זה התנא במאי דקאמר זה הרגל כלומר לא תימא מים מדלא אשכחן ברגל לשון ושלח דבתגל כמי איכא דכתיב משלחי ואם כן ושלח זה הרגל לבד כיון דקרא בבהמה איירי ולזה הוקשה להם דמאי מקשה במאי מוקמת כו׳ כיון דהוה ס״ד אמים ותירכו דודאי לא כימא לעולם מים לבד אלא גם ברגל כיון דקרא איירי בבהמה כו׳:

מרא מי כתיב נבעו תבעה לא כתיב כו' י"ל דכי כתיב מי נבעו כמי קשה דמתני' קתני מבעה לשון
יחיד ואי הוי מים הל"ל לשון רבים ומש"ה רש"י דאי קאי אמים הל"ל לשון רבי' ואף לפי תירוץ
ו"קשה כן וי"ל דבשלמ' אקרא ליש לטעו' ולומר דקאי האש ה"ל לקרא לאשמועינן דקאי אמים ולהכי קאמר
ל"ל בלשון רבים אבל במתני' דליכא לטעו' דקאי אדבר אחר לא ק שיא מידי וליכא למיטעי דהוה אש דמאי
זה וזה כמ"ש בגמ' ועוד דאי כתיב נבעו לא הוה אמינא דמבעה לשון אש כיון דלא כתיב ביה לשון מבעה :
ד"ה מי כתיב מים נבעו כו' וא"ת כי כתיב כמי כו' כבר הקשה הרב מהריב"ל י"ל דמאי מקשו מי כתיב
נבעה והרי אביעו התוס' דהכא לא דייקי קראי כמ"ש פי' כיון דקרא לא דייקי לא כמר כו' ועוד
אי מקשה לרב מרי וכמו שתירץ שמואל דלסברתו קשה דאי מבעה הוי שן הל"ל נבעה וכמו שתרץ הוא יתרץ
מרי כמי ועוד דמאי תירכו דבמים שייך לישנא דמבעה דהרי לעיל אמר בגמ' דלרב לא דייקי קראי משום
וה ליה לתנא למימר בועה אע"ג דמבעה שייך גבי אדם וי"ל דהפ' כוונת התוס' במאי דקאמ' לעיל ואימא
עה זה מים פי' כיון דקרא לא דייקי כו' כונתו להשמיענו דלא נימא דכוונת רב מרי לתרץ כל דוחקי דאיכא
ב ושמואל דלרב ק' אמאי קאמר אדם הא קתני סיפא וגם מאי דקאמר הכ"ד כו' דאורחיה להזיק ובאדם לא
כתת אלא בישן ושמירתן עליך דלא קאי אמבעה כו' ולשמואל דלא קתני בפי' קרן אלא סמך אסיפא כשהזיק
כו' וגם ק' לשניהם דלא דייקי קראי לא כמר ולא כמר ולו"א רב מרי ואימא זה המים ולא קשיא לך מידי
הכהו דוחקי דלעיל לזה כתבו התוס' פי' כיון דלא דייקי כו' ר"ל לא אתי לתרוצי אלא הנהו דוחקי דלעיל
קשיא להו קושית ענין אבל דיוק קראי לא אתא וטעמא דמילתא דהנהו דוחקי מכיבו לשמואל דלא ס"ל כרב
וכ דאדם הא קתני סיפא וכן רב לא ס"ל כשמואל מחמת דלא קתני קרן בפי' וסמוך אריבוי דכשהזיק חב
אבל קראי דלא דייקי לא קשיא להו ולא חיישי לה דהכי משמע דאמר בגמ' מיכדי קראי לא כמר דייקי כו'
א פריך להו אמאי לא דייקי כו' משמע דאין זה קושיא כ"כ והכריחו התוס' דלא אתא לתרוצי האי רב מרי
א"כ קשה היכי קאמ' מי כתיב נבעו כו' דאפילו יאמר נבעו לא דייק דמתני' קאמר מבעה והוה ק' אף לתירוץ
תוס' אלא ודאי דלא אתא רב מרי אלא לתרוצי הנהו דוחקי דקושיא להו קושית ענין כאופן דכוונת התוס'
מר דלדיוקי קראי לא אתא וז"ש פי' כיון דקראי לא דייקי כו' אם כן אינו קושיא ולא תקשי לך כו' אבל
אריבי ודאי דמתרכי כו' והשתא בדיבור זה מי כתיב מים נבעו הוקשה לתוס' כיון דקרא קאמר נבעו והוי
פעל ה"ל לתנא למימר הכי נבעה ולא מבעה דמשמע יונא והוי כדדייק לעיל גבי שן פי' כעין אותו דיוק כו'
בל לא דמי להתם דהתם לא כתיב גבי שן נבעה כי היכי דנקשה למתני' אמאי לא נקט לישנא דקרא דנבעו
בי מצפוניו כתיב ועכ"ז קאמר בגמ' דלא דייק משום דהשן הוי כפעל כו' וכמ"ש רש"י לעיל כו' אבל הכא ק'
תר מאי דקשה לשמואל דהכא קרא קאמר גבי מים נבעו ומתני' קאמ' מבעה כו' ולזה תירצו דמשמעותיה
דלא היא עם הכתוב דגבי מים כמי שייך מבעבעים דהם גורמי' לאש שיבעבע במים וא"כ שייך כמי מבעבעים
והוי כרב דקאמר אדם דשייך בועה ומבעה כו' ולא קשיא דלא דייקי כו' :
תנא דידן מאי טעמא לא תני הני כו' התוס' הכריחו לעיל בדיבור הא' ממתני' דמשמע דכוית תנא
למכייכא כו' אין להקשות דאימא דכוונת המקשה לומר אמאי לא קאמ' לא הרי בהני ד' שומרין
נו' דאין זו קושיא כלל דהכא לא שייך לא הרי דכיון דאין הדיכין שוין זה לזה לא קשה דאימא תדא וכפיק אידך
אי כימא ש"ח דפטור בכל חוץ מפשיעה היכי כפיק לן שואל דחייב בכל אפילו באונסין ואם כן לא איצטריך
בריכות כלל כהאי דמתני' דכולן שוין דחייבין כוק ולהכי איצטריך כריכות ולפיכך קאמר התוס' מדפריך
אמאי לא תני משמע דכוית למכייכא וה"ל י"ג כזיקין ווה פשוט וק"ל :
רש"י תנא אדם מבעה דמתני' כו' דהא מבעה דומיא דבור קתני ובור לא איירי בנזקי אדם דרחמנא
פטריה לנזרי כדתני לקיין שור ולא אדם כו' ממשמעות לשון רש"י משמע דקרא פטריה לנזקי
אדם מבור מדתניא שור ולא אדם ולקמן בפ' המניח דף כ"ח אייר והני מילי לנגיין קטלא אבל לעביין נזיקין

אדם חייב כו' ואם כן קשה למ"ש רש"י ז"ל כאן ויש לומר דכוונת רש"י דכיון דעיקר קרא דבור מיירי בקטלא דכתיב והמת יהיה לו אם כן ודאי לא מיירי באדם והיינו דקאמר דמבעה דומיא דבור לא מיירי בנזקי אדם פי' משום דמיירי בקטלא כמ"ש ורחמנא פטריה כו' כדתניא לקמן שור ולא אדם והיינו מקטלא וא"ת דלעיל פירש רש"י ז"ל גבי זה אב למיתה וזה אב לנזיקין ליתנא אתריכא סוף סוף זה אב כו' דכי היכי דנפיק לן קרא בור עשרה למיתה כ"ל בור עשרה לנזיקין דכתיב ונפל שמה שור או חמור משמע בין מת בין הוזק כו' וכיון דמיירי קרא בנזקין גם בנזקי אדם מיירי דאל"כ הוה לן למעוטי אדם מנזיקין ומהיכא תיתי דחייב וי"ל דמ"מ עיקר קרא למיתה אתא אף דמכח משמעו' גם בנזיקין מיירי כיון דכתיב והמת יהיה לו וזה מוכרח לומר לדעת רש"י שם כי היכי דלא ליקשי קושית התוספות שהקשו שם וכמ"ש שם יע"ש :

בשלמא אדם דהזיק שור נזק הוא דמשלם כו' אלא שור דהזיק שור מה לי שור דהזיק אדם כו' י"ל דאי משום דאין חילוק דיכא ביניהם לא נקטיה אמאי נקט שומר שכר ושוכר דהוי דיניהם שוה כמ"ש התוס' שלשה עשר אבות נזיקין ודיניהם י"כ ואם לית חילוק דיכא אמאי נקטיה וי"ל דהכי פי' כוונת הגמרא בשלמא אדם דהזיק שור כו' כיון דאית חילוק דיכא ביניהם הוצרך ללמדינו ר' הושעיה דמשלם במיטב ככל שאר אבות נזיקין כי היכי דלא נימא דדוקא באב' דהזיק שור דמיירי ביה מתניתין דומיא דבור כמ"ש רש"י כיון דמשלם נזק שלם ככל נזקין חייב לשלם ממטב אבל אדם דהזיק אדם דמשלם ד' דברים מהיכא תיתי לן לומר דמשלם ממטב ולהכי אשמועינן רבי הושעיא דאף הנהו ד' דברי' מיקרי אבות נזיקין וישלם ממטב כמ"ש בגמרא לקמן דיליף לכלהו מגזרה שוה כו' אבל שור דהזיק בין אדם בין שור כולהו משלם נזק ואם כן ודאי דמשלם ממטב ולהכי לא תני תרי גווני שור אבל גבי שוכר וש"ש אף על גב דכולן שוין ולית חילוק דיכא נקט לתרתי כמ"ש התוס' לקמן לפי שהן שנוים במתני' הכי נקט לכולהו יע"ש בד"ה וקתני היזק דלא מינכר :

רש"י ומנסך את היין ליכא למימר שניסכו ביין נסך שורק בו דלא קא חסריה דהא מזבין ליה בר מדמי יין נסך שבו כו' ק' דהא בפ' הנזיקין קאמר להפך בסברת שמואל דקאמר מערב פי' רש"י ז"ל מערב יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו בהנאה כו' ורב מאי דלא קאמר כוותיה דשמואל הוא משו' דהיינו מדמע אבל בדיכא מודה דאסור בהנאה ועוד דרש"י ז"ל גופיה בפ' השוכר דף ע"ב אמאי דקאמר רב נחמן יין נסך יין ביין אסור כו' כתב וכן הלכה וא"כ אמאי קאמ' הכא דהא מזבין ליה בר מדמי יין נסך כו' ואין לומ' דס"ל כהרז"ה דכתב בפ' הגזלים דף שע"ב גבי ההוא גברא דאיתערב ליה יין נסך בחמריה כו' וקאמר רב חסדא שקול ד' זוזי ושרי בנקרא כו' דהאי דקאמר רב נחמן כו' הוא קודם פדיון כו' ולהכי קאמר הכא דלא קחסריה כו' תדא דהא לא קאמר הכא דיעשה הפדיון ומזבין ליה אלא קאמר רב מדמי יין נסך ובהא מודה הרז"ה דאסור למיזבן בר מדמי יין נסך וכמ"ש הוא ז"ל בפי' ועוד דבפ' הגזלי' גבי ההוא עובדא כתב להפך מדעת הרז"ה יע"ש דפי' ההוא פלוגתא דרב אדא בר אהבה ורב חסדא בחבית בין החביות אבל יין ביין לא וכמ"ש הר"ן ז"ל מפי' רש"י דהוא הפך דעת הרז"ה יע"ש בארוכה גם פשיטא דאין לומר כפי' רש"י ז"ל דמיירי בחבית בין החביות דכפי' קאמר ביין נסך שורק בו ובאמת דאף כפי' הרז"ה הוא קשה לכאורה וכמ"ש הרב מוהרי"ב ז"ל דהיכי קאמר בפ' הנזיקין ולמאן דאמר מנסך אמאי לא קאמר מערב א"ל מערב היינו מדמע כו' והרי מערב אפשר להוליך הנאה לים המלח ושרי אבל מדמע מפסיד שצריך למוכרו בזול כו' והיכי קאמר היינו מדמע ואחר המחילה רבה הוה קשה בעיני על דבריו אמאי לא הקשה לשמואל דקאמר מנסך היינו מערב אמאי קאמר מתני' דחייב והא לא קחסריה ולא ידי דהא אפשר בפדיון אלא שלזה י"ל דודאי שמואל ס"ל כרב אדא בר אהבה דפליג ארב חסדא דלא אפשר בפדיון וא"כ מאי דהקשה הרב ז"ל אפשר לתרוצי הכי דרב לדידיה דשמואל קאמר היינו מדמע וכמו דהת' חייב ודאי דביין נסך שערב נמי חייב דהא אפסדיה לגמרי ולא אפשר ליה בפדיון וא"כ לא קשיא להר"ה ז"ל אבל לרש"י דלא אפשר למימ' הכי וכמ"ש ולזה י"ל דרש"י ז"ל אין כוונתו להכריע כאן דהוי פי' דמתני' כרב ולא כשמואל ובתחילה כתב מנסך את היין לע"ז ובמסכת גיטין מפ' אמאי

לא קים ליה כו' כרב משום דסוגייא דעלמא אולא כותיה וכדמשמע מפ' השוחט דף מ"א דפריך התם ממתני' כפי' דרב ולזה פי' רש"י ומנסך את היין לע"ז ואחר כך אתא רש"י לאפוקי דלא כימא דפי' מנסך הוי מערב והוי יין נסך כו' ויין נסך סתם משמע בין יין נסך בין סתם יינם וכדפי' התם הרא"ש בההיא מתני' דקתני בהשוכר דאע"ג דקאמר יין נסך הוא אפי' סתם יינם והביא ראיה מהגמרא והאי דקאמר מתני' יין נסך שנפל לבור כו' איירי אפילו בסתם יינם ע"כ כו' יע"ש דף י"ד ע"א גבי יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא ולזה קאמר רש"י דלא כימא מערב ביין נסך והוי כמי סתם יינם דהא מזבין ליה כו' ר"ל היכא דשייך וכדאמר בהשוכר דהוי כיין סתם דמזבין ליה כו' וא"כ לא קתסריה ולא מידי והכא איירי בנזיקין דקאמר כד' אבות נזיקין והיינו דהזיק ליה וכדאמ' דכ"ל ממכה נפש בהמה כו' והתם חסריה ואי איירי במערב יין נסך והוא אפי' ביין סתם (דף ה' ע"א) וכדפי' הא לא קחסריה וכדפי':

המטמא והמדמע כו' דממונא הוא לתני כו' מה נפשך אי היזק שאינו ניכר שמיה היזק הא תנא ליה נזק כו' הקשה הרב מוהריב"ל דאמאי לא הקשה כאן התוספות מאי דהקשו בסמוך דהא איתותב חזקיה דקאמר שמיה היזק והכא בר' הושעיה קיימי' דליכא למימר תירוצא דתוס' ולי הדיוט כר' אחר המחילה די"ל דהמקשה שהקשה ממונא הוא משום דתני ליה ר' חייא בהדי אבות וכ"ל ממכה נפש בהמה וכמ"ש רש"י שם וא"כ ודאי לס"ל דממונא הוא ושמיה היזק דומיא דמכה נפש בהמה דאי לא תימא הכי היכי כ"ל ממכה נפש בהמה שאני התם דהוי היזק דמינכר וכיון דר' חייא ס"ל הכי הוי דוחק לומר דחזקיה פליג עליה והרי מוקמינן בכוליה סוגיין דלא פליגי וכמ"ש התוס' כפי' למעוטי דר' חייא לאו למעוטי דלא ס"ל הכי כו' ולזה תירץ המתרץ מה נפשך דלעולם לא קשיא לא למאן דאמ' שמיה היזק ולא למאן דסבר לאו שמיה כו' דאי ס"ל שמיה היזק הא תני ליה נזק כו' ואם כן אתיא ככ"ע ובודאי דלאו דוחק לאוקומי הא דר' הושעיא ככ"ע אע"ג דאיתותב חזקיה ומ"ה לא מקשו התוס' ולא מידי אבל לקמן דקאמר בגמ' לימא כו' ותירץ תנא היזק דמינכר כו' וכמנא דמוקמי' לר' חייא דסבר דשמיה היזק להכי הקשו התוס' והא איתותב חזקיה ואמאי מוקי לר' חייא אליביה ואין לומר דניחא ליה לאוקומי ככ"ע דה"ל למימר אפי' תימא שמיה היזק תנא היזק דמינכ' ומדלא קאמר הכי משמע דמוקי לה לברייתא כר' חייא דס"ל שמיה היזק ולהכי הקשו דהא איתותב ותירצו דניחא ליה לאוקומי ברייתא דר' חייא אפיו אליביה:

לימא קסבר ר' חייא היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק כו' ק' דאיך אפשר לומר דס"ל הכי והא מאן דס"ל הכי קאמר בפ' הנזיקין דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור כו' ומה טעם אמרו במזיד חייב כדי שלא יהא כל א' מטמא טהרותיו של חבירו ויאמר פטור אני כו' ואי פטור מן התורה היכי קאמ' ר' חייא דהוי אב והא כל האבות ילפינן לקמן דישלם במיטב כו' ואין להקשות זה לאו דקאמר בגמרא ה"ל קנסא ובקנסא לא קא איירי דמשמע דוקא משום דלא קא איירי בקנסא להכי לא נקטיה והא לא הוי אב אי לאו שמיה היזק וכדאמ' דלזה י"ל דעדיפא מינה משני אפי' תימא דכתיבי בתור' מטמא ומדמע כו' לא קשיא דבקנסא לא קא איירי אבל הכא ק' היכי קאמר לימא כו' וי"ל דזה הוי דוחק הגמ' ומשום הכי קאמר לימא דר' חייא ס"ל לאו שמיה היזק וכונת המקש' היא דמאן דקאמ' הכי לא ס"ל דהוי חייב מן התורה וא"כ אמאי קאמר ר' חייא דהוי אב ולזה תירץ דלא תימא הכי אלא דלעול' ס"ל דשמיה היזק ומ"ה קרי ליה אב ואי קשיא לך הא תני ליה היזק כו' תנא היזק דמינכר כו' ולזה הקשו בתו' דהיכי מוקי לה כר' חזקיה דאיתותב ותירצו דאין זו קושיא דניחא לאוקומי ברייתא דר' חייא אפיו אליביה · עוד אפשר לתרץ בדרך אחר הב' קושיות שכתבנו ואתי מדוקדק לשון התו' דקאמר דניחא ליה לאוקומי ברייתא דאביו אליביה כו' ולפי מ"ש בתחיל' הוא מגומגם לשון דניחא ליה כו' דהא מוכרח לתרץ כן לר' חייא דאם לא כן ק' היכי קרי להו אבות וכמ"ש וראשו' כגיע דמ"ש רש"י ז"ל דמטמא והמדמע כ"ל ממכה נפש כו' הוא לפי המסקנא דכ"ל מקרא דישלם מיטב והשת' קס"ד המקשה דאפי' שיהא חייב מדרבנן בקנס קרי להו אבות וישלם מיטב ובתחיל' פריך המטמא כו' דממונ'

הוא

הוא למתני כו' פי' לפי' דס"ל הכי המקשה דולאו שמיה היזק וכפי דעתו פריך כו' או דפריך למ"ד ולא פירש ודכוותיה איכא בדוכתיה טובא ותירץ דאתיא ככ"ע הא דרבי הושעיא וכמ"ש מה נפשך כו' והדר פריך לימא דס"ל ר' חייא לאו שמיה היזק ופריך הכי דס"ל דאפשר לר' חייא למימר הכי דאע"ג דלא כתיבא קרי ליה אב והוקשה לתוס' ומאי קושיא אדרבא אי לא ס"ל הכי קשיא דס"ל כחזקיה דאיתותב ותירצו דניחא ליה לאוקומי ברייתא דאביו אליביה ומשו"ה פריך לימא דהוי הזק כלומר דחזקיה לא ס"ל כאביו ואם תאמר ונימא דמאי דפריך בגמרא לימא דס"ל לאו שמיה היזק כו' כלומר דקשה דאמאי קרי ליה אבות וי"ל דהכי עדיפא טפי למימר דקושית הגמרא דס"ל כמאן דפליג על בנו ולא דאמאי קרי ליה אבות דאם כן ה"ל לפרש בגמ' קושיתם ולמימר אמאי קרי ליה אבות דעדיין לא נתפרש דמשום דכתיבא קרי ליה אבות ואם כן אמאן סמך דלא פירש המקשה דוחק הלימא כו' וכפי מ"ש התוס' אתי שפיר דסמך אמאי דאיתותב בהכוניקין:

רש"י ובבושת כתוב תחת גבי אונס ומפתה דכתיב תחת אשר עינה כו' ודרשי' חמשים כסף תחת העינוי מכלל דאיכא בושת ופגם כו' הקשה הר"ד כ"מ דהכא משמע דאפילו בדבר דאתיא מכללא ילפינן מגזרה שוה ובסנהדרין דף פ"ד אמר ג בי אונן וניליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה ותירצו מי כתיב ביה בגופיה מכללא קא אתיא והביא כלל זה הח' מוהרי"ק בכללי הגמ' דף מ"א וא"כ קשה אמאי ילפינן הכא כבושת כו' ולי נראה דבמה שתירצו התוס' שם בד"ה וכל דבר הבא מן הכלל אין דנים כו' דמייתו ממקומות אחרים דאתי מכללא דנים בגזרה שוה ותירצו שם והכי נמי אמר הכא דמעיקר' ילפינן בגזרה שוה דדין אונס ומפתה הוי מיטב והדר ילפינן דין בושת ופגם דהוי דכוותא · אחר כך שמעתי שכ"כ רבינו פרץ בשיטתו יע"ש ואם תאמר למאי איצטריך גזרה שוה דכסף גבי אונס דכתב רש"י בסמוך והא יליף מתיבת תחת וי"ל דהיינו ללישנא אחרינא דפי' רש"י דלא יליף בושת מתחת דכתיב גבי אונס אלא כולהו ה' דברים ילפינן מדכתיב תחת פצע כו' ותחת דאונס לגופיה איצטריך למילף דין בושת ופגם ולהכי ילפינן מכסף דכתיב גבי אונס לדין מיטב:

לא הרי השור כו' מאי קאמר כו' פי' התוס' משום דלא מצי לפרושי האי לא הרי כשאר לא הרי כו' עיין במ"ש התוס' במתני' בד"ה לא הרי וגם נתבאר ועיין במ"ש הרב מוהרי"ל ח"א דף כ"ט על זה הדיבור שבמתני' שם נתבארו דברי התוס' על נכון יע"ש ורש"י פי' למה לי למתני כלל כו' ונ"ל כוונתו היא עצמה מ"ש בתוס' ופי' של דברים כיון שא"א לפרושי דאתו להגיד השוה אם כן למה לי למתני שיש חומרא בשור מה שאין במבעה ומה נ"ל מהאי לזה תירצו דאתא מתני' לתת צריכות לד' אבות דאם תקשה לך לכתוב שור ותיתי מבעה מיניה לזה תירץ דאי כתב שור לא אתי מבעה דמה לשור כו' וזה נ"ל כוונה פשוטה בדברי רש"י ואם תאמר מאי פריך בתר הכי לא זה וזה שיש בהן רוח חיים מאי קאמר כו' ומאי פריך והא כבר פי' דאתא מתני' לתת צריכות לד' אבות כו' וי"ל דהמקשה הוה ס"ל דכוונת מתני' שלא זה וזה היינו דלא הרי קמא דהיינו דלא אתי חדא מחד' ולא זה וזה אתרתי דשור קאי כמש"ל באתקפת ר' זביד ור' מרי אימא מבעה מים כו' והכא היינו חדא מחדא ולזה פריך דכיון דאשמועינן מתני' דחדא מחדא לא אתי למה לי למתני בכל ד' אבות ובכר אשמועינן בחדא ומאילא נפקא לן אידך ודרך התנא לקצר ועוד דלמה לי למתני חומרא וכשם שבלא הרי קמא לא הזכיר חומרא הכא נמי לא הל"ל חומרא דבקל לימנא חומר' בחדא מחדא כמ"ש התוספות לעיל במתני' ולזה תירץ דמאי דתנא לאשמועינן הוא חדא מתרתי ולפי שהוא קשה למנא חומרא בשניהם מה שאין בא' לפיכך הזכירה כמ"ש התוספות כמו לעיל וגם בחדא מתלת דהיינו ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כו' הוא קשה למנא חומרא כו' ולפיכך הזכירה: ורש"י כתב בהאי תירוצא דלא הרי השור כו' ותיתי אידך במה מצינו ומאי דלא קאמר בק"ו דהוה אפשר למימר הכי דלכתוב רחמנא שור ואתי שן או אדם מקו' ומה שור שאין הנאה להזיקו חייב שן שיש הנאה לא כל שכן וכיוצא באדם דמשלם ד' דברים מה שאינו משלם שור כו' הכוונה משום דהברת כוונת מתני' לתרץ דלא ניחא דאתי במה מצינו דאם בק"ו ואנן ידעינן דאית חומרא דשן מה

שאין

ין כשור ומ"ה כ"ל בק"ו ואתא ותני' למימר דלא אתי משום דאיכא חומרא אחריתי בשור מה שאין בשן מאי
י דקאמר ולא הרי הבהמה כהרי השור דאית חומר' במבעה דהיינו הנאה להיזקו מה שאין בשור וכבר ידעינן
ה ואדרבא משום האי פרכינן דאמאי לא אתי בק"ו וא"כ הוא ללא צורך אלא ודאי דבתחילה פריך דליתי
וה מכיכו ותירץ מתני' לא הרי השור כו' וכדי דלא ליקשי לן דאימא מבעה דהוא קל דאין כוונתו כו' וכ"ל
יף ה' ע"ב) שור להכי קאמר ולא הרי כו':

כולהו כי שדית בור ביניהו כו' פי' רש"י וכן אש מקרן ובור כו' אין להקשות מה לקרן ובור שכן חייבין
בין בטמון בין בגלוי תאמר באש שאינו חייב אלא בגלוי וא"כ היכי קאמר בגמ' דנפקא לכלהו
א אש לא נפקא מבור ואידך די"ל כמו שפי' שתירצו התוס' דהכונה במאי דפריך בגמ' מה לכלהו שכן מועדין
ן פי' שמשלמי' נזק שלם דהא קרן נמי אתיא כיון דלא כתיב בה פי' שדרכן להזיק יע"ש והכא נמי ליכא למימ'
י לא כתיב אש דפטור בו בטמון אתיא נמי לחיובי בין בטמון בין בגלוי וא"כ אין פרכא בהצד השוה ולפיכך
תיא וכיוצא בזה כתבו התוס' בד"ה כי שדית ואי משכח' לה בשום ענין כילף מאש דמתחייב אף באין ראוי כו':

בא"ש בכלן תחלת הדין מבור ולא מקרן או משן כו' הכונה דאי אתית למילף מקרן או משן
בתחיל' הדין כדאתית למילף מאש ובור הוי תחילת הדין מאש נמי ואי ילפינן הכי לא אתיא
מה הצד אדם ורגל אפי' בפלגי דליכא לא צריך דהא מאש לחודיה אתיא מק"ו ומה אש שאין בו רוח חיים חייב
דם ורגל לא כל שכן והשתא ליכא למיפרך מידי והיכי קאמר רבא דאתיא במה הצד והא מאש לחודיה
תיא להכי קאמר בכלן תחילת הדין מבור והשתא אתיא אדם ורגל בפלגי דליכא ולפיכך קאמר במה הצד
דלא אתיא מבור לחודיה:

תוספות כי שדית בור ביניהו כו' וא"ת והיכי אתי אש מבור וחד מאינך יוה לאינך שכן אין כח אחר
מעורב כו' דכח אחר הוי קולא כו' מדפריך בסמוך גבי אבנו כו' הא דאיצטרכ' התוספות
אתויי ראיה דהוי קולא משום דהיה אפשר לומר דהוי חומרא דה"ל לאפוקי אדעתיה דכח אחר מעורב בו
מוליכו למקום אחר ומזיק וכמ"ש רש"י לעיל גבי מאי שנא אש דכח אחר מעורב וה"ל לאפוקי כו' יע"ש דף ג'
א"ת דמאי מייתי דהוי קולא מדאמרי' לקמן מה לבור דאין כח אחר כו' ומהתם נמי איכא להוכיח דהוי חומרא
ודאמ' בסמוך דאבנו סכינו דאולי הייכו אש מאי שנא אש בכח אחר א"ר מעורב כו' וי"ל דלעולם דהוי קולא
הכי קאמר מאי שנא אש דאעפי' בכח אחר מעורב כו' חייב משום דהוי ממונו ושמירתו כו' והכי פי' התוס' לעיל
מתני' בד"ה לא זה וזה שיש בהן רוח חיים ועוד י"ל דהפ' דכח אחר מעורב איכא כדדין לכאן ולכאן דאפשר
לומר דהוי חומרא משום דה"ל לאפוקי ואיכא למימר דהוי קולא דלא כעשה ע"י לבדו ולא דמי לבור דהוא
עושה לבד ולהכי אמרי' בגמ' מאי שנא' אש דכח אחר כו' פי' אם תאמר דהוי חומרא ודוקא אש משום דכח
אחר מעורב הכא נמי אבנו וסכינו דאולי איכא ביה האי חומרא כו' ומאי דקאמר מה לבור כו' כלומר א"ת
דהוי קולא ומה לבור כו' איכא למימ' אם יוכיח כו' והכא נמי הקשו התוס' דאם כאמר דהוי קולא איכא למיפרך
מה להצד השוה שכן אין כח אחר וכדאמרי' גבי בור וא"ת דלפי מאי דהסכימו התוס' לעיל דהוי קולא בכיבור
לא זה וזה כו' ופי' מאי שנא אש דכח אחר כו' דאע"פ קאמר כו' ק' דא"כ היכי קאמר דנפיק אש מבור וחד
מאינך כו' דאיכא למיפרך שכן אין כח אחר כו' כמו שהקשו התוס' ואי אפשר לתרץ תירוץ התוס' דגבי אש הוי
חומרא דלפי הסכמתם שם דפי' מאי שנא אש דאף על פי דכח אחר משמע דגבי אש נמי הוי קולא כו' וי"ל דודאי
דהקשו התוס' הכא הוא לפי ההוא תירוצא דהתם ולפי האי קושיא תירצו האי תירוצ' דהכא והדרי בהו מההוא
תירוצא דהתם ועוד י"ל דלא סתרי התוס' הכא אהאי דקאמרי לעיל דהתם הוי אזלי האש והשור ולפיכך א"א
לומר דכח אחר הוי אלא קולא דכיון דשור אזיל למי כמכא דאש הוי קולא דאזיל בכח אחר ומ"ש התוספו' דהוי
חומר באש דאזיל הוא לאפוקי מבור דלא אזיל ולהכי כתבו דהא דאמרי' לקמן ומאי שנא אש הוא אף על פי דכח
אחר מעורב דהתם כמי הוא אזלי באזלי והכונה התם א"ת דלאש חייב משום דכח אחריב' מה שאין כן באבנו
וסכינו

ושכינו שהזיקו בהדי דקא אזלי דאין נו כח כו' התם נמי כו' וכמ"ש רש"י שם א"כ להכי כתבו דאף על פי קאמר משום דהוי קולא דומיא דמתני' וכמ"ש והתם ק' דאמאי איצטרכו התוספות לאתויי ראיה דהוי קולא מדלא קתני לה נמי קומר באש מכשור דהתם איכא לדחויי תנא ושייר כמו שתירצו בגמ' לקושיא אחריתי וה"ל לאתויי ראיה מדאמרי' הכא מה לבור שכן אין כח אחר כו' והיא ראיה נכונה כו' וכמה שתירצו התוס' וי"ל דבור שכינשה בלא כח אחר כו' רוצה לומר כונת התוספות דאי שכא אזלי מכייתי ולמה בכייתי אמרינן דהוי קולא ובאזלי אמרינן דהוי חומרא הכא אחר ואם כן דכונת התוספות הוי הכי דכיון דבכח אחר איכא נדדין לכאן ולכאן וכמה שאמר איכא נד להתמיר משום דהוה ליה לאסוקי אדעתיה דאין כידו אלא ביד כח כח האחר להוליכו שיזיק ולא הוה ליה לעשות היזק ואיכא נד להקל דאינו עושה הוא לבדו היזק ולהכי כשמזיקין אבנו וסכינו בכייתי דומיא דבור לא אפשר למימ' שא הנד של קולא והוא דהוי חמור כו שהוא לבדו עשאו מאבנו וסכינו שנדחו ע"י הרוח והכח אחר ולא שייך הנד של חומרא והוא דה"ל לאסוקי אדעתי' דכח אחר כו' דכי אסיק אדעתיה נמי שהכח אחר מוליכו אז אפילו מן הגג מימר אמר אלך ואסיר ההיזק אבל גבי אש דאזלי שלא לדעתו רק ע"י כח אחר א"א למימר אני אסיר ההיזק שכיון שהוא מדליק אין בידו לכבותו ומוליכו הכח אחר והולך ומזיק כו':

ע"ש וי"ל דאתי מבור ואדם ישן אין להקשות דלפי מ"ש התוס' לעיל מהירושלמי בד"ה כייף ופשיט כו' דאינו חייב אלא כשהשכיב עצמו אבל הכלי' כו' גם זה בקרא מעשיו גרמו לו שמה שהשכיב שם הוא גרם להוי' ודמיא לנפל מן הגג ברוח מצויה שמעשיו גרמו דלפיכך כתבו התוספות או נופל ברוח שאינה מצוי' דהוי אונס וי"ל דבשלמא נופל ברוח שאינ"ה מצויה הוא מוכרח ליפול ומעשיו גרמו שעלה לגג אבל כשהשכיב עצמו כו' אפשר שלא ישבר הכלים ולא בקרא מעשיו גרמו· (דף ו' ע"א)

ד"ה בור המתגלגל כו' ובעל התקלה נמי אין לחייבו מטעם אדם המזיק אלא משום דחשיב כרוח מצויה והוי אשו כו' הקשו קמאי דאם כן לפי' רש"י אמאי לא מקשי בגמ' אי בהדי דקא אזלי קא מזקי אשו הוא כו' ולזה י"ל דלא אפשר למימר הכי אלא אי ס"ל דאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים אבל אי דרכן להתבונן לא הוי רו"ח רוח מצויה דהוה ס"ל לבעל התקלה דיתבונן המגלגל בהלוכו ולא הוה מזיק ואם כן לא הוי רוח מצויה וכיון דהאי מילתא דאין דרך בני אדם כו' לא הוי מילתא פסיקתא דהתם בריש המניח לא ס"ל רב ושמואל ור"י כותיה דר' עולא דמתרץ הכי ולפיכך לא הקשה אשו הוא דלא האי פירכ' אליבא דכ"ע כפירכי דבתר דכייתי ולפקריכהו דהוי בין לרב בין לשמואל ולעיל גבי אבנו וסכינו דפריך אי בהדי דקא אזלי מזקי אש הוא דהוי לכ"ע ולא פריך אי דלא תפקריכהו לשמואל הייכו בור אלא אגב דפריך בדאפקרנהו בין לרב בי לשמואל באופן דהאי פירכא דלא הוי ככ"ע להכי לא פריך לה ומהאי טעמ' נמי לא גריס גרסא דכתו הוא משום דלא הוי אלא כמאן דס"ל התם דדרכן של בני אדם להתבונן כו' ולא הוי ככ"ע:

ולפי מאי דקוינן דפרש"י ז"ל נפי' כיבד הרגל דף י"ט שלא חתני' בדאדייה אדייה וכי איתמ' דר' הונא כו' פי' שם והקוצר פטור שלא נתקל אדם בבורו כו' והקשו בתו' בד"ה וכי איתמר כו' וק' לפי' מ"מ ליחייב משו' אשו דהוי כאבנו וסכינו ומשאו שהניח' בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בהדי דאזלי דהאי תרנגול הו ברוח מצויה כו' משמע דרש"י דפטר לקוצר לא ס"ל הכי שלא דלא הוי תרנגול כרוח מצויה ואין חייב זה לא מש בור כיון דאזלי ולא משום אש דהשתא לא נתקל בבורו שלא מאש של תרנגול ולפיכך בעל תרנגול חייב לבד א" מ"ש התו' הכא ובעל התקל' נמי אין לחייבו אלא משו' דחשיב כרוח מצויה והוי אשו הוא לפי דרכן אבל לפי דעי רש"י בעל התקלה פטור ולהכי לא פריך הכא אשו הוא ואע"ג דהתם חייב בעל התרנגול הכא פטור אדו המגלגל דשאני אדם דאין דרכו להתבונן כו' אבל בהמה דרכה להתבונן וכמ"ש התוס' התם בריש המני בד"ה לפי שאין כו' יעש' נק' לזה קושיא אחריתי דאמאי לא פריך קושי"א אי בהדי דקאזלי מזקי מאן ליחייב א בעל התקלה לא נתקל אדם בבורו דהוי אש ע"י המגלגל אבל אי בייתי הוי בור ולפיכך חייב בעל הבור כו' וא

המגלגל לא"ד אין דרכן של בני אדם כו' ואמאי ליחייב לכך כר' כתירוצא קמייתא :

ד״ה איכא למידק בתוספות שכתו פי' רש"י במאי דמחק ני' כחו הוא משום דלעניין כדי שלא ילכו בשוק כו' דרכן להתבונן כו' וק' דמאן לימא לן דמאי דמחיק רש"י האי גירסא הוא
והאי דפ' המניח לימא מטעמא אחרינא והיא דקשיא ליה להאי גירסא דאמאי לא פריך סתמא דתלמודא
ומאי דקאמר רבא כמי בפרק הפרה שור ואדם שדחפו לבור לעניין נזיקין כלן חייבין כו' בעל הבור אמאי
חייב והא כמו דהאי אדם דדחף כו' כמאי דפריך הכא מימרא דידיה כחו הוא וליחייב המגלגל ובעל
התקלה פטור וכי תימא דמאי דלא פריך התם כחו הוא משום דאפשר לתרץ דמיירי בלא כונה כמו שפירש
התוס' הכא כמי אימא בלא כונה ומשום האי קושיא רש"י מחק גירס' כחו הוא והשתא ליכא למידק פי' רש"י
משום מאי דקאמרי התוס' דלא אמר אין דרכן של בני אדם להתבונן לעניין שלא יתיזו כו' דודאי האי סברא
עליית' היא ולא פליג בה רש"י והיה אפשר למיט' דכל כי האי ה"ל לרש"י ז"ל לפרש בדברים דבשלמא מה
פי' התוס' דבהמניח אמר להפך היא קושיא יותר מפורסמת וק"ק על המניכים אבל על התו"ק לפי פירוש
קאמרי והא דאמר רבא שור ואדם כו' מיירי בלא כונה כו' דאם כן הכא נמי אימא דמיירי רבא בלא כונה
ומאי פריך בגיורא כחו הוא ולחייב המגלגל כו' ולא בעל התקלה דכיון שהוא בלא כונה לפיכך חייב בעל
התקלה כו' וי"ל דאם כן קשה אשו הוא ואם כן ממה נפשך ק' אבל בההיא מימר' דשור ואדם אי אמר דמיירי
בלא כונה לא ק' מידי לומר דלהכי מחק רש"י הגי' דכחו ובהכי מתישב שפיר לתוס' וגם לקושיא הא' :

ד״ה כתבו התוספות ולהכי פריך כחו הוא ולא בעל התקלה כו' אין להקשות דאמאי לא קאמרי
התוספות דפי' פירכא דכחו הוא דפריך המקשה גם דמוקי בהדי דקא אזלי ואתא רבא למימ'
מייתי מתני' במה הכד דחייב המגלגל כחו הוא ולא איצטריך אתיא במה הכד אלא משום אדם המזיק חייב
להכי לא הוה קשה מאי דפריך התם וליחייב נמי בעל הנחלת כו' די"ל דודאי לא הוה ס"ל למקשה דמאי
קאמ' רבא לאתויי כזר כו' הוא למגלגל דא"כ הוה ליה למימר אדם שגלגל ברגליו כו' ואם ס"ל למקשה דפי'
לאתויי כור כו' בין המגלגל ובין בעל התקלה דחייב במה הכד ולהכי פריך כחו ולא איצטריך לאתויי
המגלגל ואם דכייתי כו' דהיינו כור ולא איצטריך לאתויי בעל התקלה דאם כן בהדי דקא אזלי כמי
ה"ל לאקשויי דלא איצטריך מה הכד לבעל התקלה דחייב דאשו הוא ועוד דלא אפשר למיטעי בהדי דקא
אזלי מוקי ולאתויי המגלגל דאם כן מאי ברגלי בהמה דקאמר דהיינו נזק צרורות והלכתא גמירי לה או
ולדה דרגל והיכי קאמר דאתי במה הכד דמתני' וזה פשוט דודאי לא אתא רבא למימר דלחייובי למגלגל
אתי אלא לבעל התקלה ואם כן מאי פריך כחו דודאי אין זה כח בעל התקלה בהאי נזק ולהכי הוצרכו
למימר דפריך ליחייב המגלגל ולא בעל התקלה · תדע דאם הדליק אש ובא אחר ושרף טליתו של חבירו
ק' הקשה הרב מוהריב"ל מה נפשך אם ס"ל לתוס' דההיא דהדליק כו' וכ"ד שקולין אמאי איצטריך להביא
ראיה ואם לא מאי מייתי ראיה כו' ואפשר דכונת התו' להביא ראיה שיש לחלק בין כשהזיק בן דעת לכשאינו
בן דעת וא"כ ליכא לאקשויי לכ"ד מההיא דלחייב בעל הנחלת דאע"ג דלגבי כלב אמר ליחייב בעל הנחלת
אין סברא שיתחייב מי ששרף טליתו ודמיא להא דאמרינן עבד ואמה שהזיקו פטורין שמא יקניטנו רבו וילך
ויליך ונמצא מחייב כו' ומכ"ד אין להוכיח זה ולומר דאין סברא שיתחייב בעל התקלה אלא המגלגל כלו
דבכר אפשר לומר כיון שהמגלגל אין דרכו להתבונן כו' ומאן לימא לן דדרכו להתבונן שפירוהוא מן הסבר'
גמורה דהא לדעת רש"י ז"ל אין דרכו כו' ומטעמא אחרינא כמי אין להוכיח מכ"ד דבשלמא התם בשורף
בגד חבירו הוא ראוי שנפטרהו דומיא דההיא דעבד ואמה דא"א לאד' מבלי שדליק אש בתוך ביתו או שיצוו'
כל אשו לשומרו ולא יזוז משם ואם כן איך נחייבהו וא"כ כיון שהביא ראיה ממי ששרף כו' וגם מהכורה בור כו'
דומיא קצת דהאחר עשה הנזק בידים והוא ראוי שנפטרהו ולא דמי להאי דאמר וליחייב בעל הנחלת כו'
דלא הוי בר דעת אם כן אין להקשות לכ"ד מהתם ואם כן מסברא דכפשין כאמר דודאי ראוי שנפטור לבעל
התקלה

תקלה כיון שכבר אמרנו דכל כך ראוי לאדם שיתבונן ואם כן מיקרי מזיק והוא העושה ואין אדם נתקל בבורו והנתקל הוא המזיק ולכן ראוי שיתחייב כו' לא בעל התקלה כו' ומאי דהקשה הרב הנזכר עוד מ"ש התוס' לעניין ד' דברים כו' יע"ש ק"ל:

ד"ה מה לבור שכן שלא ברשות כו' כיון שהפקיר הייני שלא ברשות ואם כן כשבא הנזק דהיינו לאחר שהפקירו דכיון שהפקיר רשותו עוברין שם בני אדם ושור וחמור והוא בא לידי היזק והיינו שלא ברשות אבל גבי פותקין ביבותיהן כו' בין מתחילה בין כשהשליך בין לאחר שהפקיר מימיו ברשות הן עומדים שכבר אמרו בימות הגשמים פותקין כו' וא"כ הוא ראוי שיהיה פטור שור יוכיח כו' וזה פשוט ועיין בלחם אבירים דף ל"ב וכמ"ש נתיישב וק"ל:

גמרא בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה כו' פי' רש"י כגון שהניח אבן בר"ה כו' דאם כן היכי קאמרי התוס' דחייב בעל הבהמה תני התקלה והא רגל בר"ה פטור והאי נזקא רגל הוא וכמ"ש מלשון הרא"ש יע"ש ואפשר דהאי דכתב דחייב הוא כגון דהזיקה ברשות הניזק ונלגלו רגלי הבהמה מר"ה לרשות הניזק וכמ"ש התוס' בד"ה תאמר בהאי כו' ואף על פי שלא פי' התוס' דבריהם אולי סמכו על מה שהזכירו לכתוב למטה אם כן דהתם בהא קא איירי כפ' בנזקי צרורות שהתיזה הבהמה וכמ"ש התוס' דהטעם דחייב באדם דדרכו להתבונן שלא להלוך במקום שיתיזו ויזיקו והכי קאמר בור המתגלגל אבל הכא ליכא למיטעי דמיירי בנתקלה הבהמה בכלי ושברתו וכיוצא כמי כאן התיזה וזה מוכרח דהא קאמר דרגל ברשות ואם יש לו רשות להלוך אין לו רשות להתיז ולא"ה דודאי פטור נזקי רגל בר"ה:

ד"ה תאמר בהאי כו' כבר כתבנו לעיל על ד"ה משורו למדנו הייני קרן כו' מה שיש לדקדק כאן לפי דקדוק הרא"ש ממה שדקדק שלא הקשו והא רגל פטור בר"ה וכיוצא יש לדקדק במה שכתבו לעיל בד"ה להלכותיהן הוה מצי למימר כו' ובד"ה אם לפטור כו' והיה אפשר לחלק בדוחק מהכא להתם דהכא הוי תולדה דבור פותקין ביבותיהן דאין להם רוח חיים כבור ולא תולדה דשור דיש בו רוח חיים ולא הוה עיקר ילפותא אלא מבור ולא ילפינן משור אלא יוכיח לפיכך אין לו דין שור לפוטרו בר"ה אלא דין בור והתם א"ע דאמרו משורו למדנו עיקר ילפותא הוי מבור ולפי דלא מצינו חיוב בבור אלא היכא דאפקריגהו והכא לא אפקריגהו לפיכך ילפינן משור ועיקר ילפותא הוי דבור דהוי תולדת בור דאין בו רוח חיים ולפיכך ראוי לפטור בו את הכלים כבור ולפיכ' הקשו שם לפי' רשב"ס ולא תירצו וד"ה להלכותיהן כבר כתב רש"ל דהוי ג' ולא גרסי' ליה יע"ש וד"ה אם לפטור כו' לא ק' לפי האי תירוצא כו' אמנם לפי דברי הרא"ש שהובאו גם' יבין שמועה דף ל"ו ק' אם כ"ל התו' הכי וכבר כתבתי' שם יע"ש ובתירוץ התו' דקאמרי וי"ל כגון שהלך בר"ה והתיז לרשות הניזק כו' איכא למידק דהיכי קאמר בגמר' שור יוכיח דהוא הכתוב בתורה דהיינו הא כו' דמתני' והא תני נזק צרורות הלכתא גמירי לה וי"ל דכבר כתבו התוס' לעיל בד"ה לפוטרו בר"ה ואם תאמר אמאי פשיטא ליה כו' דמין הדין חייב לשלם כ"ש ואתא הלכתא למימר חצי נזק כו' מירו ק' דלא הוי אב אלא תולדה דרגל וכדמשמע שם בגמרא וי"ל דמיירי הכא דגלגלהו רגלי בהמה והזיקה ברשות הניזק כשהבהמה נוגעת בהן דהיינו כח רגל ממש ולא כהתזה דהוי תולדה ומשלם חצי נזק וכמ"ש הרא"ש גבי בור המתגלגל ברגלי בהמה יע"ש והרא"ש הביא בשם התוס' תירוץ יותר מרווח להזיקה בעין אריך יע"ש:

ד"ה הכותל והאילן שנפלו כו' לאותן גרסאות דגרסי חייב לא הקשו התוס' מהא דאמ' המפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטו' לכ"ע משום דס"ל דבכותל ואילן לא הוי נפילת אונס דכבר ראה אותן נטוים ליפול וה"ל לסלק ההיזק אבל התם גבי קנקנים שנפלו ברוח שאינה מצויה הוי אונס גמור ודאי אי נמי דהכא גבי כותל מיירי בדלא אפקריגהו ולפיכך חייב דכיון דהוי ממונו חייב להסיר ההיזק והתם פטור משום דכיון דאפקירו אין כאן חיוב אלא משום בור ובור לא מחייב אלא על דכרייה ופתחיה וכיון דנפל באונס איהו לא כרייה ומאי דאמרי' בגמ' אי דאפקריגהו בין לרב בין לשמואל הייני בור לא קשי' אלא אסיפא דמתני' דנפלו

לאחר

חר זמן ב"ד דהוי כפילת כו' פשיעה וכמ"ש התוס' אבל רישא דמתני' לעולם מיירי בדלא אפקרינהו ולפיכך
הקשה אלא לא יתכן להקל לפוטרו ממה שמזהירין כו' אין לפרש דכונת התו' לומר דכיון דאם לא יזהירו
ב אמאי כשמזהירין פטור דמאי קושיא דכשותרו לו זמן לקוץ ולפתור מימר אחר היום או למחר ולכשאפכ'
תור וכבר יש זמן ב"ד אבל כשלא נתנו זמן אמאי יהא פטור והיה לו למהר לסלק היזק אלא כונת' לומר
ם כן דפטור כמנא ב"ד באו לפוטרו על ההיזק ואם לא היו מזהירין אותו היה חייב ועכשיו שנתנו לו זמן
ור והיינו דקאמרי לא יתכן להקל כו' מהאי טעמא דכתיבנא ואין לומר דבאו לחייבו כשנפל אחר זמן
שיפקרינהו משום דהוי לאחר כפילת פשיע' וכמ"ש דעוד היום לא תיקנו ב"ד כלל דכשם דאפש שיפקרינהו
ויהיה פטור ג"כ אפשר שיפול בתוך הזמן ויהיה פטור לזה אמרו התוס' ולא יתכן כו':

ה"ד היינו בור כו' נראה דמיירי כשהזיקו בשעת נפילה ואפילו הכי. ודמה לבור מדלא קאמר אי
בהדי דקא אזלי כו' ע"כ ולא תקשי דאמאי לא קאמר אי בהדי דקאזלי כו' ואמאי לא מדמה לאש
ן דבהדי קאזלי קמזקי כו' וליכא למימר דטעמא ממאי דקאמרי דעדיף היזק דידהו שהולכין ומזיקין מבור
יכו הולך כו' דאדרבא מש"ה היה ראוי שיאמר הייכו אש דאש חמור מבור משו' שהולך ומזיק כדתניא לקמן
א דכבר כתבו התוס' בסוף הדבור הטעם משום דמאש חלוק דהתם כח אחר מעורב כו' והכא אין כח אחר
וק' דלעיל כתבו התוס' בד"ה כי שדית בור וי"ל דבור שנעשה בלא כח אחר חמור טפי מאפנו וכהיכו כו'
ן דמזקי בהדי דכייתי כבור כו' ואם כן הכא כמי דמזקי דשעת נפילה כאש דהוי בהדי דאזלי והתם כאש
ת כח אחר וגבי כותל לית כח אחר ודאי דחמור טפי כותל ואם כן ה"ל למימר הייכו אש דהוי עדיף היזק
דהו מאש וכמ"ש הייכו בור מהאי טעמא דהוי טפי היזק דידהו דמזקי בהדי דאזלי ובור כייחי כו' וכמ"ש
תוס' ועוד ק' במאי דקאמרי אמאי פטור מלשלם כיון שנפלו היה לו לסלקן כו' דהא כיון שנפלו בתוך זמן
ד ודאי דהוי לאחר כפילת אונס וכדמשמע ממ"ש התוס' בדיבור הקודם ואם כן מאי קושיא דה"ל לסלוקי
תם במפקיר נזקיו לאחר כפילת אונס לא אמרי' הוה לסלוקי ופטור והכא נמי לא אמרי הכי ולזה י"ל
ם כן דפטור משום מקפיר נזקיו לאחר כפילת אונס כמנא מתני' מיירי בדאפקרינהו והיכי קאמר בגמרא
י דלא אפקרינהו לשמואל דקאמר כו' ועוד ק' במאי דקאמרי והשתא אתי שפיר דמדמה לבור טפי מלאש כו'
ם דבהיזק דלאחר כפילה כו' ולפי מ"ש התוס' בראשונה דמיירי דוקא בשעת כפילה ק' אמאי מדמה לבור
י מלאש כיון שהוא חלוק מבור ומאש ואין לומר דלא ידע המקשה מומרא דבור דהייכו תחילת עשיתו לנזק
בר אמרו לעיל חומרא דבור כמו חומרא דאש וכולם ווכרום ואמאי ידע חומרא דאש ולא חומרא דבור כו'
וד לפי זה דידע המקשה חומרא דבור וכמ"ש ומבור חלוק במה שאין תחילת עשיתו כו' מאי טעמא קאמר
יכו בור דאפילו לאחר כפילה נמי לא דמי לבור דמה לבור שכן תחילת כו' ואיהו מאי קסבר ומאי מקדש ליה
המקשה במ"ש מה לבור:.

אפשר דכונת התוס' לומר כך היא דהכא נמי אפשר לומר דכח אחר דיש באש הוא חומרא לגבי
כותל ואילן וטעמא דלגבי אש כיון שהכיאו כמקו' שיעשה הכח אחר היזק ודאי שיעשה היזק
ין מעכב וה"ל לאסוקי אדעתיה גלהכי חייב אבל גבי כותל ואילן דאין כח אחר שיסייע לא אסיק אדעתיה
יפול הכותל כל כך מהרה ואם כן הוא ראוי שנפטרהו מחמת חיוב דאש ולפיכך לא קאמר בגמר' אי דמזיק
בהדי דאזלי הייכו אש אלא הייכו בור דלית כח אחר שיסייע ואין בו האי טעמא וחייב והייכו דקאמ' התוס' ב"ד
מיירי בשעת כפילה ואפילו הכי מדמה לבור כו' ואין להקשות לזה ממאי דפי' במתני' בד"ה לא זה וזה כו'
מאי דקאמ' גבי אבנו וסכינו מאי שנא אש דכח אחר מעורב אע"פ קאמ' כו' דאין הכי נמי דבבחינת שיש כח
אחר שמסייע הוי קולא שא דטע' החיוב הייכו משא' דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דהכא אמ' מוליכו ואזלי ומזקי
בכותל ואילן איכא האי טעמא וכמ"ש ומאי דמדמה לבור יותר על אש אע"ג דלגבי בור נמי איכא פירכא שכן
תחילת עשיתו כו' וכמ"ש התוספות דמאש חלוק ומבור חלוק כו' י"ל דס"ל למקשה דכיון דנפל הכותל אחר

הזהרת

האמרת ב"ד מקרי תחלת עשיתו לנזק כשעבר על זמן ב"ד וה ס"ל לפי דבריו הראשונים ולפי מ"ש אחר כך ונראה דאתר כפילה כמי איירי אתיא שפיר מאי דמדמה לבור דאין אנו צריכין לידחק בכך דמיקרי תחילת עשיתו לנזק ומתה שעבר על זמן ב"ד דאין זה תחילת עשיה ודאי דבור שהוא ממש תחילת עשיתו ולנ"א דמדמה לבור משום דלאחר כפילה אין לדמותו כלל לאש אלא לבור ושעמא דכיון דלא אזיל כאש ודמיא לבור דמשעת כפילה הוי תחילת עשיתו להכי קאמר הייכו בור ותירץ לו דמה לבור שכן כו' פי' דחיוב הבור הוא מתחילת עשיית הבור בר"ה ואז הוי להיזק אבל גבי כותל אין חייב משעה שנפל דלא ידע ליה או דלא יוכלו לסלקו כו"ב ואם כן עיקר החיוב הוא מתה שעבר על זמן ב"ד ואז אין עשיה כלל ולא מיקרי אלא מתחילת הבנין ואז לא הוי להיזק ואם כן איכא למיפרך מה לבור שכן תחילת עשיתו מה שאין כן בכותל וכמ"ש שור יוכיח כו' אין להקשות דאמאי לא קאייר התו' דהמקשה ס"ל דבהיזק דלאחר כפילה דוקא איירי וכגון שלא נודע לבעליו שנפלו כו' וא"ה פטור כשנפל בתוך הזמן ולהכי מדמה לבור ולא לאש דלא דמי כלל וכמ"ש דאם כן לא הוה ליה למימר כתנו לו זמן לקוץ ולסתור כלל אלא לסלק ההיזק לבד ומאי דאיצטריך לזה ודאי דמיירי בשעת כפילה כמי וזה פשוט :

(דף ו' ע"ב)

גמרא אכל כחושה משלם שמינה כו' אין להקשות דאמאי לא קאמר דר"י מני ס"ל כר"ע דאין כאן קנס והכי לא קשיא מידי דלעולם דס"ל לר"י דאינו משלם אלא מה שהזיק ופליגי דר"י סבר עידית דניזק משלם ור"ע סבר עדית דמזיק דבזה שתירצו התוס' יתורץ זה דא"כ מאי לא בא הכתוב דקאמר ר"ע דמשמע דבא להקל מתיובא דר"י ואדרבא בא להחמיר דר"י סבר כעידית דניזק ולא כעידית דמזיק דעדיף טפי ור"ע סבר כעידית דמזיק וא"כ מאי לא בא הכתוב כו' וא"ת אמאי לא הקשו התוס' זאת הקושיא דהיא קושיא גדולה תמנה דכיתא טפי לומר דאפילו ר"י לא ס"ל דמשלם יותר ממה שהזיק ולא דס"ל לתו' כמי דמשלם יותר ממה שהזיק ואין לומר דלא ס"ל למקשה לומר דר"י ס"ל דמשלם מה שהזיק דאם כן לא משכחת לה כשזיבורית דמזיק הוי כעידית דניזק דאם הוי ספכא אין סברא לומר דיקנה כעידית דניזק וכמ"ש בתוס' בסמוך ואי הוי שוים עידית דניזק כדמזיק במאי פליגי ר"י ור"ע אלא ודאי לא משכחת לה אלא כשזיבורית דמזיק הוי כעידית דניזק ובדמוקמי' מתמת הקושיא והמקשה הוה ס"ל דודאי לא פליגי בהדא אלא ודאי דהוי כולל ולהכי ס"ל דר"י ס"ל דמשלם יותר ממה שהזיק דאם כן מאי הקשו דאיזה דר"ע כמי ס"ל להכי דהא לא הוי פלוגתא אלא בהדא ובמהדורא ב' כתבתי תירוץ נכון על זה ותירצו משום דקאמר ר"ע לא בא הכתוב משמע דבא להקל כו' וא"ת כשתירצו בגמרא כגון שהיתה זיבורית דמזיק כעידית דניזק ור"י קאמר דמשלם מן הזיבורית ור"ע קאמר דמשלם מן העידית אם כן בא להחמיר ואם כן מאי לא בא הכתוב דקאמר וי"ל דקאי לגמרי דקאמר ר"י אהכי קרא ואהכי גזרה שוה ותרתי ש"מ וכדמופרש בגמרא להכי קאמר ר"ע לא בא הכתוב אלא לגדא דמשלם מן העידית ולפי שאין זה כ"כ מדוקדק להכי הוקשה להתוס' אמאי לא קאמר בגמרא איפכא כיון דאתי מדוקדק לא בא הכתוב דקאמר ר"ע וכן האי דקאמר ה"מ כגון בזיבורית דמזיק כעידית דעלמא וכן האי דהמ"ל כגון דלית למזיק כעידית דניזק בכולן מידייק שפיר לא בא הכתוב כו' ולהכי כתבו ה"מ כו' :

רש"י וקפריך לר"י אכל שמינה ודאי דין הוא דמשלם שמינה כו' אכל כחושה מי משלם שמינה בתמיה כו' אין להקשות על פי' דאם כן אמאי איצטריך למימר כיון דדין הוא והוה ליה להקשות אכל כחושה מי משלם שמינה לבד ומה ליה למימר מאי דכיתא ולא קשיא מידי דאפשר דלפי' רש"י אכולה מילתא קא פריך דאי אכל שמינה פשיטא דישלם שמינה ואמאי איצטריך קרא דמיטב ואי אכל כחושה אמאי משלם שמינה יותר ממה שהזיק והכי משמע דקדוק דברי רש"י ולפי זה פי' ראשון שפי' בתוס' לאו פי' רש"י ודייק דלא קאמר פי' הקונט' ואפשר דלא כיחא להם פי' זה משום דה"ל למימר אי פריך אכולהו וכו' אי אכל שמינה משלם שמינה ואי אכל כחושה כו' ולרש"י לא כיחא ליה לפרש כפי' א' של תוס' מטעמא דכתיבנא ולא הפי' ב'

דלא

דלא כיתא ליה למימר דמקשה בנה' אמאי לא קנסינן דעדיף טפי למימר אמאי קנסינן:

רש"י שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש כו' וה"ה לשור כוזיקין ליסנא אחרינא להכי נקט שור של הקדש כו' איכא למידק לכאור' דמשמע דללשנא קמא הוקשה לרש"י מדא ולל"ב בתרא אחדא והוא דהוקשה ליה בתחילה דמאי מייתי משור רעהו אמר רחמנא כו' וזה אינו אלא בנזקא דקרן אבל שן איירא דיהא חייב ושפיר קאמר ר"ע וק"ו להקדש אם הזיק בשן שדה של הקדש דבהא קיימינן ותירץ לזה דה"ה לשאר נזיקין דפטור ובלישנא אחרינא הוקשה ליה דאמאי לא קאמר בגמרא אי דקא אכיל שדה של הקדש הא דרשינן שור רעהו ולא שור של הקדש וכל הנזיקין שוין דהא קאי ר"ע דלאו קאמר וק"ו להקדש ואם כן ק' אמאי קאמר רש"י ל"א ותרתי בעינן דתרתי פירוקי לתרתי קושיי והרב מהרי"בל הקשה על זה מה כפשך כו' יע"ש אפשר לתרץ באופן דלא קשיא מידי דבלישנא קמא ובלישנא בתרא חדא קושיא הוקשה ליה והיא אמאי לא נקט אילמא דקא אכיל שדה של הקדש דבהא מיירי ר"ע וכדכתיבנא ותירץ דכיון דהאי קרא דקאמר רעהו בנגיחה כתיב ושור כוזיקין ילפינן מהא להכי נקט אילמא דנגח תור א' משום דרעהו בנגיח' כתיב והיינו דקאמ' וה"ה לשור כוזיקין כו' פי' דלהכי לא נקט שן דיליף בקרן דלא כתיב רעהו ומתרץ כוזי ההיא קושיא אחריתי והיא דמאי מייתי מדכתיב רעהו דהיינו בקרן דוקא כו' דכבר ילפינן לשאר כוזיקין אבל עיקר כונתו לא כמית לתא עוד תירץ ל"א דלא שייך בשדה של הקדש משום דלא משכחת שן שהזיק שדה של הקדש ולהכי לא קאמר לה וקאמר בקרן דמשכחת בתורה דהקדש ואם תקשה לך לוקמה ברגל או בשן שהזיק פירות תלושין אי לא ילפינן מקרן דבהכהו לא כתיב רעהו י"ל דלא אתי קיובא מק"ו דהדיוט דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי קרן תאמר בהדיוט דהורע כחו בנזקי קרן וכדאמרינן בגמרא גבי ב"ה ואם כן להכי לא אפשר לאוקומי בשן ורגל אבל בשן שהזיק פירות מחוברין לא תירץ רש"י דלהכי לא מוקי ביה משום דאיכא למיפרך אלא קאמר לא משכחת משום דקשה דלוקמה ביה ולדקי כיון דמיירי ביה ר"ע ולא תימא בקרן כלל ולהכי תירץ דמשום דלא משכחת לה לא מוקי ביה אבל מאי דקשיא לך דעדין קשה ליקמה בשן ורגל לא הוצרך רש"י לתרץ דבתירוץ הגמרא ודקייתו דקא דחי לב"ה מידחיא כמכא דאין כונת רש"י אלא אמאי לא מייתי ומדתי ליה ובהאי דמיית רש"י דלא משכחת אפשר דמתרץ שן ורגל במאי דאיכא למידק לזה הוצרך רש"י דאי שדה חרם הוי לכהנים ואי הקדש כ"ה פודהו לאלתר כו' הל"ל אין מעילה בקרקעו' ודיי בזה אלא דכונת רש"י לומר דמאי דלא שכיח כולי האי לא נקט ורגל לא שכיח כולי האי דהא אי שדה חרם היא הוי לכהנים והקדש ב"ה כמי הוי לכהנים אחר פדיון ופדיון הוי לאלתר אלא דאחרי' כתב רש"י דגבי שן לא שכיח כלל משום דאין מעריכים ומש"ה לא מייתי לה כדמייתי קרן ומתיב מינה לב"ה משום דמשכחת טפי ובלאו האי תירוצא מצינן לתרץ דקרן הוצרך למימר דהא אי לא הוה אמר דרשת רעהו אין כאן פירכא דמה לנזקי הדיוט שכן יפה כחו בקרן כו' והיינו דב"ה י"ל דהתם פריך תרתי דמעיקרא פ"א בבכוכית ואפילו תימא דר"ע ס"ל דב"ה בעידית לא אפשר לאוקומי הכי דאיכא למפרך כו אבל גבי נזיקין לא קשה אלא חדא ולתום' דמוקי' ולוקמא בשן ורגל לא כיתא להו האי תירוצא • אחר כל זה ראיתי דברי התום' בהנזיקין שכתבו כעין מ"ש ותירוץ אחרון תירצו באופן אחר יע"ש:

גמרא לא יהא אלא כ"ה וב"ה בבינונית אין להקשות דכיון דהיכא הוי הקדש הוי יותר מהדיוט ואף על גב דב"ה דהדיוט בבינונית דהקדש הוי בעידית דכיון דהדיוט ילפינן לה בק"ו מהיכא תיתי לן לומר בעידית דיו לבא מן הדין להיות כנדון וז"פ:

ד"ה שור רעהו כו' תימא ולוקמיה בשן ורגל כו' הא דלא הקשו התוס' ואדם המזיק כמי שכן כ"א שהוקשה להם זה מדקאמרי אחר כך משמע דלא משכחת כזיקין לא בשן ולא ברגל ולא באדם המזיק ולזה הביאו הא דתני רבי חייא כזיקין להדיוט כו' משום דכוכתם להקשות דכיון דר"ע קאי במיטב שדהו והוא קרא דשן ורגל תימא דהק"ו עלה קאי ולפיכך קאמר אדם המזיק דאין כ"כ קושיא בשן ורגל דמיירי

שכתוב כאן עוד י"ל דאירו' דאדם המזיק דפטור הוא מפורש בתלמודינו מקרא דדרשינן וכי יבער פרט לאדם המזיק כדאמ' בתמורה ואם כן הוא מבואר התירוץ אמאי לא מוקי לה הכי אבל פיטורא דשן ורגל אינו מפורש בתלמודינו אלא בירושלמי ואפילו התם לא מייתי ראיה מקרא לכך הקשו זה ומאי דמייתי התוס' פיטור דאדם המזיק הוא משום דמיניה ילפינן פיטורא דשן ורגל וכמ"ש התוס' בסמוך:

תו כתבו התוס' וכראה דשאר נזיקין דפטירי ילפינן מקרן ואדם ובור כו' וא"ת אמאי איצטריך ילפותא מבור דמקרן ואדם סגי דכי פרכת מה לקרן שאינו מועד מתחלתו אדם יוכיח כו' עוד הקשה הרב מוהריב"ל דהשתא משמע דמכלהו ילפינן ואחר כך כתבו דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק כו' משמע דמאד' לחודיה נפקא ואחר כך כתבו דלמ"ד כופר ברגל ק' דמה לקרן ואדם ובור שכן אינו משלם כופר כו' משמע דהדר למאי דכתבו ברישא דילפינן מכלהו עוד ק' במאי דקאמרי וא"ת היכי ילפינן שן כו' ואמאי לא הקשה מרגל שהיזקו מצוי עוד הקשה הרב דהיכי קאמרי דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק כו' ולהכי ילפינן מיניה שן וקרן כו' ולזה הקשה רעהו דכתב רחמנא למה לי כו' והרי לעיל אמרי' לא הרי השור דמשלם את הכופר כהרי האדם שאינו משלם כו' ואדרבא יותר ראוי לחייב אדם המזיק ועוד דהיכי קאמרי רעהו דכתב רחמנא נ"ל מוכי יבער נפקא דאם כן היכי נפקא והא איכא למיפרך מה לאדם שאינו משלם כופר תאמר בקרן שמשלם כופר וכדפריך בסמוך למ"ד שמשלם כופר ברגל לא אתיא מכלהו ועוד הקשה לתירוץ התו' דאתיא רעהו לגלויי דאדם המזיק פטור דאם כן ק' עדיין דלשתוק מרעהו ומבור נפקא האי גילוי כו'. עוד קשה לפי תירוצם למה לי היקשה דאדם לפוטרו בהקדש מבור ומקרן נפקא דאי פרכת מה לקרן שכן אינו מועד בור יוכיח ואי פרכת מה לבור שכן אינו הולך ומזיק קרן יוכיח ודרשא לפטור אדם המזיק למה לי:

ואפשר לומר לתרץ כל זה דבתחלה כתבו התוס' דאתיא מתלתא וטעמא דמקרן לבד לא אפשר דאיכא למיפרך מה לקרן שכן אינו מועד מתחלתו ולזה איצטריך יוכיח מאדם המזיק וכ"ת מה לקרן ואדם המזיק שכן אין דרכן להזיק לעולם וכדאמ' לעיל דהקשו לרב שור דרכו להזיק ותירצו במועד עוד הקשו אדם דרכו להזיק ותירצו בישן יע"ש אבל כל הני דמתני' דרכן להזיק לעולם וא"כ א"א ליליף מקרן ואדם המזיק דאיכא למיפרך מה לאלו שאין דרכן להזיק לעולם תאמר בשן ורגל ואם דאתית למילף דדרכן להזיק כדאמרן במתני' הצד השוה שבהן שדרכן להזיק ולזה איצטריך יוכיח מבור שדרכו להזיק וכ"ת תיתי מקרן ומבור איכא למיפרך שכן איכן בד' דברים תאמר באדם המזיק כו' וכ"ת תיתי מאדם ומבור איכא למיפרך מה לאלו שכן אינן משלמים את הכופר תאמר בקרן שמשלם ומבור לחודיה לא אתי שכן אינו הולך ומזיק כו' להכי הוכרחו התוס' ליליף הני שאר נזיקין מהנהו תלתא והדר כתבו וא"ת היכי ילפינן כו' ולא הקשה מרגל דהיזקו מצוי שהרי מהתם איכא תרתי והיא פירכא דכופר נמי ופשיטא דלא אתי וכמו שהקשו אחר כך אלא מצן פרכי דאפילו שן לא אתי ותירצו והדר פרכי מרגל דלית ביה תירוץ כו' ותירצו לשן דיותר ראוי לא נתחייב אדם המזיק כו' והשתא אפשר למילף כולהו דלא כתיבן מאדם המזיק לחודיה דליכא למיפרך מידי דלכלהו פירכות איכא לתרוצי דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק כו' וכ"ת לעיל נמי כי פרכינן לא הרי השור שמשלם את הכופר כו' איכא לתרוצי הכי נמי ותיתי שור משום דיותר ראוי להתחייב אדם כו' י"ל דדוקא הכא גבי שן דהוי תלוי בסברא חומרא דשן והיא דיש הנאה כו' אפשר למימר דיותר ראוי להתחייב וכן אי פרכת מה לכל הני שכן דרכן להזיק לעולם אבל לגבי כופר דהוי פטור דליכא לא אמרינן הכי דהא קא חזינן דפטר קרא משמע שאינו חמור כ"כ ולהכי הקשו א"כ גבי רגל שכן משלם את הכופר כו' וכמפורש זה בדברי הרב הנו' זה החילוק יע"ש ואם כן כאמור דמ"ש התוס' אינו אלא לגבי שן והדר הקשו עוד דרעהו דכתב רחמנא ל"ל מוכי יבער נפקא וכוונתם להקשות תרתי חדא דמוכי יבער דפרט למזיק נפקא קרן דאדם המזיק חמור כו' יותר. ועוד דאם כן אמאי אמרינן בתלמודינו ובתלמוד ירושלמי רעהו אמר רחמנא כו' כיון דמקרן אי אפשר למילף לפטור מהקדש דאיכא למיפרך שאינו מועד כו' ומאדם המזיק ליכא למיפרך ואפשר

למילף

למילף לכולהו הל"ל אדם המזיק ולא הל"ל רעהו דכתי' גבי קרן כו' דכיון דהאי ק"ו להקדש כיחא לן לאוקומי בשן ורגל מלאוקומי בנזיקין אחרים דבהאי איירי ר"ע וכדכתיבנא ושן ורגל לא כ"ל אלא מאדם המזיק ולא מקרן וא"כ הל"ל וכי יאכל כו' ותירצו לזה תירוץ דשויא לתרוייהו דאי לא כתיב רעהו ה"א פרט למזיק שיהא פטור מתשלומי כו' ובהכי לא קשיא מידי אבל א"א לתרץ לזה דאי הוה כתיב פרט לאדם המזיק לא כ"ל לגבי קרן דאיכא למיפרך שכן משלם את הכופר דכיון דלא כפקא קרן אבל שאר נזיקין כפקא ואם כן ק' עדיין דמאי לא קאמר בגמ' וכי יאכל וכדכתי' ואין להקשות על תירוץ התוס' דהיכי גילה רעהו לאדם המזיק איכא למיפרך מה לקרן שכן איכו משלם ארבעה דברים תאמר לאדם המזיק כו' דכיון דהוא גילוי בעלמא לא פרכינן וכ"ת אמאי לא אתי גילויא מבור ולפתוק ורעהו כו' י"ל דאם אתי מבור אפשר למימ' דדרשינן פרט למזיק אף לפסולי המוקדשין ורחמנא בעי דליתחייבינהו להכי כתב רעהו לפוטרו מהקדש דוקא דומיא דקרן ואין לומר דהשתא כמי דכתב רעהו דכי ילף מבור ויהא פטור מפסולי המוקדשין כמי דקרן דכתיב גבי אדם המזיק קודש כתיב שנאמר ואיש כי יאכל קודש כו' ובבור דכתיב רעהו ודאי דיותר כילף מרעהו ומוקמי' קרא אפשטיה דכתיב קודש ולא מבור ופטור אף מפסולי המוקדשים ועוד דתפשת מועט כו' ומהיכא תיתי לן לפוטרו אף מפסולי המוקדשים אבל אי לא הוה כתיב ה"א דומיא דבור ואפילו פסולי המוקדשים ולהכי קאמרי התוס' א"כ ולפרוך שכן יפה כחו בנזקי בור משום דאין גילוי מבור לאדם דהא תוכן דלר"ע אדם המזיק חייב בפסולי המוקדשים ולהכי לא קאמרי בנזקי אדם באופן דליכא למילף גילויא אלא מבור רעהו וליכא למיפרך דאימא רעהו ובור ואתיא אדם המזיק דמה לרעהו ובור דאיכן כל' דברים ודוקא לגבי גילויא דעלמא לא פרכינן וכדאמרן עוד כתבו ומיהו לא"ד כופר ברגל לא אתיא מכל האי פי' כיהיכי דלא תיתא דלא אתיא מאדם המזיק אבל בגילוי דקרן דמשלם כופר אתיא מאדם המזיק או מיוכיח דבור דאיכו הולך ומזיק דהוי קולא גדולה אפילו מהם לא אתי דאיכא למיפרך כו': (דף ז, ע"א)

רש"י ועוד מאי ק"ו להקדש הואיל ומן העידית דקאמר ר"ע לאקולי אתא דיהיב ליה מזיק זבורית כו' פי' כיון דלא בא הכתוב דקאמר ר"ע פירושו הוא אל תאמר דמיטב דקאמר קרא הוא מיטב דמזיק כשזיבורית דמזיק כעידית דניזק אלא דזיבורית דמזיק ולאקולי אתא היכי קאמר עלה וק"ו להקדש דיהא בו זה הקולא ולא חומרא ואדרב' הקדש יפה כחו בנזיקין וראוי שנחמיר בו ולא נקל דהרי משלם נזק שלם במקום שבהדיוט משלם חצי נזק והייכו דפריך מאי ק"ו ובהכי מיתרצא שפיר קושיו' התוס' ודוק: (דף ז' ע"ב)

גמרא והכא כמי גבי נזיקין דיניה בעדית כו' אין להקשות לפי' ראשון שפי' רש"י למה איצטריך לאתויי דקאמר מר התם גבי מי שיש לו בית כו' ואיכו מוצא למכור כו' דה"ל למימר הכא במאי עסקינן כגון דבתשרי זיילי ארעא ובניכן יקרא ארעתא כו' ונזיקין דיניה בעידי' כו' דלזה י"ל דאיצטריך אבל זה דכיון דהתם אמרי' דארעת' כיון דייקרי בניכן אע"ג דהשת' בתשרי זיילי מ"מ לא ליספו עליה שובא אלא עד חניה וטעמא משום דלא מיקרי עני כיון דייקרי א"כ וא"כ הכא כמי גבי עידית המזיק אי בעי למשקל בינוני' עפי פורתא לא יהבי ליה דמימר אמר או שקול כיוקרא דלקמיה ולא תימא דאמאי הורעת כחו דשקיל כיוקרא דלקמיה כיון דהשתא זיילי ולא מיקרי פירעון ולזה הביא ראיה מברייתא דלא מיקרי עני משו' יוקרא דלקמיה הכא כמי משום יוקרא דלקמיה מיקרי פירעון למזיק אע"ג דלא יהבי ליה כזילותא דהשתא אבל לפי' אחרון שפי' רש"י ז"ל דטעמא דיהבינן ליה עד דמטי למיזבן עד מתנה הוא משום דכך דרכו וכמו שפי' רש"י אם כן אין ראיה מהכא דאולינן בתשרי כיוקרא דלקמיה כי היכי דכימא דגבי נזיקין כמי אזלינן בתר יוקרא דלקמיה ואם כן אמאי מייתי הך ברייתא ומאי דאמר הר עלה · ועוד קשיא דבתחילה פריך וליספו ליה טובא עד שימכור בשויו דהא מכה דכולי עלמא ולא פסע מידי והדר קאמר דביומי תשרי דזיילי ארעתא דלא ליספו ליה אלא עד מתנה ואמאי והא לא פסע מידי ואי הוה ליה ככולי עלמא הוה נטר עד ניסן ומשום דלית ליה זוזי זבין כדהשתא כו' ועדיין הקושיא במקומה עומדת וליספו ליה

ליה טובא ולזה י"ל דמאי דקאמר בתחילה ליספו ליה טובא הוא היכא דזילי ארעא משויין ממש ולהכי קאמר דכיון דהיא מדת ר"ע ליספו ליה כו' ומאי דקאמר הכא דלא ליספו ליה אלא בפחות מיותנה הוא דזייל בערך יוקרא דלקמיה דהוא יותר משוויו של כל השנה ולהכי אין נותנין לו מעשר עני עד דזייל בפחו' מתכי אותו ערך שהוא פחות משוויו ממש ומאי דאייתי הך ברייתא ומאי דאמ' מר עלה הוא דיליף מיניה דכתי' דאמרינן התם דלא חזינן יוקרא דלקמיה ואין נותנין לו מעשר עני כדי שרויה יוקרא דלקמיה דנמכא גזול שניים הכא נמי גבי נזיקין כיון דדיניה דניזק בעידית ואיהו בעי בינונית ובעי להרויח יוקרא דלקמיה נמי ומימר קאמר ליה מזיק אי בעית כדינך שקול ואי לא אין אני רוצה שתרויח יוקרא דלקמיה במה שאינו שלך מן הדין אלא שקול בזילותא דהשתא אין' להקשות דאמאי לא קיאמר בגמרא דאדרבא דאשמועינן ברייתא דנותן לו מזיק בבנונית בזילותא דהשתא ולא ביוקרא דלקמיה וכמו שהקשה הרב מוהרי"כל בגמרא יע"ש די"ל לחידושא דאשמועינן דברייתא משמע דאתא ליפות כחו דמזיק ולא דניזק דקאמר ישיב אפילו סובין כו' ומשמע דאפילו הכי מייקרי פרעון ואי יהבי ליה בינונית דבעי ליה הניזק ובזילותא דהשתא לא מיקרי סובין שהוא עידית מן העידית והכי מתרצינן לקמן נמי ליפות כחו דמזיק כו' ומאי דמתקיף ליה רב אחא בר יעקב כיון דאשמועינן קרא ליפות כחו דניזק אמאי אמרינן ליפות כחו דמזיק ותירצו ליפות כחו דניזק הוי כיון דמצי מזבין ליה במתא אחריתי וקרקע היינו טעמא דלא אפשר בהכי ובהכי מתרצי קושיי אחריני דאיכא לאקשויי והמה בכתובים יע"ש ואין להקשות עוד דאמאי איצטריך הברייתא והוה אפשר לתרוצי דכיון דהאי שדה בינוני דמזיק הוא סמוך לשדה דניזק ודאי דשוייא ליה יותר ממאי דשוייא לכ"ע ואילו לכ"ע שוה מאה לדידיה שוה מאה וי' ואשמועינן ברייתא דקאמר ליה אי שקול כדינך עידית שקול ואי לא שקול ביוקרא דידך ששויא לך מאה וי' דודאי זה אי אפשר למיטעי דמדאורייתא יפה כח הניזק ואתא הורעת כחו כל כי האי אבל האי דקאמר ליה ביוקרא דלקמיה איכא הכרח מן הברייתא וכדכתיבנא וק"ל:

אלא אמר רב אחא בר יעקב אי איכא למוי לב"ח כו' פי' התוס' דלא שייך למיפרך אם כן הורעת כחו כו' שלא יפה כחו הכתוב כו' ואם תאמר אכתי רבנן יפו כחו דקאמרי ב"ח בבינונית וי"ל דלא תיקנו כך אלא משום תועלת הלוה דימצא מי שלוהו וכיון דהשתא הוי יפוי כחו דמגביה ליה ביוקרא דלקמיה לא חיישינן לוימב' אחריתי דתנעול דלא ולא ילוהו דכל כי האי לא חיישינן דלא שכיח ורב אחא בריה דרב איקא אכתי תנעול דלת כו' ולא מיקרי האי דלא שכיח כי היכי דאימא דלא חיישינן לה דהא כל שתא ושתא זיילי ארעתא· ובימיהם היו מצויים להם שדות מרובים· וק"ל ומצאתי שתירץ כיוצא בזה בלחם אבירים יע"ש:

ד"ה אליבא דרבי ישמעאל לא תבעי לך כו' כיון דיליף מג"ש פי' והוי דומיא מובער בשדה אחר דהתם ודאי לא שייך למימר דאתא למעט שום דבר אלא דוקא קאמר ואם כן הכא נמי דקאמר מיטב שדהו בניזק דוקא קאמר אבל לר"ע דקאמר דהאיך דקא משלם כו' אפשר למימר למעוטי דניזק כו' פי' כיון דזה המזיק יש לו ג' מיטב א' שלו וא' דעלמא וא' דניזק ור"י קאמר דמשלם מיטב דניזק דהוא זיבורית דידיה ור"ע קאמר מיטב דמזיק אפשר דקאמר על מיטב דעלמא דמזיק מיקרי דיש לו הוא ואתא לאפוקי דלא נימא מזיבורית דידיה דהוי מיטב דניזק ותפשת מועט תפשת או אפשר דאמיטב דמזיק קאי והוא עידית דידיה ולהכי כפוקי מספקא ליה לבעין לדעת ר"ע ולא לדעת ר"י וק"ל:

גמרא עידית וזיבורית נזיקין בעידית וב"ח וכתובת אשה בזיבורית כו' פי' רש"י מדאורייתא ב"ח בזיבורית ורבנן הוא דתקון ליה בבנונית כו' משמע דאי הוה מדאורייתא בבינונית לא הוה אמינא הכי דגביה מזיבורית וק' דהא ניזקין דדיניה מדאורייתא בעידית וכדלית ליה עידית גביה מבינונית וב"ח דהכא אית ליה עידית וה"א דגביה מבינונית א"א למימר הכי כיון דדיניה בבינונית היכי הוה סליק אדעתין למימר דגביה מעידית מה שלא נתחייב לו כיון שיש לו זיבורית ואם כן ק' אמאי איצטריך רש"י למיהב

למיהב טעמא כיון דמדאורייתא בזיבורית כדלית ליה ליתא לתקנתא כו' ובלאו הכי כמי מן הראוי הוא שלא
יגבה אלא מן הזיבורית. וכדכתיב' וי"ל דאמר בהכזיקין דף מ"ט מפני מה אמרו ב"ח בבינונית כדי שלא ירא
אדם לחבירו דירה נאה ויאמ' שוכו כדי שאגבנו בחובי לפיכ' אמרו בבינוני' אלא מעתה יהא בזיבורית א"כ אתה
נועל דלת בפני לוין כו' ומעתה הוקשה לרש"י דכיון דטעמא דלא גבי מזיבורית הוא כדי שלא תנעול דלת
וטעמא דלא גבי מעידית הוא משום שלא יראה דירה נאה כו' אם כן כדלית בינונית אמאי אמרינן דגביא
מזבורית דכיון דקשא איכא בזיבורית כמו עידית אם כן מאי דדחי ליה בזיבורית טפי מעידית ואמאי לא
חיישינן לקשא דתנעול דלת כמו דחיישינן לקשא דשלא יראה דירה נאה כו' ולזה תירץ רש"י כיון מדאוריית'
גביא מזבורית ולא גבי מבינונית אלא משום תקנתא ולהכי כדלית ליה דחיכן ליה אדיכיה וליתא לתקנתא כו'
בהכי מיתרץ שפיר מאי דאיכא לאיתמה דכיון דכבר השמיענו כדלית אלא בינונית וזיבורית דנזיקין גביא
ובינונית אף על גב דדיכיה בעידית ואם כן אמאי איצטריך למימ' גבי ב"ח היכא דלית ליה בינונית כו' דגביא
מזבורית כו' אלא ודאי דאתא לאשמועינן דלא אימא דגביא מעידית מטעמא דכתיבנא כו' וליכא למיפרך
מיא גופה מאי אתא לאשמועינן כדלית ליה אלא בינונית דגבי מיניה נזיקין דכבר אשמועינן לעיל אין לו אלא
בינונית כולן גובין מן הבינונית כו' ואם כן מאי אתא לאשמועינן די"ל דאתא לאשמועינן דב"ח גבי מבינוני'
לא מזיבורית כדאמרינן בברייתא אחריתי מטעמא דבשלו שמין דהאי ברייתא ס"ל כיון דהיה לו ומכרה
נבר כשתעבד · גם אין להקשות כמי אבבא דעידית ובינונית כו' נזיקין בעידית כו' וכבר אמר אין לו אלא
בינונית כולן גובין כו' די"ל דהתם מיירי דלא היה לו כלל והכא בסיפא היה לו ומכרה כו' והכי דייק לישנא
מעיקרא קאמר אין לו אלא בינונית כו' משמע דלא היה לו כלל והדר קאמר היו לו כולן והדר קאמר
היה לו עידית ובינונית כו' כלומר שמכר הזיבורית כו' ואתא לאשמועינן דכיון דדיכיה דבתורת
זיבורית כשמכרה לאחר גביה מן הלקוחות ולא מהבינונית דלאו דיכיה בהכי ואשמועינן דכיון
לית ליה בכי חרי לא מצי מדחי ליה אבל משעבדי ובהכי סלקא שפיר פי' כולהו בבי דהך ברייתא דכולהו
דף ח' ע"א) איצטריכו :
אם אמרת דבשלו הן שמין כו' אין להקשות דמאי קושיא דדוקא גבי נזיקין דכתיב ביה מיטב שדהו
והייכו דמזיק ודאי דבשלו הן שמין וכדאמר לעיל רחמנא אמר שדהו ואת אמרה בשל עולם גבי
ב"ח דלא כתיב שדהו אפשר דלר"ע בשל עולם הן שמין ולזה י"ל דכאורא דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא
תקון והיותר נכון אבל הוא דכוונת הבעין הוא כי קאמר התנא מן העידית או בינונית כו' מאי קאמר עידית
לו או של עולם ופשיטא דלא קרי עידית בחדא אבל עולם ובחדא אבלו ואם כן כיון דפשיט הבעין דעידית
קאמר ר"ע כל הנזיקין נובין מן העידית עידית דידיה קאמר מהכרח הכתוב דקאמר מיטב שדיהו אם כן
עידית דקאמר בברייתא כווי ודאי דהכי קרי לית אעידית דידיה ובינונית נמי ולהכי הקשה ואם אמרת דבשלו
הן שמין כו' :
ד"ה ה"נ אידי ואידי בשלא היתה עידית ומכרה כו' לא ניחא להו לתוס' הגירסא אחריתי דאפשר דהוה
להו ואי אידי ואידי בשהיתה לו עידית ומכרה דפשיטא להו דהוי דוחק גדול לאוקומי ברייתא
ומייתא דהוה ליה ומכרה כיון דשויא בזבורית שלו כדעלמא להכי קרי ליה בינונית וגביא מיניה ב"ח ואם כן
מאי הלכתא מוקמינן לה בהאי דוחקא דהוה ליה עידית ומכרה ואם חדא מיירי בדהוה ליה ומכרה וחדא
דלא הוה ליה הייכו תירוצא דלעיל ומעתה אין אנו צריכין לאוקומי חדא דשויא כעידית וחדא בדלא
שויא כו' וק"ל :
הא דשויא בינונית שלו כעידית דעלמא כו' הקשה בס' גידולי תרומה דף ל"ב וז"ל כיון דכאית האי
תנא לאשמועינן היכא דאית ללוה מה שמשתנה בשויו מיניה לעלמא אמאי נקט זה בחלוקה
ומכעית ולא נקט בחלוקא א' דעידית היכא דעידית דידיה הוי כבינונית דעלמא כו' עכ"ל והוה אפש' למימר
עוד

עוד לחזק הקושיא דטפי הוה משמיענן אם הוה קאמר הכי היכא דעידית דידיה שויא כבינונית דעלמא תבייא מיניה ב"ח דהשתא אפשר למימר דהאי דקאמר דבשל עולם הן שמין וגבי מזיבורית דוקא הכי קאמר אבל אם שויא עידית דידיה כבינונית לא גביא מיניה מטעמא דבשל עולם כו' משום דאיכא למימר עיניו נתן בה ולא גביא מיניה כיון דהוי עידית וכמ"ש התוספות לקמן לא"ד בד"ה מדלית ליה תקנתא כו' דאפילו בבינוני' היכא דלית ליה עידית שייך למימר עיניו נתן ואמר אקפוץ ואלוהו כדי שאכנס בחובי כו' ואם כן טפי הוה משמיענו אם הוה קאמר עידית דנגבא מיניה ב"ח מטעמא דשויא כבינונית דעלמא ולי נראה אחר המחילה דאין כאן מקום קושיא דאיך מקשי' לתנא דברייתא בתריתא דלאשמועינן היכא דקאמר ברייתא קמיתא דכבר השמיענו ברייתא קמיתא כל זה דקאמר בינונית וזיבורית נזיקין וב"ח בבינונית כו' והשתא איירי בדלית ליה עידית ודאי דאי אית ליה אמאי נגביא נזיקין מבנונית ולא מן העידית דידיה דשויא כעידית בעלמא וכיון דאיירי בדלית ליה עידית בינונית דעלמא הויא עידית דידיה וקאמר דנגבא מיניה ב"ח ולהכי ההיא ברייתא אחריתי לא קאמר הכי דכבר השמיענו תנא דהך ברייתא והן הן הדברים עצמן ואף על גב דהשתא כוי כפקא לן הכי מכח הדיוק מ"מ לא הוי בפירוש :

ד"ה

ואי בעית אימא כשהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא כו' ולא גרסי' כעידית דעלמא דכיון דקאי אשלא היתה כו' עם שכבר בא בס' המפ' ואי דאיכא לעיין על דברי התוספות מ"מ כעוזר על זה באופן אחר כדי לבא אל התירוץ ואומר דיש לו' דכיון דקאמרי התוספות בדיבור הקודם דמאי דתירץ הגמרא אידי ואידי בשלא היתה עידית ומכרה אשלילא אתא למכרה וחדא איירי דאית ליה וחדא איירי דלית ליה וכשתירץ הגמר' לפי גרסתו דבינונית שלו כבינונית דעלמא לא מוקי חדא דאית ליה עידית וחדא דלית ליה כו' דא"א לאוקומי שום א' מהם כדאית ליה עידית וכיון דלפי גרסתו איירי כולן בדלית ליה ולא איירי בדלעיל מיהו אף לפי הגירסא אחריתי אמאי לא מוקי כמי דאיירי כולן בדאית ליה עידית ולא קשיא השתא אלא חדא והיא אמאי בברייתא קמיתא קאמר דנזיקין גובין מבינונית ולא מעידית דאית ליה כיון דבשלו הן שמין דבשלמא בברייתא תנייתא בשל עולם הן שמין ולהכי גובין מבינונית דהוי כעידית דעלמא כו' אבל לא קשיא אמאי קרי ליה בינונית דלפי דיש לו עידית קרי ליה בינונית ואם כן אמאי קאמרי התוספו' דקאי אשלא היתה כו' ומקשה תרתי כו' דאימא דקאי אשהיתה ולא קשיא אלא חדא כו' וי"ל דלעולם קשיא תרתי דאף אם כאמר דאיירי כשהיתה לו עידית ומכרה מ"מ הוה קשה דכיון דמאי דקרי ליה בינונית אף דהויא כעידית בעלמא הוא משום דבשלו שמין לקרותו כך וכיון דאית ליה עידית הויא האי בינונית דידיה אם כן כשאמר בבבא הקודמת עידית ובינונית בשלו הן שמין דודאי כולא ברייתא חדא היא ומטעמא דקרי ליה בסיפא בינונית מהאי טעמא נמי קרי ליה בבבא קמייתא ואם כן היכי קאמר עידית ובינונית והא לית ליה זיבורית והויא האי בינונית זיבורית והיכי קרי ליה בינונית ואין לומר דאית ליה זיבורית דכתובת אשה אמאי נגבית מבינונית והתם בבבא תניינא אמרינן דאית ליה עידית מהכרח אידי ואידי אבל הכא למה אנו צריכין לידחק ולהקשות אחר כך אמאי קאמר כתובת אשה בבינונית כו' ואם כן כיון דאיירי כדלית ליה זיבורית קשיא אמאי קרי לה בינונית וקשיא אמאי גובין נזיקין מן הבינונית כמ"ש זיבורית קשיא נמי תרתי כמי כיאה ליה לתוספות למימר דקאי אשלא היתה ולהקשות תרתי דהכי משמע פשטא דברייתא ולא למימר דאיירי דאית ליה ולהקשות נמי תרתי :

מכרן

לא' היכי דמי אי בבת א' כו' אין להקשות דאימא דאיירי בא' בג' שעות דומיא דג' דהיינו הא' ומה לי ג' ומה לי א' וזה פשוט אבל אין לומר דאי מכרן לא' בג' שעות ביום דלא נכנס תחת הבעלים אלא כולן גובין מן האחרון ואכי ג' שקנו בג' שעות דינם דלא שנכי כדי דאין יודעין מי קנה אחרון אבל א' כיון שטוען כדי שלקח הזיבורית באחרונה כולן גובין ממנו ולא מצי למימר הנזיקין דעידית לקח באחרונה כדי ליגבות ממנו דהמוציא מחבירו עליו הראיה ולהכי לא מוקי בהכי משום דלא נכנס תחת

הבעלים

בעלים כו' דלא היא דודאי נכנס תחת הבעלים והכי איכא למידק מפירוש רש"י ז"ל שכתב אלא בזה
אחר זה בג' ימים דמשמע דדוקא בג' ימים גובין מן האחרון אפילו בא' אבל ביום א' לא ולהכי הוצרך לפרש
בג' ימים דאל"כ למה כתב רש"י הכי דלא צורך וליכא למימר דגובין מן האחרון מטעמא דהמ"ע דאדרבא
על הלוקח להביא ראיה שלקח הזיבורית באחרונה כדי ליפרע לנזיקין ממנו וטעמא דמילתא דכיון דבהיות
קרקע ברשו' המוכר נתחייב לנזיקין עידית כפרט למה שאמרו התוספות דעמד בדין עם המזיק ועל הלוקח
להביא ראיה דהזיבורית לקחו באחרונה והוא פירעון ודמיא הא מילתא למאי דאמרינן בעלמא ברי בחובה
וספק בתורה עליו להביא ראיה והכא הוא ברי שנתחייב והוי ספק אם מיקרי פירעון הזיבורית אם לא ונחייב
עידית שלקחו באחרונה ועליו להביא ראיה כי לקח הזיבורית באחרונה· ועוד מטעמא אחרינא נ"ל דודאי
נכנס תחת הבעלים אף שקנה העידית וזיבורית כו' בג' שעות ביום וטעמא דלא שייך למימר מקום הנחתי
לך אם לא בג' ימים או בג' שעות במקום שכותבין שעות וטעמא דשייך למימר מקום הנחתי כו' דהא מידי
דשטר מפקי ליה לקלא שקניתי את העידית בתחילה וכיון שלא ערערת מחלת שעבודך ובעתיך לגבות
מן הזיבורית שהנחתי והיינו דקאמר ליה מקום הנחתי כו' אבל כשקנה הכל בעת א' או ביום ונפקא ליה
קלא כלה בבת אחת לא שייך למימר מקום הנחתי דלא ידע מקנית העידית או הזיבורית וסבור היה הכל בבת
אחת ולפיכך לא ערער ולהכי ראוי למימר בכי האי גוונא דנכנס תחת הבעלים:

ובחפשי אמתחות שיטות הפוסקים בענין זה מצאתי ראיתי בדברי הטור סימן קי"ט בעניין קרוב
לזה פלוגתא דרבוותא וה"ה הכא דכתב שם היכא שלקחו ג' ביום אחד וטען כל לוקח
לזה שבא לטרוף אני לקחתי תחילה והנחתי לך מקום כתב הרמב"ן ששומעין לו ואינו יכול ליגבות עד שיביא
ראיה ור"י פירש כיון שלא ניכר מתוך השטר כו' קניין השטר לא חל עד סוף הזמן כו' יע"ש הרי בדין זה
משמע כמי דלהרמבן מצי מידחי ליה לזיבורית ולומר קניתי באחרונה ולר"י כיון שאין גילוי בשטר מי
היה באחרונה לא מצי מידחי ליה באופן דזה התירוץ אינו עולה יפה לדעת ר"י אלא לדעת הרמב"ן כך נר'
לפי לשון הטור ברם לפי מאי דקוינן דכתב בעל התרומות בשער ד' בשם הרמב"ן שהשיב לו בתשובה ודקה
שהיא ראיה מכרן לג' כא' כולן נכנסו תחת הבעלים ז"ל דוקא קאמר כא' כגון שהיו יוצאין שטרות ביום א'
ממש והיינו דדייקינן בגמרא השתא לג' בני אדם כאחד דאפשר לומר דחד מינייהו קדים אמרת כולן נכנסו
תחת הבעלים כלומר כיון דלאו בירושלים יתבינן דכתבי שעות לא חיישינן דילמא כתב ומסר לזה דקי"ל ב'
שטרות היוצאין ביום א' או חולקים או שודא דדייני כו' הילכך הכא כו' מוקמינן להו אדינייהו ונכנס תחת
הבעלים דהיא שודא דרבנן אבל מכרן בזה אחר זה ולא נתברר מי משניהם קדם דוחין אותו עד שיביא ראיה
כו' ע"כ הרי בפי' דאין לחלק אלא בין יום לג' ימים אבל אין לחלק בין א' לג' שלקחו ביום א' דאם תאמר
דיש חילוק בין ג' לא' שקנה ביום בג' שעות וטעמא שא' טוען ברי אבל הג' אינן יכולין לטעון ברי כמ"ש א"כ
היכי מחלק בין ג' שקנו בג' ימים ולא אתברר בשטר מי שבהם קדם להיכא שקנו ביום א' דכי היכי דכשקנו
ביום א' מטעמא דלא מצי למיטען ברי נכנסו תחת הבעלים אף כשקנו בג' ימים כמי לא מצי למיטען
ברי נכנסו תחת הבעלים אף כשקנו בג' ימים כמי לא מצי למיטען ברי וכמ"ש אלא ודאי דטעמא בג' שקנו
ביום א' הוא דכיון דאפשר לומר שהיה בבת א' שאפשר אף שאפשר לומר כמי דהיה בזה אחר זה לא קיישינן
ושעבודו גבי כולן בשוה ולפיכך נכנסו תחת הבעלים אבל כשקנו בג' ימים אף שלא נתברר מי היה קודם
כיון שאי אפשר לומר דהיה בבת א' כמוצא אין שעבוד גבי שלשתן ולפיכך עליו להביא ראיה ואם כן כשקנה א'
בג' שעות כיון שהיה ביום א' הכל נכנס תחת שעבודו ואם כן אף לדעת הרמב"ן לא מצי למדחי אבל זיבורית
כיון שנשתעבד הכל אבל וזה נ"ל מהכרח מ"ש ונ"ע לפי זה מ"ש הטור בשמו שאפילו ג' שקנו ביום א' אם טען
כל לוקח לזה שבא לטרוף ממנו אני לקחתי באחרונה דשומעין לו כיון שהוא ספק כו' כל זה איכא למידק
לכאורא ולפום דיהטא:

ד״ה מכרן לא׳ כו׳ הש״תא לא אסיק אדעתיה כו׳ ק׳ דמה אתא לאשמועינן דהשתא לא אסיק אדעתיה דודאי אין לספק בזה דאם לא כן היכי פריך וליגבו כולן מן העידית ואי ידע טעמא דאי שתקיתו
מאי קא קשיא ליה ואין לומר דתרי מקשים הוו דהוא דוחק ואפשר דמאי דפריך וליגבו כלן מן העידית הוא אחר שידעו טעמא דאי שתקיתו ופריך הכי דבהכרח אין לומר אי שתקיתו דהכא איירי ביתמי דאם לא כן קשה בנזיקין לא ליגבו להו מן העידית בטענת אם שתקיתו והמקשה לא פי׳ דבריו אבל הקשה ליגבו כולן מן העידית והמתרץ לא ידע כל זה ולפיכך תירץ אם שתקיתו ולהכי פריך בנזיקין כמי כל זה היה אפשר למימר לפי פשטא דשמעתתא ולפיכך קאמרי התוספות השתא לא סלקא דעתין דאף על גב דלפי קושית לגבי כולן כו׳ אין הכרח מ״מ לפי קושית מכרן לא׳ מיבעיא כו׳ א״א למימר הכי דאם כן דהוה ס״ל הכי מאי מקשה מיבעיא אבל קשה דאם כן כשתירץ כגון שלקח עידית ודאי דהוה ידע לתירוצא דאי שתקיתו דלא בעלם מציכי המתרץ קושית ליגבו כולן מן העידית אלא ידע והוה מתרץ לה מטעמא דאי שתקיתו ואין להקשות דאיך בעלם קושית א״ה בנזיקין כמי דודאי הוה ס״ל דאף על גב דאמרינן אי שתקיתו מ״מ לגרועי מדינא קמא לא אמרינן דהרי מכינו לה״ה בפ׳ ט׳ מה׳ מלוה דהביא בשם הרשב״א דס״ל לפסק הלכה דלא אמרינן אי שתקיתו לגרועי מדינא קמא כו׳ דמשמע דלאוקומי בדינא קמא אמרינן והכי דייק בספר גידולי תרומה דף ל״ג יע״ש באופן דהמתרץ כשתירץ בשלקח עידית באחרונה כו׳ הוה ס״ל טעמא דאי שתקיתו אבל לא לגרועי ואם כן אמאי לא מתרץ בשלקח בבת א׳ ואתא לאשמועינן דאף על גב דשייך טעמא דאי שתקיתו לא אמרינן לגרועי מדינא קמא ולא מצי למימר הלוקח לנזיקין אי שתקיתו ושקליתו מן הזיבורית שקליתו ואם לא מהדרנא זיבורית למריה כו׳ דכיון דהוה לגרועי לא מצי למימר הכי ולפי זה מ״ש התוספות בד״ה ואי שתקת דמצי למימר אי שתקת לגרועי אלא דיאמר הלה לכשתהדר הוא הנעה למקשה דפריך א״ה נזיקין נמי דס״ל הכי ולהכי לא פריך מנ״ח אבל המתרץ לא הוה ס״ל אלא דלא מצי למימר כלל אי שתקת כו׳ וא״כ קשה מ״ש וי״ל דניחא ליה טפי למימר דאתא לאשמועינן רבותא דאפילו דלקח עידית באחרונה מצי מידחי ליה ולא למימר דלא מצי לגרועי מדינא קמא בההוא רבותא טפי׳ אין להקשות במה שאמרו התוספות דיכול לכבוש השטר כו׳ דאם כן יאמרו הנזיקין דלא קנה הלוקח עידית וירצו ליגבות ממנו דהא אפשר להביא עדים ע״פ שהודה בפניהם המוכר שמכר לו עידית וביכונית לבד והמוכר יאמר כן כדי שלא יגבו מהלוקח אלא זיבורית כדי שאם יגבו ממנו לא יפרע אחר כך למוכר אלא זיבורית אבל אם יגבו ממנו עדית יכתבו ללוקח ב״ד הטרפא ואחר כך יטרוף עידית מהמוכר גם אין להקשות דאמאי לא קאמר התוספות אי שתקיתו כו׳ ואם לא אתן למוכר במתנה הזיבורית ותגבו ממנו דהא אין לו לעשות כן דכדי שלא ליגבות להם העידית דאפשר דיגבוה אחר כך מהמוכר לכשיהיו לו מעות יאבד הזיבורית לגמרי שנותן לו במתנה גמורה כו׳ ואי קשיא הא קשיא דאמאי לא קאמרי דמ״ל כו׳ ואם לא אחזור ליזכור הזיבורית למוכר והמוכר ירצה לקנות הזיבורית כדי שלא לשלם עידית ללוקח כשיבא ליגבות ממנו ע״י הטרפא ואמאי אצטריכו התוספות למימר אכבוש השטר כו׳ דהא אפשר להראותו להם ולמימר הכי גם אין להקשות דאם כן דאפשר למיטען הכי ולכבוש את השטר כשתירצו בגמרא הכא במאי עסקינן ביתמי דלאו בני פירעון כו׳ אכתי קשה דלא ליגבו לנזיקין מן העידית בטענה דאי שתקיתו כו׳ ואי לא אכבוש שטר העידית וה״ל כאילו לא קנאו כו׳ דודאי בהכרח איירי בגמרא כשהראה שטר העידית בפני עדים או ב״ד ולהכי מוקי לה ביתמי לבד דהא קושי׳ המקשה היא לא ימנע אם זה הלוקח איירי דא״א למיטען אי שתקיתו כלל קשה ליגבו כולן מן העידית ואי איירי בטוען שתקיתו כו׳ ק׳ לנזיקין נמי לא ליגבו ואם כן בהכרח איירי בדלא אפשר ליה למיטען אי שתקיתו וביתמי כו׳ ובודאי כשהראה השטר ואם כן דלא מצי למיטען אי שתקיתו כו׳ קשיא קושיא קמייתא ליגבו כולן מן העידית: (דף ח׳ ע״ב)

פשיטא מכר לוקח ביבונית וזיבורית כו׳ אבל מכר עידית ושייר בינונית מאי כו׳ א״ל רבא כו׳ ק׳ למה

למה שפירש רש"י בפרק מי שהיה נשוי דף כ"ב גבי ראובן שמכר כל שדותיו כו' ומכר שמעון שדה אחת
כו' פירש רש"י בשטר אחד דכשני שטרות אין גובין מלוי אם כן לקח האחרונה דמצי אמר ליה הניח כו' ע"כ
ומאי גובין מלוי כשלקח האחרונה הא אמר רבא הכא דמצי אמר ליה א"א בתקנת חכמים כו' דלוקח
ראשון מכר לו כל שדות שתבא לידו וכשם שהוא היה אפשר למיטען א"א אף לוקח שני ואם כן מאי שני הא
גוונא גובה מלוי ולתוספות נמי ק' דכתבו ול"נ כו' עד מצי לפ' בב' שטרות כמנא דמצי למיטען לוקח
א' א"א ורבה מזה גובה כו' כשלקח לוקח ב' את שלפני האחרונה והא כשלקח האחרונה לא מצי למימר רבה
מזה גובה כו' וכמ"ש ואם כן ק' דלא מצי לאוקמי בב' שטרות כו' תו איכא לאתמוהי במה שהקשה על פירוש
רש"י ולא נהירא דמצי שמעון למימר מאי טעמא כו' האי תקנתא לא ניחא לי דהכא אמרינן להפך דלא מצי
לוקח ראשון למטען הכי דאמרינן פשיטא מכר שמעון בינונית וזיבורית ליתו כולן וליגבו מן העידית דהא
אחרונה ובינונית וזיבורית ליתנו גביה וטעמא פירש הרב כ"י דלא מצי למימר א"א דלאפירו ניחא ליה תקנת'
דרבנן והיכי קאמרי התוספות דמצי שמעון למימר א"א כשמכר אותו שלפני האחרונה · עוד אשוב אתפלה
ממה שראיתי להרב שלטי הגבורים שכתב בשמעתא דידן מדברי רש"י והרא"ש משמע דהא דאמרינן רבה
מזה גובה כו' אבל אם לקח עידית באחרונה כראה דשפיר מצי ליגבות מלוי הבינונית כו' ולא ידעתי מכיין
דקדק זה וגם הוא להפך מ"ש בגמרא פשיטא מכר לוקח בינונית ליתו כלן וליגבו מן העידית כו' ולפי' זה
לא קשיא לתוספות מההיא דהקשינו דהיכי מוקי בב' שטרות אדרבא לפי' רש"י ק' דלמאי קאמר רש"י דלא
מצי לאוקומי בב' שטרות משום דלא משכחת לא רבה מזה גובה כו' אלא כשקנה לוי האחרונה כו' דהא
מכינן לאוקומי אף שקנה את שלפני האחרונה בשקנה עידית באחרונה כו' כיון שאם היה ביד הלוקח
הראשון לא היה דוחהו אצל העידית והיה אומר א"א כך עתה וכמ"ש הרב הנזכר וכבר כתבו זה התוספות
במ"ש ומיהו יתכן אף בב' שטרות כו' בשלקח בינונית שהיא לפני העידית שהיא באחרונה מטעמא
אחרינא :

ולישב כל זה אפשר למימר דיואי דקאמר רבא דמצי לוקח ב' למימר · · אפשי מטעמא דמה מכר
ראשון לב' כו' לאו לדחותו לב"ח מלוקח דאין לו דין ודברים עמו אלא דמצי למידחי ליה
ללוקח ראשון בזאת הטענה ולא ניחא דמצי לפטור עצמו הלוקח הא' שיאמר לב"ח הנה שעבודך ביד לוי קח
ולך דמצי למימר א"א וכמנא מחויב לוקח ראשון נמי וכוונת הבחירה ביד הב"ח רבה מזה גובה כו' וראיה
לדברינו דהתוספות הקשו על רש"י וכתבו כשלקח לוי את שלפני האחרונה מאי לא גבי מלוי הא מצי למימ'
שמעון טעמא מאי תקנו רבנן כו' א"א הילכך מצי לפ' בב' שטרות כו' ומאי רבה גובה משמעון הא מצי
למימר א"א וכמ"ש וכמנא פוטר עצמו אלא ודאי דמאי דקאמרי התוספות דמצי שמעון למימר א"א הוא
לחייב לוי ולא לפטור עצמו והכי אולא פי' דהאי שמעתתא דילן לדעת רש"י ז"ל אבל מכר עידית ושייר
בינונית כו' מאי מצי לפטור עצמו הלוקח הא' ולמימר הרי שעבודך לפניך ביד לוי ואין לך דין ודברים עמי
או מצי למימר הב"ח אתה הרחקת שעבודי ביד אחרים איני רוצה לדון עם לוי דלאו בעל דברים דידי טפי
סבר אביי למימר כיון דשעבודו מתקנתא דרבנן ביד לוי מה לו ליגבות משמעון ולוה אמר כלהו גבו מן
מן העידית לבד אבל לא משמעון אמר ליה רבא אפילו תימא דאין זו טענה אתה הרחקת שעבודי הא מצי
לוי לדחותו על שמעון נמי ולחייבו מטעמא דא"א דמה מכר ראשון לב' כל זכות שתבא לידו כו' ולהכי כתב
רש"י ז"ל דאם לקח לוי האחרונה רבה מזה גובה כו' דשמעון טעין בעינא תקנתא רבנן ויתחייב לוי ולוי
יטעון א"א ויתחייב שמעון כו' ודכוותא אפשר לפרש לדעת התוספות מאי דקאמרי פשיטא מכר בינונית
ושייר עידית כו' ליתו כולן וליגבו כו' ולא מצי לפטור עצמו כמאי דקאמר א"א כיון דלית ליה בינונית אלא
גבי לוי ואיהו יאמר בעינא תקנתא כו' ומש"ה לא מצי לפטור עצמו אלא רבה מזה גובה ומאי דקאמרי
התוספות דמצי לוקח ראשון למימר א"א הוא לחייב לוקח ב' ומאי דקאמרי בגמרא דלא מצי למימר הוא

לפטור עצמו ובהכי לא קשיא מידי כמו למ"ש הרב בעל שלטי הגבורים בשם רש"י דאם לקח עידית באחרונה ומכר בינונית שלפני האחרונה לא מצי לוי לדחות אבל העידית כו' לפטור עצמו אלא גובה ממנו או משמעון אם ירצה כו'. ואין בגמרא הפך זה דלא אמרו אלא שלא לפטור את שמעון אבל לא לפטור את לוי וכמ"ש ומאי דקאמר רש"י לא מצי לאוקומי בב' שטרות דהא אם לקח את שלפני האחרונה יכול לדחותו כו' והוא דוקא כשלקח זיבורית באחרונה וכיון דלא מצית למימר דאיירי כולל להכי לא מצית לפרושי בב' שטרות כו' והתוס' ס"ל דמצי למימר דאיירי בב' שטרות ומצית למימר דאיירי כולל וכמ"ש ובהכי סלקא שפיר שמעתתא לדעת רש"י והתוספות· עוד אפשר למימר דלא קשה מידי לפירוש רש"י דמאי דקאמר דלא מצית לפרוש בב' שטרות דאין יכול ליגבות אלא כשלא אותו שלקח באחרונה כו' אמימרא דרבא קאי דקאמר ולא אמרן אלא כשמכר בינונית כו' ואם כן בהא ודאי אף בב' שטרות נמי גם לקח הבינונית ההוא שלקחו באחרונה ודאי גובה ממנו דמאי דקי ליה אם יאמר א"א בתקנתא דרבנן כו' אמר לו הב לי מדינא שהב"ח דינו בבינונית וכ"ש אם קאמר בעינא תקנתא דרבנן שמתחייב ולפיכך בהכרח גובה מלוי ואם רצה מזיבורי' דשמעון משום בעל דינו כו' ואם כן ליכא קושיא מיו"ש בגמרא דהתם אי קאמר לוקח ב' א"א מדחי ליה אבינונית דלוקח א' דהוי דינו בבינונית· עוד אפשר לתרץ לדעת התוספות דמ"ש דמצי למימר שמעון לא' הוא כשלקח הזיבורית באחרונה ולוי לקח בינונית וקאמר דשפי' מצית למימר רצה מזה גובה ולא דמיא להא דאמרינן בגמרא דלא מצי למימר א"א דהכא אם יאמר הלוקח הא' א"א ופוק גבי מבינונית א"א ללוי לדחותו במה שאמר בעינא תקנתא דרבנן ופוק גבי מזיבורית ולא דמיא למ"ש בגמרא דלא מצי למימר א"א משום שיאמר הלה בעינא תקנתא ולהכי זכן בינונית משום דלא חזיא לך דכיון דמתקנת דרבנן את גבי מעידית שלקח באחרונה כמנה לא חזיא לך בינונית אבל התם לגבי זיבורית חזיא ולהכי מצי למימר א"א כדי לחייב ללוי כמנה לא קשיא לדבריהם מ"ש ואי קשיא הא קשיא דאמרו התוספות בסוף הדיבור ומיהו יתכן להיות רצה מזה גובה כו' ואע"פ שלקח לוי משמעון אותה שלפני האחרונה בענין שהאחרונה עידית והראשונה שלקח זיבורית כו' ולזה א"א לתרץ אלא מאי דשנינן מעיקרא:

אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו כו' רצה מזה גובה כו' פירש רש"י רצה משמעון גובה מזיבורית דא"ל את בעל דברים דידי דשקלת כולהו כבשי דראובן כו' הקשה הרב מוהריב"ל חדא דאמאי לא קאמר משום שיאמר אני אוהב זיבורית טפי פורתא כו' ע"כ ולזה י"ל דאולי ס"ל לרש"י כמו שפי' הרא"ש ז"ל דאי לא מכר הבינונית וקאמר ליה ב"ח תן לי זיבורית טפי פורתא ולא מבינונית דיאמר לו הלוקח אם תשקול בינונית כדינך שקול ואי לא לא אתן מזיבורית דאני חפץ בו ולא אמרו דיתן לו משום שלא תנעול דלת אלא כשאומר לו שקול כיוקר' דלקמיה כמ"ש לעיל דכיון דאם ירצה לקנות כיוקר' דלקמיה אתה תרצה לתתו לו ואם כן איכא נעילת דלת דיאמר אם היה לי ממון שהלויתי לך הייתי קונהו בזול אבל אם זה לא ירצה למוכרו הזיבורית למה יתן לו מה שירצה ואין לו אלא הבינונית מן התקנה ולא אמרו רצה מזה גובה זיבורית אלא משלם שהרחיק את שעבודו כו' כמו שמפורש בהרא"ש יע"ש ואם כן אי הוה קאמר רש"י טעמא משום שאמר אני אוהב זיבורית כו' הכא משמע אפילו שלא הרחיק שעבודו נמי ולפיכך קאמר משום שיאמר אתה בעל דברים טפי מאחר דמשמע דוקא כי האי גוונא דהרחיק שעבודו והוא בעל הזיבורית בעל דברים טפי מלוקח שני או גובה ממנו אבל אי לא הרחיק שעבודו דאו לא מצי למימר אתה בעל דברים דידי טפי מבעל בינונית או גבי מדינו מבינונית ולאשמועינן הא אתא רש"י ולא ק' אמאי לא קאמר דגביא אפי' מעידי' בדלית ליה זיבורית מהאי טעמא וכמ"ש הרב הנזכר אפשר סמך אמה שכתב בפרק מי שהיה נשוי ולא הוצרך הכא נמי לב' דבריו ועל הרא"ש איכא לאתמוהי דמספקא ליה האי מילתא אי גביא מעידית אי לא כו' וכבר פי' רש"י ז"ל דגביא· באופן דס"ל לרש"י והרא"ש דאי קאמר הב לי זיבורית לא יהיב ליה וליכא נעילת דלת ולא דמיא לדלעיל והיינו דקאמר בגמרא דמצי למיטען שני כשלקח זיבורית ואתא בעל חוב ליגבות

ממנו

ממנו להכי דייקי וזבני מילתא דלא חזייא כו' כלומר כיון דאי הוה האי זיבורית ביד לוקח א' מצי למימר אי שקול כדינך שקול ואי לא לא יהיבנא לך הכא נמי להכי דייקי וזבני מילתא דלא חזיא דלא יהיב לך לוקח א' ואין לומר דאמאי לא קאמר מקום הנחתי דלא שייך אלא כשלקח דינו והוא בינונית כו':

ד"ה אבל זבן עידית כו' הרב מוהריב"ל פירש כונת דקאמר אפילו דשביק בינונית דמשמע דמצי לאוקומי אף בדלא שביק והוא דשביק עידית ולא זיבורית כו' ואי לא הוה ההאי טעמא דלהכי דייקי כו' לא מצי מידחי ליה גבי עידית כחבריה בציר פורתא ולהכי טעין להכי דייקי וק' לפי' דהיכי מצי למיטען להכי דייקי דזבני מילתא דלא חזיא דכיון דלית ליה בינונית ללוקח א' גבי בעל חוב מזיבורית כדתניא לעיל ואם כן ודאי דחזיא לב"ח והיכי טעין וזבני מילתא דלא חזיא כו' ואם כן אמאי לא גביא מלוקח ב' כיון דחזיא ליה ומלוקח א' לא מצי גבי דקאמר ליה ז"ל גבי מזיבורית כדינך ולא אתן עידית בציר פורתא וכמ"ש התוספות לעיל כו' דהוי · עוד ק' במאי דקאמרי התוספות מ"מ הוצרך להאי טעמא כו' דלא מצי למימר הנחתי כו' דמשמע דמאי דהוה ק' להו אי מיירי בדשביק בינונית הוא אמאי לא קאמר מקום הנחתי כו' וק' דטפי מהאי קשיא והוא אמאי איצטריך לטעמא כלל וקאמר ולא אמרן כו' והא אי הוה ביד לוקח א' לא הוה מגבי ליה אלא בינונית כדיניה ולא מזיבורית ואם כן היכי תיסק אדעתין למימר דגביא מזיבורית דלוקח שני דקאמר ולא אמרן כו' פשיטא דלא גביא מניה:

ואפשר דכך היא כונת התוספו' דמתחלה הוקשה להם דאמאי איצטריך למיהב טעמא אמאי לא גביא מזיבורית דלוקח ב' כיון דיש בינונית לראשון ודאי דאין מן הראוי דיגבה ממנו ועוד דאמאי איצטריך למימ' דזבין ארעא דלא חזיא לך ת"ל משו' מקום הנחתי ואמאי איצטריך תרתי מקו' הנחתי ולהכי דייקי ומתחת זה היה אפשר למימר דמיירי בדלא שביק בינונית אלא זיבורית ותרתי זיבורית ה"ל וחדא זבין וחדא שביק והאי דשביק היה סמוך אצל שדיהו של ב"ח ואתא ב"ח ליגבות מזיבורי' דידיה וקאמר ליה לוקח ב' להכי טרחי ודייקי שלא ליקח אלא ארעא דלא חזיא דאע"ג דהוי זיבורית ודינך בזיבורית אבל אני קניתי זה ולא האחר דהוא סמוך אצל שדך וחזיא לך יותר מזה ודינה בהכי דהרי אמרינן לעיל גבי כיון דרוצה ליגבות מבינונית ופי' רש"י משום שהוא סמוך אצל שדהו וקאמר בגמ' עלה מתקיף ליה כו' א"כ הורעת כחן של מזיקין וגם בב"ח כו' אלא ודאי דיהיב ליה כוליה דהשתא כו' ולהכי קאמר לוקח ב' ז"ל גבי מזיבורית שהוא סמוך אצל שדך והיינו האי דשביק ולהכי דייקי כו' וטפי שייך האי טעמא מטעמא דמקום הנחתי דהיא שייך בשהם שוים בינונית בבינונית והכא טעמא אחריתי והיא עדיף טפי דלהכי דייקי כו' מילתא דלא חזיא כו' וקאמרי התוס' עלה דאי משום הא אדרבא כו' דאיירי שפיר אפילו בדשביק כו' ומאי דקאמר שפיר ר"ל דטפי ניחא לפ' בדשביק ולא קשיא הנהו תרתי דקאמרת יותר מלפי' בדלא שביק דאדרבא אי מיירי בדשביק הוצרך טעמא דלהכי טרחי כו' ולא מצי למימר הנחתי ולפי' אחרינ' מצי למימר אלא משום דשייכא טפי ההוא טעמא קאמר לה וכמ"ש ולא קשיא מידי והיינו דקאמר מ"מ הוצרך ולא מצי למימר הנחתי כו':

ד"ה דינא הוא דאזיל ראובן כו' הרב מהריב"ל הקשה דמאחר דקאמרי התוספות דאין יכולין להעיד אף לשמעון כיון דאי לית ליה טריף מראובן אם כן קשיא כשיהיו עדים קרובים לשמעון ודאי דלא יכולין להעיד לראובן כיון דיש ריוח לשמעון ואי ס"ל דהעמדת קרקע לאו מילתא היא לשמעון עצמו יכולין להעיד כו' אם כן הדרא קושיא לדוכתין מאי נפקא מינה וא"כ היכי קאמרי וכן כו' ואין לתרץ דעד השתא קאמרי התוספות דאם יכולין להעיד לשמעון משום דאי לית ליה טריף מראובן והוי חיוב גמור ומשו' הכי פסולים להעיד לשמעון אבל הכא שפסולים לשמעון למה לא יעידו לראובן דהעמדת קרקע בידו לא כל כי האי דלפסלו להעיד לראובן וכותו ודי שלא יעידו לשמעון משום דהוי ריוח קצת אבל דליפסלו אף לראובן אמאי כו' דאם כן דהוקשה זה לתוספות והוה אפשר למימר דלהכי הוי מילתא לכשיפסלו לגבי שמעון אבל לגבי ראובן לא א"כ אמאי לא ניחא הכי דהיכי קאמר דיש ריוח לשמעון משום העמד קרקע כו'

והא

יתא אף על פי דידעינן הכי הוה קשה ומהיכן הוכיחו התוספות דלא הוי הכי ומעידית לית ראיה דהתם
קאמר דאי לית ליה ללוה הוו פרעי מן הערב והוי חיוב גמור אבל העמיד קרקע אם הוקשה להם דאימא
דלא הוי מילתא לגבי דלפשילו לאחר היכא תירצו בית"ש דהוי ריוח לשמעון כו' דזה לא נעלם ואפ"ה הוה
קשיא לן ועוד דאיך אפשר למימר דהעמיד קרקע לא הוי ריוח כהפסד ראובן דטריף מיניה דאדרבא הכא
יהאי מיירי דלית ליה לראובן דאי אית ליה אמאי כפרעין משמעון דהוי משעבדי ומ"מ קיימינן להפסד ראובן
דטריף מיניה אף על גב דאין ממה לפרוע לבעליה והיכא דזוכ' שמעון בקרקע דאי טריף לה ב"ח הוה כאלו
בלא כלום דאין לו לראובן לפרוע היכי תיסק אדעתין למימר דלא הוי תועלת כ"כ כי היכי דלפשילו לראובן
והא הוי תועלת גמור יותר מהפסד ראובן דקיימינן ליה כשהן קרוביו והנכון דבתחלה הוקשה לתוספות
דאמאי לא כימא היכא דהוו קרובין לראובן ומעידין לחייבו או קרובים לשמעון ומעידין לזכותו ולזה
הוצרך ראובן כדי שיפסלו או לכשיעידו כשהן קרובין לשמעון והייכו דהוה ס"ל התוספות כדהוה ס"ל
רב פפא התם במכות דכשהן קרובים לערב דהוו יכולין להציל ללוה ותירצו התוספות חדא חדא דמתחילה
אמרו דאפילו דלא יבא ראובן כמי הן פסולין דאי טריף כו' וק' כשהן קרובין לשמעון דהעמיד קרקע הוי ריוח
לשמעון משום דהא לית ליה לראובן ודומיא לכל זה אמרינן במכות דפסולין ללוה כו' משום קורבת הערב
כיון דאי לית ליה והכא כמי כשהן קרובין לראובן לא מצי לחייב לשמעון משום דטריף שמעון מראובן וכשהן
קרובין לשמעון לא מצי להעיד בזכותו משום דהא אי לית ליה הוא מפסיד הקרקע מכל וכל כו' וליכא
לאקשויי דכילף מהכא דקאמר אביי לא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את וכמו שהקשה הרב הנזכר
דמהיכא תיתי דהן פסולין להעיד דהא הכא קאמר דיכא דאזיל ראובן כו' דמשמע דאי לא אייתי ראובן אין
כפסלין להעיד דהא האמינ' לגביה כיון דלא ערער על השדה ואם כן שמעון לא מצי למימר הא הם קרובין
ואף על גב דאמרינן דיכא הוא דאזיל כו' הוא דלא מצי למימר אי אזיל לאו בעל דברים אבל אי לא חייש
לבשיערוף כו' כמנא מפסיד שמעון שיעידו העדים הקרובין לראובן לשמעון ואין לומר טעמינן דהא אי לא
אתי משמע דהאמינ' לגביה כאומר נאמן עלי אבא כו' והוה אמינא דהם כאמנין לחייב לשמעון קמ"ל מהתם
(דף ט' ע"א) דאי כו' ולהכי אייתי מהת' דאפי' לא אתי נמי אמרי' דהן פסולין וא"כ לא נפק' לן מידי כו':

ד"ה משהחזיק בה אין יכול לחזור כו' בב"מ פי' רש"י אפילו שלא נתן מעות דקרקע ניקנית בחזקה כו'
כך היא הגירסה התם כו' וק' דמשמע דמני מיירי אף כשנתן מעות כו' ואם כן קשה קושית
התוספות דאיהוי באחריות דיכול לחזור וכי לעולם יכול לחזור כו' גם ק' דמה לו לרש"י לפרש דאפילו דלא
נתן מעות דהיה די שיאמר דהא קרקע ניקנית בחזקה דדתנן כו' וי"ל דכוונת רש"י לפרש לן הכי כי היכי
דלא ניסק אדעתין למימר דהכא מיירי בדנתן מעות וטעמא משום דהתו' הוקשה להו בב"מ באי דקאמר עד
שלא החזיק בה יכול לחזור והקשו פשיטא כיון דליכא קנין ותירצו כגון שנתן מעות ובמקום דאין קונין בכסף
כו' והוקשה לרש"י דאם כפרש הכי ג"כ סיפא נמי מיירי ודאי בדנתן מעות וק' עלן דאי הוה באחריו' כשיחזור
עד כמה ליזיל ולחזור כו' א"כ ודאי מיירי בדלא נתן מעות לכך פירש רש"י התם ובריש נמי ובדלא נתן
מעות דאי ק' לך פשיטא אפשר לתרץ אגב סיפא נקטיה אבל אם מיירי בדנתן מעות ק' דאמאי יכול באחריו'
וכי לעולם יכול לחזור כו' וזהו שפירש רש"י נמי בסיפא החזיק כו' אפילו שלא נתן כו' מיקרי קניין בחזקה
ולא תימא גם במעות כו' באופן דעיקר כוונת רש"י הוא לאפוקי דלא נימא בדנתן דאפילו כשלא נתן איכא
קנין כו' והייכו דקאמר אפילו כשלא נתן כו' כלומר מיקרי החזיק אפילו בלא מעות וא"כ ודאי דכימא בדלא
נתן ולא כשנתן כו':

גמרא רב הונא אמר או כסף או מיטב כו' פי' משום דקשיא תרתי חדא דבחד קרא כתיב מיטב וחד
קרא קאמר כסף ועוד דהויא אפילו כזבין כו' והיכי קאמר מיטב דמשמע מידי אחריכא לא כו'
והמקשה שהקשה לעיל קשיא לי הא קושיא בתריתא. ולא קמייתא דהיא עדיפ' דהיכי קאמר אפי' זבין וקאמר
מיטב

מיטב והיא תרתי דסתרי ולהכי לא הקשה אלא מברייתא ולא מקראי דקאמר כסף דזה התירוץ הוא מבואר ורב פפא תירץ האי קושיא במאי דקאמר כל מילי מיטב הוא ולא כתרי כאן כשנותן קרקע כאן כשנותן מטלטלין אפילו סובין מיטב מיקרי ולא קשייא ליה כסף דכתב רחמנא למה לי דהוה דרך לג"ש דתחת תחת כתיבה ישלם כסף כו' כדאמרינן לעיל ורב הונא סבר כיון דשיכה קרא וכתב כסף במקום מיטב דקאמר במקום אחר מ"מ קרא לא נפיק מידי משמעותיה והואפשר הג"ש מתיבה אחריכא ומדאפקיה בלשון כסף ודאי לדרשא אתיא או כסף או מיטב כו' וק"ל :

פשיטא האי ברא והאי לאו ברא כו' איכא דאמרי כו' אין להקשות דהשתא דידעינן תרוייהו וידע בן דאיפשר למימר להכי שקלי כספים דאי מגנבי כו' אימא דאתא לאשמועינן דלא כיוא הכי ויפטור אלא דמחייב בין האי שוכה בקרקע בין האי שוכה בנכסים דודאי השתא לא קשיא לן פשיטא אלא למה וא"כ איך אפשר לתרץ הכי . הא אתא לאשמועינן דק' עלן למה חייביה לבעל הכספים כיון דהוה ליה אחריות נגיבה וכן ק' לדעת הרי"ף דפסק כלישנא קמא אפי' בתר דידעינן האי טעמא דאמרן דמצי אמר להכי שקלי כו' מטעמ' דכתב הרא"ש ואם כן דהכל חייבין בין בעל הקרקע בין בעל המעו' אם כן קשה דכיוא דאתא לאשמועינן דלא כיוא להכין שקלי כו' דכוונת המקשה כך היא דאיכא דאמר דאי אפשר לאוקמי מילתא דרב אסי דאתא לאשמועינן דחייבי כולן דפשיטא ואפילו דמצי למימר להכי שקלי דלא דמיא טריפא דב"ח כברירא לגבייהו ובודאי דחייב ואיכא דאמרי ס"ל אדרב' לאידך גיסא וס"ל דקשה למה משום האי טעמ' באופן דפליגי מן הקצה אל הקצה דא"ד קמא ס"ל דפשיטא ומ"ה א"א לאוקומי בהכי מימרא וא"ד בתרא דס"ל דפטור ואם"ה לא מוקמינן בהכי כו' :

ד"ה וטרף תלקו כו' וי"ל דמיירי הכא שעשאו אפותיקי כו' לא קשה מאי דכתבו לעיל דהכא דשניהם עומדים בספק כו' מלבד מה שכתב הרמ"בן בשיטת בתרא בפ' בית כור דמיירי דלא ידע האי דעשאו אפותיקי כו' כבר פי' הר"אש דברי התוספות דמיירי דקאמר ליה תהיו משועבדי' כל קרקעותי ומיים קרקע זו להיות לו תחילה לפירעון כו' אם ירצה המלוה ואם כן כיון דכל הקרקעות משועבדין להכי קאמר ויתר דהכל עומדין בספק אם ירצה לגבות מהתם כו' :

ד"ה רב אסי מספקא ליה כו' וק' מכ"ל לתלמודא שמספקא לרב אסי כלל כיורשין כו' י"ל לרש"י ז"ל ורשב"ם דס"ל כלישנא קמא והכריע כן בפ' בית כור מטעמא דכל היכא דפליגי תלתא תנאי או תלתא אמוראי כה"ג שהא' ספק הלכה כדברי מי הרי הוא רגיל לתפוס דברי שניהם במקצת ס"ל כי האי ובמקצת ס"ל כאידך אבל הכא כיון דס"ל לרב אסי להחזיר כל חלקו אם כן במאי קאי כשמואל ע"כ ובהכי אפשר להלין בעדם כי להכי אמרינן בגמרא דס"ל כיורשים ולא כלקוחות באחריות דאם כן לא תפס כרב כלל ולא מספקא ליה כרב אדרבא ס"ל דלא הוי כיורשין כדקאמר רב אבל לפי מ"ש דס"ל כיורשין אף דס"ל דאפשר לסלוקי בזוזי מספקא ליה כרב דקאמר יורשין אלא דס"ל כיורשין עכמן אפשר לסלק והיא מר פלונית' אחריכא כו' אבל בהכי ס"ל כרב דהוי כיורשין כו' ולא תקשי לך מאי ספקא אי ס"ל לרב אסי כלקוחות או כירושין כיון דבין הכי ובין הכי מצי לסלוקי בזוזי ספקא מינה לענין תיובה ביובל דאי ס"ל כלקוחות חוזרין ביובל ואי ס"ל כיורשין לא חוזר ביובל וכמ"ש רשב"ם בפ' בית כור :

(דף ט' ע"ב)

ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו כו' כיצד כו' מאי דקא קשיא ליה לתנא הוא דמאי אתא לאשמועינן דמשום שחבתי בשמירתו הכשרתי כו' והא רישא קאמר הכל השוה דשמירתן עליך וכשהזיק חב המזיק כו' ועוד דלאפוקי מאי אתא דקאמר כל שחבתי דמשמע דאיכא מידי דלא חבתי בשמירתו והוה סלקא דעתין למימר דליחייב בנזקו כו' ואמאי יהוה חייב פשיטא דפטור ולהכי פי' דמיירי כגון שמסרן לחרש כו' ולהכי קאמר כל שחבתי בשמירתו אחר שמסרן והוא דוקא שור ובור משום דדרכו ולכתוקי כו' כדמפרש ואזיל ולהכי הכשרתי את נזקו דה"ל לאפוקי אדעתיה מה שאין כן דאש דכוחה דשביק מעמיא ואזלא

כו'

כו' ולפיכך אין חייב בשמירתו אחר שמסרן דלא הוה לאפוקי אדעתיה ולהכי לא הכשרתי כו' ולאפוקי הא
הוא דאתא כו':

במאי עסקינן אילימא בשור קשור ובור מכוסה כו' דכוותא כו' אין להקשות דמאי איצטריך למימר
דכוות' והא בלאו הכי ה"ל לאקשויי דאי בשור קשור ובור מכוס' כו' אמאי חייב כו' והא אונס הוא
ולקמן תנן כסהו כראוי פטור ולפי' התוספות בור מכוסה היינו כראוי ועוד דמעיקרא מאי דמוקי לה בשור
קשור כו' אינו טעם לחיוב והוא אדרבא טעם לפטור אלא דמוקי לה הכי ליתן טעם בהא דאש דפטר ולזה
הוצרך לומר דכוותא באש גחלת כו' כלומר איכא למימר דטעמא דפטר באש הוא משום דמיירי הכא באש גחלת
ולהכי מוקי לה בשור כמו שהוא קשור ובור מכוסה ק' מאי שנא כו' גם אין להקשות דמאי לא הקשה להו
דקשיא הברייתא מה שאין כן באש גחלת כו' דמשמע דהא שלהבת חייב ותקשי לר"י דקאמר פטור דיש לומר
דשאני הכא שמסרו ביד חרש כו' והחרש עביד לכתוקי כו' ולא דמי להתם שלא מסרו שום אדם וכ"ת דלקמן
מחדש הגמרא דשור דרכיה לכתוקי יש לומר דמאי דקדים שם החילוק שיש בין שור לגחלת דשור דרכיה
לכתוקי וגחלת כמה דשביק ליה מעמיא דהוה ליה דאין חילוק דדרכיה ללבות גחלת כמו שדרכו לכתוקי
דיש לומר דלא קשיא לר"י דלעולם דאפילו באש שלהבת פטור ומאי דקאמרת דלפי דיוק הברייתא משמע
דמיירי באש גחלת כו' דומיא דשור קשור כו' ואם כן תקשי לר"י דמיירי בגחלת משו' אפשר דאתא לאשמועינן
דאפילו בשור קשור דהוי דומיא דגחלת דפטור בשור קשור חייב ולעולם דבאש אפי' בשלהבת חייב ולאשמועינן
חיובא אתא ברייתא ואם כן אין לדקדק מינה אפילו דכאמר דמיירי באש גחלת דבשלהבת ס"ל דחייב אלא
דנקט גחלת לדכוותא דשור קשור דהתם חייב והכא פטור כו' והרב תירץ דלא הקשה כך משום דר"י מצי
למימר דמאי דקאמר מה שאין כן באש היינו שלהבת וק' לי דאם כן מאי מקשה לריש לקיש דריש לקיש
מצי למימר נמי כמה שאין כן באש היינו גחלת וכוונת הרב כך היא כיון דלר"י שלהבת היינו גחלת ודאי דיתא'
ר"י דאף דמוקמינן לה בשור קשור כו' מה שאין כן באש היינו שלהבת והוי דכוותא דשלהבת היינו גחלת
וכמ"ש התוספות אבל אי נימא שור מותר קשה לריש לקיש דדכוותא היינו שלהבת ודאי:

אלא בשור מותר ובור מגולה כו' מה שאין כן באש כו' והא אמר ר"ל כו' ק' דאורחא דתלמוד' כדקאמ'
במאי עסקינן אילימ' כהא כו' אלא כהא כו' בודאי דמאי דקשיא לאיכא' קמייתא לא קשיא לאיכא'
בתריתא אלא קושיא אחריתי ולהכי קאמר במאי עסקינן כו' כלומר דאם הוי הכי היא קושיא אחת ואם לא
קשיא קושיא אחרת ואם כן מאי קאמר בשור מותר ובור מגולה דכוותא אש שלהבת כו' והיכי הוה סליק
אדעתין למימר הכי והא ק' קושית מאי שנא כמו דמאי שנא שור מותר כו' מאש שלהבת ובדוחק אפשר למימ'
דהכי קאמר ובמאי עסקינן אי נימא בשור קשור לא קשיא אלא מאי שנא אבל אם לא נימא הכי אלא בשור
מותר קשיא תרתי ואלבד מאי שנא דקאמרן ק' נמי לריש לקיש כו' והדר דקא מתרץ לריש לקיש ומוקי לר"י
בשור מותר ק' מאי שנא כו' ותירץ התם גבתא דחרש כו' והיותר נכון בגמר' כדקאמ' אלא בשור מותר ובור
מגולה כבר ידע לתירוצא דאמר לקמן דשאני אש דגבתא דחרש קא גריס כדאמ' התם בפ"ב דף כ"ב כדקאמר
להא דר"י אפי' מסר לו שלהבת נמי' להאי טעמא ומאי דקאמר לקמן ולר"י כו' מאי שנא לפרושי מילתא דר"י
קא אתי כו' ומיהו האי חילוק דשור דרכיה לכתורי לא ידע ליה דלא כאמר בשום מקום כו':

ד"ה שור עביד לכתוקי כו' פירש רש"י אפילו בלא חרש כו' דע"כ בקשרו כראוי כו' ולפי' רש"י ז"ל דלא
קשה מהאי דלקמן דתנן קשרו כראוי פטור דלעולם דהכא מיירי בקשרו שלא כראוי ולהכי חייב
וכן ראיתי שפירש הרב כ"י ולא ק' מאי דהכריחו התוספות לעיל דמ"ש בתחילה לאו כלום היא לא קשיא
דכיון דמסרו ביד חרש וקטן והן שומרו אפשר דלהכי הויא קשירה ושמירה ראויה ולהכי פריך נמי דהיה
לו ליפטר דכמו דאמרינן באש גחלת דפטור אף שהוא היזק משום דמסרו ביד חש"ו והויא כילוק היזק אם כן
בשור קשור נמי הי"ל ליפטר אף דקשור שלא כראוי כיון דמסרו ביד חש"ו והויא שמירה כראוי כו':

ד"ה

ד"ה ולר"י דאמר אפילו יכר לו שלהבת כו' ודאי דהמקשה דהקשה לר"י מאי שנא הכא כו' ידע טעמא
דר"י מאי טעמא פטר בא"ש שלהבת והיינו נבתא דחרש קא גריס אלא דקא קשיא ליה כמי בשור
מותר כמי נבתא דחרש הוי דהקטן פשע שלא שמר כראוי ותירץ דשאני התם דממש עשה היזק בידי' אבל הכא
בשור מאליו והבור בלי סיוע הקטן הזיק ולא הוי נבתא דחרש כו' דאם לא כן מאי קשיא ליה הברייתא לדעת
ר"י דמאי שנא כו' כיון דלא ידעינן עדיין טעמא דפטר בא"ש שלהבת מאי הקשה י הברייתא' וליקשי ליה ולדידך
מי ניחא ור"י גופיה מאי טעמא דקאמר בא"ש שלהבת פטור אלא ודאי ידע ליה ואם כן קשה מאי הקשו
התוספות דמאי קשה לר"י דיכול להעמידו כי ו שהעמידו לריש לקיש והשום דשור עביד כו' והא לפי פירושם
דפי' דשור עביד לנתוקי ע"י חרש קאמר אם כן היינו נבתא דחרש קא גריס והכי קשה מאי שנא א"ש דפטר
משור דחייב דנבתא דחרש קא גריס הכא והכא ואם כן אי אפשר להעמידו כמ"ש לר"ל ואם כן מאי הקשו
התוספות וי"ל דכך היא כונת התוס' כיון דלר"י דמחייב בדמסר ליה גוואא כילתא כו' וטעמא משום דנבור
היזקו ומיקרי מעשה דידיה גרמו אם כן מאי מיקי לה בשור קשור וכיון דעביד לנתוקי מיקרי היזק בבור
ומעשיו גרמו ומשום הכי חייב ולא דמי לשלהבת דנבתא דחרש קא עביד כולי היזקא ולאו מעשיו גרמו והוי
דומיא דגחלת לר"ל כו' ותירצו וי"ל דס"ל דטעמא כר"י דפטר משום שהקטן שומרו כו' ולדעתי הקצר הייתי
אף לפי המסקנא דס"ל התם נבתא דחרש כו' והכי פי' של דברים דהמקשה הקשה מאי שנא משום דס"ל
דכיון דטעמא דר"י הוי משום נבתא דחרש כו' ומש"ה פטר ליה ודאי דס"ל דהקטן שומר ואינו עושה היזק
דאי לאו הכי היכי פטר לה משום נבתא דחרש כיון דהוי שלהבת דידיה מעשיו גרמו שמסרה לחרש שיעשה
היזק אלא ודאי דס"ל דשומר דחרש ואינו עושה היזק ואם כן ק' מאי שנא שור מחש כו' והאי דקאמרי התוס'
דהקטן שומר כו' כנר פירשו דבריהם דר"ל דאינו עושה היזק כו' והשתא ס"ל למקשה דעושה היזק מיקרי
כשמסר לו שיתחרכו השור מותר ולא שמרו כראוי והלך והזיק כו' ולהכי הקשה מאי שנא משלהבת דפטר ר"י
מטעמא דנבתא כו' ותירצו דמאי דס"ל דהקטן שומר היינו שאינו עושה וגורם היזק אלא שומר קצת ולהכי
בי שור מותר ובור מגולה מיקרי פשיעת הי שמסרו שעם שהקטן שומר ער"ז אינו עושה שמירה מעולה ודאי
ושמירתו היא שאינו עושה היזק וכמ"ש וגבי שלהבת פטור משום דנבתא דחרש כו' ומי שמסרו הוה כ"ל דאינו
עושה היזק ולהכי קאמר תנא דידן שור ובור שמסרן לחרש כו' חייב משום דאין יכול לשמור הקטן שור מותר
ובור מגולה דקשור הולך מאליו ומזיק ואין דרכו לשמור כ"כ וגם בור מגולה צריך לעמוד בהתמדה ע"ג
שלא יהכיה לעבור שמה שור או חמור וכ"כ אין יכול הקטן לשמור אבל שלהבת אפשר ליה לשמור שלא יזיק
בשמוליכה ממקום למקום שלא יזיק ומש"ה פטור משום דנבתא דחרש גרם שרצה להזיק בי כשמיר' פתותה
הוה אפשר לשומרה שלא יזיק · עוד כתבו התוספות והשתא ניחא דלא תקשי השתא לפי המסקנא דלמה
נקט שמסרו לחש"ו כו' דאי החיוב הוי משום שהניח שור מותר ולא קשרו כראוי למה לי מסרו לחש"ו אלא ודאי
השתא לאשמועינן דלא ניחא דכפס שיכול לשמור השלהבת ומש"ה פטור גם השור מותר והבור כו' להכי
קאמר חייב אף שמסרו לשומר משום שאינו שומר כראוי ומש"ה קאמרי התוספות והשתא ניחא ולא הקשו
קושיא דאמאי קאמר ומסרו ביד חש"ו כיון דבלאו הכי חייב אמאי איצטריך לסייע לחייב משום דמסרו דהשת'
ס"ל דעושה היזק כולי ואם כן ק' אמאי איצטריך טעמא דמסרו כו' משום דהיה אפשר לתרץ כמ"ש הרב
מהריב"ל דנקט ליה משום סיפא דטעמא דפטור משום שמסרו כו' אבל לפי פי' זה דאירן ניחא דמשום רישא
נקט כקטיה ולרבותא כו' דדוחק למימר אגב סיפא נקטיה כו' ועוד מטעמא אי אפשר למימר דאגב סיפא
נקטיה דכיון דפריש הברייתא פי' דמתני' דקאמר כל שחבתי כו' ופי' הוי שמסרו ביד חש"ו כדקאמ' הברייתא
כיצד כו' אם כן במתניתין דנקט לרישא דחיוב ולא נקט פטור ק' למה לי ומסרו כו' והשתא אי אפשר לתרץ
משום סיפא כו' וליכא למימר כמי דנקט ימסרו משום דאי לא הוי הכי לא הוי מצי למימר מה שאין כן בא"ש דפטור
דאי לא מסרו הא"ש ביד חש"ו דשומר קצת הוי חייב כו' דלא שמר גחלתו ולהכי נקט מסרו כו' חייב מה שאין

כן כו' וכמ"ש הרב מהרי"בל ז"ל דהוכרחו התוספות למימר האי דנקט מבורו לרבותא כו' דאי לא הוי הכי אלא דנקט כדי למימר מה שאין כן כו' קשה דלמה לי מה שאין כן דכיון חיוב דשור מותר ופטור דאם פשמסרו כו' אף דהוי שמירה פחותה ולמה לי למימר מה שאין כן כו' אלא ודאי דהוצרך למימר משום רבותא דאף על גב דמסרו והוי שמירה קצת דאף על פי כן חייב מה שאין כן באש דמהניא שמירת קטן לפוטרו ומשו' הכי הוצרך השתא למימר מה שאין כן כו' ואם לא האי רבותא לא הוה צריך למימר הכי ובמה שכתבנו בסמוך כמי דבמתניתין דלא קאמר מה שאין כן למה הוצרך למינקט מסרו כו' וכדפירש הרשב"א ובהכי סליקו יפה דברי התוספות ותמהני דלא ירדתי לסוף דעת הרב מהריב"ל בכל מה שהקשה על דברי התוספות יע"ש:

ד"ה ודרכו לילך ולהזיק כו' הא דלא חשיב שהוא ב"ח משום דהוי בכלל כו' אין להקשות דהרי אש דדרכו לילך ולהזיק ואיכו ב"ח כו' כמנא דב"ח איכו בכלל דרכו לילך דמאי דקאמר התוספות דהוי בכלל הוא אמה שאין כן בבור קאי והכי הוי כונת התוס' דלהכי נקט דרכו לילך ולהזיק ולא בעל חי דכונתו לומר דאפי' דרכו לילך ולהזיק דאית גבי אש ליכא גבי בור וכ"ש דליכ' ב"ח דכיון דאמרי' דאפי' דרכו לילך ולהזיק ליכא כ"ש דאיכו ב"ח דאיך אפשר דאין דרכו והוי ב"ח וק"ל ולפי זה ק' דמאי מקשו תו כוכתו להזיק לא שייך למיתני כו' והא במאי שתירצו דהוי בכלל אין דרכו דהכוונה לומר דמכ"ש הוי דאיכו בעל חוב גם כונתו להזיק לא הוצרך למיור והוי בכלל אין דרכו כו' וי"ל דכונת התוספות הוי הכי הא דלא חשיב שהוא בעל חי דהוי בכלל כונתו לומר דבכלל ב"ח הוי שני דברים הא' דרכו לילך כו' והב' כונתו להזיק כו' אם כן מאי דעתיך להקשות שאמר שהוא ב"ח אי משום דרכו לילך הא בכלל הוא שאין הכוונה אלא לזה דהא לכונתו להזיק לא שייך למתני א"כ ודאי דנתכון לדרכו לילך כו' ומ"ש כונתו להזיק דלא שייך למיתני גבי בור פשוט הוא דלא דמי למ"ש דרכו לילך ולהזיק כו' ולא מיקרי לא שייך כו' וק"ל:

ד"ה מה שאין כן בבור כו' הקשה הרב מהריב"ל ח"א דף ל' דלקמן כתבו התוספות בפ' כיצד תימא מאי מספקא ליה כו' ועוד היכי בעי למילף מקרן שכן חייבה בר"ה וכיון דכן דבמאי דיליף רגל כופר מקרן תמיהה להו מילתא טובא כו' אמאי תמיה להו דנילף כו' ותמהני דלא ירדתי לסוף דעתו וכי משום דיש קושיא במ"ש הגמרא להכי אפשר לסתור דבריהם שאמר בפי' דהרי מסקי בגמר' דאיכא כופר ברגל וליכא בשום מקום כופר אלא בקרן ובודאי דילפי מיניה ואם כן אף דיש תמיהא מ"מ הברייתא לא זזה ממקומה ואם כן הקשה כאן דנילף כמו דיליף בכל כו':

והנה במה שיש לתמוה בקושיות התוספות איך הקשו תרתי דסתרי דמעיקרא קשיא להו דנילף ונחייבו בכופר ואחר כך הוקשה שור ולא אדם דכתיב גבי בור כו' ואם כן איך הקשו דנילף כו' תירץ הרב מוהר"י אלדבי ז"ל דהכונה לומר דניחייב בלא כופר ונילף מקרן ואין חשש משום פירכא דאי ליכא למילף משום פירכא אמאי איצטריך גבי בור שור ולא אדם והא לא אפשר למילף דניחייב כופר כו' וק' דא"כ אמאי איצטריכו התוספו' לאתויי ראיה מדמסקינן לקמן כו' ותפוק ליה מקר' דגבי בור דמשמע דאפשר למילף משור ולא פרכינן וכיון דאיכא ראיה מן הכתוב דכתיב גבי בור אמאי איצטריך מאי דמסיק לקמן כו' ואפשר דבמאי דקאי התוספו' אמה שאין כן בבור ולא הקשו לקמן גבי מה שאין כן באש כיונו לזה דכמ"ש מה שאין כן בבור כו' וטעמא כמו שכבר פי' רש"י ק' מדכתיב שור ולא אדם כו' ק' באש דנילף כו' ואין להקשות לפי זה דמהכרת הכתוב דגבי בור משמע דלא פרכינן אם כן מאי מקשו התוספות לקמן גבי רגל שדרסה כו' תימה מאי מספקא לן כו' ועוד היכי בעי למילף כו' והא מהכרח הכתוב דכתיב גבי בור הוא מוכרח כן דלעיקרא דליכא פירכא דקושית התוספות כמי איכא נמי אקרא דאמאי איצטריך קרא כיון דאי אפשר למילף ואם כן מיתרצא קושית התוספות בהכי אלא דק"ק דמאי מקשו התוספות לבעיית הגמרא דפשיטא דלא נילף והא הי"ל להקשות טפי דאמאי איצטריך קרא גבי בור כו' וכמ"ש דקושית התוספות הוא דנילף גבי אש דיהא

חייב בכופר גם הרב מוהר"ל הסכים לזה והניח לשון התוספות דקאמר וניחייבו וקאמר דב"ל וניחייביה אבל ק' דהיכי קאמרי דנילף גבי אש והא איכא קים ליה בדרבה מיניה וכדפירש רש"י והיכי אפשר דהוי חייב כופר ויש לומר דהא דקאמר רש"י דפטור משום קים ליה כו' היינו אלא בשהכית בגופו של אחר לריש לקיש דסבר אשו משום חיציו כדמוקמינן לקמן בפ' כיצד דף כ"ב דאי לאו הכי חייב משום דליכא קים ליה דאיכו חייב מיתה כו' ואם כן כדקאמר מה שאין כן באש הוא בשהכית ממש בגוף האחר אבל תוספו' ס"ל דמיירי אף כשהכית האש והלך ושרפו כו' והוקשה אמאי איכו חייב כופר כיון דהוי משום חיציו וה"ל כשור שהמית האדם שחייב כופר ולזה תירץ דמעליו ולא על האדם נפקא לן דפטור ולרש"י אין להקשות דכיון דאיכא קים ליה גבי כופר ולהכי פטור למה לי עליו ולא על האדם דמ"ש עליו ולא על האדם הוא כשהרג במזיד ולא התרו ביה דאיכו חייב לא מזיד ולא מיתה וכמ"ש רש"י שם גבי ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ובפ' כיצד דף כ"ו ולפי מ"ש התוספות לעיל דף ד' בד"ה כראי אדם שאיכו משלם את הכופר אפילו בשהכית בגוף הנשרף מכי מיירי ואיכו פטור מטעם קים ליה וכמ"ש שם דאפילו הרג במזיד ליתחייב האדם בכופר אי לאו מעליו כו' ואתיא לפי זה מרווחת קושית התוספות דליכא הכא גבי כופר קים ליה וכמ"ש וכמ"ש וי"ל דאיצטריך שור ולא אדם לפטור עבד כו ואף על גב דגבי אש ליכא קרא דכתיב הכי מ"מ גלי לן קרא דשור ולא אדם דמאי דקאמר עליו לאו לאפוקי בן חורין אלא אף עבד במשמע וכיון דאתיא לאפוקי ומעליו נפקא לן בור ואש וכמ"ש התוס' ולהכי בכולן פטור כו':

(דף י' ע"א)

וליתני חומר בשור שחייב בו את הכלים כו' האי דלא הקשה וליתני טמון משום דתירוץ האי מאי ר"י הוא הא מפורש' דלא הקשה כך דלתני חיוב דכלים אלא משום הכרח דסיפא דבפי' אמרינן פיטורא דכלים וכמ"ש אימא סיפא שהאש מועדת בין דבר הראוי כו' אף על גב דאי הוה מקשה ליתני טמון הוה מתרץ הא מאי ר"י הוה קשה נמי אימא סיפא דר"י דסבר חיובא דכלים סבר נמי חיובא דטמון אלא דזאת הקושיא דכלים היא יותר מפורשת מסיפא דבפי' פוטר כלים כו' ואם כן קשה מאי דאמרינן בגמרא לר"י מאי שייר דהאי שייר כו' אימא דשייר הא נבא חומר באש כו' דבאש חייב אדם ובבור פטור כו':

ד"ה ליחכה נירו וק' דאם כן היה לו להזכיר כמה היזקות שהאש עושה כו' ק' דכיון דכוונת הברייתא להזכיר החומר שיש באש דאפילו מה שאינו ראוי חייב מה שאין כן בבור שלא מצינו שיהא חייב אלא במה שראוי אם כן מאי מקשה שהי"ל להזכיר כמה היזקות כו' שאותן היזקות הוא ראוי באש וכוונת הברייתא להזכיר חומר אחר שאפילו מה שאינו ראוי חייב ואם כן מאי מקשה לרש"י דכוונת הברייתא להשמיענו חומר אחר מלבד שיזיק היזק קרקע גם שיתחייב אדבר שאינו ראוי מה שאין כן בבור כו' איכא למידק אמאי לא הקשה לפי' רש"י דקאמר מה שאין כן בבור דאיכו שייך ביה היזק קרקע אם כן הוה מצי למיתני חומר בשור מבבור שהשור כוונתו להזיק כו' שהתוספות תירצו לעיל דמשום דלא שייך גבי בור להכי לא נקט לה דהבור איכו ב"ח כו' ואם כן לפי' רש"י דנקט הא דהיזק קרקע דלא שייך גבי בור אם כן הוה מצי למיתני ואם כן כדאמרינן בגמרא תנא ושייר אמאי לא אתנא לר"י דקאמר מאי שייר כו' והא איכא כוונתו להזיק כו' ולזה י"ל דאיכא לחלק טובא בין הא דקתני הכא לכוונתו להזיק דחומרא דכוונתו להזיק לא שייך אלא גבי ב"ח וכמ"ש התוספו' אם כן לא שייך למימר גבי בור דאין כוונתו להזיק דכיון דמעיקרא איכו ב"ח ודאי דאין כוונתו להזיק כו' אבל מאי דהיזק קרקע דלא תליא בב"ח דאפילו ב"ח משכיח גביה היזק קרקע דהרי האש דמשכיכו ביה היזק דליחכה נירו והוא קרקע וכן שורף בתים והוא היזק קרקע ואם כן שפיר מצי למיתני מה שאין כן בבור אע"פ דלא שייך גביה דלאו בכל דבר דלא הוי בעלי חיי' לא שייך כו' וכמ"ש והוי דומיא דחומר דדרכו לילך ולהזיק כו' אף על גב דלא שייך גבי בור משום דלא תליא בב"ח דהרי האש דלאו ב"ח ועכ"ז דרכו לילך ולהזיק כו' ומש"ה תני לה כו' עוד יש מי שדקדק בשם הר"ף שהקשה על תירוץ התוספות דקאמר אלא י"ל ליחכה נירו דחייב אף על פי דאין רגילות כו' מ"מ א"כ בבור דחייב בי' טפחים ובפחות פטור כו' דאם כן אמאי איצטריך בגמרא לר"י

למינקט ליתכה כירו כו' ואיידי דלא מוקי לה אף בהיזק כלים דאיכו ראוי באש ואף על פי כן חייב בבור דבפחות מי' טפחים פטור משום דאין רגילות להמית כו' ואחר המחילה לי נראה לתרץ במ"ש התוספות לעיל דף ה' ד"ה כי שדית נור כו' כלים חשיב לקיון אין ראוי בבור דלא מוקי להו הכלא כו' וכיון דהבור נמי מכיכו לר"י חיוב בכלים אף על גב דאין ראוי הוא וכמ"ש אם כן היכי מצי למימר תומר באש דהאש חייב בין ראוי בין איכו ראוי כו' והוא כלים דאיכו ראוי כאש מה שאין כן בבור כו' דבור נמי חייב בכלים במי דאיכו ראוי ועב"ז חייב ואם כן היכי קאמר מה שאין כן בבור כו' ובשלמא השתא דמאי דקאמר באש דחייב אף כשאין ראוי הוא ליתכה כירו ור"י כוכתו לומר דבאש בכל מקום שאין ראוי חייב בין כלים בין ליתכה כירו כו' דאין רגילות כלל אף על פי כן חייב מה שאין כן בבור דוקא כלים משום דרכו קנת חייב אבל בפחות מי' טפחים הוא פטור משום דאין רגילות כלל כו':

ד"ה שהשור חייב פסולי המוקדשין כו' וי"ל דוהמת יהיה לו מתמעי בשור כו' יש מקשים דהשתא אי מקשין לגתוק משור ולא אדם מכ"ל דמתמעי בשור כו' ולי נראה דאין כאן מקום קושיא כלל דמאי דקאמר התוספות דמתמעי קרא דוהמת יהיה לו בשור כו' לאו משום דכתיב בקרא שור אלא אף דלא כתיב שור הוא מוכרח לאוקומי קרא בשור דמעיקרא מהיכן למדנו פיטורא אלא מדדרשינן והמת יהיה לו שיהיה של ניזק ומיכה כשמע דדוקא היכא דאפשר ליהנות ממנו חייב ואם אפשר פטור כו' וא"כ הוא מוכרח למימר דמיירי בשור דאי לא היכא אפשר למעוטי שור פסולי כו' אי לאו דקאמר והמת יהיה לו הייכו השור של חולין אבל אי הוי שור פסולי המוקדשין כו' לא וא"כ להכי קאמרי התוספות דדוקא בשור דמשתעי קרא אמרי' הכא דאי לאו שלו פטור אבל אדם לא ממעטינן משום דאי אפשר למימר דעל האדם קאמר דמעולם אבור כהוכה כו' וא"כ לא מכיכן למימ' דמיירי בא"ד דמאי דאמריכן בשור ולהכי אמ' דלא ממעיטינן אלא שור דמשתעי קרא ולא אדם דלא משתעי ביה כו' ובמאי דקאמר התוספו' מדפריך בפ' הפרה ואיפוך אכא כו' איכא למידק דמאי ראיה ממאי דקאמרי בגמרא ואיפוך כו' דמאי דקאמרי הכי הוא משום דכבר אמרו שור ולא אדם וא"כ כשדרשו הכי ודאי דס"ל דשור דמקרא דוהמ' יהיה לו לא דרשיכן אלא שור כו' דאי לאו הכי ל"ל דרשא דשור ולא אדם כו' ולהכי הקשו איפוך אכא אבל מ"מ קשיא אעיקרא דדיכא פירכא דאמאי לא דרשיכן לאדם וא"כ אין ראיה ממאי דפרכיכן איפוך אכא כו' וי"ל דראיית התוספות הכי היא דכיון דאיכא למיפרך דאימא דוהמת אתא נמי לאדם ואיכא למיפרך אחריתי דאיפוך אכא כו' אמאי קא פרכת איפוך אכא ולא פריך אימא דוהמת אתא לאדם ולמעוטי משור כו' אלא ודאי משמע דהקרא משתעי בשור ולהכי לא פריך אלא איפוך אכא כו':

תנו רבנן הכשרתי במקצת נזקו כו' מתני' דלא כר' כו' יש מקשים ואמאי לא מוקמיכן כר' כמי ובמיתה ולזה י"ל דכיחא ליה לאוקומי מתני' מרוותא דמיירי בין במיתה בין בכזיקין דהוא דוחק לומ' דמתני' דמיירי בכזקין דמיירי במית' השור ולא בכזקי השור דכיון דמיירי בכזקין ודאי מיירי בכל כזיקין בין במיתה בין בכזיקין וכמ"ש התוספות דדחי לאוקומי כו' דרב פפא למיתה וד"ה ורב פפא ס"ל דיותר דוחק לאוקומי מתני' דלא ככ"ע ולפיכך מוקי לה במיתה לבד וד"ה ויש מי שתירץ בשם הר"ף דדחיק לאוקומי במיתה דא"כ היכי קאמר הכשרתי במקצת כזקו דכיון דה"א לא סייע במיתה דלא עשה אלא ט' טפחים והוא כזיקין וה"א השלימו לי' דהייכו מיתה א"כ אין בקרא מקצת כזק אלא כולי כזק דהראשון לא עשה מיתה כלל:

ד"ה ותו ליכא וא"ת כהי כמי דאיכא טובא כו' וי"ל משום דדחי לאוקומי מתני' דלא כר' כו' הקשה הרב מהריב"ל דהא לקיון מקשה ותו ליכא והא איכא הכוהו עשרה בכי אדם כו' והוי פלוגתא כו' ומאי מקשה אטו כי רוכלא כו' והדרא קושיא לדוכתא כו' ולתירוץ זה אפשר למימר דלא הוקשה לתוספות אטו כי רוכלא אלא באתקפתא ר' זירא ורב ששת דקא מקשו מסברא דכיון דהשתא בתירוץ דהחופ'כור והשלימו לעשרה הוי ברייתא ומכר שורו לה' בכי אדם הוי תברא ודאי דכיחא לן לאוקומי מתכיתין דידן דאתא לאשמועיכן דיכא דברייתא ולא למימר דאתא למימר דיכא דסברא ועוד דדרך הברייתות לפרש המשכיות ולהכי

אמריכן

אמרינן ר"א שנאה כו' ואם כן ודאי דאין כונת המקשה למימר דלא כיוא דיכא דבור וכיוא דיכא דשור דלא הוי אלא כברא כו שא כונת לומר המקש' דאמאי לא קאמר האי פי' כמי והיינו דקאמר ותו ליכא והא איכא כו' והוקשה לתוספות על זה דמאי קושיא אטו כי רוכלא כו' ותירכו דודאי קושית המקשה למימר דאימא דאתא מתניתין למימר דיכא דמסר שורו ולא דיכא דבור אף על גב דהויא ברייתא כיון דדחיא לאוקומי דלא כר' כו' אבל גב הכוהו עשרה בני אדם כו' אין קושיא מעיקרא אטו כי רוכלא כו' דכיון דהוי ברייתא כמו האי דבור אם כן הקשה המקשה מאי חזית לאוקומי האי דיכא דמתניתין כברייתא דחופר בור ובפלוגתא דר' ולוקמיה' כברייית' דהכוהו והוי כפלוגתא דר"י ומאי אולמי דהאי מהאי וא"כ מעתה אין להקשות אטו כי רוכלא כו' דאין הקושיא דליתני תרווייהו אלא חדא וכדכתיבנא:

מתקיף לה רבי זירא כו' והא איכא מסר שורו לה' בני אדם כו' כ"ל ודקאמרי לה מאי קאמרי לה ומאי טעמיה דס"ל דבהכא מודו בין רבי בין רבנן דהאחרון חייב והיכי הוה מדקדק מאי דקאמרינן במתניתין הכשרתי במקצת נזקו דאם תאמר דפשעו הם דלא שמרו דהיה בידם לשמור והיינו מקצ' נזקו קשה דמהיכא תיתי לן דמודו דהאחרון חייב ואדרבא אמרי' מאי קא עביד כו' ופירש רש"י ואינו חייב כלום ואם כן צריך לתת טעם לחילוק סברות הלו מן הקשה אל הקשה דהמקשה ס"ל דכולהו מודו דהאחרון חייב הכל והמתרץ ס"ל דהראשון חייב הכל לכ"ע ואפי' לרבנן דקאמרי התם דהאחרון חייב הכל כו' וא"ת דלא היה בידם לשמור יותר ממה ששמרו ואם כן לא פשעו כלל ק' דאיך שייך למימר הכשרתי במקצת נזקו כו' ועם שסבר דתי לה בגמרא צריך למיהב טעמא למקשה ודכוותא איכא למידק גבי אתקפת ר' ששת מהאי דמרכה בקבילה כו' ולאתקפת ר' פפא מהאי דכפסל כו' אבל באתקפת דהכוהו עשרה בני אדם כיוא דמקרי מקצת נזק דהרי רבנן מש"ה פטרי לה והאחרון חייב מטעמא דר"י ולתירוץ זה היה אפשר למימ' כמה שכלקדק תחילה דמדקאמר בגמרא היכי דמי דבלאו איהו מיכטר כו' מאי קא עביד אלא דבלאו איהו לא הוה מיכטר כו' משמע דס"ל למתרץ דאתרווייהו הוה ס"ל למקשה לאוקומי מתניתין ותרווייהו קא קשיא ליה ולהכי הוצרך לתרץ הכי ואם כן צריך למיהב טעמא ולמיסבר לפי דעת המקשה היכי אפשר לפרש מתניתין ולומ' י"ל הכי דאם המקש' הקשה מהאי דמסר שורו היכא דבלאו איהו לא הוה מיכטר מיקרי הכשרתי במקצ' נזקו משום דכיון דמסר שורו לה' בני אדם כל א' כתחייב והכל בשמירת השור וכיון שהלך האחד הי"ל לעכבו או לבקש שומר אחר במקומו ואם כן הוי קצת נזק מ"מ האחרון חייב כיון שהוא פשע בשמירתו ממה שהלך לו כו' ואם מקשה המקשה היכא דבלאו איהו הוה מיכטר כו' ס"ל דלדעת כולי עלמא האחרון חייב ולא דמיא לנזקי בור דס"ל לר' דכולן חייבין דשאני התם דממש הראשון עשה היזק בידים דחפר בור כו' אבל הכא גבי שמירת שור כל א' קבל שמירת עצמו ואם כן האחרון שהלך הוא הפושע ולא האחרים כו' ולהכי תירץ המתרץ וקאמר היכי דמי כו' דאכולהו צריך לתרץ ואי דבלאו איהו לא מיכטר פשיטא דודאי לא מיקרי מקצת נזק כיון ששמר שמירתו כראוי דכיון דזה השור עקביו רעים דהא בלאו איהו לא מיכטר ולהכי ודאי דלא קבל כל א' אלא שמירתו ולא שמירת חבירו דאין בידו יותר ואי דבלאו איהו מיכטר מאי קעביד כו' פי' כיון דאפשר בלאו איהו ודאי דקבלו עלייהו אף שמירת חבירו בפרט כיון דראיכו דהלך לו ולא עכבו ואפי' אם יעכבו וכמ"ש הרא"ש ז"ל דאף שמירת חבירו הם קבלו ולפיכך הם חייבין ולא האחרון כו':

אלא דקשיא גבי אתקפת רב ששת דהיכי אפשר למימר לפי מאי דאמרן דבלאו איהו אזלא ואפילו הכי חייב האחרון לכ"ע לפי דעת המקשה ומאי שנא מבור דחייב ר' שכיהם לנזיקין ואין סברא לומר כך. דהרי התוספות לסברי דבכל מאי קעביד דאמרינן בכולה שמעתין הוא לומר דישלם כל אחד חלקו. ואפי"ה אמרינן בהאי בבא דקבילות דצריך לדקדק אמאי חייב בשביל שהשליך עץ א' בתוך אש גדולה יתחייב. הרי דס"ל דבהאי בבא לבד אפילו שישלם כל א' חלקו איכו מן הראוי ואם כן היכי אפשר לומר דלדעת המקש' ס"ל דלדעת כ"ע חייב האחרון לבד ובשלמא אי מיירי דבלאו איהו לא אזלא מקשה שפיר דלדעת כולי עלמא

האחרון חייב ומיקרי הכשרתי . מקצת נזקו וטעמא דכמו דאמרינן בור היכא דחפר א׳ ט׳ ואחר השלימו לי׳ והמית דמוקי׳ ליה רב פפא במיתה ואף על פי שהראשון לא חפר שיעור מיתה עכ״ז מיקרי הכשרתי במקצת נזקו כיון שהאחר שחפר טפח לבד לא היה עושה נזק כלל אם לא בט׳ טפחים שחפר הא׳ ומש״ה מיקרי מקצת נזקו והכא נמי אף שהאש שהבעיר לא היה מזיק כלל בלאו איהו מ״מ מיקרי מקצת נזק כיון שאם לא היה האש בוער החבילות לא היו מזיקין באופן דקושית רב ששת איכה אלא הכי ואגב דלעיל מיניה פירש כל החלוקות ואמר ה״ד הכא נמי רבה לפ׳ ותירץ המתרץ ה״ד אם דבלאו איהו לא אזלא פשיטא כו׳ וכדמפרש רש״י וממילא אידחי מ״ש לדעת המקשה אלא דבלאו איהו אזלא מאי קעביד כו׳ ופטור האחרון לדעת רבי עקיבא וטעמא דשאני בור דכולן עושין היזק כל א׳ בפני עצמו דודאי לא דמיא הבל ט׳ להבל י׳ ואע״ג דלא המית כבר עושה היזק קרוב לזה והוא גדול מהיזק שעושה הט׳ טפחים ולפיכך שניהם חייבין אבל הכא גבי איכו עושה היזק בפני עצמו אלא ההיזק שעושה הראשון ולפיכך ראוי לפוטרו בלא כלום כו׳ ונאתקפת רב פפא מקשה דמיקרי מקצת נזק כיון דבלאו איהו לא הוה מיתבר כמנא מסייעין כו׳ :

ד״ה כגון פפא בר אבא מפרש רשב״ם דפי׳ שלשתם בני אדם כו׳ ולפי זה נ״ל כגון פפא בר אבא אכולהו כו׳ הקשה הרב מהרי״בל דאמאי לא מוקי לה באחרון לבד דהוי כגון פפא כו׳ ואשמועינן מתניתין דלא נימא דהוי פטור במי כיון דבלאו איהו הוה מיתבר קמ״ל דחייב מטעמא דאמרין ליה נ״ד דאי לאו את הוו קיימי ולא הוה מיתבר והשת׳ איתבר בחדא שעה ע״כ וי״ל דהשתא דאתית להכי ולאוקומי בכגון פפא בר אבא משום דאי לאו הכי הוי מתה מחמת מלאכה ניחא להו לאוקומי כולה ברייתא בכגון פפא בר אבא דניחא להו יותר מלומר דהאחרון דוקא היה שמן ואחריני לא משום דפשטא דברייתא משמע הכי מדלא קאמר ובא אחר שמן וישב כו׳ משמע דכולהו הוו שוין ומאי דקאמרי נ״ל הוא דהוי קצת דוחק דמסתכה אוקמתא רב פפא מתרוצא קמא דתרתי שני לתירוצא בתרא דכחו כגופו ולהכי הוי קצת דוחק אבל לפשיטא דברייתא ניסא טפי לאוקומי כולה בחדא כגון שהיו כולן שמנים וכמ״ש ועוד דהשתא אשמועינן ברייתא תרתי חדא דכולן פטורין אף שהיו שמנים ועוד דהאחרון חייב ולא מצי למימר כיון דהוה מיתבר בלאו הכי מאי קעביד ומטעם זה היה ראוי שיהיה פטור דמצי אמר ליה הוו קימי כיון דהוה מיתבר לתרתי שעי וכדאמרן בגמרא אבל הוה מוקמינן לה דהאחרון הוה שמן לא הוה אשמועינן אלא חדא דהאחרון חייב ולהכי מוקי לה בכולן שמנים דאשמועינן תרתי משום דפשט הברייתא דקאמר האחרון חייב משמע דאתא לאפוקי דלא נימא דהראשונים חייבים וכדאמר לעיל בברייתא דהחופר בור ט׳ האחרון חייב כו׳ ומ״ש עוד ומיהו לפי המסקנא כו׳ יש נסחאו׳ דקאמרי לכי המסקנא דמשני בהדי דקא סמיך אין צריך לפרש דקאי אלא אחרון בלבד כו׳ ולפי זה הכונה מבוארת דקאמרי התו׳ דלפי מאי דקאמ׳ לפי הק״כד ס״ל בגמ׳ דמאי דקאמ׳ ר׳ פפא כגון פפא כו׳ אכולהו ולפי מאי דקאמרי לפי המסקנא איכו אלא האחרון כיון דלא אתא לפטור הה׳ שהיו יושבין אלא לחייב האחרון והוי דוחק לומ׳ דבתחל׳ ס״ל במימר ר״פ חדא ואח״כ אחר ולפיכ׳ קאמרי התו׳ ומיהו לפי המסקנ׳ כו׳ וא״כ הוי דוחק ואף לפי נסחתינו דקאמ׳ דקייב אפשר נמי לפ׳ הכי דקאמ׳ דלפי המסקנ׳ אין צריך לפ׳ כו׳ פי׳ הייכו דאמרן דאכולהו קאי אלא אחרון כו׳ וטעמא דאין חייב אלא אחרון כו׳ וכיון דאין חיוב בראשונים א״כ מצי לאוקומי בשאר בני אדם כו׳ וא״ת ואמאי איצטריך לאוקומי דהאי אחרון אפי׳ דהוי כגון פפא כו׳ כיון דהשתא קיימינן דסמיך עלייהו וזה שאלו להם הספסל שישבו ואם נשבר מחמת הישיבה ודאי דהוי פטור אבל אם נשבר מחמת הסמיכ׳ לא מיקרי מחמ׳ מלאכ׳ דלפטו׳ כו׳ די״ל דלרשב״ם ס״ל דאכולה מילתא שאלם אף שיסמכו ולהכי מוקי לה כגון פפא בר אבא כו׳ וא״ת דלמאי איצטריך רש״י למימר סמך בהו כו׳ ולא יכלו לעמוד כו׳ דכיון דהשתא מוקמי׳ דכולהו הוו כשאר בני אדם והאחרון לבד הוא השמן א״כ. אע״ג דהיו יכולין לעמוד הן פטורין משום דמתה מחמת מלאכה והוא חייב משום דהוי שמן וכחו כגופו כו׳ וי״ל דהכי הוה ס״ל לפי הקס״ד קודם דהוה קאמר. וליתא להו אי לאו אתון כדידי כו׳ וזה דכיון דכתורת שאלה בא לידיהם על הסתם א״כ אף שישבור

הספסל

הספסל משום דלא קיימי פטורין דהשתא לא ידעינן דפשעי משום דלא קיימי וא"כ ה"ל מתה מחמת מלאכה ולפיכך הקשו התוספות דאמאי איצטריך לטעמא דהוה מיתבר לתרי שעי והוו קיימי קודם ותירצו דכ"ל דאכולהו קאי אוקימתא דפפא כו' אבל לבתר דפריך בגמ' וליימא להו כו' פי' בין יהיו שמנים ולא שאיל להו בין יהיו כשאר בני אדם ושאיל להו מ"מ ליימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר ואע"ג דשאיל לכון האי ספסל ואפי' אם נשבר אתם פטורין הייכו אם נשבר מחמת ישיבתכם לבד דהייכו מחמת מלאכה אבל כיון שראיתם אותי יושב בולאי דמיתבר והשתא לא הוי שאול דלכם לבדכם היה שאול ולא לי א"כ היה לכם לעמוד וכיון שלא עמדתם פשעתם והוי דשומר שפיכה במלאכתו שלא מדעת המשאיל דהוי חייב אף שמת מחמת מלאכ' ולזה תירץ דסמיך עלייהו ולא היו יכולין לעמוד ולפיכ' הם פטורין והוא חייב משום דכמו כגופו וכשם שאם היה יושב והיה נשבר הספסל היה חייב משום דהיה שמן הכא נמי חייב כו' ובהכי מיתרצ' שפיר מאי דפריך לעיל אילמא דבלאו איהו מיתבר מ' פשיטא כו' דמאי מקשה פשיטא כיון דאמרי' אי לאו אתון בדידי כו' וכמו שהקשה הרב מוהר"י כו' דהשתא לפי הקס"ד לא הוה ס"ל דמצי למימר הכי וכמ"ש וכמ"ש בפי' מפשטא
(דף י' ע"ב) דשמעתתא כו' ועוד היה אפשר לחלק אלא דמעיקרא קושיא ליתא וכמ"ש:

ד"ה מאי קעביד כו' בגופו הא אלא דמי אלא לא' שחפר בור י' ובא אחר והשלימו לי"א כתבו התוספות כך לפי המסקנא דפ' הפרה דלא בעי לאוקומי חדא כר' וחדא כרבנן דאילו לפי זה קאמרי התוס' התם דלא שאני בין חפר י' ובא אחר והשלימו לך' לבא אחר והשלימו לי"א וק"ל:

רש"י ד"ה שקרב מיתתו ופלונתייהו כו' והייכו הכשרתי במקצת כו' לכאורה נראה שפת יתר מה שלא אמר באתקפתא אחריכא ואפשר דהוקשה ליה דמאי מתרצין בגמרא פלוגתא היא כו' כיון דהאי פלוגתא לא הוי אלא אם יש בהכאת הא' כדי להמי' אבל אי לית ליה כדי להמית כ"ע מודו דהאחרון חייב וכמו שהוכיחו התוספות מהתם וא"כ לוקמה דאין בהכאת הא' כדי להמית ולהכי האחרון חייב והייכו מתני' דהכשרתי כו' ולזה התירוץ מבואר דאין שייך למימר הכשרתי במקצת נזקו כו' דטעמא דהאחרון חייב אפילו לרבנן משום דכולה נפש הרג וא"כ הא' לא עשה מקצת היזק כו' והייכו דקאמר רש"י ז"ל ופלוגתייהו כו' והייכו הכשרתי כו' דאי לא תימא דהאי דפליגי לא הוי הכשרתי במקצת נזקו ומשו"ה תירץ בפלוגתא לא קיימי' אין להקשות דהכא לר"ע אי הכו בבת א' הן פטורין ובחופר בור אמרי' דאי חפר י' ובא אחר והשלימו לך' ואחר לשלשים דכולן חייבין וכמו דהכא דייקינן מדכתיב ואיש כי יכה ולא ב' ולהכי כשהכו כולן בבת א' כולן פטורין דלא ידעינן הי מינייהו האי ולפיכך לא קטלינן לכולהו משום דכתיב ואיש כי יכה כו' וכמ"ש רש"י ז"ל שם בהנשרפין ואיש כי יכה אמר רחמנא ולא שנים התם נמי גבי נזיקין אם כולן כאחד עשו היזקן ראוי שיהיו פטורין דדרשינן התם נמי וכי יכרה איש בור אחד ולא שנים דשאני התם דכתיב והמת יהיה לו גלוי ההוא דקא עביד שיעור מיתה דמשמע דלא פטר אלא כשאחד עושה נזיקין והב' מיתה אבל אם עשו שניהם מיתה כולן חייבין:

חבתי' בנזקו לא קתני אלא בתשלומי נזקו כו' ק' דאמאי לא דקדק זה מרישא דמתני דקאמר ישלם תשלומי נזק במיטב הארץ כו' והרב כ"י תירץ לזה דכוונ' הקושי' אמאי נקט לישנא דרישא ודאי דלא אפשר למימ' ככה"ג דלאו דוקא כיון דרישא וסיפא נקט חד לישנא ע"כ ולי הדיוט נר' לומר דמרישא דמתני' לא אפשר לדייק הכי ודוקא הכא בסיפא דאמרינן לעיל דלא מצינן לאוקומי האי סיפא דמיירי אלא בבור וכדפריך ותוליכא והא איכא כו' ולא אשכחן מילתא אחריתי אלא בחופר בור ט' ובא אחר והשלימו ל"י וכיון דמיירי בבור ולא במילתא אחרותי כיון דדייקינן דמאי דקאמר תנא תשלומי נזקו ולא תנא בנזקו משמע דאתא לאשמועינן דיכא דפחת נבלה דלא משכחת לה בבור נזקא על הרוב אלא נזקי ב"ת וכדקאמר וכפל שמה שור או חמור דהא פטרי' אדם וכלים וא"כ דכיחא דכילף מדיוק דברי התנא דיכא דמופלין בנבלה אבל ברישא דמתני' דמיירי בכל הנזיקין דהא ד' אבות נזיקין ותולדותיהן כיוצא בהן היכי מצינן למימ' דאתא למית'

תנא דיכא דמטפלין בנבילה כיון דאיכא נזיקין טובא דלא שייך בהו דיכא דמטפלין לא אפשר למידק הכי ומהיכי תיתי לן למימר הכי ואילו הוה בעי התנא לאשמועינן הכי לא הוה קאמר הבי יתורא דליסנא והכא ניחא דלא מיירי אלא בדיכא דשייך ביה מטפלין כו':

אמר אביי אי ס"ד נבלה דמזיק הויא ליכתוב רחמנא כו' והמת יהיה ל"ל כו' דאימא לעולם למזיק ואיצטרך קרא דוהמת לאשמועינן דלא נימא דהנבלה לניזק דהרי משלם אפי' סובין ונבלה לא כ"ש דדידיה היא קמ"ל והמת יהיה לו למזיק כו' והיה אפשר לדחות דהא בכלל קושית הגמ' דהקשה רב כהנא לרב כן היא שהקשה והמת למה לי הכוונה לזו דהיכי קאמרי לא כך היה והמת כו' ל"ל לניזק כו' אדרבא איפכא מיסתברא למימר דכיון דאיכא האי דרשא דאשמועינן אפילו סובין א"כ והמת ל"ל לניזק לא כך היה מהכרח הדרשא ואם כן אימא איפכא דאתא למימר למזיק וכל זה הוא בתוך כונת קושית הגמרא ותירצו דלפחת נבלה לא נפקא לן מהכא וא"כ אם תאמ' דפחת נבלה למזיק והמת ל"ל לא כך היה אלא ודאי אתא לאשמועינן דהפחת נמי לניזק כו' אלא דק' דאימא למזיק ולא אתא למימר דפחת נבלה למזיק מאי חזית לכך יש לומר דמעולם לא אפשר למימר דאתא והמת יהיה כו' למזיק משום דהוה איפכא לניזק מהכרח דרשת ישיב אפילו סובין דהא כיון דכתוב הכא שור תחת השור כו' דהוי מיותר ודאי דאתא למימר דלא נימא לניזק אלא למזיק דאל"כ ליכתוב שלם ישלם ולשתוק והוה ילפינן מדרש' סובין דהנבלה לניזק מכח שור תחת השור קמ"ל למזיק והמ' יהיה לו ל"ל ודאי דאת' למימ' לניזק דלא נימא כדמשמע מפשט' דשור תחת השור כך היא כונ' אביי והקשו בגמרא על זה כיון דכתיב ישיב לרבות סובין לשתוק מוהמת ואת"ל דאתא לאוקי דלא נימא למזיק מכח שור תחת השור וכדאמרן לישתוק מיניה נמי ותירצו דאי מהתם הוה אמינא דפחת נבלה למזיק דדוקא גבי סובין דאין שם פחת הוא של ניזק אבל הנבלה שנפחת' הוא למזיק. לכך כתיב והמת יהיה לו כו' לאשמועינן דאפילו פחת דהכי משמע פשטיה דקרא. והמת יהיה לו כו' מיד שמת יהיה לניזק כו' וצריכא השתא נמי שור תחת השור דמשמע למזיק דאי לא הוי קרא דשור כו' הוה אמינא דוהמת יהיה הוא למזיק וכדי דלא נימא דהוא לניזק דומיא דסובין להכי איצטריך קרא דוהמת יהיה לו למזיק לכך כתיב שור תחת השור דמשמע למזיק וכמ"ש רש"י כיון דשלם שור תחת השור שלו היא כו' וא"כ והמת כו' ל"ל אלא ודאי לאשמועי' דאפי' פחת נבלה:

ד"ה הא משום דמחילא כו' כלומר מחד מינייהו לא אתיא כו' ותחילה נבין כונת הגמרא במ"ש וצריכא כו' דאיכא לתמוה וכמו שכבר הוקשה קמי קמאי וכמ"ש הרב מהרי"בל והיא דלמאי הוצרכו למיעבד צריכותא כיון דמר מפיק ליה מהכא ומר מהכא ומאן דס"ל מהכא לא ס"ל אחריכא אם כן הצריכות הלזה הוא שלא לצורך ולזה יש לומר דהוכרח לומר כן ודאי כיון דרבי אמי ורב כהנא אמוראי ניכהו ולא פליגי אברייתא דתנא דבי חזקיה אם כן לכל חד הוצרכו למעבד צריכותא עם הברייתא דכיון דכבר מפיק לה ברייתא מוהמת אם כן למה הוצרך ר' אמי דרשת מכה בהמה ורב כהנא דרשת אם טרף יטרף כו' ואם כן הוצרכו למימר צריכא כו' והוקשה לתוספות מה כפסך אי פליגי אהדדי אמאי הוצרכו למימר אי כתב רחמנא מכה משום דלא שכיחא אבל טרפה כו' והא פליגי האמוראי ר' אמי ורב כהנא כו' ונעלמא צריכותא דקראי דמכה וטרפה עם והמת צריכי משום דתנא קאמר ולא פליגי ואם תאמר דלא פליגי הנהו אמוראי אם כן הא אתי חדא מתרתי ולזה תירצו התוספות כלומר מחד מינייהו לא אתיא אבל חדא מתרתי אתיא והיינו כונת פתח דתלמודא דעבד צריכותא ובהאי צריכותא קא עביד בהאי קרא דמכה נפש וטרפה עם קרא דוהמת בהאי גופא קא עביד מקרא דמכה עם קרא דטרפ' ואין כונת הת"ל אלא דחדא מחדא לא אתי כי הכי דלא ליקשי עם קרא דוהמ' דמייתי תנא דבי חזקיה אבל חדא מתרתי אתיא ואין קושי' מעתה כיון דאת' חדא מתרתי קרא אחרינ' ל"ל דקראי דהנהו אמוראי לא קיימי שיב' דכ"ע ולר' אמי לא איצטרי' קרא דטרפ' להאי דרשא וכן לר' כהנא כו' וא"כ כונת הגמ' למימ' דחדא דמחד' לא אתיא אבל מתרתי אתיא וא"כ הכל מיושב אביר ואין להקשות למה לא קאמר כל זה בגמרא דאתיא חדא מתרתי כו' דלא חש להזכיר ולהאריך בזה כו':

אמר

אמר ליה רב כהנא לרב אלא טעמא דכתב רחמנא המת יהיה לו כו' הרב מהרי"ל הקשה תרתי חדא דמאי לא הקשה רב כהנא קרא דידיה דטרף יטרף כו' ועוד דמאי קושיא ליתא דקרא
המת איצטריך דאפילו דאית ליה דיהיב ליה נבלה לפי מאי דתירץ רב הונא לעיל דככסף או מיטב בדאית
יה ובדלית ליה יהיב סובין כו' ואפשר לומר דהאי קושיא אתא אליבא דרב פפא כו' אלא דלפי מאי דפירש
רא"ש דרב פפא לא פליג אדרב הונא עדיין הקושיא במקומה עומדת כו' עכ"ל ולזה אפשר למימר דדילמא
ב כהנא לא ידע להא דרב הונא ולהכי הקשה כך ורב תירץ האמת דכיון דנפקא לן מקרא דוהמת יהיה לו
ו' אף פחת נבלה הוא לניזק וכמ"ש אף דאין זה מוכרח ומחמת הקושיא דזאת הקושיא ליתא לפי תירוץ רב
ונא מ"מ תירץ לו האמת ואף לפי דעתו זה היה אפשר למימר לכאורה · ועוד נראה לי לתרץ לב' הקושיות
נוכרי' והוא דאף שכתב הרא"ש דלפסק ר"ת דסבר דלא פליגי רב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע אהא דרב
ונא ס"ל הכי משום דאפושי מחלוקת לא מפשינן מ"מ אפשר דרב כהנא ס"ל דפליגי ולהכי הקשה כך לרב
פא דפליג ולא ס"ל האי תירוצא דרב הונא דאי הוה ס"ל הכי אמאי הוצרך לתירוצא דקרא משום דכל מילי
יטב משמע דלא ס"ל האי חילוק דרב הונא היכא דאית ליה להיכא דלית ליה ואם כן קשה היכי דריש תנא
כי מוקיה קרא דוהמת כו' והא מקרא דיטיב אפילו סובין נפק' ליה הכי ולא פריך מקרא דדריש איהו דרב
הנא דריש הכי משום דס"ל כרב הונא כמנא דלדרשתיה ניחא אבל לפי סברת רב פפא דלא ס"ל כרב הונא
שיא תנא דבי חזקיה אמאי דריש האי קרא דוהמת ואם כן קשיא לרב פפא האי ברייתא דתנא דבי חזקיה
וסמך על המבין ולא הוצרך לפרש קושיתו כי היא לדעת רב פפא :

לימא פחת נבלה תנאי היא כו' אם טרף יטרף כו' יביא עדים שנטרפה ופטור כו' הקשה הרב
מהרי"ל דאימא דכ"ע דפחת נבלה לניזק ות"ק מפיק לה מוהמת ואבא שאול מהא דטרפה
ומשמעות דורשין איכא בינייהו ע"כ ואפשר לתוך קושיא זו דהכי חזינן לפי המסקנא דפליגי בטורח נבלה
כ"ע מודו דיכא דפחת נבלה וכודאי דלתנא קמא דס"ל דנבלה כו' נפק' ליה מוהמת יהיה לו או ממכה כו'
אם כן הש"ת במי איכא הכי וי"ל דאי אפשר למימר הכי דאי כונת תנא קמא דקרא לא אתא לנבלה דהוי
ניזק אלא לדינא דאוכם לא הוה למימר הכי אלא הוה ליה למימר נבלה דניזק מכיין ממכה או מוהמת ואבא
שאול אומר מאם טרף יטרף אבל השתא דאמרינן דס"ל לתנא קמא דפחת נבלה למזיק ניחא דלהכי קאמר
קרא אתא לדינא דאוכפין למימר דלא אתא לדינא דנבלה אבל אי ס"ל דינא דנבלה מקרא אחרינא מאי
אמור יביא עדים כו' דהא אבא שאול מודה ליה בהא ועיקר פלוגתא מהיכן הוציא דינא דנבלה ומשמעות
דרשין וא"כ ה"ל מר מקר' דוהמת ומר מקרא דאם טרף יטרף כו' · ועוד די"ל דהיינו דהרגיש רש"י ז"ל במ"ש
תנא קמא דלא מפיק ליה להך דרשא סבר פחת נבלה דמזיק כו' פי' לדבריו דהוקשה ליה ממאי דתנא קמא
סבר דפחת נבלה דמזיק איתא דס"ל דניזק ונפקא ליה מקרא אחרינא דוהמת כו' ולו"א דא"א הכי דא"כ
מה אמאי לא קא דריש תנא קמא קרא דאם טרף כו' לנבלה דהיינו לניזק ובהכי מידויק שפיר קרא דקאמ'
טרפה לא ישלם כו' דאי קרא אתא לאוכפין לבד לימא יביא עד לא ישלם ולשתוק מאי יביאהו כו' וטרפ' הוא
ויתר ש"מ מהאי קרא תרתי והיינו דינא דאוכפין ודינא דנבלה וכמ"ש התו' לעיל בד"ה לא ישלם כו' אבל אי
מא דתנא קמא לא ס"ל דינא דנבלה לניזק אלא למזיק ניחא דלהכי לא מוקי קרא בנבלה משום דס"ל דהוי
מזיק והיינו דקאמר רש"י ותנא קמא דלא מפיק להך דרשא סבר פחת נבל' למזיק כו' כלומר דמאי דאוכ"
לא דריש ולא מפיק לה להך דרשא משמע דסבר דפחת נבלה למזי' ובהכי מידויק שפיר לשון רש"י דלכאור'
א' שלא לצורך וכיוו שהקש' הר' מהרי"ל זאין להקשו' דאימ' דס"ל לת"ק וכ"ש מטרפ' ישלם ודריש תרתי כדו
דריש לעיל רב כהנא וכמ"ש התו' בד"ה לא ישלם כו' דגם לזה קשה לת"ק דא"כ אמאי לא דריש כאבא שאול
דריש יביא עדור' ודייק ליה דקאו' קרא יביאהו וקאמ' ואם כדבריו הל"ל יביא עדי' כו' וא"כ היה אפש' למידרש
תרתי חדא כרב כהנא וחדא כאב' שאול או דהוה למידרש אוכפין מקרא דאין רואה וקרא דהכא דלפחת נבלה

כדדריש ודייק קרא ומדלא קאמר הכי משמע דלא ס"ל דפחת נבלה לניזק כו' ומתרץ בגמר' דלעולם דס"ל הכי ומאי דלא דריש יביא עדורה דפליג בטורח נבלה ולהכי לא דריש הכי והנה הרב הנזכר מוהרי"כל הקשה עוד על לשון דקא אמר ות"ק דלא מפיק לה דרשא סבר כו' פחת נבלה דמזיק ולעיל משמע מפי' רש"י גבי שמעתתא דשקיל כיוקרא דלקמיה דקאמר דודאי דלסברא לא בעי קרא למימר שלא להפך מן הסבר' וכן גבי והמת כו' לניזק דאי למזיק לא כך היה כו' ותירץ דהכא שאני דכיון דדרשינן ליה לדרשת שיביא עדים שהיא טרפה באונס כו" והכא מקשה דלמה הוצרך רש"י למיהב טעמא לתנא קמא דאמאי לא דריש קרא כאבא שאול כו' ותירץ משום דכיון דאיכא קרא דאין רועה לדרשת אונס כדדריש איסי בן יהודה והוה עדיף טפי ותירץ רש"י דסבירא פחת נבלה למזיק כו' והנה כמ"ש ראיה מהאי דלעיל משמעתתא דשקיל כיוקרא כו' הוה אפשר לאתויי ראיה מליסנא דרש"י דהכא קאמר דאי משום דמים דהשתא אי אית ליה נבלות אחריניי' אלא לפחת כו' ומלבד זה דבריו נראין קצת תמוהין דאם כן הדרא קושיא הא' לדכותין דכיון דהיה אפשר לידרש האי קרא להפך מן הסברא אלא משום דרשת דאונס לא דריש לה והשתא כיון דהאי דרשא דאונסין כ"ל מקר' דאין רועה ועדיף טפי הדרא קושי' דאימא דאתא להפך מן הסברא וכמ"ש ועוד ק' לתירוץ ראשון דקאמ' ה"מ היכא דלא אפשר כו' אמרינן דטפי עדיף לאפוקי מסברא כו' אבל היכא דאפשר דקרא אתי לדרשת שיביא עדים שנטרפה כו' דהכא נמי ק' דאי קרא להכי אתא למה ליה למימר טרפה פעם ב' והוא מיותר אימא דאתא להפך כו' וכל זה היה אפשר ליישב לדעת הרב אבל הנכון לע"ד אחר המחילה דקושיא מעיקרא ליכא דמאי דקאמרינן לעיל הוא כדבעינן למידרש הכא או דאתא למימר מאי דהוה ס"ל לפי הסברא או לאפוקי מהסברא ודאי דטפי עדיף למימר דאתא למימר לאפוקי מן הסברא ולא דאתא למימר מילתא דפשיטא לן מן הסברא והיינו דקאמר לעיל אי והמת אתא למימר למזיק לא כך היה כו' אלא ודאי לניזק כו' אבל הכא קאמר תנא קמא דלא אתא קרא למימר כלל מהא לא הסברא ולא לאפוקי הסברא ובודאי אין להקשו' אימא לאפוקי מן הסבר' והקושיא הב' כבר כתיבנא כו'· וכמ"ש רש"י דאי משום דמי' דהשת' לא איצטריך כו' וחזר וכפל הדברים כדיהיב טעמא לתנא קמא נראה לי דתרתי הוקשה ליה וכלהו מתרצא בחד שינויא וכמ"ש בתחילה דאי משום דמים הוה אפשר למימר לבאור' דהוקשה ליה קושית הרב מהרי"כל שהקש' באחרונ' והיא דהוקשה ליה דמהיכא תיתי לי למימר דאבא שאול ס"ל פחת נבלה דניזק ואבא שאול לא אימא איפכא ומאי דקאמר אבא שאול יביא עדורה לב"ד הוא דשמין ליה כדשויא השת' ות"ק סבר דאפילו כדמעיקר' שמינן לניזק ונפק' לן מקרא דוהמת כו' אלא דקשה לזה דאמאי לא הקשה רש"י לזה תרתי חדא דמאי דקאמר יביא עדים שנטרפה כו' דהא בהא לא פליג אבא שאול ובדינא דפחת נבלה פליג ה"ל למימר דינא דפחת נבלה דהוא לניזק כו' ועוד מאי דפריך איהו השתא ואם כן ממאי דלא פריך הכי מ"ש משמע דלא הוקשה מעולם כך שלא דוה א"א למימר הכי מלבד ההכרח שכתב רש"י והתימ' מהרב הנזכ' שהוקשה לו כך אבל הוקשה לרש"י דאימא דכ"ע לא ס"ל דפחת הוא לניזק שלא למזיק ואפילו אבא שאול לא ס"ל אלא דשמין ליה כדמים דהשת' ולז"א רש"י לא איצטריך דהשת' אי אית ליה נבלות אחריניתא יהיב ליה כ"ש כו' ובתר דיהיב טעמא מהיכא נראה לו דתנא קמא פליג בדין פחת נבלה וכמ"ש לעיל הוקשה דהיכי גילה לי' דעתו ת"ק דמ"ש יביא עדים שנטרפה כו' אי משום דמוהא נפק' ליה דלא אתא לדרשא אחרינ' והיא דרשת אבא שאול והא אפילו לפי דעתו אתא לדרשת דנבלה דניזק כי ודאי בהא לא פליג כיון דמתניתין סתמא ותנא דבי חזקיה ס"ל הכי ולא מצינו מי שסובר להפך ודייקא דבגמרא אמרי' לימא פחת נבלה תנאי היא ולא קאמר אימא נבלה דניזק תנאי היא דמשמע דבהא לא פליגי ואם כן כבר אתא קרא דאם טרף יטרף להכי נמי כו' וכ"ת דמקרא אחרינא צ"ל הכי והיא מוהמת כו' א"א למימר הכי כיון דאפשר לדייק קרא דקאמר עד הטרפה דהוא מיותר כמ"ש לפי דרשא זו ואם כן הדרא קושיין לדוכתא דהיכא גילה במ"ש יביא עדים כו' כיון דאתי' השתא נמי לדרשא אחרינא ולזה תירץ דלעולם לא תני אלא לדרשת יביא עדים והיא דשמי' דמים דהשתא מקרא דישיב כ"ל כו':

ד"ה

ד"ה אין שמין לא לגנב ולא לגזלן כו' פי' הקונט' אין שמין הנבלה והשברין כו' האי דפירש רש"י אלא לנזיקין שמין מדכתיב והמת כו' משום דקף על גב דוהמת הוצרכה לפחת נבלה ולא לנבלה עצמ'
מ"ה שמ' דס"ל דיכא דנבלה מוהמת כולה דרשא מהתם נפקא ולהכי אייתי רש"י מוהמת ומה שהרגישו התו'
הא דכתיב ישיב אפילו סובין כו' ולא מקרא דוהמת כו' משום דהיה אפשר לדחות דהאי ג"ש דילפינן לעיל
נחת כתיבה ישלם כסף כו' לא הוי לדיכא דפחת נבלה אלא לדיכא דמיטב בלבד ולהכי אייתי מהא דסובין
גבי מטלטלין כל מילי מיטב הוא ובודאי דכסם דכילף ג"ש לגבי מיטב קרקע ודאי דכילף כמי מהג"ש גבי
מיטב מטלטלין ולהכי הוקשה מהא דגמריכן ישיב אפילו סובין כיון דילפינן לעיל ג"ש:

ד"ה דקא מטהרי ליה מראשון כו' פי' שסופרת י"ד של נקבה מראשון והדמים שתראה בט"ו יהיו טהורין כו' כונת התוספות בהבנת זה הפירוש כי היכי דלא כימא פי' אחר ואין מקום לקושיתם וזה דאיכ'
מידק בזה הפירוש היכי פריך מאי דעתיך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא כו' דמשמע דעיקר הפירכ' היא
רבי אליעזר היכי מחמיר חומרא דאתי לידי קולא אבל אי לא היה מחמיר בזה לא היה קושיא לדבריו והא
פי' מאי דס"ל בין לרבי אלעזר בין לעולא דאין מקבת שליא בלא ולד א"כ הוי ספקא דאורייתא ולחומרא
היכו דקאמרי' בגמרא מאי קמ"ל דאין מקבת שליא כו' פי' ודאי דלא אתא לאשמועיכן דחוששין ליום א' אלא
שום דלא נטעה לומר דהוי ס"ב משום מקבת דיש שליא בלא ולד לקולא אלא אין מקבת שליא כו' ואין כאן
לא ספק א' וספקא דאורייתא לחומרא כו' ואם כן היכי פריך מאי דעתיך דחומרא כו' והלא מן הראוי
מחמיר ולא הוה להקשות אלא היכי מטהרי ליה מיום א' ומשום דהוה קא קשיא לן הך דאמרן הוה אפשר לפ'
פירוש אחר והיא דס"ל לעולא דרבי אלעזר הוה ס"ל דיש מקבת שליא בלא ולד ולפיכך היה מקל ביום אחרון
ליה מונה מן יום א' דודאי בספיקא דאורייתא לא הוה מקל רבי אלעזר ולפיכך פריך ליה מאי דעתיך בהאי
א"כ לחומר' ולהכי קאמרת דמוכין מיום ראשון הלא חומר' דאתי לידי קולא הוא כו' והוה אפשר לומר דהאי
קאמר דקא מטהרי ליה מראשון ר"ל ביום שמיני ולא חיישינן לנקבה משום דהוי תרי חומרי אי יש ולד והוא
נקבה כו' ולא מחמריכן בהאי ס"ס דלא דמי לס"ס דקא מחמיר רבי אלעזר דהייכו אם יש ולד וכולד ביום ראשון
גבי הכא דאיכא למימר דיש לחוש לזה בתקכתה אטו כולה וכדאמריכן לקמן בגמר' גבי בהמה וליכא לדחוי
הכא מאי שדחה רש"י התם דליכא למימר גבי אשה כו' יע"ש באופן דלס"כ דיש ולד וכולד ביום א' דוק' חיישי'
להכי מטמאיכן לה מיום א' אבל פריך בגמר' דהיא חומרא דאתי ליה קולא דקא מטהרי לה מיום א' דסופרת
דוכר מיום א' והדמים שתראה ביום ח' הן טהורין ובהאי פירושא לא קשה קושית התוספות להכי הוצרכו
התוספות להכריע פי' שסופרת י"ד של נקבה מראשון כו' ולא תימא פי' אחר דאם כן שאני לן בין רבי אלעזר
רבא דקאמר חוששין תרתי כי מלבד מאי דקאמר חוששין במקום מוכין גם קאמר דאין מקבת שליא ור' אלעזר
וה ס"ל להפך וכולי האי לא אמריכן דודאי רבא אתא לפרש דברי רבי אלעזר ורבא הא קא מוכן דס"ל אין
מקבת שליא כו' ורבי אלעזר ודאי דהכי ס"ל וכיון דס"ל הכי אי אפשר לפרש פירוש אחר במאי דקאמר דקא
מטהרי מיום א' אלא פי' זה ומאי דקאמר מאי דעתיך כו' ה"ק לדידך דס"ל דאין מקבת שליא ולפיכך הוי חד
ספקא ולחומר' היכי קאמר מוכין והא היא חומרא דאתי לידי קולא כו' ותירצו התוספות לקושיתם בלא מבי
מישרי בס"ס דהוו תרי קולי דסתרי אהדדי כו' אין להקשות דהיכי קאמר רש"י דאי יש מקבת שליא דלא ולד
לא הוו חיישי לטמא טהרות דכולי האי לא חיישיכן דהוי תרי סותרי כו' והא הכא כמי הוי תרי קולי דסתרי
אמריכן ביום ט"ו דילא' לית ולד ואת"ל דאיכא ולד שמא הוא זכר וכמ"ש התוס' די"ל דלא דמיא לתרי קולי
דקאמרי התוספות דסתרי כו' דהתם מטעמא דמטהריכן לה הוא משום דהוי וכר דהוא כספק ב' דקאמריכן
את"ל דכולד ביום ב' שמא הוא זכר ואם כן כיון דכטהרה מטעמא דהוי זכר היכי מטהריכן לה ביום מ"א
מטעמא דהוי נקבה כו' והוי תרי דסתרי דהכא כמי עיקר הטהרה משום ספק הב' והוא שמא היא נקבה
הוא הפך טעם לטהרה דיום ט"ו אבל הכא כו' בתחילה התרכו מטעמא דכולד ביום ב' שאז הספק הב'

וביום ט"ו התרנו מטעמא דהוי זכר דהוא הספק הב' דהוא עיקר בינת הטהרה ולא בתר אטעויא דטהרה קיימא ואי קשיא הא קשיא דאימא הכי ובתר כמי בספק הב' דאפשר לומר ביום ט"ו כ"ם הרי דבתר הראשון והוא ספק אם יש ולד במקצת האחרון ואת"ל דאיכא ולד שמא יצא ביום א' ראשו או רובו וביום ב' מיעוטו ונמצא ביום ט"ו טהורה מס"ם:

רש"י לאוסרה דמטמאין טהרות שנגעה בא' כו' וכן בד"ה חוששת לטמא טהרו' שתגע כו' תימה דמה יתרץ לקושית התו' דהקשו מהאי דאמרינן בטהרות כל ספיקו' שאתה יכול להרבו' ברה"י כו' וא"כ הכי דמי אם ברה"י אפילו תרתי נמי שמא אי בר"ה אפילו בחד ספיקא אזלינן לקול' כו' · ועוד קשה דאמאי הוצרך לפ' רש"י לאוסרה דמטמאין טהרות כו' ואמאי לא קאמר דהוא כולל בין לטמא טהרות בין לאוסרה על בעלה וי"ל דא"א לפי' כן לפי שיטתו דפי' במסקנת הגמרא דקאמר אי ממתניתין ה"א דיש מקצת שלייא כו' וגזרה מקצתה כו' ופי' רש"י דלגבי אשה ליכא למימר משום דהא מטמאין כו' והאי ליכא למימר הכי דלא צריך גזרה אלא אחר שראינו דאיכא שילדה מקצת שליא ביום ב' אבל קודם ראוי לאוסרה מספק שמא לא תלד ואיכא למימר מקצתה אטו כולה באשה כמו בבהמה כו' ואם כן מאי דאתא לאשמועינן רבי אלעזר דלא כימא דאיכא שילדה מקצתה ביומא' ומקצתה ביום ב' כו' דלא צריך גזרה אטו כולה לא תימא דהיא טהורה ביום א' שא דהיא טמאה שבודאי דלא אתא לאוסרה על בעלה דביום א' אי אפשר למיטעי ולהתירה דעדיין איכא למימר אטו כולה וביום ב' שילדה מקצתה דאו פקעה הגזרה דאו הוה אפשר למיטעי ולהתירה הא קעבר יום א' ומאי אמר אי כטהרכה למפרע גבי בעלה אלא ודאי דאתא למימר דלא כטהרכה גבי טהרות דנגעה ביום ראשון ולומר טהורה היא למפרע כיון דאין צריך גזרה כו' לפיכך קאמר דחוששין ביום א' וזה נ"ל דקדוק נכון כפי' רש"י ולפי' התוספות לא ק' מידי דפי' במסקנת הגמרא פי' אחר:

רש"י מאי קמ"ל עולא דאמר חוששת כו' דברים אלו נראין דברי מותר ואפשר לומר דאתא למימר דלא כפרש דמאי דקאמר מאי קמ"ל קאי נמי אמאי דקאמר רבי אלעזר לעיל מונין מיום א' ואכולהו קאי דקא מותיב להו מאי קמ"ל דמונין וחיישינן לטומאה ביום א' דאין שליא כו' והוי חד ספקא תנינא כו' ולזה פירש רש"י דלא מותיב לרבי אלעזר למאי דקאמר מעיקרא דהא קא מותיב לה עולא וכבר פירש רבא הפירוש הנכון והוא לחוש חוששת ואם כן ודאי לא קיים לה בגמרא כי היכי דלותיב מאי קמ"ל תנינא דאי לא תימא הכי אלא דמותיב נמי לרבי אלעזר מאי קא מתרץ דאי מהתם ה"א דיש מקצת שליא בלא ולד וגזרינן מקצתה אטו כולה כו' ופירש רש"י אבל באשה לא שייך למימר הכי דהא מטמאינן לה מיום ב' כו' ובשלמא למאי דקאמר חוששין מיום א' ומונין מיום ב' איכא למימר הכי דליכא למיטעיה דהא מטמאינן מיום ב' דכבר הוי כולה אבל אי מונין מיו' א' אדרב' איכא למימר גזרה מקצתה אטו כולה כו' דלא קא חזינן טומאה בכולה כו' לכך פירש רש"י דלא קאי אלא ארבא ולפי דקאמר חוששת כו':

תנינא שליא שיצאת מקצתה אסורה כו' אין להקשות דאימא דמאי דקאמר אסורה בזה מקצת השלי' שיצאת ואם כן מנ"ל דקא סבר מתניתין דאין מקצת שליא כו' דאדרבא אי ממתניתין ה"א דיש מקצת שליא בלא ולד ומאי דקאמר שליא שיצאת כו' אסורה כו' הוא מטעמא דאין כאן אלא חדא ספקא אם יש במקצת שליא שיצאת ולד או לא ואם יש אפילו שהוא מיעוטו אסור מטעם ובשר בשדה כו' ואם כן מאי פריך תנינא כו' והרב מוהר"י אדרבי ז"ל כתב כי לכך הוצרך רש"י למימר אסור כולה כו' כי לא אתא מתני' למימר דינא במקצת שליא שיצאת כי ודאי שהוא אסור באכילה אלא מקצתה דלפנים והיא אסורה מטעמא דאין כאן אלא ספק א' דכיון דאין מקצת שליא בלא ולד והיינו דקאמר סימן ולד כו' ואם כן אין לנו אלא ספק א' או יצא רובו או מיעוטו ולפיכך אסורה באכילה כו' והכריח רש"י כן דאל"תה אלא דמאי דקאמר אסורה איכו אלא מקצתה שיצאת היכי קאמר סימן ולד באשה לפי' רש"י דאאשה קאי ולא אתא למימר כי דין הבהמה כדין האשה היכי קאמר סימן ולד באשה דמשמע דמקצת ולד באשה הוי סימן טומאה ואמאי והא איכא ס"ס כיון

דיש מקנת שליא בלא ולד כו' אלא ודאי דאכולה קאי עכ"ד ויש לתמוה דלפי' פי' רש"י דפירש בתירוץ הנז' דקאמר דיש מקנת שליא כו' וגזרה מקנתה כו' ז"ל והאי דקתני סימן ולד לאו אמקנתה קאי אלא ה"ק אסורה אטו היכא דנפקא כולה כו' ואם כן גם אם נפרש דהאי דקאמר אסורה אמקנתה שיצאת קאי אפשר לומר דהאי דקאמר סימן ולד באשה כו' לאו אמקנתה קאי אלא אכולה קאי וקאמר טעמא דאסורה משום דסימן ולד באשה וסימן ולד בבהמ' בכולה ואם כן הוי חד ספקא אי יצא ולד אם לא ולהכי אסורה כו' וי"ל דבשלמא לתירוץ הגמרא דקאמר גזרינן מקנתה אטו כולה כו' הוצרך למימר מתניתין סימן ולד באשה כו' ללמדך דכשם דאמרינן בבהמה דגזרינן מקנתה אטו כולה גם באשה דבכולה איכא סימן ולד כמי אם ילדה מקנתה כמי הוי טומאה משום גזרה אטו כולה ולא קאמר רש"י דליכא למימר גזרה אטו כולה גבי אשה אלא היכא דיצאת מקנתה ביום א' ומקנתה ביום ב' דכיון דמטמאין מיום ב' ליכא למגז' אבל אי יצאת מקנתה ביום וכמוהו מקנתה ולא יצאת דומיא דמתניתין דקאמר שליא שיצאת מקנתה כו' ה"ה דגזרינן כמוהו דלהכי קאמר סימן ולד באשה כו' לאשמועינן דכשם דאמרינן בבהמה גזרה גם באשה אמרינן הכי גזרה ולפי מאי דקס"ד אין מקנת שליא כו' כמי אתא לאשמועינן דאמרינן הכי גבי אשה אבל אי אתא למימר עיקר דינא למקנת שליא דאסורה באכילה כאשה דלא הוי טומאה היכא דנפקא מיעוט ולד כו' אי ס"ל יש מקנת שליא כו' למאי הלכתא קאמר סימן ולד באשה כו' להכי פי' רש"י בכולה :

והתוספות דכתבו פי' אפילו מה שנכנס הוצרכו לפ' כן דלא ניחא הכי דאתא למימר דאסורה מקנת שליא שיצאת ואם כן לא הוה קשה מידי מאי דהקשה מהתם דלרבי אלעזר משמע דלפי' בס"כ אחר דמאי דקאמר הכא אסורה היינו אלא מאי דאסור מן התורה בלי שום ספק כיון דאין מקנת שליא כו' כדקאמר סימן ולד כו' אלא דלזה הפי' קשה דהיכי לא מתרצי דלעולם דיש מקנת שליא כו' וכדאמרן וגם דמאי מתרץ משום גזרה מקנתה כו' והא אסורה מספקא דאורייתא כו' אלא ודאי הפי' בהאי פירכא דפריך תניא ובתירוץ דלפי' מה שנכנס אסורה כו' :

(דף "א ע"ב)

ד"ה בכור שנטרף בתוך ל' כו' מ"ש התוספות משמע קצת דאם קים לן בגויה דכלו לו חדשיו כו' ולא קאמרי במילתא פסיקתא דהכי ס"ל כבר כתיבנו במה שהקשה ותירץ הרב מהרי"ב ז"ל בדברי התוס' יע"ש והן דברים פשוטים כו' עוד הקשה דלמאי לא אייתו ראיה מרישא דקאמר דמעכשיו כ"ע מודו דאין בנו פדוי ע"כ ולזה י"ל דאי מרישא אפשר לדחויי דטעמא דאין בנו פדוי אע"ג דלמפרע כמנא דלא היה נפל משום דבשעת שנתן הדמים נתכוון לו מעכשיו דאפי' לא יחיה עד השלשים לא יחזירם לו הכהן וא"כ כמנא דלשם מתנה נתכוון לו דעדיין איכו חייב בפדיון דהיום הוא ספק נפל וא"כ כיון שנתכוון לו במתנה לפיכך אין בנו פדוי אבל כשנתן לו לאחר ל' הרי גילה דעתו דאיכו כותכס לו שלא לפדיון דוקא ואם לא יהיה בנו ראוי לפדיון שיחזירם לו לפיכך הוא מן הראוי שאפי' שנתן קודם הל' שיהיה פדוי כיון דאיגלאי מילתא למפרע דלאו נפל ומש"ה הקשו מסיפא דבריתא דליכא לדחויי כלל · וכמ"ש התוספות עוד ועוד דאסיק תלמודא אך חלק הא כיון שנהרג תוך שלשים יום ומפדויו מבן חדש נפקא כו' איכא לאקשויי כו' תרתי חדא דכיון דפירש רש"י דאיצטריך קרא דאך דאי הוה מהתם ומפדויו ה"א דוקא נפל אבל האי שנהרג דאי לא איקטיל לא הוה חי כו' וא"כ היכי מקשה דלמאי איצטריך אך · ועוד דאיתא דהאי דאמרינן דאף על גב דלא הוי נפל פטור הוא מדכתיב אך כו' ולא דמי לבכור בהמה דכתיב ביה ביום הח' ודרשינן הכי דהוא פטור אף שכלו לו חדשיו עד יום הח' אף על גב דלא כתיב אך אלא מיום הח' דהוי דוקא והכא כמי אימא הכי דהת' לא כתיב רבוייא דפדה תפדה כו' והכא דכתיב רבוייא הוכרח מיעוט' דאך כו' למעטו וכדאמרי' בבריתא ומאי מקשה דומפדויו נפקא כו' ועם שהיה אפשר לדחות דלא אימא ריבוייא ולא איצטריך מיעוטא לזה אפשר דאולי הוצרך לגופיה לאיזו דרשא ומ"מ אפשר לתרץ כל זה וכמ"ש וכבר הקשה כל זה הרב הנזכר יע"ש והל"ע דכוונת התוספו' כך היא דמעיקרא הקשו לפי' רש"י דאיך אפשר למימר דממעטינן מדכתיב אך דוקא בכור שנהרג מטעמא דהוי ספק

נפל

כפל דמשמע דאי לא מכלל כפל חייב דליכא מיעוטא וקשה לפי מ"ש בפ' יש בכור כו' א"כ תירץ דאפשר למימר דגזרת הכתוב היא וא"כ אפשר עדיין לפרש פירוש רש"י שדהיינו מ"ש דאך בא למעט כהרג משום דאי מיקטיל כו' מ"מ עיקר הפי' לא נראה מפני זה ואפשר למימר דכוונת תי' הגמ' כך היא דבכור שנטרף הוא כהרג כמ"ש רש"י ואתא לאפוקי ומיניה דאע"ג דלא הוי כפל דאי לא מיקטיל אפשר דהוה חי כו' מ"מ פטור כו' דטעות דופדויו מבן חדש כו' הוי גזרת הכתוב ולא הוי מטעמא משום כפל וכדמשמע מפ' יש בכור כו' דאפי' דלא ודאי כפל פטור ומאי אלא משום דהוי גזרת הכתוב דבעינן שיהא בן חדש כו' וא"כ לא קשיא מה שהקשינו על רש"י אבל הקשה על זה הפי' אם כטרף הוי כהרג מהא דאמרינן בסוף הקומץ כו' ומלשון כטרף דלא קאמר כהרג וכל זה ק' על פי' רש"י גם הקשה לפי' זה דפי' דהוי גזרת הכתוב והוא מהכרח מאי דאמרינן פ' יש בכור ק' דאמאי הוכרך קרא דאך למעוטי כטרף מקרא דופדויו כפקא כיון דהוי גזרת הכתוב כמ"ש וכ"ת דקרא דאך כ"ל משום דכתיב פדה תפדה דמשמע דטעמא לא הוי משום גזרת הכתוב אלא טעמא משום כפל והוכרך קרא דאך למעוטי בכור שנטרף כו' למימר הכי כיון דקא חזינן בפ' יש בכור דמשמע דהוי גזרת הכתוב וא"כ למה איצטריך קרא דאך כו' ואין לומר דמקרא דאך כ"ל דהוי טעמא משום גזרת הכתוב דתפשת מועט תפש' ואימא דלא אתי אלא למעוטי בכור שנטרף דהוי ספק כפל אבל אי הוי ודאי דלא הוי כפל חייב ומהיכא תיתי כפ' יש בכור דאפי' על ודאי דלא הוי כפל פטור אלא ודאי דמקרא דופדויו משמע ליה הכי ולאו דאך וכמ"ש וא"כ הדרא קושיא לדוכתין דלמה איצטריך דרשא דאך כו' ולא הקשו התוספות לפי' זה דאמ' דאפילו לרבי אלעזר ס"ל דהוי משום גזרת הכתוב אמאי לא קאמ' בכור שכלו לו חדשיו אין פודין אותו תוך ל' וקאמר בכור שנטרף דהוי ספק כו' וממה שאמרו בפ' יש בכור משמע אפי' כלו לו חדשיו אפשר היה לדחויי דלאו דוקא בכור שנהרג כו' דאין זה הכרח לדעת ר' אלעזר כו' ולא הקשו כך אלא לפי' רש"י דס"ל לדעת רבי אלעזר דטעמא הוי משום כפל:

ד"ה כגון שעשאו אפותיקי כו' והשתא גבי מיתמי כו' הוקשה להם דלפי' רש"י הי"ל כגון שעשאו אפותיקי ומכרו כו' וכיון דלא קאמר הכי משמע דאהא דיתמי קאי אמאי דקאמר ליה רב נחמן א גבי מיתמי כו' דמשמע דא"כ קא קשי' ליה ועלה קאי ואמר הכא במאי עסיקינן שעשאו אפותיקי כו' ולעולם דעבדא כמטלטלי ולא קשיא מידי ולהכי לא הוכרך לפ' דביתמי עסיקינן דבכגר קאמר לה רב נחמן כו' ואייתי ראיה התוספות לזה די' דלא"כ לא הוה קאמר הכי כיון דלא משכחן האי מילת' אלא בלקוחות וטעמא הוי משום קלא ולא שייך האי טעמא ביתמי א"כ לא קאמר הכי אלא משום דמשכחן בדין הלוקח דהוו שוין יתמי ולוקח וא"כ הכא נמי לא גרע כו' כיון דהתם נמי לא שייך טעמא דקלא כו':

תו' כתבו התוספות וה"פ אמר ר' אלעזר אפי' מיתמי כו' היכא למידק מה באו ללמדנו ותו במאי דקאמר אי נמי דקרי מיניה אע"ג כו' משמע דאתא ליישב אמאי לא קאמר שא כו' וא"כ צריך לדקדק היכי מתרץ זה בתירוץ ראשון כו' ואפשר דהוקשה לתוספות דלפי פי' רש"י ניחא דלא אמרו אלא הב"ע שעשאו אפותיקי כו' משום דבין לתירוב' קמא דמוקי לה דגובין הוא מיניה בין לתירוב' תניינ' לא מיירי ביתמי דאפילו באפותיקי לא גבי מיניה ופי' דשמעתתא כך היא דר' נחמן ספוקי מספקא ליה אם קאמר רבי אלעזר אף ביתמי והוא דין דעשאו אפותיקי או לא עשאו או קאמר דגובה מן הלקוחות דמיניה ודאי לא קאמר דגובין דפשיטא כו' ותירץ עולא דמיניה קאמר ופי' אפי' דעשאו אפותיקי ואתא לאפוקי דמיתמי אין גובין כלל כו' ובהכי ניחא דמתרץ עולא מיניה כו' דאל"כ ק' וכי בעלם ממנו דאפילו הגלימא דעל כתפיה גובין כו' ודקארי לה מאי קארי לה כו' אלא הפי' הנכון כמו שפי' ופריך מיניה אפי' מגלימא כו' פי' כיון דרבי אלעזר לא קאמר אין גובין מעבדי דיתמי וקאמ' גובין משמע בעיקר חידוש' דאתא לאשמועינן ר"א הוא דגובין ואי מיניה קאמר פשיטא אפי' מגלימא כו' ותירצו לעולם כדאמרן דאתא נמי לאפוקי יתמי דאין גובין ומאי דקאמר גובין משום דמיירי באי אפותיקי דומיא דהכ' דהיינו מכרו ומשמע לדוק' הכי גבי מיניה משום דאיכ'

קלא אבל מיתמי לא כו' ואשמועינן תרתי דגובין מלקוחות ולא מיתמי וכדקאמר בתירוצא קמא כו' ולהכי מייתי טעמא הא אית ליה קלא כו' דמשמע דביתמי דליכא להאי טעמא לא גבי כו' ולהכי לא קאמר אלא כו' באופן דלפירוש רש"י כיון דלא קאמר אלא אבל לפי התוס' דבתירוצא דמתרץ הב"ע כו' מהדר מהתירוצא קמא דמעיקרא קאמר גובין מיניה ולא מיתמי ובהאי תירוצא מאי דקאמר גובין היינו אף מיתמי אמאי לא קאמר אלא כו' ותירצו התוספות דאף לפי פירושם אפשר לפרש דכוותא קרוב לפי' רש"י וזה דבין לתירוצא קמא בין לתירוצא תניינא אתיא ר"א לאפוקי דבלא אפותיקי לא גבי אלא מיניה ובתחילה קאמרי התוספות אמר רבי אלעזר אפילו מיתמי פירוש בלא אפותיקי כו' כוונתו לומר דאף לסברת רב נחמן ס"ל הכי דבאפותיקי גבי מיתמי ולהכי קאמר אפילו מיתמי בתמי' כו' אף על גב דלא היה באפותיקי גביה דלא כעלמו מעיניו דברי רבנא אלא הכי שאל אי כ"ל ר"א אף מיתמי בלא אפותיקי כו' ותירץ לא מיניה כו' פירש בלא אפותיקי לא כו' כוונתו דמאי דקאמר גובין כו' הוא דוקא מיניה משום דקא איירי בלא אפותיקי דמשמע דאי היה אפותיקי גובין אפילו מיתמי והיינו דקתא לאשמועינן כו' ופריך כדלעיל מיניה אפילו מגלימא כו' פירש כיון דהאי דקאמר גובין הוא מיניה כו' דמשמע דעיקר רבותא הוא דגובין והא ודאי פשיטא כו' ותירץ הב"ע כגון שעשאו כו' ואתיא נמי לאשמועינן דגובין מיתמי באפותיקי ואף מלקוחות כו' ולהכי לא קאמר אלא דבין לתירוץ א' בין לתירוץ ב' חדא אתא לאשמועינן וכמו שפי' א"כ דקרי מיניה כו' והשתא ניחא טפי דלא קאמרי אלא כו':

ד"ה אבא מתניתין ידעב' כו' ולקיון דקאמר להך לישנא כו' מאי דאיכא למיתמה בדברי התוספות בגם מהרא"ש ז"ל הוא כתוב בד"ה ל"ל עומדין כו' וגם כתישבו דברי התוס' יע"ש ומאי דקאמר והאי דבעי למידק בפ' המוכר כו' שם בפ' מי שמת כתבו התוספות דברי קשין לפי האמור כאן יע"ש וזה שכתוב כאן הוא הנכון כו':

לימא מתני' מכר לו עבדים וקרקעות כו' איכא לאקשוי דמאי קא דייק דהאי תנא ס"ל דעבדא כמטלטלי אם משום דקאמר החזיק בעבדי' לא קנה מטלטלין כו' ואי כמקרקעי מיבעו אמאי לא קנה כו' מקנין אגב כו' והא איכא למידק מינה איפכא דס"ל עבדא כמקרקעי דקאמר החזיק בקרקעו' לא קנה עבדים ואי ס"ל עבדא כמטלטלין אמאי לא קנה שלא דהוי כמקרקעי ואין קרקע נקנה באגב ומש"ה לא קנה וכ"ת די"ל דאי ס"ל עבד' כמטלטלי לא קשי' מידי אמאי קאמר לא קנה עבדים כשהחזיק בקרקעות דשאני מטלטלין דניידי דבעינן צבורים בתוכו ולא דמי למטלטלין דלא ניידי דלא בעינן צבורים כו' וכדפירש רש"י א"ה הכא נמי איכא דאע"ג דסביר' ליה עבד' כמקרקעי לא קנה מטלטלין משום דשאני קרקע דלא ניידי כו' ודכוות' איכ' לאקשויי בסמוך כדפריך וליטעמיך להך לישנ' דקאמר עבד' כמטלטלי כו' ל"ל עומד כו' ודקאמרי לה מאי קאמרי לה ומאי סביר' ליה למקשה דפריך הניח' כו' תו קשי' דאמאי לא פריך לעיל וליטעמיך אמאי החזיק בקרקעות לא קנה כו' דשאני ניידי כו' הכא נמי כו' כדפריך בסמוך ויש לומר דהכי ס"ל היוקשה דבשלמ' אי אמרינן דסביר' ליה להאי תנא עבד' כמטלטלין ולא קנה כשהחזיק בקרקעות משום דניידי לא קשיא מידי דאף על גב דמדמינן ליה למטלטלי אפשר לומר דגריעי מינייהו משום דניידי אבל אי אמרינן דסביר' ליה עבד' כמקרקעי ומש"ה גבי מיתמי דאמרינן לעיל למאן דס"ל הכי אם כן קשי' אמאי קאמרי דהחזיק בעבדי' לא קנה מטלטלין מאי שנא הכא ליגבות מיתמי דאף על גב דניידי הושוו לקרקעות והכא לקנין אגב דלא קנה ולהכי קאמר הדאי ס"ל האי תנא דעבד' כמטלטלי כו' ועל זה תירץ לו המתרץ דודאי ס"ל דעבד' כמקרקעי ומכל מקום לא דמיא להא דלעיל דשאני הכא גבי קניין אגב דאסמכינהו אקר' דערי בצורות ולהכי בעי' קרקע דלא ניידי דומיא דערים בצורות אבל גבי גבית חוב מהיתומים קאי אדיניה דעבד' כמקרקעי והאי דלא קאמר וליטעמיך כדאמר בסמוך משום דהתם הא מתמה המתרץ על המקשה דמאי פריך כיון דידע קילוק' דניידי ומחלק לה לסבר' מ"ד עבדא כמטלטלי ודכוותא אפשר לתי' למ"ד כמקרקעי

ולא

ולא קשיא מהאי דשמואל דכיון דטעמא הוי משום בלכא דארעא כו' ואם כן להכי קא מתמה עליה מאי קא פריך דידע להא דשמואל ודאי דידע לטעמא דהוי משום בלכא דארע' כו' ואם כן מאי לא חילק חילוק דביידי כיון דליכא קושיא מהאי דגביית חוב מיתמי כו' אבל הכא לא קאמר ולימעמיך דאף על גב דידע להא דערים בגורו' מ"מ לא הוה ס"ל דבעינן דומיא כיון דעיקר דיכא דאגב הוי מדרבנן ולא הוי הוי יבא אלפותא שלא אסמכת' בעלמא ולהכי קא פריך משום דא"א לחלק מהא דגביית חוב מהיתומים · ומעתה אין להקשות דאמאי לא קא פריך תנאי מרישא דברייתא דקאמר החזיק בקרקע לא קנה עבדים ותביא אידך החזיק בקרקע קנה עבדים כו' ההיא דקא מייתי בסמוך כו' מאי לאו בהא קמפלגי משום דלא סבר המקשה דהאי תנא ס"ל עבדא כמקרקעי ואי הוה פריך הכי הוה מוכרח למימר הכי דמ"ד קאמר לא קנה עבדים משום דס"ל עבדא כמקרקעי ואיהו לא סבירא הכי מטעמא דקאמרן דקשה אמאי החזיק בעבדים לא קנה כו' ומאי שנא מגבית חוב מיתמי כו' :

מכר לו עבדים כו' הא דקא מייתי המקשה הברייתא אף על גב דלא איצטריך אלא מסיפא דקתני החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין כו' משום דאיצטריך למיעבד בה שקלא וטריא כדפריך בסמוך כו' והתניא החזיק בקרקע כו' · עוד י"ל דזה הרגישו התוספות בד"ה מכר לו עבדים כו' בקנין אגב איירי כו' דקשיא להו דמאי מייתי הך רישא דברייתא ותירצו דמייתי לה להכריח דבקנין אגב איירי ותימא דבקנין חגר ואם כן ליכא למיפרך מהאי דקאמר' החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין כו' מדטעמא משום דהוי חגר מהלכת ואידך איירי בכפות והשתא ליכא לאוכוחי דטעמא הוי משום דס"ל עבדא כמטלטלי דכ"ע כמקרקעי כו' להכי אייתי המקשה רישא דברייתא דמשם ראיה דלא איירי בקנין חגר אלא בקנין אגב וכמ"ש התוספות ואם כן קשה כיון כתנאי כו' :

ד"ה מכר לו עבדים כו' דאי מטעם חגר אמאי מפליג כו' פי' כיון דמשכחת קנין בעבדים מטע' חגר אי הוי משתמרת אף על גב דבתם קרקעות אין עבדים משתמרים כו' דלהכי כתבו התוס' בד"ה ל"ל עומדין דאי אפשר למימר דטעמא דברייתא הוי מטעם חגר כו' הכא דעל הסתם שדות לא הוי עבדים משתמרים אבל אי אפשר לפלוגי מדין מטלטלין לומר דמטלטלין קנה מטעם חגר ובעבדי' לא קנה דאי הוי משתמרת דומיא דמטלטלין קנה ואין הפרש ביניהם מטעם חגר אלא מטעם דעל הסתם לא הוי משתמרת מה שאין כן בעבדים אבל מטעם חגר דעלה קאי ברייתא כולן שוין כו' ודוק :

והתניא החזיק בקרקע כו' אע"ג דלפי פי' רש"י דהמקשה דפריך כיוא כתנאי ידע חילוקא דביידי דקסבר דמ"ד לא קנה עבדים אלא בעומדים בתוכה משום דביידי וכמ"ש בד"ה בקרקע לא קנה כו' מ"מ פריך מהאי ברייתא לראות מה יתרץ דאפשר לתרץ בב' פנים בעומדין בתוכה חדא דברייתא קמייתא איירי בקנין אגב ולהכי קאמר לא קנה משום דאין קרקע כקונה אגב כו' ומלבד שהוא תירוץ דחוק מאוד וכמו שיבא קשה למ"ד עבדא כמטלטלי אמאי לא קנה כו' ואם יתרץ חילוק דעומדין כו' קשה קושית הגיאה כו' וכונת המקשה להקשות הגיאה כי לכל התירוצים קשה וכמ"ש ולהכי הקדים קושית הברייתא כו' לראות התירוץ שיתרצו והדר דקא משני בעומדין בתוכה פריך למה לי עומדין כו' הגיאה כו' :

ד"ה למה לי עומדין בתוכה כו' ומטעם אגב כמו לא קנה דקרקע אין כקונה באגב כו' הרב מוהר"א ששון בסימן רי"ח הקשה דלפי משמעות דברי התוספות משמע דאי הוה אפשר למימ' דטעמא הוי משום אגב לא הוה קשה קושית הגיאה מהא דאמר שמואל וקשה למ"ש התוספות לעיל בד"ה אבא מתני' ידענא כו' דהוה מצי למיפרך אף למ"ד עבדא כמטלטלי כו' ולפי מ"ש הכא ליכא קושיא דאפשר דטעמא משום אגב כו' ע"כ והוא ז"ל הביא הדבר בצ"ע ולי הדיוט נר' דכונת התו' כך היא דהוקשה לתו' הכא דהיכי קאמר הגיאה למ"ד עבדא כמטלטלי כו' אלא למ"ד עבדא כמקרקעי כו' והיכי קאמר הגיאה כו' דבין למר ובין למר ס"ל דבדאורייתא עבדא כמקרקעי וא"כ היכי קאמר הגיאה כו' וליכא קושיא מהא דשמואל הגיאה כו'

והא

והא ה"מ לאיפרך אף למ"ד עבדא כמטלטלי שאף שכאמר דטעמא דברייתא הוי משום אגב קשה דאמאי איצטריך תנא שיהא עומד בתוכו כיון דיש קנין אף שאין עומדין בתוכו והוא קנין דקאמר שמואל והוה ליה לתנא לאשמועינן דאפשר ליה לקנות אף שאין עומד בתוכו ותירצו דבלאו הכי פריך שפיר כו' כמנא דאין כונת המקשה להקשות בך והשתא מ"ש התוספות הכא דמטעם חצר ומטעם אגב לא איירי כו' דמשמע דאי הוה אפשר למימר הכי דלא הוה קשה מידי הוא לפי מאי דס"ל המקשה דקאמר הכיחא דודאי אין כונתו להקשות דלאשמועינן ברייתא האי דינא דשמואל דברייתא אשמועינן דינא דאגב כו' א"כ לפי האי סברא ק"ל לתו' דיאמי פריך למה לי עומדין בתוכה והא ברייתא אשמועינן דינא דאגב ולא איירי בהאי דינא דשמואל כו' וכמ"ש אין להקשות דלפי זה דקאמר ומטעם חצר כו' ומטעם אגב כו' דמשמע דלא הוה קשה אי הוה אפשר למימר הכי דאמאי לא מתרצי בגמרא אמאי דפריך והתניא החזיק כו' דאימא דמאי דקאמר החזיק בקרקע קנה כו' איירי בהא דשמואל ומאי דקאמר לא קנה איירי בקנין אגב ובשאין עומדין כו' דאי משום הכי לא הוה ליה למימר לא קנה כיון דיש קנין ולא דמי דברייתא דקאמר קנה דאתא לאשמועינן היכי אפשר להקנות בקנין אגב כו' הא אמר שמואל מכר לו עשר שדות כו' אין להקשות דאמאי לא פריך מהא דשמואל לברייתא דקתני החזיק בקרקעות לא קנה עבדים כו' ואמאי למ"ד דעבדא כמקרקעי כו' א' אי לא קני מטעמא דשמואל כו' ואמאי המתין אחר תירוץ דעומדין בתוכה ובלאו הכי קשיא ברייתא להא דשמואל די"ל דכיון דהאי קושיא ליתא אלא לדעת מ"ד עבדא כמקרקעי אבל למ"ד עבדא כמטלטלי ליכא קושיא להכי הקשה מברייתא דקתני החזיק בקרקעות קנה עבדים דהאי כירכא איכא לכ"ע ולבתר דתירצו מעומדין בתוכה לאין עומדין הדר פריך למ"ד עבדא כמקרקעי מהא דשמואל כו':

מהדורא בתרא

(דף ב' ע"א)

ארבעה אבות נזיקין פירש רש"י אבות קרי להנך דכתיבן בתורה בהדיא ובגמרא מפ' מאי ניהו תולדות אי כונת רש"י ז"ל היה לומר הפרש שיש בין אבות לתולדות כדי שנבין כונת מתניתין דקאמר אבות כבר פירשו בגמרא דטעמא משום דכתיבי בתורה בהדיא דאמר שם בגמרא תולדה דקרן מאי היא נגיפה כו' ופריך מאי שנא נגיחה דקרי ליה אב משום דכתיב כי יגח נגיפה נמי כתיב כי יגוף כו' הרי דקרי ליה אב משום דכתיבי בתורה וכך הי"ל לרש"י לומר בגמרא מפ' דקרי ליה אבות משום דכתיבי בתורה לכן נראה לומר דכונת רש"י דהרגיש במתניתין דאי כונת מתניתין לפרש מאי ניהו אבות ומאי ניהו תולדות ה"ל לפרש אבות ותולדות ואילו תולדות לא קתני לכך פירש רש"י שאין הכונה לאשמועינן אלא דהנך דכתיבי בתורה דהדיא הייינו אבות ולא תימא דאף נגיפה כתיבה בתורה בהדיא והוא אב וכדפריך בגמרא דארבעה הן האבות ולא חמשה כמנא דנגיפה היינו תולדה וכמו שתירצו בגמרא אבל אין כונת התנ' לפרש מניין התולדות דכבר פירשם תנא דברייתא ולא כוית התנא לזה וזהו שאמר ובגמ' מפ' מאי ניהו ולא כוית התנא לזה ולהכי לא פירשם ולמ"ד תנא שור לרגלו אתא לאשמועינן תנא מילתא אחריתי דהוה אמינ' דרגל כיון דלא כתיב בתורה בהדיא אלא ילפינן ליה מדכתיב ושלח וכן הוא אומר משלחי רגל כו' הוה אמינ' דהוי תולדה וכמנא דג' אבות הן מלבד קרן דשיירה וכשהזיק קב המזיק לאתויי קרן וטעמא כמו שפירש שם בגמרא · להכי קאמר דארבעה אבות ורגל הייינו אב ומש"ה פי' דמשום דקרי אבות להנך דכתיבי בתורה ר"ל והייינו דאיצטריך מתניתין לאשמועינן דד' ולא ג':

רש"י שם השור והבור כסדר שהן כתובין בפ' כידרן במתניתין דפ' ראשונה כאמרה בשור שכיה בבור כדאין מיותרין לדברי רש"י דקאמ' פרשה ראשונה כאמר' בשור כו' דכבר אמר דעל הסדר שהם כתובין בפ' כאמרו ואולי כיונו למה שהרגישו התוס' דלמ"ד שור לרגלו לא הוי כסדר הכתובים בפ' דרגל

דכתיב בתר בור ותירצו דשם שור כתיב להכי קאמר פ' ראשונ' כאמר' כשור ואף דלא הוי רגל מ"מ שם שור הוא :

לשון רש"י אידי ואידי השן כו' ואי קשיא היכי מצי למימר אידי ואידי אשן הא דמכלייא קרנא כו' לכתוב קל להיכי דלא מכלייא דליחייב כו' תריץ אי מהאי קרא ה"א האי אתי להיכא דמכלייא כו' הקשה
בס' לחם אבירים דמאי קושיא דאי כתיב ושלח לחודיה מהיכי תיתי למימר דאשן קאי דדילמא הוי רגל ע"כ
וי"ל דכיון דליכא לן גילוי דמשלחי רגל דהשתא קיימינן דל"ל גילוי דמשלחי רגל וכיון שאין כאן גילוי כלל לא
לשן ולא לרגל איכא למימר הי מינייהו מפקת שקולין ויבואו שניהם וכיון שכן איכא למימר דשן לא מחייב
אלא היכא דלא מכלייא קרנא דתפשת מועט תפשת כו' להכי איצטריך גילוי דמשלחי רגל לאשמועינן דושלח
הוא דוקא רגל ובער היינו שן כו' אי ס"ל השתא דאי שקולין הם ראוי הוא שיבואו שניהם היכי קאמר לקמן אי
לאו קרא יתירא ה"א זו הא או הא כיון דסבר ס"ל היכא דשקולין הם ראוי שיבואו שניה' והיה אפשר לומר כמי
דאין הכי דמאן דאמר הכא ה"א אידי ואידי אשן הוה ידע כל זה וכמ"ש אלא דלקמן הוי מתרץ דתירץ האי
תירוצ' וגם תירוצ' דלקמן אידי ואידי ארגל הא דשלחי שלוחי רצה להכריח תירוץ זה והכי קאמר אנו מוכרחין
לומר דמדושלח ה"א הא דשלח שלוחי הא דאזיל ממילא דאי לא תימא הכי ק' דלכתוב רחמנא ושלח ולא בעי
ובער דמשמע רגל משמע שן ודאי תלמודא אי לא כתיב שן ה"א או הא או הא הדר פריך מכדי שקולים הם
ומשני איצטריך סד"א ה"מ היכא דשלח כו' הרי דאנו מוכרחין לומר האי חילוק דשלח שלוחי כו הכא כמי כיון
אידי אידי ארגל כו' ובהאי פירוש' ניחא מאי דהקשה הרב מהר"ל היכי פריך שקולין הם כו' ואמאי איצטריך
ובער כיון דכבר תירץ בגמרא הא דשלח שלוחי כו' אלא דלפי דרך זה קשה מה שתירצו התוספות וי"ל דה"ק
בברייתא אילו לא נאמר ושלח הוה מפקינן כו' ואילו לפי פירושינו אדרבא כל זה הוא להכריח דאיצטריך
הילפותא דכאשר יבער כו' איברא דבלאו הכי צריכין לתרץ דזה הפך דעת המקשה דלעיל והמתרץ דכולהו
פירשו כוונת הברייתא דהוצרך ללמד מהאי' דכאש' יבער כו' וכמו שהקש' הרב מהר"ל ולכך כ"ל דפי' השמעתין
כך היא דלפי' שהמתרץ שמע מהמקשה דקא פריך טעמ' דכתב רחמנא כאשר יבער הא לאו הכי במאי אוקימנא'
אי קרן כתיב אי רגל כתיב משמע דפשיטא ליה דושלח הוי רגל ולא שן והא כתיב ושן בהמות אלא ודאי
דס"ל דקרא מיירי' בבהמות שיש להם ארס ונושכין וממיתין והוי תולדה דקרן וכמ"ש התוספות להכי קאמר
ליה לדידך דס"ל דהאי קרא דושלח הוי רגל ולא שן מצינו לתרץ שפיר דהו' מוקמינן אידי ואידי ארגל הא דשלח
שלוחי כו' אלא דלדידי ק' דלכתוב ושלח דמשמע תרווייהו דושן בהמות הוי חיות בכלל האוכלות להכאתן ותו
לא איצטריך ובער ומשני ה"א או הא או הא ופריך מכדי שקולין הם כו' אלא סד"א ה"מ הכא דשלח שלוחי כו'
וכיון שכן אנו מוכרחין מעתה לומר דכוונת הברייתא' לא הוי כדהוה סליק אדעתין מעיקרא דאיצטריך קרא
דכאשר יבער לגלויי דובער היינו שן דכבר אתי שן מושלח אלא דה"ק אילו לא נאמר ושלח כו' אי נמי אפשר
לפרש דהמקשה שהקשה לעיל טעמא דכתיב משלחי רגל כאשר שמע מהמתרץ דהקשה דה"א אידי ואידי אשן
הא דמכלייא כו' תירץ הוא מעצמו סיפא דברייתא דובער וו השן מכיין תירוצא דלעיל דהוה מוקמינן אידי
ואידי ארגל הא דשלח שלוחי כו' וכמנא סיפא מעין דרישא כו' ולזה הפי' הקשה המתרץ דלעיל דאי אפשר
למימר דסיפ' דברייתא הוי דומיא דהא קשה דלכתוב ושלח ותו לא איצטריך ובער ומשני ה"א הא או הא והדר
פריך מיכדי שקולין הם כו' ומשני סד"א ה"מ היכא דשלח שלוחי כו' מעתה אנו מוכרחין דסיפא לא הוי דומיא
דרישא דסיפא ה"ק אילו לא נאמר ושלח כו' ורישא אנו מוכרחין לקרא דמשלחי רגל ובזה לא ק' קושית ג' שהקשה
לדברי התוס' דקאמר דאי הוה קרא דושלח לחודיה ה"א דוקא דושלח כדלקמן דא"כ מאי פריך לקמן כו' :

עוד הקשה הרב מהריב"ל בפירוש רש"י אי מהאי קרא הא האי אתי להיכא דמכלייא כו' דהא בגמ'
אמר דומיא דרגל מה רגל לא שנא כו' ופי' רש"י מדלא כתיב ובער והיכי קאמר דה"א אתי להיכא
דמכלייא וי"ל דאין הכי כמי דהראוי לומר תפשת מועט תפשת אלא דכי כתיב רגל ושן בחד קרא ודאי ראוי
לומר לא לחינכס שניהם אהדדי ודרשינן סמוכין ובודאי הכונ' לגלויי לן דלא כימא דוקא דמכלייא כדמשמע

ובער

ובער׳ עוד הקשה הרב מהר״ב ז״ל דלבתר דקאמר הא דלא מכלייא׳ הא דלא מכלייא מאי פריך תו טעמ׳ דכתב רחמנא כאשר יבער הא לא כתיב לא קרן כתיב כו׳ ואמאי לא משני ה״א אידי ואידי ארגל הא דמכלייא הא דלא מכלייא כו׳ ואחר המחילה אין כאן קושיא דאי קאמר בגמ׳ הא דמכלייא היינו משום דכתיב קרא דכאשר יבער הגלל עד תומו ומההוא קרא משמע דיש חילוק בין מכליי׳ קרנא להיכא דלא מכליי׳ מדקאמר עד תומו אבל השתא קיימינן דלא ליכתוב קרא דכאשר יבער ואי לאו האי קרא מהיכא תיתי דובער היינו מכלייא׳ ובזה מתישב אף לפי רש״י דקאמר דאי הוה כתיב ושלח לחודיה ה״א דמכלייא משום דתפשת מועט כו׳ ולפי׳ התוספות דאי הוה ושלח לחודיה ה״א עד דושלח שלוחי הוא יותר מרווח דאי לא הוה קרא דובער לא הוה ס״ד אדעתין דווקא דמכלייא דמהיכא תיתי דלשון ובער משמע דמיכלייא משום דכתיב כאשר יבער הגלל עד תומו׳ א״כ י״ל מילתא דשוייא לתרוייהו לקושיא זו ולמה שהקשו התוס׳ כמי נפרש לפי דברי התוספות ד״ה הא דמכלייא קרנא דס״ל כדקאמר תלמודא אי: י ואידי אשן הא דמכלייא דתקשי דאימא ושלח לחודיה ויש לומר דה״א דוקא ושלח׳ דלפי זה דידע המתרץ זה אמאי לא קאמר אידי ואידי אשן הא׳ דשלח שלוחי הא דאזיל ממילא דלא קשה מידי דאם כן הוה ק׳ למה לי ושלח דלשתוק דושלח ומקרא דובער ליכא למיטעי הא דשלח שלוחי׳ להכי הוכרך לומר דה״א דוקא דמכליי׳ קרנא להכי איצטריך ושלח ואי קשיא לימא ושלח לחודיה ה״א דוקא דשלח להכי איצטרכו תרוייהו ולהכי לא קאמר בגמר׳ למטה אידי ואידי ארגל הא דמכלייא כו׳ דאי הכי למה לי ובער כיוא ושלח דליכא למיטעי מכלייא אלא דלדברי רש״י דקאמ׳ דמוקמינן ושלח אמכליי׳ קרנ׳ נראה דקשיא אלא המתרצינן התירוץ ד׳עיל ולמאי דק׳ לוה לפי התוס׳ דמאי פריך בתר הכי כבר תירצנו לעיל ורש״י לא רצה לידחק בזה הפי׳ ותירץ דה״א דושלח היינו דאכלייא:

ד״ה איצטריך סד״א כו׳ וי״ל דה״ק אילו לא כאמר ושלח כו׳ הקשה בכ׳ לאס אבירים דלמה להו לתו׳ לאימר הכי דאיוא דלעולם איצטריך קרא דכאשר יבער כו׳ לגלויי דובער היינו שן דאי הוה אמינא דשן ורגל כ״ל מקרא ושלח ה״א דובער אתא לאימר דלא נימא דבין כלייא בין לא כליא להכי קאמר ובער דאי כלייא אין ואי לא לא וזה בין אשן בין ארגל להכי אשמועינן ברייתא דובער זו השן והרגל הוא ושלח ומקשינן אהדדי כדאמר בגמרא ע״כ וי״ל במאי דאמרן לעיל דאי לא הוה קרא דכאשר יבער לא ידעינן דובער היינו מכלייא דהתם קאמר עד תומו ומש״ה ילפינן לה ואם כן לא איצטריך לן קרא דכאשר יבער ומושלח ילפינן לשן ורגל וקרא דובער אתא לאשמועינן דלא נימא עד דשלח שלוחי כו׳:

ד״ה לא עשר כתיבי ע״כ נראה לפרש דסת׳ בור עמוק הרבה וצריכי דאי לא כתיב בור ה״א כל דקטל ואי כתיב בור ה״א דוקא בור ולא שיח ומערה׳ הקשה הרב מהריב״ל דלמה לתוספות למימר דאתא והמת לרבויי שיח ולימא דאילו הוה בור ה״א בור עמוק הרבה לכך כתיב והמת כל שיש בו כדי להמית דהיינו י׳ ע״כ וליכא לתרוצי משום דמתניתין מרבה שיח ומערה כו׳ דאמתניתין נמי ק׳ דדילמא לעולם אבור קפיד קרא והוי גזרת הכתוב וקרא דוהמת אתא לרבויי שאינו עמוק הרבה׳ ולפי זה שכתבנו אולה לה תירוצא דהרב מהרי״ב ז״ל שתירץ ואפשר דמאי דקאמר התוספות דוקא בור ולא שיח משום דכתם שיח לא הוי עמוק הרבה דדוקא בור הוא דעמוק י׳ ע״כ ואכתי הקושיא במקומה עומדת נימא דדוקא בור משום גזרת הכתוב ולא שיח וקרא דוהמת לא אתא אלא למימר דלא נימא עמוק הרבה׳ ואולי נראה דהכיד ייק תנא דאם איכא דעיקר קרא לא אתא אלא למימר דלא נימא בור עמוק הרבה אלא די׳ טפחים די ה״ל לגלויי בהדיא בור י׳ טפחים כי היכי דלא נטע׳ לומר אפילו שיח ומדקאמר והמת דמשמע כל שיש שיעור מיתה משמע דלא קפיד קרא אלא אשיעור ומרבה שיח ומערה׳ ואין הכי נמי דשיח עמוק הרבה כמו בור ולא צריכינן לדחוקי כפשין כמ״ש הרב הנזכר:

עוד הקשה דלמה להו לתוספות דכונת המקשה לומר לא י׳ כדתיבי בהיא נימא דהכונה לומר לא י׳ כתיבי לא סתום ולא מפורש ע״כ ויש לומר דאנו מוכרחין לומר דהמקשה כבר ידע דרשא

דהמית דלא הויא עמוק הרבה אלא כל שיש בו כדי להמית ושיערו חז"ל י' טפחים דאי לא תימא הכי אלא דפריך סתם קשה דמאי פריך דילמא סתם בור י' טפחי' וכמו שפירש רש"י אמתניתין והרי י' טפחי' כתיבי אלא ודאי דמשום דידע דרשא דהתם מהיכא מפיק לה דהיינו מקרא דוהמת דהיינו שיעור מיתה אלא דפריך כיון דשיעור י' טפחים קים להו לחז"ל וליכא גילוי בפי' אין ראוי שיקרא אב כמו ט' דנזיקין ואם יקרא אב כיון שיש סמך סוף סוף זה אב למיתה כו' :

ולמה שהקשה עוד למה אמרו התוספות דה"א בור ולא שיח ומערה משום גזרת הכתוב למה תלה הדבר בלא טעם משום ג"ה והרי בפ' הפרה כתבו טעם וצריכות דבור אית ליה הבלא ושיח אריך ולית ביה הבלא כו' ע"כ ויש לומר דהכא קיימינן אי לא כתיב והמת וכיון שכן בור הוי עמוק הרבה ושיח נמי אי הוי עמוק הרבה אין טעם למה נפטר כיון שיש בו כדי להמית ולזה מוכרח הדבר לומר משום גזרת הכתוב אבל התם היינו לבתר דכתיב והמת והיינו שיעור מיתה מעתה יש טעם לחלק בין בור י' לשיח י' כדאיתא התם דדוקא בור י' טפחים אית ביה הבלא משום דקטין וכריכא אבל שיח דארוך אימא לית ביה הבלא הרי דבגמרא אמר בפירוש דעיקר החילוק אינו אלא בי' טפחים אבל אם הוא עמוק הרבה מה לי
(דף ד' ע"א) בור מה לי שיח :

ד"ה לאו אף על גב דכיונו להזיק כו' הרב מהרי"ב ז"ל כתב דאין כונת התוספות דלא נימא דמאי דקאמר איצטריך כ"ד לא אתא להכריח דלא הוי ק"ו ומשום דכונתו להזיק ראוי שיתחייב בקרן הראיה דעבד ואמה יוכיח דאע"ג דאיכא מכוין להזיק מטעם זה פטור ולהכי הקשו התוספות דאין כאן יוכיח דאיכא למיפרך היא גופה תיתי בק"ו ועל זה קאמר דאין סברא דהכי פי' התוס' כונת מ"ש איצטריך כו' דלזה הפירוש קשה דאמאי איצטריך למימר יוכיח דאמאי לא הקשו אריש דינא ולמיפרך דלא הוה ק"ו אפשר למילף קרן משן בק"ו דאיכא למיפרך מה לשן שכן יש הנאה להיזקו ע"כ ולכאורה קשה דאין זו קושיא דהא לדברי המתרץ ס"ל דהיכא דאיכא הנאה להיזקו אדרבא ראוי שיפטר משום דהוי קצת אונס וכמ"ש לעיל שלא היה יכול לשומרה כ"כ דהשן דחוק לאכול להנאתו ואם היה אומר כן הרי היה מורה שהיה צריך למימר השומרות להפך ומ"ש וכן הדר בתר הכי וקאמר אלא לא ראי השן שיש הנאה להיזקו ואדרבא דעת המתרץ לקיים דבריו הראשונים להכריח דכונתו להזיק היא קולא וטענה לפטור ולא לחייב ומש"ה קאמר יוכיח :

ד"ה כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא בירושלמי יש דישן לא מחייב כו' כר' לדקדק מה הרגישו התוס' ועוד למה לא כתבו זה לעיל כדמייתי בגמרא והתניא אדם מועד לעולם בין ער בין ישן כו' ואולי דהתם לא הוצרך לאתויי הא דירושלמי דה"א לומר דה"ל פשיעה מאי דכייף ופשיט ולהכי הוי מועד וחייב ואין זו תמיהא דהא חזינן דשוגג הוי מועד אבל כיון דאמר בגמרא דכייף ופשיט אורחיה הוא אם כן ודאי דאנוס הוא מה שנשבר הכלים כיון שהוא ישן לא ראה אותם ואורחיה הוא למיכף ופשיט לזה הוצרכו לאתויי הא דירושלמי למיהב טעמא וזה דזה ידע דאורחיה הוא למיכף ופשיט למה ליה לשכיב עצמו אצל הכלים ולהכי אם הביאו שם כלים ונשברו פטור :

ד"ה ולטעמיך אפילו תימא מבעה זה השן כו' כר' לד' למה הוצרכו התוספות לזה שהוא פשוט ועוד הפכו הסדר וה"ל למיכתב תחילה דיבור הבא אחריו והיינו אדם שמירת גופו עליו ואחר כך ולטעמיך כסדר הגמרא ותחילה נבאר הכנת דיבור אדם שמירת גופו עליו כר' לד' דמתחילה כתבו דל"ג במתניתין וממונך ואחר כך כתבו ומש"ה אין צריך לאוקמו כדפי' והם דברים סותרין זה את זה וזו נירסא היא לתניכו בספרים דידן ויש נירסא אחרת לרש"ל יע"ש והכונה תחילה הכריחו מדלא פריך וממונך ודאי דלא גרסינן במתניתין והרגישו על זה שמא תאמר דמה להם להכריח כן מדלא פריך בגמרא והכריח זה עצמו איתא במתניתין דלמ"ד מבעה זה אדם היכי שייך למימר וממונך וכי אדם ממונו הוא לזה תירצו דמש"ה אין צריך לאוקמו ר"ל משום הכרח זה לבדו מאי דהוזכר במתניתין וממונך כו' אינו הכרח דדילמא דלאו

דוקא

דוקא דאשארא קאי והיינו שור וכל מילי דשור וכדפי' לעיל גבי בור אבל יש הכרח מדלא פריך בגמרא כו' והטעם דהכי קושי דפריך בגמרא וכי אדם דרכו להזיק ואדם שמירת גופו עליו כו' כולהו פריך שמואל לרב ולאו היינו משא ומתן דקא עביד מקשה ומתרץ לדעת רב אלא שמואל שהוא כא להכריח דפי' המבעה זה השן דלדרב קשה וכי אדם דרכו להזיק וכן שמירתו כו' והיינו דקאמר התוספות בדיבור הקודם ולטעמיך אפילו תימא מבעה זה השן כו' והכריחו זה התוספות דלא שייך למימר ולטעמיך אלא למאן דקאמר טעמא והיינו שמואל שפירש מבעה זה השן דאילו הוה משא ומתן לדעת רב לא שייך למימר ולטעמיך· וכיון שכן יש הכרח גדול מדלא פריך שמואל לרב וקאמר לדידך מתניתין לא דייק במאי דקאמר ומוכך אבל לדידי דייק ואימא לא כימא דמבעה זה השן ודייק מתני' ולא דמבעה אדם ולא דייק אלא ודאי דלא גרס ומוכך: (ד ר ע ב)

ד"ה ואימא מבעה זה מים פי' כיון דקראי לא דייקי הקשה ה"ה מוהרי"ב לוי ז"ל דהכא משמע דאי אמר דמבע' מים לא דייקי קראי ולא איכפת ליה כיון דהא לא דייקי לא כמר ולא כמר ובדבור הבא אחריו מי כתיב מים כנבעו הוקשה לתוספו' דכי כתיב נבעו לא מוקמינן מתניתין כדפריך לעיל כו' והא לא דייקי קראי ומאי קושיא ע"כ וי"ל דמתחילה הוקשה לתוספות דלא דייקי קראי משום דמתני' קתני מבעה וקרא קאמר תבעה ומבעה היינו מבניין הפעיל כדפירש רש"י לעיל וקרא קאמר תבעה היינו מהקל להכי הניעו התוספות דודאי לא אתא רב מרי אלא לדייק מתניתין דלרב קשה דככר השמיענו בכיפא ומתניתין לא איירי אלא בישן וכל הני שינויי דקיקי דקאמר לעיל ולשמואל קשה דהא תנא שור וכל מילי דשור כו' ואם תאמר דמבעה זה מים לא קשה מידי אבל אח"כ דקראי לא דייקי אבל בדיבור הוקשה לתוספות דקשיא תרתי הא' דקרא קאמר נבעו לשון נפעל ומתניתין קאמר מבעה לשון פועל והב' דקרא קאמר לשון רבים ומתני' לשון יחיד להכי הוצרכו לתרץ ה"א דמיכו במים לשון מבענעים כו' והשתא לא ק' אלא חדא:

תו' הקשה הרב המוכר דקאמר התוספות ואף על גב דשילח את בעירה בבהמה היינו כו' מדאפקיה בלשון ושלח ואחר כך הרגישו דלעיל דבעי אמאי מוקמינן לה ומאי קושיא כיון תירצו דקר' בבהמה איירי ואי אפשר למימר במים לאוקמיה ע"כ ויש לומר דה"א דהיינו דקאמר התוספו' דקרא בבהמה איירי היינו כיון דכתיב ושלח וקרא קאמר משלחי רגל כמאן דבבהמ' איירי ומוקמינן קרא ברגל אבל כי פריך בגמ' במאי מוקמינן לה היינו דלא איצטריך משלחי רגל לזה הוקשה לתוספו' דאימא דמבעה זה מים ואע"ג דקר' בבהמ' איירי היינו משום ובער בשדה אחר דהיינו שן ותירצו התוספות מדקאמר בעירה גבי ושלח ודאי דושלח כמי בהיזק בהמה איירי והיינו ודאי שן· ומה שהקשה עוד הרב המוכר במ"ש התוספות ומ"מ מים כמי משתמעי מיניה מדאפקיה בלשון ושלח כו' ומאי קושיא קיימא לאתויי רגל כמד"א משלחי רגל ע"כ דאין כאן קושיא דלעיל אמר מהדי שקולי' הם ויבואו שניהם והכא כמי איכא למימר הכי דרגל הייתו מבוי ומים תחילת עשייתו לנזק כבור שקולים הם ויבואו שניהם:

גמרא בשלמא אדם דהזיק שור נזק הוא דמשלם אדם דאזיק אדם משלם ד' דברים כו' אלא שור ומה לי שור דאזיק שור מה לי שור דאזיק אדם הק' כלתם אבירים והלא יש חילוק גדול שור שהזיק שור אינו משלם את הכופר ושור שהמית אדם משלם את הכופר ודמה מה שיש לתרץ לזה דדילמא לא כחית תנא אלא בנזיקין ולא במיתה· דרש"י כתב דמבעה הוי דומיא דבור ובור כי חייבה תורה לא הוי אלא בשור ולא אדם הרי דבמית' איירי דאילו בכלי אדם והוזק בבור חייב דלא ממעיט אלא במיתה ע"כ וי"ל דהכא לרב קיימינן ולרב כי תאמר מתניתין שור בין דאזיק שור בין דאזיק אדם ומת איירי דהא שור דומיא דבור והיינו שהזיק שור וכמ"ש רש"י ובשור שהזיק אדם איירי דהא קאמר לא ראי שור כראי אדם דאילו שור משלם כופר כו' כדאמר לעיל ולהכי לא איצטריך רב הושעי' למימר דין שור דהמית אדם שמשלם את הכופר ואין להקשות מעתה דיאי הכריח רש"י דמבעה אדם דהזיק שור איירי דומיא דבור אימא דומיא לשור והיינו דהמית אדם שאי קתני לא הרי שמשלם את הכופר די"ל דבשלמא כי אמר דומיא דבור היינו כמו דבור איירי בהזיק שור

אדם

אדם כמי דאזיק שור אבל אי אמרינן דומיא דשור והיינו דהמית אדם היינו מיתה ובאדם דהמית אדם לא איירי ודאי להכי ראוי לדמותו לבור דמיירי ודאי בנזקי שור ולא באדם ולא לשור דאי איירי באדם היינו מיתה ויש להקשות על זה התירוץ שכתבנו לעיל דאי אמרת דלהכי לא תני רב הושעיא תרי נוגחי שור והיינו שור שהמית את האדם שמשלם את הכופר לפי שהיא רמוזה במתניתין במ"ש לא הרי השור שמשלם את הכופר דמשמע דבמ"ש שור כולל בין המית שור בין המית אדם מבעה דהיינו אדם נמי לא ליתני דהרי אמר ולא הרי המבעה כהרי השור שמשלם ד' דברים הרי דבאדם תני מתניתין תרי נוגחי אדם אדם שהזיק שור ואדם שהזיק אדם וי"ל דבשלמא שור דהזיק אדם ומת לענין כופר לא הוצרך רב הושעיא להשמיענו דהרי במתני' כולל אותו בשור לפי דלענין נזיקין אין חילוק ובודאי דכייל בין שור דאזיק אדם בין שור דאזיק שור כיון דאידי ואידי נזק הוא דמשלם וכיון דבשור דאזיק שור מיירי דאזיק שור ומת גם בשור דאזיק אדם מיירי גם במת ואין לומר דמתניתין לא מיירי במיתה דהא בבור מיירי בכפל שמה ומת ודאי בהכרח דאי לא כן היכי מפקינן אדם דלענין נזיקין שוים הם וכיון שכן ודאי אמ' במיתה נמי מיירי וכיון שכן איכא למימר דכשם דבשור דאזיק שור מיירי במת שור הניזק גם בשור דאזיק אדם מיירי במיתה והיינו בכופר אבל במבעה דאדם דאזיק אדם איכא חיוב ד' דברים איכא למימר דלא מיירי באדם דאזיק אדם משום דיש ד' דברים ואולי לא מיירי אלא באדם דאזיק שור דומיא דבור דאיכא נזק לבד ולא חיוב ד' דברים והיינו דקאמ' בגמ' אלא תרי נוגחי שור מ"ל שור דאזיק שור ומ"ל שור דאזיק אדם דכיון דאין חילוק ביניהם ליכא למימר דומיא דבור נינהו ולא כייל תנא ודוקא בתרי נוגחי אדם דאיכא חילוק ביניהם איכא למימר הכי · אחר זה ראיתי מ"ש התוספות לקמן ד"ה למעוטי משור המ"ל למעוטי כופר כו' כמנא אין אנו צריכין לכל זה דבמית' אדם לא קא מיירי לא רבי חייא ולא רב הושעיא:

ומנסך פירש רש"י לע"ז ובמס' גיטין מפרש אמאי לא קים ליה כו' ונזק ממון כתיב בתורה מכה נפש בהמה ישלמנ' ומנסך את היין ליכא למימ' שניסכו ביין נסך שזרק בו כו' הקשה הרב מוהרי"כל בפ' הנזיקין קאמר שמואל מנסך את היין היינו שעירב כו' הרי דלא אתי כשמואל ואפילו כרב לא אתי דאמר בניורא ורב מ"ט לא אמר מערב א"ל מערב היינו מדמע כו' משמע דס"ל כשמואל דחייב אלא דהיינו מדמע · ועוד דרש"י כתב כאן דלא אתסריה ולא מידי דהא מזבין ליה כו' ורש"י פירש שם מערב יין נסך ביין של חבירו ואסריה בהנאה · ועוד דבפ' השוכר את הפועל דף ע"ד אמר רב נחמן הלכה למעשה יין נסך ביין אסור בהנאה חבית בחבית מותר ר"ל שמוכר לנכרי חוץ מדמי יין נסך שבו כו' הרי דאסריה דיין ביין אסור וכ"ת דמיירי הכא בסתם יינם דאמר התם בסתם יינם יין ביין מותר מי הכריחו לרש"י לאוקומי ביין סתם ולומר דלא מיירי מערב ביין סתם דאי הכי לא אתסריה ואימא דלעולם מערב והיינו ביין נסך ממש ע"כ · וי"ל דרש"י הוכרח לכל זה דהא חזינן דר' חייא קאמר דהוי אבות ובודאי ס"ל דהוי ממונא ולא קנסא דאי הוי קנס' כדקאמר התם לשמואל דקאמר מערב היינו קנס שקנסו חכמים ולא הוי חייב דאורייתא וא"כ היכי הוי אב דאב לא הוי אלא מאי דחייב ממון מדאורייתא ועוד דכולהו אלו ממכה נפש בהמה ישלמנה והתם הוי ממונא ומנסך הוי קנסא וא"כ אינו בכלל מכה נפש כו' ולהכי אתי שפיר דבגמ' לקמן פרכינן המטמא כו' והמנסך דממונא הוא ליתני והתם בנזיקין אמר דהוי קנסא ועוד אמר כיון דקסבר רבי חייא היזק שאינו ניכר הוי נזק כו' ומאי קושיא הא איתותב תוקיה דס"ל הכי וכמ"ש התוספות ומה שתירצו התוספות ניחא ליה לאוקומי ברייתא כו' היינו לפי דעתם שכתבו מנסך פליגי בה בהנזיקין כו' שדעתם לאוקומי האי ברייתא דתני רבי חייא אף לפירוש שמואל אבל רש"י רוח אחרת עמו מחמת ההכרח שכתבנו ולהכי הוכרח רש"י למימר דודאי רבי חייא דמנסך היינו ממון ולא קנס מעתה אנו מוכרחים לומר דס"ל כפי' רב דמנסך היינו מנסך ממש ולא מערב דאי הוי מנסך הוי אסור בהנאה והוי חייב מדאורייתא אבל אי הוי מערב הא קאמר התם שמואל בפ' השוכר את הפועל דיין ביין מותר ומוכרו לנכרי חוץ מדמי יין נסך שבו וכיון שכן אין כאן איסור ואפי' לרב

אסור

אסור ולרב נחמן הלכה למעשה מ"מ לא מיקרי אב מדאורייתא כיון דאין אסור זה מן התורה דהא לרשב"ג
מותר ולשמואל הלכה כמותו אלא ודאי דס"ל דהוי מכסך ממש וכ"ת אכתי לשמואל מיניה וביה דקאמר כב
השוכר דהלכה כרשב"ג דמוכרו חוץ מדמי יין נסך ובפי' הנזיקין פירש מערב ואסריה בהנאה יש לומר דרש"י
פירש בסוף פרק הגוזל דפמ"ט נבי ההוא נכרא דאיתערב ליה חביתא דיין נסך כו' פי' ז"ל ונסתריה לך
בהנאה ימוכרו לכד לכד או לעשות מהם כנובה או להשקות מהם לגוים ולא דמיא לפלוגתא דרשב"ג ור'
דמוכרו כולו לגוים דהתם תרוייהו ס"ל כרבנן דהכא דאין פדיון ליין נסך כו' כמוכא דאף דשמואל ס"ל דאף
דמוכרו כולו לגוים חוץ מדמי יין נסך מ"מ נאסר בהנאה דאסו' למוכרו לכד לכד או לעשו' כביסה כמ"ש והיינו
דקייב ליה לדעת שמואל מאי דמוזיל שצריך למכור כולו לגוי' חוץ מדמי יין נסך ואינו מוכרו לכד לכד והיינו
ודאי משום קנסא דהא הוי נזק שאינו ניכר והפסד מועט אין לחייבו אלא משום קנס דומה למ"ש בגמ' פ' הגוזל
בתרא דף קי"ז להפסד מועט לא חששו ולא דמי למדיוע שמוכרו לכהנים דהיינו בזול יותר ודאי והוי
ממונא מאי דחייב ולהכי פי' רש"י כאן דס"ל מכסך ממש ולא מערב · ומאי דהקשה הרב מוהרי"ב ז"ל על הר"ן
הלוי ז"ל דאמר בגמ' משום דהייכו מדמע והא אפשר בפדיון י"ל דהייכו לשמואל דודאי ס"ל כרב אדא בר אהב'
דאין פדיון אלא בפת אבל חבית בחבית לא ורב לדידיה קאמר אפילו לדידך דודאי אין פדיון ליין נסך מ"מ
(דף ה' ע"א) הייכו מערב אבל לענין הדין הלכה כרב אבדא דמהני פדיון כו' :

תוספות ד"ה תחת כתיבה בספרי מפיק בושת מוקמותה כו' אבאר כונת התוספות לפי שראיתי
מתקשים בה פי' דדיוקי התוספות מדלא מייתי הכא האי גזרה שוה דעיניך משמע דלא
ס"ל אבל בספרי מפיק בושת מוקמותה כו' אבל הכא משמע כפי' רש"י דאתיא מתיב' תחת אשר עניתה מכלל
דאיכ' בושת ופגם כו' אי כמי ג"ש גמורה ר"ל שאפשר דס"ל דהיא ג"ש ומפיק ליה בושת מהת' שא כי היכי דלא
נטעי לומר שהוא דומה למ"ש כאן תחת כתיבה דלא הוי ג"ש גמור' להכי לא מייתי לה וטעמא דהכי לא הוי ג"ש
גמורה לפי דלא ילפינן כמו כל ג"ש שבתלמוד דילפינן מאי דאיכא התם ילפינן הכא אבל הכא ילפינן בושת
דכתיב ביה תחת מתחת דכתיב בשור תחת שור ושור יליף מרגל דכתיב ביה מיטב · וכ"כ הרב הגדול מהרי"ק
בכללי הגמ' דף מ"ג דלא הוו הכי ג"ש גמורה הן אמת דק' דלמה מייתי ישלם דילפינן שומרי' דכתיב בהו ישלם
מרגל דכתיב מיטב שדהו כו' ישלם והא הויא ג"ש גמורה וי"ל דבשלמא ג"ש דלא תחוס עיניך כיון דילפינן
בעלמא לענין דהוי ממון ולא ידה ממש להכי לא הזכירו כאן כי היכי דלא נטעי לומר דלא הוי ג"ש גמורה
אבל לאו משום דלא הוזכירה כאן לא ידעינן לה דהא הוזכרה לענין דהוי ממון אבל האי ג"ש דישלם דלא הוי
אלא לענין מיטב אילו לא הוה מייתי לה הכא לא ידעינן לה עוד כתבו התוספות ועדים זוממים דכתיב בהו
נפש בנפש כו' וכמאן דכתיב ביה תחת דמי וכמנא ילפינן בושת מעדים זוממים דהוו במיטב ועדים זוממים
גופיה משור ושור מרגל כמנא דלא הוי האי ג"ש גמורה להכי כתבו התוספות דהא דאיצטריך בעדים זוממים
לענין מיטב למילף בג"ש הייכו היכא שהעידו על שור תם שהזיק כו' דאי על שור מועד וכיונא דדינו במיטב לא
צריך ג"ש דמקרא נאמר ומה נפקא וכיון שכן מכינן למילף מעדים זוממים לחוד לענין מיטב :

לשון רש"י ותיתי אם מינייהו כו' ולרב דאמר מבעה זה אדם תיתי הכי כי פרכת מה לשור שכן כונתו
להזיק תאמר באש אדם יוכיח כו' הקשה בלחם אבירים אמאי לא עביד הפירכא בסופ' מה לשור
שכן חייב בכופר וכמ"ש בגמ' לעיל וצ"ע ע"כ וכן יש להקשות למה בגמ' התם לא קאמר האי פירכא דכונתו
להזיק וי"ל דהתם דבעי למילף אדם משור להכי אמ' בגמ' פירכת כופר ולא פירכת כונתו להזיק דהא אי הוה
אמר פירכת כונתו להזיק הא מיהא מכינן למילף אדם ער שכונתו להזיק משור שכונתו להזיק להכי פריך
פירכ' כופ' דבהכי לא ילפינן אדם כלל לא ער ולא ישן אבל הכא דבעי למילף אש ומקרן לא קאמ' רש"י פירכ
כופר דהאי תורא איכה אלא בשור דאזיק אדם ומית וכיון דאיכא תורא כוללת בין בשור דאזיק שור בין דאזיק
בין המית להכי פריך פירכת כונתו להזיק דהיא תורא כוללת ולא פירכת כופר דהיא תורא פרטית ·
ע"ש

ע"ב בא"ד רש"י מה לאדם שכן חייב בד' דברי' כו' וק' קושית התוספות דפריך לקמן כשנאנו ללמוד שן מבור ואש דפריך מה לאש שכן מועדת לאכול דבר הראוי כו הקשו התו' ד"ה כי שדית ולאי משכחת בשום ענין כי לא מאש דמתחייב אף דאין ראוי וכן אם באתה ללמו' אש ובור מאד' שחייב בד' דברים ובודאי דבכה"ג אין לעשות פירכא ובמ"ש התוספות לקמן במי ד"ה שכן מועדין כו' והתוספות ודאי דלא פליגי אפי' רש"י מדלא הקשו על זה כלום וא"כ איך יתרצו קושית וי"ל דהכא אתיא לפרש פירושא דמתני' ותנא דמתני' ה"ק אילו באת להקשו' דלשתוק קרא דבור ואש ונילפינן להו מקרן ואדם ואין כפק דלא תקשי לך דלפינן בבור ואש בד' דברים דהא לא קשיא מידי דלהכי כתבו להלכותיהם שהם פטורין מד' דברים אלא אם באת לומר דדין נזק לבד מכינן למילף מקרן ואדם במה הצד וכי פרכת דמה לאדם שחייב מלבד הנזק דאתה בא למילף חייב במי בד' דברים אבל באש ובור דבבר אומרת דאין ראוי שיתחייב בד' דברים דאלת"ה מעיקר' לא הוה קשה לשתוק מאש ובור · אבל בשמעתין רבא לא שייך האי תירוצא דהתם אמר רבא כי שדית בור כו' אתיא כולהו ולמה כתבו להלכותיהן דמשמ' דאי הני הלכות לא הוו כתו הוה ילפינן כולהו מבור וחדא מאידך ועל זה קשה דאין שייך פירכת דאש חייב בין ראוי ובין אין ראוי ושן אין חייב אלא בראוי דאי לא הוו הלכותהם ודאי דהוו ילפינן דחייב בשן אף באין ראוי ואין כאן פירכא · ואין אנו צריכים לכל זה דכבר אמר בגמ' בפ' כיצד הרגל דף כ"ו ויהא שור חייב בד' דברים ומה אדם שאינו חייב בכופר חייב בד' דברים שור שחייב בכופר אינו דין שיהא חייב בד' דברי' אמר קרא איש בעמיתו ולא שור בעמיתו · ולכוותא ודאי הוי באש וכבר רמזו רש"י לעיל בפירכת הגמרא :

ד"ה כי שדית בור ביניהו כו' ואם תאמר והיכי אתי אש מבור וחד מאידך דהוי קולא מדפריך בכיוון מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו כו ראוי להרגים למה התוספות מייתו ראיה דהוי קולא דאי הוי חומרא אמאי לא קתני לה גבי חומר באש מבבור שהאש כח אחר מעורב כו' וכמ"ש התוספות לעיל במתניתין בד"ה לא זה וזה שיש בהם רוח חיים כו' והתם שכתבו דאי משום כח אחר כו' אין זה חומרא מדלא חשיב לה גבי חומר באש מבבור אמאי לא מייתי ראיה מדפריך מה לבור כו' ויש לומר דמתחילה רצו התוספות לחדש ולאשמועינן בדיבור זה דכי שדית דכח אחר בדבר דכייתי הוי קולא דהא איכ' מסייע ולא דמי לבור דהוא לבדו עשה הנזק אבל בדבר דאזיל ומזיק הוי חומרא שאין בידו לשמרו ולהסיר היזק אבל בדבר דכייתי בידו להסיר ההיזק והיינו תירוץ התוספות ולזה אמרו אם תאמר דק' מההיא דבסמוך אין קושיא דלא כאומר הכי אלא משום דהוי כבור דכייתי כו' וכיון שכן ניחא להתוס' לעיל אמאי לא מייתי מהכא מפירכת בור דהוי כייתי · מייתי ראיה דומה בדומה דהיינו אזלי ומזקי מדלא קתני גבי חומר בשור מבבור ומהכא ליכא ראיה כיון דהוי בכייתי אבל התם הוי אזלי באזלי להכי מייתי מברייתא ולא מדפריך מה לבור כו' ובדיבור זה לא קשה אמאי לא מייתו מדלא קתני בברייתא כיון דהוי מכח דיוקא והכא נאמר בפי' ועוד דהתם אמר בגמרא תנא ושייר ואיכא למידחי אף זה כמי תנא ושייר ומיהו התוספות מייתי לה התם ראיה מדלא קתני כו' משום דלא אמר בגמר' מידי אמאי לא תני כו' הוי חומרא כמו דקאמר מילתי אחריתי ואין זה כ"כ ראיה כמו ההיא דבסמוך מדפריך מה לבור כו' והרב מהרש"ך בח"א דף ע"ג תירץ גבי ד"ה לא זה וזה תירוץ התוספות כמדומה שלא ראה דברי התוספות מ"ש כאן · עוד יש לומר דאי מילתא דכח אחר מעורב איכא צדדים למימר דהוי חומרא הה"ל לאתויי אדעתיה וכמ"ש רש"י דף נ' גבי מאי שנא אש דכח אחר מעורב כו' ואיכא למימר דהוי קולא כיון דיש מסייע בנזק · והתוספות לא מייתו ראיה מהכא בד"ה לא זה וזה משום דאיכא למידחי לעולם דהוי חומרא והתם הק' תנא דמתניתין אפילו תימא דהוי קולא מה"ט שכתבנו ואיכא למיפרך מה לבור כו' מ"מ במה הצד אתיא ואם כן קשה על תנא אמאי לא קאמר ולא הרי האש דכח אחר מעורב כו' וכמו שהקשו התוספות שם לכך מייתי מדלא קתני כו' אבל הכא מקשו התוספות שפיר דכיון דתנא דמתניתין קאמר במה הצד מבור ואש משום דאיכא למיפרך ואיכא למימה להאי פירכא אמאי קאמר דכי שדית בור ביניהו אתיא והא תנא דמתניתין קאמר דלא אתיא מבור משום האי פירכא והכא אין קושיא אמאי לא תני גבי חומר

בא

באש מבשור דהיינו דקאמר שהאש דרכו לילך ולהזיק וכמ״ש התוספות קרוב לזה אם כן היינו דפריך מה לאש
בו׳ א״כ י״ל דלא דמי מ״ש התו׳לעיל לא״ש הכא דהתם מאי דמייתו התוספות ראיה מברייתא דקומר היינו
אף שנאמר דהוי קומרא מ״מ אין חילוק בין אש לשור כיון דכולהו אזלי ומזקי שלא מדעתו ועלה מייתי ראיה
ודלא תני גבי קומר באש מבשור משמע דאין חילוק בין זה לזה ווה לא אתי לאתויי ראיה משמעתין דבסמוך
מיהו הוקשה לתוספות מהא דאמר מאי שנא אש דכח אחר מערב כו׳ דמשמע דעיקר קומרא זו איכה אלא
באש אבל הכא מאי דמייתי ראיה היינו אי הוי דקומר מעורב קולא או קומרא ולזה אין ראיה מברייתא דלקמן
דאי תימא דהוי קולא מדלא קתני גבי קומר באש מבשור אדרבא דוק לאידך גיסא דהוי קומרא מדלא קתני
קומר בבור מבאש דהבור אין כח אחר מעורב כו׳ להכי לא מייתי מההיא ומייתי מהא דבסמוך דפריך מה
לבור כו׳ ולתירוצים הראשונים שכתבנו דאכי לאתויי ראיה מברייתא דלקמן י״ל דבשלא׳בור שאין כח מעורב
לא קאמר דרגל נזקין איכא כמי האי קומרא ולא הוי כבור לבד אבל תי׳ הוי קומרא ה״ל למימר דאיכא באש
לבדו כח אחר כו׳ :

ד״ה כי שלית בור כו׳ ועוד דלקמן גבי קומר בשור כו׳ אין מוכח לר״י אין ראוי בבור והא משכח לה
אדם ע״כ יש מי שהקשה דהתם גבי תירוצא דאי בעית אימא לעולם ר״י ודבר שאינו ראוי לאו
לאתויי כלים אלא לאתויי ליקכה כירו ושבסכה אבכיו פי׳ התוספות שם מה שאין כן בבור דפחות מי׳ פטור
ומיתה כיון דאין רגילות להמית בפחות מי׳ ואם כן למה לא פירש התוספות שכיון רש״י לתירוץ זה והתוס׳
ומאי לא פי׳ כן לדידהו והוכרכו לפ׳ דאף על גב דתרתי לא מזיק בהו הבלא מ״מ יש כלים כו׳ וזו איכה קושיא
לר״ש׳ אי אפשר לפ׳ כן מב׳ טעמים חדא דאי רש״י היה מפוין לזה אמאי קאמר באש שאינו ראוי כגון כלים
הוה ליה למימר ליקכה כירו דוקא דלר״י מכיכן למימר כלים דבבור חייב ב׳ דקאמר אדם ואי ר״ל דבור פחו׳
מי׳ אמאי נקט אדם והלא בור פחות מי׳ אינו ממית כלל לא אדם ולא שור ואפילו מקרי איכו ראוי א״כ אמאי
נקט אדם ג׳ לא רצה לפי׳ כן דהא דייקו התוספות מפי׳ רש״י גבי דיש בכירו שכתב רש״י מה שאין כן בבור
לא שייך היזק קרקע משמע שאיכו ר״ל כפי׳התוספות ואולי משום דאם כן לא מיקרי בור פחות מג׳ או לאיזה
טעם שיהיה ולכן לא פי׳ כן לפי דעת רש״י גם התוספות לדידהו לא פי׳ כן דכוכתם לתרץ אמאי בגמרא
שאמרו בתירוצא קמא לר״י דבאש חייב בין עניס בין כלים ומיקרי כלים איכו ראוי ולא ניחא להו לפ׳ ליקכה
כירו משום דס״ל דהייכו ראוי או מאיזי טעם שיהיה א״כ אמאי לא משכחת לר״י בתירוץ זה איכו ראוי בבור והא
איכא אדם דפטור ואין קשה לרש״י אמאי לא פירש באש איכו ראוי ליקכה כיאו ובבור פטור כמו שסובר רש״י
ם משום דלתירוצא קמא בגמרא התם אמאי לא קאמר כר״י ואיכו ראוי באש לקכה כירו ודאי דס״ל דליקכה
כירו הוי ראוי וכ״ת שקשה שרש״י פירש בסמוך לאתויי לר״י לקכה כירו דלא הוה שמעיכן האי מילתא דליחייב
והכך דמתניתין בדבר שאיכו ראוי לה כגון הכא שאין עיקר האש בכך · הרי דבאש איכו ראוי הייכו ליקכה
אמאי לא פירש כן ויש לומר דווקא לר״י אמר הכי אבל לרבכן לעולם דמיקרי ראוי אם כן דאה״כ דהוי
איכו ראוי אלא דלרבכן אף כלים מכיכן למימר ולא דחיקיכן כפשין דאיכו ראוי הייכו דוקא לקכה כירו
ולהכי כתב רש״יכן :

גמרא ולרבי יהודה דמחייב טמון באש לאתויי מאי לאתויי ליקכה כירו כו׳ הקשה מהר״י אדרבי
סימן מ״ו דלא איבטריך אפילו להא דהא לא אתי אש אלא מבור ומחד מאיכך ור״י חייב על
נזקי כלים בבור וכלים איכם ראויים בבור כמ״ש התוספות אם כן שפיר הוה ילפיכן מה בור חייב בין בדבר
שאיכו ראוי אף אש חייב והוה ילפיכן ליה מק״ו וכדפרכת מה לבור שכן תחילת עשייתו לכזק חד מהכך תוכיח
א״כ ולפי דברי התוספות דקא סברי דכדילפיכן מתרי ילפיכן הקולא שבשכיהם וכדאמר התוספות לעיל ד״ה
ושורו לא מדכו והכא כמי כדבור להלכותיהן כו׳ לא קשיא מידי דהוה אפשר דילפיכן משן ובור ואף על גב דבור
חייב בין בדבר הראוי בין באיכו ראוי אפש׳ דהוה ילפיכן ליה משן ופטור בדבר שאיכו ראוי ולהכי איבטריך קרא

למילף

למילף כי היכי דלא נילף מינה ולפטרו אם כן יש לומר דלהכי איצטריך למימר דפטור אדם בבור הוי איכא ראוי וכיון שכן אי אפשר למילף מבור דהא בור גופיה פטור בדבר שאינו ראוי ולא חייב כלי' אלא משום יתיור או לרבות את הכלים אם כן כיון דאמר בגמרא גבי חומר באש מבבור ולר"י דמחייב כלים בבור משכחת לה כגון לחכה נירו דבאש חייב ובבור פטור דכוותה כמ"ש גם התוספות ד"ה לחכה נירו ואי לא אתא קרא הוה (דף ו' ע"א) ילפינן מבור דפטור :

ד"ה מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו כו' אלא דפירכא שכן אין כח אחר מעורב בו חשיב טפי דהשתא ליכא למימר שור יוכיח כו' הרי דלפי דברי התוספות בשור לא שייך למימר דאף על פי דכח אחר מעורב בו חייב דכיון דהולך לדעתו לא חשיב כח אחר מעורב בו וכיון שכן ראוי להקשות אמאי לא קתני לקמן גבי חומר בשור מבאש דהשור אין כח אחר מעורב בו אבל באש כח אחר מעורב בו והיכא יכולין לתרץ דלא שייך למיתני חומר בשור דאין כח אחר מעורב מה שאין כן באש דהא בור נמי איכא הכי דאין כח אחר מעורב ולא שייך למימר אלא אי הוה חומרא מיוחדת כח אחר מעורב דשייך באש לבדו וטעמא דהוי חומרא משום דאבעי ליה לאסוקי אדעתיה או שייך למיפרך אמאי לא קתני חומר באש מבשור דהיינו באש גרידא ולזה הכריחו התוספות לעיל דאין זה חומרא בד"ה לא זה וזה שיש בהם רוח חיים גבי מתניתין אלא דאין זה תירוץ דהא קתני חומר באש מבשור שהאש מועד' מתחילתו מה שאין כן בשור אף על גב דבור נמי מועד מתחילתו ויש לומר דהשתא קס"ד דאזלי וכייתי כולא חדא מילתא דמש"ה מייתי ראיה מאש תוכיח ולהכי איכא למימר דהוי כח אחר קולא ואו שור שוה לבור דכל חיובו אינו אלא משום שלא שמר כראוי ובזה אין כח אחר מעורב אבל למאי דפריך מה לאש שכן דרכו לילך ולהזיק וכמאן דכח אחר הוי חומרא מבור והוי טעמא משום דה"ל לאסוקי אדעתיה דאין בידו להסיר ההיזק שור נמי אית ביה האי חומרא ושקולים הם ולהכי קתני לקמן חומר באש מבבור שכן דרכו לילך ולהזיק והיינו כח אחר מעורב בו ולהכי לא קתני גבי חומר בשור מבאש דכיון דאזלי ומזקי כולא חדא מילתא היא דכל החומרא איכא אלא דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שהולך ומזיק ע"י כח אחר א"כ שור ואש כולן שוין בזה :

ד"ה לאתויי בור המתגלגל כו' ובעל התקלה אין לחייבו כו' אלא משום אשו · הקשה הרב מוהרי"בל דלפי' רש"י אמאי לא קאמר בגמרא אי בהדי דקא אזלי קמזקי היינו אש כו' לכאורה מכינו לתרץ זה דבשלמ' האי פירכא אי בהדי דקא אזלי סמך אדלעיל דכבר פריך בגמ' לתירוץ אביי והוי פירכ' דאפקריהו כו' אי לא הוה משום דבעי לאוקומי בעולם דאפקריהו ולא דמי לבור לא הוה קאמר ליה כיון דכבר אמר לעיל אתירוצא דאביי א"כ דהכא נמי קאמר רבא בור ובודאי דלא איירי בהדי דקא אזלי קא מזקי דהיינו אש ותו לחייב לבעל התקלה משום אש אלא ודאי דלבעל התקלה חייב משום בור והמגלגל חייב משום כחו ולהכי פריך בגמרא דהמגלגל היינו כחו אבל היותר נכון דלא פריך בגמרא לרבא אי בהדי דקא אזלי היינו אש דבשלמא התם אתירוצא דאביי כיון דכרות מנויה מזיק ה"ל לאסוקי אדעתיה ומש"ה חייב לשלם בנזקי האש אבל הכא דאפשר דהוי בעל התקלה הוה מכיון אדעתיה דאף על גב דאמר אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכם מ"מ שיתיזו כ"כ בחוזק לא משכחת לה כ"כ דדרכן של בני אדם להתבונן ואי משום בהמה דאין דרכה להתבונן לא הוי כרות מנויה דמש"ה נקט רבא בור כו' ברגלי אדם וברגלי בהמה כדי שתהא כרות מנויה וגם שלפי' האמת אינו כן דאין חילוק בין התיז לנתקל בו דמש"ה המגלגל פטור מה' לבעל התקלה הוה סלקא אדעתיה הכי ומש"ה הוה אפשר לומר דאין לחייבו ומש"ה לא פריך בגמרא דאפשר דרבא לא ס"ל הכי ומ"ש התוס' ובעל התקלה אין לחייבו מטעם אדם המזיק אלא משום דהשיב כרות מנויה כלומ' דאם באת לחייבו אין חיוב אלא מטעם אשו ולא משום אדם המזיק :

תוספות ד"ה תאמר בהכי דברשות שור יוכיח וא"ת למ"ד כו' והא שור לא מחייב אלא ברשות הניזק וגם אין לו רשות ע"כ ואיכא למידק דאמאי לא הקשו התוספות קושיא זו אמאי

דכתבו

דכתבו לעיל גבי בור המתגלגל דאם מתגלגל ע"י רגלי בהמה אם הזיק בהדי דאזלי יתחייבו שניהם בעל הבהמה ובעל התקלה ואמאי יתחייב בעל הבהמה והא ברשותהרבים אין חיוב לרגל והתוס' ברורות הייכו תולדה דרגל ויש לומר דזה פשוט ודאי דמיירי דהתיזה הצרורות ברשות היחיד ושם הזיקה אלא דהכא התוס' קשיא להו קושיא אחריתי והיא דאף אם נאמר כן קשה דהא במה שיש רשות להלך הייכו ברשות הרבים ושם אם הזיק פטור ואם התיז ברשות הניזק והזיק שם אין רשות להלך ואם כן היכא מכינן דהזיק במה שיש לו רשות דיהא חייב כדי שנאמר שור יוכיח ומשני התוספות כגון שהלך והתיז והזיק בה"י כלומר כיון שיש רשות לבהמה להלוך ודאי יש לה רשות להתיז צרורות דלא שייך גבי בהמה דרכו להתבונן שלא ילכו בחוזק ויתיזו כו' וא"כ נמצא שיש רשות להתיז דהא א"א להתבונן ואעפ"כ חייב לנ"א שור יוכיח:

תוספות ד"ה הייכו בור דעדיף היזק דידהו שהולכין ומזיקין מבור שאיכו הולך ומזיק ע"כ ואין להקשות אדרבא מטעם זה היה ראוי דמדמינן לאש כדמדמינן לעיל גבי אבנו וסכינו בהדי דאזלי מוקי דכונת התוספות ודאי כדאמ"ל בסוף הדיבור דלא דמי לאש כיון שאין כח אחר מעורב בו וכיון דעדיף מבור ילפינן מבור במכ"ש אבל קשה דמהטעם עצמו שאמרנו שאיכו מדמהו לאש משום שאיכו דומה משום שאין בו כח אחר והוי חומרא גם לבור אין ראוי לדמותו דשאני בור שתחילת עשייתו לנזק אבל אילן וכותל אין תחילת עשייתו לנזק וכמ"ש גם כן התוספות לקמן ועוד היכי קאמר דעדיף מבור שקולים הם שבכנגד חומר זה שיש בכותל ואילן דאזלי ומזקי איכא בבור חומר שתחילת עשייתו לנזק מה שאין כן בכותל ואילן׃ וי"ל דהשתא קאי הגמר' אקס"ד דליכא חומר בבור מדאילן וכותל משום דבור תחילת עשייתו כו' ולבתר הכי מסיק לעולם דאפקריכהו ולא דמי לבור כו' ולא הוי מקשה ומתרץ אלא תלמודא מפרש ואזיל ואף על גב דבסוף הדבור קאמר התוספות כל זה דלא דמי לבור משום דתחילת עשייתו הייכו לבד שני שכתבו התוספו' ונראה דבהיזק לאחר נפילה כו' אבל לבד ראשון שכתבו ונראה דבהזיקו כותל ואילן בשעת נפילה מיירי מצינו למימר דתלמודא אכתי לא נקיט תלמודא לאותו טעם דתחילת עשייתו כו':

תו איכא למידק על מ"ש בכונת התוספות דאי טעמא דלא מדמה לאש הייכו מ"ש דאין כח אחר מעורב בהם׃ קשה דמאי שכתבו התוספות ד"ה כי שדית בור ויש לומר דבור שנעשה בלא כח אחר חמור מאבנו וסכינו כו' העולה מכלל דברי התוספות דכשהשני כושאים הם כייתו ודאי דבמה שיש כח אחר הוי קולא כיון שלא נעשה הכל בידיו אבל כשאחר אזיל ומזיק והב' איכו הולך ומזיק כח אחר הוי חומרא דה"ל לאסוקי אדעתיה דיש כח אחר שהולך ומזיק ואין בידו להכיר הנזק כו' ולפי זה אי כולן אזלי ומזקי כמצא הוי שוה להיכא דשני הכושאים הוי כייתי ומזקי דבמה שיש כח אחר הוי חומרא הוי קולא וא"כ מטע' דמדמהו לבור משום דהוי עדיף מבור מזה הטעם עצמו ה"ל לדמותו לאש דעדיף מאש דבאש איכא כח אחר ובכותל ואילן ליכא כח אחר והוא חמור טפי שהכל נעשה על ידו ויש לומר דכיון דכל טעמא דמחמירינן בנזיקין דאזלי ומזקי מטעם כח אחר מעורב איכו אלא מטעם דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דגרוח מצויה אזיל ומזיק ואין בידו להכיר ההיזק ומש"ה חייב אבל בכותל ואילן אף שכתבו לו זמן ב"ד מיהו אמר בעל הכותל והאילן וכי נביאים הם ב"ד שיודעים דלאחר זה הזמן יפלו הכותל והאילן כבר אפשר שאף יום או יומים יעמוד כיון שאין בו אחר שידחה אותו ליפול כו': (דף ו' ע"ב)

ד"ה ור"י אבל שמינה פי' כו' ואם תאמר אמאי טעי בדברי ר"י ע"כ תימא אמאי לא הקשו התוס' אעיקרא דדיכא דמכ"ל לתלמודא למימר לר"י דסבר קנסינן דאיוזא דלא ר"י ולא ר"ע סבר קנסינן דשום א' מהם לא הזכירו קנס שאם אבל כחושה שישלם שמינה אלא שישלם מיטב כו' ואימא דפליגי אי בנכיזק שיימינן או במזיק דהכי משמע פשט דבריהם וכמ"ש בגמרא כגון זיבורית דיזיק כעידית דכיזק כו'׃ תו אמאי לא הקשו דאימא להפך דר"י לא קנים אלא ס"ל בנכיזק שיימינן כו' ור"ע סבר דקנסינן כיון דהשתא לא ידעינן תירוץ התוספות דדייק ממאי דקאמר ר"ע לא בא הכתוב כו'׃ ועוד אמאי לא תירכו

התוספות דאי הוה דר"ע ס"ל דקנסינן ולא פליגי אלא האי קנס אי משלם שוויה דניזק או דמזיק צריכין אנו לומר דאוקמתת הגמרא והיינו דוקא כגון דזיבורית דמזיק הוי כעידית דניזק כו' והוי דוקא בהכי דאי שוין עידית וזיבורית דמזיק כדניזק ק' במאי פליגי ואיפכא כיון דעידית דמזיק הוי כזיבורית דניזק לא מצי למימ' וכמ"ש התוספות דודאי אין מחייבין לו לקנות אי כמנא דהוי דוקא בהכי אבל כדאמרינן דפליגי אי קנסינן או לא מצי מיירי הברייתא כולל ולהכי מוקמינן פלוגתייהו בקנס· ועוד צריכין אנו לתת קשר כדברי התוספות דלקושיא זו דאמאי טעי אמאי איצטרכו התוספות להביא הב' פירושים שפי' דקושית הגמרא והכר' ליישב בכל זה דמעיקרא הביאו התוספו' הפי' הא' דעיקר קושית הגמרא היא בשלמא אבל שמיכה כו' כמנא כי לפי פירוש זה הגמרא מתמיה למה קנסינן ליה דאין ראוי לקנוס ולהאי פי' ק' תרתי חדא מנ"ל לתלמודא דקנסינן ליה דאימא דלא פליגי אלא בדניזק שיימינן או בדמזיק ואין כאן קנס· תו אמאי טעי כדברי ר"י ולא כדברי רבי עקיבא כמי כו' א"כ פירש התוספות דקושית הגמרא איכה אלא אמאי לא הוי כחושה כשמיכה ואמאי פעמים קנסינן ופעמים לא קנסינן אבל אי בשמיכה הוה קנסינן ליה לא הוה ק' מידי דראוי לקנוס לכל המזיקין והראיה דאפילו השתא לתירוץ הגמרא קנסינן דמשלם מן העידית וכיון שכן פי' הגמר' אולא ליה חדא קושיא אמאי ס"ל דאיכא קנס הכא דכיון דס"ל מן הסברא דראוי לקונסו אין זה קושיא אמאי לא ס"ל כתירוץ הגמרא אלא קשה הקושיא הב' אמאי טעי בר"י ולא ברבי עקיבא וכך היא הכנעת התו' דהאי קושית הגמרא יש לפרש ב' פירושים הא' הוא בשלמא כו' אם כן כיון דבשמכה וכיון שאפשר לפרש פירוש זה האחרון אין ראוי להקשות כי אם חדא קושיא והיא אמאי טעי ולמה שהקשינו לעיל אמאי לא הקשו התוספ' דאימא להפך דר"י אין כאן קנס ולר"ע קנסינן יש לומר דלהאי קושיא הוי פשוט תירוץ התוספות דכיון דקאמר רבי עקיבא לא בא הכתוב אלא לנכלת כו' ודאי בא להקל ולא להחמיר אבל לקושית התוספות דרבי עקיבא ס"ל דקנסינן ולא פליגי אלא אי הוי קנס כעידית דניזק או דמזיק אפשר דלפי דשמע ר"ע לר"י דקאמר דקנסינן בעידית דניזק ובודאי כאה משמע דקנסינן למזיק לקנות כעידית דניזק ולהכי קאמר לא בא הכתוב אלא לקונסו דעידית שבשדותיו אבל לא שיקנה ובזה אתי מדויק מ"ש רבי עקיבא לא בא הכתוב כו' משום דאתא להקל כו' ותירצו התוספות דמוכרחין אנו לומר דדוקא לר"י קנסינן ולר"ע לא קנסינן והיינו לא בא הכתו' אלא כו' דאי אמרת דפי' הא' ולא בא ר"ל דלא קנסינן זה כגון שהיתה עידית דניזק כו' ואיפכא לא מצי למימר כו' ומעתה אתי שפיר התירוץ שכתבנו לעיל ורצו להכריח זה מכח הגמרא שאנו מוכרחין לומר דאפי' לר"י לא ס"ל הכי דלא כימא דההיא ברייתא דלקמן הייני ר"ע ולהכי כתבו כן אתירוצא דגמרא ולא סמכו עטיין זה דליכא למימר דלר"י צריך לקנות אתירוצם אי כמי אפשר לפרש קשר אחר בדברי התוספות והוא יותר נכון דהאי ואם תאמר אמאי טעי טפי קאי דוקא לפי' ב' דתוספות ולא לפי' א' וזה דאם כפרש פי' א' דעיקר קושית הגמרא היא בשלמא אבל שמיכה כו' שבר' שסובר המקשה שאין ראוי לקנוס לא ק' דאימא דרבי עקיבא כמי סבר דקנסינן דאדרבא ארבי ישמעאל קשיא ליה למקשה היכי אמר דסבר דאית ליה קנס היכי הוה אמר אפילו לר"ע ולהקשות קושיא אחריתי דאימא דשום אחד מהם לא ס"ל דקנסינן וזה א"א דהא מדקאמר רבי עקיבא לא בא כו' ודאי דשמע לר"י דקנסינן ואתא איהו לומר דאין כאן קנס אבל אי כפרש פי' ב' דמעולם לא קשיא ליה למקשה אמאי קנסינן שהוא מן הראוי אבל מאי דקשיא ליה למה אין המידות שוות וכמ"ש לעיל אם כן דס"ל למקשה דראוי לקנוס אם כן אמאי טעי טפי בר"י כו' דאימא דגם לר"ע סבירא ליה שאם אכל כחושה כו' ופליגי בעידית דמזיק או דניזק ולדיוק דברי רבי עקיבא דקאמר לא בא כו' כבר אמר לעיל דמשום דשמע לר"י דלעולם משלם מיטב דניזק ומשמע בין יש לו בין אין לו להכי קאמר דלא בא הכתוב כו' אלא מעידי' שיש לו ותירצו התוספות וכמ"ש לעיל· ולקושיא שכתבנו לעיל דלמה לא תירצו התוספות דלהכי לא ס"ל למקשה דגם ר"ע ס"ל דקנסינן כו' משום דהוה מוכרח לאוקומי הברייתא דוקא בעידית דניזק כזיבורית דמזיק כו' אבל אי מוקמינן דפליגי בקנס מיירי כולל וכמ"ש י"ל דלהכי כתבו התוספות בדיבור הבא אחריו

ואפילו

ואפילו לא"ד בשלו הן שמין הס"ל דלית ליה למזיק כו' כתנא דמיירי כולל בין כשזיבורית דמזיק כעידית דניזק בין כשעידית דמזיק בין כשזיבורית דניזק להכי הוכרחו לתרץ דמשום דיוקא דלא בא הכתוב כו' דייק הכי :

גמרא אהכי קרא כגון דאית ליה למזיק עידית וזיבורית ועידית לניזק כו' משמע דהאי עידית וזיבורית של מזיק בשלו הן שמין ולא עידית וזיבורית דעלמא קאמר דהא קאמר ועידית לניזק והוי דומא דמ"ש עידית דמזיק ובעדית דניזק אי אפשר לומר כמי דבשל עולם קאמר דאם כן היכי קאמר וזיבורית דמזיק לא שויא כו' דודאי פשיטא דעדית דמזיק הוי כעידית דניזק ולא צריך קרא דכיון דעידית דניזק ומזיק שוין הם אמאי איצטריך למימר אהכי קרא מה לי עידית דמזיק מה לי עידית דניזק וכיון שכן מאי אהכי קרא למימר ישלם דהאיך דקא משלם· אם כן אנו מוכרחין לומר דהאי עידית וזיבורית בשלו הן שוין וכיון שכן כאית ליה למזיק ביכורית דאי לית ליה ביכורית היאך אמר דאית ליה עידית וזיבורית אי לית ליה ביכורית וכיון שיש לו ביכורית אם כן קשה כדאמר בגמרא דזיבורית דמזיק לא שויא כעידי' דניזק דעידית שויא טפי מה נפשך אי שויא כעידית דמזיק לא צריך אהכי קרא דמה לי כעידית דמזיק או דניזק ואי שויא כביכורי' אמאי אמר צריך למיהב כעידי' דמזיק אמאי כשם שאם זיבורי' דמזיק שויא כעידי' דניזק הרי הוא נותן לו זיבורית כיון שהוא כעידית דניזק השתא נמי אמאי לא יהיב לי ביכורית דהוי כעידית דניזק· ויש לומר דדייק בגמרא למימר דלית ליה ביכורית דאי אית ליה ביכורית ודאי דיהיב ליה כיון דהוי כעידית דניזק ואין קושיא דאמאי קרי ליה עידית וזיבורית כיון דלית ליה ביכורית דכיון דלית ליה טב מיניה הייכו עידית וכיון דלית ליה בים מיניה הייכו זיבורית אבל ביכורית אי אפשר למימר אי לית ליה עידית וזיבורית אף שיש לו אחד מהם או עידית או זיבורית· אחר זה ראיתי דברי הרא"ש הביא פלוגתא כזה אי מיירי דאית ליה ביכורית או לא אבל מטעמא אחרינא דהוא מבין כשאמר ולא שויא זיבורית דמזיק כעידית דניזק הייכו דעידית דניזק שויא טפי מזיבורית אבל לא שויא כביכורית דידיה יע"ש ולא ידעתי למה הוצרך לאתויי מחלוקת זה בפסקיו דלא כ"ל מידי לענין הלכה דכבר כתב דקי"ל כר"ע ולעולם מגבין אותו מעידית דמזיק כו' :

לשון רש"י שור רעהו אמר רחמנא כו' דאי קודם פדיה אין מעילה בקרקעות· יש מי שהקשה דבמעילה פ"ג דף י"ג אמר הקדיש בור מלא מים כו' שדה מלאה עשבים כו' מועלין בהם ובמה שבתוכן כו' הרי דמשכחת לה מעילה קרקע ואיך כתב רש"י דאין מעילה דקרקעות וי"ל דכבר פירש התוס' דהמעילה איכה אלא אם תלש מן הקרקע וההכה אבל במחובר אין חייב מעילה והקשו על פי' רשב"ם (דף ז' ע"א) שכתב כן יע"ש בפי' הספינה דף ע"ט ד"ה מועלים בו כו' :

ד"ה שור רעהו כו' ונר' דשאר נזיקין דפטרי בהקדש נמירי מקרן ומאדם ומבור כו' צריך לתת טעם למה הוצרכו ג' אלה ונר' דאי מקרן לבד א"א למילף משום דאיכו מועד מתחילתו לכך צריך לומר אדם יוכיח דאעפ"י שמועד מתחילתו חייב וכ"ת תיתא אדם ולא איצטריך קרן כבר הקשו זה התוספו' ותירצו דאי לא גילוי דרעהו הוה אמינא דפטור מקומש לבד ואין להקשות דלמה לא תירצו דאי הוה אדם ה"א מה לאדם שאיכו חייב בכופר תאמר בשור שחייב בכופר דאכתי לא איצטריך רעהו לשור תם דפטור מכופר להכי איצטריכו למימר דאילא הוה גילוי רעהו ה"א לקומש כו' ובור לא קשיא דכימ' בור לאודיה דה"א דכולהו פטרי פסולי המוקדשין וכמו שיבא כו' וכ"ת כימ' קרן ואדם ולא איצטרי' בור איכ' למפרך מה לקרן ואדם שכן ברשות הם מהלכים כר"ה וכמ"ש הנמ' לעיל גבי כותקין ביבותיהם אבל שן ורגל הוא ברשות הניזק ואין לו רשות להלך שם ולגבי בור גופי' לא איצטריך האי פירכא דאי מקרן ואדם לא איפשר לאילף פסולי המוקדשין דדוקא קודש פטור אבל לא פסולי המוקדשין וכדאמר' לקמן דף י' מתקיף לה רב אשי וליתני חומר בשור שחייב בפסולי המוקדשין מה שאין בבור וכ"ת כימא אדם ובור ולא איצטריך גילוי דרעהו וכן הקש' הרב מוהרי"כ ז"ל על תירוץ התוספות דאיצטריך רעהו לגלויי וכן על מ"ש התוספות בדיבור ור"ע י"ל דה"א דהוי דומיא דבור דפטור גם

פסולי

פסולי המוקדשין אבל השתא דכתיב קרן דחייב בפסולי המוקדשין כמי ילפינן בעלמא דחייב ולא דפטור דהרי כתבו התוספות לעיל כדילפינן לענין חיוב דכל שאר מהמלמדים הוא בור דפטור כלים כו' בדף ג' ד"ה משורו למדנו הכא נמי כדילפינן לענין פיטור איכא למימר דלא ילפינן מבור ופסולי המוקדשין פטורין אלא משור וחייבינן ודוקא הקדש פטור כו' וכ"ת נימא קרן ובור ולא איצטריך אדם י"ל דאדם גופיה לא אפשר למילף דאיכא למיפרך מה לקרן ובור שכן אין חייבים בד' דברים תאמר באדם שחייב בד' דברי' להכי איצטריך לגופיה ולשאר נזיקין אדם למילף מיניה דאיכא למיפרך מה לקרן ובור דאינן חייבין נזק שלם במה שאינו ראוי לה דקרן אינו מועד מתחילתו ובור פטור כלים כמ"ש התוספות לעיל ד"ה כי שדית בור ביניהו דמקרי אינו ראוי בבור כלים שאינן מקלקלים בהבלה תאמר באדם שהוא מועד לאכול הראוי ושאינו ראוי אדם מועד בין הראוי בין שאינו ראוי ומאי ראוי ישן ומאי שאינו ראוי ער דפריך בגמ' לעיל ואדם דרכו להזיק ומשני בישן דכיון דכייף ופשיט אורחיה הוא הרי דער אינו ראוי להזיק כו' הרי דאיצטריכו כל הני ג' למילף ויש מי שהקשה למ"ש דאיכא למיפרך מה לקרן ואדם שכן ברשות דישלה'רשות להלך בר"ה ולפיכך ראוי להקל שיהיו פטורין בהקדש דכיון דאם הזיקו בר"ה להקדש אבל אם הזיקו ברשות הקדש ה"ל ברשות הניזק וגם שם שאינו ברשות פטורין בהקדש אף אני אביא שן ורגל ברשות הניזק שיהיה פטור בהקדש י"ל דזו אינה קושיא שכיון שממה שאני למד יש בו כל קולא דהיינו בר ה' ועפ"י שבכה חומרא שיש בו איפשר למילף לא ילפינן והרי חזינן דכתבו התוספות דלא"א למילף מקרן מפני שאינו מועד מתחילתו ובשהוא תם ראוי היא שנפטרהו ומאי קושיא נילף מכשהוא מועד דכך הוא בקרן אחר ג' פעמים כרגל מתחילתו ונילף ממועד למועד שמועד בקרן היה ראוי לחייבו וחזינן דבהקדש פטור אף ברגל ושן שראוי היה לחייבם פטורין בהקדש אלא ודאי דאף על פי כן פרכי התוספות הכי כיון שיש בו קולא מכל אף מכל החומר א"א למילף אף הכא גבי קרן ואדם כיון שבר"ה הוא ראוי לפוטרם א"א למילף מינייהו כמנא כל הני ג' צריכי למילף אלא שאחר זה הקשו התוספות דאיכא למיפרך מה לכל אלו שאין הנאה להיזיקם ומחמת זה הוצרכו לומר דמאדם וגילוי רעהו מפקי כולהו דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק כו' אלא שאחר כך כתבו ומיהו למ"ד דאיכא כופר ברגל לא אתיא מכל הני כו' כלו' אפי' מכל ג' אבות לא אתיא ואין הכי נמי דלא צריכי כל ג' השתא שתידשו התו' דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק כו' ובזה נתיישבה קושיא שהקשה ה"ה מוהרי"ב ז"ל בדברי התוספות הם סותרות זו לזו ומה שהקשה אח"כ מה שתירץ הוא מבואר ומה שהקשה דגילוי דבור הוא מגלה לאדם המזיק כבר נתישב לעיל:

גמרא ר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא כו' בין תם בין מועד משלם נזק שלם קשה דמה כפשך מאי קאמר ר"ע ק"ו ואי לימא דה"ק ר"ע ק"ו להקדש ומה הדיוט שתם משלם חצי נזק במועד משלם מעידית המזיק הקדש שאפילו תם משלם נזק שלם אינו דין שאפילו תם שישלם מעידית דמזיק איכא למידק דאמאי לא אמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומה הדיוט בתם משלם מגופו אף בהקדש אלא דממועד דהדיוט קא יליף במועד דהקדש ל"ל ק"ו מגילוייא דקרא כפקא דקא גלי רעהו בתם ולא במועד איכא למימר דוקא בהדיוט תם משלם ח"נ ומועד נ"ש אבל בהקדש בין תם בין מועד משלם נ"ש ומן העידית כמנא דמגילוייא דקרא נפקא ול"ל ק"ו ודאיכא למיפרך כמו שכתבו התוספות מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי בור וכ"ת דהיכי יליף מק"ו ולאו דוקא אמאי הקשו התוס' לר"ע וקאמר אך ק' דכי נמי סבר כר"ש לפרוך כו' ואמאי לא הקשה לר"ש גופיה היכי יליף מהדיוט:

ד"ה ורבי עקיבא סבר לה כר"ש כו' אך קשה כי נמי סבר לה כר"ש כו' ע"כ דברי התוספות נראין בלתי מקושרים דקושיא זו בגמרא איתא ונראה דאיפשר דהיינו יכולים לומר מחמת קושיא דלימא לא הקשה לעיל ליתני תרי נוגחי שור לר"ע דיש לומר דלר"ע מאי דקאמר ק"ו להקדש לא הוי במועד שהזיק שור של הקדש דלר"י פטור ורבי עקיבא קאמר דמשלם מעידית דמזיק ולזה לא קשיא מידי דודאי מאי דקאמר דליתני תרי נוגחי שור היינו תם ודאי דמועד דין הדיוט ודין הקדש שוה אלא בתם קאמר ואילו תם

ס"ל לרבי עקיבא ולר"ש בן מנסיא דאף דמשלם כוק שלם מ"מ מגופו משלם כמו שסובר רבי עקיבא התם בשור דאזיק לאדם וכ"ש בגמר' הא תבריה ר"ע לגוזיה ופירוש התוספות דמשום דמשלם מגופו להכי לא קתני לה אף שור הדיוט תם דאזיק שור דהקדש איכו משלם אלא מגופו והתם כולהו אבות משלמים ממיטב להכי לא קתני לה להכי תירכו דהתירוץ הנכון לקושיא זו דאמאי לא מקשי התם איכו אלא משום דבקדשי' לא קא איירי ולעולם בשור תם ס"ל לר"ע ולר"ש ב"מ משלם מן העלייה וא"כ לוה אמר אך ק':

ד"ה אי דאייקור ארעתא אפילו פורתא כמי לא ליספו ולפי שגרם לעצמו ופשע דלא ה"ל למיעל ולמיפק אוזי כו' אבל אם לא פשע ע"כ אי כוונת התוספות היא לפרש תרתי בבי דאמר בגמר' הא' אי אוזל ארעתא כו' והב' אלא דאייקור כו' ה"ל לתוספות לפרש תחילה החלוקה דלא פשע והייכו מ"ש אי אוזל דכ"ע ואחר כך החלוקה דפשע אלא דאייקור כו' לכך כראה דכוונת התוספות שהרגישו בגמר' דאמר אלא דאייקור ארעתא דכ"ע ודידיה איידי דעייל וכפיק אוזי דמה כורך לומר ודידיה איידי דעייל וכפיק אוזי דליכא דאייקור ארעתא דכ"ע ודידיה זל ארעיה והייכו משום דידעי כ"ע שהוא דחוק למעות ולהכי זל ארעא ואמאי איצטריכו למימר איידי דעייל וכפיק אוזי לכך דקדקו התוספות ואמרי דדוקא משום דעייל וכפיק אוזי שהוא גרם לעצמו להכי קאמר אפילו פורתא כמי לא ליספו אבל אם לא פשע ודאי דיהבו ליה ואכתי איכא למידק על דברי התוספות למה הוצרכו לומר דאם לא פשע אפילו שוות קרקעותיו יותר ממאתים יכול ליטול קודם שימכור בפחות משיוויין דה"ל למימר דכיון דלא פשע אי שוות פחות ממאתי' יכול ליטול ומכ"ל דאפילו שוות יותר ממאתים שיטול מעשר עני כדי שלא ימכור בפחות משיוויין:

וי"ל דהתוספות הוקשה להם קושיא אחריתי והיא אמאי לא קאמר הגמרא ה"ד אי דזל ארעת' דידיה משום דעייל וכפיק אוזי אפילו פורתא כו' ואי דלא עייל אפילו טובא כמי ולמה ליה למימר אי זל ארעתא דכ"ע או לא זל להכי קאמרי התוספות דכוונת המקשה להקשות אפילו פורתא ואפילו טובא ולא אפשר אלא למימר דבשלמא אי זל ארעתא דכ"ע כמנא שהוא עני דכיון דלא שוה ארעתא דיליה מאתים אפילו טובא כמי ואי שוה מאתים לא יטול כלום כמנא דודאי מוקמינן בדלא שוה מאתים ואם כן קשה אפילו טובא אבל אייקור כ"ע זל ארעתא ולא פשע אפילו שוות מאתים יכול ליטול קודם שימכור בפחות משיווין ובהכי לא שייך טובא או פורתא אלא עד שימכור הקרקע שלא בשיוויו ולהכי לא פריך בגמ' אלא היכא דזל ארעתא דכ"ע דאיתא לויפרך טובא ואי דעיל אפי' פורתא כו':

ד"ה לב"ח מדמיכן ליה ולא שייך למפרך כו' אלא אדרבא מדאורייתא הורע כחו כו' ע"כ איכא למידק דאכתי ק' דאמאי מרעיכן כחו של ב"ח בתרתי חדא בזיבור' וכיוקר' דלקמיה דהא איפשר ליה למימ' דאפי' דאיקום אדיכא דאורייתא מ"מ לא הוי כיוקרא דלקמיה ומצי למימר א"א בתקנת חכמים כדאמר רבא כל האומר א"א כו' וכן גבי לוקח כדאמר לקמן דף י' · אחר כך שמעתי שכן הקשה רבינו פרץ בשיטתו כו' ועיין בכנסת הגדולה בסימן ק"כ בהגהת הטור אות ד' ותירוץ זה תירצו רי"בא הביאו המרדכי פ' דייני גזרות בסימן רע"ז · ועוד דאכתי איכא למימר דהו"ל יפה כחו דקא מתקני דגובה מבינונית ואת הורעת כחו וחדא מתרץ חבירתה דאה"כ דאי את הוה קאים אתיקון חכמים א"א למידחי לך אזיבורית וכיוקרא דלקמיה אבל כיון שאיכך תפס בתקנת' ואת אוקים דידך אדיכא דאורייתא ומדאורייתא הורע כחו דדיכו בזיבורית ומעתה שאתה תפס בדיכא דאורייתא והורע כחך הריני טוען דתשקול כיוקרא דלקמיה והוי חדא ריעותא דהא את בעי זיבורית · ועי"ל דקאמר כל הכרח קושית רב אחא בר יעקב איכו אלא דרחמכא אמר ממיטב ואת אמר' כו' דמשמע דאי לא הוי האי הכרח ליכא קושיא וכיון דאיכא גבי בעל חוב הורע כחו מדאורייתא ליכא קושיא ואף דתכמים יפו כחו איכו אלא מכח תקנתם אבל כשאין גובה מתקנתם כדיכא דאורייתא דייניכן ליה דהורע כחו כו':

גמרא מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא אם כן כעלת דלת בפני לווין הקשה בלחס אבירים

ומאי

ומאי קושיא בשלמא תקנת' דיגבו מבינוני' עשו תקנה כדי שלא תנעול דלת דאית דהאי תקנה הייכו לגבי כל ב"ח אבל האי דתקנו דלא לישקול כיוקרא דלקמיה לא הוי אלא לאחד מעיר שיש לו כמוך לו שדה אחר ואף אם תנעול דלת זו של מלוה זה הרבה פתחים פתוחים יש משאר בני אדם ע"כ · ויש לומר דא"הכ דמשום האי לחוד אין ראוי שיתקנו שום דבר אבל מאי דפריך רב אחא דבכלל תקנתם שתקנו שתגבה מבינונית כדי שלא תנעול דלת איכא האי תקנה דעצמא מאי תיקנו מבינונית כדי שלא תנעול דלת ר"ל דכיון דהוא בינונית איכא ובני טובא והוי קרוב למעות ונמצא זוזי יהיב זוזי שקיל כמצא דבכלל תקנה דלא זו דלא יהביה ליה כיוקרא דלקמיה דקאמר אילו הוו ליה זוזי כו' כמצא שיש חילוק רב בין הוו ליה זוזי בין השתא זוזי נבך כו':

מתקיף לה רב אחא בר יעקב א"כ הורעת כחו של נזיקין אבל בנונית וזיבורי' כתב הרא"ש בפסקיו וכ"ל דוקא כדאמר ליה אי בעית למשקל בינונית וזיבורית כיוקרא דלקמן דגלי אדעתיה למתה לו אם ירצה לקחת כיוקרא דלקמיה צריך ליתנה' לו כזולא דהשתא כו' אבל אם אמר קרקע זו חביבה עלי ואיני רוצה ליתנה כלל לא כייפינן ליה שהרי כל שמוטל עליו לפרוע יפרע לפי דעתו · ע"כ כ"ל דיש ראיה לדבריו ממאי דאמר בגמ' מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא אם כן נעלת דלת בפני לוין דא"ל אילו הוו לי זוזי הוה שקלת כדהשת' כו' ואם איתא דמן הדין יכול לכופו אף שלא ירצה ליתנו אותו בינונית היכי מצי למימר הוה שקלת כזולא דהשתא דהא אין בידו לכופו שימכרנו והשת' בעית למישקל על כרחי וא"כ אין כאן נעילת דלת אלא ודאי דאין כאן כפיה אלא משום דגילה דעתו ורוצה ליתנו לו כיוקרא דלקמיה ולא כוזלא דהשתא להכי אמר ליה אילו בעית את למכור לו בינונית זו בדמי' לא הות אי"ר לי טול כיקור' דלקמי' והשתא דאתה בא לפרוע מעותי אתה טוען דאשקול כיקורא דלקמיה כו':

אליבא דרבי ישמעאל לא קבעי כדאמ' בדכיון שיימינן כי תבעי לך אליבא דרבי עקיבא כו' שמעתי שהקשה הרב האשכנזי ז"ל דלעיל אמר לר' ישמעאל אהכי קרא ואהכי גזרה שוה ואהכי קרא הייכו היכא דזיבורי' דמזיק לא שויא כעידית דניזק דמשל' ממיטב דידיה ואמאי לא תבעי לך אליבא דר"י בהאי גוונא דאהכי קרא כו' ע"כ ולתרץ קושי' זו כאמר דהרא"ש הסכים שם בפסקיו כמ"ד דאית ליה למזיק בינונית דשויא עפי מעידית דניזק ואהכי קרא דלא יהיב מזיק מבינונית דידיה דכל דלא יהיב מיטב דניזק משום דשויא עפי מזיבורית דמזיק יהיב ליה מיטב דמזיק באו ממיטב דניזק יהיב או ממיטב דמזיק ואמאי לא מבעיא ליה אי האי בינונית שויא כעידית דעלמא יהיב מבנוני' דידיה דבשל עולם או מעידית דידיה כו' ואחר המחילה כר' דהייכו בעית הגמ' ומ"ש לר"ע משום דס"ל דאהכי קרא ולא בא לשלול ר' ישמעאל אלא בהאי סברה דאית ליה דאהכי ג"ש אבל במאי דס"ל דאהכי קרא הייכו דעתו של ר"ע ממש כו':

ואי אמרת בשלו הן שוין תעשה בינונית שלו כעידית וידחה אבל זיבורית משמע דמשום דמן הדין בשיש ללוה עידית וזיבורית דתיכן לב"ח אבל זיבורית וטעמא דקי"ל כעולא דב"ח דינו מדאורייתא' בזיבורי' ובדפי' רש"י גבי עידית וזיבורי' כו' משו"ה ק' א"א בשלו הן שוין תעשה בינוני' כו' אבל אם מן הדין בשיש עידית וזיבורית ב"ח גובה מן העידית משום דמאורייתא ב"ח מהעידית וקאי אדינו לא הוה קשה מידי וקשה דאמאי לא פריך דאי אמרת בשלו הן שוין אמאי קרי ליה בינונית והא לדידיה הוי עידית דהשתא לא"כ"ד דהיתה לו עידית ומכרה · ויש לומר דלא מספקא ליה למקשה דמאי דקרי ליה בינונית הוי משום דהוי בינונית דעלמא ואפי"ה אפשר דלענין הדין כשבא לגבות בשלו הן שוין וכל בעיית הבעיין לא הוי אלא לענין גביה תדע דהא קאמר ברייתא עידית ובינונית נזיקין בעידית כו' ואמאי קרי ליה בינונית כיון דהוי ראוי זיבורית דידיה אלא ודאי דהא לא ק' דלענין שמות השדות בשל עולם שמין אבל לענין גביה בשלו הן שמין להכי פריך א"א בשלו שמין תעשה בינונית כו':

ד"ה

ד"ה אבל זבן עידית וזיבורית כו' נראה דאיירי שפיר אפילו דשביק בינונית כו' איכא למידק בדברי
התוספות דמדקאמר דאיירי שפיר אפילו דשביק בינונית משמע דלא מיבעייא דמיירי בדלא
שביק בינונית ואם כן קשה היכי קאמר להכי דייקי וזבנית ארעא דלא חזיא לך הא לא שביק מידי ואי מיירי
דלית ליה או עידית או זיבורית אחרת ווה קנה עידית וזיבורית מה נפסק אי שביק עידית לבד גבי לוקח א'
ולא זיבורית קשיא דזבן ארעא דחזיא ליה דהא בדלית ליה בינונית גבי מזיבורי' והיכי קאמר להכי דייקי כו'
וזבנית ארעא דלא חזיא ואי מיירי דשביק זיבורית תיפוק ליה דמצי אמר מקום הנחתי דהיינו זיבורית דהוי
דינו ובהכי לא שייך תירוץ התוספות דלהכי לא קאמר משום דשמא הבעל חוב אוהב זיבורית יותר דזיבורית
איכא הכא ולא בינונית ועוד דכר' דכל מה שאנו מרויחין לזה הפי' היינו דלא קשה אמאי לא קאמר מקום
הנחתי לך כו' · תו ראוי לדקדק מ"ש ולא איצטריך טעמא דלהכי טרחי כו' איך הוא מקושר עם הקודם
אי מ"ש יכול לדחותו אבל בינונית וזיבורית כו' והא אי קנאם בבת אחת וכמ"ש רש"י בפ' מי שהיה נשוי מאי
יכול לדחותו דקאמר והא דיניה בבינונית · לכך נראה ליישב כל זה דהכא מפרשי' התוספות כמו שכתבו
בפרק מי שהיה נשוי דף צ"ב דזבן שמעון עידית באחרונה ולוי קנה מה שלפני האחרונה ואי קנה בינונית
שלפני האחרונה אמר דרנה מזה גובה משמעון כיון דליתיה גביה העידית שקנה האחרונה והיינו דינו ואם
רנה גובה מלוי מבינונית כיון דהוי דינו בהכי אף על גב דהוי לפני באחרונה ואם תאמר דלעיל אמר בנא'
פשיטא זבן בינונית וזיבורית ליתו כולן ולינבו מן העידית ואמאי והא רנה מזה גובה אמר הכא וי"ל דהתם
אגב דלגבי נזיקין לא אפשר בלאו הכי ולא שייך רנה מזה אף על גב דלגבי בעל חוב רנה מזה איכא מ"מ הא
שלא מצי דחי ליה ולא הוי כסיפא דקנה עידית דמצי דחי ליה מש"ה נקט הא ליסנא דליתו כולן כו' אבל
זבן עידית וזיבורית כו' נר' דאיירי שפיר כו' פי' לפי שאפשר דהיינו מפרשים פי' אחר ולאותו פי' לא הוה קשה
דאמאי לא קאמר הנחתי וגם מ"ש התוס' אחר כך ולא איצטריך לטעמא דלהכי טרחי וזבני כו' גם נריך ליישב
מה שאמר להכי דייקי ומה דיוק נריך כיון שאין שם בינונית · גם נריך לדקדק מה חילוק יש בין טעמא דלהכי
טרחי כו' לטעמא דהנחתי לך מקום דנראה לכאורה דהכל דבר אחד ונר' דטעמא דלהכי טרחי לא שייך
אלא כדזבן מאי דלא הוי דיניה בהכי דהרי קאמר להכי דייקי וזבני ארעא דלא חזיא לך אבל כדזבן ארעא
דחזי ליה והניח דכוותיה או שייך למימר הנחתי וכדאמר בגמרא גבי שייר בינונית דכוותיה מקום הנחתי ולא
קאמר להכי טרחי ולפי זה היינו מפ' דלא שביק בינונית גבי לוקח א' וזבן לוקח ב' עידית וזיבורית שלפני
האחרונה ושייר עידית שקנה באחרונה גבי לוקח ראשון ובהכי שייך שפיר טעמא להכי דייקי והיינו דיוק טוב
שדקדק שלא לקנות ממנו מה שקנה שמעון באחרונה לפי שהיה דינו של ב"ח לגבות ממנו ולא קנה אלא כל
מה שהיה לפני אחרונה וזיבורית שקנה לא הוי דינו של בעל חוב דדוקא גבי בינונית דהוי דינו אמר רנה מזה
גובה כיון דהוי דינו אף על גב דגובה עידית באחרונה אבל גבי זיבורית דלא הוי דינו לא אמרי' דאף על גב
דאיכא אחרון גבי לוקח ראשון דלגבי מלוקח ב' זיבורית כיון דלא הוי דינו ולהכי קאמר טעמא דלהכי דייקי
כו' ולא קאמר טעמא דמקום הנחתי דלא שייך הוי טעמא כיון דלא זבן מאי דהוי דינו דבין עידית בין זיבורית
לא הוי דיניה וכדפי' להכי קאמר דייקי וזבני ארעא דלא חזיא כיון דאין דינו בזיבורית דלקח באחרונה כמב'
דלהאי פי' לא קשה ולא מידי דלא מצי למימר טעמא דהנחתי כו' וגם איצטריך טעמא דלהכי דייקי בין
לגבי עידית בין לגבי זיבורית ולהכי כתבו התוספות נראה דאיירי שפיר אפילו דשביק בינונית ולהאי פירושא
מיירי דזבן מיניה עידית דבאחרונה ואין נריך לומר דיש עידית אחרת כמ"ש לעיל ומאי דקאמר דלהכי דייקי
וזבנית ארעא דלא חזיא לך היינו משום דדיניה דבעל חוב בבינונית והא שייר בינונית גבי לוקח א' ואי קשיא
לך אמאי לא קאמר הנחתי כיון שהניחם הוי דינו וכמ"ש רנה מזה גובה אי לקח בינונית כשלקח עידית
באחרונה ה"ל למימר מקום הנחתי דהיינו בינונית ותירץ לפי שיאמר הבעל חוב אני אוהב זיבורית יותר
מבינונית כו' והשתא הרגישו התוספות דודאי מאי דמצי דחי לבעל חוב אבל בינונית דלוקח ראשון ולא גבי

מעדית דבאחרונה ובהאי דהוי טעמא כדלא רבא לעיל מה מכר ראשון לב' כל זכות שתבא לידו וא"כ כיון שלוקח ראשון הוה מכי לדחותו אבל בינונית ולא גבי מעידית דבאחרונה אף לוקח ב' וא"כ היכי קאמר טעמא דלהכי דייקי ה"ל למימר טעמא דהכתי משום דמה מכר וכדלא לעיל בגמ' ותירצו דלא איצטריך להאי טעמא אלא משום זיבורית שקנה וכשבא ב"ח לגבות ממנו הוא טוען להכי דייקיווילי גבי בינונית דלוקח א' ולא שייך הכא למימר כעלת דלת בפני לווין דהתם לא הפסיד הלוה במה שגובה ממנו זיבורי' אבל הכא מפסיד הלוקח אבל לגבי עידית דבאחרונה אם בא לגבות אין הכי כמי דלא איצטריך להאי טעמא דלהכי דייקי ולעיל דלא קנה זיבורית אלא עידית דבאחרונה לבד קאמר ההוא טעמא דמה מכר אבל הכא דקנה זיבורית איצטריך להאי טעמא דוק:

(דף ט' ע"א)

תוספות ד"ה כיורשי' הוו דאי כלקוחות הוו באחריות אמאי בטלה מחלוקת ישלם לו מעות כו' ראוי לדקדק דדברי התוספות נראין פשוטי' ולא ידעתי מה בא ללמדנו ואולי הכוונה כי הביעו זה לא"ש בדיבור הבא אחריו וק' מנא ליה לתלמודא שמספקא ליה לרב אסי כלל כיורשין כו' ואולי היה אפשר לדחות ולתרץ לקושיא זו דמאי דהוברך התלמוד לומר שמספק רב אסי כיורשין הוא לפי שכתב רשב"ם בפ' בית כור דף ק"ז עלה דהאי שמעתא וז"ל היכא דפליגי תלתא אמוראי כי האי גוונא שהאחד ספק לו הלכה כדברי מי מהשנים הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם במקצת ס"ל כיהאי ובמקצת ס"ל כאידך כו' ע"כ וא"כ להכי קאמר בגמ' דמספקא ליה לרב אסי אי כיורשין הוו דס"ל כרב דקאמר האחין שחלקו כיורשין הוא ולדחות זה התירוץ הקדימו התו' בכוונת דברי רב דבין ללשון א' שפי' רש"י ברב אסי בין ללשון ב' בדברי רב לא נסתפק אדם מעולם דלא הוו כלקוחות כלל אף שלא באחריות דאי נחלקו ב' הלשונות אי נסתפק רב אסי אי הוו כיורשין וכלקוחות באחריות או כלקוחות שלא באחריות או נסתפק אי הוו כיורשים או כלקוחות באחריות הייכו בדעת רב אסי אבל בדעת רב אין לספק דכיורשין קאמר ולא לקוחות באחריות דאי הוו לקוחות הוו באחריות ומאי לסלק בווזי ואמאי קאמר בטלה מחלוקת וכיון שכן כשתא' בדעת ר' אסי דנסתפ' אי כיורשין הוו לא ס"ל כרב דלרב הייכו יורשין דוקא ולרב אסי הייכו יורשין ולקוחות שלא באחריות מעתה ק' דמנ"ל ליה לתלמודא שמספק ליה לרב אסי כו' כיון שאפי' תאמר כיורשין לא ס"ל כרב במקצת וב' הדיבורים הם מקושרים זה בזה וכתבו התוספות לכך נראה כלשון אחרון דלפי' זה כבר אנו מוכרחים לומר דלא נסתפק אלא או כיורשין או כלקוחות דודאי לא נסתפק רב אסי אי הוו הלקוחות שלא באחריות כיון דמחייב ליה במקצת החוב דקאמר רביע במעות ורביע בקרקע ומדלא קאמר או רביע משמע דחייב מקצת החוב מעתה לא נשאר מקום להסתפק אלא או כיורשין או כלקוחות אבל לקוחות שלא באחריות לא נסתפק שגם כן היה לו לפוטרו מרביע החוב כו':

רב אסי מספקא ליה למאי דפירש רש"י בלשון א' דברביע שנטל מכח ירושה מכי לסלקו בדמים וטעמא פי' התוספות משום דא"ל אנא לבעל חוב מסלקנא בזוזי כו' איכא למידק למאי דכתב הרב הגדול מהרי"ק"ו בב"י סימן ק"ב מא"ה ב' יורשים שלא הניח מורישם אלא קרקעות והם רוצים לחלק במטלטלין שלהם נראה שהדין עם הבעל חוב דהנך מטלטלי לא היה שעבודו עליהם כיון שלא היה של הלוה כו' אם כן איזאי לא קאמר הכא ומודה רב אסי לרב שאם רצה לסלקו הותו רביע במטלטלין דלא מכי מטעמ' דהנך מטלטלי לא היה שעבודו עליהם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי מדינא דגמרא הן אמת דבדברי הרב הנזכר יש לדקדק דקדוקים אחרים אלא שאין כאן מקומם ולזה יש לומר כיון שאין עיקר דברי רב אסי אלא למימר דספוקי מספקא ליה אי כרב וחייב ליה הכל אי כשמואל ופטור להכי לא קאמר אלא מאי חייב ליה משום ממון המוטל בספק אבל בעניין אי מכי לסלוקי בזוזי אי לא עיקר מימר' דר' אסי לאו להכי קאי דפשיט' ליה מש"ה לא איצטריך למימר ומודה דמעיקר' לא קאמר דפליגי בהא לכשיאמ' דמודה ליה ולפי לשון אחרון דרש"י אין מקום לקושיא כלל:

ד"ה

ד"ה הילכך כותל רביע בקרקע ורביע במעות דלא שייך ביה המוציא מחבירו עליו הראיה פי' אם ללשון א' לא שייך המוציא דהא שכותל ירושה בקרקע לא הוי מוחזק דכיון דלרב בטלה מחלוקת כמגא שלא זכה בנכסים ולשמואל זכה כמגא דהוי ספק בחזקתו וכל שיש ספק אי הוי מוחזק או לא אין כאן מוחזק ומש"ה ממון המוטל בספק חולקים ואם ללשון ב' דפליגי אם מגי ומסלק אם לא כיון דלרב אין כאן זכיה ולהכי לא מגי לסלוקי ואי הוי כלקוחות זכה כמגא דהוי חזקתו מסופקת לא דייכינן ליה כמוחזק וכבר נתבאר ענין זה בספרי הפוסקים האחרונים מהריב"ל ח"א סימן ע"ז וסימן פ"ד ופ"א וח"ב סימן מ"א ומהרש"ך ח"א סימן קל"ג ועיין בכנסת הגדולה סימן כ"ה מח"ה אות מ' שם נתבארו שאר מקומות הפוסקים בענין זה :

מתניתין כל שחבתי בשמרתו הכשרתי את נזקו כו' פירש רש"י ב' פירושים הא' הכשרתי את נזקו גם הזיק הכשרתי וזמכתי אותו הזק שלא שמרתיו יפה לל"א הכשרתי עלי להכשיר לתקן את נזקו כלומר מאי חייב לשלם כו' ואיכא למידק מאי נפקותא איכא בין פירוש א' לפירוש ב' ואולי כי הנפקותא בין הב' הפירושים הוא כי הפירוש הא' מפרש כפירוש התוספות שפירשו לקמן שור עביד לנתוקי על ידי חרש קאמר דנגרע משום שמסרו לחרש דהא איהו קשרו כראוי ולפירוש זה אתי שפיר מ"ש הכשרתי וזמכתי אותו הזק כלומר אף על פי שאני קשרתיו יפה והיה אפשר לומר שאני לא זמכתי אותו נזק כיון שאני קשרתיו כראוי והחרש התירו כמגא הנזק נעשה על ידי החרש קמ"ל כיון שחבתי בשמרתו והחרש אין בו דעת לחוב בשמירתו כמגא אף על פי שמסרתיו בידו לא נסתלקתי מחיובי וה"ל כאילו אני הכשרתי וזמכתי את נזקו אני הוא ולא אחר כמגא כי הלשון א' של רש"י לפי שפירש לקמן כפירוש התוספות להכי פירש זמכתי הנזק ולא רצה לפרש כלישנא אחרינא דמה טעם קאמר הכשרתי עלי להכשיר ולתקן כלומר אני חייב לשלם משום שחבתי בשמירתו והרי לא נעשה על ידי כי אם ע"י החרש אבל לפי אם נפרש אני זמכתי הנזק כו' הרי נותן טעם לפי שאני חבתי בשמירתו ומסרתי ביד מי שאינו חייב בשמירה לפי שאין בו דעת אבל לפי פירוש רש"י שפירש לקמן בלא חרש דרכו לנתוקי מאיליו הוא מפרש הכשרתי את נזקו כלישנא אחרינא כלו' אני חייב והוא טעם כיון דעביד לנתוקי מאליו אבל לא רצה לפרש כפי' א' אני זמכתי אותו נזק דודאי דכיון שלא קשרו כראוי הוא זמכו ומאי רבותיה דהחרש לא עשה מעשה אלא שלא שמרו אבל אי אמר פירוש ב' אתא לאשמועינן פלוס דחייב לפי שמסרו ביד חרש דה"א דהוי קנת שמירה משום שמסרו לשמור ביד חרש קמ"ל דאף על פי כן חייב שאין זה שמירה כמגא דנפקא מינה טובא בין ב' הפירושים דללישנא קמא אפילו קשרו כראוי חייב וללישנא אחרינא דוקא אי קשרו שלא כראוי חייב :

סליק מהדורא בתרא וסליק פירקא

פרק המניח

(דף כ"ז ע"א)

גמרא פתח בכד וסיים בחבית כו' בספר לחם אבירים כתב כריכות לג' מתניתין דאתו לאשמועינן דלא אזלינן בתר רובא הא' היכא דהתנה לתת לו חבית המוכר והמעות ביד המוכר שכבר נתנם לו והלוקח אומר שאינו רוצה להחזיר המעות אי לא שיטול כד דאיכא דקרו לכדא חביתא ומתניתין ב' אתא לאשמועינן היכא דהתנה לתת כד והמעו' ביד הלוקח והקנה בק"ם והמוכר רוצה שיקח כד כמו שהתנו והלוקח אומר שיתן לו חבית דאיכא דקרו לחביתא כדא כו' קמ"ל דלא אזלינן בתר רובא כיון שהלוקח מוחזק במעותיו והמתניתין ג' אתא לאשמועינן היכא דהקנה בק"ם והמוכר אמר שיתן לו חבית ורוצה לתת לו כד דאיכא דקרו כו' והלוקח אומר שיתן לו בהכרח את החבית כמו שהתנה והמעות ביד הלוקח והמוכר אומר

אם תיטול כל עול ואם לאו תבטל את המקח והלוקח רוצה לקיים המקח קמ"ל דלא אזלינן בתר רובא כיון שהמוכר מוחזק בחביותו ע"כ ונראה לי די"ל לזה דאכתי לישמועינן מתניתין אחרת לפי זה היכא דהתנה לתת לו כד ורוצה לתת לו כד והלוקח רוצה שיתן לו חבית דהכרח כמו המיעוט דקרו לחביתא כדא משום דהדמים מודיעים קמ"ל דכיון דאיכא רובא דקרו לכדא כדא ואיכא חזקה בחביותו לא אזלינן בתר דמים כו' והיינו למ"ש התוס' ד"ה ואיכא כמי כו' בסופו א"כ הכי פי' מהו דתימא כו':

לשון רש"י פתח בחבית דקתני זה בא בחביתו וסיים בכד דקתני כשברה כדו · ועוד כתב אחר כך פתח בכד דקתני וזה בכדו של דבש וסיים בחבית דקתני כשפקקה חבית של דבש כו' כו' דברי רש"י ז"ל מיותרים ומי לא ידע בכל אלה ועוד דכיון דכתית לפ' מאי לא פי' במתניתין דילן דקאמר פתח בכד הו"ל למימר פתח בכד דקתני המכיר כו' ואולי הכונה דרש"י ז"ל הרגיש דבשלמא במתני' דידן אין צריך לפ' זה דאע"ג דבתר הכי קתני כשברה כדו בר"ה כמלא דהרי סיים בכד וה"ל למימר פתח בחבית דקתני המוזק בעל החבית וסיים בכד דקתני כשברה כדו והרי זה כמו שדקדק למטה במתני' דזה בא בחבית של יין וזה בא בכד של דבש כשברה חבית הרי דפתח בחבית וסיים בכד של דבש ולא אמ' פתח בחבית וסיים בכד אלא אמר פתח בכד וסיים בחבית זה ודאי איכא קושיא דהכא במתני' מאי דקאמ' כשברה כדו לא קאי אהמכיר את הכד אלא דכתקל איירי ואם כן אתי שפיר דקאמר פתח בכד וסיים בחבית אבל במתניתין דזה בא בחביתו וזה בקורתו דאמ' בתר הכי היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון כו' הרי שהזכיר חביתא"כ והיה ראוי שיאמר פתח בכד דקתני כשברה כדו וסיים בחבית דקתני ובעל חבית אחרון כו' לזה הוצרך רש"י לפ' דבתר פתיחה אזלינן וכיון דפתח ואמ' זה בא בחביתו כו' ראוי לומר פתח בחבית למיטה במתני' דכשפקקה חבית של דבש לא ק' מידי דאע"פ שהזכ' חבית בפתיחה דהיינו כי זה בא בחביתו אין קושיא דלאו בדבש איירי אלא בשל יין אבל גבי דבש גופיה דקאמ' בתחיל' זה בכדו של דבש ואח"כ אמר כשפק' חבי' של דבש כו' ק' פתח בכד וסיי' בחבי':

ד"ה ואיכא דקרו כו' לכדא חביתא כו' תרווייהו צריכי כו' הא דהוצרכו התוספות להגיע כל זה נראה לי דאם לא הגיעו התוספות והיו אומר דתרווייהו צריכי היה אפשר למימר דכוונת הגמרא היינו אלא כמוכר שנתנו לו הדמים והיה אומר ליתן חבית ואחר כך קים לי שאני מן המיעוט וחבית שאמרתי היינו כד דאיכא דקרו כו' וכזה לא הוה קשה מידי הקושיא דרב דא"ל בתר רובא דהתם אמר וכיחוי אי גברא דזבין לרדיא כו' משמע דבלוקח תליא מלתא וא"כ לא מצי למימר קים לי בדידך שאתה מן המיעוט והיה תירוץ התוספות מבואר לזה הגיעו דבלוקח כמי איירי שלא כתן המעות ועכ"ז הלוקח מיקרי מוחזק במה שאמר קים לי שאתה מן המיעוט וכשאמרת כד ר"ל חבית ודמיא להתם דקאמר המוכר קים לי שאתה הלוקח מן המיעוט כו' וכמלא דלא שייך אותו חילוק שהיה אפשר למימר ותירצו התוספות דמכל מקום לא דמיא דבשלמא התם גבי שור ובמלא כנחן אדרבא מצי למימר הלוקח למוכר את הטעתני כו' כלומר כיון שכבר כגמר המקח ולקחת ממני הדמים למה לא פירשת לי שהיה כנחן והיית מוכרו לו לנכסתא אבל גבי לוקח שהוא תובע מן המוכר חבית לא שייך למימר את הטעתני לפי שלא הטעהו בשום דבר ועוד שלא נגמר הכל כיון שלא כתן את הדמים וכזה א"ש דברי התוס' אדרבא יאמר הלוקח דכראין דברי מותר:

תוספות ד"ה א"ה מאי זה וזה פאה דבשלמא אותו שנטלו כו' נל"ד מה צורך לומר כל זה ומה פי' היה אפשר לפרש ואולי היה אפשר להפך מ"ש התוספות דבשלמא אותו שהניח הוי פאה כיון שהניחו מדעתו אבל אותו שנטלו מאי כיון שהיה שלא כדין ולהכי פריך מאי איכו יכול לעשות הדין לעצמו וליטול תחת מה שנטלו העניים כיון שהיה גזל בידם וזה הפירוש לא ניחא להו לתוספות דאפילו תימא דאותה פאה היתה שלא כדין מכל מקום אין ראוי שיגזול הוא מן העניים ולזכות בפאה שהיא פאה גמורה משום מה שגזלו מעזו ולזה אמרו התוספות שהכוונה לומר שאותה פאה שהניח לא הוי פאה כיון שלא הניחה אלא ע"מ שאם יטלו מצד אחר שיחזור ויזכה בה:

ד"ה

ד"ה וה וה׳ לפוטרו מן המעשר כו׳ וטעמא דר"ש דיליף מפאה כו׳ ראוי לו"ד מה הוקש׳ לתוס׳ דת"ל דטעמא דהפקר לעניים הפקר מטעם דהוי דומיא דפאה ופאה עצמה מטעם הפקר ס"ל דפטור מן המעשר אבל לא הוי מטעם דכתיב גבי פאה תעזוב אותם כו׳ ובס׳ ל"א כתב דהוקשה לתוספות דהוה ס"ד לתוספות דטעמא דפאה הוי מטעם הפקר אבל השתא שאמר דפטור דפאה ממעשר לא הוי אלא מקרא דובא הלוי כו׳ אם כן מאי טעמיהו דב"ש וקשה קדא דקיימא דאותה דרשא דובא הלוי איכה אלא לב"ה דס"ל דאין כאן הפקר אבל לב"ש לא הוי אלא מטעם הפקר ועוד דאפילו דהוי לב"ש מטעם ובא הלוי הא שייך למימר גבי הפקר כמי יצא זה שיש ללוי חלק ונחלה שאם הוא לוי עני נוטל מטעם הפקר עניים · ויש לומר דכונת התוספות כך היא שהוקשה להם אם נאמר דלא ס"ל לב"ש כההיא דרשא דספרי דטעמא דפיאה פטור ממעשר דהוי הפקר הכתי קשה דאדרבא אתה לומד פאה מהפקר ומנ"ל דהוי הפקר דקיימא דכיון שאינו אלא לעניים לא הוי הפקר ואם כן אנו מוכרחים לומר דהוי מטעמא · נבא הלוי ומעתה אין יכולין אנו לומר יצא זה שאם היה לוי עני כו׳ דאין הכי כמי דאי הוי הפקר הוי דומיא דפאה וכמו דהתם אמר יצא זה שאם הוה הלוי עני ויש לו חלק הכא כמי גבי הפקר אבל מנ"ל דהוי הפקר ודילמא איכו הפקר ושאני התם גבי פאה איכא למימר יצא זה אבל הכא אם הפקר לעניים לא הוי הפקר אם נטלו העני הוי גזל ולא זכה בו וכמ"ש ב"ש במתניתין דבית שמאי אומר הפקר לעניים פירוש דפאה יע"ש לדעת בית הלל דתרתי יליף ב"ש חדא דהוי הפקר ועוד דומיא דהתם דהוי פטור מן המעשר ולהכי כתבו דלא יליף אלא מדכתיב תעזוב אותם כו׳ : (דף כ"ח ע"ב)

גמרא אמאי אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר כו׳ אין להקשות דמאי פריך דאימא דשאני התם שהוא אונס גמור דמש"ה אפילו אדם המזיק פטור דלא מרבינן מפצע תחת פצע אונס . מור וכמ"ש התוספות והוי אונס דכפשרה לאו אונס גמור דודאי דהמקשה ס"ל דאונס דכפשרה הוי אונס גמור ומש"ה פריך הכי ואם כן קשה אמאי הוקשה לתוספות דמאי פריך מברייתא דפטר ר"מ בקנקנים ברוח שאינה מצויה דדילמא יש לחלק בין כזק ממונו לאדם המזיק כו׳ די"ל דהכי פריך דכך הוא דנזקי ממונו באונס שאינו גמור כמו באדם המזיק באונס גמור ואין לומר שאין זו קושיא דאימא דכפשרה לאו אונס גמור הוא אלא כמו הזק דקנקנים שנפלו ברוח שאינה מצויה ויש לחלק בין היזק ממון להיזק אדם המזיק וכיון שכן מאי מקשה בגמרא מולנערה כו׳ שהוא אונס גמור ואין לומר דמעיקרא פריך דהוי אונס גמור ואחר כך מברייתא פריך אפילו תימא שאינו אונס גמור דאם כן אמאי לא קאמר וכ"ת דאונס דכפשרה לאו אונס גמור כמו דקאמר וכ"ת ה"מ לענין קטלא כו׳ וי"ל דהייכו דחילקו התוספות בין אונס גמור לאונס שאינו גמור איכו אלא מהכרח הכתוב דולנער׳ לא תעשה דבר דמשמע דפטר באונס אם כן אנו מוכרחים לחלק בין אונס גמור לאונס שאינו גמור כי היכי דלא תיקשי תרי קראי פצע תחת פצע עם קרא דולנערה כו׳ אבל השתא דאיכא לדחויי דהאי ולנערה הייכו דוקא לענין קטלא מעתה להאי דחויא אפשר לומר דהאי דקרא דפצע תחת פצע מרבינן אפילו אונס גמור אם כן שפיר מקשו התוספות דאימא דמתניתין איכא לאוקומי באדם המזיק כו׳ ואפילו כפשרה חייב דכיון דאין גילוי דקרא דולנערה מעתה אין לחלק בין אונס· גמור לאונס שאינו גמור ובכל ענין חייב וזהו כונת התוספות ואונס רחמנא פטריה ומפצע תחת כו׳ ר"ל מה שמכריח לומר כן חילוק זה איכו אלא מקרא דולנערה כו׳ וכיון שכן כדדחינן דהייכו לענין קטלא אין כאן הכרח ובהגעה זו כתבו בדיבור הבא אחריו והיכי מייתי מברייתא דפטר ר"מ כו׳ · ובזה שכתבנו אתי שפיר מה שהקשה מהר"ש יונה ז"ל בייונק"ז דאי אפשר למימר דמתני׳ איירי באדם המזיק דאם כן מ"ט דר"י כו׳ וכמ"ש דהשתא לר"מ אפילו באונס גמור חייב מקרא דפצע תחת פצע כו׳ להכי פליג עליה ר"י ואמר דבכפשרה כיון שהוא אונס גמור אין לחייבו כאדם המזיק משום דס"ל דאין לומר דקרא דולנערה הייכו דוקא לענין קטלא ומש"ה מחלק ר"י בין אונס גמור לשאינו גמור כו׳ :

בד"ה והתניא נשברה כדו ואם תאמר ומאי פריך ולכערה דנשברה ודאי מחייב ר"מ כו' יש לדקדק אמאי כתבו התוספות מאי פריך מולכערה דמשמע דדוקא קושית דולערה לא קשה דאיכא למימר דטעמא דר"מ משום דהוה ליה אחר כך לסלק אבל מקושית הברייתא ליכא לתרץ הכי ואמאי והתם נמי איכא לדחויי דמאי דפטר ר"מ ומודה בקנקנים היינו כשהוזיקו בשעת נפילה שלא היה לו פנאי לסלק ומאי דמחייב במתני' היינו כשהיה פנאי לסלק ונפילה באונס כו' ואין לדחות משום דאי אפשר למימר בברייתא משום דרישא קתני נשברה כדו ולא סילקה ומשמע דהוה ליה פנאי לסלק ולא סלקו וסיפא נמי הכי איירי דזה אינו קושיא דהא לקיון מוקי התוספות בתירוץ אביי בד"ה פליגי בשעת נפילה׃ דמאי דקאמר ומודים חכמים לר"מ באבנו וכדו כו' דמיירי בשע' נפילה א"כ ה"ל לאוקוויי נמי לדעת רבה דמאי דקאמר דמיירי בשעת נפילה ומש"ה פטור ובריפא פליגי משום דהיה אפשר לסלק׃ תו איכא למידק בתירוץ התוספות ויש לומר דר"מ מחייב בכל ענין כו' דמנ"ל למקשה הכי דילמא מתניתין כשהיה לו פנאי כו' ויש לומר דפריך שפיר התוספות דוקא מקושית ולכערה דהא ברייתא אי אפשר לאוקומי דמיירי בשעת נפילה וכגון דליכא פנאי לסלק דא"כ הא רישא דקאמ' נשבר' כדו בהכרח איירי לרבה בנשברה באונס ויש פנאי לסלק ומש"ה פליגי ר"מ ורבנן אם כן הוה ליה למימר ומודה ר"מ דאם אין פנאי לסלק והדין דפטור ואמאי נקט דיקא דקנקנים ונפלו ברוח שאינה מצויה לפלוג ולתני כולה בנשברה דיש פנאי ובאין פנאי אלא דנשברה היינו נתקל ופליגי אם הוי אונס או לא ומש"ה נקט סיפא בקנקנים ונפלו ברוח שאינה מצויה בדי לאשכוחי נפילה באונס כו' ומאי דמתרצי ויש לומר דר"מ מחייב בכל ענין היינו משום דקאמר בגמרא מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה אמר ליה אין מחייב ר"מ אפילו אונה בידו כו' משמע דיותר אונס הוא אונה בידו מנפשר' ובשלמא דמאי דקאמר ר"מ היינו אפילו שלא היה לו פנאי לסלק ניחא דאשמועינן בגמרא דאפילו אונה בידו מחייב אבל אם מאי דמחייב ר"מ אינו אלא משום שה"ל לסלק ומאי איכפת לן אם נפשרה או אונה בידו כיון דאונס הוי מה לי אונס גדול או אונס קטן לכשיהא חייב כשלא סילק אחר כך׃ (ד' כ"ט ע"א)

ד"ה פליגי בשעת נפילה כו' הקשה הרב מהר"ש יונה סי' ק"ז אמאי לא הוכיחו התוספו' דפליגי במפקי' נזקיו ואפילו לאחר נפילת פשיע' מדהוצרך אביי למימר מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי ואילו דוקא במפקיר נזקיו דנתקל פושע א"כ מגופה דמתני' ה"מ למידק וכמ"ש התו' ד"ה מדמתני' בתרתי כו' ע"כ וי"ל דאין הכרח מדברי התוס' דתירצו כן דהוה אפשר למימר דלפי פשט התלמוד משמע דהא דקאמ' מדמתני' בתרתי כו' משמע דתלמודא קאמר הכי והיא הנעה למיפרך שלא נחלו כו' וא"כ אם מה שרנה תלמוד להכריח היינו שלא נאמר דפליגי בחד טעמא דהיינו בנתקל פושע בין בשעת נפילה בין אחר נפילה למה הוצרך להביא כן אדרבה אם נאמר הכי קשה יותר בין בשעת נפילה בין אחר נפילה וא"כ למה הוצרך למימר ומדמתני' בתרתי כו' אלא ודאי דכוונת התלמוד הוא להפך שלא נאמר דבברייתא פליגי באחר נפילת פשיעה ולא בנתקל פושע בין בשעת נפילה בין אחר נפילה שאם היה כן לא הוה קשה מידי דהוה אפשר לפרש ברייתא דנשברה כדו היינו שעת נפלה ונפילת נחלו היינו אחר נפילה וכמו שהקשו התוס' ד"ה אלא נחלו כו' ולאפוקי האי תירוצא אתא תלמודא ואמר דאע"ג דבברייתא יש הכרח לומר דודאי פליגי בתרתי והיינו באחר נפילת פשיעה והוא מה"ש התוספות דמדנקט ברישא אבנו ובסיפא קנקנים משמע דרישא איירי בשעת נפילה וסיפא לאחר נפיל' בפשיעה ומשו"ה נקט קנקנים שנשברו דמבתחלה מפקיר להו ולהכי אמר התוס' דלאו אורחא בברייתא פליגי בחד טעמא והיינו לאחר נפילה דנתקל כו' לא מידייקא ברייתא אלא משום אורחא דמילתא כו' א"כ ולהכי קאמר בגמרא דמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי ואתא לאפוקי דלא ניחא דמברייתא משמע דלא פליגי דנתקל פושע בין בשעת נפילה בין אחר נפילה במתני' נמי אמרי' הכי אלא אדרבא מדמתני' בתרתי והיינו דנתקל פושע בברייתא נמי הכי פליגי בתרתי בנתקל פושע׃ ואע"ג דאין הכרח במתני' לומר דבנתקל פליגי מ"מ מכח הסברא אנו מוכרחים לומר כן דבאחר נפילת פשיעה אין ראוי שיפטר כו' דבברייתא היה הכרח לומר הפך

סברא

סברא זו ולזה אמר דכיון דבמתני' מצינו למימר הכי ראוי שסברייתא כאמר הכי וכיון שכן לא שייך קושית התוס' שאמרנו דאימא דכסברה כדו הייגו בשעת כפילה וכפלב נמלו הייגו לאחר כפילה דא"כ הייגו כפילת פשיעה ובהכי לא פטרי רבנן ולפי' זה אתי שפיר דהאי דקאמ' בגמ' מדמתני' בתרתי כו' הייגו הבנעת הפירכא דלפי' התוספות אין צריך להבנעה זו וכמ"ש ולהכי לא מצו התוספות להביא ראיה מלשון זה דאדרב' זה הכרח להפך ·

ולפי אותו פירוש שכתבנו צריך ישוב שאר הסוגיא וכמו שבא וקודם זה כדקדק מה שהקשה ע"ש :

הקשה עוד מו"ל ואמאי לא הוכיחו התוספות מדפריך בגמרא בשלמא לאחר כפילה משכחת לה במפקיר נבלתו כו' ואי איירי באחר כפילה דנתקל בי היכי דלא משכחת לה שעת כפילה כך לא משכחת לה לאחר כפילה כו' א"כ אפשר לומר דהכי פרך א"ת דדוקא לאחר כפילה איירי וכמ"ש התוס' ד"ה אלא נמלו כו' משכחת לה במפקיר נבלתו כו' אלא א"ת דמיירי כמי בשעת כפילה ק' היכי משכחת לה ועניין הקושיא הייגו בין בשעת כפילה בין לאחר כפילה כיון דמיירי אחר כפילה דנתקל אי כמי י"ל דלכך לא הוכיחו התוס' מהאי דפריך בגמ' בשלמא כו' דאפשר דהמקשה הוה ס"ל לוימר הכי דהאי דקאמר בתרתי פליגי הייגו בתרי טעמי והייגו אחר כפלה דפשיעה ובהכי כיחא דבנמלו משכחת לה באחר כפילה, אבל אי אמר דהייגו לאחר כפילה דנתקל קשיא בין אחר כפילה בין בשעת כפילה ומשו"ה הוה מפרש בתרתי פליגי הייגו בתרי טעמי אבל לבתר דתירץ בגמרא דנתקל ואתקילה ביה נמלא אפשר דלעול' איירי באחד כפילה דנתקל ומהיכא תיתי לן למימר דאפי' לאחר כפילה דפשיעה דפטור כמנא דאין הכרח מקושית הגמ' כיון דלמסקנא לא קאי כהכי לא מייתו ראיה אלא לבתר האי מסקנא :

ד"ה מדקתני תרתי וא"ת והיכי דייק כ'הקשה הר' מהרש"ך ח"א דף כ"ו דהיכי דייק אביי מדקתני תרתי דאי לא הוה תני אלא חדא הוה אמינא דמאי דמחייב ר"מ הייגו לאחר כפילה דאע"ג דנתקל אנוס לא הוה ליה להפקיר נזקיו דכיון דהיה לו פנאי לסלק אעפ"י שהכפילה היתה באונס חייב כו' ע"כ וי"ל דודאי אין סברא לומר כן דאם היתה הכפילה באונס דחייב לסלק אלא כיון דאפקריה ודאי נפטר דהא קיימ' תנן סתמא בור בר"ה חייב וכמ"ש התוספות וזה לסברת ר"מ דמחייב ואעפ"י כן טעמא דחייב לא הוי אלא משום דהוי פשיעה שחפר הבור בפשיעה הא אילו הוה באונס פטור וזה לר"מ דמחייב כ"ש לר"י דפטר ומקל יותר ובזה יתישב גם הקושיא הב' שהקשה שם :

ד"ה הוחלק אחד במים כו' ה"ה דה"מ למימר איפכא כו' כוונת התוספות שהרגישו לפי דרכם דמאי דפליגי לאחר כפילה לא הוי באחר כפילה דנתקל אלא באחר כפילה דפשיעה אם כן כמי האי שעת כפילה ואחר כפילה הם עניינים שונים דלאו הא בהא תליא דלאחר כפילה לא קאי אשעת כפילה דקאמ' מתחילה דשעת כפילה היה משום דנתקל ואחר כפילה הייגו שהשליך בכונה ופשע אם כן לא קאי אדלעיל אם כן מאי הא ידנקט שעת כפילה קודם ואחר כפילה אחר כך ה"ל למימר איפכא · אבל אם מיירי אחר כפילה דנתקל הדבר מוכרח למינקט תחילה שעת כפילה ועלה קאי אחר כפילה מש"ה הוא ראוי למינקט לבסוף אחר שעת כפילה :

ע"ש וכי פליגי בדלא אפקרינהו כו' כל זה עד סוף הדיבור כדאה מותר וכמו שהקשה הרב מהר"ש יוכה ז"ל · ויר' דכוונת התוספות לומר דמעיקרא הוקשה להם דלימ' הוחלק במים לאחר כפילה ומתרצים דלא אפשר למימר הכי דהא רב מוקי בדלא אפקרינהו ובודאי דבשעת כפילה איירי וכ"ת אכתי ק' דאימא דמיירי לאחר כפילה ובדלא אפקרינהו ומתרצים דא"א לוימר הכי דלאחר כפילה אי לא אפקרינהו מודה רב יהודה והייגו דקאמר וכי פליגי בדלא אפקרינהו דוקא בשעת כפילה כו' דלאחר כפילה מודים רב יהודה כו' שוב הוקשה דאם כן דאביי לכך מוקי רישא בשעת כפילה משום סברת רב אכתי קשה אמאי לא חש לדעת שמואל דמוקי כמי בדאפקרינהו ואי אמרת בשעת כפילה לא מצית מוקמת בדאפקרינהו ומתרצים דבשעת כפילה אין חילוק בין לא אפקרינהו בין אפקרינהו דאפילו אפקרינהו מני כבר ר"מ דחייב דכיון

דסבר

דסבר דכתקלא פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב כו' א"כ אפשר לפרש דכונת התוספות דהוקשה דאם כן קשה דלא דמי רישא לסיפא דרישא מיירי דוקא בדלא אפקרינהו וסיפא דוקא בדאפקרינהו ומתרצים דרישא מיירי כולל וסיפא דוקא בדאפקרינהו ובכה"ג לא אמרי קשיא רישא אסיפא : (דף כ"ט ע"ב)

ד"ה כי פליגי אליבא דרבנן כו' לא בעי למימר כו' דקים ליה דבמפקיר נזקיו דפשיעה פליגי כו' וקשה דאמאי לא קאמרי התוספות דאי אפשר למימר דבמפקיר נזקיו דאונס פליגי דאם כן ר"י סבר דחייב דבגמרא אמר מדקאמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור כו' ש"מ דר"י אמר חייב וק' דר"י מיניה וביה דאיהו פסק כסתם משנה והתם תנן החופר בור כו' דהוי מפקיר נזקיו דפשיעה ומשמע דוק' פשיעה הא מפקיר נזקיו פטור ואיהו גופיה קאמר דאפילו מפקיר נזקיו דאונס חייב · ויש לומר דאין הכי נמי דלמסקנא איכא למידק הכי אבל לפי הקס"ד דקאמר בגמרא תפתייס דר"א הוא דאמר חייב כמנא דר"י אמר פטור ואם כן לא ידע הא דאמר ר"י הלכה כסתם משנה וכיון שכן מצינן למימר דבמפקיר נזקיו דאונס פליגי וכיון שכן אדרבא איכא למידק איפכא תפתייס דר"א אמר פטור דהא איהו סבר דבור בר"ה חייב ה"ל מפקיר נזקיו דפשיעה ואיכא למידק הא מפקיר נזקיו דאונס פטור ולהכי הוכרחו התוס' למימר דמשו' דקים ליה דבפשיעה פליגי משו"ה קאמר דבדרבנן פליגי ולהכי ניחא דקאמר תפתייס :

גמרא ומי אמר ר"א הכי והאמר ר"א איפכא דתנן ההופך את הגלל כו' הקשה הרב מהרש"ך שם דלפי דברי המקשה דס"ל דאיכא למידק ממתניתין דההופך את הגלל דמפקיר נזקיו פטור אם כן קשיא האי סתירה לסתירה דתנן דהחופר בור בר"ה כו' דמשמע דמפקיר נזקיו חייב ע"כ וי"ל דהא נמי קא קשיא למקשה אלא דתחילה מתייסב בדברי ר"א ומה היא דעתו ואחר כך פריך גדולה מזו דר"י קשיא מיניה וביה ולהכי המתין למטה עד שיתברר דעתו של ר"א :

גמרא אמר רב אדא בר אהבה שהחזירה למקומה הקשה בל"א אמאי לא הקשה כדפריך בגמרא בסיוף ומאי דוקקיה דר"א לאוקומי כגון שהחזירה למקומה כו' ויש לומר דהכא הוי פשוט התירוץ דמדלא קאמר המוליך גלל ממקום למקום ובא אחר והוזק כו' משמע דהחזירה למקומו והייכו דקאמר ההופך דההופך לא מקרי אלא שהפכו למקום שהיה מתחילה · עוד יש לומר והוא הנכון דמעיקרא בעי למיתרצא לתירוצא דרב אדא בר אהבה דלא ליהוי בקושיא דאי מעיקרא אין הכנה לדבריו היכי שייך לאקשויי מאי דוחקיה ולהכי כדאמר דהוי פחות מג' והייכו התירוץ עצמו אלא שחידש לומר דכיון דהוי פחות מג' לא נתכוון לקנותה ולא הוי ממונו ולא הוי תוורא משום דלא אסתלקו מעשה ראשון :

מתניתין המוציא תבנו וקשו כו' פירש רש"י כל המקלקלים בר"ה רשב"ג שמעיה לת"ק דלא קנים אלא שבחא ויש להקשות לפי פירוש זה דלמה הוצרך רשב"ג לכפול הדברים ולומר כל המקלקלים כיון דבהא לא פליג רשב"ג את"ק ולא אתא לחדש אלא דיכא דקנסינן גופיה אטו שבחא כו' וללשון ב' קשה למה הוצרך רשב"ג למימר דיכא דכל הקודם זכה ועיין מ"ש בתירוץ זה על דיבור התוספות לקמן ליתא כתנאי : (דף ל')

גמרא המוציא תבנו וקשו כו' ליתא מתניתין דלא כר"י לפי פי' רש"י דמאי דפליג רשב"ג את"ק הייכו דת"ק סבר דמשום דמוציא שלא ברשות חייב אם הוזק אבל אם היה ברשות פטור ורשב"ג אפילו הוציא ברשות חייב אם כן מאי פריך כיתא מתניתין דלא כר' יהודה והא ת"ק מצי סבר כר"י דאם היה ברשות פטור ומאי הוצרך לחדש רב נחמן מתניתין שלא בשעת הוצאת זבלים ואם כאמר דס"ל למקשה דבשעת הוצא' זבלים מיירי ואפילו הכי חייב מאי רבותיה אשמועינן רשב"ג וכיוצא בזה הקשה מהרש"י פימנק"י ויש לומר דהמקשה הוה ס"ל דת"ק מיירי כולל בין בשעת הוצאת זבלים בין שלא בשעת הוצאת זבלים מדלא מפ' דוקא שלא בשעת זבלים ורשב"ג דייק מדקתני המוציא תבנו ולא נקט כל המקלקלים משמע דוקא המוציא תבנו וקשו דאיכא שעת רשות ואיכא שלא ברשות ואין כאן שעה קבועה איכא למימר דמש"ה חייב אף

בהוצאה

בהוצאה ברשות משום דאיכא למימר שמא יוציא שלא ברשות אבל בכל המקלקלים כגון פותקים ביבותיהן לעולם יש רשות בכל ימות הגשמים והם ימות קבועים להתירו ודאי לעולם פטורין להכי קאמר רשב"ג דאפילו כל המקלקלי' ברשות חייבים בין מוציא תבנו בין פותקין כו' ומש"ה פריך כימא מתניתין דלא כר"י דמדקאמר אדם מוציא ובלו משמע דבשעת הרשות פטור ואם כן מתניתין כר"י דמחייב דוקא בתבנו וקשו וכמ"ש ומדקאמר שע"מ הנחיל יהושע את הארץ משמע דפטורין דלא דמי לרשות ב"ד שאמרו פותקין ביבותיהן כו' דהתם משלו התירו לו וכגון שישלם אבל יהושע מדהוצרך להתנו' בשעת הנחלה משמע דבא להוסיף שיהא פטור אם הזיק ואפילו הכי מתרץ שאם הזיק משלם מה שהזיק · ומעתה אין קושיא למה שהקשה מהרש"י דמאי הכריח מדברי ר' יהודה מדקאמר שיש רשות להוציא וכל הא אמר לעיל שאף שאמרו פותקין ביבותיהן אפילו הכי חייב דלא דמי וכמ"ש:

ד"ה מתניתין שלא בשעת הוצאת זבלים תימא דלא משני הכי בהבית והעליה כו' יש מי שהקשה דלהכי לא משני הכי בהבית והעליה דאם כן קשיא דרשב"ג ארשב"ג אפילו לפי המסקנא דהא מתניתין דהכ' והתם איירי שלא בשעת הוצאת זבלים והכא קאמר דאם הזיק חייב והתם קאמר פטור אם כן קשה מיניה וביה אבל אם אמרינן דהכא איירי שלא בשעת הוצאת זבלים מש"ה קאמר רשב"ג דחייב והתם איירי בשעת הוצאת זבלים ומש"ה פטור והתוספות כתבו לעיל דלפי' א' דרש"י לא ק' לפי המסקנא ע"כ וי"ל דא"א דמשו"ה לא משני התם הכי דא"כ אמאי לא הקשה תלמודא הכא למאי דס"ד דמתני' בשעת הוצאת זבלי' אמאי לא פריך וליטעמיך קשה דרשב"ג ארשב"ג אלא ודאי דס"ל דלא ק' מידי משום דאין הענינים (דף ל' ע"ב) שוים וכמו שתירצו התוספות:

ד"ה שטר שיש בו רבית כו' הקשה ריב"א אם יפסיד כל חובו לגמרי מכינו הלוה חוטא נשכר ע"כ וק' דקושיא זו ליתא לפי' ר"י דוקא דאף שכאמר שר"מ לא קנים אלא שטר זה אבל החוב בעדים אחרים או בהודאת הלוה חייב מ"מ הא קנים ר"מ דלא יגבה בשטר זה ואמר שאם יכפור הלוה או לא ימצא עדים אחרים איכו גובה החוב ונמצא הלוה חוטא נשכר ואין לומר דכיון דאיכו מודה החוב ואין כאן עדים אחרים לא מיקרי חוטא נשכר דלימא אין כאן חוב דהא יש כאן שטר קיים אין ספק שיש חוב אלא דמשום הקנס לא מהני זה השטר · וי"ל דלר"מ לא ק' כי אם לפי פירוש ר"י אבל אם נפרש כפי' ריב"ם שפי' התוספות בפ' איזהו נשך דף ע"ב ק' מידי דלא קנים ר"מ אשטר זה אלא דאיכו גובה בו ממשעבדי אבל מבני חרי גובה וכיון שכן אין הלוה נשכר כלום כיון שגובה ממנו ואין למנוע קנס זה משום שלא יהא נשכר הלוה אם יהיה נפרע מהלקוחות היו הלקוחות חוזרין ונפרעין ממנו וכיון שאין נפרע מהלקוחות אין באים ונפרעים שהרי אין כאן שכר של כלום שהרי יהיה נפרע ממנו הב"ח כשיש לו לפרוע ואע"ג דכתבו התוספות שם על מה שק' מהתום' לפי' ריב"ם וי"ל שאסור להשהותו איכו אלא למוכאו או לב"ד אבל בעל הדבר איכו קורעו ועוד שאם אתה בא לידי כך אם כן אין כאן קנס למלוה זה כלל · ובתירוץ ר"י איכא למידק כיון כי לא היתה מעולם הקושיא אלא למה מכיכו חוטא נשכר א"כ מה תירץ באומר אבל הלוה אין לנו במה לקנוס כו' דאין הכי כמי דאין זה כקרא קנס גבי הלוה כיון דמ"מ לפרע לוה מ"מ ראוי שיהיא נשכר במה שחטא שא כדי שלא יהא נשכר אמרו שפרע דמיו ואם אין כאן קנס גבי לוה מה בכך · וי"ל בכוכת ר"י לומר כיון שא"א בזה המציאות לקנוס את שניהם שאם אתה קונס למלוה מכינו הלוה חוטא נשכר ואם אתה קונס הלוה כמצא המלוה חוטא נשכר ודאי שאין ראוי לקנוס אלא אחד משניהם אלא שראוי לראות איזי משניהם כקנוס ויהיה הלה חוטא נשכר לזה תירכו שראוי לקנוס את המלוה ויהיה הלה חוטא נשכר לפי שהמלוה הוא מרויח וראוי לקונסו כדי שלא יהא חוטא פעם אחרת ויזהר בזה ומכינו במה לקונסו אבל הלוה איכו מרויח ועוד שאין לנו במה לקונסו:

ד"ה דמשעת כתיבה עבד ליה שומא כו' תימא לר"י מה שומא יש כאן כו' איכא למידק על דברי התום' דאין הכי כמי דלפי א"ש בגמ' כ' איזהו נשך אפי' תימא רבנן גזרה שמא יגבה כו' והוא מ"ש התום'

לעיל דידיה הקודם אנו מוכרחים לומר שנייר הריבית מתוך השטר אבל כיון דמתוך שוניין דקאמר דענבד ליה שומא אנו מוכרחין לפרש להפך דאיכו כיכר הריבית מתוך השטר ואם כן מאי קושית דסמיך אהאי דפרק איזהו נשך והקשה על מ"ש בשמעתין ומאי לא סמיך אשמעתין והקשה לא"ש בפ' איזהו נשך ואפשר דלפי מ"ש התם הקושיא דאיכא בשמעתין הוא מן הסברא דמה מוקת יגידותן כו' אבל התם פשוטן של דברים א"א לפרש' באופן אחר ולהכי סמכי התוס' אמ"ש שם והקשו הכא:

ד"ה ליתא להני תנאי מכאן יש להוכיח כו' יש להקשות דאי לא גרסינן כל הקודם בהם זכה אמאי לא קשיא להו במאי פליגי ודאי דיתרצו כפי' ב' של רש"י דת"ק איירי שלא בהונאת זבלי' ורשב"ג פליג דאפילו ברשות חייב אם כן אף שהייכו גורסין ברשב"ג אפשר דלא פליג רשב"ג את ת"ק אלא בדין אם יש רשות אם חייב במה שהזיק או לא ודין כל הקודם אגב נקטיה ומיירי לאחר שלשים יום וכמ"ש התוספות לעיל ד"ה אפילו תימא ר"י וכן אנו מוכרחין לפ' לפי' רש"י ומדלא קאמרי התוספות דלרש"י קשיא לפירושו דלא קשה זה שכתבנו משמע דלא הוי פי' זה דחוק בעיניהם וכיון שכן אמאי לא פי' הכי וי"ל דלעולם דאין צריך לפרש כן לדעת רש"י וכמו שנאמר ובודאי דאי גרסינן כל הקודם זכה ברשב"ג אין ספק דאנו מוכרחין לומר כיון שכל מחלוקתם איכה אלא בדין כשיש רשות אי חייב במה שהזיק אם כן למה הוצרך למימר רשב"ג כל הקודם זכה ודאי דלאחר שלשים איירי כמו קודם ל' שלא בשעת זבלים אלא ודאי דמשום דפליגי בהאי וכייה אם זכה בנוף או דוקא בשבת מש'ה מייתי לה וה"ל לאתויי מתניתין ואם לא גרסינן כיתא ולרש"י לא קשיא מידי דה"ק רש"י דלפי' ראשון לא פליגי רשב"ג עם ת"ק אלא בעניין הזכיה אם קנסי' גופא אטו שבחא או לא ומ"ש כל המקלקלים לר"ה והזיקו כו' למימר הלכתא בטעמא אתא רשב"ג דלמה קנסינן משום דאם הוזקו חייבין כיון שהוציאו שלא ברשות ומש"ה אמר כל הקודם ולפי' ב' אמר דבתרתי פליגי והייכו חדא אם קנסינן ועוד אם הוציא ברשות אם חייב או לא • ובספר לחם אבירים ראיתי שהקשה ו"ל דאם לאו הכי במאי פליג ק"ל דמאי הכרח היא זו דילמא פליג את"ק בליסנא אחרינא שפירש רש"י כו' ע"כ ויותר היה ראוי שיכריח זה מדאמרית דברי התוספות וכמו שכתבנו לעיל • עוד כתב שם וכ"ל דלדעת התוספות ליכא למימר הכי דאם כן דאפילו ברשות חייב רשב"ג אם כן קשה מיניה וביה כמה שכתבנו לעיל ד"ה אפילו תימא כו' ע"כ וקשה דהא התם כבר תירצו התוספות ושאר אין הענייניים שוים ועוד דאי לא ס"ל לתוספות הכי משום הני קושיא היכי ניחא להו אם לא גרסינן במתניתין כל הקודם כו' דבמאי פליגי דהא ברשות אם חייב או לא א"א דקשיא לרשב"ג מיניה וביה וכיון דלא תני כל הקודם לא פליגי אי קנסינן או לא ואם כן במאי פליגי וכמ"ש שם במה שאמר בגמרא ליתא כתנאי כו' דליתא דרב וזעירי בדרשב"ג קא מפליגי כו' ודאי מ"ש בתירוץ ב' הוא פשוט מאד ואין לומר דאי לא גרסינן כל הקודם זכה ברשב"ג פליגי בהא דת"ק סבר כל הקודם ורשב"ג סבר דלא זכה ומש"ה לא קאמר ליה דא"כ דבהא פליגי מה לו להזכיר כל המקלקלים כו' חייבי' דנוה כבר הזכירו ת"ק ובמה שהוא חולק על ת"ק לא הזכיר כלל דאין דרך התלמוד בכך:

גמרא דאתמר רב הונא אמר רב הלכה ואין מורין כן• רב אדא בר אהבה אמר כו' אין להקשות אמאי לא קאמר הכא תלמוד' ליתא כתנאי כמ"ש אפלוגתא דרב וזעירי דבשלמא התם דלא הוה ידע תלמודא פירושא אחרינא בהאי ברייתא דת"ק ורשב"ג אלא דבקונסין גופא אטו שבחא פליגי להכי פריך דהוה ליה למימר לרב ולזעירי אבל הכא דאמרי כהאי תנא אבל כיון דאיכא לפרש בברייתא פירוש אחר דפליגי אם הלכה ואין מורין כו' להכי הוכרח לפרש רב בפירוש הדין בקונסין והלכה ואין מורין כו' ולא שייך למימר ליתא כתנאי:

(דף ל א ע"א)

גמרא מאי לאו שעיר לבתף דאורחיה הוא וקתני חייב דה"ל להזהיר כו' מפשטא דתלמודא משמע דלר"י פריך דקאמר לא היה לו להזהיר דטריד אבל לר"כ ניחא וק"ק דלר"כ נמי ק' למה איצטריכו תרתי מתניתין לאשמועינן האי דינא דה"ל להזהיר ויש לומר דתרתי צריכי דאילו ממתניתין

דשני

דשני קדרין ה"א דוקא הכי דליכא למימר לשני ה"ל לאסוקי אדעתיה דהויא דהיה בעל קורה כו' כמ"ש התוספות דה"ל לאסוקי אדעתיה שמא יעמוד בשלמא כיון דדרך המכתפין בכך מש"ה חייב דה"ל להזהיר דלית ליה שום טענ' אבל גבי מתני' שהיה בעל קורה כיון דאית ליה האי טענ' ה"א דליפטר קמ"ל כיון דלפעמי' מכתף ואין מכוין כשלדא ה"ל להזהיר וחייב וכמו שתירצו התוספות ואילו הוה תני האי מתניתין דהיה בעל קורה ה"א דוקא התם דליכא טירדא כ"כ לכתף כמו מתניתין דב' קדרין דכפל ובהיל וטריד דליכא למימר ה"ל להזהיר קמ"ל דאפילו הכי אמר ה"ל להזהיר ומשום דלכתף ליכא כ"כ טירדא הוצרכו התוס' לאשמועינן דאיכא טירדא ולהכי כתבו אף על גב דטריד לכתף:

תוספות ד"ה וקתני חייבי להזהיר כו' וא"ת ומנ"ל דמשום שהי"ל להזהיר חייב דילמא משום דמוקמינן לקמן דרמיא כשלדא ע"כ וק' דהאי אמר לקמן דמתניתין איירי דרמיא כשלדא איכו אלא משום אוקמתא דהכא דמוקמינן למתניתין כשעומד לפוש ומשוכה הוא וקתני חייב וקשיא לר"ל דקאמר שתי פרות כו' דקאמר בעטה רבוצה במהלכת חייבת טעמא דבעטה הא הוזקה ממילא פטור והא מתניתין דממילא וחייב · אבל אי אמר דטעמא דמתניתין דחייב איכו אלא משום שהי"ל להזהיר ולא הזהיר דמיירי בעומד לכתף דאורחיה הוא לא קשה להויא דב' פרות דהתם לא שייך למימר דה"ל להזהיר · וא"כ לא קשה מתניתין להויא ר"ל ואין הכרח לאוקומי ברמיא כשלדא ואם כן מאי מקשה התוספות ויש לומר דאפילו למ"ד דמיירי מתניתין בעומד לכתף קשיא לר"ל דהא איכא למידק טעמא דחייב משום דה"ל להזהיר הייכו משום שעמד לכתף דאורחיה הוא הא עמד לפוש אף על גב דליכא טעמא דהי"ל להזהיר כגון שתי פרות כיון דמשוכה הוא חייב אף על גב דהוזקה ממילא וקשיא לר"ל וליכא למימר דלמאן דמוקי לה בעמד לכתף בעמד לפוש כמי צריך טעמא דה"ל להזהיר דבעומד לפוש למאי איצטריך לטעמא דה"ל להזהיר הא בלאו הכי חייב כיון דמשוכה הוא והא רבנן גופייהו אי לאו משום דס"ל דכתקל לאו פושע הוא מודה לר"מ דחייב וליכא טעמא דה"ל להזהיר ור"כ בר יצחק ס"ל הכי דקאי אמימרת ר"י דקאמר לא תימא מתניתין ר"מ אלא אפילו רבנן משמע דלא הוצרך רבנן ומתניתין דב' קדרין לטעמא דה"ל להזהיר אלא משום דאנוס הוא ואם כן בעמד לפוש דה"ל פושע אין צורך לטעמא דה"ל להזהיר אם כן ודאי מתניתין דהוה בעל קורה לא איירי אלא בעמד לכתף לבד ואם כן קשיא לר"ל ועוד יש לומר דאכתי מתניתין קשיתה לר"ל דהא כל טעמא דחייב איכו אלא משום שפשע דהוה לוה להזהיר ומה לי פשיעה זו ומה לי פשיעה דרבוצה בר"ה הא בפשיעה דהוה ליה להזהיר איכא למימר משום דטריד ובפשיעה דרבוצה ליכא שום טעמא לפטור ואם כן קשה לר"ל :

ע"ש ויש לומר כיון דלפעמים מכתף כו' וקשה דכיון דהשתא אי רמייא כשלדא חייב משום דלפעמי' לא מרמי לה כשלדא ליכא למימר ה"ל להודהורי ואי לא רמיא פטור משום דה"ל לאסוקי אדעתיה אם כן מאי פריך בגמרא לפלוג וליתני בדידה בד"א כשעמד לפוש אבל עמד לכתף פטור ולדידיה מי ניחא דמיירי מתניתין דעמד לכתף אכתי קשה לפלוג וליתני בדידה בד"א ברמיא כשילד' אבל אי לא רמיא כשלדא פטור · ויש לומר דמאי דפריך דה"ל למימר בד"א בעומד לפוש אבל עומד לכתף פטור הייכו משום דאשמועינן חידושא דאף על גב דה"ל להזהיר כשעמד לכתף ולא הזהיר אפילו הכי פטור אבל אם הוזהיר ליכא רבותא דפטור דפשיטא אבל אם לא רמיא כשילדא דפטור האי לא הוי רבותא דודאי איהו דאפסיד אנפשיה דאיבעי ליה לבגויי באידך גיסא ומש"ה איצטריך לאשמועינן דאע"ג דרמיא כשלדא משום שהזהיר פטור דה"א דאיבעי ליה לרמיא שלא כשלדא קמ"ל דפטור :

תוספות ד"ה אמר רבא ראשון חייב כו' ובקונטרים פירש דרבא ס"ל דבין לר"מ בין לרבנן נתקל פושע לבאורה משמע דכוכת רש"י משום דהוקשה ליה קושית התוספות דמאי פריך בגמרא מתיבי כולן חייבין כו' אימא דההיא בריית' דרבנן דסברי דנתקל אנוס ורבא ס"ל כר"מ דנתקל

פוסע ומשו"ה פירש דרבא ס"ל דבין לר"מ בין לרבנן כתקל פוסע ומש"ה פריך מתיבי יש מי שהקשה דאכתי קשה דמדקאמר תלמודא אלא רבא ה"ק כו' ופירש רש"י ע"כ רבא ה"ק משמע דבתמא דתלמודא שקיל וטרי אליביה ולהכי הדר וקאמר רבא הכי קאמר כו' ואם כן מאי פריך תלמודא מתיבי משום דס"ל דרבא לכ"ע מודו דכתקל פוסע אימא דרב' משום דס"ל כר"מ קאמר הכי וליכא קושיא מברייתא דפטורין על נזקי ממונם דדילמא אתא כרבנן׃ ויש לומר דלעולם דרש"י ס"ל כתירוץ התוספות דל"א לאוקומי ההיא ברייתא כרבנן משום דהאי מימרת רבא לא אתא אלא לפ' ההיא ברייתא דוגגין ואם כן קשה ליה סיפא דברייתא דקתני ופטורין על נזקי ממונם ומה שהוכרך רש"י לפ' דרבא ס"ל דכ"ע אית להו כתקל פוסע כו' היינו משום דק"ל לרש"י מנ"ל לרבא לאוקמי ברייתא כר"מ ולא כרבנן דילמא כרבנן ס"ל דכתקל אנוס ומש"ה תירץ דס"ל דלא פליגי אי כתקל הוי פוסע דלכ"ע הוי פוסע ולהכי הקשו התוספות דאכתי ה"ל לאוקומי ברייתא כרבנן בההיא׃ מפקיר נזקיו כיון דרבנן ס"ל דפטור וקושיא זו צריכה ישוב לדעת רש"י׃ ואולי יש לומר דמשום דכראה דוחק לרש"י דקא חזינן לר"י ולר"כ דדחיקו ליה לאוקומי מתניתין כר"מ וכמ"ש לא תימא מתניתין ר"מ דס"ל כתקל פוסע ואם כן היכי מוקי לה רבא כר"מ לההיא ברייתא להכי תירץ רש"י דהנהו אמוראי משום דס"ל דפליגי ר"מ וחכמים בנתקל פוסע להכי דחיק להו לאוקומי כר"מ אבל רבא ס"ל דלא פליגי בהכי ור"מ ס"ל דכתקל פוסע להכי אוקי הברייתא בהכי דס"ל דכתקל פוסע אבל בההיא דמפקיר נזקיו לאחר כפילת פשיעה דאפשר דס"ל לרבא דקייב דהוה סברא מעלייתא ופסק כר"מ׃ וקרוב לענין זה כתבו התוס' א"כ י"ל דרבא ס"ל:

תו כתבו התוספות ולא פליגי אלא במפקיר נזקיו כו' הקשה בל"א על רש"י דראוי ליש בדברים דקשה קושית התוספות שכתבו לעיל גבי האי פלוגתא דר"מ ורבנן גשברה כדו כו' ז"ל ד"ה אדמתניתין בתרתי כו' דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נזקיו אם כן אפילו נזקי באפקיר אבנו וסכינו כו' לא יתישב דאי מודים ברוח מצויה דקייב ושאינו מצויה דפטור אם כן לא פליגי כלל׃ ואם כן איך יתישב זה לדעת רש"י ע"כ׃ ויש לומר דדוקא בפשיעה דנתקל דלא הוי כ"כ פשיעה כמו נפלו ברוח מצויה בההיא פליגי דאף דנקרא פוסע ומפקיר נזקיו פטור מ"מ במפקיר נזקיו דלאחר נפילת פשיעה דרוח מצויה מודים חכמים דקייב ובמעלה קנקנים אף דיסבר ר"מ דחייב בנתקל מכל מקום מודה דפטור משום דהכי נפילת אונס:

(דף ל"ו ע"א)

ד"ה ואם עמד בעל קורה כו' וכר' לר"י דאורחא דמילתא הוא כשהולכים כו' דאין אחרון יכול לעיין באותו שהולך לפניו כו' הק' בל"א דלעיל כתבו התוספות בדף הקודם ד"ה וקתני חייב שהיה לו להזהיר וק' כיון דאיבעי ליה לאיזדהורי בעומד לכתף בעומד לפוש נמי נם בעי ליה להזדהורי כו' וי"ל דמינכר שפיר אם עומד לפוש או לכתף ואי אין האחרון יכול לעיין באותו שהולך לפניו היכי מינכר ואם לא יתרצו התוספות קושיא זו בזה התירוץ צריכין לתירוץ אחר וצריך לדקדק אחריו ע"כ ואולי י"ל דהתוספו' כתבו לפי הפי' הראשון שפירשו בדיבור שלפנינו שבעל החבית הולך ממש אחר בעל הקורה באותה גיסא וכשהוא רואה שהוא עומד אז הוא נוטה לאידך גיסא אבל לפי ר"י צ"ל דכדפריך בגמרא מאי לאו כעומד לכתף ודאי ס"ל דאורחיה בשלדא ומאי דמחייבינן ליה איכו אלא משום דה"ל להזהיר משום דלפעמי' איכו מניח השלדא וכמ"ש התוס' לעיל כדמוקי בעומד לפוש הרי בעל החבית אומר כיון שאין אדם יכול לעיין באותו שהולך לפניו אם יהיה מכ נף ומניח כשלדא בזה אי אפשי לתקן אבל לכל הפחות אתקן אי עומד לפוש דאין אורחיה בשלדא הריני הולך באידך גיסא כדי שלא אתקל בו ואם בעל קורה עומד לפוש ומניח בשלדא ה"ל להזהיר וחייב אבל בשעומד לכתף מה בידו לתקן ולא משום הכי נאמר כיון דאיבעי ליה לאיזדהורי מעומד לכתף הוה ליה לאיזדהורי מעומד לפוש דכיון דאין אדם יכול לעיין כמנא כי אף כי אין בידו להזהיר פטור הלה בשעומד לכתף משום דאורחיה ובמנא זה נכנס באחריות שיש בו החבית משום דאין בידו להסיר המכשלה

הזאת

הראיה אבל בעומד לפוש על בעל בעל הקורה להזהיר כיון שזה תיקן ביה שהלך כאייך ניכא משום דאין דרך להכיר כשלדא ומשו"ה על בעל הקורה להזהיר כשמכיר כשלדא :

גמרא א"ל תניתוה שלוה רשות להלך כו' ק' דמאי מתרצי לקושית רבא ומה יער כו' וי"ל דהיה מתרץ דשאני התם דכפל הגרזן כו' ואם יש לו רשו' ליכנס ליער אין לו רשות שישל הגרזן מן העץ כו' והרי הגרזן נכנס שלא ברשות אבל הכא גבי חבית נתקל זה בזה ומה בידו ובמזיק את אשתו דומה לזה כמו ורבא הקשה דכיון דבא לבקע עצים א"א דלאו הכי ומה בידו לעשות :

גמרא א"ל ק"ו ומה יער כו' הקשה בל"א דמה ליער שאין לדעתו נכנס וכמ"ש בגמרא לקמן · וא"ה לא דמי להא דלקמן דהתם המזיק נתן לו רשות ליכנס ודאי איבעי ליה לעיוני ומשו"ה ראוי שיתחייב אבל הכא אין ראוי שיפטר משום שנכנס ברשות אשתו דאילו נתנה לו רשות לא נתנה כדי שיזיקנה וה"ל כנכנס שלא ברשות וא"כ הוא ראוי שיתחייב מכ"ש דה"ל כנכנס לרשות חבירו שלא ברשות :

ד"ה תרווייהו כי הדדי נינהו כו' מיהו כשעמד בעל חבית חייב בעל קורה כו' אין להקשות מעתה למה לא אמר זה הדין במתני' ואם עמד בעל חבית חייב כמ"ש בסיפא ואם עמד בעל קורה חייב וכמ"ש ואם עמד בעל חבית דכשם שלא הוצרך להשמיענו טעמא דתרווייהו כי הדדי נינהו כיון דקתני טעמא שלזה רשות להלך דפשיטא ליה לתנא האי טעמא דתרווייהו כו' ודינו דנפקא לן מיניה וזה נראה שהוא כוונת בל"א יע"ש :

גמרא לימא מסייע ליה לר"ל הקשה בל"א ודקרי לה מאי קרי לה וכי לא ראה דמתניתין אפילו ממילא מחייב ור"ל פוטר ואדרבא קשה ליה ממתניתין ע"כ ויש לומר דהחיוב דקא מחייב משום דהוה ליה שינוי דכך הוה ליה כיעוט גבי בהמה זו דכיון דהבהמה המהלכת פניא עליה לכך נעטה דאין לה דעת לעמוד ושלא להזיק ומאי דמחייב ר"ל איכו אלא דלא ה"ל לבעל הפרה להניחה רבוצה בר"ה אבל לא משום שנעטה דכיון דהלה פניא עלה אין חייב משום מאי דבעטה ולהכי מייתי סיוע ממתניתין דכיון דבעל קורה שיכה שעמד לפוש ראוי לחייבו משום השינוי וכמ"ש רש"י · עוד הקשה הר"ב ל"א דמאי סיוע מייתי ממתניתין דלימא דשאני התם דה"ל להזהיר אבל גבי בהמה לא שייך האי טעמא וזו איכה קושיא דמאי דמייתי סיוע איכו אלא במאי דמוקמינן לפוש דלפי זה איכא סיוע לר"ל דאם לא כן קשה לר"י ולאותה אוקמתא הוי סיוע :

גמרא מתיבי הזורק אבן לר"ה והרג הרי זה גולה כו' והא הכא בשוגג קרוב למזיד הוא וקתני הרי זה גולה כו' וק' אמאי לא קאמר ליה סתמא דתלמודא ולדידך מי ניחא והתניא הנכנס לחנותו של נפח וכתזו ניצוצות וטפחה לו על פניו ומת פטור ואפי' נכנס ברשות והא הכא קרוב למזיד וקתני פטור ואין לומר דלא הקשה כן משום דמצי לאוקומי כאוקימתא דלקמן בשוליא דנגרי ובשרבו מסרהב כו' דא"כ מאי פריך לקמן והתניא ובודאי דמאן דיתרץ הכא דס"ל דשוגג קרוב כגון שנתן לו רשות פטור מגלות משום דלא סגי ליה פריך ליה לקמן מההיא ברייתא ולעיל דמתיר רבא מההיא דהוסיף לו רצועה לא קשיא דכבר הקשה בשמוך לרבא דמתני הא דר"י בר חנינא אסיפ' מההיא דנפח · אבל להאי מתיבי דהוי סתמא דתלמודא ק' אמאי לא קאמר ולדידך מי ניחא ויש לומר דמשו"ה לא הקשה ליה ולדידך מי ניחא משום דהמקש' סביר' ליה דמאי דקאמר ר' חנינא ופטור מגלות הייכו משום דלא דמי ליער דיער זה נכנס לרשותו ווה נכנס לרשו' אבל זה נכנס לרשו' ואע"ג שנתן לו רשות ליכנס מ"מ ה"ל לנאת במהרה דהלה עושה מלאכתו מלאכת הנגרות ורגילות הוא שיותזו הבקעות ולא יתבטל הבעל החנות ממלאכתו אשר הוא עושה ואין ספק שזאת היתה סברת הגמ' קודם שיקשה רבא והלא ק"ו ומה יער זה לדעתו כו' ומעתה נתבטלה קושית הברית' דהנכנס לחנותו של נפח דפטור משום דלא דמי ליער והמקשה הוא מקשה ממתני' דהזורק אבן דהוי שוגג קרוב למזיד דפטר רבא נכנס ברשות משום דלא סגי :

גמרא והא הכא דשוגג קרוב למזיד הוא וקתני גולה כו' הרא"ש ז"ל בה' רוצח פ"ו כתב דאם זרק אבן לר"ה הרי זה שוגג קרוב למזיד ואינו גולה אבל סותר כותלו לאשפה שמפנין בלילה כו' דגולה · משמע דסובר דהאי אוקימתא דמוקי הכא בגמרא דמתני' בסותר כותלו כו' והוא פסק כלישנא בתרא דגמ' דנכנס לחנותו של נגר ברשות דגולה אע"ג דהוי שוגג קרוב למזיד וקשה מדבריו אל דבריו דהא האי קושיא והאי פירוקא דסותר את כותלו לא הוי אלא ללישנא קמא אבל ללישנא בתרא אין צורך לכל זה · וכמ"ש התוספות ד"ה מתיבי וכן הקשה הרב ל"מ פ"א דרוצח יע"ש וי"ל דלא פליגי הכי תרי לשני בכל שוגג קרוב למזיד דלא שני בגלות דכ"ע מודו דשוגג קרוב למזיד משום האי דרשא דדרשינן בשגגה פרט לאומר מותר אלא דפליגי אם נכנס ברשות הוי שוגג קרוב למזיד או בכלל שוגג דחייב גלו' ש"א דהמקש' שהקש' מההיא דזורק אבן הקשה דמכ"ש ראוי הכא בנכנס ברשו' לפוטרו דשכיחי בו רבי' הוי יותר קרוב למזיד ואעפ"כ חייב וכ"ש התם במלאכת דאף דס"ל דנכנס ברשו' חייב גלות מ"מ לא הוי קרוב למזי' כזורק לר"ה כיון דשכיחי בו רבי':

ד"ה זה לדעת חבירו נכנס כו' ואם תאמר בשלא ברשות אמאי פטור כיון שראהו שנכנס הא אמר בפרק הפרה הנכנס לחצר ב"ה שלא ברשות דאפילו ב"ה הזיקו חייב אי הוה ידע ביה כו' י"מ דמאי קושיא דהתם הקשו התוספות על מ"ש הזיקו ב"ה פטור וא"ת מתניתין היא גבי מבקע מר"הי והזיק בר"הי אחר אבל הזיק באותו רשות פטור ויש לומר דהוה ס"ד משום דאיכא תרי ספיקי שמא לא תהא בקעת כתות וגם לא יבא שום אדם ויוזק ואשמועינן רבא דאע"ג דליכ' אלא חד ספיקא דלא יבא שום אדם ויוזק פטור דהכא איירי דלא ידע וכמ"ש ר"פ אבל אם הוה ידע חייב דוקא כגון שהזיקו בידים דליכא שום ספיקא דליכא ספק שלא יהא בקעת כתות וליכא ספק דלא יבא אדם מש"ה חייבו רבא אבל גבי ברייתא' דאיכא ספק אם יהא בקעת כתות אע"פ דליכא כו' דלא ידע אדם דכבר ידע אפי' הכי פטור וי"ל דא"א למידק הכי מדברי רבא דדוקא היזקו בידים דליכא ספ' דלא תהא בקעת כתות אבל בדאיכא ספ' פטו' ע"כ דוק מרישא' הכי דקאמ' רבא הזיק את בעל הבית חייב איכא למידק דוקא הזיק בידים חייב אם הא אם בקע דאיכא ס' אם תהא בקעת כתות פטור וזה א"א למימר הכי דבמתני' תנן המבקע ברשות הרבים והזיק ברה"י חייב ואשמועינן דבקע שלא ברשות והזיק במקו' דליכ' שכיחי בו רבים וחייב רבא אעפ"י דאיכא ס' אם תהא בקעת כתות ואע"ג דקאמר או הוזק דומיא דהזיק קאמ' ולאו בבקעת קאמר כן פיר"שי הוזק שזה עומד במקומו ובא ב"ה ואתקל בו ואם כאמר דהוזק בבעל הבי' בו הייגו דהוזק אפי' בבקעת אפשר לתרץ באופן אחר דמאי דקאמר רבא הוזק ב"ה פטור ודאי לרבותא נקטיה ל"מ אם הזיקו בבקעת אלא אפי' הזיקו בידים פטור ועלה קאמר רב פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע והיינו ודאי כולל בין הזיקו בידים בין בבקעת אבל הוה ידע חייב והיינו כולל ודאי דאי לא תימא אלא דוקא בהזיקו בידים איירי אמאי לא חילק רב פפא חילוק בין הזיקו בידים להזיקו בבקעת וה"ל למימר לא אמרן אלא דלא הוה ידע או ידע והזיקו בבקעת אבל ידע והזיקו בידי' חייב אלא ודאי דאין חילוק בין הזיקו בידים או בבקעת ולעולם חייב כל ידע ביה אפי' הזיקו בבקעת · א"נ אפשר לחלק דלא כתבו התוספות דאיכא ספק בבקעת כתות אלא דוקא במבקע עצים דאין רגילות כ"כ להיות בקעת כתות אבל בנגר הוא רגילות להיות בקעת כתות ואין ספק בו:

מתניתין שני שוורים תמין שחבלו זה בזה כו' כתב הנ"י וקמ"ל מתניתין דאף על גב דקי"ל בעלמ' כרב כהנא דקאמר זה נוגח וזה נוגח גבי נזיקין ר"מ מודה להו דלא אמר זה נוגח וזה נוגח כו' ויש מי שהקשה דהתם בפ' שני דייני גזרות דף ק"י דאית לחד עידית ובינונית וזיבורית ולחד זיבורית וסבר דבשלו הן שמין ואם כן אי אמר זה נוגח כו' מאי נפקא אית רווחא כו' כדפירש רש"י התם ובנזיקין לא שייך האי נפקותא כיון דדיניה בעידית אם כן אם בעל הזיבורית גבי נזקו מבעל העידית והדר מגביה ליה מעידית אם כן ה"ל אפוכי מטרתא ואין לומר דיגבה בעל העידית מבעל הזיבורית זיבורית שלו והדר יגבה בעל זיבורית עידית מבעל העידית דמאי חזית דיגבה בעל עידית זיבורית תחילה דנימא דיגבה בעל זיבורי'

עידית

עידית והדר מגבה ובשלמא גבי חוב דמיה כפסך אית רווחא להכי קאמר רב נחמן זה גובה וזה גובה דבין יגבה בעל זיבורית תחילה או לבסוף לעולם גובה בינונית אמר' זה גובה וזה גובה כו' וראיתי להרב מאירת עינים סימן ת"ב כתב תירוץ דהרב כ"י וז"ל אם כן קמ"ל אף על גב דשור אחר יפה למכור מהשני וה"א כיון דקי"ל דנוכין וחוורין ונובין כו' ע"כ ומה בכך הא אפשר לגבות מהשור היפה תחילה והדר יגבה ממנו וכי תימא דכיון מטלטלין והלא מגבה ליה לראשון מהשור הכחוש שיש לו שאינו יפה למוכר מטעמא דכל מילי מיטב הוא אף הראשון היה יכול להגבות לשני מזוזין מהאי טעמא כיון דבמועד קיימי' וכמ"ש הנימוקי יוסף והרב גופיה יע"ש:

גמרא ורבנן הוה למה לי לפוטרו מד' דברים כו' לפי מ"ש התוספות דלרבנן איצטריך כמשפט דאי לא הוה אמר אלא הוה ה"א דלא אתא לפוטרו מד' דברים אלא למידרש כתחתון ולא כעליון דהכי מסתבר טפי להכי קאמר תיבת כמשפט יתירה למדרש כעליון כמשפט שור בשור כו' א"כ קשה לר"ע דדריש כתחתון למה הוצרך תיבת כמשפט דאילו הוה אמ"כזה לבד הוה דרשינן הכי וכן הקשה בל"א וי"ל דאילו הוה אמר כזה לבד ה"א דלא אתא אלא לב' דברי' וכמ"ש בגמ' דהיינו לרפוי ושבת דחסר ממונא כיון דהסבר' הוי דכמשפט שור בשור כך משפט שור באדם כל היכא דאפשר לקיים הסברא מקיימין והוה אמינא דאתא הוה למעט ב' דברים השתא דכתב כמשפט והוה יתורא דרשינן הפך הסברא דכמשפט שור בשור כו' וכיון שכן ראוי למימר דלא איצטריך קרא למעט ב' דברים אלא דמכי יתן כו' איש בעמיתו ראוי למעט ד' דברים כי כך היא סברת ר"ע דליכא חילוק בין הב' דברים לתרי אחריני:

עוד הקשה בל"א דלרבנן למה איצטריך יעשה לו דאילו מגופו משלם לא איצטריך דמהיכא תיתי למימר דלא משלם מגופו כיון דדריש כמשפט שור בשור כו' ויש לומר דה"א כיון דאיצטריך קרא למעוט מד' דברים ודאי דאיכא אוי עדיפותא לשור באדם משור בשור דאילו לשלם כ"ש הא חזינן דממעט ליה וא"כ ודאי דמשלם תם מן העליה ולהכי איצטריך למעוטי ד' דברים להכי איצטריך יעשה לו כו':

ד"ה ורבנן הוה למה לי לפוטרו מד' דברים וא"ת לרבנן כמשפט כו' הא דלא הקשו התוספות קושיא זו אבריתא דקדרשי רבנן כמשפט שור בשור כמשפט דמהיכא תיתי למימר דמשלם כ"ש דהתם הוה פשוט תירוץ התו' אלא דהכא קשיא דמשמע דהמקשה לא הוה ידע תירוצא דגמ' דהוה איצטריך לד' דברי' דאילו הוה ידע מאי פריך וא"כ קשה דאדפריך הוה למה לי תיפוק ליה דמעיקר' כמשפט הוי מיותר ומתרצין התוס' בודאי המקשה הוה ידע דהוה איצטריך לפוטרו מד' דברים וכיון דאיצטריך הוה איצטריך למימר כמשפט כי היכי דלא נימא כר"ע אלא דמאי דקשיא ליה היינו דהא לר"ע מהיכא יליף ד' דברים ודאי דיליף מאיש כי יתן ולהכי ק' ליה דלרבנן כמי נימא ומאי דמקדש ליה המתרץ היינו דה"א דריפוי ושבת לא כו':

ד"ה ה"א נער לאודיה כו' וא"ת מק"ו כו' הקש' הרב מהרש"א אשכנזי ז"ל איכא למידק דהא האי ק"ו יאמר' שאינו משלם את הכופר איתא בכ"פ כיצד הרגל וכתבו התוס' דליכא למיפרך מה לאדם שכן אינו מועד מתחילתו משום נזקי אדם מנזקי אדם יליף ומה"ט נמי ליכא למיפרך הא פירכא מה לאדם שמשלם ע"כ וי"ל דהא התם בגמרא כדיליף האי ק"ו נזקי מנזקי אדם קאמר דלא נילף האי ק"ו משום דכתיב איש בעמיתו ובמג'דאינו משלם נער ואם כן מעת'שוב אין אנו יכולין למילף האי ק"ו דכופר והיינו נזקי אדם מנזקי אדם דאי הוה ילפינן הוה צריך לשלם נער וכיון דגלי קרא דלא ילפינן האי ק"ו אם כן איכא למיפרך מה לאדם שמשלם נער ולא תילף האי ק"ו:

גמרא האי נמי כיון דכנת קלא אית ליה תורא כנחכא קרו ליה תימא דלעיל בפ"ק דף ח' ד"ה כולן נכנכו תחת הבעלים הקשו התוס' והא נזיקין מלוה ומלוה ע"פ כינהו ומלוה ע"פ לא גביה ממשעבדי וי"ל דכשעמד בדין כמלוה בשטר דמי כו' והכא משמע דאף בלא עמד בדין דקאמר כיון דכנת קלא אית ליה וי"ל דכל שלא עמד בדין לא ידעינן דכנת תורא דילמא שקר טוען הניזק ומיהו קשה לתירוץ שני שתירצו שם התוספות

התוספות אם כן מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא והא הכא קאמר משום דהנך קלא אית ליה תורא נגחנא תיפוק ליה דכל מלוה הכתובה בתורה אף על גב דלא הוו נזיקין גבי ממשעבדי וי"ל דודאי ככר ידע המקשה דמלוה הכתובה בתורה ה"ל כמלוה בשטר אלא דקשה ליה כיון דאמר רבא עשה שורו אפותיקי ומכרו אינו גובה אף על גב דהוי מלוה בשטר משום דהוי מטלטלין הכא נמי גבי שור הוי וכיון שהוא מטלטל לית ליה קלא במכירתו כמו עבד ומש"ה אמאי גובה וטורף מן הלקוחות להכי משני דתורא נגחנא קרו ליה והלוקח אינו דאפסיד אנפשיה כמו בעובדא דידע דהוה אפותיקי וקנאו ומשו"ה טורף ממשעבדי :

לשון רש"י ד"ה לרידי' שאם חרש בו לוקח אינו נותן דמי החרישה לניזק שמעתי שהקשה הרשב"א בשיטה כ"י משמע דוקא משום דס"ל לר"י דמכרו מכור משו"ה אינו נותן דמי החרישה הא לר"ע דס"ל הוחלט השור ומכרו אינו מכור נותן דמי החרישה לניזק ואמאי והא אפי' בגזל שור וחרש בו אינו חייב להחזיר לבעלים כי אם השור לבד ולא דמי החרישה וכדאמ' בפ' הגוזל עצים דף צ"ו פים' כל הגזלנים משלמי' כשעת הגזל פדנא דתורי מחבריה אזל כרב בהו כרבא פי' רש"י חרישה עד סוף סוף גזלה הוא וקא הדרא עינא כו' שלכא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה · אבל שאר גזלנים אינו חייב כי אם להחזיר השור והשבח של חרישה שלו ואמאי אמר הכא דלר"ע שבח של חרישה של ניזק ע"כ ויש לומר דשאני גזלן דכתיב ביה והשיב את הגזלה אשר גזל ודרשינן במרובה דף ס"ו מה תלמוד לומר אם כעין שגזל יחזיר כו' ומטעם זה אמ' כל הגזלני' משלמי' כשעת הגזלה וכל השבח לגזלן אבל הכא לאו כתורת גזלה באת ליד לוקח אלא שהחזיק סבר שלו הוא מוכר וכיון שלפי הדין אינו מכור ראוי הוא שיחזיר שבח החרישה :

לשון רש"י כדר' אבהו דאמר במ' ערכין גבי מקדיש נכסיו כו' יע"ש דף כ"ג ולהכי הוצרך לחלק רש"י ז"ל בין קדושת דמי' לקדושת הגוף והא אמר רבא הקדש מפקיע מידי שעבוד וא"כ התם במקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה וב"ח למה לא יפקיע ההקדש את שעבוד ב"ח ואשה ולמה לי גזרה דשמא יאמ' אבל ר"ת מחלק בין קרקע למטלטל ובמטלטל אף בקדוש' דמים מפקיע מידי שעבוד והיא דמ' ערכין מקדיש נכסיו היינו קרקע ואינו מפקיע את השעבוד והטע' פי' הרשב"א בפ' השולח דף מ' גבי הא מימרא דקרקע הוי כנכוי ומשו"ה אין הקדש מפקיע ומטלטלים לא הוי כנכוי ומשו"ה מפקיע ואין להקשות לר"ת אמאי איצטריך לתירוץ דאלמוה לשעבודא דניזק ת"ל דהוי כקרקע וכמ"ש בגמרא תורא נגחנא קרו ליה וכמ"ש נמי בד"ה ש"מ כ"ח מאוחר די"ל דמ"מ לענין דנכוי לא דמי לקרקע דקאי ועומ' שם ולא הוי כנכוי ומשו"ה ראוי שיפקיע מידי שעבוד :

תוספות ד"ה משום דר' אבהו כו' אע"ג בגמ' אמר מר מכרו מכור לרידיא הקדישו מוקדש משום דר"א קאי התוס' דהך בריתא אתאן לר' ישמעאל דלר"ע אינו מכור אפי' לרידיא וכמ"ש התוספות לעיל ד"ה והקדישו כיון · נמצא דמ"ש משום דר"א היינו לר"י והשתא ק' להו לתוס' דאי מיירי בהקדש גמור הא מפקעא מידי שעבוד ולמה איצטריך לר"א ומתרצי משו' דהוי קדושת דמים כו' וכ"כ מהרש"א אשכנזי ז"ל והוא פשוט אבל ק' דמנ'ל ליה לתלמוד' דהוי קדושת דמי' ואיצטריך לר"א אימא דהוי קדוש' הגוף ואין לומר משום דקתני סיפא מעמיד בדין הקדישו אינו מקודש ואמאי מפקיע מידי שעבוד וכמ"ש דלא יע"ש דהא ליתא דכיון שעמד בדין הייני השור של ניזק ואינו שעבוד לבד ומשו"ה אינו מוקדש דכי יקדיש את ביתו כתיב מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו דכיון שעמד בדין ונמרו דינו הוא שמגופו משתלם וי"ל דדומיא דמכרו מכור דאינו אלא לרדיא אבל הגוף אינו מכור דהא חוזר ונוגחו אף הקדישו מוקדש ניחא ליה לתלמודא דהיינו הקדש לפרוקי דמים ואינו מוקדש הקדש הגוף אלא דידיה דבר מועט א"כ דניחא ליה לתלמודא לאוקומי האי ברית' אף כאביי דפליג ארבא דלא ס"ל ההקדש מפקיע מידי שעבוד וכמ"ש התוספות בפ' השולח דף מ"ב ד"ה הקדש חמץ כו' וכיון דמוקי בהקדש דמי' אתא ככ"ע אבל ק' למאי דמתרצי התוספות לר"ת דמשום דאלמוה לשעבודא דניזק לא מפקיע מידי שעבוד היכי אמר בברייתא דלעיל הקדישו מוקדש אתאן לרבי ישמעאל

לא ידע להא דר"א דאילו הוה ידע אפילו לר"ע יתאן תנא דברייתא וכיון דאלמוה לשעבודא דכיוק
אלו לר"י לא אתי ויש לומר דה"ק כיון דלא אפשר לאוקומי כר"ע ע"כ לומר דאתא כר"י והיינו משום דס"ל
י דלא אלמוה והקדש מפקיע מידי שיעבוד אבל לבתר דתירצו בגמרא ואידם האי מימרת רבי אבהו אפשר
ור אפילו לר"י דטעיות משום דר"א וניחא ליה לתלמודא הקדישו מוקדש דומיא דמכרו מכור · וכן אנו
ברקים לתרץ לא"ש התוספות בפ' השולח דף מ"א ד"ה הקדש כו' ובפ' המכית דאמר הקדישו מוקדש משום
"א כו' אפילו הכי אין מפקיע מידי שיעבוד כו' ע"כ והא בגמרא אתאן לר"י וכמ"ש אלא דלבתר דידע האי
"א מחלק בין שעבוד מלוה לשעבוד דניזק אבל מ"מ שם דכיון דאינו יכול לסלקו בזוזי לר' יהם דברי תמוהי'
א בגמרא אמר בריש שמעתין ר"י סבר ב"ח הוא ויכול לסלקו בזוזי · והשתא דאתית להכי דלבתר דאמר
מרא האי מימרא דר"א מהדר תלמודא מהא דאמר אתאן לר"י ום"ל דלר"י הקדישו אינו מוקדש אם לא
אי דר"א ואם כן מנו התוספות קאי אההיא דלעיל אפילו לר"ע משום דר"א דס"ל לתוספות דטעיות דר"י
"ע הכל מטעמא דר"א וכן שמעתי שפי' רבינו פרץ ז"ל בשיטתו וטעמא דלא ניחא ליה לתלמודא למימר
ואי דקאמר הקדישו מוקדש הוי לגדדין לר"י הקדש גמור ולר"ע הקדש דר"א דיהיב ביה פורתא כו' ואע"ג
כתי מאי דקאמר מכור אינו מכור הוי לגדדין דלר"י אינו מכור לגופו אבל הוי מכור לרדיא ולר"ע אינו
כור מ"מ לא דמי דהתם איירי תנא בדין מכירת הגוף ולכ"ע אינו מכור אבל הכא אי אמרת דמיירי בהקדש
דר"א פליג ר"י ואי מיירי בהקדש גמור פליג ר"ע :

תוספות

ד"ה שאלמלא לא הויקן כו' דאטו אם כנא שור קטן הייתי סבור שישלם דמי שור גדול לפי
שהיה ראוי להיות גדול ומשביח כו' תימא דהכא משמע דאינו משלם כלום משום מה
שביח לאחר זמן ולקמן בפ' הכונס דף כ"ט אמר האי מאן דקץ כופרא מחבריה מאי משלם א"ל משלם דמי
ופרא והא הוו תמרי אלא משלם דמי תמרי והא לאו תמרי שקל מיניה ומסקינן דמשלם כשמים הרי דשמין
פי מה שראוי להשביח אחר כך ומשלם לפי אותו שיעור ויש לומר דבשלמא תמרי לא עבידי אינשי דמעקרי
יה כופרא ולהיות שיימינן לפי מה שראויין להשביח אבל שור קטן עבידי אינשי למשחט להו בעודו שור קטן
ולהכי אין ראוי שישלם לפי מה שראוי להשביח :

גמרא

כולה רבי עקיבא והב"ע כשפיטמו תימה דאמאי לא מוקי כרבי ישמעאל וכשכחש מחמת
מלאכה וכשאין בו שיעור אבי כוקו ואתא לאשמועינן דמזיק שעבודו פטור ויש לומר דאי
משום מזיק הא אשמועינן לעיל בברייתא דאפילו שחטו פטור ואמאי כקט כחש · ועוד יש לומר דמאי כשעת
העמדה בדין דקאמר הוה ליה למימר אינו משלם מביתו או מה שעשה עשוי כדקאמר לעיל ומדקאמר כשע'
העמדה בדין משמע דאיכא תרי גווני תשלומין ובשלמא לר"ע ניחא דאינו משתלם מן השור כשעת הנזק אלא
כשעת העמדה בדין :

ד"ה

הכא במאי עסקינן כשפטמו כו' ה"ל מזיק כשפטמו הכיא מעותיו על קרן הגבי כמו בהלך
למ"ה כו' וקשה דאינו דומה הלך למ"ה דהתם מפרכס את חבירו ומי אמר לו שיפרכס' והיה
אפשר שתכנס את עצמה ומש"ה אמר הביא מעותיו כו' אבל הכא מזיק ה"ל שותף ויורד ברשות ומש"ה
ראוי שתשתלם מהשור מעותיו וי"ל דהיא גופה אתא לאשמועינן ר"ע הכא בהאי ברייתא ואין להקשות דא"כ
מאי קמ"ל שמואל התם בש"ה דשותף כיורד ברשות הוי והא קמ"ל הכא ר"ע ויש לומר דאשמועינן אפי' בשדה
שאינה עשויה ליטע דכותל כשדה העשויה ליטע :

גמרא

אם כשפטמו אימא רישא תימא דאמאי פריך מרישא ליפרוך מסיפא קושיא אלימתא היא
למה דהא קאמר כתיש היה בשעת העמדה בדין ואם הוי דומיא דרישא כשפטמו וכחיש
הייכו מחמת מלאכה ודאי דאינו משלם כשעת העמדה בדין דלר"ע מכרו אינו מכור לרדיא וכיון שכן ודאי
דמשלם כשעת הנזק ויש לומר דמי שמכריח לאוקומי מתניתין כשפטמו אינו אלא סיפא דברייתא הוי

ד"ה כשפטמו ואם תאמר אמאי מפליג בין שבח לכחש כו' ואם תאמר אמאי לא הקשו התוספות דשבח דפטמו גופיה הוה מצי לפלוגי בין השביח יתר על היזיקא או לא דאם לא השביח נותן לו כשעת הנזק ואם השביח נותן לו כשעת העמדה בדין כו' ויש לומר דלא מצי למתני כשעת העמדה בדין דמשמע דכל השבח של מזיק באותו חלק שמיכית שלו ולא הוי הכי אלא צריך לשלם מה שאדם רוצה ליתן למפטם כו':

תוספות ד"ה רבי מאיר סבר פחת נבלה דניזק אף על גב דבגמרא פ"ק כפקא לן מוהמת יהיה לו כו' מקשה דהא בפ"ק דף ע"ו אמר חדא בתם וחדא במועד לענין פחת נבלה ועבדי צריכותא בגמרא דאי אשמועינן תם משום דאכתי לא איעד כו' ואי אשמועינן מועד משום דקא משלם כוליה ואם כן מאי קשה להו לתוספו' מהני תרי קראי והמת יהיה לו וקרא דיתכון דאימא חד בתם וחד במועד וצריכא כדקאמר בגמרא ע"כ ויש לומר דהתם לא עביד צריכותא אלא להני תרי מתניתין דאמאי איצטריך תנא לאשמועינן תרי זמניה ועבדי צריכותא דכי היכי דלא כטעי איצטריך ומיהו לא איצטריך קרא להכי דאם איתא דאיצטריך קרא לתם ולמועד אמאי לא עביד צריכותא לעיל גבי מתניתין חבתי כו' דקא עביד התם צריכותא מתלתא קראי דהיינו קרא דמכה נפש בהמה וקרא דאם טרף יטרף כו' וקרא דוהמת אמאי לא עביד צריכותא מקרא דיתכון כו' אי נמי דאכתי הוקשה לתוספות דהתם לא אמרי האי צריכותא אלא לא"ד פלגא נזקא קנסא אבל לא"ד ממונא לא מיירי מתניתין בהכי ואם כן ודאי דמקרא דוהמת כ"ל דאין חילוק בין תם למועד וכיון שכן אמאי איצטריך תרי קראי ואין לומר דאציקרא דדינא קשה אמאי לא איצטריכו תרי מתני' אפילו לא"ד ממונא דאי אמרת במועד ה"א משום דמשלם כוליה דזו איכא קושיא דודאי דס"ל דלא יהא תם חמור ממועד ולא טעי בגמרא אלא לר"י משום דלענין שמירה אשכחן הכי:

ע"ש דאי מוחכו את כספו ה"א שהיה פעמים יותר כו' קשה דאם כן למה איצטריך קרא דוחכו את כספו כיון דענין חבי כוק לא ילפינן לר"מ אלא מקרא דיתכון ואי משום דמגופיה משתלם הא קאמר ומכרו את השור החי והוה ליה למימר ומכרו את השור החי וגם את המת יחכון והיינו פחת שפחתו מיתה מחכיו בחי' וי"ל דאיצטריך וחכו את כספו לדרש' דדרשינן לעיל בפ' כיצד הרגל דף כ"ו ותהא שן ורגל (דף ל"ד ע"ב) חייב בר"ה מק"ו ואמר קרא וחכו את כספו כספו של זה ולא כספו של אחר:

גמרא תכן שורו שהדליק את הגדיש כו' משמע דל"ר יוחנן פריך וכמ"ש התוספו' ואמאי לא פריך לרבי אבהו דבפ' האורג דף ק"ו פריך ממתניתין דכל המקלקלים פטורים ומוקי לה כר' יהודה ומתניתין דהכא הייכו כר"ש וכמנא פתם לן ר' חדא כר"י וחדא כר"ש כך ראיתי מקשים וזו איכה קושיא דהא התם גופיה מוקי לה האי מתניתין דכל המקלקלים רישא רבי שמעון וסיפא ר"י וכמ"ש שם רש"י ד"ה מתניתין ר"י יע"ש ומה ה"ל למיפרך הכא לרבי אבהו כיון דהתם פתם לן תנא כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור והכא גבי גדיש קתני הוא דומיא דשורו בדלא בעי והייכו מלאכ' שאינ' צ"ל וחייב ולא פריך לר"י אלא משום דקאמר איכה משנה כו':

אחרי הקיפוס מנאתי דמעיקרא קושיא ליתא דהוא כלל מכללי התלמוד וז"ל הר"ב ס' כריתות והביאו מהר"י חא"גו בספרו דף ק"י פי' כ"ח מניכו דרבי פתם תרי משניות דסתרן אהדדי כדאיתא בריש שבועות דף ד' ורבי היכי פתם כו' וקאמר מעיקרא סבר ר' כר"י וסתמה והדר סבר כר"ע וסתמה ומשנה לא זזה ממקומה ע"כ:

ד"ה מה שורו דלא קבעי ותימא דלר"א כמי תקשי מה שורו דלא צריך לגופו כו' אם כן דר"א כמי סבר חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו דאל"כ היא מלאכה שאינה צריכה לגופה ולר"ש פטור א"נ פליג אר"י בהא דלר"י דלוקא אבא תיקון וכהנה מהדס לכלבו כו' חייב ולר"א כגון

באיסורי

ק ל ה)
וספות
באיסורי הנאה שסבור שיכול ליתן לכלבו וכמ"ש התוספות:
ד"ה נתכוון לבייש וליכא למימר דלאשמועינן דשור פטור במתכוון להזיק כו' הקשה הרב מהרש"א אשכנזי דככר דמו זה דשור דומיא דידיה איכו משמע לפטור
י במתכוין להזיק אלא השכיח טפי בדידיה דהייכו מתכוון לבייש וי"ל דכוונת התוספו' למימר דכלאו דומי'
ל אתא לאשמועינן דשור פטור במתכוון להזיק דלהא לא איצטריך דהא תנן כו' ומיהו ק"ק בהא דאמרינן
ר דומיא דידיה שכתבו דמשמע כוונה דשכיח טפי באדם דהייכו כוונה לבייש הא בלאו הכי ה"מ למידחי בהך
יה דע"כ לא אתא שור דומיא דידיה לפטור בכוונה להזיק דלהא לא איצטריך דהא תנן ויותר נראה להגיה
ד כו' ע"כ ואחר המחילה לא הוו מכו התוספות לתרוצי קושיתם אם לא כמ"ש דיותר שכיח באדם כוונה
ים דכונתם לחלק בקושית הגמרא דקאמר ומי מצית אמר שורו דומיא דידיה והא נתכוון לבייש היכי
בחת לר"י כו' דק' דכיון דאי אמרת הוא דומיא דשורו אתא להשמיענו דמתכוון להזיק אף על פי שאיכו
כוון לבייש חייב כמ"ש שורו דומיא דידיה כמי אפשר למימר הכי לזה הוכרכו לחלק דבאדם טפי איכא
ה לבייש מלהזיק וא"כ אי אמרת שורו דומיא דידיה לענין כוונה לבייש אתא לאשמועינן והייכו בדידיה
י ומעתה מה קשר יש למתניתין דהתם דעיקר הרבותא איכו אלא לפטור לשור מבושת דכוונת מתניתין
בא איכו אלא לאשמועינן דין שורו דומיא דידיה ועיקר הרבותא הייכו בדידיה דאי מתכוון לבייש חייב ואי
לא דומיא למ"ש שהלביך כו' דהייכו שורו דומיא דידיה ולאשמועינן בדידיה דאי בעי לאפרו אין אי לא לא
אתא לאשמועינן בשור דבין קבעי בין לא קבעי חייב וכמ"ש רש"י שם אלא לאשמועינן בדידיה הכא כמי
מועינן בדידיה אלא דהתוס' הוקשה להם אעיקרא דדיכא למה לא אמר בגמרא דאתא לאשמועינן הדין
בשור דפטור מבושת לנ"א דליכא למימר כו' אם כן לא דמי בכלל האי קושיא להיא דלעיל דוק:
ספות
ד"ה מתניתין בשוגג פירש רש"י דרבא מוקי מתניתין בדלא בעי לאפרו כו' פי' ואף על גב
דהוי מקלקל ופטור ממיתה אפילו הכי פטור מתשלומי' משום דדומה לשוגג שאע"פ שפטו'
נה פטור מתשלומי' ואין הלשון משמע כן פי' דהוה ליה למימר רבא אמר לעולם בדלא בעי לאפרו ולא
ליה למימר מתניתין בשוגג דהא עיקר תירוצא דרבא איכו אלא דמיירי במזיד בדלא בעי כו' ורש"י
זה כתב דהא מתניתין בשוגג כו' דמ"ש מתניתין בשוגג ה"ק דהא מתניתין אפילו בשוגג ומאותו הטעם
אף במזיד בדלא בעי ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה פי' דהיכי ראוי לפטור במזיד למקלקל
ו בדלא בעי מטעם שפטור שוגג דבעי דהא שוגג דבעי אף דאיכו חייב מיתה מכל מקום יש בו איסור
ה מדאורייתא ודכוותא הוי ההיא דתנא דבי חזקיה בשוגג חייב גלות אבל מזיד בדלא בעי לא הוי איסור
ה מדאורייתא ולא דמי להיא דכתבו התוספות למטה ד"ה בין בשוגג כו' דמק"ו משוגג כפקא וק"ל
יש לומר מתניתין דוקא בשוגג ולא הוי דומיא דשורו אלא לענין זה דמה שורו בשוגג כו' ולעולם
בדקא בעי וק"ל:
ספות
מכה אדם כו' ואף על גב דמסקנא כ"ל חבורה בהם איכו ענין אין להקשות דאכתי
מוקי קרא דמכה אדם במכה אביו דקאמר א"א ענין תנהו גבי מכה אדם כו' יש לומר
פירשו והשתא לא מיירי קרא דמכה אדם במכה אביו אלא ברוצח והכי דריש האי כפש דכתיב בקרא
דהייכו ומכה כפש בהמה ישלמנה אם איכו ענין לבהמה דאפי' הכחישה כו' תנהו גבי מכה אביו מכל
מפיק מיכיה התם דמותר להקיז דם כו' תימא דהא בגמרא אמר התם מאן דלית ליה תנא דבי חזקיה
ליה האי דרשא מקרא דואהבת כמ"ש בגמרא ויש לומר דאין הכי כמי דמאן דלית ליה תנא דבי חזקיה
האי היקשא ולא היקשא דתנא דבי חזקיה אלא דתנא דבי חזקיה אנו מוכרחים לומר דמאן דסבירא
ה דריש כמי האי היקשה דשרי להקיז דם לאביו דהא רב דימי בר חנינא דריש האי דרשא דלהקיז דם
י סבירא ליה כתנא דבי חזקיה דהא בפ' אלו נערות בגמרא פריך לר"י ומי איכא מאן דלית ליה תנא

דבי

(דף ל"ה ע"ב) דבי חזקיה יע"ש:

גמרא אמר ליה רבי אבא בר ממל אמר סומכוס אפילו ברי וברי כו' ומאי דמתניתין בברי ו
איכא למידק אמאי לא פריך מאי דסומכוס בברי וברי כמו דפריך במתניתין ומאי
למפרך מתחילה כדקאמר חולקי' עליו כו' מאי דסומכוס בבריא ובריא אימור דסומכוס בשמא ושמא ומת
בבריא ובריא ודברי הכל דמשמע דבסומכוס אין הכרע ובמתניתין יש הכרע ובמ"ש התוס' בד"ה ומאי
וי"ל דה"ק כו' כיון דבמתניתין יש הכרע דהוי דומיא דסיפא:

תוספות ד"ה מאי דמתניתין בברי וברי ואם תאמר והיכא אמר דמתניתין בברי וברי כו' לכאו
נראה דכונת התוספות כך היא דמשמעות הלשון היא שכונת המקשה לומר מאי דמת
אף בברי וברי איירי דהיינו או בשמא ושמא או בברי ושמא ר"ל שמוכר טוען שמא וכיון ברי ובהכי מיי
מתניתין וחלוקין על סומכוס משום דאי בברי וברי קאמר סומכוס חולקים כ"ש שמא ושמא ומוכר טוען ש
ומוכר ברי ואם כן אמאי מוקמת למתניתין בברי והוקשה לתוספות דמי אמר למקשה דלא הוי הכי פירו
דמתניתין בשמא ושמא כו' וקשה דאי אמר דמתניתין בשמא ושמא ואפילו הכי קאמר דהמוציא מחבירו ע
הראיה כ"ש בבריא וברי דהתם בהדיא פריך בגמרא אימור דאמר סומכוס בשמא ושמא בברי וברי מי א
נראה דהסברא היא דכל שהנתבע טוען ברי הכא ראוי לומר המע"ה ודוקא משום שטוען הנתבע שמא א
חולקים ומתחילה להם לתוספות לומר דמוקמינן מתניתין בברי וברי ודברי הכל · כוונה דאי אמרת דמת
בשמא ושמא ואפילו הכי סבר המע"ה כ"ש ברי וברי וא"כ מאי פריך בגמרא וכ"ת דהכי פירוש הגמ' לפי כו
התוספות מאי דמתניתין בברי וברי דאיתא דהוי כולל והוקשה בתוספות דמי אמר דלא הוי כולל דלא א
בסומכוס דהוי בברי וברי ובמתניתין לא איירי כולל דא"כ מאי קאמרי התוספות. אי משום דאמר סומכו
ברי וברי כו' והא לא איירי במתניתין כולל · לכך נראה דכונת התוספות כך היא דהיה נראה לבאור דכונ
המקשה כך היא מאי דמתניתין בברי וברי דוקא ולא בשמא ושמא פי' דבברי וברי קאמר מתניתין המע"
אבל בשמא ושמא חולקים ומודה לסומכוס בחדא איתא דבתרתי פליגי ומשני מדקאמר לא כי דאי מתני
הוה איירי כולל לא לימא אלא והלה אומר בכלע לקה ומשמע כולל בין שמא ושמא בין ברי וברי אלא ודא
מדקאמר לא כי משמע דבברי דוקא איירי ולהכי מקשו התוספות דמאי פריך המקשה דאיתא דהכי פ"ל דל
קאמר רבי חייא בר אבא דבתרתי פליגי אלא חלוקים עליו ואיתא דבחדא פליגי · אי משום דאמר סומכו
בברי וברי כו' פי' לפי שאמר סומכוס בברי וברי היינו לומר דע דסומכוס בברי וברי אמר ולהכי חלוקי
עליו חביריו דאילו לא היה מפרש על המידה סומכוס ולא היה אומר אלא בשמא ושמא או במוכר טוען שמ
וכיון ברי לא היו חולקים עליו ואם כן כמאן דמתניתין איירי בברי וברי דוקא ולא בשמא ושמא או בברי ושמ
אי משום הא לא איריא דמאי דקאמר אמר סומכוס בברי וברי היינו משום דאי לא אמר סומכוס בברי ובו
לא היה יכול לדקדק כו' ויש לומר דמתניתין ה"ק מאי דמתניתין כו' דילמא בברי ושמא דוקא פירש כי
טוען שמא ומוכר ברי ואילו בברי וברי מודה לסומכוס דחולקים · וקשה דלקמן בסוף פריך ואמר סומכו
אפילו בהא דאיצטריך לאשמועינן דלא והיכי פריך הכא דאיתא דמתני' איירי בבריא ושמא ובמ"ש והא המק
גופיה פריך דלא אפשר למימר הכי וי"ל דהכי פריך המקשה לדידי לא אתא מתני' לאיפלוגי אסומכוס א
לאשמועינן דיכא ולהכי פריך איתא דדיכא דשמא וברי דכ"ע מודו אתא לאשמועי' אלא לדידך דאמרת דא
לחלוק אסומכוס וכי בשמא וברי קאמר סומכוס דאיצטריך לאשמועינן כו':

אי נמי אפשר לפרש דרך שני בכונת התוספות וכך היא כונת המקשה לפי פירושם בגמרא ומ
דמתניתין ברי וברי פי' מאי דקאמר אין אחרים מכום בברי וברי משמע דמשום דפשיטא
מאוי הכרע דמתניתין בברי וברי א"כ יוצאה הכרע לך לומר דאמר סומכוס בברי וברי דאם לא אמר סומ
אלא כל שהנתבע טוען שמא או שמא ושמא או ברי ושמא אבל ברי וברי לא אמר סומכוס אם כן מתניתין ל

הוכרך

הוצרך להשמיענן בברי וברי וה"ה וכי אמר מומכום אפילו בהא דאיצטריך לאשמועינן דלא וכדפריך בגמ' לקמן וכיון שכן פריך הגמרא ממאי דמתניתין בברי וברי ומה הכרח יש במתניתין דילמא בשמא ושמא או ברי ושמא איירי ומשום דבהא פליג סומכוס ומשו"ה איצטריך לאשמועינן הכך דברי סומכוס אבל בברי וברי דילמא לא פליג סומכוס׳ והקשו התוספות דמאי אמר לך שיש הכרח במתניתין ולהכי קאמר דסומכוס בברי וברי ה"ל התוספות והיכי אמר דמתניתין בברי וברי אי משום דקאמר אמר סומכוס בברי וברי ופי' כמ"ש אמר סומכוס הייני דאי לא אמר סומכוס לא היה יכול לדקדק כו' פי' מי שהביאו לדקדק דמתני' חלוק על סומכוס איני אלא דמשום דידע דאמר סומכוס בברי וברי לפיכך אמר דלא תימא דמתניתין מיירי בברי וברי וה"ה דלא הוי ד"ה אם כן מעתה אפשר דמתניתין כולל הוא כיון כל דאי מוקמת בברי לא הוי ד"ה אם כן מאי פריך וממאי דמתניתין ויש לומר ממאי דמתניתין אתי לאורויי כלל בברי וברי כל קושית המקשה איכה אלא דאי מוקמת בברי וברי אם כן סיפא במי איירי בהכי וקשה לרבה בר נתן דילמא בברי ושמא פירש פיזק טוען ברי ומזיק שמא דוקא איירי כי היכי דליהוי דומיא דסיפא ולא בברי וברי דלא הוי דומיא דסיפא אלא דק"ק לזה הפי' בתירוץ התוספות דלקמן פריך בגמרא דאי מוקמת רישא בניזק טוען ברי ומזיק שמא לא הוי רישא דומיא בסיפא וכדפריך והא לא דמיא רישא לסיפא כו' ודוחק לומר דתרי מקשים הוו:

ע״ש באותו דיבור במ"ש דה"מ לאוקומי בברי וברי וה"ה אין להקשות ממ"ש בגמרא ואמר סומכוס אפילו בהא דאיצטריך לאשמועינן דלא׳ דלא דמי דהתם מעיקרא אין לספק אפילו בסומכוס אבל בהא איכא ספיקא אי אמר סומכוס אפילו בברי וברי או לא ומתניתין אתא לאשמועינן דלכולי עלמא המע"ה:

גמרא דקתני זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי תימא דלכתי׳ קשה דאימא דהתובע טוען שמא ומזיק ברי ואכתי הוי דומיא דסיפא ובברי ושמא דוקא איירי ולא בברי וברי וכדקאמר התוספות וי"ל דמדקאמר לא כי ר"ל לא כמו שאתה אומר בברי ואי בברי הלה איכו טוען אלא שמא לא שייך למימר לא כי אלא בשלא ידע לקה לבד:

גמרא כימא תיהוי תיובת' דרבה בר נתן כו' תימא דבשלמא מרישא דא' גדול ואחד קטן כיון דבתמין מיירי ניחא דכיון דתבע הניזק לגדול הרי פטר את הקטן כיון דמנזק משתלם אבל מסיפא דא' תם ואחד מועד כיון דתבע מן המועד ומשתלם מן העליה הרי כל נכסיו אחראין והרי הוא תובע גם מן התם ואין כאן מחילה ופטור וי"ל דהתם כמי במימרת ר' בר נתן הרי תבע חיטים והיא הלואה וכל נכסיו אחראין׳ אלא דעל רש"י תלונותינו דפי' עיקר הקושיא מסיפא שכתב שקיל כדקאמר מזיק ונוגה מן התם דמשמע דמרישא דנוגה מן הקטן ליכא הקושיא ודוחק לומר דכוונת רש"י לומר דאפילו מסיפא איכא קושיא וכ"ש מרישא משום חילוק שכתבנו לעיל וי"ל דכוונת רש"י דמרישא ליכא קושיא דהא כל טעמו של רבה בר נתן איכא אלא משום שכשהשיב הנתבע שעורים אמאי לא קאמר ליה התובע חיטים ושעורים הוא אלא שאין רצוני לתבוע שעורים אלא ודאי מחל תביעת השעורים אבל גבי תביעת א' גדול וא' קטן אין כאן כי אם נזק של שור אחד והתובע כשטוען גדול הזיק איכו אלא להשתלם כל מה׳ נזקו בשלמות ולא שייך למימר מחיל ולא שייך שום מחילה דלהרויח הוא אומר כן להכי פי' רש"י דמסיפא פריך דשייך מחילה לפי שכשתובע זה מועד הזיק הרי מכי לפורעו מכובין והרי מחיל תביעת התם דמשתלם מגופו ול"מ לר"ע דלא מצי לסלוקי בזוזי אלא לר"י לא מצי לסלוקי בכובין:

ד״ה לימא תיהוי תיובתא דר' בר נתן כו' מכ"ל לר' בר נתן דרבנן פליגי עליה בהא דילמא לענין שבועה דוק' פליגי דכתו' כי הוא זה דבעינן הודאה' ממין הטענה כו ע"כ לפי סברא זו דלענין דשבוע' דוקא ראוי לומר דפטור משום דבעינן כי הוא זה אבל לענין ממון אפשר שיהיה הודאה כראוי לחייבו מעתה תקשה לרבה בר נתן מכ"ל דלענין שבועה פליגי ולענין ממון כ"ע מודו דפטור אימא דלענין ממון פליגי ולענין

שבועה כ"ע מודו דלא הויא הודאה משום דכתיב כי הוא זה וא"כ מעתה אין הכרח דלב"ע אמרה הא מילתא דאבתי ק' לרב' בר כתן וכיון שכן אפשר דלרבנן אמר' הא מילת' ומאי מקשה לרב' בר כתן דקיימא דלרבנן אמרה להאי מילת' וי"ל דא"א דלענין ממון פליג ולא לענין שבוע' דהא קא חזינן מתני' דטענו חיטי' דלענין שבועה מיתניא דקתני שבועת הדיינים הטענה שתי כסף כו' ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור כו' ומפ' כיצד כו' טענו חיטי' והודה לו בשעורים פטור כו' וודאי איכא קושיא אבל אי קשיא הא קשיא דאין הכי כמי דקאמר התוספות דזו היתה הכרח המקשה דא"כ דלא אמרה לב"ע ק' מכ"ל דלענין ממון לא מודו רבנן לר"ג אלא ודאי דלב"ע אמרה • ומיהו אכתי ק' לרבה בר כתן מכ"ל דלר"ע פטור מממון ולא פליגי אלא לענין שבועה דקיימא דלר"ג חייב ממון ושבועה ורבנן פליג אשבועה דפטור ומודה לענין ממון דחייב אלא מאי אית לך למימר לתרץ זה דרבה בר כתן משמע ליה דסברא הוא שהוא פטור כיון שהודה שאין חייב לו שעורים ומחל לו' והשתא דאתית להכי איות דלעול' דרבה בר כתן לא אמרה למילת' שא לרבנן וכ"ת איימא דלענין שבוע' פליג ולענין ממון מודה לר"ג י"ל דרבה בר כתן משמע ליה דסברא הוא לרבנן דלא מודה כיון שהודה לו שאין חייב לו שעורים ומחל לו וכיון שכן הדרא קושיא לדוכתין ומאי פריך בגמרא מיותכי' לרבה בר כתן דמתני' אתיא כר"ג וי"ל דהכי פריך המקשה לרבה בר כתן בשלמא אם תאמ' מסבר' דכפשיה קאמ' להאי מילת' אנו מוכרחין לומ' דלב"ע אמר' דמאי דקוית דאמ' לרבנן האי מילת' ולא תימא הכי לר"ג כיון שאין הכרח מלשון ור"ג מחייב וא"ת שיש איזו הכרח בר"ג מחייב דמשמע ליה דודאי חייב בדמי שעורים דאם לא תאמר הכי אין כאן הודאה כלל לחייבו שבועה וכדאמ' התוס' שם בפ' שבועת הדייני' דף מ' א"כ איימא דרבנן לא פליגי אלא לענין שבוע' כו' אלא ודאי דלתרץ זה אנו מוכרחים לומר דסבירא ליה לרבה בר כתן דאפילו דפטור מדמי' שעורים מכל מקום הויא הודאה לחייבו שבועה וכמ"ש שתירצו התו' שם לתירוץ ב' א"כ אמרה למילת' מסבר' דכפשיה והיינו כב"ע ודאי ומיהו מה שתירצו התוספו' שם בתירוץ א' דפטור דרבנן משמע דפטור לגמרי ב"ל כתירוץ ראשון דהכא דמהדר לאוקומי כרבנן :

עי"ש באותו דיבור וכ"ת דרבה בר כתן סבר דמהאי דפטרי שבועה לא הויא כמי הודאה להתחייב שעורי' הא ליתא דהא את' טענו חיטים כו' כתב הרב מהר"ש אשכוזי ז"ל דאין ראייתם מכרעת דהתם ודאי דלב"ע אע"ג דפטור משבועה חייב שעורים שהרי תבעו גם השעורי' אבל הכא כיון דפטור משבועה מסתברא מכ"ש דפטור מדמי שעורים שלא תבעו כלל דכן נ"ל לפירושים דלב"ע פטור מדמי שעורים ולענין שבועה פליגי ע"כ ואחר המחילה אין ראיתו מכרעת כלל דמ"ש התוספות לפי פירושם הייכו בהכחשת מוכח זה דהתוספות לפי פירושם סברי דלאו הא בהא תליא אבל התוספו' השתא ה"ק אם לא תימא הכי דאפשר דאע"ג דלענין שבועה פליגי לענין ממון מודה לר"ג וטעמא משום דאי לא משוית ליה הודאה לענין שבועה איך משוית ליה הודאה לענין ממון דכולא חדא מילתא היא דמאי טעמא אמרת דלא הויא הודאה אי משום דכתיב כי הוא זה ומה בכך אלא ודאי הוי אומר משום דכל שאינו ממין הטענה ה"ל איך כאילו מחל לו וא"כ מהאי טעמא כמי ראוי שיהיה פטור מדמי שעורים א"ת הכי למה בתבעו חיטי' ושעורים חייב שעורים ופטור משבועה הוי אומר דלאו הא בהא תליא וא"כ בתבעו חיטים והודה לו בשעורים כמי לאו הא בהא תליא וא"כ הדרא קושיא לדוכתין דמכ"ל לרבנן אפי' אממון כו' :

(בליק כו ק המכיח)

פרק שור שנגח ארבעה וחמשה

(דף ל' ע"א)

שור שנגח ד' וה' שוורים זה אחר זה כו' ר"ש אומר שור שוה ר' שנגח לשור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלו' כו' קזר ונגח לשור שוה ר' האחרון נוטל מנה כו' הכל כמ"ש רש"י ז"ל משום דסבר לה כר"ע שנעשו

אותפין

שותפין · תימה דאמאי לא כיחא דנעשו ג' שותפין וישלמו' בין שלשתם בין הב' ניזוקים והבעלים וכיוצא בזה אם הם יותר וישלמו מכה לניזק ד' בין ג' והמכה הנותר יחלקו בין ג' ובשלמא לר"ע ניחא דכיון דמיירי דתפסו הניזק א"כ כשתפס הניזק שלפני האחרון כשם שכשתלקו הבעלי' כך כשתלקו הניזוקי' שלפניו והוא חייב לבדו בשמיר' השור ומשו"ה משלם כל הנזק לניזק אחרון ומשתל' נזקו לפי שנתחייב ניזק שלפניו בנזקו כמו שנתחייב הוא בנזקו של אחרון · ויש לומר דאם היה השתוף של ב' הניזקין כאחד היה הדין כן אבל הכא תחילה נעשה שותף הניזק הראשון עם הבעלים ואח"כ כשהזיק פעם ב' נעשה הניזק הב' שותף עם הבעלים והניזק הא' באופן זה לניזק ב' חלק א' ולניזק ראשון ולבעלים חלק א' ולזה כשהם פורעי' הנזק לניזק ג' המחצית משלם הניזק הב' והמחצית משלמי' בין שניהם הא' הניזק והבעלים וזה פשוט:

לשון רש"י שור שנגח ד' וה' ובכולן היה תם דמשתלם וה"ד כגון דראה שור ונגח כו' משמע דרש"י מפרש שבא לב"ד דאם לא בא לב"ד מאי קא קשיא ליה דאמאי לא נעשה מועד דכיון שלא בא לב"ד עד אחר הנגיחות לא נעשה מועד והכי תניא לעיל בפ' כיצד הרגל דף כ"ד אין השור נעשה מועד עד שיעידו בפני הבעלים ובפני ב"ד והביאה הרמב"ם בפ"ו ה"ל נזקי ממון · ואיכא למידק על רש"י למה לא תירץ הכי וי"ל דקא קשה קושית התוספות דאי מיירי שלא בא ב"ד תקשה לר"ע כמי אמאי אין ראשון נשכר דמה הוא יודע אם יוכה כו' ואכתי ק' דאי מיירי שלא לב"ד אמאי פריך בגמרא אי כר' י דאמר ב"ת כינהו האי אחרון אחרון נשכר ראשון ראשון נשכר מבעי ליה ואמאי אם בא לב"ד כבר הוחלט השור לניזק והוי שלו וכדתניא לעיל בפ' המניח דף ל"ג משעמד בדין מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו וכתנו במתנה לא עשה ולא כלום והיא

(דף ל"ו ע"ב) בריתא ר' י היא כדמשמע לעיל:

ד"ה יום ט"ו בחדש נראה לג' פעמים כו' וכן משמע בפ' האשה דתנן היתה למודה לראות · וק' דמאי ראיה מייתי מהתם דאיכא דפירושה דמתני' היתה למודה ביום ט"ו היינו ביום ט"ו לחודש ולא הוי ביום ט"ו לראייתה ולפי זה שאני התם דאינה קובעת וסת ביום ט"ו כדי שתהא אותה ראייה מן המנין כי הקביעות אינה אלא ביום עשרים לפיכך צריך שתקבע ג' פעמים ביום עשרים אבל כל שראתה לסוף עשרים אפשר שהראשונה מן המנין ועיין בנמ' בשילהי בנות כותים עוד ק' דהכא קאמרי התוספות דאין לחלק משום דהיא למודה והתם בפ' האשה דף ס"ב פריך בגמ' לרב היתה למודה לראות יום ט"ו ושנתה ליום י"ו כו' ומשני למוד' שאני ופירוש רש"י שדינן ראיה דט"ו עם ראיות שעברו שהרי בזמנה ראתה כו' והכא אמאי כתבו התוספו' דאין לחלק משום דהתם למודה לראות · ועיין בס' תורת הבית הארוך להרשב"א בדיני וסתות דף ק"ע בא"ש וא"ת למודה שאני א"כ מאן דקא מותיב לרב כו' יע"ש:

לשון רש"י הכל היו בכלל נזק שלם כו' דא"כ דלפטר בא לכתוב גבי מועד כו' ע"כ לכאורה נראה דאין להקשו' דאי כתב רעהו גבי מוע' ה"א דנזק שלם לא בעי רחמנ' לחייביה אבל חצי נזק מיהא ליחייב' להכי כתב גבי חצי נזק לפוטרו לגמרי דאדרבא איכא למימר דהא במועד ראוי הוא להתחייב כיון דהועד בבעליו ולא ישמרנו ואפ"ה פטור כ"ש בתם דליכ' כ"כ טעמא לחיוביה כיון דתם הוא ואפי' למ"ד שוורים לאו בחזקת שמור קיימי גבי פלגא נזקא ממונא מ"מ גבי מועד ראוי הוא ליפטר בתם יותר ממועד · וכבר כבלל כל זה בדברי התוספות ווה פשוט אלא דק' לדברי רש"י שכתב אבל הקדש בהדיוט פטור דהקדש אפילו בכלל מועד לא היה כו' וכ"ש בתם דכתיב כי נוף שור איש כו' והכוונה משום דכתיב איש והא לפי מאי דאמ' לא בעינן משום דכתיב איש תיפוק ליה משום דכ"ש הוא · לכך נראה שאין כונת רש"י לומר דנכתביה גבי מועד וכ"ש גבי תם שלא כיון דבתם איכא למיעטי למדרשי' לחיוב וגבי מועד ליכא למיעטי דליכא למימ' לחומר אתי דליכא חומרא יותר מכ"ש אבל גבי תם איכא למימר להחמיר בכ"ש קא אתי וכמ"ש התוספות טעם זה כמי כדקאמר רשי גבי הקדש להדיוט דפטור משום דכתוב והועד בבעליו ניחא דאיצטריך בתם משום דכתיב איש דאי לא ליכא למילף גבי תם מהיא דכמועד לכמוע' בהעדאה תליא מילתא וגבי הקדש דליכא בעלים פטור

אבל

אבל אי הוה קאמר רעהו גבי מועד וה"ל מועד וה"ל תם והוה ילפינן לתם וה"א טעמא דלא כתיב גבי תם משום דאיכא למיעטי ולהכי כדקאמר דפיטורא הוא משום דליכא בעלים בתם הוצרך למיעוט אחר דהיינו איש:

לשון רש"י לשון אחר מפי המורה דהא אין רעהו להקדש כו' פי' דבשלמא הדיוט דנגח להקדש איכא למימר משום דמשתעי קרא ביה דקאמר קרא רעהו והיינו הדיוט דהדיוט אית ביה רעהו ותיבת רעהו אתא לאשמועי' דלא נימא דכש"כ שאם נגח הדיוט משלם חצי נזק כך אם נגח להקדש לא דאי נגח להקד' איכא להחמי' ובודאי דלהחמי' אתא ולא להקל מדלא כתיב רעהו גבי מועד והוי רבותא וליכא למעטי וכמ"ש התו' אבל הקדש בהדיוט לא משתעי קרא דהא קרא רעהו והיינו הדיוט דאית ביה רעהו אבל שור הקדש א"א ליגח שור רעהו דאין רעהו להקדש וכיון דלא משתעי מהיכא תיתי חיובא וא"כ ע"כ לגמרי קא ממעט כו' נע"ש הלכך הקדש מועד כמי לא היה בכלל כ"ש כו' לכאורה נראה דכונת רש"י לתרץ דכיון דבא לפטור ה"ל למימר גבי מועד ובדאמר גבי דליכא דהדיוט בהקדש וק' דבשלמא התם הוצרכו לזה לפי שלא היה הכרח לכשיהיה תיבת רעהו לפטור ולהכי הוה ק' לן אי רעהו אתא לפטור נכתביה גבי מועד דליכא למיעטי כמ"ש התוס' בהקדש בהדיוט דאף בתם ליכא למיעטי מאי ק' ליה לרש"י אמאי לא כתביה במועד והא בתם נמי ליכא למיעטי וכמ"ש רש"י דאין רעהו להקדש וי"ל דלא הוקשה לרש"י אלא דאייתי בתם אתא לפטור ומועד כדקאי קאי וחייב ולהכי לא כתב רעהו כדי לחיוביה במועד וכמ"ש התוספו' גבי הדיוט בהקדש· וליכא למימר דכי כתב רחמנא כו' :

ע"ש במ"ש דאין רעהו להקדש קשה דמאי איצטריך רש"י לטעם זה והא הוה אפשר לתרוצי באופן אחר דבשלמא גבי הדיוט להקדש איכא לאוקומי תיבת רעהו להחמיר אבל גבי הקדש להדיוט אי אפשר דאי אמרת להחמיר ולחיוביה כ"ש הא איכא למילף ק"ו ומה הדיוט בהדיוט איבו חייב כ"ש הקדש בהדיוט לא כ"ש דאיכו חייב כ"ש וכ"ת דיו לבא מן הדין וחייב חצי נזק כהדיוט הא ליכא רעהו וליכא למימר חצי נזק א"כ בהכרח אנו מוכרחים לומר פטור וי"ל דכיון דאפשר למימר דרעהו אתא לחיובי הדיוט להקדש בכ"ש ואי ילפינן הקדש להדיוט דלא משלם כ"ש למועד דיו וקיימינן דיו דהוי מדאורייתא וקיימינן דרשת רעהו להדיוט בהקדש דרשינן הכי ונמצא דהקד' בהדיוט משל' חצי נזק וקרא דרעהו לא אתא אלא להדיוט בהקדש:

ע"ש דכי היכי דתם פטור מועד נמי פטור כו' וק' דלעיל נמי גבי הדיוט להקדש מאי פריך בגמ' דא"כ ככתוב קרא להאי רעהו גבי מועד הרי כתבו דכי כתיב במוע' כ"ש היכא דמחייב חצי נזק בתמותו דהתם דלעיל קאי כו' וכ"ת דמועד הוי רבותא טפי הכא נמי במועד הוי רבותא טפי וי"ל דהתם גבי הדיוט איכא למיטעי ולהכי ק' דלכתביה גבי מועד דליכא למיטעי ולהכי איצטריכו התוספות לב' טעמים דהוי רבותא טפי וליכא למיטעי וכ"ת דמאי לא סגי לתוס' בהאי טעמא בתרא דליכא למיטעי וי"ל דהוה ק' דהא במועד פטור ולא בתם ולהכי כתביה בתם דודאי חייב בתרוויהו משום דלא חייביה במועד אלא מאי דחייב בתם וכמ"ש ולהכי איצטריכו לטעמא דרבותא טפי:

עד כאן פרק שור שנגח ד' וה' : מכאן ואילך חוזר לפרק ראשון דף י"א

ד"ה אחרון חייב גם אנזיקין וראשון פטור מכלום כו' רל"ד דבר' דהתוספות כתבו כל זה משנה שאינה צריכה והוא פשוט וכבר כתבו רש"י ז"ל בפירושו וגם למה הוצרכו לאתויי לשון הגמרא בלי שום חידוש והיה די שיאמר ובפרק הפרה מפ' הטעם כו' ועוד דהתוספו' כתבו לעיל ד"ה לא עשר כתיבי כו' דף ג' ז"ל ואכל מקום לא ממעטינן אדם מנזקי דקרא דונפל שמה שור לא איירי אלא בבור עשר כו' לא ממעטינן כו' אלא מאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בור עשר כו' הרי דמשמע דמש"ה לא ממעטינן אדם בנזיקין משום דקרא איירי במיתה ולא בנזיקין והרי הכא דכתבו התוס' דקרא איירי בנזיקין ולהכי כתב

למעוטי

ועוטי בנזיקין אקמא דאינו חייב אלא בתרא דקא עביד שיעור מיתה · ויש לומר דכונת התוספות אתא
לאשמועינן דלא נימא דמאי דקאמר רבנן אחרון היינו דוקא למיתה ובנזיקין שניה' פטורין דומה למ"ש הכוהו
בני אדם כולן פטורין ולפי זה היה קשה מ"ש בגמרא דלא כר' דאי מיירי אף בנזיקין אתי כמי דלא כרבנן
פי' וה נימא לן לפירושי בברייתא דאי כפירוש התוספו' דהאחרון חייב ולא הראשון קשה דכולהו עבדי ומאי
ולמיה דהאי מהאי אבל אי שכיהם פטורין נימא דכתיב כי יכרה איש בור והייכו א' ולא ...
איצטריכו התו' למימר דגם בנזיקין אחרון חייב ולא הראשון ובפ' הפרה מפ' טעמא ובודאי דלהכי איצטריך
מיהב טעמא דלמיתה אין צריך שום קרא לאשמועינן האי דיכא דפשיטא דכיון דהאחרון עבד מיתה ולא
א' דהאחרון חייב ולהכי לא בעי בגמרא טעמא אלא לרבנן דקאמר דבנזיקין האחרון חייב דמן הראוי דכולן
יהו חייבין דיד שכיהם שוה ולמאי דהקשינו לעיל דבמיתה איירי קרא לדברי התוספו' דאין י"ל הכי כמי אלא
מכח הייתור דלמיתה לא איצטריך דמן הסברא דייכינן הכי להכי אמר דלנזיקין אתא קרא לאשמועינן ודאי
הייכו סברת התוספות לפרש הכי ולא כפי' שכתבו לעיל ולהכי מייתי התוספות לישנא דגמרא לפרושי מאי
אמר התם אמר קרא והמת יהיה לו ההוא דקא עביד מיתה דלא נימא פי' היכא דמת השור דמאן
דעביד מיתה ליחייב ולא קיימא להכי פירשו ההוא דקעביד שיעור מיתה ולעולם בנזיקין מיירי :

ד"ה ותו ליכא ואם תאמר כהי כמי דאיכא טובא כו' למאי דהקשה הרב מהרי"בל דגבי קושיא
דהכוהו י' בני אדם לא שייך תירוצא דתוספות יש לומר בזה שכדקדק עוד דמאי קושיא אטו
כי רוכלא כו' ומאי שייר דהאי שייר ואין לומר דרבי ויראה הוה ידע להא דרב פפא ולכולהו פירכי דלקמן דא"כ
מאי לא הקשה כלום לכך נראה דכונת קושית התוספות כך היא כיון דהאי קושיא דרבי ויראה הוי מסברא
דאי דאין כונת המקשה במ"ש ותו ליכא לומר דלאשמועינן האי חידושא דהא הא לא הוי חידוש לתנא כיון
דמסברא דייכינן ליה ודאי דכונת המקשה אמאי לא תני כמי זה המציאות לפרושי מתניתין ואף על גב דליכא
חידושא להכי הקשו התוספות אטו כי רוכלא כו' אבל לקמן דהוי פלוגתא דתנאי בהכוהו י' בני אדם כונת
המקשה להקשות אמאי לא אשמועינן האי חידושא והלכה כדברי מי ולא שייך לאקשויי לאו כי רוכלא כיון
דלאשמועינן חידושא ואיכא למימר מאי שייר דהאי שייר :

גמרא ה"ד אילימא דבלאו איהו לא איתבר פשיטא הקשה הרב מהרי"בל דתחילה פריך פשיטא
דהאחרון חייב משום דלא חשיבה פשיעה מה שלא עמדו כשבא זה לישב ולבסוף פריך וכימא
הו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר פי' ואתם כשישבתי הי"ל לעמוד ע"כ והייכו יכולים לחלק ולומר דשאני
הכא דכיון דהוה מתבר בתרי שעי היה להם לעמוד כשבא זה לישב אבל למאי דקאמר מעיקרא הוה ס"ל
דבלאו איהו לא הוה מתבר כלל ולהכי לא הוי פשיעה מה שלא עמדו · אלא דקשה לזה מה שכתב לבסוף ל"ש
בהדי דסמיך תבר פירש רש"י דבלאו איהו לא הוה מתבר כלל כו' ואח"כ כתב סמך בהו ולא יכלו לעמוד
כו' ואמאי איצטריך למימר הכי והא אי לא הוה מתבר כלל לא הוי פשיעה מה שלא עמדו ויש לומר דהמקשה
הוה ס"ל לחלק כמ"ש דכל דלא מתבר לא הוי פשיעה והמתרץ חידש לו דאפילו הכי הוי פשיעה כל שלא עמדו
ומש"ה פטרי הכא שלא יכלו לעמוד ודקדק רש"י כך מדקאמר דסמיך בהו כו' ודאי דהכונה לומר שלא יכלו
לעמוד וכיון שלא יכלו לעמוד להכי כתב דלא איתבר כלל דלא איצטריך השתא תלמוד' לאוקימת' בתרי שעי :

רש"י אלא לנזיקין שמין כדכתיב והמת יהיה לו כו' הקשה הרב מהרי"בל דלפי' רש"י דלא הוי האי
היכא דשואל לפחת נבלה כלפי' רשב"ס והביאוהו התוספות בהשוכר דף נ"ו אלא אתי למימר
גנב וגזלן חייב לשלם בהמה וכלים ממילא הוה ליה למימר לנזיקין שמין משום קרא דישיב אפילו סובין כו'
ותו אמאי לא פירש רש"י כפי' רשב"ס שהביא הכרת גם לפי' מדאמר לעיל כולן כאבות לשלם ממיטב כו' ותו
מאי שנה דנקט האי קרא דוהמת ולא שאר קראי דלעיל דהייכו קרא דמכה וטרפה כו' ויש לומר דמה שמכריח
לומר דקרא דוהמת הייכו לפחת נבלה איכו אלא משום קושיא דרב כהנא שהקשה לעיל אלא טעמא דכתב

דתמנה כו' ואילו הכי קושיא לא הוי אלא לתירוצא דרב פפא דקאמר לעיל כל מילי מיטב הוא דאילו לרב הונא שתירץ או בכסף או מיטב ומחלק בין אית ליה בין לית ליה כו לא צריך להאי תירוץ דפחות מכלה וכמ"ש שם הרב מהריב"ל אם כן ודאי דהאי מימרא דשמואל לא אתי לתירוצא דרב פפא דהא האי מימרא דשמואל שהוא מהראשונים ותלמודא ידע לה קודם תירוצא דרב פפא שהוא אחרון דלא ידעי' ליה עד דאתא רב פפא ורב הונא בריה דר"י ומני רב ולהכי לא רצה רש"י לפרש כפירוש רשב"ם דלדין פחות מכלה קאמר שמואל הכי דינא וכיון שכן להכי פירש רש"י קרא דוהמית דהיינו אפילו אית ליה כסף או מיטב לשלם בעלים משלמים בכולה ולהכי נקט האי קרא דוהמית דהוי כולל ולא קרא דהשיב דלא הוי אלא דלית ליה ומאי דנקט האי קרא דוהמית ולא שאר קראי משום דאמוראי קאמרי לשאר קראי אבל קרא דוהמית ברייתא קאמר ליה ומ"ש התוס' ואע"ג דקי"ל ישיב לרבות שוה כסף כו' אתא לתרץ קושית רשב"ם דלעיל אחר תולדות דאבות לשלם ממיטב וכל מילי מיטב הוא לא קשיא לרש"י משום דשאני נזקין כו':

ד"ה דקא מעשרת לה מיום א' פי' שמספרת י"ד של נקבה כו' רל"ד מאי פי' אחר איכא הכא ולפרש זה כאשר תחילה דקשה קושיא אחת בגמרא ומחמת קושיא זו היה אפשר לפרש פירוש אחר בגמרא ולפי אותו פירוש לא הוה קשה קושית התוספות והשתא הקושיא היא דבגמרא מסיק לבסוף קי"ל דאין שליא בלא ולד כו' משום לבסורא דעיקרא הוה ס"ל דיש מקצת שליא בלא ולד וכן היה דעת המקשה לדעת רבי אליעזר ואף על גב דמתניתין היא שליא שיצתה מקצתה כבר הקשה זה המקשה לבסוף ותחילה הקשה מאי דעתיך תומרא דאתי לידי קולא ואיכא למידק דמאי פריך תומרא דאתי לידי קולא איפוך ליה דאין ראוי להתחיל ביום א' דהוי ס"ס שמא אי מקצת שליא בלא ולד ואת"ל דאין מקצת שליא בלא ולד ש' איכא דאשו כו' ולתירוץ זה היה אפשר לומר דהכי פריך אין הכי נמי דלדידי הוא ס"ס וראוי להקל אבל פריך לר"א דלדידיה דאינו מקל אף בס"ס קשה דהוה תומרא דאתי לידי קולא ואמאי מתחיר ביום א' דאיכא ס"ס ואינו מחמיר ביום ט' משום דאיכא ס"ס דהיינו ש' אם יצא ראשו ואת"ל דלא יצא שמא הוא זכר ולפי פירוש זה לא ק' קושית התוספו' דפירכת הגמרא לא הוי אלא מאי שנא הא' ס"ס דיום א' מס"ס דיום ט"ו לזה פירשו התוספו' דאיכא קושית הגמרא אלא אמאי תטהר ביום ט"ו ולקושיא שהקשינו לעיל לא ק' מידי דלעולם המקשה לא ס"ל דיש מקצת שליא בלא ולד אלא דאין מקצת שליא ולהכי כדאיתא בגמרא דהא קי"ל פריך פשיטא דהא תנינא שליא כו' וכיון שספי' הכנון הוא דהוי תומרא דאתי לידי קולא ואמאי מיקל ביום ט"ו ק'

(דף י"ח ע"ב) קושית התוספות:

ד"ה בכור שנטרף כו' משמע קצת דאם קים לן בגויה דכלו לו חדשיו ומי היה חייב לפדותו כו' איכא למידק דמאי קאמרי התוספו' דמשמע קצת והוא דקדוק מבואר וי"ל דאיכא לדחויי דאה"נ דאפי' קים לן שכלו אינו חייב לפדותו וטעמא דגזרת הכתוב דאי לא הוי בן חדש אין חייב לפדותו והוא דקאמ' רש"י דכמת מעכשיו לא איצטריך קרא היינו משום דר"א דלא הוי טעמא אלא משום דהוי כפל אבל השתא דכתיב אך פדה כו' אשמועינן דלא כהא תליא מילתא אלא גזרת הכתוב היא ומ"מ כתבו התוספו' דמשמע קצת משום דאי לאו אשמועינן ר"א האי דינא בבכור שנטרף שלעולם ספיקא ה"ל לאשמועינן אפילו בודאי כלו לו חדשיו אלא ודאי דאם קים לן דכלו חייב בפדיון וכמ"ש הרב מוהריב"ל יע"ש: ולמה שהקשה הרב מוהריב"ל דלמאי לא הקשו התוספות ממאי דאמר נמי בפ' יש בכור לכ"ע מרישא דמימרא דקאמר מעכשיו כ"ע מודו דאין בנו פדוי ע"כ אדר הומילה זו איכה קושיא כלל דודאי דאין ראיה מפודה בנו תוך שלשים יום וקאמר מעכשיו ואיכא ספק נפל ולהכי קאמר קרא ופדויו מבן חדש לומר שאין זה צריך פדיון וכיון שאמר מעכשיו וכיון לעת שהיה פטור ודאי לגמ' יתנה נתן ולהכי אין בנו פדוי אבל כשקים לן שכלו אין כאן ספק ולהכי ראוי שיהיה פדוי ואין להקשות עוד על תוספות דאי דמאי דמקשו התוספות דניחא לר"א דהלכה ס"ל כרב דבנו פדוי היכא דנתאכלו המעות דהכתיין' הלכתא אהלכתא דהאי מימרא דר' אליעזר הוי הלכתא והתם איפסקא הלכה כשמואל

וכמ"ש

מו"ש שם התוספות ועוד דלאבית תלמודא אך חלק הא כיון שנהרג תוך שלשי' יום מופדויו נפקא הקשה הרב
והריב"ל דהרי התוספות אמרו לעיל דלפי' רש"י איצטריך אך חלק כי היכי דלא נימא דבכור שנטרף אילו לא
איקטיל הוה חי וקיי"ל אך חלק דלא נימא אי לא הוה מיקטיל הוה חי אלדרב' אין דהוה מת דהוה כב[illegible] וד הקש'
מאי הקשו לפי' רש"י דהא קאמר בגמרא מתוך שנאמר פדה תפדה יכול אפילו נטרף וכיון שכן איצטריך קרא
אך חלק ואע"ג דמיום השמיני ירצה דרשינן גזרת הכתוב מהאי קרא דופדויו לא הוה דרשינא הכי אי לאו
רא דאך חלק משום דכתיב פדה תפדה כו' ע"כ אחר המחילה כר' דהתוספו' מקשו שפיר והני תרי קושיי
הקשה הרב ז"ל קלא מתרץ סבירתה דכוונת התוספות כך היא לפי רש"י דמקרא דופדויו לא משמע
לא בזמן מעשיו אבל בנהרג מסברא דנפשין ה"א דפודין אותו משום דאמרינן אי לאו דאיקטיל הוה חי ולא
"ל גזרת הכתוב כלל אע"ג דגבי בהמה כו' אמר' דהוי גזרת הכתוב דהא לרש"י אם קים לן שכלו חייב לפדותו
מו שהוכיחו התוספות לעיל ועל זה הקשו על פי' רש"י דהיכי קאמר דמסברא דנפשין אמר' דנהרג פודין
תו ולא נפקא מופדויו מבן חדש והא בגמרא אמר דמדכתיב פדה תפדה ה"א יכול אפילו שנטרף והיינו
ריבויי והא לרש"י לא צריך ריבוי דהא מסבר' דנפשין נפק' ולא ודאי מדלא' דמפל' תפדה הוה נפקא לן דפודין
שמע דנהרג נפקא לן מופדויו והיינו דקאמר התוספו' ועוד דלהכיך בגמרא אך חלק ר"ל דאיצטריך מיעוט
היכי דלא נימא דמריבויי נפקא דצריך פדיון וא"כ נפקא לן דמופדויו נהרג להכי צ"ל דמריבוי דפדה
תפדה ה"א דפודין אותו:

באותו דיבור משמע קצת דאם קים לן בגויה דכלו לו חדשיו ומי דהיה חייב לפדותו וק' דבפ' יש בכור
אמר יש מקשים דהא בגמרא התם מחלק לשמואל מהיא דקדושי אשה דמייתי רב התם דבידו
דשה' מעכשיו אבל הכא אין בידו לפדותו מעכשו ואם כן מאי מקשו התוספות מבכור דקים לן בגויה דכלו
ואכי כלו לו חדשיו דבידו לפדותו מעכשיו אבל היכא דלא קים לן דכלו אין בידו לפדותו וי"ל דשפיר מקשו
ש"י אם איתא דבקי' לן דכלו אפשר לפדותו מעכשיו והוא בר פדיון וזה לפי דלא קים לן איכו פודה אותו הא
י פדיון הוא ואפשר לפדותו מעכשו ע"ת אם יהיה בר קימא בנו פדוי מעכשיו ואם לא אין צריך פדיון אלא
אי דגזרת הכתוב דאין פודין פחות מבן חדש ולהכי קאמר דאין בנו פדוי לפי שאין בידו לפדותו מעכשיו
וכיוצא בזה אמרו בפ"ב דביצה לענין עירובי תבשילין דמערב ע"ת ביום א' של י"ט של גליות:

ד"ה בגדול אחי אם מוחין הרשות בידם אבל כל זמן שלא מיחו כו' כדאמ' בהניזקין כו' איכא למידק
דלמה הוצרכו התוספות להאי חילוק ומאי הרגישו בגמרא ועוד מאי מייתי מהניזקין אדרבא משם
להוכיח להפך דאמר' התם דף נ"ב עשרה כנעא אפוטרופא דיתמי אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרו
לבניס ומכסי מיתמי א"ל כי היכי דלשתמען מיליה כו' וקא מיחו ולא הועיל מחאתן ועם שלפי האמת איכה
פי' דיש לחלק במחאה בין בשעה שלובשי' מכסי יתומי' בין לאחר שלבשו וכמ"ש הר' הנו' הכא בפרקין מ"מ אין
יה לדין זה מהתם כלל טפי מהכא · ואפשר דכוונת התוספות כך דקדקו בגמרא דקאמר רב פפא פעמים
מה שעליה' אין שמין מפכתת לה בגדול אחי כו' והרגישו דה"ל לרב פפא למימ' ואם היה גדול אחי אין שמין
ה תירכו בתו' דבגדול אחי נמי פעמים שמין ופעמים אין שמין והיינו אם מיחו בידו שמין ואם לו מיחו אין
ין והרגישו התוספות לפי חילוק זה הביאו ביתומים הגדולים איכא לחלק בין מיחו לשתקו דאם מיחו מועיל
זאתן ואם שתקו א"א למחות אח"כ דודאי מחלו אבל בקטנים דלאו בני מחאה ניכהו דהא אין מחזיקין
כסי קטנים מאי לבשו ומכסו בנכסי קטנים והא אי ידע אפשר דלא הוו מחלי · לזה הוכיחו מהתם דעל
הסתם כל זמן שלא מיחו יכולין האפוטרופוסים ללבוש מנכסיהם על הסתם דלשתמען מיליה:

ד"ה לא מיבעיא ש"ח פירוש דפטור מגנבה ואבידה כו' נראה שהפי' האחר שבאו לשלול התוספות הוא
דמאי דאמרינן פטור היכו אלא מאונסין אבל חייב בגנבה ואבידה אע"ג דהוי ש"ח והטעם דהא
ולא ודאי לא פליג אמתניתין דפ'כל הגט דאמר דהוי טענה אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר וכמו שהביאו

התוספות בסמוך דהוה ק' לעולא ובשלמא אי אמרי' דהאי טענה דמסרו לבן דעת מהני לבשלא יהיה פשיעה גמורה לבשיהיה חייב אף אם כאנס אבל אם נגנב או כאבד דמטי קצת לפשיעה חייב אף ש"מ משום טעם דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר דלא ק' מתני' דאין רצוני דהא מהני האי טענה לחייבו בגניבה ואבידה אבל אי פטור אף בגניבה ואבידה ק' מתני' והתוספות לא ניחא להו האי פירוש' דא"כ שהוא ש"ש שמסר לש"ח או לש"ש אחר מאי מהני האי טעמא דאין רצוני איתיה שיהיה חייב כ"ש באונסין כמו גבי ש"ח שהוא חייב בגניבה ואבידה א"כ היכי קאמר עולא שהוא פטור אלא ודאי דלעולא לא מהני האי טעמא ולא מידי ולהכי אנו מוכרחי' לומר שפטור הייני מגניבה ואבידה והיינו שלא יהיה זה נתפס בעבור מה שנגנב ביד ש"ש אבל מ"מ חייב כדאיתא בהמפקיד:

ד"ה דעלויי עלוי כו' אין לפרש כו' הוא מקושר עם מ"ש בסמוך שאם נגנב ביד הש"ש שיתחייב לשלם לבעלים א"כ מכיכן לומר דעלויי הייני שישלם אם נגנבה:

ד"ה את מהימנת לי לפי טעם זה כו' מה שהכניעו התוספות כל זה הוא דהיה מקום לומר מדקאמר רבא טעמא דאת מהימנת לי ומתניתין טעמא דאין רצוני משמע דס"ל לרבא דכולא חדא טעמא היא ואי טעמא מכי למימר אין רצוני משום דאת מהימנת לי אבל בלא טעם זה לא מכי למימר אין רצוני ומשו"ה כקט טעמא דאת מהימנ' שהוא טעם למ"ש אין רצוני כו' לזה אמר אל תטעה לומר דהכל דבר אחד דבהמפקיד אמר דהב' טעמים הם שוכין ואין להקשות לעולא כו' והא דלא קאמר לרבא לפי מ"ש שאין הטעמים שוים י"ל דאין קושיא ממתניתין דאין הכרח ממשנה שהב' טעמי' אינן שוין אלא מהוכחת גמרא דפ' המפקיד ואין קושיא לרבא אבל לעולא ק' מתניתין דאין רצוני כו' אבל זה הוא לפי מ"ש לעיל בפי' פטור דהייני מגניבה ואבידה וכמ"ש דאילו ה"א דחייב ופטור מאונסין דוקא לא הוה ק' מידי וכמ"ש לעיל:

גמרא מיכיה מיכיה אפילו מגלימא דעל כתפיה ע"כ יש מי שהקשה לפי' מ"ש הרא"ש בפסקיו בפרקין גבי ההיא דאמ' רב הונא או כסף או מיטב דף ב' ע"ג סי' ד' והביאו הריב"ה ס' ק"א ולעניין בע"ח או אית ללוה מטלטלי ומקרקעי כפיכן למיהב מטלטלי אם חפץ בהכי המלוה יותר ממקרקעי כיון דזוזי יהיב כל מילי דמקרב לזוזי עפי והייני מטלטלין דאי לא מודבן הכא מודבן במתא אחריתי · וא"כ אמאי לא מתרץ עולא לעולם מיכיה וכגון שיש לו מקרקעי ואתא לאשמועי' דאיכו יכול לדחותו אבל קרקע משו' דעבד' מטלטלי וכפיכן ליה דיהיב ליה כל מיליה דמיקר' לזוזי טפי אבל אי עבדא כמקרקעי לא מכי למימ' הכי וכדכתב הרא"ש שם והביאו הריב"ה בסי' ק"כ בריש הסי' ע"כ וי"ל דאין זו קושיא דאפילו עבדא כמקרקעי ודאי לגובה ממנו כיון דהוי קרקע דבייד אבל טעמא דיהיב מטלטלי לא הוי אלא דאי לא מודבן הכא מודבן במתא אחריתי וגבי עבדים שייך האי טעמא כמכא אפילו הן קרקע כפיכן ליה מהאי טעמ' ולקמן אמר דשאני בין קרקע דבייד קרקע דלא בייד ואין להקשות אימור דהא אתא לאשמועיכן דאף על גב דהוי כמקרקעי איכו יכול לדחותו אבל קרקע דלא בייד דהא עולא הוה משתמע מרב כהן דלא למימ' ליה דר"א ס"ל דעבדא כמקרקעי וכדאמריכן בסמוך איסתמעין עולא אם כן היכי הוה אמר ליה הכי ור"כ לא אמר ה"כ דהא אמר ליה לעולא אי אמר אפילו מיתמי ואמר ליה דלא:

ד"ה כגון שעשאו אפותיקי והשתא גבי מיתמי כמו מלוקח כו' כראה דכוכת התוספות לומר דלא כימא מדלא קאמר אלא הכא במאי עסקיכן משמע דלא הדר מתירוצא קמא דלא מיירי ביתמי ומשו"ה לא קאמר אלא וגבי מלוקחות ולא מיתמי וטעמא דביתמי לא שייך טעמא דקלא ולזה קאמר התוספות והשתא גבי מיתמי כו' לומר דאי אפשר לומר דגבי מלקוחות ולא מיתמי ומ"ש התוספות וה"פ אמר רבי אליעזר אפילו מיתמי בלא אפותיקי כו' צריך לדקדק בכוונת התוספות מאן דכר שמיה אפותיקי ולמה הוצרכו לומר דמיירי בלא אפותיקי ועוד אם כוונתם ליישב ע"פ דברי' אלו שתלו התוספות דאין חילוק בין לקוחות ליתומים ולעולם גבי מיתמי אם כן הל"ל אלא הכ"ע דכל עיקר הרגשו וקושיתו לא היה אלא זה וא"כ

איך

איך יישבו זה לכן נראה דהתוס' באו לשלול פי' אחר דלא כימא דהפ' דרב כהנא דקאמר אפי' מיתמי ר"ל לא
מבעיא מלקוחות שלא אפי' מיתמי והיכי קאמרי דפשיטא לר"כ דודאי ר"א מיניה לא קאמר דודאי דאפי' מגלימא
דעל כתפיה כ"ש מעבדי' ולמ"ד דעבדי' היינו מטלטלין זה א"א דודאי עבדא כמטלטלי לו"א דאפשר דבאפותיקי
איירי ולהכי אפילו מיתמי וכ"ש לקוחות ומשני ראשונה מיניה ואתא לאפוקי יתומים ופריך אפילו מגלימא כו'
והדר משני כדרבא וגובה מלקוחות ודאי דאיכו גופה מיתמי ולזה לא אמר אלא הב"ע משום דקאי אתירוצא
דלעיל דלא איירי ביתמי לזה אמר התוספות דכוונת ר"כ דקאמר אפילו מיתמי ר"ל בלא אפותיקי וטעמא
משום דעבדים כמקרקעי כו' ומשני מיניה פי' בלא אפותיקי לא גבי אלא מיניה ר"ל דדברים אלו לא הדר
בהו ולהכי לא קאמר אלא דכי משני כדרבא אכתי בתירוציה קאי דלא גבי מיתמי בלא אפותיקי אלא מיניה
דוקא ואף על גב דלא קאי כתירוצא דמיניה מכל מקום לא קאמר אלא משום דמקיים דבריו דלא גבי מיתמי
(דף י"ב ע"ב) משום דעבדא כמקרקעי:

ד"ה אגב מתניתין ידענא כו' למה שהקשה הרב מהר"א ששון ז"ל בסי' רי"ח עם מ"ש התוס' לקמן ד"ה
למה לי עומדין כו' ומטעם אגב כו' כתבתי ישוב נכון על זה במהדור' קמא בדיבור למה לי עומדין
יע"ש כו':

גמרא ליחא כתנאי מכר לו עבדים וקרקעות כו' הקשה הרב מהריב"ל דאמאי שביק בריתא דאביי
דמשמע מינה דעבדא כמטלטלי עוד ק' דהוי בריתא דהחזיק בעבדים קשיא רישא אסיפא
דמרישא משמע החזיק בעבדי' כו' החזיק בקרקעות לא קנה עבדים משמע דעבדא כמקרקעי ומשו"ה לא קנה
דאין קרקע נקנה באגב ומסיפא משמע דעבדא כמטלטלי ולהכי החזיק בעבדים לא קנה מטלטלי כו' ולפי
פי' רש"י דפי' טעמא דהחזיק בקרקעו לא קנה עבדים משום דאין עומד העבד בתוכה א"כ קשה מאי מקשה
בסמוך מבריתא דהחזיק בקרקע קנה עבדים והא כבר ידע המקשה תירוץ זה וי"ל דודאי המקשה עיקר הכרח
ראייתו דס"ל האי תנא דמכר עבדים וקרקעו' כו' דעבדא כמטלטלי איכו אלא מהאי רישא דהחזיק בקרקעות
לא קנה עבדים דבריתא אחריתי איכא דקתני קנה עבדי' ובודאי דיש חילוק בין עומדין לתוכה ובין אין עומדין
לתוכה והוה ס"ל למקשה דודאי אם באנו לחילוק זה אנו מוכרחין לומר דס"ל האי תנא דעבדא כמטלטלי
ולהכי בעינן עומדין בתוכה או משום דס"ל דכבורין בעינן או דס"ל דיש חילוק במטלטלין דוקא בין ביידי ללא
ביידי משום דהוא דבר הנקנה באגב ואיכא נמי למימר דבעינן כבורים אפילו בעלמא ואע"ג דאפשיטא בעיין
בפ"ק דקידושין דלא בעינן מ"מ מטלטלי' דביידי בעינן אבל כי אם עבד' כמקרקעי אין הקניין מדין אגב אלא
מטעם דהוי כמחובר לקרקע וכמ"ש התוספות אפשר דאין חילוק בין קרקע דביידי ללא ביידי וכיון שכן ק'
מהא דשמואל ומהכרח כל זה אנו מוכרחים לומר דס"ל האי תנא עבדא כמטלטלי ולהכי קאמר כמי החזיק
בעבדים לא קנה מטלטלים ואידך דסבר דקנה מטלטלין ודאי סבר דעבדא כמקרקעי ולהכי לא
מייתי תנא מהאי בריתא דאביי דהתם איכא למידחי דהאי דקתני מטלטלין נקנין עם הקרקע ואינן נקנים
עם העבדים אפשר משום דבעינן דומיא דערים בצורות כו' ופרוזבול שאני משום דמחוסר גובייינא כו' ואילו
בריתא דמכר קרקעות ועבדים אין עיקר ראייתו דס"ל עבדא כמטלטלין אלא מרישא דהחזיק בקרקע לא
קנה עבדים וכמ"ש לעיל:

גמרא והתניא החזיק בקרקע קנה עבדים כו' ק' דאמאי לא מתרץ בגמרא דבריתא דקתני לא קנה
מיירי באינו כפות ובריתא דקתני קנה מיירי בכפות ומטעם אגב - ועוד הקשה הרב
מוהריב"ל בדברי התוספות דמשמ' בהתוספות סותרין דבריו בב' דבורים דבד"ה מכר לו עבדים כתבו התו'
דאי מטעם אגב אמאי מפליג בין עבדים למטלטלין דאי משתמרת בתרוייהו קני כו' ובדבור המתחיל למה לי
עומדים בתוכה כתבו דאו מטעם אגב דסתם עבדים אינם משתמרים כו' ואי סתם עבדים אינן משתמרין
בתוכה מאי קשיא להו אמאי מפליג אימא דמשו"ה מפליג דסתם מטלטלין משתמרים וסתם עבדים אינם
משתמרין

משתמרין ואימא דמטעם חצר איירי וא"כ הדרא קושיא לדוכתין מה שתירצו התוספות בלוותו דיבור דמכר לו עבדי' שהוקשה להם אמאי קאמר בגמרא לימא כתנאי מר סבר עבדא כמטלטלי ומר סבר עבדא כמקרקעי כו' והא אי מטעם חצר קנו בה מה לי עבדא כמטלטלי או כמקרקעי אפילו שיהיה כמקרקעי לא מהני משום דהוי חצר מהלכת כו' לכך נראה כוונת התוס' במה שתירצו דא"א לומר דטעמא דמתניתין הוי משום חצר דהא אי אין בתם עבדים משתמרין בתוכו משום דהוי בגיבורין כו' כמ"ש התוספות בסוף א"כ מאי מפליג בין מטלטלים לעבדים ת"ל דגבי מטלטלים איכא חצר דהוי משתמרת וגבי עבדים אינו משתמרת ולא הוי חצר והיכא דחצר דבעינן לא אתא ובשלמא מדין אגב איכא לאשמועינן הכא חילוק בעבדי' לא"ד דעבדא כמטלטלי ואינו משום דמשתנה הקרקע והיות כקנה אגבי מטלטלין או עבדים דהקרקע במקומו עומד אלא המטלטלין משתנים מניידי ללא ניידי דבעינן עומדין בתוכו אבל מדין חצר החצר משתנה מדין משתמר לאינו משתמרת ולהכי לא מצי לתרוצי בהאי ברייתא דהחזיק בקרקע קנה עבדים משום דמיירי בכפות וברייתא דקתני לא קנה בעבדים שאינם כפותים דא"כ דמטעם חצר קנו בה אמאי מפליג כו' וכמ"ש התוספות אלא דאכתי ק' דאימא דברייתא דלא קנה איירי מטעם אגב ולהכי מפליג בין עבדים למטלטלי' דעבדים ניידי ובעינן צבורין בתוכה וברייתא דקתני קנה איירי בקנין חצר ומיירי בכפות ובהכי לא ק' קושיא דשמואל והכי משמע מדברי התוספות דקאמר ע"כ לא מטעם חצר כו' דמשמע דאי הוה איפשר למימר דהוי מטעם חצר לא הוה ק"לן מידי מההיא דשמואל כו' וי"ל דאי מיירי בכפות פשיטא היינו מטלטלים דלא ניידי ואע"ג דגבי חצר מהלכת אשמועינן ברייתא בכפות היינו משום דקאמר כל שאילו מהלך לא קנה כו' איצטריך למימר דבכפות לא אמר הכי אבל הכא בקנין חצר כיון דמשתמרי משום דהוי כפות מהיכא תיתי למימר איפכא:

ד"ה ליה לי עומדין הקשה מהר"ב"ל דאי טעמא דמקשה מאי דלא פריך לברייתא דלא קנה אמאי לא קנה והאמר שמואל היינו משום דמצי לחלק בין ניידי ללא ניידי כו' א"כ מאי פריך ל"ל עומדין כו' אברייתא דקנה אימא משום דניידי ואי כפשך לומר דמשו"ה פריך דאם אתה בא לחלק בין ניידי כו' אימא דלא קנה אף בעומדין בתוכה א"כ מאי משני וליטעמיך כו' הכא נמי שאני מקרקעי כו' והא אין ראוי שיקנה אף בעומדין כוונ' המתרץ לומר דלזה אמר דקא עביד ניידי לכשיצטרך שיהיה עומד בתוכה מ"מ עיק' התירוץ לא קאמר ע"כ · ואחר המחילה לא קאמר אלא עיקר התירוץ דלמאי איצטריך למימר וליטעמיך אלא להאי חילוק ממש דכיון דכוונת המקשה לומר אין ראוי למימר חילוק דניידי אלא דלא מהני כלל ואי מהני אף באין עומדין ולהכי משני וליטעמיך אע"ג לא בעינן צבורין הכא משום דניידי בעינן צבורין כלו' ואימא דכיון דניידי לא מהני קנין אגב כלל אלא ודאי דמהני קנת והיינו בעומדין הכא נמי כלומ' דמהני קנת להאי מילתא דשמואל והיינו בעומדין כו' עוד הקשה לדברי התוספות דכתב עבדים אינם משתמרין וזה מוכרח דאי לאו הכי אימא דברייתא דקתני קנה משום חצר א"כ מאי קא משני וליטעמיך להך לישנא דקאמר עבדא כמטלטלי כו' ס"ל דאין משתמרין א"כ לא מוכח דשאני מטלטלי דניידי כו' דהכא איכא דטעמא דברייתא הוי מטעם חצר ומשו"ה לא קנה מטלטלין כו' ע"כ ואני בעניותי לא ירדתי כלל לסוף דעתו דאי מטע' חצר אמאי קתני איך ברייתא קנה והא אינן משתמרין אלא ודאי אנו מוכרחין למימר דהוי מטעם אגב והא לא בעינן צבורין אלא ודאי מאי אית לך למימר שאני מטלטלי דניידי כו':

והתנן המקדש בחלקו כו' הקשה בע' לחם אבירים דמשמע דלהאי תירוצא דמוקי מתניתין דאין בהם מעילה כר"י הגלילי קשה האי קושיא והא בלאו הכי קשה דר"י הגלילי הא קאמר ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים ע"כ וי"ל דאי לא הוה מתרץ מתניתין בקדשים קלים וכר"י הגלילי לא הוה קשיא מידי דהא מתרץ לקמן האי ברייתא דומעלה מעל בבכור בח"ל ובהא לא הוה קשה האי מתניתין דהמקדש בחלקו דה"א דהיינו בא"י דחזיא להקרבה אבל כיון דבמתני' קתני נכסים שאין בהם מעילה ולהכי תלי מילתא במעילה משום קדשים קלים שאין בהם מעילה והוי ממונו אם כן קשה המקדש בחלקו דהא קתני

קדשים

קדשים קלים דאינה מקודשת ואמאי הא ממונו כיון דלית בהו מעילה ומשני דמיירי לאחר שחיטה ולא אמר רבי יוסף הגלילי דהוי ממון בעלים אלא מחייב משום דקאי באחריותו ומאי דתלי במעילה לא הוי אלא משום קדשים קלים דמחייב כו':

ד"ה ומחייב מי אמר תימא מאי ב"ד אי מחייב לא אמר כ"ש לאחר שחיטה כו' הקשה הרב מהריב"ל דמאי קושיא דאין הכי נמי דמחייב קאמר אבל בבכור ת"ל כדמשני רבינא ואם אמרת דבכל קדשים קלים קאמר ר"י הגלילי אמאי מוקי בבכור ת"ל לישני הא ר"י הגלילי כו' וכלאור המקשה בסוף דבריו והיה עם לבבי לפרש כוונת התוספות דה"ק דמשמע שאמר ומחייב מי אמר משמע דאי לא אמר מחייב כ"ש לאחר שחיטה ומההיא דמייתי מתירוץ רבינא בבכור בת"ל אדרבא מיירי בין מחייב בין לאחר שחיטה ואם כן לא ה"ל למקשה למיפרך ומחייב מי אמר אפילו היכא דקוי להקרבה פי' ובהכי תירץ שפיר דלפי דברי רבינא אין הכי נמי דמוקי לאחר שחיטה אבל היכא דלא חוי להקרבה אבל לפי מילוקך כו' דמחייב אפילו חוי להקרבה כו' ולהכי פריך מאמר דהיכא דקוי להקרבה בין מחייב בין לאחר שחיטה לא אמר· והיותר נכון בעיני הוא דה"פ תימא מאי ב"ד אי מחייב לא אמר כ"ש לאחר שחיטה ואיהו לעיל פריך להפך והתנן המקדש בחלקו כו' כיון דלא כר"י הגלילי ומשמע דמשום דס"ל דר"י הגלילי כולל קאמר כל מיני קדשים קלים בין מחייב בין לאחר שחיטה בין בכור ת"ל בין בת"י להכי פריך דאי הוה ס"ל שום חילוק מאי פריך· כתנו עוד ואין לומר דה"פ ומחייב מי אמר אפילו היכא דקוי להקרבה כו' ר"ל שהיה אפשר לפ' שכוונת המקשה לדידיה אין הכי נמי דס"ל דבין מחייב בין לאחר מיתה קאמר ר"י הגלילי אבל לא בראוי להקרבה אלא בבכור ת"ל וה"פ הדברים לרבות קדשים קלים שהם ממונו ר"ל מה שהם ממונו דהיינו דאין ראוי להקרבה מיקרי ממונו דהיינו ממון בעלים· אבל כשראוי להקרבה כבר הוא זכה בו שלחן גבוה ולא הוי ממונו· אבל לדידך דאוקמת מתניתין דקאמר גרסינן שאין בהם מעילה וכיון שתלה מילתא במעילה משמע דכל שמחייב אית בהו מעילה שהם קדשי קדשים איכו חייב הא כל דלית בהו מעילה אף דחוו להקרבה חייב ולהכי פריך והתנן המקדש בחלקו דלדידך אין חילוק בין חזיא להקרבה להיכא דלא חזיא או גם כן לראות מה יתרץ המתרץ הקשה לו ובהכי מתרבא קוש' א' אחריתי שהיה רוצה לפרש הרב מהרי"בל אותה בכוונת התוספות והיא קושיא שראוי לישנה אף אם כאמר שאין זה כוונת התוספות והיא אחר שזה המקשה ס"ל דהא דר"י בבכור ת"ל קאמר מאי פריך מהמקדש בחלקו וכבר אמר דלפי המתרץ דמתניתין דמעילה ר"י הגלילי או לדעת תירוץ המתרץ להכי פריך וכמ"ש ונתנורבו לכוונת התוספות אמר עוד דאם כן כי פריך מבכור ליפריך משלמים פי' כיון שכל קושית המקשה איכה אלא לומר שאין ראוי לבכור כסברת המתרץ דס"ל לר"י הגלילי דבראוי להקרבה קאמר שהוא ממון בעלים א"כ כי פריך מבכור דמוקי לה בבכור ת"ל דאין ראוי להקרבה לכתחילה לסייעיה לדע' המתרץ דס"ל לר"י הגלילי אף בראוי להקרבה דהרי שלמים דראוי להקרבה אפילו לכתחילה ואפילו הכי מיקרי ממון בעלים ויש לומר דה"פ ומחייב מי אמר במתנות כהונה ע"כ לשון התוספות הכונה דהמקשה הכי פריך לדידי דעת ר"י הגלילי דקדשים קלים הוי ממון בעלים היינו דוקא לגבי הבעלים המקדישים השלמים והיינו משום שחייב באחריותו וזכיו"ש רש"י אבל לגבי מתנות כהונה דהיינו חלק הכהנים בשלמים לא הוי ממון בעלי' אבל לפי דעתיך דתליא מילתא במעילה משמע דאף במתנו' כהונה או ג"כ דרכה לדעת מה יתרץ המתרץ אי מחלק בין חלק הכהנים לחלק בעלים או בין מחייב לאחר שחיטה וכיון שתירץ וחילק בין מחייב לאחר שחיטה משמע דמתנות כהונה מחייב הוי ממון בעלים ולהכי פריך לישני והא ר"י הגלילי כו וכמו שפי' התוס' לקמן:

ד"ה ואם איתא לישני הא ר' יהגלילי כו' פי' ואם איתא דמחייב כו' צריך להבין הפי' האחר אשר רוצים התוספות לשלול ולאותו פי' איך מיתקומא ההיא דלקמן דבכור לא הוי בכלל רעהו· ועוד מאי שנא גירסת ר"ח מגירסת רש"י כו' ומשני אלא כו' אמאי הוכרכו לגרס כר"ח ומ"ש והשתא מילתיה דר"כ כו' ונראה דדוקא מחייב הוי ממון גבוה למה הוכרכו התו' לזה ומה ראו על ככה כו' כר' דהפי' שבאו לשלול הוא

דלא

פרחי כהונה

דלא כוונת המקשה דאם איתא סברתך דלדעת ר"י הגלילי ס"ל דאפילו חזי להקרבה כל שהוא מחיים הוי ממון בעלים אמאי קאמר ר"כ ל"ש אלא בכור בזמן הזה דמשמע דעיקר מימרת ר"כ הוא משום דקשיא דהכא קאמר דבכור מוכרין אותו ומקדשין בו את האשה ומתניתין דהמקדש בחלקו בין קדשים קלים אינה מקודש' ומשני ר"כ ל"ש במתניתין דמקדשין בו את האשה היינו בזמן הזה ומתניתין דאינה מקודשת היינו בזמן שב"ה קיים דחזו להקרבה ולזה פריך בגמרא ואם איתא דר"י הגלילי ס"ל דמחיים אפילו חזי להקרבה הוי ממון בעלים אמאי קאמר ר"כ ל"ש דהשתא לא הוי לא כר"י הגלילי ולא כרבנן לישני דמתניתין דמקדשין בו את האשה היינו כר"י הגלילי ומתניתין דאינה מקודשת היינו רבנן ולפי זה אתי שפיר הא דאמר אביי ורבא בשור פסולי המוקדשין כו' דלרבנן הכי הוי כו' והתוספות לא ניחא להו האי פירושא אמאי הוכרך לאתויי בגמרא ואיתיביה רבא לר"כ ומשני רבינא כו' כיון דכל קושית המקשה אינה אלא לר"כ להכי פי' דהיינו לתירוץ רבינא ואגב אורחיה אתא לקיים פי' הראשון בא פותקי שפי' לעיל שפריך ממ"כ דממתנות כהונה דגבי שלמים פריך אבכור דהוי מ"כ ולא מחלק בעלים דגבי שלמי' ורש"י כמי כראה שבא לבלבל זה הפי' שכתב לישני רבינא כו' ור"כ דאמר כרבנן כו' ואחר שכתבתי דרך זה מצאתי בס' לחם אבירים שהקשה לדרך זה ואין קושיא כלל מכל מה שהקשה שם כלל דוק ותשכח· ומ"ש עוד התוס' דמיהו כפסק הוא מבואר שהכוונה לומר בין דאמר דפליגי רבנן אף הקבה אל הקבה וס"ל דאפילו בזמן הזה הוי ממון גבוה והשתא לא הוי מימרת ר"כ אלא כרבנן ולא כר"י בין שתאמר דלא פליג אלא כרבנן מ"מ לא הוי כר"י הגלילי וזה פשוט ומצאתיו אח"כ שפי' כן מהר"י אדרבי ז"ל· ומ"ש התו' ומשני אלא מ"כ שאני והכי גריס ר"ח ורש"י לא גירס כן והשתא מילתיה כו' הכוונה כי לפי פירוש שכתבו לעיל בד"ה ומחיים מי יאמר דפריך ממתנות כהונה דבכור לא"כ דשלמים א"א לגרוס כגירסת רש"י מ"כ קאמרת דמשמע דמעולם לא איירי במתנות כהונה והא לפירוש התוספות לא פריך המקשה אלא מתנות כהונה דשלמים לא"כ דבכור ומשום דהא לבד מחלק בין מחיים לאחר שחיטה ובהא ודאי איירי המתרץ לעיל ובשלמא לפי' רש"י דפריך המקשה ממתנות דבכור לחלק בעלים דשלמים א"ש תירוץ הגמרא מתנות כהונה קאמרת כלומר דאני לא אמרתי דמעולם אלא בחלק בעלים דשלמים ויש חילוק רב בין חלק בעלים למ"כ וכמ"ש התו' לעיל אבל לפירוש התוספות א"א לגרוס אלא כגירסת ר"ח אלא שאני מתנות כהונה והדר ביה המתרץ ממאי דהוה קאמר דאפילו במ"כ דשלמים דהוי ממון הדיוט אלא כל מ"כ היכא דחזי להקרבה הוי ממון גבוה והוקשה לתוספות דאמאי לא פי' פירושו אף לגיר' והוא דמתרץ הגמר' מ"כ קא אמרת והוא דיש לחלק בין מתנו' כהונ' דשלמי' דאחריותו עליו ולפיכך הוי ממון הדיוט ומתנו' כהונ' דבכור הוי ממון גבוה שא שלא רצו לפרש הכי דא"כ דלדע' ר"י הגלילי הוי מ"כ דשלמי' ממון הדיוט ורבנן פליג עליה וקא' דהוי ממון גבוה מעתה במתנו' דבכור איכא לאית' דלא פליגי בין לר"י הגלילי ובין לרבנן איכא לחלק בין בזמן הזה לזמן הבית והיינו ל"ש דר"כ אבל אין לומר דבהא נמי פליגי דאפושי מחלוק' לא מפשינן וכיון שכן לרבנן בין לר"י הגלילי בזמן הזה מ"כ הוי ממון הדיוט כהא דלקמן דפ' הפרה דאמרו שור פסולי המוקדשין דהיינו בכור בזמן הזה דהוי ממון גבוה הוי להפך להכי אמר ומשני אלא מ"כ והכי גריס ר"ח ורש"י לא גריס כן וכ"ת אמאי לא נפרש פירושינו כגירס' רש"י להכי אמר והשתא מילתיה דר"כ לא מיתוקמא אלא כר"י הגלילי ופלוגת' דלקמן כרבנן אבל אי לא הוה אמר הכי כמ"א דהא דר"כ הוי ככ"ע וכמ"ש ולא יהיה אמת הא דלקמן אף לפי התירוץ הגמ' כו' עוד כתבו התוס' ונראה דדוקא מחיים הוי לרבנן ממון גבוה כו' הוא מקושר למ"ש דקודם שהוקשה להם היכי קאמרי' דאפושי מחלוקת לא מפשינן והא אשכחן דפליגי בתרתי מילי דהיינו בכור בזמן הזה בין מחיים בין לאחר שחיטה דלדעת ר"י הגלילי בין הכי ובין הכי הוי ממון גבוה וא"כ אמאי דחיקא להו למימר דפליגי בתרתי מילי דהיינו מתנות כהונה דשלמים ובכור בזמן הזה לזה תירצו דאפי' בבכור בזמן הזה לא פליגי אלא דוקא מחיים אבל לאחר שחיטה הוי ממון הדיוט לכ"ע:

לשון רש"י ד"ה מתנות כהונה קאמרת כו' והא דתירץ רבינא לר"י בבכור ת"ל ולא תירץ בשלמי' משום דכיפא דברייתא מוכיח דבבכור איירי דקתני לא אמר ב"ע אלא בבכור ובן עזאי מילתיה דר"י קא מפרש הקשו הא מכ"ל לרש"י דבן עזאי מילתיה קא מפר' דלימא דפליג בן עזאי אר"י הגלילי דר"י הגלילי סובר דלפי' מעשר הוי ממונו ובן עזאי קאמ' שלמי' לאפוקי מעשר ור"י בן דוסתאי קאמר דוקא בכור ולא שלמי' ע"כ ותו קשה לדעתי דהא לפי המסקנ' דמתני' רבינא אסיפא וכשאומר ר"י בן דוסתאי לא אמר בן עזאי אלא בבכור לא אתא לאפוקי שלמים דכ"ש הוא וכמ"ש בגמ' אלא אתא לאפוקי מעשר אם כן הדר קושי' לדוכתין דאמאי לא קאמר שלמים ומכי לאוקומי בין בא"י בין בח"ל ואמאי מוקי לה בבכור ח"ל וכ"ת דקידושא אתא לאשמועי' דאפילו בכור שהוא קדוש מרחם אפילו הכי הוי ממונו אם כן אמאי לא קאמר רש"י דקידושא אתא לאשמועינן ואפילו דכאמר דר"י בן דוסתאי לא אתא לפרושי מילתא דר"י הגלילי מכל מקום בהא ליכא פלוגתא דבכור קדושתו מרחם ועדיף משלמים להכי מוקי רבינא בבכור חוצה לארץ תו קשה לתירוץ רבינא דלא אתא ר"י בן דוסתאי לאפוקי שלמים אלא מעשר ה"ק לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד והא איהו אתנא קמא קאי דאמר משום בן עזאי לרבות שלמים ואילו הוי שלמים אדרבא לא הוי בכור דהוא חמור יותר ואילו אמר בכור כ"ש שלמים ואם כן היכי קאמר בבכור בלבד ואף על גב דקושיא זו כבר הקשו בגמרא מכל מקום כיון דהיא מפורסמת צריך לתת טוב טעם למקשה דוקקארי לה מאי קארי לה ועוד דקשיא קאמר ולא תיובתא דמשמע דיש תירוץ ויש לומר דאדרבא האי לישנא קא מדייק רש"י דקאמר בן עזאי בבכור בלבד ואילו תאמר דבן עזאי אר"י הגלילי קאי שייך למימר בלבד לפי דסובר בן עזאי דשלמים בחלק בעלים לא איצטריכא ליה כתוב לרבות דפשיטא כיון דבאחריותו קאי ואילו מעשר אי אפשר למימר משום דלא יגאל כתיב אם כן לא אתא קרא אלא לרבות בכור בלבד ולהכי מוקי לה רבינא בבכור ח"ל אבל אי בן עזאי פליג אר"י הגלילי וקאמר דלא אתא אלא לבכור ור"י הגלילי ס"ל דאתא לרבות בכור ומעשר ק' דמנ"ל לר"י הגלילי לרבו' תרתי והיינו מעשר ובכור דתפשת מועט תפשת והייכו בכור דלאו משום דכמכר כו' ואין קושיא מעתה דהא מרבינן שלמים ובכור דשלמים לא איצטריך קרא וכמ"ש:

גמרא אי אליבא דרבנן הא אמרי כי ליכא לאשתלומי כו' לפי פירוש רש"י דהייכו בשור תם דאוזיק דכפרע הכיזק חצי כזק מהשור המזיק ושאר הכזק שהיה לו ליפרע ולא כפרע משום דרחמנ' פטרו דקאמר ומכרו את השור וחצו כו' היה ראוי ליפרע מהבור דכי ליכא לאשתלומי מהאי דהייכו השור דיהא כפרע מהבור כיון שבין שניהם כעשה היזק אלא דסברי רבנן כי ליכא כו' הכא כמי בין שני חלקי הבשר כעשה כזקם ראוי שמה שהיה לי ליפרע מחלק האמורין דרחמנא פטרו משום שור רעהו כו' היה ראוי שאהיה כפרע משור מתנית הבשר אלא דכי ליכא לאשתלומי וק' דהיכי קאמר בגמרא דלרבנן פשיטא דטעמא דקאמר התם ראוי היה שלא יהיה כפרע מחלק דכי ליכא לאשתלומי כו' והא עדיפא מינה הוה ליה למיפרך דבין לרבנן בין לרבי כתן לא היה ראוי שיהיה כפרע משאר הבשר דבשלמא גבי שור ובור אי פליגי רבנן ורבי כתן הייכו אי הבור הזיק או לא הזיק דלדעת רבנן לא הזיק ולדעת רבי כתן הזיק ובהכי פליגי אבל הכא אי ליכא לאשתלומי מהאמורין לפי שפטרן הכתוב מדכתיב שור רעהו אמאי משתלם מהבשר כיון שפטרו הכתוב כמי דכתיב ומכרו את כספו ומתנית זה השור של מזיק ואמאי אולומיה דהאי מהאי ויש לומר דיאמר לו הניזק כיון שמן הדין היה ראוי שאהיה נפרע מן האמורין ולפי שאתה המזיק הקדשת אותם לגבוה לפיכך איני נפרע מהם ראוי שתפרע לי כנגדם מחלק הבשר שבשור שלך:

ד"ה הא מני כו' דע"כ ס"ל הסתא שנים שהזיקו האי כוליה היזקא עבד כו' ראוי להבין כוונת התוספות מאי קאמר דהא כפי' אמרה רש"י דטעמא דרבנן לא הוי אלא משום שנים שהזיקו האי כוליה היזקא כו' ואמאי הוצרכו לאתויי ראייה כיון דלא אסיק אדעתיה טעמא דתוראי כו' ועוד ראוי להבין איך בהכמשת מוכח זה יתיישב קושית ר"י ונראה שהכוונה כך היא דהרגישו התוספות אולי תאמר

דאף שרש"י ז"ל פירש שם דשנים שהזיקו האי כוליה היזקא כו' היינו לפי טעמא אחריכא שהוצרכו בגמרא למימר לרבי נתן אמאי משלם בעל הבור ג' חלקים ואמרו דאנא תוראי בבירך אשכחתיה להכי פירש רש"י דלרבנן לא ס"ל האי טעמא משום דבתר מעיקרא אזליכן ולא בתר השתא דתוראי אשכחתיה בבור כו' אבל הכא דלא ידע המקשה האי טעמא דאי אזליכן בתר השתא דהיה ראוי שיתחייב משום דתוראי בבירך אשכחתיה מש"ה היה אפשר לומר דטעמא דרבנן לפי דעת זה המקשה הוא דשנים שהזיקו כל אחד עושה מחצי' היזק ולפי' בעל השור משלם מחצה ובעל הבור איכו משלם כלום אבל היה ראוי שבשכל מחצית היזק שאיכו משלם השור משום גזרת הכתוב דומכו את כספו היה ראוי שיהיה נפרע מהבור משום דאין עושה שאר היזק כמכא דהכא כמי שור תם זה כל א' מב' חלקי בשרו עושה מחצית ואין לו חלק בהיזק שעשה חבירו ואם כן איכו ראוי שישתלם משאר הבשר בעד חלק האמורין שפטרם הכתוב משום דאין שאר השור הזיק אלא חלקו ולא חלק שאר הבשר היכי ראוי לומר שישלם בעד חלק האמורין והוא רביע המחצית הראשון שבאותו מחצית אין לו חלק כמו שאין חלק לבור במחצית היזק השור ולזה הכריחו שזה אי אפשר לומר כן דאם כן לר"נ דס"ל דבור משלם ג' חלקים היכי משלם בעד חלק השור שלא הזיק ובגמרא מתרץ התם לרבי נתן משום דאנא תוראי בבירך אשכחתיה כו' והשתא לא ס"ל דהא בגמר' מתרץ הכי לבסוף אלא ודאי לא ידע ליה ואם כן ודאי דס"ל דטעמא דרבנן משום דכל אחד כוליה היזקא עבד כו' ולר"נ חייב ג' חלקים משום טעמא דמאי אהני שותפותאי כו' כמו שאמר שם בגמרא כו' · ועוד הקשו בתוספות מכ"ל לתלמודא דתם משלם בעל השור כו' וקשה דכיון דטעמא דרבנן היינו משום דאין הבור עושה היזק אם כן מה לי בשור תם מה לי בשור מועד כו' · ויש לומר דאין טענה זו מועלת אלא לגבי בעל השור המזיק לומר שאיכו רוצה לסייע בתשלומין כיון שהוא דחפו לומר הוא עשה כל ההיזק אבל לא לגבי הניזק כיון שבין שניהם נעשה ודאי ראוי שישלם כל היזקו ולהכי בשור מועד טוען בעל הבור אתה בעל השור עשית כל ההיזק והשתא ס"ל דכוליה היזקא עבד אם כן בעל הבור פטור שכיון שנשתלם הניזק כל היזקו לא נשאר לו תביעה אבל בתם שאיכו משלם אלא מחצית ההיזק ודאי ראוי הוא שלא יפטר ממכו בעל הבור כיון שבין שניהם נעשה ההיזק :

לשון רש"י ד"ה אי אליבא דרבי נתן הא אמר כי ליכא לאשתלומי מבעל השור כו' ובספרי' שכתוב בהם אף ע"ג דאיכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי שבשבא היא דהתם לא מצינו לאוקומי בהכי ע"כ ודאי דכונת אותם ספרים כך היא דבעל השור איכא לאשתלומי מיניה מחצה כיון דשור תם ומשלם מחצה ואף על פי כן משתלם מבעל הבור ג' חלקים הרי דאף על גב דאותו רביע שהוא משתלם מן הבור היה אפשר להשתלם מן השור ואף על פי כן משתלם מן הבור וכ"ש הכא דליכא לאשתלומי מהאמורין שהם לגבוה שראוי שישתלם מהבשר אותו חלק דאזיק אימורין · כמכא שהיה אפשר לפרש הכא האי פירושא אלא דמהתם אי אפשר לפרש הכי דהא התם פריך מאי קסבר אי קסבר האי כולי היזקא האי משלם פלגא כו' הרי דאין ראוי שיפרע יותר מהמגיע לו ולא אמריכן אף על גב דאיכא לאשתלומי מהאי כו' וכ"ש במ"ש התם אי קסבר האי פלגא היזקא עבד כו' ואידך רביע' מפסיד ואמאי והא אע"ג דאיכא לאשתלומי כו' וליכא למימר דמאי דאמר דאיכא לאשתלומי מהאי היינו מטעמא דשותפותאי מאי אהנית לי דהא להוא טעמא ליכא לאשתלומי מבעל השור יותר מרביע דהא טעין בעל השור כשם שבעל הבור כולי היזקא עבד והיה ראוי שישלם כל ההיזק והכא אסייע ליה ברביע. כך ראוי דכפלג' נזקא שאני חייב שיסייע לי רביע כמכא לפי טענה זו מן הדין הוא דליכא לאשתלומי מבעל השור יותר מרביע אבל אי גרסיכן אף על גב דאיכא לאשתלומי משמע דאין צורך לטענה זו ולהכי דקה רש"י גירסת ספרים אלו דבלאו האי טעמא לא מצית לאוקומי ואותם ספרים יפרשו דקה"כ דמטעם זו דשותפותאי אמר הכי אבל אי לא הוה האי טענה היה ראוי להשתלם מן הדין דכיון דשור תם משלם מחצה כו' וכמ"ש :

ד"ה אנא תוראי בבירך אשכחתיה כו' ודוקא גבי בור כו' כונת התוספות היא מבוארת שהרגישו

התוספות

תוספות דהא האי תירוצא דאכא תורא׳ כו׳ היא לתירוץ ב׳ שתירצו גם בגמרא ואילו לתירוץ קמא דאמרי׳
תם שותפותא׳ מאי אהנית לי הכא כמי ראוי להשתלם מן הבשר אם כן מאי מתרץ בגמרא לתירוץ דהאי
לגא עבד והא אי ס״ל לר״כ האי כולי היזקא עבד וטעמא משום שותפותאי הכא כמי שייך האי טעמא וקשה
ושית הגמרא ומתרצי׳ התוספות דלפי האי טעמא דאכא תורא׳ בכירך כו׳ הוא בין אי סבר רבי כתן האי כולי
יזקא עבד כו׳ בין סבר האי פלגא נזקא עבד אלא דלפי תירוץ קמא דשותפותאי לא מהכי אי אמריכן דהאי
פלגא נזקא עבד כו׳ דליכא שותפותא להכי איצטריכו בכמ׳ לטעמא דאכא תוראי : (דף י״ג ע״ב)

מרא אמר רבא תודה שהזיקה כו׳ הרא״ש ז״ל בפסקיו רבה להוכיח בשם י״א שרצו להוכיח כר״י
הגלילי מדמוקי מתכיתין כוותיה ומדקאמר בתר הכי שלמים ותודה שהזיקה כו׳ והייכו
ליביה וכמ״ש התוספות והוא ז״ל כתב ומיהו כראה מדפליגי אביי ורבא לקמן אליבא דרבכן ורבכן בתרא׳
כהו משמע דהלכה כרבכן כו׳ ע״כ ואיכא למידק דדין זה תודה שהזיקה רבא אמרה ואיהו כמי רבכן בתרא׳
ואי קוית דסוגית אפלוגתייהו דפרק הפרה דהוי אליבא דרבכן ולא אהאי דיכא איברא דכ״ע קאמר ואפשר
דא כמי כפוקי מספקא ליה אם כן דבשלמא התם פליגי בימיהם וכפקא לן בזמן הזה אבל דין תודה שהזיקה
שלמים שהזיקו לא משכחת להו אלא בזמן הבית וא״כ ודאי דאליבא דר״י הגלילי קאמר ולא משום דהלכה
כוותיה דלאו הלכה למעשה קאמר וק״ל :

מרא כנסים שהן של בני ברית למעוטי מאי אי למעוטי ככרי הא קתני לקמן כו׳ הא דלא פריך
לעיל לאוקימתת רבא דקאמר דין מעילה קאמר ומאי ניכהו דהדיוט דהא קתני לקמן בפ׳
ר שכגח דל״ו שור של ישראל שכגח שור של הקדש כו׳ חדא דעדיפ׳ מיכה פריך לרבא דהא קשיא ליה ולא ידעו
נוד לתרוצי, דהא קמ״ל דהלכה כרבכן דדוק׳ הדיוט חייב והקדש אפילו קדש׳ קלים פטור ואילו מהא דלקמן
אין הכרח דשור של הקדש קאמר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה :

מרא אי לימא דכגח תורא דידן לתורא דהפקר מאן תבע ליה אלא דכגח תורא כו׳ כשקדם וזכה
בו כו׳ הא דלא מתרץ בין כשכגח תורא דידן לתורא דהפקר ובין שכגח תורא דהפקר
תורא דידן ושקדם וזכה בו כו׳ או תירוצא דרבינא כיון דודאי אי האי תורא דהפקר ואחר כך זכה בו אחר
אי דאין לו תביעה על מזיק דמשוכה בו ואילך הוי שלו ולא מצי תבע ליה מה שהזיק בו קודם וכעין תירוצא
רבינא כמי לא מצי לאוקומי דאי אחר שהוזק שורו של ניזק הפקירו הניזק ודאי דלא כפטר המזיק כיון שכבר
תחייב לניזק ומה לו אי הפקיר הניזק נבלה שלו ולא דמי למפקיר המזיק דהתם איכא גזרת הכתוב
ועד בבעליו ואין קושיא למ״ש רש״י בפירושא דמתכיתין שאם הוקתי נכסים דהעקר פטור דהייכו מה
אמר בגמרא אי לימא דהכי הוי פשטא דמתכיתין ולפי שבגמרא הקשה על זה להכי קאמר ובגמרא
מפרש לה :

בינא אמר למעוטי כו׳ אין להקשות מאי אתא לאשמועינן רבינא דמה לי שהיה השור הפקר
ואחר כך זכה בו אחר ומה לי שהזיק ואחר כך הפקירו דודאי אתא לאשמועינן דבשלמא
והזיק השור של הפקר ראוי שיהיה פטור משום דכתיב והועד בבעליו והא ליכא בעלים שישמרוהו דהא
! תיובא איכו אלא לבעליו אמאי לא שמר שורו ואין חיוב לשור כלום אבל כשכגח ואחר כך הפקיר
א דהא איכא בעלים בשעת הנגיחה הוה ראוי שיתחייבו קמ״ל עד שתהא מיתה והעמדה בדין
וגמר דין שוין כאחד :

ה תנר השותפין כו׳ מה שלא הקשו התוספות גם לגירסא ותסברא מתכיתין מי פליגי אמאי לא
קאמר ר״א מתכיתין לחיובא כמו דמפרש רב חסדא ומוקי לה במיוחד לפירות ולא לשוורים
יכו דבשלמא לרב חסדא קשה אמאי לא מוקי לפטור משום דפשטא דמתכיתין משמע הכי דכל מתכיתין עד
ן מרשות המיוחדת איירי בחיוב וחוץ מרשות המיוחדת הייכו פטור ודאי לרשות הכיזק דקאמר בתר הכי

היינו

היינו פטור דדומה לרשות המיוחדת למזיק קתני אבל אין לפרש לחיוב דהוה ליה למתני קודם חוץ לרשות המיוחדת למזיק בהדי דכל הני דהוי לחיוב אבל לר"א לא קשה אמאי לא מוקי לחיוב דלא משמע פשטא הכי :

גמרא איכי והא תני רב יוסף כו' פירש רש"י ארבי אלעזר פריך ע"כ והקשה הרב מהריפ"ל שהם דברים פשוטים ולמה הוצרך רש"י לפרשם דהא הגמרא אמר תיובתא דר"א אמר לך ר"א ועוד גבי קושית הגמרא קשיא אהדדי פי' רש"י תלמודא קפריך לה הקשה ואמאי לא פירש דהוא סיום הקושיא דקאמר אמר לך ר"א והמקשה הוא דקמהדר וקאמר כי תניא ההיא בחצר המיוחדת כו' ע"כ ואפשר לומר שהוצרך רש"י לומר כן במה שנדקדק עוד דלא קאמר רש"י איכי ארבי אלעזר פריך ומה צורך לומר והא תני רב יוסף כו' והכונה שלא כפרש פי' אחר והוא דכונת המקשה כך היא דהוה מקשה לר"א דהא רב יוסף תני שהוא חייב בחצר השותפין ואמר המקשה והא לפי זה הוי תיובת' לר"א וכי תימא דאמר לך ר"א דתיסבר' דמתניתין לא פליגי כו' וה אי אפשר לומר דא"כ קשה אהדדי ואנו מוכרחין לתרץ הברייתות כי חדא במיוחד' לפירות ולשוורים וחדא לפירות ולא לשוורים ואם כן קשה דודאי דבמיוחדת לפירות ולא לשוורים פליגי אמוראי שכך היא סברת המקשה דאי מיוחדת לפירות ולשוורים ודאי דפטור דלאו ובער בשדה אחר הוא ופריך רבי זירא אף במיוחדת לפירות לבד ראוי שיהיה פטור דבעינן ובער בשדה אחר וליכא ומאי קושיא אמר ליה אביי כיון דאיכא מיוחדת כו' ואם כן להכי פריך המקשה · ורש"י לא ניחא ליה לפרש הכי דאם כן היכי מיבעיא ליה לרב אחא מדיפתי אמוראי כמי לא פליגי והא אי אמריכן האי תירוץ לבריתות איכו אלא לאקשויי לרבי אלעזר ואי לא פליגי ליכא קושיא כלל דלא אמר ר"א אלא במיוחדת לפירות ולשוורים והיכי מתרץ ליה רבינא אין ועוד היכי קאמר בקושיא דר' זירא ובפירוק' דאביי דאי אמר הכי הוי תיובת' דר"א להכי פירש רש"י דהאי קושיא דתני רב יוסף לבד פריך הגמרא לר"א ולא פריך מברייתא דלקמיה ומתירוצא ולהכי פירש לקמן דהאי דקאמר קשיא אהדדי תלמודא קפריך לה ולא לדעת ר"א דר"א ס"ל דפליגי הכהו תנאי ובהכי ניחא בעיית רב אחא מדיפתי כיון דאמרת השתא האי תירוצא לברייתות אמר הכי כמי לפלוגתת אמוראי ואמר דלא פליגי כו' ומשני ואת"ל פליגי בקושית רבי זירא כו' ולא ק' ברייתא דר' יוסף לר"א דהוא ס"ל דפליגי והוא סבר כר"ש בן אלעזר :

ד"ה מי לא פליגי ה"מ לאוקומי ההוא דרב יוסף כגון לא לזה ולא לזה לשוורים ולפירות דחד כו' יש מקשים דבשלמא בההיא דלקמן דקאמר ברייתא לא לזה ולא לזה מצי לאוקומי בהכי משום דלא קאמר חצר השותפין אבל רב יוסף דקאמר חצר השותפין היכי מוקמינן לה בהכי דאם כן מאי שותפות איכא בחצר ע"כ ויש לומר דודאי האי חצר משותף בין שניהם לכל שאר תשמיש אלא דלשוורים אין רשות לשום אחד ליכנס ולפירות לניזק יש רשות ולמזיק אין רשות אבל לשאר תשמיש הוא משותף בין שניהם דאי לאו הכי אלא שהוא של ניזק לבדו ולהכי הוי לפירות דחד אם כן הכי קאמר דלא לזה ולא לזה היינו לשוורים דאי הוי חברו של ניזק אמאי אין לו רשות להכנים שם שורו מי מעכב על ידו ומאי דקאמר לא לזה ולא לזה היינו שאין לו רשות דכדאמר׳ · לקמן התוספות וכיון שיש רשות להשתמש לשניהם לשאר תשמיש החצר להכי קרי ליה חצר השותפין וכונת התוס' דאי הוה מוקי הכי לא קשה קושית ר' זירא דבעינן וביער בשדה אחר דכיון דלשום אחד אין רשות לשוורים ולניזק לבד יש רשות לפירות ה"ל שדה אחר ממש אלא דהמתרץ לא חש לקושית רבי זירא משום דס"ל כפירוקא דאביי מגו"ה חדא מיכייהו נקט :

ד"ה לא לזה ולא לזה לפירות אלא לחד כו' ראוי לפרש דברי התוספות באמאי דקאמר ה"ל קרן בר"ה כיון שלא היה רשות ליכנס כו' דאדרבא ברשות הרבים יש רשות לכל · גם מ"ש ולא בעי לאוקומי כו' דלא כרבי זירא איך יתקשר לעיל · והכונה דכיון דאיכו לא לזה ולא לזה לשוורים כיון שאין רשות למזיק להכניס שורו ויש פירות מיוחדות לניזק ה"ל וביער בשדה אחר ממש וגבי נזקי שוורים ה"ל

קרן כר"ה כיון שלא היה רשות ליכנס ר"ל דאף דהאי תנא ס"ל כר"ט דקרן ברשות הניזק חייב נזק שלם אפ"ה מודה דחייב חצי נזק כיון שאין רשות לניזק להכניס שורו משום שהוא חצר השותפין אם כן לא הוי כי חצר הניזק שיתחייב המזיק נזק שלם משום שהכניס שורו שלא ברשות בעל הבית אבל הכא לא היה רשות לשום אחד להכניס שורו ה"ל כר"ה ומש"ה חייב קרן חצי נזק כו' ודחה ר"ת מ"ש בס' יומא שאם יש רשות להכניס שורו ה"ל מיוחד לשוורים וה"ל כר"ה כדמוקמינן לעיל ברייתא במיוחד לפירות ולשוורים הך אחת שיש לבעל הבית לקים פי' רש"י דהתם מיוחד לשניהם לפירות אבל הכא מיוחד לניזק לבד ולהכי הוי ונער בשדה אחר אבל התוספות לא ניחא להו לחלק בהכי ולהכי הוקשה להם אמאי לא מוקמינן לה ולזה לפירות ולא לשוורים: (דף ט"ו ע"א)

גמרא והנשים בכלל מנא הני מילי אמר ר"י א"ר איש או אשה כי יעשו כו' הקשה הרב מהרי"ב ז"ל בח"א דף ל' במ"ש דאי אשמועינן הך קמייתא כו' דאף על גב דלא אתו חדא מחדא תיתי חדא מתרתי דלכתוב רחמנא עונשים ודינים ותיתי כופר ואי אמרת מה לעונשים דחס רחמנא כי היכי דתיהוי לה כפרה דינין יוכיח ואי אמרת מה לדינין כי היכי דתיהוי לה חיותא עונשים יוכיח ע"כ ויש לדקדק דמפשט השמועה משמע דליכא למילף הכי דהא קאמר דאי אשמועינן הני תרתי ה"א הכא משום כפרה והכא משום חיותא הרי דאף על גב דאין הנושאים שוים מכל מקום ליכא למילף גבי מיתה משום דאיכא למימר שאני הני תרתי דאיכא גבייהו תרי טעמי דלא שייכי גבי מיתה שום אחד מהם ובהכי לא ילפינן וכי תימא דהני תרתי כולא חדא מילתא דחס רחמנא משום כפרה ומשום חיותא ולהכי השוה הכתוב אשה לאיש וכולא טעמא משום דחס והוי חדא מילתא וליכא למיפרך לא ראי זה כראי זה אי אפשר למימר לפי מה שתירץ הרב ז"ל דהא כשבא לתרץ הקושיא הב' דלמה הוצרך התלמוד למימר בכל אחד תרי טעמי ותירץ כי היכי דלא נימא דליתי חדא מתרתי ואי אמרת תיתי מיתה מעונשים ודינים איכא למימר מה לעונשים ודינין דליכא טעמא שלא יהיו שוין אשה ואיש כמו גבי מיתה דאיכא למימר איש דבעליה משלם כופר אשה דלאו בת ממון כו' ולמה הוצרך לזה איש דבר ממון כו' תיפוק ליה דמצי למימר דעונשים ודינים חד טעמא אית להו משום דחס רחמנא כו' ויש לומר דכוונת הרב מה שהבין בפשטא דשמעתא הייכו דאם נאמר תיתי מיתה או מעונשים לבד או מדינין לבד איכא למימר האי משום כפרה והאי משום חיותא וק"ל אבל אחר שמתחילה הראויה אף אם נאמר כדברי הרמ"בן ממוסיה שהביא הרב מהרי"ק בכללי התלמוד דף ל"ו דבכל מה מניכו פרכינן אפילו מאוחרות חלוקות יע"ש וכמנא דלא אתי האי חדא מתרתי דאיכא למיפרך מה לעונשים דחס רחמנא משום כפרה ודינין משום חיותא ולא ילפינן מיתה מהם ולהכי איצטריך קרא דכופר ולקושיא ב' שהקשה הרב מהרי"ב ז"ל דלמה איצטריך התלמוד תרי טעמי הייכו משום דאי אתית למימר דאכתי השתא דאיכא תלתא קראי לא ילפינן בכל התורה כולה דאיכא למימר מה להנהו תלת דאיכא למימ' כל חד וחד מטעמיה דעונשים משום כפרה ודינין משום חיותא וכופר משום איבוד נשמה אבל שאר עונשים שבתורה לא השוה הכתוב אשה לאיש כגון אוכל חמץ בפסח וחלב ודם וכיוצא משאר איסורין קמ"ל דהשוה הכתוב אשה לאיש להכי איצטריך למימר דמעולם לא איצטריך קרא למימר גבי קרבן אלא משום דס"ד דאיכא איש דבר ממון צריך כפרה אשה דלאו בת ממון לא צריך כפרה להכי איצטריך קרא גבי קרבן דהשוה הכתוב כו' ומשום דלא כיוא מה לקרבן דחס משום כפרה הוצרך למילף גבי דינין וטעמא דס"א דדינין משום דאשה דלאו בת משא ומתן כו' הוצרך למילף ולכשלא כאמר שאני דינין דאיכא חיותא הוצרך למימר גבי קרבן וגבי כופר כמי משום דאיכא למימר דלא השוה הכתוב אשה לאיש דהייכו איש דהוי בר ממון להכי הוצרך כופר כו' כמנא דבעלמא דליכא הני כלדין ודאי דילפינן: (דף ט"ו ע"ב)

גמרא מדקתני השן מועדת לאכול מכלל דבחצר הניזק כו' יש מי שהקשה ומאי קושיא ואמאי לא מוקי לה רישא דקתני ה' תמין בר"ה וסיפא ה' מועדין בחצר הניזק וכדמוקמי' במסקנא

רישא

ברישא בחצר המיוחדת לפירות דחד ולזה לזה לשוורין וביפה ברשות הניזק מחש ואי מתרץ בגמרא רישא בחצר המיוחדת לפירות דחד ולזה ולזה לשוורים דבגמרא דהאי דהוי מועד השן לא הוי אלא בהיות חצר הניזק ואילו הוה קרן תמה כמי הוה הכי אלא דהייכו מיוחד לשוורין ויש לומר דכך היא כוכת השמועה מעיקרא פריך המקשה מדקתני השן מועד והבהמה איכה מועדת משמע דבמקום שהשן חייב כזק שלם הקרן חייב חצי כזק דאי לא תימה הכי מאי קאמר השן מועד והוא בחצר הניזק והא הקרן תמה גמי בחצר הניזק משלם כזק שלם ומאי השן מועד הקרן כמי מועד ואין תמות שם ומשכי רבי אלעזר בחצר המיוחדת לפירות כו' כמכא דבחצר אחד שן חייב כזק שלם וקרן חצי כזק וכי תאמר אכתי היחוד לפירות הוא דגורם דהוי חצר הניזק יש לומר דאין הכי כמי אלא דאתא לאשמועיכן דאין תמות אבל שן ורגל כמו בקרן דהא בר"ה פטור מכל וכל מה שאין כקרן דחייב חצי נזק וכי תאמר אכתי קשה דלמה לי חצר מיוחדת לפירות ולא לשוורין דלימא דה"ק השן מועדת דהיכא דאית ביה חיובא איכא כזק שלם ולא חצי כזק מה שאין כן בקרן דאיכא חיוב חצי כזק והייכו בר"ה ויש לומר דמילתא אגב אורחיה קמ"ל לגי' לזה ולזה לשוורין אשמועיכן דאף על גב דאית ליה רשות כיזק לההכים שורו לגבי פירות מיקרי חצר הניזק והיא קושית התוספות לעיל דף י"ד ד"ה לא לזה ולא לזה· ולג"י לא לזה ולא לזה לשוורים אשמועיכן דאף על גב דלית רשות לשום אחד מהם הוי כר"ה (דף י"ו ע"א) דלית רשות לכל:

גמרא ולא לרבוץ כו' אמר ר' אלעזר לא שכו אלא פכין גדולין כו' יוש מקשים דכיון דרבי אלעזר מוקי לעיל מתניתין כר' טרפון ובמיוחדת לפירות דהוי חצר הניזק לגבי שן ודאי דכוותא גבי רגל מוקי לה במיוחדת לכלים כי היכי דליהוי חצר הניזק וכיון שכן אף בפכין גדולים אע"ג דלאו אורחיה אמאי משלם חצי כזק כיון דהוי חצר הניזק ע"כ וכ"ת במיוחד' לכלים קטני' ולא לגדולים וכיון דאיכה מיוחדת לגדולים לא לזה ולא לזה ה"ל כרשות הרבים ומשו"ה משלם חצי כזק וכמ"ש התוספות לעיל א"כ אמאי קאמר אבל פכין קטני' אורחיה הוא ומשו"ה משלם כזק שלם תיפוק ליה דאע"ג דלאו אורחיה כיון דהוי בחצר הניזק הוי כזק שלם וי"ל דאתא לאשמועכין דהוי תולדה דרגל ובר"ה פטור והייכו דכתב רש"י אורחיה הוא ואם רבצה עליהם פטור כו' דכר' דהוא שלא לצורך ואין להקשות דאמאי לא מוקי לה בין בפכים גדולים בין בקטנים ובמיוחדת לכלים דמתכיתין קתני ולא לרבוץ דהוי תולדה דקרן קאמר ומשו"ה מוקי לה בגדולים דלאו אורחיה· ועוד י"ל דכיון דפריך לה רב זביד מההיא דשן מועד לאכול את הראוי לה ראוי אין שאיכו ראוי לא כו' ולא ידע לתרוצי הדר ביה ר"א מההוא תירוצא וס"ל דמתכית' רבכן ותכורי מחסרא כו' ומשו"ה קאמר ל"ק:

גמרא לא קשיא כאן בכבוע זכר כאן בכבוע כקבה כו' רש"י ז"ל פירש ב' לשונות ולישנא קמא דפירש דמתניתין בכבוע זכר פי' דכבוע זו אפא' דקאמר רב יוסף הייכו דוקא כבוע זכר אבל כבוע כקבה לאו שמיה אפא וללישנא בתרא דפי' דמתכיתין בכבוע כקבה פי' דתרווייהו מיקרו אפא וראוי לדקדק דמה לי דמוקמינן מתניתין בכבוע זכר לכשכאמר דכבוע זכר מיקרי אפא ולא כבוע כקבה ומה לי דמוקמינן מתכיתין בכבוע כקבה לכשכאמר דתרווייהו מיקרו אפא ומה קשר יש לזה בזה וכראה דכשלמא אי מוקמי' מתני' בכבוע זכר כברייתא דקתני' כבוע זכר כו' ועלה קאמר רב יוסף כבוע זו אפא אנו מוכרחים לומר דכבוע כקבה לא מיקרי אפא דאי מיקרי אפא כמי מאי קאמר ר"מ אף הכבוע דהא אין הפרש בין כבוע זכר לכבוע כקבה אלא בשמות וא"כ הוה ליה למימר אף כבוע כקבה דכאומ' הכבוע לבד ליכא למישמע מיכה דבכבוע כקבה קאמר להכי פירש רש"י דכבוע כקבה לאו שמיה אפא ובהכי מידייק ר"מ דקאמר אף הכבוע ר"ל מי שהוא כבוע לבד ולא אפא אבל ללישנ' אחרנ' דמתני' בכבוע כקב' ומאי דהוצרך ר"מ להוסיף כבוע זכר משום דמשתכ' לבריה אחרת והייכו דקתני בברית' כבוע זכר לאחר ז' שכי' להכי הוצרך לפר' ר"מ למימ' דבכבוע זכר מיירי דהא כל חידושו דאתא לאשמועיכן איכו אלא משום בריתא דלאחר ז' שכים כעשה עטלף והיא כפי' קמא' כבוע זכר ומשו"ה לא פירש ר"מ דבריו להכי פי' רש"י דלהאי פירושא כיחא דמאי דקאמר רב יוסף כבוע זו אפא

קאי

קאי בין אוכר בין נקבה מדלא מפרש דבריו דלישנא קמא לא אתי שפיר ומשו"ה קאמר וכנון הוא :

ד"ה והכתש הרי אלו מועדים לאו בכל עניני היזק חשיבי מועדים כו' תימא דא"כ אמאי קא חשיב ומתני' לאלו בהדי תמים כיון דאי הוה במידי דאורחיה הוי מועד ואי הוי במידי דלאו אורחיה לא הוי מועד וי"ל דלא דמי לתמין דהיינו לינח או לנוך או לרבוץ כו' דבכל אלו שכוונתן להזיק אין שום מהם שיהא מועד אבל שן כל שאין כוונתו להזיק אשכחן דאי אכל את הראוי לה הוא מועד ואי אכל את שאינו ראוי איכו מועד ולפיכך קאמר ויש מועדים אחרים כיונא שאם האר' דרס כי אורחיה הוי ליה כשן שהוא אכל את הראוי לה ויש הנאה להיזקו ואי טרף הרי שינה באכילתו וה"ל כשן שאכל את שאינו ראוי לה והוה"ל כשן ששינה כמנא כי כמו שהשן ראוי למכותו במועדין משום דהוה ממונו הוא שאכל את הראוי והוי מועד מתחילתו גם את האר' ראוי למכותו במועדים משום דהוה ממנו הוא שדורס ואוכל אף שלפעמי' שנה וה"ל תולדה דקרן אבל בקרן דהייטו כוונתו להזיק מעולם לא ימנא מועד ממנו :

(דף י"ו ע"ב)

גמרא רבינא אמר כי קאמר שמואל בארי תרבות ואליבא דר' אלעזר כו' לפי' שני דתוספות דדוקא מוקי כר"א והשתא לא ידע דנבי שן מתני' לה כו' אמאי לא מוקי כר' טרפון דחייב קרן ברשות הניזק נזק שלם ומשום הכי חייב ארי טורף ואכל ולא הוה מיצטריך לאוקומי אוקימתות בארי תרבות ובדלאייעד וי"ל דניחא לרבינא לאוקומי הכי למימר דאתא לאשמועינן דזאב דלאייעד דחוזר לקדמותו והוי שן דפטר בר"ה וכמו שאמר התוספות ולא אמרי' דהוי קרן דלאייעד דחייב בר"ה אבל אי הוה מוקי לה כר"ט לא הוה אשמועינן שום חידוש ובהכי ניחא לתרץ קושית הגמרא דקאמר א"ה אאי האי דקתני לה גבי תולדה דשן כו' קשיא וכלל גדול בידינו כל מקום שאמר בגמרא קשיא איכא תירוץ וכשאמר תיובתא אין בו תירוץ וכמו שכתב הריטב"א בשיטת בתרא גבי אחד מן האחין כו' בגמרא דף כ"ב ושמענו משם רב מחכמי פרובינציא שהיה מפרש כל מה שעולה בתלמוד בקושיא יע"ש והכא הוה אפשר כמ"ש בלחם אבירים דמשו"ה נקט לה גבי שן משום זאב דלאייעד דהוי תולדה דשן אלא דהוה קשיא ליה דיותר ראוי למיתני גבי קרן משום ארי שהוא קודם אל הזאב ולפי מ"ש ניחא דעיקר דאתא לאשמועינן איכו אלא גבי זאב דחייב משום שן כו' :

ד"ה כי תניא מתניתין בארי תרבות כו' ועוד י"ל דדוקא מוקי לה כר' אלעזר כו' יש מקשים דכמו דלרבנן הוי דוחק לאוקומי ארי בלאייע' וזאב בדלא איעד גם לר"א כמי אין אנו מוכרחי' אוקומי ארי וזאב דוקא בבני תרבות דבשלמ' ארי אנו מוכרחים בבני תרבות ואייעד כדי שיהא חייב נזק שלם אבל זאב אף כשאינו בן תרבות חייב נזק שלם כיון דאורחיה למיטרף · וכמנא הוי דוחק לאוקומי האר' בבן תרבות וזאב באינו בן תרבות ע"כ · וזו איכה קושיא בעיני דהא ה"ק אם מתניתין מיירי באלו בבני תרבות הוי דוחק דמתני' קתני גורה אחת דחייב נזק שלם ומשמע בין בארי בין בזאב ולפי האמת איכו כן דהארי חייב בפעם ג' דהייכו בדאייעד והזאב חייב בפעם ראשונה והיכי כייל להו בחדא מחתא לחייבינהו נזק שלם אבל אי מתניתין איירי בבני תרבות ניחא דכייל להו בחדא מחתא כיון דבכולהו מיירי באייעד דבכלאו הכי איכו חייב נזק שלם ועוד י"ל דעיקר מתני' אתי דהוכרך לאשמועינן כל אלו שאינו אלא דזאב דלאייעד הוי תולדה דשן וחוזר לקדמותו וזה לא אפשר לאשמועינן אלא אי נקט לה בבני תרבות ואייעד דאי לא פשיטא דהוי תולדה דשן ולהכי נקט דוקא כר"א ובבני תרבות :

קיים אמרי' למד לא אמרי' פי' רש"י ולמד אמר לחזקיה והאידנא לא משום כבודו דלמד עדיף מקיים ע"כ כל זה נראה שלא לצורך ומי לא ידע בכל זה דמשום כבודו של חזקיה לא אמר זה לשאר החכמים ועוד אמאי לא פירש רש"י כן בתירוצא דגמרא אכנתי מכתיבן קיים לא אמר ה"ל למימר דמשום כבודו דחזקיה לא אמרינן הכי האידנא כו' ואפשר שהרגיש רש"י וי"ל דאמאי אמר לחזקיה לישנא דלימד דאיכא למיטעי דאפילו כאמר שהוא לאגמורי מ"מ איכא למיטעי דקיים עדיף דהא בגמרא פריך והאמר מר גדול תלמוד כו' ומשמע · דמעשה עדיף דאפילו מלאגמורי לאחריני ויותר ראוי שיאמר קיים לחזקיה ולכל אדם

גדול

גדול אנותי מנחינן לבד כו' כי היכי שלא יאמרו שלכל חכם אמר יותר מהנאו' לחזקיה ולזה תיר"ץ רש"י שאין לספק בזה כיון שלכל אדם לא אמר לימד ולחזקיה אמר אין לספק שגדול הנאו' בחזקיה מכל אדם רשום וזהו שכתב רש"י והאידנא לא משום כבודו דחזקיה דודאי כיון שהוא נאמר לחזקיה כל השומעי' יאמרו שלימד עדיף מקיים שאילו לא היה כן לא היה נאמר לחזקיה· א"כ והוא יותר נכון בדברי רש"י שהרניש איך אמר לכל גברא רבא האידנא קיים ולחזקיה למד שלפי האמת יותר ראוי לומר קיים דעדיף קיים מלימד דהא קיים ר"ל קיים זה מה שכתוב בזה ובכלל זה ללמד תורה לאחרים דהא אחת ממצות עשה היינו ללמד תורה לאחרים וכמו שאמר הרמב"ם בס' מנין המצות מצוה י"א ללמוד תורה וללמדה שנאמר ושננתם לבניך כו' אבל באות' לימד אין בכלל שקיים כל התורה כמנא שיותר ראוי שיאמר לכל גברא רבא לימוד ולחזקיה קיים. ותירץ רש"י וטעמא דלא אמר האידנא לימד היינו משום כבודו דחזקיה דאין הכי כמי דאם זה קיים כל התורה למד הוא בכלל אלא משום כבודו וכ"ת דאין זה כבודו וראוי היה לומר להפך לפי שלא ככלל בלימד קיים ובקיי' בכלל לימד לו"א דלימד עדיף מקיים כלומר לזה אנו אומרים למד לחזקיה לפי שמעלת המלמד תורה לאחרים היא מעלה נפלאה יותר מקיים ובשאנו אומרי' שהיה מעלה זו כ"ש שקיים כל התורה כולה ולזה אמר לחזקיה למד מה שלא נאמר לכל אדם דודאי אף שנאמר שכל אדם רשום היה מקיים ללמד תורה לאחרים מ"מ לא דמי לחזקיה שכל ישראל היו תלמידין והיה מלמד את הרבים כדאמר שבדקו מדן ועד באר שבע כו':

ד"ה והאמר מר גדול תלמוד שהתלמוד כו' פי' הקובע' אלמא מעשה עדיף וק' לר"ת דאדרב' מהכא דייק בספ"ק דקידושין כו' דתלמוד גדול ממעשה כו' ע"כ וגר' דאפשר ליישב לפי' רש"י קושית התוספות במה שנבאר תחילה מציאות אותו המחלוקת וכבר ביארו אותה שמועה בירוש' דפסחים פ' אלו עוברים וזו הכנעת השמועה רבי אבהו שלח לרבי חנינא ברית יוכי בטבריא פירנס ללמוד תורה אתון אמר ליה גמל הוא חסד פי' שנתעסק בג"ח בקבורת מתים שלח ליה המבלי אין קברים בקסרין שלחתיך לטבריה שכבר כמנו ונמרו בעלית בית ארוס בלוד שהתלמוד קודם למעשה רבנין דקיסרין אמרי הדא דתימר בשיש שם מי שעושה אבל אם אין שם מי שעושה המעשה קודם ע"כ כמבינו למדין מי שעוסק בתורה או קובע עיתים לתורה ובא לידו איזו מצוה כמנו ונמרו שיעסוק בת"ת שהתלמוד מביא לידי השגת מצות רבות ואם ילך לאותה מצוה היא מצוה יחידה וכבר אפשר לעשותה על ידי אחרים לכן יתבטל ממצוה אחת ויעסוק בתורה שהיא סיבה לקיים מצות רבות לפי שהתעסק בתורה היא סיבה נפלאה לעורר הנפש לעבודתו ית' ולדבקה בו לקיים כל המצות לסיבה זו אמרו תלמוד גדול לענין שיתבטל מקיום המעשה ר"ל מצוה אחת שנזדמנה ליה וילך בתלמוד· אבל מ"מ הכא אלמא מעשה עדיף היינו לאחר מות האדם ובאנו לספר בשבחיו אם אנו אומרים שקיים הוי עדיף טפי לפי שכל גדולת התלמוד איננו אלא מפאת המעשה הנגרר על ידי התלמוד וכיון שהוא תכלית כל התלמוד במנא כי יותר שבח הוא למת לומר שבא עד תכלית המעלה והיא המעשה ולא למד שלמד ולא בא עד קץ המעלה באופן שנייכים בפרדים מ"מ שם עם הנאמר כאן ואין קושיא לפי' רש"י: סליק פרק ראשון:

פרק כיצד הרגל

(דף י"ח ע"ב)

ד"ה בין לרבנן בין לר"א כשומכוס כ"ל והיינו דקוי דלמעלה ואם תאמר ולמה דחק כו' הא דהוכרחו התוספות להגיע זאת ההנעה לפי דהוה אפשר למימר מדקאמר הכא כי קא מיבעיא לרבנן אבל הכא כו' ולא קאמר כדקאמר לעיל אלא כגון דשכי משמע דהכא אוקמתא אחריתי מוקי ולאו היינו דלעיל וזה דבשלמא לעיל דאוקמתא דהכא אם מנופו משלם לאו היינו אלא כדפורשים במנא כי מוקמת מתניתין

מתניתין בדשני שני בהכי ואין להקשות דכיון דמכח דותסברא אנו מוכרחין לומר דמיירי בדשני אם כן איכא למידק מדרבנן קאמרי דבדשני משלם מגופו ומשמע טעמא משום דשאני הא כי אורחיה משלם מן העליה ואם כן תפשוט בעיית רבא י"ל דהמקשה הכי ס"ל דאין זה הכרח ותסברא דאכתי אי אמרת בדשני ובר"ט אתאי קוימנן לר"ט דקאמר נזק שלם מגופו ואע"ג דאיכא למימר דיו שמא ר"ט לא ס"ל דיו אף היכא דלא מפריך ת"ו ונימא כי בתירוץ דשני בגי כו' אבל הכא דבעין דרבא אי יש העדאה כו' בין כי אורחיה בין דשני השתא אי הוה מתרץ נגמר' דמתניתין בדשני ולא אייעד ובעית דרבא בדאייעד אכתי הוה איפש' למיפשט בעין ולמימר הכי דמאה כפסך אית לן למימר דאין העדאה לצרורות דאי נימא דבאייעד קמיפלגי כיון דרבנן ס"ל דאין העדאה דהא קאמרי חצי נזק כמאן תפשוט דאין העדאה ואי נימא דמתני' בדשני ולא אייעד קמיפלגי ודקאמר ר"א דמשלם נזק שלם דוקא בחצר הניזק וכר' טרפון ולא קאמר דאפילו בר"ה משכחת לה בדאייעד דמשלם נזק שלם ולאשמועינן דאפילו לרבנן דמי לקרן והיינו בדאייע דוכ"ש בדלא אייעד דדמי לקרן לר"ט אלא ודאי דס"ל לר"ע דאין העדאה לצרורות וא"כ תפשוט מינה בעיין להכי הוכרח רבא למימר דאי פליגי משום דס"ל כסומכוס דמשלם נזק שלם ואם כן להכי לא הוכרך ר"א ללמדינו דמשלם נזק שלם בדלא אייעד דהא אפילו רבנן ס"ל דמשלם נזק שלם כדאורחיה ומאי רבותא דאי אייעד דמשלם נזק שלם להכי אשמועינן דדמי לקרן לר"ט ורבא כי קא מיבעיא היינו לרבנן דסומכוס דס"ל דבדלא אייעד דמשלם חצי נזק אם יש העדאה לצרורות:

גמרא והא משונה הוא כו' ק' דמאי פריך אי משונה הוא איתא דבפלוגתא דר"ט ורבנן פליגי וי"ל דהכי פריך דאי אמרת הכי כמאן דרבי אלעזר ס"ל כרבנן דקאמר הכא חצי נזק ובריתא דלעיל דאוקימתא בדשני אוקימתא לר"א כר"ט וקשה מיניה וביה אבל אי מוקמת האי בריתא בדשני ואייעד ובריתא דלעיל בדשני ולא אייעד לא קשה מידי דבלא אייעד ס"ל כר"ט בחצר הניזק דמשל' נזק שלם ובדאייע' ס"ל דמשלם נזק שלם בר"ה ומיהו לפי' רש"י דפי' דר"א דהיא דבהמה שהטילה גללים היינו ר"א בן פדת והוא אמורא ולא קשיא מהיא דלעיל אנו מוכרחין לומר דמאי דפריך והא משונה הוא משום דקשיא דלימא הלכה כר"ט וליכא תירוצא דנימר' ואחר העיון מצאתי שתירץ כן בלחם אבירים יע"ש:

דדחיק ליה עלמא כו' כתב רש"י והא דשני רבא בין ר' אלעזר בין רבנן כסומכוס ס"ל דחויי הוא דקא מדחי כו' ק' לכאורה דהא ממה נפשך איכא למימר דתפשוט בעיא דרב אשי דלקמן דהיינו מאי דדחיק לרבא לעיל לאוקומי כולהו כסומכוס וכמ"ש רש"י לעיל וניחא ליה ורבא כו' והיינו דאי אמרת כדי לדחויי דלא תפשוט מהנהו בריתות בעית רבא אי יש העדאה לצרורות כו' ומוקמת להו ההיא דכלב שנטל חררה בדשני ובפלוגתא דר"ט ורבנן והאי דבהמה שהטילה גללים בצרורות כאורחיה כמאן דר"א ס"ל לעיל כר"ט משום דהוי בחצר הניזק משלם נ"ש הא בר"ה חצי נזק ובדלא שני ס"ל כרבנן דסומכוס תפשוט דאין שנוי לצרורות ומאי קאמר רש"י דחויי הוא דקא מדחי כו' ואי בעית לדחויי ולומר כדבעית לפשוט בעיא דצרורות איכא לדחוי דילמא כולהו בריתות בדאורחיה קא מיפלגי על כרחיך לומר דבריית' דכלב שנטל בדאייעד קא מיפלגי דאי לא איך משלם נ"ש מגופו לר"א וכיון דמיפלגי אי יש העדאה לצרורות ודאי דאין שנוי לצרורות וכדאמ' לקמן תפשוט מדרבא וכ"ת דבריתא דבהמה שהטילה גללים מיירי בדשני א"א למימר דא"כ קשיא דר"א אר"א דבריתא דלעיל קאמר נ"ש והכא קאמר חצי נזק א"כ על כרחיך לומר דבריתא דלעיל מיירי בדשני והאי בריתא בדאורחיה וא"כ תפשוט בעיא דרב אשי וי"ל דלרבנן דפליגי עליה דר"א בבריתא דלעיל משו"ה קאמר דבדשני חייב חצי נזק משום דכאורחיה ס"ל דחייב נ"ש כסומכוס ואי ס"ל כרבנן באורחיה דמשלם חצי נזק אין הכי דבדשני חייב רביע נזק וכל בעיית רב אשי איננו אלא לרבנן דפליגי עליה דסומכוס דהלכתא כוותיה כמאן הבעיא במקומה עומדת ועוד י"ל והוא הנכון דלהכי כתב רש"י ובמקום נחלת ולא באחר הגדים ומעתה לא מיירי בריתא בצרורו' דקרן אלא בקרן ממש והיינו גופו וליכא הוכחה בההיא דרב אשי

(דף י"ט ע"א) דלא בעי אלא בצרורות וזה פשוט :

ד"ה כהא קמיפלגי תימא מנ"ל דפליגי דילמא רמי בר יחזקאל בדאייעד כו' הקשה ה"ה מהריב"ל ח"א דף ל' וז"ל י"ל דיאי ק' לתוספות דילמא רמי בר יחזקאל בדאייעד כו' והלא אכתי הוה פשיט הבעיא דיש העדאה לצרורות ואין לתרץ ולומר דאליבא דקאמר דקא מפלגי קא מקשו התוספות דדילמא דלא קמיפלגי דאדרבא אי הוה קאמר בגמרא דלא קא מיפלגי הוה ק' מנ"ל כולי האי לפשוט הבעיא דילמא קא מפלגי והוי פלוגתא ותפשוט מועט תפשת ע"כ וי"ל דהכי מקשו התוספות למה ליה לתלמודא לדחוקי ולומר דאמרי בי רב דפליג אתנא דבי יחזקאל ואף שתירצו התוספות דרב תנא הוא ופליג אינו אומר כך התלמוד כי אם על צד ההכרח ועוד דהא קא מוכן דרמי בר יחזקאל ואמרי בי רב לא כהדא לישנא נקטו דחד נקט תרנגול שהושיט ראשו וחד אמר סוס שנכף כו' וא"כ משמע דלא פליגי כיון דלא איירו כחד עניינא כמ ולזה מקשו התוספות מנ"ל דפליגי :

ד"ה וכי תימא ראשון להתזה כו' וא' ראשון להתזה כך יכול להיו' ראשון להתזה או בר"ה או ברשו' הניזק כו' כונת התו' דלא נימא דמצי לאוקומי ברייתא כסומכוס וכגון דראשון להתזה היתה בר"ה ולהכי פטור ועל האחרון להתו' חייב לפי שהיה ברשו' הניזק להכי כתבו התו' כך יכול להיו' ראשון להתזה או בר"ה או ברשו' הניזק כו' ר"ל כמו שהרשויו' הם הגורמי' חיוב או פטור וא"כ מה לי ראשון להתזה מה לי שני וק' דלרבנן נמי לימא דמוקמינן בנמ' דצרורות בר"ה פטור כך הוא אחרון כמו ראשון דהרשויו' הם הגורמי' מה לי ראשון מה לי אחרון כתנא דגם לרבנן קשיא קושיא זו וי"ל דלרבנן לא קשה מידי דעיקר כונת התנא כהא אתא לאשמועינן דאף על גב דעקירה אין כאן הנחה יש כאן ולהכי הוכרח התנא לאשמועינן דינא דעל הראשון פטור ועל האחרון חייב ולא תימא דעקירה אין כאן כו' אבל אי מוקמינן כסומכוס למאי הלכתא נקט ראשון להתזה בר"ה ופטור דאי אתא לאשמועינן דינא דעקירה למה הוצרך למינקט דינא דהתזה ראשונה היתה בר"ה וליכא למימר דאתא לאשמועינן אגב אורחיה לסומכוס דינא דצרורות דפטור בר"ה דפשיטא לסומכוס כיון דהוו כגופו דמי דלהכי חייב נזק שלם ומעולם לא נסתפק הבעיין אלא לרבנן ואם כן למאי הלכתא נקט ראשון להתזה בר"ה דבכך היא יכול להיות' ויש מי שהקשה בדברי התוספות דאמאי קאמרי התוספות דלא שייך לפרש הכי ברייתא דלקמן כו' דהכר אפשר לפרשה כמו שסובר המקשה דלקמן דקאמר מאי לאו דהתיזה בר"ה והזיקה בר"ה ולהכי ראשון להתזה פטור משום דהוי כגופו לסומכוס ואחרון להתזה חייב משום דהוי צרורות והאי פשטן ס"ל הכי דצרורו' חייב בר"ה ויש לומר דהוא דוחק לומר דהפשטן דלעיל והדוחה כולהו ס"ל דלא כרבי זירא הפשטן כדאמרן והדוחה דקאמר כרבנן מוקי לה ומשו"ה לא פשיט ואם איתא דאי מוקמינן למתניתין כסומכוס ודאי ס"ל דצרורות בר"ה חייב ומשו"ה על האחרון חייב ת"ל דאי אפשר לאוקומי כסומכוס דאם כן מסקינן הכא הפך מסקנת רבי זירא דלקמן ומדלא קאמר הכי משמע דמצי לאוקומי כסומכוס אי לא הוה בעיא דבא כחו' ועוד אמאי לא קאמר תלמודא אבעיא דר' ירמיה דתפשוט מכח הפשטן והדוחה :

(דף כ' ע"ב)

ת"ש אמר ר"י אם עומד כיקף ונדראת הרביעית כו' אין להקשות דלפי מה שחילקו התוספו' לעיל ד"ה הא מיתהני' כו' דאף על גב דלא"ד דכופין על מידת סדום הכא חייב שהיה יכול למונעו מתחלה שלא יכנס לרשותו אבל התם עכשו בא לירש דגבי כיקף ומקיף לא שייך למונעו מתחלה שהרי הוא בתוך שדהו וממילא מתהנה וכיון שכן משו"ה פטור אף שזה נהנה וזה אינו חסר דדמי להתם דכופין על מידת סדום דהכא נמי שייך למימר שהיה אפשר לכופו שיעשה גדר בין שניהם כיון שהוא משתמר על ידי זה הגדר בין שהיה הגדר מבפנים כדברי רש"י או מבחוץ כדברי התוספות :

ד"ה טעמא דכיקף הא מקיף פטור ואפילו רבנן לא פליגי אלא משום דא"ל את גרמת כו' כונת התוספות דאמאי מייתי מדר"י הא הלכה כרבנן וכיון דלרבנן חייב הכי נמי חייב גבי דר בחצר

חבירו ואי איכא למידחי אם כן ליכא ראיה למיפשט בעיין׳ אכתי מאי קאמרי התוספות ואפילו רבנן לא פליגי משום דקאמר ליה את גרית כו׳ והא מאי דמשני הכי הגמרא איננו אלא דקיה היא דקא מדחי ליה דילמא טעמייהו דרבנן משום דא״ל את גרמת וכלבעית לאוכוחי מדרבנן איכא למידחי הכי וכלבעית לאוכוחי מדר״י איכא למידחי דילמא מאי דפליג רבנן איננו אלא משום דס״ל דזה נהנה וזה איננו חסר חייב ואת גרמת לא הוי טעמא לחייבו והא כמי קא מספקא אי פליגי רבנן ור״י בזה נהנה כו׳ או בטעמא דאת גרמת וי״ל דהכי פריך המקשה מ״ש ר״י בשלמא למאי דקס״ד דלא ידעינן האי טעמא דאת גרמת ה״א דפליגי בזה נהנה כו׳ אבל השתא דגלית לן האי טעמא דאת גרמת שהוא טעם נכון כמלא זה נהנה וזה חסר אם כן דיי לנו שנאמר שר״י לא מודה ליה אבל שנאמר שגם רבנן איננו מודה ליה הוא דוחק׳ א״כ כמ״ש התוספות לעיל דף י״א ד״ה תפשוט דלאו ככחו דמי כו׳ ה״מ למימר דזיל הכא קא מדחי לה כו׳ ולפי מה שתירצו בגמרא שאני התם דא״ל לדידי כני כו׳ כמלא שאיננו נהנה והלה חסר משום שא״ל את גרמת לי וזה ראיה למ״ש התוספות לעיל ד״ה זה איננו נהנה כו׳ ה״מ למימר דפטור כיון שלא נהנה כו׳ אף שהלה חסר כו׳ וצריך ליישבה לדעת הרא״ש דפליג עם התוספות:

ד״ה ומר סבר פירוש רבי אליעזר כו׳ ונראה דהפי׳ האחר היינו דמאי דקאמר בגמרא ומר סבר ובער בשדה אחר היינו ר״י דוקא אבל רבי אליעזר מצי לאוקומי דבמחזרת איירי וליכא קושיא דכיון דאפילו תימא דת״ק סבר דמחזרת דפטור דהוי אורחא והוי שן ברשות הרבים ורבי אליעזר סבר דלא הוי אורחא מכל מקום מה שחייב במחזרת לא הוי משום דהוי קרן ברשות הרבים כרב אלא משום דהוי קרן ברשות הניזק בצידי הרחבה ולדידיה חייב נזק שלם כמלא דמשום ר״א אין הכרח לאוקומי האי ברייתא דבביער בשדה אחר פליגי אלא משום ר״י דדוחק לאוקומי כר״ט אבל אי משום ר״א אין אנו צריכין להאי אוקמתא אלא דאפי׳ תימא דבמחזרת פליגי מ״מ לא הוי כפלוגתא דרב ושמואל דהתם כ״ע מודו דמחזרת הוי ר״ה אלא דלרב חייב משום קרן בר״ה לפי׳ רש״י ולשמואל הוי שן אבל הכי תנאי פליגי בדבר אחר אי הוי, שן בר״ה או קרן ברשות הניזק ופי׳ דברייתא הוי הכי דת״ק סבר דברחבה פטור ור״י סבר חייב ובצידי הרחבה לת״ק חייב מה שהזיקה דוקא אי קיימא בצידי הרחבה אבל אי הוי מחזרת לא משום דהוי שן בר״ה ואתא ר״א למימר דאפי׳ במחזרת חייב משום דהוי קרן ברשות הניזק וחייב נזק שלם ולא הוי כסברת רב דלרב חייב חצי נזק משום דהוי קרן בר״ה: (דף כ׳ ע״א)

ד״ה ואי במסכסכ׳ אמאי חייב חנוני הכל כו׳ אבל אי דלא מסכסכ׳ ניחא ליה כו׳ רל״ד איך הוו מקושרים דברי התוספות והא אף שנפרש הפי׳ האחר שדוחין התוספות אנו מוכרחים לתת טעם לזה אי דלא מסכסכת אמאי ניחא ליה כו׳ וכ״ת דהוה ראוי להקשות דמעיקרא קושיא ליתא דאי לא הוי במסכסכת לא ק׳ מידי דהא לר״ל קיימינן וכיון דלא הוי ממונו דבעל גמל משו״ה פטו׳ דהכי פריך אריש׳ דמתני׳ אמאי חייב בעל גמל והא לאו ממונו הוא ווו ודאי איכה קושיא דבא לתת טעם לאי בלא מסכסכת למ״ד אשו משו׳ חציו וזה פשוט אח״כ ראיתי שכתב כן ל״א יע״ש והנלע״ד לקושיא הא׳ דדברי התוספות באו מקושרי׳ היטב דבשלמא אי פירכת הגמ׳ הוי ואי במסכסכת אמאי חייב חנוני כלומ׳ לחייב בעל גמל הכל טעמא ודאי דלא דמי להאי דכלב ונחלת דבשלמא התם חייב בעל נחלת כל שלא שמר נחלתו אבל הכא חנוני להאיר לבאים לחנות הניח נרו מבחוץ ומשו״ה כל שהיה מסכסכת בעל גמל חייב הכל אבל כל שלא היה מסכסכת אין ראוי לחייבו כלום דלא דמי להאי דכלב דהתם הכלב הזיק ממש בידים שהניח הנחלת עם בגדים אבל הכא לדרכו הוא מהלך ברשות הרבים ולא עשה שום שנוי והטעם דלזה הפי׳ כל ששנים עשו היזק אחד אם שניהם גרמו ובפשיעתם שוה שניהם חייבים כההיא דכלב ונחלת אבל כל שאחד מהם פשע יותר וחבירו מיפשע יותר חייב והלה פטור אבל לדברי התוספות שפי׳ קושית הגמרא הוי אמאי חייב חנוני הכל גם בעל הגמל לתחייב כו׳ כמלא הרי זה דומה להאי דלקיין דסברי התוספות דכל שנים שפשעו ומבין שניהם יצא ההיזק אף שהא׳ גרם

בפשיעתו

כשטעתו מ"מ שניהם חייבים · ולזה פי' דהכי פריך גם בעל הגמל יתחייב הכל ובודאי דכך הוי מסכסכת לר"ל כמו בלא מסכסכת לר"י דהוי משום חציו דהא כל טעמא דלא ס"ל לר"ל משום חציו היינו דחציו מכחו קא אזלי אם מכחו קא אזיל במנא דבמסכסכת דמכחו קא אזיל היינו חציו וא"כ כמו דלר"ל ראוי שיתחייבו שניהם גם לר"י נמי וא"כ בלא מסכסכת מאי ניחא ליה · ולזה כתבו התוספות אי בלא מסכסכת ניחא ליה כו' ומשני בשעמדה כו' ופריך דכ"ש חנוני פטור כו' התוספות כר' שהרגישו לפירושם דמקאמר כ"ש דחנוני פטור ובעל גמל חייב משמע דפטור החנוני לגמרי ומדקאמר כ"ש ודאי דקאי אקושיא דלעיל דפריך השתא במכ"ש כמנא דהיא היא קושיא דלעיל וזה הפך פי' התוספות להכי הוכרחו לישב זה ואגב אורחיה השמיענו התוספות דלא הוי תירוץ הגמ' שתירץ כשעמד' כפי' רש"י דתלמוד לא שבק לאסוקי למילתיה ופרכיה שלא דכוונ' המתרץ היתה לתרץ הכי בשעמדה אלא דמשום טעם אחר שהקשה כ"ש הדר תלמודא ומתרץ כשעמד' להטיל מימיה וכך היתה כוונת המתרץ לאו במסכסכת דרך הלוכה אלא כשעמדה כלומר משמע שזה המשאוי אם לא היתה עומדת לא הוה מסכסכת כל הבירה ומשום שעמד הגמל סכסכה כל הבירה וכיון שכן היה אפשר דבעל הגמל אין ראוי לחייבו כיון שלא הרבה כ"כ שיסכסך כל הבירה אפי' שלא תעמוד אפשר לומר דלא אסיק אדעתיה בעל הגמל שתעמוד שם וכיון שכן אין לחייב לבעל הגמל אלא דהתלמוד פריך כ"ש ר"ל ודאי דיותר ראוי לחייב לבעל הגמל מאי לא הנהיג הגמל שלא יעמוד שם מלחייב לחנוני :

על האדרה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק מאן חייב בעל כלב פי' רש"י למתני' קא מהדר דקתני על הגדי' כו' כר' דברי רש"י שלא לצורך דמאי איצטריך לאשמועי' דאמתני' מהדר ואולי הכוו' בזה שנדקד' דלא קאי' רש"י אמתני' קאי דימשמע דאין הכונה לשלול דלא קאי אמילת' אחריתי דודאי דאמתני' קאי אלא דקשה לרש"י דהאי קושיא דפריך בגמ' ולחייב בעל גחלת אמתניתין איתא האי קושיא ולמה איצטריך תלמודא לאתויי האי פלוגת' דר"י ור"ל אי הוי משום חציו או משום ממונו תו הוקשה לרש"י כמ"ש הגמ' וליחייב נמי בעל גחלת דאי פירכת הגמ' הוי דליחייבו בין שניהם אין קושיא דאימא דלהכי קאמר דמשלם בעל הכלב חצי נזק משום דבעל גחלת משלם חצי נזק א' ומחמת האי קושיא הוה אפשר למימר דהגי' הנכונ' היא וליחייב בעל גחלת כל הגדיש והטעם דכיון דלא שמר גחלתו מיפטר בעל כלב והכי חזינן לתוספות דהוכרחו למימר דלא הוי דיכא הכי מדקאמ' לעיל מתניתין בדאדויי אדויי ורב הונא בעלמא איתמר כו' דמשמע דאי לא הוה האי ראיה מכינן למימר הכי להכי הוכרח למימר אמתניתין מהדר דקתני ועל הגדיש לומר דדוקא השתא דמוקמי' בין לר"י בין לר"ל אשו משום ממונו קשה האי קושיא דלחייב בעל גחלת דאי לא הוה אמינא דאשו משום חציו ולהכי אין חיוב לבעל גחלת כיון דאין כאן חציו דבעל גחלת כלל אבל השתא דמוקמי' בין למר ובין למר אשו משו' ממונו ק' ועוד פי' רש"י דלא תימא דהגי' הנכונה היא וליחייב בעל גחלת והיינו בעל גחלת לבדו וכמ"ש לעיל דודאי דאין ראוי שיתחייב בעל גחלת לבדו אלא בין שניהם וכמו שהכריחו התוספות אלא דהכי פריך השתא דאמרת דלר"י אמקום גחלת חייב הכל בעל הכלב ואין חיוב לבעל גחלת ועל שאר הגדיש משלם חצי נזק משום צרורות ולא הוי מטעמא דבעל גחלת משלם החצי האחר דא"כ אין חילוק בין מקום גחלת לשאר הגדיש דבכל הגדיש ראוי שלא ישלם בעל הכלב כי אם החצי וכן לר"ל קשה דקאמר דאין תשלומין אלא למקום גחלת ועל השאר אין כאן חיוב אמאי ליחייב בעל גחלת כוליה ואין לומר דלא תני במתניתין אלא חיוב בעל הכלב וכמ"ש לעיל ואין הכי נמי דבעל גחלת משלם שאר הגדיש דאין סברא דלא תני מתניתין עיקר החיוב כל הגדיש ותני חצי נזק מקום גחלת דלא הוי שליש או רביע מכל הגדיש ולהכי דייק רש"י ולישלם בעל גחלת כוליה ולהכי קאמ' רש"י נמי אמתניתין קמהדר לומר דבמאי דמוקמי' בין לר"י בין לר"ל פירושא דמתני' קשה האי קושיא והשתא מהדר אמתניתין אבל אי לא הוה האי פירושא לא הוה קשה מ"ב פנים או משום דאמר דאשו משום חציו וכמ"ש או משום דאמ' דתני נזק חייב בעל כלב משום דתני האחר משלם בעל גחלת כו' אבל לפי פירושא דמתני' א"א למימר הכי וכמ"ש : עוד אפשר לפרש בפי' רש"י דקאמר :

מאן

מאן חייב בעל כלב כו' פי' רש"י אמתני' קיימא דקתני על הגדיש משלם חצי נזק· דברים אלו כראין מיותרים והכונה דכיון דזאת הקושיא הקשה התלמוד בתר כל זה הפלפול והמשא ומתן דאיכא על מחלוקת ר"י ור"ל ולא הקשה לעיל כדמייתי מתני' עלה דר"ל והא לאו ממונו דבעל כלב אמאי לא הקשה התם וליחייב בעל גחלת ודאי דכוונת התלמוד לאקשויי בין לר"י בין לר"ל ולהכי המתין עד השתא שאמר בגמרא מאן דאית ליה משום חציו אית ליה משום ממונו ופריך נמי לדי' ולפי זה ק' דאמאי לא הקשה לר"י קושיא אחריתי דמשמעות וליחייב נמי משמע דהחצי האחר שאינו משלם בעל כלב ליחייב בעל גחלת וכיון דבעל כלב משלם חצי אמאי לא ישלם נמי הבעל גחלת ואמאי לא הקשה התלמוד דעל מקום גחלת דמשלם בעל כלב כל הנזק אמאי משלם בעל כלב כל הנזק ליחייב בעל גחלת מקצת הנזק כיון שבין שניהם נעשה הנזק להכי פי' רש"י אמתני' קאמר דקתני על הגדיש משלם חצי נזק כלו' כיון דאמאי דאיתא בהדיא במתני' קיימו אלא החצי נזק דמשלם דהיינו על שאר הגדיש ועל מקו' גחלת לא להכי לא קבעי הקושי' כי אם על חצי נזק· ואין לומר דמשו' דרש"י פירש לשלם בעל גחלת חצי האחר דהא ממונו הוא דאולי סובר דאין לחייב לבעל הגחלת כי אם חצי שאר הגדיש ולא על מקום גחלת מאיזה טעם שיהי' דא"כ תימה על עצמך הרי כתב רש"י בפי' לר"ל על הגדיש כולו הוי פטור מלשלם לישלם בעל גחלת· ועל מקום גחלת דמשלם החצי בעל כלב אמאי לא פרש דלישלם החצי האחר בעל גחלת כמו דלר"י מאי דמשלם בעל כלב משום צרורו' משלם והשאר משלם בעל גחלת הכי נמי לר"ל אמקום גחלת דהיינו בלאדוי אדוי כמ"ש לעיל ראוי שישלם החצי האחר בעל גחלת אלא ודאי דלא סבר רש"י דדוקא אשאר הגדיש פריך אבל אמקו' גדיש אין חיוב לבעל הגחלת משום דלא קאמ' הכי ואמאי דלא קאמר הכי ודאי כוונתו משו' דלר"י הוכרח לפרש על שאר הגדיש כדי לדייק קושית התלמוד דקאמר ולישלם נמי דמשמע כמו דמשלם בעל כלב לישלם דלא סבר בעל גחלת ולא שייכא האי קושיא אלא אשאר הגדיש ואגב אורחיה פירש לר"ל נמי אשאר הגדיש:

ד"ה וליחייב בעל גחלת האי לישנא לאו דוקא כו' ראוי לדקדק אמאי דחקו התוספות לפרש האי פירושא דה"ל לפרש כפי' רש"י דהשתא קס"ד דגחלת דחד וחררה וגדיש דחד ולהכי פריך וליחייב ולבתר דאוקי לה דאכ' לבגדים דבעל חררה אין הכי נמי דלא ק' מידי וי"ל דלפי פי' רש"י ק' דאמאי לא קאמר בגמ' השתא דאתית להכי דגדיש היינו דבעל חררה אתי תימא בשלא שמר גחלתו משו"ה איכו חייב משו' דהוי גדיש שלו ומדלא קאמ' היינו משו' דאכתי ק' אי לא שמר גחלתו אימא דאיכו חייב כי אם רביע דראוי שיפטר בעל הכלב מחלקו של בעל גחלת ורש"י איכו מפרש דגחלת דחד כו' לדקדק לשון התלמוד ואין הכי נמי דלפ' המסקנ' קאי האי קושיא וכ"ל דכך היא כונת התוספות דסוברים התוס' דלפי הקס"ד פריך וליחייב ומ"ש האי לישנא לאו דוקא דהא מתוקמא ר"ל דלא כיון דלפי המסקנא לא קאי האי קושיא אלא דקאי דכיון דלפטור מחלקו והמקשה ידע דאפשר לאוקומי מתני' בגדים דבעל החררה דהא איהו גופיה פריך הא בעינן ובער כו' משמע דידע וכיון שכן האי לישנא וליחייב לאו דוקא דתרתי פריך· ועוד הוקשה בתוספות אם איתא דאם נאמר דהגדיש והחררה כוליה דבעל גחלת ומשו"ה איכו חייב בעל גחלת אמאי לא מוקי לה הכי ותו לא צריך לאוקומי כששמר גחלתו והאי אוקמתא הא מוכרח לאוקומי לפי המסקנא ואם כן אמאי לא מתרץ לה הכי להכי תירצו התוספות דאכתי קשה דליפטר בעל כלב מחלקו של בעל גחלת ואם תאמר אמאי לא פריך וליפטר בעל כלב מן החררה כו' כיון שכבר אמרנו דידע להאי פירושא דאפשר לפרש מתניתין בגדים דבעל חררה מהכרח דבעינן ובער בשדה אחר וליכא אמאי לא פריך נמי ארישא דמתני' דליפטר בעל חררה והיינו דוקא למאי דפירשנו דקושית המקשה לאו דוקא ופריך נמי אף שיפורש מתניתין בגדים דבעל חררה אבל אם נאמר דהמקשה דוקא פריך ומשום דלא ידע פירושא דמתניתין אלא בגדים דלאו דבעל חררה ומשו"ה פריך וליחייב בעל גחלת אם כן לא קשה אמאי לא פריך וליפטר דלפי הקס"ד אין כאן קושיא כיון דבעל חררה לא הוי נחלת משו"ה לא הוי פשיעה בלא שמר חררתו דעליה דידיה דבעל גחלת לשמור גחלתו דאיהו בעל

חנות

הכית ועליה דידיה קאי שמירת ביתו וכיון שכן אין כאן קושיא וליפטר כו' והיינו קשר והא תחי' אמאי לא
פריך וליפטר ומיהו אם באמר דעליה דבעל חררה קאי שמירת חררתו וכיון שפשע ולא שמרה ראוי שיפטר
בעל כלב מן החררה אתי מקושר קושית ואם תאמר וכך היא הגעת התוספות מ"מ הלי לישנא לאו דוקא דקא
מתוקמא כו' אין הכי נמי דלא ידע להאי תירוצא אלא סבר המקשה דגדיש דחד וגחלת דחד ומשו"ה פריך
וליחייב אלא דכותם לומר דלא כימא דלאי אחרת דגדיש וגחלת דחד דלא קאי הלי קושיא וטעמא דכיון דהאי
גדיש הוי שלו אדם רשאי ליזוק בנכסיו אבל בעל כלב שלא שמרו פשע בזה ומשו"ה ראוי לחייבו א"ת הכי ק'
דאמאי כדמתרצינן בגדיש דבעל חררה לא קאמר תלמוד' השתא דאתית להכי אפילו תימא כשלא שמר גחלתו
חייב בעל כלב הכל משום דאדם רשאי כו' לזה כתבו התוספו' לאו דוקא וליחייב אלא דמטעם זה ראוי שיפטר
בעל כלב כשהגדיש הוא של בעל גחלת · מעתה קשה אמאי לא פריך וליפטר בעל כלב מן החררה דבעל
חררה קאי שמירת חררתו וכיון שלא שמר חררתו הוא הפושע אף שבעל הגחלת לא שמר גחלתו לאו עליה קאי
שמירת חררתו של זה כיון שלא קבל שמירה ולענין שריפת הגדיש ראוי שיתחייב ובזה אתי מקושר קושית וא"ת:

ד"ה סתם דלתות חתורות הן כו' תימא דהוי תחלתו בפשיעה כו' אין ספק שסוברים התוס' דעיקר
הכרתו של רב מרי דסתם דלתות חתורות כו' היינו מסיפא דמתני' דקתני ועל הגדיש משלם
חצי נזק ולא קאמר פטור דאנוס הוא ודאי דסתם דלתות חתורות כו' וזה מוכרח בדברי התוספות דסברי
הכי פירושא דסתם דלתות כו' ולא הוי כפי' רש"י דהיינו מדקתני על החררה כו' דאי הכי מאי קא מתרצי
דאם כן לא הוה מחייב בחתירה כי אם רביע כי היכי דהוה מתחייב בפשיעה דהוה מתחייב בעל הגחלת כו'
ואילו בנכנסת על החררה משלם כו' לא שייך למימר דליפטר בעל הכלב מן החררה משום דאין לאדם ליזהר
משלא יזוק וכמ"ש התוספות לעיל בד"ה וליחייב בעל הגחלת ולקמן ד"ה כלי למימר כו' ואם כן הקושיא
במקומה עומדת דאימא משום דהוי תחילתו כו' אלא ודאי דסוברים התוספו' פירושא דרב מרי דקאי על הגדיש
וקשה דאמאי לא פירשו דקאי על החררה ולא קשיא מידי על רב מרי דאימא משום דהוי תחילתו בפשיעה
דהא כתבו התוספות דף כ"ב ד"ה דאפיך מיפך דלא אמר משום דהוי תחילתו בפשיעה גבי רגל ליחייב נזק
שלם גבי קרן כיון דהם ב' אבות וכן דייקי התוספות בסמוך דקאמר אבל הכא פושע הוא בכלב זה כו' ר"ל
שהזיק אחד בין נעולות בין פתוחות הוי טעמא משום אש ואילו הוו מפרשים דברי רב מרי דקאי על החררה
אתי שפיר דהוו שני אבות דאי הוי פתוחות הוה חייב בעל כלב משום תולדה דשן ואי הוו נעולות הוי תולדה
דקרן משום דהוי משונה ובהכי לא אמרינן תחילתו בפשיעה ואם כן קשה אמאי לא מפרשי התוספות הכי ולא
הוה קשה קושית תימא דילמא משום דהוי תחילתו בפשיע' ויש לומר דמשו"ה לא מפרשי הכי משום דכל הכרתו
של רב מרי דקאמר סתם דלתות חתורות לא הוי אלא משום דמוקמינן כששמר גחלתו ואילו גבי חררה אין
צורך לאוקומי כששמר גחלתו דאימא כשלא שמר ואין קושי' דליפטר בעל גחלת מן החררה וכמ"ש התו' ואע"ג
דמתני' בחדא מחתא מחתינהו על החרר' כו' ועל הגדיש כו' ומוכרח על הגדיש דאנו מוכרחי' לאוקומי כששמר
גחלתו אף רישא מיירי בהכי אין זו הכרח דאפשר דלגבדדין קתני' ואם כן אולא הכרתו של רב מרי דקאמר
סתם דלתות · אלא ודאי דהכרתו של רב מרי לא הוי אלא מדקתני על הגדיש כו' וכ"ת דקשה לרש"י האי קושיא
דקא מפ' דרב מרי על החררה קאי · י"ל דכבר כתבנו לעיל על דבור וליחייב בעל גחלת דלפרש"י דמפ'
קס"ד דגחלת דחד וחררה וגדיש דחד לא שייך האי קושיא כו' ואפילו לפי המסקנא שני' שם דשייך מכל מקום
לא הוי זה הכרח דדוחק לומר דמתני' לגבדדין קתני ואם תאמר ומי הכרחו לרש"י לכל זה דלאוקמא דעל הגדיש
קאי ולא קשיא מידי י"ל דרש"י מוכרח לפרש הכי דכיון דרש"י פירש דאי הוה אמינא דסתם דלתות נעולות
אבל כלב ה"ל משונה והוי תולדה דקרן אם כן גבי על הגדיש אי אפשר להכריח הכי ולומר ודאי דסתם דלתו'
חתורות דאי לאו הכי ה"ל משונה כו' דאף דנימא דה"ל משונה מי יימר לן דיש שינוי לצרורות לרביע נזק והא
לעיל איבעיא לרב אשי וקאי בתיקו יע"ש דף י"ט וכיון שכן אם נאמ' דאין שנוי לצרורות אפשר דסתם דלתות
נעולות ומשלם חצי נזק משום דאין שנוי אלא ודאי דרב מרי אחררה קאי וכ"ת וא"כ לתוספות קשה דפירשו
דרב מרי אגדיש קאי דמאי הכרח דאימא דסתם דלתות נעולות ומשלם חצי נזק משום דאין שנוי וי"ל דהתוס'

סברי

גברי דאי הוו כעוללות הוי פטור לגמרי דהוי אונס גמור וכן כתב הרא"ש בפסקיו לעיל גבי אכלה כסות או
כלים יע"ש והשתא דאתית להכי מה שלא פירש התוספות דקאי אדרבה היינו משום דהוי קאי קושית התוס'
דילמא משום תחילתו בפשיעה כו' ואין כאן תירוץ דאם כן לא הוה מחייב בתחילה כו' וטעמא דלעיל כתבנו
דלא שייך תחילתו בפשיעה משום דהוו שני אבות שן וקרן כו' ואילו לפי מ"ש השתא דאילו הוו ללתות כעוללות
הוי אונס והוי פטור כמבא דאין כאן כי אם אב אחד והוי שן ואי הוו פתוחות הוי חייב משום שן ואי הוו כעוללות
פטור ואם כן קשה דילמא משום תחילתו בפשיעה כו' ומשו"ה פירוש התוספו' דרב מרי אנדיס קאי דאי קשיא
דילמא משום תחילתו בפשיעה איכא תירוץ אבל אם נאמר דהוי אדרבה קאי הקושיא בלי תירוץ ולא הוי
מהטעם שפי' לעיל ודו"ק:

ד"ה תפשוט דפי פרה כחצר הניזק כו' והא דקאמר תפשוט לאו מתניתין אלא מכתיא דשמעתין
כו' אין להקשות דאימא מבוארת שמעתין דבעינן תרתי לקיחה ואכילה בחצר הניזק· ואין
לאן פשיטות לגבי כתן אחר לתוך פיה· דיש לומר דדייק מדקאמר' הא בעינן ובער וליכא ומשני לא צריכא
אכלה כו' ומדקאמר וליכא משמע דליכא שום דבר והא איכא לקיחה והוה ליה למימר והא בעינן אכילה
מי וליכא ובתירוץ נמי הוה ליה למימר דאכלה נמי אלא ודאי דאכילה לבד בעינן וכ"ת ואמתא דתלמודא
כ"ל דלא בעי' תרתי ויש לומר דכיון דקאמר ובער או משמע' לקיחה לבד או אכילה לבד· ומאי דקאמרי
תוספות שמע מינה דבעינן לקיחה ואכילה פי' לאפוקי לקיחה ומחצר המזיק דהתם הוי טעמא משום דא"ל
(דף כ"ג ע"ב) מאי בעיא פרתך בחצרי:

ת"ש שיסה בו את הכלב כו' אין להקשות דמאי ראיה מייתי מהא דשיסה בו את הכלב דהוי תולדה
דקרן ולא תולדה דשן וגבי שן בעינן ובער בשדה אחר ומספקא לן אי פי פרה כחצר הניזק או
לא אבל גבי קרן לא כתיב שדה אחר· דאי אמרת דהוי כחצר המזיק גבי קרן נמי פטור ומאי דאיצטריך
קרא למימר ובער בשדה אחר לא הוי אלא לאפוקי ר"ה אבל לאפוקי חצר המזיק לא איצטריך קרא דסברא
הוא דמאי בעית ברשותו וכדאמר בסמוך גבי הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות:

ד"ה ת"ש שיסה בו את הכלב כו' ותימא דמאי לא משני לעניין קטלא לא אמר וקשה דאף אי הוה
מתרץ הכי אכתי קשה אמאי בעל כלב חייב דמאי דאמר לעניין קטלא לא אמר לא הוי אלא לעניין
דינת הכלב שחייב סקילה אבל הבעלים פטורים מן הכופר וכדתניא לקמן וכיון שכן מאי תירוץ הוי לעניין
קטלא לא אמר ואי אמרת דבעל כלב היינו תירוץ הגמרא דקאמר אימא אף משסה· וי"ל דכל קושי' התלמוד
לא הוי אלא מדקאמר פטור ולא אמר פטורין דהוה משמע בין משסה בין בעל הכלב משמע דהמשסה פטור
ובעל הכלב חייב דאיפכא לא מסתברא ודחיק תלמודא ומשני אימא אף משסה פטור ואין ספק דהוי דחוק
לשון דאמר פטור להכי הקשו התוספות דה"ל לשנויי לעניין קטלא לא אמר וכיון שכן לא הוי דחוק לישנא
פטור דמשמע דאיכא מאן דמחייב ולהכי לא קאמר פטורין דהא איכא כלב וכמה דחייבים מיתה ולא אפשר
למימר פטורים· וא"כ מאי דחיק למימר אימא אף משסה·

ד"ה הנהו עיזי דשוקא דוקא בהנהו דקיימי לשחיטה כו' ולא אמר זיל שחטינהו כו' הקשה המס' כל"ת
דמאי ראיה דילמא הוה בהתראה ראשונה ולא"א זיל אנכעינהו דבפעם ג' תיב אמכחתא וקביל זוזך
וי"ל דודאי בפעם א' את' ליה נמי זיל שחטינהו גבי הנהו עיזי דשוקא אלא דבפעם ג' שחטינן להו ואורי
בעלים זיל קביל זוזך וכיוצא בזה תירץ גם אלא דקשה דהר"ב הטורי' סי' שנ"ז מח"ה כתב זה החילוק שכתבו
תוספות בין עומד לשחיטה בין עומד לחלב וגבי הנהו עזי כתב דמתריכן במרייהו שישמרום. ואפשר דההכרח
הוי מדלא קאמר זיל אנכעינהו ואם לא אשחטם כו':

ד"ה שיהו התינוקות· ולא בא ר"מ למעט שלא תועיל חורה כו' מהיכן הוכיחו התוספות זה וג'
פעמים ביום אחד דאין מועיל נמי ואפשר דאחר שכתבו התוספות דעניין שיהו התינוקות מתמשמשין
הוי

הוי דבר גדול דהא נעשה שפל כ"כ שהתינוקות ממשמשין ואינו נוגח הוי תם ודאי והוי חזרה זו יותר משיחזור בג' ימים והיה יוקום לדקדק ולומר דלר"מ צריך שהיה תמימו' כזה כדי שיהא תם אבל בפחו' מזה לא הוי תם דהא הי"ל לומר משיחזור בו ג' פעמים דכיון דבהעדאה מהני ראוי שיהנה בחזרה ואם כן היה ראוי שיאמר דבר אחד בין בהעדאה בין בחזרה ומדלא קאמר הכי משמע דהחזרה מהעדאה לא מהני בין בג' ימים בין בג' פעמים ולהכי נקט כל שהתינוקות כו' ולזה פירש' התוספות דודאי לא בא ר"מ למעט שלא תועיל חזרה ג' ימים דודאי דכיון שכל העדאתו לא היתה אלא בג' ימים ודאי דכל שסר מעליו זה וחזר בו שלשה ימים סר העדאתו מעליו וחזר להיות תם ומכל מקום בחזרת ג' פעמים לא מהני לפי שקירב נגיחותיו הוי לר"מ יותר מועד ומריחק נגיחותיו ואם כן אם חזר בו מג' פעמי' אין ראיה שחזר להיות תם דלא חזר אלא מגודל העדאתו אבל אכתי הוי מועד לענין ריחק נגיחותיו וכיון שכן אין לדקדק מדברי ר"מ שלא הזכיר ענין חזרה לפי שמה שהיה ראוי להזכיר היה שחזר מג' פעמים ביום אחד וזה לא מהני להכי הזכיר כל שהתינוקות דהוי ביום אחד שחזר להיות תם והוי דומיא דמועד דביום אחד נעשה מועד ולזה לא הזכיר חזרה דג' ימים דלא דמיא דרישא ואם כן מעתה אין ראוי לומר דלר"מ אין נעשה תם בחזרה שלשה ימים דהוי רחוק מהסברא מטעם שאמרנו:

ד"ה ולא ישמרנו כו' ורש"י חזר בו משום דבריש חזקת הבתים קאמר אי מה שור המועד עד נגיחה ד' כו' יש מי שהקשה דלמה לא חזר בו רש"י מההיא דפ' הבא על יבמתו מלקיות דתנן מי שלקה ושנה ב"ד מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורין כו' הרי סתם כר' ושור המועד דתנן אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו ג' פעמים· הרי סתם כרשב"ג ולפי זה פירש רש"י דבנגיחה ג' משלם נזק שלם הוי כההיא דר' דמי שלקה ושנה דמוחזקין ליה ברשע מתרי זימני שליקה והיכי אמר דבשור המועד הוי כרשב"ג אלא ודאי דהוי בנגיחה ד' והשתא אתי שפיר כרשב"ג והתם הוי רבא גופיה דקאמר הכא ולא ישמרנו הא ידכא חייב· וי"ל דהתם כתבו התוספות ד"ה דתנן מי שלקה ושנה כו' דמתוך לשון המשנה משמע ליה לרב יוסף דקסבר מלקיות מחזקות כו' או דכיפה צריכה התראה וצריך שיעבור ג' התראות של מלקיות וכיון שמכניסין אותו בפעם ג' הרי לא הוחזק כי אם תרי זימני ואם כן ה"ל כרבי אבל גבי מועד בהתראה תליא מילתא והרי הועד בב"ד ג' פעמים לפיכך משלם נזק שלם בנגיחה ג' והכי הוי פי' דקרא לדעת רש"י והועד בבעליו ולא ישמרנו ר"ל בג' פעמים הללו לא שמר אותו כראוי שלם ישלם כ"ש:

ד"ה ולא ישמרנו כו' וקשה דאמר בפר' ד' וה' וכי מאחר דמתם קטלינן ליה כו' ומשני כגון שהוזמ' זוממי זוממין כו' ע"כ וקשה למה שתירצו התוספות דלא הספיקו לגמור את הדין עד שנגח נגיחה ד' למאי איצטריכו בגמרא לאוקומי בזוממי זוממין כיוצא כגון שהעידו ג' כתי עדים שהרג ג' פעמים בפני ב"ד וקודם שנגמר הדין נגח נגיחה ד' והרי הועד בבעלים ובב"ד· עוד קשה במ"ש התוספות אלא דבלאו הכי פריך שפיר הניחא אחר· אכתי קשה לתירוץ הגמרא דמשני כגון דאמרי כל אימת דקטיל תורא גבי הוה קאי אמאי לא פריך הניחה למ"ד גומרין דין של שור שלא בפניו· וי"ל דמ"ש בברייתא אין השור נעשה מועד עד שיעידו בפני ב"ד ובפני בעלים היינו שיגמר הדין על פי אותם עדים אבל כל שלא נגמר דין לאו כלום הוא דמימר אמר שמא אין מעידין אמת ולהכי מוקי לה כגון שהוזמו זוממי זוממין דאין העדים נעשים זוממין עד שיגמר הדין עלפיהם וכדתנן פ"ק דמכות דף ה' והביאו הטור סי' ל"ח וסוף הסוגיא והשתא כשהעידו העדים ונגמר הדין על השור לסקילה הרי הועד בבעליו ואחר כך הוזמו ומ"ש התוס' דלכתחילה כשהוזמו לקחו הבעלים את השור לפי שכיון שנגמר דינו לסקילה הרי נאסר בהנאה ואף על פי שהוזמו ונפטר השור מסקילה כל שלא זכה בשור אחר כך לא הוו בעליו דשור להתחייב בכופר דלא ישמרנו בעליו כתיב כו' להכי קאמר דלקחו הבעלים כו' דכיון שהוזמו המזימין הרי נתקיים העידות הא' לגמרי והרי הוא מועד ואף על פי שלא נגמר הדין של אלו המזימין הרי הועד בבעליו בפעם א' והרי נתקיים בבעליו ולא

ישמרנו

ישמרנו · ולהכי חייב בכופר בפעם ד׳ · וכל זה שהקשו התוספות ותירצו שקודם שנגמר הדין נגח נגיחה ד׳ אינו אלא לפי דעת המקשה דהתם דפריך הכיתא אי ליעודי תורא דלא ידע הגמרא הוות תירוצא דאייר בגל אימת דקטיל תורא נביה הוה קאי א״כ אין כאן והועד בבעליו כי אם עתה שבאו העדי׳ בפעם ג׳ וא״כ בנגיחה ד׳ אימת היתה להכי תירצו שהיתה קודם גמר דין אבל לפי תירוץ הגמרא דמשני דאמר׳ העדים כל אימת דקטיל כו׳ אין אנו צריכין להאי אוקמתא ותירוץ התוספות דמעיקרא אין קושיא דהכא איירי דהעידו ג׳ כתי עדים והזימום ואחר כך נגח נגיחה ד׳ ואחר כך באו העדים להזים את המזימים ולהעיד על נגיחה ד׳ ובזה חייב כופר בעליו דשור לפי שכבר הועד מאותם ג׳ כיתות ואף שהוזמו אין בכך כלום דלגבי בעלים ידעו האמת שהם היו שם באותם נגיחות ההזמה לאו כלום היא ולפיכך עתה שנגח נגיחה ד׳ הא איכא והועד בבעליו ולא ישמרנו למפרע כיון דהתקיים העידות הא׳ ובעידות זו הוליך השור בפני ב״ד ונגמר הדין בפניו

ולפי זה התירוץ אין כאן קושיא דהכיתא ונתישבו דברי התוספות על נכון :

עוד שם ולע״ג דבפ׳ הכתנקים אמרינן עדי גנבה בנפש שהוזמו כו׳ מה שהקשה בל״א דלמאי לא הקשה מרישא דברייתא כגונבת בת ראשונה וממת הוא פטור כו׳ נראה שבעלם מתנו טעמו של דבר (דף כ״ד ע״א) שכתב רש״י שם שאין העדים משלמים ממון עד שיוזמו כולן :

ד״ה ודילמא למעוטי זב מימים ולא בעי למימר אבל לא זבה מראיות כו׳ ה״ה מהרש״דס בי״ד סימן רל״ו הקשה בדברי התוספות וז״ל כפי משמעות הלשון לכאורה נראה דהכי קאמר ולא בעי למימר אבל לא זבה מראיות דאילו אמר הכי שאינו ממעט זבה מראיו׳ ותשאר דין זבה בתרתי ימים או ראיות תקשי לשתוק מזאת דכיון דאמר בזבה דכתיב בה ימים כ״ש ראיות מק״ו וכמשך מזה דבזב דכתיב ביה ראיות לא היה צריך מיעוט דא״א ללמוד ימים מראיות אם כן השתא כמי דמשמע דפריך ודלמא למעוטי זב מימים וכן זבה מראיות היאך יתישב לשון הגמרא דפריך ודלמא למעוטי זב כו׳ בשלמא למעוטי זבה צריך קרא דהוה כ״ד ימים כ״ש ראיות מק״ו אלא זב לא שייך בזה למימר למעוטי ע״כ · ואחר המחילה כונת התוס׳ כך היא דלא כימא דמאי דפריך למעוטי זב מימים הכי פירשו מכיון לך דמדאיצטריך קרא למעוטי זבה מראיות ש״מ דהוה אמינא ק״ו ומה רחוקה ראייתה טומאה קרבה לא כ״ש ולהכי איצטריך קרא וכמו׳ דבשור המועד דליכא גילוי להפך ילפינן ק״ו דילמא קרא לא אתי זב מימים וזבה מראיות לא איצטריך קרא למעוטי דמהיכא תיתי לן אם משו׳ ק״ו לא ילפינן ק״ו · דאי תימא הכי ק׳ דלשתוק מזאת וכשם דלא ילפינן ראיות לזבה משום דלא ילפינן ק״ו כך ליכא למילף ימים לזב דמהיכא תיתי ואם כן לשתוק מזאת כיון דהשתא לא ידע המקשה היקשא דוהזב את זובו · אלא ודאי כונת המקשה כך היא מכ״ל מדאיצטריך וזאת למעוטי זבה מראיות ש״מ דהוה ילפינן מק״ו כמכא דבעלמא גבי שור המועד ילפינן ק״ו דילמא קרא למעוטי זב מימים אתא ואיכא למימר מדאיצטריך קרא למעוטי זב מימי׳ משמע דלא ילפינן ק״ו דאי איכא ק״ו ממילא ממעטינן זב מימים ואיכא למימר מדאיצטריך קרא למעוטי זב מימים ש״מ דלא ילפינן ק״ו וזאת עיקר הקושיא אבל אין הכונת להקשו׳ אבל לא זבה מראיות וכמ״ש לעיל ומשני דליכא למימ׳ הכי דהא איכא היקש דילפינן לזב ימים ואם כן תיבת וזאת בהכרח אתא למעוטי מזבה ראיות ואם כן מעתה איכא למילף ק״ו כו׳ ופריך ולקיש נקבה לזכר כו ומה ראית כו׳ עיקר הקושיא היא ומה ראית · ראוי ליישב דאף לר״י קאי האי קושיא דודאי לא פליגי אר״מ בדין זב וזבה ובודאי דמיעוט דוזאת ומהיקש יליף לזב ימים וממעט זבה מראיות וק׳ ומה ראיתה ולכי הגר׳ משמע דלר״מ פריך וי״ל דהכי פריך לר״מ דקא יליף ק״ו וקרב הוא יותר לחייבו מרם ק׳ דנכי זב וזבה ראוי למילף ראיות בזבה כיון דבימים היא טומאה כ״ש בראית וזב דבראיות טמא איכא למימר דוקא ראיו׳ ולא ימים וראוי לקיים ההיקש והמיעוט לפי הסברא דקירבה ראייתיה הוה ראוי יותר להיטמא מרחקה אבל לר״י דליכא ק״ו לא ק׳ מידי דמסתברא דקאי בראיות מיעט ראיות כו׳ ומשני דאף לר״מ ראוי לקיים וזאת הסברא דקאי בראיות כו׳ ולא חיישינן לסברת ק״ו :

תו' הקשה הרב הנזכר שם בפשט הגמרא ובדברי התוספות אם כן סמך אהיקשא דמאי פריך מה ראיית דקי כימא דהיקש אתא למילף גבי זבה ראיות וזב ממעט מימים משום דכתיב וזאת א"כ לשתוק קרא מזאת ומהיקש ומסברא דק"ו איכא למילף הכי גבי זבה ראיות מק"ו וגבי זב דוקא ראיות ולא ימי' ע"כ ויש לומר דהוה אפשר למימר דגבי זב וזבה אין תלוי הטעם משום ריחוק וקירוב דלא הוי טעמא משו' דחוזק בכך דהא אפילו אם יבא אליהו ויאמר לא תראה עוד טמאה · ולהכי איכא למימר גזרת הכתוב זב בראיות וזבה בימי' להכי הוצרך קרא למימר היקש ומיעוט ואם כן ראוי מעתה לקיים הסברא דכל היכא דאפשר להסכים עם הסברא לא אמר גזרת הכתוב :

ד"ש אומר כל שהעידו ג'פעמים ולא אמרו ג'ימים אלא לחורה תימא דהא מקרא מלא הוא מתמול שלשום וכמ"ש רש"י לעיל ריחק נגחותיו חייב כדכתיב מתמול שלשום · הרי ר"מ דסובר ג' פעמים מודה דג'ימים הוא מועד מן התורה · תו הקשה כל"א במ"ש בגמרא וליתא מר הלכה כר"מ כו' והלכה כר"י בתם דבשלמא אם היה אומר ר"ש ולתא כאלכפי כפשא תם משיחוור ג' ימים מכיכן למימר דר"ש פר"י ס"ל דתם משיחוור בו ג' ימים אבל לא שיהו התנוקות ממשמשין אבל כיון דאמר ולא אמרו משמע דקאי על ר"י דקאמר ג'ימים אמר ר"ש שלא אמרו ג'ימים אלא לחורה ואין הכי דבתם מודה שהוא כל שיהו התינוקות ממשמשי'בו ואיכו כונח · וי"ל דודאי מאי דאתא למימר ר"ש איכו אלא לאפוקי תם דתינוקו'משמשי' והכי קאמר לא תימא ר"י דאמר ג' ימים בלבד לאפוקי ג'פעמים דלא אמר' ג' ימים בלבד אלא לחזו' לאפוקי תם דתינוקות משמשים אבל לא קאי אמועד דלא אמר ג' ימים במועד :

ד"ה לימרו הכך בתראי כו' מקמאי לא ה"מ למיפרך דמוכחא מילתא דילעודי קא אתו מדהמתינו עד נגיחה ג' · ודאי מה שכשמרו התוספות מלפרש כפי' רש"י דמקמאי לא מצי למפרך שהרי יודעים שאין על כיוק ג' לתבוע נגיחות ראשונות אלא ודאי ליעודי אתו · לפי שרש"י אשיטתיה אזיל שכתב לעיל גבי ולא ישמרנו האידנא חייב דהייכו בנגיחה ג' משלם כ"ש משו"ה אתי שפיר דניזק ג' מייתי עדי'דמסהדי על נגיחות ראשונות כדי ליעדו שיהא חייב לו נזק שלם ומשו"ה העדים חייבים דמדקא אתו בהדי ניזק ג' דמה לו ולנגיחות ראשונות אלא ודאי ליעודי קא מכוין ומשו"ה חייבים העדים כ"ש אבל לפירוש התוספות שפירשו שם דאין משלם כ"ש עד נגיחה ד' אם כן ודאי דאלו העדים של נגיחות ראשונות איכם מעידים לניזק ג' דמה לו ולאותם נגיחות כיון שאין משלם לו בעד נזקו כי אם חצי נזק ואם כן ודאי דאיכם מעידים כי עם כל כת על ניזק שלו ואם כן מהיכא תיתי לומר דילעדו קא מכווני להכי הוצרכו התוספות לומר טעם אחר והוא מדהמתינו ולפי זה ק'לוקמא כגון שהיו אחרונים כו' דכיון דהבעלים ראשונים הביאום לאלו העדים אפשר ודאי שהעידו תחלה כיתות הראשונים ואחר כך הכת הג'אבל לפי" רש"י לא קשה מידי דכיון דהניזק הג' הביאם ודאי דמעיקרא העידה הכת הג' שיש נגיחה ג' כדי לחייבו ואחר כך רצה לגבות בעד היזקו נזק שלם ולהכי הביא שאר העדים כמלא מקושר הוא"ת לא"ש מדהמתינו כו' :

ע"ש ויש לומר דע"כ איירי כשהעידו כת ג' תחילה דאי כשהעידו לבסוף תקשי מקמאי וקשה דא"כ דאם העידו כת ג' לבסוף תקשי מקמאי ואם העידו מתחילה תקשי מבתראי אם כן מאי קאמר ע"כ איירי כשהעידו כת ג' תחילה מאי הכרח זה כיון דבין כך ובין כך קשה או מקמאי או מבתראי ויש לומר דלא דמי דמעיקרא הוה קאמר בגמרא דאי אמרת ליעודי תורא כיתא ואי אמרת ליעודי גברא קשה ואי אמרת דמעיקרא הוה סבר תלמודא דקמאי מסהדי כמו דאי אמרת ליעודי גברא קשה לך דלימרו קמאי מי הוה ידעינן דלבתר ג' יומי כך קשה דלימרו קמאי מי הוה ידעינן דלבתר דכסהדי אכן דליסהדו אכן בתראי ומה לי ג' ימים ומה לי שעה אחת דמי יודע עתידות אבל אי אמרת דמסהדי לבסוף כיתא דקאמר בגמרא דליעודי תורא כית'קמאי ובתרתי קמאי דהא מסהדי לבסוף ודאי ליעודי קא אתו מדהמתינו להסהודי לבסוף ובתראי מדק'תיו לקמאי דלא מסהדי עד נגית ג'והמתינו עד שיעידו כת ג'ש"מ הם עצמ'כת ג'כמי ליעודי קא

מכווני

מכווני ופריך בגמרא דמצי למימר מנא ידעינן דכל דקאי בבי דינא לאסהודי קא אתו :

ע"ש בת"ש דליכא הוכחה במה שהמתינו עד נגיחה ג' דשמא לא היה להם פנאי לבא לב"ד ולהעיד כו' וקשה דכיון דהוצרכו התוספות להשמיענו דמה שהמתינו עד נגיחה ג' אין כאן הוכחה דשמא לא היה להם פנאי אם כן למה אמר התוספות מעיקרא דליעודי קאתו מדהמתינו הי"ל להקשו' לוקמא כגון שהיו אחרונים ולתרץ דע"כ איירי כו' ועיקר ההוכחה שהמתינו עד שהעידו כו' · ויש לומר דאפילו השתא כברי התוספות דאיכא קצת הוכחה בהמתנה עד נגיחה ג' אלא שאם יבא ויאמר דלפי שלא היה להם פנאי לזה צריך ההוכחה דהמתנה עד שיעידו כת ג' וזה א"א לאומרו אלא אחר שהוכיחו התוספות דהכא איירי שהעידו כת ג' מתחילה · באופן כי ב' ההוכחות יחדדהייני ההמתנה עד נגיחה ג' וגם עד שיעידו כת ג' הוי הוכחה גמורה דליעודי קא אתו ואם משום מד מכייהו אי זה מהם לבד לא מוכחא מילתא כלום :

גמרא אלא אם אמרת ליעודי תורא כו' למרו הנך קמאי אנן מי הוו ידעינן כו' הקשה בל"א דאמאי לא מוקי כגון שהעידו כת א' וב' בפני בית דין והלכו להם הב"ד והוצרכו עתה להעיד פעם אחרת בפני ב"ד אחר לפי שהביאם הניזק הג' כל אותם העדים כדי ליעדו ולגבות ממנו נזק שלם ע"כ ויש לומר דכיון דמעיקרא כשהעידו אלו הכיתות לא העידו כי אם לגבות חצי נזק עתה מה שהוצרכו להעיד היינו מה שכבר העידו ואם כן הוומו אין לחייבם נזק שלם דההזמה לא היתה כי אם על העדות הא' ולא היתה ההזמה על זה העידות הב' ואם כן אין לחייבם כי אם חצי נזק דהיינו על עדות הא' :

גמרא רבינא אמר במכירין בעל השור ואין מכירין את השור כו' פיר"שי כיון דאין מכירין את השור לא אתו ומשהדי דתם איכו משלם אלא מגופו ובודאי דכי פרכת לרש"י קושית התו' דאם אין מכירין אותו היכי ידעי דזה השור השור הוא שנגח שניה וג' די"ל כגון שראוהו אח"כ והכירוהו כמכא פי העידובוה לכשיכירוהו אח"כ שהיה מועד וק' דאימא כמי ליעודי גברא דלא הכירוהו והעידוהו לשינח ב' וג' היכירוהו שהיה חייב נ"ש וי"ל דלא דמי דבשלמא הכא שכיון רואים עדי' בב"ד אלא שהם אמרו שלא הרגישו באותם עדים ואולי לא לאסהודי בתורא קא אתו השתא שאנו רואים שהם מעידים בלתי הכירם השור ודאי דידעי דאותם לאסהודי קא אתו דאי לא כן למאי קא אתו דחצי נזק משתלם מגופו אלא ודאי ליעודי קא את׳ וזה בהכירם השור נגמר העדות אבל ליעודי גבר' אין נגמר העדות אם לא ינח ג' פעמי' ובודאי שאיכ' מעידין לכשתא פעם ב' וג' יוכ"ת אכתי ק' דאימא ליעודי גבר' ומתחלה כשהעדו ביום א' אנגיחה ראשונ' היו מכירין את השור ואח"כ העידו הג' כיתו' וכיון ג' כשהעידו הכת הג' כבר אתערב בין שורי' אחרים ולא הכירוהו והניזק הג' הביא את ב' כיתות הראשונות שיעידו לכשיכירוהו שיהיה מועד וכיון שבאו להעיד עכשיו שכבר נתערב ולא הכירוהו ובאו עם הניזק הג' ודאי ליעדו באו ומשו"ה משלמים נ"ש וכיוצא בזה הקשה בל"א וי"ל דלית לן לאוקומי בריתא בתרתי אוקמתות חדא במכירין כו' ועוד דהעידו ב' פעמים הב' כיתי עדים אבל אי אמר ליעודי תורא בחדא אוקמיתא ניחא וא"כ שפיר מצי למיפשט בעין :

מתניתין שור המזיק ברשות הניזק כו' א"ל ר"ט לחכמי' כו' עיין בס' מידות אהרן שעירה פי' כוון בכוונת המשנה :

ד"ה תני לא אדון קרן מקרן לדבריהם קאמר להו דלדידיה לית ליה דיו היכא דמפרך ק"ו וא"ת מה לשן כו' מה שהוצרכו התוס' לומר ההכנעה כדי להקשות קושיא זו נ"ל דאי יהיה אמר דר"ט חור בו מההוא ק"ו משום דלא' ליה רבנן דיו ודאי דה"נ בסיפ' כדאדון קרן מרגל נמי וקאמ' ליה רבנן דיו נמי ודאי דחזר בו מהק"ו והשתא ליכא קושיא מה לשן ותגל דאי מסברת ר"ט שמא ס"ל דפלגא נזקא ממונא ומשו"ה יליף ק"ו ורבנן אע"ג דס"ל דפלגא נזקא קנסא לא עבדו ליה פירכא אק"ו מה לשן ורגל משום דלדידיה קאמר אפילו לדידך קשה דלא' דיו ולא אפשר למילף ק"ו לא ק"ו ראשון ולא ק"ו שני וכיון דחזר בו ר"ט לא הוצרכו

למיפרך אק וכיון דאין כאן ק"ו ולא רצו למיפרך אמאי דס"ד מעיקר' כיון דלאו בהאי מילתא קיימי הכא אי פלגא נזקא קנסא או ממונא וא"כ כמאן דאין כאן קושיא למ"ד פלגא נזקא קנסא מסברת רבנן אלא מסברת ר"ט ולא רצו התוס' להקשות כיאה כתנאי דאיכא קושיא כ"כ לזה הניעו התוס' דר"ט לא חזר בו מסברתו דהוה יליף ק"ו ומאי דקאמר אני לא אדון אינו אלא לדבריהם וכיון שכן ודאי דבק"ו שני לא חזר בו וכיון שכן אי רבנן ס"ל דפלגא נזקא קנסא כיון שראו רבנן דלא הודה להם ר"ט והוה יליף ק"ו ולא חשש לקושי' דיו אמאי לא הקשו דמעיקרא ק"ו ליכא דאיכא למיפרך מה לשן ורגל דהיזקן מצוי אלא ודאי דרבנן נמי הכי ס"ל דהוי ממונא וא"כ תקשי למ"ד קנסא בין מר"ט בין מדרבנן:

תו' כתבו התוספות ואין לומר מרשות לרשות נמריכן פי' ק"ו השני דהוי דרשויות אבל ק' לדבריהם דמאי הרויחו בזה דאף דאין קושיא לק"ו השני משום דהוי דרשויות מ"מ קשה לק"ו הא' דהוי דנוסאים וי"ל דכבר אמרינן דכוונת התוס' להקשות מס' רבנן ולא מר"ט ואילו תאמר דבק"ו דרשויות אין כאן פירכא ליכא קושיא דמדרבנן לא עבדי האי פירכא ודאי דהכי ס"ל פלגא נזקא ממונא דלעולם דקנסא ס"ל אלא דה"א להו למיפרך דמתחילה יליף ר"ט ק"ו והקשו ליה דאיכא למיפרך דיו אפילו כיאה דפלגא נזקא ממונא ואיכא ק"ו שוב אמר להם ר"ט אפי' לדבריכם בהאי ק"ו אודו לי דליכא דיו ואמר ליה רבנן דאפי' הכי אמר דיו מעתה א"א להם לחכמי' למיפרך מידי לר"ט דאע"ג דליכא למילף מק"ו דנוסאי' כבר אפשר למילף מק"ו דרשויות וא"כ איך יכריחו חכמים דיכם דהוי בחצר הניזק חצי נזק ממאי דאיכא למיפרך דאף דאיכא למיפרך דק"ו הא' הא איכא ק"ו וכמ"ש ר"ט לדבריהם אודו לי מיהא בהאי ק"ו: (דף כ"ה ע"ב)

גמרא למ"ד דון מינה ואוקי באתרה כו' הקשו הרב מהריב"ל ח"א דף ל"א והרב מהרש"ך ח"א דף כ"ה דלפי פירש"י מדקאמר הפתח בגד ועור המת איצטריך כו' משמע דאהיקשא פריך דהיכי קאמר דהוי מופנה והא איצטריך בגד ועור לגופיה ולא פריך אג"ש דהיכי יליף ג"ש משרץ והא שרץ הייכו טומאת ערב והיכי יליף גבי מת טומאת ז' והכי אורחיה בכולי תלמודא דהא הכי פלוגתא דון מינה לא הוי לגבי ג"ש ולא לגבי היקש כו' והרב מהרש"ך תירץ דהוכרח רש"י לפרש דאהיקשא פריך דאי פריך לג"ש דלא תילף אלא לטומאת ערב למה איצטריך ג"ש והא מק"ו אתי אלא ודאי דבכה"ג כ"ע מודו דדון מינה ואוקי באתרא ע"כ וק' דלפי דבריו מנא' דלא אתי הא' ג"ש אלא להאי ילפות' למילף דין מפץ באהל המת לטומא' ז' וק' אם כאמ' דהאקש' פריך ק' הקושי' עצמה דודאי דכ"ע מודו דון מינה ואוקי באתרה דאי אמ' דון מינה ומינה וכמב' מפץ א"א למילף משום דבגד ועור איכו מיות' וכיון דלא הוי מופנ' משיבין וכיון שכן למאי אתי ג"ש וכיון שכן איכא למ' דכיון דבהאי ג"ש איכא להשיב אע"ג דבעלמא ס"ל דון מינה ומינה הייכו היכא דגמרי הג"ש למינה לכל בפנו' אבל הכא כיון דאיכ' להשיב אמ' אוקי באתר' דהא הלכה למשה מסיני היא אלא ודאי דאיכ' למימר שמא אתא למלת' אחרית' וכדיליף לה במ"ש פ' במה אשה דף ס"ד ה"כ כיאה הכי ומאי מקש' הר' מהרש"ך דלמ' אצטריך ג"ש דמק"ו אתי ורש"ל שם במ' הגיה בב' הלשונות דבגד ועור דכתב רש"י הוא מיותר וע"ש גם הרב מהריב"ל והר' מהרש"ך הגיה ולי נר' דלא בא"כו להגי' אין צריך רק שנגי' בלשון שכת' רש"י אף למ"ד דון מינה ומינה ועוד משרץ גמור כו' והשת' נר' דרש"י מפר' דאתרתי פריך בנמ' בין אג"ש בין אהקש דמעקר' פריך דאיכו מיותר לגופי' איצטרי' ועו' דאפי' כמי דלמדין האי ג"ש ק' דאמאי כילף משרץ לטומא' ז' והא לא מצי למילף אלא לטומא' ערב:

תו' ק' מאי הקשה בגמ' ור"ט לית ליה דיו דמאי מקשו לעולם אימא לך דאית ליה דיו באותו דואגיה ירק ירק כו' אלא דהוה קאמר ר"ט התם ליכא אלא חד דיו אבל בכ"ד דקרן ברשות הניזק דאי אמרת דיו אסוף דיכא איכא למילף ק"ו דמקומות דהייכו הק"ו הב' ואי אמרת דיו אריש דיכא איכא למילף הק"ו דנוסאי' דהייכו ק"ו ראשון והכי אמ' ר"ט לחכמים חד דיו אמרינן תרי לא אמרינן וא"כ מה"כ אני אדון ק"ו דאי אמ' דיו אסוף דיכא אדון ק"ו דמקומות דהייכו הב' ואי אמרת אריש דיכא אדון ק"ו דנוסאים ומה"כ אני למד ג"ש בחצר הניזק ורבנן פליגי עליה וסברי דאית' תרי דיו בין אריש דיכא בין אסוף דיכא וי"ל דה"ק המקשה כיון

דחזינן

דחזינן דמציאות הדין דחזינן בתורה לא הוי אלא למפרך הק"ו ודאי דכל היכא דמפריך ק"ו הוא ראוי לומר
ולא נילף הק"ו וא"כ ראוי לו' דאי באת ללמוד הק"ו הראשון הוא ראוי לו' דיו אבוף דיכא כי היכי דלא נילף
ואם באת ללמוד הק"ו הכ' ראוי שתאמר הדין כראש דיכא כי היכי דלא נילף ולזה משני דאדרבא הדין דאית
לן בתורה לא מפריך הק"ו:

בי' לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו היכא דלא מפריך כו' הקשה בל"א א"כ לא אהני ק"ו לו' דלהא לא
איצטריך קרא דלא גרע מאביה ואם כן לא איצטריך ק"ו אלא לארבעה' ואתי הדין ומפריך הק"ו
היכא דאיכא דיו וי"ל דעיקר קרא דהכא לא אתי למילף ז' בשכינה דודאי לא גרע מאביה אלא ה"ק קרא אי לא
אמינא ק"ו לא אפשר למימר דיו ואי לא ק"ו ולא דיו והוה ילפינן מק"ו ולא הוה אמר דיו ולפינן י"ד
בשכינה ואתא קרא למימר לן דבכל היכא דאית ק"ו ודיו אמרינן דיו היכא דלא מפריך הק"ו ולא תילף
אלא ז' ולא תילף י"ד א"כ דהדיא דלקמן דלא גרע ומגברא טהור ר"ל דמיירי קרא בין בגברא טהור בין בגברא
טמא ולהכי אמר דאתי ק"ו למש"הכל הכא לא מיירי קרא אלא באבא' ולא בשכינה וא"ת לא ק' גרע הייטו יוכח
ק"ו וכמכא דאפילו לו' אתי בק"ו ולרבנן דסברי דו' דשכינ' כתיבי ואתי ק"ו למילף י"ד ואתי דיו ומפריך הק"ו
וישאר מה שכתוב בהדיא והקשה הר"ב מידות אהרן דף ח' דאי בק"ו ומשפט דיו אית לן מה שכתוב כתור' בלמד
זה א"כ לא"ל קרא לשתוק קרא ומק"ו דייכינן דאי אמר' כדי שלא נוסיף הרי הדין מבטל זה ע"כ וי"ל דאי התור'
לא כתיב קרא בהדיא הוה ילפינן מהכא כסבר' ר"ע דכל היכא דלא מפריך הק"ו אמרינן דיו דוק' וא"כ ילפינן
נוק שלם בתגר הניזק ולא אמרי' דיו להכי קאמר קרא בהדיא גבי שכינה ז' ימים ואתא הק"ו למילף י"ד ואתי
הדיו ומפריך הק"ו ולמילף י"ד ואתי הדיו ומפריך הק"ו וכ"מ דבעלמא' נמי אמרי' דיו אפי' היכא דמפריך ק"ו:

גמרא והא הא תנא כו' ומה פכין קטנים כו' הקשה בס' עצמות יוסף וז"ל וק' דמשכב ומושב יוכיח
שמטמא בזב ואינו מטמא במת כו' ותדע שהרי התוס' פ' ר"ע הוקשה להו מה לפכין קטנים
שכן מטמאין מאוירן ואין לו' דנעשה ק"ו מזב דאיכ' למפרך מה לזב שכן מטמא מושב ומשכב כו' ע"כ תחלת כל
דבר אומר שהוקשה לי בדברי התו' שכתבו בשמעתין לעיל במתני' ד"ה אני לא אדון ועבדו פרכא מה לשן ורגל
שכן הזיקן מצוי כו' ואין לו' מרשו לרשו' דמ"מ שייך למפרך והביאו ראיה לדבריהם · הרי דכל דאיכא למפרך
בק"ו דכוותיה לא משו' דנעשה ק"ו דמקומו' יכלל מהפירכא דמ"מ שייך למפרך וה"נ אי איכ' למפרך מה לפכין
קטני' דכן מטמאין מאוירן אם נעשה ק"ו דכוותיה דהיינו מזב שאינו מטמ' פכין קטני' אכתי איכא למפרך דאין
ללמוד מפכין קטני' דמשו' דטמאין במת נילף מפץ באהל המת לפכין קטני' דמטמאין מאוירן כו' וכן ק' דאי
איכא למיפרך מה לזב שכן מטמ' משכב ומושב אפי' שבלמוד הק"ו מפכין קטני' אכתי שייך למפרך הקושי' דומי'
דמ"ש התו' לעיל' ועל תירוצו של הרב הנז' שכתב דלא נעשה יוכיח מכלי שתחת האבן לכלי שתחת האהל גבי
טומאת מת דמה שאנו מלמדים היינו מפץ שתחת אהל המת ע"כ וי"מ דא"כ היכי עבדי התוספות פרכא מה
לזב שכן מטמא משכב ומושב כו' כיון שמה שאנו באים ללמוד אינו אלא מה שבאהל המת ואותם כלים דמשכב
ומושב אם היו באהל המת היו טמאי' וכך ראוי שיטמא מפץ באהל המת · וי"ל דהחילוק הוא מבואר דבשלמא
אם אנו באים מזב והרי אנו אומרי' ומה זב זב הקל בפכין קטנים הוא חמור במפץ כו' או איכא למפרך דהא
אשכחן דזב אינו קל דהא מטמא משכב ומושב מה שאינו מטמא המת ואיך תלמוד למפץ שכיון שטמא בזב שיטמ'
באהל המת אבל אם אנו באים ללמוד מפכין קטנים כמ"ש התנא דשמעתין הרי אנו אומרים דאהל המת הוא
דבר חמור שמטמא מה שאינו טמא בזב כ"ש שיטמא מפץ שכבר הוא בזב כו' ואין כאן יוכיח מכלים שבמשכב
ומושב ואינם באהל שאני לא אמרתי אלא שאהל המת הוא חמור במת מטומאות הזב כל א' לפי דינו:

ד"ה פכין קטנים כו' וי"ל כלי עץ יוכיחו מה לשאר כלים שכן נעשים אב הטומאה פכין קטנים יוכיחו
ופי' התוספות בפ' ר"ע דהיינו שטהורים בזב כו' יע"ש ובעניותי לא הבנתי דברי התוס' דמשמע
לפי דברים אלו דנעשים אב הטומאה במת אלא שנעשה יוכיח ממה שאינו מטמא בזב ומה אנו יכולין ללמוד

מזב

מזב כיון שאינו שנעשים אב הטומאה במת הא איכא למפרך מה לפכין קטנים ושאר כלים שכן נעשים אב הטומאה במת וכדהקשו התוספות מה לפכין קטנים שכן מטמאין מאוירן שיכול לתלות שער שלא ת בפיהן ואעפ"י שטהורין בזב בשער וכמ"ש התוספות בדבור זה ואעפ"י שראוי לנגיעת שער הזב לא מטמא כו' וי"ל שאין כונת התוספות אלא לומר דפכין קטנים יוכיחו דאין נעשים אב הטומאה דכל כלי חרס אינו נעשה אב הטומאה וכ"כ הרמב"ם פ"ה ד"ה טומאת מת וכונת התוס' בפ' ר"ע כך הוא פכין קטנים יוכיחו שאין נעשי' אב הטומאה ואעפ"י שטהורים בזב טמאים במת והרי אנו למדי' מקו' כמ"ש בתחלה·

ע"ש באותו דבור וא"ת מפכין גדולים מכי גמר דלא מטמא מדרס כו' הקשה הרב מהרש"ך ח"א דף כ"ד וק' דהיכי מכי גמר מפכין גדולים והא איכא למפרך מה לפכין גדולים שכן מטמאין בהסט תאמ' במפץ שאינו מטמא בהסט פכין קטנים יוכיחו וא"כ סוף סוף אנו צריכים לאילף מפכין קטנים וא"כ מה הרויחנו ע"כ ולא ידענא היכן מנא שהמפץ טהור בהסט שמשמעו' לשון הרמב"ם בפ"א ד"ה מטמאי משכב ומושב לא משמע הכי שכתב והזב שהסיטאת הטהור בין אדם בין כלים אפי' כלי חרס טמאים ולא פרט שום דבר שאינו מטמא בהסט:

ד"ה מפץ שמטמא כו' וא"ת כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיח כו' הקשה בס' עצמות יוסף מה לכלי חרס המוקף צמיד פתיל שכן אינו מטמא בנגיעתו ואינו נעשה מדרס תאמר במפץ שאלב' שמטמ' בהסטו גם מטמא בנגיעתו ומטמא במדרס וכתב בתירוץ ואת הקושיא כלי שתחת האבן יוכיח שמטמא בזב ואינו מטמא במת ע"כ ואחר המחילה אכתי הקושיא במקומה עומדת דמה לכלי שתחת האבן שאינו מטמא בנגיעה שהאבן מפסיק ואין כאן נגיעה ואיכא למימר פרכא דשויא לתרוייהו דמה לכלי צמיד פתיל ולכלי שתחת האבן דאין כאן טומאה בנגיעה תאמ' במפץ שמטמא בנגיעה:

גמרא ואימא אהכי ק"ו לטומא' ערב ואהכי דינ לאפוקי טומאת ז' הרב מהרש"ך בח"א הקש' קושי' א' והרב עצמות יוסף הקשה ב' וכולם מתרצות בתירוץ א' הקושיא הא' דכילף במה מצינו לטומאת ערב וכימא הכי מה מצינו כלי עץ שמטמא בזב ומטמא במת אף אני אביא מפץ שמטמא בזב שיהא טמא במת וכדפרכת מה לכלי עץ שכן נעשה אב הטומאה פכים קטנים יוכיחו ע"כ ויש לומר דכיון דכשאנו באים ללמוד במה מצינו מכלי עץ אין אנו יכולים אם לא נעשה הק"ו דפכים קטנים דכשאנו אומרים פכים קטנים יוכיחו היינו שטמאים במת אף על פי שטהורים בזב ואף שתאמר פכים קטנים יוכיחו שטמאים במת לבד אף אני אביא מפץ שיהא טמא במת הרי שאין אנו יכולים ללמוד מכלי עץ אם לא מפכים קטנים כמי שזב כשאנו באים ללמוד הק"ו מפכים קטנים הרי איכא למפרך מה לפכים קטנים שכן מטמאין מאוירן כו' וכמ"ש התוספות וכ"ל כלי עץ יוכיח נמצא שבין כשאנו באים ללמוד במה מצינו בין כשאנו באים ללמוד בק"ו אין אנו יכולים ללמוד אם לא משניהם והיינו מכלי עץ עם פכים קטנים ואם כן מדבר א' אין אנו יכולים שני דברים טומאת ערב וזוב טומאת ז'· הב' שהקשה הר"ב עצמות יוסף כילף במ"מ מארץ שמצינו פכים קטנים שטמאים בארץ וטמאים במת אף אני אביא מפץ שטמא בארץ שיטמא במת ע"כ ובתירוץ הא' הוא מתורץ דכיון שכבר למדנו מכח הק"ו דמפץ שהוא טמא בארץ והיינו טומאת ערב איך אנו יכולים שוב ללמוד בק"ו שיהא טמא מפץ במת טומאת ז' באותו ק"ו עצמו מפכי' קטנים· הג' שהקשה גם דמאי קאמר תנא ממפץ בארץ קיליף אימא מכח הק"ו מזב כדאמרת ולטומאת ז' ואלו לטומאת ערב מכח הג"ש אנו למדים גם זו איכה קושיא כמ"ש דמעיקרא כשאנו למדין מג"ש מארץ למת אין אנו יכולין ללמוד בג"ש שיהא טמא מפץ אם לא מכח הקושיא וכמ"ש בגמרא ואם ירצה הדוחה לדחות זה שכתבנו נראה לי עוד תירוץ באופן אחר למה שהקשה הר"ב עצמות יוסף בקושיא שניה והיא מ"מ מארץ וזה דכיון דאנו באים ללמוד מפכין קטנים שטמאים בארץ וטמאים במת אף אני מפץ איכא למיפרך מה לפכין קטנים שאין מטמאין מאוירן וכ"ת כלי עץ יוכיחו אכתי איכא למפרך מה לכלי עץ שכן נעשים אב הטומאה· וכיון כשבאים ללמוד מק"ו הייני

מפכים

מספים קטנים ומכלי עץ כו' ואיך כילף ב' ילפותות מדבר א' · וכ"ת מערך קא יליף איכא למפרך מה לערך שכן מטמא בכעדשה תאמר למת דמטמא בכזית וכדפריך בגמרא ולקושיא הב' שהקשה שם אימא מכח הג"ש אנו למדים טומאת ערב ואהכי ק"ו לטומאת ז' דכיון דאיכא למדרי ולמי' דג"ש לא אתי להאי מילת' דאימא דאתי ג"ש להכי' דדרשי' לה בפרק במה בהמה ואם כן להכי אתי ק"ו דלא כימא דלאו להכי הוא דאת' להכי איצטריך ק"ו וזה מוכרח מן הגמר' דפריך בגמר' הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרה אלא למ"ד מינה ומינה כו' ומפרשים תוספות הרא"ש ורש"ל דקג"ש פריך ומאי קושיא אם למינה ומינה לא איצטריך דאיכא ק"ו אלא ודאי דהכי פריך אימא דהג"ש לאו להכי הוא דאתא ולהכי איצטריך ק"ו ולא דמי להא דלעיל דקאמר למגע לא איצטריך ק"ו דלא גרע מנבלה טהור דה"ל כתיב בהדיא נבלה טמא וטהור יקדיו אבל הכא גבי ג"ש איכא למימר לאו להכי הוא דאתא :

גמרא ותהא שן ורגל חייב בר"ה אמר קרא ושלם את כספו כו' הקשה הרב מהרש"ך בת"א דלשתוק קרא דושלם את כספו ומדאיצטריך לומר וגם את המת יחצון לאשמועינן דקרן אין חילוק בין בר"ה ברה"י משמע דה"א דפטור והוה ילפינן מק"ו משן ורגל דפטור בר"ה ע"כ ויש לומר דה"א דלעולם דשן ורגל חייב בר"ה ומכל מקום קרן ה"א דפטור אף על גב דחייב ברה"י וטעמא דלא דמי לרגל שכן מזיקו שמשלם נזק שלם ומן העליה תאמר בקרן דמשלם חצי נזק ומגופו ולהכי איצטריך יחצון · ובגמרא דפריך מק"ו עדיפא מינה פריך דאפילו מק"ו ראוי שיפטור · וכיוצא בזה יש לתרץ הקושיא הב' שהקשה הרב הנזכר והזכיר בסמוך · אלא שכל זה איכנו שוה לי ומ"ש התוספות אף שאפשר ליישב :

עוד הקשה הרב הנזכ' דלשתוק קרא דוגם את המת יחצון ומדאיצטרי' קרא דושלם את כספו למעט שן ורגל דלא ליחייב בר"ה משמע דה"א דחייב דילפינן מקרן מק"ו כמבא דקרן בר"ה חייב ולמה איצטריך קרא דיחצון לרבויי קרן בר"ה ויש לומר מדאיצטריך קרא דובער בשדה אחר למעט שן ורגל בר"ה משמע דאי לאו קרא הוה חייב בלא ק"ו וכמ"ש התוספות ואם כן יש לדקדק דאיכו ממעט חייב בר"ה וכיון שכן הוה ילפינן חיוב דשן ורגל בחצי נזק כיון דאיכ' ק"ו מקרן ואפשר לקיים הדרש' לכ"ש ולהכי איצטריך קרא דושלם את כספו לפטור שן ורגל בר"ה אפילו מחצי נזק והשתא דגלי קרא דפטור שן ורגל בר"ה איכא למילף מק"ו דחייב חצי נזק ברה"י דיהא פטור בר"ה וה"א דקרא תרתי אשמועינן חדא דשן ורגל פטור בר"ה וב' דקרן כמיפטור מק"ו להכי איצטריך קרא דוגם את המת יחצון לחייב קרן בר"ה · ובזה מתורצת כמי הקושיא הא' דהוה מקשינן דלשתוק קרא דכספו ומדאיצטריך למימר יחצון משמע דהוה ילפינן פטור משן ורגל הרי דשן ורגל פטורים בר"ה דאיכה קושיא דה"א לאידך גיסא דכיון דקרן חייב בר"ה אדרבא קרא אתא למימר דחייב וממילא אשמועינן דשן ורגל דילפינן מק"ו ותרתי אשמועינן והכי קאמר קרא דיחצון לא תימא מדכתיב ובער דשן ורגל פטור בר"ה אפילו מחצי נזק ותילף ק"ו דקרן פטור אלא דוק לאידך גיסא דקרן חייב וכ"ש שן ורגל :

עוד הקשה הרב הנזכר מהיכא תיתי לומר דקרן פטור בר"ה והא קרא קאמר ושלם את כספו ובודאי בר"ה מיירי קרא דאי ברשות הניזק אתא למעט שן ורגל מחצי נזק פשיטא דישלם כתיב אלא ודאי בר"ה מיירי וממעט שן ורגל וכיון שכן בר"ה חייב קרן ע"כ ויש לומר דאף על גב דקרא בר"ה ממעט לשן ורגל אנו מוכרחים לומר דממעט לשן ורגל וכ"ש לקרן כיון דאיכא למילף ק"ו וכמ"ש לעיל ואף על גב דקרא מיירי בחצר הניזק אתא למעט היכא דשייך מיעוט בשן ורגל ואי לא איצטריך גבי רשות הניזק תנהו ענין לר"ה :

עוד הקשה הרב הנזכר דלר"ט לא איצטריך קרא דושלם את כספו דהא מק"ו דהוה ילפינן איכו אלא משו' לחיוב דקרן ברה"י איכו אלא חצי נזק אבל לר"ט דקרן חייב ברשו' הניזק נזק שלם אין כאן ק"ו אם כן אמאי איצטריך כספו ע"כ ויש לומר דר"ט הוה קאמר מעיקרא דקרן ברשות הניזק לא הוי אלא חצי

נזק

נזק דכיון דהכי אמר קרא וחצו את כספו · ודאי איכא חלוק אלא דהוה ילפי' חיוב גבי שן ורגל מק"ו דקרן ולמעט זה איצטריך כספו · והשתא דממעט שן ורגל בר"ה וקרן כשאר חייב אתי למילף ר"ט ק"ו לקרן דחייב ברשות הניזק כ"ש:

עוד הקשה הרב הנזכר דאיכא תרי קראי לחצי נזק דהיינו וחצו את כספו וגם את המת יחצון ע"כ לא מחייב קרן ברשות הניזק אלא חצי נזק א"כ היכי יליף ר"ט ק"ו לחיובי כ"ש בחצר הניזק ש רבנן אמאי איצטריכו לדקויי מטעמא דדיו כיון דאיכא קרא בהדי' ע"כ וי"ל דה"ק ר"ט מעיקר' הוה דרשינן וחצו את כספו למעט שן ורגל בר"ה אלא דהוה אמינא דמק"ו ראוי לפטור קרן בר"ה והוה אמינא דוחצו את כספו מיירי בחצר הניזק להכי איצטריך קרא לחיובי קרן בר"ה ולהכי אתא קרא דיחצון · אלא דהשתא יליף ר"ט ק"ו לחיובי קרן ברשות הניזק כ"ש וקא מקיים קראי והק"ו הכי דקרא דכספו אתא למעט שן ורגל דפטו' בר"ה וכדי דלא ניזא דקרן נמי פטור בר"ה וקרא דחייב לקרן חצי נזק היינו ברשות הניזק להכי איצטריך קרא אחריכא לחייב קרן בר"ה חצי נזק וכיון דאיכא השתא ק"ו משן ורגל ילפינן כ"ש גבי קרן ברשו' הניזק ומוקמי' תרי קראי בר"ה חדא דהיינו קרא דכספו למעוטי שן ורגל וקרא דיחצון לחיובי קרן בר"ה חצי נזק ומק"ו ילפינן כ"ש בחצר הניזק:

(דף כ"ו ע"א)

גמרא ולא תהא שן ורגל ברשות הניזק אלא חצי נזק כו' הקשה הר"ב ע"י ק' דאם שן ורגל איכו חייב אלא חצי נזק אמאי איצטריכא הלכה לחצי נזק צרורות ע"כ וי"ל דמעיקרא לא איצטריכא הלכה אלא משום דכתיב ישלם ומשמע כ"ש ואין להקשות דלשתוק מישלם ומדאיצטריך הלכה לחייב חצי נזק צרורות ילפינן דהוי רגל חייב כ"ש דהא כיון דאיכא ק"ו דמחייב להפך דאיכו חייב רגל ברשות הניזק כי אם חצי נזק ר"ל שני דברים הנכחישים זה את זה כי הק"ו לא יחייב כי אם חצי נזק והלכה למ"מ יחייבהו כ"ש ולא ידעינן היכי נעביד להכי הוצרך יתור דישלם להשמיענו דלא נעביד כאשר יחייב הק"ו כי אם כאשר יחייב הלכה למשה מסיני:

ד"ה ולא תהא שן ורגל כו' וא"ת אי שן ורגלי חייבים חצי נזק ברשות הניזק אמאי איצטריך כספו כוכת התוספות דלשתוק קרא מישלם ומדקאמר קרא כספו משמע דהוה אמינא ק"ו ומה קרן דאיכו חייב אלא חצי נזק חייב בר"ה שן ורגל שברשות הניזק משלם כ"ש הרי' דברשות הניזק משלם כ"ש וי"ל דאי לאו כספו הוה שבקינן כו' פי' דמעיקרא לא אמר הא' ק"ו אלא משו' דכתיב כספו וממעטינן חיוב בשן ורגל בר"ה משום שייך למעבד האי ק"ו וקרן דחייב בר"ה ברשות הניזק איכו חייב אלא חצי נזק שן ורגל דפטור לא כ"ש היינו בתר דכתוב כספו וממעט שן ורגל אבל אי לא הוה כספו אדרבא הוה אמינא דחייב שן ורגל בר"ה להכי אמר קרא כספו והשתא דכתיב כספו וממעט שן ורגל ראוי למימר ק"ו ומקרן ואיכו חייב כ"ש כי משום דכתיב כספו הוצרך קרא למימר ישלם ומשום דכתיב ישלם הוצרך למימר כספו ואם תאמר ולשתוק קרא מישלם ומכספו וכיון דלא כתיב ישלם אין כאן ק"ו וה"א דשן ורגל ודאי דפטור אפילו מחצי נזק כדמשמע פשטא דקרא דובער דהא לא איצטריך כספו אלא משום דאיכא ק"ו ואבל אי ליתא ק"ו · אדרבא פשט הכתוב משמע דפטר מכל וכל ואין לומר דה"א דחייב חצי נזק שן ורגל ברשות הניזק דאי לא הוה כספו לא הוה אמינא הכי דליכא ק"ו תו ק' במאי דקאמר התוספות דאי לא הוה כספו הוה שבקינן האי ק"ו דמיקל בתשלומין והוה עבדינן ק"ו דלעיל דמחמיר כו' דאדרבא בעלמא אמר' תפשת מועט תפשת והמע"ה ומכ"ל להחמיר במקום שיש להקל וכיוצא בזה הקשה הרב מהריב"ל בח"א דף כ"ה ונתקילה בגיגן דיסוד הק"ו הא' הוא משום דחייב שן ורגל כ"ש ברשות הניזק ויסוד הק"ו הב' הוא משום דפטור שן ורגל בר"ה והשתא ליסוד הק"ו הא' איכא גילוי מילתא בעלמא בלא קרא דישלם וזה דאין לומר דשן ורגל ישלם חצי נזק כיון דלא אמרה תורה כמו גבי קרן וחצו את כספו · ואדרבא איכא למימר מדגלי גבי קרן חצי נזק משמע דגבי רגל הוי כ"ש וכיון שכן ה"א דילפינן חיוב גבי שן ורגל בר"ה מכח הק"ו דקאמר בגמרא ולהכי איצטריך

קרא

קרא דומבו את כספו וכיון דכתיב כספו איכא למילף ק"ו דיי נבי שן ורגל דלא יהא חייב בר"ה כי אם חני נזק להכי איצטריך ישלם למעוטי האי ק"ו ואין להקשות לזה דכיון דמסברא איכא למימר דרגל חייב כ"ש אם כן אייתר ליה ישלם ומדאיצטריך למימר ישלם איכא למימר דמשום דאיכא למילף כק"ו דלא ישלם אלא חצי נזק ואם כן ולאי דשן ורגל פטורים בר"ה דאי לא כן אין ק"ו ואם כן לשתוק מכספו · די"ל דכיון דאיכא הכא ק"ו דמחייב שן ורגל בר"ה ואיכא יתור דישלם דפוטרו בר"ה ודאי איכא למימר דעבדינן ק"ו כיון שהוא סברא נכונה ויתור הכתוב אגלי לדרשא אחריכא הוא דאתא ולא דמי ליתור כספו דאמר בגמרא דדחי הק"ו דהתם הוא מיו"ש הכתוב בהדיא כספו של זה ולא של אחר ועוד י"ל דכיון דכתיב קרא ובער ופשיטא דקרא משמע דפטר בר"ה בין כ"ש בין ח"כ דכל עוד שאין ק"ו להפך שיחייבהו הכי משמע קרא דיתור זה הק"ו והיינו שיהא חייב שן ורגל ברשות הניזק כ"ש וזה אינו מפורש אם כן משמע דקרא כפשיטא פטור בר"ה וכיון שכן איכא ק"ו הכ' דהיינו לחייבו בר"ה ח"כ וקרא דובער מדקאמ' ליה דממעיט כ"ש להכי איצטריך כספו וכיון דאיכא כספו ילפינן הק"ו איצטריך ישלם כמנאו שני הכתובים כי איצטריכו לגופיה ואין לומר דמעיקרא קושיא דתוס' ליתא דמאי קאמר אי שן ורגל בחצר הניזק חצי נזק ליכא ק"ו דלעיל ואמאי איצטריך כספו דהא איכא ק"ו אחר ומה קרן דאינו חייב אלא מגופו בר"ה חייב שן ורגל דחייב מן העליה לא כ"ש דליחייב בר"ה דזו איכה קושיא דלהכי לא אמרו האי ק"ו בגמרא לפי דאין זה כ"כ חומר כדי לחייבו במקום שהוא פטור כדמשמע פשטא דקרא דובער כו' משום דחייב לשלם מן העליה ובשלמא ק"ו דכ"ש דאיכא יותר חיוב מקרן ראוי לחייבו בר"ה שהוא פטור מכח זה הק"ו · אבל משום דחייב לשלם מן העליה אין להחמיר לחייבו במקום הפטור:

באד ויש לומר דאי לאו כספו הוה שבקינן ק"ו דהכא כו' הקשה ה"ה מהרי"בל דף ל"ה ז"ל וכ"ע בדבריהם דאמרינן בסמוך ויהא אדם חייב ככופר מק"ו ומשני אמר קרא ככל אשר יושת עליו עליו ולא על האדם ויהא שור חייב בד' דברים כו' אמר קרא איש בעמיתו כו' והשתא קשה דאי שור חייב בד' דברים אמאי איצטריך עליו ולא על האדם דהשתא ק"ו דלעיל ליכא ותירוצא דתוספות לא שייך הכא דהכא תרי ק"ו הוו להחמיר ע"כ וי"ל דאף דשור הוה חייב בד' דברים הוה ילפינן מק"ו מסברא והוה אמר הכיומה על מעשה שורו חייב כופר על מעשה עצמו לא כ"ש להכי איצטריך תיבת עליו ולא על האד' והשתא עבדינן ק"ו ומה אדם שאינו חייב כופר חייב בד' דברים שור שחייב כופר לא כ"ש להכי איצטריך איש ולא שור לעמיתו והשתא דכתיב איש בעמיתו איכא למילף ק"ו ומה שור שאינו חייב בד' דברים חייב כופר אדם שחייב בד' דברי' לא כ"ש להכי איצטריך עליו לפטור אדם מכופר ולפי דהשתא דכתיב איש בעמיתו וידעינן פיטור השור מד' דברים ומצינן למילף בהאי ק"ו להכי עביד האי ק"ו · ואין הכי כמי דאף דלא הוה האי גילוייא הוה ילפינן מסברא וכמ"ש · ואין להקשות דאמר בפרק המכיח דף ל"ה יש חייב על מעשה שור ופטור על מעשה עצמו הייכו משום דאמור קים לי בדרבא מיניה וכמ"ש מפני שהוא נתחייב בנפשו ולרש"י לא קשה מידי דהא במזיד בלא התראה מיירי דלא אמר קיים ליה כו' ואפילו לתוספות דמיירי בהתראה לא קאמר דאי לא הוה עליו ה"א דלא אמ' קיים ליה אלא בממון אחר וכמ"ש התוספות:

ד"ה ויהא אדם חייב בכופר מלא תקחו כופר לנפש רוצח לא נפקא כו' קשה אמאי לא הקשו התוספות דהא בפרק אלו נערות דף ל"ו אמר במתני' הבא על בתו על בת בתו כו' אין להם קנס מפני שמתחייב בנפשו וכל המתחייב בנפשו אין משלם ממון שנאמר אם לא יהיה אסון כו' ענוש יענש כו' הרי דפטר מכח קים ליה דברבא מיניה אף בממון עצמו ולא בממון אחר מקרא דלא יהיה אסון ואם כן ליפתוק קרא דעליו ומעתה לא שייך לתרוצי כל הכהו תירוצין דתירצו התוס' וי"ל דאי לאו קרא דעליו הוה מחלקינן בין ממון אחר לממון עצמו ולא הוה ילפינן מההוא קרא דלא יהיה אסון אבל השתא דגלי לן קרא עליו דליכא לפלוגי ילפינן מולא יהיה אסון אף לממון עצמו דאמר קים ליה · ומהאי טעמא אמר לקמן

בפרק הכונס דף ל"ד והוא שקלל אביו ואמו פטור מפני שמתחייב בנפשו דאמר קיים בממון עצמו כו' :

גמרא ויהא שור חייב בד' דברים כו' הקשה הרב מהרש"ך ח"א דף כ"ה דאיכא למיפרך מה לאדם שכן חייב בדמי ולדות דאוכי יכנו אנשים ממעטינן אנשים ולא שוורים ואם כתליף הק"ו למקומות כו' איכא למיפרך דמי ולדות יוכיח כו' ע"כ וי"ל דאיכא למיפרך מה לדמי ולדות שהוא ממון אחר ומה שאנו רוצים ללמוד מק"ו הייכו ממון עצמו דכופר וד' דברים הייכו ממון עצמו ואיכא למילף בק"ו כיון דאשכחן בממון עצמו שיותר חמור הוא שור מאדם א"כ כן ראוי ללמוד בד' דברים :

גמרא איבעיא להו רגל שדרסה ע"ג תינוק כו' הק' הרב מהרש"ך שם מדאיצטריך למיעוט וגם את הבית יתנון ע"כ אין למיעוט דשן ורגל חייבים בכופר דאלת"ה מהיכא תיתי דקרן בר"ה פטור דאיצטריך רחמנא למיכתב וגם את הבית יתנון להאתא ליכא למעבד ק"ו ולומר ומה שן ורגל שברשות הניזק כ"ש בר"ה פטורה כו' דאיכא למיפרך מה לשן ורגל שאינם חייבים בכופר תאמר בקרן שחייב בכופר ע"כ והן אמת שבראותי דבריו אלה עלה על דעתי לומר שהפוך הק"ו לרשויות וכלמד מרשות לרשות שוב ראיתי בדבריו יע"ש עוד י"ל דאפשר דכל מה שדרשו בגמ' וגם את הבית יתנון יגב דרש כספו הכל היה אחר שנתפשט בעיא זו בגמ' דרגל חייב בכופר וכדבעו בגמ' אי רגל חייב בדוס' לא הוה ידיע להו הנהו דרשות דדרשינן ליתנון דאתא לחייב קרן בר"ה כתינוק · אלא בתר דאיפשיטא האי בעיא דרשו להנהו דרשות דכספו ויתנון וכזה יתישב גם כן הקושיא שהקשה בעיון זו הר"ב ע"י ק"ל דע"כ רגל חייב בכופר דאי לא למאי איצטריך קרא דוקנו את כספו כו' יע"ש :

גמרא כופר שלם כתם לר"ש מנ"ל הקשה הר"ב ע"י דהא מק"ו מייתינן להו ומה ר"ה הקל שאינו חייב אלא חצי נזק חייב בכופר רשות הניזק שיש בו כ"ש וכדמייתי לה ר"ט במתני' מק"ו תיכו דין שיהא חייב כופר שלם ע"כ וי"ל דכיון דממזיקין דקרן מייתי לה שחייבין ברשות הניזק כ"ש איכא למיפרך מה למזיקין דקרן שכן ישנן כאן וכדאמר בגמרא עד מה לכלים טמונין שכן ישנן באדם ולרב שיזי מנהרדעא דפריך איזה דממזיקין דרגל מייתי לה לא ק' אמאי לא קאמר ממזיקין דקרן דכיון דקרן גופיה ממזיקין דרגל מייתי' לה מק"ו וכל דאיכא למילף מהמלמד גופיה אמאי ילפינן מהלמוד :

תוס' ד"ה אלו מנוס דה"ל כר"י הגלילי וא"ת בלא ר"י הגלילי מק"ו אמרי' ומה שן ורגל דפטורין בר"ה כו' הקשה הר"ב ע"י דאדם יוכיח שחייב בר"ה ואין חייב בכופר וכו' דאיכא למיפרך מה לאדם שכן איכו חייב כלל כופר תאמר בקרן שכן חייב חצי כופר לפחות ע"כ · ויר' אבל חורפיה לא דק דאכן קיימינן למ"ש התוס' בלא ר"י הגלילי וא"כ מאי ראיה מייתי למי שחייב חצי כופר דל"ד איכו חייב חצי כופר ונראה דהכי קאמר מה לאדם שכן איכו חייב כופר כלל תאמר בקרן שכן חייב כדאייעד' ובעיקר הקושיא יש מי שרצה לתרץ דא"ת אדם יוכיח שחייב בר"ה ופטור בכופר איכא למיפרך מה לאד' שכן אין דרכו להזיק תאמר בקרן למ"ד לאו בחזקת שימור קיימי דדרכו להזיק ואם תאמר אדם ישן יוכיח שדרכו להזיק כמ"ש בגמרא לעיל דף ד' מה לישן שכן אין כונתו להזיק להכי פטור מכופר תאמר בקרן שכן כונתו להזיק וא"כ ליכא למפרך מאדם ע"כ ויר' דאין זו תשובה על קושית הרב הכו' דאכתי איכא למפרך כשתאמר אדם ישן יוכיח ותפריך מה לאדם ישן שכן אין כונתו להזיק איכא למימר שן ורגל יוכיח דאין כונתו להזיק ואעפ"י כן חייב בכופר או כאומר כשתאמר מה לאדם ישן שכן אין כונתו להזיק תאמר בקרן דכונתו להזיק אדם ער יוכיח שאעפ"י שכונתו להזיק פטור מכופר אף אני אביא שור וכ"ת מה לאדם ער שכן אין דרכו להזיק ישן יוכיח ולא ראיזה כראיזה כו' אף אני אביא קרן כו' ועוד י"ל דליכא למיפרך מה לאדם ער שאין דרכו להזיק או אדם ישן שאין כונתו להזיק דאיכא למימר כמ"ש התוס' לעיל בד"ה אני לא אדון דאיכא למימר הרי מ"מ אדם שאעפ"י שאין כונתו להזיק לא הועיל קולא זו לפוטרו מנזק בר"ה אלא חייב ואעפ"י כן פטור מכופר אף אני אביא קרן שאעפ"י שחייב חצי נזק בר"ה שיהא פטור מכופר :

עוד הקשה הרב זצ"ל ז"ל בי"ח דע"כ איצטריך לומר דר"י הגלילי דאל"כ הייתי אומר דיו ולא ידעינן אלא תם כופר דהא איכא למימר דיו אסוף דיבא מה קרן בר"ה תם נוח אף כופר תם כופר אבל השתא דס"ל כר"י הגלילי דס"ל דאיכא תם כופר ה"ל ק"ו מפרך ע"כ וי"ל דאי לא ס"ל כר"י הגלילי אדרבא איכא למימר דאי מבוק דקרן הנה ילפינן הנה אחרי' כמו דכמויקין אחרי' תם נוח אף קרן הוה חייב תם כופר ומדאינו חייב בר"ה כלל כופר הייכו כי משום דחק"ו דרגל ילפינן ומשו"ה או חייב כופר שלם או אינו חייב כלום דהשתא ס"ל דליכא כופר לתמאין וכיון שכן אין לומר דיו :

פרק שור שנגח ד' וה'

(דף ל"ח ע"ב)

ד"ה גירי אריות הן ז"לע"נ דפסקינן כו' הרגישו התוספו' דמאי פריך בגמ' למימר' דהוו גירי אריות והא ורמינהי כו' אלמא קסבר כותי' גרי אמת ומאי קושיא הא פסקינן בספ"ב דיבמו' דגרי אריו' הוו גירי אמת והכא משמע דגרי אריות לא הוו גירי אמת מדפריך למימר' דכותי' גירי אריות זה כ"ל פשוט כבוונת התו' :

גמרא אלמא קסבר ר"מ כותים גרי אמת הם כו' תימא אמאי לא פריך לרבנן נמי דקאמר שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור דמשמע דגרי אריות ומהכיא דכל הכתמים משמע דרבנן ס"ל דהוו גרי אמת וא"א לפרש פום טעם אחר דהא רש"י פי' גבי בריתא דשור של ישראל דהוי טעמא משום קנס אבל המקשה דלא ידע להא דקנס אמאי לא פריך נמי דרבנן ארבנן ויש לומר דאין הכי נמי דהוה ידע להא דקנס אלא דהוה ס"ל למקשה דחד קנסינן משום שלא יטמעו תרי לא קנסינן ולהכי לרבנן ניחא דקנים שור של ישראל שנגח שור של כותי דפטור אבל קנס אחד דבין תם בין מועד משלם כ"ש אין לקנום ולהכי ס"ל דטעמא דר"מ משום דהוו גרי אריות :

ד"ה וחכמים אומרים כו' דם הם ידה פריך אי דישראל מטהרים כו' גר' דברי התו' אך למותר דהוצרכו להעתיק כל מ"ש בגמ' שם זאולם הכונה דאולי יקשה בעניך אמאי לא פריך בגמ' דרבנן אדרבנן ומתחת כל זה היה אפשר לומר אולי ס"ל למקשה כתירוץ ראשון שתירצו שם בגמרא דדם דמבין ישראל כ"ע מודו דטמא ומבין הכותים פליגי דלרבנן ס"ל דהוו גרי אריות ומשו"ה מטהרין ור"מ ס"ל דהוו גרי אמת ומשו"ה מטמאין ולהכי הוצרכו התוס' לומר דלעולם ס"ל למקשה כתירוץ דמסיק התם דלכ"ע כותים גרי אמת ולעולם לא ק' לרבנן והוי פשוט כמ"ש לעיל ולהכי הוצרכו להעתיק תירוץ ב' דגמרא :

ד"ה ועל הכותית בוגיא דמתניתין כו' הא ת"א"כ מה חידוש לומר שיש קנס כו' הקשה בל"א דאימא דאתא לאשמועינן דסד"א דקנס ר"מ במאונס בייהבי דלא יטמעו כו' קמ"ל כדי שלא יהא חוטא נשכר כו' לא קנסי' וכבר תירצו התוספות זה ברים אלו נערות לקושיא זו כבר' דבעלם מבל"א ומה שהקשה עוד דהיא נופא קמ"ל דהוו גרי אמת דאמאי איצטריך האי מתניתין דכבר אשמועינן הא מתניתין דכל הכתמי' י"ל דזו אינה לפי תירוץ הגמרא שתירצו שם תסורי מחסרא וה"ק לפי אותו תירוץ ס"ל לר"מ דהוו גרי אמת ואי לאו דהוה האי מתניתין דאלו נערות לא הוה אמרינן הכי ואפשר דהוו מתרצין תירוצא אחרינא עוד יש לומר דהוצרך רבי' הקדוש לאשמועינן האי דיכא דהוו גרי אמת בתרי משניות חדא מתניתין דכל הכתמי' וסד"א אי הוה תנא האי מתניתין לבד דמשום דלא שייך התם גבי טהרות למקנס משו"ה הוו גרי אמת אבל היכא דאיכא למקנס כגון בהכי מתניתין דואלו נערות ה"א דקנסינן קמ"ל דלא קנסינן משום שלא יהא חוטא נשכר ודומה תירוץ זה שתירצו התו' הכא להדיא דאלו נערו' ואי הוה תנא האי מתני' דאלו נערו' ה"א דלעול' דהוו גרי אריות ואיכא קנס גבי גרי אריות להכי איצטריך למתני תרוייהו :

תוספות ד"ה הוה מערקנא ליה לאגמא כו' ובשלמא לר"י ניחא קצת דאיכא למימר דהוה אכלנא ליה התם או מזבניגא ליה ולא הוה אלא כמזיק שעבודו כו' ק' דאי אכיל ליה או זבין ליה אמאי לא יהא חייב לשלם את דמיו לר"י והא לא אמר לעיל דפטור אלא משום בתת שחיטה דאמר לעיל בפ'

להוכיח דף נ"ג שמעו מה שעשה עשוי כו' ליתי ולשתלם מבשריה כו' לא כגרכה אלא לפחת שחיטה כו' זאת אומרת המזיק שעבודו של חבירו פטור כו' ואם איתא אמאי לא משפי כדפריך לשתלם מבשריה הכא במאי עסקינן כגון דאכלו ׃ ואי משום דבריתא קאמר שמעו דמשמע דלא עבד כי אם עניין השחיטה לבד ומשו"ה לא מוקי בגמ' כגון דאכלו אמאי לא נקט תנא דבריתא אכלו ונקט שחיטה ועוד דלא שייך למימר שמזיק שעבודו של חבירו בדבר שהוא כהנה ממנו והוא אוכל מבשרו ועוד דאמאי קאמר או מוכיכא ליה והא לעיל אמר הם מכרו מכור לבדיא ומזור הניזק ונוכה ממנו לכך נר' דמ"ל לתוס' דאם שמעו ואכל את בשרו או מכר את בשרו לאחרים ה"ל מזיק שעבודו ופטור ואין כאן שור שיגבה ממנו וזה דוחק:

תוס' ד"ה א"ה בעלים אמאי משלמי כו' והוא לא היה יודע שהיה מועד י"ל אמאי זיבטרוכו אתו לאי"נו' הכי אי ידע אי לא ידע ׃ ועוד הקשה הרב מהר"ם אשכנזי דהתו' אמר לעיל להפך ד"ה אי תם הוה מודיכא וי"ל דמדאמר נגיחה הוגד לו שהוא מועד ותירץ דמ"ש לעיל היינו למ"ש הוה מעריקנא אבל למאי דאוקימנא כד זקדים ע"כ דלא היה ידע קודם התפיסה דאי ידע אותה שעה שידע קודם התפיסה הוה מעריקנ' ע"כ ודבריו אלה קשים בעיני דמ"ש בגמ' דקדים ב"ד ותפסוה היינו לומר דלא הוה שהות לגזול לאערוקי לשור לאגמא ׃ והכי משמע מלשון התוס' לעיל שהקשו ולשני שיש עדים שלא הוגד כו' ועדיפא מינה קמשני כו' ואם איתא דמיירי שלא ידע היינו תירוץ דלא הוגד כו' וכולא חדא טעמא ניכהו הן אמת שאפשר לדחוק דברי התוס' עוד ק' במ"ש התוס' דמיד כשנגח היה לו לחוש שמא היה מועד דהיכו' למה הוצרכו התוס' להאריך כ"כ וה"ל למימ' בקיצור וי"ל שהיה ראוי לו לחוש שמא היה מועד ולהזהר שלא יפול ביד ב"ד ועוד דמה טעם היא זו שהיה לו להזהר והא משני בגמ' משום דאקדים ב"ד ותפסוה לא הוה שהות לגזול להעריק השור ׃ א"כ היכי קאמר ליה המשאיל הוה ליה ליזהר שלא יפול ביד ב"ד והוה מעריקנ' כו' והא לא הוה שהות לגזול לפטו' עצמו בטענה דמעריקנא ׃ כ"ש לגבי אחרים ׃ ונראה דכונת התוספות כך היא דודאי מה שהוצרכו התוס' למימר דלא ידע שהיה מועד משום דאילו ידע ודאי ה"ל להזהר שלא יפול ביד ב"ד וכמו שיבא לכך כתבו התוס' דלא ידע וב"ד תפסוהו מעצמו' א"כ מה הוה ליה למיעבד ולמ"ש דבר' דברי התוס' הפך מ"ש לעיל לא היא דהתם במאי דפריך בגמ' הוה מעריקנא כו' אנו מוכרחין לומר דידע שהיה מועד אבל למאי דתירצו בגמרא דקדם ב"ד מיירי בין ידע בין לא ידע ודאי וטעמא דלא מצי טעין הוה מעריקנא משום דלא הוה שהות וכמ"ש ולהכי הקשו התוס' דכיון דמיירי נמי דלא ידע א"כ מאי הוה ליה למעבד כיון שתפסוהו ב"ד כו' וי"ל דמיד כשנגח הוה ליה לחוש כו' דכהי כו' מה שהוצרכו לחלק בין קודם נגיחה לאחר נגיחה משום דלעיל אמר בגמ' תם שאילי מועד לא שאילי ואי הוה ליה לחוש שמא היה מועד איכה טענה לכך הוצרכו התוס' לחלק בין קוד' נגיח' כו' ומ"ש שהיה לחוש להזה' שלא יפול ביד ב"ד לא דמי למ"ש דלא הוה שהו' לאערוקי לאגמא דבשלמ' לאערוקי לאגמ' היו תופסין אותו ב"ד כשהי' מתדל על זה אבל לשומרו בביתו ולמוסרו ביד הבעלי' הוא בנקל:

ד"ה ויש בכונת כו' בחד מינייהו סגי כו' פי' דלא היה צורך בגמ' למעבד תרי צריכות דיש בכונת חומרא וקולא ויש ברובע חומרא וקולא אלא ליתא יש ברובע חומרא דעשה בו אונס כרצון מה שאין כן בכונת וסגי בהכי תרי קראי דאי הוה אמר חדא מנייהו הוה מוקמי' ליותר חמור דכיון דלא מפרש קראי בהדי' דמן הבהמ' להוציא את הרובע וכיוצא ומ"ש התוס' לעיל היינו סמך בעלמא ומ"ש התוספות הוה מוקמי' ליה בדלמי פי' כיון דד' קראי כתיבי וכולהו לדרשא אי הוה חסיר חד הוה מוקמי' היותר חמור לדרשא והיותר דומה לחמור נמי לדרשא אחריכא אף שהוא קל ממנו והיותר קל ממנו אלא שהוא חמור קצת והקל שבכולן לא הוה דרשינן ליה להכי קאמר הוה מוקמי' בדלמי ומ"ש ולא שייך למימר שקולים הם כו' דהכי חומרות אין שקולות כו' אפשר שכונת התוס' לתרץ דכיון דבחדא סגי אמאי איצטריכו תרי צריכות ותירצו בכונ' התלמוד לומר דאי הוה אמ' חד צריכו' הוה ק' לן דככר יש חומר' בכונת דהיינו כופר וק' דאימא שקולי' הם ויבואו שניה' להכי הוצרך התלמוד למימר תרי צריכות לאשמועינן דלאו שקולים הם והיינו דקאמר ולאו שקולים הם כו'

ונוה

וכזה מתורץ קושיא דבחד מינייהו סגי :

ד"ה לאו לקרבן כו' כר' דהרגיש' התוספות דמאי פריך לשמוטי אי הוי לקרבן דהא מאי דקא זר כ"ש כונח לא עשה בו מוכם כרצון היינו אי לא הוה כתיב ומן הכאן להוציא את הנוגח לא הוה ילפינן מרובע מוכם כרצון לפי דבקטל' הוי מוכ' כרצון ראוי לגם בקרבן ליהוי מוכם אבל גבי נוגח דבקטלא לא עשה בו מוכם כרצון ראוי כמי דבקרבן לא ליהוי מוכם כרצון והיינו בלאו קרא דנוגח והשת' דכתי' קרא ודאי אתא לאשמועי' דאוכם כרצון לקרבן דאל"כ קרא למה לי וא"כ אין כאן פירכא לשמואל לוה אמ' התו' השתא נמי שנכתב אין צריך להעמי' פיסול קרבן שלא ברצון לפי שאם לא היה כתו' פיסול שלו אין צריך ללמוד אפי' ברצון כיון דלא ה"א למילף בין באוכם בין ברצון א"כ איכא למיפר' מה לרובעשכן כו' :

ד"ה והאי לא יאכל כו' ובעל השור נקי להנאת עורו כו' משמע דאתי לאפוקי מפי' רש"י דקאמר ונקי מיבע' לאבי כופר ולדמי ולדות' ותימא על רש"י דהא בגמרא מוקי בפי' נקי להנאת עורו ומשמע דלהאי בריתא קאמר ולמה ליה לרש"י למימר תני כופר ודמי ולדות וי"ל דקשה לרש"י דכיון דבהנאה תליא מילתא מה לי בשר מה לי עור וא"כ אמאי איצטריך קרא דבעל השור נקי להנאת עורו ואע"ג דבגמרא לקמן אמר נקי להנאת עורו שאני התם דאתי קרא דלא יאכל למיסרי באכילה כדשחטיה לאחר שנגמר דינו וכדפי' רש"י והשתא דנפקא כו' להיכא דשחטיה וכ"ש להיכא דסקליה וא"כ כיון דמחד קרא נפקא אכילה והנאה איכא למימר מי שישנו באכילה דהיינו בשר ישנו בהנאה ואסרי' קרא בין באכילה בין בהנאה אבל עורו שאינו באכילה אינו אסור בהנאה ולהכי קאמר קרא ולא יאכל את בשרו להכי איצטריך קרא אחריכא דנקי למיסר בהנאה אבל לעיל דאמר דהיכא דשחטיה לאחר שנגמר דינו מותר ואינו אסור כי אם בסקל ואתא למיס' בהנאה מ"ל בשר מ"ל עור להכי איצטריך למימר דאתיא לאבי כופר כו' ומיהו התוס' לא"מ את בשרו כתוב וס"ל דהוי גזרת הכתוב בשר אין ועורו לא להכי איצטריך נקי להנאת עורו ואין להקשות דלשתוק מאת בשרו דהמקשה הוה ס"ל דהכי אורחיה דקרא למימר את בשרו והאתרך קידש לו את בשרו ל"ל :

ד"ה נקי מחבי כופר כו' דכריש לקיש ס"ל דאמר דכשאין השור נסקילה כו' ק' דלמה ליה לר"ל יתור דוהשור יסקל לפוטרו מל' של עבד שלא בכוונה והא בכופר איצטריך יתור דאם כופר לרבינו אף בלא מתכוין וגבי אם עבד ליכא יתור דאיצטריך לגופיה כמ"ש רש"י לקמן גבי כי אתא רב דימי כו' אם עבד לא כתיב גבי תשלומין כו' ויש לומר דהוה אפשר למילף מכופר כיון דמחמירים בעבד יותר מבן חורין שבן חורין יפה סלע נותן סלע כו' ובעבד יפה סלע נותן ל' כדאמ' ר"ע לקמן לענין חיוב מן העליה • וכ"ת הניחא לר"ל דאפשר דס"ל כר"ע אבל לרבי אליעזר קשיא דלא ס"ל האי סברא דר"ע וכמ"ש התוספות ויש לומר דאפשר דלענין לחייבו יותר מבן חורין לא ס"ל האי סברא אבל שיהיה שוה לב"ח אפשר דהוה אפשר למיטעי להכי איצטריך יתור דוהשור יסקל לפוטרו שלא בכוונה :

ע"ש ואם תאמר וליתא נקי מדמי עבד משיווייו אין להקשות דלמה לא הקשו התוספות לר"א דלא כיתא מחבי כופר אלא נקי מדמים דבמקום דאינו משלם כופר משלם דמים כדאמר לקמן וכופר בתם לא משלם שלא בכוונה דכמועד לא משלם כופר משום דרבא דרבה לקמן השור יסקל וגם בעליו כו' אם כופר כו' וכ"ש בתם והל"ל דאתא קרא למעוטי דמים דאף דכמועד משלם דמים כי ליכא כופר בתם נקי מדמים • דהא ר"א לא ס"ל האי סברא דכמועד אינו משלם כופר מדקאמר נקי מחבי כופר דלמה איצטריך קרא בתם כיון דכמועד אינו משלם כופר וליכא לאקשויי דלמה לא ס"ל הכי דהא קאמ' התוס' דלא ס"ל לר"א סברת ר"ע דמי עבד מן העליה ולא הקשו למה לא ס"ל הכי וכיון דלא ס"ל אין כאן קושיא אבל גבי עבד דס"ל דרשת ר"ל כדאמר התוספות לכך הקשו כיתא נקי מדמי עבד לשיווי ואותו יתור דוגם בעליו דריש ליה ה"א לענין דשלא בכוונה אינו נסקל השור ואף ע"ג דפטור השור ממיתה חייב בכופר כדס"ל שמואל לקמן גבי מתניתין שור שהיה מתחכך כו' :

עש ויש לומר כיון דבתם ליכא קנס בכוונה שלא בכוונה נמי פשיטא דלא משלם דמים לבאורה משמע דכוונת התוספו' היא דודאי לא יהא חמור שלא בכוונה מבמכוונה כו' ולא איצטריך קרא לזה. יש מי שהקשה דהרי בגמרא אמר ר"א דשלא בכוונה הוה ס"ד למימר דהוה חייב כופר אע"ג דבכוונה ליכא כופר ואיצטריך קרא דכתם ליפטר כופר. ויש לומר דכוונת התוספות כך היא דדמים אינם אלא במקום שהיה ראוי לחייבו קנס או כופר וקרא פוטרו משום דכל שאין השור בסקילה אין כאן כופר או קנס להכי חייבוהו דמים משום דאין ראוי יפטר ויצא לו וכמ"ש רש"י שם דאילו אנקיה אף על גב דאינו בסקילה בעי שלומי דמים דלא גרעה מיתה מנזיקין ה"נ משלם דמיו ליורשים דדמים לא כתיב בקרא אלא חז"ל ילפי לה מבכוונה דיש שם קנס ושלא בכוונה אין כאן כו' לכל הפחות ראוי יהא חייב דמים והכי' דייקי לשון התוספות דקאמרי במקום דלא משלם קנס משלם דמים ולא קאמר אפילו שיהא פטור מקנס חייב דמים ומאי במקום דקאמר אלא הכוונה דדמים במקום קנס קיימי ובמקום שיהיה ראוי לחייבו קנס וליכא חייב דמים להכי תירצו שפיר דכיון דבתם ליכא קנס בכוונה ודאי דשלא בכוונה אין כאן דמים אבל מ"ש בגמרא בכופר דשלא בכוונת איצטריך קרא לפוטרו הייני משום דכוונת הכתוב לפטור תם מכופר שלא בכוונה שאין שם סקילה כו' דלא ילפינן ליה ממועד שלא בכוונה דחייב כופר:

ד"ה מודה בקנס כו' ונראה דהוה מצי למיפרך כו' הא דאיצטריכו התוס' לומר זה דאין כפרה כו' משום דקשיא להו דאיהוה איכא דהוי כפרה לומר דלא הוי מרשיע את עצמו כו' דכיון ד"ע העד בא עליו שבועה נמצא בא לכלל ממון ודומה להא דכתב הרא"ש בגמרא מינו לאפטורי משבועה משום דאתיא לכלל ממון דשמא לא ישבע ונמצא מתחייב ממון הביאו הטור בימן פ"ג מח"מ יע"ש א"כ מאי דתירצו בגמרא כופרא כפרה לא איצטריך אלא למ"ש ע"פ הבעלים אבל למ"ש ע"פ ע"א אין קושיא דמודה בקנס ואם כן היכי קאמר בגמרא הי אמר ליה כרישא ומתכוין היא דראיה גדולה כו' והאמת היא ראיה קטנה כמ"ש רש"י והא האמת כמי היא ראיה גדולה דליכא קושיא דמודה בקנס· אלא ודאי דהע"א נמי מצי למיפרך כו': (דף מ"ב ע"א)

ד"ה כתב רחמנא בעל השור נקי דפטור ואיצטריך למיכתב אנשים כו' משמע דהתוספות לא הוקשה להם אלא אמאי איצטריך אנשים ולא קשה להו אמאי איצטריך נקי למיפטר מדמי ולדות דה"ל להקשות כיון דכל קרא דנקי לא אתא אלא דלא אימא שוורים דומיא דאנשים דלשתוק מאנשים ולא איצטריך נקי והיינו טעמא דאי לא הוה כתיב לא נקי ולא אנשים הוה אמינא דשוורים חייב בדמי ולדות כמו אנשים והראיה לזה דר"ע כדפריך לרבי יוסי הגלילי לא פריך דלמא איצטריך קרא לפטור שוורים דמהיכא תיתי לחייבו אלא ודאי דממילא ה"א דשוורים הוי דומיא דאנשים דלא מחלקין בין נזקי גופו לנזקי ממונו אי לא פטר קרא בפי' לכך לא הקשה אלא דלשתוק מקרא דאנשים ויש ראיה לזה דבפרק כיצד הרגל דף כ"ו אמר דלהוי שור חייב בארבעה דברים מק"ו ומשני אמר קרא איש בעמיתו הרי דאי לא הוה קרא דממעט ילפינן מק"ו ה"נ לענין דמי ולדות הוה ילפינן אי לא הוה קרא דנקי כו' או אנשים לר"ע ולא שייך כאן קושית התוספות שהקשו בהזכית דף ל"ג ד"ה ה"א נער לאודיה דאיכא למיפרך מה לאדם שכן משלם נער כו' דאיכא למימר דדמי ילדות הייני נזק וכמ"ש התוספות התם וק' דאמאי לא תירצו דאי לא אלא קרא דנקי ה"א דלא לפטור אלא בתם דהכי משמעי קרא אבל במועדי' חייב ואין לתרץ דרב עולא לא ידע מאי דמקשה ליה הבא יליכא בארעא וכיון שכן לא ס"ל דראוי להחמיר במועד יותר מבתם וכיון שהם שוים דראוי לפטור בין תם בין מועד דהרי מקרא דאנשים משום דאיכא למיטעי דילמא מועדים פטר איצטריך קרא דנקי לפטור תם הכא נמי איכא למימר דאי כוה קרא נקי לבד היה ראוי לפטור תם לבד איצטריך קרא ד'אנשים לפטור מועד ועוד דהרי קאמר התוספות דרב עולא ידע להאי טעמא דיליכא בארעא כו' ויש לומר דרב עולא ס"ל דודאי כיון דפטור בתם אף במועד פטור דליכא קיום במועד אלא היכא דאיכא חיוב בתם

ובמ"ש

וכמ"ש התוספות לקמן והכריח כן רב עולא מדלא פריך ר"ע לרבי יוסי הגלילי לדידך דאמר כקי מדמי ולדות תם פטור ומועד חייב וכי תימא הכי כמי והא לקמן אמר במתניתין דף מ"ט דמועד פטור מדמי ולדות שור שהיה מתכוין לחבירו כו' ובמועד איירי דומיא דאדם כו' וה"נ בברייתא דלקמן פרק החובל דף פ"ו וס"ל לרב עולא דהביא אתיא כר"ע אלא ודאי דאין חיוב במועד אי לא הוה חייב בתם ולהכי הקשו התוס' דלשתוק מקרא דאנשים ומנקי נפקא לן פטור בין בתם בין במועד ורבא ס"ל דלהכי לא פריך ר"ע לרי"ה לדידך תם פטור ומועד חייב דהכי ס"ל ואותה מתניתין דפטר במועד ליתא לרי"ה איצטריך קרא דנקי כי היכי דלא כימא הא סברא דלא מחייב דמועד כו':

ע"ש ואיצטריך למכתב אנשים דלא נימא נקי מתני כופר כו' ומה שכתבו התוספות לעיל ד"ה נקי מתני כופר דלרבי יוסי הגלילי אין דומה לו סברא לפוטרו מתני כופר מאחר שחייב הכתוב תני נמי להכי איצטריך לרב עולא לא איצטריך האי תירוצא:

ד"ה כתב רחמנא בעל השור נקי תם פטור ומועד חייב כו' והא דתנן בהחובל שור אין משלם דמי ולדות כו' הא דלא מייתי מדתנן לקמן בפרק הפרה בדף מ"ח שור שהיה מתכוין לחבירו פטור מדמי ולדות כו' והתם במועד איירי דומיא דאדם דקתני חייב כו' משום דהכא איכא שני הכרעות דכמועד קאיירי דהייכו כנון חייב ולא קאמר תני כנון משמע דבמועד איירי:

ד"ה גבי בושת כו' הגבי בושת כתי' כי ינצו אנשי' כו' דאיש בעמיתו לא נפקא אלא נער כו' ק' דהתם בפרק המניח דף ל"ג פירש רש"י נער לאודויי משום דלא חסר ביה מיונא ע"כ ובושת נמי לא חסר ביה ממונא וא"כ קשה דאמאי קאמר הכא דכ"ל מאנשים וי"ל דהא' תפשת מועט תפשת ולא פטר הכתוב אלא חדא דהייכו נער להכי איצטריך אנשים דכתיב לגבי בושת אבל אכתי ק' דאדרבא איכא למימר אי מינייהו מכקת ושקולים הם ויבואו שניהם דהכי אמר בדוכתי טובא בתלמוד ועוד ק' דהתוס' התם מייתי גי' דגרסי התם ה"א נער ובושת וכיון דכ"ל מאיש בעמיתו היכי קאמר הכא אנשים ואמאי לא הקשו התוספות להנהו גירסאות האי קושיא וי"ל לקושיא זו דלהנהו גי' ס"ל דהכי פריך דאמאי לא דריש נמי כיון דכתיב אנשים ה"א דווקא שוורים דומיא דאנשים דהייכו מועדים וה"ה דה"מ למפרך מכי ירינון אנשים א"כ דלר"ע פריך וכוו שתירכו התוס' דהייכו בושת דקבלה יותר ככון לתרץ הכל דמ"ש התוספות [דלא כפיק מאיש בעמיתו אלא נער לאודויה וכן מ"ש לר"ע דלא כפיק אלא נער ריפוי ושבת הכל הוי מטעם דדוק' הכהו שרגילין להיות ע"י חבלה פטור אבל בושת דרגיל להיות רוב פעמים בלא חבלה כו' לא כפיק אלא מאנשים כו' ולא ק' מכיין קושית התוספות שהקשו התם ד"ה ה"א נער לאודויה דמהיכא תיתי דליחייב בושת אי מאדם מהלאדם ואיצטריך אנשים לחייב מועדים על הבושת ואין הכי נמי דה"מ למיפרך מקרא דכי יתן מום איש בעמיתו וגו' אלא דניחא ליה מקרא דאנשים כמ"ש התוספות לקושיא אחרת כעין זו שמשלם נער די"ל דגבי בושת בלא חבלה הייכו נוק דאין כאן נוק אחר אלא והזאין כאן אלא הבושת:

גמרא אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו אנשים אין אסון באשה יענשו כו' הקשה בל"א דלשתוק קרא מאנשים וכ"ע ע"כ וי"ל דה"א דלא פטר הכתוב נקי מדמי ולדו' אלא כשיש אסון באשה דוקא והטעם דלא כימא דוקא בנוקי גופו פטר הכתוב משום קים ליה בדרבא מיניה אפי' באין מתכוין כדתנא דבי חזקיה אבל בשור חייב דלא שייך למימר לא חלקת בו ולהכי חייב להכי איצטריך נקי לפוטרו דיהא דומיא דאדם אבל כשאין אסון באשה דאיכא חיוב באדם גם בשור חייב בדמי ולדות להכי כתב רחמנא אנשי' ונקי ומשום דמעיקרא פריך דכיון דכתיב אנשים ולא שוורים היה ראוי לפטור בין יש אסון בין אין אסון דמשמעותיה דקרא הכי משמע דבאנשים יש דין ולדות ולא בשוורים להכי קאמר דקרא דאנשים דמשמע ולא שוורים ה"א דלחיובי אתא ואצ"ג דאין אסון יענשו להכי איצטריך קרא דנקי לאשמועינן דלפטור אתא אנשים ולא שוורים ולא לחיוב:

ד״ה בכונה תליא מילתא כו׳ ומדר׳ נשמע לכולהו תנאי פי׳ לענין מיתה פטור שוורים בין במתכוין לאישה בין אין מתכוין והשתא ניחא קושית התוספות שהקשו לרש״י דאמאי לא פריך ומי איכא מאן דלית ליה תנא דבי חזקיה דכיון דלר׳ אבו מוכרחין לפוטרו בשוורים בין מתכוין בין אין מתכוין להכי דריש הכי תיבת נקי דאתא לפטור שורי׳ בין בין כמ״ש להכי אתא רבאלדא בה אהבא ור׳ חני מדרומא לאוקומי האי דרשא דדריש ר׳ הגלילי ר״ע ואין הכי נמי דס״ל לכולהו כסברת תנא דבי חזקיה אלא לענין שוורים אתו לאשמועינן דהתם כר״ע לכולהו תנאי פטורים שבורים בין מתכוין בין אין מתכוין:

ד״ה וניחא ר״ע לנפשיה ולא בעי למימר שלא היה יודע אותם תירוצים וכשאמר לו ר״א קבלם ע״כ ואם תאמר ואי קבלם אמאי לא דריש נקי לכופר י״ל דר״ע תרתי קמ״ל נקי מכופר ואף מלא׳ של עבד ולא הוצרך לפרש דבריו דכיון דהקשה לר״א וקבל דבריו לא הוצרך לפרש אלא מאי דמחדש על ר״א אבל ר״א לא ס״ל אלא כופר ולא לדמי עבד כיון דלא שמע לדרשת ר״ע ה״ל לפרש דבריו אי ס״ל דנקי אתא נמי לדמי עבד והיינו טעמ׳ משום דס״ל כריש לקיש אין השור בסקיל׳ לא משלם דמי עבד וכמ״ש התוס׳ לעיל ד״ה נקי ומתני כופר׳ ור״ע לא ס״ל כר״ל ומשו״ה ס״ל דתרתי ש״מ משום דשקולים הם ויבואו שניהם ואף על גב דהתו׳ באותו דיבור כתבו טעם לר״ע אמאי לא דריש נקי לתני כופר היינו משום דהכי ס״ל בגמר׳ הכא דלא הודה לו ר״ע לר״א מלפריך וניחא ר״ע לנפשיה דנס הוא ס״ל הכי לא הוה פריך וניחא ר״ע לנפשיה והתוספות כתבו טעם הכא אמאי לא ניחא קבל אי נמי דמאי דלא דריש ר״ע לכופר היינו משום דס״ל כרבה דכשאין השור בסקילה איכו משלם כופר ולהכי אי אפשר לאוקומי בתם נקי מכופר כיון דאפי׳ במועד איכו משלם כופר שלא בכונה ולא דריש כר״ל לענין דמי עבד דקאמר אין השור בסקילה איכו משלם דמי עבד ולא תקשי מאי דריש בהשור יסקל כמו דלא פריך לר״י לקמן דדריש אם עבד לרבות שלא בכונה• וכיון שכן להכי מוקי נקי לדמי עבד ומשני דפשיטא ליה לתלמודא דמסתמא היה יודע כו׳ משום דאית ליה דרבה כו׳ פי׳ וכיון דס״ל כרבה דדריש השור יסקל וגם בעליו כו׳ אם כופר כ״ש דדריש דרשת ר״ל דסמיך ליה והשור יסקל ואם כן דשלא בכונה אפילו במועד איכו משלם דמי עבד ודאי דבתם איכו משלם עוד הקשו דדילמא אם כופר לא דריש ואם עבד דריש ולא דמי להיא דהשור יסקל דבעבד כתוב סמוך ובכופר לא כתיב סמוך• ואלו התירוצים שכתבנו לדברי התוספות ס״ל לרב שמואל בר רב יצחק ומשו״ה לא ק׳ ליה אם ס״ל קדם ופשטו אמאי לא מוקי ר״ע נקי לתני כופר דוק׳• ומהר״ש אשכנזי תירץ דהא דלא דריש ר״ע לתני כופר משום דס״ל כרבי יוסי הגלילי דתני כופר חייב כמו שחייב חצי כופר כמ״ש התוספות לעיל לרבי יוסי הגלילי ע״כ וקשה דאמאי לא ניחא נמי דכמו שחייב חצי כופר דלחייב בדמי עבד:

ד״ה מה כשחייב בן חורין חלקת בין תם למועד ברייתא זו מוכחת דלא קבל ר״ע דברי ר״א ות׳ דבמאי איירי לדברי התוספות ברייתא זו אי איירי בכונה איתא דלעולם דקבל ר״ע שלא בכונה דפטור פין בתם בין במועד ובכוונה קאמר דאיכא חילוק ואי איירי בלא כונה ותם פטור משום דכי לא מחייב סקילה פטור מכופר דהיינו דרשת רבא במועד נמי שלא בכונה פטור מהאי טעמא ואם כן אין כאן חילוק בין תם למועד ועוד דאי איירי שלא בכונה היכי מוכח מהברייתא דבתם בכונה דמשלם מן העליה דהא ברייתא לא איירי אלא שלא בכונה דה״א דחייב והיכי קאמר תניא כוותיה דרבא ויש לומר דהתוספות מכריחים דודאי הברייתא אתא ללמד בדמי עבד מבן חורין דכמו דהתם בכופר יש חילוק בין תם למועד ר״ל דבמועד בכונה חייב ושלא בכונה פטור ותם בין בכונה בין שלא בכונה פטור וכיון דלא דריש נקי לכופר מהיכא תיתי דפטור אלא ודאי מדרשת דב רבה שאין השור בסקילה כו׳ וזה מוכרח דהא השתא קיימינן דליכא קרא דנקי דה״ק הברייתא לבסוף ת״ל בעל השור נקי• וא״כ מהיכא תיתי דפטור שלא בכונה אלא משום דאין השור בסקילה כו׳ הרי דלא קבל תשובה דר״א• וההכרח המביא לנו על כל זה דתנא בברייתא בא ללמד בין בכונה בין שלא בכונה ולא איירי בכונה לבד דהא קאמר והלא דין הוא כו׳ אף באי ללמד

בכונה

משנה דוקא דבתם יהא פטור מדמי עבד והלא אין כאן חיוב מעיקרא דהביאהו לב"ד ואשלם לך והט"ע עצמו איכא בבן חורין איכא בעבד והשתא לא ידע טעמא דמחמירינן בעבד ולא ה"ל למימר אלא ה"א דלא ישלם. משום הביאהו לב"ד קמ"ל דמחמירים בעבד כו' אלא ודאי מדקאמר והלא דין הוא משום דבא ללמד דבתם פטור בין בכוונה בין שלא בכוונה דכמו דבבן חורין חלוק בין תם למועד דבמועד בכוונה חייב כופר ושלא בכוונה פטור ובתם בין בכוונה בין שלא בכוונה ה"נ גבי עבד אמרי הכי כו' וכשאומר הואיל ומחמירים בעבד יותר מבן חורין כו' רצה ללמוד כמי דבין בכוונה בין שלא בכוונה חייב דכמו שלא בכוונה אף על גב דאין השור בסקילה חייב בדמי עבד ולא דמי לכופר אף בכוונה ראוי לומר דחייב מן הצליה ולא דייני לכופר דפטור משום הביאהו ת"ל נקי פטור בין בכוונה בין שלא בכוונה ובונת התוספות שהרגישו בברייתא למה הוצרך לומר והלא דין כו' ועוד ק"ו ולמה הוצרך לכל זה ולא ה"ל למימר אלא סד"א דבתם כיון דאיכא למימר הביאהו כו' א"א דפטור קמ"ל דכיון דאיכא למימר מחמירים בעבד דה"א דחייב ת"ל נקי כו' לו"א. דעיקר הברייתא בא להוכיח דלא קבל ר"מ דברי ר"א:

תנו רבנן והמית איש או אשה כתב רש"י במועד כתיב. ואם תאמר מה בא ללמדינו וי"ל דה"א דמאי קמ"ל קשיא דאימא דאיצטריך דה"א דאע"ג דכתיב ומת היינו דאמדוהו למיתה חייב במיתת השור להכי כתב והמית דוקא אי המית חייב אבל אי אמדוהו למיתה אין השור בסקילה להכי כתב רש"י והמית איש במועד כתיב ואי לאמדוהו למיתה דאין השור בסקילה ה"ל למיכתב גבי תם אלא ודאי דכיון דכתיב במועד ולא כתיב בתם ודאי על דין הכתוב במועד דהיינו כופר דאין הבעל יורש אותו אלא בוקיה ליורשיה ולא איצטריך קרא ללמדינו דלא הויא ומת היינו באמדוהו דכיון דכתיב והשור יסקל ודאי דאין השור בסקילה אלא בשימות הניזק וכמ"ש רש"י לעיל א"כ לפי שפירש רש"י בפירוש הכתוב לפי שכתוב כי ינח אין לי אלא שהמיתו בנגיחה המיתו בנשיכה דחיפה בעיטה מנין ת"ל והמית כו' ואם כן אתי קשיא לר"ע דאימא דאתי למימר דמיתו בנשיכה כו' לזה פירש רש"י במועד כתיב כלו' אילו בא ללמדינו זה לבד ה"ל למיכתב והמית גבי תם מה הוצרך לומר אותו במועד איש או אשה אלא ודאי לדין כופר אתא ללמדינו הקיש אשה לאיש כו':

לשון רש"י ונתתם את נחלתו כו' שארו זו אשתו והא ליכא למימר דלדידה כתיב ירושה דידיה דהא ממשפחתו כתיב כו' ע"כ לכאורה נראה שצריך להגיה כן בדברי רש"י אלא דק' דמכאן משמע דמדכתיב ממשפחתו לא דרשינן שהיא יורשת אותו ומברייתא דיש נוחלין דף קי"א משמע דמדכתיב וירש אותה מיותר משמע דהוא יורש אותה ואין היא יורש' אותו וא"כ אמאי איצטריך רש"י להכרית מדכתיב ממשפחתו כו' ואי לא הוה פי' רשב"ם גבי מ"ש יכול אף תירשנו כו' הייתי יכולים לומר דלרש"י ק' ליה מדא' יכול אף היא תירשנו משמע דיתור דאותה לא אתא אלא לאשמועינן דלא אימא כמו שהוא יורש אותה אף היא תירשנו אבל לא אתא למימר דלא כימא דהיא יורשת אותו דהכי משמע ונתתם את נחלתו לשארו היינו דהיא יורשת אותו והוא שירש אותה צריך למוד אחר ובגמרא לא קאמר אלא יכול אף היא דמשמע דעיקר מה שכתוב היינו שהוא ירש אותה דקרא דונתתם אדרבא משמע שהיא יורשת אותו. לזה תירץ רש"י דאי אפשר למידרש קרא כפשטיה דהיא יורשת אותו מדקאמר ממשפחתו וכיון שכן ה"ל כאילו שארו כתוב גבי וירש. אלא דאכתי ק' ליה לתנא דאימא אף היא תירשנו כמו שהוא יורש אותה לז"א ת"ל וירש אות' הוא יורש אותה כו' אלא דלפי' רשב"ם שם ק' דקאמר יכול אף תירשנו דעיקר פשטיה הכי משמע ונתתם את נחלתו לשארו לאשתו וכדרשיה לקרא הכי ונתתם את נחלתו לשארו אם ימות וירש אותה בלומר וגם הוא ירש שארו אם תמות תלמוד לומר אותה דמצי למיכתב וירש בלא אותה כו' ואתא לגלויי אריש' דקרא דכתיב ונתתם את נחלתו כו' הרי דמדכתיב אותה אנו מוכרחים לומר דלא הוי קרא כפשטיה וא"כ ל"ל לרש"י למדרש מדכתיב ממשפחתו ודוחק לומר דרש"י אינו מפרשה כפי' רשב"ם דה"ל לרשב"ם לפרשה כפירש"י:

וי"ל מאיזו קושיא נטה מפי' רש"י לכך נראה שהגירסא האמיתית כדברי רש"י היא והא ליכא למימר דלדידיה כתיב ירושה לידה וכך נראה שהגיה רש"ל יע"ש ודוק ואולי הרגיש רש"י דאי ס"ל לר"ע כמו דדריש שם רבא נורעין ומוסיפין ודורשין וה"ק ונתתם את נחלת שארו לו כמנא דמתחילת קרא דונתתם כו' היא פרשיה שהבעל יורש את אשתו ור"ע אמר וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו משמע דמסיפיה דקרא ס"ל והיינו כפירושא דאביי דהיינו ונתתם את נחלתו לקרוב אליו שארו וירש אותה כו' וכ"ל לרש"י דלא פליגי אביי ורבא אלא בברייתא דהתם דתניא הכי אין שארו אלא אשתו מלמד שהבעל יורש את אשתו ולהכי ס"ל לרבא דפליג אאביי וס"ל דמרישא דקרא נפקא אבל בסברת ר"ע דקאמר וירש אותה מלמד שהבעל כו' מודה רבא לאביי דמסיפיה דקרא נפקא י והוקשה לרש"י דלמה לא נאמר דמרישיה דקרא נפקא לזה פי' דליכא למימר דלדידיה כתיב ירושה לידה ר"ל שהבעל יורש את אשתו ונורעין ומוספין משום דכתיב ממשפחתו ואין הכי נמי דהתם אותה הברייתא מפרשא כפירש רשב"ס ובהכי ניחא דאמאי נקט הכא רש"י פי' אביי ולא פי' רבא :

ע"ש לשון רש"י שור איכו בסקילה עד שימות הניזק דכתיב והמית איש השור יסקל וק' דהא רש"י פירש בלשון דלעיל דאע"ג דכתוב והמית דכיון דאמדוהו למתה לשתלם מחיים ומאי ראיה מייתי דכתיב והמית כו' והא לשון והמית אפשר לפרשו כאמדוהו למיתה וי"ל דלא אמר הכי רש"י דאפשר לפרשו אמדוהו אלא דוק גבי כופר דאי אמדוהו ולא מת אפשר כתורה ומאי דהבריח רש"י הכא היינו דסמוך לוהמית כתיב והשור יסקל ובודאי דאין השור בסקילה עד שימות דא"א להחייתו אם לא ימות הניזק אחר שסקלוהו כמנא דכופר' דכתיב בתריה היינו במת :

(דף מ"ג ע"א)

ד"ה מאי לאו כופר לא דמים וא"ת למ"ד כופר דמי ניזק מאי איכא בין דמים לכופר כו' יש מי שהקשה דלעיל דף מ' אמ' ת"ר אפוטרופוס משלם מן העליה ואינו משלם כופר ומזיק טעמא כופר כפר' ויתמי לאו בני כפרה אינהו ׳ ואמאי לא קאמר התוספות הא נפקותא דאי כופר אינו משלם האפוטרופוס ואי הוו דמי' משלם כמו דמשלם נזק מן העליה ולי נר' דהיינו מעין מה שתירצו התוספות כגון שמת המזיק דכולהו מחד טעמא א"כ דבשלמא לתירוץ התוספות מוקמי' לברייתא דהמית שורי בהא דקאמר משלם ע"פ עצמו ואע"ג שמת המזיק חייבים יורשי' משום שהוא דמי' אבל אי הוה כופר אינו משלם היורש אבל להרית דיתומים לא הוה אפשר לאוקומי ברייתא בהכי דהודאת איתומי' קטני' לאו הודא' היא ולהתחייב בהם והודאת האפוטרופוס לאו הודאה ול"מ למ"ד מעליית יתומים אלא אפילו למ"ד מעלית אפוט' כיון דלבסוף חוזרין ומשתלמי' מעליית יתומי' דאל"כ ממשכני ולא עבדי איכא הודאה לחייב היתומי' ובהאי תירוצא מיתרצא קושיא אחריתי דהקשה דאמאי לא קאמר התו' דאי פשיט לן דגבי כופר אין ממשכנין משום דכפרה הוא ולא משהי ליה ואי הוי דמים ממשכני' דהת' איבעי' לן שם דף הפו' דהא תנא דברית' לא קתני שלא משלם ולא תני ממש כניגז

ע"ש ואי הוה פשיטא לן דכופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר כו' יש מי שהקשה דאמאי לא קאמר התוספות דאי כופר אחד אמר רחמנא ולא שני כופרין הם פטורין ואי הוו דמים שם חייבים ׳ וי"ל דאי הוו דמים נמי ודאי דלא ישלם אלא אחד כל אחד מהשותפין חצי דמיו ובכופר דוקא אמ' דכל אחד ישלם כופר משום דכפרה שלימה צריכה לכל אחד וכמ"ש התוספו' שם דלענין תשלומין אשכחן חמשה בקר ישלם ואפילו חמשה חצאי בקר וכמנא דהיינו חילוק התוס' יע"ש הא דלא קאמר התוספות נפקותא אחריתי דפ"ל מתה שכתב הר"י שם דף כ"א היכא דנגח בן או בת קטנים חייב אבל אם הוי ספק נפל לא מחייב דאוקי אחוקא בחזקת מאריה וה"נ לאפוקי ממונא אבל בנא לצאת ידי שמים חייב כיון דקי"ל כופרא כפרה מספיקא פמי מחייב עד כאן ובודאי דאי הוו דמים אינו חייב ׳ ויש לומר דמשלם קתני בברייתא והיינו מן הדין ולא בנא לצאת ידי שמים ומשום הכי בעי התוספות הנהו נפקותות דמן הדין יש חילוק בין כופר לדמים :

ד"ה אשו שלא בכונה כו' ולאו דוקא שלא בכונה דכ"ש בכונה כו' לפי המסקנא דמסיק אלא רבא איבעי מבעיא כו' גבי אשו כמי אע"ג דבכונה לא משלם כופר שלא בכונ' מיהת משלם דמים כו' ומדקאמר שלא בכונ' מיהת משמע דלא מבעיא אלא שלא בכונה · והא לפי פשטא דתלמודא משמע דלא שאני בין מאי דקס"ד למאי דמסיק אלא אי רבא אי בתיובתא מייתי לה או בלשון בעיא ומאי דמתמה מעיקרא היינו מאי דקאמר בתר הכי בלשון בעיא וי"ל דה"ק אי הוי מימרת רבא בלשון תימא ודאי דכל ההכרח איכו אלא ממתני' היה גבי כפות כו' וכיון שכן ודאי דמתמיה בין בכונה בין שלא בכונה דאי לא כן אמאי לא מוקי לה בכונה אבל לבתר דמסיק דאיכו תימא לא דקיקינן כפשין למימר בין בכונה בין שלא בכונה כיון דבכונה בשור גופיה כמי אין בו חיוב דמים היכי ילפינן גבי אש:

עש ודוקא אליבא דמ"ד אשו משום ממונו פריך · ק' וכיון דמהאי מתני' גופיה פריך לעיל דף כ"ב דליהוי חייב כמי דמי עבד גבי אש כמו גבי שור לר"ל דאמ' אשו משום ממונו וכי אילו קטל תורא עבדא ה"כ דליפטר וכיון דלא ידע לתירוצא דר"ל כגון שהצית בגופו של עבד כדמתרץ התם א"כ אמאי לא פריך הכא דליחייב בשלשי' של עבד באש · וי"ל דכבר פי' התוספות התם דלא פריך דליחייב דמי עבד אלא דהכי פריך הכי במי דלא מחייב בממון שהזיק עם הריגת העבד והא בממונו לא שייך למימ' קל"בו יע"ש ד"ה קטל תוריה · וטעמא דלא פריך דמי עבד הייכו משום דאין כופר ודמי עבד אלא גבי שור וכמ"ש התוספו' לעיל טעמא גבי תומר בשור מבכור כו' ד"ה מה שאין כן בבור כו' וי"ל דאש ובור פטורין פי' מכופרי' משום דדרשינן עליו ולא על הבור עליו ולא על האש יע"ש וא"כ אין כאן פירכא כי אם על הדיוי' דלא כתוב בקרא דכילף משור וליחייב דמי' ובין בכונה בין שלא בכונה:

לשון רש"י ד"ה אשו כמי דליתיה בתורת כופר כו' ומיהו בכונה פשיטא לן דפטור דקם ליה בדרבא מיניה כו' ע"כ משמע דרבא ס"ל כמ"ד אשו משום חציו ולהכי קאמר דבכונה איכא ק"ל כו' ובסמוך פי' רש"י ד"ה עבד כפות כו' אבל משום דרבה מיניה לא פטר ליה דקסב' אשו משום ממונו ע"כ והיכי קאמר לעיל דרבא ס"ל דבכונה איכא קים ליה והייכו כמ"ד אשו משום חציו ועוד דלפי זה אמאי קאמר אשו שלא בכוונה בכוונה כמי ה"ל למימר דליחייב דמים כיון דליכא קים ליה · ועוד דלקמיה חור ואמר רש"י כדלעיל ד"ה אלא רבא כו' אבל אש בכוונה לא משלם כופר חדא דאין כופר באש ועוד דקם ליה בדרבא מיניה והא כבר אמר לעיל דקסבר אשו משום ממונו וליכא קים ליה וכמו שכר' בפי' מפ' כיצד דף כ"ב ועוד דהיכי קאמר מתרי טעמי משום דאין כופר באש ועוד דקים ליה והא לעיל דף י' כתב רש"י מה שאין כן באש גבי תומר בשור מבאש דבשור חייב בכופר כו' ובאש פטור· טעמא משום דקם ליה בדרבא מניה יע"ש ועוד ק' כמ"ש רש"י אבל משום דרבא מיניה לא פטר דקסבר אשו ממונו והא לעיל בפ' כיצד דף כ"ב פריך מהאי מתני' למ"ד אשו משום ממונו דאילו תוריה קטל עבדא הכי נמי דלא מיחייב ומאי קושיא אין תשלומין לעבד אלא במקום קנס בשור המועד· והכא נמי מה שהקשינו ללשון רש"י דלקמן דכיון דכל טעמו של פטור דעבד בקנס וכופר איכו אלא מטע' ק"ל כמ"ש רש"י לעיל גבי תומר באש וכמ"ש א"כ היכי קאמר דאיכו פטור משום דרבא מיניה והוא פטור מקנס דליכא קנס באש וי"ל דמ"ש רש"י לעיל הייכו משום דלפי המסקנא דקאמר שלא בכונ' מיהת משלם דמים משמע דרבא לא ק' ליה או מבעיא ליה אלא דוקא שלא בכונה אבל בכונה פשיט' ליה דפטור ולהכי הוכרח רש"י למימר דודאי טעמא משום קים ליה · אלא דהדר פריך דמנ"ל לרבא ומאי משום מתני' דעבד כפות כו' והוקשה לרש"י אמאי לא קאמר דפטור משום קים ליה לכך הוכרח לומר דכוכ' המקשה כך היה אילו כאמר דרבא כדפריך אי הכי אשו שלא בכונה היינו תימא ממתני' דעבד כפות · בפטור ודאי אנו מוכרחים לומר דס"ל אשו משום ממונו ולא איירי בהצית בגופו של עבד ופטור משום דאין קנס אלא בשור המזיק וליכא קושיא מההיא דפריך בגמרא דליכא למילף באש מבשור דדילמ' היינו מדכתיב עליו כמ"ש תוספות בפ"ק דף ט' אלא דהגמ' קאמר הא אמר ר"ל כגון שהצית כו' משמע דודאי טעמא דמתני' לא הוי

אלא מטעם ק"ל וטעמא ודאי דפטור משמע כו׳ אלא מגדים נמי פטור וכיון שכן הרי אנו מוכרחים לומר כי קאמר רבא אנו שלא בכוונה היינו דוקא שלא בכוונה אבל בכוונה ודאי דפטור מטעם ק"ל או מטעם דאין כופר באדם והיינו בהכית בגופו של עבד בכוונה וטעמא משום דכתיב עליו בה"ב והא דאיצטריך קרא דעליו היינו לכשלא הכית בגופו של עבד אלא הבעיר בגדים והלך האש והדליק לעבד הכפות דהיינו משום ממונו לר"ל לכך איצטריך עליו ומה שפירש רש"י לעיל היינו לר"י והכא פי׳ לר"ל ובה"ד שלא הכית בגופו שלעבד וטעמא משום עליו כמ"ש:

גמרא א"ל אביי אלא מעתה עבד נמי וק׳ דאי אביי ס"ל כר"ל ודאי דלא דריש אם כופר לרבו׳ שלא בכוונה א"כ פטור מכופר שלא בכוונה וא"כ לעיל דפריך אביי לרבה ממתני׳ דהמית שורי כו׳ אמאי לא פריך לר"ל נמי וי"ל דס"ל לא בעי דר"ל אף דלא דריש אם כופר חייב בין בכוונה בין שלא בכוונה וכן כתבו התוספות לעיל ד"ה אמר רבה ור"א סבירא ליה דאיכא כופר בלא בכוונה בלא רבוי דאם בופר וה"נ אמר לר"ל דלא דריש דרשת שלשי׳ שקלים כו׳ והשור יסקל אלא גבי עבד משום דק׳ לאמאי אתא והשור יסקל כיון דקאמר לעיל קרא והשור יסקל אבל גבי כופר דקאמר השור יסקל וגם בעליו יומת לא אתא היקש אלא ללמדך כמיתת בעלים כך מיתת השור בכוונה׳ אבל לענין כופר לא אתא היקש ומשו"ה ודאי דחייב כופר שלא בכוונה וע"פ עצמו׳ וכ"ת אכתי ק׳ אמאי לא פריך מסיפא דבריתא דקאמר המית שורי עבדו של פלוני איני משלם ע"פ עצמו טעמא משום דמודה בקנס פטור הא שלא בכוונה חייב והא ר"ל ס"ל דפטור וי"ל דאין הכי נמי דפטור אלא בכוונה איצטריכא ליה למימר דפטור מטעמא דמודה בקנס א"כ דאתא למימר החילוק (ד׳ן מ"ד ע"א) שיש בין כופר לקנס דאילו שלא בכוונה ע"פ עדים אין חילוק ביניהם:

גמרא וכי דנים קל מחמור להחמיר עליו אם החמיר במועד החמור תחמיר בתם הקל כו׳ וקשה דהתוספות אמר לעיל דף מ"ב ד"ה כתב רחמנא כו׳ דלא מחייב הכתוב במועד אלא במקום שחייב בתם׳ אי לא גלי קרא להפך והכא נמי גבי בן או בת אמאי לא אמר הכי דמסברא ראוי לחייבו בתם כיון דליכא שום גלוי בהפך׳ ויש לומר דהתם דכתוב פטור בתם אמר דבמועד החמור נמי פטור ואף על גב דלא כתיב במועד היינו משום דמתחילתו הוי תם ואחר כך הוי מועד לכך כתב קרא דינו בתם דפטור וכיון דבפטור בתם ודאי דפטור במועד דלא מחייב הכתוב כו׳ אבל כדשתיק בתם דלא קאמ׳ לא פטור ולא חיוב וא"כ במועד קאמר חייב אדרב׳ אמר אם הוה חייב בתם לכתוב קרא גבי תם וכ"ש במועד׳ ולר"א דדרשינן לעיל נקי מדמי כופר דלא אמר דהוי מוע׳ דאילו הוה חייב כופר בתם ה"א קרא גבי תם וכ"ש מועד ואם כן אמאי איצטריך קרא דנקי יש לומר משום דדריש אם כופר וכ"מ ליחייב אפי׳ שלא בכוונה וכיון דהוי יתיר ה"א דבין תם בין במועד חייבו הכתוב שלא בכוונה לכך איצטריך קרא דנקי לפטור תם שלא בכוונה ולר"ע דדריש נקי מדמי עבד היינו דאיכא מחמירים כו׳ כדקאמ׳ הברייתא לעיל:

ד"ה וכי דנים קל מחומר פ"ה אי לא הוה כתיב מועד הוה ילפינן וקשה דהשתא דכתיב במועד לא אפשר למילף בתם חיוב אבן ובת אי לא ילפינן לא חילקת בו׳ דהא כיון דאפשר למילף בק"ו דראוי לחייב אבן ובת מק"ו דאיש ואשה ומה איש ואשה שאורע כחו חייב בן ובת שיפה לא כ"ש כו׳ אם כן איכא למימר להכי כתב רחמנא בן ובת במועד לאשמועינן מועד חייב ותם פטור ואין להשיב דאי עיקר קרא אתא לאשמועינן דפטור בתם ולחיוב למועד לא איצטריך לכתוב רחמנא פטור בתם ולא חיוב במועד אתא לא אירייא דהא אשכחן לעיל דף מ"ב דקאמר רבא גבי דרשת רבי יוסי הגלילי דנקי אתא לדמי ולדות וקאמר דכיון דכתיב אנשים ולא שוורים ה"א שוורים הדומים לאנשים וק"ו לתם דפטור קמ"ל בין תם פטור ומועד חייב ולא דחי ליה אלא משום דלתני פטור מבושת כו׳ הכא נמי כיוא דמק"ו הוה יליף בין תם בין מועד דחייב להכי איצטריך קרא גבי מועד לומר מועד חייב ותם פטור אלא ודאי מדיליף בתם

דפטור

דפטור מק"ו אנו מוכרחים למימר דיליף מה איש ואשה לא חלקת וכיון שכן אפילו דיליף בק"ו איכא למשיב וכי דנים קל מחומר ויש לומר דכיון דדחיקן ליה התם בגמרא דאם כן אתה ליה למימר פטור מבושת הכוכה לומר דכיון דלא קאמר הכי ר"י הגלילי ודאי דדחיקן האי ברא ולא אמר הכי כלל וזה מוכרח דהא אשכחן בפי' כמה משניות דשור פטור מבושת וכדקאמר התם התוספות ואנו מוכרחים לומר דלא דרשינן הכי אלא אמר דאי לחייב במועד אתא קרא לא הוה אמר פטור בתם אלא חייב במועד · ועוד יש לומר דלעולם לא דחינן הק"ו מכח קרא אלא כדאמר קרא בפי' הפך הק"ו כמו בפ' כיצד לעי' דף כ"ו ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים חייב בכופר אדם שחייב בארבעה דברים אינו דין כו' אמר קרא עליו ולא על האדם כו' אבל הכא משום דקאמר בן או בת גבי מועד לא פטרינן הק"ו ומלמילף גבי תם · אלעיל לא אמר אלא דהשתא דכתיב בקי אלמי ולדות לא פטרינן שום ק"ו ואלא אמר דכדקאמר קרא אנשים היינו לגבי תם דוקא וקרא דבקי אתא לגלויי דרשא דולא שוורים דדרשינן ליה דוקא בתם:

תוספות ד"ה נגיחה לנזיקין כו' וכן בסוף פרקין לענין שמירה מעולה כו' הקשה מהר"ש אשכנזי ז"ל לא ידענא מאי קאמר דהא מולא ישמרנו דרשינן התם דההוא קרא בנזקי שור בשור כתיב ולא גבי מיתה ע"כ ויש לומר דלפי מ"ש בגמרא התם אנו מוכרחים לומר דלא דריש האי דרבא דשויה מעולה אלא מקרא דולא ישמרנו הכתוב גבי מיתה דכתיב ולא ישמרנו והמית איש או אשה כו' דהא קאמר התם בגמרא ויליף נגיחה לתם נגיחה למועד ופירש רש"י מגזרה שוה כו' דהיינו נגיחה דתם דהיינו וכי יגח שור את איש או את אשה ומת · ונגיחה דמועד היינו ואם שור נגח הוא כו' ואילו הוה מולא ישמרנו הכתוב בנזקי שור בשור ליכא ג"ש דליכא תרי תיבות דנגיחה דהתם כתיב כי יגוף שור איש את שור רעהו דהיינו דחיפה ותיבת בעליו הכתוב במתניתין אפשר שלא היה בנסחת התוספות אלא דכתיב ולא ישמרנו:

ד"ה והא תם הוא המקשן סבור כו' ודאי דהתוספות אתו לאפוקי פי' רש"י דמאי דמקשה והא תם הוא משום דלא הועד דהוי דוחק לומר ד"נ פעמים התחכך בכותל להפילו וכיון שהוא פעם א' תם הוא ופטו' מכופר ולזה לא ק' מידי קושית התוס' דלמה לא מוקי שמוע שהוא בפעם א' ופטור ממית' ומכופר משום שהוא תם כבר תנא ליה רישא שפטור מכופר ואי אתא למימר שפטור ממיתה אפילו במועד הוי פטור משום שהוא שלא בכוונה וא"כ מאי נקט בתם ולזה הוצרך לאוקומי במועד להתחכך כו' ואשמועינן דפטור ממיתה אפי' במועד ובכופר חייב לשמואל · אבל לפי' התוס' דבהרבה פעמי' אינו נעשה מועד כיון שהוא שלא בכוונה א"כ קיימא דהאי רבותא אתא לאשמועינן וק"ל:

ע"ש והא תם הוא שאפי' עשה כן כמה פעמים והרג בני אדם שלא בכוונה אין מועד להרוג אדם כדפי' לעיל · וק' דמאי לא פריך בגמרא לעיל כדאמ' אם כופר לרבות שלא בכוונה ה"ל למיפרך והא תם הוא כי אם עשה כן כמה פעמי' שלא בכונה לא הועד אלא ודאי דלא פריך משום דה"ק אם הועד בכונה ואח"כ הרג פעם ג' או ד' שלא בכונה חייב כופר כיון שהוא שלא בכונה דלענין כופר אין חילוק ואפי' שלא בכונה חייב וכיון שכן מאי פריך הכא קיימא הני דנג' פעמים הפיל הכותל בכונה להמית בני אדם ובפעם ד' פטור ממית' משום שלא היה בכונה להפילו על בני אדם וחייב כופר ולא ק' ודאי מ"ש התו' לקמן דף מ"ח ד"ה דחזא ירוקא וגם תימא לומר דהוי מועד דהפלת הכותל אחרונה שלא בכונה ע"י הראשונות שהיו בכונה כו' דהכא גם בפעם הזאת האחרונה היה בכונה להפיל הכותל ומשו"ה הועד וחייב כופר · אבל אין להקשות אמאי לא משני המתרץ שנתכון להפיל הכותל ולא נתכוין להפילו על בני אדם ואמאי הוצרך למימר דבתר דנפל מתחכך כו' ל"מ לתוס' דיכולים אנו לומר דלא ניחא לאוקומי במועד להתחכך ג' פעמי' אלא בפעם א' משום דהוי תולדה דשן ואפי' לרש"י דמוקי בג' פעמים מ"מ לא ק' משום מאי דקאמר התוספות דדייק ונפל על אלא דמשמע דממילא אירע שנפל ע"י שנתחכך להנאתו וי"ל דלעיל לא פריך משו' דבמועד דקרא קא מיירי

אבל

אבל הכא במתני' הוא דצריכין לאוקומי במועד להתחכך בכותלים על בני אדם והוא אוקימתא ומציאות קדם ולא ניחא למקשה לאוקומי אוקימתא דכל כי האי אל"ל לפי':

ד"ה הכא כמי במתחכך כו' כתב מהר"ש אשכנזי ז"ל ולא ניחא להו לאיימר דרב לא מפרש למתני' במתחכך להכאתו אלא להפילו ולא על האדם דס' המקשה דא"כ לא שייך דפליגי רב ושמואל דלא כ"מ בפלוגתייהו ע"כ · וזה תירוץ נכון וברור אבל מ"מ וליכא נמי טעמא אואי מפרש רב הכי ושמואל הכי מה שאין כן התם דשמואל לא מוקי במועד להפיל כו' דלא שכיח ורב לא ניחא לאוקומי מתניתין דלא כרבנן ע"כ ואחר המחילה הכא נמי איכא טעמא דשמואל לא ניחא ליה לאוקומי כס' המקשה במתחכך להפיל הכותל משום דקתני ונפל דמשמע מאליו כמ"ש התוס' ורב לא ניחא לאוקומי במתחכך להכאתו משום דדייק ליסנא דפטור דמשמע שפטור לגמרי:

ע"ש והא דפריך לקמן כדמוקי לה במועד ליפול כו' אי הכי בר קטלא הוא דייק ממתני' דקתני מש"ס את הכופר ולא קתני חייב מיתה · וק' דמדקאמר בר קטלא כו' דהיינו משום דכונתו להרוג את האדם ומאי דקאמר במועד ליפול כו' לא איירי בתלתא זימני אלא בדבר שנעשה מועד מתחלתו וכמ"ש התוספות בפי' דאי הוה ס"ל הכי לא הוה ק' להו והא דפריך לקמן כו' והסברא דלא איירי במועד בתלתא זימני הוא מ"ש התוספות שם ד"ה דחזא ירוקא כו' וכיון שכן ק' דאמאי פריך בגמרא לדיוקא דמתניתין דמדקאמר מש"ס כו' ולא קאמר ויחייב מיתה משמע דאינו חייב מיתה ואמאי והא בר קטלא כו' תיפוק ליה קושיא הא' דכיון דכונתו להרוג בני אדם ה"ל קרן ואינו מועד ואמאי חייב כופר וה"ל לאפרך לאמאי דקאמ' מתני' בפירוש ולא לדיוקא דמתני' ועו' מאי אי הכי דקאמר דמשמע דלפי תירוץ זה כיתא קושיא קמייתא אלא דק' קושיא אחריתי והא הקושיא הא' היא במקומה עומדת דכיון דהוי תם פטור מכופר וי"ל דהמקשה אזי דהקשה א"ה לתירוץ המתרץ שתירץ במועד ליפול על בני אדם והיינו רגל בכוונה שיודע שמתמעך האדם כמו רגל שדרסה ע"ג תינוק מסו"ה חייב כופר משום דהוי כבנה והקשה המקשה כמו דחייב כופר והוי מועד משום דיליף רגל בכוונה מקרן בכוונה מהאי טעמא נמי ראוי שיתחייב במיתה דילפינן מקרן בכוונה ומשני דחזא ריוקא ונפל כיון דמעיקרא עיקר התעוררותו של שור לא היה אלא לתועלת הסן במכה שהמיתה שהמית אותם בני אדם לא היה בכוונה וילפינן לקמן כמיתת בעלים כך מיתת השור שצריך שעיקר כונתו לא יהיה אלא להמי' בני אדם מסו"ה פטור ממיתה אבל לגבי כופר ר"ל שיש קצת כונה שיודע שימית בני אדם חייב בכופר · בסוגיא שלפנינו פריך אי הכי בר קטלא כו' כלומ' מאותו הטע' שהוא מועד לחייבו בכופר ראוי לחייבו מיתה כיון דלא ידעינן שהוא בלא כונה כלל דאפשר דכיון להתחכך ולהפיל הכותל וכודאי דלא כיון להפיל הכותל לבד וכונתו להזיק לומר שיהא פטור מן הכופר משום תם דכבר תירצו בגמ' במועד להתחכך בכותלים אלא דפריך מנא ידעינן דעיקר כונתו לא היתה אלא להכאתו כמו התם דבשלמ' התם חזינן דחזא ירקא אבל אימא דעיקר כונתו לא היתה כי אם להפיל הכותל וגם נתכוון לחיכוך ומשו"ה ראוי לחייבו כופ' מכד כונת החיכוך שהוא שן ומועד מתחילתו ומיתה מכד כונת הפלת הכותל ומשני הכא נמי בתר דנפל מתחכך והוי הוראה דעיקר כונתו לא היתה לחיכוך שלא בכונה ואין כאן מיתה:

ע"ש ועל פי' ר"ת ק' דפטר רגל בכונה כו' כר' די"ל לר"ת דמשום דבריתא דלקמן אתיא כוותיה דשמואל ותיובתא דרב מסו"ה לא ק' לר"ש דר"ש ס"ל דיש כופר שלא בכונת משום דדריש אם כופר וכיון שכן רגל שדרסה על גבי תינוק דחייב כופר היינו שלא בכונה לדרוס על התינוק וההכי פטר ממיתה ובכוונין כשאין כונתו להזיק פטור ר"ל שלא היה כונתו' לדרוס על הכלים שאם היה כונתו לדרוס על התינוק או על הכלים בין במיתה בין בנזיקין חייב והיא חילוק שכתב רבינו תם היינו לדעת רב דכבריתא ליה דשלא בכונה פטור מן הכופר להכי קאמר דבשיש כונה למעך האדם כגון או חייב כופר משום דכונתו להמית אבל פטור מן המיתה שלהכאתו קא מתכוין · ומיהו התוספות מקשים שפיר דלא אשכחן פלוגתא

כוז·

בזה בין רב לשמואל · וכיון דלרב ס"ל כמועד להפיל עצמו בבורות דחייב כופר ובהא מודה לשמואל א"כ
מהאי טעמא נמי ס"ל לשמואל וכיון שכן מאי דפטור ממיתה היינו משום שלא כיון להמית שאז להכאתו ודכוותא
מזיקין פטור משום שלא כיון להזיק:

ד"ה ה"ל פלגא ופלגא כו' וק' דכר' דקושית התוספו' כר' קל התירוץ ממה שהם עצמם תירצו לפי הכר'
דהתם בהכה את· זה כו' בשעת ההתראה קודם שיחזור ויכה את זה הרי יודע לו בבירור שהוא
מכה את אבא דומה כפסק הרי הכה את אביו אבל הכא קודם ההכאה אין כאן בירור שאפשר שיכה את הנוי
וי"ל דכך מקשי' התוס' כיון שאנו מחייבין מיתה לזה משום שהכה את אביו ואפשר שאביו האמתי לא היה כי
אם הראשון ובאותה התראה היתה התראה ספק שאין כאן מה כפסק והרי זה דומה לזורק אבן לנו ותירצו
התוס' דבשלמא התם בהכה הרי הוא יודע· שבידו לבא לידי חיוב ברור אם יכה את שניהם ומש"ה אף שהוא
התראת ספק שמה התראה שחייב אבל הכא בזורק אבן לנו איכו בידו שיכה את ישראל דאפשר שיכה
את הנוי:

לשון רש"י מכרו מכור לרדייא כו' משום דבעי לאוקומי ברייתא כרבנן וכמ"ש קודם לזה ואפי' לרבנן
דלא דרשי בבעליו דניהוו מיתה והעמדה בדין כאחת ומחייב קטלא ותימה דבפ' הגוזל עצי דף
צ"ח מוקי להאי ברית' כר' יהוד' דפטור מסקילה וז"ל אם מכרו מכור ולא יסקל דבעינן מיתה והעמד' בדין שוין
כאחת בפ' שנגח ד' וה' וי"ל דרש"י לשיטתיה אזיל דכתב בסמוך דכל ההכרח דלא כימא דפליגי אי אמרינן
באיסורי הנאה הרי שלך לפניך היינו מש' ההיא ברית' דפ' הגוזל דמחלק בשור בין קודם גמר דין לאחר גמר דין
והיינו סבר' רבנן ואפי' הכי ס"ל באיסורי הנא' דלא' הרי שלך לפניך דהיינו חמץ בפסח ואם דהאי ברית' דת"ק
דר' יעקב היינו ר' יהודה וטעמו משו' דס"ל דבעינן מיתה והעמד' בדין כאחת ומש"ה פטור מסקילה כשמכרו
אף כשהחזירו מוחזר הוא פטור מסקילה וא"כ מאי הכרח מייתי מתנא דברייתא דהת' דמחלק בעניין גזל שור
על שלא נגמר דינו כו' דההיא אפשר דהוי רבנן וס"ל באיסורי הנאה דאומ' הרי שלך לפניך אבל ר"י טעם
אחר עמו דס"ל דפטור ומש"ה אומר החזירו מוחזר וא"כ אין כאן הכרח לת"ק דר' יעקב לכך פי' רש"י דהאי
תנא דר' יעקב היינו רבנן ומכרו מכור היינו לרדיא וכוה אתי שפיר ההכרח דמייתי דא"כ פלוג בחמץ בפסח
דהיינו מכח הברייתא ובפ' הגוזל דלא ידע ברייתא פי' רש"י ברייתא כפשטיה:

ת"ר ארבעה נכנסו תחת הבעלים כו' ומשלמים כופר · הרב נימוקי יוסף כתב בפירוש מתניתין
וז"ל אם כלא עבדו שמירה כלל קא מיירי ומש"ה פסיק ותני נכנסו תחת הבעלים דאי
אפשר לומר דמחייבי בשמירת נזקיו דבעלים שהרי תם לכ"ע לא סגי ליה בשמירה פחותה ואו כלת' שמירתו
אם כן בעל השור שמסרו למי שאינו מחויב לשומרו שמירה מעולה איהו דפשע ומשלם אלא מאי נכנסו תחת
הבעלים דאי פשעו ביה ויצא והזיק מחייבי בנזקיו דבעלים כו' וקשה דהאי ברייתא מוקי לה בסמוך דנטרי
שמירה פחותה ואם כן נבי ש"ח דכלתה שמירתו אמאי משלם כופר כיון דכלתה שמירתו ואינו מחייב בשמירת
נזקיו כבעלים ואין לומר דהאי אוקמתא דנטרי שמירה פחות' לא קאי אלא אסיפא דברייתא דקתני וחייבים
להחזיר ורישא דמשלמים כופר מיירי בדלא עבדי שמירה כלל דאלכד דוחק הלשון הרי רש"י פירש בד"ה
כלתה ליה שמירתו כו' כתב ובעי כפרה כו' ואין נראה לחלק בין נזקין לכופר · ואם נאמר דלהנ"י רוח
אחרת עמו ולא ס"ל כפירוש רש"י אלא דמתניתין תרתי קאמר ורישא מיירי בהזיד ולא עביד שמירה כלל כו'
אפשר להכריח מאי דאמר לקמן ואם כר"י דאמר שוכר כנושא שכר נתני חוץ מש"ח וכולן כמועדין פטורין
לעניין כופר כו' נראה דכל קושית הגמרא איכה אלא דים חיסרון לשון בברייתא דה"ל למתני אחר חוץ
מש"ח וכולן במועדין כו' והא עדיפא מינה ה"ל למיפרך דהיכי קאמר משלמים כופר כו' דאי נטרי שמירה
פחותה פטורין הן ורש"י דוחק עצמו בלשון הגמרא ואם דר"י הכא דשמרו שמירה פחותה אמאי משלמים
כופר · והנימוקי יוסף סבירא ליה למדקאמר פתני כו' משמע דלא קשה רישא דקתני משלמים כופר דהתם

מיירי

מיירי דלא עבדו שמירה כלל וסיפא מיירי בדשמרו שמירה פתוחה:

גמרא ה"ד אם דנטרי אפילו כולהו נמי לפטריה כו' פירש רש"י ודמי שור כו' איכא למידק אמאי לא פריך ואמאי משלמים כופר כיון דנטרי שמירה מעולה דלבתר הכי מוקי לה בגמרא בשמירה פחותה משמע דלקמ"ד הוה ס"ל דנטרי שמירה מעולה ואפשר דלפי טעם זה כתבו התוספות ד"ה אפילו כולהו נמי לפטרו כו' וזולא נופיה נהי דחייב כו' מ"מ כופר אינו משלם דמשמע דס"ל לתוספות דתרתי פריך בגמרא ליפטרו מכופר ומדמי שור לבעלים ולפירוש רש"י ק' ויש לומר דמשו"ה לא פריך אמאי משלם כופר דהא איכא רבי אליעזר דס"ל אין לו שמירה אלא סכין ולדידיה חייב בכופר אף על גב דנטרי שמירה מעולה ומ"מ פטורין להחזיר דמי שור לבעלים דמאי הוה ליה למיעבד וכמ"ש רש"י ז"ל לקמן ד"ה ר"א היא כו' ומשו"ה אי הוה פריך אמאי משלמים כופר הוה אפשר לתרץ ר"א היא אבל לקושית כולהו נמי לפטריה אף דמוקמינן כר"א קשה:

תוספות ד"ה ושמואל אמר כו' ואי כר' אפילו ברשות חייב כו' הרב מהרש"ך ח"ג סימן ו' הקשה דליתא דרבא לא פליג ארבי זירא אלא בסברת רבנן דלר' זירא בין הזיק שור הנכנס לחצר בין הוזק השור מבעל החצר חייב כשנכנס ברשותו דרבא הזיק פטור הוזק חייב דבעל הבית קבל עליו שמירה בעל החצר וכמ"ש בגמרא לעיל גבי סוגיא טעמא דשלא ברשות כו' ע"ש אבל בסברת ר' אפשר דיודה רבא לרבי זירא כשנכנס ברשות סתמא דבין הזיק בין הוזק פטור ולפי זה הדי מימרא דרבא דקאמר הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות אתיא כרבי ובהכי מתרצא קושיא דקשיא על הריף דפסק כרבי משום דהלכתא כשמואל בדיני ומייתי מימרא דרבא לפסק הלכה ע"כ· והן אמת דזו לא קשיא על דברי התוספות דבגמרא כדאתא לדייק ברייתא דכנוס שורך ושומרו כו' קאמר בפי' סברא זו על רבי דקאמר איפוך סיפא כנוס שורך ואני אשמרנו הוזק חייב הזיק פטור טעמא דאמר אני אשמרנו הא סתמא חייב בעל השור ופטור בעל חצר דבסתמא לא מקבל נטירותא אתאן לרבי ולזה י"ל דמברייתא למדנו דין זה דכיון דלר' הכניס ברשות בסתם לא מקבל נטירותא כמאן דה"ל כאומר כנוס ושומרו וכבר למדנו מהברייתא דכנוס ושומרו הזיק חייב הוזק פטור כך היא דעת המקשה שהקשה קשיא דיוקא אדיוקא וכיון דרבא משני כולה רבנן ומיירי דהכיב רישא כו' ולא איתא שהיה סבור כרבי זירא דלר' בסתמא שניהם פטורין בין הזיק בין הוזק ליכא קושיא מעיקרא דיוקא אדיוקא וכמ"ש התוספות ד"ה טעמא אלא ודאי משמע דרבא נמי הכי ס"ל דלרבי סתמא היינו כאומר כנוס שורך ושומרו דהזיק חייב הוזק פטור ולרבנן הוי כאומר כנוס שורך ואני אשמרנו דהזיק פטור הוזק חייב ולכך מייתי ראיה שפיר התוספות מדברי רבא דקאמר לעיל הכניס שורו כו' ולפי זה מתיישב שפיר מה שהקשה הרב הנזכר על דברי התוספות בדבור הבא אחר טעמא דאמר ליה שומרו כולה חד סוגיא כרבא כו' דלרבי זירא לא קשה מידי וכולה רבי היא כו' והקשה דהא ודאי לא קאמר רבנן ולא קשיא דיוקא אדיוקא משום דבסתמא שניהם חייבים הן אמת דיש נירסאות דגרסי בדברי התוס' ולרבנן שניהם חייבים כו' ואפילו לפי גירסתנו דלא גרים הכי אפשר ליישב דדברי התוספות הסמוכים עם מה שהכריעו בדבור דלעיל לדברי רבא וסוכתם לומר דהך סוגיא אתיא כרבא ורבא פליג בתרתי ארבי זירא בין בסברת רבנן בין בסברת רבי דאי לא תימא הכי אלא דמודה רבא לרבי זירא בסברת רבי דבסתמא שניהם פטורין לרבי זירא לא קשה לרבי כלל דיוקא אדיוקא וכיון שכן מאי פריך המקשה ואמאי הוצרך לתרץ רבא אלא ודאי דרבא פליג ארבי זירא כדעת רבי ולהכי פריך שפיר· והשתא ניחא דלא קאמרי התוספות אלא כולה רבי ולא רבנן דעיקר הסברא לא אתי אלא להבריח לסברת רבא ולרבא לא שייך למימר כולה רבנן· ומה שהקשה על לשון הגמרא דאי לא פריך דיוקא אדיוקא מהוזק השור כו' מתיישב שפיר בדברי התוספות וק"ל:

מתניתין החופר בור ברה"י ופתחו לר"ה פירש רש"י ז"ל וכ"ש אם חפר בר"ה ופתחו לר"ה כו' וילך דבשלמא לרבה דקאמר לקמן בסמוך דבבור בר"ה כולי עלמא לא פליגי ניחא דהוי כ"ש דאי בבור דאית ליה בעלים דאיכא פלוגתא ואיכא מ"ד פטור אשמועינן מתניתין דחייב כ"ש בבור בר"ה דלכ"ע חייב אלא לדעת רב יוסף דקאמר דבבור דאית ליה בעלים כ"ע לא פליגי ובבור בר"ה פליגי ואיכא מ"ד פטור היכי קאמר דתני מתניתין בור דאית ליה בעלים וכ"ש בור בר"ה דלא הוי כ"ש ואף למאי דתירץ ולא תימא כו' דהא תנא סיפא כו' מ"מ כ"ש לא הוי וי"ל דכיון דאנו מוכרחין לאוקומי מתניתין כרבי ישמעאל דס"ל דבבור בין ברשותו בין בר"ה חייב לדידיה יותר ראוי לומר דיחייב בבור בר"ה מבבור ברשותו דהתם בר"ה לית ליה רשות לא על החפירה ולא על הפתיחה אבל בור ברשותו על החפירה מיהא אית ליה רשות ואף על פי כן קתני במתניתין דחייב כ"ש בור בר"ה ואין להקשות דאי הוי סברא לחייב בבור בר"ה ופתחו לר"ה יותר מבור ברה"י אם כן לימא בור דבעלים דהיינו חפרו ברה"י וכ"ש חפרו ופתחו בר"ה דה"א דילמא הבעלים קפיד קרא · ותו במאי דקאמר ולא תימא דוקא חופר ברשותיה דהוה ליה בור דאית ליה בעלים אבל חפר בר"ה פטור דהא תנא סיפא כו' משמע דאי לא הוה סיפא ה"א שאני התם משום דאית ליה בעלים כו' וק' דא"כ לקמן כדקאמר דפליגי רבי ישמעאל ור"ע בבור ברשותו ור"ע מפיק ליה משום דכתיב בעל הבור בבור דאית ליה בעלים קאמר רחמנא · ורבי ישמעאל סבר בעל התקלה ואמאי מפיק לקרא מפשטיה אימא דבבור דאית ליה בעלים קאמר רחמנא והיינו חפרו ברשותו ופתחו לר"ה דבהכי מוקי לה קרא רבי ישמעאל בפי' ובהכי דוקא קאמר רחמנא דחייב אבל אם חפרו ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו לא משום טעמא דפירש רש"י כי אפקרנא לך רשותי לאו לאחיובי אנא בהיזקא אפקרתיה אלא ודאי לטעמא דלא מצי הכי משום דכיון שהתקלה בר"ה ה"ל כמו שחפרו בר"ה והיינו בור בר"ה אלא לפי מאי קאמר הכא רש"י ולא תימא משום דאית ליה בעלים כו' משמע דחפרו ברה"י ופתחו לר"ה הוי בור דבעלים וא"כ ק' מ"מ ויש לומר דכיון דר"י דריש קרא דכי יפתח וכי יכרה כו' על עסקי כרייה ופתיחה אמאי קאמר קרא בעל הבור דהיינו בור דאית ליה בעלים ולמה איצטריך לבעלים כיון דעל עסקי כריה חייב כ"ש כדאית ליה בעלים דהא אמר בפ' ב' דברים אינו ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו בור בר"ה כו' וכ"ש דשכיחא ברשותו כבר ובשלמא לר"ע אתא לאשמועינן אפילו כי אפקריה חייב להכי איצטריך קרא דבעל הבור להכי הוכרחו בגמרא לומר לר"י דסבר בעל התקלה · ומאי דקאמר רש"י היינו אי לא הוה דרשינן על עסקי פתיחה וכרייה ה"א דלא מחייב קרא אלא בבור דאית ליה בעלים ובודאי דאיצטריך קרא דבעל הבור דדוקא אי איכא בעלים חייב ואי לא לא · ואין להקשות דלר"י נמי איצטריך קרא דבעל הבור להיכא דחפרו ברה"י ופתחו בר"ה ואתא לאשמועינן דאף על גב דאית ליה רשות על החפירה חייב וכמ"ש לעיל גבי כל שכן שכתב רש"י די"ל דהתם לא איירינן ההוא פירושא אלא לדעת רב יוסף וכמ"ש לעיל אבל לרבה כונת רש"י דאי בבור דבעלים דאיכא מ"ד דפטור ואף על גב דטעמא דהתם בבור ברשותו אינו אלא מטעמא דהפקר ומטעם מ"ש רש"י כי אפקרנא לאו לאחיובי כו' ובבור ברה"י כו' לא שייך האי טעמא מכל מקום אפשר דאיכא למיטעי משום דלא ידענא טעמא דמאן דפטר בבור ברשותו וה"א דאף בבור ברה"י ופתחו לר"ה איכא מאן דסבר דפטור משו"ה איצטריך תנא דמתניתין לאשמועינן דחייב וכ"ש בור בר"ה דכ"ע מודו דפטור והדר קתני אידוש אחר דאפילו הפקירו חייב דהיינו בור ברשות הרבים ופתחו ברשות היחיד · א"נ והוא הנכון דאף על גב דבמתניתין גבי חופר בור ברשותו אחר דהוי כ"ש בבור ברשות הרבים מכל מקום הכא לא שייך למימר הכי דהא אשמועינן קרא דאף על גב דחפרו אחר וכסהו ובא זה ופתחו חייב דהיינו כי יפתח איש בור כ"ש היכא דחפרו ברשותו דאע"ג דאית ליה רשות קצת הא עשה מעשה וחפרו וא"כ אמאי איצטריך קרא לאשמועינן דחייב :

תוספות ד"ה החופר בור כו' כללא דמילתא בכל הך שמעתין כו' הגיהו התוספות דלמה

פרחי כהונה

הוצרך מתניתין למימר חופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים אי כולה מתניתין לבור בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים חייב הוה ליה למימר החופר בין ברשות היחיד והפקיר רשותו ולא בורו ובין ברשות הרבים חייב ולמה הוצרך למימר כשחפירה ברשותו והפתיחה היא ברשות הרבי׳ לזה אמר דמתניתין אתא לאשמועינן דהכל הולך אחר הפתיחה ולא כמ״ד כיון שעיקר הבור הוא ברשות היחיד ועיקר המיתה ע״י הבור היינו דאית ביה י׳ טפחים וכיון שבור ברשותו אינו חייב כי אם ע״י הפקר כל שלא הפקיר הבור אינו ראוי להתחייב קמ״ל דבתר פתיחה אזלינן וה״ל בור ברשות הרבים ואין צריך שום הפקר ׃ ובהכי מיתא שלא מוקי לר״י בבור ברשותו ופתחו לר״ה דלהכי כתב קרא בעל הבור דהיינו בור דאית ליה בעלים וכמו שהקשינו לרש״י דבור זה היינו בור ברשות הרבים ממש והמו״ה למאן דר״י בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים מקבתיב כי יפתח כו׳ דהיינו דעל עסקי כריה ופתיחה בא לו ׃ וכן חופר בור ברשות הרבים ופתחו לרשות היחיד ה״נ דלא איצטריך שיפקיר רשותו כיון שעיקר המיתה בא לו על ידי הבור ועיקר הבור ברשות הרבים היינו בור ברשות הרבים קמ״ל דאחר הפתיחה אזלינן וצריך שיפקיר ואי לא מוני אמרי ליה מאי בעית ברשותי׃

תוספות ד״ה החופר בור כו׳ פירש בקונטרס והפקיר רשותו כו׳ כדמוכח בגמרא דקתני בר״ה כו׳ ונראה דלפי מ״ש התוספות בד״ה בור ברשותו כו׳ דלפי פירש רש״י אפי׳ פתחו לרשות הרבים חייב לכ״ע אין הכרח דמאחר דלא מוקי לה בגמ׳ כי״ה לרשות הרבים משום דמשמע ליה פתחו לרשות היחיד היינו במשמע רה״י אלא דהוצרך לפי׳ הכי דהיינו בהפקיר רשותו ולא בורו דאי בסמוכה וקאמר פטור אתיא דלא דמאן דאפילו לר״י חייב ׃ ומשו״ה מוקי לה בהפקיר רשותו כו׳ דמוני אתי כר״י דפטר ׃ ויש לומר דמ״ש התוספות וי״ל דה״ט משום דא״ל תורך ברשות היינו גם לדעת רש״י ואף על פי דרש״י לא פריש דבריו מכל מקום הכי ס״ל ונמצא דאף לדעת רש״י פליג ר״י בסמוכה וס״ל דפטור ולהכי אתי שפיר ראית התוספות ואין להקשות על דברי התוספות דמאי מוכחי התוספות מדלא מפרש רישא בסמוכה לר״ה דמדקאמר סיפא והחופר ברשות היחיד הסמוכה לרשות הרבים משמע דרישא לא איירי בסמוכה ׃ דבשלמא ברישא לא איצטריך משום דלא קאמר החופר ברשות היחיד ופתחה לרשות הרבים מחילא משמע דבסמוכה איירי דפתחה סמוך א׳ הבור אבל בסיפא אי לא קאמר החופר ברשות היחיד הסמוכה אלא החופר ברשות היחיד לבד מהיכא תיתי חיוב לכך צריך לומר שהיא סמוכה כו״ ועוד דאתא למימר לאשמעינן דינא דסברא ר״י בר יהודה והכי קאמר שאם היא סמוכה ממא אם לאוסין פטור ור״י בר יהודה מחייב אפילו לאוסין אם לא הרחיק ד׳ טפחים כו׳ ׃

גמרא ת״ר החופר ברה״י ופתחו לר״ה חייב כו׳ קשה דאמר לקמן גבי מתניתין בור של שני שותפין היכי משכחת לה הניחא אם ס״ל כר״ע משכחת לה בחבר של שניהם ובור של שניהם והפקירו רשותן ולא הפקירו בורן אלא אי ס״ל בור ברשותו פטור היכי משכחת לה בור בר״ה כו׳ ומאי קושיא תימא דחפרו ברשות של שניהם ופתחו לרשות הרבים דלכ״ע חייב ׃ ויש לומר דהתם לא משמע דעקירו שניהם אולינן כדמת״ך ר״י וכיון דמשמע דכל אחד חפר בפני עצמו אותו שפתחה לרשות הרבים חייב דבתר פתיחה אזלינן גם מה שהקשו התוספות ד״ה בור של שני שותפין ולא בעי למימ׳ שהפקירו רשותן ובורן דפטור לכ״ע דלרש״י דכתב דמתניתין דלא הפקירו רשותן ובורן היינו בור בר״ה ובמתא חייב לכ״ע ומאי לא מוקי התם בהכי דיה אינו קושיא דרש״י ס״ל דאי הפקירו רשותן ובורן לא הוי בור של שותפים כיון שהפקירו אף הבור ומאי דקאמר בגמרא כגון שעקרו חוליא בר״ה׳ לא דמי דהתם התקלה של שניהם אבל הכא אחר ההפקר איכה שלהם׃

גמרא אמר רבה בבור בר״ה כ״ע לא פליגי כו׳ שעל עסקי כריה ופתיחה כו׳ אין להקשות דלקמן ד׳כ״ז ילפינן מהאי קרא בורה אחר בורה דלא׳ התם אם על פתיח׳ חייב על כריה לא כ״ש אלא

להבית

להכיא כורה אחר בור ומש"ה תרוייהו האי דרשא דהכא ודהתם · דלא ק' מידי דהיינו דפריך בגמרא ורבנן במאי מיפרך בריכי דהיינו לדרשא דרבה דהכא ולדרשת רב יוסף דבסמוך למאי כדאית ליה ולאו כדאית ליה ואין להקשות דמאי פריך לר"ע ומשני מפרך בריכי דלמאי לא קאמר להביא כורה אחר כורה דא"כ במאי פליגי ר"י ור"ע בפלוגתא דר' ורבנן דלקמן · להכי משני מפרך בריכי : (דף נ' ע"א)

גמרא דאי כתב רחמנא כי יפתח ה"א פותח הוא דבעי ליה בכסוי כור' לא בעי ליה בכיסוי אין להקשו' דליכא למיטעי בהא דהא בפותח חפרו אחר וכיסהו ובא זה וגילהו האחרון חייב ואי לא בעי ליה בכיסוי אמאי חייב האחרון נחייב ראשון שחפרו ולא סתמו אלא בכיסוי לבד · וי"ל דהראשון שחפרו היה חרש או שוטה וקטן ולהכי חייב האחרון :

שם הקשה הרב מהרש"א אשכנזי ז"ל כיון דקיובא דכורא אינו אלא מפותח כדקאמר אם על הפתיחה חייב על הכריה לא כ"ש א"כ כימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ותבני הכריה בכיסוי ע"כ וי"ל דבפותח לא עשה זה אלא הגילוי כיון שכיסהו נסתלקו מעשיו אבל בכרי' לא נסתלקו מעשיו כי אם ע"י דעתי' ליה כמו שהיה מקודם ואף שנאמר דיו לא בעי אלא במילוי עפר וק"ל :

גמרא כגון דאפרות ארוקיה לר"ה רש"ל שניה בפי' רש"י וו"ל כגון דאפרות כו' כגון מקנה מקום מרשותו לר"ה דה"ל חופר כור בר"ה ע"כ וק' דלא דמי אלא למפקי' רשותו וכמו שהיא בגמרא שלפנינו שבלשון הסמוך שכתב רש"י · ובתוכה לר"ה כגון מקנה מקום מרשותו לר"ה דה"ל הפקיר רשותו וכיון שכן לא אתיא כר"י אלא כר"ע דר"י פטר בהפקיר רשותו והיכי מוקי לה בגמרא כר"י וי"ל דלא דמי דבשמעתא נבי מפקיר איירי שחפר הבור והפקיר רשותו ולא בורו ולזה שייך למימר טעמא שכתב רש"י כי אפקרנא לך רשותי לאו לאחיובי וכיון שאינו הפקר לגמרי דהא לא הפקיר בורו שייך למימר דלא הפקירו לחיוב אבל כי הפקיר רשותו ובורו כתב רש"י דה"ל בור בר"ה כמ"ש רש"י ד"ה בעל התקלה · והכא כיון דקנה מקום מרשותו ורשותו לר"ה הפקירו קודם חפירת הבור וכיון שהפקירו לר"ה הא לא שייר לו זכות כלל וכשבא לחפור הבור ה"ל חופר בור בר"ה ממש וכ"ע מודו דחייב ואין להקשות לרש"ל דלעיל בפרק כיצד הרגל דף כ"ח אחר במקנה מקום לר"ה ליהוי כבור ברשותו קמפלגי כו' ודקיי"ל משום לאו כל כמינך דמיקרבת פירותיך לר"ה כו' משמע דאי לאו האי טעמא ה"ל בור ברשותו ומכל מקום לא הוי בור ברשות הרבים דכ"ע מודו והיכי מוקי לה הכא אפילו כר"י משום דהוי בור בר"ה · דהתם פי' התוספות דלא הפקיר רשותו דאם כן הוי רשות הרבים גמור יע"ש אבל בהאי פלוגי · אבל הכא דקאמר דאפרות ארוקי' לר"ה היינו כמפקיר רשותו ור"ל לר"ה ממש ולהכי מודה הכא ר"י דחייב משום בור בר"ה : (דף נ' ע"ב)

תוספות ד"ה לשמואל אנוכה במי כו' ואין להקשו' דליחייב בעל הבור המים כו' ודאי דהאי קושיא לא קשיא אלא לתירוץ ב' אבל לתירוץ א' לא קשה כלל דכיון דשמואל בוכר דכל דההיזק הוא בקרקע עולם אין כאן חיוב כלל מאי קושיא שייך לומר דליחייב בעל הבור כו' והא אין חיוב לרבי נתן אלא כל שהבור כבור אבל לא בקרקע עולם ולא מדמי התם בנט' אלא בלפניו מקול הבריה חייב משום דהוזק בבור אבל בתירוץ ב' דהכא מחייב שמואל בקרקע עולם וטעמא דפטר התם אינו אלא משום דנפל מקול הבריה הקשה שפיר דליחייב האי ולרבי נתן ליחייב הכל משום דליכא לאשתלומי מהבורה · וק"ל :

גמרא תנן היו פחותין מי' טפחים כו' אמרי אין הבל למיתה ויש הבל לנזיקין ע"כ ודאי דהמקשה היה סובר דלענין הבל אין חילוק דאם יש הבל כשם דלנזיקין חייב גם למיתה נחייב ואם אין הבל למיתה לנזיקין נמי אין הבל · והיינו כדברי התוספות דלקמן ד"ה אין הבל למיתה ויש לדקדק אמאי לא כתבו התוספות לעיל האי סברת המקשה ויש לומר דהתם המקשה הקשה בין לרב ובין לשמואל דם' לי משום הבלא חייב דממתניתין נראה דאין חיוב משום הבלא משום דממילא קאתי והבריא זה

משום

משום דפטור מתניתין בבור פחות מי' וס"ל למקשה דודאי איכא הבל למיתה אף בפחות מי' ולהכי פריך דאמאי פטור והא איכא הבלא אלא ודאי דבור שחייבה עליו תורה היינו אלא לחבטה ומשו"ה יש חילוק בין מיתה לנזיקין לענין חבטה דבפחות מי' ליכא חבטה דמיתה ומשו"ה פטור ולענין נזיקין איכא חבטה חייב · והקשה לרב ושמואל ומשני לא משום דלית בה הבלא והיה סובר המקשה דמאי דקאמר לית בו הבלא היינו דלית הבל כלל ולהכי פריך אם הוזק חייב אמאי ומשני אין הבל למית' ובזה מפרש דבריו דמאי דקאמר לית בו הבלא ר"ל לענין מיתה דוקא · אבל בקושית רבא שהקשה לר"כ ודאי דס"ל למקשה דלית ביה הבלא בין למיתה בין לנזיקין ומשו"ה פטור בפחות מי' דאי ס"ל דאית הבלא ואפ"ה פטור אמאי לא הקשה בין לרב בין לשמואל כדפריך המקשה דלעיל אלא ודאי ס"ל דלית ביה הבלא ומשו"ה פטור וטעמא דמחלק בין מיתה לנזיקין היינו משום חבטה והקשה לר"כ דס"ל דאית חבטה בפחות מי' ומשני לא משום דלית ביה הבלא כו' והשתא ליכא למימר הכא דמאי דקאמר לית ביה הבלא היינו דלית הבל בין למיתה בין לנזקין דהיינו סברת המקשה ומאי קא מחדש ליה אלא ודאי דה"ק דדוקא למיתה לית הבל אבל לנזיקין אית הבל וא"כ מאי פריך אי הכי אלא ודאי דס"ל למקשה דאי יש הבל למיתה יש הבל לנזיקין כו':

גמרא אלא מתניתין דקתני מה בור שיש בו להמית כו' שיתא נמי סגיא כו' יש מי שהקשה דמאי קושיא דהא לא קשיא אלא לשמואל דס"ל דבור שחייבה עליו תורה להבלו וכ"ש לחבטו אבל לרב דס"ל להבלו ולא לחבטו לא קשיא מידי דכיון דאין בו הבל י' פטור וכמ"ש התוספות דעבד גובה ה' טפחים וחפר בעומק ה' טפחים פטור לרב · וכיון שכן כבר אוקימנא לעיל מתניתין לרב כמאן דס"ל כרב וכמ"ש רש"י לא משום דלית ביה הבלא כו' וי"ל דה"פ דלעיל דס"ל דלא בעינן חבטה כו' ודאי לא אפשר לאוקומי ליה כשמואל אבל השתא דאמרת דאף לר"כ בעינן חבטה כו' מצינן לאוקומי מתניתין אף כשמואל והיינו כגון דאיגנדר לבור:

גמרא בור של שני שותפין היכי משכחת לה · כתב הרמב"ם פי"ב דנזקי ממון אחד הקונה או הלוקח או שניתן לו במתנה שנאמר בעל הבור ישלם מי שיש לו בעלים מ"מ · וק' דאמאי לא מוקי הכא כגמרא דמשכחת בור של שני שותפין כגון שלקחוהו שנים או שניתן לב' במתנה ויש לומר דמשמע ליה לתלמודא בור של שני שותפין היינו שחפרוהו שנים דאם לא כן הל"ל מי שמכר בורו לב' או נתן להם מתנה כו' א"כ דהאי דקאמר הרמב"ם דשייך מתנה או מכירה היינו אלא כבור ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו דפטן כר"ע וכבר אמרו בגמרא דאי סבירא ליה בור ברשותו פטור אם כן לא משכחת לה דוק:

תוספות ד"ה בור של שני שותפין ולא בעי למימר שהפקירו רשותן ובורן כו' מה שהקשה לפי' רש"י דס"ל דחייב אמאי לא מוקי בהכי כבר תירצנו לעיל גבי פי' רש"י דהיה דהחופר בור ברשות היחיד יע"ש דף ן':

ד"ה האחרון חייב דוקא בשביל שהוא מיתה כו' רצוי להקשות למה כתבו התוספות פי' זה דהא לקמן ס"ל לאיכא דאמרי אמר רב ובידוהא והא רבי דלרבנן אף על גב דלא מידם מיתה האחרון אלא הא' חפר כו' י' ובא זה והשלימו לי"א או שייד וכייר האחרון חייב ואם כן למה פירש התוספות בפי' ז"ר קאי · ואולי כוונת התוספות שהרגישו בגמרא מאי דקאמר בגמרא דלרבנן לא מצי מוקי בין מיתה בין לנזיקין היינו משום דס"ל כו' [illegible] לא"ר קאי כיון דס"ל דהיכא דקידם מיתה חייב האחרון אבל לא בין מיתה בין נזיקין [illegible] לא מצי מוקי לרבנן כגון דחפרוהו ח' ובא ע' [illegible] ולהכי כתבו התוספות [illegible] כא"ר קאי לא קשה מידי דמאי דלא מוקי כהכי היינו משום [illegible] מיתה [illegible] מעיקרא [illegible] משום דלבור דמתניתין קאי בבור י' ושני [illegible] :

יל"ה

ד"ה בור י' ובא אחר והשלימו לך' הרגישו התוספות דמשמע משום שכיהם עשו זה שיעור מיתה וזה שיעור משו"ה שניהם חייבין הא אם עשה אחד ובא זה וכיוצא כגון ט"ד וכיו"ב ה"א דאוי שהא' יהא חייב והב' פטור וכמנא דהאי ברייתא דס"ד וכיו"ב דקאמר האחרון חייב לא אתי לא כר' ולא כרבנן דאפילו רבנן לא קאמר האחרון חייב אלא כל שכל אחד מהם עשה שיעור מיתה ולזה אמר התוספות דלאו דוקא ד' אלא אי חפר י"א הייכו הא' ולרבנן האחרון חייב· והוכרכו התוספות לכל זה משום מאי דכתבו לעיל בפרק ק' דף י' ד"ה מאי קעביד מיהו כ"ל וכי כשביל שהשליך אחד עץ בתוך אש גדולה יתחייב הא לא לא דמי אלא לאחד שחפר בור י' ובא אחר והשלימו לי"א ע"כ ר"ל שהא' יתחייב ולא האחרון ולזה אמר התוספות דמכל מקום לפאי דקאמר הכא הא רבי והא רבנן אנו מוכרחין לומר זה הדוחק דס"ה ובא אחר והשלימו לי"א: (דף נ"א ע"ב)

רש"י ד"ה אפילו רבנן מודו כו' ומיהו כולה מילתא לא מצינו למילף· הא דלא הרגיש זה רש"י לעיל כדקאמר בגמרא ולאו ממילא שמעת מינה דכהוא דעבד מיתה עסקינן· משום דהתם הוה אפשר לפרש דמאי דס"ל כדקאמר מעיקרא הא רבי והא רבנן דלרבנן אף על גב דשניהם עבדי מיתה האחרון חייב וטעמא דכיון שגרם המיתה וקרבה האחרון משו"ה חייב אף על גב דבלאו איהו הוה שיעור מיתה ובהאי פירושא לא ק' למה איצטריכו תרי קראי דמקרא דוהמת ה"א דוקא כשהא' לא עשה שיעור מיתה להכי הוצרך קרא דוהמת דאיש אחד ולא ב' לאשמועינן אפילו שניהם עשו שיעור מיתה אבל השתא דלרבנן איכו חייב האחרון אלא משום דהא' לא עבד שיעור מיתה ל"ל תרי קראי:

גמרא ומאן מחייבת מיפטר כו' ומדאמר משימסור לו דליו כו' וכן פסקו הפוסקים ונראה דמה שכתב הטור בסימן ת"י מח"ה ס"ג כתב הרמ"ה וה"ה אית ליה כסוי כו' והני מילי שחפר לצורך רבים במקום שיש לו רשות לחפור אבל במקום שאין לו רשות א"כ דחפר מעיקרו לצורך עצמו והדר ממליך למימסר לרבים לא איתפטר עד דטמים ליה או עד דמיכסי ליה ע"כ דקדק הרמ"ה דין זה דאם חפר לצורך עצמו או במקום שאין לו רשות דאי מימסר כסויו לרבים דלא נפטר עד דמיכסי ליה מדין מתניתין דקתני בבור של שני שותפין דנפטר הראשון כמה שמסר לבעל הבור הב' כסויו ואם איתא דכיון שמסר כיסויו לב' נפטר הא' מאי קמ"ל מתניתין בב' שותפין לאשמועינן דכל חופר בור ברשות הרבים כיון שמסר כסויו נפטר הא' אלא ודאי דלא נפטר עד דמסר לשותפו משום שהוא בעל הבור כמוהו אבל אי מסר לאחר לא נפטר הא' אלא הא' חייב והב' פטור וה"ה אי מסר לרבים חייב עד דטמים ליה או עד דמכסי: (דף נ"ב ע"א)

מתניתין כסהו כראוי ובא השני ומצאו מגולה כו' פי' רש"י ובא השני להשתמש בו איכא למידק מאי קמ"ל רש"י דבא השני להשתמש בו והא אפילו שלא ישתמש כיון שראהו מגולה ולא כסהו ראוי שיתחייב דהא אפי' הראשון שכסהו אין נותנין לו זמן אלא ככדי שידע או שיודיעוהו כדאמר בגמ' וכיון שהשני ידע שהוא מגולה והוא שותף בבור ראוי שיתחייב אפילו שלא ישמש בו דבשלמא הא' הוצרך רש"י לפרש דכסהו אחר ונשתמש בו דאורחא דמילתא נקט דאם לא נשתמש למה חפרו ואחר כסהו לכך פי' רש"י דחפרו להשתמש ואחר כסהו אבל השני דלא כסהו למה נקט שבא להשתמש· ויש לומר דאולי נקט הכי משום סברת ר"י דקאמר בכדי שיודיעוהו ויכרות ארזים ויכסנו· ופי' רש"י דדוקא לראשון נותנין לו זמן אבל לא לשני דמיד מתחייב דה"ל להושיב שומרים עליו ובשלמא אם הב' נשתמש אחר כך להכי חייב מיד וכמ"ש רש"י שם אבל לשני שנשתמש לא יהבינן שיעורא אבל לראשון כיון שכסהו אחר שנשתמש והתליע מתוכו ונתגלה ה"ל קנת אונס ולהכי נותנין זמן אבל לשני אם לא היה משתמש היה שוה לראשון שידע בוודאי חייב עד שיכרות ארזים כו' להכי פירש רש"י שהשני משתמש וכיון שלא הושיב שומרין עד שיכסנו חייב:

שם לשון רש"י חייב בעל הבור ואפילו שור פקח כו' נ"א לפניו מקול הברייה בעל הבור חייב כו' החילוק שיש בין שני הלשונות מבואר דבגמרא פריך ואמאי בימא כריה גרס ליה משמע דעיקר תמיהת תלמודא הוא אמאי חייב בעל הבור והרגיש רש"י ביון שבעל הבור עשה היזק בר"ה ונפל שמה שור או חמור אמאי יתפטר והא בלאו הכי נראה דקול הכריה היה גופל ולהכי פירש רש"י דכיון דמתניתין מיירי אפילו בשור פקח דאיבעי ליה לעיוני ומשו"ה פטור בעל הבור והשתא שנפל מקול הכרייה חייב ולהכי פריך שפיר בגמרא אמאי חייב כיון דאילו לא היה הכריה לא היה נופל אמאי חייב כו' וללשנא אחרינא פריך אפילו בשור שוטה כיון דמקול הכריה נפל איכא למימר בריה גרים ליה ויפטרהו שניהם :

רש"י ושמואל אמר בכדי שיודיעוהו אף על פי שלא כאורחהו חייב בחלקו ולא רמיא כולה אשני דהא לא גילהו דבחייביה משו' פותח · הא דלא הרגיש רש"י וה בסברת רב דקאמ' בכדי שידע ולא רמיא כולה אשני דהא לא גילהו · משום דלרב שניהם שוים שכל אחד ראהו ומשו"ה חייבים שניהם אבל לשמואל כיון שהשני ראהו הוא בעצמו והא' לא ראהו אלא שמע מפי אחרים ראוי שיתחייב הב' שראהו והא' ראוי שיפטר משום שלא ראהו ואולי לא האמין מה ששמע מפי אחרים לזה תירץ רש"י דכל זמן שהב' לא גילהו אין לחייב הב' יותר מהראשון · וללשון זה מיד דקדק מלשון התלמוד דלרב קאמר בכדי שידע ר"ל מעצמו ושמואל קאמר בכדי שיודיעוהו ר"ל מפי אחרים · וללשון ב' דקדק הכי בכדי שידע היינו מעצמו ושיודיעוהו היינו שהודיעוהו מציאות הדבר שהתליע מתוכו ולא גילהו הב' אבל אם ראהו פטור דאולי חשש הראשון שהב' גילהו ועליה רמיא · ומ"ש רש"י ולשון ראשון כשר משום דאין ראוי לפטור לראשון משום חשש דשמא גילהו · ומה שהכריח ללשון ב' לפרש כן משום דפשטא דתלמודא משמע דכל א' מקל על חבירו דרב קאמר בכדי שידע ושמואל אמר בכדי שיודיעוהו דמשמע דבא להקל דלא סגי בהכי דומיא דר"י דקאמ' בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים כו' עוד י"ל דשמא שאף על פי שראהו פטור שהוא כבור שכיון שכסהו פעם אחת כפטר בכך לכך צריך שיודיעהו שחייב לכסותו כל זמן שהוא גלוי :

(דף נ"ב ע"ב)

גמרא אמרי לא לעולם כראוי לשוורים וכראוי לגמלים כו' קשה אמאי לא משני לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים וה"ת תפשוט דפטור בימא כגון דהתליע מתוכו ונפלו שוורים דמשו"ה פטור דלא אמרינן מיגו ולהאי איכא דאמרי ודאי פשיטא ליה דלא אמרינן מגו דאם לא כן אמאי לא מבעיא ליה אם שביתי גמלים אמרינן מיגו או לא אמרינן מיגו אלא ודאי פשיטא דלא אמרינן מיגו ואם כן אמאי לא משני כהכי · וכ"ת תפשוט דחייב כדארעו גמלים ונפלו שוורים אפתי איכא לסיפוקי דילמא מיירי מתניתין כדארעו גמלים ונפלו שוורים ואפילו הכי פטור ומילהבא קא יודעי לה ולכא למיפשט מינין · וכ"ת דפשיטא ליה דאמרינן מיגו ומשום הכי לא מוקי רישא בהכי קשיא במאי לימפשט ספיקא דמתני' אמאי לא דחי לעולם כסהו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים וכגון דהתליע מתוכו ונפלו שוורים וחייב משום מיגו דהוי פשיטא לגבי גמלים פושע נמי לגבי שוורים התליע · וי"ל דאי רישא איירי בהכי סיפא במאי מיירי אם שלא כסהו כראוי לא לגמלים ולא שוורים היינו פשיטא ולא צריכא למימר ובסה"נ לא אמרינן מיידי ואם מיירי במאי דשנינן בגמ' דהיינו כסהו כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ושכיחי גמלים דהכה"ג כיון דאתר לוידי אבל ק' דלא משמע הכי מלישנא דמתניתין דהא להאי פירושא רישא וסיפא שוין כסהו ולא שני לן אלא בין נפלו שוורים כגון דהתליע לנפלו אחר שארעוהו גמלים וה"ב אמאי כריכא תני כסהו ובסיפא שלא כראוי כיון דשוים הם לענין הכסוי אבל לתירוצא דשני בגמ' בימא דכראוי לגמלים ולשוורים ולא כראוי דסיפא היינו לגבי גמלים :

גמרא איבא דאמרי הא כמאי לא תבעיא לן דכיון דאתיין לפרקים כו' איכא למידק אמאי תולרך דפעין לאשמע דכי אתיין לפרקין פושע · ומיהו לענין מאי איבעיא לן ודאי לא הוה בהא דאין ואפילו בימא דאתיין לפרקין מיקרי אנוס דלא איבעי לאוקמי אדעתיה או דשביקא הוי מ"מ

איבא

איכא לאפוקי היכא דשכיחי גמלין ולא כסהו כראוי לגמלים ונפלו שוורים בהתלעה אם אמרינן מיגו או לא וי"ל דלא הוה מצי למיבעי הבעיין דפשיטא ליה דמיקרי פושע היכא דאתיין לפרקין הא' דהא דאיבעיא לן אי אמרי' מיגו הייכו משום דילמא אנוס הוי היכא דאתיין לפרקי וכיון שכן ליכא למיפשט ממתניתין דכסהו כראוי דילמא מיירי בהכי דאתיין לפרקין ואנוס הוי ומשו"ה פטור אבל אם שכיחי גמלים אמ' מי ודנפלו שוורים בהתלעה להכי הביא הבעין דאפילו תימא והכי הוי בברא דאי אתיין לפרקין פושע הוי אבל דשכיחי גמלים ונפלו שוורים בהתלעה אמ' מיגו או לא ולא תימא דמרישא דמתניתין איכא למיפשט כיון דלא מיירי בנפלו שוורים באורעוהו גמלים כיון דפושע הוי אם כן אי ודאי דקמיירי בנפלו שוורים משום דהתליע ותפשוט דלא אמרינן מיגו דהכתי איכא למימר דלעולם מיירי בגון דכסהו כראוי לגמלים ולשוורים והתליע:

תוספות ד"ה ושכיחי גמלים והתליע כו' פלוני' אם מתחילה עברו גמלים ואח"כ באו שוורים ונפלו ע"כ הא דאיצטריכו התוספות להביא כל זה · דאילי הוה מפרשים פי' הבעיא כמו שפי' ר"י דבעיין דנא' הוי אם פשיעה לגבי גמלים מחייבים לשוורים מטעם מיגו לא קשה קושית ריב"ם דהא"ל מטעם תחילתו בפשיעה וסופו באונס דלגבי שוורים ה"ל תחילתו וסופו באונס להכי הוצרכו להביא פירושא דבעייא ד.ם לגבי שוורים הוי פשיעה כשנפלו בארעה דגמלים ומספקא לן אי אמרינן מיגו דלגבי ארעה דגמלים הוי פשיעה גם בנפילת אונס דהייכו התלעה ראוי שיתחייב או לא · ולפי' ריב"ם הוכרחו לומר דאם באתיין לפרקים מספקא לן אי אמרינן מיגו משום דכיון דבפשיעה תליא מילתא גם באתיין לפרקין פשיטא להו א"ד א"כ ודאי דאמ' גם באתיין לפרקים אי אמרינן מיגו אבל לפי' ר"י אמ' דאתיין לפרקין פשיטא דלא אמ' מיגו משום דאי בפשיעה לגבי גמלים תליא אפ' לא שכיחי הוי פשיעה ופשיטא דלא אמ' מיגו דאם לא כן אתאי כקתני שכיחי וכיון דבשכיחי תליא מילתא כי אתיין לפרקין לא שכיחי כולי האי ובהכי דייק לישנא דתלמודא דקאמר ושכיחי גמלים:

בא"ד אמ' ריב"ם דלאביי ודאי חייב כו' וק' דכיון דרבא קאמ' נמי פשעה בה ויצאת לאגם דפטור משום שלאכלה האוכם מחמת הפשיעה פטור אמאי כשהקשה אביי לרבא גופיה דהכי קאמ' התם בגמ' בהפועלים א"ל אביי והייכו לרבה · אמאי לא תירץ רבה לעולם דעל בעידכא דלא עיילי איכסי ופטור משום דלא בא האוכם מחמת הפשיעה ומדרבה גופיה לא מקשי ליה הכי משמע דלא קאמ' האי מימרא דקאמ' רבה משמיה · ואין לומ' דרבה לשנויי אפילו אליבא דאביי דהא אותה מימרא דאביי (דף נ"ג ע"א) דפשעה ויצאת לאגם משמיה דרבה קאמר לה:

גמרא משום דאמ' ליה בעל השור לבעל הבור שותפותאי מאי אהניא ליה · הקשו בשם רבינו פרץ ז"ל דאי משום הא לשלם בעל השור רביע ופלגא דרביע · וכ"ל דמאי דמחייב בעל הבור במחצה הייכו משום שהוא מועד מתחילתו וראוי שיתחייב בעל הבור לבדו אבל במחצה האחר שהם שוים השור והבור כיון דהאי כוליה היזקא והאי כוליה היזקא עבד ראוי שיהא בין שניהם השור רביע והבור רביע כמכא בעל הבור חייב ג' חלקים המחצה הוא לבדו משום שהוא מועד והמחצה האחר בין בעל הבור והשור:

גמרא אבל הכא מצי אמר בעל אבן לבעל הבור אם לאו בירא דידך אבנא דידי כו' משמע דר"ל דה"א לבעל הבור ראוי שיתחייב בכל ההיזק והא לרבנן קאמרי התוספות דבעל הבור פטור מגזרת הכתוב ובכל ולא שיפילוהו ויש לומר דאי לא הוה רבא ה"א דלא אמרי' האי גזרת הכתוב אלא לאפוקי כשהשור הפילו אבל הכא הוא כתקל באבן ולא דמי לשור שהוא יפילו לבור והא דלא קאמר בגמרא הכי בפירוש משום דאף לרבי נתן קאמר האי פריכותא וקאמר מילתא דשוייא לתרוייהו:

רש"י אדם וכור פטורין אדם דהא כר קטלא הוא וא"כ לא אתרו ביה פטור כדתנ' דבי חזקיה ·

הקשה

הקשה הרב מהר"ש אשכנזי ז"ל דהא בגמרא לעיל דף כו' אמ' ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומשני אמר קרא ככל אשר יושת עליו עליו ולא על האדם · ורש"י אמאי לא קאמר טעמא רבנן ע"כ וי"ל דהכא קאי התוספו' ד"ה ויהא אדם חייב ומדתנא דבי חזקיה לא נפקא כו' יע"ש כמנא כי עליו ולא על האדם איצטריך למזיד בכונה ולא אתרו ביה ומדתנא דבי חזקיה אצטריך כשהרגו בלא מתכוין והכא איירי בלא מתכוין וכמ"ש התוס' הכא ד"ה שור ואדם · להכי כתב רש"י תנא דבי חזקיה :

תוספות ד"ה לענין כופר ושלשים של עבד כו' וכו' דלא איירי כשדחפוהו בבת אחת כו' אין להקשות דאכתי ק' לרבנן דקאמר בפ"ק דף י' דכיון בבת אחת בין כזה אחר זה פטורין · די"ל דס"ל לרבא כדעת ר"י בן בתירה דכזה אחר זה האחרון חייב והשור היה אחרון מיהו ק' דהא הבור היה אחרון שקרב מיתתו וא"כ השור פטור ממיתה ומכופר · ועוד דמאי קאמר אדם פטור וטעמא כמ"ש רש"י מדתנא דבי חזקיה והא בלאו הכי אדם פטור משום דלא הוה ילפינן כופר באדם אלא משור וכדאיתא בפ' כיצד הרגל דף כ"ו ויהא אדם חייב בכופ' ומה שור שחייב בד' דברי' כו' וכיון דבשור אילו היה ראשון בדחיפ' אינו חייב כופר גם באדם ראוי שיפטר דדיו לבא מן הדין להיות כנדון אחר שכתבתי כל זה ראיתי דברי מהרש"ל ומהר"ש אשכנזי ומ"ש מהר"ש אשכנזי בתירוץ זה ז"ל ולא שייך למימר הכא דבור היה אחרון משו' דלא שייך בבור מית' ומשו' הכי שור חייב בכופר ע"כ וכל זה איננו שוה לי דהא שייך בעל הבור בכופר אי לאו דפטריה קרא וא"כ אמאי יתחייב בעל השור כיון דהבור קרב מיתתו ועוד מנ"ל לחייב מי שאינו מחויב מן הדין לפי דלא שייך חיוב אבל אחרון גם מ"ש ולרבנן במי אפשר לקיים דברי התוס' כשאין בדחיפת האדם כדי להמי' דמודו רבנן דהאחרון חייב ע"כ גם זה אין דעתי נוחה הימנו דא"כ למה פטר רבא את האדם משום תנא דבי חזקיה ת"ל כי לא היה ראוי לפי שאין בו שיעור מיתה הן אמת דבעין קושיא זו קאי גם על תירוץ התוס' וכמ"ש לעיל גם מ"ש שמתחלה התוס' בר"י ב"ב בפ' ד' וה' דף מ' ד"ה שור של שני שותפין איננו כן אחר המחילה דהא כתבו שם דאי בבת אחת כולן פטורין וכזה ומפקא מדרבנן דא"א לאוקומי לרבנן בב' שוורים ותו דקאמר רבא שור חייב ואדם ובור פטורין ופטור דאדם הוי דומה לחיוב דאדם ומה שור שיש בו כדי להמי' אף פטור דאדם כשיש בו כדי להמית וי"ל לקושיא שהקשינו לתוס' דלר"י ב"ב אם אין בהכאת האחרון כדי להמית ודאי שלא יחויב האחרון וא"כ הבור לבד ודאי איננו בהכרח שאם לא ידחפוהו שיפול שם שאפש' שישמור עצמו מליפול וא"כ לא הוי הבור אחרון אלא השור ומשו"ה ראוי שיתחייב בכופר ולמה שהקשינו דלמה הוצרך רש"י למימר מטעמא דתנא דבי חזקיה ת"ל כי אין מיתה באדם שהיה ראשון לדחיפה ומשור ילפינן ודיו כו' קושיא זו ליתא על רש"י הטעם שכתב ויהא אדם חייב בכופר כשהרג במזיד בלא התראה יע"ש והיכי ילפינן משור והא אין בו מיתה וי"ל דלא אמרי' דיו בכה"ג כיון דלא ילפינן שיהא חמור משור אלא דומיא במזיד בלא התראה דבשיש התראה בלאו הכי פטור לרש"י משום קים ליה כמנא דאפש' לחייב כופר גבי אדם בלא מיתה כמו גבי שור במית' ולא ילפינן שיהא חמור דבב' דברי' יתחייב בכופר כי היכי דכיון' דיו כמו דאמרי' בסוף כיצד הרגל ק"ו לשבת' דיום הכפ' אחר דיו ואינו אלא ז' · ואף שנאמר קושיא זו באופן אחר וכ"א דאמאי נקט רבא אדם ובור פטורין מטעמא לפטרם הכתוב ת"ל דאפי' שור פטור מטעם שהיה ראשון בדחיפה וי"ל דגבי אדם איצטריכא ליה משום שאין חיובו בכופר תלוי במיתה וכמ"ש ובהכי לא ק' על מה שתירצנו לעיל גבי בור דמשום דאין בו כדי להמית לא מיקרי אחרון ולפיכך שור חייב ת"ל דאמאי נקט רבא בור פטור משום דכתי' שור ולא אדם כמ"ש תיפוק ליה דלא היה בו כדי להמית דהא גבי בור לא תליא כופר במיתה ולא שייך מיתה בבור וראוי היה בחיובו בכופר אם לא מפיטור' בורו · אחר שכתבתי זה שמעתי בשם רבי' פרץ שתירץ תירוץ התוס' והוא יותר מבואר בדבריו וה"פ וי"ל דכל אחד דחפו דבר לבו וזה בפני עצמו וזה בפני עצמו ולא כוונו אחד וכזה אתו מרווח הכ' קושית שהקשינו לעיל וזהו כפי' רש"ל :

גמרא שור ואדם שדחפו לבור פי' רש"י אם דחפו שם אדם אהזיק כו אין להקשות דשור פקח פטור במתניתין משום דהבעי לעיוני ולמיזל ולא גרע אדם משור פקח ואין לחלק בין נפל להפילוהו וכמ"ש התוספות לעיל ד"ה בעל הבור משלם מחצה כו' די"ל דכבר כתבו התוספות בפרק המניח דף כ"ז ד"ה על מ"ש בגמרא לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ולפיכך אם שבר את הכל פטור והיינו דתנן שור פקח ביום פטור דשור עיניו למטה ומבעי לעיוני טפי מאדם וה"ה פי"ב ה' נזקי ממון על מ"ש הרמב"ם ואם הוזק בו האדם כו' חייב כ"ש כתב לפי שהאדם בעל מחשבה שאינו מתבונן בדרכים אבל בהמה דרכה להתבונן והלכך ה"ל באונס ופטור ע"כ ולהרמ"בם דהשוה אדם ובהמה לענין נזיקין כבר תירץ ה"ה דלא פטר השור פקח אלא דוקא ממיתה ואדם פטרו הכתוב אף סומא או בלילה אם מת שם ולהכי איצטריך קרא דשור ולא אדם לדעת הרמב"ם אף דשור פקח פטור וכ"ש אדם אלא דבא הכתוב לפוטרו בלילה וסומא כו':

ע"ש ד"ה לעניין כופר כו' ונראה דלא איירי כשדחפוהו שנה' בבת אחת כו' אין להקשו' דהרמ"בם פסק פ"ד ה' רוצח הכוהו י' בני אדם בי' מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה פטורין ופסק בפ"ו דה' חובל אדם ושור שדחפו לעניין לבור לעניין כופר שור חייב במה יתרץ לקושית התוספות די"ל דכבר פסק דלא כרבה בההיא דקאמר דכל דלא מחייב מיתה לא משלם כופר שכתב בפי"ה נזקי ממון די"ג בהמה שנכנסה כו' במצאת שם שמועד שהמית בכוונה נסקל והבעלים משלמים כופר ואם המית שלא בכוונה פטור מן המיתה והבעלים חייבים בכופר וק"ל:

תוספות ד"ה לעניין כלים ושור פסולי המוקדשים כו' והא הוי המיתה שלו למ"ד פודין את הקדשים כו'ק' דלמ"ד פודין כו' למאי איצטריך האי קרא דוהמת יהיה לו דבור כיון דבכר פודין וכבר אסיקו התוספות דרבא ס"ל כמ"ד אין פודין· ותו מאי קאמרי התוספות ואם הוה איירי בשלא נפדו ניחא דמאי ניחותא איכא כיון דאי אפשר לפדותו משום דבעינן העמדה והערכה א"כ מרעהו נפקא דפטור· ותו מאי נפקא מינה כיון דאי אפשר לאוקומי בשלא נפדו· ויש לומר דכיון דליכא רעהו בבור ומשור לא גמרינן ליה משום דאיכו מועד מתחילתו להכי איצטריך והמת יהיה לו למ"ד פודין בשלא נפדו מקיים ואחר מיתה אי אפשר לפדותו משום דבעינן העמדה והערכ' להכי איצטריך והמת יהיה לו לפטור שור פסולי המוקדשין והיינו דקאמרי התוספות ואי הוה איירי בשלא נפדו מאו' דקשיא להו דמאי מקשה לרבא משום דקאמר אדם ושור פטורין תיפוק ליה דלמ"ד פודין האי והמת יהיה לו אייתר ליה להכי קאמרי התוספות דלרבא קשה משום דקאמר אדם ושור פטורין דאי הוה איירי בשלא נפדו ניחא דוהמת יהיה לו לפטור שור פסולי המוקדשין אתא בשמת בלא פדיון דאי אפשר לפדותו:

ע"ש בא"ד ושמא רבא כרב יוסף ס"ל· וקשה דהתוספות חילקו התם בפרק כל שעה דף כ"ט בתירוץ רב אשי דדוקא התם משום דהוה קדושת דמים ואין פודין מדרבנן לא גזרו רבנן אלא שלא להאכילו לכלבים אבל הסך ואחר הכאו' מותר אבל גבי קדושת הגוף אין פודין מדאורייתא ואפי' להסיק אסור ומייתי ראיה מההיא דבכורות דף ט"ו דאמר כל שקדם הקדשן למומם כו' אם מתו יקברו ואמ' בגמ' דילמא משום דאין פודין הקדשות ואמאי יקברו והא ראוי להסיק· אלא ודאי דמדאורייתא אין חילוק· וה"נ הכא הוי דאורייתא ושפיר מצי לאוקומי לרבא כרב אשי· ואם התוספות לא סבירא ליה כאותו חילוק שחילקו התם צריך ליישב מה יתרצו לאותה ראייה דמייתי התם מההיא דבכורות דנראה שהיא ראיה נכונה: (דף נ"ד ע"א)

תוספות בין לר"י דמרבה כלים בכי מיתה כינהו ואם תאמר ומאי פריך כ"ש משום דלא בני מיתה ור"ש משמע שמתרץ קושיא זו כמ"ש ור"י היכי מצי לרבוייכהו הא לא קריבן

בהו והמת כנון זה ראוי לומר דאתא[או לאלק ואפילו טובא משמע כלקאמרי רבנן כיון דלא אפשר לרבויינהו או דאתא לדרשא אחרינא· ונראה דהתוספות לא ס"ל הכי מדקאמרי ומאי פריך כ"ש וא"כ מאי מתרצי וי"ל דלר"י נמי הוי ממעט כלים מאמור אי לאו רבוייא ולהכי פריך כו' ומכ"ל למקשה דלר"י ממעט כלים מאמור כי היכי דהקשה דאימא דלא ממעט אלא מוהמת וכלים לאו בני מיתה ולהכי איצטריך או לרבויינהו ולא קשה לר"י מידי וי"ל דלעולם דהתוספות מודים בסברא זו לרש"י דכיון דלאו בני מיתה נינהו לא מצי לרבויינהו דבשלמא כזו היתה הכרח המקשה שהקשה לר"י משום דס"ל דבהכרח הנזכר אנו מוכרחים לומר דלר"י משום דממעט כלים מאמור מצי לרבויינהו אלו משום דלא הוי הפך משמעותא דקרא דאתא או למימר דלא תימא דלהכי כתב רחמנא אמור כדי למעט כלים אלא אמור אתא לדרשא אחרינא ולא למעט כלים אבל א"א לומר דמעוט דכלים אתי מוהמת ואתי או לרבויינהו דהוי הפך משמעות דקרא דלאו בני מיתה היכי קרינן והמת וכל זה מודים התוס' לרש"י ולפי שסבר פירשו רש"י להכי לא הוצרכו לפרש כל זה וכ"ת א"כ מאי מקשו התוספות כ"ש משום דלאו בני מיתה צריכי רבוייא והא א"א לרבויינהו וי"ל דלעולם בעינן דלא מצי לרבויינהו מ"מ ודו התוס' אלא דהכי דקדקי התוספות דבגמרא פריך בין לרבנן דקא ממעט להו לכלים בין לר"י דקא מרבי לכלים כלים בני מיתה נינהו כו' משמע דקושיא חדא קשה לתרוייהו ואי כפי רש"י הא לרבנן קשה דלא איצטריך מעוט ולר"י ק' דא"א לרבויינהו נמצא לרבנן קשה פשיטא ולר"י קשה למה ולא ה"ל למקשה לערבינהו ולתננהו בחדא מחתא ולפי זה אנו מוכרחי' לפרש דפריך לר"י נמי למה איצטריך רבוייא כמו רבנן ולהכי הקשו התוספות דכ"ש הוא דמשום דלאו בני מיתה צריכי רבוייא ולהכי מתרצי התו' לא אתי או אלא משום דהוה אפשר למעוטי כלים מאמור והא לא אפשר למיעטי כיון דלאו בני מיתה נינהו וא"כ לכולהו קשה חדא קושיא דהיינו פשיטא למאי איצטריך :

תוספות (דף נ"ד ע"ב) ד"ה שה לאבדה כו' וא"כ לכל אבדה כתיב והוי לכל רבויא· עיין במה שאכתוב בסוף על מ"ש בגמרא להשבת אבדה לכל אבדת אחיך כו' :

גמרא והתניא כפל לתוכו בר דעת פטור אלא מעתה אדם בר דעת פטור הא לאו בר דעת חייב כו' יש מי שהקשה מאי לא מתרץ כדלעיל ל"מ קאמר ל"מ חש"ו דלאו בר דעת דפטור משום דאימא ברשותו גרמה לו אלא אפילו בר דעת דלא שייך האי טעמא חייב קמ"ל דפטור ונראה לתרץ דבפרק המניח דף כ"ו אמרינן שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכי' או משום מ"ש התוספות שם שמור עיניו למטה או משום שהאדם בעל מחשבה וטרוד במחשבתו ולא מעיין וכמ"ש ה"ה בשם הרשב"א פרק י"ב ה' נזקי ממון דין ואם הוזק בו אדם ע"ש ואם כן גבי בהמה איכא למימר דמשום קטנותו לו דלא עיין וכפל אבל גבי אדם לא שייך טעמא איבעי ליה לעיוני ולמיזל אם כן לא שייך למימר ל"מ קאמר כמו גבי בהמה· ולהרמ"בם דלא סבירא ליה כהאי תירוצא דתוספות והשוה אדם ובהמה לענין נזקי בור· איכא למימר איפכא דגבי בהמה איכא למימר ברשותו גרמה לו אבל גבי אדם אף על גב דהוא חש"ו מ"מ עינו גורם לו ליפול :

גמרא להשבת אבדה לכל אבדת אחיך כו' לפי מה שכתבו התוספות לעיל ד"ה שה לאבדה דהוי תיבת לכל רבויא· קשה דבגמרא אמרינן בסוף תרי תירוצי גבי וכל בהמתך דשבת ול תירוץ אחרון אמר אב"א כל נמי כללא הוא מיהו האי רבויא הוא מדה"ל למיכתב ובהמתך בדברות ראשונות משמע דהיכא דלית ביה האי טעמא אמרינן דכל כללא הוי אם כן היכי אמר גבי אבידת אחיך דהוי רבויא ואם כן הדרא קושית התוספות דלעיל לדוכתיה ואפילו תימא דתיבת לכל היא מיותרת דהל"ל וכן תעשה לאבידת אחיך גבי מעשר נמי אימא דה"ל למימר ונתת הכסף באשר תאוה נפשך כו' איברא דבההיא דכתבו התוספות לעיל ד"ה קרב לגבי מזבח גבי כל מעשר עזים דמשמע מדברי התוספות דלתירוץ אחרון לא ניחא היינו משום דתיבת כל איצטריך לגופיה דדרשינן התם כל להביא הבא מן העזים מן

הקרנים

הקרנים ומן הטלפים ויש לומר דברים מרובה פריך בגמרא על מ"ש דעל כל דבר פשע הוי רבויא פריך מההיא דמעשה כמו דפריך הכא ומשני דהוה ליה למימר להנהו פרטי דעל שור על חמור גבי הכי פרטי דרוש הפרשה · הכא נמי הוה ליה למימר האי לכל אבדת אחיך ברוש הפרשה גבי לא תראה את שור אחיך או שיו או כל אבדת אחיך מדקאמר וכן תעשה לכל אבדת אחיך הכא בכתיבת גורה אחרת וכן תעשה כו' ש"מ מדרש באנפי נפשה והיינו רבויא · א"כ דתיבת לכל אבדת אחיך היא מיותרת דהיה די שיאמר וכן תעשה לאבדת אחיך והיה כולל כל מילי אבדה והא דאיצטריך בגמרא למימר מיהו כו' מדהוה ליה למכתב בהמתך כדכתב בדברות ראשונו' והוה דרשינן פרט וכלל דמשמע דמשום דמשני מכלל א' לכלל אחרון קאמר היינו משום דהתם ה"א דבהמתך הינו כלל אלא פרט דקא ממעט עופות ולהכי אמר תיבת כל לאשמועינן דהוי כלל להכי קאמר בגמרא דכיון דכתב בהמתך בדברות ראשונות והוי כלל אמאי איצטריך למימר תיבת כל בדברות אחרונות · אבל הכא דתיבת אבדת אחיך הוא כלל ודאי אמאי איצטריך תיבת לכל אלא ודאי דהוי רבויא ואין להקשו' מה"ש רבא פ' אלו מציאות דף ל"א לכל אבדת אחיך לרבות אבדת קרקע דמשמע דאיצטריך לגופה · דכיון דאמר דהוי רבויא מרבינן כל אבדת ואפילו אבדת קרקע ולא דמי להההיא דמעשר דאי הוה קאמר באשר תשאלך נפשך הוה אמינא דקאמר וכתת הכסף באשר תשאלך נפשיך בבקר או בצאן או ביין ובשכר ר"ל בכל אשר תרצה מהם ולא תימא דמצוה להקדים בקר לצאן וכיוצא לו"א כאשר תשאלך נפשיך להכי איצטרך תיבת בכל תשאלך נפשך למימר דהוי כלל בפני עצמו כו':

גמרא לפריקה יליף חמור חמור משבת כו' כתב הר"ב תוספת י"ט בפי' המשנה והא דלא ילפינן כל הני דמתני' משבת יע"ש כראה שנעלם ממנו מ"ש התוס' לעיל ד"ה קרב לגבי מזבח תימא למה לא ילפינן שור שור משבת כו' ולפי תירוץ התוספות גם לא ק' מה שהקשה לפי תירוצו יע"ש: סליק

פרק הכונס דף נו ע"ב

גמרא מסרה לרועה כו' לימא תיהוי תיובתא דרבא כו' תימא דמתני' לא איירי אלא לענין נזיקין אם יצאה והזיקה דנכנס הרועה תחת השומר אם בא לדון עם הניזק והתם לא שייך טעמא דאת מהימנת לי ורבא איירי כשנאבדה ובא לדון עם הבעלים דהשומר הא' חייב משום טענת את מהימנת לי כו' וי"ל דודאי מתניתין דקאמר נכנס הרועה תחתיו בין לענין נזיקין אם בא לדון עם הניזק בין לענין נאבדה ובא לדון עם הבעלים קאמר ולכל מילי קאמר נכנס הרועה תחתיו דאם דוקא לענין נזיקין איירי אכתי ק' תקינא קלא וימנא דכמו שנאמר שהשומ' נכנסים תחת הבעלים ודאי אם מסרו הם ביד אחרי' היינו הא קלא ודאי דמתני' מלתא אחריתי אתא לאשמועינן דהיינו דין שומר שמסר לשומר וכדקאמ' נכנס הרועה תחתיו לכל מילי קאמר:

תוספות ד"ה בהמיא הגזה כו' ואורי' דאינה ר"ל דגם רבה מודה לרב יוסף דעוסק במצוה פטור מן המצוה כו' וזה מוכרח דהכי איתא במתני' בסוף דף ל"ה שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה כו' ולא הוי טעמא דרבה אלא משום דאינו ש"ש בכך משום דלא שכיח וק' דיפה קאמר ר"י ומה ראיה מייתו ר"ת והג' וי"ל דה"ק אם איתא דלאם"ל לר' אמי ולר' אסי כרב יוסף אלא דמאן דשרי להחזיר אבדתו ס"ל כרבה אמאי קאמר בגמרא דפ"ד וחד אמר אפי' נכסי בעל אבידה אסורין כו' ומשום פרוטה דרב יוסף לא שכיח כו' ה"ל למימר דלא הוי הנאה וכדאמ' הכא רבה מאי הנאה קא מטי ליה ובודאי פרוט' דרב יוסף לא פליג עליה דהוי פטור מלימתב רפתא לעניא ואפי' הכי קאמר מאי הנאה ר"ל דמשום הנאה מועטת כזאת אין ראוי שיהיה ש"ש ומדקאמר טעמא דלא שכיח משמע דדוקא התם לגבי נדרים פליג ומשני' דמילתא דלא שכיח אין ראוי דהוי בכלל אסור הנאה וכדקאמר הר"ן גם בפי' הגמ' דלא שכיח לא כיון לו

לידור ממנו אבל לגבי ש"ש כיון דאפשר דאתי הוי ש"ש עליה:

באר פסק ר"ח וה"ג דהלכה כרב יוסף כו' הא דהוצרכו התוס' להביא תחלה דמאי דקאמר רב יוסף דלא קבעי למתב כו' לא הוי דוקא אלא כשא"א לקיים תיהם אבל כל זמן שאבדה בביתו אין ראוי שיפטר משום דאי אמרת הכי דסברת רב יוסף לפוטרו כל זמן שאבידה בביתו ורבה סבירא ליה ודאי דלא הוי פטור אלא כל זמן שעסוק בה ומטעם הא דעוסק במצוה פטור ומזו כ"ע דמשום הנאה מועטת כזו אין ראוי שיהיה ש"ש · אם כן מייתו שפיר ראיה ר"ח וה"ג מההיא דנדרים דאם איתא דס"ל האי מאן דשרי להחזיר אבדתו כרבה הוה ליה למימר משום דקייב למיהב ריפתא וליכא הנאה ומדקאמר לא שכיח והוי פירושו כמ"ש רש"י שם דלא שכיח דליהוי שכיח ולא יהיב פרוטה לעני כו' משמע דהאי מאן דשרי מודה דיכא דרב יוסף דפטור למיהב אם כן אין מקום לדחיית התוס' דקא"ל דרבה מודה כו' לכך הביאו דרב יוסף לא קאמר אלא בשעה שהוא עסוק כו' מעתה הוא מוכרח לומר דרבא מודה כו':

גמרא אמר ליה ה"ק לא אם אמרת בש"ח שכן משלם כפל בכל טענותיו כו' הקשה הרב מהרש"ך בח"א דף קס"ד על מה שכתב רש"י בהמפקיד דף מ"א ע"ב ד"ה אמר תיבם שפוטר עצמו בטענת גנב כו' וטענה אחרת היכה מביאה אותו לידי כפל ע"כ משמע דסבירא ליה לרש"י דאם בא בטענת ליסטין מזויין איכו חייב כפל משום דגזלן הוי ואמאי איצטריך להכי אפילו תימא גנב פריך שפיר לא אם אמרת בש"ח שכן משלם כפל בכל טענותיו כו' וכדאמר הכא כו' ואחר המחילה נראה דכונת רש"י לא נתכוון לכך כדברי הרב ז"ל · אלא בא להשמיענו דלא תימא דאפילו בא בטענת אונס חייב כפל · אלא דוקא בא בטענת גנב · וכמ"ש רש"י בשמעתין בסמוך ד"ה ליסטם מזויין גזלן כו' וכפל בטוען טענת גנב הוא · והוקשה לרש"י דמאי פריך מה לש"ח שכן משלם כפל כו' אבל ש"ש איכו משלם כו' והא משלם אם בא בטענת שבויה ומתה לז"א דוקא בא בטענת גניבה איכא כפל ולא בטענה אחריתי:

גמרא ואי ס"ד ליסטים מזויין גנב הוא אמאי אין עליו תשובה כו' איכא למפרך כו' וק' דאי פרכינן האי פירכא ולא ילפינן ק"ו א"כ שואל פטר בפשיה בטענת גנב ואיכא כפל בשומ ומעתה מאי איכא למיפרך וכיון דליכא למיפרך · ילפינן ק"ו וכיון דלר"ע קרנא עדיפא כמ"ש התוספות וי"ל דהכי פריך דכמאי דאשכחן כפל בליסטים מזויין גבי ש"ש לא אשכחן כפל גבי שואל דשואל חייב באונסים וחייב בקרן כי אתי בהאי טענה דליסטים מזויין וליכא כפל וכיון דאיכא האי חומרא קצנה לא ילפינן · אע"ג דבלאו איכא חומרות אחרות משום חומרא אחת דאיכא באומר לא ילפינן וכמ"ש התוספות הכא והכי נקטינן בכמה דוכתי:

(דף נ"ז ע"ב)

גמרא קסבר האי תנא קרנא בלא שבועה כו' ואיכא למידק דכיון דלפי האי תירוצא פליג האי תנא אהא דלעיל דלא אם אמרת · דס"ל דכפלא עדיפא וכיון דאיכא פלוגתא לפי תירוץ רב יוסף ולפי מאי דס"ד מעיקרא לא הוה פליגי דאי ליסטים מזויין גזלן הוא ניחא דגבי ש"ח פרכינן פירכא דכפל וגבי ש"ש לא פרכינן · ולא הקשה ליה ולא מידי א"כ מעיקרא מאי קא קשיא ליה אימא דפליגי אי ליסטים מזויין גנב או גזלן ותנא דלא אם אמרת ס"ל דהוי כלסטים מזויין גנב ותנא דבסבר או מ"ת ס"ל גזלן הוי ורב יוסף ס"ל כמ"ד דגנב הוי · וי"ל דהוה קא קשיא למקשה למימר דמה שאמר רב יוסף שאני אומר ליסטים מזויין גנב דהוי פלוגתא דתנאי כו' אבל אי קרנא עדיף מכפלא או כפלא עדיף ככר זה במחלוקת שנויה בלא האי תירוצא דרב יוסף וכדאמר בהמפקיד דף מ"א גבי משנה שליחות יד האמורה בש"ש ומאן דלא פריך סבר קרנא בלא שבועה כו' משמע דמאן דפריך סבר כפילא עדיף כו':

גמרא לימא מסייע ליה השוכר פרה מחבירו כו' איכא למידק דרש"י פי' בהמפקיד דף ל"ד גבי הא ברייתא ז"ל השוכר פרה כו' אבע"י שהשוכר חייב בגנבה ואבדה מ"מ אם רוצה לשקר ישבע שנאנסה היה נפטר בשבועה הילכך כי אתי גנבה וחייב עצמו בקרן קנה לו הכפל ע"כ ולפי פי' זה

אין

אין כאן סיוע כלל ומאי קאמר לימא מסייע כו' וי"ל דהאי רבותא דס"ד שטוען כנגבה כקנה לו הכפל משום דאי בעי פטר עצמו בטענת שבורה ומתה · קודם לכן רב פפא שהיה מהאמוראים האחרונים וקודם זה הוה ס"ד דאי הוה נשבע על טענתו וכפטו הוה מקנה ליה כפילא ואי לא לא ולפי זה הוה מסייע הכא תלמודא

(דף נ"ט ע"ב) גדחי לה ר' זירא · והתם רש"י רכה לפרש הברייתא לפי דעתו של רב פפא :

ד"ה כתב לראשון ולא מתמה לו כו' וא"ת דבפק' הכזיקין כו' יש מי שהקשה דהא דתירץ רב אשי דאם איתא דעבד כחת רוח כו' לא איצטריך אלא לשמואל דהא לרב כי פריך בגמרא מההיא דלקח מן האיש כו' אמתניתין דכתבה ללוקח דין ודברים הוה מכי לתרוצי כחילוקו של רב שמחלק בין אומר לכותב דמתני' בשטר דהכי קאמר וכתבה ללוקח ומתניתין דלקח מן האיש היינו בפא"ת לך תוק וקנה וכדקאמר רב ל"ש אלא ודאי דמאי דפריך בגמ' לא הוי אלא לשמואל · וא"כ כשתירץ רב אשי וחילק בין ב' לקוחות כו' הוי לשמואל ולרב ה"ה בלוקח א' דלא מכי למימר כחת רוח האי דנקט ברייתא בב לקוחו להודיעך כחו דר"י וכמ"ש התוס' ול"י נראה דהכי הקשו התוספות מדלא קאמר בגמ' הניחא לרב אלא לשמואל קשיא ואתא רב אשי לתרוצי משמע דכין לרב בין לשמואל מתרץ הכי והיינו טעמא דלא מחלק רב אשי לרב בין אומר לכותב דליסנא דברייתא דקיקא ליה דנקט בב' לקוחות ולא ניחא למימר ליה להודיעך כחו דהוי דוחק גדול דתירוצא דרב אשי הוי כמי לרב כי היכי דתידוק ברייתא להכי הקשו התוספות דלפי חילוקו הוי איבכא :

באור והר' אליעזר משנ"ך דטעמא דרב התם משום דס"ל אחריות ט"ס הוא כו' הקשה מהר"שך ח"א די"ו דהתם בפ' חזקת הבתים דף מ"ח פריך בגמרא לרב הונא דאמר תליוה וזבין כו' ולשמואל דאמר אף בשטר לא קנה מאי איכא למימר ומאי פריך מדשמואל טפי מדרב והא לרב נמי לא קנה אלא משום האחריות · כך היא ודאי כוכת דברי הרב הנז' אעפ"י שלא פי' בב' דבריו · וכן היא קושית התוספות שם דף מ"ו ע"ב ד"ה אבל בשטר קנה יע"ש ויר' לי לומר דהכי פריך בגמרא דבשלמא לרב כיון דכתם כתיבה בשטר אע"ג דלא כתוב ביה אחריות · כמאן דכתיב דמי שפיר דקאמר רב הונא תליוה וזבין היינו בשטר דסתם קניה ודאי בשטר איירי והראיה דבגמרא בההיא דלקח מן האיש בתם קתני לקח והוצרך רב למימר ל"ש כו' אבל בשטר קנה דמשמע דהוה ס"ד למימר דבשטר קאמר ולהכי כיון דלא פירש רב הונא דבשטר איירי משום דעל הסתם הכי משמע אבל לשמואל דס"ל דלא מהכי השטר אלא א"כ כתיב האחריות בפי' א"כ ה"ל לרב הונא למימר תליוה וזבין באחרויות · ומשו"ה פריך ולשמואל מאי · ולהכי קאמר התוס' ק"ק משום דהתירוץ מבואר וק"ל :

ד"ה ופסק הלכה כר"ש פר"ח דמהכא פשיטא לן כו' תימה דלהר"ב העיטור באות ח' חוב מלוה ע"פ דף ס"ז נראה דמתרץ תירוץ אחר דדוקא גבי תמרים דמכפשייהו כתקן אמר כל העומד לגדור כגדור דמי ומשו"ה פריך והא כל העומד ליגזז כו' אבל ענבים דמתפרי מעשה ידי אדם אמר כל המחובר לקרקע כקרקע דמי · והא איפסקא הלכה הכא כר"ש דמשלם פירות גמורים והלא אף במחובר מעשה ידי אדם מיירי וקאמר דלא הוי כקרקע והיכי קאמר קי"ל כל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע כו' וי"ל דבשלמא הכא דקרא קאמר ובער בשדה אחר וקאמר ר"ש דבעריכי לשדה כו' אבל גבי שבועה דכ"ל בהוהכ דף כ"ז כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט כו' ואמ' מה הפרט דבר המטלטל אף כל דבר המטלטל יצאו קרקעות · א"כ כל דבר שהוא מטלטל גמור דומיא דכסף או כלים חייב שבועה ולהכי

(דף ס' ע"ב) אמר דמחובר לקרקע כקרקע :

תוספות ד"ה לעולם יכנס אדם בכי טוב כו' ודילמא משום כי טוב הוא דלא השכים · יש מי שהקשה דהא אברהם היה הולך ושני נעריו עמו ואין כאן חשש מפני המזיקין ומשו"ה יליף שפיר בגמרא דמצפרא בני לוירוו · וכמ"ש התוספות שם בריש פסחים ע"כ ואי משום הא היה אפשר לתרץ דאפשר דאפילו הכי היה חושש ומתייר' אברהם שלא לצאת בלילה משו' דשמא יפרוש מהם בדרך בלילה

ויאמר

שיאמר יחידי ויש חשש למזיקין וכו' שבפרק ני' הנשה דף כ"ח ע"ב פ' ויותר יעקב לבדו כו' ויאבק איש עמו כו' מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה ואף על פי שבשיצא מביתו ללכת הלך בחברת י"א בכיס ומסכה גדול עכ"ז כיוון משום שנשאר יחידי ולפיכך לא רצה לצאת אברהם מביתו עד הבוקר וא"כ שפיר מקשו התוספות (דף ס"א ע"ב) אלא שלזה קשה קושיא אחרת ובמה שנתרץ אותה קושיא יתורץ הכל :

מתניתין

המדליק את הגדיש כו' היה גדי כפות לו כו' הא דלפסיק בהאי מתניתין בין פלוגתא דר"י ורבנן ובין ומודים חכמים לר"י כו' לפי שאמר בגמרא לעיל במתני' דהשולח את הבערה כו' דף כ' קמה למה לי מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ולר"י דמחייב טמון באש למה לי לרבות כל בעלי קומה פירש רש"י בעלי חיים ואילנות ורבנן לרבות כל בעלי קומה מנא לן נפקא להו מאו הקמה כו' ואם כן הוה אפשר למיטעי כיון דרבנן איצטריך קמה למימר מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ולמעט טמון באש דהיינו רישא דמתניתין אם כן מעתה לית ליה דרשא דר"י לרבות כל בעלי קומה ואם כן אפשר כי לדידהו ב"ח פטור ואם היה גדי כפות לו פטור על הגדי להכי איצטריך למימר דחייב על הגדי אף לרבנן ולהכי נקט ליה היה גדי כפות כו' ולהכי אמר כל בעלי קומה מנ"ל כו' ואפשר דלתירוץ זה כיון כל"א עם שלא פי' הדברים היטב · אלא דקשה על הירושלמי שכתבו התוספות לעיל דלא מרבי אלא אילנות מנ"ל דחייב על ב"ח והכא תונכן דחייב על הגדי · ויש לומר דהירושלמי סבירא ליה כמו שפירש רש"י במתניתין בלשון ב' דבגדי כפות דוקא חייב משום דלא"א לברוח אבל בגדי סמוך פטור ובגדי כפות לא איצטריך דהיינו גדיש · ורש"י דפי' גם ב"ח ואיצטריך קרא לרבויי הייני דוקא ללשון א' דהכא דכתב דבגדי לא שאני לן בין כפות לאינו כפות :

תוספות

ד"ה לפלוג ולתני בדידה אם כן פריך שפיר דלפלוג בדידה בגדים עצמה ע"כ וקשה כיון דלפי' זה לא הוי רבותא בגדים יותר מבירה · דגדים לא מחייב אלא במורינן וכלי בקר דדרכן להניח וה"ל כארנקי לגבי בירה ולא פריך אלא משום דבגדים איירי אם כן מאי קשיא ליה לרבא על מימרא דרב כהנא דפריך עליה אי הכי אדתני ביפא כו' דאף דלא ניחא דיש חילוק בין מדליק בתוך שלו למדליק בתוך של חבירו ובין כך ובין כך פליגי ק' כמי האי קושיא דכיון דאפשר למינקט האי ומודי' חכמים בגדים עצמה אמאי נקט לה בביר' וי"ל במה שתירצו התו' בד"ה אלא אמ' רבה י"ל כמי הכא דמשו"ה פריך לרב כהנא אי הכי דבשלמא אם הוה אמר דאין חילוק בין מדליק בתוך שלו למדליק בתוך של חבירו ודאי דלא פליגי אלא בארנקי דר"י מחייב בארנקי בגדים ורבנן פטרי ולהכי הוכרח למימר ומודים כו' בבירה לפי שרנכה למנא מציאות שחייבו רבנן אפילו בארנקי כמו רבי יהודה דמחייב בארנקי אבל השתא דקאמר רב כהנא מחלוקת בתוך שלו אם רוצה לומר דפליגי במורינן וכלי בקר דר"י מחייב גמנא דמחלוקתם לא היה אלא במורינן בגדים מאי ומודים דנקט בבירה ליפלוג בדידה בגדים עצמה כיון שבזה היה מחלוקתם :

רש"י

במדליק את הבירה בתוך של חבירו הוא כו' ודאי ההכרח לזה הוא מ"ש התוספ' דהא קתני וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש חיטים משמע דאפילו מורינן וכלי בקר שדרך להניח בגדיש אינו משלם כו' וכודאי דטעמא דמודים חכמים במדליק את הבירה הייני משום דהוי מדליק בתוך של חבירו · ומה שפירש רש"י לפלוג ולתני בדידה לאשמועינן אפילו אין דרך להטמין משמע דסבירא ליה כפי' שני של תוספות דס"ל לרבא דס"ל רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו דפליג אפילו בארנקי כו' הכל כמ"ש התוספות ולא ניחא ליה לפרש כפי' קמא דתוספו' דפליגי במורינן משום דלא ניחא אתקפתא דרבא דקאמר ליפלוג בדידה דהייני בגדים עצמה כיון שאין כאן שום חידוש ולהכי לא קשיא ליה לרבא במאי דפירש דבתרתי פליגי ולר"י לא מחייב במדליק בתוך שלו כי אם במורינן ובכלי' שדרכן להטמין וכיון שכן לא ק' דלפלוג בדידה בגדים עצמה כיון שאין כאן שום חידוש דכך הוא מורינן בגדים כמו ארנקי בבירה

שדרכו להכית ולא פריך רבא לרב כהנא אלא משום דהוי תולדה וכמ"ש וק' לפי זה דאמאי הוצרך רבא למימר דבתרתי פליגי כיון דכל הקושיא שהקשה רבא לרב כהנא לא הוי לפלוג וליתני בדידה ולשמועינן רבותא דאפילו ארנקי בגדים שאין דרך להכית חייב וכיון שאפשר לתרץ קושיא זו כפי שפירש התוספות ברב כהנא ה"ל לרבא למימר הכי דבמדליק בתוך שלו פליגי ולר"י חייב אטמון דוקא בדברים שדרכן להטמין ובמדליק בתוך של חבירו מודו רבנן לר"י דוקא בדברים שדרכן להטמין ולא קשה אמאי לא נקט בגדים עצמה כיון דאי אפשר למימר שום רבותא דליכא שום חיוב בארנקי ליכא למפרך לפלוג ולתני כו' ויש לומר דבשלמא השתא דבתרתי פליגי איכא לתרוצי דלהכי נקט ומודים כו' בגדיש ולא בגדים מעין תירוץ התוספות דלפי דבמדליק בשל חבירו לר"י חייב אפילו בארנקי בגדים להכי נקט ומודים בגדיש דרוצה לומר מגלות שחייבו רבנן דומיא דר"י דהיינו ארנקי ואף על גב דלא הוי ממש כתירוץ התוספות דהתם הוי כיפא דמודים חכמים קאי ארישא דהיינו מדליק בתוך שלו והתם ר"י מחייב אארנקי אבל הכא לפי' רש"י במדליק בתוך שלו לא מחייב ר"י כי אם מודנין כו' מיהו כיון דאשכחן במדליק בשל חבירו דר"י מחייב אארנקי כיפא דנקט ומודים בגדיש אבל אם הוה אמר דהייא דרב כהנא לא אשכחן חיוב בארנקי כלל ואם כן ודאי קשה דהוה ליתני בדידה דהיינו בגדים עצמה:

תוספות ד"ה חמשן יהיב דהיינו' א"כ מקשה כיון שפטר עצמו כו' הקשה בל"א דאמאי פריך אהא דרב הונא דהיא קאי אמתני' דשלם ולא רצה לישבע כו' וכיון דחזינן דקא משלם כדי שלא לישבע לשקר מורה דחמירא ליה שבועת שקר ומשו"ה ליכא למימר מינו דחשיד כו' ומשו"ה רמינן ליה כי היכי דלפרוש ע"כ ומה שתירץ לזה איכי תבין כלל ולע"ד כר' דמעיקרא קושיא ליתא. דכבר כתבו התוס' דכיון שאינו משלם זה אלא משום חומר השבועה משמע שאם היו פוטרין אותו מן השבועה לא איכפת ליה על עון הגזל ולא יהיה משלם משום אלא היה רוצה לגזול שכן אמר שלם ולא רצה לישבע ואי אמרת מאן דחשיד אממונא חשיד כו' לא היה ראוי להשביעו והיכי אמר משביעין אותו כו' אלא ודאי דחומר השבועה הוא יותר מן הגזל ומשו"ה מאן דחשיד אממונא כו' לא חשיד אשבועתא: סליק

פרק מרובה דף סב ע"ב

תוספות ד"ה מרובה מידת מי קתני אין בין כו' משמע הכא כו' וי"ל דהתם לא בא כו' וכן אין בין שבת לי"ה כו' ע"כ יש מקשים דהתם בנהרא אמר הא לענין תשלומין זה וזה שוין ומכ"ל הא לא אתא למימר כל החילוקים שיש בין שבת לי"ה ואין הכי כמיש לענין תשלומין איכא שוים אלא דלא אתא למימר כל החילוקים וכן נבי אין בין י"ט לשבת אמרינן הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין וליכא לאקשויי כמי מכ"ל אימא דלא אתא למימר כו' וי"ל דמדקאמר אין בין יום טוב לשבת משמע דלענין אחר הם שוים כיוצא בזה מעין החילוק דקתני שיש ביניהם דכמו שיש חילוק לענין אוכל נפש כיוצא בזה הם דומים לענין מכשירי אוכל נפש ואע"ג שיש חילוקים אחרים שזה בלאו וזה בסקילה לא איירי מתני' לכל שאר החלוקים וכן ההיא דאין בין שבת לי"ה אלא שזה זדונו בידי אדם כו' מעין זה הם שוים דהיינו לענין עונשים והוא תשלומין בהדי מיתה דכמו דבשבת כיון שזדונו בידי אדם פטור מתשלומין משום קים ליה בדרבה מיניה כך בי"ה פטור מתשלומין משום קים ליה כו' וכן ההיא דלקמן אין בין נדרים לנדבות דלענין אחריות הם חלוקים לענין החיוב והם עצמם הם שוים דעובר בבל תאחר' אין להכריח תירוץ שכתבו התו' במגילה דף ח' ד"ה אין דין נדר לנדבה כו' שיש הרבה חילוקים· עוד כתבו בא"ד דכ"ע תענית אשכחן אין בין דשייר וזהו שכתבו בסוף הדיבור ואין להאריך כאן:

בא"ד ועוד י"ל דהך משנה כו' לא"ש אין בין שבת לי"ה. ואין בין י"ט לשבת כו' לא ק' מידי דאע"ג דבין שבת לי"ה יש חילוק דהיינו אסור אכילה הא ודאי לא צריכה למימ' דעיקר

יום

יום הכיפורים היינו איסור אכילה וכודאי דבהא לא צריך תנא למיתני ונקט אין בין יום טוב לשבת ידיש ניכר חילוק דוה בסקילה ווה בלאו · ככר תירצו התוספות התם במגילה ד״ה אין בין יום טוב לשבת דה״פ אין שום מלאכה אסורה לשבת שלא תהא אסורה בי״ט אלא אוכל נפש בלבד ע״כ וכיון שכן אין שייך להזכיר חילוק שזה בסקילה כו׳:

תוספות ד״ה מרובה קתני תנא ושייר ולשון א׳ דמייתי סיעתא לא בעי למימר דשייר כו׳ הקשה ה״ה מהרי״ל דאמאי לא קאמרי התוספות דל״א דמייתי סיעתא היינו משום דמאי שייר דהאי שייר ע״כ ואחר המחילה הראויה זו אינה קושיא דבהכרח צריכין אנו לתרץ ללשון ב׳ דשייר טענ׳ גנב באבדה ואם כן קשה ללשון א׳ אבל השתא דמתרצי התוספות דלשון א׳ סובר דמרובה היינו כמו אין בין ולא שייר כלום ניחא דהשתא שמסייע לר״י משום דסובר בטוען טענת גנב בפקדון דחייב כפל וד׳ וה׳ ומשום הכי לא תני לה הכי במי סובר בטוען טענת גנב באבדה דחייב בכפל וד׳ וה׳ ואילו הוה קאמרי התוספות דלא בעי למימר שייר משום דמאי שייר דהא שייר לא אפשר לוומר הכי דאילו אמר מכח האי בגרא ליכא למימר דככך אפשר לומר דתנא דמתניתין סבר דטענת גנב בפיקדון חייב בכפל ופטור מתשלומי ד׳ וה׳ והאי דלא קתני תנא ושייר ומשום דשייר כמי האי טענת אבדה בפיקדון דודאי הכי כמי ס״ל דחייב כפל ופטור מד׳ וה׳:

ומה שהקשה עוד הרב הנזכר לתאי דמשני התוספות דשייר שותף שגנב כו׳ ללשון א׳ דלא שייר מתניתין מידי היכי שייר שותף שגנב ושותפין שגנבו כו׳ · ועוד קשה גם כן למה שמתרצי התוספות יש מפרשים דאין לחוש כו׳ ע״כ ונראה לע״ד דלשון א׳ סובר וכן י״מ דלאו שיורא הוא דמתניתין לא קתני אלא היכא דיש ריעותא בשעת הגנבה ומשום האי ריעותא אינו משלם ד׳ וה׳ ואף על פי כן משלם כפל ודאי דהוי משום דמרובה מידת תשלומי כפל כגון אם גנב איל ונשי וכיוצא וטבחו ומכרו כפל משלם ותשלומי ד׳ וה׳ אינו משלם דצריך שהגנבה יהיה שור או שה דכתיב כי יגנוב שור או שה הרי דתלה תשלומי ד׳ וה׳ משום הגנבה שצריך שיהיה שור או שה ואף על פי שאינו שור או שה משלם כפל וד׳ וה׳ אינו משלם ודאי הוי רבותא דאית בכפל · וכן היא דטוען טענת גנב בפיקדון דאם איתא דפטור מד׳ וה׳ ה״ל להזכירו משום דדמי ליה דהריעותא הוא משעת הגנבה דכתורת פיקדון בא לידו · אבל עניין שותף שגנב או שותפין שגנבו הפיטור הוי משום דאית ביה ריעותא בעת הטביחה דקרא קאמר וטבחו וכולו בעינן כתנא דריעותא דפיטור לא הוי אלא בשעת הטביחה ואמאי לא חייב בכפל דבשעת הגנבה לא הוה מידי דשנוי וליכא שום פיטור בקרא על שעת הגנבה ולא שייך למימר מרובה מידת תשלומי כפל:

תוספות ד״ה יצאו קרקעות כו׳ ואם כן כיון דאימעיטו משבועה כו׳ ואם תאמר וגניבה בקרקע היכי משכחת כו׳ ע״כ איכא למידק דמעיקרא ה״ל לתוספות להקשות דמעיקרא לא שייכא גניבה בקרקע ואחר כך להקשות דלא איצטריך לפוטרו מכפל שפטור משבועה · ועוד כיצד באים מקושרים דברי התוספות דקושיא זו אגמ׳ קאי ואין צריך לבל ואת ההכנעה · ונראה דהכי פירושו ותחילה צריך דקושית התוספות שהקשה גניבה היכי שייכא לא הוי קושיתם לומר דלא שייך גנב קרקע שישלם כפל שזו איכה קושיא ודאי דככר אפשר שאחד ירש קרקע של אבותיו ולא היה יודע ובא אחר וככנס שם ודר בו ואח״כ כודע שהיה של אבותיו של זה בעדים או בראיה והיה ראוי שישלם כפל ולזה איצטריך המיעוט · ולא הקשו התוספות אלא לטוען טענת גנב לא שייך בטוען זה שהפקידו בידו שאחר גנבו ואחר כך כמצא שהוא גנבו זה לא שייך ולזה תירצו דשייך כמשיג גבול וזה שנתנו לו קרקע לשמור שלא יגנוב אותו חבירו שכלדו ואחר כך הנפקד הרחיב גבולו והכניס אותו קרקע תוך שדהו וטוען שחבירו שבצד הכ׳ הכניסו תוך שדהו ונמצא שהוא גנבו בו׳ · ואחר זה כבאר כונת התוספות ווה לפי שהיה אפשר לתרץ לקושיא זו כיון דאמעיט

משבועה

משבועה כו' ולומר דודאי מ"ש בגמרא יצאו קרקעות אין הכונה למעט אלא מגנב קרקעות ולא מטוען טענת גנב דהא לא שייך טוען טענת גנב בקרקע ואע"ג דקרא דעל כל דבר פשע בטוען טענת גנב איירי ודאי מ"מ כיון דמפקינן דלא הוי הדרשא אלא מדלא נקט הכי פרטי גבי כסף וכלים כו' וס"ל דכפל ושבועה הכל אחד ומנא דלא מעטם בגמרא אלא למכפל ולזה כתבו התוספות דאי משום דק' דכיון דאמעיטו משבועה כו' זה אפשר משום גלגול כו' ומעתה ההכרח שהיה אפשר לדחות קושיא זו ולומר דלא שייך טוען טענת גנב בקרקע אין זו הכרח דכבר שייך בתרי אכפי או במשוי גדול או במחובר לקרקע :

גמרא אי מה הפרט מפורש דבר שכבלתו מטמאה כו' אבל עופות לא כו' הקשה ה"ה מהריב"ל היכי אסיק אדעתיה למעוטי עופות טמאין וטהורים והא כתיב שה ע"כ · ויר'לע"ד דמעיקרא המקשה לא הוה אסיק אדעתיה דמכח היתור הוה מרבי דבר המטלטל וגופו ממון אלא מכח כלל ופרט וכלל דדרשינן כעין הפרט ולהכי כיון דכלל חד וחד כלל ופרט וכלל באפי נפשה דרשינן ולהכי אע"ג דכתיב שלמה דאפשר לרבות כל דבר מ"מ כיון דדרשינן באפי נפשה אמר' מעין הפרט דהיינו דבר שנבלתו כו' ולהכי ממעטינן עופות בין טמאים בין טהורים אע"ג דכתיב שה משום דדרשינן מכעין הפרט וכל חד וחד באפי נפשה ולא משגחינן משום דכתיב שה דהא כתיב שלמה ולא מרבינן כל מילי אבל לפי המסקנ' דהוי מכח היתור' מרבינן לה עופות טהורים :

(דף ס"ג ע"ב)

גמרא וכי תימא ליתי בק"ו מטוען טענת גנב דיו לבא מן הדין כו' כפקא לה מדתנא דבי חזקיה כו' יש מקשים דהשתא דכתיב בהדיא דיכא דגנב עצמו אמאי איצטריך לעיל דכא'מ'שליחות למטה וכאמר שליחות למעלה כו' לאשמועינן דיכא דטוען טענת גנב דאינו חייב אלא בשבועה לא איצטריך כלל להאי ג"ש ומדאיצטריך קרא לאשמועינן דיכא דגנב עצמו משמע דלפי דלא אפשר למילף דיכא דגנב עצמו מדיכא דטוען טענת גנב לפי דאיכא דיו ויליפינן דוקא בשבועה וכדאמ' בגמרא אבל אי לא הוה שבועה בטוען טענת גנב לא הוה איצטריך קרא לגנב עצמו ומדאצטריך קרא משמע דאיכ'שבועה גבי טוען טענת גנב ע"כ וי"ל דלהכי איצטריך קרא למילף דיכא דשבועה גבי טוען טענת גנב כי אולי הייתי טועה לומר דלא איצטריך קרא דאם המצא לגנב עצמו ולא איצטריך לאשמועינן אלא דין אחר והיינו פרט למרשיע את עצמו כו' וכדאמר בגמרא לקמן ודין גנב עצמו לא איצטריך קרא אלא ילפינן מק"ו להכי איצטריך ג"ש דכאמר שליחות יד כו' לאשמועינן דיכא דשבועה גבי טוען טענת גנב כו' וכיון שיש שבועה ויש פירכת דיו אק"ו אי אפשר לאילף דין גנב עצמו מטוען טענת גנב כו' אנו מוכרחים לומר דקרא דאם תמצא כו' בידו

(דף ס"ד ע"א)

הגנבה כו' בדין גנב עצמו איירי ומהכא נפקא כו' :

לשון רש"י מי כתיב שור ברישא והדר גנבה דה"ל פרט וכלל כו' הקשו ה"ה מהריב"ל וה"ה מהרי' אדרבי"ו ז"ל דלפי משמעות הגמ' לא משמע דפריך בגמרא אלא דקרא הוי להפך דכתיב משור עד גנבה כו' והיכי קאמר גנבה וגור ולפי פי' רש"י משמע דהוא מקשה קושי' עביין דהיכי קאמר דהכל בכלל כו' והא זאת הקושיא הקשה המקשה לקמן ואם כבר הקשה אותה למה כפל הדברים ע"כ ולע"ד נראה דאין כוונת רש"י אלא לומר דלעולם דלא הקשה המקשה דקרא כתיב להפך גנבה ושור והיכי קאמר יאמר גנבה ושור אלא דק' לרש"י דאפשר תאמר מאי פריך בגמ' ומה חילוק יש בין גנבה ושור או שור וגנבה הכל דבר אחד להכי פי' רש"י דאם היה אומר שור וגנבה אפשר לומר הכל בכלל משום דנעשה הכלל מוסף על הפרט ואילו גנבה ושור הוא להפך דאין בכלל כו' ולהכי פריך שפיר כיון שיש חילוק רב בין זה לזה אמאי לאימדייק תנא דבי חזקיה לומר הכתוב כמו שהוא :

גמרא וכית אילו נאמר קאמר כו' הקשו דאיך אפשר לומר אילו נאמר שור ברישא והדר גנבה כו' ולמה לא נכתב כן כו' והא אילו נכתב כן הייתי אומר דאף שטרות וקרקעות ועבדים במשמע ולהכי לא נכתב כן דאין הדין כן לפי שאינו משלם כפל בעבדים וקרקעות כו' ע"כ ולע"ד נראה

הלוכ' הנזו' לוה' דתנא דבי חזקיה בא להכריח דכילף בכלל ופרט וכלל דכאן כעין הפרט ובא ללמדינו דכאן כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכוה ככלל כל מילי שהוא מטלטל אבל לא שטרות וקרקעו' כו' דכאומר דבר המטלטל יצאו קרקעו' וכאות' וגופס ממון יצאו שטרו' וכדאמר לעיל גבי קרא דעל כל דבר פשע כו' ותחילה אומר תנא דבי חזקיה אילו היה כונת הכתוב לומר דהכל בכלל אפילו קרקעו' ושטרות יאמר שור ונגנבה והכל בכלל כו' וכונתו לומר דמדלא קאמר הכי אלא גנבה ושור כו' ואולי יש כלל אחר אלא דאכתי לא ידעינן ליה וכדאמ' בסמוך תנא אקיים קא סמיך או אהמכא תמכא ועל זה אמר שאילו היה פרט אחד דהיינו שור ולא אי הוה קאמר שה וחמור כו' הייתי אומר מה הפרט כו' • להכי פריך דמאי קא מהדר אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש כו' דאילו הוה שור ונגנבה הוי שור פרט ונגנבה כלל וכעש' כלל מוסף על הפרט ואיתרבו להו כל מילי והיכי קאמר מה הפרט כו':

ד"ה יאמר נגנבה ושור וקיים כו' והא דפריך הא לא דמיא כללא בתרא לכללא קמא כו' הקשה ה"ה מהריב"ל דאמאי לא קאמר התוספות דתלמודא לא פריך אלא אמאי דמשני אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר הקרב ע"ג המזבח דלדידיה כללא דקיים כמשמעותה ותירץ דקשיא לתוס' אפי' לפי המתרץ דמשום האי קושיא דלא דמי כללא קמא לכללא בתרא ראוי לומר דקיים הוי כמו נגיבה ע"כ ואחר המחילה הראוי' יש להקשות על תירוץ זה דמי הכריחנו לומר דדרשינן כלל ופרט וכלל כדי להקשו' דלא דמי כללא בתרא כו' ולהוציא מכח זה קרא דקיים מפשוטיה דאימא דהוי כולהו פרטי וליכא שום כלל בתרא ולא הכריחו התוס' דהוי קיים כלל במשמע כל דבר אלא מכח יתורא דפרטי באם איכו עניין כו' • והכלע"ד לתרץ לעיקר קושיתו של הרב דודאי ליכא למימר דפריך הא לא דמי כי אם לפי סברת המקשה דמקשה בכח יאמר נגיבה ושור וקיים כו' והכל בכלל משמע דלפי האמת סובר דאמר כלל ופרט וכלל אע"ג דלא דמו הכללים אבל לפי מאי דמשני המתרץ ואמר אילו כך הייתי אומר כונתו לאחות סברת המקשה דליכא למימר אם איכו עניין כו' דהא כיון דהפרט הוי קרב לגבי המזבח יש לומר דכללא בתרא הוי כפשוטו ואין קושיא כיון דלא דמי היכי אמר כלל ופרט דהא אין זה לפי האמת אלא משום והוה ס"ד והוה כטעי לומר כלל ופרט כו' אע"ג דלא דמו הכללי וה"א מה הפרט מפורש קרב לגבי המזבח להכי כתיב שה כי היכי דלא נטעי:

בא"ד ואומ' ר"י דהמתרץ לא הבין דברי המקשן כו' הקשה ה"ה מהריב"ל דאם כן הדר' קושיא אבל המתרץ דאמאי לא קאמר כשאמר לו יאמר נגבה ושור וקיים דהיכי עביד כלל ופרט וכלל כיון דקיים לא הוי כללא אלא ב"ח לבד • וכ"ת דהמתרץ לרווחא דמילתא קאמר ליה אפילו תימא דקיים הוי כלל מ"מ הייתי אומר מה הפרט קרב על גבי המזבח כו' וכיון שכן הוא דתנא דברייתא שקיל וטרי לרווחא דמילתא דעד דאקשינן יאמ נגיבה כו' מכינן לתרוצי אפי' אם כאמר דכלל ופרט וכלל מאי דלהוי עדיף מכלל בתרא ולא הוה צריך ר"י לתרוצי אם איכו עניין כו' ע"כ ואיכי מבין כלל דברים אלו דבשלמא המתרץ מכינן למימ' לרווחא דמילת' אף שהיה לו להקשו' קושיא דתיב' חיי' איכה כלל מ"מ פריך תחיל' לפי שיטתו דאכתי ה"א [מה] הפרט קרב כו' והדר פריך דליכ' כלל ופרט וכלל לרבו' אלא ב"ח כו' אבל המקש' כשהקש' מעיקר' יאמר נגיב' ושור וקיים אם איכו כלל וכלל מאי פריך ואין להקשות דאמאי לא קאמר ר"י דתנא אחד הוא ושואל ומשיב לעצמו דלא' כיון ליה האי פירושא כמו שאמר ואורי' דהמתרץ לא הבין כו' דמשמע ליה דפשיטא ליה דלאו תנא אחד הוא כו' והכי משמע ליה סוגית התלמוד כו' וכל זה פשוט ובהכי מתרצא הקושיא שהקשה לתוס' דלמה איכם מפרשים כפי' ר"י דלר"י דהוה מקשה ומתרץ א"א למימר לרווחא אבל אי הוי תנא א' שואל ומשיב שייך למימר לרווחא דמילתא דקאמר אפילו אם תטעה לומר יאמר נגיבה כו' שתי תשובות בדבר ומעיקרא משיב אפי' תימא דהוי כלל ופרט ואח"כ השיב דלא הוי כלל ופרט:

בא"ד ואומר ר"י דסובר זה התנא שאין לנו לתלות זה הדבר בכל טומאה כו' י"מ דלעיל אמר

בריש פרקין ואימא לאתויי עופות טהורין דומיא דפה דמטמא בגדים אבית הבליעה כו' אבל עופות טמאים לא כו' ומאי קושיא אימא דזה התנא סבר שאין לנו לתלות בכל טומא' כו' ע"כ וי"ל דבשלמא לעיל דדרשינן כל חד וחד כלל בא"פ כפשיה מטעמא דכתבו התוספות משום דלשתוק מכלל פרט ולכתוב שלמה כו' משו"ה איכא לאקשויי דאימא מתיבת שה דלא מרבינן אלא מטמא בגדים כו' אבל הכא דדרשינן מכולהו פרטי כאחד ניקשו ונימור איכא למימר מה הפרט מפורש דבר שכבלתו מטמא במגע כו' ושה איכא למימר מכח היתר' מה הפרט מפורש מטמא בגדיו א"כ איכא למימר כיון שטומאה חלוקה יותר מדאי היא כו' אין לתלות בכל טומאה כו':

לשון רש"י ה"נ לרבות כל דבר מהיכא מייתי לה כו' עד הילכך לא דרשינן ליה כל מיניה אלא כ"א ובטיל כלל ופרט כו' הקש' הרב מהריב"ל מי הכריחו לרש"י לומר דבטיל כלל ופרט לימא דלהוי כלל ופרט ולא רבי אלא כ"ח ואי תקשי למאי איצטריך כלל ופרט וכלל לימא גניבה וקיים השתא במי דקאמר דבטיל הנהו פרטי למה לי כו' ע"כ · ונר' דהוקשה לרש"י כיון דמעיקרא כדקאמרינן דהמנא תמנא למה לי לא הוי אלא מכח דאי אמרת דלא מרבינן מתיבת קיים אלא כ"א א"כ למה לי כלל ופרט וכלל ומכח היתורים הללו אנו מוכרחים לרבויי אף שאינכ"א אף דכללא גופיה קיים כתיב ומאי קאמר משום דאיכא למפרך כללא גופיה כו' א"כ מאי פריך בגמרא משום דאיכא למיפרך כו' לזה כתב רש"י ובטיל כו' כלומר אין כלל ופרט וכלל הכרח להוציא קרא ממשמעותו דמעיקרא לא דרשינן מכלל ופרט כו' כל שאין הכלל מרבה יותר מן הפרט וראוי לבטל הדרשא דכלל ופרט כדי שלא תוציא קרא ממשמעותו וזה מכריח יותר:

תוספות איהכי שפיר קא קשיא ליה ומשני משום כו' הא דאיצטריכו התוספות למימר ומשני כו' וקאי אפירכא דגמרא דק' אמאי לא קאי התוספות אתירוצא דהייכו משום דאית ליה פירכא כו' והוה ליה למימר אף על גב דהוי פירכא כו' ופני בהכי ואמאי איצטריכו לפירכא דגמרא ונראה דהוה אפשר פירוש אחר בגמרא דלא הוי קושיא ותירוצא הא' א"ה ומשום דאית ליה פירכא אלא דקאמ' הגמ' אם תאמר דהוי קושיא האי המנא תמנא למה לי ואמאי לא פירש הכי בברייתא המנא תמנא למה לי דלא קאמר אלא הא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר ותו לא · משום דאית ליה פירכא כו' ר"ל אלא משום דאית ליה פירכא ואם כן אי אפשר לאתויי כל דבר אי לא הוה המנא תמנא · ומשו"ה לא איצטריך בברייתא לומר המנא תמנא משום דליכא קושיא ולרמוז כל זה בתם הדברים הברייתא · ואם כן לפי פירוש זה לא היו צריכים התוספות לומר שום דבר לזה אמר התוספות אי הכי כו' ומשני לומר שאין הפי' האמיתי כן דקשה מאי אי הכי דקאמר אלא ודאי דה"ק דפריך בגמרא אי הכי שפיר קא קשיא ליה ומאי תשוב' יש בדבר כמ"ש רש"י ומשני תלמודא משום דאית ליה פירכא לא הוי קושיא כו' והשתא ק' כיון דהמקשה נעלם ממנו תירוצא דהאי קושיא אמאי לא פירשה בברייתא ותירצו אע"ג דהאי קושיא ליתא לא תם לפרשה ומאי דקשיא ליה למקשה פשיטא ליה לתנא · והכי הוי אורחא דתלמודא בדוכתי טובא:

גמרא כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם כו' הקשה הרב מהריב"ל לפי הנראה דבמערב' פליגי אהא דרבי ישמעאל וסברי דלא אמרי ריבה מיעט וריבה אלא בכלל ופרט כו' א"כ קשיא להו שה למה לי ותירץ דשמא סברי כמ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב כו' ולדידיה לא איצטריך האי המנא תמנא אלא לדרשא דלקמן פרט למרשיע את עצמו ע"כ וקשה לי בתירוץ זה דלקמן בגמרא פריך למ"ד חד בגנב וחד בטוען טענת גנב פריך כל הני פרטי למה לי ומשני כל פרשה שנשנית כו' ואם בני מערבא ס"ל כמ"ד חד בגנב וחד בטוען ט"ג אם כן קשה להו הני פרטי למה לי ואי אפשר לומר דאיכהו כמי ס"ל הכי חד למעוטי קרקעות וכתירוצא דגמרא כל פרשה שנשנית כו' דכ"ל דלא דרשי ריבה ומיעט וריבה לא שייך האי דרשא חד למעוטי קרקעות וכמ"ש רש"י לר"י חד

למעוטי

למעוטי קרקעות ועד השתא לא מצי לתרוצי דכי הוה דייקינן בכלל ופרט לא הוה מתרבי כעין הפרט אלא דבר המטלטל כו':

ואין להקשות דאי האי תנא דריש המצא תמצא למרשיע את עצמו אם כן לא דריש ריבה ומיעט וריבה דאין לומר תרתי ש"מ דבגמרא פריך ולמ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב דהאי המצא תמצ' מפיק לגנב עצמו מרשיע את עצמו מנ"ל כו' ואי קושיא איתא תרתי ש"מ אלא דאין לומר הכי דאם כן קשה דכיון דאין דריש ריבה ומיעט וריבה היכי שייך לומר פרט לקרקעות כו' דזו איכה קושיא דודאי ס"ל ריבה ומיעט וריבה היכי שייך לומר פרט לקרקעות כו' דזו איכה קושיא דודאי סבירא ליה ריבה ומיעט וריבה ופרטי אתו למעוטי קרקעות אלא דלא איצטריך אלא לדבר שנתחדש בה· ומאי דפריך בגמרא למ"ד תרוייהו בטוען ט"ג מרשיע את עצמו מנ"ל מנו' דאי איצטריך לגופיה מהיכ' כפקא ליה דינא דמרשיע דאיכא למימר כוליה קרא להכי הוא דאתא אבל למ"ד חד בגנב וחד בטט"ג לא איצטריך לגופיה מנו"ה דרשינן לדבר שנתחדש בה דהיינו למרשיע:

ולעיקר קושית הרב מהריב"ל לבני מערבא י"ל דמעולם לא אמר דרשינן שני כללים הסמוכים בכלל ופרט אלא כל דלא קשיא להיות דרשא כגון דהוי פרט אחד אבל כגדון זה דקשה שם ל"ל מודה דדרשינן בריבה ומיעט וריבה:

תוספות ד"ה מהיכא מייתי לה כו' מפרטא דקיים לחוד נרבה כל כ"ח ומכל הני פרטי נרבה כל דבר כו' הקשה הרב מהריב"ל דהיאך מצי למימר דלשתוק קרא דהמצא תמצא כו' דאי הוה שתיק הוה מרבינן כל דבר אפילו קרקעות והשתא דכתיב המצא תמצא דרשינן מעין הפרט והוי דבר המטלטל כו' יצאו קרקעות כו' וכ"ת דכוונתו לומר דלשתוק מהמצא כו' ולא לכתוב אלא גניבה וחיים וחד מהני פרטי כו' וכיון שכן איכא למימר תפשת מועט תפשת והוא דוקא מטלטל ונופו מיון הרי התוספות לא קאמרי הכי אלא דמכל הני פרטי נרבה כל דבר ע"כ ואחר המחילה מ"ש מכל הני פרטי הוא מוכרח משום דדרשינן להו כדדרשי' בגמרא דמשום דכתיב חמור דרשינן לדבר מסוים וכבר פי' רש"י ז"ל דמרבוייא דרשינן ליה ולא מאשמעותא ולא הוי מכעין הפרט דאם כן תיפוק מכעין הפרט דשור· וכיון שכן אף דליכא כלל ופרט וכלל מצינן למידרש לדבר המסויים ושה כבר הקשו בגמרא למה לי כו' אם כן למה לי המצא תמצא כו':

גמרא ואימא גנב עצמו בשבועה כו' קשה דלעיל אמר בגמרא דבשלמא למ"ד חד בגנב כו' אלא למ"ד תרוייהו בטוען ט"ג גנב עצמו מנ"ל כו' וכ"ת ליתיבק"ו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה להלן בשבועה אף כאן בשבועה הרי דלא הוצרך קרא אלא לאשמועינן שלא בשבועה דאי בשבועה הוה ילפינן מק"ו ואם כן היכי תיסק אדעתין למימר ואימא גנב עצמו בשבועה· וי"ל דהברייתא דר"י אתה אומר בשבועה ודאי בשכית תחלה וזה התירוץ של אימא גנב עצמו בשבועה כאמרה תחילה· ולפי שידע התלמודא זה התירוץ פריך התם גנב עצמו מנ"ל משום דלא אתיא מק"ו אלא שהתלמוד קבעה כל אחד במקומו וכיוצא בזה מצאתי להריטב"א שתירץ בקושיא כיוצא בה בפ' חזקת הבתים:

גמרא והא האי אם המצא להכי הוא דאתא כו' כתבו התוספות בריש הזורק ומאי פריך כיון דהכא שדיא ידו בין המצא לתמצא הכי כמי כשדי חמור כו' יע"ש והק' בס' יבין שמועה דף י"ג דאית' דכי פריך בגמרא לא פריך אלא למ"ד פרט למרשיע את עצמו ע"כ וזו איכה קושיא דה"ל למימר הכיא' למ"ד ריבה ומיעט כו' אלא למ"ד פרט למרשיע הא מיבעי ליה קרא לכדתניא ומדלא קאמר הכי ודאי דלכולהו פריך ומ"ש עוד ותו י"ל כו' ק"ל:

תוספות ד"ה אין לי אלא בידו פי' שנגנבו בידו כו' מה שהוצרך לומר פי' משום דאתא לאפוקי דלא נימא דקפיד קרא על מציא' דהשת' אם היה נמצאת בידו או בגגו כו' וזה איכו

דאפילו לא נמצאת בידו אלא שנשכה נתחייב בה· וכדאמר לקמן דף ע"ט במתני' היה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב כו' וכיוצא בזה מצאתי שכתב הריטב"א בשיטת מציעא כתיבת יד על פי' רש"י שפי' שם שנשכה שם ונעל בפניה:

בא"ד חצירו כלומר שהכישה במקל כו' אין להקשות דלעיל בריש הכונס אמ' הוציאו ליסטים ליסטי' חייבים ומוקי לה בגמ' דף כו' כגון שהכישוה ליסטים ופי' בירושלמי שהכישוה ליסטים לגזולה וכיון שהוציאוה קיימא לה ברשותייהו לכל מילי כמ"ש שם בגמרא דאפי' להתחייב בנזיקין ובודאי שקנאה דה"ל הכישה כמו משיכה וכמ"ש בפ"ק דקידושין וכמ"ש הטור בסי' קנ"ז יע"ש וכיון שקנאה ודאי שחייב כפל· וא"כ אמאי צריך שתכנס לגנו חצירו וקרפיפו· די"ל דודאי לא מתחייב במה שהכישה ברשות בעלים דמשיכה איכ' קונה וכמ"ש במשנה לקמן בפרקין דף ע"ט היה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור ואי משום שהוציאוה למ"ד התם בפ' אלו נערות דף ל"א דאם הוציאוה לר"ה דאיכה קונה ניחא אם לא הוציאה לגנו חצירו וקרפיפו איכו קונה והכי הוי הלכה כמ"ש התוס' שם אמת כי' דהיה מושכו· ואפי' למ"ד ולמ"ד דלר"ה קונה הכא מיירי שהוציאה מרשות בעלים לגנו חצירו וקרפפו וקמ"ל דיש שליח לד"ע:

בא"ד לאשמועינן דחצר קונה אף לאוכתו כו' הקשה הרב מהריב"ל כיון דהאי בריתא מתפרשא שפיר כמי אליבא דמ"ד חצר משום יד אתרבאי בפ"ק דמציעא דף י' אמאי פי' למ"ד משום חצר כו' וי"ל דלכ"ע קאמרי הכי התוס' דהתם אמר בגמ' מר סבר ילפינן מציאה מגט ומר סבר לא ילפינן מציאה מגט ולמאן דיליף מציא' מגט למאי איצטרי' קרא בגנב כיון דילפי' מזוכ' מאיסור' אלא ודאי דאיצטריך דלא תימא דמשום שליחות אתרבאי ואין שליח לד"ע וכ"ש למאן דלא יליף מציאה מגט דסבר דלעניין מזוכא משו' שליחו' אתרבאי וכיון שכן ה"א דמשום דאין שליח לד"ע היה פטור קמ"ל דחייב ומיהו קשה דאמר בריש הזורק מה"מ דת"ר וכתן בידה ותניא כמי הכי גבי גנב אין לי אלא ידו כו' וצריכא דאי אשמועינן גט משום דבע"כ כו' ואמאי התוספות לא ניחא להו האי צריכותא דאמר בגמרא ומפרשי איכהו צריכותא אחריתי· תו קשה התם בהזורק דהא אמר בפ"ק דמציעא ומ"ס לא ילפינן מציאה מגט משום דלא ילפינן מזוכ' מאיסור' ואם כן אמאי איצטריך צריכותא התם בגמרא וי"ל דודאי לא איצטריכו להאי צריכותא אלא למאן דיליף מזוכא מאיסורא דמאן דלא יליף לא איצטריך ומיהו קשה להו לתוספות ורש"י התם במציעא דכיון דחצר איכא למימר דשליחות הוא וקי"ל שליחותו של אדם כמותו א"כ אמאי איצטריך קרא גבי גנב לרבויי חצר להכי תירצו דה"א אין שליח לד"ע קמ"ל דכל דלא הוי בר קיובא לא אמ' הכי ולהכי לא כתבו אותו צריכות שנזכר בהזורק דהכר הוא מפורש ולא כתבו זה אלא משום שלא נזכר בשום מקום:

ומה שהקשה עוד דנראה מדברי התוס' דאילו הוה שליח לד"ע לא הוה איצטריך קרא והא איצטריך לאשמועינן דחצר הוי שליח ע"כ אחר המחילה הראויה לא ידעתי מאי הכרח איכא מהאי דרשא דחצר הוי שליח דהכר אפשר לומר דחצר דמשום יד אתרבאי דומיא דגט דדרשינן אין לי אלא ידה כו' אלא דמשום דה"א מסברא דחצר הייכו שליח וכיון דקי"ל אין שליח לד"ע הוה אמינא קמ"ל דכיון דשליח לאו בר קיובא אמר יש שליח לד"ע וחייב ומ"ש התוס' בסיום דבריהם וכן מוכח התם הייכו למאי דסיימו ואמ' היכא דשליח לא בר חיובא דאמר דיש שליח וזה פשוט· ועיין בהרב הנז' שהקשה למאי קא מהדר כו':

תוספות ד"ה לכתוב או המכא המכא כו' ואמאי ואכתי הוה מופנה מדה"ל למיכתב או דרוש דרוש כו' ק' דאי לא הוה כתיב היטב מאי ג"ש איכא דקאמר מופנה· וכמו שהוקשה למהר"של יע"ש ולזה עלתה על ע"ד לומר דהכי קאמרי התוספות היכי קאמר בגמרא דה"ל דרוש תדרוש כו' אדרבה היה ג"ש מופנה דלפי הנראה מהתם משמע דג"ש זו היא ג"ש מקובלת ממקומות ולא מתיבות ואי הוה כתיב דרוש תדרוש מדשני למימר תדרוש ולא קאמר דרוש דרוש ה"לו כאילו תיבת דרוש היא מיותרת והוה למידרש ג"ש מדרוש דבכל המקומו' כתיב דרישה וכיוצא בזה אי הוה קאמר בשאר המקומו' איכא למימר הפ
וה"ל

... תיבת הרוב ... בכל המקומות כך נראה פשט דברי התוספות · הן אמת כי אחר כך ראיתי מ"ש התוספות בפרק היו בודקין ולפי הנראה שם רוח אחרת עמם ומ"מ אין לשון התוספות הכתוב כאן בודק עם מ"ש שם:

גמרא אמר קרא גנבה וחיים אחייה לקרן · אין להקשות דיותר היה בודק לומר דקאי אכפל דבקרא כתיב סמוך לכפל דכתיב חיים שנים ישלם ומשמע אחיה לכפל די"ל דכיון דשתי תיבות אלו מיותרות ודאי דאתו לחדא דרשא כאילו כתיבי בהדי הדדי לחדא דרשא והיינו אחייה לגנבה להכי דרשינן אחייה לקרן כעין שגנב כו':

רש"י כחושה והשמינ' כו' וקס"ד בין שבחה בין הכחישה הקשה הרב מהרי"ב ז"ל דהכי קאי לפי המסקנא ומאי קס"ד דקאמר ע"כ ואחר המחילה האי קס"ד קאי למילתיה דרב ולפי המסקנא לא קאי הכי אלא דוקא בדהוזלא והכי אמר כי קאמר רב כגון דמעקרא שויא ארבע ולבסוף זוזא:

רש"י כחושה והשמיכה כו' הגנב פטור וקשיא לרב כו' נראה דהוי שפת יתר מ"ש וק' לרב דמי לא ידע בכלל זה · גם מ"ש אח"כ ומשני משום דא"ל כו' דהיכי תיסק אדעתין פירוש אחר דלא הוי תירוץ · והנלע"ד דמשום רש"י דמשום דאיכא לאקשויי קושיא אחת על פירוש זה משום הכי אפשר לפרש פירוש אחר ולזה הוכרך רש"י לכל זה והיינו דאיכא לאקשויי קושית התוספות דהיכי סלקא דעתיה דרב שאת מיירי רב בכחושה והשמיכה דהא אחיה לקרן קאמ' דמשמע דאתי ליפו' כחו של קרן ואי מיירי בכחוש' והשמיכה אתי לגרע כחו וכמ"ש התוספות ומחמת קושיא זו הייתי יכולין לפרש דהכי קאמר רב שאת בשלמא רישא דברית' מכינן למימ' דמיירי בפטמה בידים ומשו"ה משלם כעין שגנב אבל סיפא אי אמר דהכחיש' הגנב בידי' כריכה למימר דמשלם כעין שגנב אלא ודאי דמיירי כמו בהוכחשה מאליה וא"כ ק' לרב דקאמר כפל וד' וה' כשעת העמדה בדין ומשני הכא כמו בהכחישה בידים וכ"ת פשיטא וי"ל דאתא לאשמועינן דאמר מה לי קטלא כולה מ"ל קטלא פלגא ולא תימא כקושית התוספו' דלא שייכא הכחשה לטביחה מידי שאם היה הורגה כולה בעניין זה כו' אלא שק' לפי' זה לשון הגמרא דקאמר אמרי משום דא"ל כו' משמע דהוי תירוץ וכן מה שאמר ת"ש שמינה והכחישה כו' משמע שהוא קושיא אחריתי לכך הוכרך רש"י למימר וקשה לרב כו' וכן ומשני משום דא"ל:

תוספות ד"ה דתניא כחושה והשמינה כו' וכן משמע בסוף שמעתין כו' ק' דמאי דמתרגי הכא בגמרא כי קאמר רב כגון דמעקר' שויא ד' ולבסוף שויא זוזא כו' לקמן משמע להפך לתירוץ דטלאים כדמעיקרא כו' משמע דמיירי כמי כדמעיקרא שויא זוזא ולבסוף ד' דומיא דטלה ונעשה איל בדקאמר התוספות וי"ל דמ"ש בגמרא לא הוי אלא לענין דקרן דרב אמר קרן כדמעיקרא וגבי טבח ומכר אמ' מ"מ דרבא דקרן כדהשתא להכי קאמר בגמרא דלא מיירי רב בהאי דיכא אבל כי מקשינן דגבי כפל קאמ' רב כשעת העמדה בדין וברייתא דלקמן גבי גנב טלה ונעשה איל קאמר כפל כעין שגנב והוי תיובתא דרב ובכה"ג א"א לתרץ שום תירוץ כי ההיא דלעיל כי קאמר רב כגון דמעיקרא שויא ד' כו' דמ"ש הוקרה או הוזלה לענין הכפל להכי הוכרחו לתרץ דשאני בין טלה להוקרה דגבי טלה שייך למימר דיכרא גנבי ממך כו' אבל הוקרה לא שייך למימר הכי ולהכי מייתו ראיה שפיר התוס' דיותר יפוי כח יש לכפל מהקרן · דהקרן הוי כעין שגנב מהכרת הכתוב והכפל הוי כעין דהשתא בין הוזלה בין הוקרה כמנא כשהוקרה יש יותר יפוי כח לכפל מהקרן:

רש"י ד"ה וחכמי' אומרי' ממון המשתלם כו' והשיב את אשמו היינו קרן כו' נראה שר"שי ז"ל הרגיש דהיכי קאמר ממון המשתלם בראש והרי משלם כמי אשם ואעפ"י כן משלם תומש וקרא כתיב בגזל הגר בפ' נשא והשיב את אשמו בראשו וחמישתו הרי כתוב אשם גבי חמישתו וכיון דליכא למידק הכיזלא

פטרינן מחומש משום שמשלם אשם כך אין ראוי לפוטרו משום כפל לזה כתב רש"י דוואי דקאמר והשיב את אשמו היינו קרן והכי דרש"י לקמן פ' הגוזל עצים דף ק"י וקרבן אשם בקרא אחרינא כתיב בפ' ויקרא ואת אשמו כו' בגזל דישראל דזו הפ' כשבית בב' מקומו' כמו שפי' רש"י בפ' נשא והכל ענין אחד וכיון דכתיב בקרא אחרינא פסקיה קרא כדאמר בגמרא כמנא שאינו סמוך לחמשיתו כמו הקרן שנאמר ושלם אותו בראשו וחמשיתו כו':

תוספות. ד"ה כפילו ד' וחומשא זוזא כו' וריב"א מפרש דאלשון הברייתא קפריך דמשמע דחומשו עולה בכל כפלו כו' פי' אין הכי כמי דבין כך ובין כך בין כשיהיה החומש בכל הכפל או דמקצתו עולה לו בכפל ר"ל שמשלם הכפל ופטור מן החומש וא"ת הייכו חכמים ובמאי פליגי ר' יעקב וחכמים וכמו שהקשה הר"פ ז"ל וי"ל דפליגי היכא דהוי החומש יותר מן הכפל כגון דשוייא מעיקרא שמונה ולבסוף שויא זוזא דחומשא הויא תרי זוזי וכפילא זוזא דלר"י צריך לשלם חומש ולחכמים פטור מן החומש ומאי דפריך בגמרא היינו דאלשון דברייתא משמע דמיירי היכא דחומשו עולה בכל כפלו · והוי כעייתא דרב ומתרצי בגמרא כגון שנשבע ד' פעמים ואף על גב דהוה מצי לשינויי לרב מכח דבמאי פליגי ודאי דהיכא החומש יותר מן הכפל ולא משכחת לה אלא דמעיקרא שויא ח' ולבסוף זוזא וכמנא הוי סיעייתא לרב כמנא דאפילו תימא דמיירי היכא דמעיקר' שויא ד' ולבסוף שויא ד' ואפ"ה קאמ' חומשו עולה לו בכפלו הויא סייעת' לרב ומאי ה"ד אילימא דמעיקרא כו' דקאמר דמשמע דאי הוה אמר הכי לא הוי סיעייתא · לא היא דאין הכי כמי דהוי סיעייתא אלא דניחא ליה להכריח מס' ר' יעקב לבד מלשון הבריתא:

רש"י. כעשה שינוי בידו כו' אבל קרן וכפל משלם קרן כשהשתא וכפל כעין שגנב או כשעת העמדה בדין · רל"ד דמאי טעמא דקרן דמשלם כי השתא אי משום טעמא דרבה דקאמר תבריה או שתיה משלם דה"ל כאילו גזלה אותה שעה וה"ל כעין שגנב כפל כמי אמאי לא משלם כעין שגנב וכ"ת דקניה בשנוי וכטעמ' דבריתא דקאמ' ר' אילע' לקמן דמשלם כעין שגנב משום דקניה בשינוי קרן כמי אמאי לא משל' כעין שגנב מהאי טעמ' ולזה י"ל דדוקא גבי קרן כיון דהוי של גנגב וכל שעתא קאי לחזרה דהא בעי לאהדורי משו"ה לא אמרי' דקניה כיון דלא הוי שינוי כ"כ עלה וכעשה איל אבל גבי כפל דמשלם הגנב משלו אמ' דקניה ואינו משלם אלא כדמעיקרא ומיהו אכתי ק' מי הזקיקו לרש"י לפרש כל זה ושמא דרש"י הרגיש דבגמרא חזינן דכל חד דוחה דעתו דאידך ואמר רחמנא ליכלן מהאי דעתא ואידך קאמר אדרבא כו' ואילו לא כפקא מידי לענין דיכא מאי כל הכי טבלקי דמעבדי לדחויה סברא דאידך אין ספק ודאי דמשום דכל אחד לפי טעמיה כפק' ליה דינא משו"ה קאמרי הכי דרבי אילעא דס"ל דטעמא דברייתא משום שינוי כיון דאפילו לפי דעתו לא הוי שינוי כ"כ משו"ה אין ראוי שיקנה הקרן אלא דוקא לגבי כפל קני וכמ"ש ודיקא הברייתא דקתני כפל וד' וה' ולא קתני קרן ולהכי קאמר רש"י דלרבי אילעא קרן דההשתא וכפל כעין שגנב · אבל לרבי חנינא דטעמא משום דא"ל תורא גנבי ממך גם לגבי קרן שייך האי טעמא:

ובמ"ש רש"י או כשעת העמדה בדין · הרב הגדול מהרי"בל הפליא לעשות שקלא וטריא ואלו תורף קושיותיו אם כאמר שכונ' רש"י למימר משום תירוצא דגמ' דמחלק לרב בין טלאים לדמים כמו כן רצה לחלק לדעת רבי אילעא ומשו"ה קאמר די תשלומי כפל כעין שגנב ר"ל אם בא לשלם בטלאי' או כשעת העמד' בדין אם משלם דמים והקשה דמנ"ל דר"א ס"ל כרב אדרב' כ"ל דאפי' בא לשלם דמי' משלם כעין שגנב · ותו דבגמ' משמע דלרבי אילעא דהוי טעמא משום שינוי אינו משלם כי אם כעין שגנב · וכמ"ש ואלא מאי שינוי לא קני לשלם כי השתא כו' ובזה אין לחלק בין דמים לטלאים דכל הטעם אינו אלא משום שינוי וכיון דמשום שינוי קני הד' וה' משום שלו הוא טובח כ"ש שראוי שיקנה הכפל שלא לשלם אלא כעין שגנב ואלו דברי רבי אילעא גופיה ומנ"ל לאקומי תירוצא דאיצטריכא למימר לפום דעתיה דרב לרבי אילעא כיון דלא קשה ליה מידי · ותו ק' דמי הזקיקו לרש"י למימר תירוצא דגמרא כיון דלבתר הכי

פריך

פריך בגמרא לרב והא דרבי אילעא וקאמר רש"י כב"ע אבל לענין תשלומים כדמעיקרא משלם ופמ"ש רש"י דקתני כעין שגנב כו' וכ"ש דקשה האי קושיא אם נאמר דכוונת רש"י משום דמספקא ליה בדעת רבי אילעא אי ס"ל כעין שגנב או כשעת העמדה בדין דהא בגמרא איר להפך וכמ"ש ומאי מספקא ליה · תו קשה דמאי פריך בגמרא מרבי אילע' לרב וכמ"ש ע"כ לא פליגי אלא דמ"ס כו' אבל לענין שלומי כדמעיקרא משלם דקתני כעין שגנב ומאי קושיא לרבי אילעא דקאמר דטעמא דברייתא היינו משום שינוי מאי פריך לרב דלא איירי אלא ביוקרא וזולא וכדאמר לעיל בגמרא כי קאמר רב ביוקרא וזולא כו' ולרבי אילעא כי לא הוי שינוי כי השתא משלם וכדאמר בגמרא ואלא מאי שינוי לא קני אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא :

ולתרץ כל זה כ"ל לומר דאין ספק דלרבי אילעא כל היכא דאיכא שינוי משלם כעין שגנב אבל אם ליכא שינוי איכו משלם אלא כעין דהשת' ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל דקאמר או כעין שגנב או כשעת העמדה ר"ל כל היכא שיש שינוי בדמי שווי הבהמה בין שעת גנבה לשעת העמדה בדין אם שינוי ממש כגון גנב טלה ונעשה איל ודאי דמשלם כעין שגנב משום דע"י שינוי קנאו אבל לעניין יוקרא וזולא ודאי דמשלם כעין דהשתא דכיון דליכא שינוי לא קנאו הגנב ומשו"ה משלם כי השתא וכמו שאמר בגמ' דאיהו גופיה קאמר ואלא מאי שינוי לא קני אמאי משלם כעין שגנב לשלם כעין דהשתא · ומאי דפריך לקמן ע"כ לא פליגי כו' ופירש רש"י א"כ ביוקרא וזולא כו' היינו לפי שיטת רש"י שכתב לעיל על מ"ש בגמרא משום דאמר ליה הכא פטימנא כו' פי' רש"י אבל שבחה בדמים שהוקרו בהמות בשוק או שכפטמה מאליה משלם כפל כי השתא ע"כ וכך הוי טלה ונעשה איל כמו כפטמה מאליה וכמ"ש התוספות שם ולפי תירוץ זה דמתרץ בגמרא דאין חילוק אלא כשפטמה הגנב בידים או אמר' דהוי כעין שגנב מטעמא דהכא פטימנא אבל יוקרא וזולא או כפטמא מאליה וטלה ונעשה איל הכל משלם כפל כשעת העמדה בדין ומשו"ה פריך לרב דס"ל דשינוי איכו קונה כל שכפטמה מאליה א"כ אמאי קאמר הברייתא כעין שגנב · ומעתה א"א לתרץ בדעתו של רבי אילעא לרב כיון דפליגי לעניין זה וכמ"ש :

גמרא ואלא מאי שנוי לא קני כו' הק' ה"ה הכו' משמע דס"ל דאי שנוי לא קני משלם כי השתא והלא איהו גופיה מוקי להאי ברייתא כב"ש דס"ל דשינוי איכו קונה ואמאי משלם כעין שגנב כו' וי"ל דס"ל לר' אילעא דאי פליגי ב"ש וב"ה אי שינוי קונה או לא איכו אלא לעניין ד' וה' אי אמר' שלו הוא טובח או לא אבל לעניין שלומי כדמעיקרא לכ"ע קני שינוי כי האי · ובהכי אתי שפיר קושיא דלקמן ע"כ לא פליגי כו' :

תוספות ד"ה הם ולא ולדותהם כו' גבי יש שינוי לכעבד כו' אין להקשות דהיכי מבעיא ליה התם אי יש שינוי לכעבד · במשתחוה לקמת חיטים קמחן מותר למנחות אמאי לא פשיט לה מהכא חיטים ועשאן סולת דמותר לב"ה והיינו לנבוה · די"ל דככר תירצו התוס' התם ד"ה יש שינוי לכעבד כו' דמדרבנן קמבעא ליה · וק' דמאי מקשו התוספות דהכא שרו ולדותיהם ואסרו שינוייהם והתם משמע איפכא ומאי קושיא הכא הוא סברת ב"ש דס"ל דיותר שינוי הוא ולדות מחיטי' ועשאן סולת ולב"ה אין שום חילוק לגבי אתנן והתם גבי כעבד משום חומרא דע"ז החמירו על ולדות יותר מחיטים ועשאן סול' מהטעם הנזכר בגמרא שם והוא לב"ה ולא ס"ל כב"ש וי"ל דלא פליגי ב"ה אב"ש בעניין הזכוי מי מהם גדול אלא שלעולם סברי ב"ה דכל שינוי בין קטון בין גדול התירה התורה וכיון דלא פליגי אב"ש הא ס"ל ב"ש דשינוי ולדות הוא יותר מחיטין ועשאן סולת והתם בגמ' אמרי' להפך :

באר"ד ואין לומר דהא דשריכן ולד אתנן כו' דהא משמע בפ' כל האיסורין כו' אין להקשות דאמאי לא הוכיחו מהכא דאי אמרת דמאי דשריכן היינו כשכתן לה ואח"כ עבריה אבל עיברה ואח"כ כתן לה אסור אמאי אמריכן גם לב"ה קשיא דאימא גם לב"ה היינו כשעיברה ולבסוף כתנלה

ד"ל

די"ל דלאסור זה לא צריך קרא דפשיטא דאסור משום דהיא וולדה כיתנו באתנן וכדאמ' רבא התם היא וולדה
כנחו היא וולדה נרבעו בלי שום קרא נאסר ולא צריך קרא אלא להתר:

בא"ד אבל גבי אתנן עיקר דעתה משום קמח כו' אין להקשות דא"כ מאי מוכח בגמ' מב"ש דסברי שינוי במקומו עומד אימא דלעולם שינוי קונה לב"ש ושאני גבי אתנן דלדעתי' אקמח · דודאי דאי הוה ס"ל דשינוי קונה כיון דהקמח הוא אחר ואין נתן לה באתננה ואע"ג דדעתה אקמח אם לא נתן לה באתננה ודאי מותר:

(דף ס"ו ע"א)

רש"י לימא תיהוי תיובתא דרב וכ"ש בשהוקרה דאפי' קרן כו' ק' דכיון דכל כח הקושיא איכה אלא משום דאפי' קרן כו' משו' תברה או שתיה דמשלם ד' כיון דכל ו"ה דפריך שפיר דכיון דטביח' ומכירה הייכו כתברה וכמ"ש רש"י לעיל אבל גבי כפל מאי פריך מכ"ל דקאמר רב דהוי כשעת העמדה בדין וכ"ת דמתשלומי ד' וה' פריך דמאי קתני כעין שגנב · הא רש"י פי' דמתשלומי כפל כמי פריך דקאמ' בסמוך אבל לענין שלומי כגון כפל לר' אילעא כו' וי"ל דעיקר קושית הגמ' איכה אלא משום דרב יליף דכפל וד' וה' הן כשעת העמדה בדין מדכתיב קרא חיים בגנבה דמשמע דוקא גבי קרן משלם כעין שגנב ולא תשלומי כפל ד' וה' ועיקר קרא לא נצרכ' לא לגבי תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' אבל לקרן וכמ"ש התוספו' לעיל ד"ה גופא אמר רב כו' ואין ספק שאין חילוק בין הוזלה בין הוקרה אלא שמה שהוכרך רש"י לומר וכ"ש בהוקרה הייכו דבתשלומי ד' וה' אתיא במכ"ש הקושיא ואין הכי נמי דבלאו הכי ק' וכמ"ש:

רש"י שינוי קונה היכ' דשני להו בידים פשיט' ליה דמדאורית' ודאי קני כו' ק' מי הכריחו לרש"י לפ' דדוק' בשינוי הנעשה בידים קאמ' רבה דקונה ומכ"ל דלא איירי כולל בין נעשה בידי' בין דלא נעש' בידי' וכגון טלה ונעשה איל כו' תו במאי דקאמר פשיט' ליה דמדאורית' כו' אבל יאוש מספקא למאי איצטריך רש"י לכתוב כל זה דברין דברי מותר דהא קא קאמר דיכא דשינוי דקונה בפשיטות משום דכתיבא ותכיכא ודיכא דיאוש קא מבעיא ליה ומה בא ללמדינו · וי"ל דהוכרח רש"י לפ' דבשינוי הנעשה בידים איירי דהא קא קמיכן דמייתי ריש' דמתני' הגוזל עצים ועשאן כלים דהייכו שינוי הנעשה בידים ואילו הוא איירי בשינוי דממילא כמי כגון טלה ונעשה איל ה"ל לאתויי סיפא דהיא מתני' דקאמר זה הכלל כל הגוזלים כו' דמוקמי' לה בהגוזל קמא דף כ"ו דאתא זה הכלל לאתויי הא דר' אילעא גנב טלה ונעשה איל כו' אלא ודאי דרבה לא כקט להאי דיכא ומשי הכר או כר' אילעא או כר' חכיכא ולא איירי אלא בשינוי הנעשה בידים:

ותו איכא הכרח אחר שהוכרך רש"י לזה דאמר לקמן בסמוך מי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני כו' ופירש רש"י שם מי איכא למ"ד קל מהכי אמוראי והוכרך רש"י לפרש הכי משום קושית התוס' וכמ"ש שם ד"ה מי איכא כו' יע"ש ואי איתא דבשינוי דממילא קאמ' רבה הל"ל והא אפי' בשינוי דממיל' קני כ"ש שינוי הנעש' בידים אלא ודאי דלא איירי אלא בשינוי הנעשה בידים ומה שהוכרך רש"י לומר פשיטא ליה שינוי קונה אבל יאוש קא מבעיא כו' משום דלא תקשי לך דמאי קאמר נגמרא מי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני כו' ופי' רש"י הא ביאוש הוא דפליגי ומאי קושיא אימא דהכי תרי מימרי דשינוי ויאוש לא בחדא כאמרו אלא בתרי מימרי והאי דלא קאמר אמר רבה גבי יאוש אמרי רבנן כו' כאילו היא מימרא בפני עצמה משום דכולהו הוו מימרי דרבה וסמך אותם כאחד ואפשר דרב יוסף מימרא דיאוש שמע מיניה דקאמר ופליג ומימר' דשינוי לא שמע מיניה ולהכי לא קאמר מידי להכי פירש רש"י דפולן כחדא אמרינהו והכי קאמר רבה שינוי קונה מדאוריתא פשיטא לי אבל יאוש מבעיא לי ועלה קאמר רב יוסף יאוש איכו קונה אפילו מדרבנן ואם איתא דגבי שינוי כמי פליג אמאי לא קאמר ליה ולא מידי אלא ודאי דמודה ליה ומשום הכי אמר מי איכא למ"ד שינוי מעשה:

גמרא מי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני משמע דלי הוה אפשר למימר דשינוי מעשה קני ה"ל כסברת אביי בההיא דקרבנו ולא הגזול ולמידק מינה דיאוש לא קני ותימה דהא במשבנו

ולא

לא הגוזל מילקי בין גזלן לגנב וטעמא משום יאוש כדאמר התם בת"כ כמבא דילפינן מהתם דיאוש קונה כו' תו קשה דמאי משני רבא דגזל משכב מחבריה ובהכי לא קשה מידי לרבה אכתי קשה דמאי מספקא ליה אי דאורייתא אי דרבנן והא הכא משמע דהוי דאורייתא מדממעט גזול ולא גנוב מטעם יאוש משמע דיאוש קני׃ וי"ל דרבא הוה ס"ל דאין מברייתא דת"כ ומההיא דעורות שום הכרח אם יאוש קני או לא לפי דאפשר דאיירי כגון שקנען וכמו דמשני בגמרא ולהכי קאמר דאי אמרת דשינוי מעשה לא קני ה"א למימר כאכיי׃ (דף ס"ו ע"ב)

תוספות

ד"ה דגזל משכב מחבריה כו' מיהו י"ל דהתם מדרבנן כו' למה שהקשה על זה הר"ב קרבן אהרן דף קמ"ח וז"ל כהי דגזרו רבנן על הגוים שיהיו כזבים לכל דבריהם אבל לא החמירו שיהיו מטמאים המשכב שאינו מטמא הוא מדאורייתא עכ"ד י"ל דכיון דהשוו דין הגוי לזב בכל דבריו פשוט שה"ה מטמא משכב מדרבנן אלא רצו להחמיר על הגוי כמי שיהא מטמא מדרבנן׃ ומה שכתב עוד די"ש לדחות הא קושיא דהתם דת"ק דרבי שמעון דלא מיעט אלא הגזול ולא הגנוב והתם בגנבים איירי עכ"ד אחר המחילה הראויה לא דמי כלל דהא כל טעמייהו דרבנן איכו אלא משום שנתייאשו הבעלים וכמ"ש שם והכא כשמעתין בדין העורות ועם שרש"י ז"ל לא תלי טעמא בדין יחוד העורות מ"מ בדין היאוש הם שוים ובמ"ש הרב גופיה גם כן והתם גבי גנבים שנכנסו לבית לא גנבו שום משכב אלא ישבו שם ונשאר בבית וכיון שכבן אין שייך שם יאוש׃

באר

ואף על גב דהך משכבו ולא הגזול איירי קודם יאוש והך דקרבנו איירי אף בתר יאוש כו' י"מ דהא לקמן דף קי"ד דמייתי הך מתניתין דעורות קאמר התם דלרבה מיירי מתניתין אף בידוע ומשכי במתניתין לפי שאין יאוש לבעלים כמבא דבההיא כמי מיירי אף בתר יאוש משום דלא מהני יאוש׃ ואם כן דומים זה לזה הם והכא בסברת רבה קיימי ע"כ וי"ל דהתם איכו אלא משום דתליכן דאיכו מתייאש אבל אם הוה אפשר למימר דמתייאש ודאי דמהכי׃ אבל הכא אין תלוי הדבר ביאוש בעלים כלל דהטעם איכו אלא משום דכל היכא דאיתיה בי גוא דרחמנא איתיה׃

גמרא

איתיביה אביי עורות של ב"ה אין להקשות לאביי דהקשה תרתי דסתרי דמברייתא דקרבנו משמע ליה דיאוש לא קני ומההיא דעורות משמע דיאוש קני׃ דאיהו סבר דאולי פלוגתא דתנאי כינהו ולהכי פריך הלא לרבה והלא לרב יוסף ומיהו אין לתרץ דבההיא דעורות הייכו מדרבנן דהא (דף ס"ו) תליא בהאותה פלוגתא דמשכבו ולא הגזול וכמ"ש התוספות וכמבא דמדאורייתא היא׃

תוספות

ד"ה אמר עולא מכיין ליאוש כו' הקשה מהרש"ך ח"א דף ע'ד דמאי הקשו התוספות לעולא מדידיה אדידיה דילמ' כי קאמר עולא מכיין ליאוש שאינו קונה הייכו מדאורית' אבל מדרבנן יאוש קונה׃ ותירץ לזה דאם כן היכי קאמר בהכויקין ומה טעם אמרו לא כודעה מכפרת שלא יהיו הכהנים עצבים כו' ואם איתא דדרך כולל אמרו חכמים יאוש כדי קונה אם כן היכי קא"מ' דמשום שהכהנים אמר כך והא בעלמא דלא שייך הך טעמא אמר' יאוש קונה וכתב דיש לדחות ולא פירש הדחיה ואולי הכונה דאין הכי דבעלמא משום טעמא דהפקר ב"ד הפקר אמרו חכמים יאוש קונה אבל לענין קרבן לא היה להם להכשיר קרבן הפסול לגבוה א' לא מפני תיקון המובח ומשו"ה הוצרכו התם לזה הטעם׃

ומיהו

לעיקר הקושיא כ"ל די"ל דלעולם אי אפשר לתרץ במאי דמוקמינן הא מימרא דעולא דוהכא התם גזול משום דהוי דאורייתא ומדאוריית' יאוש כדי לא קני והא תניא לעיל בסמוך הגנב והגזלן כו' הקדשן הקדש כו' ומשני דאמר לעיל אפילו לרב יוסף קני והוי הקדש משום דהוי שינוי השם ואמאי לא קאמר הכא דהוי דומיא דפסח כו' והא הוי קודש לכך הוצרכו התוספות למימר דמשו' מצוה הבאה בעבירה אסור לגבי המובח איכו וא"ת אמאי לא הקשו התוספות לעולא אמאי פסלו מעל גבי המובח את הגזול דהא איכא יאוש ושינוי השם וי"ל דגדולה מזו הקשו דהתם בהגוזל אמר דלעולא הא׃

בריתא דהגנב והגוזלן מיירי בידוע שכתיבא לעולא ומשום יאוש לבדו קני להכי הקשו לעולא מיניה וביה דיותר
קושיא היא להקשות לאמורא מיניה וביה יותר ממשנה או ברייתא · ועוד י"ל דאי הוה מקשו התוספות הכי
הוה התירוץ מפורסם דכבר מבינו בסוכה דמייתי הך דרשא וקאמר דטעמא דפסול משום מצוה הבאה בעבירה
להכי הקשו התו' דמלשנא דקאמר עולא יאוש לא קני הכא ובהכונקין משמע יותר דס"ל לא קני דקאמר ר"ת כו'
מ"ט יאוש לא קני ולא קאמר טעמא דמצוה הבאה בעבירה כו' להכי הקשו דהיכי קאמר בהגוזל בידוע כ"ע
מודו דקני ועוד י"ל לקושית הרב מהרש"ך דא"א לומר דההיא דעורות הוי מדרבנן דכבר כתבנו לעיל דההיא
פלוגתא דעורות תליא בההיא דמשכב ולא הגוזל כו' וכמ"ש התוספו' לעיל ד"ה דגזל משכב כו' כמאן הני
דאורייתא:

בא"ד וכן בהכונקין דאמר עולא כו' מ"ט יאוש כדי לא קני כו' וק' דהיכי קאמר יאוש כדי והא
כיון דהקדישו איכא שינוי השם בהדי יאוש דמעיקרא חולין והשתא הקדש והיכי קאמר
יאוש כדי וכיוצא בזה הקשה הרב מהרש"ך יע"ש וי"ל דלר"ת ס"ל דעולא כיון דס"ל דיאוש קני לא ס"ל דשינוי
השם קני דהכי לא תידשו אלא רב יוסף משום דס"ל דיאוש כדי לא קני ומשו"ה קאמר דכ"ש שינוי השם בהדי
קני אבל למאן דס"ל דיאוש קני שינוי השם לאו מילתא היא:

בא"ד וק' לר"ת דבהגוזל בתרא גבי פלוגתא כו' הקשה הרב הנזכר דאמאי לא הקשו לעולא
ממתני' דהתם דבין לרבנן בין לר"ש יאוש קני וכ"ת דאיכא לתרוצי כדאשני בגמר' לעיל
דאיכא יאוש ושינוי השם מעיקרא משכא והשתא אברזין ממורא דעולא לא ק' מידי ע"כ ואיברא דאי בקשה
על תוס' כמו שהקשה הרב אפשר בקל לתרוצי דעדיף מיניה פריך לעולא מדידי' אדידיה יותר ממתני' דקשיא
לעולא וכך הוא שנוי בכללי התלמוד · אלא דאי קשיא הא קשיא דאמאי מקשו התוספות ממאי דקאמר עולא
עלה דמתני' דעורות כיון דכבר משני בתלמו' לדעת רב יוסף דס"ל דיאוש אינו קונה דשאני ההיא משו' דאיכא
יאוש ושנוי השם וא"כ מעתה מאי מקשו התוס' ממאי דעולא דודאי עלה דמתני' קאי ואי טעמא דמתני' משום
דאיכ' תרתי ודאי דמי' דעולא ה"נ מיירי נמי בתרתי וי"ל דשפיר מקשו אתו' לעולא דאי מ"ש התם גבי מתני'
דעורות הייגו משום דאיכא תרתי יאוש ושינוי השם הכא נמי איכא תרתי גבי והבאתם גזול דאיכא יאוש
ושינוי השם דמעיקרא חולין והשתא הקדש וא"כ מ"ט פסול אותו לקרבן אלא ודאי דעולא אינו חושש לשינוי
השם וא"כ ק' מדידיה אדידיה דהתם גבי עורות קאמר דקונה יאוש והכא גבי קרבן לא מהני יאוש:

בא"ד ומביא ראיה ר"ת מההיא דכונקין כו' ה"ל למפרך מגופא דאי יאוש לא קני אין לו כח
להקדיש והקשה הרב הנז' דדילמא אע"ג דיאוש לא קני חל ההקדש משו' דהוי יאוש ושינוי
רשות ע"כ ודברים אלו הן הן דברי ר"י שכתב לקמן בסמוך לדחות דברי ר"ת ומיהו לר"ת לא ק' מידי דאיהו
סבר דכיון ס"ל דעולא ס"ל דיאוש כדי קני שינוי השם לאו מלתא היא והכא בהאי ברייתא כולה מיירי בין
בקדשים שחייב באחריותם בין בקדשים שאין חייב באחריותם דבקדשים שחייב באחריותם ליכא אלא שינוי
השם דליכא שינוי רשות וכמ"ש התוספ' לעיל ד"ה מעיקרא חולין וכיון דליכא אלא שינוי השם לאו מילתא
וכמ"ש לעיל דמשו"ה קאמר עולא יאוש כדי כו' ועוד י"ל דליכא למחלקי משום שנוי השם דהא בההיא דעולא
נמי איכא שינוי השם דגזל חולין והקריבו חטאת אבל ליכא למימר דגזל קרבן חטאת דא"כ לא שייך למימר
יאוש לא קני דכיון דהוי הקדש לא שייך יאוש דכל דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה כמ"ש רש"י לעיל ד"ה דגזל
קרבן כו' והכי סבר התוספות לעיל ד"ה דגזל משכב · ומ"ש נ"כ דאדרבא מגופא דברייתא ק' לעולא אי ס"ל
דיאוש קני דאיכא למידק מברייתא טעמא דהקדיש משו"ה הא לא הקדיש לא ואי אמרת יאוש קני אמאי בקט
הקדיש כו' וכמו דפריך לקמן לר"ל ע"כ והם דברי ר"י לקמן וי"ל דאפשר דתנא הקדיש לאשמועינן האי חידושא
דתני עלה דחייב כרת דהא הוי חידושא רבה דקא חזינן דאחיבו עליה כרת מדבריהם מי איכא או דאתא
לאשמועינן ההיא דפריך בגמרא לקמן בגמ' דף ע"ו כהי דאטביח לא מחייב אהקדש ליפייב מ"ל מכרו להדיוט

ה"ל מכרו לגבוה כו' ומשני מעיקרא תורא דשמעון כו' וע"ש מה שכתבו התוס' השתא תורא דשמעון כו' ולקמן דלא משני הכי משום דעדיפא מינה קא משני כו':

בא"ד ועוד בההיא דגיטין דבעי רבא כי אוקימוה רבנן כו' הא ע"כ משעת יאוש גיזותיה וולדותיה דידיה כו' י"מ דהא התם בגיטין הקשו התוספות מהא דתנן משלם כשעת גזלה ותירצו דאמו' לר"מ דקאמ' משלם אותה ואת גיזותיה משום קנס דקנסו גזלן כו' וא"כ מזה הטעם דקנסו דשכוי לא קני קנסו כמי דיאוש לא קני · וי"ל דכל טעמו של קנס אינו אלא משום שלא יהא חוטא נשכר והוה ס"ל לרבא דבשלמא גבי שינוי הנעשה לגזלן מבוס גזלנותו שגזז גיזותיה או ולדות שילדה ברשותו ראוי לקונסו אבל יאוש שוכה בו מטע' הפקר בעלי' אין ראוי לקונסו בכך כו' ועוד י"ל דכיון דכל זה אינו אלא משום דרבנן דאוקימוה ברשותיה כדי לקונסו בכרת וא"כ ודאי דאוקימוה אדין תורה דקני יאוש כי היכי דליחייב עלה כרת ואם כן ודאי דגיזותיה דקודם הקדש שלו הן ומאי קא מבעיא ליה לרבא כי אקימוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדש פשיטא דקודם הקדש משעת יאוש אוקימוה רבנן ברשותיה:

בא"ד ור"ת הקשה דבהגוזל בתרא כו' וכתבו לו תמור אחר חשיב ליה יאוש כדי ע"כ הקשה הרב הנזכר דאי הכי תקשה ליה מתני' לרב יוסף דקאמר יאוש כדי לא קני ע"כ וב"ת דאיכו כ"כ קושיא דדילמא סבר לה כתנא דברייתא א"כ היכי קאמ' התוספות לקמן תקשה מברייתא לרבה ומאי קושיא איימא דסבר לה כתנא דמתני' איברא דהכי אנו מוכרחי' לתרץ לר"ת קושיא זו ואכתי קשה לר"י דקשי' ליה האי קושיא אמאי לא קאמר תקשה לרב יוסף ממתני' וי"ל דלא קשה מידי דלרב יוסף ס"ל כר"ע דיאוש כדי לא קני ומאי דפליגי תנא דמתני' עם תנא דברייתא אי הוי יאוש כדי או לא דלתנא דמתני' טעמא דהוי שלו משו' דהוי יאוש ושינוי רשות ולתנא דברייתא לא הוי אלא יאוש כדי ולא שינוי רשות משום דע"כ כותבים לו · ומיהו ר"ת מדקדק מדקאמר בגמרא בטעמא דברייתא קסבר יאוש כדי לא קני משמע דלא פליגי אלא איקני אי לא קני והל"ל קסבר יאוש כדי הוי · ועלה קאמר בגמרא בשלמא לעולא כיחא משמע דהכי כמי ס"ל לעולא:

בא"ד כמ"ש התו' לעיל ומביא ראיה מההיא דהכזיקין כו' הרשב"א בביעת גיטין על מ"ש בגמ' שסברת מאי עבדתיה כו' כתב בשם ר"ת ראיה זו שכתבו התוספו' וו"ל שם ואיכא למידק דמנופ' דמתני' ה"ל לאקשויי דקתני אינו משלם תשלומי ד' וה' כו' ותירץ ר"ת דלא אמר יאוש לא קני אלא לענין קרבן ומשום מכוה הבאה בעבירה כו' והקדש מזבח אינו חל עליו אבל לגבי אחר מילי קני והוה מוקמינן הקדש דמתני' בהקדש בדק הבית כו' אבל מדקתני בברית' השוחט בחוץ חייב כרת ע"כ בקדשי מזבח עסקינן ולעולא לא קני כלל ע"כ תימה דבגמרא לקמן בפרקין דף ע"ו אהאי מתני' מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים ומשני מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון כו' הקשו בתוספות דאמר לקמן גנב והקדיש חייב ד' וה' ותירצו התם בקדשי בדק הבית דלא מיקרי על שם בעלים ע"כ והשתא לתירוץ ר"ת דהוה מוקמי' מתני' בקדשי בדק הבית ק' האי מתני' דלקמן דגנב והקדיש משלם ד' וה' וו איכא קושיא דודאי ניחא ליה למקשה להכריח קושיתו ממאי דתני עלה דיומתני' גופא ולא ממתני' אחריתי יתלא דאפי' למאי דמכריח מכח דמאי דתני עלה דמיירי בקדשי מזבח מ"מ כיון דיאוש לא קני · מטעמא דמכוה הבאה בעביר' לא מהני אותו הקדש אלא לבדק הבית דפסול להקרבה וכיון שכן ק' קושית התוספות דמה לי להדיוט מה לי מכרו לשמים כיון דהוי בדק הבית הוי כהדיוט וי"ל דאכתי שייך תירוץ התוספות דדוקא כשהקדישו מעיקרא לב"ה אין שמו עליו וה"ל כהדיוט ומשו"ה חייב בד' וה' אבל כשהקדישו מעיקרא למזבח אע"ג דאין ראוי להקרבה משום מכוה הבאה בעבירה מ"מ שמו עליו וה"ל מעיקרא תורא דשמעון והשתא תורא דשמעון:

ד"ה דתניא אמר ר' עקיבא כו' אעפ"י שאין סברא לחלק כו' אין להקשו' דלעיל דף ס"ו גבי ברייתא דעורות של ב"ה פליגי רבנן ור' שמעון דלרבנן בגנב יש יאוש בעלים ובגזלן אין יאוש בעלים ולר"ש חילוף הדברי' כו' ולסברת רבה דקאמר בהגוזל דף ק"ד דאפי' בידוע מחלוקת כיחא דלרבנן אפי' בידוע

אין לגזלן יאוש בעלים וא"כ היכי מצי לאקשויי מההיא דגזל חמץ כו' לרב דהא רב בגנב מיירי דאיכא יאוש בעלים ומשו"ה קנה אבל גבי גזלן דליכא יאוש בעלים משו"ה אומר לו הרי שלך לפניך כו' חדא דהא מילתא דרב לאו לרבנן אמרה לשמעתיה ולב"ע אמרה למר כדאית ליה ולמר כדאי' ליה דכל דאיכ' יאוש קאמ' דקנה · ועוד דהא בההיא פריך תלמודא שפיר דכיון דמטא שידן איסורא ודאי מייאש ולא שייך לחלק בין גנב לגזלן דטעמא הוי משום דאסור בהנאה וכן בההיא דקרבנו ולא הגזול אי טעמ' משום דלא מהני יאוש פשיטא למאי קרא כיון דאפילו תקדישנו אינו קדוש כמ"ש התוס' ואין לומר דהיא גופא אתא לאשמועינן תני גזלן ליכא יאוש דבקרא לא קאמר לא גנב ולא גזלן אלא מוקי למלתיה כל אחד לפי סברתו וק"ל :

ד"ה למעוטי שכיר אומר אחד בגנבה כו' ורב אלפס פי' משום דהתם מהני סהדותייהו לענין פירות בו' ע"כ אין להקשות דא"כ אפי' ר"ע מודה דהא דמי להאי דעידי קדושין לא צריכי לעידי ביאה · די"ל דבשלמא למאי דאתי לאסהודי מהני עידותן ולא צריכי לעידי ביאה דכיון דאתו ליאסר על כל העולם הא הוי דבר שלם וכן בההיא דעידי גנבה דאתו לחיובי לגנב אבל בעדות חזקה לא אתו אלא לפטור למחזיק ואמ' לחייבו פירות שאכל משו"ה פליג ר"ע · ומה שהקשו התוספות לפי' הרי"ף מההיא דהאשה שאמרה התקבל לי גיטי כו' התוספות בפ' האומר ד"ה אפילו הן הראשונים דבההיא אפי' ר"ע מודה דלמ"ד שליח כאן לא צריכי עידי אמירה לעידי קבלה פי' שאם היה ביד השליח והיה חתום בעידי חתימה לא היה צריך לעידי מסירה שכיון אומר בפנינו קבל וכמ"ש התוספות לקמיה בדף ס"ד ד"ה ר' אלעזר היא יע"ש ואפילו למ"ד בעל כאן: כיון דאם אין שלשתן בעיר לא צריכי עידי מסירה לעידי קבלה כוליה דבר הוא · ובתירוץ זה מתישב פי' רב אלפס גם הרמב"ן תירץ גם כמ"ש הרשב"א גם בשיטתו דהכא לא הוי חצי דבר דהם מעידים שעשאו שליח וכיון שכן נעשה ידו כידה מעכשיו ולכשיתן לו תתגרש וכן אלו שראו שקבל כאילו ראו שקבלה היא בעצמה שהרי ידו כידה · ובתירוץ זה נמי מתישב פי' הרי"ף · והתוספות בפ' חזקת דף כ"ו כתבו בשם רשב"א כפי' הרי"ף ודחו פי' זה דר"י שפי' אותו רשב"ס ומשו"ה ישבו אותה דגיטין לפי פי' זה · יש מי שהקשה על פי' הרי"ף דהתם בפ' הנחנקי' דף פ"ו אמר עידי גנבה ועידי מכירה בנפש שהוזמו ר"י אומ' נהרגין ומוקי לה כרבנן דר' עקיבא והא התם עידי גניבה בנפש לא מחייבי כלום לגנב ואעפ"י כן מהני עידותן וי"ל דהא מהני עידותן לפוסלו לעדות וכמ"ש התוספות התם ד"ה גניבה אתחלתא כו' ואע"ג דלפטור עצמם ממיתה לא מהני האי טענה לומר לפוסלו לעדות משום דאתרו ביה ודאי ולמקטליה קא אתו וכמ"ש התוספות התם מ"מ לענין כולי דבר מהני העדות כמו הכא שבאים להחזיקו בקרקע אלא משום דכ"ל מעידותם לשלומי פירי הוי כולי דבר התם נמי משום דכ"ל לפוסלו לעדות הוי כולי דבר · והרב בעל המאור בפ' ח"ה דף ק"ן הקשה על פי' הרי"ף דהיכי קאמר הכא בגמרא מתני' דלא כר"ע ואם כדברי הרי"ף דלא כרבנן נמי אתיא דהא עידות טביחה לאו מידי דעבדיה ביה עובדא ואכתי לא קמא למאן דמקשה כיון דעידי גניבה לא צריכי לעדי טביחה דמי לא מודה ר"ע כו' דהדין טעמא מסקנא הוא דאסיקנא ומעיקרא לא בתיכן להאי סברא · וי"ל דמאי דמחדש לן אביי הייכו דאפילו ר"ע מודה בהא אבל מעיקרא הוה ס"ל דרבנן דוקא ס"ל האי סברא דכל דעידי גניבה לא צריכי לעידי טביחה אע"פ דעידי טביחה צריכי לעידי גניבה דבר קרינן ביה · וגם סברי דרבנן דכל דמהני העידות לשום דבר כמו עידי חזקה דמהני לשלומי פירי אע"ג דלא אתו לאסהודי האי מלתא דבר קרינן ביה כיון דכל הכיתות מהני להאי מלתא כל א' בפני עצמה · ואתא אביי ואודעינן דבהא מודה ר"ע ובהא פליג דבההיא דבעידי גניבה מודה לרבנן ובההיא דעדי חזקה פליג · והרמב"ן תירץ בס' המלחמות בפרקין בשמעתין דמעיקרא הוה ס"ל דרבנן סברי דבר ואפי' חצי דבר כו' יע"ש וק' דלפי זה מאי פריך בגמרא ורבנן האי דבר ולא חצי דבר למעוטי מאי כו' ומאי קושיא איימא דס"ל לרבנן דבר ואפי' חצי דבר כדקס"ד מעיקרא דאביי לא חידש אלא בסברת ר"ע ובדרבנן לא מיירי מידי :

תוספות ד"ה באומר לו עקור תאנה כו' נהי דמחייב ליה בנפשו מ"מ קניה לי בתבירו כו' כרי

דלא.

דלא ק' מידי מאי דקאמר עקוץ כו' ותקנה כו' דפשט הלשון משמע דלענין קנין הגניבה פריך עקיצת התאנ' דהיינו קנין חליפין · דיש לדחות דה"ק עקוץ תאנה בעד דמי הגניבה ותקני היינו בקנין חכר · וק' במאי דקאמר התוספות ומיהו לפי' ר"ת ניחא כו' דקי דמאי פריך המקשה דכיון דלא אמר ליה ויל' שלים כו' לאו מסירה היא דאימא דמיירי בדליתא הגניבה בחכירו של לוקח ולא קשה מידי וכמ"ש התוספ' ה"ד אי דקיימא גניבה בחכירו של לוקח כו' וי"ל דאינהכי כמי דהמקשה פריך משום דפשט הלשון משמע דע"י העקיצה יא קונה הגניבה והתוס' עדיפה מינה קא קשיא להו דאי אמר דמ"ל הכי מאי פריך:

גמרא אלא אמר רב פפא באומר לו זרוק גניבותך לחצרי ותקני לי גניבותיך כו' הקשה הר"ב שלטי הגבורים בפ' מעילין דף רכ"ט דמכאן נרא' דאע"ג דכעשה מקח זה באיסור שבת קנה וק' למה שכתב המרדכי בהגהות דשבועות סוף פ"ג סי' תשי"א פסק הר"י בר פרץ מי שנשבע או קבל בחרם שלא יתן דבר או לא ימכור ועבר שבועה ומכר אין במעשיו כלום כדאמר' כיון דאמור רבנן לא ליזבון לא הוי זביני ובפ"ק' דתמורה אמר כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני כו' · וכבר עלתה על דעתי לתרץ ומצאתיו אחר החיפוש בדברי הרב מהר"י מ"ט ח"א דף פ"ד שחלק חילוק אחד ובזה מתישב הקושי' וגם נתעורר ג"כ על קושי' זו לקמיה יע"ש וזה תורף התירוץ דע"כ לא אמר כל מילתא דא"ר רחמנ' לא תעביד אי עביד לא מהני היינו אי עביד אותו מעשה הפך מה שאמ' תורה לא מהני ליה ומעשיו בטלין ודברי תור' קיימין כגון לא יחליפנו ולא ימירנו שאם המיר אי לאו קרא דוהיה הוא ותמורתו ה"א לא מהני ואיכו מותר לקיים ד"ת · אבל אי עשה מעשה באיסור שאותו האיסור כבר נעשה ואי אתה יכול לתקנו שאף שנתבטל המעשה אין כאן תיקון לאיסור בהא לא אמר לא מהני ע"כ וא"כ מעתה אף אנו נאמר באותו נדון דריב"ף דאם נאמ' דאין המכר קיים מתקיי' השבועה והנדר שנשבע שלא למכור ראוי לבטל המקח כדי לקיי' השבועה שלא למכור אבל הכא גם אם נבטל המקח לא נתקן איסור ההוצאה בשב' א"כ מה תועלת יש בביטול המקח משו"ה ראוי לקיים המקח:

תוספות ד"ה כמאן כרבי עקיבא כו' וא"ת לרבי עקיבא נמי כיון דמטא לאויר חכירו כו' ק' דזה כותר מ"ש התוס' בסוף הדיבור ובגיטין כקט רבי משום דאוקמא בשמחיצות גבוהות כו' דלר"ע אפי' דלא מחיצות כו' וי"ל דכוונת התוס' לומר דאם באת לדקדק דלר"ע יש חילוק בין עניין שבת לעניין קנין וא"כ ק' דליכא קיש ליה דאיכא באים בשבת אחת לזה יש לתרץ דמיירי שזורק דרך הפתח אלא דאכתי יש לדקדק אמאי בגיטין נקט רבי והכא ר"ע וכמה שנתרץ זה יש לתרץ הקושיא הא' דמעיקרא קושיא ליתא והרב מהר"ש אשכנזי תירץ באופן אחר יע"ש:

תוספות ד"ה אתנן אסרה תורה כו' ומדמיעט אתנן כלב שהוא במיתה כו' לא ס"ל כפי' רש"י שפירש בהבא על יבמתו אתנן כלב שאם אמר אדם לזונה הילך טלה זה והבעלי לכלבי שאם כן אין כאן חיוב מיתה לבעל הכלב · אלא ס"ל כפי' התוספות דהיינו שאמר אדם לחבירו הילך טלה ותלין כלבתך אצלי · דודאי חיוב מיתה וכן פי' התו' בפ' השוכר את הפועלים: (דף ע"א ע"א)

גמרא הא מני ר"מ היא דקאמר לוקה ומשלם כו' הרא"ש בפסקיו ז"ל הכיא האי פירכא דגמרא וכתב עלה וז"ל גנב וטבח בי"ה כו' בגמרא פריך והא קי"ל דאין לוקה ומשלם ומוקי לה דטובח ע"י אחר כו' עד וא"ה בשבת פטור דשחיטה שאינה ראויה היא ע"כ משמע דס"ל דהכי הוי כוונת הסוגיא דמעיקרא הוה מוקי לה כר"מ אבל השתא דאתית להכי מקמת קושיא דההיא ברייתא דס"ל לר"מ דאפילו במיתה וממון דלא אמר' קי"ל ואי מתניתין הוי ר"מ אמאי פטר בטבח בשבת ומתמ' זו הוצרכו לתרוצי דטובח היינו ע"י אחר ובכה"ג אמר' שלים לר"ע השתא אפשר לאוקומי מתניתין כמי כרבנן וטעמא דמחייבי במתניתין בטבח בי"ה משום דהוי שחיטה ראויה כדתניא שחיטתו כשרה · אבל בשבת משום דס"ל כר"י הסנדלר הוי שחיט' שאינה ראויה ומשו"ה פטרי בסיפא דמתני' אבל קשה דהיכי קאמר סיפא דמתני' השוחט

ונמצא טריפה והשוחט חולין בעזרה חייב והא שחיטה שאינה ראויה היא · ויש מי שתירץ לבבא דשוחט חולין כו' משום דס"ל לתנא דמתניתין דבהא מקדש פליגין תנאי בהכי דהוי מדרבנן ותנא דידן ס"ל דהוי דרבנן ע"כ וקשה דהא לקמן אמר דף ס"ג כיון קסבר ר"י חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא דאי מדאורית' מכי שחיט פורתא כו' ומוקי לה כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ כו' ולעולם הוי דאורייתא וכך הוא מוכרח לפי סברת רבי יוחנן וכמ"ש התוספות ד"ה לימא קסבר ר"י כתנא דלר"י ת"ק דמתניתין ס"ל דהוי דאורייתא ודאי וכמ"ש התוספות ד"ה אלא למ"ד דרבנן · ודוחק לומר דסתמא דתלמודא דהכא פליג אר"י · אחר כך ראיתי להרא"ש כס' בפירוש המשנה שכתב וכבר כתבנו שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה אבל לפי שאיסור זה מדרבנן השוחט חולין בפנים חייב בתשלומי ד' וה' לרבנן ואין הלכה כרבי שמעון ע"כ ולא ידעתי למה הוצרך לזה דכיון שהוא סובר דאין הלכה כרבי שמעון במנא שאף שחיטה שאינה ראויה חייב בד' וה' וכ"כ בפירושו גבי מתניתין דלקמן רבי שמעון אומר קדשים שחייב באחריותם כו' יע"ש ועוד דכיון דר"י מוקי למתניתין כמ"ד דחולין דנשחטו בעזרה דהוי מדאורייתא ולא אשכחן דפליג עליה אמאי לא מוקי לה הכי וכגון דשחט בחוץ וגמר בפנים · ובשוחט ונמצא טרפה כו' טעמא דחייב לדעת הרא"ש מתרבים משום דבשעת שחיטה ראויה היתה אלא שאחר כך נמצאת טרפה ובהכי איירי דאי נתנבלה בידו פטור ודאי אפילו לרבנן וכדקתני סיפא דמתני' השוחט ונתנבלה בידו כו' אינו משלם תשלומי ד' וה':

תו' קשיא על לשון זה דהרא"ש במ"ש וא"ה בשבת פטור דשחיטה שאינה ראויה היא כרבי יוחנן הסבלר דאמרינן לקמן פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא כו' עד אלא למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן אשארא כו' וקי"ל בכל התורה כולה דרב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וכדכתב הרי"ף בפרק כירה והביאו הרא"ש שם:

תוספות ד"ה אלא למ"ד דרבנן כו' וי"ל דע"כ לא בעי למימר דלאו דאורייתא אלא לת"ק דכפ' כיסוי הדם כו' וקשה דמאי הכרח מייתו התוספות דלר"ש לא אפשר משום דאיהו ס"ל דהוי דאורייתא · והא ר"י גופיה ס"ל דהוי דאורייתא וכמ"ש התוספות שם ד"ה לימא קסבר כו' ופי' התוספו' דכוונ' המקשה לומר א"ת הכי תקשי מדר"י אדידיה וא"כ אימא דהכי נמי פריך וא"ת הכי דר"י הכי ס"ל קשיא נמי מר"ש מדידיה אדידיה דבעלמא ס"ל לר"ש דחולין בעזרה הוי דאורייתא:

תוספות ד"ה סיפא לא קריבא ביה כו' ואפילו ד' וה' הוה מחייב אי לאו דבעי' וטבחו כולו באיסור כו' משמע כל הסוגיא דאדם מוריש קנס לבניו כו' וקשה דהא סיפא איירי דטבח לאחר שמת האב ואם כן לא שייך כד' וה' מוריש קנס דהא לא נתחייב האב אלא לבנים וי"ל דאם כפל אינו מוריש הנגנב לבניו משום דאין אדם מוריש קנס אין כאן חיוב ד' וה' דבכלל ד' וה' כנגנם הכפל ואם אינו חייב כפל לבנים כמנא הוא ג' וד' וקי"ל דפטור משום דד' וה' קאמר קרא ולא ג' וד' וכדאמר לעיל בגמרא:

בא"ד וקנת נראה דוחק פי' זה דמאחר שמועלת העמדה בדין כו' לפום ריהטא דתוס' משמע דמקשה התוספות ד' אמאי בסיפא אמר דאם טבח ומכר לאחר שמת אביו פטור או למאי דקס"ד משום דד' וה' בקר אמר ולא ד' וה' חצאי כו' או למאי דמסיק משום וטבחו כו' והא כיון דעמד בדין ואמר חייב אתה ליתן לו הא חזינן לענין קנס דאדם מוריש גם לענין חצאי בקר ראוי דיהנה · ואם לזה כיונו התוספות אינה אלא קושיא כלל דבשלמא לענין מוריש מהכי כיון דעמד בדין ואמר ליה חייב הא הוריש הכפל לבניו וכיון דנתחייב בכפל ממילא נתחייב אח"כ בד' וה' כיון ששחט אחר מיתת האב ומטעמא דלעיל אבל לענין ה' בקר · ולא ה' חצאי בקר כיון דעיקר החיוב אינו בא לגנב כי אם על שעת השחיטה ואותה שעה הוי ה' חצאי בקר מאי מועיל ההעמדה בדין הקודם לשחיטה וי"ל דודאי קושית התוספות אינה אלא מרישא דמתני' למאי דהקשה המקשה איתיביה גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו והא הכא כיון

דאת כמי שקדם ואגלה כו' ולר"י מוקמי' מתני' בעמד בדין ואמר לו חייב כו' דאל"כ ק' דאין אדם מוריש קנס וכמ"ש התוס' ולזה כתבו התוס' דהוי דוחק דאם מהני מ"ט חייב כו' לענין מוריש קנס לבניו אמאי איכו מועיל לענין כאילו נתחייב לאביו ה' בקר שלמי':

באר ור"י הלבן מפרש דבכל קנס אדם מוריש לבניו כו' ואין להקשו' דא"כ אמאי קאמ' במתני' לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה כו' והא אדם מוריש כו' די"ל מ"ש התוספות לעיל דשאני התם משום דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותכם כו' והיינו טעמא דרבנן ולר"ש משום דכתיב ונתנה לאביה הנערה כו' לא זיכתה תורה לאב אלא מעשה נתינה, וכדאמ' התם בפ' נערה:

באר דבכל קנס אדם מוריש לבניו כו' יש מקשי' דכיון דלר"ע אדם מוריש קנס כו' ורבה לא איירי אלא לענין קרבן שבוע' לפי תירוצו של ר"י הלבן א"כ מאי פריך אביי לרבה מדתנן ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב ולדידיה מי ניחא והא ר"ע סבר דאדם מוריש קנס כו' וי"ל דה"ק התוס' לעולם דבשאר קנסות אדם מוריש ובקנס אונס ומפתה משום דכתיב והתנחלתם כו' אין אדם מוריש אלא לאחר העמדה בדין ולר"ש לאחר גבית ב"ד ואביי פריך לרבה משום דקאמ' דבההיא בריתא דקאמר ר"ש אומר יכול האומר לחבירו אנסת ופיתית כו' יהא חייב ת"ל וכחש כו' וקאמ' רבה ומודינא לך לענין קרבן שבועה דרחמנ' פטריה משום דכתיב וכחש כו' דטעמא דפטור משום דעיקרו קנס לגביה דידיה ולהכי אפי' עמד בדין פטור ודכוותא אם הוריש לבניו קודם שעמד בדין ועמדו בדין הבני' עם המאנס ונתחייב כו' פטור מקרבן שבועה אבל אם עמד בדין האב עם המאנס והוריש לבני' הוי ממון גמור וחייב קרבן שבועה וכל זה קאמר רבה לסברת ר"ש דהעמדה בדין לאב מהני דליהוי ממון להוריש לבני' לר"ש להכי פריך דר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות דמשמע דהעמדה בדין לא מהני ולא מידי ומשני דהיא דקאמר רבה היינו בשאר קנסות אבל גבי פיתוי ואונס הכא דקאמר קרא ונתן כו' לא מהני להורישו עד (דף ע"ב ע"ב) גבייה בב"ד:

תוספות ד"ה דאי ס"ד דאוריתא כו' ומיהו יש לדחות דתקרובת ע"ז אפי' לא אסרה רבנן אלא מדרבנן חשיב ליה שפיר לאו דידיה כיון דאסרו חכמים בכל הנאות כו' ומיהו איסור אכילה ודאי דהויא דאוריתא כו' ע"כ לשון התוספות ומיהו צריך לעיין לתת טעם אמאי לענין לאו דמריה קא טבח אע"ג דמדאוריתא מותר בהנאה והויא דמריה וחייב ד' וה' מ"מ כיון דמדרבנן אסרוהו בכל הנאות אמרינן דמריה קא טבח ופטור מד' וה' ולענין שחיטה שאינה ראויה אם מדאוריתא מותר באכילה הויא שחיטה ראויה וחייב ד' וה' אע"ג דרבנן אסרוהו באכילה אותה שחיטה בשבת וא"כ מדרבנן לא הויא שחיטה הראויה ואעפ"י כן חייב ד' וה' אף למאן דפטר שוחט שחיטה שאינה ראויה וי"ל דכך היא כונת התוספות מתחילה היו רוצים להכריח מדקאמר דאי ס"ד מדאוריתא מכי שחיט כו' לאו דמריה משמע דאי הוי מדרבנן לא אמ' לאו דמריה ודומה לאותה שאמר לענין שחיטה שאינה ראויה דאי הוי מדאוריתא פטור מד' וה' ואי הוי מדרבנן חייב וכמ"ש בענין מעש' שבת וא"כ דחו דאין חילוק לענין לאו דמריה קא טבח בין איסור דאוריתא לאיסור דרבנן אלא בין איסור בכל הנאות ובין היתר בקצת הנאות וא"כ כתב מיהו לענין אכילה מוכרח הדבר לומר שהוא אסור מדאוריתא דהא לענין שחיטה שאינה ראוי' אשכחן חילוק מפורש בין אסורו מדאוריתא לדרבנן. ובזה אין לספק ודאי מעתה אנו מוכרחין לחלק חילוק אחר שסוברים התוספות דבשלמא לענין לאו דמריה קטבח כיון דליכא שום פלוגתא בהא דכל דלאו דמריה טבח פטור וכמו שהקשו בגמרא לעיל לר"מ משמע דכ"ע מודו בהא להכי אפי' יהא איסורו מדרבנן ראוי שיהא פטור מד' וה' אבל לענין שחיטה שאינה ראויה כיון דלא מודו כ"ע בהא דהא לר"מ אע"ג דהוי שחיטה שאינה ראויה חייב בד' וה' איכא למימר דאי פליג רבנן עליה ואמר כיון שהיא שחיטה שאינה ראוי' פטור דוקא אם הוי איסורו מדאורייתא

מדאורייתא אבל אי הוי מדרבנן מודו לר"מ דחייב ולהכי פריך לעיל דאי הוי איסור שבת דרבנן מ"ט דרבנן דפטרי ומלא דחי תלמודא ומשני דפליג אשארא משמע דהכי הוי קושטא דמילתא וכיון שכן אנו מוכרחין לומר דהוי אסור באכילה מדאורייתא :

מתניתין גנב על פי שנים כו' משלמי' הכל פי' רש"י ובגמר' מוקי לה כשהוזמו תחלה על הטביח' כו' הקשה הרב מהרי"ב ז"ל דאמאי פירשה רש"י למתני' כאביי דלית הלכתא כוותיה דס"ל דהכחשה לאו תחילת הזמה ולהכי הוכרח תלמודא לאוקומיה מתני' אליביה כשהוזמו תחלה על הטביחה ואמאי לא מוקי לה כרבא דהלכתא כותיה דס"ל דהכחשה תחילת הזמה ומיירי מתני' אף כשהוזמו תחלה על הגנבה והכי משמע פשטא דמתני' וכדאמרי' לקמן דף ע"ד אמר רב אידי בר אבין אף אנן כמי תנינא גנב על פי ב' כו' מאי לאו כו' והוזמו על הגניבה כו' וחזרו והוזמו על הטביחה כו' ע"כ ולזה י"ל דרש"י אתא לפרושי מתני' ולתרוצי לה אליבא דאביי משום דמתני' קשיתיה דכיון דאיהו סבר דהכחשה לאו תחלת הזמה ואם כן במתני' אמאי משלמים הכל אבל לרבא לא קשה מידי ואתיא מרווחת וכדמשמע פשטא דמתניתין א"כ לא איצטריך שום פירוש ׃ ותו דליכא למתני' אחד מן האחרונים ומשבטלה כל העדות שאם אין גניבה אין טביחה כו' וא"כ קשה אמאי משלמים הכל וכמו שהקשו התוספות לקמן ד"ה והוזמו על הגניבה כו' יע"ש ותירצו משום דהכחשה תחילת הזמה והכא תירץ רש"י דאפי' תימא דאין דאוי להם לשלם כיון דנתבטל עדותם מ"מ לא קשיא מידי דמוקי לה כשהוזמו תחילה על הטביחה כו' :

ואולם מצאתי להרב הכ"י שכתב על לשון רש"י וז"ל מדפירש הכי שמעינן דס"ל דהכחשה לאו תחילת הזמה ומשו"ה לא מוקמי' דאיתזום אגניבה תחילה דהאי הויא תחילת הזמה אע"ג דכי אתזום עידי גניבה עידי טביחה כמי איתכחוש מ"מ משלמי שלומי ע"כ הרי דס"ל לרש"י דהלכה כאביי בהא דהכחשה לאו תחילת הזמה ולפי דבריו צ"ע כיון דקי"ל הלכה כרבא לגבי אביי בכל תלמו' לבר בההיא דיע"ל קג"ם וכמ"ש הכ"י סי' ל"ח וכן פסקו הרמב"ם והרא"ש והטור :

כתב עוד הרב מהרי"ב ז"ל שם ואין לחלק ולומר דאפי' רבא דס"ל דהכחשה תחילת הזמה היינו דוקא כשהעדים הוכחשו והוזמו אבל כל היכא שהעדים לא הוכחשו הם עצמם אלא באה להם ההכחשה מחמת שהוזמו הראשוני' ואם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה לא שייך למימר הכחשה תחיל' הזמה היא ודאי לאו מלתא היא כו' ע"כ יש מי שרצה לפרש דברי הרב שרוצה לחלק בין מדון רישא דמתניתין לסיפא והק' דאי פליג רבא אאביי וס"ל הכחשה תחילת הזמה היינו דוקא כשהעדים עצמם שהעדו על הגניב' הם העדו על הטביחה וכיון שהכחשה היתה על ידם שהוזמו על הגניבה ואם אין גניבה אין טביחה כו' ולהכי ס"ל לרבא דהכחשה תחילת הזמה אבל כשיש עדים אחרים על הטביחה בהא מודה דאין הכחשה תחילת הזמה ע"כ ולפי דברים אלו כמצא שאין הרב מתרץ למה שהקשה על רש"י במה שפירש על רישא דמתני' משלמי' את הכל ובגמרא מוקי לה כשהוזמו כו' וזה דוחק גדול דמה הרויח במה שכתרץ דברי רש"י האחרוני' ולא הראשוני' ועוד דה"ל לרב לפרש דבריו ׃ והנראה לע"ד ככון בדברי הרב דרצה לחלק בין כדון דרבא לכל דיני השנויים במשכתינו דלא אמר רבא הכחשה תחילת הזמה אלא כשהוכחשו בגוף הדבר כמו שפי' שם רש"י דשנים אומרי' הרג ושנים אומ' לא הרג ולבסוף הוזמו שבאת כת ג' והוימו לעדים שהעידו שהרג ואמרו עמנו הייתם אבל כל שהכחשת העדי' שהעידו על הטביחה בא להם מחמת הזמת הגניבה שאם אין גניבה אין טביחה בין שהעדים היו הם עצמם שהעידו על הגניבה כרישא דמתניתין בין שהיו אחרים שהעדים על הגניבה כסיפא דמתניתין לא אמרי' בהא הכחשה תחלת הזמה ובהכי אתי שפיר כל מה שפי' רש"י במתני' בין ברישא בין בסיפא דרבא מודה לאביי ומשו"ה קאמר דמוקי לקמן כשהוזמו תחילה על הטביחה ואין להקשות דבגמרא אמר רב אידי בר אבין אף אנן כמי תנינא גנב על פי שנים כו' ואי אמר' דבהא מודה רבא לאביי מאי מייתי סייעתא לרבא דרב אידי מכ"ש מייתי דאפי' בהכחשה דאתי מחמת הגניבה אמר דהכחשה תחילת הזמה כ"ש היכא דהעדים

עצמו הוכחתו והוזמו ומשני הב"ע דהגיעו על השביתה תחילה דבהא כ"ע מודו דלא אמר' הכחשה תחלת הזמה · ומיהו ק' אמאי לא דחי הרב מהרי"ל דלקמן פריך מרישא דמתני' למ"ד עד זומם למפרע הוא נפסל והקשו בתוס' אפי' למ"ד מכאן ולהבא הוא נפסל תקשי דהא אין גניבה אין טביחה כו' ותירצו משום דקסבר הכחשה תחלת הזמה ואי אמרת דבהכחשה כוו מודה רבא דלאו תחלת הזמה ק' קושית התוס' ואין כאן שום תירוץ והא מתוך דתלמודא פריך לה וליכא מ"ד להפך · ודוחק לומר דמשני למימר ליה ולטעמיך ולא קאמר וכדקאמר התוס' בעלמא:

גמרא אמאי ביניייהו דאסהידו כו' יש מי שהקש' אמאי לא משני איכ' ביניייהו דאיתכחוש קמאי להך ליסנא דאמרת משום קידוש בהכחשה ליכא חידוש ולהך ליסנא דפסידא דלקוחות בהכחשה נמי שייך טעמא דפסידא דלקוחות ע"כ ואיני רואה שום קושיא כלל דהא התוספו' הקשו דהאי טעמא דחידוש לא שייך למימר למאי דאמרי' בפ' חזקת דרבה ס"ל כר' חסד' דהא התם נמי אמר רב חסד' בהדי בהדי שקרי כו' ותירצו דהכא קאמר האי טעמא למאי דמשני התם לפי המסקנא ס"ל לרבא כרב הונא דאמר זו באה בפני עצמה כו' וא"כ להאי תירוצא ליכא קושיא דאמאי לא קאמ' איכא ביניייהו דאיתכחוש דהא אי איתכחוש אדרבא העדים כשרים מכאן ולהבא וכ"ש למפרע וא"כ לא שייך האי נפקותא כדמשני בגמרא דהא אי אסהידו ביה תרי לחד או פסלוהו בגזלנותא למפרע הם נפסלין ללישנא דחידוש כו' וגם לתירוץ ב' דתוס' אינם פסולים העדים בהכחשה אלא מספיקא ולהוציא ממון לא מפקינן אפומייהו אבל להחזיק כאמני' ובהזמה העדי' פסולי' לגמרי ואין סברא דבהזמה יהיו כשרים למפרע ובהכחשה פסולים והכי משמע מדברי התוס' לקמן ד"ה אין לך בו כו' כמ"ש ולפי זה המ"ל דא"כ כל שע' הבא להוציא כו' דלל"שנא דחידוש אין חילוק בין הכחשה להזמה למפרע כו' ומיהו למאי דקאמרי התוספות ולהאי טעמא דמפרש משום חידוש ניחא משמע דה"מ לאמ' חילוק
(דף ע"ב) בין הכחשה להזמה בענין פיסול למפרע כו' וכמו שך נצמוד על כונת התוס':

תוספות ד"ה רבא אמר כו' ולהאי טעמא דמפרש משום קידוש ניחא כו' הרב מהר"ש אשכנזי ז"ל כתב דלפי תירוץ התוספות לקמן ד"ה אין לך בו כו' דלמאי דבעי למימר דרבא כרב חסדא לא הוי טעמא משום חידוש לא קאי האי תירוצא ע"כ ואני אומר דלפי ע"ד לתירוץ ב' דתוספות קשה טפי דהא קאמרי התוספות דבהכחשה הם פסולים מספק ובהזמה הם פסולים לגמרי והשתא איכא למימר והרי הדברים ק"ו ומה בהזמה שהם פסולים לגמרי למפרע הם כשרים אפי' להוציא ממון על פיהם וכדקאמר רבא שהוא משלם כפל על פיהם ובהכחשה שלא נפסלו לגמרי מכאן ולהב' אלא מספק יהיו נפסלי' למפרע לגמרי · לכך נראה בעיני לומר דלא אמר התוספות האי תירוצא אלא לפי תירוצא קמא דתוספות וה"ק כיון שאנו מוכרחים לומר דהאי ליסנא דחידוש לא נאמר כי אם לפי המסקנא דמחלק בין עדות אחת לב' עדויות א"כ מעתה אין כאן קושיא דלפי מאי דמחלק החילוק הוא מפורש בין הך דהכא להך דפ' חזקת בין עידו' א' לב' עידויו' אלא לפי טעמא דפסידא דלקוחות דהאי טעמא קאי בין למאי דס"ד דרבא כרב חסדא בין למסקנא דרבא כרב הונא · א"כ למאי דס"ד קשה ומתר' התוספות וי"ל למאי דמחלק כו' ואין הכי נמי דלמאי דס"ד קשה מאי דקאמר הכא שמשלם כפל אלא דכיון דלפי המסקנא דהתם לא קשה מעתה אין כאן קושיא בכך דהכא דקאמר לימא כתנאי היו שנים כו' איתמר בתר מסקנא דהתם כו' ויש מי שרצה לפרש דהתו' הקשו לפי מאי דס"ד דרבא כרב חסדא ותירצו אף לפי מאי דס"ד דכמאי דמחלק לפי המסקנא מעין אותו חילוק הוה ס"ל אף לפי מאי דס"ד וזה דמתחילה הוה ס"ל דשני עדויות נינהו גניבה וטביחה ומשו"ה דאי לומר אטביחה דאיתזום איתזום ואגניבה לא איתזום משום דההזמה הוה בתר עידות דגניבה אבל ההיא דרב חסדא היינו בעידות דבתר דאיתכחוש והוה ס"ל למ"ד לימא רבא כרב חסדא דלרבא דאמר עידות מוכחשת מני סבר כרב חסדא ולע"ג דהוי טעמא משום דהוי כעידות אחד מיהו ס"ל דלרבא אף דעידות אחר מיקרי עידות מוכחשת ופסול כיון דהעדות בתר ההכחשה דלר"כ לא מצינן לאוקומי כרב

חסדא

אבל אם זנות דלפי' באותו עידות מכשיר כ"ש בעידות אחרת ע"כ:

ואם בלאו לומר דכוונת התוספות כמ"ש ולהאי טעמא דמפרש משום קידוש כיון דעתם גורר לאותה קושיא שהקשו דלרב חסדא אין כאן קידוש דתירוץ ב' דתירצו ועוד י"ל לרב חסדא נמי הוי קידוש מה שנפסלים ודאי כו' ופירוש הדברים משום דיש לחלק בין הכחשה להזמה· דהזמה משום שיש קידוש כפסולין דאוי שיהיו פסולין משעת קידוש ואילך ולמפרע אין ראוי לפוסלן כלל אבל בהכחשה שאין קידוש כפסולין ראוי שיפסלו בין להבא בין למפרע ודומה לזה כתבו בפ' זה בורר יע"ש· קשה דבסמוך אמר שם בתירוץ הנזכר ולפי זה ה"מ למימר דאיכא בינייהו כל שטרי מלוה הבאים להוציא דלטעמ' דפסידא דלקוחות נאמנים להוציא· משמע דלטעמא דקידוש אין נאמנים להוציא אף למפרע ולעיל כתבו להפך אלא אנו מוכרחים לומר כמ"ש לעיל:

ומיהו נראה דאפשר לפרש דכל מה שכתבו התוספות לעיל היינו לפי המסקנא דכ'זוקת דרבא כרב הונא ואף על גב דמחלק בגמרא בין אותה עידות לעידות אחרת לרבא מיהו ס"ל לאו' דאכתי קשה משום דגניב' וטביחה הוי כעידו' אחד ולהכי הקשו לרבא מיניה וביה וכתבו על זה דלטעמ' דחפ' משום קידוש ניחא וכמ"ש שיש לחלק בין הכחשה להזמה מטעם מ"ש אבל טעמא משום פסיד' דלקוחות ק' כו' ומ"ש התוספות לקמן היינו למאי דבעי למימר דרבא כרב חסדא ולבתר הכי קידשו התוספות וי"ל דלמאי דמחלק כו'· דגניבה וטביחה הוי כב' עידויות ומשו"ה כשרים· ואין להקשות דלפי הקס"ד דהתם דס"ל דרבא כרב חסדא ולא מחלק שום חילוק מאי מתרץ לקושית מדרבא אדרבא שהקשו התוספו' דכבר תירצנו לעיל וזה הפרוש יותר נכון בכוונת התוספות:

אלא דלפי זה קשה מה שהקשינו לעיל מאי לא קאמר בגמרא איכא בינייהו דאיתכחוש כיון דיש חילוק בין הכחשה להזמה ולפי פי' ראשון שכתבנו לעיל ניחא וי"ל דמעולם לא ס"ל לתוספות דיש חילוק בין הכחשה להזמה אלא למאי דמיקרי אותה עידות כמו גניבה וטביחה ואכילתה וחזקת אבהתא דדוקא בגניבה כשרים משום דהזמה הוא קידוש אבל גבי אכילתה ואבהתא דהוי הכחשה ואין כאן קידוש ראוי שיפסלו מספק אבל לעידו' אחר הדין שוה בין בהכחש' בין בהזמ' דלא אמר'למפרע הוא נפסל אלא שאינו מטעם א' דבהכחשה האי טעמא דאיכא נפסלים דהשתא אפי' מכאן ולהבא' אמר' זו באה בפני עצמה מעידה וזו באה בפני עצמה כ"ש למפרע שאינו נפסל כיון שהוא עידות אחרת ובהזמה טעמא דאינם נפסלין למפרע משום דאין לך בו אלא משעת קידושו ואילך:

בא"ד דאין נראה דנקט לקוחות דוקא כו' וקשה דמה נפקא הא התוספות הקשו מדאכשר רבא הכא עידי גניבה והתם קאמר עידות מוכחשת הוא ואפילו תימא דנקט לקוחות דוקא הא לא מתרץ אמאי מכשר עידי גניבה דהתם ליכא פסידא דלקוחות ויש לומר דעיקר קושית התוספות לא היתה אלא מדרבא גופיה מיניה וביה דבפרק חזקת קאמר עידות מוכחשת ונפסל לשעבר והכא קאמר מכאן ולהבא· ולזה היה אפשר לתרץ דלא קאמר מכאן ולהבא אלא כדאיכא פסיד' דלקוח' ולהכיו קאמר התם עידות מוכחשת משום דליכא פסידא דלקוחות והאי דמכשר עידי גניבה הוה אפשר דללשנא דקידוש קאמר· והכי משמע דעיקר תירוץ זה לא הוי בלא לקוח' מ"ש רבא מכאן ולהבא· דהא הרמב"ן בשיטת תירץ האי תירוצא דדוקא היכא דאיכא פסידא דלקוחות· ודחי לה משום דבגניבה וטביחה קאמר רבא מכאן ולהבא כו' יע"ש:

ד"ה אין לך בו אלא משעת קידושו ואילך כו' ולפי זה הוה מצי למימר דאיכא בינייהו כו' ק' דא"כ לפי סברת המקשה דרבא ס"ל כרב חסדא ובהוכחשו שני עדים למפרע נפסלים תרי כיתי עדים בין הראשונים בין השנים מספק ואיכא נאמנים להוציא לליש' דקידוש היכי קאמר בגמרא לקמן דאם הוזם על הטביחה ולא הוזם על הגניבה דעל הטביחה דאיתזום איתזום ועל הגנבה נאמנים ומשלם כפל

(דף ע"ו ע"ב) על פיהם והא בתוכחתו איכא כמאתים להוכיח וכבר תירצנו לעיל :

תוספות ד"ה כל העומד ליזרק כזרוק דמי כו' ומפרש ר"ת דר' הושעיא לית ליה כל העומד ליזרק כו' איכא למידק דלמאי איצטריך ר"ת להאי תירוצא כיון דהוא גרים ושני אמאי פופנא את הארבעי' ותו לא והיינו משו' דהוי התראת ספק · דכיון דאסור לזרוק הדם ודאי דלא יזרוק · ובמ"ש התוספות בסוף הדיבור ומעתה אין קושיא לר' הושעיא מהך דהכא דהוי שחיטה ראויה משום כל העומד ליזרק כו' דלע"ג דהכא נשפך הדם מכל מקום בשעת שחיטה היה ראוי ליזרק · אבל הכא דאיכא איסור אותו ואת בנו לא תאמר השתא כו' וכן מצאתי שכתב הרשב"א גם בשמעת אותו ואת בנו יע"ש והוי בוניא דשמעתין כדברי ר' הושעיא ובמסקנא דהתם · ואפשר דלא הוצרך לכל זה אלא לאידך גרסא :

(דף ע"ז ע"ב) **תוספות** זה בנה אב כו' וק' לר"י דלקמן אמר דלר' אליעזר אתי דרבא כו' ע"כ וכר"ש"י בא ליישב קושיא זו כמה שכתב לקמן ד"ה דאיעבר מקלוט כו' והיא פסולה דבנו דנפקא ליה לר"י מכבשים משמע לרבה קשה כו' :

(דף ע"ז ע"ב) **גמרא** ובלאו לרבות והתניא שור או כשב כו' פרט לכלאים כו' הקשה הרב מהרש"א ד"ה דף כ"ו דמשמע דס"ל למקשה דאו יתירא למעוטי אתא ולא אתי לרבויי וא"כ תקשי ליה פוכא דברייתא דמצריך הני תרי או חדא למעט כלאים וחדא למעט נדמה דלשתוק קרא מחד או דבחד או שני למעט נדמה הדומה קנת דהא מנורה שוה דבכור דהעברה דבכור ילפינן כלאים ונדמה גמור וחד למעוטי נדמה הדומה במקצת ותרי או למה לי וליכא למימר דאי לא כתיב אלא חד או ה"א דאתי למעט כלאים ואע"ג דלא איצטריך לגופיה דהא מבכור ילפינן מ"מ ה"א דאיצטריך למידק דוקא כלאים ממעטינן אבל נדמה לא ולהכי איצטריך או אחריתי דהא ליתא דכיון דלסברת המקשה כל או אתא למעט א"א למידק מיניה ריבויא ע"כ וי"ל דהמקשה כדהקשה וכל או לרבות אין כונתו אלא לברר טעמא דבריתא בטעמא דדרשינן לרבות או למעט לא הוה אלא מעניינייה דקרא וכיון שכן קשיא ליה אמאי לא אמרינן מדרישא לרבו' סיפא נמי לרבות ואין הכי נמי דס"ל דפעמים אמרינן לרבות ופעמים למעט וכולא טעמא מענייניה דקרא וכיון שכן לא קשיא ליה בברייתא אמאי איצטריך תרי או · גם הקושיא הב' שהקשה לפי' רש"י דבבנין אב דרבא הוי משה כשבים כו' יע"ש יתישב עם זה התירוץ :

תוספות ד"ה גבי נגיבה דכתיב שור כו' וא"ת בלאו הכי ה"מ למיא' גבי נגיבה דכתי' שה למעט וק' דאמר לקמן הא דאמר רבא כל מקום שנאמר שה כו' למאי הלכתא אי לקדשים כו' ופי' רש"י דכתיב בהו שה בבלבות בפ' כשבים או לשה בכבשים כו' וכיון דבקדשים כתיב בהו שה א"כ יוש חילוק יש בין נגיבה לקדשים וי"ל דלא כתיב בהו או גבי שה כדכתיב גבי נגיבה דבנגיב' דכתיב או סמוך לשה איכא למדרש דאתא לרבות אבל גבי קדשי' דלא כתיב סמוך לשה דרשינן למעט :

באר וי"ל דמילתא דרבא לא איתמר אלא היכא דכתיב שה לבדו כו' הקשה הה' מהריב"ל דאמאי לא משני כשהקשה בגמרא קשיא כלאים שה כתיב ואמר רבא כו' דההיא דרבא לא הוי כדכתיב שור בהדי שה ע"כ · וי"ל דודאי כונת התוספות דכיון דאיכא שור בהדי ואי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם לא איצטריך לבנין אב דרבא דבלאו הכי דרשינן למעוטי כלאים · והאי תירוצא לא איתחדש לן אלא בתר דאשכחן תרתי דבכרי דלאו דנגיבה דרשינן לרבות ואו דקדשים דרשינן למעט מחמת הכרח זה אנו מוכרחים לומר מענייניה דקרא ונמצא דכל שאין כלאים יוצא מביניהם א"א יכול לרבות כלאים ואז הא' חילוקא דבנין אב דרבא לא הוי כל היכא דכתיב שור כמו שהקשה עוד הרב הנ"ל דאמאי איצטריך לבנין אב דרבא ואמאי לא הקשה מברייתא דקדשים דרשינן או למעט והכא גבי נגיבה נמי איכא או ואמאי מרבינן כלאים ע"כ וזו איכא קושיה אחר המתילה דהמקשה הגם שאת איכא קרא אחרינא דמרבינן כלאים אבל כתר דמייתי האי בנין אב דרבא דקאמר כל מקום שנא' שה להוציא את הכלאים א"כ גניבה נמי בכלל

(דף ע"ח ע"א) ומשני משום דאמר קרא או להכי פריך מברייתא דקדשים דדרשינן או למעט:

גמרא והא גבי קדשים כו' אדרבא מדרישא לרבות סיפא נמי לרבות · הקשה הרב מהרי"ב ז"ל ואמאי לא אמרינן דלחומרא מרבינן ולא לקולא כי היכי דכתבו התוספות דלחומרא מקשינן ע"כ והוה אפשר לתרץ דה"ם התוספות היינו דאי לא כתיב שום או היה ראוי למעט משום דלחומרא מקשינן · אבל לבתר דאיכא תרי או"ין אין ראוי למימר דלחומרא מקשינן דאם כן לא ליכתיב שום א"ו והוה אמרינן הכי דלחומרא מקשינן · אלא שאין זה תירוץ דהא אי לא כתיב שום או הוה אמינא דלחומרא מקשינן אבל לא מרבינן אלא כלאים אבל השתא דכתיב תרי או מרבינן כלאים וכדמה והשתא לא יקשה המקשה דלא צריך ריבוי לכלאים וכדמה דכדמה מפיק ליה מק"ו דכלאים · וי"ל דלא דמי הא דכתבו התוס' לחומרא מקשינן דבשלמא התם דלא כתיב שום א"ו והוה אמר קרא שור כשב עז כיון דכשב הוא בין שור לעז איכא למימר דתיבת כשב קאי אדלעיל מיניה דהיינו שור וממעט כלאים ולא אמר דקאי אעז דלקמיה ומרבי כלאים משום דלחומרא מקשינן אבל הכא דאיכא תרי א"ו אין וחד הוי למעוטי וחד הוי לרבויי הכא ראוי לומר דילפינן סיפא מרישא וכמ"ש בגמרא אדרבא מדרישא לרבות הכי נמי ראוי למדרש סיפא לרבות דטפי ראוי למימר סיפא דומיא דרישא ולא איפכא:

גמרא השתא כלאים איתרבי כדמה מבעיא · הקשה הרב הנז' ומאי קושיא איכא דאי לא הוה או ראשון הוה ממעטינן כלאים וכדמה השתא אי הוה חד א"ו והוה מרבינן כדמה לבד דתפסת מועט תפסת לכך איצטריך תרי או לרבות כלאים נמי ע"כ וזו אינה קושיא כלל דודאי כשם שממעט משור וכשב כלאים וכדמה כך בדכתב או מרבה הכל מאי דממעט קרא דהא לעיל גבי גניבה לא כתיב אלא חד או ומרבה כלאים וכ"ש כדמה וכדאמ' לעיל שאני הכא דאמר קרא א"ו לרבות את הכלאים:

רש"י מדסיפא למעט כו' ואי לרבות כדמה · ק' דכיון דקאמר דלרבות א"א משום דכלאים יוצא מהם ודאי אתי כלאים וכדמה וא"כ ודאי אתי או למעט דלרבות לא איצטריך וא"כ היך אפשר לומר לרבות כדמה ותו קשה דכיון דמסיפא עצמה מתרבי כלאים. וכדא' ברש"י ליתא משום דכלאי' באים מהם א"כ למאי איצטריך למימר מרישא · ותו כיון דהאי ק"ו אמר בגמרא בהדיא אמאי העתיק רש"י כאן לשון הגמרא ומאי נפקא מינה · וכמו שהקשה קושיא זו מהרי"ב ז"ל · וי"ל לכל זה וראשונה דמעולם לעניין כדמה מה שכלאים יוצא משניהם או אינו יוצא אינו מעלה ומוריד לרבות או למעט לעניין כדמה דהא כדמה הוא מין במינו אלא שאין הולד דומה לא לאביו ולא לאמו וא"כ אין הכרח בקרא מדכלאים יוצא או אינו יוצא דאימא לרבות או למעט ורש"י הרגיש דבגמרא אמר מדסיפא למעט רישא נמי · משמע דאי הוה אפשר למידרשי לרבו' לא אמר הכי והא אפשר למימ' דאתי או דסיפא לרבו' כדמה ואין קושיא מעתה מה שכלאי' יוצא מבין כשב ועז וכמ"ש והא דלא הקשה רש"י ק"ו מסיפא עצמה כיון דכלאים יוצא אפשר דיש לדחות דמגופיה דקרא בלא שום או איכא למימר דלחומרא מקשינן ולהכי אתי או דשור וכשב לרבויי להכי קאמר כיון דמרישא מתרבי כלאים כו' הא כל עצמה של קושיא זו אינו אלא לומר דכולי' קרא אתי לרבויי וכמ"ש וא"כ כיון דמריש' מתרבי כלאים כו' כמנא דאין כל זה עניין למ"ש בגמרא בסמוך:

שוב ראיתי להרב מהרש"ך שכתב על פי' רש"י בלשון זה וז"ל כוונת המתרץ דמ"מ א"א לומר דא"ו דסיפא דאתי לרבות דאי אמרת לרבות כלאים לא איצטריך ואי אמרת לרבות כדמה כיונא דא"ו דרישא אתי לרבות כלאים הא אתי מכ"ש דכלאים. ולא איצטריך ריבוי אלא ודאי אתי או דסיפא למעוטי · ומדסיפא למעט רישא נמי למעט כו' וא"כ כתב ז"ל ואחר שהכריח מכח מה כפסק שהוא הכרח גדול מה ראה כשהקשה לו המקשה מדרישא לרבות לתרץ תירוץ קצר ואמר דא"א דאתו תרווייהו לרבות כיון דכלאים איתרבי כו' דמשמע דאי לא הוה כתיב אלא חד א"ו לא הוה משמע כדמה דפשטא דקרא משתמעי בכלאי' והיתור דב' אוין מוקמינן חד לכדמ' וכ"ע ע"כ ואני תמה לא ידעתי כלל מה הוקשה לרב כיון דהמקש' הקשה.

הקשה איפא תרווייהו לרבות אין כאן קושיא כי אם זאת השתא כלאים איכא כו' ועוד היה לו להקשות ו"א הקשה · ודברי הרב צריכין תלמוד :

תו כתב הרב הנזכר על דברי התוספות בדיבור זה וז"ל ותו איכא למידק במ"ש מדרישא לרבות דהיינו דאו ראשון כתוב במקום שביולא בו במקום אחר ראוי לדורשו לרבות כו' דבשלמא במאי דקאמ' מדסיפא למעט צריך לומר במקום שביולא בו במקום אחר לפי דהכא ראוי לדורשו לרבות כיון דלחומרא מקשינן אבל גבי מדרישא לרבות אין צריך לומר כיולא בו במקום · דאפי' הכא כמי ראוי לדורשו לרבות ע"כ והנר' לע"ד שהתוספות רוח אחרת עמם בכל זה שהם הרגישו על פי דבריהם שכתבו דלחומרא מקשינן אמאי לא אמר הכא דתרי אווין אלו לחומרא מקשינן והיכי פליגי מקשה ומתרץ אי אמרינן רישא דומיא דסיפא או סיפא דומיא דרישא · מעין מ"ש מהריב"ל וכמ"ש לעיל · ולא תירוצו מעין מה שתירצנו לעיל והיינו דמ"ש לחומרא מקשינן היינו בתיבה אחת שאפשר לפרשה באחד משני פנים או דקאי ארישא או אסיפא · מעין אותם כתובים שאמרו חז"ל שאין בהם הכרח בהא אמר' לחומרא מקשינן אבל הכא דכתיבי ב' או"אין ולמדנו שני דברים בהא אמר' או סיפא דומיא דרישא או רישא דומיא דסיפא והיינו דקאמ' התוספות ומשני מדסיפא למעט כלו' כיולא בו במקום אחר ר"ל כיון שראוי לדורשו כפני עצמו רישא וסיפא ומצנייהו דקרא · סיפא ראוי לומר שבא למעט הכא נמי ראוי לומר כיון דסיפא למעט רישא נמי והמקשה הקשה אדרבא מדרישא כו' ולהכי הוצרך למימר בכל · אחד כיולא במקום אחר שבא לומר שהם ב' ענייניס נפרדים :

ומ"ש עוד הרב הנזכר בקושית התוספות וא"ת ולא לכתוב אלא ההוא או דבין כשב ועז כו' והקשה ג"כ דלא היה צריך להקשות זאת הקושיא ולתרצה דמ"ש כבר נתבאר ע"כ · ואחר המחילה דעת שפתי התוספות ברור מללו וי"ל אפילו הוה כתיב גבי כשב ועז הוה דרשינן לרבות כלאים דהיינו לחלק כמ"ש לעיל בא"ו דרישא דהוה דרשינן לרבות אבל באו דסיפא כיון דכתיב גבי כשב ועז ומסתמ' אתי למעוטי הוה סלקא אדעתייהו דתוספות דראוי היה לדורשו למעוטי ותירצו דאפילו הכי דרשינן לרבות אילו הוה חד מטעם מ"ש לחומרא מקשינן ואתי או לרבויי :

תוספות ד"ה והא גבי קדשים דכתיב שור כו' תימה מה ריבוי צריך כו' · אין להקשות דמאי קושיא דכיון דהמקשה ס"ל דתרי ריבויי צריכי חד למעוטי כלאים ות׳ לבדמה וכדאמר בסמוך מדרישא לרבות סיפא לרבות · · או יהיה מטעם מ"ש מהריב"ל דאי הוה חד הוה שריכן לבדמ' או מאיזי טעם שיהיה אם כן ג"כ צריך ריבוי דשור או כשב לרבויי זו איכא קושיא דאפי' תימא הכי אכתי או דכתיב גבי כשב או עז מייתר :

תו ראיתי מקשים דמאי מקשו התוספות דמה ריבוי צריך דאימא דאי לא כתיב או הוה מספקא לן אם לחומרא מקשינן או לקולא להכי איצטריך או לרבויי לאשמועינן דלקולא מקשינן ע"כ וי"ל דלא צריך או דהא כמו דדרשינן לעיל מענייניה דקרא ואמר' דהיכא דאין אתה יכול להוציא כלאים מביניה' או אתי לרבוית הכא נמי אם לא כתיב שום או בקרא אמר' הכי כיון דכתיב שור כשב שאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם אתי עז גבי כשב דאתי לרבויי דלא גרע מתיבת או דאתי לרבויי : (דף ע"ח)

תוספות ד"ה עד שיהא שור ובכורו שור כו' דאי לא כתיב אלא בקדשים הוה ילפינן בכור מקדשים והוה ממעטינן אפילו יש בו מקצת סימנים ע"כ · הקשה הרב מהריב"ל דהיכי מצינן למימר הכי דהרי כתבו התוספות לעיל דמאי דממעטינן אפילו כדומה במקצת בקדשים הייט משום מיעוטא דבכור אבל אם לאו מיעוטא דבכור ה"א דבקדשים לא ממעטינן אלא כדומה גמור ע"כ · וי"ל דמ"ש התוספות לעיל הוא דלעולם הסברא הוא דממעטינן אפילו דומה במקצת כדי לתרץ קושיתם דהקשו דמה ק"ו צריך כיון דאמר דא"ו למעט אתא משמע דאי לאו קרא לא הוה ממעטינן ולזה תירצו

דצריך הק"ו דאי לא הוה הק"ו ה"א מן הבקרא הוה ממעטינן אפילו דומה קצת דאם לאו ג"ש לא הוה ידעינן חילוקא דבדמה גמור לבדמה קצת ואם כן צריך הק"ו כדי לרבות דאי אמר' דהוצרך קרא למעוטי היינו משום הג"ש וא"כ אי לא כתיב מעיטא בבכור הוה יליף בכור מוקדשים והוה ממעט הכל אפילו דומה קצת ואו לא היינו צריכין הק"ו ואם הוצרך לק"ו היינו משום דיש לו הג"ש ותדע שכן הוא דאי לאו ג"ש ה"א דכי אתא קרא דקדשים למעט הוה ממעטינן אפילו דומה קצת ולא אמר תפשת מועט כמ"ש מהרי"ל דאי לא תימא הכי לשתוק מרבויא דבכור ולא ליכתוב אלא מיעוטא דעד שיהא שור ובכורו שור ולא הוה ממעטי' אלא כדומה גמור דתפשת מועט· אלא ודאי מדאיצטריך לרבויא דאך בבכור משמע דאם לאו רבויא הוה ממעטינן אפילו דומה קצת דלא הוה ידעינן חילוקא בין דומה קצת לבדמה גמור והג"ש השמיענו האי חילוקא· עוד הקשה הרב מהרי"ל בפשט הגמרא קושיות רבות והם קלי הישוב ולאפס פנאי לא כתבתי הישוב להם:

תוספות

ד"ה לטמא שנולד מן הטהור פי' בקונטרים דר' יהושע פליג אד"ר שמעון ראוי לדקדק מי הכריחו לרש"י לפי' דר"י פליג אדר"ש כיון דסוגיא דבכורות מוכיח דלא פליגי וגם מוכח התם פי' אחר מזה שפי' רש"י כאן בדברי ר"י· עוד צריכין ישוב דברי רש"י שפי' שם בבכורות כמו שפי' התוספות הכא ואם כן דבריו סותרין אלו את אלו· ויראה שרש"י ז"ל דקדק מדקאמר הכא והתם בבכורות אין דקי"ל דאיעבר מקלוט וכרבי שמעון והתם קאמר דאיעבר מקלוט ואליבא דרבי שמעון משמע דלא ס"ל לרבי יהושע כרבי שמעון אלא הוה מיקל יותר ולא קראו טמא אלא משום סברת רבי שמעון משמע דלדידיה הוי טהור דאם לא כן הוה ליה למימר סבר לה כרבי שמעון· אלא דאכתי הייני יכולין לומר דלרבי שמעון דומה במקצת סימנים טמא משום דבעינן ראשו ורובו ולרבי יהושע טהור אלא דלבתר הכי מייתי בתלמודא התם בבכורות ההיא ברייתא דרבי שמעון דלא הוה ידע לה מעיקרא דקאמר גמל גמל ב' פעמים א' הנולד מן הגמלה וא' הנולד מן הפרה אסור ואם ראשו ורובו דומה לאמו מותר באכילה· ואם איתא שזו היא סברת ר"י ולא פליג אלא אי בעי ראשו ורובו דומה לאמו או סגי במקצת סימנים ה"ל למינקט ר"י כדרשת ר"ש מיוס גמל גמל ב' פעמים כו' ואם דומה לאמו במקצת סימנים מותר באכילה· מדקאמר להפך זה אי אתה אוכל אבל אתה אוכל הבא בסימן א' משמע דלדידיה אתי קרא להתיר הבא בסימן א' והיינו גמל שבא בסימן א' של היתר כל שעיבורו מן הטהור הפך סברת ר"ש דאתי קרא לאסור קלוט אפילו עיבורו מן הטהור ואין ספק דמאי דאסר ר"ש גמל בן פרה היינו אפילו עיבורו מדקאמר ואם ראשו ורובו דומה לאמו מותר ואם הוי עיבורו מן הטמא אפילו טהור גמור הבא מן הטהור ועיבורו מן הטמא אסר ר"י וכ"ש ר"ש דמחמיר יותר· ולהכי כדקאמר בגמרא הכא דאי עבר מקלוט כר"ש הוצרך לפרש מאי איכא בינייהו בין ר"י לר"ש והוצרך לפרש רש"י דהיינו דאיכא בינייהו והיינו קלוט הבא מן הטהור דלא כימא כדסליק אדעתין מעיקרא:

בא"ד

ועוד משמע התם דטעמא דר"י משום דקסבר זה וזה גורם אסור כו' ע"כ משמע דמקשי' על רש"י דלדידיה דקלוט מותר באכילה לא מיקרי זה וזה גורם דזה וזה גורם היינו שבא מן המותר ומן האסור ולדידיה בין אביו בין אמו מותרי' הם וכן הקשה רבי' פרץ על רש"י· ואין זו קושיא על רש"י דכיון דגלי לן ר"י יכול כשם שאני מכשיר בו כך אני מכשיר בבנו כו' כמנא דכיון דחילק קרא בין הקלוט הראשון שלפי שאביו ואמו טהורים לפיכך הוא טהור אבל הבן הוא אמו טהורה ואביו קלוט גמור וכיון שזה וזה גורם ולא הוי כאביו שהוא בן שור לפיכך אסור:

סליק

גמרא . אמאי עין תחת עין ממש כו' הקשה הרב מהרש"ל בי"ד סימן רל"ה ח' קושיות ולא תירץ להם ואענה אף אני חלקי כפי מה שיורוני מן השמים ליישב הקושיות א' לא ראשונה הקשה למה לא אמר ותו הכתיב כאשר שמקשה כן למטה ע"כ · י"ל דמעיקרא צריך לידע מציאות הרפואה היכן הוא בשוט שהוא ממון ולא עין ממש ואם יהיה הראיה מבוארת בלי שום פקפוק אין כאן קושיא מידי דקאמר קרא ואיש כי יכה ולא פריך לה למטה אלא משום דהילפותא איכא אלא מן הג"ש ממכה מכה כו' ואין הראיה כל כך מפורשת · א"נ דהמקשה ידע הברייתא דיליף ממכה מכה אלא דלא ידע מהי מכה וזהו קשה ליה אילו תאמר ממכה בהמה ישלמנה כו' ומכה כו' בקטלא ומחמת זה הוה ס"ל דהיינו ודאי מאיש כי יכה כו' דיליף ממכה בהמה כו' ולהכי לא פריך מהאי קרא כיון דהג"ש הוי מהאי קרא אבל כשפירשו בגמרא דהיינו ממכה נפש בהמה כו' וסמיך ליה ואיש כי יתן כו' להכי פריך ואיש כי יכה כו' · ב' הקשה בדקאמר בגמרא הי מכה כו' אמאי לא סליק אדעתיה תחילה מכה נפש בהמה וסמיך כו' שהרי פסוק זה קודם בפ' ע"כ וי"ל דכיון דלא כתיב מכה ממש אלא כתיבת מום להכי סליק אדעתיה מכה בהמה דכתיב מכה בהמה ומכה אדם · ג' כשהקשה תהוא בקטלא כתיב אמאי לא תירץ ומת במיון כמ"ש למטה בפסוק ואיש כי יכה כל נפש אדם כו' ע"כ · וי"ל דבקרא דמכה אדם כו' דרשינן לעיל דף ל"ה לכדתנא דבי חזקיה לא תחלוק כו' אלא לפוטרו ממון משום דבקטלא איירי ובהכתנקים דף פ"ד מוקי האי קרא במכה אביו בין כך ובין כך אבו מוכרחים למימר דבקטלא איירי ובקרא דאיש כי יכה לא פריך דאימא דבקטלא איירי ובמ"ש רש"י ולקטלא לא אתא קרא אלא לראשי אברים כו' ולא פריך אלא דאימא שימות אותו אבר ד' הקשה ודקארי לה מאי קארי לה לא דאה שבכר איתקש ע"כ וי"ל דמעיקרא פריך והכתיב ואיש כי יכה כו' י"ל כיון דמשמעות עין תחת עין הוי ממש וגם איכא קרא דאיש כי יכה דמשמע הכי כמי אין ראוי לדחות משמעות ב' מקראות מפני הג"ש דאיכא למימר דאולי אתא לענייגא אחריגא ומשני דהכא כמי איכא תרי ילפותות דאיכא למימר ממון ודחיין המשמעות מקמייהו חדא דהא איתקש ועוד קרא דכאשר יתן מום באדם כו' שהוא ממון וכדאמר לקמן דבי רבי ישמעאל כו' אין נתינה אלא ממון כו' · ה' הקשה האי כתיב בתריה לא הוצרך כלל בברייתא ועוד הוי ליה תלתא קראי כו' ע"כ וי"ל דלקמן אמר דבי רבי ישמעאל קרא יתירא דרש מיבדי כתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כו' כן יעשה כו' למה לי שמע מינה ממון · והייבו פירושא דשמעתתא דילן דקאמר כתיב בתריה כן ינתן כו' כלומר דהאי קרא הוא גלויא דקרא דכאשר עשה · ולהכי מעיקרא לא מייתי אלא האי קרא דכאשר עשה כו' דקרא דכן ינתן כולא חדא מילתא דהייבו פירושא דכן יעשה כו' ולהכי תנא דברייתא לא מייתי כי אם תרי קראי · ו' ואכתי מבעיא ליה לא תשקול מיניה ממונא כו' ומאי קושיא אפילו תימא הכי מדאיצטריך משמע דלגבי עין לא אמר הכי ע"כ כבר כתישב קושיא זו שם ועד בשתק כאמן שקודם ראותי דבריו תירצתי כן יע"ש מה שכתב בתירוץ ראשון ואע"פ שהרב כתב שהיא סברא קלושה הכי אשכחן בגמרא פ' אלו נערות דמצריך בגמרא תרי קראי דלא תקחו כופר כו' ואמר אם הוה אמר קרא דשוגג ה"א שאני התם דליכא איבוד נשמה כו' · ז' לפי דעת המקשה שהיה סבור דקרא אתא למימר לא תעביד ביה תרתי הכ"ל דרשא דלא תשקול ממונא ותפטריה · וי"ל דהמקשה לא ביאלס ממנו הדינין אלא הדרשות מהיכא נפקא לן לא ידע להכי הקשה מעיקרא דדילמא אתא קרא לדרשא דלא תעביד ביה תרתי וכדקאמר ליה המתרץ דכ"ל מקרא מכדי רשעתו הדר פריך דדילמא אתיא דלא תשקול ממונא ותפטריה · ח' הקשה למה איכו מפרש מאשר הוא רשע למות אבל אתה לוקח לראשי אברים ומדכתיב לנפש רוצח לא תשקול מיניה ותפטריה ע"כ וי"ל דמעיקרא דרשינן קרא לגופיה ואי מייתר דרשינן לראשי אברים ותיבת אשר הוא רשע למות איצטריך לגופיה דלא כימא כיון דאיכא איבוד נשמה ה"א דתשקול

דתשקול מיניה ממונא ותפטריה וכדאמר באלו נערות דף ל"ו להכי איצטריך למימר אשר הוא רשע למות ולהכי אין ראוי לפוטרו בממון אבל תיבת לנפש רוצח הוא מיותר דכבר בהכי מיירי קרא דלעיל דקאמר כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח כו' א"כ ה"ל למימר ולא תקחו כופר כו' לנפש רוצח למה לי אתי לדרשא ומשו"ה מוקמי' ליה לרבוי אברים :

גמרא הכאה הכאה קא אמרי'ש מקשי' דאמאי לא יליף איש כי יכה כל נפש אדם ומכה בהמה ישלמנה והיינו מכה מכה · ואין צריך דמוס ע"י הכאה כא · ותירצתי זה דשאני הכא דכתיב יומת ומשמע מיתת אבר · ואח"כ מצאתיו גם' לתוס' אבירים יע"ש :

תוספות ד"ה מכה בהמה ישלמנה כו' וא"ת וכיון דמג"ש קא יליף כו' הקשה בלתם אבירים דמשמע מדברי התוס' דאילו הוה יליף ממוכים לא קשה מידי והא הוה אפשר למילף ממוכים מקרא דכאשר יתן מום באדם כן ינתן בו ומכה בהמה ישלמנה · מה מכה בהמה לתשלומי' אף מכה אדם לתשלומים כו' ומייתי ראיה מההיא דריש השואל את הפרה דף צ"ו דאמ' וי"ו וכי ישאל מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ע"כ וי"ל דכל דאכן מגינן למילף תחתון מעליון ילפינן דהבי אתי שפיר דהמלמ' אתי ראשון ובתר הכי אתי תלמיד אלא דכשאי אפש' ללמד תחתון מעליון ילפינן עליון מתחתון וק"ל וכן נרא' מדברי התוס' ממה שכתבו בפ"ק דסנהדרין דף ט"ו ע"ב ד"ה אימא לקטלא הוא דאתא כו' וי"ל דהתם בהמה כתיב בתריה לאקשויי בהמה לאיש כו' יע"ש :

תוספות ד"ה מאי חזית דילפת ממכה בהמה כו' איצטריך דלא כילף ממכה בהמה · הקשה בל"א דאיך תיסק אדעתין למילף אדם מבהמ' הא יותר איכא למילף אדם מאד' ע"כ וי"ל דכנת' לא אמר אלא מאי חזית דילפ' משמע דשקולין הן הילפותות דאי ילפת אדם מבהמ' אין הכי כמי דאיכא שוים אדם ובהמה אבל הוי נזיקין מנזיקין ואם ילפת אדם מאדם אע"ג דאיכא שוים מצד אחד דהוו נזיקין ממיתה אבל הם שוים מצד אחר דהוו אדם מאדם כמצא דשקולין הם · ולהכי קאמר מאי חזית ולא קאמר ואמאי ילפת אדם מבהמה כו' דאי · ומאי דקאמר אדרבא דכין אדם מאדם דלפי מאי דקאמר דכין נזיקין מנזיקין פריך אדרבא ואין הדבר מוכרע · ומ"ש ועוד אמאי לא תירצו התוספות מקרא דכאשר יתן מום בו' ע"כ ליכה קושיא כלל כיון שכבר מחקו התוספות אותה גירסא והא כתיב ואיש כי יכה כו' לא גרסי כמי האי דרשא דאיש כי יתן בו' כן ינתן בו' וכיון דהאי תנא דבריתא לא ס"ל האי דרשא היכי הוה אמר לה התוספ' ואי קשיא הא קשיא על דברי התוס' דאמרי' מ"מ איצטריך דלא כילף ממכה בהמה · והא אין אדם דן ג"ש מעצמו והכא ודאי דהאי ג"ש הוה דתיבו' הכאה הכאה וקאמ' בגמ' דכילף מאד' כו' ואי כל עצמו של ג"ש לא אתא אלא כי היכי דלא כילף לישתוק מעיקרא ולא כימא ג"ש מהכאה הכאה כלל ועיקר ואכן לא ילפינן לא מאדם ולא מבהמה ומשמעותיה דקרא ממילא ידעינן דהוי עין תחת עין ממש ואין לומר דאיצטריך לההיא דרבא דפ' אלו נערות שכתבו התוס' בדיבור הבא אחר זה דהא התוס' תירצו דרבא דקאמר הכי לא ס"ל כהאי תנא דבריתא דילן וי"ל דאיצטריך למימר הכאה הכאה דהא אי לא הוה אמר האי ג"ש כלל בהכרח היה מוכרח למימר ג"ש דמכה מכה לההיא דרשא דתנא דבי חזקיה דהייכו לקטלא וכדאמ' התוס' לעיל ד"ה מכה בהמה ואכן לא הוה ילפינן ההיא דרשא דתנא דבי חזקיה והוה ילפינן לממון וכל קושית הגמ' דפריך לעיל אילימא מכה בהמה כו' ומכה אדם לא הוה שא דההוא בקטלא כתיב והייכו משום דאיצטריך לתנא דבי חזקיה וכמ"ש התוספות · משמע דאי לא הוה דרשינן ההיא דתנא דבי חזקיה לא הוה ק' מידי · להכי איצטריך למימר הכאה הכאה מלבד ההיא דמכה מכה כי היכי דכילף ההיא דמכה מכה לקטלא דהייכו דרשת תנא דבי חזקיה דרשת לממון מהכאה הכאה דילפינן אדם מאדם כו' · ואין להקשות על דברי התוספות דהיכי אשמועינן דילפינן האי דרשא דאדם מאדם · ולא אדם מבהמה דלגמלם קשה מאי חזית וכדאמ' לעיל דהשתא קיימינן בהאי סברא דדכין אדם מאדם ולא אדם מבהמה דפריך בגמרא אימא הכי :

תוספות

תוס' ד"ה מדה מדה למה לי וא"ת דרב כו' ומאי קושי' מאי דקאמ' למה לי היינו משום דהאי תנא דברית' דריש לעביין דעין תחת עין דהיינו ממון ולהכי קאמ' דכיון דכאמ' לא תקחו כופר תו לא איצטריך דרשא דמדה מדה כו' וי"ל דבגמ' אמר התם · דף ל"ה דבהאי דרשא דמדה מדה לא מצי' למידרש אלא משום דלא איצטריך להכאה שיש בה שוה פרוטה משו' דהוי כתשלומין וא"א למידרש דרשא דרב' דהיינו בחייבי מלקיות כו' דמשמע דקי אמרת דהאי דרשא דמכה מכה איצטריך להכי דהיינו להכאה שיש בה שוה פרוטה תו לא שייך למימר אם אינו עניין להכאה שיש בה שוה פרוטה כו' להכי מקשו שפיר התוספות דהכא משמע דאיצטריך נ"ש דמכה מכה אף לבתר דדריש קרא דלא תקחו כופר · וא"כ היכי דריש רבא התם דרשתו באם אינו עניין כו' וכן כתבו התוספות שם באלו נערות · ד"ה אם אינו עניין כו' יע"ש ואין להקשות אמאי לא הקשו התוס' לעיל על הברייתא דדריש מכה מכה כו' וא"ת דרבא דריש כו' דהא אכתי לא ידעינן פירושא דברייתא דדילמא דה"ה דלבתר דילפינן מקרא דלא תקחו כופר תו לא צריך מכה מכה · אבל לבתר דאמ' בגמ' דפירושא דברייתא היינו דאף לבתר דדרשינן לא תקחו כופר דרשינן האי דרשא דמכה מכה · ק' וא"ת דרבא כו':

(דף פ"ר ע"א)

תוספות ד"ה רב אשי אמר כו' ושאר אמוראי סברי דאותה נ"ש לעניין מיטב ואין להוציא מג"ש עין תחת עין מפשטיה כו' משמע דכל דאיכא ג"ש מפקינן ג"ש קרא מפשטיה אם לא שתאמר דאתא ג"ש למילת' אחריתי · וק' דלעיל בפ' שור שנגח ד' וה' דף מ"א מ"ט דרבנן כאמר שיתה למטה תאמר שיתה למעלה כו' ור"י בשרי"ב ברוקה סבר וכתן פדיון נפשו כתיב כו' ומאי קושיא הרי אתי ג"ש ומפקא קרא מפשטה וכן משמע בדברי התוס' בברייתא שכינו בריש פרקין יכול סימ' את עינו מסמא את עינו ת"ל מכה מכה כו' הרי דאתי ג"ש ודחיא למשמעותיה דקרא · ויש מי שרצה לתרץ דכתב בעל הליכות עולם דף א"נ דכל מקום שאומר כאמר למעלה וכאמר למטה אינו נ"ש גמורה כו' וכיון שאינו ג"ש גמורה להכי אין להוציא מכח ג"ש קרא מפשטיה ושם אמר כאמר שיתה למעלה וכאמ' שיתה למטה כו' · ולא דק דהתם לעיל מוכיח את' פעמים לא יש תיבות לג"ש והוה מביא אותם ע"י תיבות אחרו' כו' וכתב הרב הגדול מהרי"ק בכ"נ ע"ז וכיוצא בזה בב"ק דף ה' אתיא תחת כתיבה ישל' כסף כו' לעביין מיטב והיינו הג"ש שכתבו התוס' דשאר אימוראי סברי לעביין מיטב ואין להוציא כו' כמצא הדרא קושיא לדוכתין דלעביין להוצי' קרא מפשטיה ילפינן הג"ש כל דליכא למימר דאתי למילתא אחריתי:

תוספות ד"ה אלא בדמויק דס"ל לר"א דהוי ככופר כו' וכולהו תנאי ס"ל דדוקא בכופר כו' ע"כ הא דלא אמר' התוספות דכולהו תנאי דפרקין ס"ל כרבנן דר"י בשר"י בן ברוקה דס"ל דאפי' בכופר לעיל דף בדכיזק שיימינן · משום דלא כיחא הכי כהכי תנאי · ולהכי דקי דכ"ע כר' ס"ל ושאני התם דכתי' פדיון נפשו:

(דף פ"ה ע"א)

גמרא אשכחתינהו לרבנן בבי רב כו' במכה כיתנה ליאנד קמיפלגי כו' ק' דלמה להו למימר דקמפלגי בהא אימא דפליגי בהא דת"ק סבר כיון דכתי' ורפא ירפא דרשינן ודאי שיהא חייב ברפוי ושבת איתקש לרפוי ומשו"ה חייב ורק אתי שלא מחמת המכה ור"י סבר דוקא רפוי דתנא ביה קרא מחייב שבת דלא תנא כו' וכ"ת מאי לא מקשינן אתי רק ומהעט שבת · ובהא דמכה אי כתנה ליאנד או לא פתגי לא מיירי בהא כלל וי"ל דרבנן דבי רב לא הוו ידעי הא היקש ומיעוט דרק הוו מוקי לה לבשלא מחמת המכה כברייתא דלקמן והוו מוקי ההיא ברייתא ככ"ע:

רש"י ד"ה ה"ג וחכמי' אומר הקישו הכתוב כו' כ"ע ל"ל היקש' לתלות רפוי בשב' דהא משמע בין לרבנן דבי רב בין לרבה דרבנן בתראי ס"ל לא כיתן ליאנד וא"כ ריפוי ושבת דאינו חייב אסברא הוא' ורפא ירפא לכדרי' כתנה רשות לרופא ורק אתא לשלא מחמת המכה כו' וע"ש מה שתירץ · וכ"ל לא הוה היקשא ה"א דכיון דכתיב ריפוי יתירא ובוה אפשר למדרש לגופיה לומר שיהא חייב דרשינן לגופיה

לגופיה וגבי שבת דליכא קרא לא דרשינן והוה מקיימינן הסברא דלא ניתנה ליאסר וליפטר אבל השתא דאיכא דריש היקישא · וגבי שבת ראוי לקיים הסברא וליפטר גם בירפוי מקיימינן הסברא מכח היקש א"כ בהברת אתי ורפא ירפא לדרשת ר' ישמעאל: בליק

פרק הגוזל עצים דף צד ע"ב

תוספות ד"ה בימי רבי נשנית משנה זו וכו' ור"י אומר דלא תיקן רבי דאין מקבלים אלא מאותם שרוב עסקם ומחייתם בגזל וריבית אבל ממתניתין לא פריך כו' ע"כ וקשה דאם כן מאי פריך מההיא דהניח להם אביהם כו' דאימא דהתם כשאין רוב עסקו ומחייתו בכך · וי"ל דאם כן לישמועינן רבותא פיטור אפילו גבי גזלן עצמו ולמה ליה למיתני גבי בניס ולימא דאי רוב עסקו בכך אפילו הוא עצמו איכו חייב להחזיר · וכ"ת דאתא לאשמועינן חיוב אפילו גבי בנים הייכו תירוצא דגמרא דמשום דקא בעי למיתני סיפא והמקשה לא אסיק אדעתיה האי תירוצא ולא ניחא ליה:

תו איכא למידק לתירוצא דר"י דהאי קושיא דפריך בגמרא עצמה מהאי ברייתא הוה שפי לאקשויי ממתניתין דקתני הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורין מלשלם ומפרש לה בגמרא למר מטעם רשות יורש כרשות לוקח ואיכא יאוש ושינוי רשות · ולמר כשאין גזלה קיימת ואיכא למידק כא אבוהון חייב לשלם כו' וי"ל דשאני הוה משני הגזלנים ומאי ניהו מלוי בריבית בדמפרש בברייתא דלקמן הגזלנים ומלוי בריבית אף על פי שגבו כו' ואפשר דמשום מעשה תיקן רבי ואפשר דאותו מעשה לא היה אלא במלוי בריבית או משום דשכיח טפי מגזלה להכי לא תיקן אלא במלוי בריבית להכי פריך בגמרא מהניח להם אביהם מעות של ריבית וא"ת אמאי לא תירץ ר"י תירוץ זה דלהכי לא פריך ממתניתין דמשלם כשעת הגזלה משום דאיכא האי דקיה כמ"ש וי"ל דאכתי הוה קשה מריבית קנובה היוצאה בדיינים כו' להכי הוצרך לתרץ דלא תיקנו אלא בהנהו דרוב עסקם ומחייתם בכך:

תוספות ד"ה אם עשה תשובה כו' איכמי בדבר המסויים ומקבלים מהם מפני כבודו כו' פי' אביהם קאמר שמקבלים ממלוי בריבית משום דאיכא חילול כבודו ובהכי ניחא דפריך מאי בעי גבי כו' דמשום דליכא תקנה בדבר המסויים ה"ל להחזיר · אם כן קשה מאי האי דקאמר ומקבלים משום דלא שייכא תקנה גבי בנים כו' והא אפילו גבי אביהם לא תקנו בדבר המסויים · לכך בראה דהאי ומשני כשלא הספיק כו' דלא שייכא תקנה כו' קאי אתירוצא דלעיל דאם החזיר ולא קבלו שוב אין כאן כיבוד כו' דקשה להו לתוספות דלא תקשי דאם איתא דאיכא תקנה אמאי חייבים בנים להחזיר ומתרצי דגבי בנים לא שייכא תקנה:

ע"ש ועוד י"ל מאי בעי גביה דאיבעי ליה למוכרו כו' ומדלא תנא לכבודו אמאי חייבין בנים להחזיר כו' תימה דבגמ' לא פריך הכי אלא אי עבד תשובה מאי בעי גביה ולא קאמר אם איתיה גביה אמאי חייבין בנים להחזיר:

ד"ה בבא לצאת ידי שמים בפרק איזהו נשך · ולא שייך לשנויי הכא תנאי היא דהנהו תנאי דהתם קדמו ע"כ יש לתמוה דמאי איצטריך להו לתוספות מטעמא דקדמו דהא הכא פריך לומר דלא עשו תקנה דהא ברייתא קתני אף על פי שגבו מחזירין והיכי הוה מצי לשנויי תנאי היא דהוה משמע דהנהו תנאי פליגי אי עשו תקנה או לא ווה א"א דהא ת"ק דמחייב התם מלקות הוא משום דס"ל דליכא יוצאה בדיינין ולא ניתן להשבון וא"א משום דס"ל דעשו תקנה דאם כן אמאי איכו חייב מלקות כיון דמן התורה איכא יוצאה בדיינין וכי משום שעשו תקנה יתחייב במלקות שפטרתו תורה · ועוד דאף שעשו תקנה חייב להחזיר בבא לצאת ידי שמים וכיון שכן אמאי חייב מלקות כיון דניתן להשבון בבא לצאת ידי שמים:

ובדבור שאחר זה קשה דכיון דהתוספות תירצו דמיירי ברועה בהמות דאחרים וגנב גזה וחלב והגזלה קיימת מה הוצרכו עוד לומר דאיכו חשוד לרעות בשדות אחרים דאין אדם חוטא ולא לו דכבר תירצו קושיתם ואף שתאמר שחשוד הוא מ"מ בריתא משום גיזה וחלב שהגזלה קיימת מחייב ליה וי"ל ד׳ תוספות הוכרחו לזה דלא תיקשי לך דכיון דרועה הוא וחשוד הוא גם לרעות בשדות אחרים אף על פי שאינו שלו א"כ בריתא דמחייב ליה אבל מיכי גנבה קאי דהא סתמא קתני מחזירין למכירין כו׳ ואם כן א"א לתרוצי הגזלה קיימת דהא מחייב לה גם כאין גזלה קיימת והדרא קושיא לדוכתא לכך כתבו דאיכו חשוד לרעות בשדות ואין כאן רק גזלה דגיזה וחלב ומיירי שהיו קיימין וק"ל:

תוספות ד"ה בשבח גזלה דלא הדרא כו׳ מאי דהוצרכו התוספות לכל זה דהוקשה להם מאי חילוק איכא בין שבח שע"ג גזלה בין שבח שלא ע"ג גזלה ותו דמתניתין דהגוזל עצים לא מתוקמא כר"י ובגמרא מוקמינן למתניתין כר"י ותו מתניתין דלבע הא ר"י גופיה ס"ל דאין שינוי קונה כו׳:

ע"ש או משום תקנת השבים הוא מ"ש לעיל דף צ"ד ע"ב גזלה הכשתנית חוזרת כו׳ וא"ת משכתי׳ משום תקנת השבים וכך הוי להנהו אמוראי דס"ל דשינוי לא קני כמו לר"י בשינוי דהדר ע"ש ור"ת מפרש דאין אנו צריכין לר"י טעמא דתקנת השבים כו׳ ולרב זביד כו׳ אבל שבח דע"ג גזלה דשינוי דהדר לא קני הוי דגנזל ע"כ קשה לפי דבריו מתניתין דהגוזל עצים ועשאן כלים שינוי דהדר הוא ואמאי קני דאמר משלם כשעת הגזלה ובגמרא מוקמינן מתני׳ כר"י וי"ל דרב זביד ס"ל באוקמת׳ דרב אשי דמוקי מתניתין לעיל בשנויא דלא הדר ומשו"ה קנה גזלן:

ע"ש וכן נראה דלא צריכי השתא לאוקומי ר"י כב"ש ע"כ וקשה דלפי׳ קמא נמי לא מוקמינן ליה כב"ש דאף על גב דב"ש מיירי בשבח שע"ג גזלה כגון חיטים ועשאן סולת ותיש ועשאן שמן מ"מ כיון דהוי שנויא דלא הדר הוי שינוי גמור והוי דגזלן ולא קאמר דשבח דע"ג גזלה דהוי דנגזל אלא בשינויא דהדר וכן כתבו התוספו׳ לעיל דלר"י שבח שלא ע"ג גזלה הייכו מטעם דהוי שינוי גמור והייכו דלא בב"ש דלב"ש חיטים ועשאן סולת דהייכו שנוי גמור דלא הדר לא הוי שינוי ובמקומו עומד כו׳ גם מ"מ ואם גזל עצים ועשאן כלים או בסרים ועשאן כלים דהוי שינוי דהדר שמא מודה ר"י דמשלם כשעת הגזלה אף על גב דהוי שבח שע"ג גזלה כו׳ דמה להו לתוס׳ אם הוי שינוי דהדר או לא דהא ר"י לא מחלק אלא בין שבח ע"ג גזלה או שלא ע"ג גזלה אבל בשינויא דהדר או דלא הדר לא מיירי בהו אלא ודאי דהוקשה לתוספות אם דייקינן מאי דקאמר בגמרא שבח שע"ג גזלה כמאן לפי זה ס"ל דגזל חיטים ועשאן סולת לא קנה וה"לר"י כדברי ב"ש לכך הוצרך לחלק בין שנויא דהדר ובין לא הדר ונמצא כדקאמר ר"י דבשבח ע"ג גזלה דלא קנה איכו אלא דוקא בשינויא דהדר וי"ל דלא קאי התוספות לאפוקי שינויא דלעיל אלא דלפי זה דר"ת אם לפי׳ קמא ואם לפי׳ כיון דדייקינן מאי דקאמר ר"י בשבח שע"ג גזלה דהוי דנגזל ואי לא תימא הכי ודייקינן דברי ר"י קשה דצריך לאוקומי ר"י כב"ש:

רש"י דא ר"י ולא ר"ש וכ"ש דכרבי מאיר לא מתוקמא דקתני רישא גזל פרה כו׳ הא דאוצרך רש"י להכריח מרישא ולא מסיפא גופא ודאי אתא לאשמועינן דאפילו רישא דאתיא שפיר כר"י דהא בגמר׳ אמר ה"ה לא ילדה ואגב רישא נקטיה משמע דרישא אתי שפיר כר"י ואילו לר"מ לא מתוקמא דאפילו ילדה פליג ר"מ על מתניתין וק"ל:

תוספות ד"ה מני לא כר"י ולא כר"ש הקשה מהרש"ל וכמ"ש מהר"ש אשכנזי לתירוץ התו׳ שכתבו וי"ל דלר"ש אפילו ילדה כו׳ תימא אם כן מכיין לרב פפא דפליגי בשבח שע"ג גזלה דילמא כ"ע מודו דכגזל הוי ובשבח שלא ע"ג גזלה פליגי דהייכו ילדה ע"כ וי"ל דניחא ליה למימר הכי משום דמוקמינן מתניתין דהגוזל כר"י והויא לכל האוקמתות כוותיה אפילו לאוקמתא דאביי דמוקי לה בשינוי

דהדר · והיינו לפי' ר"ת שכתבו התוספות לעיל ואפילו לפירוש קמא · מ"מ לרב וכיד דס"ל לר"י דנגזל הוי כריך ליאתן דשאני שינוי דאית:ית;ין דערק בהאי שינוי ושייך תקנת השבים ולרב פפא אתי מרווח דבכל שינוי דהדר איכא תקנת השבים ומשו"ה הוי דגזלן:

גמרא לא צריכא כגון דגזל ישראל וזבניה כו' מאי תיקון · וכתב הריב"ה בטח"מ סימן שס"ב לפיכך אין מוציאין מיד הלוקח ואם תפס נגזל אין מוציאין מידו · וכן כתב הרמב"ם פ"ב ה' גזלה ואבדה · כלע"ד דלפי מ"ש בהגהות אשירי פרק חזקת דף י' סי' כ"ד גבי מ"ש בגמרא ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי מה גוי אין לו חזקה אלא בשטר כו' ז"ל הגהה ודוקא להורע כחו של ישראל אבל ליפות כחו לא כגון גוי שהיה דר בשכונת ישראל והחזיק עליו בחלונות נ"ע ושוב קנה ישראל מאותו גוי לא אמר הרי הוא כגוי להחזיק באותן חלונות דמה שהחזיק הגוי שלא כדין החזיק לפי שבדיניהם אין אדם יכול למחות שלא יפתח חלונות עליו כו' ע"כ ודין זה בחלוקת שגוי בטח"מ סימ' קנ"ד סעי' כ"ט ל' ועיין מ"ש הרב"י שזו היא סברת הגאון הנזכר שם יע"ש וכו' דלפי הגה' זו ולכל הפוסקי' האחרונ' שפוסקים כוותיה יע"ש נראה שאם ישראל החזיק בחלונות בישראל הדר בשכונתו ושוב מכר בעל החלונות חבירו לגוי ושוב מכר הגוי לישראל · הייכו מ"ש בגמרא דאיבעיא וקאי בתיקו אי אמר' כיון שיש יד גוי באמצע אמר' דהבא מחמת גוי הרי הוא כגוי או דילמא כיון דמעיקרא ישראל והדר ישראל וכה·· הכא כמי איכא לספוקי הספק עצמו אי אמר' דזכה הישר' האחרון מן הראשון ואעפ"י שיש יד גוי באמצע לא אמר' הרי הוא כגוי או לא דאיכא למימר כיון דבא ליד הגוי ואילו בא לפניכו קי"ל כל שאתה יכול לזכותו בדיניהם זכה ואילו בדיניה' אין להם חזקה וא"כ כשמכר לישראל הרי הוא כגוי ואינו מועיל החזקה וכיון דקאי בתיקו יד המוחזק על העליונה ואם בעל החצר בא לבנות ולסתום בפני החלונות ולבנות בתוך שלו אין כופין בידו ולא מבעי למימר כבר החזיק ישראל הראשון ומחמת אותו זכות אני מוחזק בידך שלא תהיה סותם אורי דהלא מבי למימר הבא מחמת גוי כיון שהוא מוחזק בחבירו אין מוציאין אותו מחזקתו:

גמרא מאי תיקון · לפי מ"ש הרמב"ם פ"ב דגזלה מכרה הכותי לישראל אחר שהשביח כו' וזה שהיה בידו קנה השבח ואם תפס הנגזל אין מוציאין מידו וכתב ה"ה בעיא דלא איפשי' והוא מ"ש הריב"ה בטעם זה · ק' דה"ה כתב לקמן בפ"ד דגזלה על מ"ש הרמב"ם היה שם לקיטו או שבירו של בעל הבית איכם כשכעי' וכוטלים כו' ז"ל ולפיכך כתב אין אלו כשכעין ולא פסק שאם תפס הנגזל כדרכו ברוב תיקו האמורי' בגמ' לפי שכל זה מן התקנ' הוא וכמה שלא התקינו בפי' אפי' תפס מוציאין מידו ע"כ והכא גבי שבח שהוא מן התקנה וקאי בתיקו בגמ' אי תקינו בשיש יד גוי באמצע אי לא כמנא שלא התקינו בפי' ואמאי אמר' דיהא השבח של לוקח הרי הוא ספק בתקנה ואמאי כתב הרמב"ם כמ"ש דאין מוציאין מיד המוחזק · ובתשובה הארכתי בדין זה כל יזכה לזכות בספק תקנה והוא מוחזק יע"ש בסי' י"ב ושמא יש לחלק בין כשהיה התפיסה ברשות כמו הכא דהלוקח הבא לזכות מכח התקנה הוא מוחזק התפיסה ברשות שהוא השביח את הגזלה ולא הכיר בה שאיכה שלו ומשו"ה אף שהוא ספק בתקנה מהני תפיסתו אבל התם גבי שבירו ולקיטו שהבא לזכות מכח התקנה תפס משל אחרים שלא ברשות ומשו"ה לא מהני וחילוק כזה כתבו הפוסקי' בעניין מגיאות התפיסה הלא היא כתובה בתשו' הרב מהרש"ח בסי' ל"ז יע"ש ועוד יש חילוקים אחרי' וכתבו' הכו' הארכתי יע"ש:

תוספות ד"ה מתיב רבא הכהו על עינו כו' ואמאי והא לא חסריה כו' צריך ליישב דברי התוס' שנראה כל זה שפת יתר שזה · פשוט בהבנת הגמרא ואפשר שלפי שהיה קשה דיוקי דמתרכי בגמרא מההיא דא"ח לחרישה בלא טפתא דדמא · דבשלמא הכא מאי דמחייב רבה לשייפ' בשוקי' משום דהחסרון עצמו איכו אלא הקלקול דכל שיש מטבע צורה הוי מטבע וכל שאין בו צורה לא הוי מטבע ומשו"ה חייב בחסרון דהייכו הקלקול עצמו אבל גבי חרשו החסרון הייכו העפת דם והקלקול הייכו החרשו'

פירחי כהונה

ז הוא עניין בפני עצמו ואם כן אין ראוי לחייבו בתרתי מפני החסרון והיינו מ"ש התוספות בסוף הדיבור וכיון דיש חסרון באותו הקלקול חייב על כל הקלקול ומחמת זה ה"ה אפשר לפרש פירוש אחר כי עיקר קושית הגמר' אינו אלא דלפי דברי הרב אין החילוק בין מזיק לגרמה בנזיקין בין עושה מעשה בידים לשאינו עושה בידים אלא בא מחמת גרמתו אלא עיקר החילוק הוא בין יש חסרון לשאינו חסרון ולהכי פריך דכה"ג ברייתא דהכהו על עינו משמע דעיקר החילוק היינו בין עושה מעשה בידים דהיינו הכהו על אזנו ובין בא ההיזק מחמת גרמתו דהיינו טעמא דכנגד אזנו פטור משום דאינו אלא בעית אנפשיה וכמ"ש בנמוק' פ' החובל דף כ"א ובפ"ק דקדושין דף כ"ד ומשני רבה לטעמיה דא"א לתרשה כו' וכיון שכן תרתי בעינן כדי לחייבו דאיכא מעשה בידים וחסרון ולהכי בדישא דאיכא מעשה בידי' וחסרון חייב ולהכי עבד יוצא לחירו' דאיכא תרתי ואע"ג דהחסרון הוא בפני עצמו והקלקול הוא בפני עצמו חייב בכל הקלקול כיון דאיכא מעש' בידים לגבי הקלקול ואיכא חסרון ולהכי מיקרי מזיק ולא גורם:

תוספות ד"ה הא קמ"ל דאפילו מלאכה דלא מכשר היזקא כו' וי"ל כיון דנקט מלאכה לרבותא כו' אם כן דייק שפיר התם דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק דאי שמיה היזק אין צריך לרבותא · צריך להבין איך יעמוס לנו התוספות לשון הגמרא דהניזקין דקאמר ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי ליחייב · ומשמע דלא הוי היזק כמ"ש התוספות הכא כו' ונראה דהכי דייק התם ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי ליחייב ולא משנינן בטעמ' דכולהו שוורים לאו למזבח קיימי דאם כן תקשי לך אמאי נקט מלאכה דלא מיבעי אפילו אדם בזוי ולא תנית לתרוצי דלרבותא דאפ"ה חייב בדיני שמים דלדידך דסברת שמיה היזק אין כאן רבותא דכך הוא שאינו ניכר כניכר אלא ודאי מדפטר ליה מדיני אדם משמע דאלים לן טעמא דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי ומאי דנקט מלאכה לריבותא א"כ משמע מכה דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק דוק:

ומ"ש עוד לתרץ ורבא דפריך בשמעתין כו' כר' דהרגשו דכיון דרבה ס"ל דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק וטעמא דכולהו שוורים לאו למזבח קיימי אתי לן שפיר דמקרי היזק שאינו ניכר מאי פריך ליה רבא ומאי דייק מהברייתא אבל גורם דמכשר · ה"נ דמחייב בידי אדם · הרי כיון דטעמא הוי משו' דלאו למזבח קיימי מה לי גורם מה לי מלאכה הא כולהו הוה היזק שאינו ניכר לזה אמרו דרבא מכחיש לו וה ופוסק דגורם אפי' מ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק מודה בגור' דהאי היזק דמכשר היזקו אע"ג דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי וסייע סברתו מהברייתא דנקט מלאכה ורבה השיב דאין לו סיוע משם דלרבותא נקטה:

באר והוקשה לנו' דאם אתה בא לחלק חילוק זה וא"כ אין ראוי לחייב בכל הקלקול כי אם בחסרון לבד ק' קושיא אחרת דמאי מייתי מהאי דקאמר רבה חרשו לאביו נהרג והא התם אין חיוב מיתה לבנו כי אם משום החסרון לבד משום דהמכה לאביו כל שלא עשה בו חבורה פטור ואין כאן חיוב כי אם בעד החסרון דהיינו טיפת' דדמא כו' ולא משום הקלקול שחרשו · אלא ודאי דאין לחלק חילוק זה אלא כיון שיש חסרון חייב בכל הקלקול אין לדחות באותו פירוש שכתבנו אלא כל עיקר קושית הגמ' אינה אלא דאמאי עבד יוצא לחירות כיון שאין כאן חסרון כו' ומשני כו' וכיון שיש חסרון חייב בכל הקלקול וגבי ההיא דרבה גבי שפיה הוי הכי · ואין לחלק כמ"ש לעיל · וא"ת ואמאי עבד יוצא וע"ל דאין צריך כו' אפשר שדברי התוספות באו מקושרים שכונתם לומר שאם אתה מפרש כמ"ש ונתגלית אומר שכיון שיש חסרון חייב בכל הקלקול אל תתמה על זה שכיונת בזה אנו מוכרחים לומר לקושיא אחרת והיא שאם יקשה לך כיון שקלקול החרש אינו בגלוי אמאי עבד יוצא לחירות כיון שצריך מומין שבגלוי וליכא אמאי יוצא לחירות אלא ודאי צ"ל כיון שהאבר יש בו המום הוא בגלוי אף על פי שהקלקול אינו בגלוי שני בהכי הרי זה דומה לט"ש אף על פי שהקלקול אין בו חסרון מהני החסרון לחייבו בכל הקלקול:

גמרא אמר שמואל טבח אומן כו' קמ"ל פושע הוא · וא"ת וליתני פושע הוא ולא ליתני מזיק כו' וי"ל דאי לא הוה תני אלא טבח אומן שקלקל פושע הוא הוה אמינא שעשה פשיעה בענין הטביחה שלא שחט כראוי ולהכי קלקל וגרם הוא הקלקול דהכי משמע טפי הלשון להכי קאמר מזיק הוא פושע שבענין ההיזק עשה הפשיעה ר"ל לפי שבא קלקול מידו מיקרי שעשה פשיעה דהיינו איבעי ליה לאיזדהורי אכפשיה שלא תפרכס ויזהר בה:

גמרא איתיביה הנותן בהמה לטבח כו' וקשה דלקמן בסמוך פריך מתיבי המוליך חטין כו' מפני שהוא כנושא שכר כו' דמשמע דאפילו אומן בחינם חייב ·· ואם כן תקשה למקשה דהכי תרי ברייתות סתרן אהדדי כו' די"ל דודאי הוו תרי מקשים דהא האי מקשה דפריך לשמואל הוי רב קמא בר גוריא והאיך ברייתא דחטין פריך לה בתרא דתלמודא · ומיהו אכתי קשה דכיון דסתם דתלמוד' ידע להאי פירכא אמאי לא פריך לה לרב חמא בר גוריא · וי"ל דניחא ליה טפי למיפרך א"ר יוחנן דקאמר דיכא לטבח אומן דוקא בשכר חייב ולא בחינם ולא לרב חמא בר גוריא דלא קאמר דיכא אלא אתא לאותובי ועוד דאי הוה פריך לרב חמא בר גוריא משמע דהוה קשה ליה אמאי פריך לשמואל דהא איכא ברייתא דחטים דקאי כוותיה והא אפילו האי ברייתא לא קאי כוותיה דתלי טעמא משום דהוי כנושא שכר · ולטעמא דשמואל לא הוי אלא מטעמא דהוי פושע דה"ל למירמי אכפשיה:

גמרא הי ר"מ אילימא קשרו בעליו במוסירה כו' יש מי שהקשה דאם כן אמאי קאמר ר"מ והא איכא רבי אליעזר דמחייב טפי דקאמר אין לו שמירה אלא סכין כו' ובתם ודאי לא פליג דחייב וכן בההיא דהנותן נמר לנגע פ' הא איכא ר"י דקנים לנגע טפי מר"מ · ואמאי לא קאמר או כרבי אליעזר או כר"י ותו היכא אשכחן בהכהו מתניתין או בההיא דקשרו או בההיא דנמר כו' דפליג רבנן אר"מ דקאמר וקאמריתו לי רבנן כו' ואין להקשות דודאי לא פליג רבנן עליה דהא אשכחן מתניתין סתמא דקאמר הנותן לאומנים לתקן וקלקלו חייבים לשלם דהא איכא למידחי סתם מתניתין ר"מ היא · ותו קשה דכהא דלקמן מוקמינן לה בירושלמי דנוטל שכר הנגע ולהכי חייב כו' · וי"ל דעדיפא מינה פריך למעיקרא ר"מ לא הוי:

גמרא מתיבי המוליך חטים כו' כתב הרב מהר"א אשכנזי ולא ניחא ליה לאוקומא כר"מ הך סתמא דברייתא ע"כ ולי נראה דלא אפשר לאוקומיה כר"מ דהא תלי טעמא משום דהוי כנושא שכר ולר"מ הוי משום דפשע והיינו משום דלאפי' ש"ח חייב משום דאיבעי ליה למירמי אכפשיה:

תוספות ד"ה אימא מפני שהוא כושא שכר אבל בחינם פטור דאף על גב דאדם מועד לעולם כו' קשה אמאי לא הרגישו התוספות האי קושיא לעיל גבי הנותן בהמה לטבח אומן פטור כו' ואמאי הא אמר' אדם מועד לעולם כו' וי"ל דהתוספות באו להכריע זה התירוץ שיש לחלק דאדם המזיק לאו בכל אונס חייבוהו אלא דוקא בגוף דהוי כאונס דומיא דאבידה דהויא קרובה לפשיעה אבל כי באונס גמור דהוי דומיא דגנבה לא חייבוהו וזה וחילוק זה כתבוהו התוספות בריש המניח ד"ה ושמואל אמר כו' והוכיחו מהאי סוגיא דפריך מהאי ברייתא למאן דפטר בש"ח וכמ"ש שם וכן מוכח מפי' הגוזל גבי טבח אומן כו' וכל זה ההכרח הוא מדקאמר מפני שהוא כנושא שכר וקשה להו לתוספות דאמאי הוי דינו כנושא שכר כיון שלא נטל שכר ועוד דלמאן דמתרץ ס"ל דאם הוא בחינם פטור וראוי לדקדק במאי פליגי מקשה ומתרץ ולא הוי מחלוקתם במחלוקת ר"מ ורבנן דהתם כ"ע מודו דהוי דינו בש"ח אלא דחד סבירא ליה דהוי פשיע' והלה ס"ל דהוי אונס לכ"ע דכיון דאדם המזיק הוי דינו להתחייב באבידה משום שהוא קרוב לפשיעה כו' ולהכי הוי דינו כדין אדם המזיק שהוא חייב באבידה שהיא קרובה לפשעה ולו"א דהוי דינו כדין ש"ש שחייב באבידה ולא כש"ח שפטור והמתרץ סבר דאין דינו אלא כגנבה שהיא קרובה לאונס ולהכי אם נטל שכר חייב מדין ש"ש ואם לא נטל פטור דאפילו אדם המזיק באונס כזה אינו חייב:

תוספות ד"ה לפניס משורת הדין כו' ואין נראה דבפרק אלו מציאות כו' אין כוונת התוספות לדחות החילוק. מעיקרו אלא לפי דהר"י מאורליינש אינו מחלק כי אם בין חייבים אחרים והוא פטור ובין הוא ואחרים חייבים· וכתבו דבההיא שקולאי כו' דהיינו מטעמא דהוא ואחרים חייבים להכי דחו לזה הפי' ולפי דעתם ג' חלוקות בדבר· א' שאחרים חייבים והוא פטור וזה נפקא לן מקרא דאשר יעשון· הב' שהוא ואחרים פטורים לא נ"ל מהאי קרא ומכל מקום משום לפנים משורת הדין בעי לאהדר כו'· הג' שיש לו הפסד גדול וכההיא דשקולאי כו' וכן כתבו התוספות. בפרק אלו מציאות דף כ"ד ד"ה לפנים משורת הדין כו' יע"ש ובזה נתיישבו דברי התוספות מה"ש כאן עם מ"ש פרק אלו מציאות:

תוספות ד"ה אחוי דינרכו' הוקשה לתוספות דגבי עובדא דר"א פרכינן אמאי קאמר זיל קלפיה והא פטור הוא כיון דלא צריך למימר והכא אמר דחייב ר"א ולזה היה אפשר צ"ל מתרי אנפי חדא דשאני ר"א דהוה צריך למימר· ב' דשאני ר"א דקאמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא וקאמרי התוספות דודאי אין לומר תירוץ ב' דמשום דקאמר חזי דעלך קא סמכנא משו"ה חייב דהא בעובד' דר"ח לא קאמר ליה מידי ואי לא הוה משום לפנים משורת הדין הוה פטור מן הדין ואמאי לא פריך בגמרא וה"ז ר"ח לא אמר ליה חזי כו' ואמאי חייב אלא ודאי דאינו מעלה ומוריד חזי דעלך קא סמיכנא לחייב דא"כ הוי אומן בקי פטור ואם לא חייב ומשו"ה ר"א חייב משום דצריך למימר ומשו"ה לא פירשו התוספות כ"פי' מהרי"ח כמ"ש בהגהות אשרי ז"ל ולמהרי"ח בראה דר' אלעזר כו' יע"ש ונסתלקה בזה קושית הרב מהרש"ך ח"נ סימן ק"ו ולפי' הריף אין להקשות כך דאי בהא תליא מילתא אי קאמ' ליה חזי חייב ואי לא פטור אמאי לא פריך לר"ח כיון דלא אמ' ליה חזי כו' אמאי חייב כו' דהא החילוק שחילק הרי"ף בין אמר חזי בין לא אמר איכו אלא גבי הדיוט אבל אי הוי אומן בדברי ואיסור אין ספק דאין צריך למימר הכי דודאי כיון שהוא בקי אומן אין ספק מוכחא מילתא דעליה קא סמיך דאי לא אמאן סמיך וכן כתב הרי"ף בפירוש דאי מוכחא מילתא דעליה קא סמיך לא צריך לאודועיה דלא אמ' האי חילוקא אלא גבי הדיוט· ומה שתירץ הרב מהרש"ך לקושיא זו דאי באומן אמר' משום דלא אמר ליה חזי מכי פטר נפשיה משום דקאמר חשבתי שלא יהיו סומכים עלי כ"ש הדיוט דמכי אמר הכי דכיון שאינו בקי כ"כ חשב שלא יהיו סומכין עליו ע"כ דק' דמה טענה היא זו אדרב' ראוי שיהיה חייב מחמת פשיעתו וכדכתב הנ"י יע"ש והטעם דכיון שאינו בקי מה לו בהכרת מטבע דהלה סבר דהוי אומן וסומך עליו ולדעת התוס' אין צריך שיודיענו חזי דעלך קא סמיכנ' וכמנא גורם הפסד לחבירו· ומ"ש עוד הרב הנזכר ועם זה כלמאי דקשיא להרי"ף דאמאי לא משני רב פפא כי תניא אומן פטור בדלא אמ' ליה ואומן חייב היינו בדאמר ליה כו' ע"כ·וזו איכה קושיא להרי"ף דהא כל חילוקו איכו אלא גבי הדיוט וכמ"ש אבל גבי אומן אין חילוק דודאי עליה קא סמיך וקושית הגמרא איכה אלא מאומן לאומן ומ"ש עוד הרב הנזכר יל"ד במ"ש התוספות כדמשמע גבי ר"ח דמה להם אבל ר"א הא תניא בהדיא אומן פטור דהיינו דכרי כו' ע"כ דבמ"ש אינו זו קושיא דכיון דעיקר כונתם היא להכריח דלא כימא דמאי דמחייב ר"א היינו משום דאמר ליה חזי כו' ואי הוה מכריח מהבדייתא דקאמר פטור ה"א שאני התם דלא אמר ליה חזי כו' אבל השתא דמכריח מר"ח לא אפשר למימר הכי דהא קשה אמאי לא פריך בגמרא והא ר"ח לא אמר ליה חזי ואמאי חייב כו':

תוספות ד"ה וטיהר את הטמא וא"ת למאי דבעי לאוקומי כר"מ היפי מתבטלין הטמאים ברוב כו' והא ס"ל לר"מ גבי אגוזי פרך כו' ע"כ ואע"ג דהכא בכל מיני פירות איירי מ"מ כיון דאין מבטלין איסור לכתחילה ואם בטלו במזיד לא מהני יע"ש בטי"ד סימן צ"ט מ"מ כיון דלר"מ קנים שוגג אטו מזיד באגוזי פרך דמחמת חשיבותם אינם מתבטלים ואם נפלו ע"י אפילו בשוגג אסור משום קנס גם גבי עירוב דאין מבטלין ליכא הכי דקנסינן לר"מ וק"ל:

ע"ש ומיהו קשה מטיהר את הטמא כו' אף על גב דבגמרא מוקמינן דהאי ברייתא איירי בטעה בשיקול הדעת דאמר דקם דינא וכיון דקם דינא ליכא למימר אילו לא עירבו כו' דלא אמר הכי אלא אי אמרת חוזר לימא ליה כיון דאילו הואי פירה הוה הדרא כו' הכא במי אמר הכי דבשלמא בטימא את הטהור דהוי להחמיר על עצמו שייך למימר קם דינא אבל להקל על עצמו לא שייך למימר קם דינא ולא מצי הדר משום דאיהו טעה בדין וטיהר את הטמא לא הוי דינו דין דמי יתן טהור מטמא וכיון שכן ה"ל דינא דחוזר ומצי אמר ליה כיון דאילו לא עירבו הוי הדר וק"ל:

תוספות ד"ה ואם לאו טהורה אף על פי שע"י הדחק היה יוצא מהן הרביעי' דם כו' רצ"ל דאמאי הוצרכו לזה· ונראה שהוקשה לתוספות דכיון דמאי דרמי רבא היינו דאמאי לא אמרינן חוותא מילתא ואפילו שנבלע בבגד ואינו יכול לצאת ראוי שתהיה טמאה משום חוותא והיה כר' מכאן דמאי דקאמר ואם לאו טהור' היינו שאינו יכול לצא' אפילו ע"י כפון וכיון שכן מאי פריך במ' כידה ר"י לר"ל אימא דמתניתין היינו שאינה יכולה לצאת כלל וגבי חרסין כיון שיכול לצאת ע"י היסק התנור לפיכך טמא לכך הוצרכו לומר דפשיטא דמתניתין משמע דבכתם כינוס איירי· ומאי דקאמר ואם לאו טהורה היינו בכתם כינוס ואף על פי שע"י הדחק ע"י כפון יוצא ומשו"ה פריך התם לר"ל והוכרם לזה דקאמר אם מתכנסת הכסות ויצאה ממנו כו' ואם איתא דע"י כפון ה"ל למימר אם אפשר להוציא ממנה רביעית דם ע"י כפון ומדקאמר אם מתכנסת משמע ע"י כינוס בתם והיינו דקאמר התוס' כיון דבכתם כינוס כו' ה"ל דבמתניתין לא איירי אלא בכתם כינוס ואחר כך הוקשה להם דהכא מתרץ רב כהנא בדם תבוסה כי היכי דלא ליקשי תרי מתניתין אהדדי ואם כן קשה דהתם פריך ר"י לר"ל מהאי מתניתין והא לר"י תיפוק ליה דהא תרי מתניתין קשיין אהדדי ולכן מוכרחים לתרץ דבדם תבוסה איירי ואם כן מאי פריך ליה לר"ל לזה קאמר התוספות ולר"י משום דאין דרך להקפיד כו' רוצה לומר כי ר"י הוה קאמר כי היכי דלא ליקשו אהדדי תרי מתניתין הוה מתרץ דטעמא דמתניתין משום דאין דרך להקפיד ומשום הכי פריך שפיר לר"ל:

ד"ה מקולי רביעיות הך סוגיא כו' הוקשה לתוספות דהכא פריך רבא רמי דמשמע דהאי רומיא לכ"ע קאי דאל"כ ה"ל לפרש דלר"ל פריך ואם כן קשה דאם האי תירוצא לכולהו איצטריך היכי פריך ר"י לר"ל וכמ"ש לעיל ותירצו דמשום דרבא מפרש למתניתין כר"ל דכל דיכול לצאת תליא מילתא ומשו"ה רמי רבא· ואין להקשות דאי האי רומיא דרבא הייגו לר"ל וכמ"ש התוספות ומשו"ה דלא ידע תירוצא דרב כהנא א"כ אמאי כמי מתני' דערלה אמתני' דטומאה ה"ל להקשות מתני' דרביעית דם גופה רישא אסיפא דמרישא כר' כר"י ומסיפא כר' כר"ל וכדפריך בנידה מרישא לר"ל ומסיפא לר"י די"ל דכבר ידע רבא דר"ל פריך לר"י ור"י לר"ל מהאי מתני' אע"ג דלא ידע תירוצא משו"ה לא רמי האי מתני' ומאי דקידש רבא הוא דקאמר:

גמרא בדי תבוסה דרבנן כו' יש מי שהקשה דלעיל כתבו התוספ' ד"ה ולא יצבע בו כו' ומיהו לא יצבע דקתני בברייתא איירי בכל עניני צביעה דערלה ומשקיהן· ומדרבנן ומיכה דמתני' דבגד שנצבעו איירי נמי בדרבנן וא"כ מאי משני רב כהנא· וי"ל דלא הוצרכו לזה לתרץ הקושיא דכבר כתבו דלא איצטריך קרא אלא שלא יצבע בותים ועגבים וכיוצא מהם· אלא דלרווחה דמילתא אוקמוה דמיירי נמי מדרבנן ואין הכי נמי דלהאי תירוצא דרב כהנא מוקמי' מתני' דוקא בדאורייתא א"נ דאם באנו לתרץ כר"י דבקפיד תליא מלתא אפשר לאוקומי מרווחת ובין כך ובין כך הקושיא מתורצת· מתקיף רב שב"ם א"ה אפי' חיטים וחיטים נמי כו' ק' דלרשב"ם דלא ס"ל שליחותיה קא עביד אמאי לא פריך נמי לר"א אליבא דר"י א' דאמאי לסחור אם הותירו הותירו לאמצע מי הודיעו כו' וי"ל דרשב"ם הכי פריך אם איתא דצריך הודע' אמאי בקש ליקח לו חיטים ולקח שעורים אפי' חיטי' וחיטים נמי אלא ודאי דלא צריך וטעמא ודאי משום דשליחותיה

הא עביד והכי כיון דנקט הברייתא שעורים ולא חיטים וחיטים· אבל לא היה לו להביא ראיה לדבר ז מאוקמתא דר"א לר"י הפך סברת בני מערבא מדלא מתכו עלה כמו ר' אבהו מחדש ליה לרשב"ם דדוקא גבי חיטים וחיטים שייך למימר שליחותיה קא עביד משום דלא שינה השליח מדעת המשלח אבל בששינה צריך להודיע למקנה· אבל ק' דמאי ראיה מייתי תדע דתנן כו' דאימא דאין צריך הודעה כלל ועיקר ומאי דהכי הייכו משום דשליחותיה קא עביד בין שינה בין לא שינה ומאי ראיה נייתי מההיא מתני' דיש חילוק בין שינה להיכא דלא שינה וא"כ דבתירוץ התוס' מתישב שפיר כל זה אבל ק' דאמאי לא הקשו התוס' האי קושיא וי"ל דכך היה פרושא דהאי שמעתתא דמעיקרא כדאתקיף רשב"ם הייכו משום דמאי דקאמר מתכו עליה במערבא משמע דלבני מערבא פשיטא להו ואין מי שיחלוק בזה דודאי צריך הודעה ורשב"ם לא פליג על זה אלא דקאמר דודאי ליכא לפלוגי ובין חיטים וחיטים ובין חיטים ושעורי' לעולם צריך הודעה דודאי דעת מקנה בעינן ומה לי שינה ומה לי לא שינה לענין הודעה והוה ס"ל לפי האי דיכא דודאי איירי ברייתא בהודיעו ולהכי לא פריך לר"א אליבא דר"י אמאי הותירו לגזבר משום דאיירי בהודיעו אלא דלבני מערבא מי הודיעו משמע דמיירי הברייתא דלא הודיעו ולהכי פריך אפי' חיטי וחיטי כמו ר' אבהו חידש דאית לן לפלוגי בין שינה להיכא דלא שינה דכל שלא שינה ודאי שליחותי' קא עביד ואין צריך שום הודעה דיד השליח כיד המשלח אבל כל ששינה צריך הודע' והשתא מייתי שפיר ראיה דכל שלא שינה אין צריך הודע' מההיא דמי הודיעו לגזבר ובתו' הכי ס"ל כדהקשו אמאי איצטריך לאתויי מהא כו' אלא דקשי' להו דמאי מייתי מההיא דהקדש טפי מגופ' דברייתא ואגב דאיצטריכו לתרץ האי קושיא דגבי הקדש כו' פירשו כוונת הסוגיא והוא קרוב למ"ש לעיל :

תוספות ד"ה מי הודיעו לגזבר כו' תימא מאי פריך תינח אם יש שבח שמכין כו' אין להקשות דמאי הוקשה לתוס' דהא לעיל דף ק"א אהאי בעיא דשבח שמכין ת"ל דאייקר ליה שילדיה ומשני לא צריכא דזול כיבעא וא"כ ודאי ברית' איירי בין זל בין לא זל והיכא דלא זל כיבעא ודאי דצריך להודיע לגזבר· דהכי מקשו התוס' אם אין שבח שמכין ע"ג כמר לוקמא בזול כיבעא ואין שבח שמכין ומאי ראיה מייתי ר' אבהו :

תוספות ד"ה אין דעתו של אדם כו' ולפי האי טעמא ה"ל למיפרך תינח הקדש ע"כ ראוי לדקדק מה כוונת' לומר ולפי האי טעמא ה"ל למפרך דמאי טעמ' אחריתי איכא דלאותו הטעם ליכא למיפרך ועוד דהאי קושיא דתינח הקדש הייכו קושית רב הושעי' דפריך בסמוך ועל הסדר נזכרו בתלמו' דמעיקר' פריך אהקדש דהייכו וכי דעתו על תפיליו ואח"כ פריך אערכין מההיא דמשכנין· וי"ל דקושית הגמ' לחוד וקושית התוס' לחוד דקושית הגמ' הייכו דפריך דכשם שגבי הקדש אמר דמעיקרא אין דעתו על כסות משום שע"י הקדש זה יתחדש לו איבה לכך איכו מקדיש כסות אשתו להכי פריך דגבי ערכין כמי איכא למימר דמעיקרא לא העריך עצמו על דעת שימשכנו גזבר ההקדש· ומה שהקשו התוס' הייכו קושיא אחריתי דאם אתה אומר דאותם מעות שנתן לגזבר לא הקדיש משום שלא יחזור ויתבע מן האשה· א"כ כיון דגבי הקדיש הכל שלא הקדיש לפיכך איכם קדושי' ולהכי קאמר אין לו בכסות אשתו אבל גבי ערכין שהעריך עצמו וחייב דמי ערכו כל מקום שאנו מוצאים מנכסיו ממשכנין וא"כ מעות הללו הם של הקדש כמשכון עד שיתן דמי ערכו והיכי קאמר אין לו בכסות אשתו· ומאי דקאמרי התוספות ולפי האי טעמא הייכו משום שלדברי התוספות הם מקושרים· עם מ"ש התוספות לעיל דעיקר מ"ש מי הודיעו הייכו בשביל המעות שנתן לגזבר שהם קדושים כו' וכוונתם לשלול טעם אחר שאם הייכו אומרים דיש שבח שמכין· קאי מי הודיעו לגזבר שיקנה אותו הגזבר לאשה ולפי זה כדקאמר אין דעתו כו' על שבח שמכין קאמר שהוא של אשתו ואיכו של הקדש ולהאי טעמא ליכא איכא דגבי ערכין אמאי אין ממשכנין דאותו השבח הוא של אשתו ואיכו מנכסיו אבל השתא דקאמרי אין דעתו הייכו על המעות ק' דהמעות הם מנכסיו ודו"ק :

תוספות ד"ה אמר רבא גזל ג' אגודות בג' פרוטות והוזלו כו' פי' אם ישנה בעין מחזיר אותה

ואם

ואם לאו משלם ליה שוה פרוטה ע"כ יראה דכונת התוספות לשלול פי' אחר שהיה אפשר לפרש דטעמא דרבא היינו משום דקיימינן שמא תייקר ויעמוד על שוה פרוטה ומיירי דוקא כישנה בעין והיינו כלישנא קמא דרב פפא והיה קשה לפי זה הפירוש דמאי מייתי מתניתא ממתניתין דגזל חמץ כו' אדרבא מהתם איכא למידק איפכא' דהתם לא שייך טעמא דשמא תייקר ואף על פי כן משמע דאי ליתא בעין חייב לשלומי ומדרבא' לא משמע הכי דיר' דוקא אי איתא בעין חייב ומטעמא דקיימינן שמא יתייקר ומכ"ל לכתוב דתלמוד לפרש מילתיה דרב' הכי כפי' התו' ולסיועי מותכ' ולזה מייתו התוס' הכרח ע"ז ממימר דרב גופיה ומדנקט והוזלו דאם לו כן אמאי נקט והוזלו כיון שם גזל ג' אגודו' שוות שתי פרוטות והחזיר לו ב' מאם כו' ומדנקט והוזלו ודאי דלא הוי טעמא אלא משום דכיון דנתחייב מעיקרא בהשבה אם היא בעין חייב להחזיר ואם לאו משלם שוה פרוטה וכזה אתי מקושר לשון התוספות במאי דקאמר מדנקט והוזלו משמע כו' והיינו דקאמר התוס' בסוף הלשון ולשמא אייקר לא חיישינן דמשמע דכל עיקרם של תוס' אינו אלא לשלול זה:

תוספות ד"ה איתיביה רב אחא כו' רב מוקי לקרא בקפץ ונשבע לשון התוספות · וקשה דהיכי אמר בגמרא יכילנא לשנויי לך רישא חוץ לב"ד וסיפא בב"ד כו' אם כן כדאמר בסיפא הודה מעצמו משלם קרן קשיא לרב דבב"ד איירי ובלא קפץ דהא כפל קתני והיכי קאמר יכילנא לשנויי כו' והרב מהר"א אשכנזי תירץ וז"ש התוספות דרב מוקי בקפץ כו' היינו בטוען טענת אבד אבל בהודה דגבי טענת גנב הא כמי פשיטא' ליה למקשה דרב מודה משום דלא מחייב חומש בהודה אלא בדוכת' דמחייבין ביה כפל ע"כ ואחר המחילה סבר לתקן ולא תיקן דאם כן מאי מקשה רבא מההיא דבעל הבית שטען טענת גנב בפקדון כו' והא פשיטא ליה למקשה דבההיא מודה רב בין כשבאו עדים דמשלם כפל ובין כשהודה מעצמו דמשלם קרן · תו קשה על תירוצו דהא כדקאמר רש"י ומסיפא לא פריך דבהודה לא קאמר רב כו' היינו ודאי בין בהודה דגבי טענת אבד ובין בהודה דטענת גנב דאם בהודה דטענת אבד לבד קאמר רש"י מאי קשיא ליה דאימא כדפריך המקשה מכולה רישא פריך לרב בין כשבאו עדים ובין כשהודה מעצמו אלא ודאי דקשיא לרש"י דאם כן אמאי קאמר בגמ' יכילנא לשנויי לך רישא חוץ לב"ד כי' והא אכתי קשה מסיפא להכי הוצרך רש"י למימר דבהודה מודה רב והיינו בין הודה דטענת אבד בין הודה דטענת גנב ולפי זה כדמתרצי התוספות רב מוקי לקרא ודאי דאכולהו קאי:

ומה שהקשה הרב הנזכר על דברי מהר"ק אמאי לא אמר דרב מוקי לקרא בלא קפץ ובטוען טענת גנב ע"כ התירוץ הוא מבואר דאכתי קשה מה יתרץ רב לרישא דמתניתין הודה מעצמו והיינו בטוען אבד אמאי משלם קרן לרב · להכי הוכרחו לומר דמוקי לה בקפץ והשתא מיירי כולל בין בטענת אבד ובקפץ ובין בטענת גנב בין קפץ בין לא קפץ · ולעיקר הקושיא שהקשינו לעיל על התוספות דמסיפא קשיא לרש"י דבשלמא סיפא דהאי מתניתין לא קשיא לרב דכשם דמוקמינן לרישא דאבד בקפץ גם בסיפא דהיינו הודה בטענת גנב מיירי בקפץ אבל בההיא דבעל הבית שטען טענת גנב דמקשה רבא היינו משום דהוי בבא אחת דהיינו נשבע והודה ובאו עדים ואם כן לא מצית אמר חוץ לב"ד וקפץ דהא כפל קתני:

תוספות ד"ה ושלח בו יד פטור והא דאמר לעיל והעדים מעידים אותו שאכלו כו' ע"כ הא דלא מייתו ממתניתין דמכילתין דתנן לקמן היכן פקדוני א"ל אבד כו' והעידי' מעידין אותו שאכלו משלם קרן טעמא משום דטוען טענת אבד הא טוען טענת גנב משלם כפל אף על פי שאכלו ושלח בו יד · ומייתי ממתניתין דשבועות דהיכן שורו והיינו דהתם בפי' איתמר והכא מכח דיוקא והיותר נכון דאי ממתניתין דהכא ה"מ למידחי עד שאתה דן מדיוקא דרישא הכי דוק מסיפא איפכא דבסיפ' דההיא מתניתין קתני והעדים מעידים שגנבו דמשמע הא אכלו ששלח בו יד פטור ואין לומר דנקט גנבו משום דאי אכלו אי אפשר בלא שחיטה וחייב ד' וה' דהא לעיל משני תרי תלתא תירוצי כגון שאכלו נבילה כו'

ועוד יע"ש להכי מייתי מהה"א דהיפך גורי א"ל כגנב והעדים מעידים אותו שאכלו כו' ולפי המסקנא דאפי' אכלו חייב כדתנן במתניתין דהכשבעין לא קשיא בהא מתניתין דקתני גנבו מדיוקא דכבר תירצו התוס' בפ' מרובה ע"ב ד"ה והעידים מעידים כו':

באר וכו' דדוקא קאמר ושלא דגזירת הכתוב היא כו' וק' דהרמב"ם בה' גנבה פ"ד כתב דין זה וגו' שהוא סובר דהיינו מטעם דקנאו משו"ה פטור מכפל וה"ל כד"א שנשבע קודם שלא בו יד אבל אם שלח בו יד וטען טענת גנב כו' פטור שכיון ששלח בו יד נתחייב בו וקנאו ע"כ א"כ מה יתרץ לקושית התוס' מרב ששת מיניה וביה ותמהני מה"ה שכתב שהרמב"ם סובר לטעמא דרב ששת משום גזרת הכתוב היא דא"כ מאי וקנהו דקאמר· תו ק' על הראב"ד דאמאי לא הקשה להרמב"ם דלפי טעמו. שכתב משום דקנהו· א"כ כ"ש מותר את דבריו וי"ל דמ"ש הרמב"ם משום דקנאו היינו טעמא דקרא ואין הכי נמי דליכא כופר בפקדון דקרא גזלן ומתחייב באונסי' ואעפ"י שקנהו חייב דדוקא שלח בו יד פטור אבל באופן אחר לא משום גזרת הכתוב והיינו מ"ש ה"ה אבל הראב"ד לא ס"ל הכי בהרמב"ם דא"כ אמאי איצטריך לשום טעמא וה"ל למימ' משום דהכי אמר קרא אם לא שלח ידו כו' וכדאמר בגמ' אלא ודאי דס"ל להרמב"ם דמשום שקנהו פטור מכפל להכי הקשה מדר"י והא דלא אקשי ליה מרב ששת מניה וביה אפשר דס"ל להראב"ד דאי משום הא לא קשיא דהא דאמר הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן היינו דקאי בביתייהו ולא קיימא באגמא ומאי דמחייב קרא כפל בטוען טענת גנב וקיימא באגם דבההיא איכו נעשה גזלן ואם שלח בו יד קודם שבועה פטור:

תוספות ד"ה והלה ג' שבועות משביעין אותו וצריך כולהו כו' איכא למידק מה הוצרכו התוספות לכל זה שאין מתכנס לפרש אם לצורך גם בד"ה מאי לאו שלא שלחתי מאי קאמר ה"מ לאותובי לר' חייא כו' מה חידשו התוספ' ואילו היה התוס' משמיענו הכרח למאי לאו הוה דיבותא עפי· ואפשר שאלו הב' דבורים הם מקושרים זה בזה וכוונתם כך היא דהוה אפשר למדק למה לא הקשו בגמ' לר' חייא בר יוסף וליתא מ"ל שלחתי דומיא דלא פשעתי כו' ולתרץ זה הוה אפשר למימ' דלפי דהא מימרא דג' שבועות משביעין אותו רב ששת אמרה בפ' שנים אוחזין דף ו' ולפיכך פריך הכא ארב ששת אבל ר' חייא בר יוסף אפשר דלא ס"ל להכי קאמר התוספות וצריכי כולהו ר"ל והיא סברא נכונה ודודאי דליכא דפליג עלה ואי תקשי לך אמאי לא אותוביה לרבי חייא בר יוסף ה"כ דה"מ לאותוביה:

תוספות ד"ה כגון שטוען טענת גנב כו' וה"פ וחזר וטען טענת אבד ואומר מה שנשבעתי כו' אבל אין לפרש שאמר אחר שבועה כו' דבריהם צריכין ביאור דכשם כשטוען אחר שבוע' אבד אמר התוס' דאינכאן תומש ואשם אשבועה דאבד משום דכיון שהיא ברשותו בשעה שנשבע היא שעה שנשבע לשקר מתחייב באונסין כו' כך כשהוא טוען מה שנשבעתי שנגנב לא כי אלא אבד כו' בשעה שנשבע לשקר שנגנב מתחייב באונסין· תו איכא למידק על פי' שכתבו התוספות היכי קאמר דלא מחייב חומש ואשם דלא הויא כפיר' ממון הא שכיון השביע עליו ה' פעמים כו' חייב על כל א' וא' כו' וזו איכה קושיא כלל דלא אמר התוס' אלא כל שנשבע וכאן עדים שבאותה שעה נשבע לשקר א"כ מאותה שעה נעשה גזלן ומשו"ה קאמר שטענת אבד לא היה פוטר עצמו כיון שהוא חייב באונסין ומשו"ה לא הוי כפירת ממון אבל בההיא דהשביע ה' פעמים לא היו עדים כמבא שבכל שעה שהוא כופר אם היה מודה היה חייב ממון ומשום שכפר כפטר משו"ה חייב על כל א' וא' אבל אכתי דברי התוס' צריכין ביאור כמ"ש גם צריך לבאר מ"ש רש"י בתירצו מההיא דיכא ידי בעלים שהוא מחלק בין כפל לחיוב חומש ואשם אם התוס' מודי' בזה לפי שאמ' דההיא שעה שנשבע לשקר מתחייב באונסין ולא מתחייב אהך שבועה חומש:

וראשונה כאמר דאין ספק ודאי שדברי רש"י לחוד ודברי התוס' לחוד ובתירוץ זה מודים התוס' לתירוץ כי רש"י הרגיש תחיל' כי כשם שאמ' לענין כפל שכל שיכא מידי בעלים

בעלים בשבועה ראשונה אינו חייב כפל בשבועה אמאי לא אמ' כמו גבי חומש ואשם ומשני דלענין כפל שצריך לשבועת ב"ד להכי כל שהשביעוהו ב"ד ניצא מידי בעלים כמכה שהשבוע' שניה לא היה צורך לב"ד להשביע והמכה היא שבועת חינם ולהכי פטור שאין כאן שבועת ב"ד אבל חומש ואשם שאין חילוק בין שבוע' עצמו לשבועת ב"ד והתוס' יו"ש הוא ענין אחר וכך הם מחלקים כמ"ש בגמ' וחזר וטען טענת אבד היכי מיירי ואמ' דאמ' מה שנשבעתי כו' כוזבת חילוקם כך היא דכשלמא כשטען נגנב ואח"כ ביום אחר אמר שאחר שנשבע שנגנב בא לידו ונאבד אח"כ מוכו פטור מחומש לפי שכיון שבשעה שטען נגנב הרי היא ברשותו כמו בא נעשה גזלן וחייב באונסין וכשטוען אח"כ אבד לא היה נפטר באותה טענה כיון שחייב באונסין ומשו"ה אינו חייב חומש אהאי שבועה · אבל כשהוא טוען אבד פירשו שהוא אומר שבועה שטען נגנב לא היה לו לישבע אלא שאבד ובשונג נשבע שנגנב כמנא שאף שהיה ברשותו כשנ' שטען נגנב וחייב באונסין אין כאן מקו' לומ' שבטענ' אבד אינו פוטר עצמו שכיון שטענ' אבד היי.ו שבאותה שעה כאבד כמנא שבא לפטור עצמו לפי שהיא טענה ראשונה שבא לפטור עצמו בטענת אבד ומשו"ה חייב כפל על טענת נגנב וחייב חומש ואשם על טענת אבד:

אחר שכתבתי כל זה שוב ראיתי מ"ש התוס' בד"ה טען טענת אבד כו' ל"ג והודה דאם הודה מיד הויא ברשותו להתחייב באונסים משעת שנשבע לשקר ע"כ נראה מדברי התוס' שכל שהודה שנשבע לשקר אין צריך עדי' שיעדו שנשבע לשקר כדי להתחייב באונסין אלא על פי הודאתו מתחייב באונסין א"כ הדרא קושיא לדוכתי' ואמאי אמר במתני' השביע עליו ה' פעמים חייב על כל א' וא' והא משעת שהודה הרי חייב באונסין וי"ל שהחלוק הוא מבואר דשאני התם שהודה אחר כל השבועות ובהכי לא אמר נתחייב באונסי' וכדמוקי התוס' התם אבל הכא דבאו עדים ליפרע משעת שנגנב נתחייב באונסי' א"כ אפשר לפרש דברי התוספות דמ"ש ה"פ וחזר וטען אבד משנשבע שנגנב לא כי אלא אבד כמנא שאינו מודה שנשבע על שקר אלא שטעה במ"ש נגנב ואינו אלא אבד ומשו"ה אינו באונסי' ומ"ש התוס' אין לפרש שאמר אחר שבועה אבד ר"ל שהוא מודה שנשבע לשקר באות' שעה ברשותו היתה אבל אחר שבועה אבד ומשו"ה חייב באונסין כו':

גמרא ת"ש אמר לאחד תן השוק כו' הקשה הרב מהר"י אלדרבי בסי' ר"ב דברייתא קתני אי איכא עדים חייב כפל לבדו ואי הודה מעצמו חייב קרן וחומש ואשם לבדו ואי הודה אחר עדים אפשר שחייב תרתי כפל וחומש ע"כ וי"ל דאם איתא דחייב תרתי אמאי קאמר תיבת מעצמו ה"ל למימר ואם הודה חייב קרן וחומש ואשם והוה משמע לן שאם היה אחר העדים היה חייב תרתי ואם היה מעצמו ודאי שחייב חומש דליכא כפל בלא עדים מדקאמר רישא והעדים מעידים שגנבו כו':

תוספות ד"ה טען טענת אבד כו' ואפילו אחר אחר שבועה אבד ע"כ תיבת אפילו איכה מדוקדקת דמאי לא מבעיא דקאמר דאם בא לומר ל"מ היכא שהודה אחר שנשבע ואחר כך חזר לטענתו הראשונה שאבד ובא להכחיש הודאתו ואומר שבשקר הודה ושבועתו הראשונה שנשבע שאבד הוא אמת · דהא התוספות אמר לעיל ד"ה שטען טענת נגנב דמקיים דבריו הראשונים ואומר שבאותה שעה כאבד לא שייך למימר הא נתחייב באונסים ולא מחייב אהך שבועה חומש ובטוען אחר שבועה ככר ראוי לומר דמשום שנתחייב באונסים פטור מחומש אשבועה שניה · ואם כן יותר ראוי שיהיה פטור אשבועה שניה מחומש משום שנתחייב באונסי' כשטוען אחר שבועה אבד מכשטוען באותה שעה שנשבעתי דבר אבד · ואם תאמר איזי טעם לחלק בין ההיא דלעיל דשאני התם דבאו העדים לבסוף כו' מכל מקום לכל הפחות שוים הם בין כשיאמר באותה שבועה כבר אבד או אחר שבועה אבד לענין זה שכל שנתחייב באונסין בשעת הודאה שפטור מחומש בשבועה שניה וי"ל דה"פ ל"מ כשבא לקיים דבריו הראשונים ובא להכחיש הודאתו דודאי מיקרי דאינו כופר כלום ופטור מחומש משום דודאי כל שהודה להתחייב עצמו בב"ד ואחר כך כופר בהודאתו ודאי דלא מהני כלום דבלאו האי טעמא דנתחייב באונסים כו' לא מהני מטעם אחר

דמחייב

דאקיוב לפטור איכו חוזר וטוען · אלא אפילו טוען אחר בשבועה אחר דאיכו חוזר וטוען א'א היא טענה אחרת והיה דאוי להאמין טענתו וכמאן שהוא כופר ממון והייב חורש קמ'ל דמהאי טעמא שהוא חייב באוכסין משעה שהודה שנשבע לשקר · הרי בשבועה שניה איכו פוטר עצמו ולא הוי כפירת ממון ופטור ממונם:

תוספות ד"ה וחוזר וטוען טענת גנב כו' תימה היאך השביעוהו ב"ד כיון שנפטר בב"ד בשבועה א'ע"כ לפי הכ"י שלפניכו שהעידו עדים אחר שבועה ראשונה תיפוק לי שכיון שהוא חייב שבועה שניה למה · אלא י"ל ודאי שכיון שדאו התוספות דלא גרסינן הודה ודאי דלא גרסינן ובאו עדים ולזה הקשו והיאך השביעוהו ועיקר הקושיא דה"ל שבועת חינם ובודאי שאיכו חייב כפל ומאי קא מבעיי' ליה ואפי' למסקנא דרבתה התורה חמישיות הרבה וה"ה כפלים הרבה · ודאי שזה פטור · עוד כתבו התוס' ואפי' חזר וטען אחר שלאחר שבועה ראשונה כנגנב ע"כ הקשה הרב מהרר"ש אשכנזי דאכתי ק' הקושיא עצמה שהשבועה שניה היא שבועת חינם ואין בה כפל דהא כיון שהוא טוען שלשקר כשבע שאותה שעה בידו היה ואח"כ כנגנב א"כ ודאי הוא כאמן במיגו דאם היה טוען ככר כשבעתי על זה שכנגנבה וכבר כפטרתי הוא כאמן כטענה שטוען שלאחר שכשבע כנגנבה וכן כתבו התוספ' לעיל ד"ה הואיל ויצא ידי בעלים כו' במנא היא היא הקושי' ומאי ואפי' חזר וטען דקאמ' והקשו מטע' דכתחייב באוכסין והא בלאו הכי קשה הקושי' עצמה ותירץ לזה הרב הנזכר דלבדדין קתני דמאי דקאמר היאך השביעוהו איירי בלא עדים אחר שבועה ראשונה ומאי דקאמר ואפילו חזר וטען היינו א"ת דאיירי בבאו עדים וחזר וטען דמעתה אין כאן מיגו · ואיכו כפטר בשבוע' ראשונ' מ"מ למה השביעוהו כיון שהוא חייב באוכסין ע"כ ותמהני מה תיקן בזה והרי כיון שנתחייב כפל והרי הוא משלם לבעלים ומה תביעה יש לבעלים עליו וא"כ מה לו לישבע על זה וכיון שהיא שבועת חינם ודאי שאין כאן כפל · ומה צורך להקשו' מטעם שנתחייב באוכסין והא בלאו האי טעמא כמי ק' הקושי' עצמה · וי"ל שהוא טוען שאחר שכנגנב פעם א' וכשבע שוב בא לידו פעם שנית ולזה תבעוהו בב"ד וטוען אחר שבועה א' כנגנב ואין בזה מיגו כיון שכבר הודה דשוב בא לידו וה"ל מיגו למפרע כשטען בב"ד שכנגנב ומכו פעם שניה אחר שבועה א' ועל זה הקשו התוס' דכיון שבאו עדים לבסוף והעידו שבשעה שטען פעם א' שכנגנב היה ברשותו הרי כתחייב באוכסין למפרע ובפעם שנית שטען שכנגנב אחר שבועה היה חייב א"כ השבועה הב' לא הויא כפירת ממון ופטור מכפל · ועניין מיגו למפרע דלא אמ' כתבו התוס' פ' הכותב דף פ"ה ד"ה אית לך סהדי דתבעתיכהו מקיים כו' והביאו ראיה מההיא דפ' זה בורר ההיא איתתא דכפק שטרא מתותי ידה כו' גם מההיא דיוכה לי בידך כו' והוא ממש דומה בדומה לכ"ד דוק ותשכח:

תוספות ד"ה תבעו שומר כו' וי"ל דמשום דאקרן לא ה"מ למפטר הא דפשיט אם בשקר כשבע לא כפטר הגנב כו' רל"ד בכוונת התוספות מאיזי טעם יש לחלק בין קרן לכפל ותו אמאי לא אמר דלא הוה"ל הא דפשיט אם באמת כשבע · ואולי כוונת התוספות לומר דבשלמא לעניין מודה בקנס כיון דתידוש הוא אפשר דאף דלא מיקרו בעלים לעניין שיפטר הגנב מן הכפל משום טעמא דלא כיחא ליה דליהוי שומר כו' אפשר דלעניין הודאה להתחייב מהכי כיון דכבר היה שומר עליה · אבל מבנא קמייתא דהייכו אם באמת כשבע · ודאי דמפשט שפיר דלעניין קרן מחייב דאם לעניין כפל מיקרו בעלים משום מודה בקנס כ"ש לעניין חייב קרן דמיקרו בעלים מטעמא דניחא ליה למריה · אבל לא כתיבנא אבלי מה תירוץ הוא זה משום דלא מצי למפשט כו' ומה בכך והא כמה בעיות בעי בגמרא וקאי להו בתיקו וזו יהיה כאחד מהם:

וראיתי להרב מהר"א אשכנזי פירש פירוש אחר בדברי התוספו' והוא דבשלמא דאם מבנא כשבע באמת ודאי הוה"ל דפשט דהוו בעלים לעניין כפל מטעמא דניחא למריה כו' גם לעניין הקרן ודאי דחייב מהאי טעמא אבל מבנא דאם כשבע לשקר לא הוה"ל משום דאע"ג דלא הוו בעלים לעניין

כפל

כפל משום דלא ניחא למריה כו' מ"מ מטעמא אחרינא הוו בעלים דכיון דנשבע השומר לשקר הרי הוא חייב קרן לבעלים וא"כ מיקרו בעלים להתחייב הגנב ע"פ הודאתו ע"כ וק' דאמאי לא תירצו התוספ' דמאי דלא בעי לעניין קרן הייני משום דאין חילוק בין נשבע באמת לנשבע לשקר דבין כך או בין כך הוו בעלים או משום דניחא למריה כו' או משום דחייב השומר אבל גבי כפל שייך חילוק משום דהכפל לבעל הפקדון ואתא רבא לאשמועינן האי דינא ומשו"ה נקט בעיא לעניין כפל · ותו דאי הכא מיירי התוס' בבעית קרן דנשבע לשקר ולא שלם שומר לבעלים אין ספק ודאי דהוי בעלים לעניין קרן מטעם שהוא חייב לשלם וא"כ ליכא בעייא כלל וא"כ ומאי האי שכתבו התוספות בקושייא ואמאי נקט והביא עדים משמע דלא מיבעייא שלא לעניין כפל דכן הוא האמת · אלא ודאי כוונת התוס' לומר אמאי לא בעי לעניין קרן היכא שנשבע השומר באמת או לשקר ושלם מאי דינו לעניין בעלים אי חייב או פטור הגנב ואי תליא בההוא טעמא דניחא למריה לעניין חיוב קרן או לא:

תוספות ד"ה לבניו או לאחיו כו' לבניו של גוזלן כו' ע"כ הא דלא פי' רש"י כפי' התוס' אף שכך מורה פשט הלשון לפי דלא דמי להאיא דפ' מי שמת מכח אבוה דאבא קא אתינא דהתם בבר מת הבן בחיי האב ולהכי שייך למימר הכי שהוא יורש את זקנו אבל גבי מתני' דהבן חי לאחרי מות אבא והתוספות כדחקו בזה לפי פירושם וכתבו וכחשב אותו כאילו מת לפי שחייב בהשבה ורש"י לא ניחא ליה בהאי פי':

תוספות ד"ה לוה וב"ח באים ונפרעים כו' לפ' לוה על הקרקע ע"כ כו' שהוקשה לתוס' כיון שאלו הבנים או האחים יורשים חוב הגזלה והם קודמים לחוב המלוה למה זה באים הב"ח ונפרעים מן ההשבה כיון שחוב גזלתם קודם ושעבודם קודם וכ"ש שכבר נתן להם והם תפוסים בה ולזה תירצו התוס' לוה על הקרקע מאחרים ואריזה כקרקע ממושכן בעד החוב ודינה כדין האפותיקי וכמ"ש הריב"ה בטח"מ סי' קי"ז ולכן החלק שלהם שירשו מאביה' ודאי הן קודמים אבל שיהיה ראוי לגוזלן לירש משל אביו כיון שהוא ממושכן לב"ח ודאי שזכה הב"ח ואי משום שנתן להם הגוזלן הריהם כמקבלי מתנ' וכיון שכבר היה משועבד לב"ח טורף אותו משלהם כיון שאין קרקע אחר לגוזלן לגבות החוב ממנו א"כ לא מצו למימר הכיחי לך מקום ואי משום מטלטלי' לא סמכא דעתיה דב"ח אמטלטלי מדיכא דנא':

ולא תקשי לך למ"ש לעיל דהוקשה לתוס' דחוב הגזלה קודם לב"ח ולמה הב"ח טורף ממנו · מה בכך הרי דין המלוה ע"פ מוקדמ' ומלוה בשטר מאוחרת מקודם במחלוק' שנוי וכמ"ש הריב"ה בטח"מ סי' ק"ד מחלוקת בין רבי' האי והרי"ף ודעת הרי"ף דמלוה בשטר מאוחרת קודם ולמה מ"ש לוה וב"ח באים ונפרעים הייני מלוה בשטר ומאי ק' לתוס' אי אמר' כדעת הרי"ף די"ל דלפי' תימא כדעת הרי"ף מ"מ אין כאן תירוץ למ"ש וב"ח באים ונפרעי' · לפי שחוב הגזלה היא מלוה הכתובה בתורה ודינה כדין מלוה בשטר כן כתבו התוס' בפ"ק דמכילתין דף ח'. ד"ה כלן ככתבו תחת הבעלי' כו' יע"ש ואף שיש חולקי' בדבר כמ"ש הגהות אשירי שם יע"ש מ"מ התוס' לשטתייהו אזלי:

מתניתין ואח"כ מת אביו פי' רש"י ואחר מית' האב הודה ע"כ הקשה מהר"ש אשכנזי ז"ל דהאי פי' אתי דלא כמאן לפי מ"ש בגמרא ואפילו לרבא דמחלק בין הודה בחיי הנגזל בין לאחר מיתה איכו שלא לר"י הגלילי אבל לר"ע אין חילוק בכך יע"ש וכתב על זה שאיזי תלמיד טועה הגיה כן בדברי רש"י · וי"ל דרש"י ז"ל דקדק דאמאי רבא לא מוקי מתני' כר"ע ועוד דבגמ' אמ'הכא במאי עסיקין כגון שגזל את הגר כו' והודה לאחר מיתה · ואם איתא דלא אתי רבא לאוקומי' קרא לר' הגלילי דמיירי דהודה לאחר מיתה · מאי הכא במאי עסקינן דקאמר דלאו אורחיה דתלמודא למימר הכי אלא הל"ל הכי משכחת לה כשגזל את הגר כו' אלא ודאי דכשבא רבא לאוקומי קרא בהכי מוקי למתנית' נמי בהכי דמיירי לאחר מיתת הנגזל ואע"ג דנקט כשגזל את הגר ומתני' לאו בגזל הגר מיירי הייני משו' דקאי אקרא דעיקר הקושייא מקרא

פריך ליה אבל עיקר כונת רבא לאוקומי מתני' כר"ע והיינו שהודה לאחר מיתה ובהכי אתי מתני' אף כר"י הגלילי · ואע"ג דהרב מהר"ש אשכנזי רצה לחלק בין גר לישראל דגבי גר כשהודה לאחר מיתה קנאי לכהנים אבל גבי ישראל שגזל את אביו מצי מחיל לנפשיה יע"ש דלהכי לא תירץ רבא מתני' אף כר"י הגלילי יע"ש מ"מ יש"ר דיש לדחות דכך הוא הבהכים לגבי הגר כיורשים לגבי ישראל וכשם שקנאו השם לכהנים גזל הגר כשהודה לאחר מיתה ולא מצי מחיל · כך קנאו השם גזל ישראל ליורשיו דודאי לא עדיף קניין הכהנים מירושה דיורשי' ומשום דקאי הגמ' אקרא דגר מש"ה קאמר קנאו השם ונתנו לכהנים · והרב הנז' לשיטתיה אזיל דמשמע דגירסתו בגמ' את' רבא משכחת לה · אבל כפי גירסתינו דגר' הב"ע ביאה :

גמרא רבא אמר הא והא ר"ע כי אמר ר"ע דלא מצי מחיל לנפשיה כו' ק' דהרא"ש בפ' הכותב גבי עובדא דקריבתיה דר"כ וביתה לכתובתה בעונת הכלה כו' ואשמועינן תלמודא דאף בכה"ג שמחילה לעצמה יכולה למחול לאביה והיא זוכה במקום אביה וכיוצא בזה מכינו בהגוזל קמא שגוזל את אביו ונשבע לו כו' ופריך בגמ' ונמחליה לנפשיה ע"כ ואחי ראיה מייתי מקושיא דגמ' והא לבתר הכי מסקינן דטעמא דמתני' משום דלא מצי מחיל לנפשיה וי"ל דכבר כתן ר"ע טעם לדבריו משום דהוי גזלה ובעי השבה · וכדקאמר אין לו תקנה עד שיוציא גזלה מתחת ידו כו' ומאי דמייתי ראיה היינו מהקס"ד דגמ' דהכתי לא ידע טעמא דגזלה והוה ס"ל דדמי גזלה לחוב ופריך ונמחליה לנפשיה משמע דבחוב לר"ע מצי מחיל לנפשיה :

תוספות ד"ה קטן אי אתה צריך לחזר כו' ובקטן שנתגייר עם אביו איירי הא דהוזכרו התוספו' לכל זה · כר' שהרגישו התוס' לפי דרבי דמאי קשיא גזל הגר היכי משכחת הא משכחת לה כגון שירש את אביו גוי דגוי יורש את אביו דבר תורה וכדאמר כי ירושה לעשו נתתי כו' וכמ"ש התוס' תירוץ זה כריש בן סורה ומורה יע"ש לזה אמ' דהכא בהכרח איירי בקטן שנתגייר עם אביו דהיכי דתיתי הא ברייתא כב"ע וכיון שכן לא משכחת לה בהאי תירוצא :

גמרא הרי שהיה גוזל כהן כו' ודין הוא כו' וכתבו התוס' דליכא למפרך דיו אבל כנגד חלקו ודאי זוכה כמו בשל אחרים וק' דא"כ לעיל גבי מתניתין כשגוזל את אביו ואין שם יורש אלא הוא דאמר לעיל לימר כדאית ליה ולימר כדאית ליה טעמא דמתני' משום דלנפשיה לא מצי מחיל ומה בכך והא כי אין יורש אלא הוא דליכא למיפרך דיו ראוי שמן הדין יזכה מכח הק"ו אי בשל אחרים הוא זוכה כו' וי"ל דאף דזוכה מכח הקו' מ"מ חייב לקיי' מצות השבה וליתנו ליורשי הנגזל ומאי דמהני הזכי' מכח הק"ו היינו לא לענין דבאים ב"ח ונפרעים מהם וראיה לזה דהאי דאמ' דלא מצי מחיל לענין חוב כ"ע מודו דמצי מחיל לנפשיה וכההיא דפ' הכותב דף פ"ה גבי קריבתיה דרב' תיזיל ותחיל כתובת' לגבי אביה כו' ופי' המפרשי' דאת האב ואין להם יורש לא הותה הבת ונמצא מוחל לנפשיה ואעפ"כ גבי גזלה לא מצי מחיל משו' דחייב בהשבת הגזלה כו' ומ"מ זוכה לענין הב"ח שבאים ונפרעים כו' · הן אמת דבענין חוב אי מצי מחיל לנפשיה מכינו מחלוק' בין הפוסקי' וכמ"ש הריב"ה בטח"מ סי' ס"ו וס"כה יע"ש ואין כאן מקום להאריך וכמ"א הארכתי בזה · וראיתי להרב מהרש"א אשכנזי מ"ש על זה ועם שכתב בקיצור רב בכלל דבריו דברי יע"ש :

תוספות ד"ה אכילה גסה לאו כלום היא כו' מפיק ר"ל דאמ' בהחולץ האוכל אכילה גסה כו' אלא תענה כו' הא דלא מייתו התוס' הכי מימרא דר"ל מדאמ' בפ' י"ה דף פ' והיא עיקר מקומה ולא כאמרה בהחולץ כי אם אגב גררא לאקושיי מינה · דכונת התוס' לאתויי ראיה דבאכיל' קדשי' אכילה גסה לאו כלום וזה לא נאמר בפ' יום הכיפורים אלא בהחולץ דאמ' התם וכ"ת רבה לתיאבון אוכלה רבה אכילה גסה אוכלה אכילה גסה מי שמה אכילה והאמ' ר"ל כו' הרי יליף בגמ' דלענין קדשים לאו שמיה אכילה מדאמר ר"ל לענין אכילה גסה בי"ה :

ע"ש ועוד י"ל דתרי אכילות גסות הוו יש מי שהקשה דא"כ מאי פריך בגמרא מדר"ל דאכילה

גסה

גסה לאו כלום היא דאית דאמי דהאמר ליה ר' יצחק בר אבדימי רגה אוכלה אכילה גסה היינו כההיא דאמר גבי ב' שבלו את פסחיהם ע"כ וזו קיימה קושיא כלל דכבר פירש רש"י והתוספות גבי מ"ש מאי תרי גווני איכא דהתם ליכא למימר רגה אוכלה לשם מצוה רגה אוכלה שלא לשם מצוה כו' דהתם כי בעיל שלא לשם מצוה פגע בערוה אבל הכא מאי קעביד ע"כ ופיוצא בזה פי' התו' מעתה אנו מוכרחין לומר דאכילה גסה דקאמר היינו אותה אכילה גסה דמזיק דקאמ' ר"ל דלענין י"ה לאו שמה אכילה ופטור:

גמרא

אמר אביי ש"מ הכסף מכפר מחצה כו' תימה מאי ראיה מייתי דאי לא מכפר ה"א מהדר ליורשים דאימא דהע"נ דלא מכפר לא מהדר משום גזרת הכתוב דכתיב אשר יתן לכהן לו יהיה דהא חטאת שמתו בעליה היה ראוי דתיפוק לחולין משום דלדעתא דהכי לא אפרשה אלא משום דהלכתא גמירי לה כפיק לחולין הכא נמי לא גרע גזרת הכתוב מהלכתא וי"ל דשאני התם גבי חטאת דא"א לן למיהב טעמא דמכפר דכיון דאין כאן אלא הפרשה אין סברא לומר דמכפר הש"ס אמר דמשום דהלכתא גמירי לה כפיק לחולין אבל הכא כיון דמצינן למיהב טעמא לקרא דקאמ' לכהן לו יהיה לא אמר גזרת הכתוב בלא טעם:

גמרא

אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין כו' הא לא פריך אלא מעתה אשה שנתקדשה ונעשה בעלה מוכה שחין כו' תיפוק בלא קדושין דאדעתא דהכי לא קדשה דדוקא הכא דהא קמי היבמה ליבם שהוא מוכה שחין כו' איכא למימר דאדעתא דהכי לא קדשה משום דאינו משם רחוק אבל כל אשה אם היא יושבת שתעשה בעלה מוכה שחין אם כן לא יתקדש לשום אדם ומה שהקשו התוספות אדם שקנה מחבירו שום דבר ונתקלקל כו' היינו בקלקול ההוא ושכיח קצת:

(דף ק"א ע"א)

תוספות

ת"ל העולה כו' וכי היכי דמלבד עולת הבוקר כו' הא דאיצטריכו התום' לזאת ההכנה דנראה דבלאו הכי הוה ק' דהכא כר' מפיק ליה מוערך עליה העולה דמשמע דליכא למילף מקרא דמלבד כו' והא מתני' דכל התדיר כר' דמלבד י"ל לזה הביאו התוספו' דמאי דקאמר והתניא לאו למימרא דליכא שום ילפותא מקרא דמלבד דהכונה לומר כיון דקרא דמלבד עולת הבוקר גלי בהדיא דרבה הקודם קאמר א"כ קרא דמלבד איל הכפורים איכא למימר הכי ובזאת ההכנה קאמ' התום' דאי קשיא לך דהתם מקרא דמלבד כפקא אפשר לתרץ דהתם כמי אהעולה קסמיך אבל אי הוה אמ' דמקרא דמלבד לא כ"ל שום ילפותא ק' הקושיא בלי שום תירוץ:

גמרא

הכא מאשר יכפר כו' פי' רש"י דכתיב בלשון עתיד ומשמע דכשהשיב לכהן האשם דהיינו קרן הכסף עדיין לא כיפר ע"כ ק' דאמאי לא נימא דקאי דאשר יכפר על האיל קאי ומשמע דאחר הבאת האיל עדיין לא כיפר עד שיביא הכסף וכמנא דאיל ברישא וי"ל דכיון דעיקר קרא להבאת הכסף מיירי ואיל הכפורים אגב נאמר כאן ועיקרו בפ' ויקרא ולאו דטעמא דאשר יכפר אעיקר קרא קאי:

פרק הגוזל ומאכיל דף ק"א ע"ב

גמרא

רבא אמר רשות יורש לאו כרשות לוקח כו' קשה כיון דלרמי בר חמא לא פליגי רבי ורבי אושעיא דרבי מיירי לאחר יאוש ומ"ה בדבר דליכא משום כבוד אביהם אינן חייבים

דרשות יורש כרשות לוקח כו' ורבי אושעיא איירי לפני יאוש כדמוקי בגמ' ולא פליגי · אם כן מנא ליה לרבא לאוקמי פלוגתא בין רבי ורבי אושעיא ולומר דרבי אושעיא איירי לאחר יאוש ומשום דרשות יורש לאו כרשות לוקח · ועוד קשה מאי דפריך בגמרא לרב חסדא מברייתא דרבי אושעיא · הרי רבא מוקי לה לאחר יאוש וה"ה לרב חסדא · וי"ל דניחא ליה לרבא לאוקמה לברייתא דרבי אושעיא כולל בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ולית ליה דרב חסדא דאמר גזל ולא נתיאשו רבה מזה גובה אף על גב דרבי הוי דוקא אחר יאוש ופליג אדרבי אושעיא ומ"ה פריך לרב חסדא אחר שהביא סברת רבא דמוקי לברייתא דרבי אושעיא בין לפני יאוש בין לאחר יאוש דאם כן קשה לרב חסדא ומשני אמר לך רב חסדא כי תניא ההיא אחר יאוש כלומר דוקא אחר יאוש דרב חסדא אית ליה דרבא דרשות יורש לאו כרשות לוקח אבל רבא לית ליה דרב חסדא דלפני יאוש רבה מזה גובה והשתא נחלקו לשלש כתות בפירושא דברייתא דרבי אושעיא דלרבא איירי כולל בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ולרב חסדא איירי דוקא אחר יאוש ולרמי בר חמא איירי דוקא לפני יאוש ולרב חסדא נ"ל דס"ל דפליגי רבי ורבי אושעיא בהא אי רשות יורש כרשות לוקח דתרוייהו לדידהו הוי מוכרח דמיירו אחר יאוש דלרב חסדא פשיטא ליה דלפני יאוש רבה מזה גובה ובהא כ"ע מודו וכי פליגי הוא אחר יאוש אי רשות יורש כרשות לוקח · ולרמי בר חמא ס"ל דכ"ע מודו דרשות יורש כרשות לוקח ומה לפני יאוש ומה לאחר יאוש · ולפי זה נוכל לומר דרבא אית ליה דרב חסדא ומוקי לדרבי אושעיא דוקא אחר יאוש ופליג אדרבי אלא דאינו מוכרח דאפשר דלא סבירא ליה לדרב חסדא ומוקי לדרבי אושעיא כולל וזו היא סברת המקשה דפריך לרב חסדא אחר דמייתי סברת רבא כדרב אושעיא ודוק:

תוספות ד"ה הגוזל ומאכיל לאו דוקא מאכיל כו' ק' דבגמ' פריך לקמן מברייתא דר' אושעיא לרב חסדא ומשני לאחר יאוש · ואפי' לאחר יאוש אם הגזלה קיימת חייבין ואמאי קאמר הכא דמאכיל לאו דוקא וי"ל בודאי דהתוספות קאי לסברת רמי בר חמא דקאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי דהא קאמר יאוש ושינוי רשות ואילו לרבא אין כאן שינוי רשות והואי תירוצא דגמ' היינו לדעת רבא דהא לרמי בר חמא פריך בתר הכי ומוקי לה לפני יאוש אלא דא"כ ק' קושית בעל לחם אבירים דאמאי לא מייתו ראיה התוספות דלאו דוקא מאכיל מדקתני והניח לפניהם והשתא אין לומר מאי דמתרץ שם דמשום דלא פסיקא להו מילתא דהא רבא אמר דמתניתין באכלום משו"ה לא מייתי ראיה מסיפא · דהא רמי בר חמא קאמר זאת אומרת ובודאי דלסברתו פסיקא ליה דבגזלה קיימת איירי · והנלע"ד לתרץ לזה והוא פשוט דסיפא דהניח לפניהם היינו שהניח אחרי מותו וה"ל רשות אחרת · וכיון דהוי שינוי רשות אפי' הגזלה קיימת פטורין אבל רישא דהגוזל ומאכיל היינו בחייו ואפשר שאם הגזלה קיימת חייבין כיון שמזונו' בניו עליו אין כאן שינוי רשות דעדיין לא יצא הגזלה מרשותו לכך לא מייתי ראיה מסיפא אלא מסברא דנפשייהו דודאי כשזנן ה"ל יצא מרשותו ומשום דאכתי איכא למימר סברא אחריתי להפך קאמר א"כ דוקא בקטן מאכיל:

בא"ד ומיהו לרב דאית ליה יאוש כדי קני כו' גם דאיך יתרץ מ"ש רש"י ז"ל דאי ביאוש כדי לא קני מדלא קתני פיטורא באונסין ע"כ ואם לרב יאוש כדי קני ק' ליה מתני' אמאי לא קתני פיטורא באונסין וי"ל דבעי למיתני דאם היה דבר המסויים דהיינו סיפא דבר שיש בו אחריות נכסים כו' דאפי' אבנים חייבים משום כבוד אביהם · ואין להקשו' דאמאי לא אשמועינן רבותא דפיטורא באונסין דהאי רבותא דחיובא דבנים חביבא ליה לתנא לאשמועינן · אח"כ ראיתי לבל"א שתירץ כיוצא בזה · ומ"ש רש"י מדלא קתני פיטורא באונסין היינו לרמי בר חמא דקאמר רשות יורש כרשות לוקח משמע משום דיש שינוי רשות ומשו"ה פטורין · דה"ל יאוש ושינוי רשות · אבל רב לא ס"ל הכי:

אחר

אחר שכתבתי זה ראיתי למהר"ש אשכנזי ז"ל לא ידענא מי הכריחו לרש"י לזה הא איכא למימר דסבר רמי ב"ח דיאוש כדי לא קני ע"כ וזו איכה קושיא דכיון דאשכחן מילתא בטעיות סיוע ממתניתין ניחא טפי למימר הכי ולא למימר דמסברא דנפשיה קאמר:

אבל מ"ש אחר זה היא קושיא באמת ז"ל גם דבר תמוה לפטור באונהון ביאוש דלא משמע כן בכולה תלמודא דא"כ יאוש לחוד קני נריך להשיב דמי הגזלה דבאיסורא אתא לידיה מיהו בהא איכא למימר כיון דגזלה גופה קני ביאוש ואינו צריך ליתן רק דמים שפיר קאמר מדלא קתני פיטורא באונהון דהיינו שהוא פטור מהחזיר הגזלה עכמ"ה ע"כ והיה נראה דהא תליא במחלוקת הפוסקים שכתב הריב"ה בטח"מ סי' שנג' וז"ל ואם יש עם היאוש שינוי רשות קונה והרמב"ם כתב דאינו קונה אלא לענין שאין צריך להחזיר גוף הגנבה אבל צריך ליתן דמיה והר"י כתב שקנה לגמרי ואין צריך ליתן את הדמים וזהו מסתבר ע"כ והר"בי כתב שכן דעת רש"י יע"ש וכו' דלפי דאיפסקא הלכה בין הפוסקים דיאוש כדי לא קני לפיכך הוקבע מחלוקתם ביאוש ושינוי רשות אבל לרב דס"ל דיאוש כדי קני הקנין היא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה· ולפי האמת נראה דבר זה דביאוש כדי שיהא פטור אפי' לתת דמים· ועוד דאמר לעיל פ' מרובה דף ס"ו יאוש אמר רבנן דקני מיהו לא ידעינן דאוריתא או דרבנן· פי' רש"י דקני ודיו אם משלם דמיו· וכן פי' גם אחר זה יע"ש וק' דהכא ברמי בר חמא קיימינן דקאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי וגבי לוקח הא אשכחן דרש"י ס"ל דקני והוא פטור לתת דמים· וכיון דפיטור דקתני גבי בנים היינו מלתת דמים היכי קאמר אמאי לא קתני פיטורא באונהון והאי פיטורא מלשלם דמים לא שייך באונהון· ועוד דכיון דמשו' יאוש לא קני שיהא פטור מלתת דמים אמאי לא הכריח רש"י ז"ל דאי ביאוש כדי לא קני שיהא פטור מלתת דמים ומתניתין קתני פטורין מלשלם ודאי דהוי טעמא משום דרשות יורש כרשות לוקח דמי· ואין לומר דהכונה דאי הוה תני פטורא באונהון לבד ודאי ממילא נשמע דהיורשים פטורים אפי' מלתת דמים· דאי לא הוה אשמועינן מתניתין דרשות יורש כרשות לוקח מכ"ל דהיורשים פטורים מלתת דמים ורמי בר חמא קאמר זאת אומרת דמשמע דהאי מתניתין אשמועינן האי חידושא ואב לא הוה האי מתניתין לא הוה ידעינן האי חידושא· ואפשר דכונת רש"י לומר מדלא אשכחן דקתני תנא פיטורא באונהון אלא בבנים לבד משמע דאין קנין לאב כלל· ואין הכונה לומר מדלא קתני פטורא באונהון ולא הוה איצטריך למיתני פיטור בנים דכיון דהאב פטור משום יאוש כ"ש הבנים· נמצא דלפי פי' שכתבנו אין כונת רש"י להכריח דרשות יורשים כרשות לוקח דא"כ ה"ל להכריח מדקתני פיטור בבנים אף מדמי' אלא הכונה לומר דלא ניחא דסבר רמי בר חמא דיאוש כדי קני וכמנא דלא קאי על תירוץ הגמ' דמוקי מתני' לאחר יאוש אלא דעלה קאי ולפיזה מתישב קושי הראשון שהקשה מהר"ש אשכנזי שכתבנו לעיל:

ומ"ש התוספות ועוד י"ל דלרב כמי מאכיל ובדבר המסויים ע"כ וק' דבגמרא פרש"מ"ש במתני' ואם היה דבר שיש בו אחריות כו' היינו דבר מסויים הניכר לרבים כו' משמע דרישא לא איירי בדבר המסויים וכמ"ש בל"א ע"כ וכ"ל דל' כך הוצרך לפ' רש"י גבי מתני' והניח לפניהם או הניח והק' שם בל"א דאמאי לא מפרש רש"י בגזול גזלה ומאותה גזלה האכיל והניח כו' אלא דרש"י סובר דתרי בבות ניניהו וכמו שהוכרחו התוס' לומר כך ורישא איירי כולל בין דבר מסויים בין שאינו מסויים וסיפא דהניח איירי דוקא בדבר שאינו מסויים ולכך אמר ואם היה דבר שהוא מסויים חייבים:

תוספות ד"ה אעפ"י שהם יודעין כו' דמלוה ע"פ ואין גובין מן היורשין ע"כ ק' אמאי לא תירצו בשעמד בדין וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה ואם הניח להם אביהם כו' דכיון שעמד בדין ה"ל כמלוה בשטר וי"ל דרב אדא בר אהבה דמתני הכא להא דרמי בר חמא אבריתא דהניח ורבא כמי דמשו' דקרא דכתיב וחי אחיך פטורין הבנים ומפרשי התם טעמא דר"י דסבר דריבית קצוצה איכה יוצאה בדיינים משום

(דף קט"ו ע"ב) דס"ל כוותיה וא"כ היכי מצי לאוקומי בשמאל בדין והאיכא יולאה בדיינים:

גמרא וכל היכא דאיכא. הפסדא בו' אין להקשות דלמקשה דלא ידע תירוצא דכשעקל בית שבד אמאי לא קשיא ליה. השתי בריתות דקשיין אהדדי דאמאי קאמר בריתא דלעיל ואם אמר לא אמר כלום והאי בריתא קתני אומר הרי היא תרומות מעשר על חברותיה דרש"י תירץ זאת הקושיא דקאמר דכיון דביין אין כאן פסידא כ"כ כיון דמיירי חדש ולא אליס ריחא ולא חזיא אלא לזילוף משו"ה אומ' לכתחילה. ומשו"ה גבי שמן דהוי הפסד גדול אמר לא יעשה כן כמלא דאין כאן קושיא כי אם מאי דקאמר אומר הרי היא תרומה כו' דאמאי קאמר דאומר לכתחילה משום דהוי פסידא פורתא והרי ביכול להציל דמי להאי ולא קאמר אלא בדיעבד: ושמא יבול' ה"ג והתניא כו' ואותני' דלעיל קרמי דקתני ואם אמר לא אמר כלום ל"ג לכתחילה לא? יאמר כתויה. ע"כ: הרי שהיו כו' ה"ג אומר כו' על תשע חברותיה. כ"ת וקס"ד חבית המשתברת כאבודה דמיא דקתני לעיל ואם אמר לא אמר כלום הכא היכי מתקן טיבליה במידי דליתיה בעין בשלמא אם תנא לעיל ואם אמר דבריו קיימין איכא למימר הכא דליכא הפסד אומר לכתחילה אבל השתא דקתני לא אמר כלום וקשרי ההיא חבית לוריס דלא חל שם מעשר עלה הכא כהאי מתקן האי טבלא. ע"כ.

(דף קי"ו ע"ב) שמן דתרומה טמאה כו':

תוספות ד"ה לא צריכא אמת הוא כמו שפי' דאפי' בעניין זה מחייבים ליה אע"ג שאינו ברור שיצלוה כו' ע"כ התוספות. יר' דהא דאיצטריכו התוספות למימר אמת הוא כו' אע"ג שאינו ברור כו' לפי שהתוס' חילקו בשם ר"י והביאו הרא"ש יע"ש בטח"מ סי' שפ"ו ויותר ביאר דבריה' הר"ב תרומת הדשן סי' שט"ו וז"ל ומילוק ר"י בלשון א' דאתוי אתוי ברי היזקא דאקשי' רחמ"נ לא מכמר ובודאי אין מרחמין עליו ועושה בעצמו ההיזק כו' וכמו דקלייה דמי כו' ע"כ להכי הוקשה בעיניהם אמאי חייבו מתני' דכל הטעם אינו אלא משום גרמיה וכמ"ש התוס' והא אינו ברור שיצלוה א"כ לאו ברי היזקא ולאו"א אמת הוא מה שפי' רש"י דחייב אעפ"י שאינו ברור לכאורה וביארו דבריהם לקמן ד"ה כיון שנפל בידיהם כו' עד שדבר.

(דף קי"ז ע"א) ברור הוא שיקחוהו מאחר שהראהו כו':

לשון רש"י ואי קושיא דקנסיה רב כהנא משום דרגיל בכך כו' הא דאיצטריך רש"י למימר [טעמא דרגיל ובפ' הכונס דף כ"ג גבי מ"ש ואידך קנסא הוא ומקנסא לא ילפינן פירש רש"י דהא לאו דינא הוא והיכא דקנים קנים והיכא דלא קנים לא קנים כו' משמע דאין צריך טעם אלא הקנס לפי ראות עיניה' אפס דרצו לרמוז לתירוץ ריב"א שכתב גבי חילוק בין גרמא לגרמיה בפ' לא יחפור דף כ"ב ד"ה זאת אומ' וז"ל דהיכא דגרמי הוי מטעם קנס ולכך כל היזק המצוי ורגיל לבא קנסו חכמים כו' יע"ש מעין זו כתב רש"י אלא שהצריך מדרגה אחר היכא שאין ההיזק מצוי שהאדם המזיק יהיה רגיל בכך:

תוספות ד"ה השתא דאתו יווני כו' ופריך למימר דרומאי מעליו מפרסאי כו' ע"כ הא דאיצטריכו התו' להאי פירכא דגמ' דאל"כ אין קושיא דדילמא סברי לאו היינו פרסאי וכמו שהבריח ר"ת וכמ"ש התוס' בפ"ב דגיטין קשה להכי איצטריכו לומר דמדקאמר למימרא משמע דהוו פרסאי או באותו זמן ולפי זה ק' דלר"ת דכתב דסברי הוו אומה בפני עצמה ולא הוו פרסאי היכי מוכח בגמ' למימרא דרומאי מעלו מפרסאי והא סברא הוה דשקל שרגא ולא הוה פרסי ואחרי החיפוש ראיתי לתוס' פ"ק דשבת דף י"א ד"ה ולא תחת חבר כו' הקשו כך ותירצו עקר היו הפרסים והחברים שביניהם היו כפופים להם כו' ומשני הא לבתר דאתו חברי לבבל כו' יע"ש:

גמרא א"ל זיל לגבי דרשב"א ורשב"פ דדייני דינא דגרמיה כו' משמע דאי לאו דדייני דינא דגרמי' אינו חייב אם הראה ממון חבירו אם לא גשש ונתן בידו. וק' דהיכי אמר לעיל אמ' רבה

אם

אם הראה מעצמו כנשא ונתן ביד דמי והא מאן דבעי נשא ונתן ביד היינו דלא מהימנא משום דינא דגרמי ומאן דמחייב הראה מעצמו היינו משום דינא דגרמי וי"ל דרבה אברייתא קאי ולא פטרו למראה ממון חבירו אלא משום שהיה אנוס אבל אם לא היה אנוס חייב משום דינא דגרמי ולהכי קאמר רבה דאם הראה מעצמו בלי שום אונס חייב · ומאי דמחייב תנא דברייתא כשנשא ונתן ביד אפי' שהיה ע"י אונס משום מציל עצמו בממון חבירו ותרתי בעינן שיהיה מציל עצמו בממון חבירו וגם נשא ונתן כו' כל שהוא מחמת האונס אבל כל שאין שם אונס חייב משום דינא דגרמי וכדאמרן · ולרבי אלעא ורב דבעו נשא ונתן לא ק' להו מתניתין וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה ל"ק דאתווי כו' וחייב משום דינא דגרמי כו' דאין כ"כ הכרח מ"ש מתני' דבכמה מקומות כופל דבריו וכמ"ש גם בד"ה הא מרישא כו' אלא דתלמודא משום יתורא מוקי לה הכי ואין זה כ"כ הכרח לאקשויי למאן דלא דאין דינא דגרמי:

מתניתין הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת כו' הקשה בל"א דכי מתה אמאי חייב והרי אמר לעיל הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין אם מכת מדינה אומר לו הרי שלך לפניך והכא נמי איכא למימר כדאמר בעלמא מלאך המות מה לי הכא מה לי התם והניח הדבר בצ"ע והתירוץ הוא מבואר לעיל שהרי אמר בגמרא גבי סיפא דמתניתין דשטפה נהר כו' דדוקא בקרקע משום ריבה ומיעט וריבה כו' ומשו"ה אינו חייב בהשבה אבל מטלטל משעה שגנבה קמה ליה ברשותיה ומשו"ה חייב כל דלא עבד השבה מעליא כל דלא ידעו הבעלים:

תוספות ד"ה שלא לדעת מניין נמי לא צריך אין להקשות אמאי לא הקשו התוספות גבי סברת רב ושמואל דלכ"ע בלא דעת מניין פוטר הרי דאין צריך דעת בעלים · די"ל דמאי דקאמר ר"א הכל צריך דעת בעלים היינו מניין וכמ"ש בל"א אבל קשה דלקמן אמרינן מאי לאו בסלע לדעת ובפלוגתא דרב ושמואל כו' אמאי לא מתרץ לא כ"ע כשמואל וכדרבי יצחק אדם עשוי למשמש כו' קא מפלגי רבי ישמעאל אית ליה דר"י ומשו"ה קאמר צריך דעת בעלים ומניין הוי דעת בעלים כדאמר' לעיל במימרא דר"א הכל צריכין דעת בעלים וכן נמי הקשה בל"א ולפי מה שכתב לעיל על דברי התוספ' קשה הכא וי"ל דבשלמא התם גבי הא דר"א דאתא לאפוקי השבת אבדה דאין צריך דעת בעלים י"ל דמניין הוי דעת בעלים ומאי דלא פי' דבריו משום דלא אתי אלא לאפוקי השבת אבדה דאפי' דעת בעלים לא צריך ולהכי לא פי' אבל הכא גבי סברת ר"ע דהכל עצמו לא אתא אלא לאשמועינן דינא דגזלה ואם איתא דמניין בעי ה"ל לאשמועינן דא ולפרש דבריו · א"כ דלעולם דעת בעלים אינו מניין והתם חשו התוס' ולא הקשו גבי סברת רב ושמואל כי היכי דלא נדחוק נפשין והקשו קושיא אלימתא:

גמרא מאי לאו בסלע לדעת כו' איכא למידק דר"י דס"ל כשמואל דלדעת מנין שני ניחא גבי סלע דאיכא מנין ומשו"ה הא דר"י אבל טלה דהיינו שלא לדעת וליכא מנין אמאי מהכי דקאמ' למקום שנגנב יחזיר וי"ל דהוי טלה דומיא דסלע דאיכא מנין · ומשני לא בטלה שלא לדעת וק' דסלע נמי הוי שלא לדעת דהא השתא לא ס"ל הא דר"י עשוי כו' וא"כ אמאי קאמ' ר"ע צריך דעת בעלים והא לא פליג רב חסדא אלא גבי ב"ח דאיכא למימר הואיל ואנקטי' בני בריתא אבל בסלע דלא שייך האי טעמא מודה לר"י דלדעת מנין פוטר ושלא לדעת אפי' מניין אינו צריך וכן כתבו הרי"ף והרא"ש יע"ש והשתא כיון דס"ל דליתא לדר"י ה"ל שלא לדעת ואפי' מניין אינו צריך ומאי קאמר דצריך דעת בעלים ואפילו תימא דס"ל כר' יצחק והוי לדעת מנין פוטר ומאי קאמ' דצריך דעת בעלים וי"ל דר"ע אחדא פליג דהיינו טלה שלא לדעת ואסלע מן הכיס מודה לר"י · וראיתי להר"ב מהר"ש אשכנזי כתב על דברי התוס' דקאמר מאי לאו בסלע כו' ובטלה שלא לדעת כו' עכ"ל ז"ל נר' מלשונם דהכי גרסי בגמ' וכל זה מדברי המקשה אבל בגמ' שלפנינו גרסינן בטלה שלא לדעת כו' ונ"ל לפי זה דה"ק כו' יע"ש וק' דאי לדברי התוס' גרסי בדברי המקשה טלה

שלא

שלא לדעת הרי לכ"ע בין לדברי רב בין לדברי שמואל מכין צריך ומאי קאמר ר"י למקום שנכנס יחזיר ואם
טלה שלא לדעת ליכא מכוין:

גמרא לא כטלה שלא לדעת ובפלוגתא דרב חסדא ור"י וק' דמאי משני דהוי פלוגתא דרב
חסדא ור"י ומה בכך והא ק' כמי בימא כתנאי וי"ל דה"ק אי קשיא לך לרב ושמואל דפליגי
בפלוג' נא דתנאי איכהו דהי דבטלה שלא לדעת פלגו הנך תנאי ובפלוגתא דרב חסדא ור"י ואי ק' לך
בפלוג' נא דרב חסדא ור"י דהוי פלוגתא דתנאי איכהו דחו לך דבשלא לדעת פליגי ובדרב ושמואל •
נא"ת זכי אפשר לרב ושמואל למידחי דברב חסדא ור"י פליגי ובטלה שלא לדעת והא בשלא לדעת בין
לרב בין לשמואל מכין צריך והא אתי דלא כמאן דאי לרבי ישמעאל מכין איכו צריך ואי לר"ע צריך דעת
בעלים ולא סגי במכין וי"ל דכיוצא בזה אשכחן בתלמוד דקאמר לימא כתנאי ומשני כו' ולפי אותו תירוץ
יאת האמורא דלא כמאן ולא קשיא מידי כמו שתירץ הרב הגדול מהר"י קארו ז"ל על דברי בעל
הליכות עולם דף י"ט בס' יבין שמועה וז"ל כונת המקשה להקשות דה"ל לאמורא למימר הלכה
כתנ' פל' וומשני דלפי דאיכא למיטעי בפירושא דהכהו תנאי שמא ס"ל דלא כאותו אמורא
לפיכך קאמ' לה מסברא דנפשיה ואין הכי נמי דהאמורא סבר דבהכי פליגי ואיהו ס"ל
כחד מינייהו ע"ב הכא נמי רב ושמואל ס"ל דמשום דאיכא לאוויי שמא בפלוגתא
דרב חסדא ור"י פליגי לפיכך קאמ' לה מסברא דנפשייהו ועוד תירץ שם
ושייך נמי הכא יע"ש ובזה מתורץ מה שיש להקשות והקשה נ"ב
בל"א על מ"ש בגמ' אימ"ל כר' יצחק כ"ע לא פליגי דמכיין
פוטר כו' והא רב הוי השתא דלא כמאן דלרב לדעת
מכיין איכו פוטר וצריך דעת אלא דמעיקרא
צריך דמכיין פוטר הוי תנאי במאי דפליגי
הנך תנאי בההיא דרב ושמואל ומשני
משום דאיכ' לפרושי ההיא ברית'
דכר' יצח קמפלגי וכמאן הוי
דלא כרב להכי קאמר
לה רב מסברא
דנפשיה והוי
כחד מנייהו:

תוספות בד"ה בלא דמי משמע להו מציעא דף ה' וא"ת והא כי יהיב דמי נמי חמסן הוא כו' אין להקשו' למה לא תקשה זה לת"ש רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו: אף שנאמר מינו דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא למה נשבע והא חמסן הוא כו' ופסול דאין זה קושיא דאין חמסן פסול אלא מי שחמד קודם זה וכתן ממון זה פסול לעדו' אבל זה איננו פסול דעל ידי שבועה יפרוש כמו שתירץ ר"י התכיד בד"ה דחשיד אממונא גבי גזלן כן נאמר לעניין חמסן אבל השתא דאמר בגמר' מינו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא הקשו התוס' כיון שהוא פסול לעדות כך יהא חשוד ופסול לשבועה משום חמסן. וא"ת דמאי הקשו התוספות דיהא פסול משום חמסן לאיגשי בלא דמי משמע להו כמ"ש גבי לא תחמוד וי"ל דבשלמא לא תחמוד משמע לאינשי בלא דמי דאפשר לומר דקרא דלא תגזול כאומר לעבור עליו בב' לאוין אבל אי חמסן הוא בלא דמי מאי שנא להם חמס מגזלן כמ"ש בהכוכם: עוד צריך להתיישב במאי דתירצו התוס' וי"ל דחמסן לא פסיל לעדות מדאורייתא אלא מדרבנן כו' דלמה שהקשו למה נשבע החמסן מה צריך לומר כל זה והי"ל לתרץ מה שאמר אח"כ דיש חילוק בין לחמסן שחוטף לחמסן דמעלים כמ"ש אח"כ ומאי איכפת לן אי הוי דרבנן והיה אפשר לומר דהוצרך לומר כך כי כיון שהוא דרבנן אפשר לומר כי כך הוא פסול וכך הוא כשר אבל אם גזרת הכתוב אין לנו כך לחלק אבל היותר נכון אצלי הוא דאם התו' היו מתרצים מיד דיש לחלק בין חמסן החוטף למי שאינו חוטף היה ק' לן דלפי מ"ש התוספות כו' דפסול דחמסן הוא מדאורייתא כמ"ש הכתוב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס ואם כן קשה דבפ' זה בורר מדתנא הוסיפו עליהם החמסנין ולא פריך חמסן כו' שהוא מדרבנן והיה מוכרח לומר דפסול דחמסן דאורייתא הוא החוטף ומה שהוסיפו מדרבנן הוא דמעלים חמסנותו ואם הוא פסול מדרבנן אמאי משביעין לחמסן שבועה שאינה ברשותו א"כ הדרא קושיא לדוכתין לכך הוצרכו לומר דאין פסול לחמסן מדאורייתא כלל ככרא' מפ' זה בורר אלא מדרבנן והיא דרבנן הוא בחוטף אבל המעלים כשר לשבועה ולכך אמר רב הונא משביעין כו' כו' כיון דלא תחמוד בלא דמי משמע כו':

חידושי פרק אלו מציאות מישיבת הר"ר אהרן ששון זלה"ה

מחדושות של דגים קשה אמאי לא עשו תוספות ז"ל זה הדיבור במשנה ועוד דלכאורה נראה דהתוספות מקשים לרב כפי מה שאומ' הכא וזה אפשר דא"כ מאי מתרץ דאין הלכה כרב דאכתי תקשה לרב למאי תירץ ועוד כיון דהכא אומר שהם שלו היכי היה אומר אל תהי שוטה כלו' דמלתא דפשיטא היא דבחרוזים הוי סימן והלא חידוש גדול הוא כיון דהכא אומר דאיכו סי'. ועוד דמאי אמרו התוס' הקלו טפי דה"ל הקלו ודיו ועוד דלמאי אוצרכו לומר דאין הלכה כרב דבלאו הכי מתרץ שפירי וכ"ל דבמשנה אין קושיא כלל והוא דהתם בחולין בבקיאות בפ' ג"ה כתב רש"י ז"ל ל"א אל תהי שוטה וכפי אותו לשון מבואר הכל מחרוזי' דגים ל"א סובר דבחרוזי' הוי סי' לראו' התם בחולין דמה הפרש יש בין הלשונו' וצריך להבין אמאי לא עשו התוספות הדיבור במתני' ולקושיות אחרות נוכל לומר דהתוס' אינם מרגישי' אלא דמקשים כפי מה דאומר רב התם קשיא הכא דשמעתין וגם לתוספתא וגוה שפי' תירצו דכיון דאין הלכה כרב לא ק' מידי הכא וגם לקושי' אחרת נוכל לומ' דאם זו מקשו התו' והוא בכלל הקושי' דגמ' היכי קרו ליה שוטה כיון דחידוש הוא והוצרכו תוספות לומר טפי וההכרח בדבור ד"ה חביות של יין ושל גרוגרות ק"ה דלמאי פי' התוספות אבל אם אין התבית מלאה יהא כאמן א"כ מאי פריך תנא' והתנן שמן שאני התם דאינם מלאי' ומל' היין הוי סי' מה תאמר דבמשנ' מיירי בתם וכו' דהאי כולל עב"ז כי היכי דלא תקשי אני מתרץ הכי אבל כיון

דבלאו הכי אתרץ שפיר דהוא כרשום לא רצה לתרץ מה שהקשיתי · עוד ק' דלפי התוס' דלמאי נקט הברייתא בתתיכות דג וכוסך לפ"ג ולתני בדידה בחבית בד"א כי הם מלאים דלו מידת היין אינו כי' והוי שלו אבל כי החביות אינם שוות או דאינם מלאים חייב להכריז וק' נמי כן למאי דמשני הגמ' בדאיכא סימנא בפסקא לפלוג על חלוקה דחתיכו' דג לפי דכי משני הגמ' לא משני נמי על חלוקה דדג כשוך דא"כ היכי אומרי' דדיקא נמי דקתני דג כשוך והלא גם בזה איירי דאיכא סימנא בפסקא ולא דאין סימנא בגופיה וזהו שפי' רש"י הב"ע דקתני חתיכות דג דכונתו הוא לומר דלא משני נמי לדג כשוך והוי הטעם משום מה דפירשנו וא"כ לפלוג ולתני בדידה בד"א כי יש סימנא בפסקא אבל כי לא לא ולמאי נקט חלוקה דכדי יין וכדי שמן וי"ל דלא שייך לפלוג אלא כשהחלוקות כלם הם מענין א' אלא דהחילוק שיש בין החלוקות הוא דהאחת אומרת פטור וא' אומרת חייב ועל זה שייך לפלוג אבל הכא כיון דהחלוקות הם מנושאים חלוקים אעפ"י דיוצא הדין בחלוקה עצמה של החלוקה האחרת עכ"ז רצה לומר אותה כיון דהוא בנושא אחר :

ד"ה אתלת קרנתא וכו' ק' דהתם בע"ז היה להם לעשות זה הדיבור ולא הכא וי"ל דאם לא באו התוספ' הייתי מתרץ לקושיא דמקשים התוס' דרבא איירי בחותם בתוך חותם וה"ל כשני חותמים ובזה מותר אפי' בע"ז דלא זר דהוי חותם א' וכפי זה קשה דהיכי מייתי הגמ' ראייה כי האי דרבא בר רב הונא והלא אינה ראיה דהתם כיון דהוי חותם בתוך חותם בזה המציאה נותן דחייב להכריז אפי' הכא אעפ"י דהוי סימנא בפסקא הוי סי' א' דהוא חותם א' והדין דיהיה שלו ולזה כתבו התוס' כלומר הגמ' מביא ראיה שפי' מה תאמר תקשה וא"ת איכא קושיא כמו שפיר' ר"ת :

רש"י מתני' דחייב להכריז כר' דרש"י נשמר שלא כפרש איפכא והוא דאם אמר הרי אלו שלו הוא כרשום כלומר דכל העולם הם רושמים ובזה אינו כאמן אבל הכא דקתני חייב הוי דיש רשומות ויש פתוחות ובזה חייב וזה א"א דעכ"ז אעפ"י דכולם רושמים יהא נאמן ברשומו והוא דכיון דכותן המנופה תחילה וא"כ אורקן בטיט יהו רואי' הטיט אם הוא לא יהיה נאמן ואם הטיט יבש יהיה שלו דאינו נאמן כיון דכולם רושמי' בזה פרש"י דקאי אמתני' דאמר חייב והו ברור · אמנם מאי דהקשה ברש"י הוא דא"כ דיש ויש יהא נאמן נמי על פתוח ומחמת זאת הקושיא אמרו התוספות פירש"י אינו נראה ופירשו פי' אחר מה תאמר דרש"י אומר המציאות אבל מה דמתרץ הגמרא יהיה סובר רש"י דכרשום הוי כלומר דכל העולם רשמים א"א דא"ה לא יהיה נאמן דלעולם יהיה אומר דעושה רושם כיון דנאמן אעפ"י דכולם רשומים :

רש"י כיון שנפתחו האוצרות ויחיד בעלמא דעביד רושם לכאורה כר' דאומר כן ויחיד בעלמא דעביד כלו' דהוא לאודיה רושם וא"א דרש"י ז"ל פי' דכ"ע רושמים ושמה שתירץ שאעפ"י דכלם רושמים יהיה זה נאמן והוא דיהיו רואים בטיט אם הוא לא נאמן ואם הוא יבש אינו נאמן כיון דכלם רושמים אבל בלאו הכי הוא מתורץ דכלם רושמים ומאי דפרש"י ויחיד כלומר כיון דהוי קודם שנפתחו האוצרותה הוי סי' :

ד"ה ברשום נראה דבא לאפוקי פירש רש"י כיון דאמר לקמן ופירש רש"י אינו נראה והוד כתב הפירוש לעיל דכיון דיש ויש נמי פתוח יהיה סימן ובזה רצו התוספות לומר פירוש אחר אבל בשלמא לרש"י ל"ק מידי דהיכי אומר בגמרא מכלל דכראה דאינו כאיור והלא ברור הוי כפי פירושו אבל לתוספות קשה דהיכי קאמר מכלל דברייתא היא דאני אומר דהדיוק יהיה בין דוקא דיהיה הרושם משונה לפי דכל העולם עושים החביות ולזה אמר דוקא כי הרושם הוא משונה חייב להכריזו הא כי לא יהיה משונה אף על פי דהוא עתאם אינו חייב להכריז ולעולם דאינה פתוחה · ורבים תירצו זאת · פי' התוספות והברייתא בלא רשימה דכונתם הוא לתרץ מה שהקשינו והוא דכל הגוים עושים רושם משונה ואם איתא לזה עם החבית בודאי זה היה עושה רושם כיון דכל ב"ה עושה רשומו משונה משל חבירו אלא ודאי מדלא עשה רושם ודאי דלא עם אלא דהבית פתוחה ועל זה אומר מכלל · או אפשר והוא דהתוס'

אינם

איכא אומרים דעושים חותם בתבנית מלבד הטבעיה אלא דאומר' דעושה רושם כלו' דאין אומרי' התו' דתחילה טוחין ואח"כ עושה בה סי' או חותם אלא דעושה כאומרים רושם ואפשר דזה הכונת התוס' לומר דכל העולם אין טוחין אלא בטבעיה עצמה עושה רושם והרושם הוא דעושה הטבעי' קטנה או גדולה או עגולה או מרובע' וזהו הרושם ובזה לא שייך למימר הדיוק הא כי לא עשה רושם משונה לפי דודאי כיון דהרושם הוי בטבעיה בהכרח הוא כי רושם ויש הפרש בין הטבעיות שאינן שוות כלם ובזה הדיוק יהיה הא כי יהיה פתוחה וכפי פי' התוספות ק' מאי משני הגמרא לאחר שנפחתו והלא אפי' שנפחת יהיה סי' כיון דהרושם משונה ולזה תירצו התוס' בד"ה אביי אמר והוא שהוקשה לתוס' כפי פיר' מאי דהקשו ותירצו בכולם רושמים בענין א' :

גמרא בעא מיניה רב ביבי בר נחמן ק' דלפשוט דהגו' אמר א"ר זביד והלכתא בר"ה שלו ברה"י או דרך הינוח חייב נראה דמקום הוי סי' ויש להקשות בשלמא אם היה אומר התלמוד והלכתא כותא אבל כיון דר' זביד אמר והלכתא אפשר דלא סבירא כוותיה וכן הר' אלפסי ז"ל פסק דמקום הוי סי' מדמשני הגמ' לקיון על משנה דמכלה אחר הגפה דפריך הגמ' וליהוי מקום סי' ומשני במדדין והקשה עליו הרז"ה דלמאי אצטריך למפשט מדלקיון לפשוט ליה מדקא' רב זביד והלכתא ותירץ הרמב"ן ז"ל דכיון דאין התלמוד אומר והלכתא אלא לרב זביד דהוא יחיד לא רצה לפשוט מסברתו :

רש"י ז"ל א"ד דאפי' כיון דאמר מקום מושבה איכו סי' לכאורה נראה דהאובד יתן סימן מקום ופירש רש"י ז"ל לעיל איפכא דהמוצא מכריז מקום אבל כוונתו הוא לומר זהו שאמר ואפי' כלו' ל"מ כי המוצא מכריז מקום דפשיטא דאינו שלו אלא דאובד כיון דאין שום סי' מקום לו ולא סי' אלא אפי' כיהמוצא אומ' דיש שום סי' מקום עכ"ז לא מיקרי סי' :

ההוא גנבא דאשכח כופרא במעברתא קשה דמאי אמר זיל שקיל דהל"ל שיהא קודם בעל מעברת' דהא בעל הגת חצרו של אדם קונה לו ועוד דהוא קוד' ושמעתי דכ"י תירץ דהוי קודם יאוש ואינו קונה בעל הגת רש"י ז"ל כת' לצורבא מרבנן בא לתובעו קודם שיכריזו אותו וא"כ ק' אפי' לא שבעתן העין לית מינו כיון שהוא תובע אבידתו ואומר דהוא שלו דצורבה מדרבנן אבל כוונתו הוא לומ' דאחר שמכריזין הוא דבא צורבא מדרבנן בזה יש חילוק בשבעתן העין דכיון שלא שבעתן העין ועדיין לא הכריזו האבידה וגם לא צורבא מרבנן בא קודם שיכריזו לתבוע אבידתו בזה הם שלו דכל שבעתן העין חייב להכריז :

גמרא מאי כ"מ אמר מר זוטרא כר' דהקשה לגמ' דהיכי בהא ידעינן דהוא צורבא מדרבנן והלא אפשר דבמסכתא אם אומר לאו הוא משום דאומר אמת שאינה סדורה לו וכן בפוריא אעפ"י שפיוס מיטתו אפי' כי יהיה ע"ה עכ"ז לא יאמר לפייס משום צניעות וכן באושפיזא אפי' כי יהיה ע"ה לא יאמר כלום משום דכי ילקח כמו אושפיזא בביתו ודאי דירכה דלא יאמר האושפיזא כלום משום שלא יכלו את ממונו וא"כ אפי' דיהיה ע"ה לא יאמרו אלו הם והיכי בהא ידעינן דהם צורבא מרבנן וזהו שהקשה בגמרא באומרו מאי כ"מ ותרץ הגמ' אי ידעינן דלא משני בדיבוריה כלומר אה"נ דבהא לא ידעינן דהוא צורבא מרבנן אלא אי ידעינן דלא משני אלא דהם תלת ובדברים אחרים משני ודאי דהוא צורבא מרבנן אבל בודאי דבתלת אלו אם לא היו דברים אחרים לא הוה ידעינן דהוי צורבא מרבנן :

רש"י איגניב ליה כלי של אושפיזא היה ק' דמה קידש רש"י דמהיכא תיתי שהיה מוטעה בזה מה תאמר מדאמר איגניב ליה כלו' מדאמר ליה נראה שמאושפיזא איגנב ולא למר זוטרא אבל הייתי אומר דכלי א' של מר זוטר' אבידא לא היה בידו של אושפיזא ומאושפיז' הוגנב וזהו שיהיה אומר מר זוטרא אבידא אושפיז' איגניב ליה כלומר לעצמו כנא דכספא מאושפיז' כלומ' שיהיה כלי שלו בבית האושפיז' כפי זה ק' דלמאי אבידא הכא הל"ל מר זוטרא כיון דכבר הוה ידעינן דהוא אבידא בא רש"י ופי' דהכלי של אושפיז' ולזה אמר אביד כלומ' אעפ"י שלא היה הכלי שלו עכ"ז היהכר' תפיד הכי פרש"י דלהוא שיהיה מודה :

גמרא תניא ומודה רשב"א בכלים חדשי' נראה דהוכרך הגמ' לומר זה לפי דהייתי אומר דרבנן סוברים אפי' לא שבעתן חייב ורשב"א סובר איפכא אפי' דשבעתן העין אין חייב להכריז והו שאמרו התוס' בד"ה ומודה משמע אבל מה שאומרים משמע בערך דרשב"א דה"א איפכא דאפי' שבעתן העין חייב אלא ודאי מדקאמר מודה נראה כדשבעתן העין סובר רשב"א דחייב להכריז ותירצו התוס' משמע דהדברים צריכין להיות בה טביעות עין או אעפ"י דיהיה נותן טביעות העין אם לא יהיה נותן סי' לא יתנו לו אבידתו א"כ בדברים שדרכם להיות בהם טביעות עין יהיה איפכא דאפי' לא יהיה שבעתן העין חייב כיון בדברים שדרכם להיות בהם טביעות עין:

עוד קשה דלעיל אמר הגמרא בסוף שנים אוחזין מאי מכריז מנין והקשה הגמ' מאי איריא תלתא אפי' תרי נמי ותירץ שטרי ופרש"י דוקא תלתא אבל תרי דמיעוט רבים שנים לא א"כ כפי זה איך קאמר הגמ' דבשני מחרוזות הוי סימן הא מיעוט רבים יאמר שנים ולעולם יהיה נאמן כזה מיהו לא הייכו יכולין לומ' דלעיל דשטרי מצאתי יש חששא שמא זה עשה המצאה לומר רוצה אני לומ' ב' שאמינו לי וכזה איכו נאמן דמיעו' רבים שנים אבל הכא לא מכריז מחרוזות מצאתי וכזה מגין הוא יודע דהם ב' כיון דאין מכריז אלא אבידה מצאתי בשלמא אם היה מכריז מחרוזות ניחא דמלאמר מחרוזות נראים ב' דמיעוט רבים ב' וכזה יאמר ב' אבל השתא מנא ידע ודוחק הוא זה דהדבר א' אשר ו"ל אומר נפי' בחרוזות מצאתי אלא דאם נאמן במנין הוא בימנאם דרך היכוח כמשפי' התוספות בד"ה איירי וכזה יש תרתי לטיבותא חדא מנין וחדא דמנאם דרך היכוח אבל לעיל איירי כשמנאם השטרות דרך נפילה ובין לתירוץ זה ולתירוץ ראשון ק' דאפי' מחרוז א' יהיה נאמן כיון דאין מכריז מחרוזות מצאתי לתירוץ א' ואם לתירוץ ב' דאפי' מחרוז א' נאמן כיון דמנאן דרך היכוח וייהו לתירוץ ב' איכו כ"כ קושיא דאעפ"י דמנאן דרך היכוח ליכא תרתי לטיבותא כיון דאין מנין:

עוד קשה דאמאי הוכרך הגמרא לומר ומשקל הוי סימן מנין הוי סימן והלא אפילו דלא יהיה משקל סימן עכ"ז יהיה מנין סימן דתפשוט מהכא דמנין הוי סי' דכן אומר רשב"א וי"ל דאם הכא אומר דהוי סימן הוי ב' מחרוזות אבל חרוז א' איכו סימן ולעיל רצה אשמועינן דאפילו חרוז א' הוי סימן מנין דדנים שיש בחרוז ופליגא דרשב"א:

ד"ה ברוב גוים וא"ת תיפוק לי ותירצו וי"ל נראה דכותנו הוי כן דאה"כ דמי שמנאן יודע שנפל מישראל דכן תירצו התוספות וי"ל דאפילו יודע ודאי שנפל מישראל ומ"ש דהתולה אומר כותנם הוא לומר דאף על פי דיודע דודאי נפל מישראל עכ"ז יקחנו מפוס דתולה דמפסיד מתייאש שיהא חושב שמי שמנאן תולה אבידתו בגוי כיון דרובא גוים:

ד"ה אפילו ברוב ישראל נמי נראה דהוקשה לתוספות דכאן אמר הגמרא דאפילו ברוב ישראל והלא ה"א לפי דהיכי אומר רש"י אבל כי שבעתן העין חייב לפי דיש סימן והלא הכא אף על פי דיש סימן דכן פירש רש"י דרבים מצויין אף על פי דיש סימן עכ"ז הם שלו מה תאמר דהתם איירי ברוב גוים כ"ש הוא ומה אם דברוב ישראל דאיכא למיתלי דמישראל נפל עכ"ז הם שלו כ"ש ברוב גוים דהם שלו ואמאי חייב מה תאמר דהתם איירי דליכא אלא רוב ישראל ורוב גוים אלא דהוא ההמצאה וכזה חייב והלא אפילו הכי מאי איכפת לן לפי דאמרו הכא כאן דיש סימן אפילו שיהיה רובם מישראל יהיה חייב להכריז ותירצו התוספות דהכא לא חשבינן להנעה דלא מעלו אבל ליכא לעיל איכשי דלא מעלו וכזה חייב:

אף כאמר דהוקשה דהכא אמר אף על פי דיש סימן עכ"ז הם שלו מדתלה טעמא ארבים מצויין שם כמו שפירשו התוספות לעיל בד"ה ת"ש המוצא מעות בדף כ"א דהקשו התוספות דמאי פריך תו מהך כיון דבכר הקשה ממתניתין ותירצו התוספות דהקשה מברייתא זו קושיא אחרת דמשמע אף על גב דיש סימן מדתלי טעמא ברוב מצויים שם ואם כן תקשי לרבא ואביי דאמרו דכאן דיש סימן אף על פי דשמע

מה

מה דמתייאש לא מיקרי סימן מה תאמר דמה דפירש אביי ורבא איכו ברבים מצויין אי אפשר דא"כ אפילו דליכא סימן דהא חייב להכריז דהוה ליה בר"ה ומקום הוי סימן אלא ודאי כדפירש רש"י ויפה תירצו רבו התוספו' לתרץ קושיא זאת דא"כ אע"פ דיש סי' הם שלו משום דחיישינן לאיכשי דלא מעלו ואם לעיל אמרו אביי ורבא הוא דליכא איכשי דלא מעלו:

גמרא ת"ש המוצא מעות בבתי כנסיות ק' דילמא מאן שמעת להו לרבנן וכוה הוא פשוט הרבה דהא ברוב ישראל סוברין רבנן דהם שלו כ"ש ברוב גוים ודוק ע"ק ודקאמרי לה מאי קרי לה וכי לא דהא קושי' דאי דמפוזרי' מאי איריא וי"ל אע"פ דמפוזרי' עכ' והוצרך לומר מפני שהרבי' מצויי' שם לאשמועינן דאעפ"י דיש במעות עצמן סי' דאעפ"י דפי' לעיל רש"י במעות מפוזרים ליכא סי' כיכר עכ"ז יש סי' כלומר דהיותם דעושים במעות איכו סימן כיכר דזו הסי' עצמו עושים בכל המעות אבל עכ"ז יש סי' והוא אם הם סלעים או דינרים או זהובים ואשמועינן דאפי' דיש סי' עכ"ז כיון דהרבים מצויין שם ועוד דמפוזרים הם שלו ומה תאמר א"כ אמאי צריך אפשר דפריך הכי ויהא כלשון רש"י דפי' במפוזרים ורבנן מודו דכונתו הוא לומר דמפוזרים אלו רבנן מודו ואם איתא שום סי' א"א דרבנן מודו אלא ודאי דליכא שום סי' וא"כ תקשי ומאי איריא וכו':

ד"ה מאן שמעת ליה לכאורה כר' דהוקשה לתוס' ז"ל דאי אזיל בתר רובא אמאי ברוב ישראל הם שלו וזה א"א ד"א תוס' תירצו דחיישינן לאיכשי דלא מעלו אבל אפשר דהרגישו דהיכי אומר מאן שמעת ליה כו' ורב אשי עצמו סובר דאזיל בתר רובא דוקא והלא כמי רבנן סוברים דאזלינן בתר רובא וזהו פי' התוס' בד"ה ומודה ר"ש דפי' בסוף הדיבור אי מנא במקום דשכיחי רבנן הוא משום דלא שבעתן העין אבל אפי' כששבעתן העין אפי' דלא שכיחי רבנן אפי' לע"ה זה נותנין אבידתו דשבעתן עין הוי סי' דאם איתא דרב כמי סובר דאפי' בששבעתן העין צריך כורבא מרבנן ומדא' דרשב"א סובר דשבעתן העין לא מהדירכן אלא מכורבא מרבנן אלא ודאי דאזילי רבנן בתר רובא וא"כ תקשי ותירצו תוס' פי' גבי מגילה כלומר דאתו מרשב"א דאמר כפי' מפני שהרבים מצויין שם אבל הה"כ דגם לרבנן אזלינן בתר רובא וזהו שאמרו גבי מגיא' ולא שייך הא לפלוגתא כלומר דלא דכתן בזה דחיישינן למיעוטא כלומר דלא תדין דרבנן חושבין למיעוט ולא אזלי בתר רובה אלא דרבנן כמי לא חשידי למיעוט ואזלי בתר רובא:

גמרא דתניא מנא ק' דהיכי רצה להפשיט ש"מ אפי' ברוב ישראל והלא א"א דא"כ דברי הברייתו' סותרו' זו לזו דלעיל משמע דאפי' ברוב ישראל וכאן משמע דוקא ברוב גוי' וי"ל דהמקשה מתרץ לדידיה ואם לעיל אפי' ברוב ישראל מפני דאומר הברייתא מפני שמתייאשים הבעלים לומר אכי האומ' הכי מפני שמתייאשים הבעלים כלומר דיודע אני שודאי מתייאשים וכגון דאומרים בפי' וזו לי לחסרון כיס אבל הכא לא מה תאמר לפלוג ולתני בדידה איכו כלום דכולם בדידה ורבה לאשמועינן דברוב גוים אעפ"י דלא שמעינן דכתייאש כלומר שאין אנו יודעים אם מתייאש או לא דאם אנו יודעים דאיכו מתייאש כיון דיש לו סי' אפי' דרוב גוים יהא חייב להכריז וכן פי' התוס' לעיל דברוב גוים אפי' יודע דודאי כפל מישראל עכ"ז הם שלו דמפסיד מתייאש שתולה שהמוצאם יתלה שהמציאה של גוים הא איכו מתייאש ודאי דהוא חייב אמכם מורי תירץ דהמקשה לדידיה מתרץ הא רשב"א הא רבנן אבל מה שהקשה המקשה את"כ הוא דאפי' שתתרץ הא מני רבנן עכ"ז תקשי לפי סברתך דתפשוט:

עוד קשה דבטמון נראה דוקא משום שהוא טמון בזה ברוב ישראל חייב להכריז הא כי לא יהיה טמון אפי' ברוב ישראל הם שלו וא"כ תפשוט דאפי' ברוב ישראל הם שלו כי איכו טמון דאל"כ אלא אפי' כי איכו טמון ברוב ישראל יכריז למאי נקט טמון לאשמועינן רבותא דבטמון יכריז אבל כי איכו טמון אין אני אומר דברוב ישראל לא יכריז אלא דיהיה מסופק דבעיא זו אם ינע או לא ברוב ישראל חייב להכריז כי איכו טמון או לא ומתורץ נמי בזה דכי תירץ לעיל הגמ' דמפוזרים איכו לומר דכי יהיו אכודין

דאפי'

פרחי כהונה

ברוב ישראל כו' פי' דה"כ תפשוט שלא דייתי' מסופק בבכורין אם חייב להכריז או לא אבל אם פ"ג כשתתרץ דגמ' בבתי כנסיות של גוים וע"ז אמר הברייתא ומפני שהרבים מצויים שם כו' דה"ר כ"א אין גוים וא"כ תפשוט דברוב גוים דוקא הם שלו ודוק:

ע"ק דא"כ דאיירי בשיטין אפי' ברוב גוים יהיה חייב דהא אין האבידה כמו דפרש"י וכיון דטמונה לאו אבודה וזהו מתרץ המסקנא דמיקרי אבודה בענין שנמלך עליה לפנותה מיד ודוקא מיד דאל"כ לא ה"ל ליגע בטמון כיון שלא הגיע זמן לפנותה אבל כיון דנמלך לפנותה מיד ה"ל כאבודה דה"ל לפנותה לזה הוצרך רש"י לומר מיד וברור הוא:

ד"ה ותפשוט מינה כראה דהוקשה לתוספות ז"ל ז"ל הכא קמדחי לה וז"ל הכא קמדחילה וזהו שכתבו לומר כיון רשב"א הוא וכי תימא הדרא קושיא לדוכתין דמאן שמעת ליה כיון דרבנן וכו' דלא שייך ז"ל הכא דאם אני אומר ז"ל הכא הוא לשלא יהיה פושט אני מכל הנדדין דאם אתי כרשב"א תפשוט דדוקא ברוב גוים מודו דהם שלו ואם אתי כרבנן תפשוט דהם פליגי דרשב"א הוא ברוב ישראל דברוב גוים מודו לרשב"א דהם שלו:

ד"ה בטמון נראה דהוקשה להם לגמרא כאן רבים מצויין ובזה היה כפקותא דליכא ואם תאמר ובטמון למה יגע לפי דהא לא איירי בטמון אבל מלבד זה יכול לומר דאף על פי דיהיה קושיא דוא"ת 'פי' אחד עכ"ז תקשי דלוקמא הכי דיש כפקותא דיש תרוץ והוא דכיון דאין רבים מצויין ישראל הוי וי"ל כ"ר דיש לחוש שמא היה המפנה גוי אבל אם איירי ברוב ישראל ליכא ויש לומר לפי דודאי המפנה יהיה ישראל כיון דרובם יהיו ישראל ותירץ תוספות ע"כ דדוחק דשמא יהיה גוי ומה דהקשו אחר כך ואם תאמר ומאי יכריז דבשלא יהיו קושיות הסוכות דמעיקרא הקשו לו לא יגע גוי ואחר כך מקשה איפכא דלא יכריז דאיר שוה ואם תאמר הוא מקושר לתירוץ דהשתא דתרצו התוספות דיש לחוש שמא המפנה יהיה גוי תך יכריז דבמו דאיה תושב לזה כיחוש כמי לאדם שאינו הגון אבל קשה דלמאי הקשו התוספות באדם שאינו הגון והלא בלאו הכי תקשי ביחוש שמא המפנה יהיה גוי או יוציא שם הובל ואם כן כיון שיש תשובה זו דה ז מוכרחת לענין דהכא תרצו התוספות וי"ל למאי הוצרכו להביא תשובה מבחוץ מיהו רטעם דשמא המפנה יהיה גוי הוא ברוב גוים דברוב ישראל ליכא לחוש הכי ולזה כתן טעם תוכחות באדם שאינו הגון דהוא כרוב ישראל וזהו דוחק לפי דאף על פי דהכא עסקינן ברוב ישראל עכ"ז תירצו דשמא המפנה יהיה גוי בסוף דבור הוא דוחק נמור וכ"ע:

רש"י מי קתני ואינו חייב להכריז דלא אזלי רבנן בתר רובא קשה דאפילו ברוב ישראל לא יהיה לרבנן חייב להכריז דלא אזלי רבנן בתר רובא ודוק:

בגמרא ת"ש מצא חביט קשה דמאי פשיט 'עילם דאפילו ברוב ישראל ואם נקט רוב גוים הוא משום חלוקה דאסורה בבהמה ויש מי שתירץ דא"כ למאי נקט מותרת משום מציאה כיון דעיקר הקדוש הוי דאסורה בבהמה היה לו לומר חלוקה זו ולא יותר ודוחק הוא ויש מי שתירץ דבסיפא עצמה בלא הרישא אני יודע זה והתם דמותר כשחייה הוא משום דיש סימן הא כי לא יש סימן דאסורה וזהו דוחק גדול דעכ"ז בסיפא הוה אמינא כי אין סימן אסורה לשתות הא בבהמה מותרת להכי איצטריך הרישא לאשמועינן דאפילו בבהמה אסורה אמנם מה שנראה לתרץ הוא דאם כן דעיקר הקדוש הוא משום א זירה בבהמה נמצא דחלוקה מותרת משום מציאה הוה ליה כאלו לא תנא אותה כיון דאין מקרו אלא באיסורה בבהמה הוא ליה כאלו לא תנא דמותרת ואם כן מאי פריך אחר כך כלומר וכי מאחר דאסורה בבהמה והלא כיון דעיקר הוי עלה ודה דאסורה בבהמה הוה ליה כאילו לא תנא על חלוקה דמותרת משום מציאה ובזה אין קושיא דכיון דאם לא היו אלא חלוקה אחת כגון מותרת משום מציאה או אסורה בבהמה לחוד ליכא קושיא השתא כמי ליכא קושיא דהוה ליה כאילו ליתני התנא חלוקה אחת כיון דעיקר

הקדוש

החדוש הוא בחלוקה זאת ולא אחלוקה ראשונה מה תאמר אם כן כיון דליכא נפקותא ה״ה ליה לומר דעיקר החדוש הוא בחלוקה דהבורר בהנאה ומנפקות׳ דליכא הקושיא שפריך בגמרא וכי מאחר דאינו כלום זה בההכרח הגמרא. דאם כן דעיקר החדוש הוא על חלוקה זאת לא הוה ליה כלל לחלוקה ראשונה דהיא מותרת משום מציאה אלא ודאי מדאמרה כמלא דכוונתו כמי לאשמועינן חלוקה זאת וכוה פריך שפיר הגמרא וכי מאחר ודוק:

עוד קשה דמאי פריך וכי מאחר והלא אם אמר מותרת משום מציאה הוא בשנות; זמן ושיפא בא׳ לגלויי רישא ומהו גם תירצתי לעי׳ דאם כן הוא ליה לומר כד״א: עוד קשה דמאי הקשא ליה תרתי כלומר תחילה אמרת הרי אלו והדר אמרת חייב להחזיר וכן פירש הר״ן ז״ל לפי דאיכא קושיא דאם אמר שלו הוא משום דאין סימן הא הכא יש סימן מה תאמר בשוקא דר״י דלייטא היא רבים מצויין שם כמו שפירש רש״י ואי אין סימן אפילו אין רבים מצויין הם שלו זה אינו כלום דאה״נ דיש סימן ועכ״ז לא פרכת מידי תרתי דאם אמר שלו הוא משום דלא בא כתן סימן אבל אם אמר חייב להחזיר הוא דבא ונתן סימן שלו דכן בא ישראל דכר׳ דלעולם בכל החלוקים יש סי׳ אלא ההפרש הוא אם בא או לא וי״ל דכיון דלא בא ליתן סי׳ הוה ליה כאלו לא היה בו ואי אין סי׳ אפילו באין רבים מצויין כדפי׳ ודוחק: עוד קשה דמאי בעי ליה תרכקי תיפשוט ממתניתין דלקמן בכיס ריקן דחייב להחזיר כיון דבכל כיס יש סימן ותרכקי כמי יש סימן ולכאורה הוא קל:

עוד קשה בפירוש הרא״ש ז״ל דאומר דפשיט ליה לתלמודא דעובדא זו ועובדה דגלדאי יהוא ברוב גוים אם כן לפשוט מכל חד וחד שמעת מינה דוקא ברוב ישראל מיהו לעובדא קמייתא כיון דמלבד הפשיטות דעובדא מינה ומה אין הכנה כמו דהוקשה ליה תרתי ולזה צריך לתרץ לפנים משורת הדין ולזה לא פשיט מינה דכבר מתורץ דאה״כ דאפילו ברוב גוים ושאני הכא דעבד לפנים משורת הדין אבל אפילו ברוב גוים כובר רשב״א דחייב להכריז ולזה כיון דמתורץ בלא אפילו לא יהיה הפשיטות מחמת קושי׳ תרתי לא פריך מינה אמנם לעובדא אחריכא תפשוט דאפילו ברוב גוים דכיון דאף על פי דיש סי׳ הוה ליה כמות על ביתו שנפל ולכאורה צ״ע:

עוד קשה דלפשוט מעובדה דגלדאי אפילו ברוב ישראל דאי הוי כורבא מדרבנן וי״ל דשוקא לאו הוי מדרבנן אבל היה רוב גוים וק״ל:

ועוד קשה דמאי פריך מרוב דאנ״הכ ואסור אבל מה דאמר ליה שקול הוא דוקא מוכר אותם וי״ל דמדאמר לבפשך כראה דיכול לאכול אותה ואינו עושה כלום לכפשו:

עוד קשה דאם כן למאי הוצרכו התוספות ז״ל בדיבור דמחרוזות לתרץ דאין הלכה כרב היה לו לומר דאפילו דהלכה כרב עכ״ז הכא מותרת ומודה רב דאינה אסורה והוא דעומד ורואהו כדמשני הכא ולכאורה ק״ל:

ד״ה אתא לקיומיה דרב ופירש התוספות בסוף הדבור ולרב מיירי כראה דהוצרכו לומר כן והוא לספרים דגרסי רב: דבור הרי שאבדה כראה דהוקשו דמאי מייתי שאני דהכא נגנבו והכא כאבדו ותרצו התוספות ה״ה:

מתניתין ואלו חייב להכריז ופירש רש״י וכוונתם בלא יש בו סימן קשה דלמאי הוצרכו לומר כן דאפילו לא יהיה בו סימן עכ״ז חייב להכריז. דכיון דדרכו של כלי אינו ליתן לו פרות וזה הניח בו פרות כיון שיאמר שהניחו מלא פרות זהו סימן שלו וי״ל דרש״י ז״ל הוצרך לומר כן לחלוקה דכלי כמות שהיא דאז אם אין בו סימן הוא שלו אבל אה״נ דכי מלאו מלא פירות אין צריך בכלי סימן ומתורץ בזה קושיא אחרת והיא דלמאי כפל המשנה לומר שתי חלוקות לפי דלכאורה נראה דאפילו בכלי מלא פרות מנא׳ כיון שיהא כמי בכלי דאם לא כן אינו כלום כי יאמר דהניחו מלא פרות בזה אינו

קרוי׳

קדוסי' וא"כ כיון שהכל הולך אחר השם' למה חזר לומר המשנה או כלי כיוות שהוא דפשיטא דכיון שיש בו סימן בכלי מה לי שמצאו כיוות שהוא מה לי שמצאו מלא פירות ויש מי שתרץ לקושיא זאת דאם ברישא ה"א דמשום דיש תרתי לטיבותא חדא דיש סימן בכלי ותדא דהניחו מלא פרות בזה חייב להכריז אבל ברישא דליכא תרתי לטיבותא ה"א דאעפ"י דיש סי' בכלי כיון שלא הניחו מלא פירו' דיהיה שלו אשמועי' דחייב להכריז עכ"ז אבל בלאו הכי היא מתורצת כמו שפירשתי מעיקרא:

עוד קשה דמתניתין נר' דדוקא משום שהוא מלא פירות הוי חייב להכריז אפי' יהיו מקנת' בכלי ומקנתם בקרקע הם שלו לישמועינן מתני' רבותא ולקמן דתניא אומר אפכא דמקנתם בכלי ומקנתם בקרקע חייב להכריז וי"ל דמאי דקאמר מתניתין פירות בכלי איכו מדויק אלא פירות בכלי כגון מקנתם בכלי ולא קנה מדי:

ד"ה הא בכיתנ' קשה דלפי' ר"ת מאי פריך הגמ' לפי דגם בבריתא עצמה תקשי מינה ובה דמעיקר' אומר חייב להכריז נראה דאותן דבתוך הכלי ודאי יתן אותם דאל"כ למאי מכריז אותם כיון דאין סימן ולא יתן הפירו' אלא ודאי דנותן הפירו' שלפנים ובסיפא אומר דהרי הם שלו אפי' אותם שבפני' כפי פי' ר"ת וי"ל ומה תאמר אסיפ' בא לגלוי ארישא ואין סיפא בפני עצמה ורישא בפני עצמה אלא דסיפא בא לגלוי רישא דמאי דקאמר חייב להכריז הוי הכלי ולא הפירות דהפירות אפילו אותן שבפנים הם שלו של המוצא וגם יערו בזה קשיות אחרות שיש בברייתא מינה ובה כפי פירש ר"ת וי"ל אלא דמאי דאמר חייב להכריז הוי הכל וזה בא לגלוי סוף סוף דוחק הוא זה והיכא דלא פירש לתקוני טוב מתורץ זה' מתקנין ויש מי שתירץ וקודם שאפרש תירוצו אפרש קושיתו והוי כן דבברייתא מינה ובה תקשי אלא מאי אית לך למימר דמאי דאומר חייב להכריז הוי אותן שלפני הכלי ומאי דאמר הסיפא שהם שלו הן אותם שחוץ לכלי דאם כן לעיל כמי ל"ק דמאי דאמר בברייתא לעיל מקנתם בכלי ומקנתם חוץ לכלי שחייב להכריז הוי שחייב להכריז אותן שבתוך הכלי אבל אותם שחוץ לכלי הם שלו כמו ברייתא דהכא ואם כן מאי פריך אלא דכונת המקשה הוי כן לפי דרישא דברייתא דלעיל אמר כלי ולפניו פירות הם שלו ומשמע דהפירות הם של המוצא כיון דאיכן תוך הכלי והכלי הוא חייב להכריז לבד ובזה לא חשש לומר דהפירות של המוצא לפי דמלתא דפשיט' הם ואם כן בסיפא כמי דמקנתם אם איתא דהסברה בותנת שאותם כמת שבתוך הכלי הם של ב"ה היה לו לומר הם שלו כדאמר ברישא והגה משמע דמשמעתא דמה שאמר הם שלו הוי אותן של חוץ הכלי אבל אותם שבתוך הכלי דודאי דהם של ב"ה אלא ודאי מדלא אמר כן אלא חייב להכריז נראה דכל הפרות הם שלו דאותן שבתוך הכלי ודאי שהם של בעל הבית כדפרשתי אלא דהמדרש הוי דאפילו אותן שלחוץ הכלי הם של בעל הכלי מדאמר חייב להכריז דאם לא כן לי אי מכריז לפירות כיון דלבסוף לא יתן הפירות ומה תאמר דמכריז הכלי לחודיה אי כמי הכלי עם הפירו' שבתוכו לבד ועם כל זה אמר חייב להכריז איכו כלום זה דכי יאמר כמי דהם שלו כדאמ' ברישא הוה שמעינן זה אלא ודאי כדפירשנו והכא משמע דזכה באותן שבידו ולפי' ר"ת כראה דהברייתא אומרת שבידו ולפירושו מילת שבידו הוא מדויקת כראה דוקא אותם שבידו דהן אותן שחוץ הכלי לבד ורוצה זה יותר עיקר מהראשון ולזה מוכרחים אנו לומר הא והא בדאשתייר דאם לא כן כיון דלפירושו פריך מחלוקה דמקנתן ה"נ הא והא בדלא אשתייר והלא הברייתא אומרת בפירוש מקנתן כראה דאשתייר זו הנכת התוספות:

אמנם מה דהקשה לפי' התוס' ר"ת הוא לישב היכי מתרץ הנמרא לכל החלקות וכאמ' כן אם כאמר לראשונה דרובה וכי תנא שמעתין כמי שתרץ הברייתא דמקנתן איירי ברובה וכי תנא ואשתייר קנת וברית' רובה איירי בכנא ופירי ולא אשתייר כלום זה א"א דכיון דעבידי דשרקי כולהו דפי' רש"י א"כ הוכחה משום דלא אשתייר מידי שתהיה של המוצ' לפי שהן של בעל הכלי דהוא האוכד ואינה הוכחה דכפלו כולהו כיון דדרכ' הכי וכ"ת דלדרך זה יהיה מוכר המתרץ דלא שרקי כולהו ולא דרשי ובזה אם

איתא

איתא דמהכלי היו היה להם לישאר קצת בכלי א"א דאם כן למאי מוקי כ"כ ענינים לוקמה הכל בכובא
וכיתנא והא דלעיל דאשתייר ובברייתא דהכא דלא אשתייר ולא לשני בכינא ופירי דהם שני נושאי' מחולקי'
דאינו יכול ליתן חלוק בין כינא ופירי הא בדאשתייר לפי דכינא ופירי לעולם אינם נשארים כלום בתוך
הכלי דכולהו נפקי ונפלי אבל מה שנ"ע לרש"י ק"ל דאכתי לוקימה הכל בכובאי דכיתנא ובחלוק
דלא אשתייר ועוד דיש לו הדוחק דפי' דסובר דלא שרקי כולהו וזה הפך טבעו לפי דעבידי דשרקי כולהו
ויש מי שתירץ דלעיל איירי בכינא ופירי ואשתייר והכא איירי בכוביא וכיתנא ואם איתא דמבעל הכלי היו
היה להם לישאר קצת בכלי כדפי' בשם רש"י ז"ל וגם זה א"א חדא דאיך יעלה על הדעת דכיון דכינא ופירי
עבידי דשרקי כולהו אהיה אומר הברייתא לעיל איירי הכי ונשתיירו קצת כיון דזהו הפך טבעו דאינם
נשארים כלום בכלי אלא שכולם נפלו ועוד דגם ברישא כלי ולפניו פירות אמאי הם שלו אי איירי בכינא
ופירי אינה הוכחה משום דנפלי כולהו דבזה לא יהיו של ב"ה כפירוש לעיל דתירוץ ראשון ואמאי הם
שלו מה תאמר דרישא איירי בכוביא ובכיתנא ולא נשתיירו קצת א"א דאם כן לפלוג וליתני בדידה דלמאי
נקט מקצתן לפלוג על חלוקה ראשונה כדאמר דאשתיירו דדרך כוביא וכיתנא לישאר קצת והשתא כיון
דאשתיי' ודאי דהוו של ב"ה אבל כי לא אשתיי' לא כגון דהפירות לפניו לא מה תאמר כולה בכוביא ונקט
מקצתן לאשמועינן אף על פי דלא נשתיירו חייב להכריז וליתא דאם לא נשתיירו אינו חייב להכריז · ועוד
דבהדיא אומר הברייתא מקצתן נראה דאשתיירו והיכי אהיה אומר כולה בדידה אף על פי דלא אשתייר
מ"ת דגם לזה התירוץ יהיה סובר דלא פירש רש"י ז"ל אלא דלא עבידי דנפלי כולהו כמו א"א זה דלוקמה
הכל בנושא אחד ולא בשני ענינים מחולקים כמו שהקשיתי בתירוץ ראשון ויש מי שתירץ שהמתרץ באחד
כד היה סובר כתוספות ובאחד כד היה סובר כרש"י ולא ראיתי לכותבו :

פיסקא צבורי מעות וצבורי כו' שמע' מינה ק' דלמאי מתרץ תני לשני צבורי ועכ"ז לא תפשוט
מידי דאפשר דהטעם הוי דמנין או דמקום מ"ת אי הוי במקום אפילו צבור אחד אינו
כלום וזה דברור הוכרח :

עוד קשה דהיה לו לומר מעות צרורות לפי דכיון דנמי אתה אומר צבורי מעות ואין אתה מגיה
המשנה כמו ול"ל צבורי מעות צרורות דהוי בלשון רבוי כמו צבורי מעות והוה משתמע דהוי
צבורי בעלמא אבל אה"נ דהוי צבורא אבל מאי דאומר הכא בגמרא הוי צבור א' ומגיה המשנה ואינו דאומר
צבור אחד אף על פי דאומר מתניתין צבורי אלא דתני צבור אחד וכזה לא הוי מעות צבורות :

עוד קשה דמוכרח הוי דמקום הוי סימן דאם לא כן קשיא רישא אסיפא דמריש' נראה דוקא דהם
מפוזרים הם שלו הא אם לא יהיו מפוזרים אף על פי דהוי צבור אחד חייב להכריז דאם לא
כן לאשמועינן רבותא ובסיפא נראה צבורים חייב להכריז הא א' לא מה תאמר דלהכי תנא מעות מפוזרות
אף על פי דנמי צבור א' יהיה שלו לומר דמעות מפוזרות הם שלו לכי דכיון דהם דרך נפילה אין מנין סימן
אבל צבורי מנין אין סימן ולא מקרי מקום אינו כלום וה דהכי נמי לימא צבור דהוי רבותא בערך מפוזרות
ולא לימא מעות מפוזרות נמי הוה שמעינן תרוס וה בבירור יותר דמקום אינו סימן הא מנין הוי סי' ורבינו
תרצו דאין קושיא מדיוקא אדיוקא מעות מפוזרות הם שלו הא צבור אחד חייב להכריז לא מטעם מנין אלא
מטעם מקום ווה דוחק וכ"ע :

רש"י ויהיב סימן המוציא במקום פלוני קשה דלעיל כי תירץ הגמ' מאי מכריז מקום פי' רש"י ז"ל
דהמוצא מכריז מקום והאובד נותן סימן האבידה כלומר דאומר שם האבידה לחוד בלא סי'
והכא נראה מדברי רש"י ז"ל דהאובד יתן סימן מקום וי"ל דאם רש"י ז"ל אמר לעיל כן הוא דמדאמר הגמ'
מכריז מקום נראה דהאובד מכריז מקום ולזה לא רצה רש"י לדחוק שהתוספות שהפי' שהאובד יתן סי' מקום
לפי דלפום ריהטא אין נראה כן דגמרא ראיה לזה הפירוש דהתוספות ז"ל אמרו התם בד"ה מאי מכריז

אמרו ומכיס דנראה דלפירושם יש דוחק זה מה שאין כן לרש"י ז"ל וכוה רצה רש"י לפרש כן אבל הכא דאין
נראה כנא' לפום ריהטא כלומר דבשלמא לעיל כי היה אני אומר דאובד יתן סימן מקום יש דוחק לזה דאין
נראה כן לפום ריהטא אבל הכא הרי אהיה אומר דהאובד יתן סימן אין דוחק לזה דאין נראה לפום ריהטא
כמו לעיל וכוה פירש רש"י ז"ל איפכא ממה שפירש לעיל או יאמר דלעיל איירי אף על פי שיאמר שם
האבדה לחוד ולא יאמר שם המקום הוי כאמן משום דכיון דהוי ר"ה אין רגילות דאבדו שנים אבידה אחת
ובמקום אחד כפירש לעיל התוספות בד"ה מאי מכריז אבל הכא ד"ה ר"ה אפשר ששניהם אבדו אבידה אחת
ובמקום אחד לפי דכל העולם עוברים לשם וכוה צריך שיאמר שם המקום דהוי סימן יותר משובח משם
אבידה מה תאמר דאפילו סימן לא יהיה מקום דאפשר דשניהם אבדו אבידה אחת ובמקום אח' עכ"ז מקום
הוא יותר משובח :

אף ירצה לתרץ דמאי דמכריז כאן המוצא הוי אבידה מצאתי וזה אומר זאת האבידה היא
ובמקום זה הנחתיה ולכאורה מדרש"י לא פרשיה הכא דהמוצא מכריז שם האבידה וזה בא
ונותן סי' מקום ונראה דלא מכריז שם האבידה אלא דהאובד יתן שני סימנים אבל אפשר דאם רש"י ז"ל לא
קשה לפרש זה משום דהניחו בברור :

ד"ה שמעת מינה מנין הוי סימן ולעיל נמי כוונתם לומר דהניחא דלענין דמשקל מבית לתרץ כן
לפי דלעיל תפשוט זה משקל והכא בעי לאוכוחי ממתניתין דהוי בברור אבל לעיל דאינו
משום משקל אלא דברור לפשוט מלעיל ולא מצא לתרץ בעי לאוכוחי ממתניתין דמאי נפקותא יש לפשוט
ממתניתין כיון דלעיל נמי הפשיטות הוי בברור ותירץ התוספות אי נמי ויש מי שתירץ דאם כן קשיא רישא
אסיפא דמרישא משמע דמשום שהם מפוזרות וליכא לא מנין ולא מקום הם שלו הא אם יהיה חד מהם או
מקום חייב להכריז דאם לא כן לאשמועינן רבותא והכא משמע ודתני כבורי דבעי תרתי ולא בעי חדא
דלא מהני חדא וזה אינו כלום לפי דאף על פי שהם מפוזרות ישמעינן ראיה לזה דתוספות אמרו לנו בד"ה
אבל שנים חייב להכריז דאימור דלא מקרי מנין סימן הוא משום דהוי דרך נפילה כמנא דא"כ דיש סימן
אבל אינו סימן כיון דהוי דרך נפילה וכוה לא תקשי רישא אסיפ' אדרבא מרישא ראיה דא"ע פי דיש סי' לפי
דאף על פי דהם מפוזרות עכ"ז אפשר שיודע הסימן המנין של פירות כגון אם היו רמונים וכדומה דניכר
מיד המנין אף על פי דהם מפוזרות נראה דבעינן תרתי מנין ומקום וכוה אף על פי דיש מנין כיון דאין
מקום הוי שלו ועוד מלבד זה תקשי דאם כן למאי לתוספות ז"ל מתרצין א"כ דמנין ותרוות הוי סי' תקשי
מתניתין רישא אסיפא דמדרישא משמע מפוזרות הם שלו הא יש שום סי' מנין או מקום חייב להכריז וכסיפא
משמע דאף על פי דיש מנין אינו שלו ראיה לזה דבעינן תרתי מנין ועוד שיהיה הנושא מרווה דמנין לחודה
אינו סי' ושמעתי שחכם השלם כמה"ר משה אלמושנינו ז"ל תירץ דאם כן דיהיה משום דבעי' תרתי תקשי
דלעיל אמר הגמרא שבמשקל דהוי סי' מאו"ה מנין הוי סימ' ונראה דמנין לחודיה סי' והכא משמע דבעינן
תרתי ולזה קשה דא"כ ז"ל אמנם שמעתי מי שתירץ דא"הל בעי הגמרא שמעת מינה הוי אם בעינן תרתי
או לא ומאי דאמר מ"מ אם כן הוי דהרגיש דלעיל כי אמר מנין הוי סימן דמאי הפשיטו יש דמשקל הוי סימן
לפשוט מדאמר שנים שנים חייב להכריז וזה איכא קושיא כמו שהקשיתי לעיל במנין כי אמר הגמרא תניא
ומודה רשב"א לרבנן דכי שבעתן העין חייב להכריז ואמר הגמרא כל אלו שאמרו אימתי מותרין וגם לעיל
הקשיתי קושיא זו ותרצתי אחד מב' תירוצים ועוד דהניחה דתירצו התוספות לעיל שנים שנים אבל אכתי
קשה דהיה להם לתוספות להקשות איפכא אם זאת הוי הקושיא דלעיל למאי הפשיט מדמשקל לפשוט
ממתניתין דהכא דהוי בברור יותר וכל זה אינו נראה לי :

גמרא הא משלחופי חייב להכריז קשה דמאי דהדיוק יהיה הא משלחופי לא יגע בהם לפי דאינו
סי' ודאי כיון דאינן זו על גבי זו שפיר וכן נמי מסיפא מגדלים חייב להכריז הא שלחופי

לא

לא יגע בהם אלא מפוזרות הם שלו ותירץ דהוי דוחק דהדיוק בא לדבר ומבחוץ דהוא לא יגע בהם דמי יהיה הדיוק יהיה להפך טבעו כלומר דאם הוי חייב הדיוק יהיה הא הכי יהיה שלו או איפכא כמי והוא דחוק ועכ"ז כיהיכי דלא תקשי לשני הכי אף על פי דאין הדיוק לכאורה לענין דלא יגע בו ויש מי שתירץ דכיון דברישא בפיק שלאופי לא יגע ומציפא כמי כפיק הכי א"כ למאי אצטריכו רישא וסיפא לזה דקדום היה לו לומר א' מהם והוא שמעינן זה הדין הא נבורי חייב להחזיר וזה לא על בכלל התירוץ דאם ליתני חדא הייתי מוטעה לומר מפוזרות הם שלו הא שלאופי חייב ולהכי איצטריך הסיפא בנבורי לומר דגיבורי דווקא חייב להכריז ולא שלאופי אלא דלא יגע בו ותירוץ ראשון הוא עיקר:

גמרא וה"ד קשה דאם כן לא יהיה נאמן לעולם יאמר דמגדלים כיון דיודע ובזה נאמן וזה הקושיא הקשה א' מהמעייכים וי"ל דכיון דיכול לומר דהיו עשוין בכולם דגם בזו נאמן מדרב נאמן בזה נאמן כשיאמר מגדלים היו עשוים כדאמרינן ודאי הוא הכיתה ולא אחר דאם איתא דכוכתו של זה היה לגזול ולקחת אבידה שאיכה שלו היה לו לומר בכולם היו דהיה נאמן או בשורה דאף על פי דלא פשטינן אבעיה אם הוי נאמן עכ"ז אין אזלינן לחומרא כדפירש הרא"ש ז"ל וחייב להכריז אלא ודאי דאין כוכתו לגזול אלא דאמר אמת דהניחם כמגדלים:

ד"ה והוא שעשוים כמגדלים כראה דהקשו לתוספות ז"ל לא איתבע או מכין הוי סי' או מקום הוי סי' אם מכין הוי סי' אמאי צריך שיהיו עשוין כמגדלים בלאו הכי יהיה חייב להכריז כיון דמכין סי' ואם מקום סי' למאי תירץ הגמרא טיבעא מכריז לשני דכיון דאזלינן בתר מקום דוקא ג' הוי מקום דלא אתרווי דכפלו ואיכו מקום סי' ותרלו תוספות לכל הנדדין הם מכין הוי סי' בעינן עשוים כמגדלים ובזה ידעינן דהיו דרך היכוח דאם היו דרך כפילה לא מקרי מכין סי' כדפי' התוספות לעיל בדכור אבל שנים חייב להכריז דפירשו דכי הוי דרך כפילה לא מקרי מכין סי' ובזה לכשידעינן דהיו דרך היכוח ויודעין כן משום דהיו עשוין כמגדלים ואם מקום הוי סי' תרלו התוספות וי"ל דשפיר משני וכוכתם לומר דרלה לתרץ לו כפירוש מברתך בתרי כמי עכ"ז הכא תרי איכו כלום דטבעא מכריז וכל זה הוא מפורש ויש מי שאמר דתוספות הוקשה להם תיפשוט דמכין הוי סימן ותרלו דבעינן כמי מגדלים לפי דבזה ידעינן דהוי דרך היכוח דמכין לחודיה איכו סימן והקשה בתוספות ז"ל דהיכי אומרים מאי פריך הא דרבי יוחנן דכרא' דלבר פלוגתא דכובר דבעינן שיהיו חלוקות זו מזו ליכא קושיא והלא אפילו לדידיה כמי קשה דאפילו תרי כמי כיון דחלוקות זו מזו מה תאמר תרי אתרמי דכפלו אם כן מאי קושיא והלא אפילו לדידיה כמי קשה ותרלו דבשלמא לבר פלוגתיה דדייק תיבת כמגדל שיהיה חלוקו' זו מזו ויהיה רואה תתאה ומכיע' עילוה וזוטרא עלוה מכיעא דיהיה עשוי כמגדל דמקבר ועולה א"כ תרי לא דהתרמי או כפלו ועוד דאיכו מגדל אבל לרבי יוחנן דלא דייק תיבה דמגדל אלא אפילו דידיה זו על גבי זו וכולם שוות דאין חלוקות זו מזו עכ"ז כיון דהוי זה על גבי זה הוי סימן וזהו דוחק או אפשר לומר כמה שפירש רש"י אע"ג דכי אבדו כפלו ואפילו מקום דלא ידע היכן כפלו קודם שאפרש כוכת דבריו הקשה והיאך פירש רש"י ז"ל ואפילו מקום דכרא' דאם יהיה מקום דיהיה מקום סי'" הא לא אפשר דהא מתכ' משמע דבעינן עשויים כמגדלים מ"ש דמגדלים הוי סימן ומקום לא וי"ל דמה שפירש רש"י ז"ל ואפילו מקום הוא כשאיכן מגדלים או אם היה מקום הוי סימן אבל אה"כ דכיש עשויין כמגדלים לא מקרי מקום סימן דיותר סי' הוי מגדלים ממקום ומי שיאמר מגדלים יהיה נאמן יותר ממי שיאמר מקום כלומר בזה המקום הנחתים אבל כי איכם עשויין כמגדלים יהיה מקום סימן ובזה מתורלת דבשלמא לבר פלוגתיה איכה לפי דכמו דאיכו רואה דשלשה כיון שהם זה על גבי זה איכו סימן כמי תרי אף על פי דהן חלוקות זו מזו עכ"ז כיון דאיכן ג' לא הוי סימן מ"מ יהיה נאמן דסימן מקום ליכא דהא לא ידע דאי ידע אפילו איכן עשויים כמגדלים יהיה נאמן במקום וכן סובר רש"י אבל לר"י לא מכיכו מקום אחר דאומר הכא דאף על פי שודאי סימן

דאינו כאותן דבשלמא לגבי פלוגתייהו יכולים אנו לומר כמו שאינו שסובר דכי הפשו זו על גבי זו דלא הוי סי' כמי תרי יהיה סובר שלא הוי סי' אבל לר"י לא מצינו מקום א' דיהיה מגילות סי' ועכ"ז יהיה אומר הוא דלא הוי סימן אלא סי' גמור לכשאהיה אנו דנים אם כמו דהתם סובר דאינו סי' כמי תרי יהיה כן וכיון דלא מצינו מקום אחד לכשנהיה אנו דנים לאותה מקום כמי לתרי כוו פריך אפילו תרי כמי וזהו דוחק :

ד"ה הא נותא קושיא יש מי שאומר דהוקשה לתוספות דתקשי מתניתין מינה וכן דבתחילה כאומר ביכורי מצות זו על גבי זו הוי שלו ואחר כך אומר דאפילו זו על גבי זו כגון ג' מטבעו' דחייב להכריז אבל זו אינה קושיא לדרך המשנה אומר זו ואצ"ל ומאחת זו קושיא אז יש מי שהכנים חלוקה בכתיים ואומר דהתוספות מקשים כן מדקאמר ביכורי חייב כראה זה על גבי זה פטור וכ"ש שלפותי ומדפשיא כראה מטבעות משמע דוקא שלפותי ולא על גבי זה והוא רחוק אבל מאי דהקשו לתוספות ז"ל הוי דמתניתין משמע מצות מפוזרים הא שלפותי חייב להכריז ומה פיתא בביכורים משמע דוקא כבורי הא שלפותי הרי הלו שלו אתנס על זה קשה דאכתי מאי תירצו התוספות לקושיא זאת וכוונת קושיא זאת היא דמאי פריך ולדידך מי ניחא דתקשי מתניתין כדפי' וי"ל דלכאור' כראה אף על פי דהוי פי' כריך שיהיה זה ע"ג זה וא"כ כיון דצריך זה ע"ג זה כו' הא שלפותי דהוא פשיטא לא וריפא משמע דמצות מפוזרות משמע איכא עכ"ז איכא קושיא דבשלמא השתא בהאי פי' ליכא קושיא דהוי תירוץ ברור ביותר דכיון דהתנא אמר ב' חלוקות והטעם יהיה דכיון דנ' מטבעות הוי פי' דביכורי מצות הל"ל נ' מטבעות לבד ולא כמי כבורי ומדאמר ג' מטבעית הוא משמע דהם כבורי אלא ודאי מדקאמר כמי ביכורי הוא כוונתו לומר כל שאינו כביכורי ומפוזרות קרי ליה וכוה לא הקשה ממתניתין דיכול לומר ודקאמרי לה מאי קרי לה אבל בברייתא דאומר זה על גבי זה ואין אומר כמי ביכורי פריך ליה כיון דאין טעם בכפל ועכ"ז מתרץ קרו ליה בהכרח דנקט ברייתא מפוזרו':

מתניתין מצא אחרי הגפה ופירש רש"י ז"ל לא ינענע הם ואחר כך פירש דאין זו אבידה כראה דכוונתו היא ואת דכא לאפוקי כשאמר הגיה' מ"מ לא קאי כמי על חלוקה דמצא כלי בגפה דה"א הדא למאי נקט ומגולה ליפלוג על מכוסה דאין סי' אבל יש סי' למרייהו נוטל ומכריז וכאן לא שייך לומר בדידה ורצה לומר דמגולה מכריז בים סימן לפי דלאשמועינן רבותא ואת במכוסה וכזה הוי כ"ש דמגולה וגם לא שייך כולה בדידה ורצה לומר דמגולה אף על פי דהתירוץ הוי כרשב"א אלא דיהא כרבנן איבעית אימא וזהו מוכרח :

ע"ד קשה דהיכי מתרץ שכן דרך אשפה לפנות לה כלים קטנים לפי דאינו הברייתא אמר שכן דרך אשפה כראה דמאי דאמר שכן דרך קאי לאשפה דמופנים אותו ולא קאי לקטנים לכלים שמפנים לתוכו וי"ל דהמתרץ יהיה שונה ליפנות ביו"ד כגון ליפנות וכזה משמע קוי ליפנות לה כלים קטנים ויהיה ליפנות כמו להפנות :

ד"ה ואמר רבי אבא בר זבדא פירש התוספות לבסוף הדיבור דהתם חפיסה יש בו סימן קשה דא"כ היכי א"ל לרבי אבא בר זבדא כי אשכח חמור מכוסה בחפיסה וא"ל אהדריה ואמרו לו לא ואמאי הא לא מתייאש כיון דיש סימן מה תאמר דעכ"ז נתייאש שמא יטלנו ישראל חשוד או גוי ליתא דהא משתמר הוי למאי דסבורין תוספות בסוף הדיבור ויש מי שאמר ומה דאמרו לו כלומר דאם נתייאש הוי לחזור ולבא שם למקום שהניחו וכזה נתייאש אבל אה"נ דלא נתייאש ממנו כיון דיש בו סימן וכזה נתייאש לבא שם וזהו שפירש התוספות דאתא מריה ולא אשכחיה נתייאש מיניה כלומר מתייאש לחזור ולבא שם כיון דבלאו הכי יתנו לו מקום סימנא או יאמר דהתם דמתייאש הוי דסובר דכיון דהיה משתמר לגמרי אומר בעל האבידה בשלמא אם מצא האבידה במקום שאינו משתמר ניחא דנטלה לעשות מצות השבה ולא יטלנו שום חשוד או גוי אבל כיון דזה היה מונח לגמרי ואין חשש שיטלנו שום אחר ולמאי נטלו הוא אלא ודאי דנטלו לגזלו ולזה מתייאש אף על פי דיש סימן ותירוץ זה עיקר :

מתניתין

מתניתין מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו ופירש רש"י ז"ל מחציו ולחוץ ואף על גב דאיירי לעיל מי שאומר דרש"י ז"ל הוקשה לו דהא אמרינן לעיל בספק הינוח לא יטול והא ודאי הינוח הוא והיה לו ליטול וע"ז קשה היכי אומר רש"י לעיל ספק וכ"ש ודאי הינוח וזהו מתורץ דמה דפי' לעיל בלש נזה שרש"י ז"ל אמכש מאי דכראה לפום ריהטא הוי דהקשה רש"י ז"ל והא דאמרינן לעיל בספק הינוח הא ודאי הינוח וכ"ש שלא יטול אבל על זה קשה דאם לעיל אמר רש"י ז"ל כ"ש הוי משום דמדלין ושייך הכ"ש אבל הכא ליכא מדלין והיכי שייך לומר כ"ש דאדרבא הוי וצ"ע:

רש"י מחציו ולחוץ הא מוקמינן מתניתין לקמן דשתיך טפי דאיכא יאוש בעלים קשה דא"כ כפי פי' רש"י ז"ל מאי פריך הגמ' אתו אמורי' ודקרי לה מאי קרי לה לפי דכי היכי דלא תקשי מאי דאמרי' לעיל ספק הינוח כ"ל שתיך וכיון דמוכרח כן כמי לדידיה אכי מתרץ שתיך ויש מי שתירצו דהא כיוא דידע ושתיך ומאי דפריך הוי דהא כיוא דהת' דשתיך מחציו ולחוץ אבל מחציו ולפנים עכ"ז אע"פ דשתיך יהיה שלו כיון דכמה שנים משתמש בהו והו שפירש רש"י ז"ל מחציו ולפנים הרי ב"ה זה משתמש בה כמה שני' ותרץ לו המתרץ דשתיך טפי וכיון דשתיך כ"כ אפי' מלפנים הוי של המוצא ולזה הדרך קשה למאי נקט מתני' בכותל חדש לפלוג בכות' ישן בד"א דשתיך טפי אבל כי לא שתיך טפי לא וכ"ש בכות' חדש דכיון דלא שתיך טפי דאינו שלו ולא שייך לומר כולה כדידה ונקט כותל חדש אף על פי דשתיך טפי דליתא דבכותל חדש לא שייך שתיך טפי או יאמר דמעיקרא לא קשיא ליה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא לפי דברישא יש תרתי שתיך טפי ואמוריים אבל סיפא אף על פי דשתיך ליכא אמוריים ולה"ה מקשה אטו אמוריים אף על פי דיש תרתי עכ"ז אינו כלום לחציו ולפנים לפי דמשתמש בה ותירץ ליה דשתיך טפי כלומר וכונתו אינו לתרץ ליה שייך שפיר דאף על פי דשתיך טפי אינו כלום אלא דכונתו הוי דכיון דיש תרתי הוי שפיר מחציו ולפנים דאין שתיך ואמוריים וליכא לפלוג כיון דלא איכפת לן דמאי דשתיך טפי אם לא דאיכא תרתי ולזה הדרך אע"פי דהקשה ודקרי לה מאי קרי לה יכול לומר דכונתו של מקשה הוא לראות אם כמו דהיה מוכרח לתרץ לקושי' דלעיל דאמרו ספק הינוח הוי מוכרח לתרץ שתיך א"כ לקושיא דאטו אמוריים יהיה מוכרח לתרץ שתיך או יתרץ לו תו תירוץ אחר אמנם ע"ז קשה דכיון דלא איכפת לן דמאי דשתיך טפי א"כ כמי הסיפא דשתיך טפי והיכי יעלה בדעת דכיון דשתיך טפי דאינו של אמוריים ועוד דהוי בתוך הכותל המציאה ובודאי דאמוריים הוא דשתיך טפי והדרא קושיא לדוכתין מ"ש רישא ומ"ש סיפא וצ"ע:

גמרא ולחוי אם כי אתא כו' קשה שאני הכא דהמציאה בא בחצי הכותל שוה בשוה ולא שייך לומר לחוי מר תאמר רב אשי כיון אמורא לא הוה לי לפרושי עכ"ז כי היכי דלא תקשו לשיני הכי אע"פ דהוי דוחק אבל היא הטעכה גמורה לפי דאי איירי בשוה ומחצי הכותל הדין הוי דיחלוקו כמו ממולא דחולקים:

ד"ה דשתיך ק' דלקשו תום' כמי בחלוקה דכותל חדש דלקני לחציו מחציו ולחוץ וי"ל דאי לא קני הוי דכיון דכי הכיחם שם בעל האבידה היה לחזור וליקח אותם אלא דאשכח ולא בא והוי יאוש שלא מדעת ולאביי דלא קנה אבל מי שהכיחו קנה דאמור יאוש שלא מדעתו עושה ביאת בעל הריב אבל כי בא ליד המוצא הוי אחריות גמור קני ליה:

ד"ה בתוך הבית כר' דהוקשה לתוס' דכיון דהכיחם בתוך הבית אמאי הם שלו ותירצו דכר' דאביל' אעפ"י דהיא בתוך הבית ובפסקי הרא"ש ז"ל תמצא הקושיא ואת מתרוצת ע"ש:

פיסקא אם היה משכירו לאחרים ק' דמאי פריך דשני התם דסוחרי בהמה ומה פריך וכיוצ' בתר בתרא ושתיך וכוה מסתברא דהוי מהאמורי' וי"ל דבשלמא אם היה מוכנע בתוך הכותל שייך לאקשויי דאכי אומר דהתם מיירי דשתיך ומסתמא כיון דשמור בתוך הכותל הוא של אמוריים אבל מה שבתוך הבית יהודי הכיחו שם ומה תאמר דאע"פ דיהיה יהודי עכ"ז ודאי דיהודי הוא מתייאש כיון דשתיך

דאם

דאם הוא לא היה מתייאש היה לו ללוקחו אלא ודאי מדהניחו וזמן שיהיה שתיק טפי נתייאש אינו כלו דאעפ"י דנתייאש הוי יאוש שלא מדעת כיון דמעיקרא הניחום היה דעתו לחזור וליקחת אותם מהם אלא דשכח ואחר זמן הרבה אתייאש קי"ל כאביי דיאוש שלא מדעת אינו יאוש:

רש"י ז"ל ג' גוים איירי הוא דהרגיש לפשוט איפכא דוקא רוב גוים אבל רוב ישראל לא ותירץ הש"י איירי אבל אה"נ דבחד סגי:

ד"ה וכיוצא בתר בתרא הוקשה לתוס' דאם כן כשאדם יוצא אחר כל זויותיו מחפש אם כן מאי פריך והלא אי אפשר דיהיה של בתרא כיון דודאי קודם שיצא החפש כל זויותיו ולא הניח שם שום דבר ולרש"י צ"ע קושיא זאת דאף על פי דאפשר דשכח עכ"ז מתוך פירושינו אינו כך וגם לא שייך לומר תקני לזה חבירו או לב"ה דכבר מתורץ בפסקי הרא"ש ז"ל ועוד דהוי דבר שאינו עתיד למצא קצת אבל לתירוץ הרא"ש ז"ל ליכא קושיא ולזה פירש התוספות דאם פריך הוי לב"ה ומאי דאמרי דאפילו אין בו סימן כוונתם להביא ראיה לפירושם דבשלמא לדידי הוצרך לאתויי ברייתא דמעשר מפני הוי אפי' דאין בו סי' אבל לפרש"י ז"ל כיון דאיירי דיש סי' וכזה פריך וכיוצא בתר בתרא דאם לא היה סי' לא פריך כלל דכי כרש"י דיתנו לבתרא א"כ למאי הוצרך להביא ברייתא דמעשר בלאו ברייתא תקשי דכיון דיש סי' יתנו לבתרא ומאי דאומרים התוספות ושני שמעתי סברות חלוקות להקשה לתוס' כפי פירושם דא"כ דעיקר הקושיא הוי משום דב"ה דר עמו בביתם לישני ליה דאין ב"ה כאמן קושיא זאת אינה כלום דכן ממש מתרץ הגמרא דאין דר ב"ה עמהם ראיה לזה דכן פי' התוספות לקמן ד"ה אפי' תימא לג' ישראל והוקשה לו לתוספות וא"ת ולמה לי ג' בתרי וב"ה סגי כר' דמעיקרא אמרינן דהם ג' חוץ מב"ה דאינו דר עמהם וכן יש להקשות למאי דתירץ הגמ' וכן נראה מדיבור הקודם לזה לג' גוים ומאי דאומרים התוספות ושני לג' בני אדם אעפ"י דאומר בני אדם סתם הוי כולל לישראל דאל"כ מאי פריך שמעת מינה ועוד דכמה פ"ס הוי ישראל כדאמרו רז"ל א"ה אינם קרויים אדם וישראל קרויים אדם שנאמר אדם אתם אתם קרויים אדם אבל במאי דאמרו התוספות צריך להבין:

ד"ה בהר הבית חולין קשה להיכי אמאי [illegible] עתין דצרורים מותרים א"כ מאי פריך הגמרא לפי הגמרא כסברת ר"ש בן זעירא מאי פריך דאכי אומר דהטעם דבשעת הרגל מעשר הוי משום שהמעות נמצאו צרורין וכיון דצרורין הוי כי' שהם של מעשר אבל בשאר ימות השנה חולין והוי בלא נמצאו צרורין אלא ודאי דא"א כן בצרורין דא"כ אפי' בשאר ימות השנה יהיה מעשר דנמצאו צרורין ולמאי נקט בימות הרגל וא"כ מאי פריך תוס':

ד"ה ל"נ ויים נראה דהוקשה לתוספות תפשוט דברוב גוים דוקא אבל צ"ע דמאי תרצו תוס' רוב דלמאי צריך רוב ושמעתי דכוונת תוס' הוי לומר דאם היה נקט ב' לבד דצריך כפל לפי דכפל א' הוי ב' והיה צריך כפל לכל א' כלומר דכל א' היה צריך וכן לב' היה צריך ו' ולזה פי' התוס' דצריך רוב כלומר דאם היו ב' צריך ג' לזה נקט רוב אבל לא שמעתי צרב שנתיישב באלו מה דאמר הרמב"ם ז"ל בסתם פונדק אינו פחות מג' ומאי דפי' התוס' הוא כמוסך לפירושם דפי' לעיל וכי הגמ' פריך וכיוצא הוי לב"ה ולזה צ"ל ומיירי:

ד"ה אפילו תימא לג' ישראל נראה דמעיקרא הוה אמרינן דג' בב"ה אבל השתא דפי' התוספות מילתיה דבר קפרא מיירי לג' בני אדם והוי חוץ לב"ה תיקשי וכזה הטעם עצמו כפי סברת הרמב"ם ז"ל בפרק לעיל לא היה קושיא לבר קפרא עצמו דאם נקט ג' חוץ מב"ה הוי בסתם פונדק אינו פחות מג' אבל לרב נתן דאינו הולך בטעם דפונדק עכ"ז בעינן ג' תיקשי וא"ת ויש מי שאמרו דכוונתם של תוספות הוא לעשות הכנה למאי דמקשים לקמן:

ד"ה שכפל מב' דמקשים דכיון בר קפרא עדיין לא נתקנה שבועת היסת ואי מילתיה דבר קפרא לא

מפרש רב נחמן ליכא קושיא דא"כ דבימי בר קפרא עדיין לא נתקנה שבועת היסת שא"ש רב נחמן אמר כן לא לבר קפרא אלא לדידיה ובזמן רב נחמן היה שבועת היסת כיון דר"נ אחרון טפי מבר קפרא ולזה פירש תוספות במילתא דבר קפרא מפרש ובזה תקשי לקמן הקושיא דבימי בר קפרא והכרח של תוספות הוי דמדקאמר אפילו תימא בנ' ישראל נראה דאם פליג הוי דמאי דמוקי פלוגתייהו בנ' גוים מוקי הוא בנ' ישראל אבל לא פליג על בר קפרא דכן נר' לפום ריהטא מדאמר בתם אפי' תימא:

רש"י ז"ל אי נקיטנא וא"ת הא מקמי יאוש ק' דכי אמר הנח' לעיל דהתם דמתייאש הוי משום דמימר אמר והשתא ליהדרו היה לרש"י ז"ל להקשות זה ולא היה התירוץ דאע"פ דמשמע דתו לא מתייאש לפי דודאי יודע דאותם לקחו אבידתו וי"ל דלעיל כיון דאחרים הלכו ואינו יודע הוא דרכו לתבוע אבידתו בהם לזה ודאי מתייאש לפי דהוא אומר והשתא ליהדרו כיון דכבר הלכו לדרכם ובזה אבל אמנם לתבוע להם אבידתו ומתייאש:

גמרא לא אמרן אלא דלית ליה שוה פרוטה ק' דא"כ למאי צריך יאוש מעיקרו הא כיון דהוי פחו' מפרוטה אינו צריך השבה וכן נמי ק' דא"כ דכי אית ביה ש"פ לכל חד וחד חייב להחזיר לאחר נקט לעיל ואודא רב נחמן לטעמיה שנפל מב' ליכקוט רבותא דאפי' דהם ג' חייב להחזיר כיון דיש בה ש"פ לפי דאפי' בב' איהו חייב להחזי' אם אין ש"פ וכיון דלכל הצדדין צריך ש"פ לישמועינן רבותא כי נפל מג' וכ"ש מב' ועוד תירוצא מתרצן דאפי' דאין בה ש"פ עכ"ז צריך יאוש מעיקרא לפי דאפשר דיהיו שותפין לפחות בא' מהם יש ש"פ ולקושיא אחריכא בסוף התירוץ:

ד"ה שנפל מב' נראה דהוקשה לתוס' לא ימנע אם יש בו סי' אפי' בתרי מתייאש דאינו יודע ליתן סי' ועוד דמהיכן יודע שחברו לקחו דהא תובע אותו אעפ"י דאין סי' ואם יש סי' אפי' בג' אינו יאוש ואעפ"י דשמעינן דמתייאש אינו מתייאש כדאמרינן ריש אלו מציאות דכי יש סי' אעפ"י דשמעינן דמתייאש לא הוי סי' יאוש דמימר אמר סימנא אית ליה בגוויהו וא"כ נמי הכא יהיה הכי מה תאמר דהטעם דאינו כלום הסי' לפי דהוי בזוטו של ים ואי אפי' דיש סי' לא מהני א"א דאי הוי בזוטו של ים למאי צריך דיהיה יאוש מעיקרא והלא אפי' דיהיה יאוש שלא מדע' הוי יאוש כיון דהוי זוטו של ים כדפי' לעיל ותירצו תוס' דאין סי' ועכ"ז תו כולו משום דנר' לו דודאי הוא לקחה כיון דשניהם בקשוה יחד ולקושיות רש"י ז"ל יתרץ הוא דסברא לומר דהדר ביה וכן לקושיא דאך ק' יתרץ דאעפ"י דמילתיה דבר קפרא מפרש רב נחמן עכ"ז מה שכתב התלמוד ואודא ר"נ לטעמיה אינו נמי כסברת ר"נ דאי ר"נ סובר כבר קפרא הוי כשמתרץ לעיל אפי' תימא בנ' ישראל אבל מאי דאומר ואודא הוי לר"נ ולא לבר קפרא:

ד"ה לא אמרן נראה דכוונת התוספות באמרם דאינו דליכא ג' פרוטות אלא ב' לאפוקי ג' מלבד פירש רש"י דלפרש"י נמי קשיא כדהקשה רש"י ז"ל והפי' האחר הוא דליכא ש"פ לכל חד כלומר דאפילו לב' אין ש"פ אלא לפחות לאיש ש"פ ובזה ליכא וא"ת דאפילו יהיו ב' עכ"ז אינו חייב לפחות מש"פ ליכא השבה לכל חד וחד אבל מאי דהקשה לפירוש הא' דמאי איכא דאמרי לפידנס לפירוש א' חייב להחזיר כי יהיה ב' פרוטות ואם אמר לעיל חייב להחזיר הוי דאין אלא ש"פ לבד והרב ז"ל תירץ דבחלוקה דאיכא דאמרי היה הטעם דלעיל אומר כטעם א' והכא אמר הטעם אחולי אחיל ובלאו הכי היה מתורץ דלעיל אפי' יש ב' פרוטות חייב להחזיר והוא דידעינן בודאי דאינם כולם שותפים אלא ב' ואפילו דיהיו ג' שותפים צריך נמי דידעינן בודאי דאינם כולם שותפים אלא ב' ואפילו דיהיו ג' שותפים צריך נמי דאחולי אחיל אבל דאיכא דאמרי אפילו דלא ידעינן בודאי דהם שותפים עכ"ז אימור דהם שותפים ונראה אחולי אחיל ובזה מדויק לשון אימור כלומר אפי' דאינו ודאי גמור ומאי דהיה אומר אבל יש לכל חד וחד כלו' יש ב' פרוטות לפי פרוטו' א"כ לכשיהו חייבים להחזיר באו התוספות ואמרו דהיינו ובזה תקשי וא"ת דלפירוש האחר אינו מתיישב לשון דכל חד וחד דמדאמר הכי נראה לכל חד וחד אין ש"פ אבל לב' לפחות יש ש"פ והתם דלא רצו התוס' לומר

מעיקרא

מעיקרא התירוץ. וי"ל דיהיה להם להכניסו לכלל מה נפסק דכראה דתוספות ע"ש עיין דעו"ש וי"ל דמחדש ואינו לכאורה אמנם התם הוי דלתירוץ התוספות ק' דהיכי אמר הגמ' דג' אינו חייב להחזיר דאוני' הא' הכא לא שקלתיהו הא לא מתייאש כיון דכובר דאפשר דחברו לקחה לנעורי והוא דוחק דהתם דקומר הגמרא דמתייאש הוי דודאי איכא שותפי' ועוד דכי כמי יהיו שותפי' הב' עכ"ז הג' אינו שותף ובודאי דמתייאש ויש מי שאמר דלפי' התוספות ק' דהיכי אמר איכא דאמרי והלא בודאי דמתייאש לפי דאפשר דחברו לקחה לנעוריה א"כ דאפשר דהאחר לקחה לפי דכיון דחברו אמולי אחיל איכו נקרא שותף ואפשר דהוא לקחה לגוזלה ובלא יודע מתייאש גם זה איכו כלום לפי דהוי ס"ס ספק אם לקחה לנעוריה וכספק אם לקחה הג' אוליכן לחומרא וחייב להחזיר : אמנם מה שנראה לומר בזה אמר מ"ש לפי' התוספות לאי אמר הגמרא אבל אית ביה ש"פ לכל חד וחד והוי דיש ג' פרוטות ליכקוט רבותא דאפי' דיש ג' פרוטות עכ"ז חייב להחזיר כמו שהקשו התוספות וא"ת וגיאוש יבוא. לא רכו התוספות לומר מעיקרא מה"כ וכפי' זה : אבל אכתי ק' בתוספות דמאי מתרץ לפי דבלא יודע לא מתייאש דאומר חברו לקחה או הג' לקחה אי חברו לקחה ודאי דלא מתייאש לפי שסניהם ישבעו שבועות כריא לג' וי"ל דעכ"ז מתייאש דעושה חלוקה בלבו ואומר אם אלך לשותפי הוא יאמר דהוא לא לקחה אלא הג' ואם אלך לג' הג' אומר דשותפי לקחה לנעורי ובזה ודאי מתייאש ואעפ"י דודאי לא מתייאש אלא דהוי יאוש שלא מדעת הוי יאוש דתוספו' הולכים בסברת רבא דהוי יאוש ולפי התוספות אנו מוכרחין לומר דמאי דאומר א"ד ולא מייאש הוי ולא מייאש לעולם דאם הם מתיאשים אח"כ אפ"ה לפי' התוספות יהיה שלו דהולכים בסברת רבא אלא כדפרש"י וזהו דוחק ולכאורה זהו פרש"י דאל"כ הל"ל לתוס' כדפירש"י ז"ל :

ה"ג דאם שלש שכפל ול"נ מב' כראה דההכרח דבב' לא הוי יאוש כמ"ש הגמר' לעיל וא"כ היכי אומר הגמרא אלא לפני יאוש דכראה דאח"כ זה מתייאש יאוש ני ור והלא לעולם לא מתייאש דמימר אמר וכו' וזהו איכו כלום דעכ"ז הוי יאוש כי שמעיכיה דמתייאש דאמר ווי ליה לחסרון כיס דכיון דהכא ליכא סימן הוי יאוש דמתייאש מעיקרא וקודם יאוש לא הוי כ"וס אעפ"י דאמר מתייאש דהוי יאוש שלא מדעת והלכתא כאביי דלא הוי יאוש כר' פרש"י ובתוס' מה כוכתו של רש"י ז"ל :

גמרא אע"ג דקתני דאייתי ארנ' ילא כראה דאעפ"י דקוי דאייתי ארבילא וה"ה דודאי לא מתייאש ואעפ"י דאח"כ מתייאש הוי יאוש שלא מדעת והלכתא כאביי דלא הוי יאוש וא"כ אמאי הם שלו אלא הטעם הוי כמ"ש הגמ' די אי דהביא הארבילא איכו משום דלא מתייאש דודאי מתייאש אלא הביאן לומר כשם שאבד הוא אפשר שגמי האחר אבד מעות בזה המקום ונשכחנא מידי :

ד"ה איו עובר משום השב תשיבם כראה דמעיקרא ה"א דאה"כ דהכא עובר על לאו דלא תגזול ואם לא אמר בהדיא הגמרא דעובר בלאו הוא משום דכיון דעיקר הגזלה בשעת נטילה רי פירש רש"י מטעם דויגזול את החנית דזה לא אמר הגמרא בהדיא אבל אה"כ דעובר בלאו דלא תגזול אבל השתא דזהו כמו דפ"ק דקידושין והתם אומר ואף על פי דעובר בלאו דהשב תשיבם עכ"ז איכו עובר כלל בלאו דלא תגזול אם כן תקשי וא"ת מעיקרא אף על פי דגזלה ע"מ להחזיר עכ"ז ה"א דעובר בלאו דלא תגזול כיון דגזלה לפני יאוש אבל השתא תקשי או יאמר איפכא מעיקרא אה"כ דיש וא"ת אבל שינוייא ברורה אבל השתא ליכא שינויא לפי דהתם כו' : (ע"כ קידושי פ' אלו מציאות מישיבת הרא"ם זלה"ה) :

פרק המפקיד דף לד

שלם ולא רצה לישבע אמר רבי חייא אמר ר"י לא שלם שלם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם כו'. אין להקשות אמאי לא פריך בגמרא אמתניתין קשה דיוקא אדיוקא אמריכא דריש קתני פילם.

שילם ולא רצה לישבע הא נשבע הכפל על מפקיד איימא סיפא נשבע ולא רצה לשלם הא שלם הכפל על המפקיד כו' דכבר הקשו קרוב לזה בגמרא בהגוזל דאמרי' התם בפלוגתא דאביי ורבא לאביי קשיא סיפא ולרבא קשיא רישא ובמה שתירצו התם א"ל אביי כו' א"ל רבא כו' מתישב אבל ק' עדיין יש דיוקא אחרינא בין לאביי בין לרבא לאביי דקאמר רישא שלם ולא רצה לישבע הא רצה לישבע אף על פי שלא נשבע ואעפ"י ששלם לא מקני ליה כפילא איימא סיפא נשבע ולא רצה לשלם כו' משמע נשבע אין לא נשבע לא ואף על פי שרצה לישבע מקני ליה כפילא ולרבא נמי ק' דקתני שלם ולא רצה לישבע כו' שלם אין לא שלם לא איימא סיפא נשבע ולא רצה לשלם אף על פי שלא שלם ובדייקינן הכא בשמעתין ואמאי לא דייקי הכי התם ודייקי הא שלם הא נשבע איברא דבהאי דיוקא דדייקינן הכא בשמעתין לכאורה משמע דלא כאביי ודלא כרבא דלא כאביי דאילו אביי קאמר דכיון דנשבע אעפ"י ששלם לא קני כפילא ואילו מתני' דאם רצה לשלם אעפ"י שלא שלם ואעפ"י שנשבע קני דקתני נשבע ולא רצה הא רצה לשלם קני הכפל כו'. ואילו לרבא לא מ"ל דאחר שנשבע קני כפילא אלא היכא דשילם כמ"ש התוספות והכא דייקינן הא רצה לשלם אעפ"י שלא שלם כו' אלא שלזה י"ל דלאביי ניחא דמוקי סיפא מתני' דקאמר ולא רצה לשלם מעיקרא קודם השבועה הא רצה לשלם קודם השבועה אעפ"י שלא שלם קני כפילא אבל לרבא דמוקי סיפא דמתני' אחר שנשבע ק' דהיכי קאמר דכיון דרצה לשלם אעפ"י שלא שלם והא שלם קתני וכדאמר התוספות דלרבא אם נשבע דוקא אם שלם ממש קני כפל אבל אי אמר לא וי"ל דלא קשיא מידי בין לסוגייא דהכא בין לסוגייא דהת' דהתם מאי דפליגי אביי ורבא אם נשבע ושלם אח"כ אי קני כפילא או לא לאו מדיוקא דמתני' לבד למדו דין זה אלא מסבר' דנפשיהו ואע"ג דקאמר בגמר' אביי מדייק מרישא דמתני' ורבא מסיפ' לפי סברת' דנפשייהו דייקי הכי דאם לא כן ק' מכ"ל לאביי למימר דרישא תרתי קאמר מינה דשלם ולא רצה לישבע אח"כ דייקת הא נשבע אעפ"י ששלם קני בפל וסיפא אע"ג דקאמר כלישנא דרישא נשבע ולא רצה לשלם כו' קאמר דהכי קאמר ולא רצה לשלם מעיקרא קודם שנשבע הא שלם לאחר שנשבע כו' דמהיכא תיתי למימר דהדיוק הוא לאחר שנשבע ובריש' הדיוק הוא אי הוי קדא מינייהו ואי משום דקשיא רישא אסיפא איימא נעשה או תירוצים אחרים ומהיכא תיתי למימר דאע"ג דרישא קתני דומיא דסיפא לא דמו אהדדי בפרוש דהוי דוחק גדול וכן ק' להבא דקאמר ולא רצה לשבע לא רצה לעמו' בשבועתו ואמאי לא הוי דומיא דסיפא ולא רצה לשל' ממש כו' אלא ודאי דמסברא דנפשיהו קאמרי ולפי סברתם הם מדייקי' מתני' תדע דהרי בשמעתין אמרי' דמשו' דליכא למידק מדיוקא דרישא הפך מדיוקא דסיפא אמר ליכא למישמע מינה ואע"ג דאפשר לתרץ הדיוקא כמ"ש התוספות דנקט שלם לאורויי כו' ואילו התם ילפינן דינא דר"י אלא ודאי דלפי סברתם פי' דמתני' ואם כן ליכא למיפרך אמאי לא דייקינן שלם ולא רצה לישבע כו' הא רצה אעפ"י שלא נשבע קני כפילא כו' וכמ"ש דקסבר אביי דאין סברא לומר דמשום דרצה לישבע לא קני כפילא אעפ"י ששלם כו' וכן לרבא דקא דייק מסיפא נשבע ולא רצה לשלם קסבר דאין סברא לומר דמשום דרצה לשלם ועדיין לא שלם משו"ה אעפ"י שנשבע קנה כפל ומשו"ה כדדייק ממתני' לא קאמר הא רצה לישבע אלא הא נשבע ולרבא קאמר הא שילם ולא קאמר הא רצה לשלם כו' והאי דבשמעתין קאמר הא רצה לשלם משום דקא מתרץ לאאי דקא מקשי והא שילם קתני שילם אין לא שלם לא כו' להכי קאמר איימא סיפא נשבע ולא רצה כו' הא רצה כו' כלומר אם באת לדייק מרישא דוק מסיפא לאידך גיסא ואי הא לא דיקת הא נמי לא תידוק וא"כ ליכא למשמע מינה אבל התם בהגוזל דייקי לפי מסקנא דמלתא ולפי הסברא דייקי · עוד אפשר לפ' דהכא לפי המסקנא קאמר הכי והוא כתוב לקמן בסיווך :

ד"ה אלא מהא ליכא למשמע מינה תימא כיון דקשיא רישא לסיפא לימא נעשה כו' וק' אמאי לא הקשו התוספות זה בדברי המקשה דפריך שילם אין לא שלם לא כו' וכי המקשה לא ידע סיפא דמתני' דאפשר למידק מינה להפך וא"כ אמאי לא קאמר נעשה ותקשה לר"י ולהאי קושיא א"א לתרץ תירוץ הגמרא איימא סיפא נשבע ולא רצה לשלם כו' אלא מהא ליכא למשמע מינה כו' דכיון דאמרי' נעשה

א״כ לא משמע הכי סברת ר״י וכוה א״א לתרץ מה שתירצו התוספו׳ דשלם נקט לאביי כו׳ דאם ידע זה המקשה ולהכי לא הקשה שעשה כו׳ מאי מקשה ממתני׳ דנקט שלם כו׳ איפוך דנקט שלם לאביי כו׳ לאורויי כו׳ וכמ״ש התוספות אלא ודאי דלא ידע המקשה כל זה וא״כ אמאי לא הקשו התוספות הכא קושיתם בלי תירוץ וי״ל דהאי מקש׳ לא דייק להקשו׳ לר״י שלא מאי דהוי מוכ״ח לדייק ממתני׳ דקתני שלם ומשמ׳ שלם אין לא שלם לא אבל רנה לשלם דסיפא אפשר לומר דלא דייקינן הכי טעותא דלא רנה לשלם הא רנה דאפשר דהאי רנה לשל׳ היינו ששלם ואתא לאפוקי היכא שלא שלם וכדדייקינן התם בהגוזל דאין סברא לומר דאעפ״י שנשבע מאום שרנה לשלם לבד קנה הכפל דאפילו ר״י הכא לא קאמר דקנה אלא ארישא דמתניתין היכא שלא נשבע ורנה כמי דקאמר אעפ״י שנשבע קנה הכפל לא קאמר אלא היכא שש״מ מתח ולהכי לא הוה דייק מסיפא אלא מרישא לבד ומשו״ה לא הקשו התוספות אלא לבתר דקאמר המתרץ כי היכי דדיקת הכי דוק הכי מסיפא וליכא למשמע כו׳ ולהכי הקשו התוספות כיון דקשיא רישא לסיפא כו׳:

עוד קשה לפי תירוץ זה שתירצו דנקט התוספות שילם לאביי כו׳ אמאי לא תירץ כן המתרץ בגמ׳ ולמה ליה לאיימר איפוך סיפא כו׳ ה״ל לאימר נקט שלם לאביי ולרבא כמ״ש התוספות וכבר אוכר זה בספר לחם אבירים יע״ש עוד קשה דהיכי קאמרי דנקט שלם לאשמועינן קידושא דאביי כו׳ דכיון דאי הוה קאמר רנה לשלם הוה משמעינן בפי׳ קידושא דרבי יוחנן דכיון דאמר הריני משלם אף על פי שלא שילם קנה הכפל והשתא דהשמיענו קידושא דאביי ורבא הוא בדיוקא ואמאי שביק תנא לאיית׳ קידוש׳ דר״י בפי׳ לאשמועינן קידושא דאביי ורבא בדיוק וי״ל דכיון דמסיפא דמתניתין אפשר לאילף דינא דר״י דקאמר ולא רנה לשלם דנפקא לן הא רנה לשלם אם כן לא איצטריך לאשמועינן האי קידושא לכך נקט שילם לאשמועינן דינא דאביי ורבא כו׳ ולהכי קאמר בגמרא איפוך סיפא ולא מתרצי דנקט שילם לאביי ורבא בדאמרן דקשה וכי התנא שביק לאיימר קידושא דר״י בפי׳ לאימר קידושא דאביי בדיוק להכי קאמר איפוך סיפא דאשמועינן תנא האי קידושא דר״י ולהכי נקט ברישא קידושא דאביי כו׳ ובהכי אתי שפיר דלא קאמר בגמרא האי תירוצא דתוס׳ דהשתא מקדש זה המתרץ דנקט שילם לאביי כו׳ דאילו ידע זה מאי מקשה שילם אין לא שילם לא כו׳ וכמ״ש וא״כ ה״ל לאתרץ לפרש כל זה בפי׳ כיון דלא ידע לה המקשה והמקשה אמאי לא פריך קושית התוספות כיון דלא ידע התירוץ ולפי מ״ש כיון דהמקש׳ לא הוה דייק מסיפא הא רנה וכמ״ש לעיל ולהכי לא הוה קאמר דנקט שילם לאשמועינן דינא דאביי דהוה קשיא ליה היכי שביק קידושא דר״י לאימ׳ בפי׳ וכמ״ש והמתרץ חידש לו דאפשר לדייק כן מסיפ׳ ולהכי אפשר לאימר דנקט שלם לאשמועינן דינא דאביי באופן דהמקשה כבר ידע כל זה דמתרצי התוספות ולא הוה קאמר ליה משום דלא מדייקי מסיפא וכשחידש לו האי דיוקא דסיפא לא הוצרך לפרש תירוצא דתוספות ובזה נתיישב קושית המקשה ותירוץ המתרץ לפי פירוש התוספות אלא דאכתי קשה דלפי מ״ש דהאי דיוקא דמדייק לה בגמרא הוא לפי המסקנא וא״א לאומרו לפי המסקנא לא לפי דע׳ אביי ולא לרבא דאי לאביי כיון שנשבע שוב אינו קונה כפל והיכי מדייקינן הא רנה לשלם דמשמע אעפ״י שנשבע קונה כפל ולא לרבא דאיהו מודה דאם נשבע אינו קונה כפל אלא א״כ שלם וכמ״ש התוספות וא״כ היכי אפשר למימר האי דיוקא לפי המסקנא וי״ל דר״י ס״ל פי׳ דמתני׳ הכי נשבע ולא רנה לשלם מעיקרא קודם שנשבע לא קנה הכפל לאפוקי אם רנה לשלם מעיקרא קנה הכפל והוי דומיא קצת למ״ש אביי התם בהגוזל ואם תאמר ואיך אפשר לומר דס״ל כרבא והא רבא ס״ל פי׳ התם בהגוזל דמתני׳ דלא רנה לישבע היינו אחר שנשבע ודייק הא אם שלם אעפ״י שנשבע קנה הכפל וי״ל דכיון דר״י ס״ל דמאי דנקט שלם ברישא דמתני׳ דלא צריך שישלם שלא כיון שאמר הריני משלם קנה כו׳ ונקט לה כדי לאשמועינן דינא דרבא אם כן תו לא צריך לפרש סיפא דמתניתין כדפי׳ רבא אלא כ״ל דינא דרבא מרישא וסיפא דמתני׳ לאשמועינן קידושא דיליה דכיון דרנה לשלם קנה הכפל:

תו׳ איכא למידק בקושיא שהקשו התוספות איפוך כעשה וקשיא להו אמאי לא הקשו כן לעיל בפ׳ אלו

אלו מציאו' מתני' אבל בחנות כו' תנן לפני שולחני הרי אלו שלו כו' הא ע"ג שלחן דשלחני איירי סיפא בין הכנה ולשלחן כו' אלא מהא ליכא למשמע מינה כו' וכן גם אמרו בגמרא שוטחה לגורנה כו' ת"ש שוטחה לגורנה כו' הא לגורנו ולגורנה לא אימא סיפא כו' אלא מהא ליכא למשמע מינה כו' ואמאי לא הקשו התו' אימא כנסה כו' והתם א"א לתרץ כמו הכא. עוד ק' דאמאי קאמר דהוה אפשר להקשות לר"י והא אפשר לתרץ מתני' להפך כמו שתירצו בגמרא בפ' הכו' גבי שלשה מטבעות זה על גב זה כו' תניא מצא מעו' מפוזרו' כו' ופריך הא גופא קשיא כו' ותירץ תנא כל שאין עשויין כמגדלים מפוזרות קרי להו והכא נמי א"כ אפשר לתרץ תנא כל שרגה לשלש שלש קרי לה וכמנא מתני' דיכו של ר"י קאמר ולא קשיא ליה ולא מידי והנה על מ"ש שוטחה לגורנה דקאמר בגמרא מהא ליכא למשמע מינה מגלתי בס' יבין שמועה דף ל"א הקשה זה אמאי לא קאמר כנסה. ותירץ לזה וז"ל ויראה לי דהתם ס"ל לגמ' ליכא למימר כנסה משום דאיכא התם ברית' דקתני לא ישטחנה לא ע"ג מטה כו' לגורנו אבל ישטחנה לגורנה והתם נמי איכא לאקשויי דיוקא אדיוקא כו' ואי אמרת כנסה במתני' איכא למימר כנסה אבריתא ואי אמרת כנסה בתרוייהו הוו זה הפך זה דבמתני' חלוקת האיסור תני בסיפא שנפקא מינה דלגורנו ולגורנה אסיר ובבריתא חלוקת ההיתר הוי בסיפא ואמ' דלגורנו ולגורנה שרי כמו הסיפ' להכי קאמ' ליכא למישמע מינה ואע"ג דבת' הכי מייתי ברייתא' לאו למימרא דמעיקר' לא ידע לה כו' ע"כ אבל ק' על זה דא"כ מאי פריך התוספות הכא דאימא כנסה ותקשה לר"י דהא א"א למימ' הכי משום דאמרי' בגמ' בתר הכי תניא כוותיה דר"י המוכר פרה מחבירו כו' ואם אמרת כנסה הוי להפך ולהכי לא קאמר לה ועוד דלפי תירוץ זה קשה קושיא זו גבי מתני' דשלחני וכמ"ש בסמוך ולא שייך האי תירוצ' והנראה לע"ד בהבנת התוספות כי קושיתם אינה אלא לפי המסקנא דקא מוכן דקשיא רישא לסיפא ולא מתרצינן למתני' כנסה כי היכי דלא תקשה מינה ובה ותקשה לר"י ואף שנאמר דלא ידע מתחילה לתרץ הכי ולהכי קאמר אלא מהא ליכא למשמע מינה מ"מ בתר דתלמודא אמאי לא מתרץ לה וכמנאת מתני' קשיא רישא לסיפא והיינו דקאמרי התוספות תימא כיון דקשיא רישא לסיפא כלומ' אף לפי המסקנא אמאי לא מתרץ לה הכי ומאליו תקשה לר"י בהכרח ומעתה לא קשיא לתוספות אמאי לא מקשו הכי לעיל גבי מתני' דשלחני כו' דהתם מתרצינן מתניתין וכדקאמר רבא ומתני' קשיתיה מאי איריא תני בין הכנה ולשלחני כו' ולפי דס"ל למקשה דלפני שלחני דקאמר מתני' הוא על גבי קרקע וכדפי' רש"י ז"ל להכי קאמר קשיא רישא לסיפא וליכא למשמע מינה ור"א מהיכא כ"ל ורבא חידש דלפני משמע נמי ע"ג שלחן ולהכי קאמר מאי איריא תני בין הכנה ולשלחני כו' ליתני על השלחן כו' דה"ל לפרש דבריו דמילת' לפני שלחני לא הוי אלא על גבי קרקע ולאו כמשמעותיה כו' ולהכי קאמר אלא ש"מ אפי' מונחים על גבי שלחן כו' ומעתה אין להקשות למתרץ כמו שהקשו התוס' אמאי לא קאמר כנסה דומיא דסיפא דלפני דקאמר מתני' משמע אף על השלחן כו' ולהאי בעיא דלגורנו ולגורנה נמי לא קשה מידי אמאי קאמר אלא מהא ליכא למשמע מינה ואפי' לפי המסקנא דלא מתרץ כלום כו' משום דבקידושין פ"ק דמתרצינן כנסה אמרי' תו התם ואי בעית אימא ספוקי מספקא ליה כתנא הוא ואמרה היא כו' וא"כ כיון דאפשר לתרץ למתניתין היכא דקשיא רישא לסיפא ספוקי מספקא כו' הכא נמי אפשר דמתני' ספוקי מספק' ליה כו' ולהכי לא פי' וא"כ לא מפשט בעיין ולהכי אמרי' אלא מהא ליכא למישמע מינה אבל גבי הא דר"י דקאמר הריני מקלס כו' כיון דקשיא רישא לסיפא וא"כ מוכרחים לתרצה אף שנא' ספוקי מספקא קשיא לר"י דהיכי פשיט ליה מאי דמספקא למתני' כו'. והתוס' לא הוכרחו להאריך בדבריהם כמנהגם והדברים מובנים ואין לומר הכא דכל דרגה לשלש שלש קרי וכדאמר גבי מפוזרות כו' כמ"ש לעיל דהתם גבי מפוזרות הוא כלול שלקופי אבל הכא כאומרו שלש אינו כולל רגה לשלש כו' כיון שלא שלש ממש כו' דתיבת מפוזרות הוא כולל ותיבת שלש הוא פרטי וק"ל:

תניא כוותיה דר"י המוכר פרה מחבירו כו' ק' כיון דהכי קי"ל דכאומר הריני מקלס קני הכפל' ובפי' תנינן לה בבריתא אמאי לא מייתו ראיה התוספות לעיל בד"ה כגון פירות דקל'

בעבידי דאתו כו' דא"א דמאי דקני הכפל הוא במעות דהא אפילו אם איכא דמעות קונות הכא לא מקני דהא אמרינן דאפילו דאמר הריני משלם קני כפילא והא אין כאן מעות אלא דיבורא בעלמא והיאך יקנה בדיבור בעלמא וי"ל דכיון דאינו יכול לחזור ומעת אומרו בפני ב"ד הריני משלם נתחייב לשלם ואינו יכול לחזור וכדקאמרי התוספות לקמן בד"ה וחזר ואמר איני משלם דחזר ר"ת והורה דאינו יכול לחזור הוי דומי' בעין וקנה אם אמרינן דמעות קונות וראיה לזה דהא מטעם דבחיוב ממון האשה נקנית בכסף וה"ה הכא אם הוה אמרינן דמעות קונות דאמרינן בפ"ב דקידושין דף מ"ז תניא התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה אצל אחרים והירשה עליהם ר"מ אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת כו' ואמרינן בגמרא בזלוה ע"פ במאי פליגי כדרב הונא אמר רב דאמ' רב הונא כו' מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד ג' קנה מ"ם ה"מ בפיקדון כו' ומ"ס לא שנא מלוה ולא שנא פיקדון: וכתבו הפוסקים דכיון דקי"ל דבין במלוה בין בפקדון קנה אם נתקדשה בחוב זה במעמד ג' מקודשת וכן הסכימו רוב הפוסקים יע"ש בטור א"ה סימן כ"ח והכא נמי אם אמרינן דמעות קונות הוה קני כפילא בכסף לכך לא מייתו התוספות ראיה מהתם:

מי אליבא ממתניתין דקתני שילם ואוקימנא בנחר' כו' וקשה דהא לעיל פרכינן תנן שילם שילם אין לא שילם לא כו' ואי לא הוה הכרח מסיפא דמתניתין כדאמר אימא סיפא לא הוה אמרינן ליכא למשמע מינה כו' אלא איכא למשמע שילם אין לא שילם לא ואם כן הכא בברייתא דאין כאן הכרח מסיפא ודאי דייקינן שילם אין כו' וי"ל דכיון דקי"ל כר"י דשילם דמתניתין לענין דינא לאו דוקא אלא ה"ה אם אמר הריני משלם כו' והאי ברייתא אדינא דמתניתין היא שנויה דבמתניתין אמר דקני כפילא ותני בברייתא השואל היכי קני כו' וכיון דמוקמינן דלענין דינא שילם לאו דוקא ודאי דבברייתא נמי קתני פו' ושילם דנקט לישנא דמתניתין נקט והקשו לזה התם לא קתני קידם הכא קתני קידם כו' כלומר כיון דשנה ולא נקט לישנא דמתניתין ודאי אתא לאשמועינן דלא דמיא למתניתין כו':

ד"ה הריני משלם ומת כו' תימה היאך ישלם לבני הנפקד כפל כו' הקשה הרב מהרש"ך ז"ל ומאי קושיא נימא דהכי פי' מי אמרי' מיהדר קא הדרי בהו ולא זכו בני הנפקד והוי האי כפל דמפקי' או נימא דקווי הוא דקא מודקי ולא הוי דמפקיד ודבני הנפקד לא הוי משום דאין אדם מוריש קנס לבניו ולא ישלם הגנב כפל ודחה הרב זה דאם כן מאי קא מיבעיא פשיטא דהדרי בהו דא"א לומר דקווי הוא רוצים לשלם בני הנפקד דכיון דהם אין יורשים הקנס מה נגע להם שישלמו וכי כדי שתאחר הכפל לגנב הם משלמים אלא ודאי דהדרי בהו ופשיטא שזכה המפקיד כו' ע"כ ואחר המחילה הראויה לכבוד הקוד רוממות מעלתו אפשר לומר דהכי קא מבעיא דהתוספות כתבו לעיל בדיבור הקודם דכיון דאמר הריני משלם אינו יכול לחזור ומשו"ה קא מבעיא אי נימא דהדרי בהו כמו שפי' התוספות לעיל שאעפ"י שאינו יכול הוא רוצה לחזור או אימא דקווי הוא דסברי דעי שאינם יכולים לחזור מן הדין ולפיכך אף שהם אינם יורשי' הקנס הם רוצים לשלם משום דאין יכולים לחזור ואין ספק דאיהו גופיה אי אטרחיה לב"ד לא קני כפילא ומשום שאמר הריני משלם חייב כו' עיי"ן בתוס' במס' קמא דף ע"ב ד"ה סיפא לא קרינן כו' שם תירצו התוס' האי קושיא שהקשו הכא יע"ש:

שילם לבנים מאי מנו אמרו ליה כי אקני לך אבונא כפילא כו' פי' רש"י מתו הבעלים ונגנבה ואמר השומר לבני' הריני משלם כו' הקשו המפ' אמאי לא פי' רש"י כדפי' בבעיא הקודמ' דשלמו בנים דנגנבה קודם שמת הנפקד הכא נמי ה"ל לפרש שנגנבה ומתו הבעלים והרשב"א ז"ל דקדק מלשונו זה שאם נגנבה בחיי האב ושלם שומר לבניו דפשיטא שזכה בכפל הביאו הרב המגיד סוף פ' שאלה ופיקדון: והרב בעל כסף משנה הקשה על זה ז"ל ק"ל דכיון דנגנבה בלאחר כקנה לו הכפל א"כ כשנגנב ומת השומר ושלמו בנים כמי מעכה שנגנב כקנה לו ומתו לא מצי למיהדר כו' וא"כ מאי מיבעיא לן ועוד דהא לא מקני לה כפילא עד שעה שמשלם כדאמר רבא לכשתרבה ותשלמני וכו' ע"כ ואחר המחילה הראויה

אומר

אומר בלשונה טעם דברי הרשב"א ז"ל דקאמר דמשעת גנבה קני כפילא משום דאמרי' לעיל דמשעת משיכה נעשה כאומר לו לכשתגנב כו' ומהא דמשעת גניבה הפקיד ביד השומר אם ירצה לשלם ולקנו' הכפל אם לאו אבל קודם גניבה אין בידו כלו' ומשע' גניב' נקנה לו שהדבר תלוי ברצון השומ' ולא ברצון הבעלי' דכיון דמסר' ברשותו לשמור הקנה לו הכפל לכשתגנבו' ולפיכך קאמר הרשב"א ז"ל דאם נגנבה ואח"כ מתו הבעלים דודאי קני כפילא כו' מטעם שאמרו דמשעת גניבה הרשות נתונה ביד השומר לקנות. הכפל וליכא למימר כי אקני לך אבוכא כפילא דעבדת ביה נפשה כו' אבל אבן כדידך כו' דכיון דכבר קנה הכפל מאת הבעלים אינו צריך לקנותו עוד מאת בני הבעלי' דכבר הוא עומד ברשות השומר ולפיכך לא קמבעיא ליה אלא היכא דנגנבה אחר שמתו הבעלים דמעתה הוא צריך לקנותו מאת בני הבעלים כו' כל זה הוא כשמתו הבעלים והשומר קיים אבל כשמת השומר והבעלים קיימים לא תבעיא אם מת השומר ואח"כ נגנבה דליכא למימר כי אקנאי כפילא לאבוהון כו' אלא אפי' אם נגנבה ואח"כ מת השומר איכא למימר הכי משום דקאמרו ליה הבעלים לבני השומר אני לא הקנתי לו הכפל אלא על מנת· שהוא לבדו יזכה בכפל ולא אתם וכיון שהוא לא שלם בחייו איני רוצה לקבל המעות מידכם כדי להקנותכם הכפל כיון דלא עשיתם עמי קורת רוח כו' וא"כ אין כאן קניין מעולם אבל אם שילם האב אין ספק דכשתלקו הבעלים ממנו ואין להם זכות בו כלל ולמ"ד דאלם מורים כפל לבניו הם זוכים בו כו' ומה שהקשה עוד מדברי רבא דקאמר לכשתרצה ותשלמני דמשמע דלא מקני ליה כיאם משעת תשלומין ולא משעת גניבה אחר המחילה אין כוונת דבריו שלא הקנה עד שעת תשלומין כו' אלא כוונת דבריו דאין כאן קניין אם לא ישלם בודאי לא ימחול לו הכפל אם לא יתן מעות דבעבור שנותנין לו הקרן בטוח הוא מקנה הכפל ולו"א לכשתגנב ותשלמני כו' והדברים ברורים ונכונים ויש מפ' בדברי רש"י ז"ל דלהכי נקט דנגנבה לאחר שמתו הבעלי' דאי נגנב קודם היינו כעין דלעיל שילמו בנים כו' ולהכי קאמר דנגנבה לאחר שמתו הבעלים דהכי קא מבעיא ליה את"ל דנגנבה בחיי השומר קנה הכפל היינו דוקא משום דהוי בחייו אבל נגנבה לאחר שמתו הבעלים מאי מנו אמרו ליה כי אקני לך אבוכא כו' אבל ק' לפי' זה דא"כ מאי נקט כשמתו הבעלים ושילם לבנים אימא כששילמו הבנים עצמם שמת השומר קודם שנגנבה כו' אי עיקר הבעיא משום הגנבה מאי קא מספקי מבעין דלעיל דמת השומ' ונקט כשמתו הבעלים כו' ומ"ש בכוונת דברי הרשב"א נ"ל נכון בפי' דברי רש"י:

ד"ה שאל מן האשה פירש"י פירו' נכסי מלוג כו' וק' דמאי קבעי כו' וק' אמאי לא הקשו התוס' האי קושיא עצמה בהכרח דכיון· ששלם לבעל הוי כשלם לאשה דהרי כבעית שאל מן השותפין ושלם לא' מהם פירש"י ז"ל ושלם לא' מהם חלקו ולא קא מבעיא לן אם שילם הכל לא' דאע"ג דשאל מא' מהם ושילם לאחר פשיטא דקנה הכפל דזכה זה השותף בעבור חלק חבירו והוי כאילו מסרו בידו והיכי קא מבעי' שאל מן האשה ושלם הכל לבעל כו' אי קנה אי לאו פשיט' דקנה דהוי כאילו שיל' הקרן לאשתו ואין לומר דהכא חלק כל א' מכור ואין לאיש חלק בקרן כלל ולפיכך קא מבעי' ליה אי שילם הקרן לבעל מאי הוי פירעון או לא אבל בשותפין דכל א' יש לו חלק בקרן פשיטא שזכה אם שילם הכל לשותף א' כו' דאטו מי לא עסקינן בשותפין בריוח בלבד וא' הוציא כל הקרן והריוח יחלקו בין שניהם כו' וי"ל דמשום הכי לא הכריחו התוספות מבעיא דלעיל דאפשר לומר דהכי קאמר את"ל דהתם שלם לא' חלקו ומשו"ה לא קנה שילם לבעל כל הקרן מאי והוי דומיא דלעיל דאיבעיא לן שלם מקצה מהו והדר איבעיא לן שאל שתי פרות ושילם אחת מהן כו' ופירוש רש"י את"ל שילם מקצה לא קנה שילם א' מהם מהו מי אמרי' כיון דשילם א' מהם או דילמא כיון דתרווייהו חד פיקדון כו':

תו' כתבו התו' וכששילם הפרה לבעל כאלו שלם הקרן לאשה כו' וק' דאמרי' בסוף פ' השולח אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא דלא כתיב אפירי אבל כתיב אפירי מגו דמשתעי דינא אגופא כו' וכתב הטור סי' קכ"ב מח"מ בשם רב האי שאינו יכול לדון

בלא

בלא הרשאה: לא כשיש בקרקע עצמו פירות אבל אין בו פירות צריך הרשאה כו' ע"כ וא"כ כיון שצריך הרשאה מאשתו אמאי קאמרי התוס' הכא דבשלם הפרה לבעל דהוי תשלומין וקנה הכפל והא לדעת ר' יהודה צריך הרשאה מאשתו וא"כ ודאי דלא הוי תשלומין דהוי כשאל מאיש אחד ושלם לאיש אחריתא דודאי לא קנה הכפל וא"כ היכי קאמרי התוס' דהוי כאילו שלם הקרן לאשה כיון דלא הרשה את בעלה אין מעשיו כלום לגבה ודאי. וי"ל דהכא אפי' רבי' יהודה דאין צריך הרשאה ולא אמר התם דצריך הרשאה אלא היכא שצריך למכור הכנסי מלוג לקחת במעות קרקע והוא אוכל פירות אבל הכא דשלם זה מעות והוו מזומנים ליקח בהם קרקע שעושה פירות הוי כקרקע שיש בה פירות כן כתב הרב בעל תרומת הדשן סי' ש"ב יע"ש ולהכי כתבו התוס' דהוי כאילו שלם הקרן לאשה כו':

באר"ד ולשנא דמעכשיו אשה איכה חסה על בעלה כו' פי' דלפי הטע' שהזכירו התוס' דגרע היכא דשלם לבעל משלם לבנים דהת' משום כיותא דאבוהון הם מקני' לו הכפל אבל הכא בעל לא חייש לכיותא דאשה כו' והאי טעמא לא אתיא שפיר אלא ללשנא בתרא דהבנים הם המקני' הכפל דכיון דנכנס אחר שמתו הבעלי' והם הקנו לשום' סיוך לנכנתך כדלא' לעיל ללשנא בתרא א"כ עיקרהקנין לא הוי אלא כשבא לרשות הבני' ולהכי אמרי' דאף את"ל דהבנים משום כיסות' דאבוהון מקנים הכפל אבל הבעל לא חייש כו' ומשום הכי קא מבעי' לן אבל ללשנ' קמא דהמקנה התם גבי בנים הוא אביהם והכא נמי האשה א"כ לא שייך למימר הכי להכי קאמר וללשנ' דמעכשיו אשה איכה חסה על בעלה פי' את"ל דהת' האב חס על כיסוי וקאמר אני לפי שעשה לי פעמים רבות קורת רוח אני מוכרח להקנות לו הכפל משום זה אבל אני חס על בניי לא אקנה לו הכפל אם לא ישלמו לי שלא לבני שאיני רוצה שבני יפסדו הכפל שלהם לא עשה קורת רוח וא"כ אף אם תמצי לומר דהאב דחס על בניו איננו מקנה הכפל לשומר מ"מ האשה איכה חסה על בעלה ולפי שעשה לה קורת רוח מקנה הכפל לשומר אף אם ישלם לבעלה אחרי מותה ואין לפרש פירוש אחר כדברי התוספות ה אשה איכה חסה כו' כלומר את"ל דהאב מרכה לשומר הכפל משום דחס על בניו וכדי שתשאר להם הקרן בטוח אשה איכה חסה על בעלה ואיכו קנה לשומר הכפל כדי שתשאר לבעלה הקרן בטוח תדא דהיכי אמרי' דמשום דחס על בניי כה שתשאר להם הקרן בטוח דמשמע שיותר רוצין הבעלים שהיה להם הקרן בטוח משתשאר להם רי פל דק' היבי אמרינן בגמרא שלמו בנים אבי אמר להו כי אקנה כפילא לאבוהון כו' דעבד ליה נייח נפשיה כו' והאב לא עשה כן אלא כדי שתהיה לו הקרן בטוח דהכי אמרינן קעתיה והיכי מספקא ליה והא לפי זה ללשנא דמעכשיו לא מספק' ליה דהוי להפך דיותר טוב הוא לו שיהיה לו הקרן ונח כו' והאי דאמרן שילמו בנים הוי לכל הלשונות כו' ועוד דהיכי קאמר אשה איכה חסה על בעלה כו' ואיכה רוצה שיהיה לה הקרן בטוח ומה הכסף יש לה שיהיה לבעלה הקרן בטוח אחרי יותה כדי שלא תקנה לשומר הכפל ואף על גב דאיכה חסה על בעלה מכל מקום ודאי שאיכה רוצה להפסידו במקום שאין לה לא הפסד ולא תועלת ולפי פי' כיחא דמשום שעשו לה קורת רוח רוצה לזכות הכפל לשומר אבל אין לחוות זה הפי' משום דליכא למימר דאיכה חסה כו' ומשום זה אפשר שלא תקנה הכפל לשומר כו' דהא אפשר לבעלה להקנותו לשומר ואף שאשתו לא חסה הוא יחוס על עצמו די"ל דהאי דקא מבעי' ליה הוא כשנגנבה בחיי אשתו ולפיכך אין ביד להקנותו לשומר דאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו ועוד דאפילו כיחא דנגנבה אחרי מות אשתו ובעלה ירשה את הפרה מכל מקום מספק' לן אם כיחא דהיא הקנה אותה משעת המשיכה או איחא דאיכה חסה וצריך שיקנה אותה בעלה אחרי מות אשתו ואם לא הקנה אותו ממש איכו קונה השומר הכפל דבשלמ' גבי אשתו כששאל את הפרה והכניסה לביתו קנה הכפל על כל פנים אבל הכא דליכא מסירה לא קנה כו':

רש"י ד"ה ושתים היה שוה והלוה תובע מן המלוה את יותר דמיו וקא סבר האי תנא דמלוה על המשכון ש"ש כו' האי דלא דייק הכי מרישא דקאמר סלע הלויתיך עליו שקל היה שוה כו'

ואם

ואם כי הוי ש"א מה לי שיהיה שוה כלע או שקל אמאי אינו נוטל מעותיו אחר שנשבע שנאנס וכדקאמר רבי אליעזר המלוה על המשכון כו' ישבע. ויטול מעותי' כ"ה בהאומנין דף פ"א ובשבועות דף מ"ג ומשום ד"ל דטעמא דמתניתין שקבלם בתורת דאמר כפר' שבועת הדיינים דהא דאמר שמואל האי מאן דאוזפי אלפא זוזי ומשכן ליה קתא דמגלא אבד קתא אבד אלפא זוזי כו' ופריך לה ממתניתין אמאי חייב לישבע לימא הא קבילתיה ואנא מעותיך ומשני מתני' בדפרים פירש רש"י בדפרים אינו מקבלם עלי אלא בדמי שוויו ואם כן לאו מטעמא דש"ש אלא אפילו דהוי ש"ח חייב אבל בסיפא דקא תבע מן המלוה מעות היתרים על החוב ודאי דהוי ש"ש. דאם לא כן אמאי חייב כו' וק"ל:

אהייא אילמא אסיפא ותיפוק לי דשבועה גבי מלוה היא כו' יש מי שהקשה ומאי קושיא איירי לעולם אסיפא ודקא קשיא ת"ל כו' אתא לאשמועינן דאפילו אם שניהם רוצים דכתב הרי"ף והביאו הטור סי' פ"ז דאפי' בשבועה דאורית' מהפכינן להכי קאמ' דטעמ' דנשבע המלוה הוא משום שמא יוציא הלה את הפקדון כו' וא"כ אפי' אם שניה' רוצים לא מהפכינן משום שמא יוציא הלה את הפקדון ואיהו קאמר משום מודה מקצת אי הוו שניהם רוצין היו מהפכין אותה כו' עוד הקשה הרב מהרש"ח ז"ל בחידושיו על הרב כ"ה סי' ע"ב על מ"ש המרדכי בשם ר"י בסוף פ' האומנים וז"ל המלוה על המשכון וחזר המלוה והפקידו ללוה ונגנב או נאבד חייב המלוה כו' שהרי אם הפקידו ביד אחר ונאבד חייב המלוה באחריות ע"כ וק' דאמאי דוחקיה לאו' ומיירי רישא איירי אסיפא ולהכי קאמר משום שמא יוציא כו' דקמ"ל מתניתין דאפי' אם הפקידו המלוה אצל הלוה ונגנב דאז המלוה חייב לישבע כשמודה במקצת לפטור עצמו קמ"ל דלא ישבע המלוה אלא הלוה שמא יוציא הלוה את הפיקדון כו' וי"ל דבהכרח אנו מוכרחים לומר דקאי ארישא דאי קאי אסיפא לכל קשיא רישא אסיפא דרישא אמרת דנשבע הלוה ולא חיישת שמא יוציא הלה את הפיקדון ואמאי בסיפא בין לקושיא א' כשרוצין להפכה דהרי מן הדין נשבע הלוה בין לקושיא בו כשהפקידו המלוה אצל הלוה אמרת דאין נשבע המלוה אף שהוא מן הדין משום חששת שמא יוציא הלה כו' וברישא אמאי לא חיישת להכי אלא ודאי אנו מוכרחים לומר דארישא קאי והכי הוי פירושא דאלתא אהייא אילמא אסיפא לכהק' ת"ל כו' אלא ודאי דארישא כו' ואין הכי נמי דמצית מוקמת ליה אסיפא נמי אבל אסיפא לבד א"א לאוקומי:

אביי אמר גזרה שמא יטעון אחר שבועה מצאתיה כו' וא"ת לפי התוספות דפירשו לעיל בד"ה שמא יוציא הלה את הפיקדון כו' דמאי כמו שבועה לבטלה היכא שהדבר מתברר כו' אבל כי רמינן שבועה כו' על המלוה לא ישבע עד שידע שלא יוכל למוצאה כו' ואם איתא להאי חששא שמא ימצאנו' אחר שבועה אם כן אף דרמינן עליה האי שבועה איכא למיחש דלא יחפש מעיקר' ויבא לידי שבועה לבטלה שימצאנה אחר שבועה ומאי אולמיה דהאי שבועה דכמה היה שוה משבועה שאינה ברשותו וכיון דכבר יש שבועה זו עליו ודאי יחפשנה כל האפשר ואם כן ישבע הלוה כפי חיובו. ואם את חיישת שמא לא יחפש היטב שיטעון אחר שבועה מצאתיה אף דרמינן האי שבועה עליה איכא למיחש הכי וי"ל דבשלמא שאינה ברשותו אף שיהיה ברשותו והוא לא ידע לא יעבור על השבועה שהוא אינו נשבע אלא דהוא אינו יודע א"כ אפשר דלא יחפשנה היטב וימצאנה אחר שבועה אבל כי רמינן שבועה דכמה היה שוה אינו נשבע עד שידע שלא יוכל למוצאה משום שאפשר שיטעה בשוו' וימצא נשבע על שקר ולא יחפש כל האפשר כדי שלא לישבע ובזה לא יבא לידי שבועה לבטלה ודומה לזה תנינן במתני' שילם ולא רצה לישבע כו' והוא אינו פוטר עצמו ע"י השלומין כי אם משבועה שלא פשע ושלא שלח בו יד כו' אבל משבועה שאינו ברשותו אינו פוטר עצמו וא"כ אמאי משלם אלא שהוא רוצה לפטור עצמו משבועה שאפשר שישבע על שקר דאפשר דפשע כו' ולא אדעתיה אבל שבועה שאינה ברשותו הוא נשבע באמת שסבר חפשה עד מקום שידו מגעת כו' ולכן רוצה לשלם כדי לפטור עצמו משאר השבועות שאפשר שישבע על שקר אם נמי אי רמינן שבועה אלוה כדינו אף

שנשבע

שנשבע שאינה ברשותו הוא מחפש אחריה אחר שבועת הלוה יותר ממה שהוא חופש קודם השבועה וטעמ׳
דמילתא כי קודם השבועה הוא אומר שמא לא ישבע ואיכי מטריח את עצמי אבל אחר שנשבע הוא מחפש
היטב כדי ליקח דינר אחר מהלוה שכפר עליו זאמר שהיה שוה ג׳ דינרים והוא אינו שוה אלא שקל ואם כן
בהכרח הוא בא לידי שבועה לבטלה אבל אם רמינן שבועה אמלוה קודם שנשבע הוא מחפש היטב כדי שלא
יבא לידי שבועה אבל אחרי כן מה תועלת יש לו בכך הודה שקבל את המשכון בשקל לפיכך רמו שבועה
עליה כדי שלא יבא לידי שבועה לבטלה :

יבן נשבע תחילה מי שהפקדון אצלו שמא יוציא הלה את הפקדון כו׳ הקשה הריטב״א ז״ל ות״ל
דהכי הוי דינא שישבע תחילה המלוה שאין המשכון ברשותו ואחר כך הלוה כדמוכח לעיל
דקאמר ואם איתא לדר״ה כיון דמשתבע שאינה ברשותו היכי מצי מפיק לה כו׳ ומכ״ל דמשתבע מעיקרא
קודם שבועת הלוה אלא שהדין נותן כך שזה ישבע תחילה שאינה ברשותו ואין משכונו בידו ואחר כך ישבע
זה על כפירתו שהרי אין למלוה על הלוה כלום עד שיתן לו משכונו או עד שישבע עליו כו׳ והוא תירץ לזה
יע״ש ואפשר עוד לומר דיה דהקשו בגמרא לעיל ואם איתא לדרב הונא כיון דמשתבע כו׳ איכו מחמת ואת
הסברה אלא כיון שכבר אמרו במתניתין שמא יוציא הלה את הפקדון ודאי אין סברה לומר דישבע אלא
המלוה תחילה ואם איתה לדר״ה כיון שכבר כתגלה לכו טעמא דיוציא הלה כו׳ אבל במתניתין אמר מי
ישבע תחילה דעדיין לא כתגלה לכו טעמא דיוציא כו׳ דהכי פריך לעיל אם איתא לדר״ה אמאי קאמר
מתניתין דישבע המלוה כו׳ משום חששא דשמא יוציא ומפקינן שבועה דלוה דכתחייב בדין ורמינן עליה
דמלוה משום האי חששא כו׳ והא האי חששא ליתא אלא אם נשבע לוה תחילה אבל נשבע מלוה אין כאן חשש
שמא יוציא ואמאי כימא דישבע הלוה כדי שיהיה חשש שמא יוציא ומפקינן לשבועה מיניה ורמינן על המלוה
וכימא דישבע המלוה תחילה ותשאר שבועת הלוה בדין ומה כדיכה :

ואם איתא לרב הונא מינו דמשתבע מלוה שאינה ברשותו לשתבע מלוה אגלגול שבועה כמה היה
שוה כו׳ אין להקשות דבשבועות בסוף פרק י׳ שבעים דף מ״ט אמרינן אמר רב הונא לכל
מגלגלין חוץ משכירכו׳ ורב חסדא אמר לכל אין מקילין חוץ משכיר מאי ביניהו כו׳ לפתוח ופירש״י דלר״ה
אם טען גלגול אין מקילין אלא מגלגלין ואם לא טען אין לכו לפתוח לו ואם כן מאי פריך הכא לשתבע
אגלגול כו׳ אין הכי נמי דאי טען מגלגלין וי מתניתין אעיקר הדין קאמר מה שחייב מן הדין דהכא אליבא
דרב הונא קיימינן ולהכי פריך כיון דס״ל דמגלגלין כו׳ וכו׳ דלא טעין מינו דמשתבע׳ אבל קשה בפירש״י
דקאמר וגילגול שבועה דאורייתא בקידושין כו׳ דמ״ש דמדאורייתא הוא גילגול שבועה הוא בשבוע׳ דאורית׳
אבל בדרבנן הוא מדרבנן וכן כתב הרב בעל תרומות הדשן סי׳ שכ״ז וגילגול שבועה בשבועה דרבנן כמי
תקנתא היא כיון דעיקר השבועה איכה אלא מדרבנן כו׳ אם אעיקרא לגול קאמר רל״ד מה כתב רש״י ז״ל כל זה
ומה כורך גם בתשובת הרב בעל תרומות הדשן קשה דהיכי פסק דאין ראוי לגלגל בשבועה שנתהפכה משום
די תקנתא דרבנן היא גלגול בדרבנן והיפוך נמי היא תקנתא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן כו׳ וגילגול
בשבועה דרבנן כמידק י״ל דמגלגלין נמי הוי תקנתא לתקנתא דהשבועה דרבנן היא חדא תקנת׳ והגלגול בה
היא תקנתא אחריתי וי״ל מילתא דשויא לתרוייהו דכיון דעיקר הגלגול הוא מדאורייתא כשתקנו השבועה
דרבנן תקנו אותה כעין של תורה שיש בה גילגול ואם כן הגילגול בשבועה דרבנן לא הוי תקנתא
ולהכי פירש רש״י הכא וגילגול שבועה דאורייתא ואם כן לא הוי אלא חדא תקנתא :

אגביה כחותו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר הדרא וחד אמר לא הדרא כו׳ וכתבו הרי״ף
והרא״ש ז״ל הילכך לא הדרא ולא מפקינן מיד המוחזק ע״כ מכאן יש להו כיח לכאורה
הפך מ״ש הרב כנית יוסף ז״ל בסימן ק״ג גבי הא דכתב בעל התרומות מלוה שבתר וכנה ברכוכו בקרקע

ולפי

ולפי מראית העין לא השביח הקרקע באותו בניין כו' כשבא לסלקו הלוה צריך לתת לו דמי הבנין ויש חולקין דכיון שלא השביח מחזיר לו דמי חובו ונוטל הקרקע כו' וכתב על זה הרב"י ולענין הלכה כיון דספיק' הוא דייניכן ביה קולא לנתבע כו' וכס' ש"ע כתב ואם המלוה סתר ובנה ולא השביח הקרקע אינו נוטל דמי הוצאתו כו' ע"כ משמע דהלוה הוא המוחזק דקא' דאינו נוטל המלו' אלא דמי חובו ולפי מ"ש הרי"ף והרא"ש משמע דהמלו' הוא המוחזק וכמ"ש ולפש' לדחות דבשלמ' גבי אנביה בחובו דהספק הוא אי הדרא אי לא הדרא ודאי דהמלוה מיקרי מוחזק כיון שהוא קנה מן הדין ברצון הלוה והלוה בא להוציאו מן הקרקע מן הספק ודאי יאמר לו הבא ראיה והוציאני מן הקרקע ולפיכך אמרו לא הדרא ולא מפקינן מיד המחזיק אבל התם דמן הדין הגמור הדרא אבל המלוה הוא בא להוציא דמי בניינו שלא השביח מיד הלוה יאמר לו הבא ראיה וטול ולפיכך כתב דאינו נוטל דמי הוצאתו כו' אבל הר"ב מאירת עיניים כתב גם דהמלוה מיקרי מוחזק יע"ש:

רש"י בד"ה אנביה איהו בחובו כו' כלומר אם לא שמוהו ב"ד למלוה ע"כ של לוה וקם ליה מעצמו ולא אטרחיה לב"ד וא"ל טול קרקע זה בחובך כו' מלשון זה דקדק הרב"י סי' הנז' ז"ל כר' מדבריו דכל היכא דאטרחיה להביאו לב"ד אע"ג דמיד נתרצה ליתן לו קרקע בחובו שומא מיקריא והדרא ע"כ והקשה על זה הר"ב גידולי תרומה דף י"ו דאם הדבר כן דברי רש"י קשי' ההיפוך שכתב אם לא שמוהו ב"ד של לוה כו' דאם לא הזמינו כלל לדין היאך ישומו ב"ד כו' ולא הי"ל לומר אלא אנביה בחובו כלומ' שלא הטריחו לב"ד אלא שברא' שעיקר תלוי בשומ' דכל שאינה נעשית ע"י ב"ד כו' וניחא הוא כו' ומ"ש רש"י ולא אטרחיה שתי' הגביה נב"ד שומתן ע"פ ע"כ ואחר המחיל' אומ' דדברי הרב"י ראויים אליו והוא מוכרח מלשון רש"י ז"ל דאם כדבריו ז"ל למה הוצרך רש"י לומר ולא הטריחו לדין דכבר אמ' דלא שמוה ב"ד כו' וקם ליה מעצמו כו' ולמה צריך עוד ביאור גם מלשון הגמ' י"ל כך דקאמר מ"ד לא הדרה סבר האי וביני מעליא דהא מדעתא דנפשיה אנביה הא אם הזמינו לדין דלאו מדעתי' עבדליה אלא מהכרח בית דין שיכריחוהו שיגבהו הדר ואין אנו צריכין שישומו ב"ד וזה ההכרח הכריחו לומר כן והרבי הביא הדבר בשם אחרו ולפיכך דקדקו מלשון רש"י ונכונת דבריו כך היא דאשונה הוכרח רש"י ז"ל לומר אם לא שמוהו כו' ולא אי לא אטרחיה כו' דהוצרך לפ' אנבייה בחובו אהיכן קאי ולעיל לא אמרן אלא שומא הדר כו' ולזה כתב רש"י לעיל מיהד הגבי שומא כלומ' אם לא שמוה כו' באופן דכיון דהוצרך רש"י לומר דקאי אשומא הוכרך לומר אם לאחמוה אחר כך ביאר דבריו דלא תימא בהכרח שישומו בית דין כי היכי דתיהדר אלא כיון דהזמינו ועשה זה על פי גזרת ב"ד הוא מהכרח והיינו ע"כ ולא הוי וניחא דלא מדעת' דנפשיה קא יהיב וזהו שאמר אח"כ ולא הטריחו לדין כו' ומה שהביא ראיה לדבריו הרב הנז' דכתבו התוספות לעיל גבי ההוא עובדא דכיפי בר"ה אטרחיה לב"ד ולא דמי לאטרחיה דרבא כו' דהתם משלם ברצונו כו' משמע דכל דפרע מדעתיה דמעיקרא אתי לדינא לאו אטרוחי מיקרי כו' ע"כ לא דמי האי להיא דרבא דהתם משלם שלא מן הדין דכיון שנשבע נפטר ומשלם באופן דכיון דשלם הוא מרצונו הגמור בלי הכרח ב"ד לאו אטרוחי מקרי אבל הכא הרי הטריחו שלא פרע אלא ע"פ גזרת הדין וזה ודאי אטרחיה מיקרי:

ובמה שהעלו לפסק הלכה הפוסקים דלא הדרא הקשה הרב בעל לחם משנה סוף פ"ג דשכנים למ"ש הטור סי' קע"ה בעל חוב שטרף בחובו המצרן מסלקו לא שנא הגבוהו ב"ד לו בחובו לא שנא אם הגביהו לוה מדעתו בד"א שאין הלוה חפץ בה אבל אם הלוה חפץ בה חוזרת לו בדקי"ל שומא הדרא ע"כ ואי שהגביהו לוה אינה חוזרת לו כו' וי"ל דהאי אם הלוה חפץ בה קאי אשמוהו ב"ד ואין צריך לפרש דבריו כי כבר פי' דבריו במקומו אח"כ ראיתי שכן פי' דבריו הר"ב מאירת עינים והר"ב בית חדש ופשוט וק"ל:

מתניתין השוכר פרה מחבירו ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה כו' אמר ר"י כיצד הלה עושה סחורה כו' אלא תחזור פרה לבעלים כו' כתב הרב"י ולא שייך הכא

שבועה כלל דהכא איירי שאינו יודעים שמתה והשואל כמי מודה שמתה כדרכה דאי לא ידעינן שמתה אלא מפיו דשואל יש לו לישבע שאינה ברשותו כדלעיל ע"כ ודברים אלו קשים להלמם ראשונה צריך לדעת למה הוצרך לכתוב כל זה · והאי לישנא דקאמר ולא שייך הכא שבועה כלל אי קאי לשוכר או לשואל דאי קאי לשוכר וקאמר דהוא פטור לישבע שבועה שמתה כדרכה משום דהשואל מודה כו' גם משבועה שאינו ברשותו היה ראוי ליפטר כשידעינן מפיו דשואל שמתה ואמאי יש לו לישבע ועוד מאי הכרח מייתי דאי לא ידעינן כו' יש לו לישבע ומי אמר שלא ישבע וכי תימא אם כן אמאי לא הזכירה במתני' אין זה הכרח דהרי במתניתין דלעיל לא הזכירה ורבהונא קאמר לה ואי קאי אשואל היכי קאמר אחר כך והשואל כמי מודה כו' ואתחילה עלה על דעתי לומ' דאשוכר קאי וה"ק ואין כאן שבוע' כלל דהרי ידעינן שמתה כו' א"כ אינו צריך לישבע דמן הראוי שישבע משום דלא ידעינן אי מתה כפשיעה או באונס וכהודאת השואל · שמודה כדרכה הוא נאמן לפטור השוכר משבועה דאינו נוגע בעידות הוא כיון שמשלם עתה וכדאמ' גבי שוכרים המעידים שדרו בבית מכת המחזיק דאינם נוגעי' וכגון דנקיטי אגר ביתא בידייהו בפ' חזקת דף כ"ט אבל אי לא ידעינן שמתה אלא מפיו דשואל צריך לישבע השוכר כו' ואינו נאמן השואל כיון דהוא צריך לישבע על זה ואעפ"י שנשבע אינו נאמן לפוטרו כדאמ' בפ' האיש מקדש דף מ"ג גבי הן הן עידיו והשתא דתקון רבנן שבועת היסת כו' וכתבו התו' אעפ"י שנשבעו אינם נאמנים משום דרחמנא כתב על פי שנים עדים יקום דבר הנאמנים בדיבורם אבל לא אלו הטעונים לישבע כו' הכא נמי אינו נאמן ועוד דיאמר לו את מהימנא לו בשבועה היאך לא מהימן וכדאמ' לקמן גבי שומר שמסר לשומ' ותיבת דאי לא ידעינן כו' כ"ל ואי לא ידעינן כו' אבל ק' על זה תרתי חדא דא"כ לרבנן אמאי קאמר ישבע השוכר כו' ואמאי אינו נפטר בטענת השואל ומכאן יש מקשים למ"ד דעד א' פוטר מן השבועה ועל זה תירץ הרא"ש בריש מכילתין וז"ל ולא מבי למיתני השוכר פטור מן השבועה דעידות של שואל משום דלא פסיקא ליה דלפעמים דאין השואל יודע היאך מתה כו' ואם כן קשה אמאי רבנן קאמרי דהוי חייב השוכר לישבע ור"י אמר פטור כו' ועוד דהרב כמקי יוסף ז"ל כתב בריש מגילתין דע"א אינו פוטר משבועת השמרין כן העלה בשם הרב"ר יע"ש דף א' על כן נראה דכוונת הנ"י כך היא דבמתני' אמר ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר כו' ר"י אמר וכי הלה עושה סחורה תחזור פרה לבעלים משמע דהשבועה של שוכר במקומה עומדת כדקאמר רבנן אלא הפרה תחזור לבעלים ולא לשוכר לו"א הרב לא תימא ישבע השוכר לדעת ר"י דאין כאן שבועה כלל גבי שוכר מנ' שבועות שצריך לישבע השומר דהא שבועה שאינו ברשותו אינו צריך לישבע שהרי אנו יודעין שמתה ושבועה שמתה כדרכה הרי השואל מודה ומשלם למשכיר וכמ"ש תחזור פרה לבעלים כו' א"כ למה ישבע ואי רבנן קאמר ישבע השוכר משום דהשואל אינו משלם כי אם לשוכר המשאילה אליו ולכך צריך שבועה לפטור עצמו מהבעלים אבל לר"י שמשלם הפרה לבעלים למה לי שבועה גבי שוכר והיינו דקאמר והשואל כמי מודה שמתה כו' כלומר ומשלם כו' ומשום הכי ראוי שיפטר דאי לא כן אלא שטוען שמתה מחמת מלאכה ועל זה נשבע ונפטר ודאי שיאמר לו בעל הפרה את מהימן לי כו' ואין רצוני שישבע השואל אלא אתה דמהימן לי וכדאמ' לקמן בשנתנו לו רשו' הבעלים להשאיל למ"ד טעמא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כבר כתב הר"טב"א דהאי תירוצא ליתא אליבא דהלכתא אלא מתני' כפשטה דהא לקמן אמר רבא הלכתא שומר שמסר לשומר חייב מאי טעמא דא"ל את מהימנת לי האיך לא מהימן וא"כ אין אנו צריכין לאוקומי מתני' בשנתן לו רשות דהא השוכר עצמו נשבע שמתה כדרכה וטעמא דאין פקדוני ליתא אלא דלכתחילה ולעשות קפיד' בשליחות גט כ"כ הרב הנו' יע"ש אמר עוד הנ"י ואי לא ידעינן שמתה אלא מפיו דשואל צריך לישבע שאינה ברשותו כו' פי' צריך לישבע השוכר ולא מהני עידות השואל על זה חדא מטעמא דכתיבנ' דהנ"י ז"ל סבירא ליה דאין ע"א פוטר משבוע' השומרין ועוד דהכא גופיה אינו נאמן על זה כי אם בשבועה ולהכי אינו נאמן וכמ"ש:

ועדיין צריכין אנו לבאר דברי הרמב"ם ז"ל דפי' כפי' משנתינו ז"ל דזה השוכר נתן לו רשות בעל הפרה:

הפרה שיצאה שאל"כ לד"ה חייב לפי שעיקר הוא אבלבן שומר שמסר לשומר חייב אלא אם יש עדים שלא פשע כו' ע"כ וק' דכל הפוסקים פסקו ואיהו כמי בחיבורו הגדול כמאי דלאי פסיקא הלכתא אמר רבא שומר ש"ל חייב מ"ט את מהימנת כו' וא"כ אמאי מוקי מתני' בשנתן לו רשות והרי אם יש עדים הכא גופיה מודה שכפש'בכך וטעמ' דליכ' שבועה גבי שומר בכי וליכא למימר את מהימנת כו' וכשנשבע השומר הא' כמי שראהו שמתה כדרכה ליכא טענה דאת מהימנת וכדאמר לקמן לדידכו דמהימניתו אין רצוני כו' איכא לאותוביה כו' לדידי דאמרי אנת מהימנת כו' ליכא לאותוביה כלל כו' וכן כתבו התוס' לקמן גבי הא מימרא דרבא וא"כ במתני' דקאמ' ישבע השוכר אמאי קאמר דמיירי שנתן לו רשות כו' ובהלכות מייתי ראיה ממתני' על זה דליתא לטעמ' דאין רצוני שיהא פקדוני כו' אלא בלכתחילה ולא בדיעבד כו' ע"כ וז"ל דכיון דליכ' פשיעות' דהא מתה כדרכה לא מחייב שוכר לשלומי ודיליה כו' ע"כ והא במתני' לא מיירי שיש עדים דהא ישבע השוכר קתני ועכ"ז לא מחייב שוכר משום דלא שייך טענה דאת מהימנת כו' ושמא י"ל דמוקי למתני' כר"ע ולהכי מוקי לה בנתן לו רשות אפי' למ"ד אין רצוני שיהא פקדוני כו':

רש"י ד"ה כיצד אגרה מיניה מאה יומי והדר שייליה כו' הרי שוכר פטור בשבועה והשואל משלם לשוכר כו' וק' שבועה זו למה הרי ברשות השואל והמשכיר מתה והוא יודע מיתתה כיצד היתה אם היתה כדרכה או בפשיע' וכ"ת דלא ידע לה שלא היתה שם כשמתה או שטוען שבפשיעה מתה מ"מ נפטר השוכר דהרי השואל חייב למשכיר וא"כ בכל הטענות שיטעון השואל בין לחיוב בין ליפטור השוכר פטור וא"כ אמאי קאמר השוכר פטור וכן למטה וישבע ראובן שמתה כדרכה כו' וי"ל דאינו צריך שבועה זו לפטור עצמו אלא כדי שישלם השואל לשוכר ומאליו הוא נפטר שהרי המשכיר טוען שמתה בפשיעה והרי השואל חייב למשכיר ולא לשוכר והשוכר טוען שמתה כדרכה ובשבועה הוא נפטר דמתה כדרכה אבל הכא בשואל טוען שמתה והוא זוכה בה ומ"ש בגמ' שוכר משעת מתה הוא דקני לה היכא דמודה השואל דמתה כדרכה אבל הכא השואל טוען שמתה בפשיעה ואינו חייב לו כלום כי אם למשכיר וא"כ פוטר עצמו בכך:

תוספות ד"ה אגרה פ' יום כו' ועוד י"ל דלאי אגרה צ' יום דהיינו כל ימי השאלה נתבטל השאל' וכן י"ל בריש דלאי שייליה מאה. ביום ימי השכירות כאילו נקט שיתבטל השכירות כו' ומתני' אי מיירי שלא שאל כו' י"מ דבגמ' פ' השואל אמר והובא בתוס' לעיל בעל בנכסי אשתו שואל הוי או שוכר הוי היכא דאגרה פרה מעלמא ואיכסיפה אליבא דרבנן ודאי בעל פטור הוי משום דאשתו במלאכתו והויא שאלה בבעלים ואשתו חייבת כדין שוכר כו' והרי היא השאילה באותן הימים שנשכרה ושוב איכה חוזרת לה לבדה וכיון שכן נתבטל השכירות ונמצאו בעלים דשואל הוי המשכיר וא"כ אמאי מפטר משום דאשתו במלאכתו לאו בעלים דשואל הוי וי"ל דמ"ש התוס' דנתבטל השכירות הוא שלא יזכה בפרה שחייב השואל אלא תחזור לבעלים אבל מ"מ בעלים הוי לפטור השואל אם היה עמו במלאכתו תדע דהרי כתבו התוספות אחרי כן כיון דהוי באחריות השוכר מגניבה ואבידה כו' אם היה השואל במלאכתו דאו השואל פטור והשוכ' חייב ואם לדעתם לא הוי בעלים השואל כלל אמאי קאמר בפשיטות כיון דהוי באחריות כו' והשתא כמי סברי הכי התו' ולא תדשו זה ומה שחידשו אח"כ הוא דכיון דהוי באחריותו מקרי בעלים כמי ווכה בפרה אבל הכא אי שייליה ק' יום דלא שייך הכי לא מקרי בעלים כו' וה כ"ל תירוץ נכון ומלבד זה היה אפשר לדחות דמ"ש במתני' כו' אתי שפיר הוא דוקא למתני' כו' ואין הכי כמי דהתם גבי בעל בנכסי אשתו כו' א"א לתרץ אלא דכיון דהוי באחריות כו' כמ"ש אח"כ:

פעמים שנכיה' בחטאת כגון שמתה כדרכה ואמרו כאנסה כו' אין להקשות למ"ש הרא"ש ז"ל בריש מכילתין דאין להקשות מלישנא דמתני' למ"ד דעד אחד פוטר משבוע' השומרי' אמאי לא נפטר השוכר משבועה שמתה כדרכה משום דלא פסיקא ליה דאפשר דהשואל אינו יודע היאך מתה כו' ולפיכך צריך שבועת השוכר כו' ק' דא"כ למה נשבעים כאן השוכר והשואל וכמ"ש פעמים שנכיה

בקטלת כו' ואין לומר דמשום דעדות השואל הוא בשבועה לפיכך לא מהני לפטור את השוכר וכמ"ש לעיל בשם התוספות בפרק האיש מקדש דעל פי שנים יקום דבר אמר רחמנא הנאמנים בדיבורם ולא הצריכין שבועה והכא לא מהני עדותו משום דצריך שבועה ולדרבא התימה על הרא"ש מאי קשיא ליה ממתניתין דהתם כמי הוא שנשבע שאינה ברשותו דבודאי דעל שבועה שאינה ברשותו דצריכין לישבע השומר והשוכר אין ראוי להאמין השואל לפטור השוכר כיון שהוא עצמו צריך לישבע אבל בשבועת השוכר שמתה כדרכה ראוי להאמנו לשואל כיון שאין צריך לישבע עליה השואל מאחר שהוא משלם ולהכי הוקשה להרא"ש ממתניתין והוכרח לתרץ מ"ש ואם כן קשה על הרא"ש מ"ש למה צריך לישבע שניהם וי"ל דלעולם איכא נשבעים שניהם בכת אחת אלא השוכר או השואל דאם השואל איכו יודע היאך מתה ודאי השוכר צריך לישבע ואם השואל יודע וכוללה בתוך שבועתו ודאי דנפטר השוכר לפי דעת הרא"ש ומ"ש פעמים ששניהם כו' חייבים קטלת כלומר על טענה אחת אם נשבע א' מהם אזי שיהיה שניהם חייבים קטלת כו':

אתמר שומר שמסר לשומר רב אמר פטור כו' פירש רש"י ז"ל מכל מה שהיה נפטר אם שברה הוא עצמו כלומר אם הוא ש"ח ומסרה לש"ש לא תימא שיהיה חייב בגנבה ואבדה אלא בשם שאם שברה הוא עצמו פטור כך השתא שמסרה לש"ש אף שהשומר הב' חייב בגנבה ואבידה השומר הא' פטור וכמ"ש אביי לטעמיה דרב כו' וכ"ש שפטור מאונסין כו' וקשה דבדברי אביי פירש רש"י להפך בד"ה ולא מבעי' כו' דפטור מן האונסין כו' והרי אם הוא ש"ח שמסר לש"ש הוא פטור אף מגנבה כמו שהיה פטור אם שברה הוא עצמו כו' וכמ"ש ואפשר היה לתרץ דמ"ש רש"י דפטור הוא הש"ח עצמו מאלו ומ"ש הכא דפטור מן האונסין דמשמע דבגנבה חייב כו' איכו מאלו אלא מאל שומר ב' שהוא ש"ש שחייב לבעלים כו' אבל הנכון כעיני דרש"י קאי אמה שאמר אלא אפילו ש"ש שמסר לש"ח כו' פטור ולהכי קאמר מן האונסין דכיון שהוא ש"ש וחייב בגנבה ודאי שלא יפטר משום שמסרה לש"ח ולהכי חייב בגנבה ואיכו פטור כי אם מן האונסין כו' · אחר כך ראיתי שכן פירש"י בפ' בפ"ק דב"ק דף י"א דמייתי התם להאי מימרא יע"ש גם ע"ש מה שפי' רש"י והתוספות דעלויי עלוי לשמירתו ולא תקשי מידי בדברי אביי:

אמר אביי לטעמיה דרב לא מיבעיא ש"ח שמסר לש"ש כו' אלא אפילו ש"ש שמסר לש"ח משום שמסרה לבן דעת כו' אין להקשות היכי קאמר לטעמי' דרב דרב לא פירש טעמו ועוד מהיכא תיתי לאביי לאפושי מחלוקת בין רב לר"י מן הקנה אל הקנה ואפושי מחלוקת לא מפשינן כו' כיון דהא דרב מכללא איתמר דהנהו גינאי כו' די"ל דהכי קאמר אביי כיון דחזינן דלית טעמא רבא דיתחייבו משום דאין רצוני כו' דתנינן לה במתניתין ואף על גב דאפשר לומר דלכתחילה כאמר וכמ"ש התוספות אי לאו טעמא רבה לא הוה קאמינן לה ואם כן מאי טעמא פטר רב גבי הנהו גינאי אפשר מטעמא דגרועי דהוה ש"ש שמסר לש"ח או אפשר מטעמא דבן דעת ולפי זה אפילו ש"ח שמסר לש"ש הוי פטור ממאי דחזינן דרב לא שאל להנהו גינאי אם הוה ש"ח שמסר לש"ש פטור ואם הוי ש"ש שמסר לש"ח חייב משמע דלאו מטעמא דעלויי אלא בין הכי ובין הכי פטור ודאי דהוי מטעמא דבן דעת:

תוספות ד"ה אין רצוני שיהא פקדוני כו' דאם כן מאי פריך אביי לרבא לקמן ולימא ליה רבי אמי לרבי אבא בר ממל כו' אין להקשות דאימא דהכי פריך דקאמר ליה אביי לרבא לדידי דלא סבירא לי מלאך המות מה לי הכא מה"ה ניחא דפריך שפיר ר"א בר ממל לרבי אמי דכיון דס"ל ר"י טעמא דאין פקדוני כו' וטעמא הוי משום דשיכה ולכך יתחייב אפילו באונסין שהיו ראוין לבא ברשות שומר הראשון כו' א"כ מתניתין אמאי פוטר לשומר הא' אבל לדידך דס"ל מלאך המות כו' ולכך הוי פטור מיא דהיינו טעמא דמתניתין ואם כן מה הכרח מייתו התוספות דאין לפרש כן טעמא דאין פקדוני משום דשיכה כו' די"ל דהכי הכריחו התוספות דלקמן קא חזינן דאביי קאמר התם פשע בה ויצאת לאגם חייב משום דאמר הבלה דאגמא קטלא ואם אמרת דלא ס"ל מלאך המות אמאי צריך לתלות הבלה דאגם כו'

תיפוק

תיפוק ליה דכיון דשינה אף על גב דהיה האונס ההוא ראוי לבא גם חייב אלא ודאי דלא דאין ראוי להתחייב ע"י שינוי לבד אם לא ע"י תליה דמשום דאיתא התם מתה דאם לא כן אמרינן מלאך המות מל"ה כו' וכ"ת אמאי לא מייתו התוספות ראיה מהכא ומייתו מפירכת ר"א בר מהל י"ל משום דאיכא לדחויי דלעולם דס"ל אביי כהאי טעמא דאין רצוני כו' דכיון דשינה חייב ודוקא שומר שמסר לשומר דשינ' בידים אבל בכה"ג ע' דאיכא מסירה בידים אלא הבהמה יצאת מעליה לאגם לכך צריך לטעמא דהבלא דאגמא כו' ל"כ מייתי התוספות מהאי דפריך אביי לרבא כו' דאם איתא דאפשר לחלק מהאי דיצאת לאגם להאי דשומר שמסר לשומר כו' לרבא נמי מאי פריך אימא דאי איכא להאי טעמא דמלאך המות כו' הוא דוקא בפשיעה דיצאת לאגם אבל בשומר ש"ל לא כדקאמרת לדידך אלא ודאי ממאי דחזינן דפריך ליכא שום חילוק ואם איתא דטעמא דאין רצוני שיהא פקדוני כו' הוא משום דשינה מרצון בעלים מאי פריך כו' :

תו כתבו התוספות בהאי דבור וכן לרב כשמסרה לקטן ויצתה ברשותו חייב מהאי טעמ' כו' הוצרכו התוספות לומר כן כי היכי דלא נימא דבשלמא לר"י דס"ל דהאי דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר נאמר אף לענין חיוב משו"ה אמר דדוקא משום דאיכא לתלות שאם היה ביד הא' אפשר שלא היה מתה כו' אבל אם ליכא לתלות לא הוה קאמר דחייב משום דשינה אבל לרב אם מסרה לקט"ו דהוי פשיעה אין אנו צריכין לזה הטעם משום דאיכא לתלות דהאי לאו מטעמא דאין רצוני שיהא פקדוני כו' חייב דהא איהו ס"ל דלא נאמר אלא לכתחילה והוא דאסור להפקידו וכמ"ש התוס' לעיל וכיון דהא דחייב אינו אלא משום פשיעה דכיון דמסרו לקט"ו הוי תחילתו בפשיעה כו' אף שאין לתלות חייב ולזה קשה דא"כ מ"ש אביי לקמן פשע בה ויצאת לאגם חייב משום דהבלא דאגמ' וכו' במחלוקת היא שנויה דלרב אף שאין לתלות הוא חייב כו' לז"א דלרב נמי חייב מהאי טעמא משום דאיכא לתלות מ"ש :

מתיב רמי בר חמא המפקי' מעות אצל חבירו והפשילן לאחוריו כו' אין להקשו' דמאי פריך דהכ' נמי אפשר לתרץ כשנתן לו רשות להפקיד ביד אחר לדעתו ובניו קטנים חייב משום דאע"ג דנתן לו רשות סתם מ"מ אין במשמעו' אלא לבן דעת אבל לבניו קטני' ה"ל מאבד לדעת ולפיכך חייב כו' די"ל דהכא א"א לתרץ כמו מתני' דהשוכר כו' דהתם עיקר דינא דמתני' דנקיט תנא לאשמועינן אינו אלא פלוגתא דרבנן ור"י אי ישלם השואל לשוכר או לבעלים הראשונים ולא נקיט תנא אי בעינן דיתן לו רשות או לא וסמך לפי הדין שיש בינים שלא יהיה חייב משום טעמ' דאין רצוני שיהיה פקדוני כו' אבל הכא אי תרצינן הכי נמצא דעיקר הדין דאתא לאשמועינן תנא אם כשנתן לו רשות סתם אי הוי קטנים במשמע או לא וה"ל לפרושי לתנא שהפקיד בידו ונתן לו רשות ואעפ"י כן חייב ומדלא פירש ודאי דלא איירי כשנתן לו רשות ועוד דאי איירי כשנתן לו רשות וחייב משום דעבר על דעת משלחו דלא הוי קטנים במשמע וכמ"ש היכי קאמר שלא שמר כדרך השומרי' ה"ל למימ' שעבר על דעת בעלים דזאת הפשיעה לא משכחת לה בשאר שומרים שומרי' על הסתם כו' ::

אמרי נהרדעי ליקא נמי דקתני או שמסרן לבנו ובתו הקטנים כו' דא"כ ליתני קטנים סתמא כו' וא"ת למה שאמרו התוספות לתרץ לרב דנקט בניו קטנים לאשמועינן דסד"א דעל דעת בניו הקטנים נמי מפקיד כו' קמ"ל א"כ היכי דייק מינה דלאחרים ל"ש גדולים ל"ש קטנים דא"כ ליתני קטנים כו' והא אפשר דנקט בנים קטנים לאשמועינן ההוא חידושא ולא תידוק מינה דלאחרים ל"ש גדולים כו'. וי"ל דהא תליא בפלוגתייהו דלרב דס"ל דמסרו לגדול דפטו' משו' דהוי בן דעת א"כ לא איצטריך תנא למינקט קטנים סתמא משום דלא איצטריך לאשמועינן דלגדולים פטור דפשיטא הוא אליביה כיון דמסרו לבן דעת ולפיכך איצטריך לאשמועינן דבניו הקטנים לא הוי פטור מטעמא דעל דעת בניו הקטני' הוא מפקיד לפיכך נקט בניו כו' אבל לר"י דאם הוה נקט קטנים סתמא הוה משמיענו חידוש גדול דגדולי' פטור אף על פי שיש לו טענת אין רצוני שיהא פקדוני כו' והשתא דנקט בניו לא אשמועינן אלא

דלא

דלא נימא על דבר נכיו הקטנים כו' והוא פשיטא כיון דלא הוו בני דעת הוי כמשליכן לאיבוד ולא כאחר האי רבותא אלא לרב דאי אפשר לאשמועינן חידוש אחר אבל לר"י דיש חידוש אחר גדול ממנו הל"ל קטנים בתחלה מסו"ה קאמר דייקא נמי דקתני כו':

ד"ה את היימנת לי בשבועה כו' ואפילו מסר לאחד ומתה כדרכה כו' פירש דהאי נמי תלוי בהאי טעמא דאי הוה ס"ל דאביי דאמר אין רצוני שיהא פקדוני כו' אם מתה כדרכה חייב משום דיש לתלות דהכלא דאותו בית קטלא כו' כמ"ש התוספות לעיל בסברת אביי ולהכי קאמר התוספות הכא דמשום דס"ל דטעמא דר"י הוא משום את והימנת לדידיה אפשר ליה למימר דפטור מטעמא דמלאך המות כו' אבל אי הוה ס"ל כטעמא דאביי לא הוה ס"ל הכי והכא קאמרי התוס' הנפקותא דאיכא בין טעמא דאביי לטעמא דרבא כו':

רש"י ד"ה בשבועה שלא פשעת בה כו' האי דלא נקט הג' שבועות דנשבע השומר כמ"ש א"כ האיך לא מהימן כו' משום דשבועה שלא שלח בו יד ושאינה ברשותו יש לשומר הא' לישבע אבל שמתה כדרכה אינו יודע והשומר הב' נשבע על זה ומסו"ה קאמר ליה את מהימנת:

אתמר פשע בה ויצאת באגם כו' פי' רש"י מקום שאינה משתמרת אלא גנבים כו' פי' שאם היא הלכה אבל אגם המשתמר אלא זאבים וגנבים אף שמתחילה לא כעל בפניה. כראוי לא מיקרי פשיעה לבנכנסה הכלה דאגם קטלה דאע"פ שפשע מתחילה כיון שהלכה למקום המשתמר פסקה הפשיעה ואם מתה שם לא כתלי לומר הבלא דאגם קטלה דאין לתלות אלא במקום שיש פשיעה כיון דהתליה היא תלויה וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה אין רצוני כו' ולכך נקט פשע בה ויצאת לאגם כו' דוקא במקום דאיכא פשיעה אבל הריטב"א ס"ל דהאי דנקט פשע בה אביי להודיעך כחו דרבא נקט לה דאף דלא פשע תלינן ולדידיה כלתרי' לימא הב"ע שהעלה לעורה שמן וטוב אין סכנה לומר דכיון שהיא מרעה שמן לא הוי פשיעה בהעלאה ולכך אע"ג דאיכא לתלות לא תלינן וכמו שפי' התוס' שם אלא הכונה לומר דהיכא דאין המרעה שמן יש לתלות הכלה דאגם קטלה אבל למרעה שמן אין לתלות ומאי דקשיא על זה דא"כ שומר שמסר לשומ' והוא בבית השומר הב' דליכא הבלה ואין שם תליה דה"ל כמרעה שמן וטוב אפי' לאביי פטור משום טעמא דמ"ה וא"כ מאי פריך לרבא מ"ה מל"ה דהא אפי' לדידך היכא דאין לתלות לא תלינן כו' ככר תירצה הריטב"א ז"ל בשיטתו דהתם הטעם משום אין רצוני כו' אבל לרבא ס"ל הכי ומסו"ה פריך:

אמר ליה אביי לרבא לדידך דאמרת מלאך המות כו' האי דאותביה ר' אבא בר ממל לר' אמי כו' י"מ וכי גברא אגברא קא רמית כו' ועוד מאי מתרץ לדידכו דמתניתו כו' הא לא סבר כותיך ועוד לעיל דקאמ' רבא דטעמ' הוי דלאו היימנת לי כו' אמאי לא פריך מקושית ר' אבא בר ממל לר' אמי אלא סברי הכי כדפריך הכא ועוד לא מתרץ הכא רבא איהו לא סברי מלאך המות כו' ואנא ס"ל הכי לכן נ"ל דהכי פריך דהכא קאמ' רבא כל דיינא דלא דאין הכי לאו דיינא הוא ולהכי מהדר לאוקומי כל האמוראים כדידיה דקאמ' אפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב הכא פטור מטעמא דמלאך דמות כו' משמע דליכא שום אמורא דפליג אהא דמלאך המות כו' להכי פריך הא קא חזינן דר' אבא בר ממל ור' אמי דלא קיימי בהאי פלוגתא אלא בסברת דר"י והתם אפשר לומר דאי ר"י קאמר שומר שמסר לשומר חייב לא איירי במקום דאיכא טענת מלאך המות כו' אלא באונסין אחרים דומיא דגריפא דאורבני כו' וקא חזינן דקא פריך ר' אבא לר' אמי מאתני' דמיירי בשוכר פרה וי"ל מלאך המות כו' ואמאי לא שני ליה מלאך המות אי איכא למימר הכי אלא ודאי דלא סברי הכי בין רבי אבא בין רבי אמי א"ל לדידכו דמתניתו כו' אין משם ראיה כלל דאיכהו קאמרי דבהאי סבר' כר"י דהטעם משום אין רצוני או משום דלאו מהימנת לי כו' וקא פריך ר' אבא בר ממל לר' אמי אילו הוי הטעם משום אין רצוני אמאי פטור לימא ליה רצוני כו' ותריץ ליה ר' אמי אפילו אי נימא דהטעם משום אין רצוני אפשר לתרץ דהכא כשנתנו לו רשות כו' ובודאי דאי אין הטעם אלא

משום

משום דאת מהימנת כו' ודאי דלא הוה פריך. מעיקרא ואיכהו ספוקי מספקא להו בטעמא דר"י אי קאמר משום אין רבותי והוי אפי' במקום. דאיכא למימר מלאך המות ולהכי פריך מאי דאיכא למיפרך לפי האי טעמא ומשני לפי האי טעמא כו' אם כן להכי פריך אביי לרבא לדידך דס"ל מלאך המות אפי' למאן דכ"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב ואמרת דהלא מודו משום טענת מ"ה א"כ לא"ד אין רבותי כו' כמי כימ'. דדוקא אי קויכן להיותכבית שומ' כ' מתה דליכא למימר מ"ה חייב אבל אי ליכא שום תליה לא תליכן משום שפשע שמסרו לשומר אחר כדקאמיכא אבל א"כ מאי לא תריץ ר' אמי' כדפריך ממתני' מ"ה כו' א"ל לדידך כו' ודאי דמי שסבר טעמא דאין רבותי כו' ומשו' האי פשעה חייב או משום דס"ל דהמוסירה ביד אחר הוייא פשיעה אע"ג שהוא שומר אותה יפה כשומר הא' והוי כיתו בריא כשומר הא' וטעמא דהוי כמו שפי' שאם ישנה מדעתו חייב כמו שפי' התוס' לעיל ותליכן כו' תליכן אע"ג דהוי תליה קלושה אבל דהוי טעמא ככר פליגנא עלה דמאן דקאמר האי טעמ' וא"כ אין ראיה מדבריו לדברי דהא פליגנא עליה כפי' וקאמינא דטעמ' הוי משום את מהימנת ולדידי ליכא לאותנה כלל:

מתיב. רמי בר חמא העלה לראשי בוקין וכפלה כו' י"מ דמאי קושיא אימא דמתני' הכא לא כתית אלא לאשמועי' איזי מיקרי אונס ואיזי מיקרי פשיעה ואשמועינן דהיכא דעלתה מעצמה הוי אונס כשנכפלה בעל כרחו ואי העלה הוא אותה אע"ג דנכפלה באונס והוה אפשר לומר דהוא סבר למתקפה שלא תפול ואח"כ נכפלה באונס הוה ליה אונס קמ"ל דהוה ליה למיסק אדעתיה שמא לא יוכל לתוקפה כיון דהוי בראש הבוק ולהכי חייב משום שהעלה אותה ובעיכי לא קשיא מידי דאי הוה אשמועינן דאי מתה כדרכה בראש הבוק חייב. מינה נשמע דהוי פשיעה משום שהעלה אותה דאי לא הוה פשיעה לא הייכו תולין אוירא דהר קטלא כו' וא"כ הוה ליה לתנא לאשמועינן דאפי' מתה שם חייב ועוד י"ל דאי מאי דאתא לאשמועינן הוא דהוי פשיעה משום שהעלה אותה הא מדיוקא דרישא כ"ל הכי דקתני עלתה כו' הוי אונס הא העלה אותה לא הוי אונס וא"כ הוה ליה לאשמועינן היכא דמתה שם כדרכה דחייב כיון דהאי חידושא דהוי פשיעה כ"ל מדיוקא דרישא:

ד"ה א"ה עלתה כמי כו' קיצור דברי התוס' במה שהקשה מאי נקט עלתה כו' והעלה כו' ומה שתירצו הוא מבואר מעצמו שהקשו אח"כ וסיפא כיון דמיירי שהיה יכול לתוקפה אמאי אוקימה כו' לכאורה דאיכו מקובר ואפשר דה"פ דאי הוה מקשה בנמ' הוי מבואר התירוץ דדוקא משום שהעלה למרעה שמן וטוב לא הוי פשיעה בהעלה אלא בכפילה ואם כן לא קשיא מידי אבל אם הוי למרעה רע הוי פשיעה משעת העליה כיון שאפשר שיפול. מה לעלות אל ההר הוה לי לרעות בבקעה שאין לו חששא כלל וכיון דהוי פשיעה משעת העליה חשיב פירכת רמי בר חמא והוי דומיא לא"ש התוספות לעיל ד"ה אין רבותי כששכר את החמור להלוך בבקעה והלך בהר דהוי תחילתו בפשיע' לענין הוחלקה כו' או להפך והוי תחילתו בפשיעה לענין הוחמה כו' אבל השתא שכתבו התוספות דעיקר מאי דנקט סיפא דמתניתין העלה הוא לגלויי שכפלה הוי בידו לתוקפה כו' ואם כן עיקר רבותיה דמתניתין בסיפא הוא היכא דהוה ליה לתוקפה דחייב ואם כן קשה אמאי צריך לתירוצא למרעה שמן כו' ולזה תירצו דכיון דככר נקט העלה אף על גב דלא איצטריך לגופיה אם לא נקט למרעה שמן הוה הפשיעה משעה שעלתה ואין להקשות דכיון דנקט עלתה והעלה לגלויי כו' לפלוג ולתני בדידה רישא וסיפא בכפלה בע"כ ובשהעלה הוא מעצמו ואם הוי למרעה שמן לא הוי פשיעה ואם למרעה שאיכו שמן לא הוי אונס אף על גב שכפלה בע"כ שיש לחוש שמא ישכח ולא ישמרנה כו' וי"ל דאי הוה נקט בשהעלה הוא מעצמו ורישא במרעה שמן וסיפא במרעה רע וככפלה בע"כ הוה קשה לן דאפי' מתה שם היה חייב ואין לומר דמאי לא נקט כשמתה שם דחייב דלא כחית התנא לדין זה אלא בשנכפלה דחייב משום דאיבעיי ליה למיתקפיה ובדין זה לא שייך דין דמתה שם כלל:

ולהכי

ולהכי בקט רישא ובסיפא במרעה שמן ובשתקפתו וירדה פטור וכשאפשר ליה למיתקפה ולא תקפה חייב:

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"י אמר ליה רב שמואל לרב יהודה אמרת לן משמיה דשמואל חלוק היה ר"י אף בראשונה כו' י"מ לא"ש התוספות לעיל בד"ה תחור פרה לבעלי' דטעמ' דר"י הוי משום דאמר ליה מסביר לשוכר דל אכת ודל שבועתך כו' בראשונה דלא שייך האי טעמא דכבר קבל הדמים היכי קאמר ר"י וכי הלה עושה סחורה בו' והלא לא שייך טעמא דדל אכת כו' וי"ל דהתם טעמא דודאי לא אמרינן דמעיקרא בעשה כן זומר לבשתגנוב ותשלומי פרתי קנויה לך ואם כן כיון שלא הקנה הכפל מעיקרא ודאי דלא קנה ולהכי אמר וכי הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו כו' דודאי דלא אמדינן דעתיה דמקנה ליה הכפל. דאם כן הוי עושה סחורה בפרתו של חבירו וכיון שלא הקנה לו מן הדין אף שסבר קבל הדמים תחזור הכפל לבעלים:

ומי אמר רבא כל בשתי כריכות ה"ל למידק והאמר רבא הכל מודים בו' וקשה אמאי לא פריך רבא כדקאמר רבא תירוץ זה ואם בתחילה רבה ליתב כוכת מתניתין ואחר כך להקשות מרבא לרבא בתר דקאמר תירוצא דלצאת ידי שמים כל"ל ומי אמר רבא הכי וי"ל דפירושו דהאי פירכא דפריך הכא הוא כמו שפירש התוספות מכח דיוקא דקתני מתניתין דאתיא כר"ע אבין של אחד מכם דהוי שמא כו' הא ברי א ושמא חייב מן הדין ובהכי קשיא ואי הוה אפשר למימר ומאי דמתני' כר"ע וכמו שהקשה המקשה לעיל. מאי דמתני' ר"ע ופי' כלפי' התוס'. אימא דלר"ע קאמר ובבא לצאת ידי שמים ולר"ע שמא ושמא הוא לצאת ידי שמים ואפי' ברי א ושמא. הוה אפשר למימר דהוי לר"ע דוקא לצאת ידי שמים ולא מן הדין ומתני' לא הוי ר"ע דתידוק מינה הא ברי א ושמא מן הדין ולהכי פריך האי פירכא בתר דמשני דמתני' הוי כר"ע מכח דלמאן מודה ודאי דלר"ע ומשו"ה פריך ומי אמ' רבא וכמ"ש התוס':

ד"ה ומי אמר רבא כל שתי כריכות כו' דאי לאורויי דאפי' בשמא ושמא כו' זה אין כראה שום חידוש לר"ע כו' דברי' אלו קשי' ההבנה דהשתא קיימי התוס' אי כימא דר"ע לא ס"ל מן הדין דבברי א ושמא חייב אלא היכא דעבד איסורא וא"כ היכי קאמרי דלא אשמועינן חידוש לר"ע הא אשמועינן חידוש גדול דאי הוה קאמר מתני' ברי א ושמא חייב לצאת ידי שמים ה"א דבשמא ושמא אפי' לצאת ידי שמים פטור וכדאמ' התוס' לעיל לר"ע ד"ה התם דקא תבעי כו' ולהכי נקט שמא ושמא לאשמועינן דאפי' הכי חייב לצאת ידי שמים וא"כ לא תידוק מדיוקא דמתני' דמן הדין חייב בברי א ושמא כו' ועוד דלפי פירוש זה צריך ליישב קושית המקש' דמאי פריך לרבא הא מדיוקא דמתני' כפקא ולא קאי לרבא דאפי' דלא נימא האי תירוצ' דרבא קאי תאי קושיא והיכי קאמרי התוס' בכמוך דכיון ליה למיפרך דרבא אדרבא כו' והא האי פירכא אמתני' קאי וכמ"ש וי"ל דבשלמא לר"ט אתא לאשמועינן בין בגזל בין בפקדון דלאו דוקא ברי א ושמא חייב לצאת ידי שמים אלא אפי' שמא ושמא חייב אבל לרבי עקיבא כיון דבגזל הוצרך למינקט שמא ושמא דברי א שמא מן הדין חייב ונקט שמא ושמא לאשמועינן דיכא דלצאת ידי שמים בפקדון לא הוה ליה למינקט שמא ושמא אי הוה אפשר למינקט דיכא דלצאת ידי שמים בברי א ושמא ולאשמועינן דאע"ג דמחייב בגזל מן הדין בפיקדון לא מחייב אלא לצאת ידי שמים וכיון דאשמועינן האי חידושא ה"ל למימר הכי לר"ע אבל לר"ט לא שייך האי חידושא דאיהו פוטר בגזל וכ"ת דאתא לאשמועינן דיכא דשמא ושמא דחייב לצאת ידי שמים דלא תימא דוקא ברי א ושמא לא צריכא למימר דכיון דבגזל אשמועינן דלצאת ידי שמים אפי' בשמא ושמא חייב ודאי דבפיקדון הכי נמי חייב דהא אשמועינן רבא דטעמא דלצאת ידי שמים חייב הוא משום דה"ל למידק וא"כ מה לי גזל מה לי פיקדון וא"כ כיון דאי אתא לאורויי דיכא דשמא ושמא לא צריכה למימ' ואילו הוה נקט ברי א ושמא הוה אשמועינן חידוש גדול דלא מחייב ר"ע מן הדין א"כ ודאי דלא נקית תנא לאשמועינן חידוש אלא שמו' דליכא שום דיכא דלצאת י"ש אלא בשמא ושמ' וא"כ י"ל דברי א ושמא חייב ולהכי מדייק לרבא וכמ"ש רבא:

והאמר

והאמר רבא הכל מודים בב' שהפקידו אצל רועה כו' פי' רש"י זה טלה וזה שנים כו' והתם פי' בבכורות כמ"ש התוס' הכא בשנים שהפקידו כו' ב' טלאים ומת אחד מהם כו' וא"כ מאי פריך הכא כמו שהקשו התוספות וי"ל דלא הוצרך לפרש הכא מימרא דרבא בהפקיד שני טלאים ומת א' מהם דודאי דפריך שפיר דהכי פריך ומי אמר רבא דמטעמ' דה"ל לאידך חייב והאמר רבא הכל מודים בב' שהפקידו ב' טלאי' דודאי דה"ל לאידך דטעמ' דלא' דלא הל"ל בכרך אחד הוא משום שהאמינו זה לזה כיון דזה הפקי' זה מנה וזה מאתי' אבל הכא לא שייך לאימר האמינו זה לזה דכיון דהוו ב' טלאים שוים ודאי דאין לחשוד לחבירו כ"כ דירצ' להחליף דמה הבא יש לו אבל התם דהוי זה מנה וזה מאתי' ודאי דהאמינו ומ"ה פטו' וכיון דהכא לא שייך האמינו ודאי דחייב משום דה"ל למחק כדי לחזור לכל אחד טלה שלו דכל א' רוצה בשלו וכדאמ' בגמ' סוף פ' השוכר את הפועלים לכוורא דקיותא כו' וא"כ ה"ל לאידך אם ישבח חבירו ויתבע בשל חבירו לחזור לכל א' שלו ומ"ה חייב וא"כ היכי קאמר רבא הכל מודים דמנית ביניהם ומסתלק כו' והכא הוצרך לפ' רש"י ז"ל בא' שהפקיד שנים וחבירו א' משום דהוה אפשר לדחות קושית המקשה דאימא דמיירי רבא בהכי וכיון שהפקידו זה בפני זה משום הכי פטור ומאי פריך להפי פירש רש"י דאפילו בהפקידו זה שנים וזה אחד זה בפני זה היה ראוי שיתחייב דכיון דהוו שני טלאים ה"ל לאידך ואין להקשות דאמאי לא פריך אמאי קאמר בית ביניהם ומסתלק דמשמע יחלוקו וכדקאמר התם במתניתין בפירוש והכא אמר לעיל ויפיח כו' דהמקשה עדיפא מינה פריך דלחייב ולפי תירוץ המתרץ כרבא תירצו התוספות התם בבכורות יע"ש:

אלא תרוייהו לרבנן איצטריך ולא זו אף זו קתני כו' אין להקשות דאמאי לא מתרץ לפי פי' רש"ב דפי' במימרא דרבא דבהפקיד שני טלאים וזה א' דה"ל לאידך וכן זה מנה וזה מאתים אי הוו בב' כריכות המאתים אע"ג דהוו זה בפני זה ה"ל לאידך וכמ"ש תלמידי הרשב"א לדעת רש"י והובא בח"מ סי' ש' בב"י יע"ש וא"כ הוה אפשר לתרץ דהוצרך רישא דמתניתין דהפקיד זה מאה וזה מאתים דלאי הוה בקטש סיפא הוה אמינא דאפי' דהפקיד זה מנה וזה מאתים בב' כריכות זה בפני זה דפטור להכי הוצרך רישא דמתניתין לאשמועינן דדוקא הד' בכרך א' פטור אבל בב' כריכות חייב כו' דאי להכי הוא דאתא רישא דמתניתין ה"ל למימר בפירושא לא ודאי מדלא קאמר הכי בפי' ודאי לא אתא לאשמועינן הא להכי קאמר דמתני' לא זו אף זו קתני כו':

חיישינן שמא עשאן המפקיד תרומה ומעשר כו' אין להקשות דלמה לא תקנו חכמים שלא יעשם תרומה ומעשר כדי שלא יאבדו פירותיו ויכול הנפקד למוכרם בב"ד די"ל דכיון דהא דמותר לעשותם תרומה כו' הוא בע"ש ומשום עונג שבת ולא חשו חכמים לשלא יאבדו דהא חזינן דהתירו להפריש שלא מן המוקף משום עונג שבת או משום דלא ליתי לאיסורא רבה כמ"ש התוספות:

ולחוש שמא עשאן ב"ה תרומה ומעשר כלומר ואם כן אמאי לא חייש רבא בר בר חנה להא ואין לומר משום דהוי חששא רחוקה לא כמו שאמר התוספות לפיכך לא חיישינן לה דודאי ראוי לחוש וא"ת הא חזינן לרשב"ג דקאמר ימכור ואמאי לא חייש ואין לומ' דרשב"ג ס"ל דאין מותר לתרום שלא המוקף אפי בע"ש ולהכי חייש דקא חזינן בהאשה רבה דר' ינאי הפריש שלא מן המוקף לכבוד שבת וכדמייתי התוספות ואין לומר דפליג עליה רשב"ג וא"כ אמאי לא חייש הוי אומר משום דהוי חששא רחוק' לא חייש וא"כ כרבה בר בר חנה כמי ס"ל הכי דבהא לא פליג רבנן עליה דרשב"ג אלא מטעמ' דרב כהנא רוצה אדם בקב שלו כו' וביותר מכדי חסרונן מודה לרשב"ג דלא חיישינן שמא עשאן ב"ה תרומה כו' משום דהוי חששא רחוקה כו' וי"ל דאין ראיה מרשב"ג דאעפ"י דס"ל לרשב"ג דמותר לתרום שלא מן המוקף כמו שעשר ר' ינאי כו' שאני התם דהפריש מפירות ביתו כמ"ש התם בגמ' והא חזו כ"ע אבל כשהפקיד ביד חבירו לרשב"ג נמי ס"ל דתבירו מות' לו למכור שלא בידיעתו ודאי דס"ל דאין לב"ה להפריש משום דחיישינן שמא

אמרן כו' והכי איכא למידק מאי מהא דקאי לרבנן דקאמר לא יגע לפיכך ב"ה עושה אותן תרומה פי' דייטינן
דלרשב"ג דס"ל דינו אין ב"ה עושה תרומה כו' ולהכי פריך לרבא בר בר חנה דקאי לרבנן וליחוש כו' וכן
דאמאי המתין הכא למיתב קושיא לרבא בר בר חנה ולרב נחמן דפריך בתר הכי ואי זכיניהו לכהנים כו'
ואמאי לא פריך לעיל כדאמ' אדרב נחמן כו' ודאי פליגא כו' מ"ט דרבה בב"ח וליחוש כו' כדפריך הכא כו' ולרב
נחמן נמי כוזכיניהו כו' וי"ל דקודם דאייתי הברייתא לפיכך בה"ל עושה לא קשיא מידי די"ל דטעמא דרבה
בב"ח משום דאין ב"ה עושה ולפיכך לא חיישינן ורב נחמן ס"ל דב"ה עו'. ולפיכך חיישינן להכי מייתי הברייתא
כי היכי דלא ניהב האי טעמא ותחילה מיטבה לדעת רבה ובתר הכי מיהב טעמא לכלהו:

ד"ה מזכינן לכהנים ולשמא יעשם אחר המכירה ליכא למיחש כו' הוצרכו התוס' לפרש כל זה
כדי להגיע הנענה להקשו' אח"כ קושית ריב"ם וכונתם כי היכי דלא ניחא דכונת פ' המקש'
והמתרץ כך היא דבתחלה הקשה ליחוש דילמא הוו ליה יותר מכדי חסרונם כו' וקא אכיל טבלים ותירצו יותר
מכדי חסרונם פי' לא שהחסרון יותר מכדי חסרונו' לא שכיח אלא דליחוש כ"כ לא חיישינן וטעמ' דהוו תרתי
חששו' חדא שמא ע"ז והפריש זה בע"ג ושכיח דהיה זה אחר שמכרם זה ומצא החסרון יותר מכדי חסרונ' דכבר
אפש' דהיה כל זה והיה קוד' שהפריש וא"כ כיון דהוו תרתי חששו' לא חיישינן להו דלא שכיח כ"כ ופריך וליחוש
שמא עשאן ב"ה כו' וא"כ לו הוכח דהיה הפרשת התרומה קודם שימכרם אכתי קשה דהרי אוכל תרומה
זרים ותירץ דמזכינן לכהנים וכיון דאם הפרישם קודם אין כאן איסור ולשימכרם אח"כ לא חיישינן דהוו
תרתי חששות ולא שכיחי ומשו"ה לא חיישינן להו ופריך ולר"נ בר יצחק אי זכיניהו לכהנים פי' אפי' כדי חסרונ'
דכיון דאין כאן לחששת שמא ימכרם אח"כ משום דהוו תרתי כמ"ש א"כ אין כאן כי אם חששת שמא עשאן כו'
וכיון דמזכינן לכהנים אין כאן איסור וא"כ מאי קאמרי רבנן דלא יגע בהם ותירץ בהא ודאי פליגי כו'
ופרש עתה דמאי דלא חיישינן ליותר מכדי חסרונם לרבה בב"ח טעמא הוא משום דלא שכיח שיחסר יותר
מכדי חסרונם וכי שכיח כו' ומעתה אין כאן מקו' לקושית ריב"ם דהקשה דמכ"ל דביתר מכדי חסרונ'
פליג רב נחמן כו' דהא לא פריך כי אם בכדי חסרונם כמו שפי' אלא שלזה הפי' קשיא תרתי חדא דאין הלשון
משמע כן דכפי' אמרו יותר מכדי חסרונם לא שכיח כו' ואילו הוה כפירשונו ה"ל למימ' כולי האי לא חיישינן
ועו' דמה הוצרך המתר' לתר' דפליגי ביות' מכדי חסרונ' אי שכיח אי לא שכיח לימ' ביות' דלכ"ע שכיח לא פליגי
אי חיישינן תרתי או לא והוא לשיעשם אחר המכירה או לא אלא ודאי דלעולם לא פליגי בהא ולהכי לא קאמ'
אלא בהא ודאי פליגי כו' דלכ"ע אי חסרא להו דשכיח חיישינן לשיעשם אחר המכירה אלא דבהא פליגי אי
לא שכיח וכשאמר בתחלה יותר מכדי חסרונם לא שכיח להא איכוון אלא דלא פי' דבריו ולבתר הכי מפרש
וכיון דלרבה בב"ח מאי דלא חיישינן לשמא יעשם הוא ביותר דוקא משום דלא שכיח א"כ ודאי דמאי דפריך
לרב נחמן איכו בכדי חסרונם דודאי איכא למיחש לשמא יעשם אלא ביותר מכדי חסרונם פריך וא"כ קשה
לרי"ב ס"ס מי דתקו כו' ותירץ ר"ת דמתני' איירי אפי' בפשתן ופירות מעושרין כו' וק' דאם משום דמאי אהני
האי טעמא קאמר דודאי פליגא האי דר"י אדרב נחמן בר יצחק ולא קא מיבעיא ליה א"כ היכי קאמר מי
פליגא אדרב כהנא ומבעיא והא א"ת דלא פליג' ואפי' ביותר מכדי חסרונם קאמר לה ולאו גוזמה קאמר
א"כ ק' מאי אהני האי טעמא דרב נחמן וי"ל דאפי' כיון דרב כהנא ביותר מכדי חסרונם קאמר לה מ"מ
אהני האי טעמא דלא ס"ל לרב נחמן למימר דאפילו ביותר מכדי חסרונם הן אבודים ואפי' הכי רוצה
בקב שלו ולא קא מבעיא אלא משום ליטנא דקב מ"ט קב כו' אפשר דדוקא קתני אבל מן הסברא אין הכי נמי
דהדבר רחוק לומר דיותר מכדי חסרונ' אדם רוצה בקב וא"כ אף דנאמר דפליגא אדרב כהנא מ"מ אהני האי
טעמא משום דלא ס"ל למימר האי טעמא ליותר מכדי חסרונם כו' ולהכי קאמר מטעמא דמעשר חיישינן
שמא עשאן כו':

ד"ה רב נחמן בר יצחק סבר יותר מכדי חסרונם מפסח שכיח כו' ואי אמרת אי זכיניהו זימנין דקדים
כו'

פי' אין להקשות דלא ה"ל לאיסור לרב נחמן לפירוש התירוץ חיישינן שמא עשאן כו' דקשה אין בינייהו כו' אלא ה"ל למימר שמא יעשם תרומה ומעשר כו' כלומר אחר שימכרם ... ה"ל אוכל טבלים די"ל דמאי דאיצטריך להאי טעמא הוא דוקא ליותר מכדי חסרונם דלכדי חסרונם אע"ג שאמר שמא עשאן כו' היינו שמא יעשם דכיון דשכיח במאי דאיכא למיחש בעשאן תרומה כך איכא למיחש שמא יעשם אחר המכירה וכמ"ש התוספות דלא פריך לרב נחמן ואי ובינייהו אלא ביותר מכדי חסרונם דבכדי חסרונם ודאי דאיכא למחש אע"ג דקאמר ר"נ שמא עשאן כו' אלא ביותר מכדי חסרונם איכא למטעי דלא חיישינן לשמא דלא שכיח וכי משתכח לקמיה הוא דהוי וכבר עבד ב"ה תרומה כו' להכי איצטריך האי טעמא דשמא יעשם לומר דלא נימא דלא שכיח אלא דשכיח וחיישינן שמא יעשם וא"כ להכי לא קאמר האי טעמא דכיון דרב כהנא לא איירי ביותר מכדי חסרונם דבכדי חסרונם קא יהיב וכדאמרן דלא פליגא אדר"י וא"כ להכי איירי רב נחמן דעלה קאי בכדי חסרונם ואי הוה קאמר שמא יעשם הוה אפשר למיטעי דבכדי חסרונם איירי רב כהנא נמי ורב נחמן פליג משום דקאמר טעמא דאדם רוצה בקב שלו יותר מכדי חסרונם ואיהו קאמ' דליותר מכ"ח אין הטע' אלא משום שמא יעשם כו' להכי לא קאמר אלא שמא עשאן לומר דלא פליגי ולא קא איירי אלא בכדי חסרונם:

במאי קא מפלגי פי' רש"י ר"מ ורבנן מאחר שמודה ר"מ ביותר מכדי חסרונם כו' אין להקשות דאמאי לא קא מבעיא אותבי' בפלוגתא דרבנן ורשב"ג הכי כיון דאינהו נמי מודו ביות' מכדי חסרונם די"ל דפליגי בטעמא דרב כהנא ורב נחמן דרבנן סברי אדם רוצה כו' ואיכא למיחש שמא עשאן תרומה כו' ורשב"ג סובר דאין. אדם רוצה כו' ולשמא עשאן כו' לא חיישינן דאין יכול לעשות תרומה כו' אבל ק' דהכא נמי מאי פריך אימא דבהכי פליגי וי"ל דהכי פריך כיון דפליג' אקנקנים דלא שייך האי טעמא לא טעמא דאדם רוצה ולא טעמא דשמא עשאן כו' א"כ ודאי דבטעמא אחרינא תליא פלוגתייהו והוי מלתא דשוי' לתרוייהו ולהכי משני דבהפסד מועט פליגי אי חיישינן או לא והויא טעמא דפירות בכדי חסרונם וקנקנים נ' ליה טעמא משום דהוי הפסד מועט ולר"מ לא חששו ומ"ה לא יגע ולרבנן להפסד מועט חששו והרב בעל המאור ז"ל הקשה על פי' רש"י דאמאי לרבנן חששו בהפסד קנקנים שהוא מועט מן המעט ובהפס' בכדי חסרונם פחות מעט מודו דלא יגע ואמאי לא חשש והרמב"ן ז"ל תירץ בס' המלחמות יע"ש לפי דבריו ולפי ע"ד אפשר לתרץ דרבינו דכיון דהוי דרך להפסיד בכמו כן לא חששו לתקן שימכרהו אבל כשנפסד בכדי חסרונו קודם זמנו אין ספק שיפסד יותר מכדי חסרונו אחריכן ומש"ה התקינו שימכור קודם שיבא יותר מכדי חסרונו:

ד"ה עד כאן לא קאמר רשב"ג כו' וא"ת והא לקמן ומייתי דאית ליה לרשב"ג מורידין כו' אין להקשות דאמאי לא מקשו התוס' קודם לזה דאמרו מדרשב"ג נשמע דמורידין כו' דאמאי צריך לאתויי מדיוקא וממשמעות והא בפי' אמרה רשב"ג לקמן הכתובי' כשבויין כו' ועוד ק' דמאי מקשו התו' בתר הכי דמאי מוכיח מדשמואל ולא מוכיח כן מרשב"ג גופיה כו' דהמקשה רצה להוכיח מתני' כמו שהוכיח מתחלה ולא נימא שאני הכא דקא בליא קרנא כו' וקאמר הכי הא חזינן דשמואל קאמר אפלוגתא דמתניתין הלכה כרשב"ג וקאמר דמורידין כו' משמע דתליא במתני' דינא דמורידין כו' ולא תימא תרי טעמי נינהו והא דקאמר מורידין משום בריתא דלקמן דקאמר רשב"ג בפי' דינא דמורידין כו' וא"כ מאי מוכיח דבדינא דמתניתין תליא מלתא איזה דלא תליא ומשום בריתא קאמר לה כו' דאי משום הכי ה"ל למימר הלכה כרשב"ג נמי אדינא דבריתא כדקאמ' אדינא דמתני' אלא ודאי דאתא לאשמועי' דהא בהא תליא דאיהו אדינא דמתני' קאי וקאמר הלכה כרשב"ג והא' דלא סבר רשב"ג דמתקנין ב"ד ומוכר אלא משום דקא בליא קרנא אבל בדינא דמורידין דלא שייך הכי אין מורידין כו' להכי קאמר שמואל מורידין לומר דהא בהא תליא הרי דנפקא לן מדינא דמתניתין כדאמרן ומשני לעולם תרי טעמי כו' ושמואל מסברא דנפשיה קאמר כו' והדרינן

לקוטין

לקושיין דא"כ מאי מקשו דלוקח מרשב"ג דהכא כוונת המקשה להוכיח ממתני' ולפמ"ש דכך היא כוונת התוספ' ותחילה כדקדק בפי' רש"י דקאמר בנכסי שבוי הקרקעות לעובדן ולשומרן עד שיבואו הבעלים ולקמן פליגי בה אמוראי דר"ל למה הוצרך רש"י ז"ל לומר כן ומי לא ידע דהוי פלוגתא דאמוראי כמוך ואפשר דכוונת רש"י שהוקשה לו כדאמרן כיון דהוי ברייתא לקמ' בפי' למה הוצרך לאתויי ממשמעות ומדיוקא והא בפי' אמר כן רשב"ג אלא ודאי דכוונת הפשטן להקשות מינה מתני' דהוי פלוגתא דאמוראי לקמן ולהכי רצה להוכיח ממתני' דאלו מברייתא אפשר לומר לא שמיע להכי מייתי ממתניתין דלא שייך למימר לא שמיע ולהכי לא מקשו התוספו' מאי דאת' מדרשב"ג נשמע אלא מה שתירצו ע"כ ל"ק רשב"ג הכא אלא משום כו' אבל התם הכי נמי דאין מורידין כו' דמשמע דס"ל למתרץ לומר לפי האמת דרשב"ג ס"ל אין מורידין להכי מקשו התוס' והא לקמן בפי' אית ליה לרשב"ג מורידין ותירצו דכוונת המתרץ לומר דמהא ליכא למשמע מינה והדר מקשה דמאי מוכיח מדשמואל כו' פי' הש"ס כיון דחזינן דמדשמואל גופיה מוכיח דחד טעמא ודאי אין לומר דכוונת המקשה דפריך מינה מתני' דא"כ מאי מוכיח מדשמואל דאיהו פליג לקמן ארב דקאמר דאין מורידין ואם כן מסברא דנפשיה קאמר וא"כ בהכרח ס"ל תרי טעמי ואם נאמר דס"ל חד טעמא אפשר דהיא גופא אתא לאשמועינן דממתניתין נפקא לן דמורידין וכבר אמ' הלכה כרשב"ג וא"כ מאי פריך אלא ודאי דאין הכוונה לאתויי מינה מתני' אלא להוכיח דרשב"ג ס"ל מורידין ולזה הקשו לוכח כן מרשב"ג גופיה כו' אלא ודאי בלא שמיע ליה וא"כ מתחילה כשתירצו ע"כ ל"ק לא שמיע ליה זהו כוונת השמועה לפי פי' דברי התוס' אמנם לפי דברי רש"י דקאמר ולקמן פליגי בה אמוראי כו' כך היא פירוש של דברים דמתחילה קאמר הפשטן מדרשב"ג נשמע כו' מדרבנן נשמע כו' וכוונתו לומר דהא בהא תליא ואף על גב דלרשב"ג לא נראה ליה מידי אי דהא בהא תליא אי לאו כיון דכפי' ס"ל דמורידין מ"מ כ"ל לרבנן דמתני' דס"ל דאין מורידין וא"כ למאן דס"ל דהלכה דרבנן ודאי דס"ל דאין מורידין כו' דכן היתה כוונת הפשטן אמנם המתרץ ממאי דחזינן דקא דחי לרשב"ג ואמר ע"כ ל"ק שאני משום דקא כליה קרנא כו' משמע דלא הבין כוונת המקשה דאין לומר דלא שמיע הברייתא דהוי דוחק אלא ודאי דס"ל דכוונת המקשה להקשות מינה מתני' להכי קאמר מדרשב"ג נשמע מדרבנן נשמע ומשו' דא"ל להקשו' ממתני' משו"ה פשיט לה ממתני' להכי קאמ' ע"כ ל"ק להכי פירש"י ולקמן פליגי כו' כלומ' דלהכי הבין המתרץ דפריך המקשה מינה מתני' כו' ולהכי לא קאמר רש"י נמי מינה מתני' אלא הביא ואת הכוונה לכך דלקמן פליגי כו' כלומר דלהכי הבין המתרץ דכוונתו כך הדר פריך למימרא דתרי טעמי כו' מעתה פי' דבריו דאין כוונתו כי אם להוכיח דתליא האי פלוגתא בפלוגתא דמתני' דקא חזינן דשמואל קאמר הלכה כו' וא"כ כ"ל לרבנן וכמ"ש להכי לא הוכיח מברייתא דהתם בפי' קאמר רשב"ג ואין ראיה דהא בהא תליא אבל שמואל אפשר דמשום דבמתני' הלכה כרשב"ג משו"ה קאמר מורידין כו' ואין לומר דמשום ברייתא קאמר וכמ"ש לעיל לא תרי טעמי כו' ושמואל סברא דנפשיה קאמר וכתר הכי קאמר ומסתברא כו' דהא רב נחמן אמר הלכה דחכמים כו' וא"כ לא תפשוט דמאן דסבירא ליה הלכה כחכמים ס"ל דאין מורידין כו':

ד"ה היורד לנכסי שבוי אין מוציאין מידו ה"ה דאפי' מורידין דהא נטושים מורידין לרשב"ג דלא' הנטושין כשבויין כו' ק' דמה הכרח יש בדברי רשב"ג יותר משבויין דהא נטושין כשבויין קאמ' ואימ' דזה אין מוציאין מידן אם ירדו אבל אין מורידין ואי משום דאמ' בגמ' תנאי היא ומוקמי' לרשב"ג כשמואל דסבירא ליה דמורידין בשבויין נמי מוכרח שבאמר דה"ה דמורידין דאם לא כן קשה דאמרינן לעיל בשמעו בו שיות כ"ע לא פליגי דמורידין ואי אורת דבשבויין דהיינו שמעו בו שמת דאין מורידין לכתחילה קשה לרב ושמואל דאמרו דמורידין וא"כ אמאי הכריחו התוס' מדקאמר רשב"ג כו' ולא הכריחו משבויין עצמם וי"ל דמה שהכריחו התוס' מסברת רשב"ג לאו מדאמרי' בגמרא תנאי דבגמרא לא הוו אמרי תנאי היא אי לא הוה להו הכרח מדברי רשב"ג גופיה ומה שיש מן ההכרח על דבר זה הוא דבגמ' אמר לקמן מחמת דקא קשיא להו

לדברי

לדברי רשב"ג דטעמא דשמין לנטועין כיאורים הוא כי היכי דלא לפסדינהו כשרואה שאין לו תועלת ואינו משגיח לתועלת הקרקע. כי אם לתועלתו ואמר התוס' שם בד"ה וכולם שמין להם כאריס דבנטועין דוקא תיקנו להם דשמין להם כאריס כי היכי דלא לפסדינהו אבל בשבויין לא תקנו כלום והשתא הדבר מוכרח לומר דתקנו חכמים לתועלת השבוי בנטועין דמורידין לכתחילה מדקא חזינן דתקנו דשמים להם כאריס כי היכי דלא לפסדינהו דבשלמא אי חשו חכמים לתועלת השבוי ולפיכך אמרו בנטועין דמורידין לכך הוכרחו לתקן עוד דשמין להם כאריס כי היכי דלא לפסדינהו אבל אי לא תקנו מעיקר' דמורידין למה תקנו דשמין להם כאריס אי חשו' דלא לפסדינהו למה לא תקנו דמוציאין אותם מידו ואין הפסד בדבר אבל אי אמרי' דתקנו דמורידין לכתחילה ניחא דמשו"ה תקנו דשמין להם כאריס דחששו לתועלתו ולפיכך לא אמרו דמוציאין אבל בשבויין אין להכריח כן דהתם לא תקנו כלום לתועלת השבוי והתם דלא חששו דלא לפסדינהו דהא אין שמין להם כאריס והראיה דלא חששו לתועלת השבוי דלפי' וי שסובר דאין מורידין מודה דכששמעו שמת מורידין וטעמ' דהוא כיורש ומשום תועלת היורד אמרו הרי זה וריו ובשכר וא"כ ה"א דאין מורידין לכתחילה לכך הכריחו התוספות דודאי דמורידין בשבויין לכתחילה מדקאמר רשב"ג נטושים כשבויים כו' ואין להקשות דבגמרא אמרי' דנטושין כשבויין ולא כשבויין דאילו וריו ובשכר כו' ואימא להכי נמי כשבויין ולא כשבויין ממש דאילו הכא מורידין כו' דודאי לא שייך למימר הכי אלא למ"ד בגמ' דנטושין הם פחותין משבויין דאילו התם וריו ובשכר ולוקח הכל והכא אינו לוקח אלא כאריס אבל אי ניחא דנטושין מורידין ובשבויין אין מורידין אלא אם ירד אין מוציאין כו' לא שייך למימר נטושין כשבויין אלא להפך וק"ל:

השתא וריו ובשכר הא' מאי דאשבח מיבעיא כו' קשה דהיכי פריך מבעיא והדר פריך בתר הכי להפך למה נוטל כאריס דהרי מוציא הוצאות על נכסי אשתו דאינו נוטל כאריס וא"כ מאי פריך מיבעיא. איפוך דהוכרך להשמיענו דלא הוי כמוציא הוצאות על נכסי אשתו ועוד קשה לפירוש התוספות דהקשו הראשונים דבתחילה פריך מיבעיא דמשמע דודאי בנוטל כאריס ולבתר הכי מסיק דאינו נוטל כאריס ואף על גב דתירץ הרא"ש דלבתר דמסיק דטעמא דנוטל כאריס הוא משום דלפסדינהו ובשבויין לא שייך האי טעמא ולהכי אינו נוטל כאריס מ"מ אכתי קשה לפי מ"ש התוספות דאילו התם וריו ובשכר הוי ואילו הכא שימין כאריס דהכונה דשבויי' אינו נוטל כאריס ועדיין לא פירש הטעם מאי דנוטל כאריס הוא משום דלפסדינהו דלהכי פריך מאי שנא מהוציא הוצאות על נכסי אשתו כו' וכיון דלא ידע להאי טעמא אמאי לא פריך דאמאי בשבויין אינו נוטל כאריס וי"ל דהמקשה מעיקרא הוה קס"ד דמאי דאמר וכולן שמין להם כאריס קאי אכל שנה ושנה שעבר בקרקעות קודם שיבואו הבעלים אבל לאחר שבאו פשיטא דאינו נוטל דמאי שנא ממוציא הוצאות על נכסי אשתו דאמר מה שהוציא הוציא כו' ולהכי פריך כיון דאמרת דנוטל כל הפירות והוא וריו ובשכר פשיט' דנוטל יותר מאריס ואם כן מאי קאמר דאריס מאי דאשבח מיבעי' ומשני אנטושין קאי ולא הוי כשבויין דאילו התם וריו ובשכר והכא שמין להם כאריס כו' ובזה נחלקו התוספות ורש"י כי לפי' רש"י בכל שנה שעבר קודם שבאו הבעלי' ואף לאחר שבאו נוטל כאריס וכמו שפירש רש"י לעיל בד"ה כיון שאמר לקמן שמין להם כו' ולפירוש התוספות דוקא לאחר שבאו אבל בפירות שבאו לעולם קודם שיבואו הבעלים אוכל כולם כו' ובשבויין לפירוש רש"י נוטל כאריס בשנה שהוא קיים לאחר שבאו וקודם שבאו והרי זה וריו ולפירוש התוספות אף שהמתרץ ס"ל דאינו נוטל כאריס דלפיכך אמר הרי זה וריו כו' מכל מקום המקשה לא הבין זה בדבריו אלא שבין בשבויין בין בנטושין נוטל כאריס בשנה שהשביח והוא קיים והחפרש ביניהם שבשבויין נוטלין הפירות כשי ששים ובאים ובנטושים אין נוטלים והשתא לא קשה מ"ש לעיל דאמאי לא פריך למה השבויים אינם נוטלים כאריס כו' דהמקשה הוה ס"ל דלפי התירוץ נוטלים כו' ולפי מ"ש והשתא דמעיקרא מאי פריך מבעיא כו' הוא משום דהוה ס"ל דנוטלים כאריס לקודם שבאו קאי ובמ"ש אנו יכולין לומר דהמקשה נמי הבין דברי המתרץ דהשבויין אינו נוטל כאריס כו' ולא קשיא מידי כו'

בשנה

והשתא כיון שאמרו שאפי' בשנה שהשביח והוא קיים ג"כ אמר שבאו נוטל כארים פריך מאי שנא ממוציא
הוצאות על נכסי אשתו דאמר מה שהוציא הוציא כו' ולפירוש רש"י לשבויין לבד פריך דדמיא למוציא הוצאו'
על נכסי אשתו דהכא אוכל כל הפירות כמו התם ולהכי קאמר רש"י בתר הכי ד"ה הא לא דמיא כו' הא
דנכסי שבויין כו' ולא קאמר בנכסי נטושין כו' דאנטושין לא פריך דהתם אין לו אלא כארים ומעתה אין קושי'
ממה שהקשו התוספות על פירוש רש"י ועוד מאי פריך מ"ש ממוציא הוצאות כו' וא"ת מנ"ל לאקשה דפריך
מ"ש ממה כי הוצאות כו' דלפי תירוץ זה דקאמרי השתא דמסקינן דשמין להם כארים אשבויין בפירות שהן קיימין
לאח' שבאו הבעלי' איירי דהנטושין לבד שמין להם כארים ואפי' להם קוד' שבאו הבעלי' כדלהו' קס"ד מעיקר'
מכח האי מתני' כמ"ש ז"ל דודאי מ"ש שמין להם כארים בההכרח הוא אף לאח' שבאו הבעלי' דכיון דלהכניסתי
שיטלו כארים מה להם אם יבואו הבעלים אמאגלא ישלמו שכר טורחם וכיון שאנו מוכרחים לומר דהנטושין
נוטלים כארים אף לאחר שבאו ודאי דהשבויי' נמי שמין להם כארים לאחר שבאו דכיון שאמרו הנטושין כשבויין
ודאי דלא גרע כחם דבר שבויים מנטושין וכיון דשמין לשבויין כארים להכי פריך מ"ש ממוציא הוצאות כו'
ומשני דדמיא למוציא הוצאו' על נכסי אשתו קטנה דלא סמכא דעתא ואיכא למיחש דלפסדינהו כו' ובשבויין
נמי שייך האי טעמא דאע"ג דשמעו בהן שמת חושש שמא הוא שקר ואיכא לטעמא דלפסדינהו · ולפי' התוס'
דהנטושין נוטלים כל הפירו' כל עוד שלא באו דהכי משמע דאילו התם זריז ונשכר ואילו הכא שמין כו' משמע
דלא הוי זריז ונשכר לבד אבל כל עוד שאינם משמשים ונכסים אוכל כל הפירות וא"כ כיון דאוכל כל הפירו'
מתרצינן דנוטל כארים בפירות קודם שבאו הבעלים אלא ודאי דלאחר שיבאו קאמר ולהכי פריך מאי שנא כו'
וזהו מה ששינה קוצר השגתי בפי' דברי רש"י והתוס' אבל לפי מה שראיתי בשטת הריטב"א ז"ל שהביא בשם
התוס' דפי' מ"ש מאי דאשבח מיבעיא דר"ל בשבח שהוא קיים לאחר שבאו הבעלים דודאי דשמין להם כארים
וטעמא כיון דהוי זריז ונשכר א"כ הוי כיורד ברשות ופשיטא דשמין כארים כו' קשה מ"ש לעיל דהיכי פריך
תרתי דסתרן כו' והרב ז"ל הקשה ג"כ זה וכתב שאני התם מדין מחילה וקשה דא"כ מאי פריך מ"ש ממוציא
הוצאות כו' ומאי דתרי מקשים הוו ודוחק כו':

והנה בפירוש כונת רש"י ז"ל מצינו דעות חלוקות בין הרא"ש והריב"ה נכו כי כפי הנראה מדברי
הרא"ש ז"ל כשהביא לשון רש"י ז"ל בפי' הא דשמין להם כארים כתב דמורידין קרוב הראוי
לירש ויאכל הפירות ואם יבואו הבעלים ישעו חשבון עמו ויטול בשבח ובפירות כשאר אריסי העיר כו' וזה
כסברת הרמב"ם שהביא הריב"ה בשמו שחולק על רש"י דקודם שיבואו הבעלים יאכלו כל הפירות וא"כ
מחשבין להם כשיבואו הבעלים כמה הוציא וכמה אכל כשאר אריסי העיר ולפי מ"ש הריב"ה בדברי רש"י
הביאו חולק על זה שכתב שמחשבין עמו בכל שנה ונוטל אריסותו וחלק הבעלי' מונח כו' ואגב אורחין נדקדק'
עוד קצת דקדוקים על לשון זה דאשונה שבתחילה אמר בא השבוי א"כ שמין לזה כארים וגם ז שהביא מפי'
רש"י על זה משמע שקודם בואו שמין כארים דקאמר ופי' רש"י מחשבין עמו בכל שנה ונוטל חלק אריסותו
והשאר יהא מונח עד שנדע מה אירע בהם כו' ואם הם לפנינו יוה צריך לידע ועוד דהיה מן הראוי שיאמר
הריב"ה ז"ל דכל זה אינו אלא כשלא שמעו בו שמת אבל אם שמעו אוכל כל הפירות כו' ולא עוד אלא
דלעיל מיניה קאמר לפיכך בין שמעו בין לא שמעו מורידין כו' ועלה קאמר דינא זה למשמע דקאי בין אם
שמעו בין אם לא שמעו והכי משמע מסוף הלשון דקאמר ולכאורה נראה דאין חילוק בין שמעו בין לא
שמעו כו' אבל אדוני אבי הרא"ש כתב כו' וזה כסברת ר"י למשמע דלרש"י והרמב"ם אין חילוק בין
שמעו בין לא שמעו ועוד קשה דמה שאמר ולכאורה נראה דאין חילוק בין שמעו כו' דהרי בפירוש כתבו
התוספות דדוקא כשלא שמעו נוטל כארים אבל אם שמעו אינו נוטל כארים אלא הרי הוא זריז ונשכר
כו' והנל"עד ליישב כל זה כי הריב"ה דקדק מלשון רש"י ז"ל דקאמר לעיל כיון דקאמר לקמן וכולם שמין
להם כו' אם יבואו הבעלים שמין לזה חלקו בכל שנה שעבד בה כמנהג אריסי העיר אם מתנה כו' והכא כתב

ד"ה דאילו התם זריז כו' אבל הכא דלא שמעו כו' לאו אדעתא דכולה נחית אלא ליטול כארים בכל שנה ושאר פירות יהיו מונחין כו' דמאה שכתב מעיקרא משמע דאחר שבאו הבעלים שמין להם ומאה שכתב הכא משמע דקודם שבאו כל שנה שעבר נוטל כארים והשאר יהא מונח דמשמע דלרש"י ז"ל אין קפידא או שיאכל קודם שיבואו או אחר שיבואו אלא הקפיד' הוא שלא יאכל יותר מאריסותו ולפיכך כתב הרא"ש ז"ל בפירש"י ז"ל דמורידין קרוב הראוי לירש ויאכל הפירות ואם יבואו הבעלים ישעו תשבון עמו ויטול כארים כו' דאין קפידא שאכל קודם שיבואו אבל הקפידא שלא יאכל יותר מהנוגע ולזה אמר ויאכל הפירות ולא אמר ויאכל כל הפירות כמ"ש אא"כ בפירוש התוספות ובשנה יטול כל הפירות ובשנה יטול כדין ארים כו' באופן שמ"ש בפירוש רש"י יאכל הפירות הוא מה שנוגע לאריסותו לבד והשאר יהא מונח כמ"ש רש"י בפי' ולא נחית הכא הרא"ש לומר בפירוש רש"י אם השאר יאכל אותו או יהא מונח אלא בפלוגתא דרש"י ור"י דלרש"י ז"ל אינו נוטל יותר מאריסותו ולר"י כל הפירות נוטל אלא בשנה שהוא קיים נוטל כארים אבל לא נחית הרא"ש הכא אם יאכל אותו ואחר כך יעשו חשבון עמו או מתחילה לא יאכל אלא הנוגע לו לבד וזה תלוי בפלוגתא אחריתי שבין רש"י ז"ל והרמב"ם וזה שהביאו הריב"ה ז"ל ולפי שבפי' רש"י אין קפידא או שיאכל שנה בשנה אריסותו או שיטלהו אחר שבאו הבעלים לפיכך כתב הריב"ה בתחילה בא השבוי אחר כך שמין לזה שהורידו כארים ופי' רש"י שמחשבין ונוטל אריסותו וחלק הבעלים יהא מונחים לומר שאין קפידא או שיאכל אותו קודם או אחר שבאו ומה שלא ביאר שכל זה הוא בשלא שמעו אבל אם שמעו אוכל הפירות שסמך על מ"ש אחר כך ולכאורה נראה שהכונה לפי שמ"ש ר"י דנוטל כל הפירות ושמין כארים. א"כ אין חילוק בין שמעו ללא שמעו דבשלמא לרש"י והרמב"ם הוא מבואר החילוק בין נוטל כל הפירות לשמין כארים אבל לר"י. כיון שנוטל כל הפירות ושמין כארים. א"כ אין חילוק לזה ביאר הרא"ש שיש חילוק שכששמעו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל כו' ומה שאמר זה בשם הרא"ש ז"ל דלסברת ר"י היה אפשר לומר דאין חילוק ואף על פי שכתבו התוספות ד"ה וכולן שמין להם כארים כו' ז"ל דאילו התם זריז ונשכר פי' כששמעו הבעלים משמשים ובאים כו' כיון שאם לא יקדם אין משלמים טורחו אבל הכא בנטושין כו' כיון דלא מפסיד מידי דשיימינן ליה כארים כו' משמע בפי' דלשבויים לא שיימינן כו' היה אפשר לומר דזה החילוק הוא לפי מ"ש דאילו התם כו' אבל הכא שיימי' כארים כו' דמשמע דיש חילוק והוכרחו התוספות למימר הכי דאל"כ מאי טעמא בנטושין אינו זריז ונשכר לזה פי' זה הטעם אבל בתר דמסקינן מחמת קושית מ"ש ממוציא הוצאות כו' דטעמא דשמין לו כארים כי היכי דלא לפסדוהו הוה אפשר לומר דבשבויים נמי שמין לו כארים מזה הטעם וכמ"ש רש"י לזה ביאר הרא"ש דלפי המסקנא לא אמרי' הכי אלא דשבויין אינו נוטל כארים כו':

ד"ה אמר שמואל שבוי שנשבה כו' וא"ת והאמרה שמואל חדא זימנא כו' ואין לומר דשמואל בהדיא זימנא אמרה ותלמודא לא מייתי לעיל אלא דין השבוי והכא מייתי דין יוצא לדעת דא"כ אמאי לא מייתי לעיל בשם רב נחמן אלא קאמר איתמר כו' ועוד דאי התם בפלוגתא דרב ושמואל אמר שמואל דין השבוי ודין היוצא לדעת מאי פריך רבי אלעזר מוסרה לפי כו' איזה דהתם ביוצא לדעת אלא ודאי דשמואל לא אמר בתחילה אלא דין השבוי והמתרץ אע"ג דידע החילוק דבין יוצא לדעת לשבוי לא אמר דהתם ביוצא לדעת דרבה לתרץ אפי' לדידיה רק סבר דבשבוי מיירי:

ד"ה היינו לדעת דמשתמא לא פליג אדשמואל מדלא קאמר אף בורח כו' ואע"ג דבבריתא אע"ג דפליגי רשב"ג ורבנן קאמר רשב"ג שמעתי שהנטושין כשבויין ולא קאמר אף נטושין כו' לא דמי דהתם רבנן חילוק בין נטושין לשבויין וקאמר רשב"ג הנטושין כשבויין כו' אין לספק דפליג אבל הכא דקאמר רב נחמן בורח דאפשר דהוא מחמת כפשות לא ה"ל בורח כשבוי דמשמע דאתו לאמר דלא דמי ליוצא לדעת אלא ה"ל אף בורח כו' כלומר שאין חילוק שחילק שמואל אלא ודאי דלא פליג:

ד"ה שמע מינה מדרב הונא כו' או משום דידע בסוף כל נ' כו' אין להקשות דמשמע דעד השתא

לא מיירי ביודע למחות וא"כ שמאי צריך שהאפוטרופוס יהיה אדם. כאן כיון שהקטן אינו יודע למחות ודאי שלא יחזיק דודאי מיירי התוס' ביודע למחות והכי קאמרי אפש' לומר דהא דמוקמי' אפוטרופוס ולא חיישינן שמא ימנע להחזיק הוא משום שאף שיודע למחות כשאר בני אדם הגדולים לא חיישינן אריא דרביע עליה כדי שאם יטען מלמחות שיחזיק ולכן מוקמינן אדם כאן אנו דכיון דיודע למחות אין חששא שיבא להחזיק כו' וק"ל ושאר דברי התוס' הם מובנים מעצמם ואין קושיא ממ"ש בעל ל"א יע"ש וק"ל:

ד"ה שיבא בלא חתימת זקנו' אלא הכא מרי בר איסק לא היה טוען בריא אלא לא ידענא כו' וק' דהתם בפ' יש נוחלין מוקמינן הכיא מתני' כשאמרו אחין לא ידענו ואעפ"י כן אינו נאמן לומר זה אחי ואע"ג דהתם דחי לה אביי מהכיא דקאמר רבא דדמי לכמכה לאחר בידך דמי אבל הכא אחיו דמרי בר איסק היה טוען ברי מ"מ רבא דהוי תלמידיה דרב חסדא מוקי לה בטוען האח כמי ברי דאל"כ היכי קאמר ואת אומרת דמכה זה פריך התוס' מהתם דאל"כ מאי פריך שאני התם דאינו טוען בריא והכא טוען ברי א"כ מאי מתרצי התוספות דהכא טוען שמא וי"ל דשאני הכא דכיון דהיה מכירו מרי בר איסק ועיקרא אי הוה יבא בחתימת זקן לא היה נאמן למימר לא ידענא אבל התם לא היו יודעין מעיקר אם הוה להם אח במדינת הים ולהכי הם נאמנין לומר לא ידענא וכמ"ש התוס' התם בים נוחלין ד"ה אביי אמר כו' אלא שהתוס' כיון דמקשו מהתם ה"ל לפרש דבריהם בפירושם דשאני הא שמא מהתם ואפשר דסמכו אמ"ש בפ' האשה שנתארמלה דף כ"ו יע"ש:

ד"ה זיל אייתי סהדי כו' ומרי בר איסק א"ל סוף סוף דהשתא יעידו שקר מיראתי כו' הוצרכו התו' לומר כל זה לומר כי לפי פירושם דלא היה מצריך רב חסדא למרי בר איסק אלא שיביא אות' העדים עצמם ויעידו אם יודעים ואם לא שיאמרו שאינם יודעים ויפטר בכך ניחא דקאמר סוף סוף אתו סהדי ולא מסהדי מיראתם אבל אם מ"ש רב חסדא אייתי סהדי היינו עדים אחרים שיעידו דלאו אחוך הוא מאי קאמר סוף סוף כו' ובי תפני שיהיו יראים עד' אלו כ"ע היו יראים מפניו וכמ"ש התוס' בכתובו וקאמרי בתוב' ומשני תרתי לא עבדי כו' דלפי הפי' דמשמע לכאורה דצריך שיעידו כפי' דאינו אחיו ניחא דלהכי קאמר תרתי הדא שישתקו ועוד שיעידו שקר שאינו אחיו אבל לפי פירושם דאינו צריך כי אם שיאמרו שאינם יודעים היכי הוו תרתי לנ"ח ומשני תרתי כו' ולפי פי' רש"י משמע לכאורה דלא ס"ל הכי אלא צריך שיעידו בפי' שאינו בן אביו שבך פי' בפי' דלאו אחיו הוא אותם עדי' שיש לו לזה שבאו כו' הביאם אתה ויעידו שאינו בן אביך או בקש עדים אחרים כו' וא"כ קשה לזה קושית התוס' וכי כל אדם עשיר אלם יצטרך להביא עדים כו' והרב מהרי"ק א"ח בב"י בי'כ"ח תירץ לזה דאם יטעון שהוא אלם לא יהיה נאמן אלא זה מסור לב"ד שצריך שידעו הם שהוא אלם ואם נודע להם שהוא אלם ודאי דהכי דייקינן ליה ולכל אלימי דקבריה כו' ע"כ ולפי הנראה קושית התוס' שה זקנו לא שבקת חיי הוא אפי' דידעינן שהוא אלם דהכי קאמרי כל אדם עשיר אלם יצטרך להביא עדים כו' והוא דוחק לומר דבהא פליגי התוס' ורש"י ותו איכא למידק בפי' רש"י דצריך שיעידו בפי' דלאו אחיו הוא א"כ מאי הוצרך רש"י למימר זיל אייתי סהדי אותם עדים שיש לו לזה כו' דלמה צריך שיהיו אותם עצמם ותהברא כל זה משמע דס"ל להריטב"א בפי' רש"י דלעולם אם יבואו העדי' ויאמרו שאינ' יודעים כלום שיפטר בזה דהקשה על פי' דקאמר תרתי לא עבדו שיעידו שקר כו' וק"ל סוף סוף אתו ואמרי אין אנו יודעין ויכבשו עדותם ע"כ משמע דס"ל דלרש"י נפטר בכך דאל"כ מאי פריך ולפי זה מאי דקאמר רש"י ז"ל ויעידו שאינו בן אביך אפשר לומר דמשום דקאמר בגמרא זיל אייתי סהדי דלאו אחוך כו' להכי פי' הכי ומ"מ כבר פי' התוס' דלאו דוקא שיעידו כן ממש אלא שיעידו כן אם יודעין ואם לאו יאמרו שאינם יודעי' ודי בזה שיפטור מאת התובע ומ"ש אי בקש עדים אחרים הוא ממ"ש זיל אייתי סהדי ולא קאמר זיל אייתינהו ולכן בכתובות דף כ"ו דמייתי התם להך עובדא ולא קאמר אייתינהו פי' אייתינהו את להנהו סהדי המכירין אותו ויעידוך שאינו בן אביך כו' ולא קאמר עדים אחרים דמשמע דאינו צריך ממש שיעידו שאינו בן אביו שא

אלם

אם יודעים ואם לא ידעו לא יהיה נאמן התובע והשתא לפי זה סובר רש"י כפי' התוספות ולפיכך לא קאמרי התוספות פי' רש"י ויעידו שאינו בן אכיך כו' וקשה וכי כל אדם עשיר אלם כו' משום דפי' זה הוא לפי לשון פנמ' וכמו שאנו מוכרחים ליישב לשון הגמ' דלאו דוקא כך כפרש פי' רש"י וא"כ לא קשיא מידי ומה שהקשה הריטב"א ז"ל על פי' כפי' תרתי לא עבדי כמ"ש אפשר דהכי קאמר לא דיין שישתוקו ולא יעידו האמת אלא שיעידו שקר כו' ר"ל שכיון שיאמרו שאינו מכירו והם מכירין א"כ הם מעידין שקר שנחתך הדין על פי עדותם ויפטור מרי בר איסק והיינו תרתי לא דיין שלא יבואו לב"ד מהיראה אלא שיבואו להעיד לומר שאינם יודעים כדי לפוטרך ודאי שלא יעשו כל כך מיראתך כו' : (דף מ' ע"א)

ר"י אומר אם היתה מידה מרובה לא יוציא לו חסרונות כו' פי' רש"י מפני שהם מותירות כו' ואכילת עכברים אינם נחסרים כ"כ לכל כור וכור כו' הילכך כפיקתו משלמת חסרון המגיע לשני כורין או ג' כו' הוכרך רש"י לפרש כך דקוינן במסקנא דשמעתין דמסיק כר"י וכן פסק הרי"ף ודוחק לומ' דפליג את"ק ופסקו הלכתא כר' יהודה אלא ודאי דת"ק לא פליג עליה ומ"ש ת"ק הכל מיירי במידה מרובה וביחות הגשמים שהם נופחין אלא מיירי בב' או ג' כורין ולהכי קאמר הכל לפי המידה אבל ביותר מכן לא יאכלו העכברין כ"כ דהוי החסרון הרבה וכיון שאינם הולכים אלא המגיע לב' או לג' כיון דביחות הגשמים נופחים אפשר דמשלי' אותו חסרון בנפיקתו דלא יאכלו יותר אין הנפיחה משלים אותו והיכי קאמר לא יוציא לו חסרונות דמשמע כלל וא"כ אנו מוכרחין לומר דלעולם לא יאכלו כי אם המגיע לב' או לג' כורין כו' וא"כ מסכים לסברת רבנו ואין לומר דמסכים עם סברת ר"י כן דורי כיון דאין הלכה כמותו וכן פי' הרב כ"י לסברת הרי"ף יע"ש והתוס' פי' בענין אחר ומסכים ג"כ לסברת רבנן דאף שאכלו המגיע ל"י כורין כמ"ש רבנן היינו דוקא ביחות החמה אבל ביחות הגשמים הנפוח משלים לחסרון בכור א' והיינו אינו מוציא לו חסרונות ר"ל בכור א' ולפי שאין הלשון משמע כן לא פי' רש"י הכי כו' וק"ל :

לחוריה לא מיזדבן כו' והקשו בתוס' ויתן לו מוכר ויעכבנו עכשיו וימכור וי"ל דמיירי מתני' אפי' אין השמן בעין כו' וק' דמאי חזית דמוקי מתני' דוקא בבעל הבית דניחא ליה בנילה ומיירי כולל בין שאכלו בין שעדיין הוא בעין ואמאי לא מוקמי' דוק' בשהוא בעין ומיירי בין בבעל הבי' בין בחנו' ולא אפשר ליה למימר אי ערבת ליה הוה מזדבן השתא מאי אעביד ליה כו' דהשתא נמי אפשר לערובי כו' וי"ל דניחא ליה לתרוצי אפי' לפי טעמיה דמקשה דאינו מנוי שיקח מאה לוגין כאחד כפרט אי מיירי בבעל הבית דאפילו בלוקח למוכרו צריך בפשטות לחוריה לא מזדבן כו' דמשמע שאינו מנוי כ"כ שיהיה עדין כל השמן בעין א"כ דלהאי תירוצא בב"ה אשמועינן רבותא דבבעל הבית ניחא ליה בנילה ואי אפשר לי למטען אין דעתי נוחה בנילא כדי שלא לקבל השמרים ואין להקשות דמנ"ל האי רבותא דמסברא קאמר לה :

ר"י לטעמיה דלית ליה מחילה וק' דהשתא דאתית להכי אימא דכ"ע סברי אסור לערב שמרים וטעמא דר"י משום דסבר דלית ליה מחילה להכי קאמר מקבל הלוקח לוג ומחצה משום דהיה אפשר לתת לו שמן אחר עכור ומשום דקא יהיב ליה האי שמן בלול לאו משום דמחל ליה השמרי' דהוא סבר דלית ליה מחילה ורבנן דסברי דאית ליה מחילה לפיכך אינו מקבל עליו דכיון דיהיב ליה שמן בלול מסתמא מחיל והנה הריטב"א ז"ל כתב דהכא מיירי דקאמ' ליה זמן זה א"כ בדלית ליה שמן אחר ובהכי מתרץ מאי דקא קשיא ליה יע"ש אבל לי הצעיר נ"ל אחר המחילה דאי אמרינן דס"ל דאסור לערב שמרים אי אפשר למימר דמקבל שמרים משום טענה דהיה אפשר לו ליתן שמן עכור דמ"מ הא אי אפשר לו למוכרו זה השמן בלול לשום אדם כשיערב השמרים דהא אסור לערב וא"כ בהכרח הוא מוכרח למוכרו בלול כמו שהוא ובכל אדם יש לו האי טענה וזוכה מן הדין וא"כ אמאי קאמר ר"י דלוקח מקבל אלא ודאי דס"ל דמותר לערב :

אף ר"י מאי איריא לא יחדו אפי' יחדו נמי כו' וק' דהאי קושיא במתני' לחודה קשיא והוה מצי למפרך מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ומאי קאמר אי ר"י כו' דמשמע דמשום דמוקמי' לה כר"י

פריך הכי וי"ל דאי לא הוה מוקמינן להאי מתני' כר"י דקא חזינן דלא קפיד בין יחדו ללא יחדו כמ"ש התוספו' ה"א דתנא דמתני' לא הוי לא ר"י ולא ר"ע אלא רוח אחרת עמו וטעמא דבשלמא לא יחדו פטור דלא בעינן דעת בעלים משום דלא כלתה שמירתו כדאמרינן בהגוזל לר"י וטעמא דכיון דלא שיכה דעת הבעלים דהם לא יחדו מקום ובטילטול לא הוי שינוי מדעת הבעלים ולהכי פטור אבל כשיחדו מקום כיון שטיכה מדע' הבעלים שטלטלה ממקומו ה"ל כלתה שמירתו ובעינן דעת בעלים והיא סברה אמצעית בין ר"י ובין ר"ע וזו היא דעת המקשה במתני' ולהכי קאמ' מאי איריא לא יחדו אפי' יחדו נמי ומאי אפי' דקאמר שוים הם אלא ודאי דלאו שייך טעמא דפטור בלא יחדו למימר כמי ביחדו ואפי' ר"י אי לא הוה נקט טלה וסלע מן הכיס לא הוה אמר דפטור כי אם בלא יחדו כו' ולהכי קאמר אי ר"י דאילו לא הוה מוקמת מתני' כותיה הוה אפשר לחלק בין יחדו ללא יחדו אבל השתא א"א למימר הכי:

שנטלה ע"מ לגוזלה כו' אין להקשות דאמאי לא מוקמי' לה כולה כר"ע ואי קאמר ר"ע דצריך דעת בעלים הוא דוקא בגניבה דכתיב והשיב והשבה שלא מדעת בעלים לא הוי השבה אבל הכא במתני' דהוי שואל אי יחדו הבעלים מקום ולא השיבו במקומו חייב אבל אי לא יחדו פטור כיון דהוי מקומו בכל מקום שהניחה שהרי ראינו לר"י דס"ל דאין צריך דעת בעלים וא"מ בעי חזרה למקומו ובשואל הוי לר"ע כגוזלן לר"י די"ל דודאי ס"ל דכיון דשואל לא כתיב ביה והשיב אפי' בהשבה כל דהוא סגי ולא קאמר ר"י דצריך חזרה במקומו אע"ג דס"ל דאין צריך דעת בעלים אלא בגוזלה דכתיב ביה והשיב אבל גבי שומרים כיון דלא כתיב והשיב בהשבה כל דהוא סגי לר"ע:

ד"ה שנטלה ע"מ לשלוח בו יד כו' פי' ליטול מקצת אעפ"י שלא נטל אותו המקצת כו' כונת התוספות לשלול פי' אחר שיהיה אפשר לפרש כאן בגמרא ולאותו פי' לא הוה קשה קושית התוספות שהקשה א"כ והכריע ראשונ' הפי' הנכון מלשון הגמרא שנאמר בסוף פרקין וא"כ הקשה הקושיא והנה הפי' שהיה אפשר לפרש הוא זה שכשאמרו שנטלה ע"מ לגוזלה הוא שדעתו לגזול או כולה או מקצתה והגביה כולה ואעפ"י שלא נטל כלום חייב בין במקצתה בין בכולה ולדעת מי שאמר ע"מ לשלוח בו יד הוא שרוצה ליטול רביעית יין לשתותו מהחבית ולשלם אותו א"כ ועל זה פריך במאי קא מפלגי ומשני בשליחות יד צריכה חיסרון איכא בינייהו פי' למ"ד ע"מ לגוזלה או בכולה או במקצתה צריך שנגיהנה ע"מ לגזול ממנה והיינו חיסרון שאין כונתו לשלם אבל מ"ד לשלוח בו יד היינו לא בעי חיסרון שכונתו לשלם א"כ והחילוק שיש בין מ"ד ע"מ לשלוח בו יד למ"ד ע"מ להביא עליה גוזלות הוא מבואר כי זה דעתו ליטול ולחסר ממנו וא"כ לשלם חסרונו ומ"ד להביא גוזלות כו' לא מחסר מידי כלל ועל זה הפי' אין קשה קושית התוס' דמקשה בתר הכי דהתם אפי' למ"ד בעינן חיסרון ביין מודה אעפ"י שלא נטל כו' וא"כ אמאי לא מוקמי' מתני' בהכי כדאמר שמואל התם כו' דהכא נמי לפי פי' מ"ד לגוזלה דהיינו בין כולה בין מקצת בכר אפי' לא נטל נמי כמו התם כו' אלא דקשה לזה דהתם אמרו לסברת שמואל דקאמר לא נטל נטל מאי קאמר ליתא קא סבר שמואל שליחות יד אינה צריכה חיסרון כו' ואי אמרת דאפי' למ"ד הכא צריכה חיסרון קא סבר הכא אעפ"י שלא נטל נמי מאי מוכח התם דמדקאמר אעפ"י שלא נטל משמע דאינה צריכה כו' והא אפשר דס"ל דצריכה חיסרון כדאמר הכא אלא ודאי דדוקא למ"ד ע"מ לשלוח בו יד ס"ל אעפ"י שלא נטל אותו המקצת כדאמר בשלהי פרקין כו' וכמ"ש אבל למ"ד ע"מ לגוזלה כו' לא ס"ל הכי כו' כלומר ולהכי דייק שפיר התם כו' וא"כ קשה דבשלהי פרקין כו' אח"כ ראיתי שפי' פי' זה שדקדקו הריטב"א ז"ל יע"ש ולפי' צריך לדחוק דמ"ש התם בגמרא ש"י צריכה חיסרון איכא דומה למ"ש כאן ותירצו התוס' וי"ל דמתניתין איירי בשאין כו' אין להקשות דמאי קוית דהתם מוקי ביין והכא בשאין כיון דקנית כאמר כאן כמ"ש שם די"ל דהתם משום דבעו' לאוכוחי משמואל דס"ל דלא בעיא חיסרון דקה זה בגמ' ואמ' איתא דלא ס"ל הכי ומיירי ביין ולא תפשוט מדברי שמואל אבל הכא דמתרצינן מתני' בעי' לאוקומיה דמיירי כולל:

רועה שהיה רועה עדרו והניח עדרו ובא וכו' וזה כו' מה שכתבו התוספות שהיא ר"י דאמר ואב א' אי בשעת משלחת ואבים הוי אונס. כו' הוא מוכרע לפי מ"ש גם בפרק הפועלים. עלה דהך בריתא ע"ש דוק ותשכח ואין מקום למ"ש בעל לחם אבירים וק"ל. והנה מצאתי להרב מהרי"ק גם שלחן ערוך שכתב בסימן ש"ג סעיף י' רועה שהניח עדרו כו' ובא זאב וטרף כו' וכבר כתבו התוספות שזה לר"י וכבר איפסיקא הלכה כרבנן שאפילו בשעת משלחת זאבים זאב אחד איכו אונס וכמ"ש הוא ז"ל באותו סימן ס"ד והרמב"ם ז"ל בר' דסבר הכי נמי כסברת התוספות דכתב בפ"ג משכירות רועה שהניח עדרו כו' ובאו זאבים וטרפו כו' והר"ב הטור לא הזכיר זאב כלל עיקר כו' באופן דדברים אלו באו שלא בדיוק א"ה וכעת צל"ע:

והא שקליכהו כו' פי' והא הדר אהדריה ואכן אוקימינן לעיל סתם מתניתין כר"י וכן פי' התוספות ז"ל מאי כוכתם ומאי זה הכרח פירשו הכי גם מ"ש רש"י במוך ואמר רב שמואל גרסי' י"ל דבר' אלא לבורך ועוד דה"ל לימר הכי במימרא קמייתא דרב גם מ"ש בתר הכי והא לא חסרה לא פירכא למה הוכרך כל זה והיכי תיסק אדעתין דהוי פירכא לכן נראה לע"ד דכוונת רש"י ז"ל דכל זה אתא לאפוקי פי' אחר דהיה אפשר לפרש בכל זה והוא קשה ולהכי הוכרך לפרש זה והוא דמ"ש והא שקליכהו כו' הוא בין לר"ע בין לר"י והכי פריך כיון דמיד שקליבהו אם כן מאי שליחות יד שייך ביה הא לא קעביד מידי דבעי' כדי שיהא שליחות יד שיהיה קנת הכחשה וחיסרון כמ"ש רש"י במתניתין ואי קשיא דילמא הא דהכית מקלו כו' לאו משום שליחות יד כו' אלא משום שואל כו' עד אבל ב"ה המכחישים מחמת מלאכה תחילתו שליחות יד היא כו' ולהכי פריך כיון דרגע אחד הביא מקלו ומיד שקליההו ודאי דלא הוי שליחות יד כלל דליכא הכחשה וחיסרון כלל כו' ומשני בעודן עליה כלומר שלא היה רגע אחד אלא שהשהן עליו ומן רב ואם כן ה"ל חיסרון והוי שליחות יד וקרוב לזה מצאתי שפירש הרא"ב"ד ע"ש בהריטב"א ז"ל ומהאי אוקמתא הוא מוכיח דרב הא דאמר דליכה בריכה חיסרון דאוקי לברייתא בעודן עליו ולהכי חייב משום דהוי שליחות יד ואילו קא סבר רב דבעי' חיסרון הו"ל לאוקומי שהכחישה כדאמ' לקמן מדלא קאמר הכי ש"מ דסבר רב דלא בעי' חיסרון ומאי דקאמר והא לא משכה הוא פירכא בפני עצמה דפריך והא לא משכה והיכי חייב ומשני שהכישה במקל ר"ל והייכו משיכה והשתא פריך והא לא חסרה כלומר ואם כן קשיא לאוי דקאמר בעי' חיסרון כו' דמברייתא ש"מ דקסבר האי תנא דלא בעי' חיסרון ומשני אימא שהכחישה כו' ר"ל מוקמינן האי ברייתא לדעת לוי שהכחישה במקל והייכו חיסרון דייקא בחי דקתני שהכישה במקל כו' ר"ל אם כן איפוך ודוק דמדקאמר רב שהכישה במקל למה איבעריך מקל אלא ודאי דבעי' חיסרון ולהאי פי' קשה דלא שייך למימר דייקא נמי אם לא כשמדייקינן מ"ש קודם לזה מהלשון ועוד דמ"ש אלא לאו ש"מ כו' הוא הכרח ולא פירכא ולזה אמר מתחילה הא שקליבהו כו' ואי כמו הוי שליחות יד הא הדר אהדרה ומשני בעודן עליו ואם כן אין כאן תשובה כו' ואם כן מעתה אין להוכיח דסבר רב דבעי' חיסרון או לא בעי' דהשתא לא איירי אלא בעניין השבה ולא הוי הפי' כמ"ש ראשונה דפריך דלא הוי שליחות יד ומשני דהוי שליחות יד כו' דיש להוכיח סברת רב מהתם כמ"ש ואם כן פירכא דלא חסרה והתירוץ הוא דמייתינן מאקלא וטריא דהתם דיש להוכיח מאי סבר רב ולו"א ואמר רב שמואל גרסי' כו' שצדיין לא הוכיח סברת רב אלא מתירובא בתרייתא דקאמר כגון שהכישה כו' ולא אמר רש"י אמימרא קמיתא הכי דפשיט' דקאי אוהויבן בה דאין כאן הוכחה כלל ועיקר קודם תירוב' דרב אבל בהאי מימרא בתרי' יתא כי היכי דלא כימא דהוא משא ומתן בפני עצמו וכבר הוכיח התספתיים ממימרא קמייתא וכמ"ש להכי קאמר הכי ובזה הפירוש הוכרח לפרש דוהא לא חסרה כו' הוא הן הן דברי המוכיח דהוכיח התספתיים ואם כן מ"ש איאה הוא לדעת רב ומ"ש דייקא נמי קאי עליה ובזה אתיא שפיר לשון דיקא כמינס לשון אלא לאו ש"מ כו': (דף מ"א ע"ב)

משום דליכא למיפרך מה לש"מ שכן משלם תשלומי כפל כו' אין להקשות דלפי מאי דס"ד

לתירוץ

בתירוץ ראשון דתוס' דרבי אליעזר סבר דכפילא עדיפא אם כן למה לי שליחות יד בשומר חנם שכילף מש"ש שאינו משלם כפל וחייב שליחות יד ש"ח שחייב כפל לא כל שכן כו' דאין הכונה לומר דמסברא כפילא עדיף לא הכי קאמ' דאיכ' למיפרך אי הוה קאמר קרא שליחו' יד בש"ח לבד ה"א דלא יליף מינה לש"ש דדילמ' כפילא עדיף ואי הוה קאמר קרא שליחות יד בשומר שכר כמי הוה אמינא דילמא קרנא עדיף אבל אידך ס"ל דמסבר' קרנא עדיף ולפיכך לא עבדינן פירכא ונילפינן ק"ו ולהכי הקשו התוספות דאילו אמרי' מסברא דקרנא עדיף מהיכא תיתי לן לומר דפ' ראשונה בש"ח כו' ותירץ כ"ש דמסברא ידעינן כו' אבל קשה דהתם בגמרא אמר תדע דקרנא עדיף דהא שואל כל הנאה שלו ואינו משלם אלא קרן כו' הרי דמסברא ראוי לומר דקרן עדיף מדחזינן דשואל חייב בקרן והיכי אמר הכא למ"ד דמסברא לא אמרינן דקרנא עדיף ולהכי לא ילפינן משום דאיכא למפרך כו' ואמאי לא הכריחו התוספות בתירוצא דלאו כמי כו' מהכא דכ"ע סברי דקרנא עדיף ולא פליגי אלא אי עבדינן פירכא או לא דקא חזינן דשואל אינו משלם אלא קרן כו' וי"ל דאין ראיה מהתם דהכא הריטב"א ז"ל כתב שם בפ' השואל גבי הא דאמרן תדע דהא שואל כל הנאה שלו כו' ז"ל תמיהא מלתא מאי קאמ' דהא שואל גופיה כו' הא מאי טעמא גופה הוא דכפת' לן לקרן שחייב בקרן משום דקרנא עדיפ' מכפיל' ומאן דפליג בהא פליג בהא וא"ל דכפילא עדיפא ואינו משלם אלא כפל וי"ל דהשתא סמכינן אטעמא בתרא דאמרינן לקמן דלב"ע שואל משלם קרן משום דליסטים מזוין גנב הוא כו' עכ"ל והשתא אין ראיה דקרנא עדיף ולשתוק קרא דשליחו' יד בש"ש כו' דאי הוה שתיק קרא ה"א דכפילא עדיף וא"א למילף מש"ח לש"ש וגם אין ראיה דקרנא עדיף מדחזינן דשואל משלם קרן דה"א דמשלם כפל ולא אמר התם תדע אלא לפי מאי דס"ל דליסטים מזויין גנב הוי ואכתי ה"א דגזלן הוי ולפיכך לא הכריחו התוספו' מההיא אלא מברייתא דמייתי שם בסמוך:

תו איכא למידק לפי מאי דקאמר דלהכי איצטריך שליחות יד בתרוייהו משום דאיכא למיפרך כו' דלישתוק קרא דגנבה בשומר שכר ואנן ילפינן לה מדאיצטריך קרא למימ' שליחות יד בתרוייהו דאי אמרת דפטור בטענת גניבה בש"ש למה לי קרא דשליחות יד בש"ש כבר אפשר למילף מש"ח כמה מכינו או בק"ו דש"ח מאבידה דהש"ח פטור והכא חייב והשת' ליכא למיפרך דבש"ח חייב כפל ובש"ש פטור דאי אמרת דש"ש פטו' מקרן ודאי דהוי חייב כפל כמו שכר' מהתו' דהא בהא תליא וא"כ כיון דהו' אפש' למילף מש"ח למה לי שליחות יד בש"ש אלא ודאי דש"ש חייב קרן כשטען שנגנבה ולהכי איצטריך קרא דשליחות יד בש"ש משום דלא ילפינן מש"ח דאיכא לאיפרך כו' וי"ל דהוה אפשר למימר דמאי דאיצטריך למימר קרא ש"י בש"ש לאו משום דחייב בגנבה ואיכא למפרך אלא משום דאתא לאשמועינן דאיכא צריכה חיסרון לכך איצטריך קרא למימר חיוב דגנבה כי היכי דלימא דאיכא למיפרך וא"א למילף וא"כ לגופיה איצטריך:

רש"י ד"ה שומר חינם שפוטר עצמו בטענת גנב כו' עד וטענה אחרת איכה מביאה אותו לידי כפל כו' הרב מהרש"ך בח"א דף קס"ד הקשה שנראה מפי' רש"י דמשום דסבר כמ"ד בפ' הכונס דליסטים מזויין גזלן הוי משו"ה פריך מה לש"ח שכן משלם תשלומי כפל כו' כלומ' שש"ש אינו משלם כפל בשום טענ' שאפי' טוען שליסטים מזויין נגבו ממנו אינו משלם כפל אעפ"י שפוט' עצמו משום דהוי גזלן אבל אי ס"ל גנב הוי לא אפשר למימר תאמר בש"ש שאינו משלם כפל דהא משלם כפל וכפי מ"ש בגמרא שם מני סבר דהוי גנב ופריך מש"ח דמשלם כפל בכל טענותיו אבל ש"ש לא משלם כי אם בטענת ליסטים מזויין כו' וא"כ קשה דמי הכריחו לרש"י לפרש כן וע"ש במה שהקשה עוד ובמה שתירץ לזה ועוד קשה בעני"ז דהתו' הכריחו דהלכה כרבה לגבי רב יוסף לעיל בפ' אלו מציאות דף כ"ט ד"ה והוי שואל עלייהו והוקשה בעיניהם מה שפי' רש"י בשלשי האומנים דהא דרבה תנאי היא ולא מני סבר כרבי עקיבא כו' וא"כ אין הלכה כוותיה יע"ש משמע דלדעתו הלכה כרב יוסף וא"כ איך פי' הכא בתמיה דתלמודא דלא כהלכתא דכיון דמאן דפריך הכא סבר דליסטים מזויין גזלן הוי א"כ לא מני סבר כרב יוסף כדמוכח בפ' הכונס וא"כ מי הכריחו לפ' דלא כהלכת'

ועוד

ועוד ק' דהא איכא טענת שמביאה לידי כפל אפי' למ"ד גזלן הוי והיא טענה גנבה' בבעלים שפטור מקרן וחייב כפל וכמ"ש התוס' לקמן בד"ה אמר שואל כספים כו' יע"ש וקושיא זו איתא נמי למה שתירץ הרב מהר"ש יע"ש כו' לכן כלע"ד דרש"י לא כיון הכא למעט ש"ש דאין חייב כפל אלא קאי בין אש"ח אש"ש וכונתו לומר דלא יקשה בעיניך דקאמר בגמרא מה לש"ח שכן חייב כפל בטוען טענת גנב כו' ואמאי הוכרכו לפ' טוען טענת גנב דמשמע דוקא ולא טענה אחרת כמו טענת אבידה או טענת שבויה ומתה לו"א דאין חייב כי אם בטוען טענת גנב אבל בטענת אבד או שבוייה פטור מכפל כדאמר בריש מרובה ואחר שפי' הכנת הפירכ' הוכרך ליישב לשון הגמ' כדרכו ז"ל. זה כלע"ד בפי' דברי רש"י עם שהוא קצת דחוק בלשונו ז"ל:

ד"ה קרנא בלא שבועה כו' והשתא אתי שפיר הא דפ' השואל כו' ק' דאמאי לא הכריחו זה משמעתין דהא אם כפילא עדיף והוא יותר חמור ק' דהא ש"ח אם לא שלח בו יד ובא בטענת גנב משלם כפל ואם שלח בו יד במקצת ואתא בטענ' גנב בשאר משלם קרן ואם כפילא עדיף ה"ל לשלם כפל דהוא יותר חמור אלא ודאי דקרנא עדיף ומ"מ עבדינן פרכא כמ"ש וי"ל כמ"ש לעיל דהכי הוי הכנת כונת הפירכא דאם לא הוה קאמר שליחות יד בשומ' שכר ה"א דכפילא עדיף והוה אמינא דאם שלח בו יד ובא בטענת גנב דמשלם כפל נמי וכדאמרן לעיל גבי קושית תלע דשואל כו' ולא אמרינן השתא דמשלם קרן אלא משום דכתיב שליחות יד בש"ש וידעינן השתא דקרנא עדיף. ומ"ש כפילא עדיף הוא לפי מאי דס"ד ולהכי דייק שפיר מברייתא דלקמן ודוק:

ובמה שכיונו התוס' הדבר דמעיקרא פריך אפירכא דגמרא ובתר הכי אברייתא גופה אפשר כי דקדקו התוס' דכיון דהאי קושיא קמייתא היא פירכ' כוללת ואין עליה תשובה אבל מאי דמקשו אברייתא גופה איכו אלא אתירוצא דמשני קסבר ליסטים מזויין גזלן הוי דכיון דלפי האי טעמא מני סבר כפילא עדיף ולהכי פריך היכי עביד ק"ו כי היכי דליחייב בגנבה כו' אדרבא היא הנותנת שיהא פטור כי היכי דליחייב כפל כו' אבל לפי מ"ש דטעמא דראוי דליחייב שואל בגנבה הוא משום דקרנא עדיף אין כאן קושיא כלל כמבא דהאי קושיא בתרייתא איכו אלא אחר שנוייא והקמייתא אי כוללת להכי הקשו אפירכא דגמ' ובתר הכי אברייתא גופה:

תו איכא למידק במה שהקשו התו' וא"ת לר"י דסבר כו' דאמאי לא הקשו קושיא אחריתי דא"א לתרץ לזה מה שתירצו אח"כ דכ"ל מוכי ישאל כו' והיא דהכא קאמ' ר"י דמשכפל עבדינן פירכ' והכונ' פריך בגמרא לרב יוסף במאי דתירץ לסבר' ר"י דסבר דליסטים מזויין גנב הוי מברייתא דגניבה ואבידה אמרת ק"ו כו' ותירץ דקרנא עדיף מכפילא והכא קאמר להפך ר"י גופיה וי"ל דאין קושיא דהתם קאמר סבר לה האי תנא קרנא עדיף אבל ר"י סבר איפכא מכח האי בריתא דקאמר לא אם אמרת בש"ח כו' להכי קאמ' דאף דנימא דלא סבר ר"י כהאי תנא מכ"ל גניבה ואבידה בשואל:

רבא אמר לא תאמר שליחות לא בש"ח כו' אין להקשות דאמאי לא קאמר הכי כמי ר"י בן כהוראי וקאמר משובה שליחות יד הא ורה בש"ש משליחות יד האמורה בש"ח כו' דההיא איצטריך לגופיה והא לא איצטריך ההיא כמי דמשני יליף משואל וא"כ איכה משובה דר"י בן כהוראים ז"ל דא"א למילף שליחות יד שיהיה חייב בכל הפיקדון משום דשלא יד במוקצת ולא דמי לשואל דמעיקרא ע"ד לשלוח יד בכל הפיקדון ומשו"ה חייב באונסין כו':

חדא לומר לך שליחות יד איכה צריכה חיסרון וחדא שלא תאמר דיו כו' וק' דכיון דכתב רחמנ' שליחות יד בש"ח לומר לך שאינה צריכה כו' א"כ אף ש"ש דאפשר למילף ודאי דבבעלים חייב דבשלמא אי הוה יליף משואל דהוי פטור בבעלים הוה צריך ש"י מיותר לשלא תאמר דיו אבל השתא דקאמר קרא בפי' בש"ח ודאי דאין צריך למילף משואל וא"כ אין כאן דיו וחייב בבעלים וש"ש כמי כילף מש' ח ואם כן מייתר ש"י דכתיב בש"ש דכיון דילפינן מש"י דכתיב בש"ח דאין צריך חיסרון וגם אין שייך למימר דיו א"כ ש"י

בש"ם למה כאמר הא מש"ה אפשר למילף וכ"ת פי' לכך איצטריך ש"י בש"ם כפי' ופי' היכי דלא כילף מגוזל דאי לא תאמר כפי' ש"י ה"א כיון דאיכ' ש"י בש' מ וש"י כגון אתי שורת דילפינן מש"ה כילף מגוזל וכימא דיו להכי איצטריך כפי' כדי שלא תאמר דיו דא"כ ק' מהיכא תיתי למימר הלא למימר ש"י איכה צריכה חיסרון וחדא כדי שלא תאמר כו' אימא דכולהו צריכי לאיכה צריכה חיסרון הלא למימר הכי שאינה צריכה כו' וחדא כי היכי דלא כילף מגוזל וה"א שצריכה חיסרון קמ"ל וכ"ש לפי תירוץ ב' דתוס' דילפינן ש"ש מש"ח בק"ו ולא ילפינן בגילוי מילתא כו' כיון דהוה אפשר למילף נמי מגוזל מק"ו והוה צריך חיסרון להכי איצטריך קרא דש"י כו' אלא ודאי דאנו מוכרחין לומר דלהכי לא איצטריך קרא דודאי ילפינן מסברא שליחות יד משליחות יד דדמין אהדדי דקא עביד בלא דעת בעלים ולא ילפינן ש"י מגוזל דלא דמי דלדעת בעלים עביד ודכותא אמרינן בגמ' עיכא וא"כ הדרא קושיא לדוכתין דלמאי איצטריך ש"י בש"ח כיון דילפינן בש"ח וי"ל דאי לא הוה קאמ' קרא ש"י בש"ם ה"א דשליחות יד האמור בש"ח הוא למימר דלא אמר' דיו אבל צריך חיסרון והשתא דכתיב תרוייהו אמר הלא לאיכה צריכה חיסרון וחדא שלא תאמר דיו:

ד"ה רבא אמר לא תימא כו' וסבר רבא קרנא עדיפא ושפיר גמ' ש"ש מש"ח כו' וק' דאף דכילף מק"ו ש"ש מש"ח דמה התם איכה צריכ' חיסרון אף הכא אבל היכי ילפינן לענין דיו ש"ח מש"ש שאני התם דמשלם גניבה ואבידה וקרנא עדיף וכיון דאיכא למיפרך א"א למילף ק"ו ואם דגילוי מילתא בעלמא בעי מה חידשו התוס' בתירוץ הזה השני שכבר אמר זה בתירוץ ראשון וי"ל דמעיקרא סברי דכול' מלתא ילפינן בגילוי מלתא בין לענין דיו בין לענין שא"צ חיסרון וזה דוחק לכך פי' התוס' בתירוץ שני דס"ל קרנא עדיף ואפשר למילף ש"ש מש"ח בק"ו לענין שאינ' צריכה חיסרון מטעם דצריך הכי ולענין דיו אתיא מגילוי מילת' דסגי בהכי והטעם דענין שאינה צריכה חיסרון כיון דהוי היפך הסברא דהא מן הסברא היה ראוי שצריכה חיסרון דהא חזינן דפריך בגמ' לעיל ללוי דסבר דאיכה צריכה חיסרון מאי טעמא דלוי ולרב לא פריך מטעם דסבירא ליה דצריכה חיסרון והוי סברא לפיכך איצטריך ק"ו ולמילף בשומר שכר דאיכה צריכה חיסרון מש"ח דכאמר ש"י מיותר וה"א שכתוב בש"ח אתיא לשליחות יד שאינה צריכה חיסרון ואידך האמורה בשומר שכר אתיא למימר דלא כימא דיו וכמ"ש רש"י בפירוש דאפשר דלהכי כתב רש"י מה שנראה לכאורה שלא לצורך על מ"ש כנראה ואידך שלא תאמר דיו כתב רש"י ואידך האמורה בש"ש אפשר כיון לפי' זה האמור באופן כי השליחות יד הראשון האמור בשומר חינם אתיא למימר דאינה צריכה חיסרון וילפינן מיניה ש"ש דאיכה צריכה כו' מק"ו ובתר הכי דרשינן האי שליחות יד האמור בש"ש לענין דיו וילפינן מיניה ש"ח בגילוי מילתא וטעמא דמן הראוי שיתחייב אף שבעליו עמו והראיה דאיצטריך קרא ללמדנו שיהא פטור בשואל ואם כן בגילוי מילתא בעלמא ילפינן לה בש"ח אף דאי אפשר למילף בק"ו ועוד שטעמא אחריכא ילפינן ליה בגילוי מילתא בעלמא דכיון דמאי דדרשינן האי ש"י דש"ש לענין דלא כימא דיו הוא דגלי לן קרא דלא כילף מש"י דהשואל ויהא פטור בבעלי' להכי כתב רחמנא ש"י בש"ש בפי' כי היכי דלא כילף מהתם ממילא משמע דאף בבעלים חייב ואם כן בש"ח נמי נימא הכי כיון דכתב רחמנא ש"י בש"ח בפי' ולא ילפינן ליה משום ממילא משמע דאף בבעלים חייב דמהיכא תיתי דפטור כיון דלא ילפינן ואם כן לענין זה אינו צריך ק"ו כלל אבל לענין שאינה צריכה חיסרון צריך ק"ו וכמ"ש וכ"ת אימא דש"י האמור בש"ש אתיא לאיכה צריכה חיסרון וש"י דש"ח לענין דלא כימא דיו ואם כן לא תילף ענין שאינה צריכה חיסרון ש"ח מש"ש דאיכא למיפרך כו' וי"ל דכיון דאייתר תרי ש"י חד דש"ח שהוא קל וחד דש"ש שהוא חמור אין לומר דש"י האמור בש"ח שהוא קל אתי למימר דלא אמר' דיו ולא תילף מגוזל ויהיה חייב אף בבעלים ויהיה חמור יותר מגוזל אדרבא יותר סברא לומר דאתא ש"י בש"ח לומר דאיכה צריכה כו' דזה אף שואל חייב הכי אבל א"א למילף מיניה וכמ"ש התוס' בתוך ולהכי איצטריך ש"י מיותר וש"י האמור בש"ש שהוא יותר חמור אתא למימר דיו כו' וכיון דהוי הכי שפיר ילפינן של זה בזה וכמ"ש:

ד"ה אמר שמואל כספים אין להם שמירה כו' משמע שאין שום גנבה שיפטר בה שומר שכר כו' דאף על גב דטענת גניבה בבעלים הוא פטור בשומר שכר מ"מ א"א למיפרך מההיא דהא שו"ש נמי פטור וכמ"ש דאי אמרת גזלן הוי ליכא פירכא אבל אי אמרת גנב איכא פירכא דמה לש"ש שחייב בין בטענ' ליסטים מזויין בין בטענת גניבה בבעלים אבל שואל איכו חייב כי אם בטענת גניבה והוי דומיא דשכיגן בהכונס מה לשומ' חינם שכן חייב כפל בכל טענותיו כו' ואף על גב דהאיקשה דפריך מברייתא דמה לש"ח שכן חייב כפל כו' הוה ס"ל דלא פרכינן כי האי פירכא אף על גב דידע להאי ברייתא דהשואל דלבתר האי תירוצ' פריך מינה לרב יוסף מכל מקום לא הוה סליק אדעתיה האי טעמא כדחזינן דפריך מהאי ברייתא גופה משום דקאמר גנב והא אף על גב דאמריגן גזלן קשה כמ"ש התוספות דהוה מצי למימר וליטעמיך כו' :

עוד שם במ"ש ואין לתרץ דהוא"ל וחייב רחמנא ש"ש בגניבה כו' דהא ליסטים מזויין הוא פטור אף על גב דגנב הוי לר"י כו' קשה מאי מכריחים התוספות לר"י דסבר דגנב הוי דודאי לדידיה אין הכרח שכבר כתבו התוספות דעיקר זה ההכרח הוא למאי דמשני בברייתא דהשואל דליסטים מזויין גזלן הוי דמשמע דליכא שום גניב' אונס שיהא פטור בש"ש אבל לר"י דס"ל דגנב ודאי דהוא מתרץ ההיא ברית' תירוצא דכפילא עדיף כו' וכמ"ש בפירוש בפרק הכונס ולמאן דתריץ הכי ליכא שום הכרח דהא דתו התו' ההיא דרבה דסבר דעייל בעידנא דעיילי דפטור דס"ל כר"י ולרב יוסף איפא דסבר כרבה ופטור בגניבת אונס ומכל מקום אפשר לתרץ האי תירוצא דתירצו התוספות למאן דסבר דגזלן הוי אם כן סבר דחייב בגניבת אונס והוא סברת רב חסדא ורבא בר בר הונא דסברי בסוף השוכר דלא כרבה כו' וטעמא כמ"ש דבכל גניבה חייבה תורה אף שיהא באונס ואם כן מאי הכריחו מדר"י ואין לומר דמשום דסברי התוספות דהלכה כר"י גבי שומר אבידה ואם כן אנו מוכרחים לומר דליסטים מזויין גנב הוי וכמ"ש הרמב"ם פ"ד מה' גניבה כו' ואם כאמר דר"י סבר דגניבת אונס פטורן אם כן אף שנתרץ מ"ש מכל מקום לענין הדין דאיפסיקא הלכה כר"י יהוי פטור ואם כן אידחייא ההיא ראיה מהשואל דהוי דלא כהלכתא כו' אי אפשר למימר הכי דכבר כתבו התוספות לעיל בפרק אלו מציאות דף כ"ט ד"ה והוי שואל דהלכתא כרבה ואם כן הדר' קושייא לדוכתין וי"ל בדוחק דכונתם כמו שביארו דבריהם בהכונס דאין לומר דגניבת אונס חייב משום דהוי גניב' דהא בליסטים מזויין פטור דלא הוי כ"כ אונס ומ"ש אף על גב דגנב הוי לר"י כלומר הראיה דאיכו כל כך אונס דאיכא מ"ד דהוי גנב משום דמיטמרא מאינשי ואם כן אף למ"ד דגזלן הוי אין לתרץ כיון דלא הוי כ"כ אונסו גדול כמ"ש בפירוש שם יע"ש :

ע"ש ונראה דכיון דאתי שואל מק"ו דש"ש דיו כו' והא דפריך השתא מה לש"ש שכן חייב כפל בטענ' ליסטים מזויין כו' ודמי לגניבת אונס ולא אמריגן דיו משום דליסטי' מזויין הייגו שבויה דקאמר קרא וכדקאמרי התוספות בהכונס ושבויה איתרבי בשואל מדכתיב או כדאמר בריש השואל יע"ש וכיון דכתיבה בפירוש דיכא לליסטים מזויין בשואל לא שייך למימר דיו ועיין בשיטת מהר"ש אליעזר אשכנזי דהכיח הדבר בצ"ע :

כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד כו' הריטב"א ז"ל כתב דדוקא בש"ח אמריגן הכי אבל בשומר שכר לא פטריגן ליה מהאי טעמא והב"י כתב דאף בשומר שכר נמי אמריגן הכי וכן דקדק מהרכ"בר ז"ל יע"ש וגם האי שמעתתא גופיה במחלוקת האחרונים היא שנויה כי כפי הנראה מלשון הרב הרשד"ם סימן ת"ס מח"מ שלו משמע דסבירא ליה דאף בש"ש אמריגן הכי והרב מהרש"ך ח"ב סימן פ"ה כתב דדוקא בשומר חינם אמריגן הכי יע"ש :

מכרי בקרא שומר שכר ליתמי הוא איבעי ליה לעיוני כו' הקשה הריטב"א ז"ל דמשמע דמשום דהוי שומר שכר מחייביגן ליה לבקרא אבל אם הוה שומר חינם לא וקשה דלמאי אמריגן נימא ליה לאפוטרופוס ויל אלים קמר כו' ולמה לי טענת דלבקרא מסרתיה כו' ת"ל דודאי אין ראוי

שיתחייב

שאינו חייב בש"ש והוא ז"ל תירץ דאפוטרופוס שמינהו ב"ד הוי כשומר שכר ולפי מ"ש התוספות לא משמע הכי וגם הוי דוחק לומר דקיירי הכא דוקא באפוטרופוס שמינהו ב"ד לכן נראה ליישב לפי מ"ש התוספות דלא ס"ל הכי דלוקא בקרא אית ליה טענה בהדי תורי אוקימתיה כו' ואם כן אי לא הוה שומר שכר לא הוה חייב משום האי טענה אבל אפוטרופוס אי לא הוה ליה האי טענה דלבקרא מסרתיה הוה חייב משום פשיעה כיון דלית ליה שוורים אחרים דאפשר ליה לאיטען בהדי תורי כו' ובהכי מיתרצ' מאי דקשיא על הטור ז"ל כיון דל"ב דפליג אהרמב"ם דקאמר דמשום האי טענה דאיבעיה ליה להודיעיה פטור המוכר להחזיר המקח אף בהוא מקח טעות כשישבע שלא ידע באותו מום ואיהו קאמר דחייב להחזיר כדאמרי' הכא ושקול יתמי זוזי מיניה דקשה אמאי אמר כימא ליה לאפוט' ז"ל שלים כו' ואמאי והא חייב להחזיר המקח משום דהוי מקח טעות כו' דמאי דקאמר הר"ב הטורים דהוי מקח טעות ומוזר הוא כשיש לו טענה שמתנו עם שאר השוורים ולא ידע שלא אכל והכי דייק לשון הטור דקאמר כיצד מכר לו שור שאינו כו' ולא הכיר בו הלוקח ונתנו עם שאר השוורי' כו' ועל זה כתב ואם מרסור כו' כתב הרמב"ם ישבע שלא ידע כו' ול"נ כו' דמשמע דפלוגתייהו הוי היכא שיש לו זאת הטענה אבל אם אין ללוקח שוורים אחרים דמיד יכיר אם אין לו טוחנות כשרואה שנותנין לו המאכל ואינו אוכל כמכא אם אינו מחזירו ודאי דהוי פושע ולזה אמרו כימא ליה לאפוטרופוס ז"ל שלים כו' משום דהוי פושע כו' כמ"ש ועל מה שהקשה הר"ב הטור על הרמב"ם מההיא דאמ' דאשכחוה לחריה ושקלוה יתמי זוזי מיניה התילוק מבואר דהכא איכא ידבקרא באמצע דאפשר ליתמי ליטעון לבקרא מסרתיה ולא הכרתי במומו ואם כן כשתלק טענת איבעי ליה לאודועי וכשארה טענת מקח טעות ומשום הכי חייב להחזיר אבל התם שמת ביד הלוקח ליכא האי טענה וק"ל ואחר העיון מצאתיו בדברי הרב מהרש"ך ח"א סימן י"ט ובסימן קכ"ו יע"ש מ"מ הקשה הרב הנזכר דהכא הבקרא אינו חייב כי אם דמי בשר בזול והתם הלוקח חייב בכל דמי השור והרב חילק בין בקרא ללוקח יע"ש ואחר המחי' כלע"ד לתרץ דסבר הרמב"ם דטעמא דחייב דמי בשר בזול שנסתפק רמי בר חמא אי דמיא להא דר"י או לא מטעם כדי הספק שביארו התוספות וס"ל דלהכי חייבו רמי בר חמא דמי בשר בזול משום דנסתפק בדין הטיל פשרה ביניהם אבל ללוקח אין לספק בדבר ומשו"ה חייב בכל דמי השור ומיהו קשה לכל הפי' למה לא הביאו הרמב"ם והריב"ה דין דלדמי בשר בזול:

רש"י ד"ה ומשלם בקרא דמי בשר בזול כו' הרב מהרש"ך ז"ל הקשה על לשון זה שכתב רש"י ז"ל ויש ליתומים לגבות כו' יעמדו הבעלים במקום היתומים כו' עד הטיל פשרה דאמאי הטיל פשרה זו משום דלא פשע כ"כ והרי בגמרא אמרו מבדי בקרא ש"ש דיתמי כו' וכיון דהבעלים נכנסו במקום היתומי' הוא ראוי שיתחייב דמי השור כלו ותמהני פה קדוש איך יאמר דברים אלו כי דברי רש"י הם פשוטים וברורים ולהכי כתב רש"י ומיהו אי הוו מפסדי יתומים לא היה עושה פשרה כו' דהרגיש רש"י מ"ש מבדו ש"ש דיתמי הוא כו' דמשמע דחייב משו"ה ופי' הוא ז"ל דהכונה דמשום דהוי דיתמי ולאו בכי מקילה משו"ה ראוי שיתחייב אף שיש לו זאת הטענה אבל לגבי בעלים כיון דאין פשיעה כ"כ אין ראוי שיתחייב אלא בדמי בשר בזול וכל אלו הדברים כבר ביארם רש"י בפי':

ד"ה אימא ליה לאפוטרופוס ז"ל שלים כו' והכי איתא בירושלמי כו' כונת הירושלמי כך היא המקשה פריך ר"י כרבנן כו' פי' דרבנן דקאמרי מינהו ב"ד לא ישבע כו' ו' אי דס"ל דודאי אם פשע פטור מטעם דמימנעי כו' ומשום הכי לא ישבע וקאמר לא ישבע ולא קאמר אם פשע פטור משום דכולל בין שבועת דלא פשע בין שבועת שלא עירב וכמנא אתיא ר"י כרבנן דקאמר פטור משום דלא ממנעי כו' ור"י בר חנינא כאבא שאול דקאמר ישבע על הפשיעה משמע דס"ל דחייב ומשני אפי' תימא כו' ובזה כשמלקה תמיהת הרב מהרש"ך ז"ל יע"ש ומה שראוי לתמוה על דברי הירושלמי דקאמר דר"י בר חנינא כאבא שאול כו' ולפי מאי דמוקמי' התם בפ' שור שנגח אליבא דר"י ב"ח דקאמר מעליית אפוטרופוס

וחוזרין

מחזרין וכפרעין מן היתומים לכי גדלי כו' א"כ לא מצי סבר כאבא שאול דאי משום דס"ל דחייב בפשיעה הא ר"י בר חנינ' לא ס"ל הכי אלא דפטור ואינו חייב כי אם עד שיגדלו והשת' לא ס"ל המקשה דיש לחלק בין אפוטרופוס דנזיקין להלואה דמתני' דמיכהו כו' ואפש' דהוה ס"ל דודאי יש לחלק אבל לא כמו שחולק המתרץ אלא ס"ל דמאן דקאמר הכא דאפילו להלות ליתומים לא ילוו הוא משום דס"ל דאפוטרופוס דעלמא יש לו הנאה · דס"ל אם מהימן איכו משלם על פשיעתו ומשום דמיימנע והכא נמי משום דמימנע לא ילוה דכך היא תשלומין גמורים לאפוטרופוס שיש לו הנאה כהלואה לאפוטר' שאין לו הנאה כו' ומ"ד דיפרע מן האפוטרופוס ויחזור ויפרע כו' הוא משום דס"ל דבעלמא אפוטרופוס דאית ליה הנאה יפרע על פשיעתו ומשו"ה ילוה זה האפוטרופוס דאין לו הנאה כו' וא"כ מצי סבר ר"י ב"ח כאבא שאול ומשני דראוי לחלק חילוק גמור וסברי כב"ע אחר זה ראיתי הירושלמי ובסברת ר"י ב"ח לא מייתי אלא משלמי מן האפוטרופוס ולא קאמר ויחזור ויפרע כתלמודא דידן דמשמע דלא ס"ל הכי והשתא לא קשיא מידי כו' ולענין החילוק לבד דיש בין אפוטרופוס דנזיקין לאפוטרופוס דעלמא הוא מה שהביאו התוס' ראיה מדבריהם :

ד"ה מי אמר לי מהאי רמי מהאי לא תירמי וא"ת כו' תימה דמהכא משמע דאם הוי קפידא ראוי שיתחייב הסרסור וליכא למימר דטעה הסרסור וקסבר דלא הוי קפיד' ולהכי פטור אלא כיון דמן הדין הוי קפידא ראוי שיתחייב ולפי מה שתירצו התוס' דלא הוי קפידא משום דהוי חד מינא ובמקום א' קשה אמאי פטור הנפקד כיון דהוה ליה לפרש מהאי רמי ומהאי לא תירמי דבלאו הכי לא הוי קפידא ואין לומר דלפי תירוץ התוספות דחילקו דהתם הוי תרי מינא והכא חד לאו למימרא דמן הדין הוי קפידא אלא דספיקא הוי ומשו"ה פטורים בין הב"ה בין הסרסרא ולא דמי להתם דליכא לספוקי משום דהוו תרי מינא כו' דכפי' קאמרי התוספות בפ' התקבל דמהכא משמע דלא הוי קפידא כו' יע"ש וי"ל דהסרסרא כיון דשינה מ"מ הבעל הבית מהאי, נמי אי הוי קפידא ראוי שיתחייב ודאי אבל הבעל הבית אף דנימא דלא הוי קפידא אין ראוי שיתחייב משום דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה דישנה הסרסור ממה שאמר לו הב"ה ומשו"ה פטור :

בדלא שהה כו' ק"ק דלמה לא הביא הרמב"ם ז"ל האי דינא דשהה וכמו שהביאו הטור בהלכותיו יע"ש ושמא משום דהוי פשיטא ליה לתלמוד' דהא חזינן דפריך ואי דשהה שיעור לאתויי כו' גלי אדעתיה דניחא ליה כו' וכיון דהוי דבר פשוט לא הוצרך לכותבו כו' ובסוף דין זה כתב הרמב"ם ובין כך ובין כך חייב השומר לישבע שכך אירע לו כו' והקשה הר"ב לחם משנה ז"ל דלמה לא כתב דגם השמש חייב לישבע כדהשליך אל השכר מידת הכשות אשר לקח ולא גנב לעצמו כלום דהא חזינן דבההוא עובדא דלעיל נשבע השומר ואמאי והכא נמי אמאי לא ישבע כיון דלדעת הרמב"ם השלוחין חייבים בשבועת השומרים כמ"ש בפ"ב דשלוחין ע"ש כו' וי"ל דלא דמי להתם דטעמא דחייב לישבע לבעלים משום דהבעלים תובעים לשומר והשומר תובע מאמו וכמ"ש התוס' גבי האי עובדא דספסרא דאם הבקרה פשע חייב דהספסר' יתבע מן היתומים והיתומים יחזרו על הבקרא כו' ואם כן גבי עובדא דאשלימכהו לאימה והוי שומר שמסר לשומר ודאי משו"ה חייב לבעלים לישבע אבל הכא לדברי הבעל הבית לא היה שלוחו בדבר זה ולפיכך לא יכול המפקי' להשביע לשמש על יד הנפקד משום דלא היה שלוחו וע"י עצמו נ"כ ודאי שאינו יכול להשביעו דלא היה שלוחו כלל :

בעי רב מרי קשר משונה מהו מאי תיקו כו' כתב הרמב"ם המפקיד מעות אצל חנוני כו' או קשורין קשר משונה הרי זה לא ישתמש לפיכך אם אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן כו' אין להקשות דדרכו בכל המקומות כשיש תיקו דממונא הוא פוסק דאם תפס לא מפקינן כמ"ש ה"ה בפ"א דה' נזקי ממון יע"ש שאני הכא כיון דמחוורת ספק אמרו שאין ראוי להשתמש ודאי שאין ראוי שיתחייב על זה בגנבה ואבדה כלל כיון דלא הוי ש"ש עלייהו וק"ל :

ואיידי

ואיידי דתנא רישא הוציא תנא סיפא כו' אין להקשות כיון דברישא לא אשמועינן ב"כ קידושא כי נקט הוציא ובסיפא כי לא נקט הוציא אשמועינן רבותא דאע"ג דלא הוציא חייב משום דהוי כגוזל ומשו"ה מעל ופרא קא חזינן דפליגי רב הונא ורב נחמן א"א אורחיה דתנא למינק' קידושא ולמתני סיפא אגב רישא ולא למינקט קידושא בסיפא ורישא אגב סיפא:

ד"ה מאי איריא הוציא כו' אין להקשות דאמאי לא הקשה לרב נחמן כמי דסבר דהוי ש"ש משום דמותר להשתמש ואע"ג דמותר להשתמש לא מעל אי כתן לספר משום דלא הוי שואל אלא ש"ש ומ"מ קשה דמה הועילו חכמים בת"ש דמעות אינן קונות דהרי יאמר לו נשרפו מעותיך והוי אונס כמ"ש בגמרא דנפלה דליקה באונס וכיון דהוי ש"ש פטור מן האונס ואין לומר דשהא לא ס"ל רב נחמן כר"י דנפי' אמר וכן אמר רב נחמן דבר תורה מעות קונות · דודאי אי אמרי' דהוי ש"ש לא קשה מידי דיפה תיקנו דמעות אינן קונות כי היכי ליטרח ויציל ולא מצי למימר נשרפו מעותיך דאי יכול להציל ע"י עצמו או אחרים בשכר ולא הציל בדליקה חייב וכדכתב הרב בית יוסף סי' ש"ג ז"ל וכ"ל שאם נפלה דליקה בעיר ונשרפו הכלים שהוא ש"ש עליה' אם יודע בבירור שנשרפו בשבע ופטו' והוא שלא היה יכול להציל לא ע"י עצמו ולא ע"י אחרי' בשכר שהיה נותן להם וכדאמר ה"ל לקדם ברועי' ומקלות כו' ע"כ ולהכי הקשו לרב הונא דוקא דאי אמור להשתמש הוי ש"ח על המעות ומה הועילו חכמים ומה ליפיהא ש"ח על החיטים או על המעות:

אי חסר מי איכא למ"ד והתנן כל הנגזלין משלמים כשעת הגזלה ק"ק דבסמוך אמר דמהאי מתניתין נופה משמע דמשלם כשעת הוצאה מן העולם והיינו כשעת הגזלה כדאמר ההיא שעתא דקא שתיה לה או דקא תבר קא גזל מיניה ותנן כל הנגזלין כו' וי"ל דלא אמר הכי אלא אי אייקר כדי דלישלם כי השתא אבל לא כי אוזיל כי היכי דלא לישלם כשעת גזלה דהויא שויא יותר דהא אי איתבר ממילה כי אוזיל משעת גזלה ודאי משלם כשעת הגזלה דהויא שעתא הוא דמחייבינן ליה וא"כ אין סברא דכי תברא איהו דלישלם כי השתא דהוי גוזל דא"כ מכינו חוטא נשכר ויפוב זה כתבו הרא"ש ז"ל בפסקיו פ' מרובה אהך מימרא דרבה האי מאן דגזל חביתא כו' דמייתי לתם יע"ש:

מי איכא למ"ד והאנן תנן כל הנגזלים משלמים כשעת הגזילה כו' וק' דהא ר"מ דקאמ' במתני' כשעת התביעה ואנו לא ס"ל כהאי תנא וקאמרי' התו' לקמן דר"ע פליג אזול ויוקר וא"כ ב"ה נמי לא ס"ל כהאי מתני' וי"ל דשאני ר"ע דכ"ל מקרא דביום אשמתו כדאמר לקמן ולהכי לא ס"ל הכי אבל ב"ה ודאי דלא דריש האי קרא ולהכי פריך כיון דלא דריש הכי · א"כ היכי פליג אמתניתין דכל הנגזלים כו' וק"ל:

(פרק הזהב)

הנחושת קונה את הכסף כו' פי' רש"י ז"ל קונה את הכסף דינרי כסף או כל מטבע כסף כו' י"ל למה לא כתב כן בנקנית הזהב שקונה את הכסף עוד כתב מי שטבעו חשוב לטבוע הוי מעות כו' ומי שאין טבעו חשוב וחריף הוי כפירות כו' וק' דבגמ' אמרי' דבוקנותו דר' דתני הזהב קונה את הכסף כספא דחריף הוי טבעא דהבא דלא חריף הוי פירא כו' הרי דלא סבר דמשום דחשוב הוי טבעא אלא משום חריפות והיכי קאמר רש"י מי שטבעו חשוב כו' דמשמע דבחשיבות תליא מילתא וי"ל דכונת רש"י מתחילה להשמיענו דמ"ש דהנחושת קונה את הכסף לא מיבעיא המטבע שהוא חריף מאד דודאי מן הראוי שיקנה אלא אפי' שאר כל מיני מטבעות דלא חריפי טובא עכ"ז הוו טבעא ונחושת פירא והשמיענו זה בחלוקת הנחושת קונה כו' ולא בחלוק' הזהב לאשמועינן דאפי' דנחושת דהוי חריף טפי מהזהב כדאמר לקמן עם כל זה הוי פירא לגבי כספא וכ"ש זהב שאינו כ"כ חריף דודאי דהוי פירא לגבי כל מטבע כסף ונתן טעם למה כל מטבע כסף הוי טבעא לגבי נחושת אע"ג דאיכא אתרא דמסגו פריטי כדאמר לקמן ואמר מי שטבעו חשוב לטבוע שלהיות הכסף חשוב יותר מהנחושת להכי מסגו בכל אתר ואתר ולא הוי כנחוש' דאיכא אתרא דמסגו פריטי ואיכא אתרא דלא מסגו וכלל טעמא דאמר לקמן כיון דאיכא דוכתא דלא מסגו

הוי

הוי פירא ופי' טעם הדברים דכיון דהכסף הוא מטבע חשוב להכי מקני בכל המקומות אבל הנחושת איכא דוכתא דלא מקנו פריטי ולהכי הוי פירא לגבי כספא:

ד"ה הנחושת קונה את הכסף האי איצטריך כו' הוצרכו להביא זה לומר דכיון דבגמרא פי' דכול' תנא דמתני' לאשמועינן הכי בכי בדרך זו אף זו א"כ מאי אשמועינן במעות הרעות אחר שכבר השמיענו דין הנחושת דאף דאיכא אתרא דמקנו פריטי עכ"ז הוי פירא לגבי כספא כ"ש מעות הרעות ומעתה אין לתרץ דמתניתין זו ואין צריך לומר זו קתני דהא אוקימוה למתני' דזו אף זו קתני גם הוצרך להביא זה לפי תירוצם דקא מפרשי כולהו בבי דמתניתין בזו אף זו ולא תקשי דליאשמועינן בתרייתא וכ"ש קמייתא כי היכי דלא פריך בגמרא ליתני הנחושת קונה כו' וכ"ש הזהב כו' ואין להקשות דמאי מקשה אמאי איצטריך למיתני מעות הרעות כו' דאימא דצריכה דאילו הוה קתני הנחושת קונה את הכסף כו' הוה אמינא דוקא נחושת לגבי כסף דהוי הכסף חריף וחשוב לגבי נחושת משום הכי הוי טבעא לגבי נחושת אבל מעות הרעות לגבי מעות היפות כו' דכולהו הוו של כסף או של נחושת וא"כ לא הוי חשוב מעות היפות ממעו' הרעו' כו' אלא הוו חריפי וה"א דמשום חריף לבד לא הוי טבעא קמ"ל דהא כבר השמיענו תנא דמתני' דבחריפות תליא מלתא דהא קתני הזהב קונה את הכסף ואע"ג דהוי חשוב הזהב הוי פירא לגבי כספא משום דהכסף הוי חריף מהזהב וא"כ למה הוצרך למתני מעות הרעות כו' כיון דבחריפות תליא מלתא וק"ל ועיין בשיטת תורת חיים שרצה לתרץ לקושת התוספות במה שהקשינו לעיל ומה שכתבנו בישוב דבריהתו הוא נכון וברור ע"ש ותו דכל המטלטלין כו' מוקי לה בגמרא חד פסלתו מלכות כו' אין להקשות דכבר אוקימוה למתניתין דלא זו אף זו קתני א"כ מאי פריך דתפשת דכל המטלטלין נפקא לן במכ"ש די"ל דהכי פי' דמייתי ראיה ממאי דאמר בגמרא חד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה ויהבינן בגמרא צריכות למה לי למיתני פסלתו מלכות ומדינה כדאמ' התם יע"ש ואי אמרת דמאי דאמר מעות הרעות היינו מעות שנפסלו אמאי דחקינן בגמרא לאוקומי חד פסלתו מלכות כו' לוקמא דפסולין ולא מקנו כלל ואיצטריך למיתני רישא במעות הרעו' דהיינו שנפסלו דהוי פירא לגבי כספא ובתר הכי אשמועינן דלא מיבעיא לגבי כספא דהוי פירא אלא אפי' לגבי כפסיה דהיינו מעות הרעות לגבי מעות הרעות דהוי פירא ולהכי מקנו זה לזה אלא ודאי מדלא מוקמי' הכי לפי' דמתני' משמע דס"ל דמעות הרעות לאו היינו שנפסלו ד איהוי הכי פשיטא דהוי פירא דאפי' פסלתו מלכות עם מעות אחרות דפסלתו מלכות הוי פשיטא דמקנו זה לזה ולהכי הוצרך למימר חד דפסלתו מלכו' וחד דפסלתו מדינה א"כ כ"ש אם הם פסולים ולא מקנו כלל וא"כ אנו מוכרחים לומר דמ"ש מעות הרעות היינו שיוצאות קצת ולהכי מייתו התו' מ"ש בגמרא חד פסלתו כו' דאל"כ אמאי הוצרך למימר אלא מאי דמוקי בגמ' דהאי מטלטלין היינו מעות ולמה ליה למימר חד פסלתו כו' ולפי מ"ש ניחא:

ד"ה אסימון כו' וא"ת מה בין אסימון למעות הניתנות בבית המרחץ כו' אין לומר דמעו' הניתנות בבית המרחץ כו' היינו מעות הרעות כו' וגרעי טפי מאסימון דהא חזינן דמתחילה תני מתני' מעות הרעות ובתר הכי אסימון דמשמע דאסימון הוי יות' טבעא ממעות הרעות ולפיכך מחללין על אסימון ולא על מעות הרעות כו' דהא תנינן במתניתין מטלטלין קונים את המטבע כו' ופי' התוס' דמטבע היינו אסימון ומעות הרעות דכולהו הוי מטבע לגבי מטלטלין ודוקא לגבי כספא הוי פירא וא"כ קשה אמאי לגבי חילול בפירות מעשר שני הוי מעות הרעות פירא דהרי לגבי מטלטלין אמרי' במתני' דהוי טבעא אלא ודאי דמעות הניתנות לאו היינו מעות הרעות דלגבי פירות מעשר ב' ודאי דהוי שוה לאסימון ולהכי מקשה מה בין אסימון למעו' הניתנות בב"ה גם אין לומר דמעות הניתנות היינו אסימון בלי צורה ואסימון שיש בו צורה מחללין דכבר כתבו התוס' לרש"י ז"ל דאסימון הוא בין שאין עליו צורה בין שיש בו צורה שאינה חשובה וכיון דהכל הוי דבר אחד א"כ מאי חילוקים:

ד"ה הכלל כל המטלטלין קונים זה את זה כו' פי' רש"י בין בינורת חליפין כו' בין בתורת דמים כו'

הוצרך

הוצרך רש"י לפרש כל זה דקשה על מתני' דמאי קאמר וזה הכלל כל המטלטלין קונין כו' והא עד השתא לא מיירי מתני' מהאי כלל דהיינו קנין חליפין דעד השתא לא מיירי כי אם בקנין משיכה דבמשיכת המטלטלין נקנה הכסף דהיינו בתורת חיוב כדאמר לקמן בגמרא וא"כ מאי וזה הכלל כו' דקאמר דעדיין לא קתני פרטים מזה הכלל כדי שיאמר אח"כ וזה הכלל להכי פי' רש"י דמיירי בין בתורת חליפין בין בתורת דמים והיינו מאי דמיירי לעיל בדין דמים בתורת חיוב:

ד"ה א' משמונה באיסר האיטלקי וא"ת דהכא משמע דאיסר הוי טבעא כו' משמעות לשון התוס' משמע דבהא תליא מלתא דאי הוי מידי דאוקי' וזיל הוי פירא ואי הוי מידי דקיץ הוי טבעא וקשה דלפי מה שתירצו התוס' דפרוטה הוי מידי דקיץ ואיסר שהוא של כסף הוא מידי דאוקיר וזיל כמו שהוכיחו מסוגייא דקידושין א"כ למה אמר במתניתין הנחושת קונה את הכסף והא פרוטה דהוי של נחושת כמ"ש רש"י במתני' קמייתא דקידושין הוי טבעא דהוי מידי דקיץ ואיסר דהוי של כסף הוי פירא וא"כ אמאי אמר הנחושת קונה כו' ואין לומר דדוקא לענין רבית אמרי דמאי דקיץ הוי טבע' ומאי דאוקיר וזל הוי פירא אבל לגבי מקח וממכר לענין קניית מטבעות הכל תלוי בחשיבות כדאמר לעיל בילדותיה דרבי דהא מדרבי חייא דקאמר לגבי ריבית דהוי דהכא טבעא נפקא לן גבי קניית המטבעות כדאמר' ואף ר' חייא כו' וכן כמו בהאי ברייתא קאמר רבא האי תנא סבר כו' דמשמע דס"ל ג"כ לענין מטבעות זה עם זה וא"כ דהכל תלוי להיות מטבע או פירא במידי דקיץ א"כ אמאי קונה הנחושת את הכסף וי"ל דהכל תלוי בחשיבות כדאמר לעיל בילדותיה דרבי סבר דהכא דחשיבא כו' ומשו' האי טעמא קונה הנחושת את הכסף אלא דלענין קנית הכסף עם הזהב מספקא לן אי כילדותיה דר' אמר דהכסף קונה כו' וטעמא משום חשיבות או כזקנותיה דהזהב קונה את הכסף וטעמא משום חריפות ובהכי מייתי ראיה דר' חייא סבר כילדותיה דר' והברייתא כן ומשום דסבר דהזהב קיץ כו' משמע דס"ל דלא אזלינן בתר חריפות אלא בתר חשיבות וכן הברייתא רבא מתנא דברייתא אבל לענין קניית הנחושת את הכסף דלעולם הוי נחושת פירא והכסף טבעא בין לילדותיה דר' דהטעם משום חשיבות בין לזקנותיה דהטעם משום חריפות התם בין יהיה קיץ הנחושת בין יהיה אוקיר וזלי לעולם הוי פירא לגבי כספא מהטעמים הנזכרים אלא דהתוס' מעיקרא רצו להוכיח מפשטא דברייתא דאמר דהאיסר הוי קיץ ודמיא לזהב כו' ובתר הכי הוכיחו מהתם דלא אמר דקיץ כי אם הזהב ומ"מ לענין קניית הנחושת את הכסף הדין דין אחת מהטעמים שהזכרנו:

ד"ה למקח וממכר פי' רש"י לכן כר' שאם מכר לו חפץ בכ"ד איסרין כו' לרבותא נקט אם מכר לו חפץ בכ"ד איסרין ולא קאמר אי מכר דינר של כסף בכ"ד איסרין וא"כ היה ל"ב איסרין בדינר דקתם ודאי כיון דדינר נתן לו אם לא יתן לו הל"ב איסרין דשוו עתה יתן לו הדינר דהא כיון דדינר של כסף לא אוקיר דבמקומו עומד דעתה שוה ג"כ כ"ה דינרי כסף א' דינר של זהב וא"כ המעות הם שהוזלו ודאי שיתן לו ל"ב איסרין או הדינר דהא חזינן לר' חייא דקאמ' זיל שלים טבין ותקלין הכא נמי כיון דדינר של כסף לא אוקיר אלא המעות הוזלו ודאי שחייב ליתן או ל"ב איסרין או דינר של כסף שלקח ממנו ולא איצטריכו התוס' לאשמועינן כי אם כשמכר החפץ שכיון שהיה לו להתנות א' דינר של כסף ולא התנה כי אם שיתן כד' איסרין דה"א דהשתא דזוילי איסרין יתן לו כד' איסרין וכדאתני קמ"ל שיתן לו ל"ב או דינר כסף דאיסרין של אותו זמן קאמר והשתא זוילי ומשו"ה חייב ל"ב איסרין וק"ל ועיין בלחם אבירים:

מיד"י דהוה אכסף לבית הלל כו' לגבי טבעא פירא הוי כו' פירש"י כדקתני סלעין אלמא תחלת הפירות כחללו על הכסף כו' הקשה מהרש"ל למה צריך מברייתא הא בהדיא כתיב וצרת הכסף בידך וא"כ נראה לע"ד לומר דרש"י דייק בגמ' מידי דהוה אכסף לב"ה ויליף מינה זהב כמו לב"ש כו' ואי אמרת דמ"ש בגמ' מידי דהוה אכסף לב"ה הוא ממאי דקאמר קרא וצרת הכסף היכי יליף מיניה זהב לב"ש שאני התם בכסף דגלי קרא אבל זהב לא מחללינן עליה אלא ודאי מדיליף לה בגמ' משמע דס"ל דכסף

דקרא

דקרא ר"ל טבעא וכדכתב רש"י בסמוך טבעא אפירא לא מחללינן דהא' אמר ולדת הכסף כו' משמע דהאי קאמר קרא כסף ר"ל טבעא ולהכי קא דייק לה רש"י מדלא' לה בברייתא וכיון דאין הכרח מקרא דכתיב כסף אלא מסברא דכפשיה קאמ' הכי ב"ה בברייתא ומ"ט קאמר הכי אלא ודאי דטעמא משום דאע"ג דכספא לגבי פירא הוי לגבי פירא טבעא הוי והכ נמי לב"ש כו' ובעל לחם אבירים ז"ל כתב על זה שאמר מידי דהוא כו' ק"ל דשאני כסף דלגבי כפשיה טבעא כו' מה שאין כן זהב דלגבי כפשיה פירא הוי ע"כ ולא ידעתי זו מניין. לו דאי אמרי' לקמן בסמוך דבדינר זהב לגבי כפשיה דהוי פירא ומש"ה אסור ללות הוא למ"ד דכפירות על דינרין מחלוקת ובש"ס לקמן כפי' אבל למ"ד ב"ד מחללין בפירות על דינרין אין ספק דלגבי כפשיה טבעא הוי ויותר ללות ואפי' לפי המסקנ' דמ"ד מחללין כבר לה דאסור ללות דינר זהב כו' דינר כסף לבית הלל כמי אסור ללות וכדקאמרי התוספות לקמן כו' באופן דאין חילוק כלל בין זהב לב"ש ובין כסף לב"ה וכל זה הוא פשוט וברור:

לגבי כפשה מי איכא למ"ד לאו טבעא הוייכו' דהא לא מצינו לב"ה ולילדותיה דר' דקאמר דכסף פירא הוי אלא גבי דהבא אבל לגבי כפשיה לא קאמרי וא"כ ודאי דכ"ע סברי טבעא הוי ועוד ממתני' איכא למידק הכי דאפי' לילדותיה דר' דס"ל דכספא פירא הוי קתני סיפא דמתני' הנחושת קונה את הכסף דמשמע דא"א לקנות הכסף כי אם בנחושת ואי אמרת דאפי' לגביה כפשיה הוי פירא אמאי נקט הנחושת קונה את הכסף ליאשמועינן אפי' הכסף קונה את הכסף אלא ודאי דלגבי כפשיה הוי טבעא ולא משכחת לה דהוי פירא לגבי כסף כי אם הנחושת ואין להקשות דכיחא דלעולם בדינר כסף כו' וכ"ת, מי איכא למ"ד לגבי כפשיה איחא דהא אשמועינן ר"י לב"ה דלאו דוקא לגבי דהבא הוי פירא הכסף אלא אפי' לגבי כפשיה דהא קא הויכן לאו דבעי לאוקומי דהוי בדינר זהב ולב"ש ור"י הוא דאמ' אין מחללין כו' ב"ש לא קאמר לה אלא ר"י אליבא דב"ש הכא כמי כיחא דקאמר ר"י אליבא דב"ה דבשלמא התם דככר אשמועינן ר"י בפלונתייהו דקא סברי ב"ש דאפי' לגבי פירא הוי דהכא פירא מש"ה קאמר ר"י דיכא דכפשיה לגבי הלואה דלא קמיירי עלה ב"ש וב"ה קאמר דלסברת ב"ש לפי טעמיה קאסברי דאסור אבל אם דינר כעף קאמר וקא, לב"ה אמאי לא אשמועינן מתחילה סברת ב"ה וא"כ דיכא דכפשיה לגבי הלואה:

ד"ה ושאני הלואה כו' וא"ת והיכי מוכח בסמוך הגמ' מסתברא דר"יהוא דאמר מחללין כו' ואין לדחות דמ"ש ה"כ מסתברא קאי למ"ש שאני הלואה דהכי קאמר אעפ"י שאמרו כו' הרי בפי' דשאני הלואה כו' דקשיא לוה תרתי חדא דמדקאמר לבסוף שמע מינה משמע דלא כאמר בפי' דיש חילוק בין הלואה לחילול והרי בפי' איתמר אעפ"י שאמרו אסור ללות כו' אבל מחללין כו' אבל אי אמרת דקאי למ"ש דר"יהוא דאמר במתניתין עלה דב"ש מחללין ניחא דלא כאמר ממש בפי' בהאי מימרא דככר אפשר דלבית הלל קאמר אבל מחללין מעשר שני כו' ואדינר כסף אלא דקאת ההכרח שהכריחו התוספות אנו מוכרחין לומר דלבית שמאי קאמר ולוה אמר ש"מ ועוד דמדקאמר עלה דה"כ מסתברא כו' ש"מ משמע דמ"ש ה"כ מסתברא הוא דר"יהוא דאמר מחללין ועלה קאמר ש"מ דכך היא אורחיה דתלמודא כשבא להוכיח איזו דין ממימרא או מברייתא ואין עלה שום דחיה קאמר עלה ש"מ ואם כן ניחא דקאמר על מה שרצו להוכיח דר"יהוא דאמר מחללין קאמר ש"מ דהוי מסקנא דתלמודא הכי אלא אי אמרת דמה שרצו להוכיח מהתם לא הוי אלא דיש דין חילוק בין הלואה לחילול ואם כן יש לדחות דר"י אפשר דקאמר מחללין מאי ש"מ דקאמר עלה כיון דאיכו אלא דחיה ואין לומר דכיון דאמר אף על פי שאמר מחללין כו' אם כן כולל קאמר בין לבית שמאי בין לבית הלל ואפילו תאמר דלב"ה קאמר מינה כשמע לב"ש לגבי זהב דודאי כיון דאפשר לומר דלבית הלל דוקא קאמר מהיכי תיתי לן לומר דכולל וכיון דאמר דלב"ה דוקא קאמר ועתה אין להוכיח דה"ה זהב לב"ש דאי אמר' דר"י אמר אין מחללין ודאי דלא ס"ל מידי דהוה אכסף לבית הלל· ובזה נתישב מה שהקשה הרב מהר"ם בן ח"א דף פ"ב:

דהשתא לב"ש לגבי פריטי מתחללין לגבי דהבא מיבעיא כו' אין להקשות דא"כ דלא ידעינא תירוצא דאלו פרטי באתרא דסניין כו' אם כן אמאי לא קשיא ליה אמתניתין כמו שהקשו בגמרא לעיל השתא לגבי דהבא דחשיב מיניה אחרת טבעא הוי לגבי כספא כו' דודאי ידע לה אי תירוצא אלא דהנה ס"ל דדוקא לגבי מקח וממכר כיון דהפרוטות סניין טפי מדיכרים להכי אשמועינן מתני' דכספא הוי טבעא לגבי דהבא ובתר הכי אשמועינן דלאו דוקא לגבי דהבא אלא אפילו לגבי פרוטה דסניין טפי הוי טבעא אבל הכא דהוי לגבי חילול ומן הראוי שיתחללו על מה שהוא יותר קל מפני משאוי הדרך וכיון דלגבי פריטי אף על גב דלעניין מקח וממכר הוי פירא לגבי כסף מכל מקום לגבי פירא חשיבי טבעא אף על גב דלא סניין ככסף והכסף דהוא יותר קל אף על גב דלא סנייא כפרוטות מכל מקום לגבי חילול ראוי שיתחלל דמעיקר החילול שאנו מחללין הפירות על הסלעין הוא מפני משאוי הדרך וא"כ כיון שהכל תלוי במה שהוא יותר קל ראוי שיתחלל על הזהב יותר ממה שיתחלל על פרוטות ולהכי פריך השתא לב"ש לגבי פריטי מתחללין כו' ומשני דלענין חילול כמי תליא במאי דהוי טבעא יותר והיינו דקאמר שאני פריטי כו':

ד"ה בכל הסלע מעות כו' לכך נראה דב"ש דוקא בכל הסלע כו' ולפי' זה צריך ליישב הכי ומומירים ב"ש ומקילים ב"ה נמ"ט דב"ש דחשו להפסד המעשר כאן ולא להפסד שם וב"ה להפך לכן נראה דב"ש הם מחמירים ולא חשו לטורח המחלל המעשר שצריך לטרוח שאפשר שלא ימצא בכל הסלע מעות וצריך לטרוח על זה כדי שלא יפסיד המעשר וחשו להפסד שיש כאן שהוא בעין אבל ההפסד שיש שם אינו בעין ואפשר שלא יפסיד ולא חשו לזה ההפסד אף על פי שיש טורח על ב"ה שצריך לחלל בכל הסלע מעות וב"ה הקילו דחשו לטורח הב"ה ולזה אמר שאין צריך בכל הסלע מעות אלא שיחליף מכיון אינו שימצא כיון שאפשר גם כן שיהיה לו הפסד אם יחליף הכל בבת אחת:

לישנא אחרינא אמרי לה כו' דב"ש סברי הכסף כסף ראשון ולא כסף שני כו' אין להקשות דלפי הנראה מלשון רש"י דמה"א דהכסף דריש ב"ש כסף ראשון כו' וב"ה מדכתיב כסף יתיר' דריש כסף שני כו' וקשה לב"ה דלמה לי כסף יתירא דליפתוק מהה"א וליתא כסף לבד וה"א כסף שני דהא אפילו לב"ש אם לא כתיבא ה"א דהכסף אלא כסף לבד לא הוה דריש כסף ראשון כו' ולב"ש נמי מאי דריש מההוא כסף יתירא דדריש לה ב"ה לכסף שני כו' דכך היא פשטא דשמעתתא דקרא קאמר ונתתה בכסף וצרת הכסף כו' וב"ש קאמר אי הוה קאמר קרא ונתתה בכסף וצרת והלכת ולא הוה קאמר כסף פעם שנית הוה אמינא דלא קפיד קרא אלא שיהא חילול על כסף ואף שיתחלל על כסף פעמים רבות להכי קאמר וצרת הכסף והלכת כו' ללמדך שצריך שיהא הכסף שאתה מחלל הוא צרור הכסף עצמו שתוליך אל המקום כו' ולב"ה כסף יתירא וכה"א הידיעה ללמדך כל זה ואילו לא קאמר הכי לא הוה דריש כסף א' וכיו"ב וב"ה סבר דאילו הוה קאמר כסף פעם אחת הוה אמינא כסף ראשון ולא כסף שני השתא דכתיב כסף שני פעמים ודאי אתא לרבויי כסף שני ואע"ג דכתיב הכסף בה"א יתירא לאו למימרא דהיינו הכסף הראשון דאם כן למה לי תיבת כסף מיותרת דאי הוה כתוב כסף פעם אחת הוה דריש לה הכי כמו כסף ראשון אלא ודאי מדכתב כסף יתירא לרבויי ואע"ג דכתיבא ה"א יתירא לא קשיא מידי דכך היא דרכה של תורה דכיון דהוזכ' תיבת כסף מתחלה הזכיר תיבת כסף שנית בה"א הידיעה:

(דף מ"ח ע"ב)

אמר רב מעות הניתנות כבי' לבית המרחץ כו' יש מקשים נגד כללם מעיני רב הא דתנא ושוין שאין מחללין על מעו' הניתנו' כבי' לב"ה וי"ל דרב ידע לה והיה מתרץ כתרי אסימון איכא ואסימון דמתניתין היינו מעות הניתנות כו' ואסימון דבריתא הוא יותר חשוב והמקשה הוא מקשה דעכ"ו הנה קשה לרב הא דתנא במתני' תניכן כל המטלטלין קונים את המטבע ופי' התוס' במתני' וכל המטבעו' שנזכרו במתני' הם מטבע בערך פירא ומטלטלין וא"כ קשה אמאי קאמר ושוין על מעות הניתנו' כו' דאין מחללין כו' והא לגבי פירא טבעא הוי ואמאי אין מתחללין וא"כ הוי הפך ומתני' ורב הוה מתרץ להא כמי דשאני

אילו דבעינן דפרשיה לו נודה כדר"ע לקנין והמקשה לא הוה ידע להא ברייתא והמתרץ ניחא ליה לתרוצי הא תירוץ דר' יוחנן משום כל הכי · דהיקי דקיימי לרב ורב ניחא ליה לתרץ הכי וברייתא דקתני אין מחללין על אסימון ולא על מעות כו' דפרושי קא מפרש כו' כדאמ' בגמ' משום דהוי דוחק לדידיה לומר דהאי תנא קתני זו ואין צריך לומר זו דלבתר דקתני אסימון דהוי פלוגתא במעינן דיכא דמעות הניתנות דכ"ע מודו כדקתני ומוין במעות כו':

(דף נ"א ע"ב)

רבא אמר ל"ק כאן במפרש דתניא כל"א בסתם אבל במפרש מוכר שאמר ללוקח כו' הריב"ס פי' ג' דמכירה והריב"ה סי' רכ"ז פסקו כרב · וכהאי שינויא דרבא דחילק בין סתם למפרש וקשה דגבי שביעית הריב"ה בסי' ס"ז והרמב"ם פ"ט דשמיטה פסקו כאומר ע"מ שלא תשמטנו בשביעית דתנאו קיים כשמואל בפ' קמא דמכות ואיך פסקו הכא גבי הונאה דבסתם אין תנאו קיים והר"ב מאירת עינים בסי' רכ"ז תירץ לזה דהתם גבי שביעית ידע דמחיל אבל בהונאה דלא ידע דמחיל משו"ה אין תנאו קיים ע"כ וק' דבגמ' פ"ק דמכות השוו ענין שלא תשמטנו כו' להונאה וכתבו התו' בסמוך ד"ה אבל הכא מי יימר כו' והתם במכו' הטעם דשמא אפשר דיפרע קודם שביעי' וא"כ הוא שוה להונאה ג"כ דבסתם דבהונאה לא ידע דמחיל גם בשביעית שייך האי טעמא אחר כך ראיתי להרב בעל לחם משנה פי"ג דמכירה הניח זאת הקושיא בצ"ע יע"ש:

ד"ה כל"א בסתם כו' תימה דהא לא פליגי אם · מותר לעשות כן אלא אי חייב להחזיר הונאה כו' והלכה כשמואל בדיני כו' משמע דאע"ג דנפקא לן לענין איסורא כיון דלענין ממונא מתנייא פסקינן כשמואל דהלכה כוותיה בדיני וק' דהתוס' כתבו בפ' שבועת הדיינים דף מ"ג ד"ה מתני' בדברים כו' בסוף הדיבור וז"ל ומדשמואל אין ראיה דאע"ג דלענין ממונא מיתמר והלכתא כוותיה בדיני ההיא דערבון לענין איסור מתמר כו' וכתב על זה הרב מוהריב"ל ח"ג סי' כ"ח יראה מדבריו כו' עד אבל כיון דההיא דערבון לענין איסורא איתמר הוה ליה כאילו הוו פליגי רב ושמואל בההיא בתרתי בממונא ובאיסורא דכה"ג כדכתבינן דלא מהניא כללא ולא מידי ע"כ והא הכא נמי מצינו דלענין איסור מתמר כההיא דע"מ דלא תשמיטנו כו' ותלי' האי מלת' בההיא דהונא' ובמ"ש התם במכו' ואין לומ' דהת' לענין ממונ' איתמר דהיינו אי חייב לפרוע הלוה אולא דהא כתב הרא"ש על מ"ש בגמ' בפ"ק דמכות המלוה את חבירו לי' שנים כו' דאיכא תרתי איכא דאמרי חד אמר שביעית משמטתו וחד אמר אין משמטתו כו' כתב על זה כיון דאיסורא דרבנן היא ולקולא ואי אמרת דלענין ממונא איתמר אדרבה אמרי' ספקא דממונא קולא לנתבע וחומרא לתובע כמ"ש הרב"י יע"ש בסי' ס"ז וא"כ כיון דהאי פלוגתא דרב ושמואל בהונאה איתמר לענין ממונא ואיסורא לא מיהנייא כללא דהלכתא כרב באיסורי וכשמואל וכמ"ש וא"כ מאי פריך התוס' תימה דלא פליגי אלא אי חייב להחזיר כו' והלכתא כשמואל כו' והא כיון דלענין איסור נמי איתמר לא מיהנייא כללא כו' ושמא דהתוספות סברי דהתם נמי בשביעית נמי לענין ממונא איתמר אי חייב לפרוע הלוה ואע"ג דהרא"ש כתב דהתם לענין איסורא איתמר אפשר דפליג אתוס' כמו דפליג הכא לענין הונאה דהתוספות כתבו הכא דלגבי ממונא איתמר והרא"ש כתב בפסקיו דלענין איסורא איתמר כמ"ש בפי' וז"ל דהכא פליגי בלכתחילה אי מותר להתנות כן ולהפטר מהונאה כו' ומכאן ראיה למ"ש הרב"י בסי' ס"ז סעיף י"ג וא"ת הא בספיקא דממונא כו' עד מ"מ כיון דבעיקר' דדינא לא אתי לאיבעי אי מפקינן ממונא מהאי גברא אלא לענין איסורא איכא שביעית או לא לקולא נקטי' ע"כ דהא הכא קא חזינן גבי הונאה אע"ג דנפקא מינה לענין ממונא מ"מ כיון דלענין איסורא איתמר פסקינן כרב אע"ג דלענין ממונא פסקינן כשמואל התם נמי פסקינן לקולא כיון דלענין איסורא איתמר · וכן מצאתי אחר החיפוש דסובר הרא"ש בפירוש דאפלוגתא דרב ושמואל אם נחלקו לענין איסורא פסקינן כרב בתרוייהו ואם נחלקו לענין ממונא פסקינן כשמואל בתרוייהו ואע"ג דתלמודא משכה פלוגתייהו לענין ממונא בתר עיקר פלוגתייהו אזלינן דהוא בענין איסורא.

איבורא כ"כ הרא"ש בפסקיו בפ' שור שנגח ד' וה' על מ"ש בגמ' איתמר ראתה יום ט"ו בחודש זה ויום י"ו בחודש זה כו' דף ל"ו:

פרק איזהו נשך

אמר רבא ש"מ מינה תלת ש"מ דמעמידין מלוה על גבי פירות וש"מ הוא דיש לו כו' קשה דאמאי לא דקדק זה ממתני' דקתני ויין אין לו כו' דמשו"ה אסור הא יש לו מותר איברא דקידושא קמא והוא דמעמידין מלוה כו' ליכא למידק ממתני' דאיכא לדחויי דמתני' משום דקאתי ע"י מקח וממכר מתחילה אף שאח"כ בשבא לפסוק על היין הוא כבא לחוב כו' מ"מ כסבר ר' בא מתחילה בדרך מקח וממכר ומשו"ה מותר אבל אם מתחילה בא דרך הלואה כההיא דר' הושעיא הוה אמינא דאין מעמידין קמ"ל ר' הושעיא דמעמידין כו' אבל הא משמעותא דהיכא דיש לו דסבר אשמועינן ממתניתין נמי הוה דרבי ינאי איכא למידק ממתניתין דהא ממתני' משמע דמותר כשיש לו יין והיינו דר' ינאי מל"ה מל"ד והגם שלוה היה אפשר לדחות דמשום דאתא דר' הושעיא דייקינן תלתא וממתני' א"א למידק כי אם תרתי לפיכך קאמר מהא דר' הושעיא כו' אבל ק' למה לא הקשה המקשה איתיביה ממתני' והתם ליכא לדחויי כדתרין בגמרא בשמשך או שייחד קרן זווית כו' דהא מתני' איירי נמי לדעת רש"י אף בשאין לו חיטים וכמ"ש רש"י במתני' והכי משמע מדקתני לקח דמשמע בבא לפסוק בדמים ומיהו זה היה אפשר לתרץ דאע"ג דהוה מוקמי' לעיל מתניתין אפי' בשאין לו חיטין כו' מ"מ מחמת הקושיא דהוה פריך לרב הוה מוקמי' מתניתין כי לוקח כשיש לו חיטין ובשמשך ואי הוה קשה אמאי קתני לקח כו' וכמו שדקדקנו הוה מוקמי' מאי לקח בהלואתו כו' וגם על המקשה דפריך מברייתא ולא ממתני' יש לדחות דמשום דברייתא קתני בהדיא יש לו מותר וממתני' איכו אלא מחמת דיוקא משו"ה פריך מברייתא אלא דלכל הני הוו שינויי דחיקי ושנויי דחיקי לא משנינן ומעיקר' אין אנו צריכין לכל זה דהא ממתני' לא הוה אפשר לדקדק מינה ש"מ ולא לאותובי לרב והטעם דהא ממתני' גופה בלאו ברייתא דרבי הושעיא הוה קשה לן חדא מתרתי דאי ממתני' הוה ליה כבא בתורת מקח ומותר ק' אמאי כשאין לו יין כמ"ש לעיל בגמרא ואי כבא לחוב כו' ולא הוי כבא בתורת מקח כדמתרץ לעיל ק' אפי' יש לו נמי ומה גם למה שפי' הריטב"א שם הקושי' דפריך וכי אין לו יין כו' לדע' רש"י דהמקשה סובר דהלוקח קבל חיטין מן הלוה כו' וחזר ונטלם על היין כו' והוה ק' אמאי כשאין לו אפי' יש לו כו' וא"כ אדרבא היה ק' על מתניתין ואי כבא לחוב ק' מכח הברייתא דלעיל וא"כ היכי הוה פרכינן לרב וגם לא הוה אפשר למימר ש"מ ממתני' כו' ואפשר דהיינו דדייק רש"י במ"ש בד"ה וש"מ והוא שיש לו כו' ואוקימנא מתני' כר' הושעיא כו' ואגב זה נדקדק כל דבריו בזה דנראין מיותרו' במ"ש אבל פוסקים ע"י נתינת מעות כו' כל זה הוא מיותר כו' ופי' דבריו כך הם ראשונה הוקשה לו קושית הריטב"א והוא דאיך קעביד תרתי דחדא היא דמעמידין בדמים לו ותירץ רש"י לוה דהא קמ"ל דאי רבי הושעיא לא הוה קתני וכלם שיש לו ה"א דלא שני בין פוסק במעות לבא בחובו וכשם שבפוסק אשמועינן מתני' דכיון שיצא השער בין יש לו בין אין לו מותר כך אשמועינן הא' לוה תני רבי הושעיא דוקא שיש לו והיינו דקאמר רש"י אבל אין לו אין מעמידין כו' אבל בפוסקים כו' והיינו דאשמועינן רבי הושעיא דלא תימא דהוי דומיא דפוסקים כו' כדקתני במתני' יצא השער פוסקים אעפ"י שאין לוה כו' והדר ק' ליה דהא ממתניתין דילן דקתני יין אין לו כו' וכמו שכתבנו לעיל ותירץ דמוקמי' מתני' כדתני' ר' הושעיא כו' כלומר דאי ממתני' הוה ק' וכדפריך לעיל וכיון דאוקימנא למתני' כו' כמנא כי מדר' הושעיא נפקא לן המשמעות ולא ממתני':

ד"ה דאמר רבי ינאי מה ליתן כו' רבינו שמואל ר"ל דוקא יין כו' והרא"ש הכריע זה הפי' שהוא באמיתי וז"ל פי' רשב"ם עיקר דאי ס"ד דר' ינאי שרי למשקל דמי מכ"ל לגמ' דרב אסר למשקל

אף פירי דכריך לי מבריית' דלאו לא פליג עליה דר' ינאי אלא בזוזי אבל בפרי אחריני מודה דשרי כו' הילכך נראה דר' ינאי לא שרי אלא בפרי ובהא פליג רב ומשו"ה פריך כו' ע"כ ובספר גדולי תרומה הקשה חדא דאמאי לא הוכיח וקאמר' רבא ש"מ איתא לדר' ינאי כו' עוד הקשה דאם איתא דיש מקום להקשות למקשה מנ"ל דרב פליג אף אפירות כו' לא ידעתי איך נסתלק קושי זה דאכתי השתא נמי ק' מנ"ל דר' ינאי דוקא בפירות ולא בדמים כו' ועליה פליג רב ומשו"ה פריך דכיון דר"י אף בדמים קאמר ועליה פליג רב ובפירות מודה וליכא קושיא כו' ע"כ יש מי שרצה לתרץ דודאי דדייקינן דרב פליג בפירות משום דקא חזינן דרב עצמו תירץ הברייתא דמוקי לה בפוסק כו' משמע דידע בנפשיה דאפירו' פליג עליה דר' ינאי כו' ומשו"ה דייקינן דודאי מדפריך ס"ל דאפירות פליגי כו' דודאי דזאת הקושיא היא אמיתי מדקא חזינן לרב גופיה דמתרץ עלה ובהכי מתרץ למה לא הביא הרא"ש מהא דלעיל מדקאמ' רבא ש"מ כו' דניחא ליה לאתויי מרב גופיה ולא ממאי דהבין רבא בהאי פלוגתא דרב ור' ינאי כו':

אבל אין מכל זה תירוץ למה שהקשה על הרא"ש דמנ"ל למקש' דאפירו' דוקא פליגי דאי משום מאי דרב גופיה תירץ כו' אדרבא כיון דבין בדמי' בין בפירו' הוי פלוגתייהו ומשו"ה תירץ רב ברייתא אליביה ואין לומר דכיון דקא חזינן דודאי בפירות פליגי מדאקשיא לרב ברייתא אבל בדמים אין הכרח דפליגי וא"כ מנ"ל דפליגי דא"כ הוה ליה להרא"ש לאתויי האי ראיה ולהכריח מדר' ינאי גופיה ולומר מנ"ל דר' ינאי שרי למשקל אף דמי אדרבא אפושי מחלוקת לא מפשינן ואין לומר כדקאמ' ר"ת דפליגי בין בדמים כו' אבל הרא"ש ז"ל כל ההכרח שהביא אינו אלא מדאקשיא ברייתא לרב ולזה ק' דאין זה הכרח לומר דלא פליגי בין אפירות בין אדמים עוד ק' בעיני דלמה הוצרך הרא"ש לתרץ האי דהגוזל קמא מהא דקאמר רב לטעמיה דהוי משום דמפסק' ליה כו' ואין זה קושיא מעיקר' דכיון דהכא אמר מנ"ל לתלמודא דרב אפירו' נמי פליגי כו' וא"כ דהבין התלמוד כך בדברי רב וקשי' מנ"ל גם ממאי דקאמר תלמודא רב לטעמיה קשה מנ"ל כו' וא"כ אין כאן ממאי דקאמר תלמודא · לכן נראה ליישב כל זה דודאי כל מאי דקאמר תלמודא בפירוש מחלוקת האמוראים אין לספק דכל דבריהם אמת ויציב ואין להרהר אחריהם מנ"ל דודאי כיון דקאמרי הכי ודאי דלדידהו מפרשא מלתייהו דקמאי וכך קבלו מרייהו דשמעתא והם יודעים פי' הדברי' באמת ואין לספק בזה וכך הם פי' דברי הרא"ש ז"ל דקאמר אי הוה ליה למקשה איזו פי' בהאי פלוגתא דרב וכו' ודאי דקודם קושיתו הוה ליה לתלמוד' להביא תחילה במאי קא מפלגי ולבתר הכי הוה ליה למקש' להקשו' והשתא כיון דלא הביא התלמוד איזו פי' קבל בהאי פלוגתא ודאי דלא קבל כי אם הדברים כמו שהם וא"כ השתא נכריח ואם ר"י ס"ל אף בדמים והכי ס"ל למקשה מאי פריך לרב כיון דבדמי לבד פליגי וממאי דלא הביא דבפירו' נמי פליגי דודאי כיון דר"י מיירי בדמים נמי ה"ל לפרושי מילתיה דרב אי הוי בדמים דוקא או אף בפירות ומדלא פי' משמע דלא קבל מרבו וא"כ מאי פריך אלא ודאי דמשו"ה פריך בלי הגעה כלל משום דבדמים לא קא מיירי כלל לא ר"י ולא רב ולא אסיק אדעתיה דנטעה אכן בפלוגתייהו דאף בדמים קאמר ר' ינאי ומשו"ה לא הוצרך להביא דכיון דבפלוגתייהו לא מיירי בדמים כלל כי אם בפירות לכך הקשה המקשה קושיתו בלי שום הגעה:

ד"ה כל אחר בריבית מותר ואע"ג דבשעת הפירעון הוי ריבית כו' הוצרכו התוס' להביא זה שלא נטעה לומר דלעולם בתר הפירעון אזלינן וטעמא דמותר אף שנותן לו מעות והוי ריבית משום דכיון דהיה אפשר שהיה נותן לו פירות משו"ה מותר אף ליתן דמים וא"כ ק' האי דסאה בסאה בלי שום תירוץ דכיון דהתם נמי היה אפשר שלא יתייקר השער אמאי אסור כיון דאין הדבר תלוי אלא שיהיה הדבר באפשרות וכל דלא הוי ודאי ריבית מותר וא"כ אין לחלק בין בידו לעשות שלא יהא ריבית או שאין בידו לזה הביאו התוס' דבתר שעת הפסק אזלינן ואע"ג דבשעת הפירעון הוי ודאי ריבית וראוי שיהיה אסור ולא אמר דלא מקרי ודאי ריבית משום שהיה באפשרות דאעפ"יכן כיון שנותן לו מעות ודאי ריבי' מקרי ואין מותר

הכא אלא משום שעת הפסק שנעשה בהיתר לו ודאי לא אתן לך מעות אלא פירות עכשיו דלא הוי ריבית וכיון דבשעת הפסק נעשה ע"ת זה מש"ה מותר וה"מ מיקרי בד א' בריבית כיון דאפשר שלא יתן לו פירות רק ז"כ מעות אם תאמר דק' מהא דסאה בסאה יש לחלק חילוק נכון וברור דודאי הכא אפשר לו להתנו שלא יהא ריבית מה שבידו לעשות כך אבל התם אין בידו להתנות כך שאם יוקיר אין בידו לתקן וק"ל:

איתיביה רב פפא ורב הונא בריה דר"י כולם אם יש לו מות' כו' א"ל התם הלואה כו' ליכא למידק דהכ' ק' קושית התו' שהקשו לעיל לדעת רש"י ד"ה לקח הימינו חיטי' הקשה בס"ד ועוד מאי פריך בגמרא וכי אין לו יין מאי הוי וכי לא ידע דאסור לפסוק יין מחמת זול כו' הכא נמי מאי פריך מדתני ר' הושעיא והא נושה בחבירו קאמר וכי לא ידע דאסור לפסוק מחמת זול כו' וי"ל דהכי פריך רב פפא לרבא וכ"ל דר"י סובר מה לי הן מ"ל דמיהן אי משום דקאמר מה לי הן כו' הא ברייתא דר' הושעיא דהוי גבי הלואה סובר הכי מה לי הן וכדדייקת לעיל ש"מ איתא לדר"י וכשם שאין לדקדק מהברייתא דסובר מ"ל דמיהן כו' דהא חזינן דקאמר וכולם שיש לו כו' כך אין לדקדק מדר"י דר"י לא קאמר אלא דבר השוה בין בהלואה בין בזביני ומנ"ל דר"י סובר שיש חילוק בין הלואה לזביני ואעפ"י שאין לו חיטים דשרי ואעפ"י שלא יצא השער הקבוע כי אם שער עיירות ומשני התם הלואה כו' פי' וכיון דזביני הוא ראוי דיהא יותר מותר מהלוא' וא"כ מאי נקט ר"י בזביני דינא דמה לי הן כו' הא אפי' בהלוא' אמרי' הכי אלא ודאי אתא לאשמועינן דינא דמה לי זה לי דמיהן כו' ולהכי נקט האי דינא בזביני ולא בהלואה משום דאם אין לו אסור כו' ולהכי קאמר רבא השתא דאמר דין זה לי הן כו' אומר מ"ל דמיהן כו' וכמו שכתבו התוספות כיצד דייק לה רבא מדרבי ינאי:

התם הלואה הכא זביני כו' הקשה בס' גדולי תרומה על זה דלפי מ"ש רש"י לעיל אברייתא דר' הושעיא טעמו של דבר דהאי טעמא כשאין איסרו בא לידו אסור אם אין לו היינו טעמא משום דהיכא דיהיב זוזי פוסק ואעפ"י שאין לו דיכול זה לקנותו במעות שקבל דחיטים מצויין הואיל ויצא השער א"כ כשאין כו' איסרו כו' אין לו במה לקנות כו' וא"כ ק' מאי הוצרכו בגמ' לחלק בין הלואה לזביני כו' דמשמע דמשום חומרא דהלואה אצריכן ליתא תיפוק ליה בטעמא וכמ"ש רש"י ז"ל וע"ש שהאריך עוד ובמ"ש לעיל מיתרץ יפה דאין הכונה לחלק בין היא דר' הושעיא להא דר' ינאי כי החילוק מבואר אבל הכוונה דכיון דהאי מימרא דר"י הוי בזביני ואפי' בהלואה דהוי פחות מזכו שרי ואמר מ"ל הן כו' כ"ש בזביני כו' וא"כ מאי אצטרך ר"י לאשמעינן האי דינא בזביני כיון דאפי' בהלואה שרי אלא ודאי דכוונת ר"י לא אתא לאשמעינן הא דינא אלא אתא לאשמועינן דכמו דאמר האי דינא במה לי הן כו' גם דינא דמה לי דמיהן אמר ולהכי נקט בזביני דהאי דינא דמה לי דמיהן לא שייך אלא בזביני כו' עוד י"ל דמה דהוצרך לאימר האי תירוצא ולא אמר טעמא דרש"י משום דרצה לכלול טעם אחר כדי דלא נפרוך כו' דכיון דהאי טעמא דאמר דפוסקין על שער שבשוק הוי מטעמא דמה אכפת לי כו' ולהאי טעמא ק' דמ"ש סאה בסאה דאסור והאי דשאני הלואה מזביני מתרץ כדאמר בסמוך להכי נקט האי טעמא ואי הוה קאמר טעמא דפי' רש"י לעיל הוה ק' האי פירכא להכי נקט תירוצא דשאני הלואה מזביני כו' וכודאי דאביי דפריך אלא מעתה מותר ללוות סאה בסאה כו' לא ידע להאי תירוצא ומשו"ה פריך:

אמר ליה אביי לרב יוסף אלא מעתה מותר ללוות סאה בסאה כו' לפי מ"ש רש"י לעיל דעיקר הטעם דאמר רבא בזוזו דאסור כשאין לו חיטים הוא משום שאין מעות כו' אבל בפוסק שהלוואות כו' כמ"ש ק' דלמאי לא פריך אביי בזביני גופיה כשבא בזוזו אלא מעתה מותר ואעפ"י שאין לו מטעם דאמר ליה מאי אכפת לי כו' אי הוה יהיב לי מעותי הוה זבין בהיני ופייל' כו' ומה גם בתר דמשני התם הלואה כו' אלא ודאי לא פריך הכי דהא בבא בזוזו לא הוי בהלואה והא קא חזינן דכשיש לו מותר מה שאין כן בהלואה וא"כ אף כשאין לו ראוי שיהא מותר מטעמא דמאי אכפת לי כו' וק"ל:

תניא

תניא ר' שמעון ב"א אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא ברבית עה"כ כספו לא נתן כו' איכא למידק פי' כוונת רשב"א לומר דכא' מאלה הכתובים בכתוב לא ימוט אתא רשב"א דאי לאו הכי מאי אתא לאשמועינן א"כ היכי קאמר בתר הכי הא למדת שכל המלוה ברבית כו' ומכ"ל האי ילפותא דאימא דכדי שימוט צריך שיעבור על כולהו דכתיבי בקרא דהכי קאמר דבא' מאלה לא ימוט וא"כ אף שילוה ברבית כיון דהוא נזהר בשאר דכתיבי בכתוב דילו שלא ימוט וכת"ר דאע"ג דאמר רשב"א דבא' מכל אלה לא ימוט מ"מ אין סברא לומר דאע"ג שיעבור על כל שאר עבירות דלא ימוט אלא כוונתו ומר דשאר עבירות לא באו לידו ולא עבר עליהן ולא קיימם כיון דקיים א' מהם לא ימוט כו' מ"מ לא כ"ל מידי מדרשת רשב"א אלא מדקדוק הכתוב דבאומ' לא ימוט משמע הא אם לוה ברבית כו' ימוט וודרשת רשב"א משמע להפך דאילו נאמר דכוונת הכתוב כפשוטו דעושה אלה כל אלה קאמר כ"ל שפיר הילפותא דמלוה ברבית נכסיו מתמוטטין ואילו לדרשת רשב"א לכל הפחות אין כאן הכרח דאפשר דכעובר א' מהעבירו' אפשר שימוט ואפשר שלא ימוט רשב"א לא קאמ' אלא דעושה א' מאלה לא ימוט ומכ"ל דכעובר א' מאלה ימוט ועוד דאי אמרת הכי דאי שסובר דכעושה אלה א' מאלה הכונה לומר שלא יעבור נ"כ על שאר עבירות הכתובים בפסוק ק' לתירוץ ב' שתירצו התוס' א"כ אר' עקיבא פריך דדריש עושה א' מאלה כו' דלא קאמר ר"ע אלא דבקיום א' מאלה לא ימוט ובתנאי שלא יעבור אשאר עבירות וא"כ הדרא קושית התוס' לדוכתיה דדלמא אשאר עבירו' מתמוטטין · ואם נאמר דכוונת רשב"א לומר דעושה אלה הוא שיקיים המצות הכתובות בקרא ה"ל למימר כל מי שיש לו מעות כו' וכל דיין שדן דין אמת ואינו נוטל שוחד כו' ועוד היכי תירצו התו' לר"ע פריך כו' הא דרשת רשב"א לא אתיא כר"ע עוד ק' לפי תירוץ ב' דמאי קושית דפריך הכא אר"ע ולא פריך התם בסוף מכות על דברי ר"ע עוד ק' למה שתרצו התוספו' וי"ל דפריך דחזינן צדיקים גמורים כו' דא"כ מאי פריך לדרשת רשב"א דהא לקרא קיימא האי קושיא דהיכי קאמר לא ימוט והא קא חזינן כו':

לכן נראה דכוונת רשב"א כך היא דקשה ליה דבקרא קאמר כספו לא נתן כו' ושוחד לא לקח כו' עושה אלה כו' דכיון דהאי דהני מצות הויין לא תעשה לא שייך למימר עושה אלה דאין כאן קיום ועשיה אלא שיהא נשמר מהם וא"כ מאחר זה הוה אפש"לן לומר דקאי האי עושה אלה לשאר מצות עשה שבמזמור כגון הולך תמים ופועל צדק כו' ולא קאי למאי דסליק מיניה כו' ומאי דקאמר כספו לא נתן כו' הוא גדול מעלת מי שיהא נזהר מכל אלה וכמ"ש מי יגור באהלך כו' ר"ל שגדול מעלת המקיים כל אלה המצות בע"ה ובע"הכ כו' אבל גורת לא ימוט איננו אלא אקיום מצוו' עשה כו' לז"א רשב"א דע לך דהאי לא ימוט לא קאי אלא אמאי דסליק מיניה וא"ת והא ליכא עשה לז"א כל מי שיש לו מעות ומלוה שלא ברבית עה"א כספו כו' ולז"א הכתוב עושה אלה שלא תאמר שכל שלא הלוה לא ברבית ולא שלא ברבית שיהא נאמר עליו כספו כו' אלא דוקא מי שהלוה שלא ברבית עה"א כו' ועל זה נאמר עושה אלה לאשמועינן דדוקא שבא לידו להלוות ברבית ולא הלוה כו' ולז"א הא למדת כל המלוה ברבית כו' ר"ל דהשתא דקא אשמועינן רשב"א דקרא קאי למאי דסליק מיניה והיינו אכספו כו' א"כ ודאי שכל המלוה ברבית כו' ממאי דחזינן דכדי שלא ימוט צריך ליזהר מן הרבית כו' ונמצא לפי זה דלא אתא רשב"א למימר אי כל אלה צריך שיקיים או אחת מאלה כו' ולהכי פריך בגמרא והא קא חזינן כו' והיכי קאמר רשב"א דבזה לא ימוט ובשלמא אי קאי קרא אלעיל כיון דא"א להקשות הא קא חזינן הולך תמים כו' הוא בדיק דאפשר דאינו תוכו כברו כו' אבל קאי למאי דסליק מיניה ק' דהא קא חזינן דקא מוופי ברבית כו' דהוא דאע"ג דלפי תירוץ א' שתירצו בתוספות דחזינן צדיקים גמורים דמתמוטטין כו' לאו צדיקים גמורים קאמר אלא בהנהו דכתיבי בכתוב והיינו כספו לא נתן כו' ושוחד על נקי כו' ולא צדיקים גמורים בכל המצות קאמר אלא על מה שהקשה בתוס' על שאר עבירו' דכתיבי בכתוב כו' על זה אמר צדיקים גמורים כו' ומה שתירצו עוד התוס' דאר"ע פריך דדריש עושה אלה עושה א' מאלה ר"ל דלפי דרשת רשב"א דדריש דקאי למאי דסליק כמ"ש ובודאי דלא פליג אר"ע להכי פריך והא קא

יזיבן כו' ומשום הכי לא פריך האי קושיא על דברי ר"ע דלא קאי לפי דרשת רשב"א ולפי מאי דדריש ר"ע בית"ה עושה אלה כו' ובספ' גדולי תרומה דף רי"א ע"ד הקשה לתירוץ זה מ"ש עוד בגמ' למה תביט בוגדי' כו' כבלע רשע צדיק ממנו אמר רב הונא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע דאין ספק דמיירא זו מייתי לסיוע לשינויא דר"א וכמ"ש רש"י צדיק גמור אינו בולע ואעפ"י שמתמוטט עולה ואינו נבלע לעולם כו' והשתא לפי פי' התו' הוי איפכא דמשתמא דעושה א' מאלה ודאי הוא צדיק יותר מהרשע ואפי' הכי קאמר שהוא בולע הצדיק ממנו דהיינו שמתמוטט לעולם כו' עכ"ל ואחר המחילה אין קושיא כלל דלפי מ"ש רשב"א דכספו לא נתן כו' ר"ל שמלוה מעות שלא ברבית כו' ואין הכונה שאינו מלוה כלל כו' א"כ לדרשת ר"ע דין זמר דכא' מאלה לא ימוט כו' אין הכונה שיעבור על שאר מצוות הכתובות בכתוב אלא שלא בא לידו שאר הדברים אלא א' מאלה כו' בא לידו ונזהר בו וא"כ צדיק גמור מיקרי ודאי ואינו מתמוטט לעולם אבל אם הוא נותן ברבית והיינו צדיק מן הרשע ככסיו מתמוטטין כו' והיינו דקאמ' צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע כו' ובהכי מייתי שפיר סיוע לתירוץ ר' אלעזר כו:

פרק השוכר את האומנים

השוכר את האומנים וחזרו בהם פי' רש"י השוכר את האומנים לעשות מלאכה בקבלנו' בכך וכך כו' הוצרך לפ' כל זה כאן ולא בתחילת המשנה לפי שבגמ' אמר לקמן תנן כל המשנה כו' וכל החוזר בו כו' אלא כל החוזר בו לאתויי מאי לאו לאתויי פועל אלא ר"ד תרתי קאמר כו' ולהאי תירוצא ודאי דהשוכר את האומנים דקתני במתני' הוי קבלן ומשו"ה איצטריך לאשמועינן מתני' דה"ה פועל בכלל דכל החוזר דאי השוכר את האומנים קאי אפועל נמי למה איצטריך האי כלל דכל החוזר כו' והכי פי' רש"י שם לאתויי שכיר יום דרישא דמתניתין תנא אומנא דמשמע קבלנות' כו' ואם לתירוצא דאי בעית אימא איצטריך רש"י לפ' כן כי היכי דלא תימא דפליג רב אמתני' דקאמר פועל יכול לחזור וק' לפי' התוס' דקאמ' דאומן משמע בין בשכיר יום בין בקבלנות ק' הא דאמרן דלמה איצטריך סיפא דמתני' כל החוזר לאתויי פועל כו' וגם לתירוצא בתרא דגמ' כמאן פליג רב אמתני' וי"ל דכונת התוס' דכתיבת אומן פי' או שכיר יום לבד או קבלן לבד או כולל שניהם ולא הוי כפועל דלא הוי אלא שכיר יום לבד ובהכי ניחא דתירצו לקושיתם דה"ק אם שכיר כו' דאם קושיתם הוי נמי דה"ל למינקט אומן ולא הוה צריך לפ' אם שכיר הוא אם קבלן הוא דהאומן כולל שניהם ולא היה צריך להאריך ולפ' א"כ מאי מתרצי התוס' דה"ק כו' דעדיין ק' דלא הוה ליה לתנא להאריך אלא לקצר כדרכו ולומר השוכ' את האומן ואחר שהתחיל במלאכתו שמע שמת לו מת כו' נותן לו שכרו כו' והוה משמע בין בשכיר יום בין בקבלן ואף אם לא הקשו כן ראוי ליישב קושיא זו אלא ודאי דלא ק' האי קושיא לפי' התוס' ושמא דבאומן משמע קבלן לבד או פועל לבד ולכך איצטריך תנא לפרש אם שכיר יום כו' אם קבלן הוא כו' ולא הוי קושית התוס' אלא היכי פתח תנא בפועל ומסיים בקבלן דבכלל פועל אינו קבלן כי אם שכיר יום לבד ועל זה תירצו דה"ק ומעתה אין קושיא דה"ל למתני השוכר את האומן כו' נותן לו שכרו וגם לא לפרש אם שכיר יום כו' דהא אין קושית התוס' כי אם אמאי נקט פועל וא"כ יגנא בקבלן אבל אין להקשות על התנא דליתני הכי או הכי דמאי נפקא מינה כיון שצריך לפרש דיכא דשכיר יום וקבלן וכמ"ש ולפי פי' התוספות כך היא פירושא דמתני' השוכר את האומני' והטעו זה את זה כו' וזה כולל בין בשכיר יום בין בקבלנות וסיפא דקתני השוכר את האומנים וחזרו בהם כו' זה הוי דוקא בקבלנות וכמו שפי' רש"י ובהכי מידייק במתניתין דקתני פעם ב' השוכר את האומני' כו' וחזרו כו' דכיון דכבר הזכיר ברישא' השוכר את האומנים כו' ה"ל למימר ואם חזרו האומנים ידם על התחתונה ואם בעה"ב חוזר בו כו' אלא לפי' דבהאי בבא לא קאי כי אם בקבלן ולא הוי דומיא דרישא דהוא כולל בין בשכיר יום בין בקבלנות לכך קתני לה

בבא בפני עצמה ואין להקשו' דלפי תירוצא דגמרא דקאמר דכל החוזר בו אתיא לרבות פועל אמאי איצטריך למיתני האי סיפא לרבות פועל ואמאי לא סמך אתיבת האומני' דכולל בין פועל בין קבלן כמו בסיפא ברישא דמתני' דקתני השוכר את האומנים והטעו כו' ולא קתני פועל כפי' משום דבתיבת אומן כולל בין שכיר יום בין קבלן הכי נמי ה"ל למסמך בסיפא די"ל דברישא ליכא למיטעי דכשהזכיר אומן הוי כקבלן דוקא או כשכי' יום אבל בסיפא אפשר למיטעי דדוקא בקבלן ידו על התחתונה אבל בפועל כיון דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים ה"א דפועל יכול לחזור בחצי היום כסברת רב לקמן קמ"ל דיש חילוק בין פועל לקבלן לכך איצטריך סיפא דכל החוזר כו' לרבות פועל:

(דף ע"ו ע"ב)

ד"ה לא יהא אלא ב"ח א"כ כי היכי דלא תקשי הלא לב"ח לא מסלקי בארעא כי אית ליה זוזי כו' וקשה לתירוץ ראשון דתוספות מוקי לה דליהוי זיבורית שבה כמו עידית שבה כו' אמאי יהבי ליה מזיבורית ולא יהיב ליה זוזי דלב"ח לא מצי מסלק בארעא כיאית ליה זוזי ואין לומר דמיירי דלית ליה זוזי דהא רבה נותן לו המעות או נותן לו קרקע כו' דמשמע דברצון המוכר תלוי שיתן קרקע ומצי מסלק בארעא ולזה היה אפשר לדחות דכונת התוספות בתירוץ א' לומר דכיון דהך קושיא דפריך בגמרא והלא ב"ח דינו בבינונית לא קיימא דכותא בסיפא דאמאי קאמר דמגבהו זיבורית ולא בבינונית דכיון דלא שייך נעילת דלת להכי מגבהו זיבורית כו' ואם כן אמאי צריך לתרץ מזיבורית שבה לזה תירצו דאה"נ דלא הוה צריך לתרוצי הכי משום האי קושיא אלא כי היכי דליהוי כמו עידית שבה כו' ואה"נ דמשום קושיא אחריתי צריך לתרץ הכי אבל לא משום האי קושיא · וזה היה אפשר לדחוק בכוונת התוספות אבל קשה לפי זה לתירוץ רב אחא דקאמר אפילו תימא מעידית דנכסיו בודאי דכותא הוי מזיבורית דנכסיו ואמאי מסלק ליה בארעא ובלאו הכי אינו מתישב תירוץ זה בדברי התוספות דמאי קאמר אלא מוקי לה הכי כי היכי דליהוי כו' ולפי מ"ש אי אפשר בלאו הכי וי"ל דלתירוץ א' סבירא ליה דהכא מיירי דלית ליה מעות והכי הוי פירוש דברייתא רבה נותן לו מעות או נותן לו קרקע כו' לא קאי ארבה אלא שאם אין לו מעות מגבהו קרקע וכן כתב הריטב"א מהכרח אחר דקשה ליה הכא יע"ש והנכון דס"ל לתירוץ א' דמשום קנסא מדמה ליה לקרקע אף על גב דאית ליה זוזי וכמו דקנסינן למוכר שחוזר בו שנותן לו מהעידית שבה שלא די שאינו מגביהו מן הבינונית שהוא יותר מהראוי לו כיון דליכא הכא נעילת דלת בדאיכא גבי בעל חוב אלא מגביהו מן העידית שבה הרי משום קנס קנסינן ליה תרתי חדא שאינו גובה מן הזיבורית שבית שאינו גובה אפילו מבינונית הכא נמי גבי לוקח קנסינן תרתי חדא שגובה מן הזיבורית שנית שדוחהו לקרקע אף שיש לו דמים:

(דף פ"ב ע"א)

ד"ה אימא בדלא שוי כו' וכ"ת הא דקאמר מתניתין דלא כרבי אליעזר כו' דהא לרבא דהלכתא כוותיה פליגי בדשואל כו' ק"ק דמאי פריך לפירוש רש"י כיון דאיהו לא סבר הכי אלא דלרבה ודאי תנאי היא כדפי' בסמוך גבי לימא דר"י תנאי היא כו' וי"ל דכוונת התוספות הוא לפי דעתם שהם סוברים דהלכה כרבה וכדפירש לעיל בפרק ב' מהכרחיות רבים יע"ש ועל זה הקשו אם הם סברי כפי' רש"י כיון דמשמע הכי לפי פשט הלשון דקאמר לימא בדלא שוי כו' דמשמע דבשוי כ"ע מודו ועוד דכ"ש דשבועות מסייעת לזה כו': ע"ש והא דקתני מתניתין ש"ש לאו דוקא דהא האי ליסבא לא שייך אמעות יתרים כו' ק' אלא כלומר כדין ש"ש דלא מחייב אאונסים כו' וקשה דאמאי לא תירצו דמתניתין מיירי בדלא פריש וכמ"ש התוספות בדיבור הבא אחריו דכשם דלשואל כדפריש אבד המשכון אבדו המעות היתרין על המשכון כך אם לא פריש אבד המשכון אבדו המעות שכנגד המשכון ולהכי קאמר ש"ש וי"ל דעדיין ק' דכשם דלר"ע דסבר דמתניתין אף על גב דס"ל דינא דשואל בין בדפריש בין בדלא פריש מכל מקום נקט דינא דשואל בדפריש דמשמע דהוי רבותא טפי דאשמועינן דלא הוי אסמכתא יותר מדינא דלא פריש ולהכי לא נקט דינא דלא פריש מתניתין נמי אם ס"ל כר"ע ה"ל לאשמועינן דינא דפריש דאבדו כל מעותיו אפילו

שיתריס כו' ולא הוה ליה למינקט דינא דלא פריס לכך תירצו דכוונת מתניתין לאשמועינן דינא דפיטור דאומנין· אבל קשה דאמאי לא הקשו התוספות דממאי דקאמר מתניתין דהוי ש"ש משמע דאפילו במעות היתרין במשכונא החוב חייב כיון דאית ליה דינא דש"ש ואנן קי"ל כרבה דהוי מלוה על המשכון ש"ח כיון דליכא מצוה ודוקא כנגד החוב הוי חייב מטעמא דשומר אבל היתרון פטור וכדקאמר הטור סימן ע"כ לסברת ר"י יע"ש:

ד"ה לא דכ"ע לית להו דשמואל כו' ואי איירי בדפריס שלא יפסיד לא היה חולק ר"ע כו' ובשיטת הרב ה' שמואל אליעזר אשכנזי ז"ל הקשה דהא ע"כ לפום מאי דאיירי פלוגתייהו בדפריס סבר ר"א דלא יפסיד אף מה שכנגד המשכון דאם לא כן אמאי יסבע לר"א כמ"ש התוספות לעיל ואם כן שפיר חולק ר"ע וסבר דכנגד המשכון יפסיד דה"כ לר"י ולרב יוסף לא מפסיד לר"ע אלא מה שכנגד המשכון כו' ובאמ' קודם ראותי דבריו הוקשה אבלי קושיא זו באופן אחר והיא למה לא הקשו התוס' דאי מיירי בדפריס אמאי לר"א לא הפסיד כלום כו' אבל לא היה בעי כי ק' קושי' התו' דשפיר קאמר דלא יחלוק ר"ע מטו' דלר"ע מפסיד כל החוב דקאמר אבדו מעותיו דמשמע אף המעו' היתרי' על החוב ואי בדפריס אמאי יפסיד כל החוב ומ"ש דהכי כמי לר"י ולר"י לא מפסיד לר"ע אלא כנגד המשכון כו' זה מטוס דלא מיירי אלא בדשוי וכמ"ש התו' לעיל דבטעמיהו לא מצו פליגי אלא בדשוי והכוכה כמ"ש מהרר"י ן' ל"ב ז"ל בשיטת שבועות יע"ש דפי' דבדלא שוי כיון שלא אבד אלא כנגד המשכון היכי קאמ' אבדו מעותיו דמשמע כל המעות אפי' היתרין אינרא דהרב אשכנזי פי' פי' אחר בדבור הקוד' יע"ש ואיכו מדוייק בדברי התוס' כמבא דשפי' קאמר התוס' דלא היה יחלוק ר"ע כו' וכמ"ש אבל ק' אמאי לא הקשו מדר"א דקאמ' לא הפסיד כלום כו' וי"ל דכוכת התוס' כמ"ש פריס דלא יפסיד כלום והכי משמע מדיוק לשונו דקאמר ואי איירי בדפריס שלא יפסיד לא יחלוק כו' דהכוכה דפי' המלוה שלא יפסיד כו' ובודאי דכוכתו שלא יפסיד כלום כך היא כוכתם ולא דמי לפריס דאמר התם בגמ' דא"כ למה הוצרכו לפ' ואי איירי בדפריס שלא יפסיד כו' וכיון שכן שפיר קאמר ר"א דאיכו מפסי' כלום אבל ר"ע ודאי דלא יחלוק כו' ולא דמי להאיא פריס דמוקמי' אמתני' דשלע הלויתיך דהתם קאמ' דמפסיד כנגד המשכון לבד מוקמי' דפריס דלא יפסיד היתרון אבל הכא פריס דלא יפסיד ובודאי דלא יהיה בו הפסד כלל קאמר:

סליק

חידושי כתובות

פרק בתולה נשאת דף ב

אמר רב יוסף אמר ר"י אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום ד' כו' אמר רב יוסף מאריה דאברהם תלי תניא כו' פי' התוס' מפני מה אמרו בתולה נשאת אין שואל הטעם למה נשאת בד' דא"כ לא הוה מצי מידי כו' וק' דאימא דשואל למה נשאת דהכי משמע ריהטא דלישנא ומאי דקא מקשה דלא מצי מידי הייכו דקא פריך תלי תניא כו' דכיון דמפורש במתני' טעם למה נשאת בד' משום שאם היה לו טענת בתולים כו' וקא מהדר טעם דמזונות דעדין לא נתפרש בו טעמא דאמאי לא נשאת בא' בשבת ואמאי לא יהיה לה מזונות תו איכא למידק אמאי הוצרך למימ' ורב יוסף קא מתמ' ואהי דאברהם דהא' כפקותא מפרשה כו' ובודאי שלפי פי' זה דנפקותא בעי לאשמיענו ר"י ודאי דרב יוסף על נפקותא קאי תמיהתו· והנראה לע"ד ביאור זה דלתוס' קשה אם איתא דרב יוסף קאמר מ"מ אמרו ור"ל דשואל טעם למה

למה נשאת בד' ועלה קא מתמה תלי תניא כדפ' לא הוה ליה לרב יוסף לאתויי למה תלה טעם דמתני' דבתולה כיוצא בה שהגיע זמנה לא הוה לאתויי דמעיקרא לא תירץ כלום למה נשאת בד' משום דאינו מיבעיא לה מזונות דעדיין הקושיא במקומה עומדת. ולמה לא יעלה לה מזונות וזו היא קושיא חזקה מתמיהת תלי תניא כו' וה"ל למימר מאריה דאברהם מאי קאמר כו' לכן פי' התוס' דאינו שואל טעם אלא נפקותא קא בעי ועדיין הוקשה דמאי קא קשיא תליא תניא כו' דאימא דמלבד נפקותא דמתני' דהיא נפקותא מפורשת בעי למימר דאיכא נמי נפקותא אחריתא לזה תירצו התוס' ור"י קא מתמה כו' והוא מכיר נפקותא ר"ל א"כ ה"ל למימר עוד נפקותא אבל מאי דקאמר ת"ח אמרו כו' משמע דהכיר נפקותא דמתני' וס"ל דאין שום נפקות שנוייה במתני' וקא מהדר בתר נפקותות אחרות דאינם מפורשות טעם אותן נפקותות דלמה תנשא בא' בשבת ולמה לא יהיה לה מזונות כו' ועל זה הפי' ודאי הוקשה לרב חסדאי בר שלמה ז"ל הובא בהריב"ש כי שע"ב דמאי קושיא למה הכיר נפקות' דמתני' ותופס נפקותא אחריתא כו' והא נפקותא דמתני' היא דמ"ש דנשאת בד' ולא בשאר הימים. איכא אותה נפקותא דישכים לב"ד אבל אכתי איכא נפקותא אחריתא בדין דלא תנשא בא' בשבת והיינו נפקותא דמזונות דאין נפקותא זו נזכרת במתני' לומר למה הכיר נפקותא השנויה במשנה כו' ואם יקשה לך למה לא תנשא בא' בשבת ולמה לא יעלה לה מזונות היינו קושיא אחרת ואינה נכללת בתלי תניא כו' לכך פי' פירוש אחר וכמוזכר שם ובזה יתישב קושיא זו דוק ותשכח:

ד"ה ובשני לא יכנוס כו' וקשה לר"י דאמר לקמן מאי אונס כו' הקשה מהר"ר אליהו מזרחי ז"ל דאמאי לא הכריח ריב"א פירוש דמאי דקאמר דאיכא לפרושי ואם מחמת האונס שיש סכנה. אף ביום ג' מאי דפריך התם כהנו הכא מותר דלאו קושיא דהתם אי לא אחר פירושו דאימא דהתם דאינו עוקר כי אם יום א' משו"ה כהנו רובא דעלמא והכא שעוקר ב' ימים מות' לאותו א' מיוחד הבא לימלך כו', ובספר לחם אבירים מצאתי שתירץ לזה דקושיא זו עצמה הרגישו התוספות לקמן ד"ה ותו התם כהנו כו ומתרצים דמותר הוי יותר מנהגו כו' ע"כ וקשה לי דאם זה הרגישו עדיין קשה אף לפי פירושם דכהנו הוי בדיעבד ואוריי לא מורינן כו' דלא פריך מידי בגמרא התם כהנו כו' שכיון שאין עוקרים ב' ימים ראוי הוא שיהיה דוקא בדיעבד כי היכי דלא ליתו לקבועי ביה אם אמרינן דמותר לכתחילה אבל כשעוקרים ב' ימים לא אתו לקבועי ביה ומשו"ה אף לכתחילה מתירינן ליה וקרוב לזה אמרינן בעלמא בכל מילתא דחמיר לא אתו לזלזולי ביה ובמילתא דלא אתו לזלזולי ביה כדאמר' בסמוך גבי ההיא דאמרו הוא ישנבין, האנסים כו' אלא ודאי דקושיא אחרת הרגישו לפירוש רש"י דהחילוק שיש בין כהנו למותר אינו מה שפי' רש"י דא"כ מאי פירשו התם בתענית מ"ד כהנו ואוריי לא מורינן כו' ומ"ש שפי' רש"י אינו מיושב משום דמחלק בין כהנו למותר, קאמר דמותר הוי ליחיד ומהיכא תיתי לומר דמותר הוי ליחיד ולעיק' קושיתו של הרב ז"ל נ"ל לומר דלא ניחא ליה לריב"א ז"ל להכריח מזאת הקושיא דאכתי אף לפי פירושו קשה הקושיא עצמה דכיון דאמר בגמרא אהבנ' נמי אתי ובעי' ומתרץ מספיקא לא עקר נפשיה אם כן מאי פריך התם כהנו' כו' דכיון דמספיקא לא עקר נפשיה כהנו רבים ומשום דאפשר דלפעמים מספיקא נמי עקר נפשיה ויש סכנה בג' התירו לאותו יחיד הבא לימלך ומשום דלא שכיח כל כך כמו בד' דעיקר גזרה היתה בד' כמו שאמר רבא דאמרי בתולה הנשאת בד' תבעל להגמון כו' משו"ה לא כהנו רבים ליכנס בג' וכ"ת לפי זה קשה קושי' זו לכל הפירושים בגמ' א"כ ודאי צריך לשנה וי"ל דאי דמעיקר' קושיא ליתא דודאי דב"ע לא דינא גמירי ואין להם חילוק בין עקיר' יום א' ובין עקירת ב' ימים ולזה פריך בגמ' כיון דאין מנהג זה ע"פ ההתר אלא הם מעצמו א"כ אמאי כהנו רוב העולם לכנוס ביום ג' ולא ביום ב':

ולדרוש לה' דאונס שרי כו' כתב הריב"ש סי' שע"ג בשם הרמב"ן ז"ל איכא דקשיא ליה והא דינא הוא דתהרג ואל תעבור דהא פרהסיא ה"א ושעת השמד וא"ל להנאת עצמן הוא ואפי' בשעת השמד תעבור ואל תהרג דהא לאו הנאת עצמן מדלא גזרי תהרג וגזרי תבעל כו' ע"כ וק'

לן דהיא דלעיל כדהוה ס"ד שהגזרה היתה בתולה הנשאת בד' תהרג מקשינן כהנו לגמרי נעקריה והתם ודאי להעביר הם מכוכים והיה לנו לומר תהרג ואל תעבור וי"ל דהתם נמי הנשים שעליהן הגזרה שייך לאימר בהו תהרג ואל תעבור אבל רבנן שלא כגזרה גזרה עליהם יש להם לעקור התקנה כדי שלא תבאנה לידי סכנה כו' וכי מקשי לעקריה לגמריה חדא מתרתי פריך דכיון שהיה בדבר סכנה היה לחכמים שלא נגזרה עליהם הגזרה לעקור תקנתם וכל שלא נעקרה לא היה להם לנהוג כנגד התקנה ושלא ימחו בידיהם אלא יהרג ואל יעבור כו' ע"כ וראשונה ראוי לדקדק בדברי הרמב"ן דאמאי לא תירץ התירוץ הא' דקא משני התם בפרק בן סורר דקא פריך מעינוזה והא אסתר פרהסיא הואי ומשני אסתר קרקע עו"ס היתה ונקט התירוץ הב' דאתמר התם הנאת עצמן שאני עוד כ' על הריב"ש דהאי קושיא דקשיא להו על הרמב"ן דאמאי לא קשיא להו על הגמרא דאמר התם ואודא רבא לטעמיה נוי דאמר ליה לישראל קטול אספתא בשבתא ושדי לחיותא ואי לא קטילנא לך ליקטול ולא ליקטליה שדי לנהרא ליקטליה ולא ליקטול מ"ט לאעבורי מילתא קא בעי כו' הרי דקאלקו בגמרא דכשהוא להנאת עצמן שרי וכשרוצה להעבירו על דת אסור ואמאי היכי קאמרינן הכא כהנו לגמרי נעקריה וכיון שהם מכוכים להעביר על דת דהרי אמרו תהרג כו' היכי מעקרי' • נ' מי אמר ליה להרב ז"ל דלא סבירא ליה להרמב"ן כדברי התוספות ד"ה תקנתא דרבנן כו' דכדפריך בגמרא לגמרי נעקריה כו' ר"ל ליעקרוה ולקבעו יום אחר ולא מיעקרא תקנתא דרבנן כיון דיש יום א' קבוע יע"ש ומעתה אין כאן קושיא כיון דהוי להעביר על דת היה לנו לומר תהרג כו' דאין כאן עקירה ד' אמאי הוצרך הרב לומר דכונת הקושיא לומר חדא מתרתי פריך דכיון שהיה בדבר סכנה היה להם לעקור כיון שלא נגזרה עליהם הגזרה וכל שלא נעקרה אמאי לא מיחו כו' דאימא דלא פריך אלא אמאי לא מעקרינן כיון שלא נגזרה גזרה כי אם על הנשים :

ומה שאפשר לי לומר ביסוב כל זה וראשונ' כתרץ על אחרון ראשון ויתישב הכל היטב שאי אפשר להרב ז"ל לומר דקושי' הגמ' אמאי לא מעקרינן כיון שלא נגזרה הגזרה כי אם על הנשי' דא"כ מאי משני אמר רבא דאמרי בתולה נשאת ביום ד' תבעל ופריך האי סכנה אונס הוא ומשני משום כנועות כו' ואכתי קשה הקושי' עצמה ונעקריה הכי פריך תחילה ונעקריה וכל דלא עקרוה אמאי כהנו כנגד התקנה ואמאי לא מיחו ולהכי מתרץ שפיר רבא דעיקר הגזרה היתה תבעל והשתא אתי שפיר אמאי לא מיחו דכיון דהוי להנאת עצמן שרי ולקושית דאמאי לא מעקרי' מתרץ שפיר שמדא עבידא דבטלה כו' ולעיל לא מתרץ הכי דהוה קשה אכתי כל עוד שלא בטלו התקנה אמאי לא מיחו לאותם שנהגו כנגדה ופי' זה הוא מוכרח דסובר הרמב"ן דאם לא כן אלא דסברי כסברת התוספות דלעיל פריך ונעקריה ונקבעו יום אחר והשתא פריך ונעקריה לגמרי אמאי לא תירץ הרמב"ן אקושית והא פרהסיא הואי ושעת השמד כו' דשאני הכא דקרקע עולם היא ואין לה למסור עצמה וכדמשני בגמרא והיא הקושיא שהקשינו לעיל ותו קשיא ליה וכי הרמב"ן ז"ל קושיי ופירוקי דאתמרו התם בגמרא אתא לאשמועינן אלא ודאי כונת הרמב"ן לעורר לנו על כונת התירוץ בה"ש תבעל דהיכי משני הקושיא דנעקריה כיון דאכתי קשיא ואם משום תירוץ דשמדא עבידא כו' אמאי לא תירצו לעיל אלא ודאי דהקושיא היא אמאי לא מיחו וסבירא ליה הכא דההוא תירוצא דתירץ התם הנאת עצמן שאני ומשו"ה אמרו דהגזרה היתה תבעל כי היכי דלא ליקשי עלן אמאי לא מיחו והשתא לא קשיא אמאי לא הקשה הריב"ש קושיא זו על הגמ' דכבר אפשר לתרץ כתירוץ שכתבו התו' דלא הוי עקירה כיון דשוב תיקנו יום א' קבוע אלא להרמב"ן דמשמע דלא ס"ל האי תירוצא וכמו שהוכחנו לעיל משום הכי הקשה עליה וטעמא דלא ניחא ליה להרמב"ן לפרש כפי' זה שפירש התוס' משום דהוצרכו לפי פירושם לחלק בין גזרת תהרג לגזרת תבעל דבגזרת תהרג אם יתקנו יום אחר לא ימחו אבל בגזרת תבעל אם הוי יום אחר אכתי אתי ובעיל כו' דבגזרת תהרג נמי אדרבא הואיל ומכוכים לעבור על דת כשיתקנו יום אחר נמי יגזרו תהרג באותו יום וזו באמת היא בעיני קושיא על דברי התוס' וידעתי גם אני דשערי הדחיה לא ננעלו :

אלא

אלא אהא דכונס את האשה ולא מצא לה בתולים כו' הקשה בש' לחם אבירים דמאי משני לפי' רש"י הכא אין שור שחוט התם שור שחוט כו' דאיכא לפלוגי בין הלה תובעו לאין הלה תובעו דהא לעיל פי' התוס' ד"ה רב אשי אמר כבעולה אבל בסתרה מודה ר' יהושע דנאמנת לומר לכשר כבעלתי כו' והא התם איכא הלה תובעו שאומר לה מה טיבו של איש זה כו' ע"כ אבל לפי' התוס' לא קשה מידי דלרב אשי עידי יחוד לאו כלום היא דהא אין אומרים על היחוד ובמצא דלא ה"ל שור שחוט ולזעירי דוקא הוי שור שחוט משום דמעלה עשו ביוחסים ויש לפי' רש"י ומתחלה כתיבנא בתת טוב טעם ודעת דמ"ש הלה תובעו מאין תובעו לכשיהיה כמאן כמינו ונראה דודאי טעמא הוי משום דבשלמא כשאין הלה תובעו אמר ודאי דאם היה רוצה לשקר מעיקרא הוה שתיק ולא אמר כלום דוה איכו יודע כלום מזה השדה אבל כשהלה תובעו אפשר דלכתחלה קאמר של אביך היה ולקחתיה משום דמתירא דכיון דהלה תובעו שמא יחקור וידרוש על שדהו וימצא עדים שהיה של אביו לזה טען של אביך היתה ולקחתיה ולפיכך איכו כאין אבל כשאין הלה תובעו ליכא למחש שיחקור זה וידרוש וא"כ התם גבי ראוה מדברת דהייכו כבעולה אם היו עידי יחוד לבד ודאי דהיא נאמנת לומר לא כבעלתי משום דאיכו מתירא שמא ישכחו עידי ביאה שאם היו להם עידי ביאה למה לא הביאו אותם לב"ד והביאו עידי יחוד · אבל אכתי קשה קושיא אחריתי לרש"י אם סובר כדברי התוספ' שם דתירכו דמ"ש מיגו דמשארסתני מהאי מיגו דלא כבעלתי כו' ותירכו דהתם לא מהכי לר"י דאף דטעין מוכת עץ אפי' איכה נאמנת לר"י אבל הכא אי קאמר לא נבעלתי נאמנת כו' וק' דלמה לא תירכו הכי גבי האי מיגו דשדה דאם קאמר לא היתה של אביך הוא כאמן אבל אי קאמר מוכת עץ אפי' איכה נאמנת ובשלמא לפי' התוס' לא קשה מידי דאפשר דהייכו תירו' דכיון והכוכה לומר הגמ' דשור שחוט גבי משארסתני כו' משום הכי לא מהכי לא טענת משארסתני כו' ולא טענ' מוכת עץ דכיון דשור שחוט דאין לה בתולי' שוב איכה כאמנ' להכשיר עצמה לגבות כתובתה אבל הכא כיון דאין שור שחוט מהכו השתי טענות קהייכו לא היתה של אביך וטענת לקחתיה כו' אבל לדעת רש"י דהכוכ' לומר דכל מיגו דהלה תובעו לא מהכי וכשאין הלה תובעו מהכי ה"ל דהתם ליכא מיגו גמור והכא איכא גמור וכדברי התו' ומחמת זה היה כר' לי לו' דאפשר דדעת רש"י כרב אשי דס"ל דלר"י גופי' בכסתר' היא פסול' לכהונ' ולא מהכי מיגו דלא כבעלתי וכ"ת א"כ במאי פליגי זעירי ור' אשי כיון דלר"י לא פליגי דבין למר ובין למר איכה כאמנ' לומר כבעלתי לכשר במיגו ולר"ג ודאי כאמנת אפי' כבעלה דהרי סיפא דמתני' במעוברת מכשר י"ל דפליגי לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה או פוסל בבתה:

ד"ה ובכולי בעי דלודי פירש בקונטרים בב"מ דאתא לפרש דלא תימא אמאי נשבע כו' ולפי זה שבועה שלא שלחתי בו יד היא מדרבכן כו' ולפי זה משמע דשבועה שאיכו ברשותו היא מדרבכן ומלשון הגמרא דקאמר ג' שבועות משביעין אותו כו' דקדק הרא"ש בפסקיו שהיא מדאוריתא וז"ל בסוף מ' שבועות ואף על גב דבפ"ק דמציעא משמע דשבועה שאיכו ברשותו שבועה דאוריתא היא דקאמר התם ג' שבועות משביעין אותו כו' וכן משמע מדברי הרב המגיד בפרק ד' ה' שאלה ופיקדון ז"ל ומגלגלין עליו כו' בהגוזל ג' שבועות משביעין אותו שבועה שאיכה ברשותו ועיקר השבועה המפורשת בכתוב י"ל שהיא שנגנב ופי' הכתוב ונקרב בעל הבי' לישבע שכן הוא שנגנב כמו שהוא טוען והו שלא שלח בו יד שאם שלח בו יד אין שבועה פוטרת כו' ועם שיש קצת סתירה בדברים אלו וכמו שהרגיש הר"ב ל"מ שם בפ"ה דטוען על לשון שטר יחסרתי לך ועשרה דיכרים כו' ממ"ש ה"ה בסוף אותו לשון יע"ש ומ"מ היוצא מדבריו לעיקר שבועה זו היא מדאוריתא אלא דמדאוריתא אם נשבע שנגנבה פטור אלא שחכמי' חששו דילמא בא לידו אחר שנגנבה לפיכך תיקנו שישבע שאיכה ברשותו כלל העולה דמ"ש ג' שבועות משביעין כו' ואחד מהם שאיכה ברשותו היא מדאוריתא · והיותר קשה בעיני מ"ש התוס' על דברי רש"י בפ"ק דמציעא אהאי מימרא ד"ה שבועה שלא שלחתי בה יד פי' רש"י דאם שלח בו יד אפי' כאנסה חייב כו' עד וי"ל שיפטר משבועה שכאנסה אך ישבע שלא שלח בו יד ע"כ משמע דאם אין רואה צריך שישבע שנאנסה ואיכה בידו וזה לפי' רש"י וא"ב קשה מ"ש התוס'

כאן עכ"ל פירושו ולזה נ"ל די"ל דלעולם דמדאורייתא מאן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ואם היינו חוששים שעיניו נתן בה והיא ברשותו לא היינו משביעין שבאשבה ואיכה ברשותו כמאן דחשיד אממונא כו' אלא שאנו חוששין שמא פשע בה וחייב לשלם ואין לו לשלם ואשתמוטי קא מישתמט עד דהוה ליה וזוי ולפיכך צריך לישבע שבאשבה שלא פשע בה ולעולם דס"ח היכא דנשבע שלא פשע כו' וש"ס שלא נגנב וכאב כו' אין צריך לישבע שאיכה ברשותו שאין חששא זו דשמא עיניו נתן בה אלא מדרבנן וכן נראה שהוא דעת הרשב"א שבועה זו היא מדרבנן כמו שכתב בשמו הר"ן בפ' שבועת הדיינים אמתני' דאלו דברים שאין נשבעי' עליהם בסוף הסוגיא ז"ל וכתב הרשב"א בשם מקצת מרבותינו הצרפתים. אף משבועה שלא שלח בו יד ושאינה ברשותו ואינו מודה שיהא פטור משבועה שאינה ברשותו כיון שבשבועה זו תכמים תקנוה שמא עיניו נתן בה. עכ"ל:

ד"ה הרי אלו כאמנים וא"ת ולמה כאמנים והא מיגו במקום עדים הוא דאכן סהדי כו' וקשה דהא לקמן קא אמר התוס' דטעמ' דאין כאמנים כשאמרו קטני' או פסולי עדות משום דמלוה מידק דייק והיינו כמו חזקה דהכא דלא היו פסולי עדות כו' ואעפ"י כן אמרי' ברישא דכאמנים מטעם מיגו דאי בעי שתקי וא"כ הכא נמי אע"ג דאיכא חזקה דאכן סהדי שלא היו פסולים לא תהני במקום האי ומכ"ל לתוס' דלא אמר מיגו במקום האי חזקה דאכן סהדי שלא היו פסולים ובמקום חזקה דמלוה גופיה מידק דייק אמרי' מיגו ומאי עדיפותיה דהאי חזקה מהאי חזקה: (דף ב' ע"ב)

תנן התם התלוליות הקרובות לעיר כו' בשלמא דרך בית הקברות דזימנין דמתרמי בין השמשו' ומיקרי קברו בתל אלא עיר כו' הקשו המפרשי' דלפי טעם זה דזימנין דמיתרמי היכי משכחינן טעמא לכולהו דכיון דטעמא דמתרמי לא שייך אלא בקרובות א"כ ברחוקות אמאי טמאות ישנות. וראיתי להרב מהר"ר אליהו ן' חיים ז"ל האריך בזה וכתב בסוף דבריו בזאת הסוגיא דרך א' לישב זה ואף שהוא האריך בכ"ז את דבריו הם אלו דהשתא ידע תלמודא הכיא דחשש נשים שהולכות לקבור נפלים ולהכי קאמר דבשלמא דרך בית הקברות כיון דכולהו נכי דקרובות א' חדשות וא' ישנות טמאות משום חשש נשים בקרובות חדשות וליכא טעמא דמידכר דכירי ובישנות אם מטעם חשש נשים או חשש אנשים ולא דכירי משום דהוי ישנות וברחוקות חדשות טהורות משום דליכא חשש נשים דלא אזלא אשה לחוד' לא אנשים משום דדכירי אבל בישנות דלא איכא חשש דמיתרמי בין השמשות אבל עיר כיון דסמוכה לב"ה ודאי כולהו אזלי לבית הקברות ומאי חששא איכא ומשני בקרובות איכא חשש נשים דלא אזלה לבית הקברות שהיא רחוקה טפי מנ' אמה וישנות מכ"ש ורחוקות איכא חשש מוכי שחין דלא אזלי לקבורת זרועות לבית הקברות וקוברים בתלוליות אפי' רחוקו' ולהכי ישנות טמאות דלא דכירי אבל בחדשות דכירי ואם איתא דקבר הוו ידעי לה ומשו"ה טהורות כיון דליכ' חשש נשים ע"כ וק' לע"ד בדרך זה דהיכי אפשר לומר דהאי דלא' דזימנין דמיתרמי הוי טעמא לרחוקות דהא פי' רש"י הטעם משום דהוי בין השמשות ואין שהות ללכת לבית הקברו' והא לר"י דקאמר דקרובות הוא שאין קרובה הימנה כמנא דרחוקה הוי שיש קרובה הימנה וא"כ קשה היכי תלינן לומר דהלכו לרחוקה כיון שאין שהות כיום אף שיש קרובה הימנה אלא ודאי דטעם זה לא כאמר בגמ' אלא לטעמא דקרובות אחד חדשו' כו' איברא דקשיא דחדשות אמאי טמאות כיון דמידכר דכירי ולזה י"ל דכיון דהוי מלתא דאיתרמי בין השמשות ומקרה בזה לא דכירי אינשי אח"כ ראיתי שכתב קודם לזה האי טעמא. תו איכא למידק דברחוקות כתב רש"י ז"ל דאין אשה יחידה הולכת שם ודיש בדרך בית הקברות ודאי שאינו סמוך האי בית הקברות לעיר דמתני' קתני התלוליות הקרובו' בין לעיר בין לדרך כו' ותרתי נבות הן ובדרך ר"ל שרחוק בית הקברות ר"ל מן העיר והוו קרוב לדרך וכן פי' הריטב"א יע"ש וא"כ איך אפשר לומר דהלכה יחידה שם לדרך בית הקברות כיון שהוא רחוק מן העיר וא"כ אמאי תלינן בחדשות משום חשש נשים: (דף מ"א ע ב)

ד"ה הא מני ר' יוסי הגלילי כו' הרב מהר"ל ן' חביב בס' ס"ה כתב בפי' מ"ש התוס' ומיהו תימא כו' שנר' שאינו מקושר עם הקודם שהכונה מכח קושיא אחרת שיש לו לפרש פי' אחר בהלכה וכפי

אותו

אותו הפי' בטל מה שכתבתי שאותו החילוק רמוז בברייתא עד ור"ל ומיהו יש תימא ומכח אותה קשיא י"ל כפי אחר שנראה ממנו שהקושי' שהקשינו היא עצמה קושית הגמ' דשייר כופר ותירצנו באופן אחר אם כן בטל מ"ש שהוא רמוז בברייתא כו' וע"ש בארוכה ואכתי ק' לפי קיצור דעתי דמאי פריך למ"ד פלגא כופא ממונא דשייר תני כופר דהיינו כשהשור בסקילה אימא דהוא רמוז בברייתא ולא קשה מידי וכ"ת אכתי ק' דמאי שייר תני כופר כשאין השור בסקילה דהשתא ס"ד המקשה כר' אליעזר דדריש כקי לתני כופר ולא ס"ל האי דרבה וכמ"ש התוס' ולשום תנא לא הוי תני כופר שיור כי אם לר"א ולזה משני הא מני ר' יוסי הגלילי וס"ל כרבא וליכא שיורא · א"כ ק' דהיכי קאמר הרב הנז' התוס' לעיל דהוא רמוז בברייתא וכיון שהמתרץ איירי כשהשור בסקילה א"כ גם המקשה כשהקשה תני כופר איירי ג"כ בסקילה כו' והא אין זה הכרח דאפשר דהמקשה לא קשיא ליה כי אם כשאין השור בסקילה דכשהשור בסקילה אין קושיא כמ"ש ומאי דמשני הא מני כו' הוא דכיון דאית לם ר"י הא"כ ס"ל כרבה וכשאין השור בסקילה אין הפרש בין תם למועד · וא"כ מה שצריך לומר לכוונת התוס' על פי דרכו דכיון דלר"י הגלילי אפשר דסבר כרבה משו"ה אין אנו צריכין לומר דהוא רמוז בברייתא דכיון דכשאין השור בסקילה הא לרבה פטור בין תם בין מועד ומעתה סברת ר"י הגלילי דמשלם כופר היינו כשהשור בסקילה וא"כ אין חילוק כיון דאם התם ראוי לשלם א"כ אין אנו צריכין לתירוץ ראשון · ובאמת דאכתי קשיא לכל הפירושי' בדברי התוס' דכיון דהחילוק שיש בין המקשה למתרץ הוא דהמקשה ס"ל כר' אליעזר דלית ליה דרבא והמתרץ ס"ל כר"י הגלילי דאית ליה דרבה וכיון דבהאי מימרא דרבה פליגי למה לא גילו דעתם בהאי מימרא דרבה ולא הזכירוה אבל לא קשיא דמאי המתרץ הוצרך לסברת ר"י הגלילי להזכירה כלל ולא ה"ל להזכיר כי אם מימרת רבה לבדה דהא אין קושיא כי אם כשאין השור בסקילה דכשהשור בסקילה: כבר אפשר לתרץ שהוא רמוז בברית' די"ל דכיון דלר' אליעזר קיימינן דלית ליה דרבה היכי הוה מצי לתרץ דס"ל כרבה דאכתי ק' דהא ר' אליעזר דהוא תנא לית ליה הכי לזה משני דר"י הגלילי ס"ל הכי דהוא תנא וכהכי ליכא קושיא · ובפי' דברי התוספות דקצר ומיהו תימא נראה לע"ד דאפשר לומר דכיון דרש"י ז"ל מזכין דהכרית דר"י הגלילי ס"ל דמשלם תני כופר כיון דלא דריש כקי להאי דרשא וטעמא ודאי משום דכיון דבגמ' לפי סברת המקשה לא תני להאי דרבה משום דס"ל דלר' אליעזר לית ליה א"כ אם המקשה קידש זה אמאי לא הזכיר מימרת רבה אלא ודאי לפי סברת המקשה דלית ליה האי מימר' משני הכי דלכל דאין השור בסקיל' משלם דאית לה כרבה וא"כ מעתה אנו צריכין לתרץ הקושיא למה לא הזכיר חילוק כשהשור בסקילה בין תם למוע' ולזה תירצו התוס' דהוא רמוז בברייתא · והשתא קאמרי ומיהו תימא דכיון דלא אשכחן דר"י הגלילי פליג ארבה מאי אמר דפליג · כמנא כלל כוכתם כך אם תפרש תם מגלם כופר היינו כשאין השור בסקילה והיינו הפך סברת רבה והוא לפי סברת המקשה ולא יהיה קשה בענין כי אם ליתני חילוק כשהשור בסקילה דקושי' התוס' במיהו תימא ליתא וכמ"ש אין זה הפי' אמת וזאת הקושיא ליתא דמצינן לתרץ דהיא בכלל כו' ומיהו הקושיא האמיתית היא דמנ"ל למתרץ למימר הכי דאמאי לא כימא דר"י הגלילי ס"ל כרבה:

רבי יוסי הגלילי מנ"ל האי דרשא כו' הקשה בעל לחם אבירי ז"ל דאמאי לא קאמ' דכיון דאייתר חד אשר לא אורשה אתא לג"ש דיוופנה מגד א' שני כמו שפירש"י לקמן ובלא פירש"י כמי ק' דהאי מילתא דהפנא' היא פלוגתא' ובדאיתי בעל הליכו עולם ואיכא מאן דאמר דמופנה מצד א' למדין ואין משיבין וא"כ אף תאמ' דאיכ' למיפרך איזה פירכא כגון מה לאונס שכן עושה בענינו וחייב בנערו ק' דאמאי פריך פתמ' דתלמוד' סתם ור"י מנ"ל האי כו' סברא דבכבר אפשר למימר למ"ד דלמדין ואין משיבין דיליף ר"י מהאי ג"ש נופה ואפי' למ"ד דמשיבין ה"ל למיפרך מאי דאיכא למיפרך לג"ש וכיון דלא פריך שום פירכא משמע דלא ס"ל דאיכא למיפרך ולהשיב · וכ"ת ומנ"ל דלר"י אייתר ליה חד אשר לא אורשה כו' דאימא דכל חד לגופיה איצטריך דהא כיון דקאמר חד אשר לא אורשה באונס הוה יליף במפתה מקום ומה אונס שעושה בענינו פטור בנערה שנתארסה כו' ולפי מה שמצאתי שהביא הרב יבין שמועה דף מ"ב בשם ר' פרץ דלפי' למ"ד דמופנה מצד אחד

למדין ואין משיבין מ"מ לא נאמר כי אם המופנה כו' ממי שאינו מופנה דלהכי אפניה כי היכי דנגמר מקמיה אבל לא שאינו מופנה מהמופנה כו' ע"כ והכא כבר ידענו דילפי' אונס ממפתה ומפת' מאונס בההיא דשקלי' וחמשים להכי פריך לר"י מב"ל דכיון דלא אייתר אלא חד קרא לא אפשר ליה למילף ולר"ע אפי' לתנא דתניא הוי מופנה מב' צדדים ולקמן כיישב פירוש רש"י הפך מזה וזה במה שיישב לעיל דמאי מתרץ בגמ' א"ל ר"ע האי לא אורסה מיבעי ליה לכדתניא כו' דבשלמא לתנא דבריתא משני שפי' דאתיא לג"ש דלגופיה לא איצטריך כיון דנערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לאביה א"כ היכי קאמר קרא אשר לא אורסה וכדקאמר תנא דבריתא א"כ מה ת"ל כו' אבל לתנא דמתני' דאתיא למימר הא אורסה לא אתי לג"ש אלא לגופיה וכיון שכן ק' דאימא לגמרי והכוונה ודאי דבשלמא אי לא הוה ג"ש כלל ודאי דה"א הא אורסה אין לה קנס כלל כדדרשינן גבי בוגרת ובעולה אבל כיון כו' דאיצטריך לג"ש מן הראוי היה דלא דייקינן לא אורסה כלל אלא כיהיכי דלא כימא דאתיא ג"ש ומפק' ליה מפשוטה להכי דרשי הא אורסה לעצמה כו' באופן דלר"ע עיקרי מופנה מב' צדדים ולהכי ילפינן זה מזה וזה מזה יתו אפשר דלר"י אייתר שום קרא ולהכי פריך בגמרא ולר"י והטעם דליכא למילף מאונס למפתה דאיכא למימר דדוקא אונס משום שעותה בעניננו משום הכי דחמיר ליה רחמנא פטר נערה שנתארסה כו' דלא כיחא להחמיר ליה כולי האי אבל גבי מפותה דליכ' חומר' כולי האי קמ"ל קרא דלא אורס' למימ' דאפי' ה פטור: רש"י ד"ה לא אתיא ג"ש ומפק' לקרא כו' וחד מתרוייהו לאפנויי א"כ לא מפני ליכא למיפרך מדר"י ודאי דלר"ע אייתר קרא דמפתה דכיון דהוי לעצמה מאלה אבל ק' דא"כ דחד קרא אייתר והלה איצטריך לגופיה אמאי לא דריש הא אורסה פטור כדדריש בתולה ולא בעולה ומאי קאמר לעיל הא איסתכי גופיה כו' לא הוה אלא לתרץ דאמאי לא דריש ג"ש מבתולה דאי לתרץ קושיא דגמ' דלעיל אלא מעתה נערה כו' אימאי לא קאמר אלא ועוד מאי פריך אימא בתולה לג"ש ואשר לא אורסה פרט כו' דאמאי לא פריך דאפי' דדריש אשר לא אורס' לג"ש אימא דחד מנייהו לגופי' ולמעוטי נערה שנתארס' כו' וחד לאפנויי לג"ש תו ק' היכי קאמר לא מפני ליכא למיפרך כו' דהא אי לא מפני כלל אין למדין כלל וכמ"ש בעל ה"ע ותו היכי קאמר דליתא למפר' והא איכא מה לאונס שעותה בעניננו כו' ויש לפרש כונת רש"י בקלא מתרי אכפי או לומר דמאי דקאמ' וחד לאפנויי ר"ל דקרא דאשר לא אורס' דאונס אתיא לג"ש וגם אתיא לגופיה למימר הא אורסה לעצמה אבל חד מתרוייהו ר"ל האי קרא דמפתה לא הוי אלא לאפנויי כי היכי דנגמר ג"ש וכיון דילפי' ג"ש דרשי הא אורסה לעצמה מטעם מ"ש לעיל אבל אי לא הוה ג"ש לא הוה דרשי' הא אורסה לעצמה אלא פטורה לגמרי כדרשי' בתולה ולא בעולה כו' וא"כ ה"ל מופנה מב' צדדים דאפי' קרא דאונס מופנה מיקרי כיון דדרשי' לעצמה ולא דרשי' פטורה לגמרי וה"ק איצטריך חד מנייהו לאפנויי למימ' דהוי ג"ש מופנה דאי לאו הכי לא הוה ילפי' וכולהו איצטרכו לגופיהו כדדריש ר' יוסי הגלילי א"כ לא מפני כלומר ואף אם תאמר דלא הוי מופנה מכד אחד והיינו האי קרא דמפתה וכדאמר לעיל ליכא למפרך מידי וא"ת השתא דאמרת דליכא למפרך אהאי ג"ש ולפיכך אף שהיא מופנה מכד אחד למדין א"כ חזרה הקושיא שהקשינו לעיל למקומה דמאי פריך בגמ' לר"י דאימא דס"ל האי ג"ש גופה דאשר לא אורשה והיא מופנה מכד אחד ולמדין וזה אפשר לתרץ במה שנקשה עוד קושיא אחריתי לתנא דבריתא דס"ל דהוי מופנה מב' צדדים אמאי לא דריש הכי דחד לא אתיה לגופיה למידק הא אורסה פטור וחד לג"ש ובשלמא לעצמה לא קאמר דקא יליף מכסף קידושיה אבל פטור לגמרי אמאי לא קאמר וכיון דאפשר למילף ג"ש וי"ל דודאי תנא דבריתא ס"ל דכיון דאיכ' למיפרך מה לאונס כו' שכן עותה בעניננו לפיכך אין למדין ומשיבין וכמ"ש לעיל דלר"ע לא ילפינן ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ותנא דמתני' ס"ל דלא הוי פירכא ולא פרכינן כי האי פירכא כיון דהמקראות שתויים לענין שקלים וחמשים למדין ואין משיבין כב"ל או אפשר דכו' לא מפני הוא שום אחד מהמקראות ומניכו שכן יש סוברים דאפי' דאינה מופנה כלל למדין ומשיבין והכא ליכא פירכא ועי"ש ביבין שמועה הביא דעת מי שסובר כן יע"ש:

ד"ה נפלו לה משנתארסה בית שמאי אומר תמכור בירושלמי דפלה כו' וק' לר"י קשה דכל דברי התוספות בכאן שהוא כראה לצורך ולמתניתין דב"ש אומרים שתי שבתות הי"ל להזכיר כל זה ומה צורך להזכירו כאן ואפשר שהתוס' הרגישו דכיון דר"ג על מה שהקשו לפניו הואיל ווכה באשה לא יזכה בנכסי' השיב להם על החדשים אנו בושים כו' משמע דמן הדעת הוא דראוי לומר דמכרה ונתנה קיים דכיון דנכסיה היא ראוי שיהיה קיים ומ"ש אחר נישואין דמכרה בטל אנו בושים לומר כן וא"כ ראוי להקשות אמאי קאמר ר"ג עד שלא כינסת וכינסת אם מכרה ונתנה קיים דיותר חידוש היה לומר שלא תמכור לכתחילה ולא לומר דהוי מכרה קיים ולזה תירצו התוס' דאף שאמר ר"ג על החדשים אנו בושים מ"מ שוים הם האיש והאשה בזכות אלו הנכסי' והראיה דבירושלמי דפלה אמרו דהוי קונה לאיש כו' ומאי קונה כיון שאין לו זכות אלא ודאי דמן הסברא ראוי שיזכה וכ"ת אכתי ק' דאולי קאמר קונה דיש לו קונה בעלמא שאינו זוכה באותן נכסי' ולו"א והתנן ב"ש אומר הפקר כו' והא התם דלע"ג דהוי קונה שאם בא לחזור אינו חוזר אעפ"י כן קתני לה דהוי קולא לעניים ולא מגנחינן באמרת ב"ה דלא הוי קונה ממש אלא קנת קונה' ואילו גבי בעל הוי קנת קונה ה"ל למיתניה אלא ודאי דהוי קונה גמורה דמן הראוי שיזכה והשתא ק' לתוס' כיון דאמר דלא מגנחינן בשה שיחזור הכ"ה הכא נמי גבי ב' שבתות ליכא למימר שמא תחזור ונמצא הוי קונה לאשה ותירצו התוס' דאין זה קולא אלא קונה שממהר לגרשה כו' כונת התוס' דמזה הטעם עצמו שהיא רוצה להתגרש ממנו אפשר שיחזור בה שכיון שכל ערעורה אינו אלא לפי שהדיר אותה מתשמיש ומהאי טעמא נמי אפשר שלא תרצה להתגרש במהרה ממנו:

ד"ה איבעיא להו כו' וכו' לר"ת דה"פ לכתחילה וקאי ארישא כו' איכא למידק דא"כ הייננו קושית התלמוד מ"ש רישא ומ"ש סיפא וא"כ מאי פריך תלמודא מאי דקשיא לאמרו ליה דר"י פריך ותו אמאי לא משני להו ר"ג תשובה נכחת זו נפלה ברשותה וזו ספק כו' ואפשר דבגמ' טעמא דב"ה קא בעי מ"ש רישא ומ"ש סיפא אבל א"ל דר"י פריך דמוכ"ל דאזלינן בתר נפילה ואמאי לא אזלינן בתר מכירה ולהכי לא היה אפשר לר"ג לתרץ זו ברשותה כו' תו הקשו התוס' על ר"ת למה לא פי' דיעבד ארישא כמו שפי' אסיפא ולימא דמיבעיא ליה אי הוי ארישא או אסיפא ואין לומר משום דאין סברא לומר ארישא דנפלו לה קודם שנתארסה שתהא מכרה בטל דהא קא קוינן לרשי לפי' א' דהכי פשיט ליה בגמ' כו' ונראה דר"ת לא ס"ל לפרש הכי דהא קושי' ליה למה לא בעי בגמ' ארישא או אסיפא ולא מצי לתרוצי אלא משום דבעי בלשון דפושט ומיון דבברית' לא הוזכר רישא וסיפא להכי קאמר הכי ובשלמא לקושיא זו דבכלל מ"ש ארישא או אסיפא בכלל לכתחילה או דיעבד ניחא לתרוציה דבעי מה שתירצו אבל האי בעיא אי אדיעבד דרישא קאי או אדסיפא הגי בעיא בפני עצמה ולמה לא מפ' בגמר' ואי אדיעבד, עדיעבד דאשא או אדיעבד דסיפא:

ד"ה והא בעינן לכשתנשאי לאחר מכינו למימר דפריך לב"ש כו' תימא דלפי פי' זה דעיקר הקושי' מ"ש מארוסה דפטור מלקוברה משום דאין אני קורא בה לכשתנשאי כו' היא היא קושי' התוס' ד"ה יורשי הבעל קבורה כו' וא"ת לפר"י דאין ליורשי הבעל כו' ואמאי לא קאמר התם' לקמן פריך כו' ואף דפריך לה הכא לב"ש דאמר כנגוי דהתם בארוסה נמי הוי כנגוי מ"מ בלאו הכי נמי קאי האי קושיא ותו דהיא גופה קשיא דאמאי המתין בגמ' להקשות לב"ש והא רבא פריך לה ואמאי פריך לעיל מסברא דנכסיה ולימא את אני יורש כו' ואמאי לא פריך מהאי דיכא דארוסה דכמה אמוראי סברי לה וקא עבדי מעשה כרב נחמן ועולא ואביימי כיון דלא פליגי א"ר חייא בר אמי ודאי דסברי כוותיה ואי תימא דסתמא דתלמודא פריך לה הכא ורבא לא הוה שמע ליה הא לא איריא דהא כתמא דתלמודא אי מקדם לה להאי מימר' ה"ל להזכיר אלא ודאי דהאי דיכא פשיטא להו ותו דלאביי קאמר התם וילו אמרו ליה שקילא טיבותא ושדיא אחיזריה כו' ואמאי לא פריך לה הכא ואי ס"ל כתירוצא דרב אשי אמאי קאמר דטעמא דיבם חייב משום דלא כיתנה כתוב' ליגבות לב"ה ולב"ש משום שטר העומד ליגבות כו' לימא טעמא חד לכולהו משום יבם נמי דאחר הן אמת

דזו איכא קושיא דאפשר דאה"נ דאביי ס"ל האי תירוצ׳ וכיון דרבה הוה ס"ל דלאו כאחר והוה פריך לא נתנה כתובה לדידיה משני מאן שמעת ליה ולדידיה הכי ס"ל כרב אשי ותלמודא קאמר לה בשם רב אשי דפירש להאי תו ק׳ דהאי פירושא דקאמר דלב"ש פריך א"א לאומרו לפי׳ ר"ת דס"ל דיבם ירית נכסי צאן ברזל ואף לפי׳ רש"י לא"ד התם בחוקת יורשי הבעל דמאי פריך מההיא דארוסה והא ארוסה טעמא דאין חייב לקוברה הוא משום דלא ירית נדוניתה אבל יבם דירית נדונייא אמאי פטור ׃ ואפשר דכך היא הבנת הסוגיא לדעת תוספות ראשונה הקשו גבי בעיית הגמרא דקאמר יורשי הבעל קברי כו׳ דמ"ש מארוסה דיורש כמי מנה מאתים ותירצו דלא דמי דבשלמא התם דהוי האירוס גופיה דכתב לה כתובה כיון דלא כתב כן אלא לכשתאלמן או תתגרש הייינו לכשתנשאי לאחר ומתה בעוד׳ ארוסה כמאן דאין כאן חיוב ולא ירית מידי אבל גבי יבם דאחיו כתחייב לכשתתאלמן והא כתאלמנה כמאן היא בת גביה מנכסי בעלה מנה מאתן ויבם דכונסה יירית לה מנכסי אחיו וכמאן כנדוניא דמי כמאן כאן קושיא מארוסה מעתה שוב פריך רבא את אני יורש ופי׳ כמ"ש התוספו׳ דומיא דפרה דמצי למימר זכותו אירש וחובתו לא אירש ומשני ליה אביי מב׳ גדדים וכוכתו בכלל דמצי למימ׳ יתן לה כתובתה משום דכל שלא תשיב כאילו הבעל חי באתה לידי גיבוי ׃ כמאן דאף דמחמת ירושה אין אנו מחויבים אותו מגד שהוא בא לידי גיבוי כל דלא תשיב כאילו הבעל חי חייב הדר פריך לא נתנה כו׳ ומשני לה אביי כגבוי דמי כמב׳ דממנה ירית השתא פריך שפיר מ"ש דארוסה כיון דהתם איכא האי טעמא דשטר דעומ׳ כו׳ דאין לומר דשאני הכא דירית כנדונייא למר כדאית ליה מנה מאתן ולמר כדוניא ממש דהא אמרת דאפשר למימר את אני יורש כו׳ ולעיל לא דחיכן לה אלא מטעם יתן לה כתובה ולב"ש דלא נתנה הדרא ליה טענת את אני יורש כו׳ ואין כאן חיוב קבורה אלא מטעם שטר העומד כו׳ וא"כ ה"ל כארוסה דאע"ג דכגבוי דמי מטעם כשתנשאי פטור הבא כמי פטור כמאן כי קושית התוס׳ דלעיל לא דמי להך דהכא דהתם לא ידעינן להאי טעמא דאת אני יורש ולהכי מתישב כמ"ש דכיון דהיא קנת בת גביה כמאן יורש כדוניא וה"ל כבעל אבל מאחר שאדם לכו רבא האי טעמא דאת אני יורש ׃ ולב"ש אין כאן דקיה וכמ"ש כמאן ירושה זו לא מעלה ולא מוריד ואין כאן חיוב אלא מטעם גבוי להכי פריך ׃

תו כתבו תוס׳ א"כ מצינו למימר דלב"ה פריך כו׳ וק׳ דלפי פירוש משמע דלב"ש אין כאן פירכא דחייב לקוברה מטעם דכגבוי ׃ ואמאי והא דומה לארוסה דשייך טעמא דגבוי ופטור ובשלמא לפי׳ ראשון לא ק׳ אמאי לא פריך לב"ה דדילמא ס"ל דב"ה לא דרשי מדרש כתוב׳ כלל וב"ש לגרוע כחה וכמ"ש התוס׳ לעיל בפ׳ נערה דף נ"ג ד"ה שאין אני קורא דליפו׳ כחה דרשי מדרש כתובה ולא לגרע יע"ש אבל להאי פירושא ק׳ ואין לומר מטעם דירית כדוניא וכמ"ש וי"ל דס"ל דלא קאמר ב"ש כגבוי דמי אלא כשהגיע זמן גביה והייכו לאחר מיתת הבעל וכההיא דכותבת כתובה ולא שותות וכן כיכס הא איכ׳ מיתת הבעל אבל גבי ארוס שהוא חי לא אמר כגבוי ׃

באד ומה התם ביבמות לא בעו ב"ה ׃ אין להקשות דלפי מה שחילקו בפ׳ נערה וכמ"ש במוך הוא ממש להפך דלגרע כחה לא דרשי דוהו שכתבו התוספות הייכו לא"ד מאן שמעת כו׳ אבל הכא פריך בנתיכה אחרת והיא כמ"ש התוס׳ בפ׳ האשה שלום דף קי"ז וכי כחלקו ב"ה על הלל רבן שדורש ושור"י דלא דמי ׃ כשתנשאי לאחר הייכו ע"י עדות ברורה ׃ ולהכי פריך מקום ומה התם שהיא כשאת אעפ"כ דייקינן אולי ע"יעדו׳ קאת ומשו"ה בא המותוק עדיף הכא דאיכא ראויה כלל ליכנס דהיא וקוקה לא כ"ש ׃

מגרש בגט ויחזיר כתבו התוס׳ וא"ת והואיל וטעמא משום דלא כתב דקנאי לכתוב לה וי"ל שאין האשה חפיצה ׃ מקשים דהא לעיל כתבו התוס׳ דאי לאו הכי מאי אהני מה שכתובתה על נכסי בעלה הא׳ והוא לפי שאמר בגמ׳ לקיון׳ מ"ע אשה הקנו לו מן השמים ופי׳ רש"י בהחולץ דף ל"ט ולא שעבד נכסיו לכתובתה ויכול למוכרם משמע דעיקר התקנה היא להנאת הבעל ויותר משמע כן מלשון התוס׳ פס דקאמר א"ת מה מרויח היבס ׃ ואמאי כשהוא צריך למכור לא יאמר א"א כתקנת חכמי׳

וכההיא

וכההיא דיכולה אשה שתאמר איני ניזונית וי"ל דהכא כמו דחשו לתועלת הבעל בתקנה זו כך חשו לתועל' האשה שיהיו נכסי בעלה הא' קיימים וב' תקנות היו שם אחת שלא ישתעבד היבם ואחת שלא ימכור הא' לתועל' הבעל וא"כ לתועלתה:

ד"ה הרוצה שימכור בנכסי אחיו כו' וי"ל דמפסד' שצריכה לחזור ולטרוף מלקוחות דאפי' אי לית ליה מן הא' אלא משעבדי לא תקינו רבנן מב' דאי לאו הכי מאי אהני כו' ק' דבהחולץ דף נ"ט כתבו התוס' ד"ה אשה הקנו לו כתבו להפך ז"ל שם וכ"ת שאם מכר הראשון טרפה מלקוחו' ואעפ"י שיש בני חורין לב' א"כ תהא קלה בעיניו להוציאה ותו דאיך יתישב לפי מ"ש כאן תהא קלה בעיניו להוציאה ותו דכתבו התם דנהי שיכול היבם למכור שדותיו ואפי' אשתדוף א"כ שדות של מת לא טרפה ממשעבדי ואם היתה אשתו טורפת ועוד שהקשו על טעם זה ותירצו דלא' אי כשתדפו נכסי המת אחר שגרשה דלא גביא מב' וא"כ מאי הנקשה להם כאן דליימא דאהכי אי כשתדפו אחר גירושין דלא גביא מב' או ממשעבדי או מבני חרי לב' התירוצים שנזכרו שם אבל אי אשתדוף קודם לעולם דיש לה מב' כתובה ולא תטרוף מהלקוחות והדרא קושי' לדוכתין מה מפסדת ותו אמאי לא אמר ומאי אהני כו' התם האי שכתבו כאן דאהכי: ותו דאף שנאמר דפליגי התוס' מ"ש כאן עם מ"ש שם ק' מאי קאמר אהכי דליימא דאהכי כל היכא דאיכא משעבדי של ראשון דאינו כותב מב' אבל כי מכר הב' נכסיה ראוי הוא דאי כשתדפו ולית לה אלא הנהו לקוחות דזבן איהו ראוי הוא דאית ליה מב' כיון דאיהו וזבן שדותיה וי"ל דלא דמי מ"ש התוס' כאן עם מ"ש שם ולעולם לא פליגי דמ"ש שם דאף אי אית ליה משעבדי מן הראשון תקינו לה מב' דאל"כ תהא קלה בעיניו להוציאה היינו דוקא כשמכר הראשון נכסיו וכדקאמ' התם כפי' דלית ליה אחריו' המכיר' על הב' לכך אמ' דאי לא תקינו מב' תהא קלה בעיניו אבל כאן מיירי בלקוחו' שמכר הב' מנכסי הא' ולהכי קאמ' דלא תקנו מב' לפי דאף דטורף מלקוחו' ולית ליה מב' ליכ' למיחש שתה' קלה בעיניו לפי שאחריו' הלקוחו' על נכסיה ואי טרפ' היא הדר באים הלקוחו' וגבו מיניה ובודאי דלהכי לא תקינו ומשו' דליכא למיחש והכריחו התו' דא"ת דתקינו כמלא דנכסי היבם הם בני חרי בנכסי הלקוחו' וא"כ מאי אהני מ"ש שכתובת' על בעלה הא' משום שאשה הקנו לו מן השמי' והוא לא שעבד נכסיו והא משועבדים הם וא"ת ומבלי שתקנו לה מב' והיא באה לגבות או שתטרוף מן הלקוחות והם באים לגבו' ממנו וי"ל דהחילוק מבואר דאם תקנו לה מב' הוא חייב כתובתה היום מדין תקינו לה מב' ומלבד זה הוא חייב אחריות הלקוחות אם תבא למחר איזי מלוה של אחיו לטרוף מהלקוחות גם הוא חייב להם כמלא חייב ב' חיובים אבל כשלא תקנו אינו חייב אלא חוב האחריות לבד של קרקעות אלו ובאה האשה וטורפת מהם והלקוחות באים אצלו שקבל האחריות וכפרעין ממנו ואם א"כ המלוה יש לו דין עם האשה אם הוא קודם לכתובה כמלא שאין על היבם כי אם חיוב אחד ועל מה שהקשינו דאמאי לא כתבו התוס' הכא מ"ש התם דאיכא הרוחה אם ישתדפו הנכסי' כו' אין כאן קושיא דמ"ש כאן התוס' הוא דאין לומר דיגבה מבני חרי של' ולא מלקוחות דאם אתה אומר כן כמלא שאתה מחמיר עליו שאחר שהשאיר כנגד כתובתה שאינו מוכר מה שאין כן בשום אשה גם חייב בב' החיובים הנזכרים וכי משום הרוחה מועטת שמא ישתדפו הנכסים אחר גירושין אתה מחמיר עליו כל זה וכמ"ש יבא שכרו בהפסדו וא"כ מאי אהני מה שכתובת' כו' ואם אין כאן למה לא אמרו שם התוס' הרוחה זו והוא אולי יפייס את אשתו וימכור העודף על כתובתה דאין זו הרוחה אלא שלא יחמירו עליו ומה שהרגישו התוס' הוא מה מרויח בזה יותר משאר בשים שהוא משעבד נכסיו וכמלא אין שם מקום לכל זה ובהכי סליקו יפה דברי התוס' הכא והתם והכל עולה במכוון אחד:

תו' על מ"ש התוספות ואפי' ישאיר לה כנגד כתובתה כו' וא"ת מה מפסדת אין להקשות דאיכא למיחש משום איבה ע"ד שאמרו בגמרא על קושית ויחד לה כתובתה דכיון שתקינו שא"א לו למכור והוא מגבה לה דיחוד הייכו כגביה איכה איבא אבל אי מעיקרא לא תקון שלא ימכור אלא מה שכנגד כתובתה ואם השאיר לה כיון שאין לה פסידא יכול למכור העודף מן הדין מאי איכה איכא:

ע"ש וי"ל דמספקת שצריכה לחזור כו' איכא למידק מאי לא תירצו הכא כמ"ש בסמוך וי"ל שאין האשה תפיסה דכיון לה שיהא על נכסי בעלה הא' כוחל והם כל שעה בעין. כו' וי"ל דשאני הכא שככר השאיר לה מה שכנגד כתובתה אבל התם הוא מוכר הכל ועוד דהכא מקשה אעיקר התקנה מה ראו על ככה להחמיר על זה כיון שאין לה פסידא ואין טענה דכיון לה שיהא · כל נכסי בעלה בעין דאמאי עבדינן לה כיותא ונפסיד לבעל אבל לאחר שתירצו דאית לה פסידא וכיון שכן הדין עמה שלא ימכור מכל השר לה לזה תירצו אחר זה דכיון לה שיהא בעין ואין לנו לכופה למחול דינא והכא ודאי עבדינן כיותא:

ד"ה ואם איתא כיחד לה הוא"ל וחשבת כאילו גבתה והחזירה לו · פירוש הוה אמינא ד' זוזים הנותרא הייכו לאביי דקאמר לעיל מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובתה כו' וכתבו התוס' שם ולב"ה דלית ליה מדרש כתובה כיתנה כתובה · לינבות ולפי סברא זו פריך ואי ס"ד כיתנה כו' כייחד לה והכי משמע ליסנא דגמ' שלא ליה רבא לאביי ולא היה קושיא זו לפי תירוץ רב אשי דסבר אביי יכנס · כמי כאחר דמיכו' ולפי' זה ק' דמאי פריך כייחד לה והייכו גבייה דהא כיתנה כו' והא לעיל כתבו התוס' אע"ג דאינה גובה כתובתה קודם שלינה לעכין זה כתנה לגבות שיהא לה קבור' תחת כתובה וכל זה הוא בלי יחוד ודאי דאי הוה יחוד הייכו כנביה ואמאי יורשה היכם אלא משום דאין לה ליקח כתובתה עד שתתלון וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה נכסים בחזקתם וא"כ מאי פריך וכייחד לה כו' דהן אמת דהייכו בנשואה אבל עיקר קושיא הוא ממ"ש קודם כישואין דכיתנה כתובה · והא לא אמרי' דהיא כת גביה כדי דכיחד לה וכמ"ש להכיפי התוס' דאין עיקר קושיא אלא לפי תירוץ רב אשי והוה ס"ל לאביי זה וכאלא דחשבת כאילו גבתה והחזירה לו וכיון שהיתה כת גביה כיחד לה כו':

ד"ה וליטעמיך פי' דלא אסקת אדעתך דאיכא טעמא כוכת התו' דמדקאמר ולטעמיך משמע דאית ליה טעם אחר להאי דיכא ולאביי דס"ל דכיתנה כתובה אדרבא ק' ומאי ולטעמיך כיון דלרבא איכא טעם והייכו דלא כיתנה ולאביי · ליכא שום טעם לז"א התו' פי' דלא אסקת אדעתך ומשום דלאביי אסיק א' עתיה טעמא דאיכה ואח"כ פירשו לפיכך קאמר ליה ולטעמיך:

תוספות ד"ה עינה טובה קמ"ל עיין מה שכתוב לקמן גבי פי' מאי וכן כו':

ד"ה ר"מ היא דאמר מטלטלי כו' דא"כ אפי' לית לן דר"כ דין הוא שתגבה ממנו כאילו הוו מקרקעי תימה דמה סברי התוס' אי סברי דמלוה אע"ג דלית בעין ה"ל לר"מ כמטלטלין וכיון דאמר דמטלטלי משתעבדי ראוי להוציא מידו מנה הלואה אפי' לית לן דר' כתן א"כ לר"ת כמי קשה דאף דכיחא דמאי דקאמר ר' מאיר הייכו מיניה ויכם במקום אחיו קאי ק' אמאי איצטריך לר"כ אפי' לית לן הכי ראוי להוציא מידו כיון דהכי מטלטלין הם של אחיו ואע"ג דליתא בעין הייכו מטלטלין דקאמר ר' מאיר דמשתעבדי ואי ס"ל דוכה היבם כיון דליתא בעין ולא דמו למטלטלין דקאמ' ר"מ דמשתעבדי דהכהו מטלטלין איתן בעין אבל מלוה ליתא כיחא דלעולם ר"מ אף מטלטלי דיתמי קאמר ודוקא מטלטלי דאיתא בעין · וכ"ל דזו היא דעת הריטב"א דס"ל דמאי דקאמר ר"מ אף מטלטלי דיתמי קאמר וכיחא ליה קושיא זו דלעולם איצטריך לר' כתן משום דליתא בעין ולא דמו למטלטלין וי"ל דהתו' סברי ודאי דאין חילוק בין איתיה בעין בין ליתיה בעין אלא מטעם זכיה הוא וזכה היבם בהלואה זו עד שיבא בעל דברי' דידיה ויתבע ממנו והשתא אם אמר דר"מ מיניה קאמר ניחא דאיצטריך לר"כ דאל"כ כיון שזכה היבם בהלואה זו אע"ג דמטלטלי דבעל משתעבדי בהלואה זו כבר זכה היבם ומשו"ה אין ראוי שיגבה כתובתה מיניה אבל אי אמר דמטלטלי דיתמי קאמר ר"מ כמו דמטלטלי דיתמי קאמר ר"מ דאף דזכו היתומים מ"מ משתעבד לכתובה אף הלואה זו דזכה היבם מכח ירושה הוא וזכה בה וראוי שיגבה כתובה מניה:

ד"ה והתלוסין כל הקודם זכה כו' וי"ל דהתם לגבות אפי' קדמה לא זכתה אבל הכא שאין לה אלא שעבוד לא חשו · משמע דכל זה הוא כריך לפי' רש"י ומטעם זה לקמן דפריך ולר"ע

תפיסה

תפיסה לא מהניא כלל פירש רש"י לשון שאלה הוא זה וכתבו התוס' שם ובקונט' פי' דלשון שאלה וממתניתין דלעיל לא ק' כדפי' התם. נר' שכונתם אל זה התירוץ דיש לחלק בין שעבוד לגביה ונמצא דגביה צריך תפיסה מחיים ושעבוד אפי' לאחר מיתה מהניא וק' דרש"י בפי' מתני' כתב כל הקודם זכה כו' ומחיים דבעל בעינן כדלקמן בהכותב. תו דמאי קאמר ומחיים דבעל בעינן תפיסה אי קאמר בעלה הא כתבו התוספות לקמן דלא מהני משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים ואי מחיים היכי קאמר דבמקום בעל קאי לא הוה לרש"י לאתנויי דמחיים דבעל בעינן דודאי דבהכי קיימינן דהיכא קיים דקאמר ילקח בהם קרקע כו' וי"ל דתוס' דייקו מדלא פי' רש"י שם ור"ע לא מהניא תפיס' דשאלה קאמר ולא פירכא מהכרח דהאי מתני' משמע דס"ל למקשה דאיכא למידקי ומשו"ה כתבו חילוק זה והיינו דוקא לסברת המקשה ומי שהכריח לרש"י לפ' כן ולא כפי' ר"ת דהיינו פירכא משום דקוינן דלא מייתי המקשה האי מתני' ואי איתא דכל ההכרח היינו מהאי מתני' ה"ל לאתויי התם אלא ודאי דס"ל למקשה דאיכא לדקוי' מתני' ומשו"ה לא מייתי לה ולפי מאי דמסיק והוא שתפסה מחיים תו לא צריכנא להאי חילוקא דשעבוד או לגבות אלא אפי' לשעבוד בעינן מחיים. ולמאי דאקשי' מדברי התוס' כבר כתבו בריש אלמנה ניזונת בשם ריב"ן דהתם בההיא דאלמנה שתפסה לכתובתה דלא מהני מיירי לאחר מיתה והכי ס"ל לרש"י:

גמרא מאי וכן מהו דתימא התם הוא דלא כתב דקנאי ודקנינא פי' רש"י הילכך איכא איבה דלא סמכא דעתה שמא יאבדו המעות. ולנו יש לדעת דפי' זה אינו מסכים עם מה שאמרו בגמ' לא לפי הקס"ד ולא לפי המסקנא דאמר לעיל וליטעמיך ולותבה ממתניתין לא יאמר לה הרי כתובתך מונחת לך על השלחן התם ענה טובה קמ"ל פי' רש"י שמא יאבדו המטלטלין ונמצאת בלא כתובה וצריך לכתוב כתובה אחרת נמצא דאין הטעם משום איבה ושנאה ולבתר דמסיק מהאי דר' אבא דטעמא משום איבה פי' רש"י המייחד לאשתו קרקע או מטלטלין נותן איבת עולם בינה' לסברה עיניו נתן בגרושין הרי פי' טעם איבה מטעם אחר תו איכא למידק דמאי לא הקשה רשב"א קושיא זו שהקשה כאן על פי' רש"י דכשייחד לה ונאבדו חוזרת על נכסי בעלה הא' ומה מפסדת יבמתו ומאי לא הקשה כיוצא בזה לעיל שפי' רש"י שמא יאבדו המעות וצריך לכתוב כתובה אחרת ומאי והרי אחריות כתובתה על שאר נכסי בעלה הא' כו'. תו איכא למידק דפי' זה דפירש ר"י כבר אמרו בגמ' לעיל ולותבה ממתני' ותירצו דאי מהתם ה"א ענה טובה דומיא דסיפא דיכול למכור דהא אשתו אם בעי לזבוני הכי נמי דלא מצי מזבין אלא ענה טובה הכא נמי נמצא כי לולי סיפא דמתני' ה"א דרישא טעמא משום שאינו יכול למכור ולזה לא יחד מטלטלין כדי כתובה די למכור השאר וכיון שכן למה רש"י ז"ל לא פי' כהאי פירוש דאית' בגמ' ופנה אל פירושים אחרים מלבו:

ואולי אפשר לומר לקושי' הא' דרש"י הוכרח שלא לפרש לא לפי הקס"ד ולא כפי דמסקנ' דמסיק לעיל דאילו לומר טעמא דענה טובה זה לא יעלה על לב דכבר אידחייא דהא אשכחן דהא דחינן לעיל מהאי דר' אבא דאינו יכול למכור וא"כ הוא מוכרח לפרש טעמא דאיבה דהוי לפי המסקנא ומאי דלא פי' איבה מטעמא דעיניו נתן בגירושין כמו שפי' שם הוא דהתם יהיב טעמא למתני' דשוין יבימתו ואשתו ולהכי קאמר דטעמא דכל המייחד נותן איבה דעיניו נתן בגירושין אבל הכא דקאמר בגמ' מהו דתימא דדוקא גבי יבמתו ה"א דלא ייחד אבל גבי אשתו לא הוא מוכרח לפרש טעם אחר דהוה ס"ד דשייך ביבמתו ולא באשתו ולהכי קאמר דיבמתו לא סמכא דעתה שמא יאבדו המעות והוא פטור אבל באשתו חייב כיון דכתב דקנאי. ומיהו ק' דמאי לא נימא לפי פירוש רש"י כדמתרגי' קמ"ל דהכי פירושו קמ"ל בין באשתו בין ביבמתו לא ייחד מטעמ' דאיבה דעיניו נתן בגירושין' ולפי' זה לא קשה קושית התוס' דאע"ג דלפי הקס"ד ה"א דבאשתו כל שמייחד לה הוא חייב באחריות המטלטלין כיון דלא מסיק הכי לא קשיא מידי והכי דייק לשון התו' דקודם שהקשו קושית רשב"א הביאו פי' אחד קמ"ל דאפי' הכי אינו יכול ליחד כיון דסבור דלית לה לא סמכא דעתה אע"ג דאית להו"ל דאי לפי המסקנא מטעם אחר נגעו בה ה"ל למימר בפירוש קמ"ל דטעמא משום דעיניו

בתן בגירושין אלא ודאי מדלא קאמר מידי משמע דהוי מטעם הנזכר ולהכי הוכרח התוס' לפרש הכי מטעם דלא שכיחא דעתא דסבורה דלית לה ואכתי ק' אמאי לא פי' רש"י לעיל דטעמא דאיבה שמא יאבדו ולא יהא חייב באחריותן וגבי אשתו משום דסבורה דלית לה כמו שפי' הכא וי"ל דהתם קאי רש"י אר' אבא דקאמר ברונה שיימכור בנכסי אביו הוא כולל בין קרקע בין מטלטלין והכי פי' רש"י שם באיחד לאשתו או קרקע או מטלטלין כותן איכא עולם דסבר' עיניו כתן ולא קאמר שמא יאבדו דבקרקע לא שייך אביד' ולא שביח אבל הכא דקאי אמתני' דקאמר לא יאמר הרי כתובתיך מונחת על השלחן כו' דהוי מטלטלין ושייך בהו אבידה קאמר שמא יאבדו ולקושיא הב' י"ל דלעיל לא הקשו התוס' קושיות אלו דקושיא הא' התם בריש אעפ"י דאין אחריותו עליו לא קשיא ודאי דארבא מסו"ה קאמר רש"י דגבי אשתו הייכו עגה טובה שלא יאבדו ויצטרך לכתוב כתוב' אחרת משום דאין אחריותו עליו וממילא יסתלק גם קושיא הב' שהקשו כאן אבל ק' דלמה לא הקשו כאן התוס' דרש"י סותר את דבריו דלעיל גבי אשתו קאמר דצריך לכתוב כתובה אחרת כשאבדו וזה ודאי מטעם שאין אחריותו עליו וכמ"ש דאל"כ כיון שאחריותו עליו ל"ל כתובה אחרת · ואפשר דזו היא כונת התוס' לעיל ד"ה עגה טובה קמ"ל פרש הקונט' שמא יאבדו המטלטלין כו' ולרשבא כר' דלגבי אשתו הויא עגה טובה כו' כא לפרש פי' הקונט' דלא תקשי דהא כאמר דלגבי אשתו צריך לכתוב כתובה אחרת משום שמא יאבדו קשה מיניה וביה דהכא קאמר דאף דיאבדו חייב באחריותם אלא דעיגה טובה דלגבי אשתו הייכו שלא יוכל להוציאם גם כא ליישב דלמה לקמן פי' רש"י גבי מאי וכן משום איבה כו' ותירץ דלבסוף דמסיק טעמא דר' אבא הויא טעמא דמתני' כמי משום איבה · ולקושיא הב' לרש"י הוקשה דאם כפי' ר"י מאי פריך מאי וכן ומאי מהו דתימא דקאמר דכבר איתא בגמ' לעיל וכמ"ש אלא דלא בעי לרבא דקא מת־ך לעיל אי מהתם ה"א עגה טובה אלא פריך לאביי דקא פריך לרבא ולא צריך ולותבה מיותבי' ופי' התוס' דלא אסקת אדעתך טעמא דאיבה אלא דטעמא דלא ייחד הייכו משום מכירה אבל לדידי איכו אלא משום יחוד עצמו דאיכא איבה כמבא דס"ל לאביי דיכול למכור מדיכא דמתני' וטעמא דלא ייחד משום איבה דכיון דאיכא יחוד מטלט' איכא איבה דעיניו כתן בגירושין ולהכי פריך השתא א"כ מאי וכן כיון דכל טעמא דמתניתין איכו אלא משום איבה וליכא טעמא דמכירה כלל א"כ מאי וכן מי גרע' אשתו מיבמתו לכך משני מהו דתימא התם איבא איבה דלא שכיחא דעתה דשמא יאבדו דלא שייך גבי אשתו :

(דף נ':)

ד"ה ש"מ ב"ח מאוחר שקדם וגבה כו' והא דאמר במכיח כו' לא ק' מידי דשור תם במקרקעי כו' הקשו דמאי קושיא דלהכי מתמה תלמוד' ש"מ ב"ח מאוחר שקדם וגבה כו' מה שגבה לא גבה דהא מסקינן בערכין דבמטלטלין מה שגבה גבה תו קשיא דמאי הכא מתמה תלמודא ש"מ ב"ח שגבה כו' גם במכיח ש"מ ב"ח מאוחר שקדם וגבה כו' ופי' רש"י שם כיון דהוי פלוגתא בעלמא אי מה שגבה גבה או לא להכי מתמה ולמה לא מתמה התם בערכין ש"מ מה שגבה גבה כיון דהוי פלוגתא ומה גם דהכא קוינן דמתמה הכי ש"מ מה שגבה גבה ובערכין כמי ה"ל לאתמוהי ממש הכי וי"ל דהאי תירוצא דר"ח דמוקי האי דלקמן במקרקעי כמבא דבמקרקעי איכא פלוגתא דתכאי למאי דס"ד התם ואיכא למ"ד דמה שגבה לא גבה דהוי דומיא דלוקח ואיכא מ"ד דמה שגבה גבה ובודאי הוי טעמא דב"ח עדיף מלוקח וטעמ' כדפי' רשב"ס משום בעילת דלת כו' וכיון שכן מאי דאתא להוכיח שמעתתא דידן אי מיירי בקרקע דאיכא פלוגתא ומטעם שאמרנו דמע ול' ליכא סברא לומר דב"ח גרע מלוקח אלא או הוי עדיף מלוקח או שוה ללוקח וכמבא דבמטלטלין דלוקח לא טריף מיניה ב"ח כ"ש מב"ח דלא טריף לב"ע ובהא ליכא פלוגתא ולהכי בערכין לא קאמר ש"מ דמשום דליכא פלוגתא לא שייך למימר הכי אבל בההיא דהמכיח דהוי מטלטלין וקאמר ש"מ קשה להו לתוס' דה"ל להקשות בגמ' והא במטלטלין ב"ח שקדם וגבה מה שגבה גבה · ור"ת מחלק האי טעמא דקאמר ודב"ח גרע מלוקח משום דב"ח לאו אדעתא דהכי כתית אבל לוקח אדעתא דהכי מטלטלי כתת וכיון שכן ליכא פלוגתא אלא אי ב"ח גרע מלוקח או הוי כלוקח ואם כן במטלט' דוקא פליגי אי מה שגבה גבה והוי כלוקח או גרע ומה שגבה

לא נכה אבל במקרקעי ליכא שום פלוגתא דאפי' לוקח לא טריף מיניה כ"ש מב"ח ולא ק' דהא דערכין אע"ג דהוי במטלטלי אפ"ה לא קאמר ש"מ כדאמר הכא ובהמניח משום דהקדש שאני דליכא שום פלוגתא ולהכי ר"מ מוקי האי דשלהי פרקין במקרקעי משום דס"ל דבמקרקעי איכא פלוגתא ולא במטלטלי משום דבהכי איכא פלוגתא ולא במקרקעי:

שם ואתיא כר' טרפון כו' ינתנו לכותב שבהם כו' ואע"ג דהתם אמר לא"ד לכותב שבראיה ופי' רש"י למאוחר והכא אמר הראשונה קודמת יש לומר דהתם לאו דיקא קאמר ר"ט אלא משום מצוה ומרחמין בדין וכן כתבו התוס' לחד פרושא בפ' האשה דף פ"ב ד"ה לא אשכחן תנא דמחמיר כו' ויש מי שתירץ דהתם שאני דהתם איכא קרקעות שיוכל לטרוף הקודם וכן פי' רש"י שם לכותב שבראיה למי שבטרו מאוחר שלא יוכל לטרוף לקוחות הקודמים · משמע דאיכא לקוחות קודמים ואין ספק דאל"כ היעלה על הדעת דיאבד זכותו המוקדם הזוכה בדין ויגבה מי שאינו זוכה בדין אלא ודאי דבמקום דליכא פסידא איירי:

ד"ה ליתא רב דאמר כר"מ וכיון דעיקר הוא השטר כו' רל"ד למה הוצרכו התוס' למימר כל זה שנראה שלא לצורך בהאי סוגיא ואי אתו לאשמועינן האי דינא ה"ל למימר בגיטין אמר כתב לגרש כו' ואת"כ הוה אשמועינן האי דינא אלא ודאי מדהוצרכו למימר האי ולאתויי ראיה מגיטין משמע שאנו מוכרחין למימר הכי בהאי סוגיא ואפשר דכוונתם משום שהרגישו בגמרא דמאי נפקא מינה אי טעמא דרב משום דס"ל כר"מ או משום דחלוקה עדיפא אי משום דמספקא ליה אי ס"ל לרב דהלכה כר"מ בשטרות הא בפי' איתמר וכדאמר' אמר רב הלכה כר"א בגיטין ובשטרות הלכה כר"מ והאי דקאמ' ליתא ידע האי מימר' דרב להכי אמר התוס' דהנפקות' היא דאי ס"ל לרב כר"מ והאי דקאמר ליתא ידע האי מימרא דרב להכי אמר התוספות דס"ל דאף דיבואו עד מסירה ויעידו שנמסר לאחד מהם בתחילה כל שאין ניכר מתוך השטר ליכא קפידא וכדין דרב בב' שטרות חולקים אבל אם נאמר דטעמא דרב משום דחלוקה עדיפא דוקא משום דליכא למיקם עליה דמלתא למי נמסר תחילה מש"ה חולקים דממון המוטל בספק חולקים אבל אם באו עדי מסירה והעידו למי נמסר קודם ודאי הוא זכה תחילה להכי קאמר בגמ' ליתא רב דאמר כר"מ משום דספוקי ליה טעמא דרב ולא הוי כשאר ליתא כתנאי דפריך אמאי לא קאמר הלכה כהאי תנא דכבר אמר רב
(דף כ"ו) הלכה כר"א בגיטין כו' ולזה סמך למימר האי דינא בב' שטרות:

בא"ד א"ל אביי אלא מעתה רישא דקתני כו' אין להקשות אמאי לא הכריח כל זה מסיפא גופא וכיתום דילמא בעלה של זו כתבו לגרש את הקטנה ונמלך והשליכו לאשפה מדעת ולקחתו זו שהיא רוצה להתגרש כו' די"ל דבשלמא אמר יוסף בן שמעון דהיינו כרישא איכא למימר דילמא כיון שנמלך השליכו לאשפה דלא חשש ליוסף בן שמעון אחר דילמא ליכא אחר בעיר ואפי' איכא לא חשש דלא איכפת ליה אבל אי בעלה של זו הקטנה ידע והגדולה כשמה ואיכא למיחש שמא יעלנו ה"ל לקורעו להכי נקט מרישא:

ד"ה כתב לא' ומכר לאחר כו' הכי נמי ס"ל לשמואל דהא אית ליה שודא כו' כבר אפשר להם לתוס' להכריח זה מדאמר שמואל הלכה כר"א אף בשטרות · והאי סיפא דכתב לא' ומכר לאחר לא מצי לאתויי אלא כר"א וכמ"ש בגמרא אלא דחדא מינייהו נקט:

בא"ד ובלא שודא איכא לאקשויי מאביי גופיה כו' דמשמע פ' זה בורר כו' ק' דלמאי הוצרכו התוס' לאתויי האי מימרא דזה בורר כו' דבלאו הכי ק' דהא אביי ס"ל דכתב לאחד ומכרו לאחר קנה הא' וזה אפי' ביום א' דהשתא לא מחלקי התוס' בין יום א' לב' ימים וא"כ אביי לא סבר לא כר"א ולא כר"מ דהא קאמר חלוקו וכדקאמר רב אליביה ולא כדבי אלעזר דסבר קנה מי שנמסר לו א' קנה ואין לספק לדעת ר"מ דלא זכה הא' כולו דהא בגמרא פריך אטו בירושלים כתבינן כו' וכיון דלא קפיד שניהם שוים ומאי קושיא איתא דכר"מ ס"ל אלא ודאי דאפי' לר"מ שניהם שוים כו' וי"ל דמעולם לא נסתפקו

התוס' דמאי דקאמר אביי עידיו בחותמיו זכין לו היינו דוקא בב' אבל ביום א' ודאי דלא הוי של ראשון אלא שניה' שוין אלא דמאי דהוה ק' ליה דביום אחד נאמר דזוכה מי שנמסר לו ראשון זה הוה ק' להו וזהו שחידש ר' דדוקא בב' ימים דמוכיח מתוכו זכה בקדימה אבל ביום אחד זוכה מי שנמסר לו ראשון כר"א:

באד"ה דאמתניתין כותבין שטר ללוה פריך וליחוש דילמא כו' אע"ג שמסר קודם למלוה המלוה קנה כו' ק' דודאי דלמאי דמוקי התם דטעמא דמתני' דמנה ש"מ לא יחזיר משום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי כו' והוא לרב אסי ודאי דס"ל דהאחרון בחתימה זכה מפני שנמסר לו א' ותימא דקאמר הכא אי ר"מ אימא סיפא כתב לא' כו' ואי ר"מ אמאי קנה כו' ומתניתין דמנה ש"מ דברי ר"מ אן כמנה לפי זה קשיא לר"מ מיניה וביה והכא לא מנו התוס' לתרוצי מאי דתירצו לאביי וי"ל דבשלמא לאביי הדבר מוכרח לומר דכתב לא' ומסר לאחר זכה הא' אבל לרב אסי לא ק' מידי דאע"ג דס"ל לר"מ הכא כתב לא' ומסר לאחר זוכה הא' כל היכא שהוא בב' ימים והיינו דוקא משום דדעתו של זה למיהב מתנה זו או מכר מעתה כתיבה אלא שנתאחר למוסרו אבל התם איכא למיחש שמא כתב ללות ר"ל דאין כונתו מעתה לשעבד עצמו וללות אלא אילו יצטרך ללות ילוה מה בהאי שטרא ובהאי דינא לא קאמר רבי מאיר עידי חתימה כרתי:

ד"ה כאן שנה ר' הכל לבעל המעות כו' כר' לר"ת דבמתני' כו' דא"ל כו' ק' דר"י אדר"י דלקמן תניא ר"י אף בזה ב"ה מעל כו' ולדברי רש"י שפי' דבמתני' פליג ר"י איכא למימר דלא קשיא מדר"י אדר"י דהתם פי' רש"י כ"ש דמרוקנא טפי דהוי תרתי סרי סלעים גדולים שהלוקח הרבה ביחד מוזלי גביה וכן הכריחו שם התוס' דהוי יותר מכפלים א"כ אף שנאמר דתירוץ שקנה שוה שש בה' דהיינו שהנ' הם לשליח מ"מ מאי דמוזלי גביה לקונה הרבה ודאי דהיינו לבעל המעות דכל קונה הרבה ביחד מוזלי גביה ולא קאמר ר"י דהכל לשליח אלא מאי דהוסיפו אחת יתירה ר"ל שכל קונה אין מוסיפין לו כן א"נ דהתם אף שנא' הכל לבעל המעות לא ק' דהתם מיירי ששלחו אל עיר אחרת ובאותה העיר היו בזול הסלוק ולהכי קנה שוה שש בעיר המשלח היו נותנין שש בה' ובעל המעות היה סבור כי היה שוה הסלוק שש שש ולהכי נתן לו שש וכיון שכן ודאי דהכל לבעל המעות כיון שלכל קונה מוזלי והכא מיירי ר"י באותה העיר עצמה וחזינן דלכל קונה לא מוזלי ולזה השליח הוסיפו לו אחת יתירה ולהכי קאמר הכל לשליח דומה למתני' שמכר שוה מנה במאתים ולהכי הוי לשליח לדעת ר"י: (דף כ"ד)

ד"ה לימא רב דאמר כר"מ וכיון דעיקר הוא השטר כו' נ"ל למה הוצרכו התוס' לומר כל זה שהר' שלא לצורך ואולי הכונה דהוקשה לתוס' מאי נפקא אי טעמא דרב משום דס"ל דר"מ אי משום דחלוקה עדיפא ואי משום אי ס"ל דהלכה כר"א בשטרות הא כפי' איתמר וכדאמר בגמרא דאין הלכה כר"א בשטרות לזה אמר התוס' דהנפקותא היא זו דאי ס"ל דעידי חתימה כרתי ואנו מוכרחין לומ' דס"ל לר"מ דאף אם יבואו עידי מסירה שנמסר לא' מהם קודם אין בכך כלום כיון שאין ניכר מעדים החתומים אבל אי ס"ל דחלוקה עדיפא היינו דוקא אם לא יבואו עידי מסירה וליכא למיקם עלי' דמילתא אמר חלוקה עדיפ' דממון המוטל בספק חולקין אבל אי אתו סהדי ויעידו אימתי היה המסיר ודאי למי שנמסר קודם הוא זוכה לכך מספקא ליה: (דף כ"ה)

תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש כו' אין להקשות דאמאי לא תירצו דבשלמא מי שהיה נשוי אשה אחת דמצית למימר נחת רוח ומפני שלום ביתה חתמה אבל כשהוא נשוי שתי נשים והשניה לא חתמה א"כ היה אפשר לראשונה להשמט ולומר כשחתמתי השניה אף אני חתמתי וכיון שלא אמרה כן ודאי למכר גמור נתכוונה די"ל דטפי איבעי לה למיעבד הכי כדאית ליה תרתי נשי כדי למצא חן בעיני בעלה דאף דהב' אינה חותמת היא חותמת ועושה רצון בעלה:

מי לא תנן לקח מן האשה ומן האיש מקחו בטלה אלמא יכולה היא שתאמר כו' ר"ל ד

ומאי

ומאי קושיא כימא אין הכי נמי דאם היא טוענת דמשום נחת רוח קתמה מקחו בטל אבל אי שתקה ולא אמרה כלום ודאי דמקחו קיים ומתניתין בדשתקה וכל היכא דאתא לאשמועינו מתניתין הייגו היכא דחזרות חלילה ולהכי מיירי בדשתקה כדי שתהא מקחו קיים וכדמוקמינן נמי בגרושה דאע"ג דכשיטא דודאי בגרושה ליכא למימר דיכא דנחת רוח מ"מ נקט לה כדי לאשמועינן דיכא דחוזרות חלילה ואפשר דמשו' האי קושיא הוצרך רש"י למימר מקחו בטל לגמרי משמע ובגמרא מוקמי' לה בא' מג' שדות כו' דנראה שכל זה הוא לצורך אלא דקשה רש"י דלא כימא כדי לתרץ קושיא זו דמשום הכי פריך לה המקשה משום דס"ל דאין חילוק בינג' שדות לשאר שדות ובכולן מקחו בטל אפי' בחיי בעלה ולא מהני הבעל למוכרן ומתניתין משמע דהמקח הוי קיים לגבי לוקח לכל מדקאמר השניה מוציא' מהלוקח כו' וכל זה הוא הפך מה שכתב רש"י לעיל בפ' דאשה שנפלו דף פ"א גבי הרוצה שימכור בנכסי אחיו כו' דכתב דכל שכותב בכתוב' דקנאי והקניב' לא מהני מעכבא והא דתנן לקח מן האיש כו' בג' שדו' כו' לזה הוצרך רש"י לפרש כאן דמ"מ מקחו בטל לאלת' אפי' בחיי הבעל לאו בכל השדות אלא דוקא בג' שדות אבל בשאר שדות מקחו קיים עד שתמות ולא תיירא מתמת קושית הגמרא הפך וה דכבר אפשר ליישב קושי' זו בנקל ווה דאם איתא דמתניתין מיירי משום דשתקה היא אמאי אמר מוציאה מהשניה והא יכולה שניה למימר את אפסיד אנפשך דשתקת בעת הנביה ולא אמר' נחת רוח כו' ומ"מ מה שכתבה ללוקח דין ודברים כו' אין לומר דאפסידא נפשה דהא בעת שכתבה לא היתה ראויה ליגבות דלא כיתבה כתובה ליגבות מחיים וכעין זה כתבו התוס' לקמן ד"ה התם איהו דאפסיד כו':

ד"ה הא ר"מ הא ר"י כו' וק' לי לבסוף דמסיק רב אשי כולה ר"מ כו' ה"ל למימר כולה ר"י כו' ולזה י"ל דכיון דהיא מתני' סתמא וקי"ל בתם מתניתין ר"מ להכי מוקי לה הכי ועוד י"ל דאי הוה מוקי כולה ר"י ודוקא בב' לקוחות קאמר ר"י נחת רוח אבל בחד לא ומתני' דלקח מן האיש מיירי בב' לקוחו' ומשו"ה מקחו בטל ק' דאמאי נקט סיפא דמקחו קיים בלקח מן האשה קודם ליפלוג וליתני בדידה כולה בלקח מן האיש קודם וכר"ת דמקחו בטל בב' לקוחות אבל בלוקח אחד מקחו קיים ואין לומר כולה בדידה קתני בב' לקוחות ואפי' הכי מקחו קיים כשלקח מן האשה קודם דודאי הא לא צריכה למימר דודאי דלקח מן האשה קודם ליכא מאן דס"ל דמקחו בטל וטעמא דליכא נחת רוח כלל אבל בלקח מן האיש קודם איכא מ"ד דבין בב' לקוחות ובין בלוקח א' והיינו סברת המקשה ואיכא מ"ד דיש חילוק כמנא דודאי הא הוי רבותא יותר דאפי' בלקח מן האיש תחילה הוי מקחו קיים ומשום דקשיא ליה הא קושיא להכי לא מוקי כולה ר"י:

ד"ה כתבה לא' ולא חתמה כו' ותירץ דהתם בכתב שטר בפני עצמו כו' ועוד תירץ דהתם כדאמ' כמי לך חוק וקני עם שטר וק' לתרוייהו. דאמאי לא מוקי מתני' בהכי ולא ק' תימא נחת רוח כו' וכמו שהקשה מהר"י מטראני ז"ל וי"ל דאכתי הוה ק' לשמואל דפליג עליה דרב דס"ל דלא מהני אלא אחריות ומתני' לא מיירי ודאי באחריות דאיכא היא המוכרת אלא מכלך שעבודה וכותבת דין ודברים אין לי ועוד י"ל אפילו לרב לא מהני לתרוצי כדאמר חוק וקני דכיון דכחית תנא דמתניתין למימר דהיא כתבה ללוקח וצריך נמי דקאמר לך חוק וקני אמאי לא תנא ליה בפי' האמירה לך חוק כו' כדקתני מציאות הכתיבה:

בא"ד ולא נראה תירוץ זה דפריך התם כו' הק' הרב הנז' דמאי קושיא דמאי דפריך בגמ' לרב משום דקאמר ברייתא מקחו בטל עד שתכתוב אחריות והא איכא תיקון אחר והיכי קאמר דלעולם מקחו בטל עד שתכתוב אחריות ועוד דאמאי לא פריך הכי לתירוץ דשני שטרות ע"כ ויש קצת נוסחאות שכתוב בלשון התוספות ולתירוץ לא ק' כולי האי ובלאו הכי אפשר דקושית התוספות דהיכי פריך בגמרא לרב מדקאמר עד שתכתוב אחריות ובשלמא אי בכתיבת שטר בלא אחריות מהני או בשטר בפני עצמו או בלשון מכירה שמוכרת האשה למה ליה לתנא דבריתא למכתב אחריות כיון דבני בלאו הכי אבל אי

צריך שכאילו אמר עם הכתיבה והיינו דכיון ליה לך חוק וקני לא ק' לרב דתנא אתא לאשמועינן דכתב תיקון סגי והיינו כתיבת שטר באחריו' ואין הכי נמי דלאו איכא תרתי והיינו אמירת לך חוק וקני וכתיבת השטר פני או לכל הפחות שקולים הם תרתי ותרתי תלא מינייהו נקט אבל אי שטר לבד מהני פריך שפיר כיון דכתיבת שטר מהני אחריות למה לי והרב הנז' תירץ ז"ל דכי אמר כדאמר לך חוק וקני היינו בשעת החזקה קודם שהחזיק דהיינו לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה שלקח רשות להחזיק תחילה ואח"כ החזיק על פיהם אבל אי החזיק על פי הבעל אתי אהני דיבורא שתאמר לו לך חוק וקנה ע"כ ות' דלשון זה ממש במתניתין דדייק לה ממימר' רב דקאמר ל"ש אלא כדאמר לך חוק כו' דמיירי קודם החזקה משום דקאמר לקח מן האיש וחזר ולקח מהא' שלקח רשות להחזיק תחילה זה לשון ממש נקט ברייתא מן האיש וחזר ולקח מן האשה מכרו בטל כו' ואי אמרת דלשון זה משמע דאמרה קודם החזקה לך חוק גם בברייתא הוי פי' הכי וא"כ היכי מקשה התוס' דאמאי לא מוקי לה בדלא קאמר' לך חוק וקני: (דף כ"ו)

ד"ה אבל מנח תפלין לית לן בה כו' מ"מ אינו רגיל כו' הקשה מהר"י מטראני ז"ל וק' דהרואהו מתיר ומבעל באותה שעה יאמר דעבד הוא דמי מכירו שהוא מניח תפילין אח"כ ותו דלא קשי' כלל מההיא דהניח תפילין דודאי שום עבד אינו מניח תפילין ומפני שזה עשה שלא כהוגן אינו ראיה שיחררתו רבו דדוק' הניח לו רבו אזי ודאי שיחררו וכדאמר בפ' השולח אבל אי הניח בפני רבו לא יצא דלאו אדעתיה כו' וא"כ משם ראיה שאין עבד מניח תפילין מדקאמר לא יצא לחירות ע"כ ואולי שכונת התוספות בהקשות מההיא דהניח תפילין כו' אינה אלא קושית הרב בעצמה דמה ראיה דמנח תפילין באותה שעה דמשום שהניח שעה אחת הוא מוכרח שהוא בן חורין והא אשכחן עבד דמניח תפילין ואולי זה העבד רוצה בכך ואעפ"י כן אינו יוצא לחירות וי"ל דמ"מ אינו רגיל כו' ר"ל אל תאמר דאולי יש עבד שרגיל בכך ומ"מ לא יצא לחירות אלא אין שום עבד מניח תפילין בתמידות ומ"ש שם אינו אלא אקראי בעלמא מעתה מ"ש כאן אבל מנח תפילין הכוונה דמנח בתמידות ורגיל בכך וכ"כ הריטב"א בפי' הגמ' יע"ש ואין להקשות דלמה לא כתבו כן התוספות בפירוש דמ"ש מנח תפילין לאו כדס"ל מעיקרא דהיינו לפי שעה אלא בתמידות דלא הוצרכו לכך דכיון שפי' לנו דמ"ש שם הניח תפילין בפני רבו לאו שהוא רגיל מעתה החילוק מבואר דהכא איירי דרגיל ואילו לא היה אומר חילוק זה דאין עבד רגיל לא הוו מתרצי מידי:

ד"ה נכסי בחזקת אלמנה קיימי וא"ת מה טעם דלא חשבינן נכסי בחזקת הב"ח כו' הקשה מהרי"ב ז"ל ומאי קושיא והלא המזונות הם תנאי ב"ד וס"ל לר"י דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ע"כ וי"ל דהתוספות חילקו דלא אמר הכי אלא במזונות דלהבא אבל במזונו' שעברו הואיל ושתקה עד השתא ודאי דיתמי קושטא קאמרי וא"כ ה"ל כחוב דעלמא דנאמנין היתומים לומר פרענו וכיון דאמר דהואיל דכשתעברו הנכסים הרי הם בחזקת האלמנה לב"ח ראוי לומר כן: ועוד כתבו התוספות חילוק אחר בין מזונות שעברו למזונות דלהבא משום דלא שייך למימר מה הועילו חכמים בתקנתם כו' בד"ה דר' יהודה סבר נכסי בחזקת יתמי כו' ואנו מוכרחין לומר חילוק זה לדעת ר"י דסובר הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ומבעיא ליה במזונות שעברו כו' ומשו"ה מקשו התוס' וכ"ת דחשבינן בחזקת אלמנה משום דמוכרת כו' לשון התוס' והיא היא התקנה כיון שתקנו באלמנה דאלים כחה להוציא מן היתומים ולמכור בלא רשות ב"ד מה שאין כן בכל ב"ח היינו משום דאוקימוה רבנן הנכסים בחזקתה:

רבי יוסי אומר מוכרת וכותבת סתם וכן כחה יפה כו' פירש רש"י משום לקוחות כו' ר"ל דלמה לה לכתוב סתם ואחר כך לטעון ללקוחות למזונות מכרתי ולמה לא תמכור מעיקר' למזונו' ויטרוף אחר כך בדין מן הלקוחות ולמה לה למכור סתם וכ"ת דאינה יכולה לפי הדין למכור למזונות משום דאינם חייבים לה ולהבא אינה יכולה למכור כי אם לי"ב חדש למ"ד או לששה למ"ד · הא לא אפשר למימר הכי דא"כ היכי יכולה למיטען ללקוחו' טענה של שקר ואמאי לא יטענו לה והא לא היו חייבים לך מזונו' ואפי'

תאמר שהלקוחות אינם יודעים והא היתומים יודעים ועליהם חוזר הלוקח ואמאי לא יטענו כן ולפי מה שפי' רש"י י"ל לזה דמתו היתומים ואין ביורשים מי שיודע כן או י"ל שכיון דלר"י קיימינן דהיתומים אינם נאמנים לומר שאינם חייבים מזונות תמכא אפילו יטענו בפירוש כן אינם נאמנים ומש"ה נביא מהלקוחות בהאי טענה כו' וב"ת והרי זו הוכחה ככר תירצו התום' אבל לפי פירוש התוספות קשה שהם טוענים שלפי ששהתה כ"כ ככר מחלה שכראה ששהתה קודם המכירה ולא תבעה מזונות שעברו ולזה טוענים שמחלה ואם כן קשה למה לא מכרה בפי' למזונות כיון שחייבים לה · וכ"ת דהיא מכרה כשלא היו חייבים לה מזונות והיא רוצה למכור למזונות להבא ומן הדין אינה יכולה כי אם למ"ד לי"ב חדש ולמ"ד לששת חדשים ולהכי היא אומרת ליתומים שלכתובתה היא מוכרת ואחר כך עברו ג' שנים והיתומים אומרים לה שכיון שעברו ג' שנים מחלה והיא טוענת שלא עברו שוה שמכרה הייכו למזונות · ולמה לא יטענו היתומים והא לא הייכו חייבים לך מזונות שעברו וכשמכרת הרי השטר שמכרת יותר מהכונע לי"ב חדש וכמצא שלכתובתך מכרת ואין לומר דמשום דאינם נאמני' בכל זה לר"י דהיא טוענת לזה שהיו חייבים לשעבר ולהב' לא מכרה כי אם לי"ב ולהכי אין טוענים כן דגם כמה שטוענים כמי אינם נאמנים ולמה לא הכריעו דבריהם לפי שיטתם ואולי שכל זה ככלל בכונת התוספות שהם מכריעים דבריהם אלא שאינם נאמנים לומר פרענו מזונות שעברו ולהכי כתה יפה אלא שאכתי קשה למה לא יטענו דכיון שלכתובתה מכרה אין לה עוד מזונות ואפילו לא מכרה אלא שמקצת כתובתה כדאמר לקמן לר"ש וככר מצאתי שהקשה כן הרב מהרי"ט ודוחק לומר דגם לר"מ רצו לפ' וכשמכרה למקצת כתובתה דלא אבדה מזונות · אבל מה שקשה לי על כל זה דאם כן מה הועילו חכמים בתקנתם שאמרו שאינה מוכרת כי אם לי"ב חדש כיון שיכולה למכור לכמה שנים בעינה זו של רבי יוסי · ולמה זה ר"י משיאה עינה שתסתור תקנת חכמים : וי"ל דזאת האשה אינה מוכרת כי אם לי"ב חדש או לו' אלא שמוכרת עתה סתם ואינה מפרשת לפי שהיא חוששת שמא יצטרך ליגבא אם היא מוכרת למזונות בפי' ולוקח מפרכם לל' יום כדאמר לקמן כיון שהיא נשאת לא יתן לה עוד מזונות ובעבור כתובתה לא תוכל להוציא מן הלוקח שהם מטלטלים וכמו שכתבו התוספות לקמן ד"ה וסמך לה כו' לזה היא מוכרת ואז תאמר שלכתובה מכרה ותוציא מהלוקח · ואם תאמר והא כתב רש"י שיש לה לקוחות שקנו שדות מבעלה שבהם היא לטרוף כתובתה מהם ולהם היא אומרת שמכרה למזונות כדי לטרוף מהם כתובה וכיון שיש לה לקוחות אלו מהם תגבה כתובה וכ"ת שרוצה היא שיהיה בריוח שתוכל ליגבות מהלוקח הזה שהיא מוכרת וגם מהלקוחות שקנו מבעלה אי אפשר לה ליגבות משניהם שכדי ליגבות מזה הלוקח צריך שתאמר לכתובה מכרתי וכדי ליגבות מהלקוחות של בעלה צריך שתאמר למזונות מכרתי כמצא אינה יכולה ליגבות מהם בבת אחת שהם דבריהם סותרים וי"ל שזאת האשה חוששת שמא ישתדפו נכסי הלקוחות של בעלה ורוצה או לראו' בשעת הגביה לעמוד בבחירתה ליגבות מאיזו מהם שתרצה ואם תרצה לגבות מהקרקעות כי תרצה שיהיה לה קרקעות תגבה מהם ותאמר למזונות מכרתי · ואם ישתדפו או שתרצה לגבות ממעות שביד הלוקח תאמר לכתובה מכרתי ותגבה מהלוקח :

וכל זה אינכו שוה לי דאם כן למה הוכרך רש"י לומר שיש לה לקוחות של בעלה כיון שהיא רוצה למכור זה הקרקע והיא אומרת אם אמכור לכתובה שמא לא אנשא ומוטב שאזון מהנכסים אלו וכתובתי קיימת ואם אנשא או אומר לכתובה מכרתי ואגבה מדמים שביד הלוקח ולזה אומר ר"י מוכרת סתם ויפה כחה :

(דף כ"ז)

ד"ה בתולה שלימה משמע כו' ועוד קשה מהא דאמר גבי נערה מאורסה כו' הקשו התוספות אימא דמ"ש בגמרא בתולה שלמה משמע איכו אלא לענין בוגרת ואין הכי נמי דבכלל בתולה איכא במשמע בעול' שלא כדרכה כו' וי"ל דאין הכי נמי דהכא כיון דליכא שום גילוי אחריתי כי אם בתולה ודייקינן מינה שלמה משמע אינא למימר דלא דייקי' שלמה אלא לאפוקי חדא מלתא או לבוגרת או לבעולה שלא כדרכה א"ת

שיש עדיפות לזו יותר מזו וא"ת שקולים יבאו שניהם ולהכי איצטריך יו"ד לרבויי בוגרת וכי"ת למעוטי בעולה שלא כדרכה והיינו לפי שא"א לומר להפך כיון שהקשו התוס' לעיל משום דהכי משמע שאותם בתולים יהיו קיימים וכמ"ש התוס' בסמוך אבל מה שהקשו התוס' היינו התם גבי קנס וגבי מיתה דכב' כתיב נערה לאפוקי בוגרת וא"כ כי כתוב בתולה דמשמע שלמה ודאי אתא לאפוקי בעולה דלמעוטי בוגרת הא כתיב נערה וא"כ ק' אמאי יש לה קנס ואין הכי נמי דבמאי דכתבו התוס' דאיצטריך דברי רש"י כאלו נערות יתורץ קושיא זו וכן תירצוה ביבמות אלא דאפי"ה לגבי מיתה עדיין הקושיא במקומה וכדכתבנו שם :

גמרא אי אמרת בשליא מוסיף על דבריו כו' בעל הבית אמאי מעל כו' י"מ אמאי לא פריך כמי משליח אח"כ ראיתי להריטב"א שהקשה כן ובמה שכתבו התוספות ד"ה דאמר טלו אחת דווקא שליח בעינן דלימא מדעתו כדי שלא יסברו אורחין כשאמר כן שלדעת ב"ה אומר כן אבל מה שלוקחים הם יותר מא"ש שליח יודעין הם שעושים מדעתם· הכא נמי כיון דלא פריך משליח אמאי מעל דאע"ג דלא אמר'אורחין הרי אנו נוטלין מדעתנו ה"ל כמי שאמרו כיון שיודעין שמוסיפין על דברי השליח אלא דאכתי ק' על דברי התו' אמאי לא הקשו לעיל דאמאי לא פריך שליח אמאי מעל כו' ואי אמרת דה"ה אם דהתירוץ דגמר' איכא למימר הכי ומאי הקשו וי"ל דבשלמא בקושת הגמרא איכא למימר דלשון קצר הוא וה"ה שליח כיון דכולהו מחד טעמא אבל בתירוץ הגמרא משני הכי הכא במאי עסקינן דאמר להם טלו לכם אחת מדעתו של בעל הבית וא' מדעתי ושקלו איכהו תלת וכיון דכתית בגמרא למימר מה שעשו האורחין שהיה די שיאמ' דברי השליח לבד וה"ה דהאורחין אמר'כן כדברי השליח והרי אנו נוטלין ב' מדעתך וא' מדעתיכו ואמאי איצטריך ושקלו איכהו תלת אלא ודאי דכתית למימר דדוקא בשליח צריך לשנויי הכי אבל באורחין שקלו תלת בלא שום דבור והדבר ידוע שנוטלין מדעתם :

ובדברי התוס' איכא למידק דכיון דאמר מה שהם נוטלין בלא דברי השליח יודעין שעושין מדעתו ולהכי מוסיף על דבריו לעולם דבשלמא בההיא דא"ל זכין ליטרא מעביר על דבריו צריך לחלק מאי שנא אורחין משליח דא"ל זכין ליטר'ואיהו זכין כורא כמנא הרי יודע שעושה מדעתו ואימא דהוי מוסיף באורחין דהת'וי"ל ובתחילה כבין כוכת התו' דמ"ל שיסברו אורחין שלדעת ב"ה אומר כן או לא יסברו לענין שליח אי הוי מוסיף על דבריו או מעביר וכוכת'ודאי דבשלמא כל שלא אמר כפי' אחת מדעת ב"ה וא' מדעתו איכא למימר דהוי מעביר על דבריו משום דא"ל הבעל הבית לשליח דמשום דסברו האורחין דדעתי של ב"ה שיטלו שתים לפיכך הוסיפו אחת אבל אי היו יודעין דאין להם רשות מבעל הבית אלא ליטול אלא א'לא יוסיפו הם שתים ולוה נקרא מעביר על דבריו אבל גבי אורחין כיון שיאמ' הרי אנו נוטלין כין לא יאמ' הכל אחת כיון שהם יודעין שעושין מדעתו וגבי שליח דעלמא דא"ל מוכר זכין ליטרא ואיהו זכין כורא מיקרי מעביר דא"ל מוכר אי אתה זכית ליטרא מעיקרא איכא קונים רבים ולא אוזיל הקרקע אבל לפי שזכנת כורא לפיכך לא כמצאו קונים הרבה :

גמרא ת"ש היתה כתובתה מנה כו' הקשה הרב מהר"י מטראני ז"ל והמקשה מקשי ליה מתני' אהדדי דודאי המשניות הי"ל לידע ע"כ וי"ל דהמקשה שהביא משנת אמר לשלוחו כו' הוה משני האי מתני' באוזיל כדמוקי לה רב הונא בריה דרב נתן ולהכי מייתי שפיר מההיא מתני' דאמר לשלוחו דמוסיף על דבריו והבעין דקה ליה ההיא מתניתין דמיירי דאמר להו טלו א' מדעתו של ב"ה ואחת מדעתי ומייתי ראיה לדבריו דלעולם אמר מעביר על דבריו ממתניתין דהיתה כתובתה והפשטן דקי לה דהתם באוזיל :

תוספות ד"ה הא מדסיפא בדולא דלא אפשר לפ' לאחרון יפה מנה ודיבר במנה שלה כו' דהא כתובתה ד' מאות זוזי למה שהקשה הרב מהריב"ל דהא כיון דמכרה לזה במנה כו' שפיר אפשר לפרש במנה שלה י"ל דודאי הוו דומיא דמכרה לזה במנה ולזה במנה וכיון דהתם ליכא למימר

לשנה שלה דהא כתובתה ת' זוז ודאי דהאי מנה של אחרון כמי ליכא למימר הכי וקי"ל :

גמרא ואיכא דאמרי הא לא תבעי לך היכא דאמר ליה זיל זבין לי סרא וזבין כורא דודאי מוסיף על דבריו הוי כו' משמע דפשיט לה תלמוד והכי כתבו הפוסקי' והרמב"ם פרק א' דשלוחין ולפי זה הראיה דדחי בגמרא במתניתין דאמר לשלוחו תן להם חתיכה לאורחין כו' אי אמרת בשלמא מוסיף על דבריו הוי משום הכי בעל הבית מעל כו' ודחי לה דא"ל טלו א' מדעתו של בעל הבית וא' מדעתי כו' ודאי דלא קאי האי דחיה אלא כל שאמר טולו שתים השליח והבעל הבית מעלו וקשה דהרמב"ם בפרק ז' דמעילה כתב וז"ל אמר לשלוחו תן לאורחים חתיכה של בשר ואמר להן טולו שתים שתים ב"ה מעל שהרי נעשה דברו והשליח פטור מפני שהוא מוסיף על שליחות של בעל הבית ולא עקר את השליחות אבל אם אמר להם השליח טולו שתים שתים מדעתי שניהם מעלו נטלו האורחין ג' אף האורחין מעלו ע"כ ואמאי כשאמר השליח טולו שתים לא מעל ובגמרא לא הצריכו שיאמר השליח לדעתי אלא כשהיו סבורין דמעביר על דבריו אבל כשפשיט לה דמוסיף לא איצטריך ואם כן לפי דבריו דבעל הבית חייב משום דמוסיף הוי למה זה צריך שיאמר השליח מדעתי וכבר הוקשה להר"ב בית' גם כיוצא בזה יע"ש ובעניותי י"ל דהרמב"ם סבור דבשלמא כשעושין מעשה על פי דברי המשלח ראוי שיתחייב המשלח אבל כשאין עושין מעשה על פי דבריו אין ראוי שתחייב ולזה כשהשליח הוא אומר טלו אחת מדעתי והם נטלו הג' ראוי שימעל גם השליח שהרי נעשה ע"פ דבורו אבל כשאין עושין מעשה על פי דבורו כגון שאמר טולו שתים סתם אין ראוי שיתחייב לפי שהוא איננו משלח בזה אלא אמר על פי המשלח ואף שלא אמר כן אין ראוי שיתחייב בזה ודייק לה מתלמודא דהכא דקאמר ת"ש אמר לשלוחו תן להם חתיכה לאורחין כו' אי אמרת בשלמ' מוסיף על דבריו הוי משום הכי ב"ה מעל אלא אי אמרת מעביר על דבריו הוי בעל הבית אמאי מעל והוקשה להרמב"ם ז"ל דאמאי לא פריך משליח והריטב"א הקשה בזה יע"ש ולהרמב"ם נראה לתרץ דלהכי לא פריך אמאי מעל השליח דגם למקשה הוקשה לו דגם שכאמר דמוסיף הוי בשלמ' ב"ה דהוי משלח ניחא כיון שעושין מעשה על פיו אלא שליח דאף דאמר טלו שתים איננו אומר שהוא משלח אלא כשם בעל הבית ואם כן אמאי חייב ולהכי לא פריך אלא מבעל הבית דאי אמרת מוסיף ניחא ואי אמרת מעביר קשה ומשני לה כגון דאמר טלו אחת מדעתי וניחא נמי דמעל בין ב"ה בין שליח ולהכי כדפשיט בגמרא דמוסיף ניחא דלא איצטריך האי אוקימתא לב"ה אבל לשליח איצטריך כו' :

ד"ה אדמון אומר השני כוח לי כו' הכא לא היה לו לאתוס ולעשות דבר הנראה הודאה כו' אבל התם לאו הודאה היא כו' אין להקשות למה לא חילקו התוספות בין דיבורא למעשה כמ"ש בגמרא פ' ח"ה דף ל' גבי והא אית ליה סהדי דאתא אימלוכי בך ואמר זיל זבין כו' התם עביד מעשה אבל הכא דיבורא עביד איניש דמקרי ואמר · דהא כתב הריטב"א והביאו בספר מורה צדק בח"ה סי' קמ"ג בב"י סב"ע וז"ל כתב הריט' דלאו דוקא אתם דעבי' מעשה אלא ה"ה אם העיד בע"פ ע"כ הרי דכיון דעל פי דבורו נעשה מעשה שהרי הוא מעיד אם כן ה"ל מעשה ולזה הוצרכו התוספות לחלק בין מתניתין דה"ל הודאה אבל התם לא הוי הודאה ובהכי אולא ליה הראיה שרצה להביא מדברי התוספות אלו הרב מהר"י מטראני ח"ג סימן י"ח שרצה ללמוד דבהודאה לא שייך למימר טעמא דהב' כוח לי כו' אף על גב דהוי דיבורא כגון הקונה שאמר למערער הנה אני רוצה לתת מעות על בתים אלו אולי יש לך בחזקת הבתים ולא אזיקך ולא תזיקני והשיב לו לך וקח שחזקה זו של המוכרה לך ואין לי בה כלום · וכתב הרב הנזכר על דברי התוספות והשתא אמאי לא תירצו מה שתירצו התם דבורא עביד איניש דמקרי מעשה לא עביד אלא בא להודיענו דאי האי דמסהיד חשיבא הודאה עדיפא טפי ממעשה וזו אינה ראיה וכמ"ש אבל שאין להקשות להרב מהר"י דכשם שחששו התוס' להודיענו דאי הוה הודאה ה"ל ממעשה ולא שייך טעמא דהב' כוח לי למה לא תירצו כן בגמ' ואמר דהאי עובדא דאימלוכי לא הוי הודאה כדי להשמיענו דאי הוה הודאה אין צריך מעשה לבטל

זאת הטענה וכמ"ש התוס' דודאי מעיקרא צריכין אנו לידע חילוק בין דיבור למעשה היכא שאין כאן הודאה ולבתר כן השמיענו דאי הוי הודאה אין צריך למעשה לבטל הטענה של הב' נוח לי כו':

ד"ה עשאה סי' לאחר מתוך הלשון משמע דאעורר קאי כו' ובירושלמי כרש"י משמע כו' מתוך לשון הירושלמי שהזכירו התוס' אינו אלא כפירושם דאעורר קאי · אבל לפי הנסחא שמצאתי בירושלמי דילן אתי שפיר וז"ל לא סוף דבר שעשאו סימן לאחר אלא אפי' עשאה אחר לאחר מכיון שהוא חתום עליה בעל איבד זכותו ואולי זאת היא הנסחא האמתית בדברו התוס' והבינו התוס' מתוך לשון זה כפי' רש"י וזה דקאמר ל"מ עשאה סימן לאחר ר"ל עשאה המחזיק סימן ובמעורר חתם עליה דה"ל כמודה לו ממש אלא אפי' עשאה אחר לאחר והוא חתום שם דהוה אפשר למימר דכיון שאין ההודאה לבעל הדבר עצמו לא איכפת קמ"ל דהויא הודאה ואיבד את זכותו ולזה דייק וקאמר מכיון שהוא חתום כלומר דבהכי איירי בבא קמא דהיינו עשאה סימן כו' אבל אין לפרש לפי הירושלמי כפי' התוס' משום דהוי ג' מדרגות בדבר הא' שעשאה' המעורר עצמו סימן לאחר ועשאה בשם המוחזק הב' שעשאה המוחזק והמעורר חותם עליה והג' שעשאה אחר לאחר והמעורר חותם ואם נפרש לא סוף דבר שעשאה סימן הייני המעורר היכי קאמר אלא אפי' עשאה אחר לאחר ודילג המדרגה הב' דהיינו עשאה המוחזק כו':

ד"ה אם טען ואמר חורתי ולקחתי ממנו מהימן כו' והא דלא קאמ' אי הוה אבוהון דיתמי הוה טעין מוזיף הוא כו' ע"כ וא"ת גבי אפוטרופוס מתרצי שפיר דקאי איתמי ולא טעינן מוזיף אבל גבי מימר' ר"י דקאי אעורר עצמו שטוען חורתי ולקחתי אמאי לא אמר' אי טעין מוזיף מהימן והנהו תירוצים שמתרץ מהר"י מטראני ז"ל לא ניחא להו לתוס' לתרץ הכי ואיהו כתב כן לפי' התוס' שהסכימו שם דטעינן ליתמי מוזיף כו' וי"ל דלהכי נקט ר"י טענת חורתי ולקחתי דאתא לאשמועינן דטעינן ליתמי האי טענה כיון דאביו מצי למטען כן וכיון דאביו היה נאמן במיגו דמוזיף גם לבנים טעינן אף דטענת מוזיף לא טענינן :

וארבעה דאתו ומחמת חד כ"ע לא פליגי כתב מהר"י מטראני ז"ל קושית התוס' שבפ' החולץ דלהד' ההוא חד דזבין קטרה ותירצנו דמצי אמר לא מכרתי אלא מה שיש לי בה והקשה הרב הנז' על זה מההיא דהזרוע אמר לו מכור בני מעיה של פרה זו והיו בהם מתנו' נותנן לכהן ואינו מנכה מדמים לקח ממנו במשקל מנכה היינו בדמים ואמאי הכא אינו מנכה ע"כ וי"ל דבשלמא התם שהוא מוכר במשקל הרי נראה בפי' שהוא מוכר המתנות בדמים וכיון שהוא חייב ליתן לכהן ראוי שינכה לו מן הדמים אבל הכא שעורר השדות כמו שהם במצריו אפשר לו לדחות ולומר לא מכרתי מה שיש לי בה :

ד"ה ורבנן סברי אי זכיית זכיית כו' לפי' רש"י דפי' אי זכיית זכיית ואי"ל לגבך כו' הקשה הרב מהר"י מטראני ז"ל דבפ' החולץ מוקמי' לר' אבא דאמר קם דינא כרבנן אע"ג דלא שייך האי אלא דאזיל כו' ואני הדיוט לא ירדתי לסוף דעת הרב דאין הכי נמי דלפי הקס"ד הוה אמר הכי אבל לפי מאי דמסיק התם דלאו מהנהו טעמי אמר התם קם דינא או הדר דינא דגבי שדה איכא למימר מהדרנא והתם גבי ספק ויבם ליכא למימר הכי כלל וגם דגבי שדה בא בטענת בריא והתם בטענת שמא וכדאמר התם נמצא דלא דמו כלל פלוגת' דספ' ויבם עם ההיא דאדמון ורבנן נמצא דברי רש"י קיימים דלרבנן הכל תלוי במאי דקאמר מוזילנא ואי לא מצי למימר לכי תהדר כו' וכל זה פשוט:

גמרא מידמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה כו' הרב מהר"י מטראני ז"ל משמע דס"ל דאם בא לפלוגי בין מוכר לד' כאחת ובין מוכר לד' זה אחר זה והיינו דאמר התם כל חד וחד מצי מדחי ליה משום דלקחו זה אחר זה הכא דיקלא גבייהו משום שירשו כאחד ע"כ ואחר המחילה כת"ר דמטעם אחד באו לחלק הכא והוא דשאני מכירה דאותו שקנה הדרך הוא משועבד והאחרים אין להם שום חיוב וכל אחד מדחי ליה דאין כאן חיוב ברור אבל הכא כיון דאמר להו דיקלא לברת נמצא כל שדות היתומים משועבדים לזאת המתנה ותחילה יפרעו החוב ואח"כ ירשו ירושת אביהם נמצא השעבוד על כולם ולהכי לא

(דף ק"י) מכו מלקי לה:

רב"ע עידית ועידית כו' כתב הרב מהר"י מטראני ז"ל הקשה הרא"ש ודילמא לחד לית ליה זוזי ואית ליה עידית ויהיב לי מעות כי היכי דכנבי ליה כתוביה ונביה ליה עידית ופרע ליה זוזי ולא הוי אפוכי מטרתא כו' וי"ל דמאי האיך תבע ליה ברישא זוזי והדר פרע ליה ולא יהיב עידית וכמנא דהוי אפוכי מטרתא כדאמר גבי בעל זבורית מאי חזית דאתי בעל זיבורית ליתי בעל בינוני ולינבי זבורית כו' ע"כ ויש מי שרצה להקשו' דאכתי לפי סבר' הקס"ד דגמ' דלא סליק אדעתיה דמאי חזית דהדר פריך ליה בגמ' ומשני ומ"מ פריך ליה סוף סוף כי אתי למכניה בהכי הדדי כינהו כו' א"כ היכי קאמר דכ"ע עדית ועידית אכתי דקדי' תבעיה ליתום דילמ' לחד אית זוזי כו' וי"ל דהגמ' כדקאמ' דכ"ע עידית ועידי' כו' הוה סליק אדעתיה האי פירכ' דמאי חזית אלא דהוה קאמ' דלחד אית ליה עידית ובינוני ולחד אית ליה זבורית אלא דלא פירש היטב דבריו ומשו"ה הקשו לית דמאי חזית כו' ואע"ג דמשני דקדים תבעיה הוה ס"ל לשנויי אף לפי דעת המקשה אלא דלבתר הכי פירש דבריו והיינו תירוצא קמא ומשו"ה קאמר דכ"ע עידית ועדית כו' דליכא למיחש למידי:

תרגמה רב נחמן אליבא דר"ש כגון שלוה זה לעשר וזה לחמש כו' ושלא ראשון לה' ושני לי' כו' וק' דבשלמא ראשון ניחא דלוה מב' לעשר רצה להרויח ומן אבל שני למאי הלכתא הלוה לו לי' שנים כיון שהיה אפשר לפרוע לו כתובו אותם מעות ולקרוע השטר ואילו היה רוצה להלוותו אא"כ היה אפשר להלוותו וי"ל דשני הוה אמר דשט"ח של ראשון היה מזויף ואי הוה טעין הכי בב"ד לא הוה מהימן דהל'הוה מקיי'שטרו ומחייבו ליה לכך הלוה לו כיומ' דמשלם וימכיה דהו'טעין ליה אילו הייתי חייב לך את שלך והמלו'ראשון שלוה ממנו ס"ל כרבנן דעבי'איניש דזייף ביומיה וכיון דלא מטא זימניה לכך לוה ובהכי ניחא מה שרצה לחות הרב מהר"י מטראני לתירוץ הרמב"ן שכתב דלוה זה פיקח היה שלוה ממנו כדי לשכנו כדאמר גבי מוציא שטר חוב כו' והלא מוציא שמכר לו את השדה שכתב מהר"י ז"ל דבשלמא גבי שדה שייך לומר שמכר לו כדי לשכנו משום דהוה משתמיט מיניה שלא היה מעות לפרוע משום שהיה קשה בעיניו להוצי' זוזי לפרוע חובו אלא שמפכי קניית קרקע הוציא זוזי אבל הכא גבי שטר אי הוה משתמיט מיניה ש"א להוציא המעות לפרוע חובו והוה אמר דלית ליה זוזי היאך היה מתרצה להלוותו י' שנים ועכשו במשל' חמש יתבע הלה את חובו וטוב היה שיפרענו כחובו ע"כ ובמ"ש נדחו דברים אלו ויש טוב טעם ודעת לב' שרצה להלוותו לי' שנים כו':

רמי בר חמא אמר הכא ביתמי עסקינן כו' ופלוגתא דאדמון וחכמים בעביד איניש דזייף פליגי כדתרגמ' רב נחמן לר"ש אלא דלא ניחא ליה לרמי בר חמא לפרושי טעמא דלא אמר במתניתין אפוכי מטרתא משום דלא מטא זימניה כגון שלוה זה לי' וזה לה' דקשיא ליה מאי דאמר לעיל דלמאי הלכתא הלוה לי' שנים כיון שהיה יכול לפרוע אותם כחובו וכמ"ש לעיל • ולהרמב"ן יש פירוש אחר יע"ש במלחמותיו:

תרגמה רב נחמן אליבא דר"ש כו' כתב הרב מהר"י מטראני בשם הרא"ש שהקשה דלר"כ גופיה תקשי דמאי טעמייהו דאדמון ורבנן דבמאי פליגי כו' ותירץ כגון שלוה הא' אית ליה עידית ובינונית ולוה הב' אית ליה זיבורית לכך לוה ממנו ולא לקחם בחובו שהיה רוצה לגבות הבינונית ע"כ והקשה דלר"ש נמי איכא למימר נמי כיון דתכן זה גובה ש"ח לחמש וזה גובה ש"ח לעשר לכך לוה ממנו ולא לקחם בחובו דניחא ליה שילוה לי' שנים ע"כ וזו איכה קושיא אחר המחילה דבשלמא לר"כ לא קשה מידי דכל עיקר הלואתו לא היה אלא כדי להגבות לו זיבורית ולגבות ממנו בינונית ואילו היה לוקחם בחבו לא היה לו מכיאו' לכל זה אבל לר"ש כיון שאין כוונת הא' אלא ללות ממנו לי' שנים מה לי שיקחם בחובו וילוה ממנו אחר כך מה לי שילוה ממנו קודם ואחר כך יגבה חובו ואם כן לא היה לו לעשות הולאה

זו דהלכה אומר לו אילו הייתי חייב לך כו' ואין לומר דהלכה לא היה לו מלוה אלא קודם שיגבה חובו שכונתו היה לומר אילו הייתי חייב לך כו' אבל אח"כ לא היה רוצה לבלותו וזשו"ה הוכרח ללוות ממנו קודם כמנא שהוא מודה לדבריו במה שלוה ממנו קודם שאין ממש בשט"ח :

גמרא בעא מיניה רב הונא מרב מהו שיעשה כלי שרת מקדשי ב"ה נורך מזבח ניניהו כו' איכא למידק במאי קא איירי אי בשנגנו והותירו היכי קאמר אין נעשין אלא מתרומות הלשכה והא אי נגנו והותירו נעשין אף מב"ה דאי לאו הכי היכי מתרץ קרא דוככלותם הביאו לפני המלך כו' ויעשוה כלי שרת ואי איירי בשנגנו ולא הותירו היכי קאמר נורך מזבח ניניהו ומקדשי ב"ה אתו כו' והא תנן במ' תמור' פ"ו אחד קדשי ב"ה ואחד קדשי מזבח אין משנין מקדושה לקדושה ופי' הרמב"ן אם הקדיש שום דבר לבדק ההיכל אין משנין אותו לבדק המזבח ואין עושין השלמים עולה כו' וכ"כ בחיבורו סוף ה' תמורה וה"ה כמי מבדק הבי' לכלי שרת וי"ל דשאני הכא דקדוש' היכל הוא חמור מהמזבח וכמו שדקדק שם הר"ב כ"מ שם וכיון שזה הקדיש לבדק ההיכל בפי' לא ישנה לבדק המזבח אבל הכא שמקדיש סתם לבדק הבית אין כאן שינוי דכיון דנורכי מזבח איניהו הייינו בדק הבית שנגנו ואין כאן שינוי כלל ובזה מסתלק הכרח שהכריח הרב מהרימ"ט שהאי מתני' דבעיין כשנגנו והותירו · אבל קשה לזה דאמרן דבעיית הגמ' נגנו ולא הותירו דא"כ מאי פריך אפ' ובכלותם הביאו לפני המלך דבפי' משמע דבנגנו והותירו איירי וכ"ת דס"ל למקשה דאין כאן חילוק בין גנו והותירו בין גנו ולא הותירו היכי קאמר בגמ' אי הכי קשו קראי דמשמע דאי לא אמר הכי אלא כלס"ל למקשה ניחא והא למקשה נמי קשה כיון דאין מחלק בין הותירו ללא הותירו וי"ל דודאי המקשה מחלק בין הותירו ללא הותירו אלא דקשיא ליה אמאי דקאמ' אין נעשין אלא מתרומות הלישכה דמשמע דבין הותירו בין לא הותירו אין נעשין מדקאמ' בלשון שלילה דאי לא ה"ל נעשין מתרומות הלישכה ולהכי פריך ליה מהאי קרא דובכלות' והמתרץ א"ל דאקרייך כתובי כו' משום דס"ל מדקא פריך ליה מהאי קרא משמע דלא מחלק והדר פריך ליה המקשה אי הכי כלומר לדידך קשה דא"א מחלק כו' והדר פריך סתמא דתלמוד וכי נגנו והותירו מאי הוי או דמסיים דבריו המתרץ כדי לפרש מימרת ר' אבהו :

(דף ק"ח)

ד"ה אי הכי מ"ט דאדמון תימה מאי קא קשיא ליה הא אשכחן ר"ג דאית ליה האי סברא כו' הקשה הרב מהר"י מטראני כו' מאי קא קשיא להו לתוס' דהם עצמם כתבו לעיל דמלאה נקט חיטין ושעורין ש"מ דוקא בכי האי גוונא פליגי משום דחשיב כרימון בקליפתו ע"כ ואחר המחילה לא ירדתי לסוף דעת הרב דלא אמר האי חילוק דרימון בקליפתו אלא בטוען שניהם דאיכ' שייכות שמן בקנקנים וה"ל כטוען דבר אחד ואם מודה לו בקנקנים ראוי שיתחייב משום מודה מקצת אבל בטוען שמן לבד וקנקנים לא הוזכרו פי' אם למידה והודה לו בקנקני' אין ספק דהרי זה דומה לטענו חיטים והודה לו בשעורים דאע"ג דהוי רימון בקליפתו מ"מ כל שטוען בא' והודה לו באחר מה לי רימון כו' מה לי חיטים כו' · עוד כתב שם הרב הנזכר בישוב זה דההכא לא שייך למידק בהכ"ג דלהכי נקט כדי שמן להודיעך כחן דרבנן כו' אבל לעיל פריך שפי' לרב נחמן דכיון דע"כ איכא רבנן דס"ל בהדיא דטענו חיטין ושעורין והודה לו בא' מהם פטור מכיין לנו לומר דאדמון פליג עליה דהא לא נקט חיטין ושעורין כו' דאפושי מחלוקת לא מפשינן ע"כ ועדיין צריכין אנו למודעי דלפי דבריו אלה אמאי קאמר דלהכי נקט כדי שמן להודיעך כחן דרבנן ומשו"ה פריך בגמ' מ"ט דאדמון דאימא דליכא למימר הכי דכיון דאיכא רבנן דס"ל דטענו חיטין והודה לו בשעורים פטור מכיין לנו לומר דאדמון פליגי דהא לא נקט חיטין ושעורין ואפושי מחלוקת לא מפשינן וכ"ת דהכא שאני דאי כימא דאדמון ס"ל דטענו חיטין והודה לו בשעורין חייב לא הוי אפושי מחלוק' דהא איכא ר"ג דס"ל הכי כמנא דאיכ' סברא זו מה לי שנאמר כן לדעת אדמון או לא התם נמי הא איכא ר"ג דס"ל דטענו חיטין והודה לו בשעורי' דחייב כ"ש טענו חיטין ושעורין והודה לו בא' דס"ל דחייב וא"כ היכי קאמר דהוי אפושי מחלוקת וי"ל דבשלמא אי ס"ל דמתני' בטענו חיטין ושעורי' כו' ודאי דאיכא למימ' דכיון דלרבנן הוי פטור אין ראוי לומ' דפליג אדמון

דה"ל

דא"ל אפושי מחלוקת דהא לא ס"ל בהכרח כר"ג דהא אי ס"ל הכי אמאי נקט טענו חיטין ושעורין והודה לו בא' מהם דמשמע דוקא בכה"ג חייב אבל אי טענו חיט' והודה לו בשעורין פטור וכ"ת דלהודיעך כחן דרבנן דבל כי האי לא אמר דנקט רימון בקליפתו להודיעך כחו כרבנן וגם דנקט חיטין ושעורין והודה בא' מהם כו' כמי להודיעך כחו לא אמר וכיון שכן ה"ל סברא אמצעית הא' דעת ר"ג דאפי' טענו חיטין והודה לו בשעורין חייב והב' דעת אדמון דדוקא חיטין ושעורין והודה לו בא' מהם חייב והג' דעת רבנן דאפי' בהכי פטור אבל אי מוקמי' מתני' בטוענו מדה כמלא דאי פליג אדמון גם בחיטין ושעורין לא הוי אפושי מחלוקת דהא איכא ר"נ דקאי כוותיה כו' :

(דף ק"ט)

ד"ה תשב עד שתלבין ראשה כו' וק' לי מהא דירושלמי אהא דתנן הפוסק מעות לחתנו כו' ולאו דברים נקנין באמירה כו' הקשה הרב מהר"י מטראני ז"ל אמאי לא פריך בפשיטות דכי היכי דמחייב לאחיו כך הוא מתחייב לו דיכנס במקום אח קאי ואמאי פריך מטעם דברים הנקנים כו' דהא אפשר דלא קנו כגון שלא עמדו מתוכן או בקדושין שכיים ע"כ ואחר המחילה זו איכא קושיא דלפי שלא הוזכר במתני' שום חיוב דמנכרה היותו נקנין אלא אמר הפוסק מעות לחתנו דמשמע דבשטרי פסקת' איירי וכההיא דרב גידל בנעמא דדברים הנקנים והכי מוקמי' לה בגמ' בריש הנוש' מתני' דקאמר ופסקה עמו כדי שיזון את בתה בשטרי פסיקתא וכיון שכן פריך שפיר כיון דמיירי בדברים הנקנים כו' והוי קניין לגבי אחיו אמאי יכול לומר לאחיך הייתי נותן כו' והא הוא ככנס ביוקו' אחיו עוד הקשה שם דלעולם מיירי בשלא עמדו וקדשו והא דקאמר לאחיך הייתי רוצה היינו דמ"מ היה יכול לטעון שתשב עד שתלבין ראשה אבל אתה הואיל ולא פסקתי או כנום או פטור כו' וכל זה נראה דוחק גדול לאוקומי סתם מתני' דוק' כרבנן ודלא כהלכתא דהא לאדמון לא מצי למימר תשב עד שתלבין ראשה אלא יכולה שתאמ' אילו אני פסקתי כו' להכי מוקי לה בשקנו ומשום דברים הנקנים כו' וכמלא שאחיו היה אפשר לתבוע מחמיו ומ"מ יבם איננו ככנס במקומו בחיוב זה לפי שיכול לומר לאחי' הייתי רוצה ואחר שכתבתי זה ראיתי דברי הר"ן במתני' דהפוסק כו' ומת חתנו כו' והם כדברינו מה שהקשה עוד כי מצי ע"מ לכנום היכי ניחא ליה אי משום דלא זכה אחיו עדיין מ"מ ניחא הרי אני כונס במקומו כו' ע"כ לא מבעיא לפי' ר' האי גאון שהביא הר"ן במתני' דמת חתנו דהיינו כגון שאמר לו כשתכנוס את בתי א תן כך וכך ואם כונתו לומר כמ"ש בירושלמי תני בר קפרא פוסק ע"מ לכנום היינו דקאמ' בפי' כשתכנוס את בתי אתן ודאי דאין כאן קושיא דודאי לא מצי למימר יבם הרי אני כונס במקומו כיון דלאחיו קאמר מצי אמר ליה לאחיך הייתי רוצה כו' ומה שהקשה דמאי רבותא דקאמר א"כ לומ' ראשון ת"חוב' ע"ה כו' דרבותא הויא דדילמא הוה ס"ד לומר אין קפידא במי הוא הכונס אלא אתא למימר דאין חייב ליתן כי אם על שעת כניסה קמ"ל דמצי אמר לאחיך הייתי רוצה כו' אלא אפי' לפי' הרי"ף דפי' דכל הפוסק לחתנו דעתו ע"מ לכנוס וכיון שמת חתנו ולא כנס איננו חייב לתת לאחיו ע"כ ודאי איכא קושיא דמצי אמ' הרי אני כונס דכיון דזה החיוב איננו אלא כי אם על פי הבת ואמדינן דעתו דלא רצה ליתן כי אם לחתנו ולא לאחיו כו' · עוד כתב שם וק' דהא אפי' לא פסק ע"מ כן ודאי לא זכה שלא ע"מ שיכנום כדאמ' גבי תוספ' בריש אעפ"י ע"כ ויש מי שהקשה דלפי מאי דחילקו בגמ' בפרק מציאת האשה דף מ"ז גבי האי דאמר ר' אלעזר בן עזריה לא דכ"ע כראב"ע ומאן דאמר זכה ע"כ לא קאמ' ראב"ע אלא מדידיה לדיד' שלא כתב אלא ע"מ לכונס אבל מדיד' לדידיה אפי' ראב"ע מודה דמשום איתתוני הוא והא איתתוני ע"כ וא"כ מאי ראיה מייתי ממ"ש בריש אעפ"י גבי תוספת להכא דהוי מדידה לדידיה דהיינו פוסק מעות לחתנו כו' ואין זו קושיא דאכתי למאן דאמר התם לא זכה הרי דלדידי' ס"ל דליכא לפלוגי בין דידיה לדידה לדידה מדידיה ואמר בכלהו שלא כתב כי אם ע"מ לכנוס ולהכי מקשי שפיר דאפי' לא פסק ע"מ כן הוי הכי :

ד"ה שני דברים שאמר חנן כו' הילכך כר' לרבי כפי' ר"ח כיוצא בו בדינים אחרים כיוצא באלו כו' ופי' רב אלפס דכיוצא בו דחנן היינו פורע את חובו דלעיל כו' והקשה מהר"י מטראני מא

הוז

פרחי כהונה

הכי דלא להוסיף עלה שייך בה היא הייא וי"ל דלא תימא דלא אמר תכן אלא במזוכות אשתו כדברי ר"ת ופליג רב אלפס אדר"ת ע"כ ולא כתקררה דעתי בזה דהא ר"ת דפי' הכי דכיונא בו הייינו בדינים אחרים פירש כדברי ר"ת ודוחק לומר דלא ס"ל כההיא דהרי"ף דכיונא בו הייינו ומתני' דפורע חובו אלא ענין אחר · איך שיהיה אלי אפשר לומר לישנא דאילו ממתני' הוה אמינא דכל טעמו דתכן אינו אלא משום דכיון דלא אמרתי לך הלויני ודאי דדעתיך ליתן במתנה ומשו"ה פטור או משום דהיה יכול לכמוס כו' ודאי דאין כוונתו להלוות אלא ליתן במתנה כיון שיש טענה לפטו' וכיון שכן הוה ס"ד לומר דבמודר הנאה אסור ליתן לו במתנה קמ"ל דאין כאן הרואה ואין כאן מתנה · עוד הקשה אמאי דפי' הרי"ף דכיונא בו דאדמון דהייינו טענו שור ושה כו' וק' דאי ס"ל כר' חייא בר אבא דפטור א"כ היכי קאמר הלכה כאדמון ואי ס"ל כשמואל אין כאן פלוגתא כו' ע"כ וי"ל דס"ל לרבה בר ירמיה פירושא למתני' דמאי דס"ל המקשה ש"מ טענו חיטין ושעורים והודה לו בא' שבהא פליגי ולא ס"ל כמותו במאי דקאמ' דס"ל דדוקא ברימון וקליפתו קאמר דהמקשה לא הוה ידע הא כרית' השור ושה אבל רבא ידע לה ומשו"ה דלא כימא דוקא רימון בקליפתו קאמר אדמון להכי קאמר הלכה כיונא בו דהייינו כריתא דשור ושה דאע"ג רימון בקליפתו אפי"ה חייב דהייינו חיטין ושעורין :

סליק

חידושי גיטין

ד"ה ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו כו' ומיהו מזה אין הכרח כו' קשה דאמאי לא הכריחו התוספות דאם לאו כן לא שבקת חיי דיכתוב שטר מזוייף ויראהו לב"ד תוך זמנו ויתרה שלא יפרעיהו אלא בעדים ושוב יבא לגבות בו שלא בפני ב"ח והכא ליכא חשש פרוע דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו · ואם בא לגבות מיתומים גדולים ליכא למ"ד שאינו גובה בחזקה זו והוא תלמוד ערוך פ"ק דבב"ב יע"ש וי"ל דהתם מבעיא פ"ק דבב"ב דף ה' אי תבעו אחר זמנו ואמר ליה פרעתיך בתוך זמני אי אמר' מיגו במקום חזקה הוא ולא איפשיטא וא"כ הכא נמי איכא מיגו דא"ל פרעתיך מיגו דמזויף · ואיכא חזקה וכיון דאיכא כל למיעבד שמא אמר' מיגו במקום חזקה אם כן אין כאן הכרח דאיכא דחיית התוספות דטענינן פרוע כו' :

ע"ש אלא ודאי חיישינן שמא יוציא שלא בפניו ולא כטענו מזויף כו' וקשה דאף שנאמר דאיכא האי חששא אכתי קשה אמאי לא יחזיר דאף דאיכא הפסד ללוה בהאי חששא אכתי איכא הפסד למלוה דאפשר דיקיים שטרו ויגבה ודאי לא יחזיר וי"ל דלעולם חיישינן לטובת הלוה ולא לטובת המלוה כיון דאיכא ריעותא דנפילה דהא חשש שמא כתב ללות כו' וחשש לפרעון וקנוניא כבר אפשר דאין הדבר כן ואפילו הכי כיון דנפיל איתרע ודאי לחוש לטובת הלוה שלא יפסיד :

ע"ש דאכתי כטענו להו פרוע כו' וקשה דהא לשמואל קיימי התוספות ובגמרא אמרינן בגמרא דלשמואל לא חיישינן לפירעון ולקנוניא וי"ל דהא לא קשיא דלא חיישינן לפירעון כו' והייינו להחזיר ליד המלוה ובדקאמר שמואל המוצא שטר חוב לא יחזיר כו' אבל אחר שהחזירו לידו אם בא ליפרע מהלוה שלא בפניו טענינן להו פרוע כיון שהלוה היה כאן טענת פירעון כמיגו דמזויף ואם המלוה מכח שלי קיום מקיים השטר וגובה ונפקא מינה שאם יתקיים על ידי עדים שיכול לגבות מה שאין כן בההיא דמתניתין דתנן לא יחזיר דאפילו יתקיים אינו גובה וכמ"ש התוספות הטעם כיון שהלוה טוען מזויף חיישינן דלאחר דזרכן שלנכי היה דהמוצא שטר חוב זה שזכו בפניו מחזירין וכיון שהוחזר בהיתר אפילו אתי לאחר זמן ומזויף לא מהני · ועיין בתוספות פרק אלו מציאות דף י"ג ד"ה הא קאמר כו' ובזה מתישב מ"ש

התוספות

(דף ז' ע"א) התוספות ואי הדר אתי לוה כו' שנראין דברי מותר :

ד"ה אילימא חרש כו' ולא בעי למימר אלם כו' קשה דאף אי הוה מוקי לה באלם שפיר מצי למימר דאינו יכול ומאי קאמרי התוס' דאם כן הוה ליה למימר ולא אמר כו' ועוד דמאי עדיפות איכא אי הוה מוקי לה באלם כו' וי"ל דהתוספות הוקשה להם דכיון דכל קושית הגמרא איכא אלא משום דחרש לאו בר אתויי גיטא הוא דמשמע דאי הוה מוקמינן לה בראוי לשליחות לא הוה קשה מידי ולזה קשיא להו אמאי לא מוקי לה באלם דבר שליחות הוא אלא דאינו יכול לומר ב"כ וב"כ משום דפומיה כאיב ליה וכמ"ש הרב מהרלב"ח סימן כ"א יע"ש מלשון הגמרא פ' מצות חליצה דף ק"ד ולהכי אמר ולא בעי למימר אלם דאם כן הוה ליה למימר ולא אמר ר"ל דאי הוה איירי מתניתין באלם לא שייך למימר ואינו יכול לומר בפ"כ דהא אף על גב דאינו מדבר הא מצי להגיד מתוך הכתב וכמ"ש הר"ן והביאו הרב בית יוסף בטא"ה סימן קמ"ב אלא הל"ל ולא אמר דמשמעות ולא אמר משמע דהיה ביכולתו להגיד הדברים אלא דלא אמר משום מקרה או שאינו מוציא הדבר בפיו ואף שהוא מעיד מתוך הכתב לא מהני כמנא ביכלתו להגיד בדברים אלא משום אי זה דבר לא אמר דלא מהני העדות אלא מפיו נם אם לא ראה הכתי בה משום המקרה שלא ראה לא אמר אבל היה באפשרות להגיד העדות אם היה רואה אבל החרש אף אם היה רואה ומגיד הדברים מתוך הכתב אינו באפשרות להגיד הדברים מיקרי דמעיקרא לא מהני עדותו להכי שייך למימר ואינו יכול לומר ר"ל שאינו באפשרות שיגיד דכך משמע לשון ואינו יכול לומר :

והנה בענין דינא באלם ששומע ואינו מדבר אי מהני עדותו לקיום שטרות או מתוך הכתב או ברמיזה נחלקו הר' יאודה בן אשר והריב"ש והר"ן עם התוספות והר' יאודה קיימי בשיטה חדא דמועיל עדותו ברמיזה או מתוך הכתב וכמו שיבוא והריב"ש ס"ל כדעת הרמב"ם והתוספות דלא מהני וז"ל הריב"ש בסימן ר"ס בשם הר' יאודה בן אשר אשר כתבת כי הרא"ש כתב בפ"ק דגטין גבי והוינן בה מאי אינו יכול לומר אי לימא חרש כו' והא דלא מוקי לה באלם כו' והשיב לו הריב"ש אודיעך דעתי לו יהי כדברך לא יקשה על הרא"ש דקושיתו במקומה עומדת לוקמה באלם שאינו יכול להגיד מתוך הכתב וגם בדקוהו ואין מכירין ברמיזותיו ע"כ ובעיני יפלא דאם כן מאי קשיא להרא"ש דהיינו חרש דמוקי לה בגמרא ומאי עדיפותא איכא באלם כיון שאין מכירין ברמיזותיו כו' וכל קושיתו לא היתה אלא דאמאי מוקי לה בחרש דק' דלאו בר אתויי גיטא הוא וצריך לאוקומי כפקח וכתחרש לוקמיה באלם ולא קשה מידי איך שיהיה לאדכנ מתשובה זו דלדעת הרמב"ם והרא"ש והסכמת הריב"ש דאלם דמכירין ברמיזותיו או מגיד מתוך הכתב לא מהני עדותו אפילו בקיום שטרו' דהוי דרבנן ואף על פי דהר' יאודה בן אשר הוה ס"ל דמהני כיון דלא סמך על דעתו ושאל את פי' הריב"ש והרב השיבו דלא מהני הכי נקטינן:

הן אמת דהר"ן כתב מאי אינו יכול אילימא חרש כו' וא"ת ולוקמה באלם שהוא כפקח לכל דבריו י"ל דאלם יכול הוא להגיד מתוך הכתב שהרי האמינו בעידות אשה להעיד מתוך הכתב כדאיתא פ' מי שאחזו וכ"ש דכתיבת הגט מוכיח כדאיתא בפ' ב' ע"כ. הרי נראה מדבריו דעדות אלם מתוך הכתב מהני לקיום הגט · ויש מי שהקשה על דברי הר"ן דהרב גופיה מייתי שם בפ' מי שאחזו דברי הרמב"ן ולפי דבריו אין ראיה מעדות אשה לקיום הגט וז"ל הר"ן שם ת"ר כשם שבודקין אותו כו' ירושלמי מכאו כתוב איש פ' מת כו' וכתב הרמב"ן ומיניכן בה פלוגתא איכא מאן דאמר דוקא במקויי' אבל אם אין עדים מכויים לקיימו אין משיאין את אשתו ואיכא מאן דאמר אע"ג דאין עדים מכויים לקיימו דכיון דקיום שטרות דרבנן בעידות אשה לא תקון רבנן דהא ל"מ דאתמורי לא מתמירינן בדאוריתא אלא אפי' קולא מקילינן טפי מדאוריתא דהא תלמוד מפי כתבם גופיה רחמנא פסליה ואעפ"י כן משיאין כו' ולא דמי לגט דבעי בפני נכתב ובפ"כ דהא איתתא דייקא טפי ומכשבא ומילתא דעבידא לגלויי ע"כ · הרי דחילק בין עדות אשה לגט ומאי מייתי ראיה מעדות לגט עם אלם וי"ל דהן אמת דיש חילוק לענין דהגט בעי מקויים ועדות אשה דמכאו כתוב לא בעי מקויים אבל אין

בברא

בכרא דעיקר העדות ליתא הא זה דיה קל יותר מעדות דקיום הגט שהוא מדרבנן׃ ועוד הביא ראיה מההיא דספ"ב דגיטין אף הכדים שאינם כאמנות לומר מת ב בלה כאמנות להביא גיטה חמותה כו׳ מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח וכיון שיש כאן כתב מוכיח ראוי שיועיל עדות השם מתוך הכתב כמו גבי עידות אשה׃ מ"מ כמבינו למדין דדעת הר"ן להקל אבל כיון שמבינו כל הני רבוותא שאמירו הרמב"ם כמ"ש הריב"ש והתוספות והרא"ש והשבות הריב"ש היה כדאי שראוי להחמיר׃ אמנם אחר כך מצאתי שגם הריטב"א בחידושיו גבי מתניתין המביא גט ואינו יכול לומר ואמר בנמר׳ מאי אינו יכול לומר אילמ׳ חרש כו׳ הב"ע כגון שכתבו לו כשהוא פקח כו׳ כתב והא דלא אוקמוה בהלם משום דשם יכול להגיד מתוך הכתב ובשר בהכי לעדות אשה והכי מוכח לקמן באידך פרקין ובפ׳ מי שאחזו ע"כ אם כן מצאנו חכמים רבוות הר"ן והריטב"א מסכימים לדעת הר׳ יהודה בן אשר ואיכא למימר כמו דהריב"ש לא ראה דברי רבו הר"ן שכ"כ שלא מצא בחידושין שאלו שדברו בזה ואפשר שאילו מצא היה חוזר בו וה"ל ספקא דרבנן ולקולא׃

ד"ה הא ר׳ יהודה הא רבנן אף על גב דקרקעות הארץ הויא בארץ ישראל גרעי ממובלעות הוקשה לתוספות דאמאי איצטריכו בגמרא לאוקומי בפלוגתא דרבנן ור"י ואמאי לא אוקמוה בפלוגתא דמתני׳ דר"ג ור"א דפליגי דמאן דתני המביא גט בספינה כמביא בא"י ס"ל כרב כהנא דבמובלעות אין צריך ומאן דתני כמביא בח"ל ז"ל דר"א דאף במובלעות צריך לומר בפני נכתב כו׳ וכיון שמבינו פלוגתא כיוצא בזה בעציץ נקוב דהיינו הכלון עצמו אמאי איצטריכו לאתויי מעציץ מעשר לעציץ גט דאיכ׳ לא קשה מה עציץ גט אבל מעשר ותירצו לזה דמשום דגרע ממובלעו׳ ואפי׳ מא׳ דפליג וקאמר דלא צריך לומר בפני כו׳ הכא מודה דצריך לומר בפני כו׳ והטעם דהתם ליכא הפסקה והכא איכא הפסקת המים מפסקין והכא אין לו תורת יבשה ולהכי איצטריכו לאתויי מעציץ מעשר לפי דפלוגתייהו בעציץ כהר אי יש לו תורת יבשה או אין לו׃ והנה הוקשה לתום׳ דמה עציץ גט אבל מעשר וא"כ אכתי קשה דאין העציצים שוים׃ ובזה כיון לדברי התום׳ הם וקושיים במה שהקדימו קודם הקושיא דמה עציץ גט כו׳ גרע הכא ממובלעות כו׳׃ ועציץ כוונת הקושיא כך היא התום׳ הביאו במוכח דודאי בא"י עצמו ודאי דאין חילוק בין בית לעלייה משום דהבית שמוכה לקרקע מסו"ה אין צריך לומר בפני כו׳ ובעליה שיש אויר תחתיה המפסק בין העליה ובין הקרקע צריך לומר כו׳ וכיון שכן הדי לעציץ מעשר בעפר הכא מת"ל בספינה אמר דלר"י פטור ובעליה לעציין גט דינו כא"י הרי דין הגט אינו תלוי בדין המעשר לכך הוי דין דעליה שיש אויר כמו ספינ׳ שיש מים תחתיה וא"כ היכי תלי בגמ׳ פלוגתייהו דגט בעציין מעשר ואומר ר"י דלא דמי דעליית קרקע כו׳ מה שתחתיה ראוי לזריע׳ וחייב במעש׳ לפיכך דין העליה לעניין גט כדין א"י וזה לר"ע מה שאין כן בספינ׳ שיש מים מפסיקים ואינם ראוי לזריעה וא"כ בעציין ספינה דין הגט תלוי במעשר לרבנן דלא הוו המים הפסקה גם לעניין הגט דין הספינ׳ כא"י ולר"י דאוו המים הפסקה דין הספינה כח"ל ומסו"ה קאמר הא ר"י הא רבנן׃ ולפי זה בתישבה קושי׳ הרב מהריב"ל שהקשה בחידושיו ז"ל ולכאורה אנפי ק׳ כיון דהתום׳ לא אסיקו אדעתייהו לחלק בין עליה לספינה כו׳ יע"ש דוקא זבת דאין על דברי התום׳ שום קושיא כלל׃ ולפי דרכי הרב מוהריב"ל ק׳ לתירוץ התום׳ מ"ש בגמ׳ לקמן בספינה דלא מפסיק אוירא כו׳ ולפי דרכינו ניחא וכמו שכבאר לקמן׃

ד"ה אמר ר"י אמתני׳ משמע כו׳ ופוסק ר"ת כר"י דמתני׳ דהתם בא לפרש ומיהו שמא רבנן דברייתא עיקר כו׳ וכה"ג נוהגת איכא בפרק ק׳ דסוכה הרב מהריב"ל בחידושיו פי׳ שהוא ההיא דאמר הנה אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה גני בכילת חתנים ופי׳ שני פירושי׳ בכוונת התום׳ ומיהו שמא רבנן דברייתא עיקר׃ ר"ל תנא דברייתא דקא מפרש דר"י בא לחלוק הוו רבים ותנא דמתני׳ דאמר דר"י בא לפרש הוו יחידאה עכ"ד וק׳ דא"כ מאי מייתי מההיא דפ"ק דסוכה להקשות על פסק ר"ת ודרכא מאם ראיה דהתם מתני׳ תלמוד ופסקת מתני׳ ובברייתא ת"ל מתני׳ יחידאה היא דתנן הבועה סוכתו כו׳ משמע דלוקא

הפס

התם משו' דחזינן דהוי מתני' יחידאה משו"ה קי"ל כתנא דברית' הא לאו הכי לא שבקינן מתני' כו' וא"כ מכאן ראיה דעבדינן כמתני' עוד פי' פירוש ב' דמאי דקאמר רבנן דברית' עיקר כו' היינו רבנן דפליג אר"י בברית' כו' גם לזה הפי' ק' שהקשינו דכיון דבמתני' אתא ר"י לפרש דברי רבנן ולא שבקינן מתני' א"כ אין כאן פלוגת' עם ר"י וראוי לפסוק כוותיה · ועוד דמאי מייתי מהס' סוכה ראיה לדבר זה · וכר' דכוונת התוס' לומר דתנא דמתניתין ר"י שנאה בשם רבנן ושנה דבריו אמתי כמפרש לסברא דרבנן ורבנן דברייתא פליגי עליה והוי סברת ר' יהודה יחידאה לגבי רבנן דברייתא דהוו רבים ובהכי הוי דומה ממש לההיא דסוכה :

גמרא א"כ עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא לענין ספינה דלא מפסיק אוירא כו' אין להקשו' דזה נראה הפך חילוק התוס' דקאמר לעיל דל"ד דעלית קרקע שתחתיה בר זריעה כו' דלפי פירושינו שכתבנו לעיל בכוונת התוס' לא קשה דהתם לא איירי דיש עפר בעליה לענין שנדון הזורע בעליה כדין הזורע בקרקע א"י אלא מ"ש התוס' כך הוא שדין העליה לגבי גט לא דמי לדין הזורע בעפר הבא בספינה לענין מעשר דבעליה משום שזורע תחתיו ואין בעליה שום עפר שיהיה ראוי לזריעה דין העליה ודין קרקע שתחתיו שוים ומשו"ה דין העליה כדין א"י לענין גט אבל בספינה שיש מים מפסיקים ואין תחת הספינ' ראוי לזריעה לדברי ר"י שצריך ספינה נוגעת ראוי הוא שיהיה בין לענין מעשר בין לענין הגט רשות בפני עצמו ודינו כח"ל · ומ"ש בגמ' הכא הוא לענין הזורע בעציץ נקוב שאין דינו כדין הזורע בעפר הבא בספינ' שאף שעפר שתחת העציץ ראוי לזריע' וחייב במעשר מ"מ כיון שיש עפר אחר בעציץ הוי הפסק למה שתחתיו מה שאין כן בעלי' לענין גט שהוא מ"ש התוס' לעיל · אבל לפי דברי הרב מהריב"ל כפי' התוס' לעיל קשה וכמ"ש לעיל · ואין לתרץ דמ"ש הכא בגמ' היינו לרבנן ומ"ש התוס' היינו לר"י · דבין הכא ובין התם אחר דמשום חילוקים אלו אין כאן מחלוקת בין ר"י לרבנן :

ד"ה עציץ נקוב כו' מה שהקשה הרב מהריב"ל בסוף הדיבור שכתבו התוס' מדהויא ח"ל לענין מעשר חשיבה נמי לענין גט כו' אעפ"י שמקום הכלי אינו חייב במעשר בשביל כך לא יחשב כו' ע"כ דברי הרב והקש' הרב הנז' דא"כ מה הקשו התו' לעיל ד"ה הא ר"י כו' וכי מה ענין גט אצל מעשר כו' דלא קשי' מידי ע"כ ואחר המחילה דברי התוס' הם נכוחים למבין וישרים · דהא כל הטעם תלוי אם על המקום שם ח"ל לדונו כח"ל ואם על המקו' שם א"י ראוי לדונו כא"י ובשהספי' אינה נוגעת אם כן היא על המים והמי' מפסיקי' לר"י וראוי לדון אותו המקום כדין ח"ל גם בעליה העומדת ע"ג עמודים באויר ראוי לדון המקום כדין ח"ל לענין מעש' והיה ראוי לדונו לענין גט נמי כמו כן והא תנן דלא הוי הכי ומשו"ה הקשו שפי' ולא דמי לנוגע' לר"י דשם א"י על המקום :

(דף ח')

ד"ה בשידה תיבה כו' וכר' שר"ל שידה תיבה ומגדל דוקא ע"כ ולכאורה דברי התוספות אינם מתיישבי' יפה דהא איהו מפרשה כר' ולר' לא הוי דוק' אלא כולל בין ברוכב הסוס על סוס בין בשידה תיבה ומגדל כיון דעל אוירא לא גזרו · תו צריך לדקדק מאי דקאמר כיון דסבר ר' אהל זרוק לאו שמיה אהל כדפי' הקונט' והא גמ' ערוכה הוא בעירובין ורש"י גופיה מהתם מייתי לה · וי"ל דכוונת התוס' לומר דכיון דרש"י מפרשה כרבי משמע דס"ל כתירוצא דגמ' דף כ"ג דכ"ע משום אויר מ"ס דלא שכיח לא גזרו כו' ומ"ס אע"ג דלא שכיח גזרו א"כ אנו מוכרחים כרבי דוקא ומשום דסוריא לא גזרו על אויר יכול להכנס בשידה ודוקא בשידה דאיכא הקרקעית שמפסיק בינו לבין הנושא דהכי מפ' שם רש"י לר"י לפי הקס"ד דהוה ס"ל דמשנ' נושא גזרו עליה כתנא דדוקא שידה תיבה ומגדל דאיכ' הפסקה אבל רוכב הסוס לא דקא מאהיל על נושא ולפי זה ס"ל לרבי דאהל זרוק שמיה אהל ומשו"ה מוקמא לברייתא כר' דאילו לר"י לא מצית מוקמת דאילו בשידה אפי' בארץ העמים מטהר משום דלא שכיח · ואילו ברוכב הסוס כיון דליכא הפסקה מאהיל על הנוש ואפי' דאיכא הפסיקה דאהל זרוק בכך כתבו התוס' התם דלר"י בר יהודה אהל זרוק לאו שמה אהל יע"ש בד"ה לימא

מתני' וכמאן דאפי' בשידה היה טמא · אלא לפי דלא שכיח הוא מטהר · כמאן לפי זה דמוקמינן לה כר' דוקא ושידה תיבה ומגדל דוקא ועל זה אמר התוס' ובאיכא פי' דכיון דרש"י פי' השמועה דבאהל זרוק פליגי ובדמוקמי' לה בעירובין כמאן דברוכב הסוס לר"י מטמא בארץ העמים משום מאהיל על הגוף אלא דבשידה תיבה משום דאהל זרוק הוי אהל מטהר כמאן לפי זה דלר' מאי דמוקי הברייתא בשידה לאו דוקא דגם ברוכב מכי מיירי כיון שלא גזרו על אוירה · וכיון שכן מצינן לאוקומי הברייתא בין לר' בין לר"י ולמה דחק לאוקומי כר' דוקא · וא"ת תימה על רש"י אמאי לא אוקמיה להאי שמעתתא דס"ל בסוגיא דנזיר ומפרשה בסוגיא דעירובין וי"ל דאי מפרשינן להאי סוגי' כההיא דנזיר ובתירוצ' בתרא כמאן דר"ע ס"ל דמשום אויר גזרו והיינו על האויר עצמו ומאי דמבעיא בסוגיא דנזיר אי פשיטא להו הכא בסוגיין וזה דוחק וכמ"ש התוס' בדיבו' הסמוך לזה לזה פי' רש"י כסוגיא דעירובין ולא תימא דקשה מה שהקשו בגמ' בסוגי' דנזיר דלר"י בר יהודה הא מפרש' מלתא כההיא ברייתא דתיבה שהיא מלאה כלים כו' דס"ל דאהל זרוק לאו שמיה אהל דכבר תירצו לזה התוס' בסוגיא דעירובין ד"ה ומר סבר אהל זרוק:

ד"ה דגזרו על גושה ותירץ דמיירי בעפר כו' דמשום אויר גזרו כו' אין להקשות דא"כ תיפשוט בעיין דנזיר דמשום אוירא גזרו כו' דזו איכא קושיא דאפי' תימא דמשום גושה גזרו כבר כתבו התוס' לעיל דמאהיל על הגוש כמאהיל על המת · אלא דזו איכא אלא בארץ העמים אבל עפר ארץ העמים (דף ט') הבא לארץ לא גזרו עליה וזו היא תירוצו של ר"ת:

ד"ה אעפ"י שחותמיהן גוים כו' ומ"מ שטר מתנה קאמר לקמן כו' מסוגיא דלקמן כר' להפך דהא התם כל השטרות העולים כו' קפסיק ותני כו' אלא מתנה במאי קא קאי והא האי שטרא חספא בעלמא הוא כו' אמר שמואל דינא דמלכותא דינא משמע דלפי האי תירוצא דשמואל אפי' שטר מתנה מהני וכן כר' מפי' רש"י בשמעתין שכתב כשרין דדינא דמלכותא דינא ואעפ"י שהכותן והמקבל ישראלים הם כו' וכר' דהתוס' אזלו לשטתייהו שכתבו בההיא דלקמן חספא בעלמא כו' ואור"י דכי היכי דפסלינן בגט אף בעדי מסירה הכי נמי פסלינן בשטר מתנה כו' יע"ש:

ע"ש ולמאי דמוקמי' לה בעידי מסירה ור"א · לא ידעתי למה הוצרכו לכל זה ומאי נפקא לן מאלו הדברים ונראה שכונתם לומר שלפי פרושם שאפי' שכתבו ישראל כיון דהעדים לאו בני כריתות ניניהו לא מהני כיון דלמאי דמוקי לקמן דלר"ש דירד לשיטתו של ר' אלעזר מש"ה פריך דר"א מודה היכא דמזויף מתוכו משום שחותמיהן גוים כמאן דליכא שום פיסול אחר כי אם שחותמיהן גוים והוי מזויף מתוכו · אבל אם הגט נכתב ע"י הערכאות הוי פסול לגמרי משום דלאו בני כריתה ניניהו וכתב שלהם חספא בעלמא אפי' לר"א:

רש"י כי קתני בד' דברים מלתא דליתא בשאר שטרות כו' הקשה הרב מהריב"ל אמאי קאמר כיון דהוא פי' דהאי קושי' דפריך בגמ' ותו ליכא אף לרבנן ע"כ ובאמת דקושי' זו אף לרבנן אית' אבל לא ידעתי היכן פי' רש"י כן אי משום מאי דקאמר רש"י מיהו מודו רבנן דכל כמה דלא מטא שטר' לידיה כו' היינו לאו משום האי קושיא דתו ליכא · דהא התם בפי' המשנה לקמן רצה להסכים סברא דרבנן עם האי מתני' והיינו דקשי' ליה אמאי לא פליג רבנן עלה דהאי מתני' במה דפליג אהא דרבה לקוור ומשו"ה כתב רש"י מיהו רבנן כו' ולעיקר קושית הרב שהקשה דאמאי פי' רש"י בד' דברים כר' דלא ק' מידי דהקושיא הוי לר"ע והתירוץ לר"ע ובכלל ד' דברים דר"מ נכנסו ג' דרבנן וכונת רש"י לומר דוק ותשכח דבכל ד' דברים הוי מלתא דליתא בשטרות וכונתו לומר שכיון שהקושיא היא בין לר"מ בין לרבנן משו"ה פריך לקמן והא חורה דאוריתא והאי קושיא הוי דוקא לר"מ:

ע"ש שאם מסר שטר מתנה לשלוחו ליתנו לאחר מיתה והקשה הרב דא"כ דדוקא דקאמר לאחר מיתה לא יתנו אכתי קשיא ותו ליכא והאיכא תנו גט זה לאשתי דבשאר שטרות יתנו ובגט

לא יתנו ע"כ ולאחר המחילה והרי בשאר שטרות נמי אם אמר על הכתם כתבו ותנו לא יתנו לאחר מיתה וכדאמ' בגמ' הא שלא ר"א לגולה ש"מ שאמר כתבו ותנו לא יתנו לאחר מיתה ומה שפי' רש"י שיתנו לאחר מיתה היינו משום שכבר כתוב הגט ומסרו ביד השליח ואמר לשלוח תן הוי כזכי ומיד זכה באותה מתנה דזכין לאדם שלא בפניו ולהכי הוצרך רש"י לומר שאמר שיתנו לאח' מיתה כל שאין כתוב השטר ואמר לעדים לכתוב וליתן לא זכה עד שיגיע לידו וכיון שלא הגיע עד לאחר מיתה אין שטר לאחר מיתה ולהכי בההיא דאמר ר"א לגולה כו' אין כותבין זכותים וזה החילוק כתבו רש"י גם בפי' המשנה תנו גט זה לאשתי גר' ולא גר' תן שלא מסרם ביד שליחו וא"ת אמאי נקט רש"י במסר שטר מתנה לשלוחו ולא אמר כתבו ותנו כדאמ' דשלא ר"א לגולה וי"ל דאתא לאשמועינן הדין דאין שטר לאחר מיתה דאפי' שמסרו ביד השליח ואמר לו שיתן אותו ביד המקבל לאחר מיתה דלא מהני כמנא שאין שום חילוק בין גיטי נשים ושחרורי עבדים לשאר שטרות הן אמת דלפי חילוק זה שכתבנו במנא סותר רש"י דבריו שכתב בסמוך גבי לא יתנו וז"ל ואף רבנן דאמר זכות הוא לו כהי להכי זכה דלא מצי למיהדר כו' ומאי קא קשיא והא רבנן מיירי בשעשאו שליח ומהכי שליחותו משום דזכין לאדם שלא בפניו והכא לא מסר הגט שחרור ביד השליח כמ"ש אלא שצוה לעדים ולסופר שיכתבוהו ויתנוהו לו ואין כאן זכיה מחיים אלא לאחר מיתה וכל שלא הגיע הגט ביד העבד מחיים לא מהני משום דאין גט כו' והיינו קושית התוס' שהקשו על רש"י וי"ל דס"ל דאע"ג דכדאמ' תנו לעדים ולסופר איכו משוחרר מ"מ לענין שאינו יכול לחזור בו מהני: (דף י"א)

רש"י התם כדקתני טעמא כו' ואפילו בעידי מסירה כרבנן דמתניתין ע"כ הקשה הרשב"א דאי כרבנן דמתניתין היכי אפשר אפילו בשמות מובהקין דלוקוס ולוס כו' דהא לרבנן אפי' בשמו' מובהקים פסלי דגזרי אטו שאינם מובהקים א"כ גזרי דילמא אתי למיסמך עלייהו ע"כ ויותר קשה דבשלמא אי הוה קאמר כרבנן דר"ש הוה קשה דלמה אכשר בלוקוס ולוס כיון דרבנן פסלי במובהקים או משום גזרה דאינם מובהקין או דילמא אתי למיסמך עלייהו והיינו כרבנן דברייתא אבל כיון דקאמר כרבנן דמתניתין לא הוי משום גזרה אלא משום דס"ל כר"מ דעידי חתימה כרתי וכמו שכתב רש"י גבי שגוייא דפוק מבגיטי נשים כו' ואם כן לא שייך שום גזרה דאינם מובהקים או דאתי למיסמך כו' אף דאיכא למידחי הכי תשמות משום דהוי ספק שמא ישראל איכהו מ"מ איכא למיפסל משום דרבנן ס"ל עידי חתימה כרתי וכבר הקשה ביוצא בזה הרב מהריב"ל יע"ש והנר' לע"ד ליישב דברי רש"י ובדקדוק דלא קאמר רש"י דס"ל לר"י כרבנן דמתניתין לכך נראה דר"ל מבעיא ליה עדים החתומים כו' כיון דמאי דפסל ר"ש בשמות שאינם מובהקים איכו אלא משום דאתי למיסמך עלייהו והייכו דוקא כשהם גוים אבל הכא דאיכא לספוקי שמא ישראל נינהו מכשר והייכו משום דהוה ס"ל דהלכה כר"ש ועל זה פשיט ליה ר"י ואמר דבשלמא אי הוה קי"ל כר"ש דמהני עידי מסירה כרבי אלעזר ומאי דפסל בשמות שאינם מובהקים איכו אלא משום חשש דאתי למיסמך עלייהו איכא למימר דהייכו דוקא כשהם ודאי גוים איכא למיחש אבל כשיש לספק שמא ישראל נינהו אין לפסול משום חשש: אבל כבן ספוקי מספקא לן מעיקרא אי הלכה כר"ש או כרבנן ולהו דוקא בלוקוס ולוס ראוי להכשיר בעידי מסירה משום ס"ס ספק אם הוו ישראל או גוים דשמא ישראל נינהו וכשר ואת"ל דהוו גוים שמא אין הלכה כרבנן דמפסלי ואף בעידי מסירה אלא כר"ש דמכשר בשמות מובהקים ועידי מסירה והוי ס"ס דמתהפך דאיכא למימר ס' אם הלכה כר"ש דמכשר בשמות מובהקים או כרבנן דפסלי ואת"ל דהלכה כרבנן שמא ישראל נינהו כו' אבל בשמות שאינם מובהקים אם הוה פשוט לן דהלכה כר"ש הוה ניחא וכמ"ש לעיל אבל אם איכא לספוקי שמא הלכה כרבנן דס"ל כר"מ דעידי חתימה כרתי ואפילו דעידי מסירה פסול מחמת העדים החתומי' ליכא ס"ס דאם באת לומר ספק אי הלכה כר"ש דבכה"ג מכשר בשמות שאינם מובהקים כיון דאיכא לספוקי שמא ישראל נינהו או הלכה כרבנן ואת"ל כרבנן דמפסלי שמא ישראל נינהו הייט הספק הא' כו' וזהו שכתב רש"י הילכך מספקינן דילמא גוים נינהו ופסולין ואפילו בעידי מסירה כרבנן דמתניתין ר"ל אליבא דרבנן אי

אי

אי אלימא כוותייהו ומשום הכי לא קאמר דס"ל לר"י כרבנן. והדבר מוכרח שלא כאומר דס"ל כוותייהו דהא רש"י כתב אלא א' שהיו חתומים בו לוקום ולום והכשרנו בעידי מסירה ע"כ ואילו לרבנן דמתניתין אינו מעלה ומוריד עידי מסירה כיון דס"ל עדי חתימה כרתי: ואין להקשות דבלוקום ולום כיון דלא מסקי ישראל בשמהייהו איך איכא לספוקי שמא ישראל נינהו דאינו מוחלט הדבר דלא מסקי אלא דלא שכיח וכמ"ש הרשב"א ומלבד מה שהכריח שם יש הכרח אחר דהא ר"ל לא מיבעיא ליה אלא בדאיכא לספוקי אי הוו ישראל או לא דאי ליכא לספוקי היינו מתני' ועלה פשט לא בא לידינו אלא לוקום כו' והיינו ודאי דומיא דבעיין דאיכא לספוקי: (דף י"ג)

ד"ה האומר תנו גט זה כו' ואשמועינן במאי דנקט זה דאף על גב שהגט בעניין כו' ע"כ הקשה הרב מהריב"ל דאמאי הוצרכו להכי מילי כיון דכבר כתבו דחידושא רבה אשמועינן דלא אמרינן תן כזכי דמי אלא כשמוסר מיד ליד ע"כ וזו אינה קושיא אחר המחילה דאי אשכחן בתנא דאשמועינן שנים או ג' חדושים למה לא נדקדק ונאמר כו'. ועוד י"ל דהוקשה לתוספות דלשון זה משמע לכאורה שכמסרו מיד ליד וכ"כ הר"ן האומר תן גט זה לא נר' זה דאי הכי משמע שמסרו לשליח ע"כ ולהכי כתבו דאתא לאשמועינן דאע"ג דהגט בעין כו' אלא דאי קשי' להרב ז"ל היינו מדהכריח ר"ת דלא גרסינן זה מדדייק בגמרא דאמר תנו ולא אמר כתבו כו' ולדידיה מי ניחא והא אמרי התוספות דאשמועינן מתני' דלא אמר תן כזכי שלא כשמוסרו מיד ליד ובודאי דר"ת לא פליגי על זה. ועוד דהר"ן כתב בשמו דהכי ס"ל יע"ש לזה הוצרך הרב למימר דאינו זה חידוש לתנא דודאי פשיטא ליה. ומשו"ה הכריח הרב דלא גרסינן זה משום דהוי חידוש. וכמ"ש הרב שם ואם נאמר שהרב ז"ל לא כיון לזה ממה שלא פי' דבריו ואדרבא משמע מכלל דבריו הפך זה מ"מ ראוי לנו לאומרו כדי לקיים דבריו אלו:

ומעין זו היה נראה לע"ד לומר דכיון דסתם מתני' ר"מ היא דהכי קי"ל בעלמא ומעולם לא הוקשה לרש"י אלא דאמאי לא מייתי רבינו הקדוש דחכמים נחלקו בדבר. והשתא כיון דהאי חידושא דתן כזכי לא אמר אלא כשמוסרו מיד ליד לא הוי אלא לרבנן דלר"מ לא הוצרך להאי חידושא דהא חוב הוא לו לעבד בגט שחרור לאו אורחיה דתנא למימר חידושא לדעת מאן דפליג עליה ובודאי לא נקיט אלא למימר חידושא דהוי אף לפי דעתו דהיינו דאע"ג דהותחל מקיים לא ינמרו הדבר דהוי חידושא לכ"ע ולזה הכריח ר"ת דמאי מדייק לקמן בגמ' לפי זה:

עוד נראה לתרץ ותחילה נדיע דהאי חידושא דאעפ"י שהותחל מקיים לא ינמרו לאחר מיתה שייך בין בגט אשה בין בשטר שחרור אבל חדושא דתן כזכי דלא אמרי' אלא כשמוסרו מיד ליד לא שייך אלא גבי שטר שחרור דהוי זכות לעב' אבל גבי גט אשה לא שייך דמעיקרא חוב הוא לה ולא שייך דינא דתן כזכי כו' ולזה ניחא ליה לר"ת אי אמר דתנא אשמועינן דינא דתן כזכי כו' מדייק שפיר בגמ' דה"ל לתנא למימ' כתבו גט לאשתי ותנו שטר שחרו' לעבדי לפי דהאי דינא דתנו דאתא לאשמועי' דלא אמר תן כזכי אלא כשמוס' מיד ליד לא שייך אלא גבי שטר שחרור. ולהכי נקט תנו גבי שטר שחרור אבל גט אשה דלא שייך האי חידושא נקט כתבו לאשמועינן דינא דר' שמעון שזורי אבל אי נקית תנא לאשמועינן חידושא דאעפ"י שהותחל מקיים לא ינמרו. זה שייך בין בגט אשה בין בשטר שחרור וא"כ אי תנא הוי בעי לאשמועי' חידושא האי חידושא גבי גט אשה נמי הוה מצי לאשמועינן ולהכי הוה צריך למינקט גט זה לאשתי ולהכי כתבו התוס' ואין לומר דלתני חידושא דר"ש שזורי גבי אשה וליתא כתבו וחידושא דאעפ"י שהותחל מקיים גבי שטר שחרור וליתא תנו דלא תליא האי חידושא בגט אשה והאי חידושא גבי שחרור כי היכי דליתא הכי וכיון שצריך לשנו' תנו אין לו להאריך בלשונכמ"ש התוס':

ד"ה תנו מנה לפ' כו' שהשטר אינו בעולם כשמנה כו' הקשה הרב מהריב"ל דלעיל כתבו התוס' דמתני' מיירי שהגט בעין וראוי ליתן בשעה שעושהו שליח כו' מ"ל דהכא מיירי לדעת ר"ת

שדקה נ״ז מההיא דלקמן ע״כ וא״ה אפי׳ לפי דברי ר״ת מעולם לא אמר דהשטר איכו בעולם דהא התוס׳ כתבו לעיל דף י״א ד״ה כל האומר תנו כו׳ דמתני׳ לא משמע דמיירי כשמוכרו מיד ליד ולהכי לא הוי תן כוכי דמי׳ ומאי דקאמר דלא מיירי בשמוכרו מיד ליד משמע דכבר הוא בעין אלא שאינו מוכרו מיד ליד וכ״כ הר״ן ז״ל ויש מקיימים הני׳ דהב״ע כגון שלא מסרו מיד ליד אלא הראהו לו וצוה ליתנו כו׳ כך כתב בשם ר״ת ע״פ הרי מיירי בשהראהו לו׳ וזה הלשון הביאו ג״כ הרב הנז׳ :

ומיהו מה שהקשה לדברי התוס׳ יש לתרץ דלעולם לכ״ע כתבו התוס׳ דברים אלו וכוונת׳ לומר דבגמ׳ אמ׳ דרב וביד מ״ט לא אמר כרב פפא משום דלאו מיירי מתני׳ בש״מ הרי אמר ר״ש שזורי אף המסוכן שאמר כתבו גט לאשתו כותבין ונותנין ומתני׳ אמר תנו כו׳ דמשמע הא לא אמר תנו כו׳ מעתה לדעת רב פפא דמוקי לה בש״מ אנו מוכרחין לומר דמתני׳ בהכי מיירי דקאמר הש״מ כתבו גט לאשתו ומאי דקאמ׳ מתני׳ תנו לאו דוק׳ וא״כ אמור מעת׳ דהגט והשטר שחרור בעול׳ מדקאמ׳ הש״מ כתבו׳ ומה שדקדק אחר זה בדברי התו׳ דהמכה כבר הוא בעולם כו׳ יע״ש אין ספק שהוא מאי דקאמר בגמ׳ והוא שגבורין ומוכחין וכמו שכתב בסוף דבריו והכל הוא פשוט וברור ולא היה צורך לכל אותו הפלפול הקודם אליו :

ד״ה מאי מדקתני כו׳ כרבי דפליג בירושלמי אדרבנן ע״כ ובפ׳ מצות דף קנ״א מייתו התוס׳ לשון הירושלמי דרבנן ס״ל דזכה משום מצוה לקיים דברי המת וק׳ דהיכי קאמרי התוספות לעיל בד״ה הא לא מסך דהאי מלתא דמצוה לקיים דברי המת הוי סברא יחידאה דהוי ר״מ ורבנן פליגי עליה הרי רבנן דרבי ס״ל הכי כמנא דלא הוי יחידאה ועוד דאיפכא שמעינן דהא הכא כתבו התוס׳ בההיא דלעיל דר״מ ס״ל מלד״ה ורבנן לא ס״ל הכי ובתוספתא שהביא הר״ן איתא איפכא נ״ל התו׳ תכתן שדה פ׳ לפלוני רמ״א לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת ע״כ הרי דרבנן ס״ל מלד״ה ור״י לא ס״ל הכי׳ תו ק׳ דהתוס׳ כתבו הכא ועוד דמסתמא כרבנן אתיא ואי מתני׳ ס״ל כרבנן דרבי דמלד״ה אמאי לא מוקי סיפא דמתני׳ דקתני יתנו לאחר מיתה משום מלד״ה ומאי מקשה בגמ׳ והא לא מסך כו׳ וכמו שהקשו התוס׳ לעיל וי״ל דמה שכתבו התוס׳ לעיל דהוי כיחידאה ולפיכך לא מוקמי׳ מתני׳ בהכי היינו לפי תלמודא דידן דלא מייתי האי פלוגת׳ דרבי ורבנן דמייתי בירושלמי ומה שהקשו התוס׳ הכא׳ היינו לפי תירוצו של ר״ת דקאמר דלא אמר מלד״ה אלא דוקא בממון שהושלש ביד שליש לכך׳ והאי פלוגתא דירושלמי באומ׳ תנו שטר שחרור כו׳ הוי כמי כמו משליש כמ״ש הר״ן ז״ל וכ״ת והא שפחה לא הוציאה מרשותו והניחה ביד שליש ואמר אלד״ה י״ל דשכיח היא דזכו בה מן השמים וזכתה היא בעצמ׳ ועדיפ׳ ממוני׳ דבר מרשותו ומניח ביד אחרי׳ ע״כ ולהאי פירוש׳ מקשו התוס׳ דאתא לאשמועינן בהכי דאין כופין ומתרץ שפיר דודאי אתיא כרבנן ולא קשה קושיא דלעיל וכמו שתירצה ר״ת דא״כ הל״ל מנה זה׳ אי מיירי בשליש׳ ולהאי תוס׳ אפשר לומר דלא קי״ל הכי כיון דתלמודא דידן מייתי להפך׳ א״כ דלר״מ קאמר ר״ת דלא אמר מלד״ה אלא במשר׳ מעות ע״י שליש ולהכי גבי שדה דלא הוי מטלטל שיוכל למוסרו ביד שליש קאמ׳ ר״מ דלא זכה ורבנן דר״מ ס״ל דאפי׳ הכי אמר מלד״ה ואכן קי״ל כר״מ דהכי אמריכן בפ׳ יכיאת האשה והא קי״ל כר״מ דאמ׳ מלד״ה ומשו״ה קי״ל דלא אמ׳ מלד״ה אלא גבי שליש :

המביא גט פרק שני

תוספות ד״ה בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו כו׳ בגמ׳ משמע כו׳ הקשה הרב מהרש״ך ח״ב סי׳ ע׳ דמשמע מדבריהם דאי הוי תני מעיקרא בפני נחתם חציו ונכתב כולו והדר תני בפני נחתם כולו כו׳ לא הוה ק׳ מידי והא בגמ׳ מקשה לקמן דכיון דתנא בתר הכי אחד אומר בפני נכתב אמאי איצטריך למתני מעיקרא בפני נחתם חציו כו׳ עכ״ד וזו איכה קושיא דכלל הוא מכללי התלמוד דזו ואין צריך לומר זו איכו מתרץ התלמוד אלא מדוחק גדול היכא דלא אפשר בלאו הכי אבל לא זו אף זו בכל

דוכתא

דוכתא וכמ"ש בהליכות עולם בס' יבין שמועה ד'כ"ט ולהכי הקשו התו' דהתלמוד לקמן לפי הקס"ד לא בעי למימר לא זו אף זו ומצריך כריכותא או כרב אשי וטפי ה"ל להכריח האי כריכותא דאל"כ הרי תני מתני' זו ואצ"ל זו' דהוי דוחק טפי' ואינו מן התימא אמאי אינו מתרץ לא זו ואף זו דכל דאיכא למימר טעם מפורש אינו משני הכי וכ"כ הרא"ש וכמ"ש בכללי התלמוד שם בס' המ' דף כ"א ע"ב וכ"כ התום' בפ"ב דיומא ובפ' האומנים יע"ש ואף לפי המסקנא ק' דמשני לא זו אף זו ומשמע דלא אמ' אלא הכי אבל זו ואצ"ל זו לא אמ' לכך הקשו התום' דהא הכא הוי זו ואצ"ל זו' וא"כ ק' בין לפי הקס"ד דס"ל דלא אמר לא זו אף זו בין לפי המסקנא דאמ' מ"מ זו ואצ"ל זו לא אמ' ואמאי קתני הכא' ואין הכי נמי דלמאי דבעי לתרץ התלמו' דאתא לאשמו' או כרב אשי לא ק' קושית התום' אבל ק' אמאי לא הכריח תלמודא האי תירוצ' דאל"כ הוה תני מתני' זו ואצ"ל זו וכמ"ש:

ע"ש כאותו דיבור במאי דמשני דאיצטריך דסל"א ליתכשר דקשיב טפי מכתב סופר ועד' הקש' הרב הכ"ל דמאי מקשה לרב חסדא ממאי דקאמר א' אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם אמאי איצטריך למיתני כו' בפני נחתם חציו כו' והא איצטריך דסל"א דקשיב מכתב סופר ועד כו' ע"כ דהא לא אמרו התום' כן אלא לגבי הנא דבפני נכתב חציו ונחת' כולו דאיכא למימר שאני התם דבעינן שיעיד על עיקר כתיבה כי היכי דלא ליתו לאיחלופי בקיום שטרות אבל כיון דאשמועינן בסיפא דאפי' אחד מעיד אכתיבה כולה וא' מעיד אכולה חתימה דהוא פסול דהא אשכחן דר"י מכשר דאי משו' כתיבה כיון דאיכא מאן דמסהיד אכתיבה ליכא שום חשש דלאחלופי' מה שאין כן ברישא דליכא שום תנא שיכשיר ואעפ"כ לרבנן פסול כ"ש בנחתם חציו דאי משום כתב סופר כבר אמר בנא' ~~חתם סופר~~ שכינו לקמן דף פ"א:

תוספות ד"ה מי איכא מידי הקשה הרב מהריב"ל לדברי התום' אי אמר השליח ידעתי לא מהני א"כ מאי פריך לרב חסדא מי איכא מידי דאילו אמר קד כשר כו' והלא אילו אמר קד ידעתי לא מהני כו' ע"כ וי"ל דהכי פריך כיון דכל טעמא דידך אינו אלא משום דכל שאינו מתקיים כל העידות על ידו לא מהני וה אינו מן הסברא דהא אילו הוה קד המביא לבד וא' בפני נכתב ונחתם הוה אמ' דייק והשתא לפי שיש עדים כ'על חתימת העד הב' ואיהו אמר בפני נכתב ונחתם העד הא' איך אפשר לומר דלא דייק מ"ש בפני נכתב ונחתם העד הא' כו' דלא אמרו דכשאמר ידעתי לא מהני אלא משום דכל שאמ' ידעתי לא דייק אבל כל שאומר בפני לא שייך לומר לא דייק וכ"כ התום' לעיל דף ג' ד"ה הכא בפנינו כו' לכך משני רבא דאיהו כמי ידעתי בחתימת העד הב' ומצטרף להעיד עם אחר האומר ידעתי ואע"ג דהיה ראוי מן הדין שיהנה כיון שכבר העיד בפני נחתם העד הא' ומפני תקנת חכמים ה"ל כשנים וחתימת העד הב' ה"ל כקיום שאר שטרות שבני מעידים ידענו אלא דכל שאנו כאים לומר שיהנה מדין קיום שאר שטרות אתי לאיחלופי דאע"ג דמפקי' כבי ריבעא דמהימנא אפומא דחד דתיהכי:

עוד הקשה הרב הנז' דבשם שהקשו לרש"י דמה עלה על דעתו של רבא לפסול לדידהו נמי קשיא על פי מה שכתבו לעיל דטעמא דידעתי לא מהני כמו בפני משום דלא דייק כו' דפיסול דידעתי לא הוי מטעם איחלופי דכיון שח"ז בפני נכתב תו איחלופי ליכא כמ"ש בנא' לעיל וא"כ אמאי לא מהני העידו' דכבי ריבעא לסהדות' אפומא דחד ראוי שיהנה כיון דליכ' איחלופי כל שא' בפני נכתב וי"ל דמ"ש התום' לעיל דטעמא דידעתי לא מהני הייכו אעיקרא דתקנה דתיקנו תו"ל דבפני נחתם מהני אפי' בחד סהדא משום עינוכא אמאי לא תקנו בידעתי דתיהני משום האי טעמ' לזה תירצו דלא דייק בעדו' ידעתי כמו בעידות דבפני והשת' בשמעתת' דידן טעמ' דרבא דלא מהני כדכפיק ריבע' דסהדות' אפומא דחד הוי משו' איחלופי וליכ' למימ' דכיון דאמר בפני נכתב תו ליכא לאחלופי דהא כיון דחזינן דקא מתקיים גט זה כשאר שטרות דעלמא שייך טעמא דאיחלופי דבעלמא כשהוא מתקיים כל חתימות הגט כלשון בפני שהוא תיקון חכמי' אתי בפני נכתב להכשר בעלמא נמי ליכא חשש איחלופי אבל במימ' דרבא דאכתי מתקיים חציו בקיום שטרות דעלמא אע"ג

דאמר

דאמר בפני נכתב איכא חשש לאחלופי בשאר שטרו׳ ורב אשי סבר דכל דאיכא בפני נכתב שוב איחלופי ליכא ופריך כמ"ש התוס׳ ולא הקשו התו׳ על רש"י שלא משום דלדידיה מהני ידעתי לרבא וא"כ קשה קושית מי איכא מידי בלי שום תירוץ:

רש"י ד"ה או כרבא כו׳ וא"ת לאפוקי כמי מדרבא כו׳ הקשה הרב מהריב"ל דעלה דרבא כמי פריך רב אשי מי איכא מידי כו׳ ואם כן הוי רבותא טפי מההיא דרב אשי ואיכא למימר כמי אי הוה משמע לן ה"ל לפרושי ע"כ • וי"ל דבשלמא אי דפריך רבא לרב חסדא היינו מכח הדין שאין ראוי שיפסל כיון דאיכא עדות דבפני אחציו וב׳ עדים אחציו שמכירין החתימה אמאי יפסל אבל אהא דרבא • טעמא משום דפליגי רבא ורב אשי אי חיישינן לאחלופי בשטרות או לא כיון דאמר בפני נכתב אבל בדין קיום ודאי דלא מהני כיון דקא נפיק נכי ריבעא כו׳ נמצא כי דיניהם שוים ושקולים הם ויבואו שניהם למכ"ל ולמר כדאית ליה: (דף י"ו)

גמרא לא צריכא דאיכא טופח להטפיח הא כמי תנינא כו׳ דילמא לענין מקוואות ור"י היא כו׳ פירש רש"י לענין מקוואות קאמ׳ ר"י כו׳ ומיהו נטילה בעינן אי הויא כתיקונה לחגאין ואין ראיה חיבור מקוואות לכאן דאכן לאו משום חיבור בעינן ע"כ איכא למידק דלמה דחיה זו לא קאמר לה מתחילה ודקה ל"כ דאיכא טופח להטפיח וה"ל למימר מה ראיה מקוואות לענין נטילה דודאי כדפריך וכי איכא משקה טופח מאי הוי והתנן כו׳ מענין טהרה בעי למיפשט בעיין מדקתני במתניתין ולא לענין טהרה ופירש רש"י לענין מקוואות • אם כן ה"ל לדחויי כדדחי לבסוף וי"ל דבשלמא אי אשכחן בשום דוכתא דהוי חיבור איכא כד למיבעי לענין נטילה מאי הוי אף על גב דקי"ל ידים אין טהורות לחגאין דילמ׳ כדאיכ׳ משקה טופח • אבל אי אשכחן דלענין מקוואות לא הוי חיבור מכיון הרגלים לומר דילמא לענין נטילה הוי חיבור כיון דכבר קי"ל ידים אין טהורות לחגאין וק"ל:

ד"ה הניצוק כו׳ והך דניצוק ר"י דהא מסקינן לענין מקוואות ור"י היא ע"כ לכאורה קשה דלמה הקשה ר"ת קושיא זו באופן זה לפי תירוצו דזה איכו כ"כ הכרח דאפשר לדחות דמאי דאמר בגמר׳ לענין מקוואו׳ ור"י היא לא הוי אלא להא בריתא דתנינא טופח להטפיח חיבור אבל מתניתין דניצוק רבנן תנא לה ולא הוי ר"י אבל ראוי היה לו שיקשה קושיא זו באופן אחר אם איתא דמתניתין מיירי בגמימיות שאין בשום א׳ מ׳ סאה ומשו"ה לא הוי חיבור והתם לא אמר דלר"ע אפי׳ אמר׳ גוד אחית אלא כשמקוה אחד שלם אם כן למה לר"י אמר אם היו רגליו כו׳ והא אינם מקוה שלם כיהיכי דנימא גוד אחית: י"ל דאי מעיקרא אמר דהאי מתניתין לא הוי ר"י לא איצטריך לן האי חילוק בין כשמצטרף ומתחבר למקוה שלם בין כשמתחברין ב׳ מקוואות חסרים דמעיקרא אין כאן קושיא דלא מסיק התם בחגיגה דאמר גוד אחית אלא לר"י והאי מתניתין דהניצוק דמשמע דאיכו חיבור תנא אחר תנא לה ולעולם לר"י בין כשמקוה אחד שלם בין כששניהם חסרים אמר דהוי חיבור משום דגוד אחית אבל כיון דחזינן דבגמרא מוקי האי מתניתין כר"י קשיא דר"י אמיניה וביה ואם כן אנו מוכרחין לאותו חילוק ואם כן בההיא דהיו רגליו של ראשון דהוי קטפרס אמאי אמר דהוי חיבור כיון דאין בשום א׳ מהם מקוה שלם • ותרנו משום דסופו ליפול וה"ל כאילו הוא מקוה שלם אבל הכא במתניתין דניצוק המקוה החסר אין סופו ליפול ולהתחבר עם המקוה שלם וקשה להו דכיחא לגבי קטפרס אבל ניצוק דכל עיקרו איכו אלא להריק מה שיש בכלי זה לכלי אחר וכדאמר בע"ז גבי דמגע הגוי ואם כן הכא כמי הוי סופו ליפול במקוה התחתון אמאי לא הוי חיבור • ומתרנים התוספות דמשום דניצוק הוי באויר: (דף י"ז)

ד"ה גזייה לזמן כו׳ הקשה הרב מהריב"ל בין לפי׳ רש"י בין לפי׳ התוספות היכי אמר שם דלהפלה דידה קאתי אדרבא מעיקרא תקנת הזמן לא היתה אלא כדי שלא יחפה כו׳ דהייכו אם ויכתב קודם כתיבת הגט כדי שיהיה לראיה זמן הכתיבה וקטליכן לה שויכתה קודם ואם כן היכי אמר דלהפלה דידה

מיהו ע"כ כוונת דבריו וי"ל דכוונת דברי רש"י לומר דבשלמא אי לא מתקנה הזמן יש לה הכללא פורתא והיינו אי זיכתה אחר כתיבת הגט דאי לא מתקנה הרי הזמן הכתוב בגט יש לה ראיה שזיכתה אחר הנירושין ולא קטלינן לה אבל אי מתקנה הזמן השתא דתקון זמן בגיטין כל זמן שלא הראה ניטה בכ"ד מוקמי' לה בחזקת א"א וקטלינן לה וכמ"ש רש"י בפ' ד' אחין יע"ש ולזה כיון הרב שכתב וכמ"ש רש"י בפ"ד אחין לא קשיא מידי וק"ל וכוונת דברי רש"י היא פשוטה דבשלמא קודם תיקון הזמן אע"ג דהי' לה חזקת א"א מ"מ כיון דאי גרשה בטלה לחזקת א"א כיון שהיא גרושה לפנינו אבל כיון שתיקנו חז"ל זמן בגיטין וגט זה אין בו זמן הא איכא ריעותא ואיכא חשש או דזכות או דפירי ולפיכך מוקמינן לה אחזקת א"א כל זמן שלא הוציאה הגט בפני בד':

(פרק כל הגט דף כ"ד)

כל הגט ושמע קול סופרין מקרין כו' כר' דהאי קושי' שהקשו התוס' היא מעין קושית הגמ' ומאי דתירצו התם איתרצה לה דאי קושיא ולא היה צורך לתוס' לאותו תירוץ שכתבו לעיל דף ד' בפ' ב' ד"ה אי משום בריתות דאי נ כה יע"ש דהא התם פריך ולר' אחי בר יאשיה לית ליה הא דתנן כתב לגרש את אשתו ונמלך כו' ומשני התם וכתב כתוב בעינן כתיב לשמה הכא ועשה לה כתיב בעינן עשיה לשמה עשיה דידיה מחיקה היא ע"כ הכא נמי מקשו למ"ד דאמאי מוקמינן לה מן התורה העשויה להתלמד והכא גבי גט פסול שאני לענין סוטה דבמחיקה לשמה סגי וגבי גט כתיבה בעינן וליכא וי"ל דלתוספות הוקשה אמאי לא פריך לה בגמר' כדפריך אותה קושיא אלא ודאי דהוה סביר' ליה למקשה תירוץ אחר דודאי תירוץ דמשמע בגמ' לא הוה ידע לה ותירצו התוס' דס"ל דשאני גט דבעינן כיווי הכבל בעל שתמא לא ניחא ליה כו' ומשום הכי לא פריך אלא מההיא דכתב לגרש את אשתו כו':

לשון רש"י מגרש ביה וכי מפקא ליה כו' שאם לא נעלה של זו כתבו כו' והשליכתו לזיכוד מדעת ולקחתו זו שהיא רוצה להתגרש ע"כ והקשו על זה הרב מהריב"ל והרב מהר"ש אשכנזי דבשלמ' גבי ש"ח אין מוציאין על כ' יוסף ן' שמעון משום דכל אחד דומה למלוה ואומר לא לויתי אני ממך כלום אלא חבירי הוא שלוה אבל גבי גט צריכין אנו לומר שיוסף ן' שמעון אחר רצה לגרש ונמלך והשליכו לאיכוד ולקחתו זו וכל כי האי לא חיישינן ומאי הכרח איכא ממתני' לדין ש"ח דאין אחר יכול להוציא עליהם ע"כ והם לא תירצו על זה וכ"ל לתרץ דמעולם אין אנו חוששין על השת' דשמא נמלך והשליכו לאיכוד אבל אי ידעינן דנמלך ודאי ראוי לחוש שהשליכו לאיכוד ונטלתו זו שרוצה להתגרש בזו ודאי היא חששא קרובה וכיון שכן איכא למידק במתני' דאמאי קתני ונמלך מכאן בן עירו כו' והא איכו במציאות דהא כל דידעינן דנמלך מן הדין חייבים לקרוע הגט דאיכא חשש שאם ישאר קיים אפשר שישליכנו לאיכוד ותטלנו זו שרוצה להתגרש אלא ודאי אתה מוכרח לומר דאף אם תטלנו איכה מגורשת דאפשר לבעלה לטעון לא גרשתי אני אלא יוסף ן' שמעון אחר היה רוצה לגרש אשתו ונמלך כו' ומהכי האי טענה משום דהרי זה דומה להיא דאין אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם שכל אחד דומה למלוה כו' ומדחזינן התם דיכול הלוה לדחות למלוה ודאי דהכא נמי גבי גט מהני האי טענה וא"ש כן קשה דמתני' משמע דמני ראשון לגרש ואמאי והא איכא למימר כמו התם:

עוד הקשה הרב מהריב"ל שם דאמאי איצטריך למיפרך מההיא דקתני שמי כשמך כו' מטעמא דהשליכו לאיכוד מההיא גופא דלא יגרש בה את הקטנה מני למיפרך הא גדולה מני לגרש ואמאי לא חיישינן שמא כתב לגרש ונמלך והשליכו לאיכוד כו' ע"כ וי"ל דכיון דיש לו אשה אחרת ודאי שאם נמלך או קרע את הגט או שמרו היטב ולא השליכו לאיכוד דיש חשש שמא תמצא אותו האשה האחרת ותטעון שגרשה בו:

(דף כ"ו)

ד"ה הכא נמי גזרה כו' וא"ת מה קפידא שכתוב הסופר והלא אין העדי' חותמים כו' הקשה הרב מהריב"ל דלמה לא הקשו התוס' כך קודם לזה כדפריך בגמ' בשלמא מן הנשואין ניחא משום

פירי

פירי כו' והרי העדים לא יתתמו דקוו שהוא מוקדם כו' ע"כ וי"ל דכבר כתבו התוס' לעיל ד"ה קא פסיק ותני כו' דמתני' דלעיל דהיינו בכתב ביום ונחתם בלילה כו' אשמועינן דינא דגט הנשואה שלא יקדים משום פירי ומתני' דהכא דצריך שיכתוב מקום הזמן אתא לאשמועינן דין גט הארוסה ולהכי פריך בגמ' דבשלמא בנשואה אשמועינן דגט מוקדם פסול משום פירי וליכא למימר לא יחתמו דעדים לא הוה אשמועינן מתני' דגט מוקד' פסול מהיכא תיתי לן דפסול וא"כ ודאי הוו חתמי ואיכא חשש פירי · אבל קושית התוס' שייכא שפיר הכא במתני' כיון דכבר אשמועינן תנא לעיל דין גט נשואה מוקדם שהוא פסול אמאי קאמ' מתני' דהכא דין גט הארוסה מוקדם שהוא פסול מטעם שמא יאמרו גיטה קודם כו' והלא לא יחתמו העדים גט נשואה מוקדם כיון דכבר תנא ליה תנא דלעיל :

ע"ש ותירץ ר"ת דכיון שרואין העדים כו' הקשה הרב הנז' דא"כ אמאי איצטריך טעמא דשמא יאמרו גיטה קודם כו' והלא כיון שהעדים לא חתמו על גט מוקדם אלא משום דטעו דהוה ארוסה ולפי הדין כיון שהיא נשואה הרי גט נשואה מוקד' פסול וא"כ למה לן טעמא דגיטה קודם לבנה כו' ע"כ וי"ל דכבר הקשו התוס' קושיא זו וביותר שאת דהרי כל טעמי שאמר דגט מוקדם פסול איננו אלא משום פירי ולהכי הקשו בשכיח מקום הזמן כתי כו' וגם יפסידו הלקוחות שמכר להם הבעל כו' ובתירוץ התוספות מתרצה הא קושיא דכיון דהלקוחות יבררו ע"י עדים וזמן הנישואין אין פסידא להם · וא"ת א"כ בכל גיטין של נשואות כימא הכי וי"ל דדוקא בגט זה שכתוב ארוסתי וזו נשואה היתה קודם וזמן הכתוב בגט דלהכי קנואות הבעל הבעל הפירות ולהכי נקל להם ללקוחות לברר זה מה שאין בכל הגיטין:

ע"ש א"כ יש לברר קול שנשאת אלא שאין הזמן ידוע כו' הקשה הרב הנז' דא"כ הדרא קושיא לדוכתין ומה קפיד'יש כו' שהרי לא יחתמו עוד הקש' דכי היכי כשכתב זמן הגירושין לפי שיש קול לנישואין ידעו הכל שמה שכתב בגט ארוסתי לפי שכתב קודם הנישואין כו' ה"נ היכא שלא הכיר מקום הזמן יאמרו שכתב קודם ע"כ וי"ל דכיון דיש קול שנשאת מתימת' בגט ארוסה אעפ"י שהוא מוקד' איננו מעלה ומוריד כיון שאין כאן פסידא ללקוחות כיון שיש קול שהיא נשאת ובגט כתוב ארוסתו יטענו הלקוחות שאין ראיה מהגט כיון שכתוב ארוסתי ויש קול שנשאת ודאי שמשום שנכתב קודם לכך כתוב ארוסתי ומטעם זה יחתמו העדים כיון שאין פסידא ללקוחות · אבל כל שאין ידוע בבירור זמן הנישואין ובגט כתוב זמן של קודם הנישואין יש חשש שמי שלא ידע זמן הנישואין יאמר גיטה קודם לבנה ויש פגם משפחה · והיינו דקאמר התוס' יאמרו כל שעה כו' דבר' לשון מיותר אומרם כל שעה · אלא שהכונ' לומר שכל שעה אי אפשר לברר שהגט אחר הנישואין כתבו לה ואם היום יברר א"א לו לברר בכל עת ובכל שעה וכיון שכן יש פגם משפחה אבל כל שהכיר מקום הזמן וכתוב בו הזמן אחר הנישואין אין כאן פתחון פה אעפ"י שכתוב ארוסתי כיון שידוע שזמן הכתוב בגט הוא זמן האחרון דסוב לא נשאת אליו עוד אנו מוכרחין לומר שמשום שנכתב הגט בעודה ארוסה כתוב בו ארוסתי אבל כל שנכתב הזמן הקודם לנישואין הפתחון פה מבואר ונגלוי : (דף כ"ח ע"ב)

לשון רש"י הרי זה יהרג אלמא לא אמר שמא מצאו לו זכות אא"כ ש"מ לא שכיחא כו' הוצרך לפי' כן דלא תימא דאמתני' פריך דאמאי אמרי' כותבין עליו גומרי קיים והא הכא אמר ה"כ יהרג והוקשה לרש"י דלא קשיא מידי אמתני' דאי לאו רב יוסף דקאמר דמתני' משום דשמא מצאו לו זכות ה"א דמתני' היינו דבב"ד של א"ה מיירי וטעמ' משום דמקבלי שוחד אבל בב"ד של ישראל מציאין את אשתו דליכא למיחש שמא מצאו לו זכות וכדאמר' לקמן איכא דאמ' אמר רב יוסף ל"ש אלא בב"ד של א"ה כו' ומשו"ה פרש"י דטעמא דרב יוסף דקאמר שמא מצאו לו זכות פריך · וכן לקמן פי' רש"י וקתני גבי ישראל ישאו וק' לרבי יוסף כו' וק"ל :

גמרא בורח שני כו' ליכא לשנויי הכא כדמשני בסוף פ"ק דמכות כדפריך רישא דהאי מתני' אכיפא ומשני כאן בא"י כאן בחוצה לארץ דכיון דברח מחוצה לארץ לארץ סותרין את

דיכו הכא כמי במתני' בהכי איירי ומשו"ה אמר דכותבין עליו פומרי קיים · דהא מתני' לא קאמר אלא והייב' ליהרג כו' דמשמע דהעדים המעידים אינם יודעים אלא דיכא ליהרג אבל אינם יודעי' אי יצא משם או ברח וא"כ לא שייך למימר ברח מה"ל לארץ אלא דוקא התם משום דהעדים כשמעידים רואים אותו בב"ד שברח לשם · א"כ דא"כ דאיירי מתני' בהכי ליפלוג וליתני בדידה ביוצ' ליהרג בין א"י לחוצה לארץ · וליכא למימר כולה בדידה קתני בא"י כו' דהא לא הוי רבותא למימר דביוצא לדון כותבין עליו פומרי קיים כו':

ד"ה גט שכתבתי לך בטל לרבי דאמר בטלו כו' הרגישו התוספו' דאיכא למידק דוקא משום דהגיע בשליח משו"ה בטלו מבוטל הא לאו הכי אלא שעשה ב"ד במקום אחר אינו מבוטל משום דעבר אתקנתא דרבנן דקאמר התקין ר"ג שלא יהו עושין כן דאיכא למיחש שמא השליח שאינו יודע וליכנו והיא ניסת כו' · ונראה סתם מתני' דלא כרבי ואע"ג דבגמרא אמר דאתא לאשמועינן דלא אמר לבעורא קא מכויין כו' מיהו ה"א דבתר דהוברך תנא דמתני למיתני דין הגיע בשליח לפי דא"א גלאו הכי דאי בטלו שלא בפני השליח אינו מבוטל אנב גררא נקט הגיע בשליח ולא נקט הגיעו לאשמועי' דיכ' לבעור' אבל עיקר' דדיכ' דמתני' אתא לאשמועינן דיכא דבטלו אינו מבוטל ולהכי נקט דוקא הגיע בשליח כו' להכי הוכרכו התוספ' לכל הכי תירוצי · ולבתר הכי תירצו דמ"ש בגמרא הגיע לא קתני כו' עיקרא דמתכיתין להכי הוא דאתא וגו' (דף ל"ב) כו' פשוט כדברי התוס' ובזה נסתלקה קושית הרב מהריב"ל יע"ש וק"ל:

ד"ה איהו דלא טרח כו' ותימא דאמאי לא נקט רבותא טפי כודמן אבל אשתו מחילא או שלוחו דלא אמר לבעורא קא מכוין כו' תימא דבגמ' כל כדיכות' דאמרי' גבי קידם אבל אשתו או ששלח שליח מ"ד איהו הוא דלא טרח אדעתא לבעורא אבל שליח כו' והשתא אי הוה תנא מתכיתין כודמן אבל אשתו מה צורך הוה לאשמועינן דין דשלוחו דכיון דאפילו בכודמן דליכא טירחא לא אמר לבעורא אם כן פשיטא דגבי שלוחו כמי דליכא טירחא לא אמר לבעורא ואם כן אמאי קאמר התוס' דאמאי לא נקט כודמן אבל אשתו או שלוחו כו' וי"ל דאכתי איכא למימר דאה"כ דכודמנה אשתו אבלו לבתר הכי אבל איהו מעיקרא אזה בעי למיטרח ולמקדם אבל אשתו ומשו"ה ה"א דלא אמר לבעורא כו' אבל כששלח שליח לא איכפת ליה כי טרח ואיכא למימר לבעורא כו':

תו איכא למידק במ"ש דתימה הוא לומר דלא מהני ביטול כו' דאמאי סבריתו זה מכח הסברא ולא הכריחו מכח מ"ש בגמר' הגיעו לא קתני אלא הגיע ואפילו מחילא והייכו שכודמן אבל שליח ומה לי כודמן אבל שליח מה לי כודמן אבל אשתו וכשם שכודמן אבל שליח לא אמר לבעורא כו' כך כודמן אבל אשתו ודאי דלא אמר לבעורא וי"ל דמ"ש התוספות דתימא הוא דלא מהני ביטול אינו אלא מזה הסברא: ומעתה נסתלקה קושית הרב מהריב"ל דהקשה דאמאי לא הכריחו התוספות מכח דיוקא דסיפא דהא כיון דכל הסברא שלהם אינו אלא מכח פשיטותא דרישא ודאי דעדיף פשיטותא דרישא מדיוקא דסיפא דבעלמא אמר' גדולה מזו דעדיף דיוקא דרישא מפשיטותא דסיפא:

ד"ה מ"ד אינגלאי מילתא כו' ואין להקשות דמי איכא מידי דמדאורייתא כו' איכא למידק דמאי קושיא דבגמרא לקמן פריך הכי ומשני כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש והכא כמי הוה אפשר למימר הכי · וי"ל דלהתוספות הוקשה אמאי המתין בגמרא להקשות אבריתא ולרשב"ג דוקא והא הכא קשה לכ"ע ואדיוקא דמתני' · אבל קשה דא"כ אכתי למאי דאמר התוספות דלא מהני ביטול שלא בפני ב"ד דבלא ידיעת שליח וא"כ אמאי לא פריך מי איכא מידי דמדאורייתא' הוי ביטול כו' והכא ליכא למימר תירוץ התוספות דכיון דקנת דומה לדברים שבלב לא חשיב עקירת דבר כו':

באו"ד וכ"ע כי שמא ביטול שלא בב"ד אינו מועיל להקל כו' הקשה הרב מהריב"ל דבמתני' במי מוכיכן למימר דאמאי דתכי משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו הייכו להקל כו' וי"ל דבשלמא אדיוקא דמתכיתין דמשמע דלא מהני ביטול שלא בב"ד כו' איכא למימר להקל כו' אבל במתכיתין דקאמר אינו

יכול לבטלו משמע דאיכו מועיל כלל בין להקל בין להחמיר וק"ל:

אבל קשה אמאי לא הכריעו התוספות דאמאי דלא מהני ביטול היינו דוקא להקל כו' דאי לא מהני כלל ליאשמועינן רבותא מתניתין דאפילו קודם שהגיע לידה אי ביטלו אלא בפני ב"ד כו' שאינו יכול לבטלו ולא מהני לא להקל ולא להחמיר כו' ואמאי קאמר ואם משהגיע הגט לידה' ואין לתרץ תירוץ הרב מהדיב"ל דעדיפא האי רבותא דגילוי מלתא דלאפרע דלא מהני מביטול בלא ב"ד כו' דהא התוס' דאמר עדיף מיני' אמר בביטול שלא בב"ד כו' וי"ל להאי רבותא דביטול שלא בב"ד הא שמעינן לה מדיוקא (דף ל"ב) דמתניתין להכי הוצרך תנא ללמדנו דין דגילוי מילתא כו':

רש"י בטלה היא כו' והכי תניא לקמן כו' הודאת בעל דין כמאה עדים דמי כו' ע"כ ולקמן ד"ה כתבו התוס' בנותן לא אמר הכי דפעמים סבר שקבל מידו והוא לא קבל ע"כ והכא לא שייך האי טעמא דהא אמר מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת לידו כו' דכ"ע מודו שבאת לידו בין נותן בין מקבל וא"כ מאי שנא דאמר גבי מקבל מתנה הודאת בעל דין ולא אמר גבי נותן' וי"ל דס"ל לרש"י כפי' שפי' הריטב"א גם בקידושיו וז"ל הודאת בעל דין פי' וכיון שכל אחד מודה שניהם כאמנין דכל א' נאמן לחיובי וגבי עבד לא שייך משלשין שהרי העבד תפס כמעשה ידיו אבל בקרקע דהפירות לא תפיס אד מאידך משלשין כו' ע"כ ולפי זה כשהמתנה לוקח בגופה של קרקע מוקמינן לה בחזקת הנותן שאין ראיה למקבל להוציאה מידו ומוקמי' בחזקת מריה קמא כן הוא מפורש גם לקמן יע"ש א"כ דלא שייך הכא גבי נותן הודאת בעל דין דהא כ"ע ידעי שקבלה ושתק וזה אלא דאיכ' אומר כבין ששתק ודאי כיון לזכות לא שהמקבל אומר שלא כיון לזכות וא"כ ליכא הודאה אלא גבי מקבל ולהכי אמר הודאת בעל דין גבי מקבל:

ד"ה מבוטלת כו' והא דלא מקשה מאי אפשיב"ד כמו שמקשה אבטלה כו' וק' דגבי בטלה אמרינן דמעיקרא משמע ובתירוצא כמי אמר גבי מתנה לישנא דמהכי והיינו מעיקרא ואמאי מהכי גבי א"א כה לישנא דעתיד וגבי בטלה דוקא לישנא דמעיקרא וי"ל דבשלמא גבי אי אפשי דאי לישנא דהפקירא מהכי לישנ' דעתיד אבל גבי בטלה דהוי לישנ' דחזרה אי הוי לעתי' לא מהכי דאינו יכול לחזור בו שתזא המתנ' של בעלי' ולפיכך הוי של בעלים כמכא לפי זה דבגמר' חדא דקאמ' דבריו קיימים איכא תרי פירושי דגבי אי אפשי הוי פירושו הפקר וגבי בטלה הוי פירושו שתחזור לבעלים ראשונים והיינו הכרח מאי לאו דקאמ' בכריתו' מאי לאו דבריו קיימים והדרא למרה:

באד"ר אלא מסיפא פריך כו' ומשני לא דבריו קיימין ולא הדרא למרה ע"כ' הקשה הרב מהר"ש אשכנזי וכ"ע אמאי לא משני כמי הכא הכי במתניתין הא דבטלה ודבריו קיימי' ודלא הדרא למרה והוי הפקר ולא תיקשי מידי אבטל הוא דהכא לענייין גט וכה"ג ין שכתבו דלא תיקשי מאי אפשי סאי כפשי ע"כ ואחר המחילה לא דמי קושי' דהתם לקושי' דהב' דהכא גט ומתנה הוו דברים הפכיי' דמאי דמהכי בגט לא מהכי במתנה ומאי דמהכי במתנה לא מהכי בגט דבגט מהכי הביטול דוקא בלשון עתיד ובמתנה דוקא בלשון עבר ולהכי פריך שפיר במתניתין דכיון דלשון בטל מהכי בגט ודאי הוי משום שהוא לשון עתיד וא"כ במתנה דלא מהכי לשון עתיד דמשו"ה כשאמר תו בטל לא מהכי וא"כ כשאמר בטלה היא דהוי לשון עתיד אמאי מהכי בגט וא"כ לא שייך תירוץ אחר אלא דבטל שתי לשונות משמע אבל התם כולהו מיחרי במתנה וו ופריך דר"ל קאמר דלשון א"א הוי לישנא דהפקר ולא הדרא למרה ובטלה היא כמי דקאמר רב ששת דבריו קיימים הייכו משו' דמעיקר' לא זכה בה וכיון דהנותן נתנה והוציא' מרשותו והמקבל לא קבלה ולא זכה בה הוי הפקר ואמאי קאמר רב ששת דבריו קיימים דמשמע דהדר' למרה ולהכי משני שפיר דהתם כמי לא הדרא למרה כמכא דאותו תירוץ לא שייך הכא כלל ולא דמי מ"ש התוס' דלא תיקשי מאי אפשי מאי אפשי דלא שייך אותו חילוק אלא גבי מתנה מטעם הפקר וק"ל:

מאי שנא מהריהוא הקדש כו' תימה דברים אין בין המודר משמע דכבר זה הקדש מועיל ע"כ נראה

דרש"י כיון לתרץ זה הקוש' שכתב חרם הוא כחרם הוא לא אמר כלו' דכל לשונו הללו לשעב' הוא ע"כ וכו' דאין משמעות זה אלא מתיבת הוא ולא תיקשי לך דגבי כהן תיבת הוא הוי למעליותא והכי משמע מדבעי בגמ' אי לא אמר הוא אלא כהן לבד אי מהני או לא דהתם שאני דהוי לישנא דביטול לישנא מעליא דהיינו שהוא מפסל הגליון שעשה ולפיכך מהני כשאומ' הוא ולהכי בעי אי דייקינן הוא למעליותא והיינו לעתיד או בלאו הכי נמי אמר לישנא דבטול לישנא דמהני קאמר אבל לישנא דחרם הוא גרוע שאינו אומר שהוא עושה הגליו' כחרם שזימונים' לא שהוא מעכשיו חרם ולהכי קאמ' כשאמ' חרם הוא הרי תיבת הוא משמע לשעבר ולהכי לא מהני מה' תיבת הוא הוי לגריעות' דדייקינן ליה לשעבר ולהכי אפשר דכשלא אמר תיבת הוא מהני ומעת' אין קושיא דכשאמ' ככר זה הקדש אמאי מועיל דגבי חרם נמי מועיל כשלא אמר הוא ולא תיקשי מלישנא דבריתא דקאמ' יהא חרם דמהכי דמשמע דוקא מדקאמר יהא לשון עתיד הא אמר גט זה חרם לא מהני דמוכריתא דין הברית דעד שתלוק מרישא דלא מהני דוק מסיפא דמהכי דמשמע דוקא מדקאמר הוא דלשון עבר משמע ולהכי התוס' לא מייתי ראיה מרישא וכמ"ש:

ד"ה רב ששת אמר אינו חוזר ומגרשה תימה והא ר"י ור"ל דפליגי כו' ק' דאמאי לא הכריחו התוס' דמודו כ"ע דלא אתי דיבור ומבטל מעשה ממאי דמשני התם ר"ל למלתיה מהקיא דבטל אם עד שלא תרם ביטל כו' דמשני שני שאפי' כתיבת מצות ליד אשה דכמעשה דמו ולא אתי דיבו' ומבטל מעשה הרי דאפי' ר"ל מודה דלא אתי דיבור ומבטל מעשה ואמאי רב ששת פליג וסבר דאינו חוזר ומגרשה משו' דסבר דגיטא גופה קא בטיל דהא כתיבת הגט לשמה הוי מעשה וי"ל דניחא ליה טפי להכריח מכח מתני' דאמר לא דאתי מחשבה ומבטל מעשה דקשיא לרב ששת:

תוספות ד"ה התם דיבור ודיבור כו' וכן נ"ל דגט לא חשיב מעשה כו' דאי לאו הכי תיקשי לרב ששת כו' הקש' מרב מהריב"ל דמה הכרח מייתו התו' מרב ששת לר' נחמן דאימא דבהא פליגי ורב נחמן סבר דהוי מעשה כתיבת הגט ומשו"ה לא מצי לבטולי ע"כ וי"ל דכוונת התוס' לומר דכיון דלרב ששת לא הוי מעשה ומצי מבטל אפשר דר' נחמן נמי מודה בהכי ולא פליג עליה בביטול סתם אי מבטל סתם או הגליונות לבד מבטל או גיטא מבטל ואפושי מחלוקת לא מפשינן:

ד"ה ורב נחמן אמר כו' ומודה רבי דאם ביטלו בפני שנים לרב ששת כו' דאפי' קודם תקנת רבן גמליאל לא היה מבוטל ע"כ הקשה הרב מהריב"ל ומאן לימא לן דלא ס"ל ליה לרבי דקודם של ר"ג אם היה מבטלו לרב ששת בפני שנים דהוי מבוטל דמאי אולמיה דההיא תקנה שהתקינו בראשונה שהיה מבטלו בפני ב"ד מתקנת ר"ג כו' וי"ל דמאי דקאמרי התוס' דאפי' קודם תקנת ר"ג איכא ראיה לדבריה' עכ"ל ואחר המחילה נ"ל שהיא ראיה מוכרחת דאי לא תימא הכי אלא דקודם תקנת ר"ג אם היה מבטלו בפני שנים לרב ששת היה מבוטל דלא אמר' מה כח ב"ד יפה אמאי נקט האי פלוגתא דרבי ורשב"ג אחר תקנת ר"ג לאשמועי' רבותא דאפי' קודם תקנת ר"ג אם ביטלו בפני שנים לרב ששת דהוי מבוטל וכ"ש אחר תקנת ר"ג דבטלו בפני ג' שהם ב"ד לרב ששת בודאי דהוי מבוטל אלא ודאי דמודה רבי דקודם תקנת ר"ג אם ביטלו בפני שנים לרב ששת לא היה מבוטל מטעם שכתבו התוס' ומשו"ה לא נקט דברי רבי אלא אחר תקנת ר"ג והכי מוכח מגמרתין דלא הוקבעו דברי רבי אלא אחר תקנת ר"ג דקאמר מפני תיקון העולם וכן פי' רש"י בטלו לאחר תקנת ר"ג בפני ב"ד:

גמרא תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר פי' רש"י קדיש בכספא איכא למימר אפקעינהו לקדושיה כגט דדבריהן ואמרו ליהוו מעות מתנה וממילא פקעי ע"כ וקשה שהרי רש"י פירש לפי דעתו שכן כתב לבתר הכי כך אני מפרש' בכל מקום שלכני כו' והוא סובר דקידושי כסף הוו דאורייתא דגזרה שוה גופה תורה היא והיכי קאמר כגט דדבריהן וי"ל דכלפי סברת המקשה כתב כך דהמקשה הוה ס"ל דמשום דהמתרץ הוה ס"ל דקידושי כסף הוו דדבריהם מצי למימר אפקעינהו לקידושין

מיניה

מינה ולע"ג דאמר הפקר ב"ד הפקר אפי' בדאורית' הוצרך להאי טעמ' כי היכי דלא נימא דדוק' גבי ממון אמר' הפקר ב"ד הפקר אבל לגבי איסורא לא אמרינן הכי להכי קאמר כל דמקדש כו' ומיהו דדוקא בשל דבריהן אית להו כח לאפקועי קידושי' כיון דהקידושין הן מדבריהם והם אמרו והם אמרו אבל בקידושי דאוריתא לא ולבתר הכי מתרץ דשויוה לבעילתו בעילת זנות כמנא דאית ליה כח אפי' בשל תורה מעתה אתכרר לן דבין מקשה בין מתרץ סברי דקידושי כסף הוו דאוריתא׃ ובהכי נסתלקה קושית הרב מהריב"ל שהקשה ואמאי נימא בכספא דכיון דהפקר ב"ד הפקר לא איצטריך לן דכל דמקדש אדעתא דרבנן כו' ותירוצא דא דכתיבנא לא הוי תירוץ הרב ז"ל דוק:

ד"ה ואפקעינהו כו' ואומר ר"י דלא קשה דאין לחוש אלא כשמפה שלא כדין כו' הקשה הרב מהריב"ל דקושי' יכולין ממורין ליטהר מתרנה בהאי תירונא וה"ל לתוס' להרגם יחד ע"כ וי"ל דלא אמר ר"י דאין לחוש כשמפה כדין אלא בנושא בת אחותו משום דלא הוי בכל בנות ישראל אבל גבי ממורין דאיכ' לאיחס בכל בנות ישראל דיותוך כך פרוצות בעריות ודאי לא אמרי' הכי וק"ל ולא חשש לתרץ זה משום שהוא פשוט:

תוספות ד"ה רבי סבר עדות שבטלה כו' וא"ת מנ"ל לתלמודא כו' דהא לעיל אית ליה ביטלו מבוטל ע"כ ולא תיקשי לך הא איפלגינו בה חדא זימנא דרבותא אתא לאשמועינן דה"א דהכא מודה רבי דבטלו איגו מבוטל או משום דהכא הוי לשלית וה"א דאפי' בא' הוי מבוטל א"כ זה שלא בפני זה א"כ דהכא שייך טפי חשש ממזרות מטעמא דכתבו התוספות שיטעו שאחרים לא נתבטלו קמ"ל דבטלו מבוטל לרבי:

באו"ד ולפירושו שמשנה אותם מה שמספק התלמוד ע"כ אבל אין לומר לרש"י דתרי תקנות הוו חדא כמבטל בב"ד דהיינו דמתני' וחדא כאומר לי' ומבטל זה שלא בפני זה וא יכא טפי חשש ממזרות ומטעמא שכתבו התוס' דא"כ לא הוה קאמ' רש"י אינו יכול שאף זו מן התקנה׃ דמשמע דמאותה תקנה לבד קאמר אינו יכול לבטל והיינו ודאי משום שמשנה אותם האי דיכא דאומר לי' דדיכא דמתני' דמבטל בב"ד ולהכי אקשו התוס' מה שמספק התלמוד:

ד"ה צריכי בי עשרה למשלפה ותימא כיון דמדאוריתא יכול לבטל כו' הא דלא הקשו התוספות לאוקמתא קמייתא דמוקי דבעדות שבטלה מקצתה פליגי דאמאי לרשב"ג אותם שנים שבטל יכולין לכתו' דהכי קאמ' התו' לעיל דלרשב"ג אם ביטל זה שלא בפני זה לא הוי מבוטל וא"כ ק' כיון דמדאורית' יכול לבטל זה שלא בפני זה אמאי תקנו כו' דהתירוץ מבואר דהוצרכו לכך דאיכא חשש ממזרות טפי מההיא דלעיל דבטלו בפני ב"ד ולכך תיקנו דאפי' דבטלו לא הוי מבוטל דאפי' רבי אי הוה ס"ל עדות שבטל' מקצתה בטלה כולה הוה אמר דבבטלו לא הוי מבוטל אבל הכא גבי תירוץ בי עשרה דליכא חשש ממזרות משום דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה משו"ה מקשו התוס' דלמה תקנו שלא יועיל ביטול אפי' לאותם שנים שבטל בפניהם כו' ותירצו כיון דהוצרכו לתקן כו' כלומר שלא נתנו דבריהם לשיעורים כדאמר בעלמא לא פלוג רבנן׃ וכל זה שאמר צריכי בי עשרה למשלפה ודאי מן התקנה הוא שנראה להם לחכמים שאין ראוי דבר ערוה שנמסר לי' בני אדם שיתבטל שלא בפני כולם׃ וכל זה נר' מבואר ולא הוצרכתי לכך אלא לפי שראיתי להרב מהר"ש אשכנזי שכתב על דברי התוס' דבריהם תמוהים במקום זה דהא להא אוקמתא מדיכא אינו יכול לבטל ולא משום תקנה ולא קושייתם ולא תירוצם שייך כאן אבל לאוקמתא קמייתא נימא דלרשב"ג דסבר דבטלה משום תקנה נגעו בה כו' יע"ש ומ"ש וק"ק לאימא דרבי כו' דבריו בלתי מובנים אצלי:

אמר רבי יעקב בר אידי אמר ריב"ל הלכה כאבא שאול כו' מה אישה איסורא ולא ממונא אף עבד איסורא ולא ממונא כו' ופי' רש"י אין לו עליו אלא איסור כו' אבל בעבד קטן לא איירי רבי כו' הקשה ה"ה מהריק"א בתשובו' השייכות לא"ה בשיטת גיטין דף כ"ח מנ"ל דלא איירי רבי בעבד קטן וס"ל

וס"ל כרבנן ולרבנן קטן וגדול דינם שוה ובין בזה ובין בזה איכא איסורא ולא מצוה כו' והרב מהריב"ל הקשה על דברי רש"י דקאמר ובעבד קטן לא איירי רבי ובדידיה ס"ל דיש תקנה דיש לו תקנה בשפחה דלא קנה עצמו שהפקרו כו' ע"כ והקשה דמשמע מדבריו דלפי דיוקא קמא עבד קטן אחר שהפקירו מותר בשפחה כנענית אלדיוקא בתרא אסור בשפחה כנענית כו' יע"ש · תו איכא לאידק דמאי איצטריך רש"י למימר דהעבד קטן אית ליה תקנה בשפחה כנענית הוה ליה למימר דבעבד קטן לא מהני הפקר משום שאין לו יד לזכות :

לכך נראה לע"ד דכונת רש"י למימר משום דקשיא ליה היכי נפקא לן מהאי דיוקא דקאמר מה איסורא ולא מצוה כו' דס"ל כאבא שאול אכתי אפשר דס"ל כרבנן וכדאמרן ולהכי דקדק רש"י דמדקאמר רבי אין לו תקנה אלא בשטר ולא קאמר צריך גט שחרור כדקאמר לעיל המפקיר עבדו כו' וצריך גט שחרור משמע דאתא לאשמועינן חדושא אחרינא דמלבד דאשמועינן דאינו יוצא לחירו' להתירו בבת חורין ע"י הפקר תו אתא לאשמועינן דדוקא גבי עבד גדול אין לו תקנה; ר"ל דמעיקרא היה אפשר לו לישא שפחה ועכשיו ע"י הפקר זו יצא לחירות יחידי שעבוד ממון אבל א"א להתירו בבת חורין אם לא ע"י שטר כמ"ש רש"י אין לו תקנה בבת ישראל ולא בשפחה שהרי משוחרר קצת ואינו גמור · כמצא שאין לו תקנה דקאמ' הייכו דכתעוות ממה שהיה לו שא"א לא לישא שפחה שכבר הוא קצת משוחרר ולישא בת חורין אינו יכול שאין לו גט שחרור ומדקאמר אין לו תקנה ולא קאמ' אין תקנה משמע דוקא עבד זה דמיירי דהייכו גדול אין לו תקנה לאפוקי אחר שיש לו תקנה דהייכו עבד קטן דאפשר לו לישא שפחה משום דלא קנה עצמו בהפקר ולהכי כיחא דכקט האי לישנ' דאין לו תקנה ולא קאמר וצריך גט שחרור כדקאמר לעיל דאגב אורחין אתא לאשמועינן דדוקא גבי עבד גדול היא מתוקן וכתעוות לאפוקי עבד קטן דלא כתעות · ולשון אין לו תקנה הייכו כמו מעו' והכונה שהיה מתוקן; וכתעוות והכי איתא בגמ' כתניכא דף ט' אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחילה וכתעו'וזה ת"ח הפורש מן התורה כו' הכא נמי אין לו תקנה ר"ל שהיה מתוקן וכתעוות · ודחה לו הדוחה דאין ראיה מלשון זה דכיון דמאס' יליף לה הייכו בין גדולה בין קטנה אדרב' אתא לאשמועינן דאין חילוק בין גדול בין קטן כרבנן ולא כאבא שאול : (הנזיקין דף כ"ג)

ד"ה גזלן הוא וממון מעליא בעי לשלומי תימה היכי מדמה הכא דמתיל' למטמא בידים כו' ע"כ לשון התוספות וקשה דמאי מקשו התוספות והא כולה מתניתין דגזל מטבע כו' בהיזק דמתיל' איירי ומחלק בין היזק ניכר לשאינו ניכר דבהיזק ניכר משלם כשעת הגזילה כגון מטבע ונסדק יין והחמיץ כו' ובהיזק שאינו ניכר כגון מטבע ונפסל תרומה ונטמאת אומר לו הרי שלך לפניך · ואם כן להכי פריך שפיר בגמרא כיון דכל החיוב אינו אלא משום שהיזק הוא ניכר אבל אינו ניכר פטור אם כן למ"ד דאף בהיזק שאינו ניכר הוי היזק אמאי אומר הרי שלך לפניך ראוי שיתחייב הגזלן כשעת הגזלה הואיל והוי היזק ומה לי שהיה היזק דמתילא או בידים וי"ל דשפיר מקשו התוספות כיון דמתניתין דידן איירי במזיק דקאמר המטמא והמדמע כו' חייב אם כן ו . אי אי עשה בידים אבל אי נעשה מתחילה אין כאן מזיק אפילו תימא דהיזק שאינו ניכר הוי היזק אין כאן חיוב דנעשה מאילא · אבל גבי גזלן אין תלוי החיוב אלא בשינוי הנראה שיקנהו הגזלן ויתחייב ולהכי רישא דהיא מתניתין חייב דהייכו מטבע ונסדק יין והחמיץ דקנאו בשנוי הנראה אבל מטבע ונפסל או תרומה ונטמאת אין כאן שינוי נראה ולהכי לא קנאו הגזלן ופטור וא"כ אפי' תימא דהוי היזק לגבי מזיק מ"מ אין כאן שנוי נראה כדי שיקנהו הגזלן ויתחייב וא"כ מאי פריך בגמרא · ותירצו התוספות כיון דהיזק דאינו ניכר ה"ל כניכר וא"כ ראוי שיקנהו הגזלן דאין לך שינוי גדול מהאי וקנאו הגזלן ומשלם כשעת הגזלה :

באד"ה אפי' תפסוהו מאיליהן ולא תפסיה בידים למה יפטר וכי לא היה לו לשומרו שלא יבא לידי כך ע"כ תמוה מדברי' אלו שהיה יכולת ביד להצילו שלא יהיה כתפס השור בב"ד ·

שוב כתבו התוספות ועוד אם כשתפסוהו מאליהן פטור כו' דסוף סוף אם לא היה מתפיסו היו תופסין אותו מאליהן כו' ע"כ והא אמרת גבי לא היה יכול לשומרו כו' דמשמע דהיה יכולת ביד השומר להצילו מיד ב"ד שלא יתפסוהו · וזו ודאי איכא קושיא דהשתא קאי התוספות אילו תאמר דאין ביד השומר להצילו שלא יהא נתפס בב"ד והיינו דקאמר אם כשתפסוהו מאליהן פטור וטעמא ודאי משום שאין ביד השומר להצילו · ולהכי קאמר אילו תאמר הכי אפי' שהתפיסו בידים לא יתחייב כיון שאין בידו להצילו יהיו תופסין אותו ב"ד מאליהן א"כ מאי הוה ליה למעבד · אלא דלפי זה אין כאן כי אם קושיא אחת ממה נפשך דאילו תאמר שיש ביד השומר להצילו ראוי שיהיה חייב אפי' תפסו ב"ד מאליהן · ואילו תאמר שאין ביד השומר להצילו אפי' התפיסו בידים ראוי שיפטר כיון דב"ד היו תופסין אותו מאליהן ואין מידם מציל · ומאי ועוד דקאמרי התוספות דמשמע דקשיא תרתי ואין כאן אלא קושיא אחת · ותו ק' דהיכי קאמר דסוף סוף אילו לא היה מתפיסו היו תופסין כו' והא בגמרא קאמר דטוענין הבעלים אי אייתיתיה ביהליה הוה מעריקנא ליה לאגמא דמשמע דיש יכולת ביד הבעלים להצילו שלא יהיה נתפס בב"ד וא"כ לשומר נמי אמאי לא אמרינן הכי לחייבו · ולזה י"ל דבשלמא הבעלים קאמרי הכי דאילו הוו מעריקי ליה לאגמא הרי הוא ספק אי הוו משכחו ליה או לא וכדי להצילו מיד ב"ד דהוי ודאי הפסד הוו מעריקים ליה דהוי ספק הפסד והייכו מפני שהבעלים רשאים להזיק בממונם אבל השומר אינו רשאי בכך · להעריק אותו לאגם להפסיד בידים · ולקושיא הא' י"ל דזהו ועוד קאמר חדא דראוי שיתחייב השומר מפני שבפשיעתו תפסוהו ב"ד ועוד דהא לפי דעתך דפירשת דהתפיס אותו בב"ד חייב ודאי דס"ל דאם תפסוהו ב"ד מאליהן פטור וא"ת אפי' התפיסו בידים ראוי שיפטר כיון שהיה אפשר לב"ד לתופסו ויהיה פטור אם כן אפי' התפיסו בידים ראוי שיפטר דא"ל מאי עבידתיך הרי בידי לתופסו:

רש"י בשוגג יאכל הוא עצמו למוצאי שבת לאחר שימתין בכדי שיעשו אבל בשבת לא דקנים שוגג אטו מזיד ע"כ הקשה הרב מהרש"ך ח"ב בתוספות סימן י"ג דאי קנים שוגג אטו מזיד אמאי במוצאי שבת יאכל הוא עצמו והא במזיד לא יאכל עולמית סבירא ליה ע"כ · וזו איכה קושיא דדוקא בשבת ס"ל לר"י דקנסינן שוגג אטו מזיד אבל במוצאי שבת לא החמירו כל כך · זו היה אפשר לתרץ לפירוש רש"י אבל מה נעשה דבפרק ק' דחולין פירש רש"י ז"ל ר"י אומר בשוגג יאכל במ"ש ולא בשבת וה"ה לאחריני כו' עד והא ליכא למימר רישא נמי דוקא איהו אבל אחריני שרו בו ביום ואיהו אסיר משום דקנסו שוגג אטו מזיד כו' דאם כן דקנסא דרישא אטו מזיד הוא אמאי משתרי הוא לאורתא הא קתני גבי מזיד לא יאכל עולמית ע"כ וכבר הביא לשון זה הרב מהרש"ך שם · ואפשר דזו מן הסוגיות המתחלפות דרש"י ז"ל פי' כאן בגיטין דטעמא דר"י ס"ל דקנסינן שוגג אטו מזיד · ולהכי פירש רש"י הכא לפי הסוגיא דהכא · אבל בחולין דמוקמינן מתניתין כר"י ומתניתין אסר ליה אפילו לאחריני · וכמ"ש התוספות שם דהא מתניתין דומיא דיום הכיפורי' קתני בין לו בין לאחרים · ועוד דשחיטה כשרה קתני לא שנא לו ולא שנא לאחרים · ואי טעמא משום קנס מאי טעמא אסור לאחרים אלא ודאי דס"ל להתם סוגיא דטעמא דר"י היינו משום שלא יהנה מאיסור שבת · ולפי אותה סוגיא כתב רש"י אותו הכרח אבל לסוגיא דידן אין זו הכרח כמ"ש · וכבר הערכו על זה הרב מהריב"ל במ"ש פירש רש"י פירושים שונים וכשיעיין המעיין יראה דכיווקו עמו והוא מוכרח ממקומו:

גמרא ולטעמיך תיקשי לך היא גופיה כו' הקשה הרב מהריב"ל ודקאמרי לה מאי קרי לה · ותירץ דהוה ס"ל למקשה דשביעית דקיל קנסנן ושבת דחמיר לא קנסינן ע"כ וקשה דמאי רמי ממבשל בשבת אשביעית דהכא דשאני שביעית דקיל קנסינן ושבת דחמיר בין במבשל בין בנטיעה לא קנסינן ומאי דאמרי' בגמ' בדאורייתא לא קנים הייכו דוקא במבשל בשבת דמשום דשבת חמיר קנסינן ועוד דהיינו טעם שני דאמרי' בגמ' נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות ואין ספק דהמקשה לא הוה

ידע להאי תירוצא. דאי הוה ידע מאי פריך וי"ל דא"כ ידע המקשה טעמא דר"מ כדאמ' בברייתא אלא דפריך ליה למתרץ אמאי משני הא בדרבנן הא בדאורייתא ולא פליג בדאורייתא גופיה בין שביעית לשבת והמתרץ לא ידע להכי פריך וליטעמיך :

ד"ה אמר אביי כל שבידו כו' הקשה ר"ת דהכא אפי' לרבא לא מהימן אלא משום שהיה בידו כו' ע"כ לשון התוס' הקשה הרב מהריב"ל מנ"ל דרבא ס"ל דמהימן משום שהיה בידו אי משום דקתני היה עושה עמו בטהרות כו' איתא דבקתניה לאשמועינן רבותא בסיפא דאע"ג דהוי בידו בתחילה אפי' הכי אי אשכחיה תלא ויהביה ולא אמר ליה ולא מידי ולבתר אשכחיה לא מהימן עכ"ל ולע"ד זו אינה קושיא דאי הוה אשכח תנא רבותא בריישא דהיינו דאפי' דאיכא בידו דמהימן לא הוה שתיק מיניה כדי לאשמועינן רבותא בסיפ' דהכי אורחיה דתלמודא בדוכתי טובא דכל היכא דמשכח לאיתני רבותא בריישא מתני ליה דטפי הוי רבותא ברישא מלסיפא דלאו אורחיה לאיתני רישא אגב סיפא · וזה פשוט בכללי התלמוד יע"ש :

באו"ד ורבא אפי' שותק לא אסר אלא א"כ מהימן כבי תרי כו' ע"כ נראין דברים אלו ללא צורך דבגמ' בפי' קאמר רבא אי מהימן כבי תרי אין אי לא דעלה דאביי קאי ובפי' קאמר אביי בכל הני דלעיל והלה שותק כו' ובההיא דויכתה דעד א' היא היא ועוד מאי קאמר בסוף הדברים ואי מהימן עליה כבי תרי אסור כדאשכחן בההוא מיא כו' והא לעיל כדאמר ורבא אפילו שותק כו' אלא א"כ מהימן כבי תרי ועוד מאי קאמר ומתוך כך אומר ר"ת דהמיטהר יין לחבירו כו' דהכא קאי כדבר שבערוה דלרבא לא מהני כו' ותו צריך להבין מאי כונת התו' בדברי' אלו לכך נר' דכך היא הכנעת כונת דבריה' דמתחילה דאמ' רבא ה"ל דבר שבערו' כו' משמע דבעלמ' כגון נטמאו טהרותך כו' עד אחד נאמן באיסורין והכ' אמרי' לרב' משו' שהיה בידו דקתני בברייתא היה עושה בטהרות כו' ולא קאמר עד אחד שאמר לחבירו נטמאו טהרותיך נאמן משמע משום שהיו בידו ותירצו התוס' דדוקא במכחיש או אומר איני יודע בעינן שהיו בידו כדי שיהא אבל שותק לא משום דשתיקה כהודאה ומשו"ה לאביי אפי' בדבר שבערוה דבעינן תרי מהני האי הודאה ובהא תירצו לאביי והוקשה להם דאם כן לרבא אמאי לא מהני דשתיקה כהודאה מודה רבא לאביי דמהני בע"א דנאמן באיסורין לומר נטמאו טהרותיך כו' ותירצו ורבא אפי' שותק לא אסר אלא אם כן מהימן כבי תרי כו' ר"ל אע"ג דבדבר דלאו ערוה מהני שתיקה כהודאה דמיא מ"מ בדבר שבערוה דלאו באומדנא תליא מלתא אלא עדות ברור של שנים להכי לא מהני אלא א"כ מהימן כבי תרי כו' וטעמא כמו שבארו דבריהם לבסוף · דשויא אנפשה כו' ולא רצה להפסיק בטעמו של דבר כדי שלא להפסיק הדברים ולזה סמכו על זה פסק ר"ת דכיון שנתבאר שאנו מוכרחים לומר בין לאביי בין לרבא דיש חילוק בין מכחיש למודה וטעמא דהכא משום דמיירי במכחיש ומשו"ה בעינן שיהיה בידו א"כ במטהר יין לחבירו אפי' חבירו מכחיש מהני עדותו כיון שהיה בידו אבל אם איכו בידו לא מהימן אם מכחישו אבל אם שתיק מהימן משום שתיקה כהודאה דמיא וכמ"ש · והשתא רצו לבאר התוס' טעמו של רבא דבדבר שבערוה מהני כבי תרי לקמה דכיון דלרבא עדות שנים בעינן משום דאין דבר שבערוה פחות משנים ולהכי אומדנא דשתיקה לא מהני א"כ מאי מהני משום דמהימן עליה כבי תרי ותירצו משום דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא והיינו טעמא דקאמר רבא גבי ההוא מעשה · דאע"ג דלא הוי מהימן משום דהוי דבר שבערוה מ"מ לדידיה אסיר דשויא אנפשה כו' · ולהאי פירושא לא ק' קושית מהריב"ל דמאי ראיה דהביא דרבא מיירי בדשתיק אבל היכא דלא שתיק לא מהימן אפי' מהימן עליה כבי תרי כו' ע"כ דאין כונת התוספו' אלא לבאר טעמא דרבא דלמאי מהני אי מהימן עליה כו' וכמ"ש · וכן לו יהיה כדברי הרב דכונת התוס' לאתויי ראיה וקשי' מאי דקאמר לעיל אבל אחר לא מהימן כו' וכההיא קאמר אי מהימן כבי תרי כו' אסור ועלה הקשה הרב מהריב"ל דמאי ראיה כו' י"ל דהתוס' שפיר מייתו ראיה דהיכא דאין כאן שתיקה אלא דכפעם ראשונ' דקאמר ליה הכי נטמאו טהרותיך מהימן עליה כו' ודאי דאסו' דכיון דטעמא דמהימן כבי תרי משום דשויא אנפשיה כו' א"כ מאי מהני אומדנא דשתיק דלא הוי אלא לדידן

אבל

אבל לדידיה כבר הוא יודע אם נתבררו אליו הדברים או לא וכל שאינו יודע בודאי בירור הדברים ולדידיה מהימן העד כו' כבר שויא אנפשיה כו' ועוד דהתם נמי פשיטא דהוי דבר שבערוה אינו מעלה או מוריד טעמא דשתיק משום דלא הוי אלא אומד דעת בעלמא והכא בעינן תרי סהדי וכמ"ש דלא הוי טעמא אלא משום דשויא אנפשיה כו' וא"כ בעלמא נמי אף דלא שתיק כיון דמהימן כו' אסור : (דף נ"ט)

גמרא א"ל אביי לרב יוסף מפני דרכי שלום דאורייתא היא כו' תימא מאי קושיא אימא דאורית' היינו בשוין ובהכי איירי קרא דוקדשתו ואתו רבנן ותקנו דאפי' כהן עם הארץ קודם לת"ח וכ"ת מאי מפני דרכי שלום איכא י"ל דאי מניחין אותם להתנהג על פי גדולתם אתי לאנצויי לומר אני גדול ממך לכך תיקנו שתהיה קריאתם ע"פ סדר היחס כהן ולוי וישראל ובהכי ליתי לאנצויי אח"כ ראיתי דהרב מהר"י אשכנזי הקשה כן יע"ש · תו ק' דהכי תרי סוגיות סתרן אהדדי דהכא משמע דאם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו בחכמה דבבית הכנסת לא תני משום דאתי לאנצויי אלא לעולם כהן קורא ראשון אף שיש שם רבו או גדול ממנו בחכמה ובסוף הוריות אמר כהן קודם ללוי לוי לישראל כו' אימתי בזמן שהם שוים אבל אם היה ממזר ת"ח וכ"ג עם הארץ ממזר ת"ח קודם לכ"ג ע"ה איברא דאשכחן להר"ב תוספת י"ט שכתב שם דהיינו בזמן בית שני שלא דקדקו לקיים והכהן הגדול מאחיו דהיינו שיהיו מעמידין כ"ג שיהא הגדול שבכהנים בחכמה בנוי בכח בעושר כו' ובזמן בית ראשון היו עושין כן אבל בזמן בית שני היו מעמידים כ"ג שאינם מהוגנים על פי המלכות וכמ"ש הרב רבי עובדיה בפ"ק דיומא משנה ג' יע"ש ולפיכך אמרו ממזר ת"ק קודם לכ"ג ע"ה ע"כ כונתו לפי זה דמאי דאמרי' בסוגיין היינו בזמן הגלות שלא הוצרכו לכך מפני דרכי שלום תקנו אף בשאינ' שוים שיהיה קודם ללוי ולפי מה שפירשו התו' ה"א דר'פרירא בסוף מגילה דמוקי לה בגמ' בשוין ופירשו דהיינו שגדולה ת"ח לאפוקי דאין את מהם עם הארץ הכא נמי מכ"ן לאמ' דמ"ש במתני' דהוריות אימתי בזמן שהם שוים לא שוים ממש קאמר אלא אפילו אח' מהם רבו של כהן או גדול ממנו הכהן קודם ללוי ולוי לישראל · שאם היה כהן ע"ה ת"ח קודם · ומיהו הרמב"ם בפי"ב דה' תפלה כתב ומנהג פשוט הוא היום שאפי' כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול שבישראל · ולאפשר דאח"כ נשתרבב המנהג והנהיגו אפי' בכהן עם הארץ · והריב"ה בטו"ח סי' קל"ה כתב דמדברי הרא"ש משמע שאם הישראל גדול ומופלג בחכמה שיכול לקרות בפני כהן · אבל רב עמרם כתב כל היכא דאיכא כהן לית ליה רשות לישראל למיקרי קמיה וכ"כ רב נטרונאי · דאפי' כהן ע"ה קודם לישראל ת"ח ע"כ והקשה מהריב"ל מהא דמגילה כל ת"ח שמברך לפניו אפי' כ"ג ע"ה אותו ת"ח חייב מיתה כו' ע"כ וכר' לי דאפשר לתרץ לפי פסקם · כמו שכתבו התוס' במגילה דהתם איירי דוקא בברכת מזון וכמו שפי' רש"י שם וברכת מזון לא נתקן להם מפני דרכי שלום · ולענין קריאת התורה כהן ע"ה קודם : (פרק האומר ד"ס ו)

שלחו מבי רב לשמואל ילמדינו רבינו אמר לב' כתבו ותנו גט כו' לסבת כמה הרפתקי דעדי עלן לא העליתי על ספר מה שכשאתי וכתתי עלה דהאי סוגיא ואחר עד עתה :

והנה הרשב"א בחידושיו ל"ה שלחו ליה מבי רב · כתב והא דבי רב דשלחו ליה אי הקפיד אכתיבה ואחתימה פי' התו' דאולי לטעמייהו דס"ל בר' לקמן כהמגרש דאת' סופר ועד כשר כו' ומיהו מסתבר' דשמואל דשלח להו לאו לטעמייהו בלחוד הוא דשלח להו שא אפי' למאי דס"ל כמי דס"ל דאת' סופר ועד פסול כו' יע"ש הר' מהרש"ך בת"ב בכונספו' סי' נ' הקש' על דבריו כמאי דמתרץ בגמ' היא גופא קמבעי' לן כו' דהיאך אפשר לומר דיכתבו ויתנו דקתני במתני' הוי כתיבת הגט וחתימתו אליבא דשמואל דס"ל אתא סופר ועד פסול ע"כ וא"ה יר' לע"ד לומר דכבר כתבו התוס' לעיל וכמ"ש הרשב"א בשמם דדוקא כקט אמר לב' כתבו ותנו כו' דאי באומר לב' תנו לא הוי קפידא אלא אחתימה דכיון דהוו שנים ולא היה צריך אלא תנו ואחר כתבו · איכא למימר דילמא אכתיבת הגט נמי קפיד כו' יע"ש ולהכי קאמר בגמ' היא גופא קמיבעי' דילמא מאי דקאמר מתני' הרי אלו יכתבו ויתנו קאי האי כדאיתיה והאי כדאיתיה א"כ דקאמר תנו ודאי דלא

אבל לדידיה כבר הוא יודע אם נתבררו אליו הדברים או לא וכל שאינו יודע בודאי בירור הדברים ולדידיה אתריס ואנ' דאמר כתבו ותנו אפשר דקפיד אף אכתיבת הגט שיהיה ע"י שהא' יכתוב הגט והב' יחתמו ומשו"ה כשר דלא הוי חתם סופר ועד · ונפקא מינה דבכהון שנשאל עליו שמואל דאמר כתבו ותנו לב' פסול משום דקפיד אכתיבת הגט ואין הכי נמי דאי כתבו הם עצמם וחתמו דהוי פסול מטעם דהוי חתם סופר ועד · אלא דאי לא קפיד אלא אחתימה הוה כשר ומשו"ה קאמר והדבר צריך תלמוד · ואע"ג דבלשון הרשב"א כתוב כמה שהביא בשם התוס' או לנ' כתבו ותנו לא הוי קפידא כו' אפשר דהרשב"א לא ס"ל הכי אלא דוקא בשנים דאמר תנו לא הוי קפידא הא פשיטא להו אבל בנ' דאמר כתבו ותנו אפשר דהוי קפידא · ומשו"ה הקשה על דברי התוס' דא"כ מאי קאמר בסיום ותפשוט ומאי קמיהדר היא נופא כו' ולדידיה ניחא וכמ"ש וההכרח דמכריח לפשטן דקאמר ותפשוט הייני ממאי דקאמר בתר הכי משום סיפא דמתני' דקאמר ילמדו ויכתבו כו' דומי איכא כי ליכא דלא ידע מחתם חתימות ידייהו כו' וזה הדרך פירש הרשב"א על פי שטת התוספות על דרך שאמרנו · ומיהו לדידיה כבר פירש פירוש אחר וכמו שיבא לפנינו והיותר נכון לזה הוא מה שתירץ הרשב"א נופיה שם בל"ה הא דאמרי' היא נופה קמיבעיא לן כו' דהקשה ז"ל ע"כ מתניתין כתב ידן קאמר דהא אית ליה לר"מ מילי מימסרן לשליח והילכך חתם סופר ועד פסול כו' עד וי"ל דמספקא דילמא ס"ל לר"מ כשר ולא תעשה כן דבמיל' דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ואפי' חתם סופר ועד כשר לכתחילה וכדאמרי' בסמוך לשמואל גופיה ע"כ ולפי זה צריכין אנו לומר דיוחנן דאמר היא גופה קמיבעיא ס"ל דהאי תירוצא דאמרי' בסמוך לשמואל וזה פשוט וברור והתוס' בד"ה מתני' מני כו' תירצו באופן אחר יע"ש :

ומה שהקשה עוד הרב הנז' לפי' התוספות וס' התרומה · דמאי פריך תפשוט מסיפא כיון דמאי דמספקא ליה הוי אי כתובו הוי כתיבת הגט גרידא או חתימה גרידא דממאי דקאמר ילמדו ויכתבו ליכא למיפשט דמיירי בין אכתיבה בין אחתימה דאפשר דלא קאי אלא אכתיבה לחודה כו' ומאי דבעי למיפשט מעיקרא מדקאמר יכתבו ויתנו משמע כתיבת הגט וחתימתו כו' ע"כ ואחר המחילה מאי דבעי למיפשט מעיקרא איכו אלא דהוי כתב הגט ולא חתימה ואין הכי נמי דהוי כתיבת הגט גרידא וכל ההכרח דקאמר ותפשוט ממתניתין איכו אלא מהכרח דסיפא דקתני ילמדו כו' · ואין כוונת הפשטן כמ"ש הרב דמשמע כתיבת הגט וחתימתו דממתניתין ליכא הכרח דבעינן תרוייהו ומיהו מההיא דרבי יוסי איכא הכרח דאי לא כן הוי מילי וכדבעינן למימר קמן :

ומ"ש עוד הרב הנזכר דפריך בגמרא תרתי דסתרין דמעיקרא בעי למפשט דבתרא מיבייהו סני או כתב הגט או חתימת ידייהו ובתר כן פריך דאכתב הגט קאי מאי דקאמר יכתבו ויתנו ואין הכי נמי דלדעת המקשה מהכרח ההיא דשמואל דקאמר הלכה כר"י כי היכי דלא הוו מילי תרתי בעינן והמתרץ קאמר היא גופה קמיבעיא ליה ובתרא סני להכי פריך דלר"י הוו מילי ולא מהני :

עוד הקשה על מה שכתב הרשב"א דמאי איצטריך בגמרא למימר אי מספקא ליה לשמואל אי מילי מימסרן אי לא מימסרן מאי דקאמר תלמודא בתר ספיקי דשמואל כיון דאפילו לרב קאי בעיין אי קפיד אכתב הגט או אחתימה לחוד כו' ותירץ הרשב"א כו' והקשה הרב הנזכר דאכתי הקושיא במקומה דלא שייכא הדיא קושיא דהקשה לקמן והאמר שמואל בהאי ספקא דמילי אי מימסרן כו' ע"כ · וכוונת תירוץ הרשב"א הוא מבואר דכוונתו לומר אין הכי נמי דהוה אפשר לפרש בעיין אליבא דרב דהיינו אם בעינן כתב הגט נמי או כתב ידן לחוד אלא דשמואל קאמר והדבר צריך תלמוד ולדידיה כיון דמילי לא מימסרן דקי"ל הלכה כר"י אי אפשר לספוקי אי אכתב ידן לחוד קפיד ולא אכתב הגט כיון דהוו מילי ולא מהני · ולפי דתלמודא בעי לאקשויי האי קושיא לפי דעת שמואל להכי בעי לפרושי בעיין אליבא דשמואל להביא הבעה כדי להקשות בתר הכי דהיכי אפשר לספוקי אם אכתב ידן לחוד קפיד ולא אכתב הגט ומאי מהני והא הוו מילי :

ד"ה כתב ידן הוא או כתב הגט הוא כו' הקשה הרב מהרש"ך כיון דפירוש התוספות הוא אי כתובו

הוי

הוי כתב ידן גרידא או כתב הגט גרידא כו' ולא הוי כפירוש רש"י דפירש דאיבעיא ליה אי כתובו הוי כתב ידן גרידא או כתב הגט כמי כמנא דאתו התוספות לפרושי הפך פירוש רש"י אמאי לא מייתי פירוש רש"י ודחו ליה משום איזו הכרח כמנהגם ע"כ · ונראה דאין כאן הכרח מפירוש רש"י אי סבירא ליה כמו שכתבנו דהיינו אי הוי כתב ידן גרידא או כתב הגט כמי עם כתב ידן כו' או הוי פירושו כפירוש התוספות דהיינו כתב הגט גרידא או כתב ידן גרידא דמפירוש רש"י שבנירסתינו אלא דאינו הכרח אל אחד מהפירושים · ולהכי לא מייתו בשם רש"י שום דבר:

תו כתב והקשה דלפי הנראה מה שכתבו התוספות במאי דאיבעיא לן דהוקשה להם דאידי ואידי מילי נינהו ולא ממסרן לשליח · ותירצו דאי כתובו הוי כתב ידן כמנא דאכתב הגט ה"ל כאומר אמרו ומשום הכי ניחא דלא הוי מילי כו' · זה הוי קושית הגמרא ותירוצא במאי דקאמר ואי סבירא ליה דכתובו כתב ידן כו' והאמר שמואל כו' ומשני אי כתובו כתב ידן · כתב הגט נעשה כאומר אמרו כו' אם כן מאי רבותייהו דתוספות לאשמועינן נבי מ"ש היא גופא קמבעיא לן מאי דמפרש הגמרא לקמן ע"כ · וי"ל דמעיקרא התוספות אתו לאפוקי דלא ניחא פי' הבעיא כתובו הוי כתב ידן או כתב הגט שר"ל דכתב ידן לחודיה או כתב הגט עם כתב ידן ולהאי פירושא ניחא דלא אמרינן בגמ' אלא אי סבירא ליה דכתובו כתב ידן הוא הא כתב הגט כשר והאמר שמואל כו' דדייק דוקא אכתב ידן פריך אבל אכתב הגט לא פריך משום דהוי כתב הגט עם כתב ידן ואידי ואידי הוו מילי ולא ממסרן לשליח · אלא דלהאי פירוש' קשה דהיכי אמר במתני' הרי אלו יכתבו ויתנו והרי בבבא קמייתא דהוו שנים דאמר להו תנו גט כו' הא הוי אתם סופר ועד ולשמואל פסול · ולזה פירשו התוס' במאי דאמ' היא גופא קמבעיא דקאי אמתני' כי היכי דלא תיקשי האי קושיא שכתבנו דפירושא דבעיא הוי כתב ידן גרידא או כתב הגט גרידא ובהכי דייק ואמר ואף על גב דאידי ואידי פירוש או כתב ידן גרידא או כתב הגט גרידא אי ככתב הגט ע"י אח' או כתתם ע"י אח' כי היכי דלא להוי אתם סופר ועד או כתתם ע"י אח' אידי ואידי הוו מילי ולא ממסרן לשליח הא מסיק לקמן דה"ל כאומר אמרו כו' תו אשמועינן התוס' פירוש אחר דאי קשיא לך מהיכא תיתי לומר דאי אמר' דכתובו הוי כתב ידן ה"ל כתב הגט כאומר אמרו כיון דאכתב הגט לא קאמר ולא כלום לזה פי' הטעם דכיון דכאומר אמרו הוי כשר לשמואל וטעמא משום דקפסל אתם סופר ועד ולאו דהוי משום חשש אמרו כו' כמ"ש בגמ' והכא כיון דאמר לשנים כתבו ותנו אנו מוכרחים לומר דר"ל שישתתפו אחר עמהם לכתוב או לחתום כו' דאל"כ ה"ל אתם סופ' ועד ופסול ומשו"ה אמרי' דה"ל כאומר אמרו ועיקר הבעיא מה רוצה לומר שיעשו הם ומשו' דקשי' להו ההיא דלקמן דלא קאמ' אלא חדא דהיינו אי כתובו הוי כתב ידן לכך כתבו הוא הדין דקמ"ל איפכא כו':

גמרא אי ס"ל דכתובו הוי כתב ידן כתב הגט ה"ל כאומר אמרו פי' רש"י איכא למימר מדלא קפיד עליה נעשה כאומר אמרו ע"כ הקשה הרב הנז' דכיון דהיכא דלא קפיד מכשר ר' יוסי ולא פסל אלא היכא דקפיד כמנא דלא פסל אלא משום קפידתו של בעל · וק' דמאי שייך לתלות טעמא דר"י משום מילי ת"ל משום קפדנותו דאי קפיד לשליח הגט שלא יעשה שליח אחר ודאי דאי עשה שליח הגט פסול אע"ג דלא הוו מילי ע"כ וי"ל דודאי אי קפיד הבעל בפירוש לא איצטריך לן שום טעמ' דכל שליח שעשה שליחותו נתבטל השליחות · אבל כל שלא אמר בפירוש דקפיד אלא גילה רצונו שיכתבו לאשתו כיון דבעל הסתם קתימה משמע ודאי ר"ל דרצונו שיהיה כתב הגט ע"י אחר וה"ל כאומר אמרו ובאומר אמרו לא שייך למימר מילי לא ממסרן כיון דלאו מילי · דוקא עשאו שליח ולא אמ' מילי לא מימסרן אלא באום וכתבו לבי' אע"ג דלא אמר כתבו אתם לא כאמר שעשאן שלוחים ויכתבו אחרים כו' או לג' אלא כאמר שעשאן ב"ד · אלא מילי לא ממסרן לשליח כו':

רש"י לא שכיחא הלכך לא גזרינן ושמואל לית ליה דר' ירמיה כו' הקשה הרב הנז' דא"כ אמאי הוצרך בגמ' לתרוצי דלא שכיח דמעיקר' אין כאן קושיא אלא אי ס"ל כר' ירמיה וכרב חסדא

 וכיון

וכיון דפליגי עלייהו לא צריך לן שום תירוץ אחר ע"כ · וי"ל דכבר תירצו התוס' לדעת רש"י אמאי איצטריך להאי תירוצא והיינו דלפי דבגמ' פריך מהא דר' ירמיה ורב חסדא וטעמא כמ"ש התוס' לעיל ד"ה חתם סופר דאע"ג דפליג שמואל בפירושא דמתני' אי כתב סופר ועד שניהם או חתם סופר מ"מ לא אשכחן דפליג אדר' ירמיה ורב חסדא לענין דיכא ר"ל אי חתם סופר ועד לר' יוסי אי כשר או פסול ומכח זה פריך בגמ' לשמואל ומי מודה ר"י באומר אמרו מכח דלא פליג שמואל אדר' ירמיה · והמתרץ רצה לשנויי אפי' לפי דעת המקשה דאין הכי נמי דמודה ר' יוסי באומר אמרו אבל לא נפק מיניה חורבא' דכיון דאמר מר כשר ולא תעשה כן ליכא למיחש למידי · כמנא דלא קשה לשמואל דאמר מודה ר"י באומר אמרו דאין הכי נמי דבדיעבד מהני · אלא דלכתחילה לא תעשה כן וכיון דלא שכיח לא גזרינן · ובהכי יותרץ שפיר קושית הגמ' אלא דלרש"י ק' ליה קושיא אחריתי דלא פריך לה בגמ' והיא דלפי תירוץ הגמ' דקאמר כשר ולא תעשה ק' לשמואל דאמר ומתני' היא גופא קמבעיא ליה היכי אפשר למימר דכתובו דמתני' אכתב ידן קאי ואכתב הגט ה"ל כאומר אמרו והא לא תעשה כן אמר והיכי קאמר מתני' יכתבו ויתנו לכתחילה והא באומר אמרו לא מכשרינן לכתחילה · וכמו שהקשו התוס' בד"ה מתני' מני כו' להכי תירץ רש"י לשמואל לדידיה מוקי מתני' דהמגרש בכתב סופר ועד שניהם ומתניתין אתי בין לר"ע בין לר"י ולדידיה חתם סופר ועד פסול וליכא שום חשש באומר אמרו ומתניתין אתי שפיר דמכשיר לכתחילה באומר אמרו · ובהכי נסתלקו קושיות הרב הנזכר בין מה שהקשה על רש"י בין מה שהקשה על התוספות והקושיא שהקשה על התוספות דקושית הגמרא הוי לפי ההכרה דלא פליג שמואל אדר' ירמיה ורב חסדא ולפי תירוץ הגמרא משמע דפליג דלדידהו א"א לאוקומי מתניתין אלא כרבי יוסי דפסל אמרו לגמרי אבל לר"מ דס"ל דאמרו כשר נפיק מיניה חורבה כו' ע"כ ודבריו שנבו ממני · דאי לתירוץ הגמרא לא פליג דתירוץ הגמרא לא הוי לרבי יוסי ורבי יוסי סבר כשר ולא תעשה כן ומש"ה לא פסל חתם סופר ועד דליכא למיחש משום דלא שכיח אבל ר"ע סובר חתם סופר ועד פסול ומשום הכי אומר אמרו כשר לכתחילה כמנא דליכא חשש לכיסופא דסופר ומעיקרא קשיא ליכא לשמואל אלא מדרבי יוסי ולא מדרבי מאיר:

תו' הקשה לפירוש רש"י קושיא שנית בראש דבריו · והיא דדברי רש"י סותרות זו לזו דמעיקרא קאמר ושמואל לית ליה דרבי ירמיה דחתם סופר ועד שניהם אלא כתב סופר ועד כו' משמע דלשמואל חתם סופר ועד פסול והדר קאמר ולא איירי מתניתין בחתימה כלל ובין לר"מ בין לרבי יוסי כשרה חתימה כו' יע"ש ע"כ ואחר המחילה הראויה מאי דקאמר כשרה חתימה הייכו האי חתימה דמתניתין דהמגרש דכיון דכתב סופר ועד שניהם כמנא דחתימת העד ודאי כשר לכ"ע · ולא הוי כמ"ש רבי ירמיה דבמתני' חתם סופר ועד שניהם כו' כמנא דהוי מתני' דוקא ר"י ולא ר"מ ולשמואל הוי ככ"ע והיינו דמסיים ושמואל לית ליה דרב חסדא דאמר ר' יוסי היא כמנא דדברי רש"י לכלם שפה אחת ודברים אחדים:

ד"ה מתני' מני ר' יוסי היא כו' אבל לר"מ דאמר מילי מימסרן באומר לג' תנו כ"ש באומר אמרו דכשר כו' הקשה הרב הנז' מנא להו לתוס' דכ"ש באומר אמרו · דאימא דדוקא באומר לג' אמרו מכשיר ר"מ מטעמא דעשאן ב"ד אבל אומר לב' אמרו אפשר דס"ל דפסול מידי דהוי אומר לב' תנו או כתבו ותנו דאמר מילי לא מימסרן כו' ע"כ וי"ל דכיון דלר"מ טעמא דמכשר בג' משום דעשאן ב"ד וה"ל כאומר אמרו וכ"ש היכא דאמר בפי' לב' אמרו דהא עשאן שלוחים למילי דודאי דמהני ואין ראיה באומר להם תנו או כתבו ותנו דלא קאמר להו אמרו אדרבא קפיד שיהיו הם עצמם הכותבים והחותמים תדע דהא לר"י דקאמר דאפילו בג' מילי מימסרן כו' הוה קס"ד דגמ' דמודי ר' יוסי באומר אמרו ואילו לא הוה אמר דחתם סופר ועד ואיכא למיחש לתקלה לימא הכי אע"ג דסבר מילי לא מימסרן שאני אומר אמרו דהא למילי עשאו לשליח ומהני:

בא"ד ולמאי דמסיק כאומר אמרו כשר ולא תעשה כן ולא שכיחא מ"מ לא מתוקמא מתני' כר"מ כו'

כו' הקשה גם הרב הנזכר דלשנויא דלא תעשה כן אתיא ככולי עלמא כמו שפירש רש"י ע"כ · ואחר המחילה האי שינויא לא איצטריך אלא לר' ירמיה דקאמר חתם סופר ועד כו' ולרב חסדא דקאמר מתני' מני ר' יוסי היא דאילו הוה ס"ל כשמואל דקאמר כתב סופר ועד שניהן לא הוה קשיא לשמואל מידי ואדרבא ס"ל דחתם סופר ועד פסול ולא נפיק מיני החורבה ואומר אמרו כשר כו' והיינו מני דפירש רש"י דמתניתין דכתב סופר כו' אתיא ככ"ע אבל לר' ירמיה ורב חסדא בעינן האי שינויא דמשום דלא שכיח לא חיישינן וכבר כתבו התוס' למה הוצרך הגמרא להאי שינויא לדעת רש"י וכבר כתבנו לעיל למה הוצרך רש"י למיחד לשמואל ליתליה דר' ירמיה כו':

באר"ד וא"ת כיון דלר"מ חתם סופר ועד פסול היכי תנן אמר לשנים כו' והקשה הרב הנז' דכבר תירצו התוס' קושיא זו לעיל ד"ה כתב ידו או כתב הגט כו' במ"ש דה"ל כאומר אמרו וה"ל כאומר שישתתפו אחר עמהם כו' א"כ מה צורך לכפול הדברים ע"כ וי"ל דכל כונת התוס' איכה אלא להקשו' דכיון דמסקינן השתא דאומר אמרו כשר ולא תעשה משום חשש דאמרי' לקמן שמא תשכור עדים א"כ היכי קתני הרי אלו יכתבו ויתנו לכתחילה · ולזה הביאו תחילה דלר"מ דסבירא ליה דחתם סופר פסול נמצא ס"ל במתניתין דקאמר אמר לב' תנו הייכו משום דהוי כאומר אמרו ולהכי קשה דהיכי קאמר יכתבו כו' לכתחילה כיון דאמרי' כשר ולא תעשה כן: (דף ס"ז)

גמרא גזרה שמא תשכור עדים · הקשה הרשב"א אמאי לא אמרי' גזרה לעיל דהיינו כיסופא דסופר ותירץ משום דרב חסד' אמר בהדיא דאע"ג דלא תעשה אכתי איכא למיגזר א"כ לדידיה לא תסלק הגזרה משום דלא תעשה ולא הועילו חכמים וכיון דלר"מ לא מתרצא בהכי אוקימה בטעמ דמיתרצא לכולהו ע"כ ודבריו איכם מובני' אבלי דלמה הוצרך לטעם זה דמשום דלדידיה לא תסלק הגזרה' דכיון דכתב דתירוץ זה איכו אלא משום רב חסד' בהכי ניחא ודאי דהא קאמר לעיל ד"ה מתני' מני ר"י היא כו' דלרב חסדא האי דקאמר אמר לב' אמרו כו' כשר ולא תעשה כן הייכו לר"מ דלר"י אמרו פסול משום מילי' ולהכי מוקי מתני' דחתם סופר ועד כר"י משום דלדידיה אומר אמרו פסול אבל לרבי מאיר אומר אמרו כשר · ולדידיה חתם סופר ועד פסול א"כ לא שייך כיסופא דסופר כיון דפסול חתימת הסופר אנו מוכרחים לומר גזרה שמא תשכור עדים:

ולפירוש התוס' דקאמרי לעיל ולמאי דמסיק כמי באומר אמרו כשר ולא תעשה ולא שכיחא לא מתוקמא מתני' דמכשיר סופר ועד כר"מ כו' אתי שפיר מני דקאמ' בגמ' גזרה דשמא תשכור עדים ולא קאמר גזרה דכיסופא דסופר דכיון דלר"מ חתם סופר ועד פסול בין לרב חסדא בין לשמוא' ואומר אמרו לא מכשיר ר"י לא לרב חסד' ולא לר"י כמב' דמאן דאמר דאמו' אמרו כשר הייכו לר"מ וכיון דלר"מ חתם סופר ועד פסול נמצא דלא שייך כיסופא דסופר ואין כאן אלא גזרה דתשכור עדים: וזה נ"ל יותר נכון ממ"ש רש"ל ומהר"ש אשכנזי יע"ש: (דף ע"א)

ד"ה קתני מיהת כו' ומיהו נראה לר' יוסי דהאי פירכא כמי הויא לרב כו' עד דלענין קרבן שבועה לא חשיב הגדה שא הגד' מעליא כו' תימא אמאי לא אמרי' לרב כמי דאע"ג דדיבור ע"י כתב מהכי לרב בעניין גיטין גבי חרש דלא מהכי ביה הרכנא מ"מ לענין קרבן בעינן הגדה מעליא ולא מהכי דיבור ע"י כתב ומאי פריך לרב · וכעין זו הקשה ה"ה מהריב"ל יע"ש וכפי דהשת' דמתרץ אביי שאני עדו' דכתי' מפיהם כו' פריך שפיר דלא תלה הדבר משום קרבן שבועה דבעינן הגדה מעליא אלא משום דאמר מפיהם כו' פריך דהא בברית' דכשם שבודקין כו' הוי עדות ומהכי כו' ולאביי ניחא דלא מתרץ הכי שאני קרבן שבוע' כו' משום דידע תירוצא דגמ' דמסיק בסמוך · אבל אי עקרא ק' אקושיא קמייתא דפריך ר' זירא מהאי דאם לא יגיד אמאי לא משני דשאני קרבן שבועה כו' ולא תיקשי לך דק' לרב · וי"ל דר' זירא ספוקי מספקא לי' מאי דלא מהכי הרכנה גבי אלם הייכו משום דגבי קרבן שבועה בעינן הגדה מעליא או הוי משום טעמ' דרחמנ' אמר מפיהם

כו' וכדמשני אביי משום דרמיכא אמר מפיהם כו' הקשה מברייתא דכשם שבודקים כו' דהוי עדות ומהני הרכנה כו': (פרק מי שאחזו דף ע"א)

תוספות ד"ה הכא במאי עסקינן דלא אמר אמרו כו' וי"ל דלא חש למיתני תנא דמדסיפא שמעינן ע"כ לשון התוס' הדברים אלו קשים להולמם דהא כל קושית המקשה איננה אלא דמדיוקא דרישא מדלא קאמר תנא משמע דמתניתין היא ר"מ והשתא קאמר דסמיך אסיפא ומאי תירוץ הוא זה ומעתה בטלת כל קושיות התלמוד דפריך קשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא דאימא דסמוך אדיוקא דסיפא ולהכי לא קתני לה בהדיא ברישא וי"ל דכונת התוס' לומר דהשתא דמשני מתני' ר"י היינו משום דלא דמי דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא דדיוקא דרישא אפשר לדחויי אבל דיוקא דסיפא ה"ל כאומר בהדיא דלא מהני תנו דמדקאמר: עד שיאמר לסופר כו' ה"ל כאומר שאין כאן תיקון אחר עד שיאמר הבעל עצמו לסופר ומהכרח זה אנו מוכרחים לומר דמתני' ר' יוסי ולא ר"מ מעתה אין לדקדק ולומר מדקאמר כתבו ולא אמר תנו משמע דאתי כר"מ דכיון דסיפ' הוי בהדי' כר"י מעתה אין לחוש לרישא דמתני' אמאי לא קאמר תנו דכיון דידעינן דמתני' הוי ר' יוסי וכבר גילה דעתו במתני' בפ' התקבל דס"ל דמילי לא ממסרן לשליח מדקאמר דומיא לשליח כו' וכדאמר לעיל מעתה אין צריך לפרש הדברים הכא כי סמך אמתני' דלעיל ולהכי קאמרי התוס' לא חש למיתני תנו דמסיפ' שמעינן כו' ר"ל כיון דגלי סיפא דמתני' ר' יוסי מדקאמר עד שיאמר לסופר כו' מעתה לא חש רישא דמתני' למתני תנו ובהכי אתי שפיר תירוץ הנמ' לקושית קשיא דיוקא אדיוקא· אבל קשה קושית אחרת והיינו מאי דפריך א"ה עד שיאמר אמרו מיבעי ליה· משום דבלום אמרו לא ידעינן מאי קסבר ר' יוסי דאיכא למימר דמודה ר' יוסי באומר אמרו ואיכא למימר דלא מודה משו"ה פריך עד שיאמר אמרו מיבעי ליה: (דף ע"ה)

לשון רש"י משום דה"ל כו' ובין לר"מ בין לרבנן דלא אפליג אלא בכפילא כו' נראה שרש"י הוצרך לכך לומר דלא פליגי אלא בכפילא משום דמאי פריך טעמא דלא כפליה הא כפליה כו' דאימא חדא טעמא קאמר דלא כפליה ומשום הכי התנאי בטל והמעשה קיים ואין הכי נמי דאיכא טעמא אחרינא משום דהמעשה קודם לתנאי כו' להכי פירש רש"י דהכי פריך רבא לאביי דאמאי מוקי לה כר"מ והא אתיא אפילו אליבא דרבנן משום דהמעשה קודם לתנאי· ורב אדא בר אהבה פריך דכיון דאיכא טעמא אחרינא דהיינו דהתנאי והמעשה בדבר אחד לא מהני התנאי והמעשה קיים ועיקר הקושיא חוזר לאביי דאמאי מוקי לה כר"מ דהא אתיא ככ"ע: (פרק המגרש דף פ"ד)

לשון רש"י כתובו תנן כו' ובלבד שיאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם כו' רל"ד מהיכא נפקא ליה לרש"י שצריך שיאמר לבסוף בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם· ואפשר מפשטא דמתניתין דתנינן כתבו בתוכו אעפ"י שחזר ומחקו כו' הרי שהוא חוזר בו· א"כ מדאמרי' לקמן וחכמים אומר' כל שפוסל ע"פ פסול בכתב חוץ שפוסל ע"פ ומוקי לה ר' זירא שהוא מקל טפי מדבא מחלוקת לפני התורף כו' ומתני' אוקימנא לה בחוץ הרי שחוץ פוסל ע"פ והיכי קאמר רב ספרא דאיכו פוסל ע"פ להכי כתב רש"י דהכא איירי דלבסוף קאמר הרי את מותרת ולהכי לא מיפסיל:

ד"ה מהו דתימא הכי מילי פי' כשאמ' הבעל כו' איכא למידק מאי אתו התוס' לאשמועינן כו' ואפשר דקשיא להו מנ"ל לרב ספרא לפלוני בין בכתב לבעל פה דהא רבנן קאמר' כל שפוסל ע"פ פוסל בכתב· דמשמע דכולהו כחדא כינהו ועוד דלפי יושר הלשון משמע דקאי הני מילי דקאמר אכתבו בתוכו והיכי קאמר לפני התורף אפי' ע"פ· מהיכי תיתי למימר אפי' ע"פ כיון דבכתב איירי להכי קאמרי התוס' דר"מ לא קאי אפשטא דמתני' דהיינו כתבו אלא אדיוקא קאי דהיינו כתבו דוקא אבל אמירה בע"פ לא מיפסיל להכי קאמר ה"מ דלא מיפסיל אמירת הבעל אחר התורף כו' ונתר הכי יהבי טעם לשנא דאיכא לפלוגי בין בכתב לבעל פה דבכתב כיון שכתבו התנאי לפני התורף ודאי דעלה קאי ואין זה כריתות אבל

בע"פ

בע"פ איכא למכשר ליה משום דסופר לא כתב אלא ע"מ כיון שיאמר הבעל לבסוף · ומ"מ אע"ג דמתני' כו' לשון התו' פי' שהוקשה לתוס' כיון דאמרת השתא דמתני' אתא לאשמועי' דאמירה ע"פ לא מיפסיל אפי' לפני התורף כמאי דמתני' איירי לפני התורף ואיכא למידק דוקא כתבו לפני התורף פסול אבל לאחר התורף כשר להכי קאמר דאין הכי נמי כתבו לאחר התורף פסול כו':

ד"ה כל התנאים כו' ואין נראה לר"י דמה שייך בע"מ שתתני לי ר' זוז וכיוצא בו אשו חוץ כו' לשון התוספות · ואפשר לתרץ לדברי רש"י דסובר רבי דכיון דהוצרכו לאנור תנאים אשו חוץ ותנאי דע"מ שלא תנשאי לפ' ככל תנאים דעלמא הוי ולא הוי שיור לא"ד דלא פליגי רבי אליעזר ורבנן בריש פרק ין אלא בחוץ · לא פלוג רבנן בין תנאי דע"מ שלא תנשאי לשאר תנאים דדינם שוה כי כל גזרות חכמים כך שלא כתבו דבריהם לשעורים · ומיהו על פה דכיגזור גבי תנאי אשו חוץ ודאי לא גזרינן כיון דבחוץ ליכא פסולא דאוריתא אלא כשכתב קודם התורף אבל אמר ע"פ קודם התורף לא חשיב ככתב שלא לשם כריתות דאין דעת הסופר לשם תנאי דחוץ לפ' בשעת כתיבת התורף כיון שלא כתבו בגט · וכמ"ש התוספות לקמן בסמוך · ולהכי לא גזרינן בכל תנאים דע"פ דהוי גזרה לגזירה · ובהכי מתרצא קושית ר"י שהקשה לרש"י דאם כן ע"פ נמי דנגזור כו' והתוספות שהקשו לרש"י לשיטתייהו אזלי שכתבו בדיבור הקודם לדברי רב ספרא דסופר לא כתב על מנת אלא כיון שיאמר הבעל לבסוף כו' כמאי דדוקא התם דאוד הבעל מתנאו ואמר לבסוף הרי את מותרת לכל אדם שייך למימר הכי אבל הכא לא איירי בחזר הבעל לא אמר הכי ומשו"ה הקשה ע"פ נמי נגזור:

סליק

חדושי עבודה זרה

(דף ו' ע"א)

תוספות ד"ה תמים כתיב ביה וא"ת לגבי קרבן למה אנו מצריכי' מן הבקר להוצי' טרפה ע"כ וק' למה המתינו התוס' להקשו' קושיא זו עד כאן ולא הקשו בתחלת הסוגיא דהקשו בגמ' האי מיבעי ליה למעוטי טרפה כו' אמאי לא הקשו אם כן למה אנו מצריכים מן הבקר להוציא טרפה ועוד שהתוס' כתבו בדיבור הקודם דע"כ לא הזהירו אלא מטרפות הגלוי וניכר דבטרפות שבסתר לא היה יכול להבחין א"כ אמאי כתבו אבל טרפות יש שאינו ניכר כו' והא בה לא הוזהר בזה שלא היה יכול להבחין: ועוד דמעיקרא קושיא ליכא דאימא דקרא מן הבקר היינו להוציא טרפה שבסתר וקרא דמאתך כו' בדומים לך כו' היינו בטרפות שניכר דהיינו בגלוי וכמו שהקשה הר"ב לחם סתרים · וי"ל דודאי משום הכי לא הקשה בתחילת הסוגיא כדאמר האי מיבעי להוציא טרפה משום דאיכא למימ' דטרפה שהוזהר בה לא הוי אלא בטרפה שבגלוי ומן הבקר היינו להוציא טרפה שבסתר שאינו ניכר בחיים אבל גבי קרבן דהיינו לאחר שחיטה היינו מוזהרין להביא קרבן כשר שלא יהיה טרפה שבסתר לפי שאחר שחיטה ניכר והוא פסול· ולהכי לא הקשה בריש הסוגיא אבל השתא דממעטינן מדכתיב אתך בדומים לך וגבי דידיה כתיב תמים ואם הוא טרפה שבסתר לא מיקרי תמים א"ה למה לי גבי קרבן מן הבקר להוציא טרפה הרי כתיב תמים גבי בה ותו שבה לא היה מוזהר בטרפה דבסתר שלא היה יכול להבחין לפי שהיה בחיים. מ"מ נפקא מינה דלענין קרבן דהיינו לאחר שחיטה ויכולים אנו להבחין דהא פסול קרבן שהוא טרפה ואם כן קרא דמן הבקר להוציא טרפה אין אנו צריכין לאותה דרשה כו' ותירצו דהוה מוקמי' בבעל מום דהוא מגונה כו' ולא גבי טרפה דהיינו אפי' טרפה שבסתר ונפקא מינה לענין קרבן כו' וכמ"ש:

באו"ד ועוד דקרא גופיה בהדי' מעטיה כו' הקשה הר"ב לחם סתרי' לימא דניליף בניין אב מהתם דכ"מ דכתיב תמי' דהיינו בלא מום ולא מיעט טרפה כו' ע"כ ולדידיה גם לתירוץ ראשון של תוס' דקאמר דהוה סברא טפי למימר דאתא למעוטי בעל מום כו' איכא לאקשויי דלימא הכי ולא תימא למעוטי טרפה דודאי לא קשיא מידי דכיון דגלי קרא דטרפה פסול לקרבן אנו מוכרחין לומר דאתך אתא למעוטי טרפה והיינו טרפה דבגלוי כו' כמ"ש כיון שיש טרפות שאינו ניכר ואסור מכ"ש בעל מום שניכר והוי מגונה יותר מעתה לא אמרי' דהוי בנין אב כיון דגלי קרא דמעטי' טרפה לא אמרי' האי בנין אב לאסו' בעל מום אא"כ מצאתי להר' האשכנזי שכתב על מ"ש התו' דסברא הוי למידרש תמי' ולא בעל מום והכא ליכ' למידרש תמי' ולא בעל מום וא"כ לא הוה איצטריך למימ' מכל החי לאסור מחוס' אבר ע"כ וק' דא"כ אין תירוצם עולה יפה דא"כ היכי ק"א' ליחשו' דמסתברא טפי לאסור בעל מום הוה דרשינן לב"מ דא"כ אמאי איצטריך מכל החי שא דאינו קושי' למה איצטריך מדלכל החי למחוס' אבר דאי לא הוה כתי' מכל החי ה"א דתמי' הוה אתי למחוס' אבר דמאים טפי מאחר בעלי מומים להכי כתוב מכל החי למעוטי מחוסר אבר ותמים למעוטי ב"מ · ובהכי מיתרצ' קושיא אחרונה שהקש' דא"כ לימא דמכל החי אתי למעוטי טרפה דהכי משמע טפי כמ"ש התוס' וקרא דתמים למעוטי ב"מ וכ"ש מחוסר אבר כו' ע"כ דאינו קושיא דהוה מוקי' ·ג' למחוסר אבר:

באו"ד תמים כתיב ביה כו' וא"ת לגבי קרבן כו' למה אנו מצריכים כו' וקשה דהתוספות כתבו ד"ה מכיין למחוסר אבר כו' ועוד י"ל דאי לא כתוב כו' ה"א דבני נח משתרו והכתוב בא לאסור לישרא' כו' ע"כ הכא נמי אי לא הוה כתיב מן הבקר להוציא את הטרפה כו' ה"א דבני נח משתרו והכתוב בא לאסור לישראל כו' דכל מבוה כו' כמ"ש גם התוס' · וי"ל דאין הכי נמי דה"מ לשנויי בהכי אלא שלא הוצרכו לזה · ויותר נכון דמעיקרא לא שייך האי תירוצא לקושית התוספות דבוכות התוס' כך היא כיון דדריש בגמ' תמי' לאפוקי טרפה אמאי לא דריש הכי בקרא דתמים יהיה לרצון דכתיב גבי ישראל לימא לאפוקי טרפה ואמאי איצטריך מן הבקר כו' ובהכי ניחא מאי דהקשינו לעיל אמאי המתינו התוס' כו' ועל פי פי' זה הקשה הרב

האשכנזי

האשכנזי קושיתו ומ"מ מה שתירצתי לעיל דכיון דגלי דטרפה אסור לקרבן ה"ה דרשינן תמים לטרפה כו':

באה"ד ועוד דקרא גופיה כו' הקשה בלאם שתרים דלשתוק מקרא דכל מום לא יהיה בו כיון דאי לא כתביה הוה משמע תמים מטרפות כו' יע"ש וא"ה אינן קושיא דקרא לגופיה איצטריך כדדרשי' ליה במכות דף כ"ו דתמים יהיה לרצון אתא לאפוקי מטיל מום בבעל מום דשרי וכל מום לא יהיה אתא שלא יגרום ע"י אחרים כו' דהכי דרשינן ליה לרבנן ולר"מ דריש לה התם כנמ' ומ"ש התוס' הכא היינו דמשמעותיה דקרא משמע דכל שיש בו מום לא הוי תמים אבל עיקר קרא לא אתא להכי וק"ל:

ד"ה ואיס"ד כו' וצריך לומר שיש הפסק כו' לפחות ב' ימים כו' וק' דלרבי ישמעאל דמפיק תלמוד' דהוי הן כלא אידהן א"כ כמנא שיש בין קליכלא לסטרונייא ששה ימים והא בב' ימים היה יכול להבין אריכות הימים ולמה המתין עד ששה ימים וכן הקשה בלאם שתרים וי"ל דלרבנן כתבו התוספות הכי משום דמתניתין דקליכלא כו' מתניין דלפני אידיהן דהיינו סבר' דרבנן קאי מאי דתני ואלו אידיהם של גוים קלנדא וסטרנליא כו' אבל לרבי יוסי דאמר אידיהם קאי מאי דקאמר שלשה לפניהם וג' לאחריהם וק"ל:

ד"ה מניין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר כו' ואפילו היא שלו מדקאמר אילא יהיב ליה שקיל ע"כ איכא למידק דנראה דהתוספות מייתו ראיה מהקס"ד דהגמרא דלא קאי לפי דמסקנא דקאמר הב"ע דקאי בתרי עברי נהרא ודאי דאי לא יהיב ליה לא שקיל ותו מאי איצטריכו התוספות למימר ומיירי בדקאי במקום כו' כדמסיק כו' והא המסקנא מילתא דפשיטא היא ומה בא ללמדינו וזו הקושיא הקש' הרב מהרי"ב ז"ל והוא תירץ יע"ש וא"ה לי נראה דהתוספות כוונתם לאשמועינן דאפילו היא שלו חייב ומייתו ראיה ממאי דקאמר אי לא יהיב ליה שקיל כו' וחששו אולי תאמר מאי ראיה מייתי מהקס"ד אדרבא ממאי דמוקינן דמוקי כדקאי בתרי עברי דנהר' משמע דדוק' אי לא מצי שקיל ליה חייב וכמנא דוקא אי איכא שלו חייב אבל אי הוי שלו דהוה מצי שקיל ליה אינו חייב ומשום כך תאמר דסביר' ליה לתוספות דהאי דמשני בתרי עברי דחייה בעלמא הוי ולא קאי לפסק הלכה להכי קאמרי התוספות ומיירי במקום שלא יוכל ליקח כו' ר"ל דמאי דמוקי בגמרא בתרי עברי נהרא לא הוי כשאינה שלו דאם כן ה"ל לאוקומי כשאינה שלו אלא מיירי כשהיא שלו דאי לא יהבי מצי שקלי ליה אלא דקאי בתרי עברי נהר' דטריח ליה מילתא למשקל לה ומשום הכי אסור משום לפני עור אבל לא מוקי לה כשלא הוה שלו דלא מצי למשקל כלל ודו"ק:

גמרא איבעיא להו משום הרווחה כו' הקשה בלאם שתרים דתפשוט משום הרווחה מסיפא דמתני' להשאילן ולהלוותן ולפורען שאינו נותן להם מאי לפני עור איכא כו' ולרש"י י"ל עם מ"ש התוספות כו' ע"כ וי"ל דלר"ת נמי לא קשיא מידי דכתב הרא"ה בס' החינוך פ' קדושים סימן ר"מ מ"ש בריש ע"ז דאלפני מקפדינן אלפני דלפני לא מקפדינן דכי איבעיא לן אי משום דאזיל ומודה אי משום לפני עור לא מספקא כטעמא דמתניתין אלא בשאת ולתת דיהיב ליה ישראל לגוי מידי דתקרובת ובכה"ג איכא לפני עור אבל שאר מתניתין משום דאזיל ומודה הוא וליכא משום לפני עור דלהשאילן כו' שאלה הדרא בעינה ולהלוותן היינו מעות ומאי אמרת דילמא ובין להו תקרובת היינו לפני דלפני ול' מקפדינן ע"כ וק"ל.

ד"ה פשיטא כו' ואפי' במחלוקת ואח"כ סתם איכא מאן דפליג כו' ק' דמאי ראיה מייתי מהתם דהתם לא בתר האי כללא דמחלוקת ואח"כ סתם אלא דוקא בההיא פלוגתא פסק הלכתא כר' יוסי ואיכא למימר היכא דאיתמר אתמר היכא דלא איתמר לא איתמר כדאמר בעירובין התם בדף מ"ו גבי הא דר"מ ור"י כו' ואי לא ס"ל לתוספות האי דקיה' מאי מתרצי בסמוך דלאו מכח סתם כו' מ"מ חשוב כרבי' אבל יחיד כו' ומאי אולמיה דהאי מהאי והא התם גבי שכירות בתים הוי יחיד אבל ר' יהודה ורבי ופסק שמואל הלכה כר' יוסי והיכי קאמר התוס' ואפי' מאן דלית הלכה כסתם מ"מ חשוב כרבים אבל יחיד אבל יחיד הא שמואל פסק להפך ותו דבשמעתין נמי פסק רב הונא הלכה כרבי יהושע בן קרחה דהוי יחיד לגבי רבים ופסק כיחיד ויש לומר דבשלמא גבי יחיד ורבים הלכה כרבים היא הלכה פסוקה

לב"ע וכדקאמר קרא אחרי רבים להטות והכי הוה דייקינן בסנהדרין כו' ולהכי קא"ר ננא"ס ס"ד אמינא יחיד ורבים הלכה כרבים קמ"ל כו' הרי בפי' דלא סתר האי כללא אלא אתא למימר דהכא דוקא הלכה כיחיד והוי כבריית' דאמר' היכא דאיתמר איתמר כו' אבל כהא דמחלוקת ואח"כ סתם כיון דאשכחן פלוגתא בהא דאמרינן דהלכה כסתם ושכח אי הוי הלכה או לא וכמ"ש התוס' דהלכה כסתם פליגי אמוראי ואשכחן גבי שכירות בתים דהוי מחלוקת ואח"כ סתם ואמר שמואל דהלכה כרבי' ואיכא לספוקי אי הוי משום דאין הלכה כסתם או משום דבהא דוקא הלכה כרבי' וכדדחינן היכא דאיתמר כו' ולהכי הקשו התוס' משום דהוה ס"ל לטעמא הוי משום דלית להו האי כללא וא"כ מאי פריך הכא במתניתין פשיטא מחלוקת ואח"כ סתם היא כו' והא אשכחן בהא פלוגתא ותירצו דודאי מאי דאמר התם גבי שכירות בתים הלכה כרבי' לא הוי אלא דהיא דוקא הוי הלכה כרבי' דהא יחיד ורבים הוי ובהא ליכא פלוגתא בהאי כללא אמור מעתה דאין דפסק התם גבי שכירות בתים הלכה כרבי' ודאי דאתא למימר דלע"ג דבעלמא הלכה כרבים הכא דוקא הלכה כרבי' א"כ אין הכרע מהתם דפליג אהאי כללא בין כך ובין כך כמכינו למדין דשפיר פריך במתניתין פשיטא מחלוקת ואח"כ סתם היא כו' כלומר אפי' דתימא דאיכא פלוגתא בהאי כללא אי הוי כסתם או לא לכל הפחות כדהוי המחלוק' יחיד אבל יחיד ואיכא סתמא אח"כ הרי הוי יחיד אבל רבים ואמרי' הלכה כסתם משום דהוי רבים ומכח זה פריך בגמרא פשיטא:

ד"ה הנשאל לחכם כו' וי"ל דאיכו אסור אלא לשואל אם לא יודיע לחכם זה כבר שאלתי לפ' ואסר ליכו' וטעמא ודאי דכיון שהודיעו שיש אוסרים לא יתיר אם לא ידון עמו אולי ישיבנו מ דבריו· וחכם כמי איכו רשאי להתיר אם לא ידון עם האוסר וכמ"ש התוס' אח"כ אין חבירו רשאי להתיר אלא א"כ יוכל להחזירו כגון שטעה בדבר משנה כו' וכיון שכן כמצאו שניהם שוים הנשאל לחכם והחכם ואיך מחלקים התוס' בין השואל לחכם ותו דהתוס' סתרי דבריהם ממ"ש הכא עם מ"ש סוף פ' כל היד דהכא כתבו דאין אסור אלא לשואל אבל לחכם לא אסרו· והתם בפ' כל היד כתבו להפך וי"ל דקפידא לא הויא אשואל אלא אחכם כו' והכא כתבו להפך· וי"ל דמאי דמחלקים התוס' בין שואל לחכם היינו דכל החומרא איכה אלא לשואל דכיון שקבל ההוראה לאסור אין בידו לקבוע ההוראה כמי שמתיר דבשלמא כששניה' בבית המדרש האוס' והמתי' והם חולקים זה בזה לא הוקבע ההוראה עד שישאו ויתנו ויגמור הדין על פיהם· ואם לא יגמר הדין ועדיין מחלוקת במקומה כלך אחר הגדול בחכמה ובמנין· אבל כששאל לחכם אחד ואסר כבר שויא אנפשיה חתיכה דאיסור· ואין כאן היתר עד שיחזור מהוראתו· וכמו שפירש הרא"ש והייכו דקאמר התוספות דאיכו אסור אלא לשואל ר"ל לאפוקי דאין איסור לחכם המתי' שיתוכח עמו עד שיתברר הדין לאמיתו דהכי הוה ס"ד התוספו' מעיקרא וכי לא ישאל כו' ויתנו כו' ולזה תירצו דלא אסרו אלא לשואל אם לא יודיע לו כבר שאלתי אבל אם יודיע מותר כדי שידון עמו החכם המתיר עם האוסר· והייכו דקאמר אבל אם אומר כבר שאלתי מותר לפי שאז החכם מוזהר שלא להתיר עד שידון עמו אולי יודה שטעה ואם לא יודה לפי שאין ביד המתיר הכרח כבר הוקבע הוראה לאסור לגבי שואל זה ואין בידו היתר· ומ"ש התוס' התם בפ' כל היד דאין קפידה אשואל הייכו אם יפרש לו פל' אסר לי והייכו דאין קפידה דשאלה את חכם שלא יתיר לו אבל ודאי ראוי שישאל לחכם אם יאמר פל' אסר לי כדי שיבא לידון עמו וידקדקו בדבר ויבא הדבר לאורה· והרגישו התו' לדבריהם דקאמר דאיכו רשאי החכם להתיר אלא א"כ יוכל להחזירו וטעמא ודאי דכבר קבל השואל ההורא' לאסור ושויא אנפש' חתיכה דאיסורא וכמ"ש· דבשלמא אם אסר החכם קודם אין חבירו רשאי להתיר מהאי טעמא אבל אי התיר החכם קודם אמאי חבירו איכו רשאי להתיר וכדמשמע מפשט הירושלמי· להכי קאמרי התוס' ודוקא אסר אין חבירו כו':

והרא"ש בפסקיו כתב והא דאמר בפ' אין מעמידין ובפ' בתרא כפסק ספורי דמר ושרי כו' התם שבא הדבר לפני שניהם כב"ה כו' הא דאיצטריך הרא"ש להאי תירוצא הייכו לפי

חילוק

חילוף הגירסאות דבפ' אין מעמידין דף מ' אמר נפק שיפורי דרבא ואסר שיפורי דרב הונא בר חיננא ושרי הרי דאסר רבא תחילה ורב הונא דשרי לבסוף ואף שבפ' ר' ישמעאל גרסי' להפך דהיינו שפורי דרבא ושרו ושיפורי דרב הונא ואסרי · מ"מ הביא דבפ' אין מעמידין הוי איסור בתחילה לכך תירץ דהיינו לפני שניהם בב"ה א"כ דהיה המתיר תחילה ונראין כשניהם תחילה המתיר וא"כ האיסור אכן לפי דברי הירושלמי כו' דכולה חדא מלתא היא דאמר חכם שטיהר אין חבירו רשאי לטמא ולפשר דזה הירושלמי אינו הביא דכתבו התוספות פ' ר"א דמילה דהביא כבר תירצו לפי דעת אלא היינו ירושלמי אחר בסוף פ"ה דפ"ה דתרומו' ובסוף פ"ק דפ"ק דחגיגה ובפ' מצות חליצה אמר ר' אלעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור ומפרש הרא"ש שאם חכם אחד טיהר אין חבירו רשאי לטמא וה"ה ולאי שאם התיר אין חבירו רשאי לאסור · ובהא לא שייך תירוץ פי' התוס' להכי קאמר דאנו מוכרחין לפרש הביא דנפק שיפורי כו' כגון שבא הדבר לפני שניהם יחד בב"ה · ובהכי מתוקמא שפיר לשון הרא"ש ואין כאן קושיא כלל מכל מ"ש בס' לחם סתרים יע"ש :

ד"ה וכולן שחזרו בהם פ"ה אנזלנים ועמי הארץ קאי כל אלו הג' קושות שהקשו התוס' על פ' רש"י מתישבו במה שפירש הרב גופיה בהאי ברייתא בפ' עד כמה דף ל"א וז"ל כיפא דהך ברייתא דלעיל היא דקתני הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד וכן כהן כו' וכן לוי כו' וכו' ן שחזרו בהם כו' והשת' לא קשה וכי לא יוכל לעשות עוד תשובה כו' דכיון שכבר בא לעשות תשובה של ראשו' שרצו לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אח' אין מקבלים שמא יחזרו לסורם הרעה · וכן מה שהקשו מתיבת עולמית דמשמע דכבר קבלו אותם פעם אחרת כו' היינו לפי שכבר באו לקבל דברי חבירות חוץ מדבר א' פעם ראשונה להכי תני עולמית על פעם ב' שבאים לקבל ומה שהקשו מההיא דנחשד לדבר אחד דמשמע הא לא נחשד מקבלים אין הכי נמי אבל כיון שקבלו חוץ מדבר אחד הוי טפי מנחשד לדבר דהתם אין כאן כי אם חשדא בע"מ והכא הוי בפירוש חוץ מדבר אחד :

(דף י"ד)

גמרא תנן ר"י אומר מוכר הוא לו תרנגול לבן כו' ה"ד אי דקאמר תרנגול לבן כו' ע"כ ומאי קושיא אימא דמתני' לא איירי לא באומר תרנגול למי ולא באומר תרנגול לבן למי אלא שהגוי הקונה אינו שואל כלל אלא רואה את הישראל מוכר התרנגולי' והוא מתקרב אליו לקנות ממנו ולישרא' יש תרנגול לבן בין התרנגולים והוא בורר ממנו לבן לקנות ולפיכך אפי' ר' יהודה מודה שאין מוכרין לו ואע"ג דבשואל תרנגול למי נותנין לו לבן לר' זירא שאני התם דהגוי שואל תרנגול למי הרי הורה שאין כוונתו להקריב לע"ז כיון ששואל סתם תרנגול למי סתם ולהכי מוכרין לו לבן ביחוד אבל כשהוא על הסתם מתקרב אליו וברר הלבן מבין השחורים הורה שכוונתו ליטול לבן · ומשו"ה אין מוכרין לו לבן אבל בין התרנגולים מותר ולרבנן אפי' הכי אסור · וי"ל דהיינו תירוץ הגמ' לפי פירוש ר"י ד"ה כגון דאמר זה וזה אני נוטל דמאי דקאמר מותר למכור בין התרנגולים היינו דיש ביד ישראל הרבה תרנגולים ואמר זה וזה אני נוטל ואז מותר למכור אבל אם רוצה ליטול לבן ביחוד אין מוכרין לו :

והרמב"ם פ"ט ה' עכו"ם כתב היו מעורבים דברים המיוחדים עם דברים שאינם מיוחדים כו' מוכר הכל סתם כו' וק' דבגמ' פריך ה"ד אי דקא' תרנגול לבן כו' ומוקי לה כדקאמ' זה וזה כו' ולמאי הרמב"ם לא פירש כדאוקמ' דגמ' · ותו ק' דהרמ"ך השיג על הרמב"ם דבגמ' מוכח דאפי' דבר המיוחד לעכו"ם מותר למכור דלכ"ע כדאמר תרנגול למי מותר למכור תרנגול לבן ע"כ · ומאי קושיא והא הרמב"ם לא פירש דבריו דמיירי באומר תרנגול למי כי היכי דליקשי ליה האי קושיא · ולפי האמ' לא קשיא מידי לא קושית הרמ"ך ולא קושיתנו דהרמב"ם הביא משנה כצורתה כדרכו ברוב המקומות ואין הכי דמוקמינן לדברי הרמב"ם כדמוקמינן מתני' דהיינו דקאמר זה וזה · אבל ק' דלמאי פסק הרמב"ם כר"י ולא כרבנן דסברי דאסור למכור תרנגול בין התרנגולים כו' והר"ב כ"מ תירץ לזה חדא דמדבעי רב אשי לקמן תרנגול לבן למי ויהבו ליה תרנגול שחור ושקל כו' ופי' רש"י דאליב' דר"י קבעי כו' וכיון דרב אשי סבר כוותיה

הכי

הכי נקטי' ע"כ וזה תירוץ נכון אבל כתב אח"כ משמע בברית' דלא אתי ר"י לפלוגי את"ק אלא לפרושי מילתיה דרבנן דקאמר אימתי וכ"מ מדקאמר אימתי' אימתי לפרושי אתי ע"כ וק' דבגמ' בפירוש' איתא דר"י פליג ארבנן דקאמ' אלא דקאמר תרנגול למי כו' ולתנא קמא אפי' בין התרנגולים לא · וי"ל דאין הכי כמי דתלמודא מעיקרא הכי הוה ס"ל מריהטא דמתני' דלא קתני במילתיה דר' יהודה אימתי אבל בתר דחייתי ליסנא דברית' דקאמר רבי יהודה אימתי ודאי דס"ל לתלמודא כמי דלא פליג ר"י אלא מפרש מלתיה דת"ק :

תו כתב הר"ב כ"מ אמילתיה דהרמ"ך ז"ל ואיני רואה טעם שמ"ש רבי' זכרים שהם מיוחדי לעבו"ם אסור למכור' מתני' היא כתבתיה בסמוך ע"כ ואחר המחילה הראויה אני דאתי להשיג הרמ"ך על דברי הרמב"ם לא קאי ארישא דקאמר הרמב"ם דכרים המיוחדים אסור למכור כו' דודאי מתני' מפורשת היא וליכא לספוקי עלה ומאי דהקשה לא הוי אלא אסיפא דקאמר היו מעורבים דכריה שאינם מיוחדים מוכר הכל סתם ע"כ ועלה קאי הרמ"ך דבגמ' אמרי' במימרא דר' זירא דכי קאמר תרנגול למי דמותר למכור אפי' תרנגול לבן כיחיד והריף מייתי לה להאי מימר' לפסק הלכה ואמאי קאמר מוכר הכל סתם כיון דאפי ביחוד תרנגול לבן מותר למכור ובקט מתחילת הלשון דכרים שהם מיוחדים כו' וקאי אסיפא · ומאי דקאמר עוד הר"ב כ"מ ומה שהוקשה לו מתרנגול לבן אדק'ליה אדברי רבי' ליקשי על הגמ' ע"כ לא ידעתי מה הקשה על הרמ"ך וז שכבר הקשו כן בגמ' אמ' מר דר' זירא ממתני' דלא איירי באומר תרנגול למי הדי אסר למכו' תרנגול לבן · ומחמת קושיא זו מוקי לה בגמ' באומר זה וזה אלא דלהרמ"ך הוקשה דכיון דהרמב"ם לא פירש דמיירי בהכי באומר זה וזה משמע דמיירי כולל אפי' באומר תרנגול למי ולהכי הקשה דמותר למכור אפי' תרנגול לבן ומאי דקאמר הר"ב כ"מ ומעיקרא קושיא ליתא דהא ודאי חילוק יש כו' ע"כ אין ספק דליכא קושיא לפי חילוק הגמרא דמוקי מתניתין באומר זה וזה אלא דהרמ"ך לפי תירוץ הגמרא מקשה לו להרמב"ם וכמו שאמר לעיל :

מתניתין מקום שנהגו למכור כו' פירש רש"י כגון מקום שלא נחשדו על הרביעה כו' וקשה דבפ' מקום שנהגו דף נ"ג מייתי האי מתניתין ופירש רש"י מקום שנהגו שלא למכו' דהחמירו על עצמם דילמא אתי למכור בהמה גסה ע"כ ואמאי שני בדיבוריה רש"י ממה שפירש ה א דטעמא הוי משום רביעה ועבר אלפני עור · תו הקשה הרב מהריב"ל אמאי שביק רש"י מסקנא דשמעתתא דהא רב הדר ביה וס"ל גוי חש על בהמתו כו' וניקט מאי דהוה סביר' ליה מעיקרא ע"כ · תו איכא למידק אי ס"ל לרש"י דטעמא דאסרו מכירה הייגו גורה משום יחוד דאיכא חשש רביעה משום דהוי בהמת ישראל וליכא למימר גוי חס כו' כמ"ש רש"י לקמן · דאי ס"ל הכי אמאי איצטריך למימר בפסחים גורה משום בהמה גסה ולא אמר משום יחוד כיון דאתא לידי מילה וז דטעמא דאיסור הוי משום גורה · וי"ל דמ"ש הכא רש"י משום חשש רביעה הוכרך להביע הבעה זו כי היכי דליתי' שפיר קושית הגמרא דפריך למימרא דאיסורא ליכא מכהנא הוא דאיכא והתנן אין מעמידין כו' משום שחשודין על הרביעה ומאי קושיא אימא דטעמא דמתניתין הוי מטעמא אחריכא או משום גורה שמא אתי למכור בהמה גסה ומי אמר ליה למקשה דהכא משום חשש רביעה כי היכי דלפריך מהתם דאין מעמידין דהתם בפי' שנו מפני שחשודין כו' והכא לא מפרש טעמא במתניתין להכי פירש רש"י והביע דטעמא דמתניתין כראה דהוי משום חשש רביעה והכי מפ' לה בגמרא ולהכי פריך המקשה משום דפשיטא ליה דטעמא דמתניתין הוי משום חשש רביעה ולא כיחא ליה למקשה למימר דתליא מילתא בשינוי המקומות ממקום שיש חשד למקום שאין חשד דהא התם גבי אין מעמידין בו' פסיק בסכינא חריפא אין מעמידין כו' ולא תלה הדבר בשינוי המקומות ומיהו משני רב דתליא מלתא בשינוי המקומות ורבי אלעזר משני דשאני מכירה מיחוד משום דגוי חס על בהמתו כו' ואף רב הדר ביה כו' מעתה הדבר מוכרח להאמר דטעמא הוי משום גופה דמכירת בהמה גסה :

ד"ה מקום שנהגו שלא למכור כו' וא"ת במקום שנהגו שלא למכור כיחא כמי לשחיטה ובגה כו' ע"כ

ע"כ תימא דלקמן נמי הא דרב הונא הקשה רש"י והתוספות נמי הסכימו שמוגני הא דאמר תימור לשחיטה וכנה כו' · וי"ל רש"י התם ומתניתין בבהמה טמאה אפילו בסתמא א"כ בטהורה ומפרש ליה גוי, דלקיומיה קאי · אם כן מאי הקשו התוספות כאן כיון דלקמן כבר הוכרחו לתרץ האי קושיא בסיפ' דמתניתין ותו אמאי לא תירצו הכא כמו שתירצו התם · וי"ל דודאי לא איירי ברישא במפרש גוי דלקיומיה קאי דהא בהדיא תנא לפרושי דדוקא במקום שיש חשש רביעה ר"ל במקום שחשודין · ואם כן ה"ל לפרש נמי דדוקא במפרש גוי דלקיומיה קאי אלא דבבהמה טמאה איירי ועוד דבהם בהמה דקה היינו עז ורחל וכן משמע בכל המקומות דקאמר בהמה דקה:

ד"ה שלמים ושבורים פי' דגזרינן שבורים אטו שלמים כו' משמע דאתא למעט דלא כימא פי' אחר דאיסור שבורים הוא מצד עצמו ולא משום גזרה דשלמים דבגמרא אמר ובברייתא דאמרו לרבי יהודה והלא מרביעין עליה ויולדת ואף על גב דפליג ר"י וס"ל דלא מקבלת זכר מכל מקום ה"א דבהא פליגי וטעמייהו דרבנן משום דמרביעין כו' כיוצא דאיסור דשבורים לאו משום גזרה דשלמים · או כמו שפי' הריטב"א בפירוש המשנה דאיסור דשבורים משום דמשמשת לטחון כיוצא דאיסורם מצד עצמם ולהאי פירושא לא הוה ק' מאי שנא מפרה דהתם דוקא שלימה ראייה למלאכה כ"כ אבל שבורים מהני כמ"ש להכי פי' דכל איסורם אינו אלא אטו שלמים וכיון דאינו מהני כי אם לשחיטה היינו כמו פרה ואמאי אסור ומשני דאיכא למיגזר דיאמר שלמים מכרם ונכית הגוי נשתברו:

ד"ה וכן בתירה מתיר בסוס פי' הקונטרס משום דלרביבה בעי ליה כו' ולא דק כו' ולרש"י אפשר לתרץ דמ"ש ולאו מלאכה משום דמכושא את עצמו לאו דוקא ברכיבת אדם אלא אם במיוחד לעופות וטעם כולל כתב רש"י בין בסוס המיוחד לאדם בין בסוס המיוחד לעופות משום דמי כושא את עצמו · וכ"כ התוספות בד"ה בסוס המיוחד לעופות בפ' המצניע דף צ"ד:

ד"ה אמר רב ובמקום שאסרו ליחד כו' וקשה לר"י אמאי לא פריך ממתניתין מקום שנהגו כו' לכותים · וקשה דבגמרא מפרש לקמן דטעמא דאסור למכור לכותים אף על פי שאינם חשודים על הרביעה משום דאתי לזבונה לגוי אם כן מאי קושיא איכא מהתם לרב · תו ראיתי מקשים דהיכי כתבו התוספות דלמאי דהדר רב ניחא דהא ק' דאמאי אסרו למכור לכותי במקום שנהגו שלא למכור אי משום דאתי לזבונה לגוי והא במכירה חשש רביעה ליכא דגוי חס על בהמתו ואי משום דגזרינן מכירה אטו יחוד ה"ל גזרה לגזרה גזירה כותי משום גוי וגוי גופיה גזרה מכירה אטו יחוד ע"כ וזו אינה קושיא דהא לר' אלעזר דס"ל דגוי חס על בהמתו ומכירה מותר ויחוד אסור מ"מ מתני' דקא אסר במקו' שנהגו שלא למכור מ"מ אסר ורש"י פי' התם הילכך במנהג תליא מילתא היכא דאחמו' עלייהו דלא מזבני אחמור וטעמ' דאחמו' ודאי משום דלמה לא יהא חס על בהמתו ועבר זה ישראל אלאו דלפני עור כו' א"כ דאכן לא גזרינן גזרה לגזור' אבל אם הם נוהגין איסו' משום גזרה לגזירה לא קשה מידי דמטעם מנהגא אסרו אעפ"י שאינו אסור מן הדין· ולקושי' קמייתא כר' די"ל דמ"ש בגמר' משום דאתי לזבוני לגוי לא אמרו אלא בבהמה גסה דהתם פי' רש"י אלמא לא חשידי כותיים ארביעה ואפי' הכי קתני בברייתא קמייתא דבהמה דקא תליא במנהגא בבהמה גסה אסור לזבוני להו אלמא משום דהדר וזבין לגוי חיישינן ע"כ וטעמא דפי' רש"י הכי משום דעיקר קושית הגמרא ארבה פריך דזבין תמרא לישראל חשוד ודוקא בבהמה גסה אסרו למכור לכותי וליש ראל חשוד למכור לגוי משום דהוי קד לפני הוא שלא יקנה ישראל בשאלה ושכירות ובסיומי כמ"ש התוס' שם ד"ה רבה זבין כו' וכמו דאסרינן לישראל שלא ימכור לישראל חשוד משום שלא יקנה ישראל כך אסרו שלא ימכו' לכותי דכותי קודם דאגו' עלייהו הוי כישראל חשוד דכותי איכא מאן דאמר דהוו גירי אמת ואעפ"י דאיכא מ"ד גרי אריות מ"מ גרים הם ובחולין דף ד' אמר מצת כותי מותרת · ורשב"ג כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים יותר מישראל כו' שמנא דדוקא בבהמה גסה דאיכא איסור מלאכה דהיינו שאלה ושכירות ובסיומי אין מוכרין לכותי שמא

ימכור

ימכור לנכרי אבל חשש רביעה דהוי לפני דלפני אין אסור משום שמא ימכור ולהכי כתבו התוס' מאי לא פריך (דף ט"ו) ממתני' · ועיין תירוץ זה מצאתי להרב אסכוי יע"ש :

ד"ה ישראל ששכר פרה מכהן כו' ועוד דאם הוי של ישראל אדדייק מסיפא כו' לידוק מרישא כו' ע"כ וק' דמאי הכרח היא זו דאפשר דלא ברירא ליה לפשטן מרישא משום דלא מפרש תנא אי איירי במזונותיה על ישראל או לא כדבעי לידוק מריש' דשכירות לא קניא מדמאכיל לה כרשיני תרומה איכא למדחי דהיינו משום דאין מזונותיה על ישראל וכיון שאין מזונותיה על השוכר אלא על המשכיר לא הוי שכירות גמורה ומש"ה לא קניא ויאכילנה כרשיני תרומה אבל אי מזונותיה על ישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה משום דשכירות קניא · ולהכי הוכיח מסיפא דמפרש אעפ"י שמזונותיה על כהן לא יאכילנה היינו ודאי משום דשכירות לא קניא ואע"ג דהוי שכירות גמורה במזונותיה על כהן השוכר לא יאכילנה · משום דשכירות לא קניא :

באו"ד וכיון שמי שיכול להאכיל' כרשיני תרו' כו' פי' הרנ"ש התו' דאף שתא' דאיירי הכא באין מזונותיה על ישראל ק' דלמה יאכילנה כרשיני תרומה אם תאמר דשכירות קניא הא הוי פרה של ישראל ואמאי תאכל תרומה אעפ"י שמזונותיה על הכהן הפרה הוי של ישראל · אלא ודאי דשכירות לא קניא ואם כן ק' גם על פי' התוספו' דפי' באין מזונותיה על ישראל לידוק מרישא דשכירות לא קניא להכי כתבו וכיון כמי שיכול להאכילה כרשיני תרומה כיון שמזונותיה על הכהן ר"ל דלא הוי שכירות גמורה כיון שמזונותיה על המשכיר ולא הוי על השוכר והיינו טעמא דקאמר ואין כאן חשש :

ד"ה שרא למוכן אידא דספסירא כו' והר"ר שמעיה פי' כו' ע"כ למה שהקשה הרב מהריב"ל דבשכורין נמי הוי גזרה לגזרה כו' י"ל דהר"ר שמעיה מפרש טעמא דמתני' דאסיר שכורין לא הוי משום גזרה דשלמים כמ"ש התוס' גם במתני' אלא הפי' שדחו שם התוס' כמו שכתבנו שם לעיל על דברי התוס' ד"ה שלמין ושכורין דהיינו משום דמרביעין עליה ויולדת כו' או משום דמשמשת לטחון כמ"ש הרמב"ם במכלא איסו' שכורין הוא מחמת עצמם ו"א משום גזרה דשלמים וכיון שכן לא ק' מידי להר"ר שמעיה :

ד"ה רבה זבין חמרא כו' וק' דהא רבה גופיה דקי לעיל כו' הקשה מהר"ש אלגאזי דשאני הכא דאיכא תרתי גזרה שמא ימכור לנכרי וכי מכר לנכרי גזרה משום שאלה ושכירות אבל כשמוכר לנכרי איכא חד אגזור' ע"כ וי"ל דהא רבה לא קאמ' האי מלתא דהאי טעמא הוא שרי דגזר' לגזרה לא גזרינן וכמ"ש התוס' לעיל ד"ה שרא ליה למוכן אידא דספסר' כו' ולא שרי ליה אלא דמשו' דאפשר דלישראל נמי מזבין דמשמע דכל טעמא לא הוי אלא משום דאיכא למיתלי · והיינו טעמא דלא שייך הכא גזרה לגזרה כלל דבשלמא בההיא דספסירא שייך למימר גזרה לגזרה דספסירא אין בו איסו' כלל אי מוכרה לנכרי דליכא לא חשש שאלה ולא חשש שכירות ולא כשיוכי כמ"ש לעיל בגמרא וליכא אלא גזרה דבעל הבית וה"ל גזרה לגזרה אבל הכא ישראל חמור הקונה מדרכה הוא מוטא בשאלה ושכירות וכשיוכי ומש"ה אסור לרבה למוכרה לישראל חשוד משום לפני עור שמוטא הישראל עצמו ולהכי לא קאמר רבה אלא טעמא דאיכא למיתלי דלישראל מזבין ליה וכל דאיכא למיתלי לא עבר משום לפני עור כו' ומש"ה הקשה התוס' דלעיל קאמר מי דמי כו' והכא וכר כסברת רב הונא דלא מפליג בהכי :

ד"ה רהט בתרי' אע"ג דלעיל תלינן כו' שכך ימכור לזה כמו לזה כו' ע"כ דברי התו' צריכין תלמוד דמה חילוק איכא בין תליה דלשחיטה וכנה או בין תליה לישראל מזבן · ונראה דסוגית התו' כך היא דבשלמא כמ"ש אימו' לשחיטה וכנה אנו מוכרין לומר דבמתניתין דקאמר אין מוכרין בהמה גסה היינו דוקא או בנתינה שחזה כמו שאמר התוספות לעיל ד"ה אימור לשחיטה או במפרש הגוי לקיומה קא בעי כמ"ש דלא כן אין איסור אלא בנתינה סתמא או במפרש כו' אבל כל דאפשר דלשחיטה יבנה לא תקנו מעיקרא ואין כאן איסור אבל בתולה דהיינו בנתינה סתמא היכי מזבינן לישראל חשוד כיון דישראל הקונה קא

עבר אאיסורא דכך ימכור לזה כמו לזה ונמצא עובר המוכרה לו אלפני עור כו' וכמ"ש לפירוש רשב"ם דפרה אין רגילין לעשות בה מלאכה כמצא דהתם איכא רובה להיתר והכא הוי ספק שקול דכך ימכור לזה כמו לזה ואין להקשות ממ"ש התוס' לעיל דליכא למתלי בשתיה דרובה לרדייא וכו' כמ"ש התוס' התם היינו לפי הקס"ד אבל לפי המסקנא דתלמודא לא צ"ל הכי:

לשון רש"י ואין מתיחדים עמהם כו' ועוד משכב זכור והם מוזהרים עליו דכתיב ודבק באשתו כו' וק"ק דתיפוק ליה משום התינוק דאיכא גביה איסור דמשכב זכור וי"ל דאין הכי נמי אבל כונת רש"י לומר דכל האי דבריתא דקא חשיב היינו משום לפני עור ולהכי קאמר רשי דהא דאין מוסרין תינוק איכא נמי לפני עור דהם מוזהרים עליו כו':

ד"ה אלא תורת בהמה גסה קשה לימא כו' וי"ל מדאמר רבי כו' ע"כ משמע דתוספות דהכא לא סבירא ליה כמ"ש בפרק המצניע דף צ"ד ד"ה בסוס המיוחד כו' ורבנן אוסרין בכל הסוסים משום סוס המיוחד לעופות דלא חילוקו חכמים בסוסים. ולפי מ"ש התם לא פריך תירוצא דהכא וקשה דלפי מ"ש התם דחכמים לא חילקו בסוסים קשה קושית התוספות דמאי פריך תורת בהמה גסה מאי היא דלימא דס"ל לרבי כסברת רבנן דאסרי בכל הסוסים. וי"ל דהכא הוי גזרה לגזרה גזרה שאר סוסים אטו סוס המיוחד לעופות וסוס המיוחד לעופות אטו שאלה ושכירות וכמיוני כו' מעין מ"ש התוס' לעיל ד"ה שירא למיזבן אילא דספסריא כו' בשם הר"ר שמעיה והתם ניחא גבי שבת דלא הוי אלא חד גזרה:

ד"ה רב אשי דייק ממתניתין כו' דאי ס"ד דחיה דקא כמי אסירא כו' ע"כ וקשה דאפילו תאמר דאשרי חיה דקה היכי אפשר לומר דחיה דקה אסירא דא"ת משום דנקט מתניתין ארי דהוי שבור אבל מלאכה אסור משום נזק דרבים משמע הא שאר חיה דקה אסור משום מלאכה והא א"א למימר הכי דאפילו בחיה גסה מתמה בגמרא וחיה גסה מיהת מאי מלאכה עבדה דמשמע דלא הוי כבהמה גסה דמשכא בהו דעבדן מלאכה ואפילו הכי בבהמה דקה לא משכחת להו דעבדן מלאכה ומשום הכי תליא איסור המלאכה במנהגא כדאמר מקום שנהגו למכור בהמה דקה כו' כ"ש חיה דקה דלא משכח בהו דעבדן מלאכה ותו דאי אמרת דאסור חיה דקה משום דעבדי מלאכה קשה היכי קאמרי התו' ה"ל למימ' סתם כל חיה שיש בה נזק לרבים אין מוכרין דאי אמר הכי אדרבא ה"א דשרי דאיכ' למידק טעמא דאית ביה נזק לרבי' הא לית ביה נזק לרבים שרי ותו ק' דמי הצריכו לר"י למימר דרב אשי דייק מן המשנה דארי חיה גסה כו' דכראה לכאורה דהיא משנה שאינה צריכה. וי"ל דהדא מתרץ חברתה ובהכי מתפרשא כונת דברי התוס' על נכון. דודאי דהוצרך ר"י למימר הכי משום דקשיא ליה בגמרא דכיון דמוכן לרב נחמן דאתקיף מאן לימא לן דארי חיה גסה הוא דילמא חיה דקה היא. ולא דחיא תלמודא להאי אתקפתא כלל משמע דלית לן שום הכרח דארי חיה גסה הוא. והוקשה לר"י דהכי קאמר רב אשי בתר הכי דדיק מתני' ומותיב תיובתא לרב חנן בר רבא דאית' דארי חיה דקה ולא תימא דטעמא דמתני' דתלי טעמא משום דאית ביה נזק לרבים היינו משום דסתם ארי שבור הוא אבל מלאכה. דכל מאי דמתני במתני' לא הוי איסורו משום מלאכה דהא ארי הוי חיה דקה ובחיה דקה אין כאן איסור משום מלאכה כלל ולהכי קאמר מתני' משום דאית ביה נזק לרבים ומהאי טעמא אסירא כל חיה דקה וחיה גסה וכיון שכן אין כאן תיובתא לרב חנן ממתני' כלל דלעולם דחיה גסה נמי לא אסירא אלא אי אית ביה נזק לרבים אבל אי לית ביה נזק לא אסור משום הלאכה וכדמותיב לעיל לרב מהאי מתני' ולהכי אומר ר"י דדייק נמי מן המשנה דארי חיה גסה וכיון שכן הדבר מוכרח לומר דנקט ארי דוקא משום שהוא שבור אבל מלאכה ותשו"ה ליכא איסורא אלא משום נזק הרבים. הא שאר חיה גסה אפי' לית ביה נזק לרבים אסור משום מלאכה והוי תיובתא לרב חנן דאי לא תימא הכי אלא דארי חיה דקה הוא חיה דקה נמי אסירא וכל איסורו משום נזק הרבים הוה ליה למימר סתם כל חיה שיש בו נזק לרבים אין מוכרין כו' ובהכי מתרצא שפיר כל קושיי דלעיל ודוק:

ד"ה מתקיף לה רב נחמן כו' וכשיבא כמתק כו' ע"כ צריך לתת טעם למי שמיקל האי אתקפתא מדלעיל. ונראה דכשלמא הכא הוי סברא לומר מכ"ל דהוי חיה גסה כו' משום דרבינא רמי מתניתין אברייתא ולהכי איכא קושי' מכ"ל דהוי חיה גסה כי היכי דלותיב אברית' איתא דהוי חיה דקה וכיון דהוי חיה דקה ולית ביה איסור משום מלאכה משום דלא עבדה מלאכה ולהכי קתני משום דהוי נזק לרבים וליכ' קושי' אברית' אבל לעיל דמותיב לרב ממתניתין ליכא למימר מכ"ל דמדפליג רב בין פרכוס למכירה היינו משום דאית ליה הכרע ממתניתין דחיה גסה אסור למכור ובשלמא אי סבירא ליה דאריה הוי חיה גסה אית ליה הכרע משום דבתם ארי שבור הוא אבל מלאכה הא שאר חיה גסה אסור למכור וכיון שכן דרב ס"ל דארי חיה גסה לא הוה מתקיף ליה רב נחמן מכ"ל דבשלמא אי אתי לתרץ מתניתין לברייתא שייך למימר מכ"ל כי היכי דלותבי' אבל לרב אם ס"ל הכי לא הוה פריך ר"נ מכ"ל:

ניזיל אפתחא דבי זונות מכאן יש ללמוד כו' איכא למידק במאי דקאמר משום דכתיב אל תקרב אל פתח ביתה ומוקמינן לעיל בע"ז דלעיל לא מוקמינן הכי דהרחק מעליה דרכך מוקמינן בזונה. והיכי קאמרי התוספות דמוקמינן בעבודה זרה וכבר הוקשה זה לראשונים ובס' רגוף אהבה כתב בשם הרב מהר"ש יפה שכתב דמ"ש התוספות ומוקמינן לעיל בעבודה זרה איכו ר"ל בעבודה זרה אלא ר"ל בענין זונות והיינו דרשא דקאמר לעיל ואל תקרב אל פתח ביתה היינו זונה ולא פירש כוונת התוס' מאי קאמר תו איכא למידק מהיכן למדו התוס' שראוי להרחיק מפתח ע"ז כל מה שאפשר מדהיה רוצה ללכת אפיתחא דבי זונות ומאי ראיה והרי אמר בכוונת התוס' דאמר דלפי דרשא דלעיל דאמר הרחק מעליה דרכך היינו ע"ז ואל תקרב כו' היינו זונה לא יוכח מהתם אלא דכשיש דרך אחרת שלא יהיה שם לא ע"ז ולא בי זונות ירחיק מאלו השתי דרכים של ע"ז ושל זונות וילך בדרך אחרת שאין שם שום דבר מאלה אבל כשאין שם אלא שני דרכי' ובכל אחת מהם הם דרכי מות הא' של ע"ז והב' היא של זונות איזו היא דרך שיבור לו האדם. וזה הענין למדו התוספו' מכאן מדקאמר ניזיל אפיתח' דבי זונות ולא רצו ללכת אפיתחא דע"ז משמע שראוי להרחיק מפתח של ע"ז כל מה שאפש' ועיקר ראיית' והכרח' היינו מדכעס אותו חכם שהיה רוצה ללכת אפיתחא דע"ז דכנים יכריה לדעת מי שאמר ניזיל אפיתחא דבי זונות ובשלמ' מי שאמ' כך היינו לפי שיהיה דרשא דמוית' תשמור עליך תורה ר"ל מדברי זימה תשמור עליך תורה כשת לבו כל"ת דמתנא ונצלה מן החטא אבל מי שהיה אומר ניזיל אפיתחא דע"ז לא היה יודע האי דרשא והר"א דקאמר לחבריה כדאזא לזונות דלכנען מקמייהו מנא לך הא ואילו לפי דעתו שלא היה יודע כך היכי הוה אזיל אפיתחא דבי זונות וכי לא הוה מסתפי מיצה"ר אלא ודאי שראוי להרחיק מפתח' של ע"ז כל מה שאפשר ולהכי היה מסכן עצמו:

(דף י"ז)

גמרא ש"מ כולהו כו' הקשה בלחם סתרים דבשלמא נפקא מהמסורת חסר לא תחנם דה"ל לכתוב לא תחונם בוי"ו ונתינת חן נפקא מן המקרא בחולם אבל מתנת חינם מהיכא נפקא והיכי ה"מ למכתב דתיפוק לן תרוייהו חניה וחן וע"כ וי"ל דמדמקרא נפקא לן לא תתן להם חן דקרינן בחולם ומהמסורת נפקא לן תרי קרי ביה לא תחנם דהיינו חנייה בקרקע וקרי ביה תחינם דהיינו מתנת חינם. וא"ת אימא כוליה קרא דמסורת לחד אתא או לחנייה בקרקע או למתנ' חינם י"ל כי מיבעייהו מפקת מיכלי שקולין ויבואו שניהם. והכי אמר פ"ק דבב"ק דף ג' ע"א. וכ"כ הרב מהרי"ל בקידושי כתובות פ' הכותב דף קנ"ו ובתשו' ח"ב סי' כ"ט:

רש"י בד"ה לגוי בנתינה כו' דאי לדברים ככתבן אתא דלגוי אסור לנתנה הכי איכא ליה למיכתב תתננה ואכלה לגר אשר בשעריך או מכור לנכרי כו' ע"כ וא"ת אכתי איכא למימר דאו מכור קאי גם לגר ולגר במתנה או במכירה ולגוי דוקא במכירה כו' וכמו שהקשה בלחם סתרים יע"ש. ולי נראה דכיון דנילף רש"י מדא דלגוי בנתינה מדלא כתיב לגר באמצע מינה נפקא דאי לדברים ככתבן ואסור לגר בנתינה אלא דוקא בנתינה ה"ל למיכתב קרא תתננה ואכלה לגר אשר בשעריך או לנכרי מכור והשתא

הוי

הוי דבריס ככתבן ממש דוקא לגר בנתינה ולנכרי במכירה אלא ודאי מדלא כתיב הכי דרשינן תרווייהו דקאי לגר ותרוייהו לנכרי : (אין מעמידין דף ל"ד ע"ב)

תוספות מורייס אומן כו' וההוא מורייס דלקמן דאתיא כאדבא של אומן הוי והיה ניכר לפי שהיה מפעם א' וב' ע"כ הקשו הראשונים בחידושיהם דאמאי לא מוקי לה בשל בעל הבית או בשל אומן בפעם ג' וניחא דלהכי בעי קיסטא דכלומא בזוזא כו' ומשו"ה אין קשה דרמו ביה חמרא אבל אי לאו הכי איכא קשה · וניחא הא' טעמא אבל אי מיירי בשל אומן ובפעם א' וב' אדרבא כיון דכפיס שומנייהו מתקלקל כמו שפי' רש"י וליכא קשה ותירצו דלא ס"ל לתוספות כפי' רש"י אלא דאין צריך ר"ל דאינו משביח ואינו מתקלקל יע"ש ולי הדיוט לא ניחא לי בהאי תירוצא דאכתי ק' אמאי איצטריך בגמרא טעמא קיסטא דמורייס בלומא כו' · והא כיון דלא צריך למירמי חמרא וליכא רווחא ליכא קשה דמכוין הגוי להכשיל את ישראל וכן כתבו התוספות לעיל בפ"ק דף י"ב ד"ה ושדי גוי כללה בקדרה כו' אבל בחינם כדי להכשיל לא חיישינן ותו ק' דהתם מייתי ראיה מהכא מההוא אדבא דמורייס' דלא חיים לתערובות כיון דקיסטא דמורכייא בלומא כו' ואדרבא מיכה תברא אי מיירי במורייס אומן ובפעם א' וב' דכפיס שומנייהו לא צריך חמרא אמאי צריך בגמ' לאימר טעמא דקיסטא דמורסייא בלומא וי"ל דמאי דמייתי ראיה תום' התם היינו שהוקשה להם בהאי טעמא דגמ' דקאמר קיסטא דמורייסא בלומא · ומה דכך דאה"כ דלא שדי חמרא טובא אבל שדי מעט יין כדי להכשיל וכמ"ש הרא"ש בפסקיו אלא ודאי דלהכשיל את ישראל במקום דליכא רווח' לא שדי חמרא ואי הוה שדי הוה שדי חמרא על פי המנהג דהיינו יין מרובה להשביח המורים וכיון דדמיו יקרים דקיסטא דחמר' כב' לומי ליכא קשה והשתא ניחא דשפיר מייתי ראיה התום' התם אבל אכתי ק' דלפי זה דקאמ' התו' דכההוא אדבא מיירי במורייס אומן והפעם א' וב' ובגמרא אמרינן דבפעם אחד וב' כיון דכפיס שומנייהו לא צריך למירמי חמר' אמאי אותיב ר' אבא דמן עכו כשורי כיון דליכא קשה וי"ל דהכא הוי בזול היין והמוריי' ביוקר והכי משמע בגמרא דקאמ' איידי דכור דשוי חמרא פי' רש"י דשוי פי' בזול וכן פי' רש"י אבל הכא דהיין בזול והמורייס ביוקר ומ"ש בגמ' דכפיס שומנייהו תו לא צריך למירמי חמרא היינו כשהיין והמורייס שוין ולהכי ליכא למיחש כיון שאין לו רווחא ליכא קשה דלהכשיל את ישראל לא חיישינן וכמ"ש : (כל הצלמים דף מ"ב ע"א)

למימרא דלהכי פלחי כו' ורמינהי השוחט לשום ימים כו' ק' דמאי קושיא שאני התם דהא חזינן דפלחי להו אבל מתני' דהמוצא כלים כו' היינו על הספק ומ"ל דעל הספק חיישינן דפלחי להו ואסירי וי"ל דכיון דחזינן דפלחי למידי אחרינא ומתני' אע"ג דהוי על הספק מחמרינן א"כ הכי תלת ותו לא ה"ל למיתני כל הכי דתני בברייתא ומאי שאני הני תלת מילי אחרינא · ומשני דהכי תלת חשיבי ופלחי להו ולמידי אחרינא לנוי עבדי להו כו' :

ורמינהי כו' וא"ת מאי פריך מברייתא דהשוחט לשום ימים כו' דהתם לא מיבר ומפלחי אלא שוחטין לשם המזל שלהם וליכא להו שום צורה ומשו"ה לא תני במתני' המוצ' כלים כו' דלבתר הכי מתרץ אביי מיבר ומפלחי דמשמע דהמקשה לא הוה ס"ל הכי וי"ל דלעולם הכי ס"ל למקשה ומאי דמקדש אביי היינו דהכי תלת דוק' חשיבי ביירי להו ופלחי להו ולמידי אחרינא לנוי עבדי להו ולא פלחי כו' ועוד י"ל דקתני בברייתא לשום חמה ולשום לבנה וקתני להו במתני' והיינו ודאי דביירי על הכלים ופלחי להו ואמאי לא תני דכוותא בשאר מילי דברייתא :

תוספות המוצא כלים כו' נקט על הכלים לרבותא דאפי' על הכלים פלחי להו כו' הקשו המפ' דא"כ מאי רמי מברייתא דאין הכי כמי דלמזל הימים והנהרות מיפלחי על הצורה לבדה וא"ת והא ברייתא דרב ששת כל המזלות מותרין חוץ מחמה ולבנה ומשמע דלצורה לבדה קאי דלא הוזכר כלי וי"ל דהתם בצייר צורה על הכלי מיירי וכמ"ש התוספו' בדיבור דבסמוך דכלפריך בסמוך פרצוף אדם מי אסור כלומר על הכלים מי אסור דלאודייהו הא אסרנא צלמים כו' מעתה מאי דקאמר השוחט לשום הרים

כו'

כו' היינו לצורת לבנה אבל בסתם על הכלים דוקא להניחא מלתי ולא לאחריני ע"כ ואי איכא קושיא דהזקנה לא הוזה ס"ל דליכא חילוק בין הני תלת לשאר מילי והמתרץ אמזועינן דוקא הני דחשיבי מאיירי ומיפלחי אבל למידי אחרינא לנוי עבדי להו :

תוספות ועליהם יש סימן כו' לפי פי' לא דק כו' ע"כ הקשה הרב מהרי"ב ז"ל דנראה דלפי' אחרינא דק ולא היא דלפי' ר"ת נמי אתיא אפילו כר"מ ע"כ וא"ה מאי דכתבו התוס' דלפי פי' לא דק לא אתיא למימר לאפוקי פי' ר"ת דודאי רש"י לא ראה סברת ר"ת ופירושו אלא אתו למימר דלפי דברי עצמו ופירושו גבי אוקימתא דאנדרטי של מלכים כו' אתי אפי' לרבי מאיר ומאי דחיק למימר דמתניתין כרבנן :

תו' נלע"ד דכוונת התוספות לא אתי למימר להשיג על רש"י דמאי קאמר דאתי כרבנן ולא אתי אפי' כר"מ אלא דעיקר כוונתו לא נחית אלא למימר דהאי תנא דמתניתין ס"ל דשאר צלמים מותרין ודוקא הני אסירי והיינו דמסיים ואולי בגמרא מפרש מאי שנא הני כו' והיינו דלא ס"ל כדעת ר"ת דמחלק בין הצורות על הכלים בין אינם על הכלים וכשאינם על הכלים לא צורה לבדה אסירי אבל הוא ס"ל דאין חילוק ולהכי הוכרח למימר דמתני' דהכא ס"ל דשאר צלמים מותרין ומאי דקאמר דרבנן היא משום דס"ל כפירוש הכי דפשטא דמתניתין :

גמרא כל הפרצופים מותרין חוץ משל אדם כו' כתב המרדכי ורבינו אליקים חייו של רא"בן פי' הא דתנן כל הפרצופים מותרין כו' היינו בעושה כמדתרץ אביי והאי כל לאו דוקא דהא צורת חמה ולבנה ודרקון הם בכלל האיסור כו' ע"כ וקשה דמכין הרגלים לומר דבכלל כל הפרצופי' מותרין בכלל חמה ולבנה ודרקון והא ברייתא בפי' איתמר דכל המזלות מותרין חוץ מחמה ולבנה ובסיפא איתמר כל הצורות מותרין חוץ מצורת דרקון כו' וי"ל דרבינו אליקים סבירא ליה דפרצופי בהמה וציפור ודגים וחגבים אסור לישראל לעשות וכדקאמר בסמוך כגון מכילתין כו' והיה אפשר למימר דאוקמתא דאביי משמע להפך דמוקי מציעתא דכל הפרצופים מותרין בעושה משמע דפרצופי בהמה וכיוצא מותר לעשות להכי קאמר דמ"מ כל הפרצופים לאו דוקא כל הפרצופים ר"ל אף פרצופי בהמה אלא פרצופי אילנות ודשאים דאי אמר' דוקא והוא כולל אף פרצופי בהמה כו' אם כן אימא דמותר לעשות חמה ולבנה ומ"מ ברישא חמה ולבנה ובסיפא דרקון היינו במוצא כדמוקי אביי ובעושה התיר כל הפרצופים וזה אי אפשר לאומרו דהא בכלל האיסור הם כדאמרינן לא תעשון אתי כו' כדמות שמשי כו' אם כן הרי מוכרח אתה לומר דכל לאו דוקא כו' ע"מ תדע מדמותיב אימוצא' אימא מציעתא כל הפרצופים מותרין כו' חוץ מפרצופי אדם ואי במוצא פרצופי אדם מי אסיר כו' ואמאי לא מותיב ליה מרישא דקתני כל הפרצופים כו' וכללא הוא והתנן המוצא כלים ועליהם כו' אלא ש"מ האי כללא לאו דוקא כו' ע"כ ומאי קושיא אימא דדוק' הני דאימעיטו ליה ברישא דקאמר דבמוצ' חמה ולבנה כו' אסור ובסיפ' המוצא דרקון ודוק' הני דאימעיטו ודאי לא נכנס בכללא דכל הפרצופי' אבל מילי אחריני דלא אימעיטו אפשר דנכנס בכללא · וי"ל דרב ששת הוה מלקט פירש רש"י הוה מלקט משניות האמורות לתרגם כו' כלומר דהני משניות לא נשנו כאחד בבית המדרש וכיון שכן ליכא למימר דהאי כללא סמיך אמאי שנשנה במשנה אחריתי וכיון שכן איכא למיטעי דהאי כללא לחמה ולבנה שהוזכרו במשנה אחריתי ואי אמרת דכל הפרצופים כייל אף חמה ולבנה קשיא דלמאי התיר משנת כל הפרצופים כו' ובמתני' אסר המוצא כלים כו' ועליהם יש סימן כו' אלא ודאי דהאי כל לאו דוקא :

(דף מ"ג ע"ב)

גמרא ובזוזור המתתין מי שרי כו' והתני' אשר בשמים לרבות חמה כו' ק' דהאי מקשה פריך הכיוצא בה נרידתא מי שרי והתני' לא תעשון כו' כגון חמה כו' וכיון דהאי מקשה לא ידע תירוצא דלעבד לבריתא דאשר בשמים כו' א"כ לדידיה קשה אמאי איצטריך תרי קראי לחמה ולבנה קרא דאשר בשמים וקרא דלא תעשון כו' תי' דהאי מקשה דלא ידע תירוצא דלעובדם והוה סלקא דעתיה דאיירי

בעשיה

בעשיה אמאי איצטריך קרא למעבד דמקרא דלא תעשון נפקא׳ וכבר הקשו התוס׳ כך בפ״ב דר״ה דף כ״ד ואיכא לאתמוהי אמאי לא הקשו הקושיא קמייתא שכתבנו׳ והתם לא תירצו לאותה קושיא שהקשו ואולי שמכו למ״ש כאן כדיבור דלעיל המתחי׳ לא תעשון כו׳ דלעבנו עליו בב׳ לאוין כו׳ ובהכי מיתרצו תרוייהו א״כ דהמקש׳ לא נעלם ממנו תירוב׳ דלעובד׳ והוה ס״ל דאי עשה אחה ולבנה לעובדם חייב תרי חד משום דעשיה גרידת׳ דעבר אלאו דלא תעשון וחד משום שעשה אותם לעובד׳ אע״ג דלא עבדה ועבר אקרא דלאשר בשמי׳ כו׳ וכיוצא בזה איכא למימר אקושיא דמלאכי השרת כו׳ שהקשו והמתרץ תירץ כי תניא ההיא לעובד׳ והוא משמע מדבריו למקשה דאין איסור אלא בעושה לעובדם אבל עשיה לבדה שרי ולהכי פריך והתניא לא תעשון:

תוספות

ד״ה שוחק וזורה לרוח כו׳ ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בע״ז אף בים המלח דאיירי בה רבה כו׳ ודאי דהוכרכו התוס׳ להביע זה דאלת״ה אלא דרב יוסף לא אתא לפלוגי עליה דרבה אלא גבי אמן דלרבה בריך פירור ולרב יוסף אמן דמאים לא בעי פירור ואמאי דקאמר ע״ז דלא מאיסה בעי שחיקה היינו דוקא בשאר מימות אבל בים המלח לא בעי שחיקה ומודה לרבה בזה א״כ אין קושיא לרב יוסף דכמו דלרבה ניחא כך ניחא לרב יוסף דכמו דלרבה דלביעור ע״ז יעשה שחיקה בשאר מימות כך יעשה לרב יוסף ולא ק׳ מידי לרב יוסף׳ לכך הוכרכו להביע כך אבל ק׳ דאמאי הוכרכו לזה ההכרח משום דאיירי בה רבה ותיפוק ליה דבפ׳ כל שעה אמרינן הכי בהדיא׳ ואין בריך להכריח מכח דעל הסתם דעליה דרבה קאי דהתם אמר תניא כוותיה דרב יוסף והיינו מדבעי שחיקה בע״ז ומטיל לים וכן פי׳ רש״י וכן הא מוכרח דאמר שחיקה קשיא לרבה כו׳ משמע דלרב יוסף ניחא ואחר שכתבתי זה מצאתיו בדברי התוס׳ בפ׳ כל שעה ד״ה ע״ז דלא מאיס כו׳:

ע״ש

ולפי זה תימא לרבנן אליבא דרב יוסף היאך יבער ע״ז כו׳ הקשו הראשונים וכמ״ש מהר״ב מהריב״ל ח״א דף׳ דהא רבה ורב יוסף לא פליגי אלא אליבא דר׳ יוסי ועל מילתא דרבנן לא איירו כלל ומה להם להקשות אליב׳ דרב יוסף כו׳ ומחמת זה הגיה גבי מ״ש התוס׳ דע״כ לרבנן אף שחיקה בשאר מימות אינו מועיל כו׳ ועוד דע״כ לרבנן כו׳ ותחילה הקשו לרב יוסף ולא אליבא דרבה לפי פי׳ רש״י ורשב״ם כו׳ ע״כ ולא ידעתי מאי אהני בהגה זו לעיקר הקושיא דאכתי הקושיא במקומה עומדת דהיכי קאמר תימא לרבנן אליבא דרב יוסף והא רב יוסף לא איירי אלא לר״י ולא לרבנן ומאי קאמר לפי׳ רש״י ורשב״ם ומאי שייכות איכא פי׳ רש״י ורשב״ם בהא דהא לפי׳ רש״י ורשב״ם מאי דמקשה ר״י לרבנן היינו מדכתיב ואכות אותו טחון כו׳ ואמאי בעי כתישה ישליכנו בעיניה לים המלח אלא ודאי דלעולם בעי כתישה ורבנן השיבו לר״י דהא כתיב ויזר על פני המים והכתישה היה להשקות להם ולבודקם כסוטות וכן פי׳ רש״י הרי הוא אומר ויזר והא דלא השליכו לים שלם לא נתכוון אלא לבודקן כו׳ ולהפי כתבו׳ וא״כ מה שייכו׳ ישאי מהני כתישה בשאר מימות או לא לרבנן׳ ותו דאפשר דמהני כתישה בשאר מימות לר״י אליבא דר״י כמו דמהני בים המלח ודכוות׳ לרבנן דבשאר מימות בעי כתישה ובים המלח מטיל בעיניה ולא בעי כתישה וא״ה אין כאן קושיא לרבנן אליבא דרב יוסף היכי ניעביד כו׳ והנלע״ד ליישב דברי התוס׳ ע״פ הגהה זו דלפי מ״ש הקושיא הא׳ מקשו שפיר התוספו׳ דוקא לרבנן אליבא דרב יוסף וה״פ דבמס׳ פסחים פריך בגמ׳ שחיקה קשיא לרבה והיינו משום דס״ל דכי קאמר היה הולך בספינ׳ שוחק ומטיל לים היינו ודאי לים המלח דהכי משמע לכאור׳ פשט דברית׳ וכתר הכי משני הא בים המלח הא לשאר נהרות׳ ודחיק ליה כדי לתרץ לרבה דמ״ש מטיל לים היינו בשאר נהרות מדילא משמע דלר׳ יוסף מוקמינן הברייתא כפשטא דהיינו לים המלח דוקא ולא לשאר נהרו׳ מדקאמר מטיל לים ולא קאמר מטיל לנהר כיון דאתא לאיפלוגי במתני׳ ארבנן דקאמ׳ לים המלח ר״ל לפרש מטיל לנהר ולא כמ״ש רבנן לים המלח כיון דאתא לאשמועינן דזורה לרוח נ״כ וכ״ש דאיכא לדייק הכי במתנית׳ ארבנן דקאמר בהדיא יולכם לים המלח דודאי יושמע דלא יטיל לשאר נהרות׳ ומאי דהקשה עוד מהריב״ל דבפ׳ כל שעה דקו זה מ״ש הכא דלרבי יוסי לא מהני שחיקה בשאר מימות משום דר״י מייתי ראיה מויזר על פני המים כו׳ משמע דמהניא

שחיקה כשאר נהרות כו' והכא שמקיימים זה היאך יתרצו קושיא זו ע"כ נ"ל דר"י לא מייתי ראיה אלא מקרא ואכות אותו טחון עד אשר דק ואשליך את עפרו אל הנחל כו' והיינו כזורה לרוח שכן דרך נהרות שמגרשים מימיהם רפש וטיט כו' והיינו הביטול שעשה מרע"ה ומאי דכתיב ויזר על פני המים לא היה לשם ביטול אלא לבודקן כסוטות כו' אלא דרבנן השיבו דכל הכונה היה לבודקן כסוטות והשקה אותם הזהב ולא נשאר מן הזהב כלום כו' כמ"ש התוס' בדיבור דבסמוך א"ל ר"י:

(דף מ"ז ע"ב)

מתניתין

שלשה בתים הם בית שבנוי מתחלה לע"ז כו' פי' רש"י לענין ביטול ע"ז כו' הרי זה אסור כו' ואם גוי בנאו אסור עד שיבטלנו שיתוץ ממנו קצת ואם של ישראל הוא אסור עולמית ע"כ כר' מדבריו דמתני' כולל מיירי בה"ש בית שבנוי מתחלה לע"ז בין של גוי בין של ישראל וסובר תנא דידן דע"ז אסורה מיד ואעפ"י שלא נעבדה וכמ"ש רש"י בסמוך בגמ' בה"ש בנאו תנן ואעפ"י שלא השתחוה כו' והקשה ע"ז הרב מהרש"ך בח"ב סי' קל"ו דמתני' אתיא דלא כמאן דבפ' ר' ישמעאל דף נ"א פליגי ר' ישמעאל ור' עקיבה דר"י סבר דע"ז של נכרי איבה אסורה עד שתעבד ושל ישראל אסורה מיד ור"ע סובר דע"ז של נכרי אסורה מיד ושל ישראל עד שתיעבד והשתא תנא דמתני' סובר דע"ז בין של נכרי בין של ישראל אסורה מיד ע"כ והנלע"ד דאדרבא כוונת רש"י לומר דלא מיירי מתני' אלא בע"ז של נכרי ולא בע"ז של ישראל ולהכי קאמר רש"י בתחלת פי' המשנה דהכי שלשה בתים דקאמר מתני' היינו לענין ביטול ע"ז דהויא תלת מיני ביטול הא' שיתוץ קצת מהבית הב' שיטול מה שחידש הג' שיסלק הע"ז ובהכי מתבטל האיסור מהבי' ובמחלה מדבור מהר"ש הלגאוי שכתב דבבית הג' הרי זה מותר קתני בלי שום ביטול כו' דסילוק הע"ז היינו ביטולו שמכשיר את הבית ובבית הב' נמי הוי הכי' שנוטל מה שחידש ומכשיר את הבית וכל זה שכתב רש"י הוא ע"פ תירוצא דגמ' דקאמ' כיון דלענין ביטול בנה והשתחוה חד קחשיב ליה כו' והשתא אנו מוכרחים לומר דלא מיירי מתני' אלא בע"ז של גוי דבע"ז של ישראל אין לה ביטול עולמית ומתני' לא איירי אלא לענין ביטול כדנא דלא מיירי אלא בע"ז של גוי והיינו דהקדים רש"י לומר ברים מתני' דמתני' לענין ביטול קתני לה כו' ואח"כ כתב ואם של ישראל אין לה ביטול ואסור עולמית כו' כדנא דלא מיירי מתניתין אלא בע"ז של נכרי וכיון שכן אתיא מתניתין כר"ע דע"ז של נכרי אסורה מיד קודם שתיעבד וכמו דסתם תנא התם כפ' ר' ישמעאל:

גמרא

והא אנן בנאו תנן כו' הקשה הרב הנזכר דמאי פריך לרב דקאמר המשתחוה לבית אסרו והא מתניתין דלעיל קאמר הכי דקאמר מי שהיה ביתו סמוך לעבודה זרה ונפל אסור לבנותו כו' וקתני אבניו ועציו ואפרו מטמאים כו' והא התם בנה בהיתר ואחר כך הכניס הגוי ע"ז ובאלך ועבד את הבית וכמ"ש הר"ן בשם הירושלמי וזו איכה קושיא דמ"ש בירושלמי בפי' אותה מתניתין היינו משום דסבירא ליה כתירוצא דגמרא דהכא השתחוה אף על פי שלא בנאו אבל ממתניתין לחודה אין ראיה דאיכא למימר דהתם בבנאו מתחילה לעבודה זרה ואחר כך סמך כותל ביתו לבית של עבודה זרה וטעמא דאבניו ועציו ועפרו מטמאים כו' אפילו חלקו של ישראל משום דאין ברירה כמ"ש רש"י שם:

ד"ה

אבן שחצבה כו' הוי רבותא טפי נוקיפה כו' הקשה מהר"ש אלגאזי דלעיל כתב רש"י דלמ"ד אסורה מיד לא בעי תפיסת יד דבתלוש לא בעינן תפיסת יד כו' ואימא דמתניתין לא סבירא ליה הכי ומשום הכי לא נקט נקיפה משום דלא סבירא ליה תנא דמתניתין הכי כו' אלא כמ"ד אבני הר שגלגלו דצריך כו' כנ"ל ויש ט"ס בדבריו כו' ולא הבנתי דבריו דהתוספות שפיר מקשו כיון דאמר לעיל דמעיקרא לא פליגי בני רבי חייא ור' יוחנן אלא באבני הר שגלגלו ובעבדו במקומם כיו"ש הרמב"ם בפ"ח ה' עכו"ם שאבל בתלוש ממקומו וקראה ע"ז היינו מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע אי ע"ז או של ישראל אסורות מיד או לכשיעבדו למר כדאי' ליה ולמר כדאי' ליה דחד מהן ס"ל של ישראל מהבל נכרי וחד מהני כשל נכרי מהבל ישראל ואמר לעיל דלמ"ד אסורה מיד הא כמי אסיר מיד בנקיפה אעפ"י שאינה מעשה והכא רש"י פירש דתנא דמתני' ס"ל דאסורה מיד מאי לא נקט מתני' וקף אבן לשם ע"ז אעפ"י שלא עבדה אסורה מיד וק"ל:

ד"ה ה"ג העמיד תחתיה ע"ז ובטלה כו' והכא מסתמא לא נטעו מתחילה לכך מדלא מפרש
עלה שנטעו מתחילה כו' הקשה מהר"ש אלנקוי אמאי לא הכריחו התו' מדקאמר ר"ש בסיפא
בדקו את הגל הזה כו' ודאי לא איירי בנטעו לכך כו' ע"כ ואין זה הכרח במחלוקת רבנן ור"ש בסיפא איברא
דאיירי ודאי בהעמיד תחתיה ע"ז אבל רישא לא איירי בההיא דסיפ' דרישא איירי בבטלה לע"ז וסיפא במחלוק'
רבנן ור"ש לא איירי בבטלה והיה אפשר לומר דרישא איירי בנטע האילן לשם מכשירי ע"ז ועבדוה ובסיפא לא
איירי אלא על הסתם ומשו"ה אמר ר"ש בדקו את הגל הזה כו' לכך הוכרחו התוס' לומר מדלא מפרש:

ד"ה והוא שסייד וכייר בגופה של אבן אמר ר"י לאו דוקא נוטל מה שחידש ותו לא כו' ע"כ
הקשה מהריב"ל ח"א דף ר"מ וז"ל ודאי דר"י לא קאי למאי דסליק אדעתין אלא אמסקנא
דאי קאי אמאי דס"א קשה טובא וק"ל ע"כ וצריכין אנו לדעת מאי קושיא איכא אי אמרינן דקאי אמאי דס"א
ואפשר לומר דמשום דבגמרא פריך והא דומיא דבית תנן ובית אפילו לאו בגופיה מיתסר כו' משום דממאי
דתנן באבן סייד וכיירה ליכא שום הכרח דאפילו בלאו גופיה מיתסר ולהכי פריך מחלוקת בית · ואם כן
היכי מכריחין התוספות דבוטל מה שחידש היינו דבוקב כל האבן דאי לא אפילו לא סייד בגופה של אבן בוטל
מה שחידש והא בגמרא לא אשכח דבנת אבן ראיה לכך והכריח מבנת בית · וא"ת תיתא על עצמך
ועיקרא דדינא פירכא דבבית גופיה כל ההכרח היינו מאי דאמרינן מי לא עסקינן דשייעי והדר שייעיה
דהיינו דודאי בולל איירי והא בבנת אבן כמי ה"מ להכריח האי הכרח כמי דודאי כולל איירי ואמאי לא
לא הכריח הכי בגמ' ויש לומר דבשלמא בגמרא לא קשיא מידי דהא א"א להכריח מאבן דהא עלה קאי ר' אמי
וקאמר והוא שסייד וכייר בגופה משמע דלדידיה דוקא בהכי איירי סיפא דמתניתין דוקא אי סייד בגופה של
אבן ואי לא לא מיתסר ואין להקשה הכרח לומר הפך סברת רבי אמי אלא דמלא קאמר רבי אמי מימרא
דידיה בבנת בית וקתני להבאבן משמע דמודה רבי אמי דבבית כולל איירי להכי הכריח מבית ולא מאבן ·
אלא דבתוס' ק' מנ"ל להכריח דאפי' דלא סייד בגופה של אבן נוטל מה שחידש · ולהכי קאמר הרב מהריב"ל
דודאי אמסקנא קאי דכולל איירי מתני' בין בבית בין באבן · ולי אפשר לומר דלעולם אקס"ד קאי דברי התוס'
והיא גופא קשיא לתוס' דמהיכ' תיתי לומר דהמקשה ס"ל דלר' אמי סבר דאי לא סייד בגופה של אבן לא מתס'
ואמאי וזה דוחק גדול להכי קאמרי התוס' דאין ספק דאפי' לא סייד בגופה של אבן נוטל מה שחידש וא"כ מאי
האי דקאמר ר' אמי והוא שסייד בגופה של אבן דמשמע דבהכי דוקא מיתסר ואי לא לא · אלא ודאי דה"ק דאי
סייד בגופה של אבן נוקב כל האבן מעבר אל עבר ואי לא סייד בגופה של אבן נוטל מה שחידש ותו לא · תו
אפשר לפרש דברי התוס' דקאי אמסקנא ותחילה נכיע דלפי' זה הקשה הרב הנ"ל דכיון דלפי המסקנ' מתני'
כולל איירי ומאי דקאמר ר' אמי והוא שסייד בגופה של אבן אפי' קאמר ואתא לאשמועינן דלא מיתסר כל האבן ·
א"כ מאי מכריחין התוס' דאפי' בלא סייד בגופה של אבן נוטל מה שחידש כו' דאימא דאין הכי נמי דבלא סייד
כו' נוטל מה שחידש ובין סייד בגופה של אבן או לא סייד בגופה הוי דינא הכי · ומאי דאתא לאשמועינן ר'
אמי היינו דלא נימא דליתסר כל האבן · כמ"ש בגמ' תו הקשה בפסק ההלכה אמאי לא קאמ' בגמ' מהו דתימא
דבסייד בגופה של אבן הוה אמינא דנוקב האבן מעבר אל עבר קמ"ל דנוטל מה שחידש ותו לא ע"כ · ויראה
דאפשר לומר דקאי אמסקנא ולא קשיא מידי והיינו שדקדקו התוס' אמ"ש בגמ' מהו דתימא כו' ותיתסר כולה
כו' דמהיכא תיתי לומר דכל האבן היתה אסורה אלא שאנו מוכרחין לומר דכיון דסייד וכייד בגופה של אבן
ולפי הדין נוקב כל האבן מעבר אל עבר ולא אמר דנוטל מה שחידש דהיינו כל הסיוד והכיור ומה שבגוף עובי
האבן שתחת הסיוד והכיור מותר כמנהא שכל גוף עובי האבן שתחת הסיוד והכיו' אסור כמי וכיון שכן היה מקו'
לומר שגם מה שנשאר מגוף האבן לחורבה ולרחבה שאין שם סיוד וכיור אסור וה"ל כאבן שחצבה לע"ז שאסור
כל האבן קמ"ל דשאר האבן מותר · וכל זה הוא פשוט בעיני התוס' ולא הוצרכו לפרשו ולפי זה אמר התוס'
דכיון דפי' ר' אמי במאי דקאמר והוא שסייד כו' בגוף האבן · אפי' קאמר דאפי' הכי איירי מתני' וכיון שכן

אבו

אבל מזכרתין לומר דיש חילוק בין סייד כנופה של אבן ללא סייד בגופה דהיינו דהיכא דסייד בגופא נחקק כל האבן ואם לא כוטל מה שחידש ותו לא וכהכי מיתרא דר' אמי דאפי' כסייד כו' לא נאסר כל האבן:

ד"ה נידעו ופסלו אין לא נידעו ופסלו לא כו' תימה דלא משני נידעו ופסלו אע"ג דלא השתחוה עד דודאי יש חילוק בין אילן לבית כו' ע"כ יר' דרש"י לפי מה שכתב לעיל דף מ"ה ד"ה אילן שנטעו של לבסוף אסיר כו' דודקא נטעו נרעין כו' אבל נטעו אילן כ"ע מודו דאסור דדמי לתלוש ולבסוף חברו ואמאי דבית כו' ומשו"ה הקשו התוספות שם בד"ה והכא באילן לפירוש רש"י דאמאי נקט רב המשתחוה לבית אסרו ולא נקט אילן כו' ולישמועינן אילן וכ"ש בית יע"ש וא"כ מה יתרץ רש"י לקושיא זו דאמאי לא משני נידעו ופסלו אע"ג דלא השתחוה כו' דהא א"א לתרץ דיש חילוק בין בית לאילן. וכר' דזו הרגישו התוס' בסוף הדיבו' והא דלא משני נידעו ונפסלו איבטריכא ליה כו' דהוה מקום להקשו' דמאי קא קשיא להו אמאי לא משני נידעו כו' אע"ג דלא השתחוה ומכח קושיא זו הכריחו דיש לחלק דין אילן לבית כו' דאכתי ק' אמאי לא משני נידעו איבטריכא ליה כדמשני בחסקנה כו' אלא ודאי דאין הכרח אמאי לא משני שינויי אחריני דאע"ג דאיכא שינויי אחריני ניחא ליה לתלמודא בהאי תירוצא. הכא נמי לא ניחא ליה בהאי תירוצא נידעו אע"ג דלא השתחוה. ולעיל משום דליכא לתרוצי בהכפא אחריתי מתרץ לה הכי אבל הכא מצי מתרץ לה דמתני' כרבנן ושמואל כר"י בר יהודה. וא"ת ואם זו קושיא הרגישו התוספ' מאי מתרצי דשינויא דחיקא היא הא קמ"ל דמתרץ לה תלמוד' לפי המסקנ' וי"ל דאילו הוה משני הכא הוה הכרח דמתני' ס"ל כר"י בר יהודה דאילן שנטעו של לבסוף ע"ז וא"כ עבדו כגון שהשתחוה תוספתי' אסורה כדקאמר שמואל ומאי דנקט מתני' גידעו ופיסלו איבטריכא ליה מ"ד כגון דעבד מעשה בגופי' כו' וא"כ הוא דוחק לאוקומי מתני' ושמואל כר' יוסי בר יהודה דלא כהלכת' אבל לפי מאי דקאמר רב אשי מאי דכתוספת' קא מיפלגי כו' מוקי מתניתין ושמואל ככ"ע כו' ומשו"ה לא הוי שינויא דחיקה:

מתניתין לא ישב בצלה פי' רש"י הא כל לאו תחת נוף האשרה דא"כ לא הוי מצי למיתני ואם ישב טהור דהא קתני סיפא ואם עבר טמא כו' ע"כ הא דלא הכריח מרישא דקאמר לא ישב ואמאי קאמר לא ישב דאפי' העבר' אסור כדקתני סיפא ולא יעבור כו' אלא ודאי דלא הוי תחת נוף האשרה כו' דהרי מכינו למימר ולדחות דא"כ דהעברה אסור ומאי דקאמר לא ישב בצלה מעין מה שכתב הר"ן לפי' שני דהעבר' וישיבה אי לא מכוין תרוויהו שרו ואי מכוי' תרוויהו אסירי והא דנקט לא ישב משום דמילת' שכיחא נקט שהמתכוין ליהנות מן הצל יושב שם ע"כ ומשו"ה לא נקט רש"י האי הכרח דתחילה קתני מתניתין מאי דהוה אורחא דמילתא ולבתר השמיענו דאפי' העברה אסור והיינו במתכוין לכך הכריח רש"י מסיפא דקאמר ואם ישב טהור:

גמרא איכא דמתני לה אסיפא כו' איכא למידק מאי בינייהו דהאי תרי לישני דמשמע דכולהו חדא מלתא ס"ל ולפי מ"ש הר"ן דלהריף הרמב"ם והרמ"ה בצל צלה מותר לישב וטעמא דללישנ' קמא בפירושא מתני' לא ישב בצל צלה אבל ללישנא בתרא לא תני לה מתני' אלא דבגמ' דקי' לה דקיה בעלמא ומידי ספקא לא נפקא וכיון דהוי כרבנן אזלינן לקולא ע"כ:

רש"י והתם קאזיל לאיסור כו' דאפי' רבנן לא אם יש אלא משום גורה דילמא מגנה לה כו' הקשה מהר"ש אלגאזי ו"ל דבפי זה דרבנן אדרבנן לא קשיא דהתם באוחז וורה לרוח שרוצה לבטל הע"ז אמרו רבנן דילמא מגנה לה והדר מיבטיל ויבא ליהנות ממנה בעינה אע"ג דעם הקרקע ה"ל זה וזה גורם כו' אבל הכא בנכיה דאין דעתו אלא להנאת הקרקע ליכא חששא דילמא מגנ' לה ומבטלה שהרי אינו רוצה לבטל לכך מותר כו' ע"כ וזיכי יוכין דבריו דהא רבנן בפי' אמרו לר' יוסי שהחשש דאוי ליה לזבל וכדתני במתניתין אמרו לו רבנן אף בעצה ובצל ופי' התוספות שם בשם רשב"ם משום דסברי רבנן זה וזה גורם אסור והוא פושט דליכא טעמא אחריתי ומשום הכי פריך בגמרא ק' דרבנן אדרבנן ואם איתא דרבנן זה וזה גורם

מותר כדסברי הכא · אמאי אסרי התם גבי זורה לרוח · ומאי דאיצטריכו רבנן דהדר מנבה לה ומבטל כו' היינו משום דזורקה לאיבוד הרי הוא מבוטלת אלא משום דאיכא דהדר מנה לה המבטל וה"ל ע"ז דישראל דאין לה ביטול מש"ה קאמ' משום דאף היא נעשה זבל כו' והכ' אין כאן ביטול כלל דאין ע"ז בטלה דרך גדילת' הילכך איסור הכלה וזה וזה גורם כו' : (דף מ"ט ע"א)

ד"ה הא רבנן והא דשרו לעיל כו' היינו משום דמה שגדל מן האגוז עצמו יהא מותר כו' ר"ל מטעמא דכתבו לעיל דדמי לגידולי טבל ומעשר ב' כו' כתבו עוד ואסרי רבנן לעיל דאף היא נעשה זבל וה"ה לשאר איסורין ע"כ ואיכא למידק דכל זה היא שפת יתר ולמאי איצטריכו התוספות לכל זה ונראה דהתוספות הוקשה להם דמהאי טעמא דקאמר דמאי דשרו לעיל נטע והבריך והרכיב לאו מטעמא דזו"ג א"כ לר"י נמי אפשר למימר הכי ואם כן מהיכא תיתי למימר דהאי בריתא דאסרי גבי שדה שנודבלה כו' ופרה שנתפטמה היינו רבנן ולא ר"י דלימא דהיא ר"י ואסר משום זו"ג והיינו מאי דשרי היינו מטעם גידולים לזה תירצו התוספות דבשלמא ר"י דקאמר אין נוטעין אגוז ערלה ופי' התוספות דהיינו בדיעבד לענין הפירות והיינו משום דלא הוי זו"ג משום דאגוז וקרקע הוו שני ענייניס כמ"ש התוספות אבל הרכבת איסור באילן היתר הוו עניין אחד כו' נמצא דלר"י שמעינן דמתיר גבי ערלה אנו מוכרחין לאוקמי דבריתא דשדה ופרה דהתיר היינו ר"י ולרבנן מאי דמודה בהברכה והרכבה היינו מטעמא אחרינא והטעם לזה דאשכחן דגבי ע"ז אסרו רבנן לעיל דקאמר אף היא נעשה זבל וה"ה לשאר איסורין משום הכי מוקמינן האי בריתא דשדה ופרה לאסר כרבנן :

בד"ה עד שיהא באיסור כדי לחמץ פי' ואו אסור אפילו יש בהיתר נמי כדי לחמץ וא"ת כו' איכא למידק אמאי הוצרכו התוספות להביא זה כדי להקשות דילמא שאני לרבנן בין עבודה זרה לשאר איסורין כו' ותו דלעיל אמרינן דלרבי יוסי משום דשרי גבי ערלה זה וזה גורם בהביא דשדה שנודבלה בזבל ע"ז כו' סבר לה הכי ומוקמינן בריתא דאמר תורע כוותיה ולמאי הכא הקשו דלמא שאני ליה בין עבודה זרה לשאר איסורין · ונראה דאחר שהתוספות הוכרחו לחלק לרבנן דלא אמר כפי' רשב"א שכתבו התוספות בפסחים דף כ"ו דמפרש דלרבנן בין שיש בשאור של חולין כדי לחמץ ובשאור של תרומה כדי לחמץ ובין שאין בכל אח' מהם כדי לחמץ כיון שנצטרפו וחמצו העיסה מיקרי זה וזה גורם · והם פי' דדוקא שאין באיסור כדי לחמץ אמרינן זה וזה גורם ולא באופן אחר · מעין זו איכא לאקשויי דלימא דמאי דאמור רבנן זו"ג מותר היינו בשאר איסורין אבל בעבודה זרה אסור והיינו לפי מאי דמתרצינן לרבי יוסי דהיינו דהנהו ברייתות דשדה ופרה לא איכון רבי יוסי ורבנן אלא ר"א ורבנן מעתה אנו מוכרחין כדי לתרץ לר"י דבע"ז אסר זו"ג ובשאר איסורין שרי ומש"ה גבי ערלה מתיר אנו מוכרחין למימר דלר"י שאני ליה בין ע"ז לשאר איסורין · להכי הקשו התוספות דלרבנן דר"א כמי כימא הכי ואם כן היכי מתוקמי הכי ברייתות הא רבנן הא ר"א :

ד"ה דילמא טעמא דר"א פי' ולעולם זה וזה גורם מותר כו' גרסינן דברי התוספות פשוטים ולמה איצטריכו למימר הכי ונראה דבונת התוספות דהוקשה אלהם קושית הרב מהרי"ל דלאו אורחיה דתלמודא למיפרך הכי לא תימא פירוש דאביי וקשיא לך דהמקשה מקשה כבא דמכ"ל דלא אמר כאביי כדי להקשות ולזה כתבו התוספות פי' ולעולם זה וזה גורם מותר כיון דאין הכרח לרבנן דמתיר בעבודה זרה כמי כמו שאר איסורין כדי לתרץ הברייתות אלא מכח דמדר"א נשמע לרבנן · ואילו הוה הכרח בפירוש לברי ר"א דאסר בכל זו"ג הוה ניחא מ"ש התו' דמדר"א נשמע לרבנן אבל כיון דאיכא למימר פירוש אחר בטעמא של ר"א כמ"ש אחר אחרון אכי בא ליכא למימר מדר"א נשמע לרבנן כיון דאיתו פירוש איכא למימר דזו"ג מותר לרבי אליעזר אולא ליה ההכרח דמדר"א נשמע ודומה לזה אמר ערביך ערבא צריך :

בר"ה אלא ר"א ורבנן דעצים כו' משום דקאמר הא ר"א והא רבנן כו' נראה דהוקשה לתוספות דמאי קאמר בגמרא אלא ר"א ורבנן דעצים דמשמע דאי אפשר לתרץ הברייתות אם לא שנאמר דהיינו ר"א ורבנן דעצים ואדרבא בלאו האי מתניתין דעצים מתירצות הברייתות שפיר וכמו שנאמר ובהכי לא מתרץ כלום דכולהו סברי זו"ג אסור ותירצו התוספו' דאין הכי נמי דהברייתו' מתורצות דהא מצי לתרץ הא ר"י ורבנן דיליה הא ר"א ורבנן ואף על גב דאיכא לאקשויי אימא דשמעת לרבנן ושני ליה בין עבודה זרה לשאר איסורין אלא דהכי לא קאמר לה הגמרא האי דיחויא בפירוש משום דלבתר הכי קאמר לה וכמו שנבאר ואף על גב דפרשנו בסמוך דכוונת התוספות במה שאמר דילמא טעמא דר"א פי' ולעולם כו' דכונת המקשה לדחות ההכרח דמדר"א נשמע לרבנן דלא שאני ליה בין עבוד' זרה לשאר איסורין אין הכי נמי אלא דכבר אפשר למימר דכונתו לדחות דלא נימא דהוי הנהו ברייתות פלוגתא דר"א ורבנן דכולהו סברי דזו"ג מותר ולפי זה הברייתות מתרצות הא ר"י ורבנן והא ר"א ורבנן אלא דהמקשה מהדר אפלוגתייהו דיתורצו הברייתות דקא ר"א וקא רבנן ולהכי מייתי ר"א ורבנן דעצים וכ"ת אדרבא מהאי מתני' דר"א ורבנן דעצים מוכח להפך דכולהו סברי גבי ע"ז דזו"ג אסור ואיכא לאקשויי אסתמא דתלמודא דקארי לה מאי קארי לה והיכי תיסק אדעתין למימר דר"א ורבנן פליגי בהאי פלוגתא דזו"ג אי אסיר אי שרי וי"ל דהוה תיסק אדעתין למימר דמאי דקאמר רבנן אין פדיון לע"ז והוא אסור לדבריו דר"א דקאמר לפי דבריו דסובר דזו"ג אסור היכי קאמר יוליך הנאה כו' והא אין פדיון כו' ואין הכי נמי דלרבנן זו"ג שרי אלא דתלמודא דקי להאי סברא דהא רבנן דעצים אמורי מאמרי והכרח לזה דמלבד דלדידהו זו"ג אסור אף בפדיון אסור דאין פדיון כו' דאי לא תימא הכי ה"ל למיפלג ארישא דקאמר קדש יותן כו' אפה בו את הפת אסור בהנאה ה"ל למימר דשרי דזו"ג שרי אלא ודאי דאמורי מאמרי והא דקאמר בגמ' אלא רבנן דשאור איכא למידק מאי קאמר דכבר דחה לעיל דליכא לתרוצי הברייתות בהאי פלוגתא וליכא למימ' כאביי דפליגי בזו"ג דר"א אסר ורבנן שרי דדילמא טעמא דר"א אי גמיר באיסורא כו' והיכי קאמר אלא רבנן דשאור ופי' רש"י פליגי עילויה וקאמרי זו"ג מותר כו' וליכא לאקשויי מרבנן דעצים דדילמא רבנן אחריני נינהו וכ"ת דה"ק הן לו יהי דדבריך כאביי ופליגי בזו"ג איסור דשמעת לרבנן כשאור כו' וזה א"א דכבר כתבו דמדר"א נשמע לרבנן אי אמרינן כאביי כו' וי"ל דה"ק ליה מהיכי תיתי למימר דמדר"א נשמע לרבנן אדרבא איכא למידחי דאפושי מחלוק' לא מפשינן ואימא דכיון דלא שמעת ליה לרבנן דשרי אלא גבי שאור אימא דגבי ע"ז מודו רבנן לר"א ומאי דקאמר התוס' והברייתות מתורצות הא ר"י ורבנן דידיה והא ר"א ורבנן כו' דאיכא למידק דלפי מתני' דעצים דר"א אסר בזו"ג היכי מתרצינן הברייתות וברייתא דקאמר שדה תורע היינו ר"א והא ר"א אסר גבי עצים משום דהוי ע"ז וי"ל קודם דמייתי תלמודא האי מתני' דעצים הוה אפשר למימר הכי והכי כתבו לפי זה הדיחוי כו' ולא הוי מתורצות לפי המסקנא דהא בלאו הכי אנו מוכרחין למימר הכי דהא קאמר איסור דשמעת לרבנן כו' ולפי זה אין הברייתות מתורצות אלא דלא קאמרי הכי התוס' אלא לפי הדיחוי כו' וקודם דמייתי מתני' דעצים והיינו הקס"ד דהשתא ולא לפי המסקנא:

גמרא אמר רב אדא בר אהבה ל"ש אלא פת אבל חבית לא כו' פי' רש"י אבל חבית של יין נסך כו' להתי' ולמכרה כל אחד לבדה כו' משום דאיתיה לאיסור בעיניה אבל מוכרן כולם חוץ מדמי י"נ שבו ע"כ ק' לפי' רש"י כמנא דהוו סוגיות מתחלפות הך סוגיא דהכא עם ההיא סוגיא דמי שנפל יין נסך בדיכר דהך סוגיא דהכא לא קאי כההיא סוגיא דהתם לפי מאי דקאי למסקנ' ואי פסיקא הלכתא הכי דדוקא חבית בחבית איכא היתרא אבל יין ביין ליכא היתרא דרשב"ג והכא בין לרב אדא בר אהבה בין לרב חסדא בין יין ביין בין חבית בחבית איכא היתר' למכרו כולו חוץ מדמי יין נסך שבו ולא פליגי רב אדא ורב חסדא אלא למכור כל א' לבדה וכך הקשה מהר"ש אשכנזי ולא תירץ ואין זו קושיא דמאי דאיפסיקא הלכתא דוקא גבי חבית ולא גבי יין היינו לדעת רשב"ג וכבר כתב רש"י הכא דרבנן ורשב"ג דהתם ס"ל כרבנן דר' אליעזר דס"ל דאין פדיון לע"ז

לע"ז ואין ספק דלא דמי פדיון למוכר כל היין חוץ מדמי יין נסך דהתם לא מתהני ולא מידי והתם מתהני מהע"ז אחר הפדיון דקילא טפי האי תיקון דר"א מתיקון דרשב"ג והכא רב אדא בר אהבה ורב חסד' לא פליגי אלא אתיקונו של ר"א דיוליך הנאה כו' ואתיקונו קאמר רב אדא דגבי חבית בחבית אין כח להתיר למוכרה כל חבית לבדה לא מהני כפדיון משום דאיתיה לאיסור בעין ולא דמי לפת דליתיה לאיסור בעיניה ורב חסד' ס"ל דאף בחבית מהני פדיון דיוליך הנאה ודוקא בחבית מהני הפדיון משום דכל חד וחד איכא ספק איסור אבל ביין דאיכא ודאי איסור דהכל גוף א' כ"ע מודו דלא מהני פדיון והאי סוגי' דהיא דכשם שאמרינן התם דלא מהני תיקונו של רשב"ג למוכרו כולו חוץ מדמי יין נסך שבו אלא דוקא בחבית משום דכל חבית היא לבדה ואיכא בכל חד ספק איסורא אבל גבי יין דהוא גוף א' איכא ודאי איסורא ומשום הכי איפסיקא הלכת' כוותיה דוקא בחבית אבל ביין לא ודכוותא בתיקונא של ר"א דיוליך הנאה דוקא בחבית מהני תיקונא לר"א אבל ביין שנתערב לא מהני האי תיקון ומכאן הסוגיות מכוונות זו עם זו : (פ' ר' ישמעאל דף כ"ה)

ד"ה אין בוצרין כו' פי' וה"ה עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה דאיכא תרתי כו' ק' דכיון דאיכא תרתי מאי קאמר וה"ה עם ישראל ה"ל למימר וכ"ש עם ישראל · תו כתבו התוס' אבל ק' למה צריך למיתני אין דורכין כו' כו' מלכריה' למדין גרס טומאה כ"ל איסור סיוע כיון דגרס טומאה היינו טומאה דרבנן ודין סיוע הוא איסור דאוריתא ודאי אתי במכ"ש דאין דורכין כו' וניחא להו במאי דקאמרי דאיירי בסוף דריכה דכיון דהתחיל בעבירה ה"א דליכא איסור סיוע ואעפ"י דכבר אשמועי' בריתא דאפי' באיסור דרבנן אסור לגרום טומאה מ"מ דין דסיוע כשכבר התחיל בעבירה אפי' שיהא טומאה דאוריתא לא נפקא לן במכ"ש ואיצטריך למתנא לאשמועינן כו' דין זה דסיוע דאסור · דהיינו אין דורכין כו' · ולקמן כתבו התוספות בדיבור הבא אחר זה אין בוצרין עם ישראל וכ"ש אין דורכין פי' ואפי' בסוף דריכה דאיכא סיוע לטומאה דאוריתא · והא בההיא דלעיל דאין בוצרין הוי גרס טומאה דרבנן לא כ"ל במכ"ש דין הסיוע טומאה דאוריתא כיון דהוי בסוף דריכה משום דכבר התחיל בעבירה והכא דהוי אין בוצרין איסור דאורייתא נפקא לן במכ"ש איסור דאין דורכין אע"ג דהוי התחיל בעבירה וכ"ת דכיון דדין דאין בוצרין איירי בישראל והוי טעמא משום סיוע וכל העביר' לא הוי אלא משום דגור' ודין דאין דורכין הוי איסורו משו' סיוע והאי טומאה ממש שבדריכתו מטמאתו כמ"ש רש"י כיון דאין בוצרין הוי גרס טומאה לבד ואין איסורו שם טומאה ממש כמו אין דורכין דהוי סיוע ממש בטומאה דאוריתא נפקא לן במכ"ש אבל התם בבריתא דלעיל דהוי איסורו משום גורם טומאה לבד ואין בו איסור סיוע דהוי גוי ולא כנטוה · א"כ הוה מפליגינן בדין סיוע דדוקא כשלא התחיל בעבירה איכא איסור דסיוע אבל כשהתחיל בעבירה ה"א דליכא איסור דסיוע קמ"ל דאסור ומשו"ה ניחא לתוס' בדיבור דלעיל דכל דמיירי בסוף דריכ' לא נפקא לן במכ"ש מההיא דאין בוצרין כו' אלא דלפי זה קשה מאי קאמרי התוס' אחר זה והא דאיצטריך למיתני כ"ש הכא טפי מבמשנה ראשונה כו' והא לפי מאי דפרישית לא אפשר למיתני במשנה ראשונה כ"ש כיון דלא נפקא לן במשנה ראשונה דין אין דורכין מדין אין בוצרין במכ"ש וכמ"ש התוספות משום דמיירי בסוף דריכה ואין כאן איסור סיוע כל שכבר התחיל בעבירה · ובין כך ובין כך קאי האי קושיא על דברי התוס' ודבריהם לדבריהם · וי"ל דזו היא כוונת התוספו' בתירוצם מאי דפרישית לעיל והיינו במאי דקאמרי דאי לא תנא הכא כ"ש ה"א טעמא דאין בוצרין אינו משום סיוע אלא משום גרם טומאה כו' ר"ל דכיון דעדיין לא אשמועינן דיכא דסיוע ה"א דהכי' משנה דלעיל דכל דלא אשמועינן דיכא דסיוע ה"א דכל דהתחיל בעביר' ליכא איסור דסיוע כדקאמרן לעיל אבל השתא דטעמא דאין בוצרין היינו משום סיוע והוי כמו סוף דריכה כמ"ש התוס' דמיירי בגת טמאה כמ"ש רש"י במתני' משו"ה נפקא לן במכ"ש · ובהכי נתישבו כל אותם קושיו' שהקשה הרב מהרש"ך בת"ב סי' כ"ו · ומה שהקשה בריש דבריו גם במ"ש התוס' וי"ל דלפי מאי דפ' לעיל דאיירי בסוף דריכה ניחא כו' כו' דכשהקשו קושי' אבל ק' כו' היה בהנחה דאין דורכין היינו בתחילת דריכה כו' וק' דהיכי דורכין עם הנכרי כו' והא בתחילת דריכה מטמאה בדריכה כו' ותו היאך יהיב טעמא בבריתא דאסור

לפיע דת"ל דאסור לטמאה כו' ע"כ ונר' בז"ש התוס' במתני' דורכין עם הנכרי כו' דאין לפרש דורכין בתחילת דריכה ומעעם שנטמא הכל כנת טמאה כו' מובן הכל דוק: (דף כ"ו)

תוספות ד"ה ר"ע אומר משיקפה כו' תימ' .יון דר"ע מקל כו' עד דודאי אין שום קיפוי קודם ירידתו לבור כו' ע"כ איכא למידק ומה בכך הא איכא אחריתי בחבית ואי הוה קאמר עד שיקפה ה"א עד שיקפה קיפוי האחרון דהיינו בחבית והשתא דקאמר משיקפה היינו קיפוי הראשון דהיינו קיפוי דבור וכיון דאיכא למידק הכי אמאי איצטריך בגמ' לאתויי ראיה מההיא דתכיא יין משיקפה אעפ"י שקפה כו' ונופיה דבריתא ה"ל למידק מדקאמר משיקפה ודאי דהוי קיפוי דבור כו' וכמו שהקשו הרבנים מהריב"ל ומהרש"ך יע"ש והנר' לע"ד דמעיקרא הקשו התוס' כיון דאיכא חילוקא בין אומר משיקפה לאום' עד שיקפה דבאום' משיקפה אתא לאשמועי' דלא כימא דבעינן גמר מלאכ' הכא א"כ ובאום' עד שיקפ' אתא לאפוקי גמר מלאכה הבאה קודם וכדאמ' בפ' הפועלים דאם אמר משיפקסו אשמועינן דאין צורך לגרכן למעשרות להכנס בבית והיינו משיפקסו אפילו בשדה ובאום' עד שיפקסו היינו לאפוקי דלא הוי גרכן למעשרות הכנס בבית ואפי' נכנס בעינן שיפקסו כו' ומשו"ה פריך דה"ל למימר עד שיפקסו הכא נמי כיון דאשמועינן דלא הוי גמר מלאכה ירד לבור ה"ל למימר עד שיקפה ותירצו התוספות דבשלמא גבי דלועי' עד שיפקסו הפיקוס הוי חד ולא תרי דמשכיעל פיקוס שלהם דהיינו שנופל הפרח שלהם בתלוש הוי פעם אחד ולא פעמים אלא שהמקומות נשתנו מלהיות בבית או בשדה ובהכי הוי הפיקוס לגרכן למעשרות ואי מ ר משיפקס היינו אפי' שלא היה שם גורן למעשר אחריתי דהייכו הכנס בבית הוקבע למעשר משיפקס אבל אי אמר עד שיפקס היינו שלא הוקבע למעשר אפי' בהכנס בבית וצריך שיפקס ומשו"ה פריך עד שיקפס מבעי ליה כו' אבל הכא גבי יין פרי קיפויי הוו ליה א' בבור וא' בחבית וכיון שכן באומרו משיקפ' או עד שיקפ' איכו סימן אי הוי הקיפוי הראשון או האחרון ולא אשמועינן באומר משיקפה אלא דלא כימא דירידתו לבור הוי גמר מלאכה אלא בעינן קיפוי כמנא דלא אתי לאפוקי גמר מלאכה הבא א"כ דהייכו קיפוי דחבית אלא לאפוקי גמר מלאכה הבא קודם דהייכו ירידתו לבור בלי קיפוי וא"כ ליכא הכא חילוקא משום דליכא למיטעי מידי והייכו מ"ש התוס' דאין שום קיפוי קודם ירידתו לבור:

סליק
מסכת קידושין

(דף ח' ע"א)

תוספות ד"ה השתא במנה סתם לא הוי קידושין במנה זו מבעיא וא"ת דילמא קמ"ל דבמנה זו אף על גב דלא חורה כו' כתב הרב מהר"ש אשכנזי אבל לעיל דפריך הא מדסיפא במנה זו רישא במנה סתם כו' לא תיקשי להו הכי ואמאי קושיא דאימא דרישא במנה זו חורה וסיפא כמי במנה זו אף על גב דלא חורה כיון שנמצא חסר כו' והוא תירץ יע"ש ע"כ ולי נראה דלא דמי לחילוק שכתב התוספות דבשלמא לפי דבריהם דמיירי רישא דברייתא במנה סתם כימא דיכולה לחזור במנה סתם דכיון דלא הראהו מנה דלא אמר מנה זו לא סמכה דעתה עד דיכר האחרון ומשום הכי יכול לחזור אפילו בדיכר האחרון אבל אי מוקמת ליה במנה זו והרי הראהו לה המנה כולו ולבסוף נתן הכל בידה ולא חסר כלום אמאי יכולה לחזור ומשום הכי לא תיקשי להו גבי פירכת הגמרא הא מדסיפא במנה זו · והא דלא פריך בגמרא הכי דלא מצי מוקמא לרישא במנה זו דאם כן אמאי קאמר דיכול לחזור בדיכר האחרון וכמ"ש עדיפא מיכה פריך מלישנא דברייתא מדקאמ' בסיפא מנה זו ולא ברישא משמע דמיירי במנה סתם ולא במנה זו דאי רישא מיירי במנה זו ולהכי בעי חורה כיון דלא במנה חסר וסיפא דבמנה חסר לא בעי חורה קשיא דאי לימר דאמר מנה זו ואינו חסר כלום אמאי

חוזר כליכר האחרון כיון דאין כאן חכר והרי הוא מראהו. לא כולו אתאי חוזר ובשלמא במנה כתם כיון שלא הראהו לה כולו אפשר דלא סמיכא דעתא עדיין ולהכי יכולה לחזור ואתאי דמתמא בגמרא השתא במנה כתם איכה מקודשת במנה זו מיבעיא הייכו משום דבמנה זו דעתה אכולה. כמו שפי' רש"י אבל במנה כתם לא שייך למימר הכי ואפילו הכי קאמר דלא הוי מקודשת כ"ש במנה זו דשייך למימר דעתה אכולה : (ד"ד ע"ב)

בביאה מנ"ל אמר קרא יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ואימא לבולה מלתא דאשה כו' איכא למידק דכר' תרתי קושיי דסתרי דמעיקר' קאמר בביאה מנ"ל דמשמע דאין יבמה נקנית בביאה ובתר הכי קאמר ואימא לכולה מלתא דהיינו ביאה כסף ושטר כביאה כו' דבאשה כבר ילפינן לעיל דנקנית בג' אלה. וי"ל דכוונת הבעיין איכה אלא לומר מנ"ל דביאה לחודא מיקניא יבמה ואיכה כאשה דנקנית בתלתא כסף ושטר וביאה ומשני מדקאמר יבמה יבא עליה כו' דנקני' בביאה לחודא ופריך דמדקאמ' בתר הכי ולקחה לו לאשה משמע דלכולה מילתא כאשה דנקנית בתלתא ומשני דתניא יכול יהו כסף ושטר כו' תלמוד לומר ויבמה להכי קאמר ויבמה דהוי מיותר לפלוני ליבמה ואשה דאשה נקנית בג' דרכים ויבמ' איכה נקנית אלא בביאה כדקאמר בריש קרא יבמה יבא עליה כו' : גמר ואימא לכולה מלתא כו' הקשה הר"י נ'עור' דא"כ למה לי יבמה יבא עליה כו' ותירץ יע"ש ולי כר' דאי הוה אמר יבמה לקחה לו לאשה ולא הוה אמר יבא עליה הוה אמינא דעל סמך קידושי אחיו הוה לוקח לה לאשה ולא הוה איבטריך קידושי אחריני מאת היכם • והייכו דאמרינן בגמ' לעיל דף ד' מה ליבמה שכן נקוקה ועומדת פי' רש"י וקוקה ועומדת מחמת קידושי המת ואין ביאה כאה אלא לגמור אבל קנין דמעיקרא לא ע"כ והייכו השתא משום דקאמר קרא יבמה יבא עליה דהגמרא לן דבביאה נקנית אבל אי לא אמר קרא יבמה יבא עליה ה"א דלא הוה צריך קידושי ביאה ולא קידושי אחריכ' כו' להכי קאמר יבמה יבא עליה למימר דצריך שיקדשנה בקידושי ביאה :

ומאי דקאמר ואימא לכולה מילתא דמעיקרא הגמרא לן דבעו קידושי אחריני מאת היכם ואין הכי נמי דלענין קידושין דין היבמה כדין האשה דמתקדשת בג' כסף ושטר וביאה ומשני לא ס"ד דתניא כו' להכי איצטריך ויבמה לאשמועינן דאיכה נקנית אלא בביאה ואילו להכי לחודא הוה אתי הוה קאמר ויבכס להכי איצטריך ה"א דויבמה לומר דבע"כ • מעתה נסתלקה הקושיא שהקשה הרב מהר"י נ' עורא אמאי לא נקיים ההקש דאשה ותהא נקנית בכסף ושטר וביאה ואיצטרין ויבמה לומר דדוקא בביאה הוי בע"כ ע"כ די"ל דעיקר קרא דויבמה לא אתא א"א דלא כימא דהוי כולה מלתא כאשה וטעמא דמעיקרא קאמר יבמה יבא עליה דאיכה נקנית אלא בביאה וכדאמר לעיל ואח"כ אמר ולקחה לו לאשה ואיצטריך למימ' לאשמועינן דמיפטרא בגט כאשה וכדי דלא נטעי למימר דהוי דומיא דאשה לכולה מילתא דנקנית בשלשה איצטריך למימר ויבמה דהוה מיותר ולא אתא אלא למימר דלין כסף ושטר גומרין בה אלא ביאה והא דויבמה אתא לאשמועינן דבע"כ • עוד הקשה דאמאי לא נקיים ההיקשה דאשה ותהא נקנית בכסף ובשטר כו' ובביאה הוי בע"כ ולהכי אתא ויבמה כו' ע"כ וכר' דזאת קושית הגמ' ממש ואימא אתי ויבמה ייבם כו' והכונה לומר דנקיי' ההיקשה ומשני דהל"ל ויבכס כו' ואתי דהקש דליפתוך מאשה ומה"ת דיבמ' כו' ע"כ כבר אמ' בגמ' בפ"ק דיבמות דף ט' דתיבת אשה איצטריך לאשמועינן דמגרשה בגט ומחזירה פי' רש"י לאחר שנעשית כאשתו ולאו רבה לגרשה מגרשה בגט ואיכה צריכה חליצה ומחזירה אם רצה להחזיר ולא אמרינן מצוה רמה עליה ועבדה והשת'תיקו עליה באיסור אשת אח להכי כתיב ולקחה לו לאשה דכיון דלקחה נעשי'כאשתו לכל דבר ע"כ :

גמרא א"כ ליתא קרא ויבכס ע"ב משמע דעיקרא דויבכס משמע בעל כרחה ומה"א דיבמה נפקא לן דביאה גמורת ורש"י לא פי' כן דהכי פי' א"כ דלביא' גומרת כיתא ויבכס כו' כמלא דתיב' ויבכס הייכו דביאה גמורת כו' • וי"ל דרש"י סוברא לפרש משום מ"ש בגמרא דיבמות דגוהתם דה"א דיבמה הייכו דבע"כ וכן כתבו התוספ' ד"ה ויבמה בע"כ הכא משמע דמה"א דריש לה ובפ"ק דקידושין משמע דדריש מה"א ביאה גומרת כו' וי"ל דהתם הכי א"כ דלביאה גומרת גרידא אתא ליתא קרא ויבכס כו' ע"כ והייכו פי' רש"י

(דף י"ד) רש"י ממש הוכרח לפרש כן לכוון השמועות :

גמרא בחליצה מנ"ל כו' הקשה מהר"ין עזרא ז"ל דמדאיצטריך הכעל למעוטי גט דיבמה שמעינן דחליצה מתירתה דאם חליצ' איכה שלא מכוה היכי ממעיטנן גט בהוא' כעל אין מידי אחריכ' לא גט כריתות דרוותא צריך להיות כחליצה ע"כ וי"ל דאין כאן קושיא דמעיקרא לא הוה אמרינן כעל אין מידי אחריכא לא דהיינו גט אלא משום דכבר ילפינן מקרא דחליצה הותרה לכל ישראל משום הכי אמר ותהא יבמה יוצאה בגט מק"ו כו' ולהכי אמר זו שיוצאה בחליצה איכו דין שיוצאה בגט ואי לא הוה קי"ל מקרא דקאמר שבחליצה מותרת לכל אדם ק"ו ליכא ובודאי לא הוה דרשינן האי דרשא אלא כיון שכבר ילפינן מקר' דמותרת בחליצה דרשינן האי דרשא ואי לא לא אמר ככה עכובא במכעל אין מידי אחריכא לא ואמר דאתא לדרשא אחריכא:

גמרא ובמיתת היבם הקשה מהר"ין עזרא · דמדאיצטריך מכעל למעוטי גט ביבמה ידעינן דיוצא במיתת היבם דאי לא כן כו' דמאשה ליכא לאתויי דאיכ' למיפרך מה לאשה שכן יוצאה במיתת הבעל ע"כ וי"ל מעין האמור לעיל דמעיקרא לא עבדינן ק"ו אלא דמאום דאין שום עדיפות אחריתי לאשה מיבמה וכמו דאשה יוצאה במיתת הבעל כך היבמה יוצאה במיתת היבם דאל"כ ליכא ק"ו וכיון שכן נמצא דאשה ויבמה שוים לכל הדברים ולהכי פריך דיהיו שוים ותהא יבמה יוצאה בגט · ואין לומר מדאיצטריך מכעל למעוטי גט ואין הכי נמי דאי לא שריא יבמה במיתת היבם לא הוה דרשינן מכעלל מעוטי גט :

גמרא מה לא"א שיוצאה בגט · הקשה מהריב"ע דכרצע יוכיח שאינו יוצא בגט ויוצא במיתת האדון ע"כ וכר' שאין כאן יוכיח דמה לכרצע דהוא קנה אדון לעצמו דמשו"ה הוא נרצע כדאמ' אזן ששמעה על הר סיני כו' והלך וקנה אדון לעצמו כו' ומשו"ה אין ראוי שיצא בגט אבל במיתת האדון כיון שכל השתעבדותו לא היה אלא מפני האדון כמ"ש אהבתי את אדוני כו' ראוי שיצא במיתת האדון אבל יבמה ראוי היה שיצא בגט וכדיליף לקמן בק"ו אילו לא היה מעוט דככה כו' א"כ שפיר פריך :

גמרא האי ישראל להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה כב"ד של ישראל כו' מקשים דביבמו' ריש פ' מצות חליצה ד"ה מוקרא שמו בישראל כו' כתבו התוספ' וק' לר"י דהכא דרשינן תרי בישרש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ובפ"ק דקדושין דרשינן דכיון שח"ל כעל כו' ואומר ר דהתם דרשינן מדסמכינן לישראל כו' ע"כ נר' דלא דרשינן מתיבת המיותרת אלא מהסמיכות לבד ואע"ג דאיכה מיותרת תיבת ישראל ואיכא למידרשיה לשום דרשא מכינן למידרש דחליצה מתרת יבמה מכח הסמיכות · אם כן קשה מאי פריך בגמ' האי ישראל להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה כו' ומאי ק' אימא בתיבת ישראל אתא להההוא דרש' ומכח הסמיכות דרשינן התר היבמה בחליצה · וי"ל דאין הכי נמי דהכי קאמר ליה המתרץ אלא דהמקשה הוא הבין מתוך דבריו דמכח יתור דתיבת ישראל היה אומר דלהכי פריך האי מבעיליה והמתרץ לפי שטתו תירץ דתרי ישראל כתיבי ודרשת ר"ט מוכקר' כפקא אבל אין הכי דמאי הוה אמר דאיכו אלא מהסמיכוה וכדברי התו' בפ' מצות חליצה אלא דלשיטת המתרץ אויל:

תוספות ד"ה ותהא אשת איש יוצאה בחליצה וא"ת איכא למיפרך מה ליבמה שכן בלאו כו' וק' שאם היא בלאו ומשום קולא דאית ליבמה יוצאה בחליצה אמאי איכה יוצאה בגט כמי דאפי' אשת איש החמורה יוצאת בו והיה ראוי שתצא בין בגט בין בחליצה :

תו' הקשה הרב מהר"ש אשככזי על מ"ש התוס' איכא למיפרך כו' ה"מ למיעבד ק"ו מגט אחליצה ומה גט שאין יבמה יוצאת בו אשה יוצאה בו חליצה דיבמה יצאת בו איכו דין שתהא אשה יצאת בו דהשתא ליכא לאיפרך מה ליבמה שהיא בלאו דהא לא ילפינן אשת אב מיבמה אלא חליצה מגט ע"כ וא"ה כראה דאיכא למיפרך מה לגט שכן מיפטרה אשת איש שהיא בחנק תאמר בחליצה דלא מיפטרה כי אם יבמה שהיא בלאו · ומצינו את' בריש ד' מיתות ב"ד סקילה חמורה שכן כיתכה למגדף ולעובד ע"ז אדרבא שריפה

חמורה

מזורה שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ע"כ:

תוספות ותהא יבמה יוצאה בגט כו' ואומר הר"ס דעביד ק"ו מיבם ויבמתו כו' ע"כ הקשה הר"ב עזיזות יוסף דלפי' הר"ס הדרא קושיא לדוכתין מה לאשת יבם שיוצאה בגט שכן נקנית בביאה וקנין הביאה גרם לה להיו' יוצאה בגט מה שאין כן ביבמה עכ"ל וי"ל דהא התוס' אמ' דאין ראוי למיעבד פירכא מהכנסה להוצאה אלא דלפי דלעיל אשכחן בגמרא דפריך מה לשטר שכן מוציא כו' פרכינן הכא ודוקא משטר עבדינן פירכא דאיכא טעם ככון שראוי שתהיה היציאה מעין ההכנסה דהיינו בשטר אבל פירכא דביאה דלא אשכחן בשום דוכתא דיהא גורם ליציאה לא עבדינן פירכא מהכנסה ליציאה ומעתה מ"ש הרב הנזכר קודם לזה וה"ה דהיו יכולין להקשות מביאה וכסף כו' ע"כ במחילה מכ"ת הרב אזיל לשיטתיה וכדי להקשות הקושיא שהקשה אחר כך הניע זאת ההצעה· ואין הדבר כן דדוקא משטר פריך ולא מביאה וכסף: (דף י"ד ע"ב)

ד"ה מוכר עצמו מנ"ל כו' הקשה מהר"ין עזרא למה לא הקשו התוס' למה לי מכסף מקנתו ולמה לי גירעון כסף כו' וניליף מע"ע הנמכר לישראל ועבד עברי מעבריה כו' וכו' דגירעון כסף איצטריך לגופיה כו' ע"כ ק' דהניחא גירעון כסף דאיצטריך לגופיה אבל ק' דלמאי איצטריך מכסף מקנתו ללמדך דנקנה בכסף הא מקשינן עברי לעבריה ועבריה נקנה בכסף מקרא דוהפדה כו' וא"ת אשכחן מכרוהו ב"ד מוכר עצמו מנ"ל יליף שכיר שכיר כדאמר בגמ' וכו' דזו איכה קושיא דלא ילפינן ומקשינן עברי לעבריה הנמכרת לישראל אבל עבד הנמכר לגוי מנ"ל כיון דליכא קרא דמכסף מקנתו· וכ"ת דילפינן שכיר האמור בעבד הנמכר לגוי דכתוב כשכיר שנה בשנה משכיר האמור במכרוהו ב"ד דהיינו משנה שכר שכיר· היינו קושית התוס' מתש ולמאי קאמר אמאי לא הקשו התוספות ולמאי כפל הדברים למה לי כסף מקנתו· ולפי הסכמת התוספות בתירוצם על פי מ"ש מהריב"ל דכל הנך קראי דהיינו כסף מקנתו והפדה ע"ש לא איצטריכו למימר דנקנה בכסף דמשכיר שכיר נפקא וכל הנך קראי איצטריכו לגופייהו כמ"ש התוספות אין קושיא כלל:

ע"ש הקשה הרב הנז' למאן דלא יליף ג"ש ולא אייתר מכסף מקנתו שאינו נקנה מתבואה וכלים כ"ל ע"כ ויש לומר דממשמעותיה דקרא משמע מכסף מקנתו שאין קנייני אלא בכסף ולא בתבואה וכלים:

בא"ד וא"ת איצטריך היקשא דע"ע לעבריה לקנין כסף ניליף ג"ש מנמכר לגוי כו' הקשו הרב מהריב"ל ומהריב"ע דהא לקמן יליף מהאי היקשא דע"ע לעבריה דנקנית בשטר כו' היקש' הכתוב לאחרת כו' ע"כ וזו איכה קושיא דהתו' מקשים אהאי שמעתת' דידן דיליף קנין כסף מהאי היקש' והא הקשו התוס' דלמאי איצטריך האי היקשא לקנין כסף כיון דסוף סוף איצטריך לג"ש דש"ש מהאי ג"ש כ"ל ולא איצטריך היקשא כיון דא"א לן למילף האי דיכא בלא ג"ש היקשא למה לי:

גמרא אזנו שלו ולא אזנו של מוכר· הקשה הריב"ע דליפתוק מג"ש דשכיר שכיר ומדאיצטריך אזנו למעט אזנו של מוכר ידעינן לה דאם לא כן מנ"ל לרבויי ע"כ וזו איכה קושיא דעיקר ג"ש דשכיר שכיר אתי למילף לן דע"ע נקנה בכסף כמ"ש בגמ' ואי לא האי ג"ש דש"ש מהיכא תיתי דמוכ' עצמו נקנה בכסף אי לא הוה ג"ש דשכיר שכיר בודאי דמ"ד דיליף שכיר שכיר לא יליף מוכי תשי' מוסף על עניין ראשון דהשתא קיימינן אמ"ד דכ"ע יליף ג"ש וליכא למימר מנ"ל לרבויי דהא דעבד המוכר עצמו דנקנה בשטר איצטריך קרא למעט דאינו נרצע· ותו דאי אמרת לרבויי קשיא לר' אליעזר דס"ל דזה וזה נרצע קשה מנ"ל לרבויי:

תוספות ולא אזנו של מוכר עצמו כו' וי"ל דאי לאו אזנו הוה ילפינן מג"ש דש"ש ממכרוהו ב"ד אף על גב דלא מצי למימר אהבתי כו' עד כאן לשון התוספות וקשה דמדברי התוס' משמע

משמע

משמע דאף על גב דמקרא דאהבתי סוה ממעטינן דאינו נרצע מ"מ ה"א דילפינן ג"ש ודחי המיעוט · הרי דאהכי הג"ש לדחות המיעוט ובגמרא הא אמרינן להפך דכ"ע יליף ג"ש פירש רש"י לשאר מילי והכי לת"ק בבקיא כתיב מיעוטא ולא אהני ג"ש ע"כ הרי דהמיעוט מי הג"ש · וי"ל דבשלמא הכא המיעוט הוא ממעט תמם הג"ש דס"ד שלעניין נרצע דקאמר אוהב כו' דממעט און מוכר עצמו אבל מ"מ דהג"ש דחי המיעוט דאהבתי בו' לא הוי מיעוט דנרצע מחמ אלא מכח דלא מצי למימר אהבתי כו' והא אינו כ"כ הכרח דאינו נרצע משום דלא מצי למימר אהבתי כו':

גמרא אוהו און שלו ולא אוהו של מוכר כו' פשטן של דברים אלו משמע מדקאמר אוהו ולא קאמר און · מיעט און של מוכר עצמו ואם כן מאי פריך ואידך כו' ומאי קאמר ההוא לגזרה שוה הוא דאתא ודחי הג"ש היינו מאון ומדקאמר אוהו ודאי מיעט און מוכר עצמו וקקארי לה מאי קארי לה דהתירוץ שתירץ בגמרא לימא קרא און כו' הוא פשוט · תו איכא למידק אי ברש"י אי בתוספות דקאמר מיעוט דקרא יתירא הוא אמאי הוכרכו לכך · וי"ל דמשמע למקשה תרי פירושין בפירוש הגמרא לקאמר ,ולמיעט דאמכא כו' אוהו שלו ולא של מוכר עצמו ה"א דמשום דקרא דנרצע הייבו קרא יתירה כמו שפי' רש"י דהא כתיב וכתת באוהו ובדלת כו' ואע"ג דקאמר אוהו שלו לאו דדייק אוהו מדלא קאמר און כו' הב' מדקאמר אוהו מדלא קאמר און כו' להכי פריך לגזרה שוה הוא דאתא כלומר אתה מוכרח מעתה לפרש אי-כוי הדרשא מכח יתורה דקר' יתירה להכי פריך דאיצטריך לג"ש וכדי שיהיה מופנה דלמדין ואין משיבין מוכרח אתה לומר דלא הוי מיותר לדרשא דהג"ש איצטריך לן למילף להכי תירץ המתרץ דהכונה הפי' הב' שאמר דהייט מדלא קאמר און וקאמר אוהו ולהכי קאמר בתר הכי אוהו ולא אוהה כו' לרבי אלעזר:

גמרא ולא אוהו של מוכר כו' איכא למידק אמאי לא דריש ולא און של נמכר לגוי כו' ובכבוש תחת ידך משתעי, קרא כו' וי"ל דהיכי קאמר ואם אמור יאמר כו' לא אצא חפשי ועבדו לעולם מעיקרא אינו יוצא בשש אלא ביובל וכמ"ש הרמב"ם פרק ב' דעבדים כו' דמוכר עצמו לגוים אם לא כפדה אינו יוצא אלא ביובל:

גמרא אוהו ולא אוהה כו' העבד ולא אמה כו' דק' דהא בגמרא במס' סוטה פ' היה נוטל אמר האיש נמכר בגנבתו ואין האשה נמכרת בגנבתה · ודין הרציעה אינו אלא במכרוהו ב"ד בגנבתו והיכי קאמר ברציעה אוהו ולא אוהה וכיון דלא שייך האי דיכא אלא במכרוהו ב"ד בגנבתו ולא שייך באמה העבריה ביון דאינה נמכרת בגנבתה אמאי איצטריך קרא למעוטי אוהה · וי"ל דרש"י בפירוש התורה קאמר כי ימכר לך ע"י אחרים במכרוהו בית דין בגנבתו כו' עד או העבריה אף היא תצא בשש ולא שימכרוה בית דין שאין האשה נמכרת בגנבתה כו' אלא בקטנה שמכרה אביה ולמד כאן שאם נתמלאו שנים קודם שתביא סימנים תצא על כאן · וה"א דהיתה נרצעת אם אינו רוצה לצאת קמ"ל את אוהו ולא אוהה:

ואידך אם כן לימא קרא און כו' הקשה הרב ן' עזרא דבגמרא פ' מצות חליצה דף ק"ד בעמוד חליצתה פסולה ואמר מ"ט דרבנן ילפינן רגל רגל ממצורע ור"א לא יליף והתניא ר"א אומר מנין לרציעה שהיא באוזן הימנית כו' ומשני רבא אוזן אוזן מפני רגל רגל לא מפני ע"ב ולת"ק דר"א דהתם למדין ואין משיבין כו' ואם כן מאי פריך בגמר' לת"ק והא איהו סבר דאף על גב דלא מפני למדין ואין משיבין ע"כ ולי נראה דהמקשה פריך לידע אי האי ת"ק דברייתא דידן דעבדים ס"ל כת"ק דהתם דחליצה משום דספוקי מספקא ליה אי ס"ל כת"ק דהתם או לא ומשני בגמר' דלעולם מצי סבר כר"א דהתם דאון און מפני והיינו משום דה"ל לקרא למימר און מאי אוהו כו' כיוכא דאון און מפני ומשום דקאמר אוהו דייק און שלו:

אלא במכרוהו ב"ד שתים שלש שנים לפני היובל כו' הקשה הרב רב"י יוסף מטראני והרב עצמו'

יוסף

יוסף דלמה לי קרא במכרוהו בית דין דליתי ממוכר עצמו ומנרצע. דאי אמרת מה למוכר עצמו דלא ענד איסורא כו' נרצע יוכיח דענד איסור ויוצא ביובל ואי אמרת מה לנרצע דענד שש מוכר עצמו יוכיח דאפילו לא ענד שש יוצא ביובל. וא"ת דמוקמינן קרא דושבתם איש אל משפחתו במכרוהו בית דין ולא נפקא לן נרצע דשאני מכרוהו בית דין דלא חטאי ומזניה אבל נרצע דחטאי ומזניה אימא ניקנסי' כדאמר בגמר' וי"ל דכבר אמר בגמרא מאי משמע אמר קרא איש איזהו דבר שנוהג באיש כו' הוי אומר זו רציעה כו' וכיון שכן ה"ל כאלו אמר בפי' איש אל משפחתו כו' בנרצע ע"כ וי"ל דכיון דכל הילפותא דבעינן למילף אינו אלא כל דפגע קודם שש ובנרצע לא אשכחן האי ילפותא אם כן היכי מצי למימר דילפינן מתרוייהו דבמכרוהו בית דין אשכחן אבל בנרצע לא אשכחן. ואף על גב דאמרינן בגמרא בנרצע שתים שלש שנים לפני היובל כו' היינו משום דלית דין שש שנים כו' אבל כדאית ליה שש שנים ופגע היובל קודם שש מנ"ל דיוצא ביובל קודם שש. והא הילפותא א"א למילף מדין נרצע למכרוהו ב"ד:

(דף י"ו ע"ב)

תוספות

ד"ה והתנחלתם כו' אשכחן שאין אדם מוריש כו' עד אבל קטנה לא נפקא מינה מ"ט מסבר' דהשתא וזכוי מוכי לה כו' ולהכי איצטריך והתנחלתם ע"כ הקשו הת' כי פריך בפ' נערה דף מ"ו ואימא ה"מ קטנה נימא קטנה מוהתנחלתם נפקא וע"כ הני תרי קראי צריכי חד לנערה וחד לקטנה ע"כ. ונלע"ד דמאי דמשני בגמ' קטנה לא צריך קרא ואייתי מסברא דהשתא וזכוי מוכין לה כו' צריך נמי לקרא דוהתנחלתם דאם ליכא סברא דהשתא וזכוי מוכין לה לא נפיק מינה דמעשה ידיה לאביה וכיון שכן מאי אהני קרא והתנחלתם דמהתם לא נפקא לן אלא דזכות בתו אינו מנחיל האב לבן ואי לא ידעינן דמעשה ידיה לאב לא נ"ל דאינו מנחיל לבן ואפשר דמעשה ידי הבת לעצמה דמוקמינן האי דרשא דלאוה דוקא בקטנה. להכי איצטריך בגמ' למימר דבקטנה איכא סברא דמעשה ידיה לאביה וכיון שכן אתי קרא דוהתנחלתם לאשמועינן דגבי קטנה אינו מנחיל האב לבן זכות בתו:

(דף י"ז)

גמרא

יכול אפי' חלה ת"ל. כתב הריטב"א י"מ אפי' חלה דאבורח קאי שאם ברח וחלה אינו משלים דא"ל כי הוית גבך מאי אהני לך דהא נהים כריסאי לא שויא לך כו' י"מ דא"כ מאי משני בגמ' בעושה מחט דא"כ מאי קאמר דטעמא דאינו חייב להשלים היינו משום דא"ל כי הוית גבך מאי אהני כו' והא אהני ליה אם עושה מעשה מחט. וי"ל דמעיקרא הוה ס"ל למקשה דמשו"ה אינו חייב משום דא"ל מאי אהני לך הדר משני בגמ' דלא הוי טעמא אלא משום מעשה מחט:

(דף י"ח ע"א)

גמרא

ולימא ישראל מומר שאני. כתב הרא"ש מכאן פוסקין דישראל מומר יורש את אביו אע"ג דעשו לא ירש את אביו אלא לבניו הוריש ע"כ והקשה הרב מהרימ"ט בחידושיו דעשו מאביו ירש דהר שעיר נתן לאברהם בין הבתרים דכתיב ואת הקניזי כו' עד ומ"ש ישרא' מומ' שאני אעשו בן אברה' קאמ' עכ"ד וא"ה קשה דאף דנימ' דעשו ירש את אברהם מ"מ קרא דכתיב כי ירושה לעשו נתתי היינו לזרעו של עשו בני בניו והבאים אחריו הרי הוריש עשו לבניו וכיון שנשא עשו וזרעו אחריו נשים רבות נכריות ומן הדין אפי' ישראל כשר שנשא הנכרית ולדה כמוה ואינו יורש את אביו וכדתנן ובנו לכל דבר חוץ מן הבא מן השפחה ומן הנכרית כו' א"כ הדרא קושיא לדוכתין מאי אהני מאי דקאמר ישראל מומ' שאני. ומה שנר' לומר לקיים דברי הרא"ש דמ"ש בגמרא גוי יורש את אביו דבר תורה אינו משום דהתם וכי בתורת ירושה דלפי האמת אין כאן ירושה אלא דכמו שזכו ישראל בארצות גוים ז' עממים אינו בתורת ירושה אלא בתורת מתנה כמו שאמר חז"ל לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה כו' אלא שאם יאמרו א"ה ליסטים אתם אומר' להם כל הארץ של הקב"ה הוא בראה ונתנה לאשר ישר כו' כמו כן נתן הר שעיר לעשו ולא אמר גוי יורש את אביו אלא מדאפקיה בתורת ירושה בא ללמדנו דאיכא ירושה גבי גוים דגוי יורש את אביו ומכאן משמע דגוי נוטל ומנחיל ולהכי דחי בגמרא דשאני ישראל מומר כו' ומכאן פוסקין דישראל מומר נוטל ומנחיל:

גמרא ורמינהי יתירה עליו אמה העבריה כו' הקשה הרב מהרי"ט דכולה מתני' תקשי דקרא כתיב כי ימכר לך העברי או העבריה כו' ועוד דבהדיא תני לעיל דיוצא במיתת האדון מדכתיב ואף לאמתך תעשה כן כו' ע"כ וי"ל דהברייתות דלעיל אתי לן למילף מאי קרא נפיק וכל חד וחד מחד קרא אבל מתניתין השמיענו עיקר דינא וכייל כולן בע"ע ודכוותא באמה העבריה דאיתנהו בה כל הנך דהיינו בשנים וביובל ובמיתת האדון ולהכי פריך ממתניתין וק"ל:

רש"י בגנבתו כיון שנמכר פעם כו' קס"ד ונמכר בגנבתו משמע ליה ונמכר פעם אחת ולא שתי מכירות · צריך לדקדק אי קאי האי דרשא אף לפי המסקנא דברה דקאי אף לפי המסקנא והיכי קאמר קס"ד ולקמן מבאר · תו איכא למידק דכיון דלרבה בגנבתו חדא משמע מדקאמר אביי לרבה בגנבתו טובא משמע דלרבה דפליג ס"ל חדא משמע ואם כן מהיכא תיתי לומר דבב' גניבות נמכר ושנה כמה פעמים · ולאביי דסבירא ליה דטובא משמע מהיכא תיתי לפלוגי · בין אדם אחד לשני בני אדם · וי"ל דמעיקרא כשפריך המקשה הנך שתי ברייתות הוה סבירא ליה דמאי דקאמר התנא כיון שנמכר פעם אחת דייק מדקאמר ונמכר דמשמע פעם אחת ולא שתים והדר משני כגמרא דלא דייקינן תיבת ונמכר אלא מדכתיב בגניבתו דמשמע חדא גניבה והכי מוכח ליסנא דבריתא דמתיבת גניבתו מפיק לה דמשמע חדא גניבה ולהכי קאמר כיון שנמכר פעם אחת שוב אינו נמכר להשלים דמי הגניבה שאם נמכר בעד חצי הגניבה שוב אינו נמכר בעד חציה השני אבל בשתי גניבות נמכר פעם אחת בגנבה הא' ושוב פעם שנית בעד גניבה הב' דבל חדא וחדא קרינן ביה ונמכר בגניבתו דתיבת גניבתו קאי אגנב דגניבתו משמע חדא גניבה ואבל חד וחד נמכר פעם אחת · ואביי פריך דלעולם אי הוה קאי גניבתו אגנב הוה שמעינן אפי' אכמה גניבות דבגניבתו טובא משמע כדכתיב ובהמה רבה וכן והדגה אשר ביאור כו' אלא דבגניבתו לא משמע אלא אגנב ולהכי אי הגנב הוא אדם א' אפי' כמה גניבות נמכר פעם אחת ולא שתים אבל אי קאי אגנב לא שייך טובא דאם גנב ראובן לא גנב שמעון ולא שייך למימר טובא משמע וא"כ ודאי שנמכר בעד גניבת ראובן פעם אחת ופעם שני בעד גניבת שמעון וכתב רש"י ז"ל דה"ה אם גנב מראובן ועמד בדין ונמכר וחזר וגנב מאיזה חפצי חוזר ונמכר דה"ל כב' בני אדם דהכל תביעה ותביעה שנגמר דינו נמכר פעם אחת:

גמרא הכא במאי הדר ומוכין הא קתני איכא נמכרת ונשנית ומני ר' שמעון כו' ק' דמאי לעיל כדאמר בפיסקא ואיכא נמכרת ונשנית אמאי לא קאמר דהוי כר' שמעון · ותו דכיון דלר"ע מוכר אדם בתו לאישות ושונה אכתי בדרא קושיא לדוכתין דהא"ל ומובין לה וי"ל דכיון דמאי דקאמר וכפדין אותה בע"כ לא הוי אלא משום פגם משפחה לא הוי אלא כדמוכין לה משום שפחות ולא בר מוכין לה משום אשות · ולתנא קמא כדמוכין לשפחות שונה א"כ אנו מוכרחין לאוקומי מתני' כר' שמעון דס"ל דאין מוכר לשפחות אחר שפחות ולעיל דלא ידעינן האי טעמא דפגם משפחה ולא שייך האי טעמא אלא כשמוכר לשפחות ולא במוכר לאישות ומשו"ה מפדין בע"כ אין צריך לאוקומי כר"ש דאתיא כר"ע דמוכר אדם את בתו לאישות ושונה אבל השתא דמקרש בגמ' דטעמא דהוי בע"כ משום פגם משפחה מוקי לה כר"ש דאין מוכר לשפחות אחר שפחות אלא לר"ש:

(דף י"ח)

תוספות ד"ה אמר אביי בע"כ דאב פי' בקונטרים כו' ושמא י"ל דבסוף בני משפחה לפדותה בע"כ דאב דלא ניחא ליה שתחזור לביתו כו' ע"כ איכא למידק דכיון דקאמר התוס' דמאי דהוי בע"כ היינו משום דלא ניחא ליה שתחזור לביתו כו' מה צורך היה לתוספות לומר דבסוף בני המשפחה וניחא דבסוף קאי עבד כמ"ש רש"י ולקושיא שהקשה על רש"י כבר כתישנה כמ"ש דבע"כ היינו דלא ניחא ליה שתחזור לביתו כו' · תו קשה מאי דכתבו התוספות בסוף הלשון והשתא ניחא שפיר דהדר אזיל ומוכין לה כו' ומה בא ללמדנו הא כל עיקר קושית התוספות לא היה אלא דהיכי קאמר דהדר אזיל ומוכין כו' דמה תועלת במכירתו כו' נכדאמר התוס' תו קשיא להו על פי' רש"י דאם איתא דבע"כ היינו דכופין את

הלכ

יד לפדות את בתו פריך בגמרא א"ה ככפינהו לבני משפחה משום פגם משפחה דבגמ' לא קאמר כפיה אלא בשב משום דאיהו מכרה וראוי לכוף אותו אבל בני משפחה שלא מכרו ולא עשו כלום למה נכוף אותם לזה הוצרכו לומר דמ"ש בע"כ דלאב משום פגם משפחה היינו הכפיה שנכוף לבני משפחה לפדותה בע"כ משום דלא ניחא ליה לאב שתחזור ולפי זה ניחא מאי דקאמר בתר הכי א"ה ע"ע נמי ככפינהו לבני משפחה כו' דכמו דגבי מכירת הבת קאמר דבני משפחה פודין אותה בע"כ דלאב כך בע"ע נכפינהו לבני משפחה שיפדוהו כו' אי נמי ניחא שלפי פירושם דקאי אבני משפחה מאי דפי' דהוי בע"כ משום דלא ניחא ליה שתחזור' לביתו אבל אי כפינן ליה שיפדה את בתו היכי קאמר דהוי בע"כ שתחזור לביתו והא כופין אותו שיפד' אותה דהוו ממון רב קהני בע"כ יותר מהחזור' לביתו ואת אמרת דהוי בע"כ החזרה לביתו להכי פירשו דמאי דקאמ' בגמ' בע"כ דלאב מפני פגם משפח' היינו שפודין בני המשפחה אותה בע"כ דלאב דהיינו החזרה לביתו דליכא טירחא לאב כי אם החזרה והיינו בע"כ דלאב והשת' לפי פי' התו' אתו שפיר הנך קושיי שכתבנו ועוד קידשו התו' דמלבד הנך קושיי שכתיבנו תו איכא אחריתי דלפי פי' זה אתי שפיר מ"ש בגמ' ניחא שפיר מה שאמ' דהדר ומזבין כו' :

תוספות ד"ה וזבני הוא דלא מזבין הא מיעד כו' לאו דוק' יעודי כו' עד אלא ר"ל קדושי מקדש לה כו' איכא למידק מה הרגישו התוספו' כי הוצרכו לומר ר"ל קדושי מקדש כו' ומה כוונתם במ"ש ויש מסכימין הני' כו' וכר' דהרגישו התוס' דכיון דכוונת הפשטן להוכיח דיעוד דאירוסין עושה וכוונת הברייתא במ"ש כיון שפירש עליתו עליה היינו יעוד ה"ל למימר וזבני הוא דלא מזבין הא לבתר מילי מצי עביד ואי אמרת נישואין עושה אפי' לבתר מילי לא מצי עביד דכיון דנישאת אין לאביה רשות בה מאי האי דקאמר הא מיעד כו' ולזה פירשו התוס' דמ"ש הא יעודי לאו דוקא אלא ר"ל קדושי מקדש כו' והכריחו זה מהכרח אחר דאי אמרת דלא יכול לקדש אמאי קאמר שוב איכא יכול למוכרה פשיטא דאפי' לקדשה הי' יכול כ"ש למוכרה· ויש מיישבין הני' עצמה שלכן ולא קשיא מה שהקשינו והכי פירושו וזבני הוא דלא מזבין ופירשו דכוונת המקשה הוא לומר דלייק הא לבתר מילי מצי עביד וקא מתמה תלמודא הא יעודי כו' ר"ל דמאי דפריך הא יעודי היינו היעוד הראשון דהיינו עיקר ההכרח דאי אמר' נישואין עושה אין לאביה רשות בה כו' ומאי קאמר דלא מצי מזבין אלא ודאי אירוסין עושה כו' :

(דף י"ט)

תוספות ד"ה אומר אדם לבתו קטנה כו' תימא מאי אתא לאשמועינן ע"כ כר' דהתו' הוקשה להם בגמ' דכיון דקידושי קטנה לאו כלום היא ומעות הראשונים לאו לקדושין נתנו ואין כאן קדושין כי אם מעות שמשייר שוה פרוטה ואלו הקדושין הם מחמת עצמה אמאי מהני ומחמת כל זה אנו מוכרחים לומר דכיון דמכרה אביה מחמת המכירה אנו דנים דה"ל כאומר למקדש תן מנה לפלו' והיינו מדין ערב והכא ה"ל כאומר לבתו נאי וקבלי קדושיך ועל זה הוקשה להם דפשיטא דמקודשת מדין ערב כו' ועל זה תירצו דלא דמי כיון דלא אמר למקדש שום דבר והוקשה להם דא"כ היכי קאמר דאי אמר לבתו נאי וקבלי קדושיך דמהני מלה' יוסיב"י והא ר"י לא מיירי באומר לה כלום אלא אתה מוכרח לומר דמעת המכיר' ה"ל כאומר לבתו איעור כמו דה"ל כאומר למקדש כו' וה"ל מדין ערב ופשיטא· והובנעת פי' דברי התוס'· אבל ק' לי דמאי מקשו התוספו' פשיטא דאימור דאתא לאשמועינן דה"ל כאומר אעפ"י שלא אמר לא למקדש ולא לבתו· אחר שכתבתי כן ראיתי כיונא לדברי בחידושי מהרי"ב ז"ל יע"ש והכיח הדבר בנ"ע :

גמרא והלא דינהוא אם מקדשה לפסולים לא ימכרנה לפסולים הקשה הרב מהרי"ט ומה ק"ו הוא זה שאני הכא דגלי קרא דכל שאינה ראויה ליעוד איכה יכול למוכרה ע"כ ובודאי עיקר הקושיא מהכרח מאי דקאמרי רבנן מאי דלא מהני התנאי משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה והיינו דס"ל דכיון דקאמר קרא אשר לא יעדה כו' משמע שתהיה המכירה ברואיה ליעוד · א"כ מאי מתקן הרב ק"ש מכירה שאינה צריכה שתהא מכורה ליעוד כו' שכבר הוכחנו שצריך שתהא מכורה ליעוד :

תוספות ד"ה משום דאיבא למילף כו' וי"ל דאדרבא אית לן למילף איפכא כו' הקשה הרב

מהרש"ך בח"ג סי' ד' דאיכא למפרך מהאי ק"ו עבד עברי יוכיח כו' ותירץ יע"ש ולי כר' דכונת התוספות לו דכיון דאיכא תרי קלין וממו' זה הפך זה דמחד איכא למילף דאיכו כנאל לתנאין ומהאחר איכא למילף דכנאל לתנאין ולא ידעינן מאן סמכינן להכי איצטריך קרא לאשמועינן דסמכינן אמאן דאמ' דאיכו כנאל לתנאין והשתא לא אמרינן יוכיח:

תו

הקשה הרב הכו' דלשתוק קרא גבי מקדיש מאם גאול יגאל ומדאיצטריך קרא למיכתב ומנא כדי גאולתו במוכר שדה אחוזה לומר שאיכו לוה וגואל לחוצאין ממילא שמעינן במקדיש שלוה וגואל דאם איתא שאיכו לוה וגואל לשתוק ממנא כדי גאולתו ומעב' עברי ילפינן מק"ו דאיכו לוה וגואל והכית הקושי' בנ"ע ע"כ וא"ה כר' לי לתרץ דכיון דהוה אפשר למילף גבי מקדיש דאיכו כנאל לתנאין מק"ו וכמ"ש התוספו' דשדה משדה עדיפא ליה כו' בדיבור הקודם לזה הוצרך למימר אם גאול יגאל כדי דלא נילף במקדיש דאיכו כנאל לתנאין ויפליכן ליה מק"ו דע"ע גאול יגאל לאשמועינן דכנאל לתנאין כו' מעתה הוצרך למימר כמי גבי שדה אחוזה כדי גאולתו לאשמועינן דאיכו כנאל לתנאין ווה לפי דאיכא תרי ק"ו הפכיים זה לזה חד דכנאל לתנאין וחד דאיכו כנאל לתנאין לאשמועינן דהק"ו דאיכו כנאל ילפינן ולא האחר:

גמרא

ההוא לקובעו חובה ואליבא דר' אליעזר כו' מדקאמר אליבא דר' אליעזר משמע דלר' יהושע דסבירא ליה דהוי רשות קרא דבכל ארץ אחוזתכם גאולת תתנו לארץ דמרבה בתים היינו בתי ערי חומה דכנאל לקרובים ולהכי אתי קרא דאל"כ הוי מיותר · כמנא דפשיטותא דפשיט רב ששת דקאמ' איכו כנאל הוי דוקא לר' אליעזר דלר"י כנאל בקרובים והוי האי דיכא פלוגתא דתנאי ולא אמר בגמ' כימא כתנאי דכך היא אורחא דתלמודא וי"ל דלהכי איכוונו בתו' רי"ד דקאמר לקובעו חובה כו' פי' ור' יהושע סבר דלא אתא אלא להזהיר על הלוקח שלא ימחה אם הגואל רוצה לגאול ע"כ:

תוספות

ד"ה מאי בכל כו' וא"ת נימא דאתא לרבות ע"ע ע"כ הקשה הרב מהרש"ך דלא ימנע אם אתא לרבות ע"ע הנמכר לגוי כו' לא איצטריך דמק"ו דשדה אחוזה מכינן למילף כו' ע"כ ולקוצר השגתי איני מבין דבריו דמאי מקשה לדברי התוספ' הרי תנא דברייתא קאמר הכי וקשה בגמרא דבע"ע הנמכר לגוי איירי ולקובעו חובה אפי' אליבא דר' יהושע · תו הקשה הרב דאי בע"ע הנמכר לישראל לא איצטריך דמג"ש דשכיר שכיר ילפי' כן דכנאל לקרובי' כו' ע"כ ווו ק' מהראשונ' דבגמ' אמרי' אליבא דרבנן מאי ילפינן שכיר שכיר ולא דרשינן יגאלנו או דילמא יגאלנו ולא לאחר וכיון דלתלמודא איבעיא להו מאי מקשה הרב לתו' ותו ק' אימא דכונת התוס' כך היא במ"ש וליימא דאתא לרבות ע"ע דהיינו בע"ע הנמכר לישראל משום דבגמ' ספוקי מספק' להו אי ילפינן ג"ש דש"ש או דרשינן יגאלנו ובגמר' דקי דע"ע הנמכר לגוי קאמ' משום דדתו כי היכי דלא תפשוט בעיין מינה והכי הוי אורחא דתלמוד' וא"ת דקשה אל דברי התוס' כיון דכבר תנא ליה בברייתא דקרא דגאולה תתנו לארץ דאתי לרבות ע"ע כו' מה חידשו התו' ומאי קשיא להו · ווו איכה קושיא כלל דהתוס' איכם מקשים כי אם על קושית הגמ' דקאמ' בשלמא למ"ד לרבות בתי ערי חומה היינו דכתיב בכל אלא למ"ד בתי הגרים מאי בכל אהא הקשה התו' דאין הכי נמי דעיקר קרא דגאולה תתנו אתי לקובעו חובה לשדה אחוזה ותיבת בכל אתי לרבוי ע"ע ותירצו דמשמע ליה לאתויי מידי דגאולת קרקע:

גמרא

איתיביה אביי מה ת"ל יגאלנו כו' כתב הרב מהרש"ך עד וס"ל יגאלנו דתלתא קראי דיגאלינו כריכי חד לרבויי בתי הגרים ושדה אחוזה וחד לרבויי ע"ע וחד לגופיה ואיכא למידק דאמאי איצטריך לרבויי ע"ע הנמכר לישראל דיוג"ש דשכיר שכיר דהשתא ליכא מיעוטא למעוטי ע"כ ווו איכה קושיא דה"א דיגאלנו לא הוי אלא למעוטי ג"ש שכיר שכיר ואשמועינן דתלתא יגאלנו אתו לרבויי ולא למעוטי · תו כתב הרב הנזכר ותו איכא למידק דאמאי דקאמר דאיצטריך יגאלנו ג' פעמים לרבות בתי ערי חומה ועבד עברי דמשמע דחד לגופיה ואידך חד לרבות בתי ערי חומה וחד לעבד עברי ויש לתמוה דליבני בתרי וחד ריבויא מגי לתרוייהו דהי מינייהו מפקת ע"כ ובדאמר בעלמא שקולים הם ויבואו שניהם

ונראה לי לומר דכיון דשדה אחוזה כתיב וכדאמר התוספות דמשמע דאתי לרבויי אידי דגאולת קרקע ולא הוה אמר דמרבה ע"ע כו' להכי איצטריך תרי ריבויי :

גמרא בשלמא למ"ד לרבות ערי חומה היינו דכתיב בכל כו' הקשה הרב המוכר אפילו למ"ד לרבות ערי חומה איכא לאקשויי מאי בכל דודאי מ"ד לרבות ערי לא ס"ל לקבוע חובה בשדה אחוזה דאם כן לאשמועינן גאולת קרובים בבתי ערי חומה דאם לא כן קרא למאי איצטריך ע"כ · ולי נראה דקושית הנמרא איכא לרבי אליעזר דאתי קרא לקבוע חובה בבתי החצרים דנגאל בקרובים ובבתי ערי חומה איכו נגאל · להכי פריך דכיון דגאולה תתנו לארץ והוה שמעינן דאתי לקבוע חובה בבתי החצרים וכיון דבתי ערי חומה איכו נגאל בקרובים מאי בכל · אבל אי אמר כר' יהושע דעיקר קרא אתי לרבות שדה אחוזה כו' דנגאל בקרובים וקרא דבכל ארץ אחוזתכם אתי להזהיר על הלוקח שלא ימחה את הגואל אם רוצה לגאול · מכינן למימר דבכל ארץ אחוזתכם אתי לרבות בתי ערי חומה דנגאל בקרובים :

ד"ה לקובעו חובה ואפילו לרבי יהושע כו' והכא לא שייך לאקשויי מאי בכל כו' ע"כ דברים אלו כראין תפל מבלי מלח · ואי אתו למימר מאי דקאמרי בדיבור הקודם דמשמע דאתי לרבויי אידי דגאולת קרקע הם דברים מיותרים בלא צורך · ומאי קשר יש לדברי התוספות שכתבו אח"כ אך הקשה הר' שמואל מקוצי כו' שזו היא קושיא נפרדת דקאי אגמרא :

והנראה. לע"ד דכוונת התוספות לומר דהוקשה להם דכשם שהקשה רבינא לעיל בשלמא למ"ד לרבות בתי ערי חומה היינו דכתיב בכל כו' · אמאי לא הקשו בגמרא אמאי דקית למודא לא ע"ע הנמכר לגוי ידבשלמא אי ע"ע היינו בין נמכר לישראל בין נמכר לגוי היינו דכתיב בכל לרבו' כל ע"ע בין נמכר לישראל בין נמכר לגוי אבל אי הוי דוקא ע"ע הנמכר לגוי מאי בכל · ולהכי כתבו התו' דלא שייך הכא לאקשויי מאי בכל כיון דלא נכתב בההוא ענייכ' כו' דתיב' בכל לא איירי בע"ע אע"ג דמרבינן ליה מ"מ עיקר קרא לא נכתב בע"ע · כמנא דלתירוץ הגמ' דמוקי לה כר' יהושע לא קשה קושיא דלעיל אך הקשה הר' שמואל מקוצי דקשה קושי' אחריתי לא הוי הריבוי שוה אבל לר"א הוי הריבוי שוה כו' :

גמרא אם אמור יאמר כו' עד שיאמר וישנה כו' קשה דהשתא דקאמר קרא לא אנא חפשי דילפינן מינה דאפילו אמר בתחילת שש אם לא אמר בסוף שש איכו נרצע דבעינן בשעת יציאה אם אמר קרא העבד דילפינן מינה דאם אמר בסוף שש ולא אמר בתחילה דאיכו נרצע דבעינן עד שיאמ' כשהוא עבד כמנא דבריך שיאמר בתחילת שש ובסוף שש אמאי איצטריך לומר אמור יאמר שיאמר וישנה הא בלאו הכי ילפינן לה מדכתיב לא אנא חפשי ומתיבת העבד כו' וי"ל דה"א דבחדא מינייהו סגי או בתחילת שש או בסוף להכי איצטריך קרא דאמור יאמר שצריך שיאמר וישנה :

גמרא אמר בסוף ולא אמר בתחילה איכו נרצע שנאמר העבד עד שיאמר כשהוא עבד כו' וקשה דאמאי לא קיימ' מקרא דלא אנא חפשי דקאי עלה ווהכבר יצא והכי אמר בכ"מ שכתב רש"י מספרי אמר בסוף ולא אמר בתחילה איכו נרצע שנאמר לא אנא חפשי ופירש רש"י שסווה כבר יצא :

גמרא והרי ראיה דמצוה עשה שהזמן גרמא כו' ומשני איצטריך סד"א נילף ראיה ראיה מהקהל כו' הקשה הרב מהריב"ל בת"א דף כ"ח ובת"ד בחידושיו דלפי מה שכתבו התוספות בד"ה ס"דא כילף ע"ו ט"ו כו' למאי איצטריך במצה כו' עד דלהכי איצטריך האורח נר סוכה להוציא הנשי' מכוב' דלא כילף ט"ו ט"ו מחג המצות ואם כן למה לי טעמא דכל ישנו כו' ואם כן קשה אמאי דאמר בגמ' איצטריך כו' דלמה לי דהקהל לחייב הנשים מדאיצטריך בראיה לפטור הנשים משמע דהוה ילפינן מהקהל ואם כן למה לי בהקהל לחייב הנשים ע"כ · והוה ליה לתרץ דאי לא הוה בהקהל חיוב לנשים ה"א דהוה פטורות דילפינן הקהל מראיה דכתיב וכורך לפטור הנשים · כנ"ל דראיה ראיה להכי איצטריך חיוב לנשים בהקהל · ואם תאמר ולדברי התוספות קשה לפי זה דאמאי תירצו דאי לאו דאוינא מיניה דהנשים חייבות במצה ה"א

האורח אתא לרבויי נשים כו' ואמאי לא משני דאי לא הוה חיוב במצה הוה ילפינן פטור במצה דילפינן ט"ו ט"ו דחג הסוכות דכתיב האזרח להוציא את הנשים כו' וי"ל דעדיפא מינה תירצו דהוה דרשינן האזרח לרבות הנשים כדדריש בת"כ פרשת אמור :

גמרא ה"א אקיש תפילין למזוזה כו' קשה דלעיל אמר תפילין למזוזה לא איתקוש בפ' שניה כו' וי"ל דמ"ש בגמר' לעיל היינו דטפי לאקושי עדיף תפילין לת"ת משום דאיתקוש בתרי פרשיו' אבל במזוזה לא איתקוש אלא בחדא כו' אבל הכא קאמר דכיון דחזינן דאיתקוש בחדא פרשה הוה אמינא דרשינן אקיש תפילין למזוזה :

בד"ה סד"א הקשה עוד הרב מהרי"ב ז"ל במ"ש התוספות ה"א האזרח לרבויי נשים דבגמרא אמרי' בשלמא אי כתיב רחמנ' הקהל ולא כתיב מצה נילף ה"א ט"ו ט"ו מחג הסוכות כו' והא כתבו התוספו' דאי לאו כל שישנו כו' ה"א האזרח אתא לרבויי נשים ע"כ· ונראה לי לתרץ על פי דבריו של יותרץ דקאמר לעיל דהאזרח אתא למעוטי נשים הקשה על פי מדותיו בשלמא אי כתב רחמנ' הקהל כו' :

גמרא מצות עשה שלא הזמן גרמה מנ"ל יליף ממורא כו' והתוספות הקשו דאמאי לא קאמר דיליף ממזוזה ותירצו דהמ"ל וחד מינייהו נקט כו' הקשה בתו' דא"כ אמאי ילפינן ממור' הא הוו שני כתובים הבאים כאחד דהיינו מורא ומזוזה ואין מלמדין ותירצו צריכי דאי כתב מורא ולא כתב מזוזה ה"א דבמזוזה יהיו פטורין דילפינן מת"ת כו' אין הכונה דלא ליכתוב מצות מזוזה דודאי איצטריך ללמדנו מצות מזוזה כו' ודכוותא כתבו התוספות ד"ה דאי כתב ראיה כו' איכו ר"ל דלא איכתוב תפילין איכו ר"ל דלא לכתוב מצות תפילין כו' דודאי מצות תפילין איצטריך לכתוב ע"כ וכיון שכן קשה דלעיל אמר בגמ' ונקיש מזוזה לת"ת ומשני לא ס"ד גברא בעי חיי כו' והיכי קאמר דהוה ילפינן מת"ת כו' דלא אפשר לומר הכי כו' משום דק' גבי גברי בעי חיי כו' וי"ל דהתו' הקשה דלא הוה איצטריך למילף ממזוז' משום דגברי בעי חיי כו' ואי לא הוה ילפינן ממזוזה חיוב הוה ילפינן פיטור מת"ת כו' וא"כ צריכי ילפותא דמורא וילפותא דמזוזה ולעיקר קושית התוספות נלע"ד לתרץ באופן אחר דכיון דלפיטורא כו' איכא תרי כתובים הבאים כאחד דהיינו ת"ת ופריה ורביה וכיון דאיכא לחיוב כמי שני כתובי' כו' כמו לפיטורא כל היכא דאיכא למילף לחיובא ולפיטורא לחיובא ילפינן מעין מ"ש התוספות בד"ה ונילף מת"ת ומייתי לה מההיא דיבמות דכל דאיכא לאוקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן· הכא נמי כיון דאיכא שני ילפותות לחיובא ולפיטורא מהיכן ילפינן לה וליכא למימר כו' דלא ילפינן לא לחיוב' ולא לפיטור' דבהכרח חדא מינייהו הוי או חיוב או פיטור ואם כן ודאי דלחיובא ילפינן ולא לפיטורא :

גמרא משום דהוה ליה ת"ת ופריה ורביה ב' כתובי' כו' הקשה הרב מהרש"ך ח"א דף כ"ח דהא תרוייה' צריכי ת"ת כדי שלא נקיש ת"ת למזוזה כו' ופריה ורביה דאי לא כתוב וכבשוה ה"א על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהי' כו' ע"כ ווו איכה קושי' דבלאו הכי איצטריך פיטורא דת"ת כדי שלא נילף ממורא אלא דכיון דהוו שני כתובים כו' ת"ת ופריה ורביה ואפו"ה אין מלמדים ואי משום פריה ורביה לא איצטריך דלרבנן לא אמר על שניהם הוא אומר ובגמר' מפיק לה רב יוסף מדכתיב אני אל שדי פרה ורבה כו' :

תוספות נשים חייבות מנ"ל דיליף ממורא כו' והק' בתו' אמאי לא קאמר דילפינן ממזוזה כו' עד חדא מנייהו נקט כו' ע"כ הקש' הרב מהרש"ך דלפי הנך תירוצי דתירצו התו' דשאני אב ואם כו' ותירוץ הגמ' דמורא נמי לפעמים אינה חייבת כו' לא קשה קושית הגמרא ונילף מת"ת כו' אי הוה אמר דיליף ממזוזה בודאי לחומר' מקשינן ולא הוה פריך ונילף מת"ת שלא מצו' דשאני אב ואם כו' עכ"ל ונר' די"ל דהמתרץ ליה שני תירוצים למילף חיוב במצוות שהזמן גרמא חדא דיליף ממורא ואידך דיליף ממזוזה ואין הכי נמי דאי הוה אמר ממזוזה לא הוה ק' ונילף מת"ת אמר ואו דיליף ממורא ק' ונילף מת"ת אבל אית ליה תירוצא דהם שני כתובים הבאים כאחד להכי קאמר התוס' דחדא מינייהו נקט :

אמר רב המקדש במלוה כו' ותסברא אימא סיפא כו' ק' ודקרי לה אלי קרי לה וכי המקשה דלא ידע תירוצא דרב נחמן מאי ס"ל בטעמא דבריתא ומאי מילוק איכא בין קידושי אשה למ"ד דאיכה מקודשת ובין מכר למודה דקני לה· וי"ל דלוקא גבי קידושי אשה כיון דמלוה להוצאה ניתנה אמדינן דלא סמכא דעתא דאשה ומשו"ה איכה מקודשת אבל גבי מכר כיון דכולה מלתא תליא בדעת המוכ' וכתרנה לו להקנות במלוה ודאי קנה והמקשה הקשה לו דאין סברא לפלוגי בין קדושי אשה לקנין קרקע בהאי מילתא· אבל לפי תירוצא דרב נחמן בשמיה דרב הונא ניחא דדוקא באשה כיון דאשתו היא כסיפא למתבע. מבעלה דיכר ממנה משום שהוא דבר מועט כמ"ש רש"י אבל המוכר גבי לוקח לא כסיפא למתבע אפילו שיהא דבר מועט:

גמרא מאי לאו בהא קמיפלגי במלוה להוצאה ניתנה כו' הקשה הרב מהרי"ב ע"מ צורך לומר מאו לאו דבמלוה להוצאה קמפלגי הא בלאו הכי נמי איכא לאקשויי לרב דהוי כתנאי דחד אמר המקדש במלוה מקודשת ואידך אמר איכה מקודשת ורב אמר דאיכה מקודשת· ברי הוי פלוגתא דתנאי עכ"ל וכו' דאי לא הוה קאמר דבמלוה להוצאה ניתנה קא מפלגי ה"א דמפלגי דוקא בדלית בעין דמ"ד דאיכה מקודשת משום דלא יהיב לה מידי ומ"ד דהויא מקודשת משום דבההיא הנאה דמחיל גבה מקודשת וכדאמר לקמן רש"י ז"ל· אבל בדאיתא בעין לכ"ע הויא מקודשת דע"כ לא פליגי אלא בדליתא בעין ולא יהיב לה מידי אבל בדאיתא בעין לא"ד התם דאיכה מקודשת הייכו משום דליתא בעין ולא יהיב לה מידי אבל בדאיכא בעין מקודש' משום דמלוה לאו להוצאה ניתנה והרי יהיב לה כמנא דלכ"ע פריך לרב דקאמר איכה מקודש' משו"ה קאמר מאי לאו כו' ר"ל אפי' תימא דבמלוה להוצאה פליגי לכל הפחות הא דרב פלוגתא כתנאי· ואפשר דבכלל דברי הרב דברי אלה ולא פירש הדברים דסמך על המבינים:

ת ו ש ל ב ע

התנצלות המגיה

אודה ה' בכל לבבי שהחייני וקיימני והגיעני להשלים הגהת הספר הנכבד הזה ספר **פרחי כהונה** אשר פר"ח והציץ בעל התשובות הרמות מטה אהרן ה"ה הגאון הגדול מהר"ר אהרן הכהן פרחיא זלה"ה · ועתה מחדש הוציא פרחים וציצים ציצי"ן שאין מעכבים את המי"לה אשר ממנו יוציאו מילין ומילותיו על לשון כל בעלי תריסין הנלחמים במלחמתה של תורה לא יבושו כי ידברו בשער שערי ציון המצויינים בהלכה וימצאו מרגוע לנפשם ונשמה יתירה בחריפות ובפלפול התורה להגדילה ולהאדירה בקושיות והוויות ופיר"כי כהו"נה :

הנה בהיות שבא אלי בנו של הרב המחבר ז"ל הישיש הנכבד כה"ר עוזריאל הכהן פרחיא ובקש ממני שארצה להתעסק במלאכת שמים ולהגיה הספר הנחמד הזה כדי לגלות תעלומו' חכמה אשר היו סתומים וכמוסים באוצרות אביו הגאון ז"ל אמרתי עת לעשות לה' ולא אמנע טו"ב מבעליו' ואך כי אחר איזה ימים יד ה' נגעה בי ונחליתי ונחלשתי ולא עצרתי כח עכ"ז התחזקתי ובכל מאמצי כחי ובכל העיון האפשר טרחתי כמה טרחות ותפשתי בקיפוס דברות המערכה לערוך ולהביא כל דבר אל מקום תחנותו כדי שיהיה כל דיבו"ר דבור על אופנ"יו כי על הרוב רובו ככולו נפתק בלא בכתוב ובסדר להדפיסו אלא ישנו ע"ש היותו מפוזר ומפורד זעיר שם זעיר שם כתוב בינו שיטי ועל הבדדין ובדי בדדי בדדין על שכמעט א"א להזהר בכל אלה ועוד בו כי הרבה אותיות דומות זו לזו ואין הפרש ביניהן כגון אות הבי"ת דלי"ת ה"א כ"ף רי"ש כל רואיה' לא יכירום וכן אות הש"ף עם ה"א והוא"ו וגימ"ל עם הנו"ן מ"ם עם העי"ן ודומיהם זאת ועוד אחר' כי המדפיסי' אינם יודעי' ספר כדי להרי' מכשולי הדפוס כי רבים המה אשר על כן אם ח"ו יצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידי אחלה פני אל ויחנני ואל יחשוב לי עון כי כונתי רצויה למקום והוא ית' יודע וישראל הוא ידע כי לא לכבודי עשיתי להתפאר במלאכת הגהה זאת כי אם לכבוד התורה ולומדיה והאל ברוב חסדיו ורחמיו יגמור ויגמול עלי וירפאני רפואה שלימה לעבודתו יתברך ויתעלה ויקיים בחיים חייתי כדי לזכות ולזכות את הרבים ואשירה לה' בחיי אזמרה לאלהי בעודי ואודה ה' בכל לבבי אכ"סו :

כאס זעירא דמן חבריא דבני מדרשא דק"ק ספרדים שבאמשטרדם המאיר לארץ ולדרים באור מצב"ת המאור הגדול היושב על כסא הדין וההוראה מורינו ורבינו **שלמה אאליון** נר"ו יאיר :

אני הכותב בסדר ואתקן ש ה'פה אמשטרדם יום רביעי י' לחודש מנחם שנת מתורתך לא **נטיתי** לפ"ק רפאל בן לא"א הישיש הנכבד החסיד והעניו כמ"ר **יהושע עבאש** זנוק"ל :

ותהי גמר השלמתו ביום הששי י"ב לחדש מנחם שנת התס"ט:

על ידי הפועל במלאכת הקודש אברהם די קורדווא יצ"ו